LEV NİKOLAYEVİÇ

TOLSTOY

Savaş ve Barış / CİLT 1

ÇEVİREN
Leyla Soykut

MAKSİM GORKİ'NİN ÖNSÖZÜ VE
GEORG LUKÁCS'IN SONSÖZÜYLE

İLETİŞİM KLASİKLERİ

iletişim

İletişim Yayınları, Dünya Klasikleri, 2003-2011 (7 baskı)
© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş.

Война и Мир

İletişim Yayınları 898 • İletişim Klasikleri 16
ISBN-13: 978-975-05-0233-9 • ISBN-13: 978-975-05-1232-2 (Tk. No.)
© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2013, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Müge Karahan, Güneş Akkor, Emrah Serdan
KAPAK Suat Aysu
KAPAKTAKİ RESİM Vasili Vasilyeviç Vereşagin, "Napolyon Borodino Yakınlarında", 1897
UYGULAMA Hüsnü Abbas, Hasan Deniz
DÜZELTİ Öykü Elitez
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEV TOLSTOY

Savaş ve Barış

CİLT 1

Война и Мир

RUSÇA'DAN ÇEVİREN ***Leyla Soykut***

MAKSİM GORKİ'NİN ÖNSÖZÜYLE

iletişim

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY 9 Eylül 1828'de Yasyana Polyana'da zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Anne ve babasını çok küçük yaşta kaybettiği için halaları tarafından yetiştirildi. 1844'te Kazan Üniversitesi'ne girdi fakat resmî eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasyana Polyana'ya geri dönerek kendi kendisini yetiştirmeye karar verdi. 1852'de orduya katıldı ve burada boş zamanlarında yazmaya başladı. 1852-1859 yılları arasında *Çocukluk* (1852), *İlk Gençlik* (1854) ve *Gençlik* (1859) adlarında otobiyografik üç ciltlik bir roman yayımladı. Kırım Savaşı'na katılan Tolstoy, savaş bittikten sonra 1856'da Saint Petersburg'a döndü, burada Turgenyev ve Çernişevski'nin edebiyat kamplarını takip ettiyse de ikisiyle de uzlaşamayarak evine geri döndü. 1857'de Almanya, İsviçre ve Fransa'yı dolaştı. Burada eğitim kurumlarıyla ilgili bilgi edindi ve geri döndüğünde köylü çocukları için bir okul açtı. 1860'da tekrar Avrupa gezisine çıktı; bu sefer pedagoji dergisi çıkarmaya karar vererek döndü. Bu dönemde kendine ait ahlak felsefesi de biçimlenmeye başlamıştı. 1861'de ülkesinde serfliğin kaldırılmasından sonra eski toprak sahipleriyle köylüler arasındaki toprak ve borç anlaşmazlıklarını çözmek üzere yargıç oldu. 1862'de Sofya Andreyevna Bervs'le evlendi ve bu evlilikten on üç çocuğu oldu. Mutlu bir aile hayatı sürdüğü bu dönemde ilk büyük romanı *Savaş ve Barış*'ı yayımladı. 1873-1877 arasında Tolstoy ikinci büyük romanı *Anna Karenina*'yı yazdı. 1900'den sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlak, sanat konularındaki görüşlerini anlatan yazılara ayırdı. Ortodoks Kilisesi'ni ve her türlü siyasal iktidarı eleştirdiği makaleleri yüzünden 1901'de afaroz edildi. Giderek daha sade bir hayat yaşaması gerektiğine inanan Tolstoy, önce küçük değişiklikler yaparak hayatı ve fikirleri arasındaki tutarlılığı sağlamaya çalıştı. İçkiyi ve tütünü bırakıp köylüler gibi giyinmeye başladı. Ailesine kendi inançlarını benimsetemeyen kahramanın ruhsal bunalımlarını anlatan *Karanlıkta Bir Işık* adlı tiyatro oyunu bu dönemine ayna tutar niteliktedir, fakat tamamlanamamıştır. Mülkiyet konusundaki radikal fikirleri nedeniyle ailesiyle arası açıldı, bütün varlığını köylülere dağıtmak istemesini kabul etmiyorlardı. Hayatındaki çelişkiye daha fazla dayanamayarak küçük kızı ve doktorunu yanına alıp evi terk eden Tolstoy, birkaç gün sonra 20 Kasım 1910'da Astapova'da, ıssız bir tren istasyonunda zatürreden öldü.

Başlıca eserleri *Aile Mutluluğu*, *Anna Karenina*, *Diriliş*, *Efendi Ve Uşağı*, *Hacı Murat*, *İnsan Ne İle Yaşar*, *İvan İlyiç'in Ölümü*, *Kazaklar*, *Kroyçer Sonat*, *Sanat Nedir*, *Savaş ve Barış*, *Sivastopol* ve *Üç Ölüm* olan Tolstoy, yapıtlarında ahlaki sorunlara ağırlık verir. Maddeci toplumun doğal insan üzerindeki kötü etkilerinden söz eder. İnsanın doğal durumuyla toplum tarafından bozulmuşluğu arasındaki karşıtlığı en ince ayrıntılarına kadar anlatmıştır.

İÇİNDEKİLER

ROMANIN İLK SAYFASININ EL YAZMASI *6*

ROMANIN İLK BASKISININ KAPAĞI *7*

KRONOLOJİ *9*

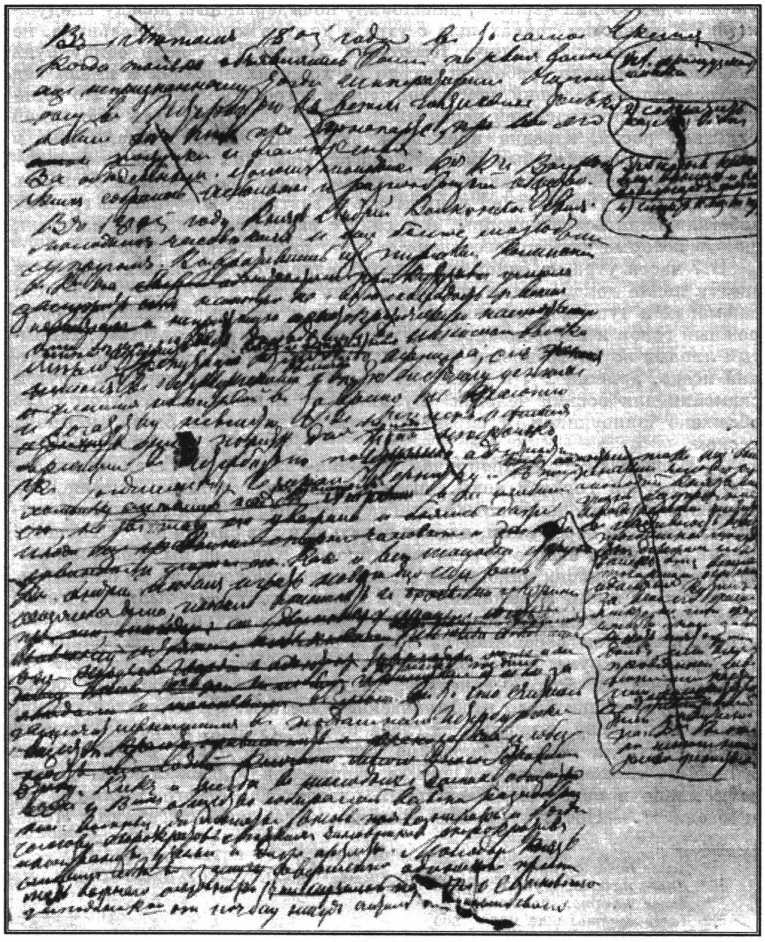
ÖNSÖZ
LEV TOLSTOY / MAKSİM GORKİ *25*

BORODİNO SAVAŞI'NI GÖSTEREN HARİTA *52*

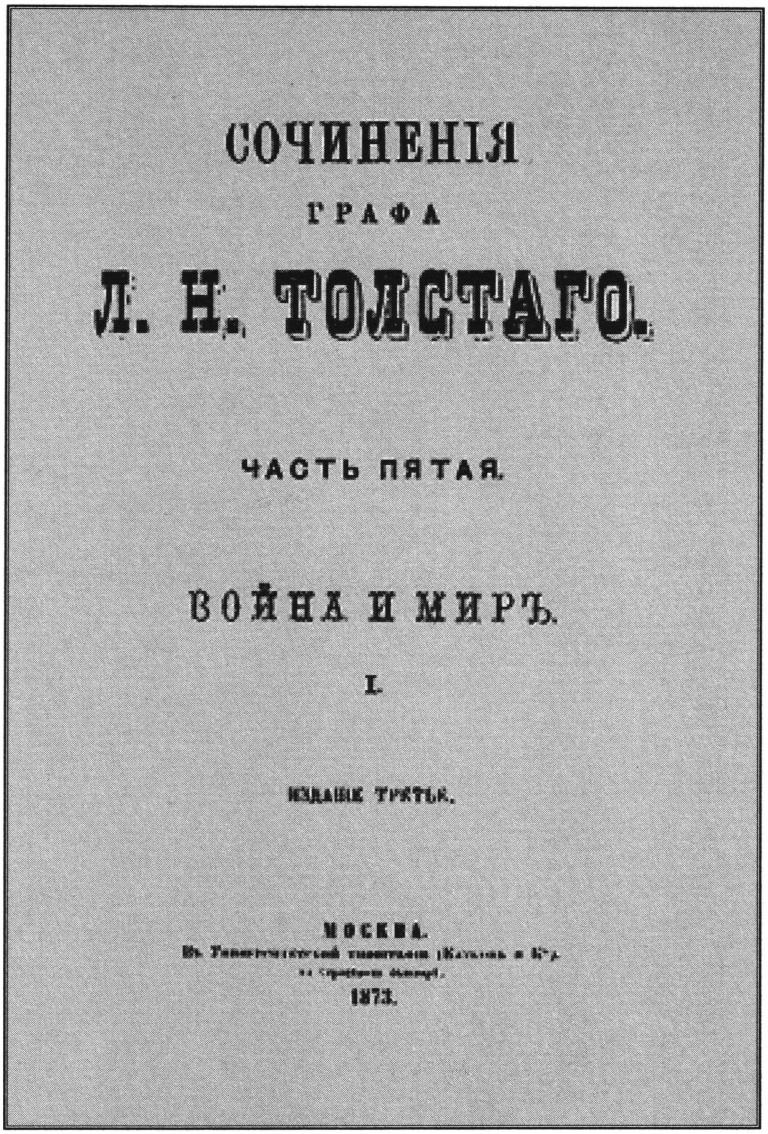
Savaş ve Barış

Birinci Kısım *55*

İkinci Kısım *467*

Savaş ve Barış'ın el yazmasından bir sayfa, 1864.

СОЧИНЕНІЯ
ГРАФА
Л. Н. ТОЛСТАГО.
ЧАСТЬ ПЯТАЯ.
ВОЙНА И МИРЪ.
I.
ИЗДАНІЕ ТРЕТЬЕ.
МОСКВА.
1873.

Savaş ve Barış'ın 1. cildinin 1873'te yapılan üçüncü baskısının kapağı.

KRONOLOJİ

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1828	Lev Nikolayeviç Tolstoy, 28 Ağustos günü Rusya'nın Tula bölgesinde ailesinin Yasnaya Polyana adlı mülkünde dünyaya geldi. 1812'de Napolyon'un ordularıyla savaşmış Kont Nikolay İlyiç Tolstoy'un beş çocuğundan dördüncüsüydü.	
1829		– Johann Wolfgang von Goethe'nin *Faust* oyunu ilk kez sahnelendi. – Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki savaş, Edirne Antlaşması ile sona erdi. Yunanistan bağımsızlığını kazandı. – Sir Robert Peel, ilk modern polis teşkilâtı olan Metropolitan Polis Servisi'ni kurdu.
1830	Annesi Kontes Mariya Tolstaya, doğum sırasında öldü. Kont Nikolay'ın uzak akrabası Tatyana Aleksandrovna Yergolskaya çocukları yetiştirme ve evi çekip çevirme görevlerini üstlendi.	– X. Charles'ın sürgüne gitmesiyle Fransa'da Temmuz Devrimi oldu ve yeniden kurulan parlamento, Louis-Philippe'i başa getirdi. – Hollanda Birleşik Krallığı'nda ayaklanma sonrası bağımsız Belçika devleti kuruldu. – Stendhal, *Kırmızı ve Siyah*'ı yazdı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1830		– Ahir Zaman Azizleri Kilisesi kuruldu. – Fransa'da dikiş makinesi icat edildi.
1831		– Osmanlı İmparatorluğu'nun Hersek Sancağı'nda ayaklanma oldu. İki yıl sürecek Osmanlı-Mısır Savaşları başladı. – 22 yaşındaki Charles Darwin, gönüllü bir doğabilimci olarak *HMS Beagle* gemisiyle Güney Amerika, Yeni Zelanda ve Avustralya'ya gitti. – Amerika'da Cyrus McCormick mekanik biçerdöveri icat etti. – I. Leopold, Belçika kralı oldu.
1832		– Mısır bağımsızlığını ilan etti. – Aleksandr Puşkin *Evgeni Onegin*'i, Goethe *Faust*'un ikinci bölümünü, Nikolay Gogol *Dikanka Yakınları'nda Bir Köyde Akşamlar*'ı yazdı.
1833		– Carl von Clausewitz'in *Vom Kriege* (*Savaş Üzerine*) kitabı ölümünden iki yıl sonra yayımlandı. Clausewitz'in benimsenen fikirleri arasında, şiddete verilebilecek tek mantıklı tepkinin şiddet olduğu ve savaşın siyasi amaçlara ulaşmak için meşru bir eylem olduğu vardı. – Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*'yi yazdı.
1834		– İspanya'da VII. Ferdinand'ın eşi Ana Kraliçe Maria Christina, Engizisyon'u resmen sona erdirdi. – Puşkin, "Bronz Süvari" şiirini yazdı.
1835		– Britanya'da aşı zorunlu hale getirildi. – Fırat ve Dicle nehirlerinde buhar gemileri seyahat etmeye başladı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1835		– Balzac, *Goriot Baba* romanını yazdı.
1836	Tolstoy ailesi Moskova'ya taşındı.	– Papa XVI. Gregorius, papalık devletlerinde demiryolunu yasakladı. – Connecticut eyaletinde Samuel Colt, altıpatlar tabancayı icat etti.
1837	Kont Nikolay öldü. Kardeşi Kontes Aleksandra Osten Saken çocukların vasisi oldu.	– Amerika Birleşik Devletleri, Texas'ı bağımsız bir devlet olarak kabul etti. – Sam Morse, telgrafın patentini aldı. – Charles Dickens, *Oliver Twist* romanını yazdı. – Aleksandr Puşkin öldü. – Kraliçe Victoria'nın tahta çıkmasıyla Britanya İmparatorluğu'nun yükselişiyle birlikte anılan Victoria Dönemi başladı.
1839		– Belçika Krallığı resmen kuruldu. – Mısır, Osmanlı'yı Nusaybin'de yendi. – Stendhal, *Parma Manastırı*'nı yazdı. – İngiltere ve Çin arasında Afyon Savaşları'nın ilki patlak verdi. – Fransa, Teksas'ı Meksika'dan bağımsız olarak kabul eden ilk Fransız devleti oldu.
1840		– Yeni Zelanda devleti kuruldu, Yukarı ve Aşağı Kanada bölgeleri birleşti. – Justus Liebig'in bilimi çiftçiliğe uygulama yöntemleriyle Sanayi Devrimi tarım alanında başladı. – Mikhail Lermontov, *Zamanımızın Bir Kahramanı*'nı yazdı. Edward William Lane, *Binbir Gece Masalları*'nı İngilizceye çevirdi.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1842		– Nanking Antlaşması'yla Hong Kong, İngiltere'ye devredildi. – Gogol, *Ölü Canlar*'ı yazdı. – Anestezi ilk defa kullanıldı. – Ruslar Kuzey California'da Fort Ross'tan, İngilizler Afganistan'dan çekildiler.
1843		– Charles Dickens'ın "Bir Noel Şarkısı" ve Edgar Allan Poe'nun "Gammaz Yürek" hikâyeleri ilk kez yayımlandı. – Amerikalı Charles Thurber, daktiloyu icat etti.
1844	Tolstoy'un resmi eğitimi, Kazan Üniversitesi'ne girmesiyle başladı. Önce Türk-Arap edebiyatı, sonra hukuk okumaya heves etti. Parlak bir öğrenci değildi, ama eğitimi sırasında on iki dil öğrendi.	Charles Dickens, *Martin Chuzzlewit*'i, Alexandre Dumas *Üç Silahşörler*'i yazdı.
1845		İrlanda'yı vuran Büyük Kıtlık sonrası, İrlanda diyasporası Amerika'ya göçlere başladı.
1846		– Rus yönetimi altındaki Lehler, Krakov'da ayaklandılar. Avusturya ve Rus askerleri şehre girdiler ve Avusturya, şehri topraklarına kattı. – Fyodor Dostoyevski *Öteki* ve *İnsancıklar*'ı yayımladı.
1847	Kazan Üniversitesi'nden mezun olamadan ayrıldı. Yasnaya Polyana'nın başına geçti, ancak devraldığı evin işlerine vakit ayırmak yerine Saint Petersburg'a ve Moskova'ya yaptığı sürekli ziyaretlerde kumara alıştı.	– Almanya ve Fransa'da monarşinin baskısından kaçan işçi sınıfı temsilcileri Londra'da toplandılar ve 2 Haziran'da isimlerini Komünist olarak değiştirdiler, sloganlarını "Bütün ülkelerin işçileri, birleşin!" olarak belirlediler. – Brontë kardeşler *Jane Eyre*, *Uğultulu Tepeler* ve *Agnes Grey*'i yayımladı.
1848		– Dostoyevski *Netoçka Nazanova*'yı, Karl Marx *Komünist Manifesto*'yu yazdı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1848		– Avrupa'da 1848 Devrimleri patlak verdi. – İsviçre'de iç savaş sona erdi ve federal devlet kuruldu. – Orta California'da "altına hücum" başladı.
1849	Kamu hizmetine girmek için hukuk sınavlarına gireceği Saint Petersburg'a taşındı; kumar borçlarını karşılamak için Yasnaya Polyana'dan toprak satmaya başladı.	– Hindistan'da ikinci bir Sikh ayaklanması İngilizler tarafından bastırıldı. – Karl Marx, Paris'ten kovuldu ve Londra'ya yerleşti. – Kancalı iğne ve gaz maskesi icat edildi.
1850	Tolstoy Moskova'ya taşındı, kumar borçlarıysa tırmanmaktaydı.	– Küçük Buz Çağı bu yıl bitti. – Prusya'da köylülerin kazandığı özgürlükler muhafaza edildi, verilen kararla 640 bin çiftçi özgür tarıma başladı. – Çin'de Taiping Ayaklanması yüzyılın en kanlı isyanı oldu; 20 milyon kişi bu olaylar sonucu öldü. – İngiliz gemilerinin yüzde beşi bu tarihte buharla çalışmaktaydı.
1851	Kafkas Ordusu'ndaki ağabeyi Nikolay'ın Yasnaya Polyana'yı ziyaret etmesini fırsat bilerek teğmen sıfatıyla Rusya'nın güneyine seyahat etti.	– Binlerce insan Avustralya'da altına hücum etti. Nüfusu kırk binleri bulan çadır kentler kuruldu, yiyecek ihtiyacı Avustralya'da ekonomiyi canlandırdı. – İlk dünya fuarı olan Kristal Saray Fuarı Londra'da yapıldı. – Bonaparte'ın yeğeni Louis Napoleon, bir darbeyle Fransa'da hükümeti devirdi. – Herman Melville, *Moby Dick*'i yazdı.
1852	Astsubay olarak Kafkasya'daki topçu bataryalarından birine gönderildi, ve otobiyografik üçlemesinin ilk kısmı olan *Çocukluk*'u pek çok eserinin yayımlanacağı *Sovremennik* (Çağdaş) dergisi için yazmaya başladı.	– Burma'ya gelen İngilizler, Hindistan'dan getirdikleri afyonu Burma'ya satmaya başladı. – Birleşik Devletler'de Francis Wolle kese kâğıdı makinesini icat etti.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1852		– Louis Napoleon muhafazakârların desteğini toplayarak parlamentoyu lağvetti ve diktatörlüğünü ilan etti.
1853		– ABD Deniz Kuvvetleri Tuğamirali Matthew C. Perry, Japon başkenti Edo'yu gemileriyle topa tutmakla tehdit ederek, şehri ticarete açmalarını emretti. – Çar I. Nikolay, Osmanlı topraklarındaki Ortodoks Hıristiyanların haklarının korunması gerekçesiyle Osmanlı'ya savaş açtı. Kırım Harbi patlak verdi; Fransa ve İngiltere, Osmanlı İmparatorluğu'nun yanında yer aldı. – Louis Napoleon, kendini İmparator III. Napoleon olarak ilan etti. Fransa, İkinci İmparatorluk adını aldı.
1854	İlk kitabın gördüğü beğeniden sonra ikinci kısmı olan *İlkgençlik*'i yazdı. Bu sırada patlak vermiş olan Kırım Savaşı'nda Eflak'a gönderildi, Sivastopol Kuşatması sırasında İngiliz, Fransız ve Osmanlı ordularına karşı savaştı.	– Londra'da, bugün Big Ben adıyla bilinen saat kulesinin yapımı tamamlandı. Şehirleşmede ve sanayileşmede yeni bir çağa girildi. – Balaklava Muharebesi yapıldı. Sivastopol Kuşatması sonucu şehir İngilizlerin eline geçti.
1855	Ordudan ayrıldı, bu sırada kardeşi Dmitri'nin hastalandığını öğrendi. Yazarken savaş tecrübelerinden faydalandığı *Sivastopol Serisi*'ni yayımladı.	Chicago, Birleşik Devletler'deki en kapsamlı kanalizasyon sisteminin yapımına başladı.
1856	Kardeşi Dmitri öldü.	– Çar I. Nikolay'ın ölümünden sonra II. Aleksandr İngiltere ve Fransa'yla ateşkes yaptı. Kırım Harbi'nde hezimete uğrayan Rusya'da şiddetli bir reform başladı. – Gustave Flaubert, *Madame Bovary*'yi yazdı. – Louis Pasteur, pastörizasyonu icat etti.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1857	Otobiyografik üçlemesinin son kitabı *Gençlik*'i yazdı.	– Aleksandr Ivanov, yirmi yıl boyunca üzerinde çalıştığı "İsa'nın Halka Görünmesi" adlı başyapıtını tamamladı. Resim, Rus sanatında bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. – Beş yıldır New York'ta yaşayan Giuseppe Garibaldi, İtalya'nın birleşmesini savunan İtalyan Ulusal Birliği'ni kurdu. – Hint Ayaklanması sonucu Britanya İmparatorluğu, yönetimi Doğu Hindistan Şirketi'nden devraldı.
1859	Yasnaya Polyana'da topraklarında çalışan *mujik*leri eğitmek için bir okul açtı, ama okul başarısız oldu. Evli bir kadınla yaşadığı ilişkiden ilk oğlu Timothy dünyaya geldi. *Aile Mutluluğu*'nu yazdı.	– Süveyş Kanalı'nın yapımına başlandı. – Birleşik Devletler'de, kuzey Pennsylvania'da ilk petrol kuyusu kazıldı. – Charles Darwin, *Türlerin Kökeni*'ni yayımladı. – Charles Dickens *İki Şehrin Hikâyesi*'ni, İvan Gonçarov *Oblomov*'u yazdı.
1860	Temmuz ayında Avrupa seyahatine çıktı ve Dresden'den Marsilya'ya geçti. Bu seyahati sırasında gördüğü ağabeyi Nikolay, Dmitri gibi veremden öldü. Tolstoy, Marsilya, Nice, Floransa, Napoli, Roma, Paris, Londra ve Brüksel şehirlerine uğradıktan sonra Varşova üzerinden ülkesine geri dönd. Bu sırada *Çocukluk* kitabı İngilizceye çevrilmiş ve Tolstoy dünyaca ünlü bir yazar olmuştu.	– Rus entelektüellerinden, Batı'da "popülizm" adıyla bilinen *narodnichestvo* akımını benimseyenler oldu – Britanya'da Yahudilere oy hakkı tanındı.
1861		– II. Aleksandr serfliği feshetti. – Abraham Lincoln, ABD Başkanı oldu. Dolaylı ya da dolaysız olarak köleliğe dokunmayacağını söylese de güney eyaletler ayrılıkçı bir siyaset izlediler. Bunun sonucu olarak 1865'e kadar sürecek iç savaş başladı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1862	Otuz dört yaşındaki Tolstoy, on yedi yaşındaki Sofya Andreyevna Behrs ile evlendi.	– Alman devletlerinin en büyüğü olan Prusya'da Otto von Bismarck başbakan atandıktan sonra meclisi dağıttı ve kralın yetkisinin üstünde bir güç tanımadığını açıkladı. – Fransız Victor Hugo *Sefiller*'i yayımladı. Kitap on cilt halinde yayımlandı, Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da çok satan bir kitap oldu. İvan Turgenyev *Babalar ve Oğullar*'ı yazdı. – Saint Petersburg ve Moskova'da konservatuarlar açıldı. – Birleşik Devletler'de ilk banknot basıldı.
1863	Sofya'yla evliliğinden olan ilk oğlu Sergey Lvoviç Tolstoy doğdu. Kısa romanı *Kazaklar*'ı yazdı. *Savaş ve Barış*'ı yazmaya başladı. Polonya'da Ocak Ayaklanması oldu.	– Başkan Lincoln Özgürlük Bildirgesi'ni kanun haline getirdi. – İç savaş yüzünden pamuğa ulaşımı kopan Rusya, ordularını pamuk yetiştirilmeye müsait toprakların olduğu Orta Asya'ya gönderdi. – Londra metrosunun ilk kısmı halka açıldı. – Hollanda yönetimindeki Endonezya'da kölelik sona erdi.
1864	Tatyana Lvovna dünyaya geldi.	Fyodor Dostoyevski, *Yeraltından Notlar*'ı yayımladı.
1865		– ABD'de iç savaş, General Robert E. Lee ve subaylarının kılıçlarını teslim etmesiyle sona erdi. Başkan Lincoln suikaste uğradı. – Rusya, Taşkent'i işgal etti.
1866	İlya Lvoviç dünyaya geldi.	– Bir Rus öğrenci Çar II. Aleksandr'a suikast girişiminde bulundu. Devlet tüm öğrencilere karşı baskıcı bir politika uygulamaya başladı; Eğitim Bakanlığı üniversitelerin kontrolünü üstlenerek sıkı yönetime başladı. – İlk okyanuslararası telgraf başarıyla çekildi. – Fyodor Dostoyevski *Suç ve Ceza*'yı yazdı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1867	*Savaş ve Barış*'ın ilk iki kısmı *1805 Yılı* adıyla kitap halinde çıktı.	– Çar II. Aleksandr, Alaska'yı Birleşik Devletler'e sattı. – Jesse James'in çetesi Savannah, Missouri'de bir banka soygunu yaptı, bir kişiyi öldürdü. – İsveç'te Alfred Nobel dinamiti keşfetti. – Viyana'da Johann Strauss'un "Güzel Mavi Tuna" eseri ilk defa seslendirildi.
1868		Küba ve İspanya arasında On Yıl Savaşları başladı.
1869	*Savaş ve Barış* altıncı ve son cildiyle birlikte tamamlandı. Bu yıl Sofya'dan Leo adında ikinci bir oğlu oldu.	– Akdeniz'le Kızıldeniz'i bağlayan Süveyş Kanalı açıldı. – Dostoyevski *Budala*'yı, Flaubert *Duygusal Eğitim*'i yazdı.
1870		Fransa-Prusya Savaşı sonucu Almanya, arkasından İtalya birleşti.
1871		– Bessemer ve Thomas Çeliği'nin icadıyla İkinci Sanayi Devrimi başladı. – Fransız güçleri Paris Komünü'ne girdi ve sayıları 30.000'i bulan "komüncü" ve Paris vatandaşını idam etti. – Henry Morton Stanley, Tanganika Gölü kıyılarında Dr. David Livingstone'u buldu.
1871-2	İkinci kızı Marya, 1871'de dünyaya geldi. 1872'de doğan Petra, on sekiz aylıkken öldü.	
1872		Dostoyevski *Cinler*'i yazdı.
1873	Tolstoy, *Anna Karenina*'yı yazmaya başladı.	– Rus devleti İsviçre'ye gönderdiği öğrencilerini geri çağırdı. Geri dönen öğrenciler, toplumda devrim yaratacağını düşündükleri Narodnik/Halkın Dostları hareketini kurdular. – Ressam İlya Repin, "Volga'da Sal Çekicileri"ni tamamladı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1874	Oğlu Nikolay haziran ayında dünyaya geldi, fakat ertesi sene öldü.	– *Société anonyme coopérative des artistes peintres, sculpteurs, et graveurs*, ya da bugün bildiğimiz adıyla Empresyonistler, fotoğrafçı Nadar'ın stüdyosunda ilk sergilerini düzenlediler. – Doğu Hindistan Şirketi lağvedildi. – Modest Musorgski'nin operası *Boris Godunov* ilk kez Saint Petersburg'da sahnelendi.
1875	Üçüncü kızı prematüre olarak doğdu, fazla yaşamadı.	Kanada'da ampul icat edildi. Thomas Edison patentini satın aldı.
1876		– Osmanlı topraklarındaki ayaklanma Bulgaristan'a sıçradı. Abdülaziz Genç Osmanlılarca tahttan indirildi. Yerine geçen V. Murat'ın akli dengesi bozulunca, Mithat Paşa'ya Kanun-i Esasî'yi ilan edeceğini taahhüt eden II. Abdülhamit tahta geçti. – Kraliçe Victoria, Hindistan İmparatoriçesi oldu. – Richard Wagner'in *Nibelung Yüzüğü* ilk defa eksiksiz sahnelendi.
1877	1877 Oğlu Andrey dünyaya geldi. *Anna Karenina*'yı tamamladı.	– Thomas Edison gramofonu icat etti. – Rus ordusu, İstanbul'a doğru ilerlemeye başladı.
1878	Elli yaşındaki Tolstoy büyük bir bunalım geçirdiği dönemden sonra Hıristiyanlığı benimsedi.	93 Harbi'nin ardından Osmanlı ve Rusya arasında Ayestefanos Antlaşması imzalandı. Avrupa devletleriyle imzalanan Berlin Antlaşması'yla Sırbistan, Karadağ ve Romanya imtiyazlı vilayet haline getirildi. Bulgaristan prensliği kuruldu.
1879		Saint Petersburg'da sanayi işçileri ilk büyük grevi düzenledi.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1880	Tolstoyculuğun temel taşlarından olan *Itirafım*'ı kaleme aldı. Bu kitaptan sonra devlete ve kiliseye ağır eleştirilerde bulunacağı kitaplar yazmaya başladı. *Itirafım* dört yıl sonra yasaklanacaktı.	– II. Aleksandr'a gerçekleştirilen bir diğer suikast teşebbüsü yine başarısız oldu. Radikaller çarın sarayındaki yemek odasını havaya uçurdu, on bir kişi öldü, elli altı kişi yaralandı. Çar yemeğe geç kalmıştı. Polis, Narodnaya Volya ("Halkın İradesi") örgütünün pek çok üyesini tutukladı. – Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*'i yayımladı.
1881	Altıncı oğlu Alexis dünyaya geldi.	– Çar II. Aleksandr, Narodnaya Volya mensubu Grinevistski isimli bir öğrencinin bombalı suikasti sonucu öldü. Oğlu ve halefi III. Aleksandr şiddet yanlısı olmayan siyasi eylemcilerle teröristleri bir tuttu, liberal fikirleri savunan yazarları ve yayınevlerini ağır baskıya aldı. – İlk elektrik santralı Godalming, İngiltere'de kuruldu.
1882		– Mısır İngilizler tarafından işgali edildi. – III. Aleksandr, Yahudilerin İsa'yı öldürdüğüne inanıyordu. Rusya İmparatorluğu'nda Yahudileri hedef alan pogromlar başladı. Moskova'dan kovulan Yahudiler, imparatorluktan kaçtılar.
1883	Tolstoy, zengin subay Vladimir Çertkov'la tanıştı. Sonya, kocasının günlüklerini okuma hakkı için bu adamla uzun süre mücadele edecekti.	– Karakatau Yanardağı'nda modern tarihin en büyük patlamalarından biri gerçekleşti. – Robert Louis Stevenson'ın *Define Adası* romanı yayımlandı. – Osmanlı sultanı II. Abdülhamit eski sadrazamı Mithat Paşa'yı muhafızlarına boğdurttu. – Karl Marx öldü; John Maynard Keynes ve Benito Mussolini doğdular. – İstanbul'dan Bağdat'a uzanan Şark Ekspresi demiryolu açıldı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1884	On birinci kızı Aleksandra doğdu.	Berlin Batı Afrika Konferansı'yla Afrika'da "sözlü işgal" dönemi başladı.
1885		Belçika kralı II. Léopold, Kongo Bağımsız Devleti'ni özel mülkü olarak ilan etti.
1886	Oğlu Alexis beş yaşında öldü. Tolstoy, *İvan İlyiç'in Ölümü*'nü yazdı.	– Özgürlük Anıtı inşa edildi. – Burma, Kraliçe Victoria'ya doğum günü hediyesi olarak armağan edildi. – Stevenson, *Dr. Jekyll ve Bay Hyde*'ı yazdı. – Karl Benz ilk ticari otomobili sattı; Coca-Cola geliştirildi.
1887		Sir Arthur Conan Doyle'un ilk Sherlock Holmes öyküsü *Kızıl Dosya* yayımlandı.
1888	Son çocuğu İvan dünyaya geldi.	– Alman imparatoru öldükten sonra tahta geçen III. Friedrich doksan dokuz gün hüküm sürdükten sonra gırtlak kanserinden öldü. Kraliçe Victoria'nın liberal fikirli kızı Vicki'nin oğlu II. Wilhelm imparator oldu. – Londra'da zehirli üzümden ölen beş hayat kadını karınları deşilmiş halde bulundu. Cinayetler Karındeşen Jack'e atfedildi. – Brezilya monarşiye karşı ayaklandı, cumhuriyete geçti.
1889	*Kroyçer Sonat*'ı yazdı.	– Paris'te Eyfel Kulesi açıldı. – Vincent Van Gogh, "Yıldızlı Gece" resmini yaptı.
1890		– Halkın desteğini almak isteyen II. Wilhelm, Bismarck'ın anti-sosyalist kanunlarını onaylamadı. Bismarck görevinden istifa etti. – İtalya, Eritre'yi topraklarına kattı. – Kumkapı'da Ermenilerin ayaklanmasını devlet kanla bastırdı. – Vincent Van Gogh intihar etti.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1891	Altmış üç yaşındaki Tolstoy, tüm varlığını toprağında çalışan köylülere bırakacağını ilan etti. Ailesinin itirazları üzerine bu fikrinden vazgeçti.	Jön Türkler Cenevre'de toplanarak Abdülhamit'in saltanatının sonunu getirecek bir milliyetçi hareketin tohumlarını attı.
1892		– Rusya'nın yönetimindeki Polonya'da ayaklanan işçilere saldıran yetkililer, kırk altı kişinin ölümüne sebep oldu. – Parmak izi alma uygulaması ilk kez gerçekleştirildi. – Çaykovski'nin *Fındıkkıran Balesi* ilk kez sahnelendi. – George ve Weedon Grossmith, *Önemsiz Bir Adamın Günlüğü*'nü yazdılar.
1893		Yeni Zelanda kadınlara oy hakkı tanıyan ilk ülke oldu.
1894		– III. Aleksandr böbrek hastalığından öldü. En büyük oğlu II. Nikolay 26 yaşında çar oldu. Taç giyme töreninden birkaç gün sonra halka armağanlar verilirken izdiham sonucu yaklaşık bin kişi hayatını kaybetti.
1895	En küçük oğlu İvan öldü. *Efendi ile Uşak*'ı yazdı ve *Diriliş* üzerine çalışmaya başladı.	– Oscar Wilde mahkeme karşısına çıktı, oyunu *Ciddi Olmanın Önemi* ilk defa sahnelendi. – Joseph Breuer ve Sigmund Freud'un kitabı *Studien über Hysterie* (*Histeri Üzerine Çalışmalar*) ile psikanaliz devri başladı. – Almanya'da Wilhelm Röntgen, röntgen ışınını buldu.
1896	*Hacı Murat*'ı yazmaya başladı. 1904'te tamamlanan kitap ancak ölümünden sonra yayımlanacaktı.	– İstanbul'da Ermeni milliyetçiler Osmanlı Bankası'na saldırdı. Yetkililer şiddetle karşılık verdi ve üç bin Ermeni öldürüldü. – Sudan'da artan Fransız etkisinden rahatsız olan Britanya, Horatio Kitchener'i ordularının başında Sudan'a gönderdi.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1897		– Dreyfus Olayı'nda gerçek casus bulunmasına rağmen, Fransız Ordusu olayı örtbas etti ve Dreyfus'u serbest bırakmadı. – Maaristan'da Yahudi gazeteci Theodor Herzl, Dreyfus Olayı'yla bağlantılı anti-Semitizmden rahatsız olarak Basel'de ilk Siyonist Kongresi'ni topladı.
1898		– Romancı Émile Zola, Genelkurmay Başkanı ve yüksek rütbeli subayları Dreyfus Olayı'ndaki yaklaşımından ötürü kınayan "J'Accuse...!" ("Suçluyorum...!") başlıklı yazısını kaleme aldı. İftira suçlaması alan Zola, İngiltere'ye kaçmak zorunda kaldı. – H. G. Wells, *Dünyaların Savaşı*'nı yayımladı.
1899	1899 Kiliseye ağır eleştirilerde bulunduğu üçüncü ve son büyük romanı *Diriliş* yayımlandı.	– Rudyad Kipling, "Sırtlan Beyaz Adam'ın Yükünü" şiirini yazdı. – İngilizler, altın bulma umuduyla Boer'a geldi ve altın madenleri İngilizlerin eline geçti. İki Boer cumhuriyetini İngiliz topraklarına katmak isteyen koloni liderlerine Boer savaş açtı ve II. Boer Savaşı başladı. – Çar II. Nikola'nın özerk Finlandiya'da baskısını artırmasıyla, Finlandiya'da Rusya'ya karşı direniş başladı. – Alfred Dreyfus beraat etti.
1900		Joseph Conrad *Lord Jim*'i, L. Frank Baum *Muhteşem Oz Büyücüsü*'nü yazdı.
1901	*Diriliş* romanı ve Tolstoy, Rus Ortodoks Kilisesi tarafından aforoz edildi. Kırım'a dinlenmeye giden yazar, Gorki ve Çehov ile tanıştı.	– Kraliçe Victoria öldü. – Thomas Mann'ın ilk romanı *Buddenbrooklar*, Berlin'de yayımlandı. – İlk Nobel Edebiyat Ödülü, Fransız şair Sully Prudhomme'a verildi.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1902		– II. Boer Savaşı sona erdi. – Joseph Conrad *Karanlığın Yüreği*'ne yazdı.
1903		– Wright Kardeşler, tek kanatlı ve buhar motorlu havada ağır uçan ilk pervaneli uçuşu gerçekleştirdi. – Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin dağılmasıyla Bolşevik ve Menşevik grupları kuruldu. – Jack London, *Vahşetin Çağrısı*'nı yazdı.
1904		– İngiltere-Fransa Dostluk Antlaşması imzalandı. – Panama Kralı'nın yapımına başlandı. – Anton Çehov'un son oyunu *Vişne Bahçesi*, Moskova Sanat Tiyatrosu'nda Konstantin Stanislavski yönetmenliğinde sahnelendi.
1905		– Rusya'da yıl boyunca devam eden ayaklanmalar, hükümetin isteğiyle Kışlık Saray'a yürüyen kalabalığa ateş edilmesiyle büyüdü. İki yüz ila bin kişinin öldürüldüğü güne Kanlı Pazar adı verildi. Çar sonunda geri adım atmak ve ülkenin ilk demokratik meclisi olan Duma'nın kurulmasına izin vermek zorunda kaldı. – Albert Einstein, özel görelilik kuramını yayımladı. – Aralarında Henri Matisse'in de bulunduğu Fovist sanatçılar, Paris'te Salon d'Automne'da ilk kez sergi düzenlediler.
1906		– San Fransisco, California'da yaşanan depremde üç bin kişi, Valparaíso, Şili'de yirmi bin kişi öldü.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1906		– Burjuva ve soylularla ittifak kurup varlıklı bir köylü tabakası yaratmak isteyen Pyotr Stolypin, köylülere topraklarında özel işletme kurma hakkı tanıyan bir tarım reformu kararnamesi yazdı. – Maksmi Gorki, Bolşeviklere bağış toplama amacıyla metresi aktris Maria Andreyeva ile birlikte Birleşik Devletler'i ziyaret etti. – Upton Sinclair, *Chicago Mezbahaları* romanını yazdı.
1907	On yıl önce sürgüne gönderilmiş Çertkov'un dönüşüyle Tolstoy'la arkadaşlıkları kaldığı yerden devam etti. Tolstoy, Çertkov'a kitaplarında editörlük hakkı vermeye başladı.	
1908	Yazdığı vasiyetinde tüm telif haklarından feragat etti. Sekseninci yaş gününü tüm Rusya bayram havasında kutladı.	– Osmanlı İmparatorluğu'nda İttihat ve Terakki merkez komitesinin organize ettiği Jön Türk devrimi yapıldı. – E. M. Forster, *Manzaralı Bir Oda* romanını yazdı.
1909	Çertkov, Tolstoy'un karısı Sonya'dan habersiz bir vasiyet kaleme aldı; bu vasiyet Tolstoy'un günlüklerinin ve eserlerinin telif haklarını Çertkov'a devretmekteydi.	– Louis Bleriot, uçakla Manş Denizi'ni geçen ilk kişi oldu. – Jack London, *Martin Eden*'i yazdı. – Sergey Prokudin-Gorski, Çar II. Nikola'dan aldığı özel izin ve karanlık odalı bir otomobille imparatorluğun her yerine ulaşarak renkli fotoğraflar çekmeye başladı. – Léon Bakst, *Cleopatra* balesinden itibaren Sergey Diaghilev'in Ballets Ruses kumpanyası için dekor resimleri yapmaya başladı.
1910	*Her İyilik Ondan Gelir* oyununu yazdı. Karısından uzaklaşmak ve yeni bir hayata başlamak isteyen Tolstoy, 28 Ekim'de yola çıktığı Yasnaya Polyana'dan ancak Astapovo'ya kadar gidebildi. Burada zatürreye yakalandı ve birkaç gün sonra öldü.	– Birleşik Krallık'ta V. George tahta geçti. – Boris Pasternak, Moskova Konservatuarı'ndan ayrıldı.

ÖNSÖZ

LEV TOLSTOY

MAKSİM GORKİ

Bu kitap Oleiz'de yaşarken gelişigüzel tuttuğum notlardan oluşmaktadır. Lev Tolstoy o zaman Gaspra'da kalıyordu, önceleri hastaydı, sonradan sağlığına kavuştu. Türlü kâğıt parçalarına karalanmış bu notların kaybolduğunu sanıyordum, derken bir gün karşıma çıkıverdiler. Yarım bıraktığım bir mektubu da ekledim onlara, hem de tek kelimesine dokunmadan; Tolstoy'un Yosnaya Polyana'ya "vedası" ve ölmesinin etkisinde yazmıştım. Fakat bir türlü sonlandıramadım; elim gitmedi.

Notlar

1

Belli ki bu fikir onun vicdanını her zamankinden daha çok rahatsız ediyor, Tanrı fikrinden söz ediyorum. Bazen sadece bir fikir olarak görse de zaman zaman baskısını hissettiği bir ısrara dönüveriyor. Gönlünce tartışmasa bile aklından çıkmıyor bir türlü. Yok, ihtiyarlık belirtisi değil bu, ölümü sezmekle ilgili olduğunu da sanmam, bana kalırsa daha çok insan onurunun sonucu. Biraz da yaralanmışlık duygusu belki, diğer bir deyişle Lev Tolstoy utanç içinde streptokok bakterisinin takdirine boyun eğmek zo-

runda. Eğer natüralist olsaydı, ortaya mutlaka zekice bir hipotez atar, büyük keşiflerde bulunurdu.

2

Elleri acayip; hem çirkinler hem de şişen damarlar şeklini bozmuş, yine de çok şey anlatıyorlar, yaratıcı bir güce sahipler. Muhtemelen Leonardo da Vinci'nin öyle elleri vardı. Böyle ellerle dilediğini yapabilirsin. Konuşurken bazen parmaklarını oynatıyor, usulca gevşetip sonra aniden kasarken tumturaklı ciddi sözler ediyor. Tanrı adeta, yok, ne Sabaoth ne de Olimpos tanrılarından, ama Rus tanrılarından biri olabilir, "sapsarı bir ıhlamur ağacının gölgesinde çınar kerestesinden bir tahtta oturmuş," fazla heybetli olmasa da diğer tanrıların hepsinden daha açıkgöz olabilir pekâlâ.

3

Sulerzitski'ye neredeyse kadınsı bir sevgi duyar, Çehov'u ise baba şefkatiyle sever, sevgisinde yaratanın onurunu sezebilirsin, ama Suler'e karşı hassastır, bitmeyen bir ilgi ve insanı bunaltmayan bir hayranlık besler. Böyle duygular biraz saçma gelebilir, yaşlı bir kadının papağanına, küçük köpeğine, minik kedisine âşık olmasına benzer biraz. Suler bilinmeyen acayip topraklardan gelmiş fevkalâde hür bir kuş gibidir. Onun gibi yüz kişi bir taşra kasabasının çehresiyle ruhunu değiştirebilir. Çehresini dağıtır, ruhuna kıpır kıpır gözü pek bir deha aşılarlar. Suler'i sevmek kolay, aynı zamanda zevkli, kadınların ona aldırmadığını görünce şaşırır, öfkelenirim. Hoş, bu aldırmazlığın altında ihtiyatlı davranma çabası gizli olabilir elbet. Suler'e güven olmaz. Yarın ne yapacak acaba? Belki bir yerde bomba patlatır ya da taverna şarkıcılarının korosuna katılır. Onun içinde üç devre yetecek kadar enerji var. Öyle bir yaşama sevincine sahip ki kızgın demir misali kıvılcımlar saçar.

Fakat bir keresinde Suler'e çok kızmıştı: Leopold (yani Sulerzitski – *Tr.*) anarşiye hep yatkındı, bireylerin özgürlükleri hakkında hararetli tartışmalar yapmaya bayılırdı, böyle yaptığı zamanlar L. N. ona takılır, eğlenirdi.

Bir gün Prens Kropotkin'in yazdığı ince bir broşürü eline geçiren Sulerzitski epey heyecanlanmış, bütün gün önüne gelene anarşinin bilgeliği üstüne atıp tutarak karşısındakini bıktırırcasına felsefe yapıyordu.

"Of, kes artık Lyovuşka, sıkıldım!" diye çıkıştı L. N. "Papağan gibi aynı şeyi tekrarlayıp duruyorsun: Hürriyet, hürriyet, peki bu ne manaya geliyor? Diyelim ki sen kavradığın manada hürriyet kazandın, eline ne geçecek? Felsefi açından dipsiz bir kuyu, oysa hayatta yani pratikte, aylak, avuç açan biri olacaksın. Eğer düşündüğün gibi davranmakta hür olsaydın, seni hayata, insanlara bağlayan ne kalırdı? Bak, kuşlar da hür ama yuva yapıyorlar. Sen yuva inşa etmeye kalkmazdın, nereye gidersen git, cinsel içgüdülerine kulak verip tatmin etmeye bakardın, tıpkı azman kediler gibi. Bir an için olsun ciddi ciddi düşün bunu, kelimenin tam anlamına bakarsan, hürriyetin faydasız, beyhude, adeta şekilsiz olduğunu görüp anlayacaksın."

Kaşlarını hiddetle çattıktan sonra bir an soluklanıp daha nazik bir tonda ekledi:

"İsa hürdü, Buddha da öyle, ikisi de dünyanın günahlarını omuzlarına aldı, dünyevi hayatın hapishanesine girmeye gönüllü oldular. Başka kimse bundan daha fazlasını yapmadı. Hiç kimse! Sen ve ben, biz ne yaptık? Hepimiz komşumuza olan vazifemizden kurtulma hürriyetinin peşine düşeriz, oysa bizi insan yapan tam da bu görev anlayışıdır, işte bu görev anlayışı yüzünden hayvanlar gibi yaşamalıyız..."

Kıkırdıyordu.

"Ama biz kalkmış nasıl saygın bir yaşam süreriz diye tartışıyoruz. Bundan fazla bir şey çıkmaz, hoş, az da çıkmaz ya. Dinle! Yüzün morarana dek benimle tartışıyorsun ama bana vurmuyorsun, küfür bile etmiyorsun. Eğer kendini hür hissetseydin, beni lime lime doğrardın. İşte bu kadar."

Sonra yine soluklanıp ekledi:

"Hürriyet: Çok şey demektir, herkes bunda hemfikir, fakat ben artık yokum, ne de olsa ihtilaf ve muhalefet içinde kendimizin farkına ancak vardık."

4

Goldenweiser piyanoda Chopin çalarken Lev Nikolayeviç'in fikirlerinden yararlanırdı:

"Önemsiz bir Alman prensi şöyle demiş: 'Eğer köleleriniz varsa mümkün olduğunca çok müzik bestelemeniz gerekir.' Bu yalnızca bir düşün-

ce, sıkı bir gözlem: Müzik zihni köreltir. Bunu en iyi Katolikler anlamıştır; hoş, manevi babalarımız kilisede Mendelssohn dinlenmesine asla razı gelmezler elbet. Tula'da bir papaz 'Seni temin ederim,' demişti, 'İsa her ne kadar bir Yahudi tanrısının oğlu ve annesi Yahudi olsa da, kendisi kesinlikle Yahudi değildi.' Bu beyanına rağmen şöyle dedi sonra: 'Bu imkânsız.' Ben de sordum, 'Nasıl yani?' Omuz kaldırdı, 'Benim için de muamma.' "

5

"Entelektüel denecek biri varsa o da Galich'ten Prens Vladimirko'ydu. Daha on ikinci yüzyılda, 'Mucizeler devri kapanmıştır,' deme cesaretini göstermişti. O tarihten bugüne altı yüz sene geçmiş olmasına rağmen entelektüeller hâlâ birbirlerine bu konuda güvence vermeye devam ediyorlar: 'Mucize diye bir şey yoktur.' Oysa insanlar mucizelere inanır, tıpkı on ikinci yüzyılda olduğu gibi."

6

"Azınlık Tanrı'ya ihtiyaç duyar, çünkü çok şeye sahip, çoğunluğun gerekçesiyse hiçbir şeyi olmamasıdır."

Ben olsam şöyle derdim, çoğunluk ödlekliğinden ötürü Tanrı'ya inanır, ruh zenginliğinden dolayı inananlar birkaç kişiyi geçmez.[1]

"Hans Andersen'in masallarını sever misin?" diye sormuştu düşünceli bir edayla. "Marko Vovçok'un çevirisinden hiçbir şey anlamamıştım, fakat on sene sonra kitabı elime alıp bir daha okudum, birdenbire Hans Andersen'in yalnız bir adam olduğunu gayet net gördüm. Yapayalnızdı. Hayatı hakkında herhangi bir bilgi sahibi değilim. Tescilli çapkın ve avareymiş galiba, ama bu da yalnız biri olduğu iddiamı güçlendirmeye yarıyor. Böylece çocukların yetişkinlere göre başkalarına daha merhametli olduğuna inanarak (yanılmış tabii) ilgisini çocuklara yöneltmiş. Çocuklar kimseye acımazlar, acıma nedir bilmezler."

---

1 Yanlış yoruma meydan vermemek için dinî yazıları tamamen edebi gördüğümü belirtmek isterim; Buddha, İsa, Muhammed'in hayatları tamamen kurguya dayalı – y.n.

7

Budist öğretiyi okumamı salık verdi. İsa ve Budizm hakkında konuşurken hep duygusallaşır; sözlerinde ne coşku var ne de dokunaklılar, insanın içinde bir kıpırtı dahi uyandırmaz. Bana sorarsan İsa'yı safdil, acınacak halde görüyor, bazı yönlerine hayranlık duymasına rağmen onu sevme ihtimali yok pek. Olur da Rus köylerine İsa gelecek olsa kızların ona güleceklerinden çekiniyor.

8

Zeki birine benzeyen Grandük Nikolay Mihailoviç buradaydı bugün. Mütevazı tavırları var, fazla konuşmuyor. Gözleri sevimli, endamı yerinde. Hareketleri ölçülü. L. N. ona gülümsedi, bazen Fransızca konuşuyordu, bazen İngilizce. Sonra Rusça konuştu:

"Karamzin çar için yazmıştı, Solovyov uzun uzadıya, ince ayrıntılar vererek, Klyuçevski ise kendi zevki için yazardı. Esrarengiz biriydi, ilk bakışta övgüler düzüyor sanırsın ama daha yakından bakınca, küfürler savurduğunu anlarsın."

Zabelin'in adı geçmişti.

"Çok hoş. Düşük rütbeli bir memur. Antikalara bayılıyor, hiç ayrım gözetmeden her bulduğunu topluyor. Yemekten bahsederken sanki ömründe hiç karnı doymamış gibi konuşuyor. Ama çok, çok eğlenceli biri."

9

Şu hacılardan birini çağrıştırıyor, hani ellerinde sopalarla yeryüzünü karış karış dolaşırlar ya, manastırdan manastıra, tapınaktan tapınağa, fena halde evsiz, herkese ve her şeye yabancı kimseler olarak binlerce kilometre yol katederler ya. Ne dünya onlara göredir ne de Tanrı. Alışkanlık gereği Tanrı'ya dua ederler ama yüreklerinde gizlice nefret ederler ondan: Neden onları dünyaya, yeryüzünün bir ucundan öbürüne sürükler acaba, neden? İnsanlara sadece yolda ayaklarına takılıp bazen incinmelerine neden olan kütük, kök, taş diye bakarlar. Onlarsız da olurdu aslında, ama bazen onlara benzemeyerek insanları şaşırtmak, onlarla uyuşmamakla böbürlenmek hoşlarına gider.

10

"Büyük Frederik zekice bir söz etmişti bir zamanlar: 'Herkes ruhunu *kendi bildiği yoldan* kurtarmalı.' Ayrıca şunu söyleyen de oydu: 'Dilediğini düşün ama boyun eğ.' Ölürken itiraf etmişti, 'İktidardaki kölelerden usandım.' Sözümona büyük adamlar kendileriyle çelişirler. Bu hak kendilerine tanınmıştır, daha başka nice hatalar yapabilirler. Ne de olsa kendiyle çelişkiye düşmek hata sayılmaz: Budala biri inatçıdır ama asla kendiyle çelişmez. Doğru, Frederik tuhaf bir adamdı, Almanlar onu en iyi imparatorları diye görürlerdi, ama o onlara tahammül edemezdi, hatta Goethe ile Wieland'ı bile sevmezdi..."

11

Dün akşam da Balmont'un şiirlerinden konuşurken, "Romantizm gözlerdeki hakikate bakma korkusudur," dedi. Suler onunla aynı fikirde değildi, bazılarını duygulanarak okudu, heyecandan dili dolaşmıştı.

"Buna şiir denmez, Lyovuşka, şarlatanlık bu, saçmalık, tam anlamıyla duyarsız, kelime cambazlığı. Şiir yalındır. Şu dizelere bak:

Hangi şarkıyı söylesem, bilmiyorum,
Ama şarkımı içimden gelerek söylerim,

Fet bunları yazdığında şiire dair insanların gerçek duygularını dile getirmişti. Mujik de ne söyleyeceğini bilmez; sadece oh, der, ah der, bir de ai-da-mi der, işte bu gerçek bir şarkıdır, tıpkı kuşlarınki gibi gönlünden gelir. Yeni şairler uydurmaktan başka bir şey yapmazlar. Adına '*Paris makaleleri*' denen aptalca yazıları bilirsin, senin şair bozuntularının yaptığı bu işte. Nekrasov da kendi gülünç mısralarını uydurmaktan başka bir şey yapmadı."

"Béranger'e ne dersin?" diye sordu Suler.

"Béranger başka. Fransızlarla ortak yanımız ne? Onlar hedonist, ruhun ömrüne tenin ömrü kadar önem vermezler. Fransız erkeği için en önemli şey kadındır. Onların işi bitmiş, çamura batmışlar. Doktorlar ince hastalıktan muzdarip herkesin şehvet düşkünü olduğunu söylerler."

Suler bildik açık sözlülüğüyle, aynı anda gelişigüzel sözcükleri ağzında

yuvarlarken tükürükler saçarak tartışıyordu. L. N. ona baktı, ağzı kulaklarına vararak gülümsedi:

"Bugün gelin olma vakti gelmiş ama ortada damat adayı olmayan genç bir kız gibi hırçınsın..."

12

Hastalığı onu tüketmiş, yiyip bitirmiş, uçacak gibi duruyor, saydamlaştı sanki, içten içe hayata daha çok uyum sağlamış görünüyor. Gözleri daha keskin, bakışları karşısındakinin içine daha çok işliyor. Can kulağıyla dinliyor, ya uzun zaman önce unuttuğu bir şeyi hatırlıyor ya da henüz bilinmeyen yepyeni bir şeyi bekliyor güvenle. Yasnaya Polyana'dayken bilinmesi gereken her şeyi bilen bir adam gibi görünürdü gözüme, bütün sorularına yanıt almış bir adam gibi.

13

Eğer o bir balık olsaydı evi de okyanus olurdu mutlaka; iç denizlerde yüzmezdi asla, akarsularda da. Ortalıkta bir karaböcek dolaşıyor fıldır fıldır; onun söyledikleri böceğin ilgisini çekmez, ihtiyacı yok onlara, sessiz kalsa da ürkmez, herhangi bir şekilde etkilenmez. Ama o bütün heybeti ve hüneriyle gerçek bir münzevi misali suskun kalmasını bilir. Doğru, kafasına takılan konularda etraflıca konuşur, fakat onu dinleyen daha söylemediği başka şeyler olduğunu sezer. Kimseye söyleyemediği şeyler var. Galiba bunlar çekindiği fikirler.

14

Birisi ona İsa'nın vaftiz ettiği çocuk hikâyesinin gülünçleştirilmiş versiyonunu göndermişti. Öyküyü hevesle Suler ile Çehov'a okudu, hem de harikulâde bir şekilde! İblislerin toprak sahiplerine işkence çektirme yöntemleri onu pek eğlendirirdi, ama bunda benim hoşuma gitmeyen bir şey vardı. Yapmacıklığı beceremez aslında, ama bu davranışı samimiyse o daha da kötü.

Sonra şöyle dedi:

"Baksana, mujikler ne güzel hikâyeler anlatıyor. Her şey basit, birkaç

kelimelik ama kucak dolusu duygu yüklü. Asıl hünerleri her zaman veciz ifadelerle anlatmaları, mesela, 'Tanrı bizi korusun,' demeleri."

Fakat bu çok sert bir hikâye.

15

Onun bana yönelik ilgisi etnografikti. Hakkında pek bilgi sahibi olmadığı bir kabilenin üyesiydim onun gözünde, daha fazlası değil.

16

Ona *Öküz* hikâyesini okumuştum. Kahkahalarla güldü, sonra da "dilin püf noktalarını" bildiğim için beni kutladı.

"Fakat kelimeleri kullanmasını bilmiyorsun, senin bütün mujiklerin kendilerini fevkalâde ifade ederler. Oysa gerçek hayatta aptalca, abuk sabuk konuşurlar, ilk başta ne demek istediklerini anlayamazsın. Kasten yaparlar bunu, ötekine önderlik etme arzusu daima kullandıkları kelimelerin göze görünür saçmalıklarının altında gizlidir. Hakiki bir mujik asla aklından geçeni apaçık dile getirmez, ona uymaz bu. İnsanların aptal birini hafife aldığını, saf gördüğünü bilir. Onun karşısında çırılçıplak kalırsın, bir bakışta bütün zaaflarını görür. Şüphecidir, gizli fikirlerini karısına bile açmaz. Ama senin anlattığın hikâyelerde her şey apaçık ortada, her öyküde çokbilmişler bir araya toplanmış. Üstelik vecizelerle konuşuyorlar, bu da doğru değil, vecizeler Rusçaya uymaz."

"Peki ya meseller, özdeyişler?"

"O başka. Onlar daha evvelki gün icat edilmediler."

"Sen kendin de çoğu zaman vecizelerle konuşuyorsun."

"Asla! Bir de sen her şeyi mübalağa ediyorsun, insanları da tabiatı da, bilhassa insanları. Leskov da öyle yapardı, kendini beğenmiş ve yapmacıktı, yazdıklarını okumayı çoktan bıraktı herkes. Sen kimseye boyun eğme, kimseden çekinme, o zaman her şey yoluna girer..."

17

Okumam için verdiği günlükte tuhaf bir özdeyiş ilgimi çekti: "Tanrı benim arzum." Bugün günlüğü iade ederken ne demek istediğini sordum.

Gözlerini kısıp sayfaya bakarak cevapladı, "Yarım kalmış bir düşünce. Herhalde şöyle demiş olmalıyım, Tanrı onun ne olduğunu kavrama arzum... Yok, öyle değil..." Gülüyordu, defteri kıvırıp iş önlüğünün geniş cebine koydu. Tanrı'yla ilişkisi belirsizliklerle doludur, bazen bana "köprüdeki iki keçiyi" hatırlatırlar.

18

Bilim üstüne.

"Fen şarlatan bir simyacının terkip ettiği altın külçesi değildir. Onu sadeleştirmek, herkesin anlayacağı hale getirmek istersin, başka türlü söylersek, kalp para basmak istersin. İnsanlar bu paranın hakiki kıymetini anlayınca sana teşekkür etmeyecektir."

19

Yusupov Parkı'nda yürüyorduk. Moskova aristokrasisinin ahlak anlayışı üstüne zekice şeyler anlatıyordu. Çiçek tarhında çalışan neredeyse iki kat olmuş iriyarı bir Rus aşüfte vardı, tombul bacakları meydanda, koca memeleri sallanıyordu. Dikkatle kadına baktı.

"Bunca ihtişam ve ifrat böyle heykel gibi kadınlar tarafından desteklendi. Sadece mujiklerle köylü aşüfteler desteklemedi, icarcılar da değil, tam anlamıyla halkın kanıyla beslendi. Eğer aristokrasi zaman zaman böyle kısraklarla çiftleşmeseydi çoktan yok olur, giderdi. Ceza görmedikçe mecalin tükenmez, benim zamanındaki delikanlılar da öyleydi. Fakat nefislerini körelttikten sonra çoğu köylü kızlarıyla evlenip gürbüz çocuklar yaptı. Bunda da mujiklerin kuvveti imdada koşmuştu işte. Her yerde işe yarar. Bir neslin yarısı kudretini kendi zevkleri için heba eder, diğer yarısıysa kanını şehirlilerin koyu kanıyla karıştırır, böylece onu biraz sulandırmış olur. Irkın sağlığı açısından iyidir bu."

20

Kadınlardan konuşmaya bayılır, duyan da onu Fransız romancılardan biri sanır, gel gör ki bu konuşmaları daima Rus köylülerine has, kulağımı tırmalayacak kadar kabadır. Bugün badem ağaçlarının arasında dolaşırken

Çehov'a soruyordu:

"Gençliğinde sefahat düşkünü müydün?"

A.P. mahcup gülümsedi, bir şeyler geveleyerek sakalını çekiştirdi, ama Tolstoy denize bakarken itirafa başlamıştı:

"Ben tam bir iflah olmaz..."

Pişmanlıkla konuşuyordu, cümlesinin sonunda okkalı bir sıfat kullanmıştı. Bu kelimenin böyle kolayca dudaklarından dökülebildiğini ilk kez duyuyordum, sanki yerine kullanacak başka sözcük bilmezmiş gibi. Onun ağzından çıkınca böyle bütün kelimeler çok basit ve sıradan gibi gelir kulağa, askerlerin ağzına yakışacak kadar kaba ve pis olma özelliklerini yitirirler. İlk görüşmemizi hatırlıyorum, *Varenka Olesova* ile *Yirmi Altı Erkek ve Bir Kız* hakkında bilgi veriyordu. Dar bakış açısıyla ele alınca sözlerinden "müstehcenlik" akıyordu. Afallamış, hatta kızmıştım, başka türlü bir lisanı anlama kabiliyetim olmadığını düşündüğüne inanmıştı. Şimdi anlıyorum sinirlenmenin ne kadar saçma olduğunu.

21

Servi ağaçlarının altındaki taş bankta oturuyordu, büzüşmüş, ufalmış, kılları ağarmıştı, yine de Sabaoth'a benziyordu, biraz yorgun olsa da saka ötüşünü taklit ederek zihnini dağıtma çabasındaydı. Kuş koyu yeşil yaprakların arasında şakıyor, Tolstoy da keskin, küçük gözlerini kısmış yapraklara doğru bakarken bebek gibi dudaklarını öne çıkararak namesiz ıslık öttürüyordu.

"Ufaklık kafayı bulmuş! Dinle bak! Hangi kuş bu?"

Sakayı anlattım, bu kuşların kıskançlığından bahsettim.

"Ömür boyu tek bir şarkı söylerler, o da kıskançlık! Bir erkeğin yüreğinde yüzlerce şarkı bulunur, ama kıskançlığın esiri olmakla suçlanan yine o olur, adil mi bu?" dedi düşünceli bir edayla kendi kendine sorarcasına. "Erkeğin kendi hakkında kadına bilmesi gerektiğinden fazla şey söylediği anlar vardır. Sonradan neler anlattığını unutur ama kadın hatırlar. Belki de kıskançlık kendini küçük düşürme korkusundan gelir, aşağılanma ve gülünç duruma düşme korkusundan. Tehlikeli olan seninkini tutan aşüfte değil, ruhunu ele geçiren aşüftedir."

Bu dediklerinde tutarsızlık var, *Kroyçer Sonat* ile çelişiyor, dediğimde ışıl ışıl gülümsemesiyle sakalı aydınlanmıştı. "Ben saka değilim," dedi.

Akşam yürüyüşüne çıktığımızda ansızın söyleyiverdi:

"Erkek türlü depremler, salgınlar, korkunç hastalıklar, her türlü ruhi eziyetlerden geçer, ancak başına gelen en kahredici bela daima 'zifaf belası' olmuştur ve hep öyle olacaktır."

Bunu zafer edasıyla gülümseyerek söylüyordu, tebessümünden bazen müthiş zahmetli bir şeyin üstesinden gelmiş bir adamın ağzı kulaklarına varan huzuru veya uzun zamandır içini yiyip bitiren bir acıdan ansızın kurtulmuş olmanın rahatlığı okunur. Her fikir onun ruhunu kemiren bir kenedir adeta. Ya onu tuttuğu gibi koparıp atar ya da doyasıya emmesine göz yumar, ta ki kene tıka basa doyup kendiliğinden düşene kadar.

Başka bir gün Stoacılık üstüne koyu bir sohbetin ortasında birden kaşlarını çatıp dilini şaklattıktan sonra sert bir tavırla şöyle deyiverdi:

"Dikilmemiş, doldurulmuş..."

Belli ki bu sözlerin Stoacıların felsefesiyle uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Şaşkınlığımı fark edince yan odaya açılan kapıyı işaret etti başıyla: "Dikişli yatak örtüsü deyip duruyorlar da."

Sonra ekledi, "Şu Renan var ya... şirin ama geveze."

"Bir şeyler arasında iyi bağlantı kuruyorsun," derdi hep bana, "hem de kendi kelimelerinle, inanarak, kitaba bağlı kalmadan."

Fakat konuşurken hemen her zaman özensizdi, sanki kendi kendine söylenirmiş gibi alçak sesle bir şeyler gevelerdi:

"Güzel bir Rusça kelime kullanıyor, arkasından aynı cümlede 'mutlaka'[1] gibi bir laf ediyor."

Bazen de azarlardı, "Ruhu birbirinden tamamen farklı kelimeleri bir araya getiriyorsun, bunu sakın yapma!"

Konuşma biçimlerine gösterdiği hassasiyet hastalıklı denecek kadar aşırı gelirdi bana bazen. Bir keresinde şöyle demişti:

"Bir kitabın içinde aynı cümlede 'kediler' ve 'bağırsaklar' kelimelerine rastladım, ne kadar iğrenç! Az kalsın kusacaktım."

"Filologlara tahammül edemem," derdi, "hepsi kupkuru alimlerdir, diğer taraftan lisan konusunda onları bekleyen çok iş var. Bizler anlamadığımız kelimeler kullanırız. Fiillerimizin çoğunun nasıl vücuda geldiğinden bihaberiz."

Dostoyevski'nin lisanından bahsetmeye bayılırdı:

---

1 Burada *absolutno* sözcüğüne gönderme yapmaktadır, Rusçada *no* son eki yabancı kökenli kelimenin sonuna gelir – ç.n.

"Berbat yazardı, üslubunu kasten çirkinleştirirdi, mahsus yapardı bunu, eminim, numaradan. Gösterişe bayılırdı, *Budala* romanında 'küstahlık', 'caka', 'fiyakalı samimiyet" hepsi karmakarışık birbirine girmiş. Bana sorarsan Rus halk ağzındaki kelimeleri yabancı menşeli kelimelerle karıştırmaktan zevk alıyordu. Ama yazılarında affedilmez dil sürçmeleri bulabilirsin. Budala der ki: 'Ahmak kıymetli ve faydalı biridir,' fakat kimse gülmez, oysa bu kelimelerin insanı kahkahadan kırıp geçirmemesi ya da en azından gülme belirtisi görülmemesi olacak şey değil. Kendisini alaya alan üç kız kardeşin, bilhassa Aglaya'nın önünde söylüyor bunu. Kitap beğenilmedi, ama asıl kusuru Prens Mişkin'in saralı olması. Şayet sıhhatli bir adam olsaydı, onun samimi saflığı, kalbinin temizliği bize derinden tesir ederdi. Lakin Dostoyevski onu sıhhatli biri gibi gösterme cesaretine sahip değildi. Üstelik sıhhati yerinde olan kimseleri sevmezdi. Kendisi hasta bir adam olduğu için bütün dünyanın hasta olduğuna kaniydi..."

O Suler okuyordu, ben de Peder Sergius'un (Sergi Baba) düşüşünü anlatan sahneyi; zalim bir sahneydi. Suler onun heyecanıyla somurtuyor, ezilip büzülüyordu.

L. N. sordu, "Neyin var? Beğenmedin mi?"

"Hakikaten çok gaddar, tam Dostoyevski. O leş kokan kız ve yassı memeleri, işte o kadar! Neden güzeller güzeli, sıhhatli bir kızla günah işleyemez ki?"

"O zaman günah işlemenin haklılığı kalmaz, hâlbuki bunda kıza merhamet etmesine müsamaha gösterilebilir, aksi takdirde kızcağızı başka kimse almayacaktı, zavallıcık."

"Aklım almıyor..."

"Aklının almadığı çok şey var, Lyovuşka, hiç açıkgöz değilsin..."

Andrey Lvoviç'in karısı içeri girince sohbeti pattadan kesmişlerdi, kadın ve Suler birlikte müştemilata gittiklerinde L. N. bana döndü:

"Lyovuşka tanıdığım en dürüst adam. Tamı tamına öyle, bir hata işlese, bunun sebebi başkasına merhametidir."

22

En çok sevdiği sohbet konusu Tanrı, köylü ve kadındır. Sanki ona yabancıymış gibi edebiyattan nadiren ve çok az bahseder. Hele kadınlara yönelik tavrı görebildiğim kadarıyla illa düşmancadır. Onları cezalandırmaya

bayılır, tabii eğer Kitty ve Nataşa Rostova gibi sıradan kadınlarsa, o başka. Acaba bu elinden geldiği kadar bahtiyar olamamış bir adamın intikamı mıydı, yoksa 'nefsin aşağılayıcı saiklerine' karşı hasmane bir his mi? Hangisi olursa olsun, bu tıpkı *Anna Karenina*'daki gibi çok keskin bir düşmanlık. Pazar günü Çehov ve Yelpatyevski'yle birlikte Rousseau'nun *İtiraflar*'ını tartışırken 'nefsin aşağılayıcı saikleri' hakkında pek güzel konuştu. Suler not alıyordu, ama sonradan kahve yaparken ispirto lambasının alevinde yaktı onları. Daha önce de L. N. tarafından kaleme alınan İbsen hakkındaki notları yakmış, L. N.'in birtakım aşırı pagan yorumlar yaptığı, kimi yerleri V. V. Rozanov'unkilerle örtüşen evlilik ayinlerinin sembollerine dair notları kaybetmişti.

23

Feodosya'dan bazı Ştundistler sabahleyin buradaydılar, gün boyu heyecan içinde mujiklerden bahsettiler.

Öğle yemeğinde şöyle diyordu:

"Onları görmeliydin, ikisi de nasıl gürbüz ve sağlıklı. Biri, 'Biz davetsiz geldik,' dedi, diğeri, "Azar işitmeden gidebiliriz!' diye ekledi." Arkasından çocuksu bir kahkaha patlattı.

Yemekten sonra verandaya çıktık:

"Çok sürmez, yakında halkın lisanını tamamen anlamaz olacağız. Şimdi 'terakki projesi' hakkında konuşuyoruz, 'tarihte ferdin rolü,' 'ilmin tekamülü,' 'dizanteri' falan, ama mujikler, 'Samanlıkta iğne aramanın bir faydası yok,' der ve bütün teoriler, tarih ve evrim işe yaramaz, gülünç hale gelir, çünkü mujikler hiçbirini anlamaz, hiçbirine ihtiyaç duymazlar. Fakat mujikler bizden daha kuvvetli, daha metanetlidir, belki biz (kim bilir?) Atsuri kabilesinin kaderini paylaşıyoruzdur, alimin biri onlar için şöyle demişti: 'Atsurilerin nesli tükendi, ama hâlâ lisanlarından birkaç kelime bilen bir papağan bulunur'."

24

"Kadın fiziksel açıdan erkekten daha yürekli olsa da düşünceleri sahtedir. Yalan söylediği zaman kendi de inanmaz ama Rousseau hem yalan söylerdi hem inanırdı."

25

"Dostoyevski meczup karakterlerinden birinin inanmadığı şeylere hizmet ettiği için ömrü boyunca hem kendini hem başkalarını cezalandırdığını yazmıştı. Bu sözler kendini anlatıyordu, daha doğrusu kendisi hakkında rahatlıkla böyle söyleyebilirdi."

26

"*Kitabı Mukaddes*'teki bazı deyişler epey çapraşıktır, mesela şu sözler ne anlama gelir, 'Yeryüzü ve ondan fışkıran bütün bereket Rabbindir'? Bunların kutsal metinlerle hiçbir alakası yok, hepsi popüler-bilimsel materyalizm kokan sözler."

Suler atıldı, "Sen bu kelimelerin manasını başka bir yerde daha yorumlamıştın."

"Yorumlamışsam ne olmuş... Mana olabilir ama esasına değinmemiştim."

Şeytanca gülümsüyordu.

27

Kurnaz, utanç verici sorular yöneltmeye bayılır o:

"Kendin hakkında ne düşünüyorsun?"

"Karını seviyor musun?"

"Sence oğlum Lev istidatlı bir çocuk mu?"

"Sophia Andreyevna'yı seviyor misin?"[1]

Ona yalan söylemek ne mümkün?

Bir gün sormuştu:

"Beni seviyor musun, Aleksey Maksimoviç?"

İşte burada Rus *bogatir*,[2] Novgorod savaşçısı Vasili Buslayev tarafından sergilenen oyunbazlık devreye girdi. Önce ortaya bir şey atıyor, sonra başka bir şey deniyor, sanki kavgaya hazırlanıyor gibi. İlginç aslında ama hoşuma gittiğini söyleyemem. O tam bir şeytan, bense hâlâ çocuğum, beni rahat bıraksa iyi olur.

1 Kendi karısı – ç.n.

2 Dev gibi iriyarı, güçlü kuvvetli efsanevi Rus kahramanı – ç.n.

28

Belki de mujik deyince aklına hiç unutamadığı kötü kokular geliyor, bunun hakkında konuşmak zorunda olduğunu düşünüyor.

Dün akşam General Cornet'in dul karısıyla atışmamdan bahsettim ona, gözlerinden yaş gelene kadar kahkahalar attı, katıla katıla güldü, inleyerek çığlık atmaya başladı:

"Bahçe küreğiyle! Kadının üstüne! Demek kürekle, ha? Hamle yaptın! Kürek büyük müydü?"

Derken bir an kararsız kalıp sustuktan sonra ağırbaşlı bir edayla ekledi:

"Çok nazik davranmışsın, senin yerine başka biri olsaydı kafasına indirirdi. Fazla naziksin. Seni arzuladığını anlamadın mı?"

"Hatırlamıyorum. Anladığımı sanmam."

"Tabii arzuluyor. Gün gibi aşikâr. İstiyor tabii."

"O anda bu konu ilgimi çekmedi."

"İlgini çeken şeyi boş ver. Sen kadınlardan hoşlanmıyorsun, bu belli. Aynı fırsat başka bir erkeğin eline geçse, servete konar, ev sahibi olur, ömrünün geri kalanını o kadınla âlem yaparak geçirirdi."

Tereddüt ettikten sonra devam ediyordu:

"Sen acayip bir herifsin! Gücenme. Çok acayipsin. Garip olan iyi huylu olman, halbuki intikam peşine düşmeye yerden göğe hakkın var. Evet, intikamcı biri olabilirdin pekâlâ. Kuvvetlisin, bu çok iyi..."

Yine susmuştu, sonra dalgın dalgın ekledi:

"Zihninden geçenleri anlamıyorum. Çok karışık, ama kalbin temiz... evet, temiz bir kalbin var."

NOT: Kazan'da yaşarken General Cornet'in dul karısının yanında oduncu ve bahçıvan olarak çalışmıştım. Kız çocuğu gibi çırpı bacaklara sahip şişman gençten bir Fransız kadınıydı. Gözleri muhteşem güzeldi, fal taşı gibi açar, fıldır fıldır, arzulu bakardı. Yanılmıyorsam evlenmeden önce tezgâhtar veya aşçı olarak çalışmıştı, galiba *kaldırım yosması*ydı. İçkiye sabahtan başlar, turuncu sabahlığının altına kombinezondan başka bir şey giymeden, ayağında keçi derisinden kırmızı Tatar işi terlikler, yele gibi gür saçlarını tepesine toplayarak çıkardı bahçeye. Topuzu gevşek tuttuğundan saçları tel tel gül rengi yanaklarına, omuzlarına dökülürdü. Genç bir cadıydı. Bahçede Fransızca şarkı-

lar söyleyerek dolaşırken beni izler, ara sıra mutfak penceresine giderek seslenirdi:

"Bana bir şey ver, Pauline!"

"Bir şey" hiç değişmeyen bir şeydi, bir kadeh buz gibi şarap.

Evin alt katında üç öksüz prenses D. G.'ler otururdu, ikmal subayı olan babaları eve pek uğramazdı, anneleriyse ölmüştü. Dul kadın bu genç kızlardan pek hoşlanmazdı, onlara türlü oyunlar ederek hayatlarını karartmak için elinden geleni ardına koymazdı. Rusçası berbattı ama küfür etmede üstüne yoktu, arabacılardan farksızdı. Zavallı kızlara davranışları midemi bulandırıyordu, hazin bir halleri vardı, gözleri korkmuştu, savunmasızdılar. Bir gün öğle sularında ikisi bahçede dolaşmaya çıkmıştı, Generalin karısı her zamanki gibi kıyak kafayla aniden ortaya çıkınca bağıra çağıra onları bahçeden kovdu. Gık demeden oradan uzaklaşmaya başlamışlardı, fakat Madam Cornet bahçe kapısında durmuş, cüssesiyle yollarını tıkıyordu, Rusça öyle laflar ediyordu ki beygiri bile tökezletebilirdi. Küfür etmemesini söyledim, bırak kızları geçsinler dedim, ama o avaz avaz haykırdı:

"Seni tanıyorum! Geceleri onların penceresinde dikilip..."

Kendimi kaybetmiştim, kadını omuzlarından tuttuğum gibi kapıdan ittim, fakat silkinip elimden kurtuldu, bana doğru dönüp bağırdı, sonra birdenbire sabahlığının önünü açıp kombinezonunun eteklerini kaldırdı:

"Şu sıska sıçanlardan daha güzelim."

O zaman kendimi iyice kaybettim, tutup arkasına döndürerek kıçına küreğimle vurdum, bahçe kapısından hızla çıkıp avluya kaçtı, bir yandan da muazzam bir şaşkınlıkla arka arkaya üç kere bağırıyordu: "Ah! Ah! Ah!"

Bunun arkasından yine ayyaş ama müthiş becerikli bir kadın olan evin kâhyası Pauline'den pasaportumu aldım, çıkınımı kolumun altına sıkıştırıp oradan ayrıldım, o esnada General'in karısı elinde kırmızı mendil, pencereden bakarken arkamdan sesleniyordu:

"Polis çağırmıyorum, boş ver, dinle! Geri gel! Korkma..."

29

"Doktorların yüz binlerce insanı öldürdüklerini ve hâlâ öldürmeye devam ettiklerini söyleyen Poznişev ile aynı fikirde misin?" diye sormuştum.

"Çok mu merak ediyorsun?"

"Ediyorum."

"Madem öyle sana söylemem."

Kıkırdarken, bir yandan da iki başparmağını birbirinin etrafında çevirmeye koyuldu.

Yazdığı öykülerden birinde at sülüğüyle tıp doktoru arasında kurduğu benzerliği hatırlıyorum.

"Sence 'ilik,' 'hemoroit,' 'boşalma' kelimeleri en basitinden 'turfanda,' 'romatizma,' 'tıynet' vesaire kelimelerini karşılamıyor mu?"

Hem de Jenner, Behring, Pasteur'ün arkasından! Al sana iblisçe bir yaklaşım işte!

30

İskambil oyunlarından hoşlanması ne tuhaf! Bütün ciddiyetiyle oynar, üstelik çok heyecanlanır. Parmaklarının arasında mukavvadan kesilmiş kartlar değil de canlı bir kuş varmışçasına ürkekçe tutar iskambilleri.

31

"Dickens çok bilgece bir laf etmişti: 'Hayata tutunurken sonuna kadar onun için mücadele etmen şart.' Çok hassas, lafazan bir yazardı, bilge sayılmazdı. Fakat bir romanı kimsenin üstesinden gelemeyeceği kadar ustaca inşa ederdi, Balzac'tan çok daha iyi olduğuna şüphe yok. Birisi şöyle demiş: 'Kitap yazma ihtirasına kapılmış olan çok ama onlardan utanan pek az.' Balzac öyle değildi, Dickens da, ikisi de kötü şeyler yazdılar. Ancak Balzac dehaydı, yani bir tek ona dahi denebilirdi..."

Birisi ona Tihomirov'un *İhtilalci Olmaktan Neden Vazgeçtim* kitabını getirmişti, Lev Nikolayeviç eline aldığı gibi sallayarak şöyle dedi:

"Siyasi cinayet burada fevkalâde ele alınmış, bu direniş yönteminin apaçık tarif edilmiş hiçbir maksadı olmadığını gösteriyor. Böyle bir fikir, diyor bu ehlileşmiş katil, fertlerin anarşik despotluğundan ve cemiyete, insanlığa husumetinden başka bir şey asla olamaz. Çok güzel ifade edilmiş, lakin 'anarşik despotluk' matbaa hatası, hâlbuki o 'monarşik' demiştir. Münasip ve esaslı bir fikir, bütün teröristler takılır buna, dürüst olanlarını kastediyorum. Mizacı öldürmeye müsait olanlarsa takılmayacaktır.

Burada onun ayağına dolanacak bir şey yok. O sadece bir katil, tesadüfen teröristlerin arasına düşmüş..."

32

Bazen Volga bölgesinden gelmiş bağnaz biri gibi kendini beğenmiş, hoşgörüsüz oluverir, sesinin bir çan gibi dünyada çınladığı düşünülünce bu insanı dehşete düşürür. Dün bana şöyle dedi:

"Ben sana göre daha mujik biriyim, hem mujikleri senden daha iyi anlayabilirim."

Of Tanrım! Bununla övünmemeliydi, keşke yapmasaydı!

33

Ona *Ayaktakımı Arasında* içinden bazı sahneler okumuşum. Dikkatle dinledikten sonra sordu:

"Bunu yazmanın sebebi neydi?"

Elimden geldiği kadarıyla açıkladım.

"Yavru horoz misali telaşlısın. Bir şey daha, kendi boyanla bütün pürüzlerle çatlakları hep düzeltmeye çalışıyorsun. Hans Andersen masallarından birinde şöyle der: 'Pullar kazıyınca çıkar ama deri kalır.' Bir tane de bizim mujiklerden: 'Her şey gelip geçer, sadece hakikat kalır.' Boyayla sıvama, sonradan senin için kötü olur. Üstelik lisanın fazla şen şakrak, kelime oyunu dolu, bu olmaz. Daha basit bir dille yazmalısın, halk hep basit konuşur, önceleri ipe salmaz gibi gelir kulağa fakat kendilerini pek güzel ifade ederler. Mürekkep yalamış genç bir hanımefendinin aksine mujikler sormazlar, dört üçten fazlayken, nasıl olur da üçüncü dördüncüden büyüktür diye. Muğlak yazmaya ne hacet."

Bozuk çalıyor gibiydi, belli ki ona okuduklarımı hiç beğenmemişti. Biraz suskun kaldıktan sonra yüzüme bakmadan sinirli bir ses tonuyla konuştu:

"Senin gibi ihtiyar gudubet bir adamın, faziletli olduğuna insanın inanası gelmiyor. Aktör gayet iyi. *Aydınlanmanın Meyveleri*'ni okumuş muydun? Oraya bir şef koymuştum, senin aktörüne benziyor. Oyun yazmak tehlikelidir. Orospun da iyi, şüphesiz onun gibileri var. Sen hiç rastladın mı öylesine?"

"Ah, evet."

"Bu aşikâr. Hakikat mutlaka kendini hissettirir. Ama sen yazarın noktai nazarından çok fazla bahsediyordun, kahramanların hakiki karakterler değil, hepsi birbirine çok benziyor. Muhtemelen kadınları anlamıyorsun, bütün kadınların fiyasko: İstisnasız hepsi. Onları hatırlayan yok..."

Andrey Lvoviç'in karısı odaya girmiş bizi çaya davet ediyordu. Ayağa kalktı, çabucak dışarı çıktı, sanki sohbeti noktalamaktan pek memnundu.

34

"Gördüğün en berbat rüya neydi?"

Nadiren rüya görürüm, rüyalarımı hatırlamakta zorluk çekerim, ama ikisi hafızamda kalmış, herhalde ömrüm boyunda onları hiç unutmayacağım.

Bir keresinde soluk, iğrenç bir gökyüzü görmüştüm rüyamda, yeşilimtırak sarıydı, yuvarlak, yassı yıldızlar vardı, ışınsız, pırıltısızdı hepsi, açlıktan ölmek üzere olan bir adamın vücudundaki yaralara benziyordu. Kırmızı şimşekler soluk gökyüzünde emekliyordu adeta; şimşek tıpkı bir yılana benziyordu, ne zaman bir yıldıza dokunsa o yıldız şişip tostoparlak oluyor, sessizce patlayıp geride sigaranın dumanı misali koyu bir leke bırakarak rengi atmış solgun gökyüzünde aniden kayboluyordu. Derken bütün yıldızlar birbiri ardına patladı, gök daha da karardı, daha korkunç bir hal aldı, fakat sonra toparlanıp köpürerek parçalar halinde yavan bir pelte misali başımdan aşağı yağmaya başladı, parçalar arasındaki boşluklarda cilalı siyah yüzeyler parlıyordu.

L. N.'in yorumu şuydu:

"Astronomi üstüne ilmi eserler okumuş olmalısın, kâbuslarının sebebi bunlar. Ya diğer rüya, o nasıldı?"

Öteki rüya: Karlar içinde bir ova, kâğıt gibi dümdüz, ne bir tümsek ne bir ağaç ne de çalı, yalnızca sağa sola dağılmış tek tük dallar sivrilmişti karların içinden. Bu cansız kar çölünün karşısında bir baştan bir başa ufukta uzanan belli belirsiz sarı bir çizgi uzanıyordu, o yol boyunca bir çift gri keçe postal tek başına ağır ağır ilerledi.

Darmadağınık, kısacık kaşlarını kaldırıp dikkatle bana baktı. Bir süre öyle kaldıktan sonra konuştu: "Bu korkunç. Sahiden gördün mü böyle bir rüya, uydurmuyorsun, değil mi? Bana biraz kitabi geldi de."

Ansızın küplere binmişti, surat asıp parmağını sertçe dizine vuruyordu:

"İçki içmezsin. Ömründe ağzına içki koyduğunu zannetmem. Lakin bu rüyalar bir ayyaşa layık. Hoffmann isimli Alman bir yazar vardı, sokağa boydan boya kumar masaları falan kurardı, neyse zaten alkolikti, okumuş faytoncular gibi tam bir 'kalagolik.' Postallar ortalıkta kendi kendilerine yürüyorlar, sahiden berbatmış. Uydurmuş olsan bile, mükemmel. Berbat!"

Ansızın sakalı aydınlandı, yanakları parladı.

"Düşünsene hele: Tverskaya Caddesi'ne birdenbire bir oyun masası kuruluyor, hani şu hezaren bacaklıklardan, üstü kanatlı, tebeşiri kaydıran cinsten, yeşil çuhanın üstünde rakamları bile okuyabilirsin. Üstü aşınmıştı, birtakım vergi memurları üç gün boyunca gece gündüz üstünde briç oynadıklarından daha fazla dayanacak hali kalmamıştı."

Kahkahalarla gülüyordu ama bana inanmadığı için benim biraz olsun kırıldığımı fark etmişti anlaşılan.

"Rüyaların bana kitabi geldi diye gücendin. Darılma, bazen insan gayri ihtiyari öyle acayip şeyler uydurur ki kimse inanamaz, sonra düşünür, belki de rüyamda görmüşümdür der. İhtiyar bir toprak sahibi eskiden rüyasında ormanda yürüdüğünü ve isteplere çıktığını anlatmıştı, gördüğü, istepte iki tümsekti, aniden iki meme oluvermişlerdi, aralarından kara bir surat belirmişti, göz yerine iki ay, patlak gözler işte, kendi de bir kadının bacakları arasında duruyordu, önünde kopkoyu bir çukur vardı, onu içine çekiyordu. Bunun arkasından saçları ağarmaya, elleri titremeye başlamış, sonra su tedavisi görmeye Dr. Kneipp'e gitmiş. İşte bu bir erkeğin göreceği türden bir rüya, adam tam bir zamparaydı."

Omzumu sıvazlıyordu.

"Fakat sen kafa çekmezsin, zampara değilsin, nasıl oluyor da böyle rüyalar görüyorsun?"

"Bilmem."

"Kendimize dair hiçbir şey bilmeyiz."

İç çekti, gözlerini kısarak alçak sesle ekledi:

"Hiçbir şey."

Bu akşam yürüyüşe çıktığımızda koluma girip şöyle dedi:

"Postallar yürüyor, tüyler ürpertici, değil mi? Tek başlarına, tıpış tıpış, altlarında da kar kütür kütür eziliyor. Evet, çok güzel. Ama sen hâlâ çok ukalasın. Kızma ama bu fena, biliyorsun, sana köstek olur."

Ondan daha kitabi olduğumu sanmıyorum, ama şimdilik ne derse desin, gözüme fazla rasyonalist biri gibi geliyor.

35

Kimi zaman uzak bir diyardan henüz gelmiş birine benzer, insanların farklı düşünüp farklı hissettikleri, birbirlerine farklı davrandıkları, bizim gibi hareket bile etmedikleri ve farklı bir dil konuştukları bir yerden. Bir köşede yorgun argın, başka toprakların tozuna bulanmış gibi saçı sakalı ağarmış bir halde oturur ve herkese yabancı veya sağır ve dilsiz gibi dikkatle bakar.

Dündü, akşam yemeğinden önce bu halde oturma odasına giriverdi, sanki çok ama çok uzaklardan gelmiş gibi, bir anlığına ses çıkarmadan kanepeye oturdu, aniden iki yana sallanıp avuçlarıyla dizlerini ovalarken yüzünü kırıştırarak konuştu:

"Sonu gelmedi, hayır, hayır."

Külçe bir demir gibi aptal ve hareketsiz biri sordu ona:

"Ne demek istiyorsun?"

Gözlerini adama dikmiş bakıyordu, sonra verandaya döndü, Dr. Nikitin ile Yelpatyevski'nin ve benim oturduğum yere:

"Ne konuşuyorsunuz?"

"Plehve'yi konuşuyoruz."

"Plehve... Plehve..." diye tekrarlarken sözcüklerin arasında durup düşündü, sanki bu ismi hiç duymamıştı, sonra kuş gibi başını sağa sola kırarak kıkırdadı:

"Sabahtan beri aklımdan saçma sapan şeyler geçiyor. Bana bir mezar taşının üstündeki yazılardan bahsettiler:

Bu taşın altında yatan İvan Yegoryev
Sepiciydi, deri tabaklayak geçerdi günleri,
Çok çalışırdı, iyi kalpliydi ama şimdi
Ölünce dükkânı karısına kaldı.
Kocamamıştı oysa, daha devam edebilirdi

Derileri tabaklamaya, ama Tanrı yanına çağırdı
Yaşasın diye cennetteki hayatı
Paskalya arifesinde Cuma gecesiydi.

Sustu sonra, başını sallayarak hafifçe gülümsedi:

"İnsanın aptallığının çok dokunaklı, pek sevimli bir yanı vardır, tabii kötü niyetli değilse. Daima olmuştur."

Akşam yemeğinin hazır olduğunu haber verdiler.

36

"Sarhoşlardan hazetmem, fakat bir iki kadehten sonra keyifli olan birkaç kişi tanırım, esprili olurlar, düşüncelerine letafet gelir, ayık kafayla pek olmadıkları kadar zeki ve belagatli konuşurlar. İşte o zaman şaraba şükrederim."

Suler'in anlattığına göre Tverskaya Caddesi'nde Lev Nikolayeviç'le birlikte gezintiye çıktıklarında Tolstoy uzaktan iki zırhlı süvariyi fark etmiş. Süvariler yapışık ikizler gibi aynı adımla yürürken pirinç göğüslükleri güneşte göz kamaştırıyor, mahmuzları şangırdıyormuş, yüzleri de gençliğin ve kudretlerinin rahatlığıyla pırıl pırılmış.

Tolstoy onları yaylım ateşine tutmaya başlamış.

"Ne heybetli aptallık! Sadece hayvanlar kamçıyla terbiye edilir..."

Fakat zırhlı süvariler önlerinden geçerken kımıldaman durmuş, sonra sevecen gözlerle peşlerine takılıp hayranlıkla şöyle demiş:

"Gene de ne kadar zarifler değil mi! Eski Romalılar gibi, baksana Lyovuşka? Kudret, fiyaka hepsi var, Tanrım! Bir erkekte zarafet ne şahane! Ne şahane!"

37

Çok sıcak bir gündü, aşağı yolda yetişip önüme geçti. Epey ufak bir Tatar atına binmiş Livadia'ya doğru sürüyordu. Başına taktığı mantar şeklinde beyaz ince keçe takkenin altında ak sakallı ihtiyar bir cüceye benziyordu.

Atın yularını çekip benimle konuşmak için durdu. Üzenginin hizasına gittim, laf arasında V. G. Korolenko'dan bir mektup aldığımı söyledim. Tolstoy kızgın bir tavırla sakalını titretti.

"Tanrıya inanır mı o?"

"Bilmem."

"En önemli hususu bilmiyorsun. O inanır ama ateistlerin önünde itiraf etmekten utanır."

Huysuz ve aksiydi, gözleri öfkeden kısılmıştı. Yolunda durduğumun farkındaydım, fakat yanından uzaklaşmaya yeltenince beni durdurdu.

"Mesele nedir? Yavaş sürüyorum."

Sonra bir daha gürledi:

"Senin Andreyev ateistlerden de korkar, ama Tanrı'ya da inanır, Tanrı'dan korkar."

Grandük A. M. Romanov'un arazisinin sınırında Romanovlardan üçü yol üstünde yan yana dikilmiş çene çalıyorlardı, Ai-Todor malikânesinin sahibi Georgy ile Dyulber'den Pyotr Nikolayeviç galiba, hepsi hoş, uzun boylu tiplerdi. Bir at arabasıyla bir binek atı yolu kesmişti. Lev Nikolayeviç geçemiyordu. Romanovlara sert, haşin bir bakış attı. Ama onlar bize sırtlarını döndüler. Binek atı ayaklarını kımıldattı, yana çekilerek Tolstoy'un atına yol verdi.

Bir, iki dakika sessizce sürdükten sonra konuştu:

"Beni tanıdı, hödükler!"

Bir dakika sonra ekledi:

"At da farkındaydı, Tolstoy'a yol vermesi gerektiğini biliyordu."

38

"Kendine özen göster, öncelikle bunu kendin için yap, ondan sonra başkaları için çok şey yapabilirsin."

39

"Biz bir şey 'biliyoruz' dediğimizde ne kastederiz? Tolstoy olduğumu, bir yazar olduğumu biliyorum, bir karım, çocuklarım, ağarmış saçlarım, çirkin bir suratım, bir sakalım olduğunu biliyorum, bunların hepsi kimliğimde görülüyor. Fakat insanın ruhu kimlik belgelerine yansımıyor, tek bildiğim ruhumun Tanrı'ya yakın olmaya can attığı. Ama Tanrı ne? Ruhum onun bir parçası. O kadar. Düşünmeyi öğrenmiş herkes inanmakta zorlanır, ama insan inanç sayesinde Tanrı'yı yaşayabilir. Tertullian şöyle demişti: 'Fikir şeytandır.'"

40

Öğütleri ne kadar tekdüze olsa da bu inanılmaz adam müthiş çok yönlüdür.

Bugün parkta Gaspra mollalarıyla sohbet ederken kendini son günleri gelip çatmış, herkesin güvendiği köyün enayisi gibi görüyordu. Zaten ufak tefek olan vücudu güçlü kuvvetli Tatar'ın yanında daha da ufalmıştı sanki, hayatın anlamı üstüne kafa yormaya yeni başlamış ve getirdiği sorunların yükü altında ezilmiş çelimsiz bir adama benziyordu. Birbirine karışmış kaşlarını şaşkınlıkla kaldırıp utana sıkıla gözlerini kırpıştırınca bakışlarının bütün o dayanılmaz, delici parlaklığı sönmüştü. Meraklı gözleri mollanın ablak suratına takılmış, gözbebeklerinde herkesi tedirgin eden o keskin ifadeden eser kalmamıştı. *Kuran*'daki dörtlüklerle *Yeni Ahit*'ten aldığı dörtlükleri ve üstün yeteneklere sahip peygamberleri öne çıkararak hayatın anlamı, ruh ve Tanrı hakkında mollaya "çocuksu" sorular yöneltti. Aslında, ancak büyük bir sanatçıyla bilgenin sergileyebileceği kadar olağanüstü bir beceriyle rol kesiyordu.

Derken birkaç gün önce Taneyev ve Suler ile birlikte müzik hakkında sohbet ederken güzelliği karşısında çocuk gibi kendinden geçmişti, nasıl bir heyecana kapıldığını, daha doğrusu o heyecanı duyabilme kabiliyetini adeta gözle görebilirdiniz. Schopenhauer kadar mükemmel ve derinlemesine etkileyici müzik bestelemiş kimse olmadığını söyledi, sonra yeri gelmişken [şair] Fet ile ilgili komik bir öykü anlatarak müziği "ruhun kof duası" diye niteledi.

"Neden kof?" diye sordu Suler.

"Çünkü içinde hiç kelime yok. Seslerin ruhu fikirlerden daha fazladır. Fikir içinde mangırlar barındıran bir cüzdana benzer, seda ise hiçbir şeyle kirletilemez, tamamen saftır."

Çocukça dokunaklı sözcükleri belli bir tat alarak kullanıyor, en iyileriyle en naziklerini dile getiriyordu. Sonra sakalını titreterek gülümserken neredeyse okşarcasına konuştu:

"Müzisyenlerin hepsi aptaldır; bir müzisyen ne kadar hünerliyse o kadar bağnaz olur. Tuhaf ama üstüne üstlük hepsi dindardır."

41

Çehov'la telefonda konuşurken ona şöyle diyordu:

"Bugün benim için çok hoş bir gün, öyle mesudum ki senin de mesut olmanı istiyorum. Bilhassa senin! Sen çok zarif birisin, çok!"

42

Yanlış bir şey söyleyen kimselere ne kulak verir ne de onlara inanır. Aslında kendi soru sormaz, sorguya çeker. Nadide eşyalar toplayan biri misali yalnızca koleksiyonunun uyumunu bozmayacak şeyleri kabul eder.

43

Postalarını gözden geçiriyordu, "Müthiş gürültü çıkarıyorlar, yazıyorlar, ama ben öldükten bir yıl sonra şöyle diyecekler: 'Tolstoy mu? Kunduracılık işine giren Kont değil miydi o, sonra başına bir şey gelmişti galiba?'"

44

Yüzünde ve bakışlarında birkaç kere saklamış olduğu bir şeyle aniden karşılaşınca sevinen bir adamın gülümseyen kurnaz ifadesini yakalaşmıştım. Bir şey saklamıştı ama sonra nereye koyduğunu unutmuştu. Günleri belli etmediği bir endişe ve merak içinde geçiyordu: Nereye koydum şu çok ihtiyacım olan şeyi acaba? Başkaları endişesini, bir şey kaybettiğini fark edecek de kötü bir şey, hoşuna gitmeyecek bir şey yapacaklar diye ödü kopuyordu. Derken birdenbire hatırlar ve bulur sakladığını. Artık gizlemesine gerek kalmayan bir keyifle, sinsi gözlerle bakar etrafa, şöyle der sanki:

"Artık canımı acıtamazsınız!"

Fakat ne bulduğuna, nerede bulduğuna dair tek bir söz etmez.

Ona hayret etmemek mümkün değil, ama onunla sık görüşmemeye özen gösterirsin, mesela ben, bırakın aynı odayı, onunla aynı evde dahi yaşayamazdım. Onunla birlikte olmak güneşin her şeyi kavurduğu bir ovada olmaya benzer, güneşin yanıp kendini tüketirken bitmek bilmeyen karanlık gecelerin habercisi olduğu bir ovaya.

MEKTUP

Sana bir mektup postaladıktan sonra "Tolstoy'un firarını" haber veren telgraf geldi. Bir yandan seninle hâlâ zihinsel temasta olduğumu hissederken gördüğün gibi yine yazıyorum.

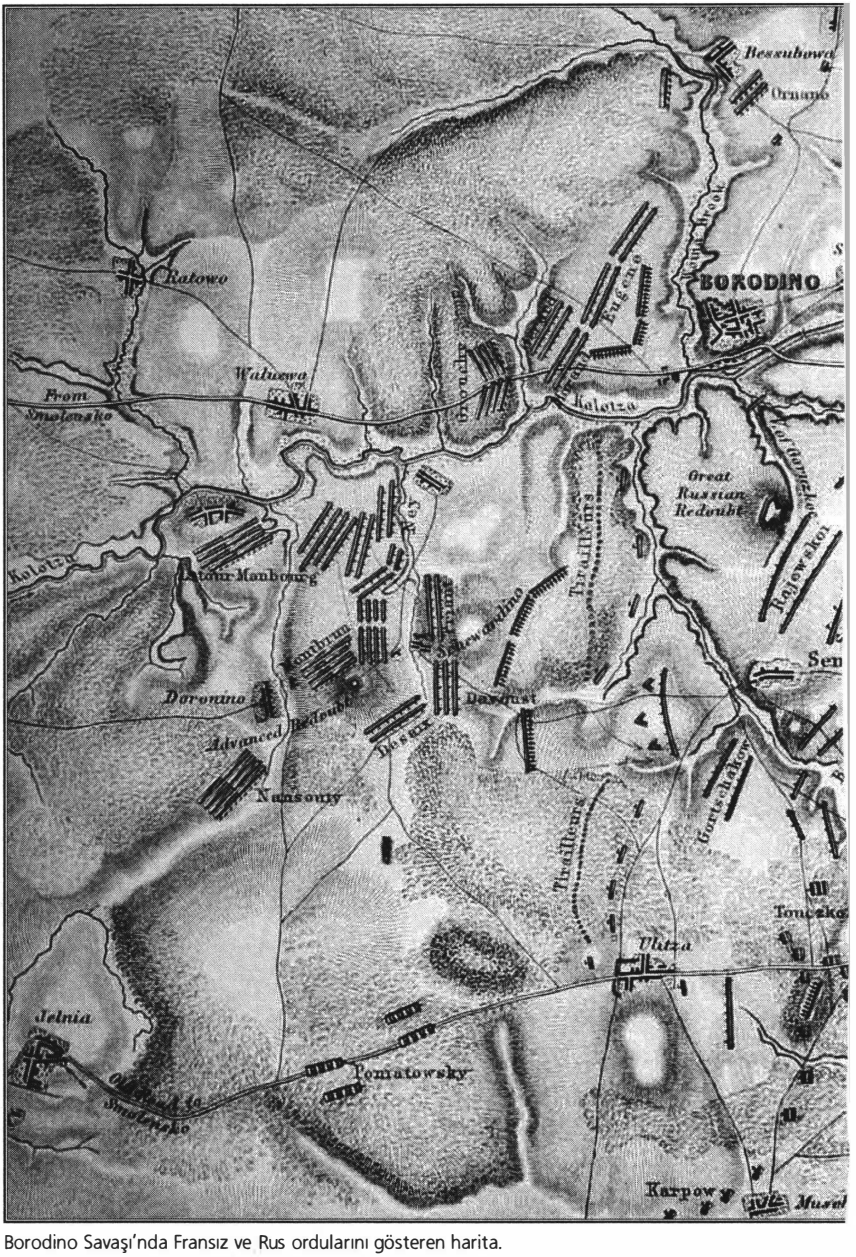
Bu haberle ilgili olarak söylemek istediğim her şey şüphesiz kafa karıştıracak, hatta biraz sert ve acımasız olacak, ama beni bağışlayın, sanki birisi boğazıma yapışmış da beni boğuyor gibi bir hisse kapıldım.

Benimle uzun uzadıya ayrıntılı konuşurdu. Gaspra'da, Kırım'da kaldığım günlerde sık sık onu görmeye giderdim, o da beni ziyaret etmekten hoşlanırdı. Kitaplarını samimi bir dikkat ve severek okudum, bundan dolayı, bu benim açımdan cüretkârlık etmek olsa bile ve sözlerim ona dair yaygın kanıya ters düşse bile onun hakkında düşündüklerimi söyleme hakkını kendimde buluyorum. Deha denmeye layık, daha karmaşık, kendisiyle çelişen ve her ama her bakımdan mükemmel biri olmadığını diğer herkes kadar ben de bilirim. Hem özel hem genel anlamıyla fevkalâde biri o, aslında bunu sözle ifade etmek hiç kolay olmaz. "İşte bakın, yeryüzünde yaşayan en muhteşem adam!"diye uluorta haykırma arzusu uyandırır bende. Çünkü o, deyim yerindeyse, herkesi kucaklayan, en önde gelen bir kimse, sözcüğün gerçek anlamıyla insandır.

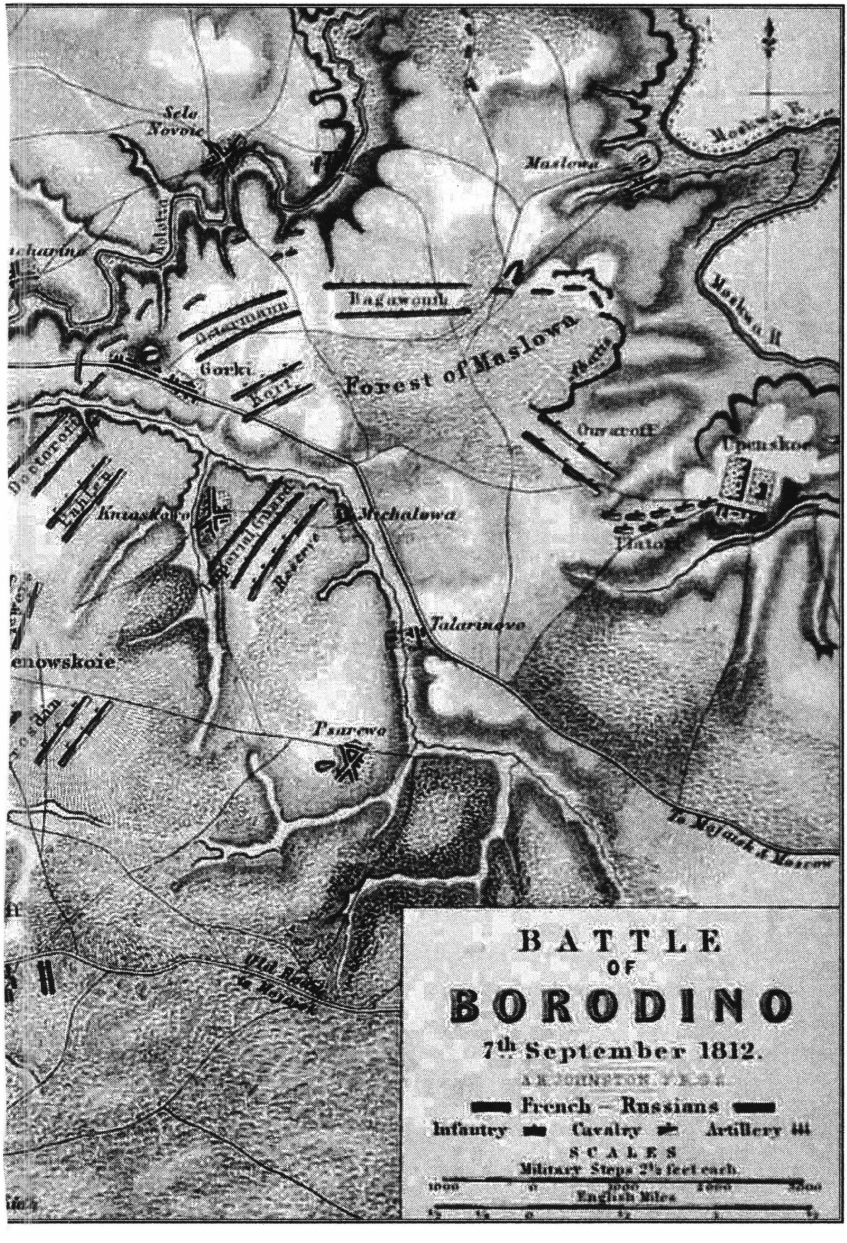
Öte yandan Kont Lev Nikolayeviç Tolstoy'un hayatını inatla, gaddarca çabalayarak "Aziz Peder Lev'in hayatına" çevirmeye didinmesinden hep sıdkım sıyrılmıştır. Uzun zamandır "çile çekmek" için kendini yiyip bitiriyordu, biliyorsunuz. Yevgeni Solovyov ve Suler'e şimdiye dek bunun üstesinden gelemediği için ne kadar üzüldüğünü söylemişti. İradesinin gücünü sınamak için doğal bir istekten dolayı acı çekmek hoşuna gitmezdi, ama öğretilerinin ağırlığını gözle görülecek kadar inatla artırmak, öğütlerini karşı konulmaz kılmak, çile çekerek insanların gözünde onları yüceltmek ve kabul etmeye zorlamak niyetinde ısrarlıydı çünkü...

On Literature (University of Washington Press, 1973)
adlı kitaptan alınmıştır.

Çeviren DİLEK ŞENDİL

Borodino Savaşı'nda Fransız ve Rus ordularını gösteren harita.

Sela Novoie
Maslowa
Bagawouth
Forest of Maslowa
Gorki
Borodino
Kniasskowo
Schalowa
Reserve
Talarinowo
Psarewo
Utitza
BATTLE
OF
BORODINO
7th September 1812.
A.R. JOHNSTON F.R.S.E.
French — Russians
Infantry Cavalry Artillery
SCALES
Military Steps 2½ feet each.
English Miles

Birinci Kısım

Birinci Bölüm

I

– *Eh bien, mon prince, Gênes et Lucques ne sont plus que des apanages, des kasaba de la famille Bonapart. Non, je vous préviens, que si vous ne me dites pas que nous avons la guerre, si vous vous permettez encore de pallier toutes les infamies, toutes les atrocités de cet Antéchrist (ma parole j'y crois) je ne vous connais plus, vous n'êtes plus mon ami, vous n'êtes plus sadık kölem, comme vous dites.* Her neyse, hoş geldiniz! *Je vois que je vous fais peur,*[1] şöyle oturun ve anlatın bakalım.

İmparatoriçe Mariya Fiyodorovna'nın yakını ve nedimesi, meşhur Anna Pavlovna Şerer, 1805 yılı Temmuz ayında, evindeki bir davete herkesten önce gelmiş olan rütbe sahibi Prens Vasiliy'i karşılarken işte böyle diyordu. Anna Pavlovna birkaç gündür öksürüyordu. Söylediğine göre gribe yakalanmıştı (Grip o vakitler henüz pek az kişinin kullandığı, yeni bir sözcüktü). O sabah kırmızı elbi-

1 Eh Prens, Cenova ile Lucques artık Bonapart ailesinin birer mülkünden, o aileye ait birer kasabadan başka şey değil. Hayır, eğer savaş halinde olduğumuzu söylemez, bütün bu alçaklıkları, bu imansızın (ki onun öyle olduğuna inanıyorum) canavarlıklarını hoş görürseniz artık sizi tanımıyorum, dostum değilsiniz demektir, her zaman söylediğiniz gibi sadık kölem değilsiniz demektir. Her neyse hoş geldiniz! Görüyorum ki sizi korkuttum.

se giymiş bir uşakla davetlilere gönderilen küçük kartlara hep aynı Fransızca cümleler yazılmıştı:

"Si vous n'avez rien de mieux à faire, monsieur le comte (ya da mon prince), et si la perspective de passer la soirée chez une pauvre malade ne vous effraye pas trop, je serai charmée de vous voir chez moi entre 7 et 10 heures. Annette Scherer"[1]

İçeriye giren prens bu davete hiç şaşırmamıştı:

– *Dieu, quelle virulente sortie!*[2] diye karşılık verdi.

Sırtında saraya gittiği zaman giydiği, özel olarak diktirilmiş bir üniforma, ayağında çoraplarla iskarpinler, göğsünde madalyalar, yayvan yüzünde de neşe vardı.

Dedelerimizin yalnız konuşmak için değil, düşünmek için de kullandıkları o güzel Fransızcayı rahatlıkla konuşuyor, sesini yavaşlatıyor, her sözüne ömrünü yüksek sosyetede, sarayda geçirmiş insanlara özgü, babacan bir ifade veriyordu. Anna Pavlovna'ya yaklaştı, güzel koku sürdüğü saçsız başını tam önünde eğerek elini öptü, sonra acele etmeden gidip divana oturdu.

Sesini değiştirmeden, yalnız nezaket göstermiş olmak için, ama aslında kayıtsız, aynı zamanda da hafifçe alay ediyormuş gibi bir tavırla:

– *Avant tout dites-moi comment vous allez, chère amie*?[3] dedi. Önce bu konudaki endişelerimi giderin.

Anna Pavlovna:

– Üzüntü içinde olan bir insan hiç iyi olabilir mi? dedi. Zamanımızda duygulu bir insan rahat edebilir mi? Umarım bu geceyi bizimle geçirirsiniz... Kalacaksınız değil mi?

Prens:

– Ya İngiliz elçisinin düzenlediği şenliği ne yapayım? Bugün çarşamba! Orada da görünmem gerekir. Kızım gelip beni buradan alacak, dedi.

– Ben o şenliklerin ertelendiğini sanıyordum. *Je vous avoue que*

---

1 "Sayın kont (ya da prensim), eğer yapacak daha iyi bir şeyiniz yoksa ve geceyi zavallı bir hastanın yanında geçirmek düşüncesi sizi ürkütmüyorsa, saat 7 ila 10 arasında evimde bulunmanızdan büyük mutluluk duyacağım. Annette Scherer."

2 Tanrım, bu ne şiddet!

3 Her şeyden önce söyleyin bana, nasılsınız sevgili dostum?

toutes ces fêtes et tous ces feux d'artifice commencent à devenir insipides.[1]

– Eğer sizin böyle bir şey istediğinizi bilselerdi şenliği ertelerlerdi.

Prens bunu, tıpkı kurulu bir saat gibi, nezaket gereği söylemişti. Belli ki bu sözlere başkalarının inanmasını beklemiyordu.

– *Ne me tourmentez pas! Eh bien, qu'a-t-on décidé par rapport à la dépêche de Novosiltsov? Vous savez tout.*[2]

Prens canının sıkıldığını belirten soğuk bir tavırla:

– Bu konuda ne diyebilirim ki? dedi. *Qu'a-t-on décidé? On a décidé que Buonaparte a brûlé ses vaisseaux, et je crois que nous sommes en train de brûler les nôtres.*[3]

Prens Vasiliy eskiden beri oynadığı bir piyeste rolünü tekrarlayan bir aktör gibi tembel tembel konuşurdu hep. Anna Pavlovna Şerer ise kırkında olmasına rağmen kolay heyecana kapılan, çok hareketli bir kadındı. Heyecanlı olmak sanki sosyal kimliğinin bir parçası haline gelmişti. Bu yüzden, bazen hiç de içinden gelmediği halde, kendisini tanıyanların bunu ondan beklediklerini bildiği için, sadece onları hayal kırıklığına uğratmamak isteğiyle heyecana kapılmış görünüyordu. Dudaklarından eksik olmayan, üstelik, artık geçkin bir kadın olduğunu gösteren ve yüzünün hatlarına hiç de yaraşmayan gülümseyişi, onun tıpkı şımarık çocuklar gibi, bu sevimli kusurunu çok iyi bildiğini ama ondan kurtulmayı istemediğini, istese bile kurtulamayacağını, daha doğrusu onu gidermeyi gerekli bulmadığını belli ediyordu.

Söz politikadan açılmıştı. Konuşmaların ortasında Anna Pavlovna daha da çok heyecanlandı:

– Ah, çok rica ederim, bana Avusturya'dan söz açmayın! dedi. Belki de ben bunlardan hiç anlamıyorum ama, bence Avusturya hiçbir zaman savaş istememiştir! Şimdi de istemiyor! Avusturya bize ihanet ediyor. Avrupa'yı, Rusya kurtarmalıdır! Velinimetimiz

1 İtiraf edeyim ki bütün bu eğlenceler, bu havai fişekler kabak tadı vermeye başladı artık.

2 Üzmeyin beni. Söyleyin bakalım Novosiltzov'un kurye ile gönderdiği mesaj konusunda neye karar verildi? Sizin her şeyden haberiniz vardır.

3 Neye mi karar verildi? Bonapart'ın bütün gemileri yaktığına... Öyle sanıyorum ki biz de gemilerimizi yakmak üzereyiz.

kendisinden beklenen ulvi ödevi biliyor, ülküsüne de daima bağlı kalacaktır. Benim tek inandığım şey bu! Bizim iyi kalpli, harikulade imparatorumuz dünyanın en önemli rolünü üzerine almıştır! O, öyle iyi yürekli, öyle dürüst bir insandır ki Tanrı onu bu işte, hiçbir zaman yalnız bırakmayacak! Böylece imparatorumuz üzerine aldığı ödevi başararak ihtilal denilen canavarı, şimdi o katilin, o haydutun kişiliğinde daha da korkunç görünen o ihtilal canavarını, ayaklarının altında ezecek. O masumun kanının hesabını sormak yalnız bize düşüyor. Başka kime güvenebiliriz, sorarım size? O bezirgân ruhlu İngiltere, İmparator Aleksandr'ın yüce ruhunu anlamaz! İstese bile kavrayamaz onu. Malta'yı boşaltmaya bile razı olmadılar. Onlar bizim her davranışımızda gizli bir niyet arıyor, mutlaka o niyeti görmek istiyorlar. Novosiltzov'a ne dediler? Hiç! Kendisi için hiçbir şey istemeyen, yalnız dünyanın huzurunu dileyen imparatorumuzun fedakârlığını bile anlamadılar! Anlayamazlar da... Bize verdikleri söz neydi? Hiç! Verdikleri sözü bile yerine getirmezler. Zaten Prusya, Bonapart'ın yenilmez olduğunu, bütün Avrupa'nın bile onun karşısında bir şey yapamayacağını açıkladı. Ama ben gene de ne Hardenberg'in ne de Haugwitz'in bir tek sözüne inanıyorum. *Cette fameuse neutralité Prussienne, ce n'est qu'un piège...*[1] Ben bir tek Tanrı'ya, bir de sevgili imparatorumuzun ulvi bir ödevi olduğuna inanıyorum! Avrupa'yı o kurtaracaktır!

Birden heyecana kapılmış olmasından ötürü, kendi kendisiyle hafifçe alay ediyormuş gibi gülümseyerek sustu. Prens de gülümsedi:

– Öyle sanıyorum ki bizim o sevimli Wintzingerode'mizin yerine oraya sizi göndermiş olsalardı siz Prusya Kralı'nı bir anda bu işe razı ederdiniz. O kadar güzel konuşuyorsunuz ki! Çay rica edebilir miyim?

– Şimdi vereceğim. *À propos...*[2]

Anna Pavlovna sakinleşerek sözüne devam etti:

– Bugün konuklarımızın arasında çok ilginç iki kişi var: *Le vicompte de Mortemart, il est allié aux Montmorency par les Rohans*[3]

1 O dillere destan Prusya tarafsızlığı bir tuzaktan başka şey değil...

2 Yeri gelmişken söyleyeyim...

3 Vikont de Mortemart, Rohanlar tarafından Montmorency'lerin hısımı olur.

Rohanlar Fransa'nın en soylu ailelerinden biridir... Vikont Mortemart da ülkemize gelmiş en iyi göçmenlerdendir; gerçekten buraya yerleşmek isteyen bir göçmen... Sonra *l 'Abbé Morio*[1] da var. Ne ince bir zekâsı vardır biliyor musunuz? İmparatorun huzuruna bile çıktı. Haberiniz var mıydı?

– Ya öyle mi? dedi Prens. Onlarla tanışmaktan memnuniyet duyacağım.

Sonra, kendisi için hiç de önemli olmayan bir soru o anda aklına gelmiş gibi (oysa o akşam oraya gelmesinin tek nedeni buydu) kayıtsız bir tavırla:

– *L'impératrice-mère*,[2] Baron Funke'nın Viyana'ya başkâtip olarak atanmasını istiyormuş, doğru mu? diye sordu. *C'est un pauvre sire, ce baron, à ce qu'il paraît.*[3]

Prens Vasiliy İmparatoriçe Mariya Fiyodorovna kanalıyla baron'a verilmek istenen bu görevi oğlu için düşünüyordu. Anna Pavlovna, imparatoriçenin hoşuna giden ya da onun isteğine uygun olan şeyleri ne kendisi ne de başka biri kestirebilirmiş gibi bir tavırla gözlerini hemen tamamen kapadı. Sonra hüzünlü, donuk bir sesle:

– *Monsieur le baron de Funke a été recommandé à l'impératrice-mère par sa soeur*, dedi.[4]

Anna Pavlovna, imparatoriçenin adını söylerken yüzünde hüzünle karışık derin bir bağlılık ve içten gelen bir saygı belirmişti. Ona kol kanat germiş o yüce varlıktan söz açtığı zaman hep öyle olurdu. İmparatoriçe hazretlerinin Baron Funke'ya *beaucoup d'estime*[5] göstermiş olduğunu söyledi; bakışlarında yine o hafif hüzün belirmişti.

Prens kayıtsız bir tavırla sustu. Anna Pavlovna, saraylı kadınlara özgü bir zekâ kıvraklığı ve nezaketle sözü hemen daha hoş bir konuya getirdi. Böylece Prens'i, imparatoriçeye iyi tanıtılmış bir kişi hakkında bu şekilde konuşmak cüretini gösterdiği için iğneledikten sonra teselli etmek istediğini gösteriyordu.

---

1 Rahip Morio.

2 Ana imparatoriçe.

3 Söylendiğine göre bu baron zavallının biriymiş.

4 Sayın Baron Funke, Ana imparatoriçeye kız kardeşi tarafından takdim edilmiş.

5 Büyük teveccüh.

– *Mais à propos de votre famille*,[1] dedi. Biliyor musunuz ki, kızınız sosyeteye karışmaya başlayalı beri *fait les délices de tout le monde? On la trouve belle comme le jour*.[2]

Prens teşekkür anlamında saygıyla eğildi. Anna Pavlovna bir dakika kadar sustuktan sonra Prens'e sokuldu; dudaklarında politik konuşmaların artık sona ermiş olduğunu, bundan böyle daha samimi konuşmaların başlayacağını belirten şefkatli bir gülümsemeyle:

– Sık sık düşünürüm ki, diye devam etti, sık sık düşünürüm ki... Dünyada mutlulukların dağıtımı bazen çok haksız oluyor. Kader neden size böyle sevimli iki evlat vermiş sanki? Küçük oğlunuz Anatol'ü saymıyorum, çünkü sevmiyorum onu (Anna Pavlovna bunu söz arasında kaşlarını kaldırarak kesin bir tavırla söylemişti). Kader neden bu kadar üstün yaratılışlı çocuklar nasip etmiş size? Oysa doğrusunu söylemeli, siz onlara herkesten daha az değer veriyorsunuz. Bu bakımdan onlara layık değilsiniz.

Dudaklarında o kendine özgü gülümseme belirmişti.

– *Que voulez-vous?* dedi Prens. *Lafater aurait dit que je n'ai pas la bosse de la paternité*.[3]

– Bırakın şakayı! Ben sizinle ciddi konuşmak istiyordum. Biliyor musunuz, küçük oğlunuzdan hiç memnun değilim. Laf aramızda (Yüzünde hüzünlü bir ifade belirmişti), ondan, imparatoriçe hazretlerinin yanında da söz açtılar. Size acıyorlar.

Prens karşılık vermedi, ama Anna Pavlovna susuyor, ona anlamlı anlamlı bakıyor, karşılık bekliyordu. Prens Vasiliy yüzünü buruşturdu. Sonra:

– Ben ne yapayım? dedi. Biliyorsunuz ki onları yetiştirmek için bir babanın elinden gelebilecek her şeyi yaptım. Öyleyken ikisi de *des imbéciles*[4] çıktı. İppolit insanı rahatsız etmeyen bir budaladır hiç olmazsa, Anatol ise rahat vermeyen bir budala. Aralarındaki tek fark bu işte.

---

1 Söz ailenizden açılmışken.

2 Herkesi büyüleyen bir genç kız oldu. Ay parçası kadar güzel olduğu konuşuluyor.

3 Ne yapayım? Lafater olsaydı, bende babalığın işareti olan şişkinliğin bulunmadığını söylerdi.

4 Budala.

Bunları her zamankinden daha yapmacık, daha heyecanlı bir tavırla gülümseyerek söylemişti. Bu arada ağzının iki tarafındaki kırışıklarda, bu yüzden umulmayacak kadar kaba, tatsız bir ifade apaçık belirmişti.

Anna Pavlovna düşünceli bir tavırla gözlerini kaldırdı:

– Sizin gibi adamların ne diye çocukları olur sanki? İnanın baba olmasaydınız sizi hiçbir bakımdan yermezdim.

– *Je suis votre* sadık köleniz, *et à vous seule je puis l'avouer*. Benim çocuklarım, *ce sont les entraves de mon existence*.[1] Bu benim çilem. Ben öyle anlıyorum. *Que voulez-vous?*[2]

Bunu söyledikten sonra, amansız kadere boyun eğdiğini belirten bir işaretle sustu. Anna Pavlovna düşünceye daldı:

– Bir baltaya sap olmayan oğlunuz Anatol'ü evlendirmeyi hiç düşünmediniz mi? diye sordu. Derler ki evlenmemiş geçkin kızlarda *la manie des mariages*[3] olurmuş... Ben, henüz kendimde öyle bir şeye karşı eğilim duymuyorum ama bir genç kız tanıyorum. Babası ile yaşadığı için çok mutsuz... *une parente à nous, une princesse...*[4] Bolkonskaya...

Prens Vasiliy karşılık vermedi. Ama yüksek sosyetede bulunan kişilere özgü bir alışkanlıkla durumu hemen kavrayarak, bu sözleri zihnine iyice yerleştirdi. Bir baş işareti ile de bunun üstünde durduğunu gösterdi.

Sonra:

– Hayır, dedi. Bu Anatol'ün bana yılda kırk bin rubleye mal olduğunu biliyor musunuz? Bunu, düşüncelerinin hüzün verici bir yön almasına engel olamıyormuş gibi söylemişti. Bir süre sustu.

– Bu böyle devam ederse beş yıl sonra ne olacak? *Voilà l'avantage d'être père*.[5] Sizin bu prenses zengin mi bari?

– Babası çok zengin ama cimridir. Köyde oturur. Bilirsiniz, daha ölen imparator zamanında emekliye ayrılan ve "Prusya Kralı" adıy-

---

1 Ben sizin sadık kölenizim ve yalnız size itiraf edebilirim. Çocuklarım hayatta bana hep ayakbağı olmuştur.

2 Ne yaparsınız?

3 Evlilik manyağı.

4 Bizim akrabamızdır, bir prenses...

5 İşte baba olmanın avantajı.

la anılan ünlü Prens Bolkonski odur. Çok zeki bir adamdır. Yalnız bazı garip huyları vardır. Kolay idare edilen insanlardan değildir. *La pauvre petite est malheureuse comme les pierres.*[1] Kızın erkek kardeşi geçenlerde, Liza Meynen'le evlendi. Kendisi Kutuzov'un yaveridir. Bu gece buraya gelecek.

Prens birden Anna Pavlovna'nın elini tuttu ve nedense onu aşağı doğru büktü:

– *Écoutez, chère Annette,*[2] dedi. *Arrangez-moi cette affaire et je suis votre* sadık kulunuz *à tout jamais*[3] (köydeki kâhyam bana rapor yazdığı zaman hep öyle imza atar; "sadık kulunuz" der). Bu genç kız hem iyi bir aileden hem de zengin. Tam benim istediğim gibi.

Sonra kendisine özgü, başkalarını umursamayan, serbest, zarif bir hareketle nedimenin elini kaldırıp öptü, oturduğu yerde sırtını koltuğa rahatça dayayarak öptüğü eli havada salladı. Başını da yana doğru çevirmişti.

Anna Pavlovna yapacaklarını tasarlamaya çalışarak:

– *Attendez,*[4] dedi. Bu akşamdan tezi yok Liza ile görüşürüm *(La femme du jeune Bolkonsky).*[5] Belki de her şey yoluna girer. *Ce sera dans votre famille que je ferai mon apprentissage de vieille fille.*[6]

II

Anna Pavlovna'nın salonu yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Petersburg'un yüksek sosyetesi orada toplanıyordu; bunlar hem yaşları hem karakterleri bakımından birbirlerine hiç benzemeyen insanlardı, ama hepsinin yaşadıkları çevre aynı idi. Prens Vasiliy'in kızı güzel Elen gelmişti. Babasını alacak, onunla beraber, elçinin düzenlediği şenliğe gidecekti. Sırtında bir balo giysisi, göğsünde bir şifre[7] vardı.

---

1 Zavallı genç kız son derece mutsuz.

2 Beni dinleyin sevgili Anet.

3 Bu işi ayarlayın, ömrümün sonuna kadar sadık kulunuz kalırım.

4 Bekleyin.

5 Genç Bolkonski'nin karısı.

6 Evde kalmış bir kız olarak çöpçatanlığa sizin ailenizden başlayacağım.

7 Üstünde saray arması bulunan bir iğne.

Petersburg'un *la femme la plus séduisante*'ı[1] olarak tanınmış ufak tefek, genç Prenses Bolkonskaya da gelmişti; geçen kış evlenmiş olan prenses, şimdi hamile olduğu için, yüksek sosyetenin gittiği büyük balolara gitmiyordu ama pek önemli olmayan küçük gece toplantılarına katılıyordu. Prens Vasiliy'in oğlu İppolit, Montemart'la gelip onu salondakilere tanıtmıştı. Rahip Morio da birçok başka kişiler de oradaydı.

Anna Pavlovna, gelen konuklara: "Teyzemi daha önce hiç görmediniz mi?" ya da "Teyzemle tanışmıyor musunuz?" diye soruyordu. Ardından oldukça ciddi bir tavırla onları, konuklar gelmeye başlar başlamaz öbür odadan kayar gibi dışarı çıkan kısa boylu, göğsü kurdeleli nişanlarla dolu ihtiyar bir kadıncağıza yaklaştırıyordu. Hepsinin adını ayrı ayrı söyleyerek gözlerini ağır ağır konuktan *ma tante*'a[2] çeviriyor, sonra oradan uzaklaşıyordu. Bütün konuklar, bir törene uyar gibi, kimsenin tanımadığı, kimsenin ilgi duymadığı ve kimsenin umursamadığı ihtiyarcığı selamlıyorlardı. Anna Pavlovna ise biraz hüzünlü, ama resmî bir tavırla, konuklarının teyzesini selamlayışlarını izliyor, hiçbir şey söylemeden bu davranışlarına değer verdiğini belli ediyordu. *Ma tante*, her konuğa aynı sözleri söylüyor, her birinin sağlık durumunu soruyor, kendi sağlık durumunu anlatıyordu. İmparatoriçe hazretlerinin sağlık durumundan söz açıyor, çok şükür, şimdi daha iyice olduğunu belirtiyordu. Yanına yaklaşan herkes, nezaket kurallarına uyarak fazla acelecilik göstermiyor ama hepsi de ihtiyarcığın yanından can sıkıcı bir ödevi yerine getirmiş gibi bir ferahlık duygusu ile ayrılıyor, sonra da bütün gece bir kez olsun yanına uğramıyorlardı.

Genç Prenses Bolkonskaya altın işlemeli kadife bir çanta içine konulan işini de getirmişti. Üst tarafında kısa, belirsiz siyah tüycükler bulunan biçimli üst dudağı kısa olduğu için dişleri görünüyordu; ama üst dudağının kısalığı yüzünden ağzının daima aralık durması, o dudağının alt dudağın üzerine inerken bazen hafifçe aşağı doğru sarkması ona ayrı bir güzellik katıyordu. Çekici kadınlarda çoğu zaman görüldüğü gibi, onun bu kusuru, yani dudağının kısa, ağzının daima hafifçe aralık oluşu, genç kadına kendisine özgü ola-

1 En cazip kadını.

2 Teyzem.

ğanüstü bir güzellik veriyor gibiydi. Anne olmaya hazırlanan ve yükünü bu kadar rahat taşıyan bu sağlam, hareketli ve güzel genç kadını seyretmek herkese neşe veriyordu. Yaşlılar da suratı asık gençler de yanında durup onunla bir süre konuştuktan sonra ona benzemeye başlıyorlarmış gibi bir duyguya kapılıyorlardı. Onunla konuşurken her cümlede dudaklarında beliren aydınlık gülümsemeyi, her zaman görünen pırıl pırıl beyaz dişlerini seyreden herkes, o gün kendisinin de çok nazik olduğu hissine kapılırdı.

Küçük prenses, sallana sallana, elinde çantası, küçük adımlarla masanın çevresinden dolaştı, sonra neşeli bir tavırla elbisesini düzelterek divanın üzerine, gümüş semaverin yanına oturdu. Sanki ne yaparsa yapsın, her hareketi kendisi için de çevresindekiler için de bir *partie de plaisir*'di.[1]

Kıvırdığı çantasını açtı, ortadan konuşarak:

– *J'ai apporté mon ouvrage,*[2] dedi.

Sonra ev sahibesine döndü:

– Bakın Anet, *ne me jouez pas un mauvais tour. Vous m'avez écrit que c'était une toute petite soirée; voyez, comme je suis attifée.*[3]

Dantelli, zarif gri elbisesini göstermek için ellerini iki yana açmıştı; elbisenin beden kısmına, göğsün tam altından geniş bir kurdele geçirilmişti.

Anna Pavlovna:

– *Soyez tranquille Lise, vous serez toujours la plus jolie,*[4] diye karşılık verdi.

Prenses, generale doğru dönerek sesinin tonunu hiç değiştirmeden:

– *Vous savez mon mari m'abandonne,* diye devam etti. *Il va se faire tuer. Dites-moi, pourquoi cette vilaine guerre?*[5] dedi ve Prens Vasiliy'in cevabını beklemeden kızına, güzel Elen'e dönerek onunla konuşmaya başladı. Prens Vasiliy Anna Pavlovna'ya yavaşça:

1 Eğlence (burada "zevk vesilesi").

2 İşimi getirdim.

3 Sakın bana kötü bir oyun oynamayın. Bana bunun küçük bir gece toplantısı olduğunu yazmıştınız. Bakın ne berbat bir şekilde giyindim.

4 Üzülmeyin Lise, böyle de herkesten güzelsiniz.

5 Biliyor musunuz, kocam beni terk ediyor. Kendini öldürtmeye gidiyor. Söyleyin bana, bu kötü savaşa ne diye girdik?

– *Quelle délicieuse petite personne que cette princesse!*[1] dedi.

İnce yapılı Prenses'ten hemen sonra içeriye iri yarı, şişman, saçını tıraş ettirmiş gözlüklü bir genç girmişti; ayağında modaya uygun açık renk bir pantolon, sırtında kahverengi bir frak, göğsünde de uzun bir jabo vardı. Bu şişman genç, Katerina devri aristokratlarından tanınmış Kont Bezuhov'un gayrimeşru oğluydu; kontun kendisi ise o sırada Moskova'da ölüm döşeğindeydi.

Genç adam daha hiçbir yerde çalışmamıştı. Avrupa'dan yeni dönmüştü. Öğrenimini orada yapmıştı ve bu yüksek sosyetenin düzenlediği bir toplantıya ilk gelişiydi. Anna Pavlovna onu salonunda bulunan kişiler arasında en alt basamakta bulunan biriymiş gibi hafifçe eğilerek selamladı. Onu çok önemsiz insanları karşıladığı gibi selamlamış olmasına rağmen, Piyer daha içeri girer girmez, kadının yüzünde kocaman, aynı zamanda yerine hiç uymamış bir şey görüldüğü vakit duyulan şaşkınlığı andırır bir korku ve telaş belirmişti. Gerçi Piyer gerçekten odada bulunan diğer erkeklerden biraz daha iyiydi, ama Anna Pavlovna'nın korkusu genç adamın zeki, çekingen, her şeyi iyice görmesini bilen tabii bakışından da kaynaklanıyor olabilirdi. Piyer'in bu bakışı, genç adamı salondaki bütün insanlardan ayırıyordu.

Anna Pavlovna, Piyer'i teyzesinin yanına götürürken ihtiyar kadınla korku içinde bakıştı:

– *C'est bien aimable à vous monsieur Pierre d'être venu voir une pauvre malade,*[2] dedi.

Piyer anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı. Gözleri ile birini aramaya devam ediyordu. Kısa boylu küçük prensesi görünce sevinçle gülümsedi. Onu eski bir ahbabıymış gibi selamladı, sonra teyzenin yanına yaklaştı. Anna Pavlovna'nın korkusu boş değildi. Zira Piyer, teyzenin, imparatoriçe hazretlerinin sağlık durumu ile ilgili sözlerini sonuna kadar dinlemeyi bile gerekli bulmadan, ihtiyar kadının yanından uzaklaştı. Anna Pavlovna endişe içinde onu durdurarak:

– Rahip Morio'yu tanımıyor musunuz? diye sordu. Çok enteresan bir adamdır...

---

1 Ne güzel bir kadın bu küçük prenses!

2 Zavallı bir hastayı ziyaret etmeniz ne incelik Mösyö Piyer.

– Evet, onun ebedi barış planını işitmiştim. Gerçekten enteresan; ama yapılabilir mi yapılamaz mı...

Anna Pavlovna yalnız bir şey söylemiş olmak, sonra da ev sahibesi olarak üzerine düşen ödevlere bir an önce dönmek için:

– Siz öyle mi düşünüyorsunuz? dedi.

Ama Piyer gene olmayacak bir şey yapıyordu; biraz önce konuştuğu kadının son sözlerini bile dinlemeden yanından ayrılmıştı, şimdi ise yanından ayrılması gereken birini konuşmasıyla oyalayarak gitmekten alıkoyuyordu. Başını yana eğmiş, iri ayaklarını iki tarafa açmış, Anna Pavlovna'ya papazın planını neden bir ütopi saydığını açıklamaya koyulmuştu.

Anna Pavlovna gülümseyerek:

– Bunu sonra konuşuruz, dedi.

Sonra görgüsüz gençten kurtulup, ev sahibesi olarak üzerine aldığı ödevleri yerine getirmeye, etrafta olup bitenleri gözetlemeye, konuşulanlara kulak kabartmaya devam etti; sohbetin durgunlaştığını fark ettiği yerlere her an yetişmeye hazırdı. Bir iplik atölyesinin sahibi nasıl işçilerini yerli yerine oturttuktan sonra içeride bir aşağı bir yukarı dolaşır, iğlerden birinin alışılmamış bir şekilde gıcırdadığını, fazla ses çıkardığını ya da durduğunu fark edince nasıl hemen onun başına gidip bir tarafını sıkıştırır, sonra gevşeterek gereken şekilde çalışmasını sağlarsa Anna Pavlovna da aynı şekilde salonda dolaşırken arada bir ya susmak üzere olan ya da fazla konuşan gruplardan birine yaklaşıyor, bir sözle, bir yer değiştirme hareketiyle hep tekdüze işleyen terbiyeli konuşma makinelerini yeniden kurup yoluna koyuyordu.

Ancak bu ödevlerini yerine getirirken Piyer yüzünden hep korku içinde olduğu belliydi. Durup durup endişeyle ona bakıyordu. Genç adam ise önce Mortemart'ın çevresindekiler neler konuşuyorlar diye onların yanına gitmiş, sonra oradan ayrılıp başka bir topluluğa, rahibin konuştuğu gruba yaklaşmıştı. Yabancı ülkelerde yetişmiş olan Piyer'in, Anna Pavlovna'nın evindeki bu parti, Rusya'ya geldiğinden beri gördüğü ilk sosyete toplantısıydı. Biliyordu ki Petersburg'un bütün aydınları burada toplanmıştı; bu yüzden oyuncak mağazasına girmiş bir çocuk gibi nereye bakacağını şaşırıyordu. Orada duyabileceği akıllıca konuşmaları kaçırmaktan da endişe ediyordu. Sa-

londa toplanmış olanların yüzündeki güven dolu ve kibar ifadelere bakarken burada hep akıllıca şeyler konuşulur diye düşünüyordu. Morio'ya yaklaştı. Konuşma konusu ona ilgi çekici görünmüştü, bu yüzden durdu, kendi düşüncelerini de söyleyebilmek için fırsat beklemeye başladı; gençler böyle davranmaktan daima hoşlanırlar.

III

Anna Pavlovna'nın düzenlediği suare havasını bulmuştu. Her tarafta kurulu konuşma makineleri aynı düzen içinde, durmadan işliyordu. Yanında ağlamaklı, zayıf yüzlü, aynı zamanda yüksek sosyeteye yabancı sayılabilecek yaşlı bir kadından başka kimse kalmayan *"ma tante"* bir yana, içeride bulunanlar üç gruba ayrılmıştı. Daha çok erkeklerin bulunduğu birinci grup rahibin etrafında, gençlerin olduğu ikinci grup Prens Vasiliy'in güzel kızı Elen ile yaşına göre biraz toplu, kısa boylu, al yanaklı genç ve güzel Prenses Bolkonskaya'nın çevresinde toplanmıştı. Üçüncü grup ise Mortemart ile Anna Pavlovna etrafında toplanmıştı.

Vikont yakışıklı bir gençti, yüzünün hatları, davranışları gibi yumuşaktı; belli ki kendisini ünlü bir kişi sayıyor, ama iyi terbiye almış bir insan olarak büyük bir hoşgörüyle, bulunduğu çevrenin ondan yararlanmasına izin veriyordu. Anna Pavlovna onu konuklarına sunuyor gibiydi. İyi bir metrdotel, belki de pis bir mutfakta görüldüğü zaman hiç iştah açıcı olmayan bir sığır etini nasıl olağanüstü bir şey olarak sunarsa Anna Pavlovna da konuklarına önce vikontu sonra da rahibi olağanüstü, çok nefis bir şey olarak sunmuştu. Mortemart'ın bulunduğu grupta hemen Enghien dükünün öldürülmesinden söz açıldı. Vikont, dükün kendi iyi niyetinin kurbanı olduğunu, işin içinde Bonapart'ı kızdıran birtakım özel nedenlerin olduğunu söyledi.

Anna Pavlovna:

– *Ah! Voyons. Contez-nous cela vicomte,*[1] dedi, bunu söylerken de bu sözlerde *à la Louis XV*[2] bir hava olduğunu sezerek sevinç duydu.

1 Ya, öyle mi? Bunu siz de anlatın vikont.

2 On beşinci Louis üslubunda.

Vikont bunu emir saydığını belirten bir hareketle eğildi, sonra saygıyla gülümsedi. Anna Pavlovna, vikontun etrafında döndü, herkesi onu dinlemeye davet etti. Birine "*Le vicomte a été personnellement connu de Monseigneur,*"[1] diye fısıldadı, bir başkasına "*Le vicomte est un parfait conteur,*"[2] dedi, bir üçüncüsüne "*Comme on voit l'homme de la bonne compagnie,*"[3] diye söylendi. Böylece vikont tıpkı sıcak bir tabağın üzerine konulmuş, üstüne yeşillik serpilmiş bir biftek gibi en zarif, aynı zamanda kendisi için en yakışık alır biçimde sunulmuş oldu.

Vikont artık hikâyesine başlamak istiyor, kibar bir tavırla gülümsüyordu. Anna Pavlovna biraz ileride başka bir grubun ortasında bulunan güzel prensese:

– Bu tarafa geçin, *chère Hélène,*[4] dedi.

Prenses Elen gülümsüyordu. Yerinden kalktığı zaman dudaklarında salona ilk girdiğinden beri hiç değişmeyen gülümseyiş vardı; bu gülümseyiş çok güzel bir kadın olduğunu kendisinin de bildiğini belli ediyordu. Pelüş ve tüylerle süslü beyaz tuvaletini hafifçe hışırdatarak, bembeyaz omuzları pırıl pırıl, saçları ve elmasları ile ışık saçarcasına, vücudunun güzelliğini, dolgun omuzlarını, modaya uygun dekoltesinden göğsü ile sırtını seyretmelerine kibarca izin veriyormuş gibi nazik bir tavırla gülümseyerek, iki tarafa çekilmiş erkeklerin arasından, kimseye bakmadan geçti; yürürken balonun bütün parıltısını beraber getirircesine Anna Pavlovna'ya yaklaştı. Elen o kadar güzeldi ki davranışlarında en ufak bir naz, bir şımarma sezilmiyordu. Aksine herkesin kabul edeceği, herkesin boyun eğeceği kadar ezici bir etki yapan güzelliğinden utanıyormuş gibiydi. Sanki güzelliğinin bu etkisini azaltmak istiyor, ama beceremiyordu.

Onu her gören "*Quelle belle personne!*"[5] diyordu. Vikont, prenses yanına oturup onu da değişmez gülümseyişiyle aydınlatınca beklenmedik bir şeyle şaşkınlığa uğramış gibi omuzlarını kaldırdı, gözlerini yere indirdi. Sonra gülümseyerek başını eğdi:

---

1 Zat-ı Şahaneleri vikontu şahsen tanımışlardır.

2 Vikont çok güzel hikâye anlatır.

3 İyi çevreden gelmiş bir adam nasıl da hemen belli olur.

4 Sevgili Elen.

5 Ne güzel biri!

– *Madame, je crains pour mes moyens devant un pareil auditoire,*[1] dedi.

Prenses dolgun, çıplak kolunu küçük masaya dayadı, ama herhangi bir şey söylemeyi gerekli bulmadı. Sadece gülümseyerek bekliyordu. Hikâye bitinceye kadar hep öyle dimdik oturdu. Arada bir masaya dayadığı o güzel dolgun koluna, sonra daha da güzel göğsüne bakıyor, boynundaki elmas kolyeyi düzeltip duruyordu. Tuvaletinin kırışıklarını birkaç kez düzeltti. Vikontun sözleri onu etkilediği zaman başını çevirip Anna Pavlovna'ya bakıyor, yüzüne hemen nedimenin yüzündekini tıpatıp andıran bir ifade veriyor, sonra rahatlayarak ışık saçan bir gülümsemeyle hikâyeyi dinlemeye devam ediyordu. Elen'den sonra çay masasında oturan küçük prenses de yanlarına gelmişti. *Attendez-moi, je vais prendre mon ouvrage,*[2] dedi. Sonra prens İppolit'e döndü:

– *Voyons, à quoi pensez-vous? Apportez-moi mon ridicule.*[3]

Küçük prenses gülümseyerek herkese bir şeyler söylediği için vikontun hikâyesine ara verdirmişti. Oturunca neşeyle üstünü başını düzeltti.

– Hah, şöyle! diye söylendi, sonra vikonttan söze başlamasını rica ederek işine sarıldı.

Prens İppolit, işini koyduğu çantayı ona getirdikten sonra, prenses gibi yapmış, aynı masaya gelip bir koltuğu çekerek genç kadının tam yanına oturmuştu.

Le charmant Hippolyte[4] o güzel kız kardeşine şaşılacak derecede benzediği için herkesi hayrette bırakıyordu. Ama herkesi asıl şaşırtan şey, bu benzerliğe rağmen prensin göze çarpacak kadar çirkin olmasıydı. Yüz hatları kız kardeşinin hatlarının eşiydi. Ama kız kardeşinin her hâli bir yaşama sevincini, büyük bir güveni belirtiyor, aynı zamanda vücudunun Yunan heykellerini andıran olağanüstü güzelliğiyle dikkati çekiyordu. Erkek kardeşinde ise aksine aynı yüz budalaca bir ifadeyle donuklaşmıştı; ayrıca her halinde bir kendini beğenmişlik, başkalarına karşı bir tiksinti ifadesi vardı; vücudu zayıf ve çe-

1 Böyle dinleyiciler karşısında kendime güvenemem hanımefendi.

2 Beni bekleyin, işimi alayım.

3 Ne düşünüyorsunuz öyle? Çantamı getirin.

4 Sevimli İppolit.

limsizdi. Gözleri, burnu, ağzı, hepsi belirsiz, donuk bir somurtkanlık içinde birbirine karışıyor, elleriyle ayaklarının duruşunda da her zaman garip bir biçimsizlik göze çarpıyordu. Prensesin yanına oturduktan sonra, onu eline almadan konuşmaya başlayamazmış gibi cep dürbününü gözlerine yaklaştırarak sordu:

– *Ce n'est pas une histoire de revenants?*[1]

Hikâyeyi anlatan vikont hayretle omuzlarını kaldırdı:

– *Mais non, mon cher!*[2]

– *C'est que je déteste les histoires de revenants,*[3] dedi.

Bunu, o sözlerin ne anlama geldiğini ancak dudaklarından döküldükten sonra kavramış gibi bir tavırla söylemişti. Konuşurken öylesine kendine güvenen bir tavrı vardı, kimse söylediklerinin çok akıllıca mı, yoksa çok aptalca mı olduğunu bir türlü kestiremiyordu. Sırtında koyu yeşil bir frak, ayağında kendisinin deyimiyle *cuisse de nymphe effarée*[4] rengi bir pantolon, çoraplar ve iskarpinler vardı.

Vikont çok kibar bir tavırla o sırada ağızdan ağıza dolaşan bir hikâyeyi anlattı. Anlattığına göre, Enghien Dükü gizlice Matmazel George ile buluşmak için Paris'e gitmiş, orada ünlü aktrisin aynı şekilde çok nazik davrandığı Bonapart ile karşılaşmıştı. Napolyon, dükle karşılaşınca birden bayılmış ve kendine gelememiş; bütün bu süre içinde dükün avucunun içindeymiş, ama dük bu fırsattan yararlanmamış. Bonapart onun gösterdiği bu yüce gönüllülüğün karşılığını, daha sonra ondan intikam alıp dükü öldürterek vermiş.

Hikâye çok hoş ve ilginçti, özellikle iki rakibin birbirini tanıdıkları anı anlatan bölüm. Hikâyeyi dinleyen hanımlar çok heyecanlanmış görünüyorlardı. Anna Pavlovna bir şey sormak ister gibi küçük prensese bakarak:

– *Charmant!*[5] dedi.

Küçük prenses de dinlediği hikâyenin güzelliği iş işlemesine engel olmuş gibi iğneyi kumaşa batırdı:

---

1 Bu bir hortlak hikâyesi değil ya?

2 Hayır, ne münasebet dostum!

3 Ben hortlak hikâyelerinden nefret ederim de.

4 Ürkmüş bir orman perisinin bacağı.

5 Çok hoş!

– *Charmant!* diye fısıldadı.

Vikont tek bir sözle ifade edilen bu övgüyü ağırbaşlılıkla kabul etti. Teşekkür ettiğini belirtmek için gülümsedi. Sonra tekrar anlatmaya koyuldu; ama bu sırada korkunç bir adam saydığı gençten gözünü ayırmayan Anna Pavlovna, onun rahiple aşırı bir heyecanla ve yüksek sesle bir şeyler konuştuğunu fark etti. Hemen yardımda bulunmak için o tehlikeli noktaya koştu. Piyer gerçekten bir yolunu bulup rahiple politik denge konusunda bir tartışmaya girişmeyi başarmıştı. Rahip de herhalde genç adamın içten gelen heyecanıyla ilgilenmiş, sonra da ona pek sevdiği teorisini anlatmaya başlamıştı. İkisi de birbiriyle aşırı derecede hareketli, aynı zamanda yapmacıksız, sade bir tavırla konuşuyor, birbirini aynı tavırla dinliyordu. İşte Anna Pavlovna'nın hoşuna gitmeyen şey de buydu.

Rahip:

– Tek çare Avrupa'da bir denge kurulması ile *droit des gens*'ın[1] tanınmasıdır, diyordu. Yeter ki Rusya gibi barbarlığıyla ün salmış kuvvetli bir devlet, hiç çıkar gözetmeden Avrupa'da denge sağlamayı amaç edinmiş bir birliğin başına gelsin! Böyle bir şey dünyayı kurtarmaya yeterlidir.

Piyer:

– Bu dengeyi nasıl sağlayacaksınız? diye soracak oldu.

Ama bu sırada Anna Pavlovna onlara yaklaştı, Piyer'e sert bir tavırla baktı ve İtalyan'a oranın iklimine nasıl dayandığını sordu.

İtalyan'ın yüzü birden değişti; karşısındakine değer vermediğini belli eden, yapmacık, tatlı bir tavır takındı. Belli ki kadınlarla konuştuğu zaman hep böyle yapıyordu.

– İçine girmek şerefini kazandığım sosyetenin, özellikle hanımların olağanüstü zekâ ve kültür zenginliği beni o kadar büyüledi ki daha iklimi düşünmeye vakit bile bulamadım, dedi.

Anna Pavlovna Piyer ile rahibin daha fazla baş başa kalmalarına izin vermedi ve onları daha rahat bir şekilde göz hapsinde tutmak için ikisini de herkesin bulunduğu gruba katılmaya zorladı.

Bu sırada salona yeni biri girdi. Bu küçük prensesin kocası, genç Prens Andrey Bolkonski'ydi. Prens Bolkonski pek uzun boylu olmayan, oldukça yakışıklı bir gençti. Keskin ve sert hatları vardı.

1 Milletler hukuku.

Büyük bir can sıkıntısını belirten yorgun bakışından, sessiz ve ölçülü adımlarına kadar her hâli, küçük, hareketli eşinin tam karşıtıydı. Belliydi ki salonda bulunan herkesi çok iyi tanıyordu; hepsinden o kadar bıkmıştı ki onları dinlemek de onlara bakmak da ona büyük bir usanç veriyordu. Bütün o bıktığı insanların arasında ona en çok usanç veren şey de sanki güzel eşiydi. Yüzünü, yakışıklılığına gölge düşürecek şekilde buruşturarak ona arkasını döndü. Önce Anna Pavlovna'nın elini öptü, sonra gözlerini kısarak etrafta bulunanları süzdü. Anna Pavlovna sordu:

– *Vous vous enrolez pour la guerre, mon prince?*[1]

Bolkonski:

– *Le général Koutouzoff a bien voulu de moi pour aide-de-camp...*[2] dedi.

Bunu tıpkı bir Fransız gibi "zoff" hecesinin üzerine basarak söylemişti.

– *Et Lise, votre femme?*[3]

– Köye gidecek.

– Günah değil mi? Bizi o sevimli eşinizden yoksun bırakacaksınız.

Prensin karısı onunla değil de bir yabancıyla konuşuyormuş gibi kırıtarak:

– Andrey, dedi. Biraz önce vikont bize Matmazel George ile Bonapart hakkında öyle bir hikâye anlattı ki, bir bilsen!

Prens Andrey gözlerini yumdu, başını başka tarafa çevirdi. Prens Andrey salona girdiğinden beri dostane bir anlam taşıyan sevinçli gözlerini ondan ayırmamış olan Piyer, yanına yaklaştı, kolunu tuttu. Prens Andrey, arkasına bakmadan, kolunu tutan kim ise ona fena hâlde öfkelendiğini gösteren bir tavırla yüzünü buruşturdu, ama Piyer'in gülümseyen yüzünü görünce dudaklarında birden candan bir gülümseme belirdi. Piyer'e:

– Bak hele, dedi. Sen de yüksek sosyeteye karıştın desene.

Piyer:

– Sizin geleceğinizi biliyordum, dedi. Sonra hikâyesine devam

1 Cepheye mi katılıyorsunuz prensim?

2 General Kutuzov beni yaverliğe kabul etmek lütfunda bulundu...

3 Ya Lise, eşiniz, o ne olacak?

eden vikonta engel olmamak için alçak sesle; Akşam yemeğine size geleceğim, olur mu? diye sordu.

Andrey böyle bir şeyi sormanın bile gereksiz olduğunu belirtmek için Piyer'in elini sıkarak güldü.

– Hayır olmaz! dedi. Bir şey daha söylemek istiyordu ama bu sırada Prens Vasiliy, kızıyla birlikte ayağa kalktı; bunun üzerine erkekler onlara yol vermek için yerlerinden kalkıp kenara çekildiler.

Prens Vasiliy, Fransız'ın da ayağa kalkmasına engel olmak için dostça, onu elbisesinin kolundan tutup aşağıya doğru çekerek:

– Beni bağışlayın, sevgili vikont, dedi. Elçinin evindeki şenlik beni yanınızda bulunmak zevkinden yoksun bırakıyor. Bu yüzden sözünüzü de kesmek zorunda kaldım.

Sonra Anna Pavlovna'ya döndü:

– Bu güzel gecenizden ayrılmak zorunda kaldığım için büyük bir üzüntü duyuyorum.

Kızı Prenses Elen elbisesinin kırışan eteğini hafifçe tutarak sandalyelerin arasından geçti. Dudaklarındaki gülümseme, o güzel yüzünü şimdi daha çok aydınlatıyordu sanki. Piyer, yanından geçerken bu güzel kıza korkuya benzer bir heyecanla, büyülenmiş gibi bakmıştı. Prens Andrey:

– Çok güzel! dedi.

Piyer "Çook!" diye karşılık verdi.

Prens Vasiliy, Piyer'in yanından geçerken birden genç adamın elini tuttu, sonra Anna Pavlovna'ya döndü.

– Bu vahşi yaratığı ehlileştirin, n'olur, dedi. Bir aydır evimde kalıyor, onu ilk defa bu akşam sosyetede görüyorum. Oysa bir genç için en büyük ihtiyaç, zeki kadınların arasında bulunmaktır.

IV

Anna Pavlovna gülümseyerek baba tarafından Prens Vasiliy'in akrabası olduğunu bildiği Piyer'le ilgileneceğine söz verdi. Daha önce "ma tante"ın yanında oturan yaşlı hanım aceleyle yerinden kalktı, hole çıkmış olan Prens Vasiliy'e yetişti. Biraz önceki o yapmacık ilgi, yüzünden silinmişti. İyi yürekli olduğunu belli eden

ağlamaklı yüzünde şimdi yalnız kaygı ve korku seziliyordu. Holde prense yetişerek:

– Bizim Boris hakkında bir şey söylemeyecek misiniz prens hazretleri? diye sordu (Boris adını, "o" harfini özellikle daha çok bastırarak söylemişti). Petersburg'da uzun bir süre daha kalamam. Söyleyin zavallı oğluma nasıl bir haber götürebilirim?

Prens Vasiliy, yaşlı bayanı isteksiz ve hatta saygısız bir tavırla dinlediğini, üstelik sabırsızlık gösterdiğini belli ediyordu; ama yaşlı kadın şefkatli ve dokunaklı bir tavırla prense gülümsüyor, hemen gitmesin diye de elini tutuyordu.

– Çara bir tek söz söylemeniz yeter; çocuğu hemen hassa alayına naklederler. Bunu yapın, n'olur! diye yalvardı.

Prens Vasiliy:

– İnanın bana, elimden ne gelirse yapacağım, diye karşılık verdi. Ama bu iş için çara ricada bulunmak benim için zor. Size bir öğüt vereyim: Prens Golitzin kanalıyla Rumyantzev'e başvurun. Bu daha akıllıca bir şey olur.

Yaşlı hanımın soyadı Drubetskaya idi; Rusya'nın en iyi ailelerinden birine mensuptu. Ama kadıncağız fakirdi, çoktandır yüksek sosyeteden uzaklaşmış, eski ilişkilerini yitirmişti. Şimdi biricik oğlunun hassa alayına naklini sağlamak için gerekli temaslarda bulunmaya gelmişti. Sadece Prens Vasiliy'i görebilmek için kendini Anna Pavlovna'nın partisine davet ettirmiş, vikontun anlattığı hikâyeyi de yalnız bu yüzden dinlemişti. Prens Vasiliy'in sözleri korkutmuştu onu. Bir zamanlar güzel olan yüzünde bir öfke ifadesi belirdi ama bu ancak bir an sürdü. Prens Vasiliy'in eline daha büyük bir kuvvetle sarıldı:

– Beni dinleyin prens, dedi. Sizden şimdiye kadar hiçbir ricada bulunmadım, bundan sonra da bulunmayacağım. Babamın size ne kadar dostluk gösterdiğini de bir gün olsun hatırlatmadım.

Sonra çabuk çabuk konuşmaya başladı:

– Ama şimdi yalvarıyorum size; Allah aşkına bunu oğlum için yapınız. Bunu yaparsanız sizi velinimetim sayacağım. Hayır, kızmayın, söz verin bana! Golitzin'e de ricada bulunmuştum, ama ricamı hoş karşılamadı. *Soyez le bon enfant que vous avez été.*[1]

1 Eskisi gibi hep iyi yürekli olun.

Bunları gülümsemeye çalışarak söylemişti ama gözleri yaşlarla doluydu.

Kapının yanında bekleyen Prenses Elen, Yunan heykellerinin güzelliğini hatırlatan omuzlarının üstündeki güzel başını çevirerek:

– Baba, geç kalacağız, dedi.

Ama nüfuz denilen şey, tümüyle kaybolması istenmiyorsa rastgele harcanmaması gereken bir sermayedir. Prens Vasiliy de bunu biliyordu. Bir kez kendisinden herhangi bir isteği olanlar için başkalarına ricalar etmeye kalkışırsa çok geçmeden kendisi için hiçbir ricada bulunamayacağını kavramış ve nüfuzunu pek seyrek kullanır olmuştu. Yine de Prenses Drubetskaya kendisine ikinci bir defa yalvarınca vicdanı sızlar gibi oldu. Prenses ona bir gerçeği hatırlatmıştı; Prens Vasiliy meslek hayatına ilk atılışını onun babasına borçluydu. Ayrıca tavırlarından anlıyordu ki Anna Mihalovna, bir şeyi akıllarına koyunca istekleri yerine getirilinceye kadar bıkıp usanmadan insanı tedirgin eden, istedikleri yapılmayınca başkalarını her gün hatta her an rahatsız ederek kavga çıkarmayı bile göze alan kadınlardan, daha doğrusu annelerden biriydi. Bu son düşünce onda kararsızlık uyandırdı. Her zamanki gibi saygısızlığa varan bir davranış ve canının sıkıldığını belli eden bir sesle:

– *Chère Anna Mihailovna*,[1] dedi. İsteğinizi yerine getirmek benim için neredeyse imkânsız; ama sizi ne kadar sevdiğimi, ölen babanızın anısına ne kadar saygı duyduğumu göstermek için imkânsız olan bu şeyi de yapacağım: Oğlunuz hassa alayına nakledilecektir. Size söz veriyorum. Memnun oldunuz mu?

– Sevgili prensim! Siz bizim velinimetimizsiniz. Zaten başka türlü bir davranışı da beklemiyordum sizden. Ne kadar iyi yürekli olduğunuzu zaten biliyordum.

Prens Vasiliy gitmek istiyordu, ama Anna Mihailovna:

– Durun bir dakika! dedi. Bir çift lafım daha var. *Une fois passé aux gardes...*[2]

Ezilip büzülerek devam etti:

– Mihail İlaryonoviç Kutuzov'la aranızın iyi olduğunu biliyo-

1 Sevgili Anna Mihailovna.

2 Bir kere hassa olayına girdikten sonra...

rum. N'olursunuz, Boris'i ona tavsiye edin de onu yaver olarak yanına alsın. Bunu da yaparsanız huzura kavuşurum. O zaman...

Prens Vasiliy gülümsedi:

– Bu konuda söz veremem. Kutuzov başkomutanlığa atandığından beri her taraftan ona nasıl akın edildiğini bilemezsiniz. Kendisi bana, Moskova'da ne kadar hanımefendi varsa hepsinin oğullarını ona yaver olarak vermek için sözbirliği etmiş gibi davrandıklarını söyledi.

– Hayır söz vereceksiniz. Söz vermeden sizi şuradan şuraya bırakmam sevgili velinimetim.

Güzel prenses yine aynı tavırla:

– Baba, geç kalacağız, diye seslendi.

– Neyse, *au revoir!*[1] Görüyorsunuz ya...

– Yarın çara söyleyeceksiniz değil mi?

– Mutlaka söyleyeceğim. Ama Kutuzov için söz vermiyorum.

Anna Mihailovna ancak genç bir kadına yakışabilecek fettan bir gülümsemeyle kırıtarak giden prensin ardından seslendi:

– Hayır, söz verin, söz verin Vasiliy!

Bir zamanlar bu kırıtma kendisi için doğal bir şeydi belki; ama şimdi o kupkuru yüzüne hiç yakışmıyordu. Herhalde yaşını unutmuştu, bu yüzden alışkanlığına uyarak o eski kadınca silahlarına başvuruyordu. Ama Prens Vasiliy çıkar çıkmaz yaşlı kadının yüzünde daha önceki soğuk ve yapmacık ifade tekrar belirdi. Vikontun hikâyesini anlatmaya devam ettiği gruba döndü, onu dinliyormuş gibi davrandı; oysa gideceği anı bekliyordu artık; buradaki işi bitmişti.

Anna Pavlovna:

– *Son sacre de Milan*[2] komedisine ne dersiniz? diye soruyordu. *Et la nouvelle comédie des peuples de Gênes et Lucques, qui viennent présenter leurs voeux à M. Buonaparte assis sur un trone et exauçant les voeux des nations! Adorable! Non mais c'est à en devenir folle! On dirait que le monde entier a perdu la tête.*[3]

---

1 Hoşçakalın.

2 Milano'daki taç giyme töreni.

3 Ya Cenova ile Lucques halkının Mösyö Buonaparte'a dileklerini bildirmek üzere gelmeleri komedisi... Mösyö Buonaparte bir tahta tünemiş, halkın dileklerini yerine getiriyor! Harika! Çıldırmak işten değil! Sanki bütün dünya aklını kaçırmış.

Prens Andrey, Anna Pavlovna'nın yüzüne bakarak hafifçe güldü:

– *"Dieu me la donne, gare à qui la touche!"*[1] dedi (Bunlar Napolyon Bonapart'ın taç giyerken söylediği sözlerdi). *"On dit qu'il a été très beau en pronançant ces paroles"*[2] diye devam etti, sonra Napolyon'un sözünü İtalyanca olarak tekrarladı: *"Dio mi la donna, guai a chi la tocca!"*[3]

Anna Pavlovna:

– *J'espère enfin que ça a été la goutte d'eau qui fera déborder le verre. Les souverains ne peuvent plus supporter cet homme qui menace tout,*[4] diye söylendi.

Vikont saygılı, ama bundan umutlu değilmiş gibi konuştu:

– *Les souverains? Je ne parle pas de la Russie. Les souverains, madame! Qu'ont-ils fait pour Louis XVII, pour la reine, pour Madame Elisabeth? Rien!*[5] Heyecanlanarak devam etti:

– *Et croyez-moi, ils subissent la punition pour leur trahison de la cause des Bourbons. Les Souverains? Ils envoient des ambassadeurs complimenter l'usurpateur.*[6]

Onların bu davranışları ne kadar adi bulduğunu belirten bir tavırla içini çekti, tekrar duruşunu değiştirdi. Cep dürbünüyle uzun bir süredir vikontu süzen Prens İppolit, bu sözler üzerine bütün vücuduyla küçük prensese döndü; ondan bir iğne istedi, sonra Condé armasının nasıl olduğunu göstermek için iğneyle masaya biçimini çizmeye başladı. Sanki genç kadın armanın ne anlama geldiğini sormuş gibi uzun uzun, ciddi ciddi anlatıyordu:

– *Bâton de gueules, engrelé de gueulles d'azur – maison Condé,*[7] diyordu.

Prenses gülümseyerek dinliyordu.

---

1 Onu bana Tanrı verdi. Ona dokunanın vay haline!

2 Diyorlar ki bunu söylerken çok yakışıklıymış.

3 Onu bana Tanrı verdi. Ona dokunanın vay haline!

4 İnşallah bu, bardağı taşıran son damla olmuştur. Hükümdarlarımız, her şeyi tehdit eden bu adamın yaptıklarına artık katlanamıyorlar.

5 Hükümdarlar mı? Rusya için söylemiyorum. Hükümdarlar hanımefendi! Onlar XVII. Louis için, Kraliçe için, Madam Elizabeth için ne yaptılar ki? Hiç!

6 Ve bana inanın, onlar Bourbonların ülküsüne ihanet ettikleri için cezalarını çekiyorlar. Hükümdarlar ha? Onlar, tahta haksız olarak oturana elçiler gönderiyorlar.

7 Üzerinde gök renginde, burgu gibi sarılmış hayvan suratlarının yer aldığı bir değnek.

Vikont başkalarını dinlemeyip herkesten iyi bildiği bir konuda yalnız kendi düşüncelerine kulak veren kişilerin tavrıyla başladığı konuşmaya devam ederek:

– Bonapart bir yıl daha Fransa tahtında kalacak olursa işler çok daha kötüye gider, dedi, ne kadar kalburüstü insan varsa, tabii doğru dürüst insanlar, Fransa aristokrasisini meydana getiren kişiler demek istiyorum, hepsi entrikalar, baskılar, sürgünler ve idamlarla yok edilecek. O zaman...

Omuzlarını kaldırarak kollarını iki yana açtı. Piyer bir şey söylemek istedi, konu genç adamı ilgilendiriyordu; ama onu kollayan Anna Pavlovna sözünü kesti:

– İmparator Aleksandr, Fransızlara kendi idare biçimlerini seçme imkânını vereceğini söyledi.

Bunları, Çar ailesinden söz ederken daima takındığı hüzünlü tavırla söylemişti. Sonra krallık taraftarı bir göçmene nezaket göstermek amacıyla devam etti:

– Öyle sanıyorum ki o sahtekârdan kurtulur kurtulmaz bütün millet meşru kralının kollarına atılacak.

Prens Andrey:

– Orası şüpheli, dedi. Mösyö vikont çok haklı olarak artık işlerin içinden çıkılmaz bir hal aldığını düşünüyor. Bence eskiye dönüş artık çok zor olacak.

Piyer kızararak tekrar söze karıştı:

– Duyduğum kadarıyla neredeyse bütün asiller Bonapart'ın tarafına geçmiş.

Vikont, Piyer'in yüzüne bakmadan:

– Bu söylentileri hep Bonapartçılar çıkarıyor, dedi. Şu anda Fransa'da halkın düşüncesini öğrenmek zor.

Prens Andrey alaylı alaylı güldü:

– *Bonapart l'a dit.*[1]

Vikonttan hoşlanmadığı belliydi. Bu yüzden konuşurken vikonta bakmadığı halde sözlerini ona söylüyormuş gibi bir tavır takınmıştı. Kısa bir sessizlikten sonra yine Napolyon'un sözlerini tekrarladı.

– *Je leur ai montré le chemin de la gloire, ils n'en ont pas voulu; je*

1 Bonapart böyle dedi.

leur ai ouvert mes antichambres, ils se sont précipités en foule.[1] dedi. *Je ne sais pas à quel point il a eu le droit de le dire.*[2]

Vikont:

– *Aucun!*[3] diye karşılık verdi. Dükün öldürülmesinden sonra Napolyon'un en ateşli taraftarları bile, ona artık bir kahraman gözüyle bakmaktan vazgeçtiler.

Sonra Anna Pavlovna'ya döndü:

– *Si même ça a été un héros pour certains gens; depuis l'assasinat du duc il y a un martyr de plus dans le ciel, un héros de moins sur la terre.*[4]

Anna Pavlovna ve diğerleri bu sözlere değer verdiklerini gülümseyerek belirtmeye fırsat bulamadan Piyer gene söze karıştı; Anna Pavlovna onun münasebetsiz bir şey söyleyeceğini sezdiği halde bu defa genç adamı durduramadı.

Piyer:

– Enghien Dükü'nün idamı bir devlet için gerekli, kaçınılmaz bir şeydi, dedi. Bence Napolyon bu işte bütün sorumluluğu tek başına yüklenmekten korkmamakla medeni cesaret göstermiştir.

Anna Pavlovna korku içinde:

– *Dieu! Mon Dieu!*[5] diye fısıldadı.

Küçük prenses işlediği işi kendisine doğru çekerek gülümsedi:

– *Comment, M. Piyer, vous trouvez que l'assassinat est grandeur d'âme,*[6] dedi.

Etraftan "A! Oooo!" sesleri yükseldi.

Prens İppolit İngilizce *"Capital!"*[7] dedi, sonra elini dizine vurmaya başladı. Vikont ise yalnız omuzlarını silkmekle yetindi.

Piyer kendisini dinleyenlere, zafer kazanmış gibi gözlüğünün üzerinden bakarak pervasızca devam etti:

---

1 Onlara şan ve şeref yolunu gösterdim, o yoldan gitmek istemediler; kapılarımı açtım, hepsi üşüştüler.

2 Bunu söylemeye ne kadar hakkı var, bilmiyorum.

3 Hiç hakkı yok!

4 Bazıları için kahraman olmuşsa da dükün öldürülmesinden sonra cennette bir kurban daha artmış, dünyadan da bir kahraman eksilmiştir.

5 Allahım! Aman Allahım!

6 Nasıl oluyor da insan öldürmekte bir ruh yüceliği buluyorsunuz, M. Piyer.

7 Mükemmel!

– Bunu söylememin nedeni Bourbonların ihtilalden kaçmak için ülkelerinden ayrılmaları, halkı anarşi içinde bırakmalarıdır. Sadece Napolyon ihtilalin ne olduğunu anlayabilmiş ve onu alt edebilmiştir; halkın iyiliği söz konusuyken bir tek insanın hayatını düşünemezdi elbet.

Anna Pavlovna:

– İsterseniz öbür masaya geçelim, olmaz mı? dedi.

Ama Piyer ona karşılık vermeden başladığı söze devam etti. Gittikçe daha çok heyecanlanıyordu:

– Hayır! Napolyon büyük adamdır. Çünkü ihtilalin üstüne çıkabilmiş, kötüye kullanılan taraflarını yok etmiş, vatandaşlar arasında eşitlik, ifade ve basın özgürlüğü gibi iyi taraflarını korumuş, ancak bu sayede iktidara gelebilmiştir.

Vikont:

– Öyle mi? dedi. Napolyon iktidarı ele geçirince ondan cinayetler işlemek için yararlanacak yerde hemen meşru krala devretmiş olsaydı o zaman ben de ona büyük adam derdim.

Piyer sözüne devam etti:

– Bunu yapamazdı. Halk Napolyon'a iktidarı, onları Bourbonlardan kurtarsın diye, aynı zamanda onu büyük bir adam olarak gördüğü için vermişti. İhtilal büyük bir iştir.

Bu heyecanlı ve tahrik edici peşin hükümle hem ne kadar genç olduğunu, hem de bir an önce içindekileri ortaya dökmek isteğini açığa vurmuştu.

Anna Pavlovna:

– İhtilal mi, hükümdar öldürmek mi büyük bir iştir? Artık ondan sonra... dedi ve sözü değiştirerek: İsterseniz şu masaya geçelim olmaz mı? diye tekrarladı.

Vikont nazik bir gülümseyişle:

– *Contrat social,*[1] dedi.

– Ben hükümdar öldürmekten söz etmiyorum. İdeallerden bahsediyorum.

Alaycı bir ses gene Piyer'in sözünü kesti:

– Öyle ya, talan, cinayet, hükümdar katli gibi idealler!

– Bunlar tabii işin aşırı tarafıydı. Ama ihtilalin asıl anlamı başka.

1 *Toplum Sözleşmesi.*

Asıl anlam insan haklarında, eski yanlış düşüncelerden kurtulmada, bütün vatandaşların eşitliğindedir. Napolyon da bütün bu ideallere sahip çıktı, onları korudu, bu idealler hâlâ bütün kuvvetiyle yaşıyor.

Vikont, bu delikanlıya sözlerinin saçmalığını göstermeye nihayet karar vermiş gibi küçümser bir tavırla:

– Özgürlükmüş, eşitlikmiş, dedi. Bütün bunlar yanlışlıkları çoktan ortaya çıkmış, kuru gürültüden ibaret birtakım laflar. Özgürlüğü eşitliği kim sevmez? Ulu kurtarıcımız İsa Peygamber bile özgürlüğü, eşitliği savunuyordu. İhtilalden sonra insanlar daha mı mutlu oldu sanki? Hiç de değil! Tam aksine, özgürlüğü isteyenler bizlerdik, Napolyon ise onu yok etti.

Prens Andrey gülümseyerek bir Piyer'e, bir vikonta, bir ev sahibesine bakıyordu. Anna Pavlovna, yüksek sosyetedeki konuşmalara alışık olduğu halde, Piyer'in bu çıkışının ilk anlarında çok telaşlanmıştı. Ama Piyer'in en kutsal şeyleri bile çiğneyen sözlerine rağmen vikontun çileden çıkmadığını görüp artık bu sözleri örtbas edemeyeceği kanısına varınca kendini topladı. Vikontun tarafını tutarak Piyer'e yüklendi:

– *Mais mon cher monsieur Pierre,*[1] dedi. Dükü, hatta herhangi bir insanı, yargılamadan hiçbir suçu olmadığı hâlde ölüm cezasına çarptıran bir adamın büyüklüğünden nasıl söz edebilirsiniz?

– Ben de şunu sormak isterdim, dedi vikont. Acaba Mösyö 18 brümeri nasıl değerlendiriyor? Bu bir aldatma değil de nedir? *C'est un escamotage, qui ne ressemble nullement à la manière d'agir d'un grand homme.*[2]

Küçük prenses:

– Ya Afrika'da öldürdüğü esirler? diye sordu. Ne korkunç şey!

Bunu söylerken omuzlarını kaldırmıştı. Prens İppolit:

– *C'est un roturier, vous aurez beau dire,*[3] dedi.

Piyer kime karşılık vereceğini bilemiyor, herkese bakıp gülümsüyordu. Ama onun gülümsemesi, başkalarınınki gibi ciddi bir ifadeyle karışmış belirsiz bir gülümseme değildi. Gülümsediği zaman

1 Ama sevgili Mösyö Piyerciğim.

2 Büyük bir adama hiç yakışmayan bir haydutluktur.

3 Ne derseniz deyin, soysuz biri.

ciddi, biraz da hüzünlü yüzü birden yok oluyor, onun yerine iyilikle dolu, safça, sanki hep af dileyen, çocuksu bir yüz beliriyordu.

Onunla yeni tanışan vikont, bu Jakoben'in hiç de sözleri kadar tehlikeli olmadığını anlamıştı.

Prens Andrey:

– Hepinize birden nasıl karşılık versin? dedi. Ayrıca bir devlet adamının davranışlarını incelerken herhangi bir insan olarak mı, bir komutan olarak mı, yoksa bir imparator olarak mı bu davranışlarda bulunduğunu ayırmak gerekir sanıyorum.

Piyer imdadına yetişen bu yardıma sevinerek:

– Öyle ya, öyle ya! dedi.

Prens Andrey devam etti:

– Hem kabul etmeli, Napolyon Arkol Köprüsü'ndeki davranışında, Yafa'da hastanede vebalıların elini sıktığında gerçekten insan olarak büyüktü. Ama... Başka davranışları da var ki onları hoş görmek biraz zor.

Prens Andrey bu sözleriyle Piyer'in konuşmasından sonra gerginleşen havayı gidermek ister gibiydi, yerinden kalktı ve eşine gitmeleri için işaret etti.

Birden Prens İppolit yerinden fırladı, el hareketleriyle herkesi durdurdu, oturmalarını rica etti. Konuşmaya başladı:

– *Ah! Aujourd'hui on m'a raconté une charmante anecdote Moscovite; il faut que je vous en régale. Vous m'excusez, vicomte, il faut que je la raconte en Russe. Autrement on ne sentira pas le sel de l'histoire.*[1]

Sonra Rusya'da ancak bir yıl kadar kalmış Fransızlar gibi Rusça konuşmaya başladı. Anlatacağı hikâyeyi dinlemelerini o kadar ısrarla istemişti ki herkes durakladı.

– *Moscou*'da[2] bir hanımefendi var, *une dame!* Çok çok cimri. Hanım, arabasının arkasında durmaları için iki *valets de pied*[3] istiyor. Hem de çok uzun boylu. Zevki öyle. *Une femme de chambre*'ı[4] varmış, o da uzun boylu. Demiş ki..."

---

1 Ah! Bugün bana Moskova'da dillerde dolaşan bir fıkra anlattılar. Onu size de aktarmalıyım. Özür dilerim vikont, Rusça anlatmalıyım, yoksa bütün tadı kaçar.

2 Moskova'da.

3 Özel uşak.

4 Bir oda hizmetçisi.

Hikâyenin burasında birden duraladı; belli ki söyleyeceği sözleri bulmakta güçlük çekiyordu:

– O demiş ki... Ha! Evet! O demiş ki "Kızım *(à la femme de chambre)*[1] giy bir *livrée,*[2] sonra gidelim beraber arabayla *faire des visites.*"[3]

Hikâyenin burasına gelince Prens İppolit, onu dinleyenlerden daha önce kahkahalarla gülmeye başladı. Hikâyeyi o anlattığı için, bu durum hiç de iyi bir etki yapmadı. Yine de aralarında yaşlı hanımla Anna Pavlovna'nın da bulunduğu bazı kişiler gülümsediler.

– Hanım arabayla gitmiş. Birden kopmuş şiddetli rüzgâr. Kız kaybetmiş şapka. Uzun saçlar dağılmış...

Sözün burasında artık dayanamadı, katıla katıla gülmeye başladı, kahkahalar arasında:

– Böylece, dedi, herkes öğrenmiş bu iş...

Hikâye bitmişti. Gerçi bunu niçin anlattığını, neden ille Rusça anlatmak için çaba harcadığını anlayan olmamıştı ama Anna Pavlovna da ötekiler de Prens İppolit'in bir salon adamı olarak gösterdiği inceliği, Mösyö Piyer'in o yakışıksız sözlerinden sonra böyle hoş bir hava yaratmasını takdir etmişlerdi. Bu hikâyeden sonra konuşma dağıldı; küçük önemsiz konular ele alındı. Geçmiş ve gelecek balolardan, temsillerden, kimin kiminle nerede görüşeceğinden söz edildi.

V

Konuklar, Anna Pavlovna'ya *charmante soirée*'si[4] için teşekkür ettikten sonra dağılmaya başladılar.

Piyer kaba sabaydı. Şişman, normalden uzun boyluydu, geniş bir gövdesi, kocaman kırmızı elleri vardı. Bir salona girmesini nasıl bilmiyorsa bir salondan çıkmasını da beceremiyor, yani gitmeden önce ev sahibesine çok hoş bir çift söz söylemesini bilmiyordu. Ayrıca çok dalgındı. Kalkarken kendi şapkası diye generale ait olan üçgen şapkayı almıştı; sorgucunu didikleyerek o kadar uzun

1 (Oda hizmetçisine).

2 Uşak elbisesi.

3 Ziyaretler yapmaya.

4 Güzel toplantı.

bir süre elinde tuttu ki sonunda general şapkayı vermesini rica etti. Ama yüzündeki o candan, açık gösterişten uzak, aynı zamanda utangaç ifade, dalgınlığını da bir salona girmeyi bilmeyişini de affettiriyordu. Anna Pavlovna ona döndü, bir Hıristiyan şefkatiyle, biraz önceki davranışını bağışladığını belli ederek başını salladı:

– Umarım ki sizinle tekrar görüşürüz, dedi. Ama düşüncelerinizi değiştireceğinizi de umarım, sevgili Mösyö Piyer.

Piyer hiç karşılık vermedi, yalnız hafifçe eğildi ve herkese bir kez daha gülümsedi. Bu gülümseyişin pek bir anlamı yoktu. Sanki yalnızca, "Siz düşüncelerime bakmayın ama ne düşünürsem düşüneyim, görüyorsunuz, ne kadar iyi yürekli, ne kadar cana yakın bir insanım," demek istiyordu. Bunu herkes gibi Anna Pavlovna da anlamıştı.

Prens Andrey hole çıkmıştı, sırtına yağmurluğunu geçiren uşağına doğru omuzlarını hafifçe eğerek onlarla beraber hole çıkan Prens İppolit'in karısına söylediklerini kayıtsız bir tavırla dinliyordu. Prens İppolit, hamile olan güzel prensesin yanında duruyor, elinde cep dürbünü, genç kadının gözlerinin içine bakıyordu.

Küçük prenses, Anna Pavlovna ile vedalaştı:

– İçeri girin Anet, soğuk alacaksınız, dedi.

Sonra alçak sesle *"C'est arrêté"*[1] diye ekledi.

Anna Pavlovna bir fırsatını bulup Liza ile o evlenme meselesini konuşmuş, Anatol ile küçük prensesin görümcesini evlendirmek istediğini söylemişti.

Anna Pavlovna da alçak sesle:

– Size güveniyorum, sevgili dostum! Ona mektup yazar, sonra bana, *comment le père envisagera la chose*,[2] haber verirsiniz. *Au revoir*,[3] dedi, holden çıktı.

Prens İppolit küçük prensese yaklaştı, başını ona doğru eğerek fısıltıya benzer sesle bir şeyler söylemeye başladı.

Küçük prensesle Prens İppolit'in biri bir şal, diğeri de bir redingot taşıyan uşakları, konuşmaların sona ermesini bekliyor, anlamadıkları Fransızcayı anlıyor, ama belli etmek istemiyorlarmış gi-

1 Bu iş oldu.

2 Babasının nasıl karşılayacağını.

3 Allahaısmarladık!

bi söylenenleri dinliyorlardı. Prenses, her zamanki gibi gülümseyerek konuşuyor, Prens İppolit'i dinlerken gülüyordu.

Prens İppolit:

– Elçinin toplantısına gitmediğime çok memnun oldum, dedi. Orada canım sıkılırdı... Çok güzel bir gece geçirdik, öyle değil mi? Çok güzel bir gece.

Prenses küçük tüyler bulunan üst dudağını kaldırarak:

– Diyorlar ki balo çok güzel olacakmış, dedi. Sosyetenin bütün kadınları orada bulunacakmış.

Prens İppolit sevinçle gülerek:

– Hayır, dedi, hepsi orada bulunmayacak. Çünkü siz orada olmayacaksınız. Hepsi, diyemezsiniz.

Sonra uşağın elinden şalı kaptı, üstelik adamı iterek prensesin omuzlarını örtmeye çalıştı. Şalı örttükten sonra beceriksizlikten mi yoksa isteyerek mi (Bunu kimse kestiremezdi) uzun bir süre ellerini aşağıya indirmedi; genç kadına sarılıyormuş gibi öylece durdu.

Prenses, zarif bir hareketle, gülümsemeye devam ederek geri çekildi, döndü, sonra kocasına baktı. Prens Andrey gözlerini kapamıştı. Öyle yorgun ve uykusuz görünüyordu ki! Bir ara gözlerini açıp eşini süzdü:

– Hazır mısınız? diye sordu.

Prens İppolit modaya uygun, topuklarından aşağıya inecek kadar uzun redingotunu aceleyle giydi, bacakları eteklerine dolaşarak prensesin peşinden dış kapıya doğru koştu. O dışarı çıktığı sırada uşak, prensesin arabaya oturmasına yardım ediyordu. Prens İppolit yürümesini olduğu kadar konuşmasını da şaşırmıştı:

– *Princesse, au revoir!*[1] diye bağırdı.

Prenses eteklerini toplayarak loş arabanın içine yerleşti. Kocası da kapıda kılıcını düzeltmeye çalışıyordu. Prens İppolit yardım bahanesiyle didinip durdu ama herkesin işini daha da çok karıştırdı.

Prens Andrey, geçmesine engel olan Prens İppolit'e hiç de hoş olmayan soğuk bir tavırla, Rusça:

– İzin verin geçelim beyefendi, dedi.

Sonra sevgi dolu, yumuşak bir sesle bağırdı:

– Seni bekliyorum Piyer!

1 Prenses, allahaısmarladık!

Arabacı dizginleri çekti, tekerlekler takırdadı. Prens İppolit kapıda duruyor, kesik kesik gülerek evine kadar götürmeye söz verdiği vikontu bekliyordu.

Vikont, İppolit'le beraber arabaya yerleştikten sonra:

– *Eh bien, mon cher, votre petite princesse est très bien, très bien,* dedi. *Mais très bien.*[1] Parmak uçlarını öptü: *Et tout à fait française.*[2]

İppolit fıkır fıkır güldü. Vikont sözüne devam etti:

– *Et savez-vous que vous êtes terrible avec votre petit air innocent. Je plains le pauvre mari, ce petit officier, qui se donne des airs de prince régnant.*[3]

İppolit yine fıkır fıkır güldü. Gülerken de:

– *Et vous disiez, que les dames russes ne valent pas les dames françaises. Il faut savoir s'y prendre,*[4] diyordu.

Piyer daha önce geldiği için, evden biriymiş gibi doğru Prens Andrey'in çalışma odasına gitti ve hemen, her zaman yaptığı gibi divanın üzerine uzanarak raftan eline ilk gelen kitabı aldı (Bu kitap Sezar'ın notlarıydı), dirseğine dayanarak onu ortasından okumaya başladı.

Prens Andrey çalışma odasına girerken küçük beyaz ellerini ovuştura ovuştura:

– Matmazel Şerer'e ne yaptın öyle? Şimdi büsbütün hastalanır, dedi.

Piyer bütün vücuduyla divanı gıcırdatırarak döndü, canlı bir ifade taşıyan yüzünü Prens Andrey'e çevirdi, gülümseyerek elini salladı:

– Doğrusu o papaz çok enteresan bir adam. Ama işi yanlış anlıyor. Bence ebedi bir barış mümkündür, yalnız bunu nasıl anlatacağımı bilemiyorum... Öyle bir barış mümkün, ama sadece politik bir denge kurarak değil...

Belliydi ki bu soyut konular prensi pek ilgilendirmiyordu:

---

1 Eh, dostum, küçük prensesiniz pek güzel, pek güzel. Doğrusu çok güzel.

2 Hem de tam anlamıyla bir Fransız.

3 Biliyor musunuz, o masum tavırlarınızla müthiş bir insansınız siz. O kocaya, kendine veliaht süsü veren o zavallı küçük subaya acıyorum.

4 Bir de Rus hanımları Fransız hanımları ile aşık atamaz diyordunuz. İş, onları idare etmekte.

– Her yerde, her akıldan geçen söylenmez, *mon cher!*

Bir an sustu, sonra devam etti:

– Bir karara vardın mı bari? Süvari muhafız alayına mı gireceksin, yoksa diplomat mı olacaksın?

Piyer, ayaklarını altına alarak divana oturdu:

– Şaşılacak şey değil mi? Hâlâ ne yapacağımı bilmiyorum. Ne biri ne de diğeri hoşuma gidiyor.

– Ama bir karar vermen gerek. Baban bekliyor.

Piyer daha on yaşındayken kendisini yetiştiren bir rahiple yabancı ülkelere gönderilmiş, yirmi yaşına kadar orada kalmıştı. Moskova'ya döndüğünde, babası rahibe yol vermiş, sonra genç adama "Haydi bakalım, şimdi sen Petersburg'a git, şöyle çevrene bir bak, kendine bir meslek seç. Neyi seçersen razıyım. Al sana Prens Vasiliy için bir mektup! Al sana para! Bana her şeyi olduğu gibi yaz! Her şeyde sana yardımcı olurum," demişti. Piyer üç aydır meslek seçmeye çalışıyor, hiçbir şey de yapmıyordu. İşte Prens Andrey'in sözünü ettiği seçim, bu konuyla ilgiliydi. Piyer eliyle alnını ovuşturdu. O akşamki toplantıda gördüğü papazdan söz ederek:

– Ama herhalde masondur, dedi.

Prens Andrey, yine sözünü kesti:

– Bütün bunlar saçma; iyisi mi biz işten konuşalım. Sen hiç süvari alayına gittin mi?

– Hayır gitmedim. Bakın aklıma ne geldi? Bunu size de söylemek istiyordum. Şimdi Napolyon'a karşı savaşıyoruz. Eğer bu savaş özgürlük için yapılsaydı bunu mantıklı bulur, herkesten önce ben askere gitmeye talip olurdum. Ama dünyanın en büyük adamına karşı İngiltere ile Avusturya'ya yardım etmek... Bu hiç doğru bir şey değil.

Prens Andrey, Piyer'in bu çocukça sözlerine karşı omuz silkmekle yetindi. Böyle saçmalıklara karşılık verilemezmiş gibi bir tavır takınmıştı. Gerçekten de bu saf sözlere Prens Andrey'in verdiğinden daha başka bir karşılık bulmak zordu.

– Herkes yalnız kendi idealini düşünerek savaşsaydı, dünyada savaş diye bir şey olmazdı, dedi.

Piyer:

– Çok da güzel olurdu bu, dedi.

Prens Andrey alaylı alaylı güldü:

– Belki çok güzel bir şey olurdu; ama bu hiçbir zaman gerçekleşmeyecek.

Piyer sordu:

– Peki siz bana söyler misiniz şimdi, ne diye cepheye gidiyorsunuz?

– Ne diye mi? Bilmiyorum. Herhalde öyle gerekiyor da ondan. Ayrıca... Gidiyorum, çünkü...

Bir an durakladı, sonra devam etti:

– Gidiyorum, çünkü bu hayat, burada sürdüğüm hayat, bana göre değil.

VI

Yandaki odada bir kadın elbisesinin hışırdadığı duyuldu. Prens Andrey uykudan uyanmış gibi irkildi, yüzünde Anna Pavlovna'nın salonunda bulunduğu sırada taşıdığı ifade belirdi. Piyer ayaklarını divandan aşağı indirdi. İçeriye prenses girdi. Kıyafetini değiştirmişti bile. Şimdi üzerinde evde giydiği, ama önceki kadar şık, tiril tiril bir elbise vardı. Prens Andrey ayağa kalktı, koltuklardan birini nezaketle ona doğru sürdü.

Genç kadın, aceleyle kendisine çekidüzen vererek koltuğa yerleşti. Sonra her zaman olduğu gibi Fransızca konuşarak:

– Bazen düşünüyorum da, dedi, Anet acaba neden evlenmedi, diyorum. Onunla evlenmediğiniz için hepiniz ne kadar budalalık ettiniz *messieurs!*[1] Özür dilerim ama kadından hiç mi hiç anlamıyorsunuz. Siz de tartışmalardan ne kadar hoşlanıyorsunuz Mösyö Piyer!

Piyer, prensese döndü:

– Kocanızla tartışmaya devam ediyorum; bir türlü anlayamıyorum, neden cepheye gitmek istiyor ki sanki?

Bu sözleri, genç bir erkeğin genç bir kadınla konuşurken göstermesi beklenen sıkılganlığı hiç göstermeden söylemişti.

Prenses irkildi. Belli ki Piyer'in sözleri onu can evinden vurmuştu.

1 Baylar!

– Ah! Ben de aynı şeyi söylüyorum, dedi. Erkekler neden savaşmadan duramıyorlar, bunun nedenini anlayamıyorum. Bir türlü anlayamıyorum. Neden biz kadınlar hiçbir şey istemiyoruz? Neden hiçbir şeye ihtiyacımız yok bizim? Gelin siz bu işte hakem olun. Ben ona hep söylüyorum, burada dayısının yaveri, durumu en parlak olan insanlardan biri. Herkes onu o kadar iyi tanır, ona o kadar değer verir ki! Geçenlerde Apraksinlerdeyken işittim, bir hanımefendi, *"C'est ça le fameux prince André?"*[1] diye soruyordu. *Ma parole d'honneur.*[2]

Birden güldü:

– Her yerde o kadar iyi karşılanıyor ki. Belki de ileride hükümdarın yaveri olur. Biliyor musunuz, hükümdar onunla konuşurken çok iltifat etti. Biz de Anet ile yaverliğin çok kolay ayarlanabileceğini konuştuk. Siz ne dersiniz?

Piyer, Prens Andrey'e baktı. Arkadaşının bu konudan hoşlanmadığını fark edince hiçbir şey söylemedi. Yalnız prensese:

– Ne zaman gidiyorsunuz? diye sordu.

Prenses, Anna Pavlovna'nın salonunda İppolit'le konuşurken olduğu gibi kaprisli, şımarık bir tavırla:

– *Ah! Ne me parlez pas de ce départ, ne m'en parlez pas. Je ne veux pas entendre parler,*[3] dedi.

Onun bu tavrı, Piyer'in bir akraba gibi kabul edildiği aile çevresine hiç uymuyordu. Aynı tavırla devam etti:

– Bugün sevgili arkadaşlarımla kurduğum bütün bağları koparmak zorunda kalacağımı düşündüm de... Hem biliyor musunuz Andrey...

Sonra anlamlı bir ifadeyle kocasına göz kırptı ve:

– *J'ai peur, j'ai peur,*[4] diye fısıldadı.

Kocası ona, odada kendisiyle Piyer'den başka birisinin daha bulunduğunu yeni fark etmiş gibi hayretle baktı. Bununla birlikte soğuk ama nazik bir tavırla eşine sordu:

– Neden korkuyorsun Liza? Bunu anlayamıyorum.

---

1 Meşhur Prens Andrey bu mu?

2 Şerefim üzerine yemin ediyorum.

3 Ah, bana bu gidişten bahsetmeyin. Lafını bile işitmek istemiyorum.

4 Korkuyorum, korkuyorum.

– İşte siz erkekler hep böyle bencilsiniz. Hepiniz, hepiniz bencilsiniz. Kendisi aklına esti diye, Allah bilir neden, beni bırakıyor, tek başıma köye kapatıyor.

Prens Andrey yavaşça:

– Yanında babamla kız kardeşim olacak. Bunu unutma, dedi.

– Ne olursa olsun. Yalnız sayılırım. Yanımda dostlarım olmayacak ki... Bu durumda beni bırakıyor ve korkmamamı istiyor.

Sesi, homurdanıyormuş gibi bir hal almış, üst dudağı yukarı doğru kalkmıştı; bu da yüzüne neşeli değil, vahşi bir ifade veriyor, bu haliyle bir sincabı andırıyordu. Birden Piyer'in yanında gebeliğinden söz etmeyi yakışıksız buluyormuş gibi sustu; oysa asıl mesele bu değildi.

Prens Andrey gözlerini karısından ayırmadan, ağır ağır:

– Ben gene anlamadım, *de quoi vous avez peur*,[1] dedi.

Prenses kızardı, umudunu yitirmiş bir tavırla ellerini salladı:

– *Non, André, je dis que vous avez tellement, tellement changé...*[2]

Prens Andrey:

– Doktorun sana erken yatmanı söyledi, dedi. Gidip yatsan daha iyi olur.

Prenses hiçbir şey söylemedi. Ama mini mini tüyler bulunan kısa üst dudağı birden titredi; Prens Andrey yerinden kalktı, omuzlarını silkerek odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Piyer şaşkınlık içinde, saf saf, gözlüğünün ardından, bir prensese bir prense bakıyordu. Birden sanki o da yerinden kalkacakmış gibi kımıldandı, sonra gene vazgeçti. Küçük prenses birden:

– Mösyö Piyer burada ise bana ne? diye söylendi.

Güzel yüzü bir anda gözyaşlarına bulanmış, karmakarışık olmuştu.

– Ben zaten sana bunu çoktandır söylemek istiyordum Andrey! Bana karşı niçin öyle değiştin? Ben sana ne yaptım? Sen orduya katılıyorsun, gidiyorsun, ama bana acımıyorsun. Söyle, niçin?

Prens Andrey yalnız "Liza!" diye söylendi, ama bu tek sözde hem rica, hem tehdit, hem de en önemlisi prensin genç kadının söylediği bu sözler sebebiyle sonradan pişmanlık duyacağına inandığını

1 Neden korktuğunuzu?

2 Hayır, Andrey, demek istediğim, öylesine değiştiniz ki...

gösteren bir ifade vardı. Ama eşi hızlı hızlı konuşmaya devam etti.

– Sen bana hastaymışım ya da çocukmuşum gibi muamele ediyorsun! Ben hepsini görüyorum! Bundan altı ay önce böyle miydin sanki?

Prens Andrey daha anlamlı bir tavırla:

– Liza! Rica ederim, devam etmeyin! dedi.

Bu konuşma devam ederken gittikçe daha çok heyecana kapılmış olan Piyer yerinden kalktı, prensese yaklaştı. Başkasının gözyaşlarını görmeye dayanamıyormuş, kendisi de neredeyse ağlayacakmış gibiydi.

– Sakin olun, prenses! Size öyle geliyor, çünkü... Sözlerime inanın! Ben de aynı şeyi duymuşumdur... Neden? Çünkü... Hayır! Özür dilerim, burada yabancıya yer yok... Hayır, sakin olun!.. Allahaısmarladık!..

Prens Andrey onu elinden tutarak durdurdu:

– Hayır, dur Piyer! Prenses o kadar iyi yüreklidir ki herhalde bu akşamı seninle birlikte geçirmek zevkini benden esirgemez.

Prenses öfkeli gözyaşlarını tutamayarak:

– Hayır, o yalnız kendini düşünür, dedi.

Andrey, artık sabrının tükendiğini gösterecek kadar sesini yükselterek soğuk bir tavırla:

– Liza! dedi.

Birden prensesin güzel yüzünde onu sincaba benzeten öfkeli ifade değişti, insanda acıma uyandıran bir korku ifadesi belirdi. Genç kadın, kızarmış küçük gözleriyle kaşlarının altından kocasına baktı. O anda kabahatini bilen, bu yüzden, korka korka aşağıya doğru sarkıttığı kuyruğunu hafif hafif, ama sık sık sallayan bir köpeği hatırlatıyordu. Bir eliyle eteğini toplayarak, kocasına yaklaştı:

– *Mon Dieu! Mon Dieu!*[1] diyerek onu alnından öptü.

Prens Andrey oturduğu yerden kalktı, eşi yabancı bir kadınmış gibi nezaketle elini öptü:

– *Bonsoir, Lise,*[2] dedi.

---

1 Tanrım! Tanrım!

2 İyi geceler Liza!

İki dost susuyor, ne biri ne diğeri söze başlıyordu. Piyer arada bir Prens Andrey'e bakıyor, Prens Andrey de küçük eliyle alnını ovuşturuyordu. Sonunda Prens Andrey içini çekerek yerinden kalktı, kapıya doğru yürüdü:

– Yemeğe gidelim, dedi.

Birlikte zengin döşenmiş, yeni ve şık yemek odasına girdiler. Peçetelerden gümüş takımlara, fayans tabaklardan kristallere kadar içeride bulunan her şeyde yeni evlilerin eşyalarında görülen bambaşka bir yenilik fark ediliyordu. Yemeğin ortasında Prens Andrey, çoktandır içinde bir şeyler saklayan, sonra birden bunları açıklamaya karar veren bir insanın sinirli ifadesiyle dirseğini masaya dayadı (Piyer, arkadaşını hiç bu halde görmemişti) ve konuşmaya başladı:

– Asla evlenme dostum, asla! Sana öğüdüm olsun. Hayatta elinden gelen her şeyi yapmadan, seçtiğin kadını sevmekten vazgeçip onu gerçek karakteriyle görmeye başlamadan önce evlenme; evlenirsen çok büyük, bir daha düzeltilemeyecek bir hata yapmış olursun. İhtiyarladığın, bir işe yaramayacak hale geldiğin zaman evlen... Yoksa içinde iyi ve yüce ne varsa hepsi yok olur; önemsiz küçük şeyler yüzünden her şeyin harcanır gider. Evet, evet, evet! Bana öyle hayretle bakma! Eğer ilerisi için kendinden bir şeyler bekliyorsan her adımda senin için her şeyin bitmiş olduğunu duyarsın; her şey bitmiş kapanmıştır. Senin için artık misafir odasından başka her yer kapalıdır. Orada da bir uşaktan, bir budaladan farksız olursun. Ne diyeyim...

Sert bir hareketle elini salladı. Piyer gözlüğünü çıkardı, bu haliyle yüzü bambaşka görünüyordu; daha da iyi yürekli bir ifadesi vardı; hayretle arkadaşına bakıyordu. Prens Andrey sözüne devam etti:

– Karım çok iyi bir kadındır. Namusuna güvenerek yaşanabilecek nadir kadınlardan biridir; fakat, aman Allahım! Şimdi evlenmemiş olmak için neler feda etmezdim. Bunu bir tek sana söylüyorum, çünkü seni severim.

Prens Andrey bunları söylerken Anna Pavlovna'nın salonunda koltuğa kurulmuş, gözlerini kısıp etrafını süzerek dişlerinin arasından Fransızca sözler söyleyen Bolkonski'ye eskisinden daha da az

benziyordu. Kuru yüzü, her adalesinin sinirli bir hareketiyle titriyordu; daha önce canlılığını kaybetmiş gözleri, şimdi ışıl ışıl, pırıl pırıldı. Belli ki önemsiz anlarda ne kadar cansız görünüyorsa heyecanlandığı zaman da o kadar enerjik oluyordu. Sözüne devam etti:

– Bunu niçin söylediğimi anlamıyorsun. Bu bir hayatın hikâyesidir. Sen Bonapart ile mesleğinden söz ediyorsun.

Oysa Piyer, Bonapart'ın adını bile anmamıştı.

– Sen Bonapart'tan söz ediyorsun, ama Bonapart çalıştığı zaman, adım adım amacına doğru gidiyordu; bağımsızdı; hayatında o amaçtan başka bir şey olmadığı için ona ulaştı. Oysa kendini bir kadına bağla da bak! Prangaya vurulmuş bir hükümlü gibi bütün özgürlüğünü yitirmiş olursun. Sonra da içinde ne kadar umut, ne kadar kuvvet varsa sana yük olur, hepsi birden pişmanlık haline gelip sana işkence eder durur. Salonlar, dedikodular, balolar, gösteriş, bayağılık. İşte içine girdiğim büyülü çember budur, kendimi ondan bir türlü kurtaramıyorum. Şimdi savaşa gidiyorum, şimdiye kadar yapılan en büyük savaşlardan birine! Ama hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir işe yarayacak durumda da değilim. *Je suis très aimable et très caustique.*[1] Anna Pavlovna'nın salonunda sözümü dinlerler. O budala insanların cemiyeti, karımın bir türlü vazgeçemediği çevre, o kadınlar, o *toutes les femmes distinguées*'lerin,[2] daha doğrusu genel olarak bütün kadınların ne biçim yaratıklar olduğunu bir bilsen! Babam haklıymış; her davranışlarında bencillik, kendini beğenmişlik, budalalık ve bayağılık... İşte kadınlar oldukları gibi göründükleri zaman böyledirler. Sosyetedeyken onlara bakarsın, içlerinde bir şeyler var sanırsın, oysa hiç ama hiçbir şey yoktur. Hiçbir şey! Ya, işte böyle! Sakın evlenme dostum! Evlenme!

Piyer:

– Kendinizi, evet, kendinizi hiçbir işe yaramaz bir insan olarak görmeniz, bütün hayatınızı altüst olmuş sayınanız bana gülünç geliyor, dedi. Her şey, her şey önünüzde. Öyleyken siz...

"Siz"in sonunu getirmedi ama, sesinden bile arkadaşına ne kadar değer verdiği, ilerisi için ondan ne kadar çok şey beklediği belli oluyordu.

---

1 Çok nazik, çok hoşsohbet biriyim.

2 Bütün kibar kadınlar.

Piyer, "Nasıl böyle konuşabilir?" diye düşündü. O, Prens Andrey'i tüm üstünlüklere sahip örnek bir insan sayıyordu; çünkü ona göre Prens Andrey kendisinde bulunmayan ne kadar üstün özellik varsa hepsine tam anlamıyla sahipti; bu özellikler de en kolay şöyle özetlenebilirdi: kuvvetli bir irade. Piyer, Prens Andrey'in her zaman bütün insanlara öylesine sakin davranmasına, olağanüstü hafızasına, çok okumasına (prens her şeyi okur, her şeyi bilir, her şeyi anlardı), en çok da çalışkanlığına ve öğrenme yeteneğine hayret ederdi. Gerçi Andrey'de felsefi muhakeme yeteneğinin bulunmayışı da çoğu zaman onu hayrete düşürürdü (Piyer'in kendisinde ise buna büyük bir eğilim vardı), ama bunu bir eksiklik değil, bir kuvvet olarak görüyordu.

En iyi, en dostça, en basit ilişkilerde bile karşıdakinin gururunu okşamak, övmek gerekir; tıpkı tekerleklerin dönebilmesi için onları yağlamak gerektiği gibi. Prens Andrey:

– *Je suis un homme fini,*[1] dedi. Benim için artık söylenecek başka söz var mı? İyisi mi senden söz edelim.

Bir an sustu, sonra aklına gelen avutucu düşüncelerle gülümsedi. Aynı gülümseme o anda Piyer'in yüzüne de yansıdı. Piyer'in dudaklarına o her zamanki dertsiz, neşeli gülümseme yayılmıştı.

– Peki, benim için ne söylenebilir, dedi. Ben neyim ki? *Je suis un bâtard!*[2]

Birden kıpkırmızı olmuştu. Belli ki bu sözü söylemek için büyük çaba harcamıştı.

– *Sans nom, sans fortune...*[3] Ne yani? Doğrusu...

Ama "doğrusu"nun ne olduğunu söylemedi.

– Şimdilik bir bağım yok. Halimden memnunum. Ama bir türlü hangi işe başlayacağımı bilemiyorum. Bu konuda ciddi olarak sizden öğüt almak istiyorum.

Prens Andrey ona şefkat dolu gözlerle baktı. Ama bu sevgi dolu dostane bakış, ne olursa olsun kendisini Piyer'den üstün gördüğünü belli ediyordu.

– Sana çok değer veririm, özellikle bizim çevremizdeki tek uya-

1 Ben bitmiş bir adamım.

2 Ben bir piçim!

3 Adı sanı olmayan, beş parasız.

nık insan olduğun için! Senin durumun çok iyi. Neyi istersen seçebilirsin. Bence hiçbir önemi yok. Çünkü sen, her yerde başarılı olabilirsin. Yalnız bir tek şey söyleyebilirim: Şu Kuraginlere gitmekten, o hayatı yaşamaktan vazgeç. Bu, sana hiç yakışmıyor. Bütün o içki âlemleri, o hovardalıklar, kısaca her şey...

Piyer omuzlarını silkerek:

– *Que voulez-vous, mon cher, les femmes, mon cher, les femmes!*[1] dedi.

Andrey:

– Anlamıyorum, diye karşılık verdi. *Les femmes comme il faut*[2] olsa başka! Ama *les femmes Kuragina, les femmes et le vin!*[3] Bunu anlamıyorum.

Piyer, Prens Vasiliy Kuragin'in evinde oturuyor, oğlu Anatol'ün sefih hayatına katılıyordu. Prens Andrey'in kız kardeşiyle evlendirmek istedikleri genç, işte bu Anatol'dü.

Piyer birden aklına çok iyi bir fikir gelmiş gibi:

– Biliyor musunuz? dedi. Ben bunu çoktandır ciddi olarak düşünüyorum. Bu şekilde yaşadığım sürece ne bir şeye karar verebilir ne de herhangi bir konuyu etraflı olarak düşünebilirim. Hem başım ağrıyor, param da yok. Biraz önce beni çağırdı, ama gitmeyeceğim.

– Gitmeyeceğine bana namusun üzerine söz ver!

– Namusum üzerine söz veriyorum.

Piyer arkadaşından ayrıldığında, saat gece biri geçiyordu. Petersburg'un haziran gecelerinden biri, hiç karanlık olmayan bir geceydi. Piyer eve gitmek niyetiyle bir arabaya bindi. Ama eve yaklaştıkça geceden çok akşam vaktini ya da sabahı andıran bu gecede uyuyamayacağını kesin olarak anlıyordu. Boş sokakların ta ilerisi görünüyordu. Piyer yolda, o akşam Anatol Kuragin'in evinde oyun oynayacakların toplanacağını hatırladı. Bu gibi toplantılarda her zaman içki âlemleri yapılır, bunlar Piyer'in en çok sevdiği eğlencelerden biriyle biterdi.

---

1 Ne yaparsınız, kadınlar dostum, kadınlar!

2 Kibar kadınlar.

3 Kuragin kadınları, kadınlar ve şarap!

"Kuragin'e gitsem ne iyi olur!" diye düşündü. Ama o anda Kuragin'in evine bir daha ayak basmayacağına dair Prens Andrey'e verdiği sözü hatırladı. Yine de tıpkı iradesiz insanlarda görüldüğü gibi, o çok iyi bildiği dizginsiz hayatı bir kez daha yaşamak için o kadar büyük bir istek duydu ki oraya gitmeye karar verdi.

Aynı anda verdiği namus sözünün bir değeri bulunmadığını, çünkü Anatol'e de geleceğim diye söz vermiş olduğunu düşündü. Sonunda da kendi kendine, "Bütün bu namus sözleri öylesine şarta bağlı, kesin anlamları olmayan şeyler ki," dedi, "Hele belki de yarın öleceğim ya da başıma umulmadık bir şey geleceği ve artık ortada ne namus ne de namussuzluk kalacağı düşünülürse..." Böyle düşünceler sık sık Piyer'in aklına gelir, bütün kararlarını, niyetlerini altüst ederdi. Böylece Kuragin'e gitti.

Anatol'ün oturduğu, süvari muhafız alayı kışlalarının yanındaki büyük evin önüne gelince, ışıl ışıl sahanlığa yaklaştı, merdivenden çıktı, açık kapıdan içeriye girdi. Holde hiç kimse yoktu; yerde boş şişeler, yağmurluklar, lastikler vardı. Her taraf şarap kokuyor, uzaktan uzağa konuşmalar, bağırışmalar duyuluyordu.

Oyun da yemek de bitmişti. Ama konuklar daha dağılmamışlardı. Piyer üzerindeki yağmurluğu çıkardı. Akşam yemeğinin kalıntılarıyla dolu sofranın bulunduğu birinci odaya girdi. Orada uşaklardan biri kendisini kimsenin görmediğini sanarak bardaklarda kalan içkileri gizi gizli içiyordu. Üçüncü odadan gürültü patırtı, kahkahalar, Piyer'e yabancı olmayan insanların çığlıkları ve bir ayının öfkeli homurtusu duyuluyordu. Yedi sekiz genç, merakla açık pencerenin önünde toplanmışlardı. Üç genç de yaşlı olmayan bir ayı ile oynuyorlardı; biri hayvanı zincirinden tutmuş çekiyor, ayıyla diğerlerini korkutuyordu.

Biri:

– Stevens için yüz ruble koyuyorum, diye bağırdı.

Bir başkası:

– Kimse tutmayacak ama, diye seslendi.

Üçüncü genç:

– Ben Dolohov üzerine bahse giriyorum! diye bağırdı. Şunları ayır ne olur Kuragin!

– Ee! Bırakın Mişka'yı! Millet bahse giriyor.

Dördüncü bir genç:

– Bir hamlede! dedi. Yoksa bahsi kaybetmiş olursun.

Ev sahibi ise:

– Yakov, bir şişe getir, Yakov! diye seslendi. Uzun boylu, yakışıklı bir gençti; sırtında yalnız incecik bir gömlekle kalabalığın ortasında duruyordu; göğsü, bağrı açıktı. Piyer'e dönerek:

– Durun beyler, işte sevgili dostum Petruşa da geldi, dedi.

Bütün o sarhoş sesleri arasında ayık sesiyle hayret uyandıran, orta boylu, mavi gözlü bir adam pencereden bağırdı:

– Buraya gel! Bizim bahiste hakem ol!

Bu Semyonovski alayı subaylarından Dolohov'du; tanınmış bir kumarbaz ve kavgacıydı. O da Anatol'ün evinde oturuyordu. Piyer neşeli neşeli çevresine bakınarak gülümsedi.

– Hiçbir şey anlamıyorum! Ne oluyor? diye sordu.

Anatol:

– Durun! dedi. O sarhoş değil, versene şu şişeyi!

Sonra sofradan bir bardak alarak Piyer'e yaklaştı:

– Önce iç de ondan sonra...

Piyer arka arkaya, bardak bardak içmeye başladı. Bu arada pencerenin önünde toplanmış sarhoş konukları kaşlarının altından süzüyor, onlara kulak veriyordu. Anatol ona şarap dolduruyor, Dolohov'un orada bulunan İngiliz denizcisi Stevenson'la bahse tutuştuğunu anlatıyordu. Söylediğine göre Dolohov üçüncü kattaki pencerelerden birine çıkıp oturacak, ayaklarını dışarıya sarkıtacak, bu şekilde bir şişe rom içecekti. Anatol bunları anlattıktan sonra Piyer'e son bardağı uzattı:

– Haydi, dibine kadar iç! İçmezsen bırakmam.

Piyer:

– Hayır istemiyorum! dedi. Sonra Anatol'ü iterek pencereye yaklaştı.

Dolohov, İngiliz'i kolundan tutmuş, girişikleri bahsin şartlarını kesin sözlerle açık açık anlatıyor, bunları söylerken daha çok Anatol ile Piyer'e bakıyordu.

Dolohov orta boylu, kıvırcık saçlı, açık mavi gözlü bir adamdı. Yirmi beş yaşlarındaydı. Bütün piyade subayları gibi bıyıksızdı. Bu

sebeple yüzünün en belirli özelliği olan ağzı olduğu gibi görünüyordu. Ağzının çizgileri olağanüstü denecek kadar ince ve biçimliydi. Üst dudak tam ortada dolgun, gergin sivri bir uç halini alıyor, alt dudağın üzerine sert bir şekilde iniyordu; bu yüzden ağzın iki tarafında hep –biri sağda, biri solda– iki ayrı gülümseme var gibiydi. Yüzünün bütün çizgileriyle birlikte bir de o meydan okuyan, sert, zeki bakışlarına dikkat edilirse insan öyle bir etki altında kalıyordu ki bu yüzü fark etmemek imkânsızdı.

Dolohov zengin değildi, nüfuzlu kimselerle ilişkileri yoktu. Anatol binlerce rubleyi har vurup harman savurduğu ve Dolohov onun evinde yaşadığı halde, onları tanıyan herkesi, kendisine Anatol'den daha fazla hürmet ettirmesini bilmişti. Anatol'de bile ona karşı hürmet duyuyordu. Dolohov her çeşit kumar oynuyor, hemen her zaman da kazanıyordu. Ne kadar içerse içsin, düşünceleri hiçbir zaman duruluğundan bir şey yitirmezdi. Kuragin de Dolohov da Petersburg'da ömürlerini eğlence ile geçiren çapkınlar âleminin tanınmış kişileriydi.

Ortaya bir rom şişesi getirilmişti; iki uşak, pencerenin dış tarafına oturmaya imkân vermeyen çerçeveyi ellerinden geldiği kadar acele ederek, aynı zamanda da çevrelerindeki beyefendilerin emir ve bağırışmalarından şaşkına dönmüş bir halde kırıyorlardı.

Anatol muzaffer bir tavırla pencereye yaklaştı. O anda içinden bir şey kırmak geliyordu. Uşakları itti, pencerenin çerçevesini yakaladı, ama çerçeve bir türlü çıkmıyordu. Camı kırdı, sonra Piyer'e döndü:

– Haydi bakalım pehlivan, bir de sen dene!

Piyer pencerenin çerçevesini yakaladı, kendisine doğru çekti; meşe çerçeveyi çatırdattı, bir kısmını kırarak, bir kısmını sökerek yerinden çıkardı.

Dolohov:

– Hepsini çıkar, dedi, yoksa tutunduğumu zannederler.

Anatol:

– İngiliz böbürleniyor... Ha? İyi mi? diyordu.

Piyer elinde bir rom şişesiyle pencereye yaklaşan Dolohov'a bakarak:

– İyi! dedi.

Pencereden aydınlık bir gök ve sabahla akşamın birbirine karışmış kızıllığı görülüyordu. Dolohov, elinde rom şişesi, pencereye sıçradı. Orada ayakta durarak odadakilere:

– Dinleyin! diye bağırdı.

Herkes sustu. Dolohov devam etti:

– Ben ortaya (İngiliz ne dediğini anlasın diye Fransızca konuşuyordu ama Fransızcası pek iyi değildi) elli emperyal koyarak bahse giriyorum. (İngiliz'e baktı) İsterseniz yüz olsun ha?

İngiliz:

– Hayır, elli yeter, dedi.

– Peki elli emperyal olsun. Bahse giriyorum ki bir şişe romu pencerenin kenarında, şurada oturarak, şişeyi ağzımdan hiç ayırmadan dibine kadar içeceğim (Bunu söylerken eğildi, duvarın, pencerenin dış tarafındaki meyilli çıkıntısını gösterdi). Hem de hiçbir yere tutunmadan. Anlaştık mı?

İngiliz:

– Anlaştık! dedi.

Anatol İngiliz'e döndü, onu frağının düğmesinden yakaladı, adama yukarıdan bakarak (İngiliz kısa boyluydu) bahis şartlarını İngilizce tekrarlamaya başladı.

Dolohov, dikkati üzerine çekmek için elindeki şişeyle pencerenin kenarına vurarak bağırdı:

– Dur! Dur Kuragin! Beni dinleyin, eğer burada aynı şeyi yapacak biri varsa ben yüz emperyal veriyorum. Anladınız mı?

İngiliz başını salladı. Ama bu hareketinden yeni bahsi kabul edip etmediği anlaşılamıyordu. Anatol, İngiliz'i bırakmıyor, onun ikide bir başını sallayarak her şeyi anladığını belirtmesine aldırmaksızın Dolohov'un sözlerini İngilizce'ye çeviriyordu. O akşam bütün parasını kumarda kaybetmiş, delikanlı denecek kadar genç, zayıf bir süvari muhafız subayı pencereye çıktı, dışarı sarkarak aşağı baktı. Kaldırıma bir göz atarak:

– Ay!.. Ay!.. Ay!.. diye mırıldandı.

Dolohov:

– Kendine gel! diye bağırdı, subayı pencereden indirmek için çekti. Genç adam mahmuzları birbirine takıldığı için beceriksiz bir hareketle odaya atladı.

Dolohov, kolayca alabilmek için şişeyi pencerenin kenarına koydu, dikkatli hareketlerle yavaş yavaş pencereye çıktı. Ayaklarını aşağıya sarkıttı, sonra iki eliyle pencerenin kenarına tutunarak oraya yerleşip yerleşemeyeceğini kestirmeye çalıştı. Sonunda yerleşip oturdu, ellerini indirdi, sağa sola kımıldadı, şişeyi aldı. Anatol, ortalık iyice ağardığı halde iki mum getirip pencerenin kenarına koydu. Beyaz gömlekli Dolohov'un sırtı ile kıvırcık saçları iki taraftan da aydınlatılmış oldu. Herkes pencerenin yanına toplanmıştı. İngiliz en önde duruyordu. Piyer gülümsüyor, ama hiçbir şey söylemiyordu. Odadakiler arasında diğerlerinden daha yaşlı biri, korkulu ve öfkeli bir yüzle birden öne doğru çıktı, Dolohov'u gömleğinden tutmak istedi. Diğerlerinden daha aklı başında olan adam:

– Yaptığınız çılgınlık baylar! dedi. Düşerse paramparça olur.

Anatol onu durdurdu:

– Dokunma ona! Dokunursan korkar, düşüp parçalanır. Öyle değil mi? Ne yaparsın o zaman? Söyle! Ha?..

Dolohov arkasına baktı, gene pencerenin iki tarafına tutunarak duruşunu düzeltti, incecik dudaklarını kısarak, dişlerinin arasından konuştu:

– Bir daha bana sokulan olursa yakalar, şuraya atarım. Haydi bakalım!

"Haydi bakalım," dedikten sonra tekrar döndü, ellerini aşağı indirdi, şişeyi aldı, ağzına yaklaştırdı, başını arkaya attı. Sonra dengeyi korumak için boş olan elini de yukarıya kaldırdı. Cam kırıklarını toplamaya başlamış uşaklardan biri, yere eğilmiş durumda, iki büklüm durakladı; gözlerini pencereden ve Dolohov'un sırtından ayıramıyor, dik dik bakıyordu. Anatol dimdik duruyordu, gözlerini iri iri açmıştı. İngiliz dudaklarını uzatmış, yan yan bakmaktaydı. Biraz önce bu işe engel olmaya çalışan adam, odanın bir köşesine kaçmış, divanın üzerine yatarak yüzünü duvara çevirmişti. Piyer elleriyle yüzünü kapamıştı. Dudaklarında bir gülümseme unutulup kalmış gibiydi, çünkü şimdi yüzünde büyük bir korku ve dehşet vardı. Herkes susuyordu. Piyer ellerini gözlerinden çekti. Dolohov hep aynı biçimde oturuyordu; yalnız başı o kadar arkaya kıvrılmıştı ki ensesindeki kıvırcık saçlar gömleğinin koluna değiyor, şişeyi

tutan eli gittikçe daha yukarı, daha yukarı kalkarak harcadığı çabadan ötürü titriyordu. Şişe gittikçe boşalıyor, boşaldıkça yukarı doğru kalkıyor, Dolohov bu yüzden başını daha da arkaya eğiyordu. Piyer, "Neden bu kadar uzun sürüyor?" diye düşündü, ona yarım saatten fazla geçmiş gibi geliyordu. Birden Dolohov sırtını geriye doğru verdi, eli sinirli sinirli titredi. Bu titreyiş, meyilli çıkıntı üzerinde duran vücudunu yerinden oynatmaya yetti. Bütün vücudu kaydı. Eli ve başı sarf ettiği çabadan ötürü şimdi daha da şiddetli titremekteydi. Bir eli yukarı kalktı, pencerenin kenarına tutunmak istedi, tutunamadı, yine aşağıya indi. Piyer tekrar gözlerini yumdu. Kendi kendine, "Bir daha içmeyeceğim," diye söylendi. Birden çevresinde her şeyin kımıldadığını hissetti. Gözlerini açıp baktı: Dolohov, pencerenin kenarında ayakta duruyordu. Yüzü sapsarı ama neşeliydi.

– Bomboş! diye bağırdı.

Sonra şişeyi İngiliz'e fırlattı, İngiliz çevik bir hareketle yakaladı. Dolohov pencereden atladı; vücudundan keskin bir rom kokusu yayılıyordu.

Her taraftan:

– Mükemmel! Aşk olsun! İşte bahis diye buna derler! Hay Allah! sesleri geliyordu.

İngiliz cüzdanını çıkarmış parayı sayıyordu. Dolohov kaşlarını çatmış, susuyordu. Piyer pencereye doğru fırladı:

– Baylar! Benimle bahse tutuşan var mı? Ben de aynı şeyi yapacağım, diye bağırdı. Hem bahse tutuşmasak da olur. Emret bir şişe getirsinler. Ben de aynı şeyi yapacağım. Emret getirsinler!..

Dolohov gülümsüyordu:

– Yapsın bakalım, yapsın!

Her taraftan çeşitli sesler duyuldu:

– Hiç olur mu? Çıldırdın mı sen? Buna kim razı olur? Merdivenden inerken bile senin başın döner.

Piyer:

– İçeceğim! Bir şişe rom ver bana! diye bağırdı. Kararlı bir tavırla sarhoş sarhoş masaya bir yumruk indirdi, sonra pencereye tırmandı.

Onu ellerinden yakalamaya çalıştılar, ama Piyer o kadar kuvvetliydi ki yanına her yaklaşanı itip uzaklara fırlattı. Anatol:

– Hayır! Onu böyle yola getiremezsiniz. Ne yapsanız boşuna, dedi. Durun ben onu kandırırım. Beni dinle! Seninle bahse tutuşmaya razıyım, ama bugün değil, yarın. Şimdi hep beraber ...'e gidelim.

Piyer:

– Gidelim, gidelim! diye bağırdı. Mişka'yı da götürelim.

Sonra ayıyı kucaklayıp kaldırdı, onunla beraber odada fırıl fırıl dönmeye başladı.

VII

Prens Vasiliy, Anna Pavlovna'nın partisinde ona biricik oğlu Boris için yalvarmış olan Prenses Drubetskaya'ya verdiği sözü tutmuştu. Genç adamın durumu hükümdara arz edilmiş, arkadaşlarından ayrı bir muamele yapılan delikanlı, Semyonovski muhafız alayına asteğmen olarak nakledilmişti. Ama Anna Mihailovna'nın bütün çabalarına, bütün uğraşmalarına rağmen Boris, ne Kutuzov'a yaver olabilmiş ne de onun yanında bir görev alabilmişti. Anna Mihailovna, Anna Pavlovna'nın gecesinden sonra hemen Moskova'ya, evlerinde kaldığı zengin akrabaları Rostovların yanına dönmüştü; taparcasına sevdiği ve çok kısa bir süre önce orduya katılan, hemen sonra da muhafız alayına asteğmen olarak nakledilen Borenka'sı[1] çocukluğundan beri bu ailede yetişmişti; yıllardır da onların yanında oturuyordu. Muhafız Alayı Petersburg'dan 10 Ağustos'ta yola çıkmıştı. Anna Mihailovna'nın oğlu ise üniforma diktirmek için Moskova'da kalmıştı, alaya Radzivilov yolunda yetişecekti.

Rostovlarda iki kişinin, ana ile küçük kızın isim günü kutlanıyordu; ikisinin de adları Natalya idi. Kontes Rostova'nın Povarskaya'daki dillere destan olmuş büyük evinin kapısına altı atlı arabalar durmadan gelip gidiyor, sabahtan beri tebrike gelenleri getiriyordu. Kontes, güzel büyük kızıyla birlikte, durmadan değişen konuklarla dolu salonda oturuyordu.

Kontes, Doğulu kadınların tipinde, zayıf yüzlü, kırk beş yaşlarında bir kadındı. Çocukları yüzünden yıprandığı belliydi; çünkü tam on iki çocuğu vardı. Aslında dermansızlıktan ileri gelen ağır

1 Borisçik.

hareketleri, yavaş konuşması, ona karşısında bulunanlarda saygı uyandıran anlamlı bir hal veriyordu. Prenses Anna Mihailovna Drubetskaya aile fertlerinden biriymiş gibi yanlarında oturuyor, konukları ağırlamak, onlarla konuşmak işinde ev sahiplerine yardım ediyordu. Gençler, kabulde bulunmanın gereksiz olduğunu düşünerek arka odalarda toplanmışlardı. Kont, konukları karşılıyor, onları kapılara kadar geçiriyor, herkesi yemeğe davet ediyordu.

– İsim günleri kutlanan sevgili yakınlarım namına size çok teşekkür ederim *ma chère* (ya da *mon cher*) diyordu (Karşısındaki kendisinden yüksek biri olsun, aşağıda biri olsun, hiç ayırım yapmadan herkese *ma chère* ya da *mon cher* derdi). Bakın tekrar söylüyorum. Yemeğe gelmezseniz gücenirim, *mon cher*. Bütün ailenin adına içtenlikle rica ederim *ma chère*.

Kont bu sözleri sinek kaydı tıraşlı, temiz, dolgun yüzünde hep aynı neşeli ifadeyle, aynı kuvvetli tokalaşmalarıyla, sık sık hafifçe eğilip selam vererek, bir ayırım yapmadan, davranışlarında hiçbir değişiklik olmadan söylüyordu. Bir konuğu geçirdikten sonra salondaki kadın ya da erkek diğer konuğunun yanına dönüyor, hayattan zevk almasını bilen, yaşamasını seven bir insanın çevik hareketiyle bir koltuk çekip bacaklarını açarak oturuyor, ellerini dizlerinin üzerine koyuyor, anlamlı anlamlı hafifçe sallanarak "Bugün hava nasıl olacak acaba?" gibi sözler söylüyor, karşısındakinin sağlık durumuyla ilgileniyor, bazen Rusça, bazen de çok kötü ama kendine güvendiğini gösteren bir Fransızcayla konuşuyor, sonunda yorgun ama ne olursa olsun üzerine aldığı ödevi yerine getiren bir insan tavrıyla yerinden kalkarak çıplak başındaki tek tük ağarmış saçları eliyle düzelte düzelte konuğu kapıya kadar geçiriyor, onu da yemeğe davet ediyordu. Bazen holden dönerken limonluktan, sonra da hizmetçi dairesinden geçerek seksen kişilik bir sofranın kurulduğu büyük mermer salona giriyor, masaları açan, damalı örtüleri seren ya da gümüşleri porselenleri taşıyan uşaklara bakıyor, aynı zamanda soylu bir kişi olan kâhyası Dimitri Vasilyeviç'i yanına çağırıyordu:

– Aman Mitenka! Dikkat et her şey iyi olsun! diyordu. Sonra memnunlukla kenarları açılmış kocaman masaya bakarak, "Ha

şöyle! İşin başı servistir, ha şöyle!" dedikten sonra kendinden hoşnut bir tavırla içini çekerek tekrar salona dönüyordu.

Kontes sokağa çıktığı zamanlar arabasının arka tarafında durmakla görevli iri yarı bir uşak, salona girerek bas sesiyle:

– Mariya Lvovna Kuragina ile kızı! diye haber verdi.

Kontes bir an düşündü. Üzerinde kocasının resmi bulunan altın enfiye kutusundan biraz enfiye alıp burnuna çekti, sonra:

– Bu ziyaretler beni bitirdi, dedi. Neyse, son olarak bunu kabul edeceğim. Ne yapalım? Bu kadın kibirlinin tekidir.

Sonra sanki, "Son darbeyi de vurun bakalım," der gibi üzüntülü bir tavırla uşağa:

– Buyursunlar, dedi.

Uzun boylu, şişman, her haliyle kibirli görünen bir kadınla yuvarlak yüzlü, gülümseyen bir kız giysilerini hışırdata hışırdata salona girdiler.

– *Chère comtesse, il y a si longtemps... elle a été alitée, la pauvre enfant... au bal des Razoumowsky... et la comtesse Apraksine... J'ai éte si heureuse...*[1]

Neşeli kadın sesleri birbirine karışıyor, konuşmaların arasında giysilerin hışırtısı, çekilen iskemlelerin gıcırtısı duyuluyordu. Konuşma başlamıştı, ama öyle bir konuşmaydı ki konuklar ilk fırsatta elbiselerini hışırdatarak yerlerinden kalkabilir *"Je suis bien charmée; la santé maman... et la comtesse Apraksine..."*[2] dedikten sonra gene eteklerini hışırdata hışırdata hole çıkıp kürklerini ya da yağmurluklarını giyerek gidebilirlerdi. O günlerde herkesin dilinde dolaşan bir konudan, Çariçe Katerina zamanında yakışıklılığı ile ün salmış, zengin ihtiyar Kont Bezuhov'un hastalığı ile onun –Anna Pavlovna'nın partisinde yakışıksız davranışlarda bulunan– evlilik dışı oğlu Piyer'den söz açılmıştı.

Konuk hanım:

– Zavallı konta çok acıyorum, diyordu. Zaten sağlık durumu çok kötüydü. Şimdi de oğlu yüzünden büyük üzüntü içinde. Bu onu öldürecek.

---

1 Sevgili kontes, öyle uzun zaman oldu ki... Zavallı çocuk hastalandı... Razumovskilerin balosunda.. sonra Kontes Apraksin de... Öyle memnun oldum ki...

2 Çok memnun oldum... Annemin sağlık durumu... Kontes Apraksin'in de...

Kontes, Kont Bezuhov'un niye bu kadar üzüldüğünü daha önce belki on beş kere dinlediği halde bunun neden ileri geldiğini bilmiyormuş gibi:

– Ne olmuş ki? diye sordu.

Konuk hanım anlatmaya devam etti.

– İşte şimdiki terbiye! İşittiğime göre bu genç daha yabancı ülkelerdeyken iyice başıboş bırakılmış. Şimdi de Petersburg'da öyle müthiş şeyler yapmış ki onu oradan polis kuvvetiyle çıkarmışlar.

Kontes:

– Bakın hele, dedi.

Anna Mihailovna söze karıştı:

– Bu delikanlı kendisine kötü arkadaşlar seçmiş; Prens Vasiliy'in oğlu, Dolohov adında biri, bir de o, neler neler yapmışlar. İkisi cezalandırılmış. Dolohov'un rütbesi alınmış, Bezuhov'un oğlu Moskova'ya sürülmüş. Anatol Kuragin'e gelince... Babası bir çaresini bulup yaptıklarını örtbas edebilmiş. Ama onu da Petersburg'dan sürmüşler.

Kontes:

– Peki ne yapmışlar bunlar canım? diye sordu.

Konuk hanım:

– Bunlar haydut. Tam anlamıyla haydut, dedi. Hele Dolohov! Mariya İvanovna Dolohova'nın oğludur. Annesi çok saygıdeğer bir kadın. Öyleyken ne yaptı biliyor musunuz? Olup bitenleri hayalinizde canlandırın: Üçü bir yerden bir ayı bulmuşlar, onu arabaya almışlar, oyuncu kızların yanına götürmüşler. Polis gürültülerini bastırmaya koşmuş, onlar da o semtin komiserini yakalayıp ayıyla sırt sırta bağlamışlar. Sonra ayıyı Moyka Kanalı'na bırakmışlar; ayı yüzüyormuş, komiser de sırtındaymış.

Kont gülmekten katılıyordu:

– Tam da komisere yakışır bir durum, *ma chère*! diye bağırdı.

– Ah ne korkunç şey! Bunda gülünecek ne var kont?

Prensesin bu sözüne rağmen hanımlar da gülmekten kendilerini alamamışlardı. Konuk hanım devam etti:

– Zavallı adamcağızı güç bela kurtarmışlar. Sizin anlayacağınız Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov'un oğlu kendisine bundan daha akıllıca bir şey bulamamış; oysa onun için "çok terbiyeli, çok

akıllı" diyorlardı. Bakın; yabancı ülkelerdeki terbiye insanı nerelere sürüklüyor. Umarım zenginliğine rağmen onu burada hiç kimse evine almaz. Bana da takdim etmek istediler. Kesinlikle reddettim. Benim kızlarım var.

Kontes, genç kızlar duymasın diye hafifçe eğilerek sordu:

– Neden bu genç için "o kadar zengin" diyorsunuz?

Genç kızlar konuşulanları hiç dinlemiyorlarmış gibi bir tavır takınmışlardı. Kontes devam etti:

– Kontun yalnız evlilik dışı çocukları var. Öyle sanıyorum ki Piyer de meşru olmayan bir çocuk...

Konuk hanım elini salladı:

– Kontun en aşağı yirmi kadar gayri+meşru çocuğu var sanırım.

Prenses Anna Mihailovna sosyetedeki ilişkilerini, aynı zamanda orada olup bitenleri çok iyi bildiğini açıklamak istediğini belirten bir tavırla konuşmaya katıldı. Ötekiler gibi alçak sesle ve anlamlı bir şekilde:

– Asıl mesele şu, dedi, Prens Kiril Vladimiroviç'in nasıl ün saldığını bilmeyen kalmadı. Çocuklarının sayısını bile şaşırmıştır. Ama bu "Piyer" dedikleri en sevgili oğluymuş.

Kontes:

– İhtiyar ne yakışıklı adamdı, dedi. Daha geçen yıl bile ne hoştu. Hayatımda ondan yakışıklı erkek görmedim.

Anna Mihailovna:

– Şimdi çok değişti, dedi ve devam etti; Şunu demek istiyordum ki karısının tarafından doğrudan doğruya bütün servetin vârisi Prens Vasiliy'dir. Ama babası Piyer'i çok severmiş, eğitimiyle çok meşgul olmuş, hükümdara bile yazmış... Onun için, ölürse (sağlık durumu o kadar kötü ki ölmesi her an bekleniyor; hatta Petersburg'dan Loren bile geldi) o koca servet, Piyer'e mi, Prens Vasiliy'e mi, kime kalacak, hiç kimse kestiremiyor. Topraklarında kırk bin köylü oturuyor, ayrıca milyonları var. Bunu çok iyi biliyorum. Çünkü bunları bana Prens Vasiliy'in kendisi söyledi. Zaten Kiril Vladimiroviç anne tarafından üçüncü göbekten dayım olur. Bizim Borya'yı vaftiz ettiren odur.

Bu son sözleri sanki buna pek önem vermiyormuş gibi söylemişti. Konuk hanım:

– Prens Vasiliy Moskova'ya dün geldi, dedi. Bana söylediklerine göre yarın teftişe çıkıyormuş.

Prenses:

– Evet ama, *entre nous,*[1] bu yalnız bir bahane, diye karşılık verdi. Aslında kendisi Kiril Vladimiroviç'in sağlık durumunun çok kötü olduğunu haber aldığı için onu görmeye gelmiş.

Kont:

– Yalnız *ma chère*, bence bu çok hoş bir şaka, dedi, ama daha yaşlıca olan konuğun kendisini dinlemediğini fark edince, genç kızlara dönerek sözüne devam etti:

– Kim bilir komiserin hali nasıldı? Gözümün önünde canlandırıyorum da.

Komiserin suyun içinde nasıl kollarını sallayıp durduğunu göstermek için kollarını bir aşağı bir yukarı salladı; sonra gene her zaman iyi yemekler yiyen, özellikle güzel içkiler içen insanlara özgü kalın bir sesle, şişman vücudunu sarsarak kahkahalarla gülmeye başladı. Sonunda:

– Her neyse, dedi. Yemeğe bize buyrun!

VIII

Bir sessizlik oldu. Kontes, konuğuna bakarak tatlı tatlı gülümsüyor, gene de o anda kadın kalkıp giderse bundan fazla üzüntü duymayacağını belli ediyordu. Konuk hanımın kızı artık elbisesini düzeltiyor, soran bakışlarla annesine bakıyordu. Tam o sırada yandaki odadan kapıya doğru birkaç erkekle birkaç kadın koşuşuyormuş gibi sesler duyuldu; biri bir iskemleye takılıp gürültüyle yere devirdi, sonra on üç yaşlarında bir kız, müslinden kısa etekliğinin içinde bir şey saklayarak içeri daldı, odanın ortasına gelince de durakladı. Koşarken aradaki mesafeyi hesaplayamamış, elinde olmadan bu kadar ileriye gitmişti. Aynı anda öbür kapının eşiğinde yakası koyu kırmızı bir üniversite öğrencisi, bir muhafız subayı, on beş yaşlarında bir başka kız, bir de çocukların giydiği cinsten kısa ceket giymiş, al yanaklı, şişman bir erkek çocuk görünmüştü.

Kont ayağa fırladı, sonra sallana sallana gidip içeriye koşarak

1 Laf aramızda.

girmiş olan küçük kızı kollarının arasına aldı. Gülerek:

– Ah! İşte geldi, dedi. İsim gününü kutladığımız kızımız! *Ma chère, imeninitza.*[1]

Kontes yapmacık bir sertlikle:

– *Ma chère, il y a un temps pour tout,*[2] dedi, sonra kocasına döndü, Onu hep sen şımartıyorsun Elie.

Konuk bayan:

– *Bonjour, ma chère, je vous félicite,*[3] dedi. Sonra kızın annesine döndü. *Quelle délicieuse enfant!*[4]

Kara gözlü, geniş ağızlı, güzel olmayan, ama çok hareketli küçük kız, hızlı koştuğu için kaymış korsajının altından görünen körpecik çıplak omuzları, ensesine doğru toplanmış siyah bukleleri, incecik çıplak kolları, paçaları dantelli bir pantolon geçirdiği zayıf bacakları ve açık ayakkabıların içindeki küçük ayaklarıyla öyle tatlı bir çağdaydı ki ne çocuk ne de genç kız sayılabilirdi. Babasının kollarından kurtularak, sert sözlerini hiç önemsemeden annesine koştu, al al olmuş yüzünü onun dantelli şalına saklayarak güldü. Eteğinin altından çıkardığı bir bebeği gösterip kesik kesik bir şeyler söyleyerek gülüyordu:

– Görüyor musunuz? Bebek... Mimi... Görüyorsunuz ya!

Nataşa bundan sonrasını söyleyemedi o anda her şey ona gülünç görünüyordu). Annesinin üzerine abandı, öylesine yüksek sesle gülüyordu ki herkes, o kibirli konuk hanım bile, kendisini tutamayıp gülmeye başladı. Annesi yapmacık bir sertlikle kızını iterek:

– Haydi, haydi! Götür o acayip şeyi buradan! dedi. Sonra konuğa döndü, Bu benim küçük kızım!

Nataşa yüzünü bir an için annesinin dantelli şalından ayırarak gülmekten gözyaşı içinde kalmış gözlerini ona doğru kaldırdı, sonra yüzünü tekrar sakladı.

Yalnız aileyi ilgilendiren bir sahneyi seyretmek zorunda kalan konuk bayan, buna herhangi bir şekilde katılması gerektiğini düşünüyordu. Bu yüzden Nataşa'ya döndü:

---

1 İsim günü kutlanan kadın ya da kız.

2 Yavrum her şeyin bir zamanı var.

3 Günaydın yavrum, sizi kutlarım.

4 Ne tatlı çocuk!

– Söyleyin yavrum, bu Mimi sizin neyiniz oluyor? Herhalde kızınız, öğle değil mi?

Nataşa konuk hanımın kendisiyle karşısında bir çocuk varmış gibi yukarıdan konuşmasından hiç hoşlanmamıştı. Karşılık vermeden ciddi ciddi konuk hanıma baktı.

Bu arada gençler, Anna Mihalovna'nın oğlu subay Boris, kontun büyük oğlu üniversite öğrencisi Nikolay, kontun on beş yaşındaki yeğeni Sonya ile küçük oğlu Patruşa salonda gelişigüzel yerleşmişlerdi. Ayıp olmasın diye, hâlâ yüzlerinin her çizgisinde titreyen neşeyi, sevinci bastırmaya çalıştıkları görülüyordu. Anlaşılan orada, hepsinin rüzgâr gibi koşarak ayrıldıkları o arka odalarda, salondaki sosyete dedikodularından, havanın sıcaklığından, soğukluğundan ya da Kontes Apraksine'le ilgili sözlerden daha neşeli konuşmalar yapmışlardı. Arada bir göz göze gelince gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı.

Biri üniversite öğrencisi, diğeri subay olan iki genç, çocukluk arkadaşıydılar. Yaşıttılar, ikisi de yakışıklıydı, ama birbirlerine benzemiyorlardı. Boris uzun boylu, sarışın bir gençti; güzel, sakin yüzünün çizgileri düzgün ve inceydi. Nikolay ise o kadar uzun boylu değildi, kıvırcık saçlıydı, yüzünde içten bir ifade vardı. Dudaklarının üstünde küçük siyah tüycükler belirmişti; yüzünde kararlılık ve heyecan okunuyordu. Daha salona girer girmez kıpkırmızı olmuştu. Bir şeyler söylemek istiyor, ama ne söyleyeceğini bilmiyordu. Boris ise aksine hemen söyleyecek bir şeyler buldu. Sakin ve şakacı bir tavırla Mimi denilen bebeği, daha burnu kopmadan, doğru dürüst bir genç kızken tanıdığını, bebeğin beş yıl içinde gözünün önünde ihtiyarladığını, kafasında boydan boya bir çatlak bulunduğunu anlattı. Bunları anlattıktan sonra Nataşa'ya baktı. Nataşa ona arkasını dönüp bakışlarını kardeşine çevirdi; kardeşi gözlerini kısmış, sessiz sessiz, sarsıla sarsıla gülüyordu. O zaman Nataşa da kendisini tutamadı, yerinden fırladı, küçük ayaklarının olanca kuvvetiyle koşarak dışarı çıktı. Boris ise bunları hiç gülmeden söylemişti. Sonra annesine döndü, gülümseyerek sordu:

– Siz de galiba gitmek istiyordunuz *maman*,[1] öyle değil mi? Arabayı getirsinler mi?

1 Anne.

Annesi de gülümsedi:

– Evet. Git, git söyle arabayı getirsinler, dedi.

Boris yavaşça dışarı çıktı. Nataşa'nın arkasından gitti. Bunun üzerine şişman çocuk da önemli bir iş yaparken biri ona engel olmuş gibi canı sıkılarak öfkeli öfkeli Boris'in arkasından koştu.

IX

Misafir odasında gençlerden, kontesin büyük kızı ile (kız kardeşinden dört yaş büyük olduğu için artık bir büyük gibi davranıyordu) misafir genç kızdan başka Nikolay ve kontun yeğeni Sonya kalmıştı. Sonya yumuşak bakışları uzun kirpiklerle gölgelenmiş, gür ve siyah saç örgüsü başına iki defa dolanmış, yüzünün ve özellikle zayıf ama biçimli, adaleli kollarıyla boynunun cildi sarıya çalan, incecik, oya gibi esmer bir genç kızdı. Hareketlerindeki akıcılık, yumuşaklık, küçük el ve ayaklarının kıvraklığı, biraz şeytanca ve çekingen tavırlarıyla, daha tam olarak gelişmemiş, ama ileride çok güzel dişi kedi haline gelecek bir kedi yavrusunu andırıyordu. Belliydi ki konuşulanlara katıldığını göstermek için, gülümsemeyi yerinde bir hareket sayıyordu, öyleyken gözleri elinde olmayarak uzun kirpiklerinin arasından, orduya katılacak *cousin*'ine[1] öylesine bir genç kız tutkusuyla, öylesine bir sevgiyle bakıyordu ki dudaklarındaki o tebessüm kimseyi bir an için bile aldatamazdı. Belliydi ki o kedi yavrusu, sonradan (Boris'le Nataşa'nın yaptıkları gibi salondan dışarı fırlar fırlamaz) *cousin*'e doğru daha büyük bir hızla atılmak, onunla oynaşmak için sadece bir an için uslanmıştı!

İhtiyar kont konuk bayana döndü, oğlu Nikolay'ı işaret ederek:

– Evet, *ma chère*, dedi. Bakın arkadaşı Boris subay oldu, o da tek ondan geri kalmasın diye üniversiteyi de, beni, ihtiyar babasını da bırakıyor; askere gidiyor *ma chère*. Oysa arşiv dairesindeki yeri hazırdı bile. Her şey tamamdı. Soran bir tavırla ekledi:

– Ne arkadaşlık değil mi?

Konuk hanım:

– Ya, evet. Savaş ilan edilmiş, öyle diyorlar! dedi.

Kont:

1 Kuzenine.

– Bunu çoktandır söylüyorlar, dedi. Gene de konuşur, konuşur, sonunda bu işten vazgeçerler. Ama ne arkadaşlık *ma chère*! diye tekrarladı. Süvari alayına girecek.

Konuk bayan ne söyleyeceğini bilemeyerek başını salladı. Nikolay birden kıpkırmızı oldu; sonra sanki utanılacak bir suç yüzüne vuruluyormuş gibi, babasının sözüne:

– Ben orduya arkadaş hatırı için gitmiyorum, diye karşılık verdi. Hiç de arkadaşlıktan değil! Yalnız asker olmak istediğim için gidiyorum!

Bunu söyledikten sonra kuzeniyle konuk genç kıza dönüp baktı: İkisi de bu sözlerini çok beğendiklerini göstermek için ona gülümsüyorlardı.

Kont:

– Bugün Pavlograd süvari alayının komutanı Şubert, öğle yemeğini bizde yiyecek. Buraya izinli gelmiş. Giderken onu da beraberinde götürecek. Ne yaparsın! dedi.

Bunları ona büyük üzüntü veren bir konudan şaka yollu söz edebildiğini göstermek istiyormuş gibi omuzlarını silkerek söylemişti. Oğlu:

– Size daha önce de söyledim babacığım. Beni bırakmak istemiyorsanız kalırım, dedi. Ama biliyorum ki hiçbir işe yaramam, ancak askerlik yapabilirim; ne diplomat ne de memur olabilirim. Çünkü duygularımı saklamasını hiç bilmiyorum.

Bunu, yakışıklı bir delikanlıya özgün çapkın bir tavırla söylemişti. Kedi yavrusu gözlerinin içine baktı; sanki hep onunla oynaşmaya, ona bütün kediliğini göstermeye hazırdı. İhtiyar kont:

– Peki, peki, öyle olsun! dedi. Hep de öfkelenir. Bu Bonapart herkesin başını döndürdü; herkes nasıl bu adam teğmenken imparator oldu diye düşünüyor. Eh, Allah versin, ne yapalım.

Bunu söylerken konuk hanımın kendisine alaylı alaylı gülümsediğini fark etmemişti.

Büyükler Bonapart'tan söz açtılar. Kuragina'nın kızı Jüli, genç Rostov'a döndü, ona tatlı tatlı gülümseyerek:

– Yazık ki perşembe günü Arharovlara gelmediniz, sizsiz orada o kadar canım sıkıldı ki! dedi.

Bu sözle gururu okşanan delikanlı, gençlere yakışır çapkın bir

gülümseyişle gidip yanına oturdu, güler yüzle sözlerini dinleyen Jüli ile ayrı bir konuşmaya daldı. Bunu yaparken dudaklarındaki o içten tebessümün, kıpkırmızı kesilen, gene de hiçbir şey duymuyormuş gibi yapmacık bir tavırla etrafındakilere gülümsemeye çalışan Sonya'nın yüreğini kıskançlık hançeriyle doğradığını fark etmiyordu. Konuşmanın ortasında bir ara başını kaldırıp ona baktı. Sonya onun bu bakışına hırslı, öfkeli bir bakışla karşılık verdi; gözlerinde biriken yaşları tutmaya çalışarak dudaklarında o yapmacık gülümseyişle yerinden fırladı, odadan dışarı çıktı. Nikolay'ın bütün heyecanı birden yok oluverdi. Konuşmaya ara verilmesini bekledi, ilk fırsatta yüzünde üzgün bir ifadeyle odadan çıkıp Sonya'yı aramaya koyuldu. Anna Mihailovna, Nikolay odadan çıkarken onu işaret ederek:

– Bütün gençlerin sırları ne kadar çabuk belli olur! dedi. *Cousinage, dangereux voisinage!*[1]

Kontes, gençlerle birlikte salona süzülmüş olan güneş ışığı yok olduktan sonra, kimsenin kendisine sormadığı, ama her zaman zihnini kurcalayan bir soruya karşılık veriyormuş gibi:

– Evet! dedi. Şimdi onlara bakıp içimizde sevinç duyabilmek için nice üzüntülere, nice acılara katlanıldı. Şimdi bile, doğrusunu isterseniz, insan sevinçten çok korku duyuyor; hep endişe ediyor, hep korkuyor. Çünkü çocukların bu çağı öyle tehlikelerle dolu ki! Kızlar için de erkekler için de.

Konuk hanım:

– Her şey verilen terbiyeye bağlı, dedi.

Kontes devam etti:

– Orası öyle. Çok şükür, ben şimdiye kadar çocuklarım için bir arkadaş olmuşumdur. Bana tam anlamıyla güvenirler.

Bunu söylerken çocuklarının kendilerinden hiçbir zaman bir şey saklamayacaklarını sanan bütün ana babaların yaptığı hatayı tekrarlıyordu.

– Biliyorum ki kızlarım için daima ilk *confidente*[2] ben olacağım. Yine biliyorum ki *Nikolenka*[3] çabuk parlayan bir karakterde olduğu

1 Kuzenlik, tehlikeli yakınlık!

2 Sırdaş.

3 Nikolaycık.

için yaramazlık etse bile (Bir erkek çocuk yaramazlık etmeden duramaz ki) yaramazlıkları gene de o Petersburg'daki beylerin yaptıklarına benzemeyecek.

Karşısına çıkan karışık sorunları daima "Ne hoş," diyerek çözümlediğini sanan kont:

– Evet! İyi çocuklardır doğrusu. İyi çocuklardır, diye onayladı. Gelgelelim oğlum süvari alayına gitmek istedi. Artık başka ne beklersiniz *ma chère*.

Konuk bayan:

– Küçük kızınız ne sevimli şey, dedi, ateş gibi.

Kont:

– Evet. Ateş gibi, dedi. Bana çekti, hem de öyle güzel sesi var ki! Kızımı övmek gibi olmasın ama, doğrusunu söyleyeyim, çok güzel sesli bir kadın olacak. İkinci bir Salomni. Ona şan dersleri vermesi için bir İtalyan tuttuk.

– Biraz erken değil mi? Diyorlar ki bu yaşta şan dersleri almak sese zarar verirmiş!

Kont:

– Yok canım, ne erkeni? dedi. Annelerimiz on iki on üç yaşlarında evlenmiyorlar mıydı?

Kontes:

– Daha bu yaşta Boris'e âşık. Ne dersiniz buna? dedi ve Boris'in annesine bakıp hafifçe gülümsedi. Sonra her zaman zihnini kurcalayan bir düşünceyi açıklıyormuş gibi devam etti:

– Ama bakın, size bir şey söyleyeyim mi? Onu daha çok baskı altında tutsam, ona her şeyi yasak etsem kim bilir gizli gizli neler yaparlardı (Kontes "öpüşürlerdi" demek istiyordu). Şimdi ise onun içini dışını biliyorum. Zaten akşamları kendisi koşa koşa bana gelir, her şeyi olduğu gibi anlatır. Belki de onu şımartıyorum. Ama doğrusu bence bu daha iyi. Büyük kızımı daha sert bir disiplin altında tutmuşumdur.

Büyük kızı güzel Kontes Vera gülümseyerek:

– Evet, beni tamamıyla başka türlü yetiştirdiler, dedi.

Ama gülümsemesi başkalarında olduğu gibi yüzünü güzelleştirmiyordu. Tersine ona tabii olmayan, bundan ötürü nahoş bir ifade veriyordu. Büyük kız Vera güzeldi, akıllıydı, çok iyi oku-

muştu, iyi terbiye görmüştü, sesi tatlıydı, söylediği sözler yerinde ve haklıydı, ama tuhaf şey, orada bulunan herkes o anda bunu neden söylediğine hayret etmiş gibi ona baktı; annesiyle konuk hanım da şaşırmış, sıkılmışlardı. Konuk hanım:

– İnsanlar nedense ilk çocuklarını yetiştirirken fazla uğraşırlar. Onları ille üstün birer varlık haline getirmek isterler! dedi.

Kont:

– Tanrı'nın bildiğini kuldan ne saklayayım *ma chère*? Sevgili kontesimiz gerçekten Vera ile çok uğraştı, dedi. Eh fena da olmadı yani! İyi bir kız oldu!

Bunu söylerken kızını beğendiğini belirten anlamlı bir tavırla Vera'ya göz kırptı.

Konuklar öğle yemeğine geleceklerine söz vererek kalkıp gittiler. Kontes onları geçirdikten sonra:

– Bu ne biçim davranış! dedi. Gitmek bilmediler!

X

Nataşa salondan çıktıktan sonra ancak limonluğa kadar koşmuştu. Oraya gelince durakladı, salondan gelen konuşmalara kulak kabartarak Boris'in çıkmasını bekledi. Sabırsızlanmaya başlamıştı. Küçük ayağını öfkeyle yere vurdu. Genç adam hemen yanına gelmediği için ağlayacak gibiydi. Bu sırada Boris'in hafif ayak sesleri duyuldu. Genç adam acele etmeden, ağır, ölçülü ve düzenli adımlarla yürüyordu. Nataşa hızla kendini çiçek ekili sandıkların arasına atıp saklandı. Boris odanın ortasında durdu, çevresine bakındı, üniformasının kolundaki tozu silkeledi, sonra aynaya yaklaştı, güzel yüzüne dikkatle baktı. Nataşa hiç ses çıkarmadan saklandığı yerden başını uzatıp ona bakıyor, ne yapacağını merakla bekliyordu. Boris bir süre aynanın karşısında durdu, gülümsedi, sonra dış kapıya doğru yürüdü. Nataşa arkasından seslenmek istedi, sonra vazgeçti. Kendi kendine "Bırakın arasın," dedi.

Boris çıkar çıkmaz öbür kapıdan, yanakları al al olmuş, gözyaşları arasında öfkeyle bir şeyler mırıldanan Sonya girdi. Nataşa, ilk anda ona doğru koşmak istedi. Sonra kendini tuttu, saklandığı yerde sanki kendisini görünmez kılan sihirli bir şapkanın altındaymış da

dünyada olup bitenleri oradan seyrediyormuş gibi bakmaya devam etti. O zamana kadar bilmediği bambaşka bir zevk duyuyordu. Sonya salonun kapısına bakarak bir şeyler mırıldandı. Kapıdan Nikolay girdi. Sonya'ya doğru koşarak:

– Sonya, ne oluyorsun! dedi. Öyle yapılır mı?

Sonya hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

– Bir şey yok, bir şey yok! Bırakın beni!

– Hayır, ne olduğunu ben biliyorum!

– Madem biliyorsunuz, iyi ya işte, onun yanına gidin!

Nikolay, genç kızın elini tuttu:

– Sonya! İzin verin bir tek söz söyleyeyim size! Yalnız hayalinizde olan bir şey için kendinize de bana da böyle işkence etmeye hakkınız var mı?

Sonya elini çekmedi, ağlaması da durdu. Nataşa hiç kımıldamadan, nefes bile almadan, pırıl pırıl gözlerle saklandığı yerden onlara bakıyor, "Şimdi ne olacak acaba?" diye düşünüyordu.

Nikolay:

– Sonya, sen olmazsan dünya gözümde değil! Sen benim için her şeysin! Bunu sana ispat edeceğim, diyordu.

– İstemiyorum, öyle konuşmandan hoşlanmıyorum.

– Peki, bir daha yapmam. Ne olur bağışla beni Sonya.

Sonya'yı kendine doğru çekip öptü. Nataşa, "Ah, ne güzel şey!" diye düşündü. Sonya ile Nikolay odadan çıktıktan sonra da arkalarından gidip Boris'i yanına çağırdı. Bir şeyler anlatmak ister gibi şeytanca bir tavırla:

– Boris, buraya gelir misiniz? dedi. Size bir şey söylemek istiyorum. Buraya, buraya!

Boris'i limonluğa, çiçek ekilen sandıkların arasında biraz önce saklandığı yere doğru götürdü. Boris gülümseyerek peşinden gidiyordu:

– Neymiş söyleyeceğiniz şey? diye sordu.

Nataşa birden utandı, etrafına bakındı, sandıklardan birinin üzerine fırlattığı bebeği gözüne ilişti, onu eline aldı:

– Öpün bebeği, dedi.

Boris, Nataşa'nın yüzüne dikkatle ve tatlı tatlı bakıyor, hiçbir şey söylemiyordu. Nataşa:

– Öpmek istemiyor musunuz? Peki, öyleyse şuraya gelin! dedi,

daha içerlek bir yere, çiçeklerin arasına çekildi, bebeği elinden bıraktı. "Daha yakına, daha yakına!" diye fısıldıyordu.

Subayı, üniformasının kol sırmasından yakalamıştı. Kızarmış yüzünde hem korku hem de aşırı bir ciddiyet vardı. Heyecandan neredeyse ağlayacaktı. Kaşlarının altından ona bakarak gülümsüyordu. Duyulmayacak kadar hafif bir sesle:

– Ya beni öpmek istemez misiniz? diye sordu.

Boris kızardı. Ona doğru eğilerek:

– Ne tuhaf şeysiniz! diye söylendi.

Ona doğru eğilirken daha da kızarmıştı. Ama hiçbir davranışta bulunmayıp bekledi. Küçük kız birden zıplayarak sandığın üzerine çıktı. Şimdi ondan daha uzun boylu oluvermişti. Kollarını boynuna doladı. İncecik çıplak elleri, Boris'in boynunun üst tarafında kenetlendi. Bir baş hareketiyle saçlarını geriye attı, genç adamı dudaklarından öptü. Sonra saksıların arasından çiçeklerin öbür tarafına kaydı, başını eğerek durdu.

Boris:

– Nataşa, biliyorsunuz ki sizi seviyorum ama... diyecek oldu.

Nataşa sözünü kesti:

– Bana âşık mısınız yoksa? diye sordu.

– Evet. Size âşığım, ama çok rica ederim bir daha deminki gibi davranmayalım... Daha dört yılım var... O zaman gelip sizi isteyeceğim.

Nataşa bir an düşündü. İncecik parmaklarını kıvırarak:

– On üç, on dört, on beş, on altı... diye saydı. Peki öyleyse! Söz mü?..

Heyecanlı yüzünü, sakin ve sevinçli bir tebessüm aydınlatmıştı. Boris:

– Söz! dedi.

Küçük kız:

– Dönmek yok, tamam mı? dedi. Ölünceye kadar değil mi?

Sonra genç adamın koluna girerek, yüzünde mutlu bir ifadeyle onunla beraber ağır ağır oturma odasına gitti.

XI

Kontes ziyaretlerden o kadar yorulmuştu ki artık yanına başka kimsenin gönderilmemesini söyledi. Kapıda duran uşağa da isim gününü kutlamak için gelenleri mutlaka yemeğe davet etmesi emredilmişti. Kontes, Petersburg'a geldiğinden beri pek görüşemediği çocukluk arkadaşı Anna Mihailovna ile baş başa kalmak istiyordu. Tatlı yüzü gözyaşlarıyla yıpranmış olan Anna Mihailovna, kontesin oturduğu koltuğun biraz daha yanına sokuldu:

– Seninle çok açık konuşacağım, dedi. Zaten eski arkadaşlardan kaç kişi kaldık ki! İşte bu yüzden senin dostluğuna bu kadar büyük değer veriyorum!

Bunu söyledikten sonra Vera'ya bakarak sustu. Kontes, arkadaşının elini sıktı. Büyük kızına dönerek:

– Vera! dedi, Siz hiçbir şeyi anlamaz mısınız?

Bunu söylerken onu pek sevmediği belli oluyordu.

– Şu anda burada fazla olduğunu fark etmiyor musun? Kardeşlerinin yanına git ya da...

Güzel Vera alaylı bir tavırla gülümsedi, bu sözlerden hiç de alınmadığı belliydi:

– Bunu daha önce söyleseydiniz hemen giderdim, diye karşılık verdi, kalkıp kendi odasına gitti.

Ama oturma odasından geçerken gözü, iki pencere önünde, birbirinden aynı uzaklıkta, aynı pozda oturan iki çifte ilişti. Durdu, onları küçümsediğini belli eden bir tavırla gülümsedi. Sonya, onun için yazdığı ilk şiirlerinin kopyasını çıkaran Nikolay'ın yanında oturuyordu. Boris ile Nataşa da öbür pencere önünde oturmuşlardı; Vera içeri girince birden sustular. Sonya da Nataşa da suçlu suçlu ama aynı zamanda mutlu yüzlerle Vera'ya baktılar.

Bu sevdalı küçük kızları seyretmek hem dokunaklı hem de neşe uyandıran bir şeydi. Ama belliydi ki onların bu hali, Vera'da hiç de hoş bir duygu uyandırmıyordu.

– Size benim eşyalarımı almayın diye kaç defa rica ettim. Kendi odanız var ya! diyerek Nikolay'ın elindeki hokkayı aldı.

Nikolay mürekkep kalemini hokkanın içine batırarak:

– Bir dakika, bir dakika! dedi.

Vera:

– Hiçbir zaman yerinde bir şey yapmazsınız, diye söylendi. Durup dururken salona öyle koşuşarak doldunuz ki sizin hesabınıza herkes utanç duydu...

Söyledikleri çok doğru olduğu ya da bu bakımdan onu haklı buldukları için, hiçbiri karşılık vermiyor, dördü de yalnız birbirlerine bakmakla yetiniyorlardı. Vera elinde mürekkep hokkasıyla duruyor, bir türlü odadan çıkmıyordu:

– Hem sizin yaşınızdaki çocukların arasında ne gibi bir sır olabilir ki? Nataşa ile Boris arasında da sizin aranızda da ne olabilir? Hep saçma saçma şeyler!

Nataşa kendisini de Sonya'yı da savunmak isteyen bir tavırla, hafif bir sesle:

– Bundan sana ne Vera? diye sordu.

O gün her şeye, herkese karşı daha iyi, daha şefkatli davranmak istediği belliydi:

– Çok saçma! dedi Vera. Sizin hesabınıza ben utanıyorum. Nedir bu gizli gizli fısıldaşmalar öyle?

Nataşa öfkelendi:

– Herkesin kendine göre gizlisi olur. Biz sana ve Berg'e hiç dokunuyor muyuz?

– Tabii dokunamazsınız. Çünkü benim davranışlarımda hiçbir kötülük yok, olamaz da! Ama ben anneme senin Boris'e nasıl davrandığını bir söyleyelim de gör.

Boris:

– Natalya İlyinişna bana karşı çok iyi davranıyor! dedi. Bu konuda hiçbir şikâyetim yok!

Nataşa hakarete uğramış gibi titrek bir sesle:

– Boris! Siz de öyle diplomatsınız ki! dedi (Diplomat sözü çocuklar arasında o zamanlar özel bir anlamda kullanılan çok moda bir sözdü). Can sıkıyor artık! Şimdi ne diye bana sataşıyor sanki?

Bunu söyledikten sonra Vera'ya döndü:

– Sen bunu hiçbir zaman anlayamazsın! Çünkü sen hiçbir zaman kimseyi sevmedin! Sende yürek diye bir şey yok ki! Sen bir Madam de Genlis'den başka bir şey değilsin (Büyük bir hakaret sayılan bu ismi Vera'ya Nikolay takmıştı). Biricik zevkin de başkala-

rına kötülük etmek!

Bunu söyledikten sonra, aceleyle sözünü tamamladı:

– Ama kendin Berg'le istediğin kadar flört edebilirsin!..

– Ben ne yapacağımı biliyorum. Ama herhalde konukların gözü önünde bir genç adamın peşinden koşmam.

Nikolay sözünü keserek:

– Anladık! Muradına erdin gene! dedi. Herkese bir sürü tatsız söz söyledin, herkesin sinirini bozdun. Haydi kalkın çocukların odasına gidelim.

Dördü de ürkütülmüş bir kuş sürüsü gibi kalkıp odadan dışarı fırladılar. Vera:

– Asıl siz bana kötü sözler söylediniz! Ben kimseye bir şey söylemedim, diyordu.

Kapının öbür tarafından, gülüşmelerle "Madam de Genlis! Madam de Genlis!" diye sesler geliyordu:

Herkeste böyle sinir bozucu, böyle can sıkıcı bir etki yapan güzel Vera, kendisine söylenen sözlerden hiç alınmadan gülümseyerek aynaya yaklaştı, eşarbıyla saçlarını düzeltti. Aynada o güzel yüzüne bakarken daha sakin, daha soğuk bir tavır takınmıştı.

Salonda konuşmalar devam ediyordu. Kontes:

– *Ah chère*, diyordu. Benim hayatımda da *tout n'est pas rose!*[1] Görmüyor muyum ki *du train que nous allons*[2] servetimiz kısa bir süre sonra artık bize yetmeyecek? Bütün bunlar da hep onun kulübü ile cömertliği yüzünden. Köye gittiğimiz vakit dinleniyor muyuz sanki? Tiyatrolar, av partileri, daha neler neler. Her neyse, şimdi kendimden söz etmeyeyim: Söyle bakayım, bütün bu işleri nasıl başardın? Sana bakınca her zaman hayretler içinde kalıyorum, *Annette*.. Nasıl oluyor da bu yaşta, tek başına arabaya binip ta Moskovalara, oradan da Petersburglara gidiyor, bütün bakanların, bütün yüksek kişilerin huzuruna çıkıyor, hepsine nasıl davranacağını biliyorsun?.. Hayret vallahi! E, nasıl oldu bu iş? Bak ben hiç öyle şeyler beceremem!

Prenses Anna Mihailovna:

– Ah, sevgili kardeşim, diye karşılık verdi. Taparcasına sevdi-

1 Her şey toz pembe değil!

2 Bu gidişle.

ği bir evlatla desteksiz bir dul olarak yaşamanın zorluğunu Tanrı sana göstermesin. Öyle bir durumda kalınca her şeyi öğrenirsin.

Bunu biraz da gururla söylemişti. Sözüne devam etti:

– Bütün bunları bana hayatının akışı öğretti. Önemli kişilerden biriyle görüşmem gerekirse hemen "*Princesse une telle*[1] falancayla görüşmek istiyor," diye bir pusula yazarım, sonra bir arabaya atlar, kendim onunla görüşmeye giderim. Gerekirse iki defa, üç defa, dört defa giderim. İstediğimi elde edinceye kadar. Benim için ne düşünürlerse düşünsünler, vız gelir bana!

Kontes:

– Eh, söyle bakayım, Borenka için kime ricada bulundun? diye sordu. Bak seninki muhafız subayı oldu. Nikoluşka ise HarpOkulu'nu bitirmiş bir subay adayı olarak orduya girecek. Onun için uğraşacak bir kimsemiz yok. Sen kime başvurdun?

Anna Mihailovna memnun bir tavırla:

– Prens Valisiy'e. Bana karşı çok iyi davrandı. Hemen her şeye razı olurdu. Durumu hemen Çar'a bildirdi, dedi.

Amacına ulaşmak için ne kadar yüz suyu döktüğünü iyice unutmuştu. Kontes:

– Prens Vasiliy nasıl? Yaşlandı mı? diye sordu. Onu Rumantzevlerdeki temsillerden sonra hiç görmedim. Sanırım beni unutmuştur.

Bunu söyledikten sonra gülümseyerek bir şey hatırlamış gibi "*Il me faisait la cour,*"[2] diye ekledi.

Anna Mihailovna:

– Hiç değişmedi, diye karşılık verdi. Herkese çok nazik davranıyor, insanı tatlı sözlere boğuyor. *Les grandeurs ne lui ont pas tourné la tête du tout!*[3] Bana "Aziz kontesim, sizin için bu kadar az şey yapabildiğim için üzüntü duyuyorum. Emredin, istediğinizi yapayım," dedi. Hayır, doğrusunu isterseniz çok iyi, candan ve nazik bir insan o. Ama oğlumu ne kadar çok sevdiğimi bilirsin Natali. Onun mutluluğu için yapamayacağım şey yoktur.

Sonra hüzünle sesini alçaltarak devam etti:

---

1 Falanca prenses.

2 "Bana kur yapardı."

3 İkbal onun başını hiç döndürmedi.

– Ne yazık, durumum o kadar kötü, o kadar kötü ki şu anda işin içinden nasıl çıkacağını bilmiyorum. Şu berbat hayat, elimdekini avucumdakini eritiyor. Yine de biraz olsun düzelmiyor. Düşünsene; *à la lettre*[1] elimde on para kalmıyor. Boris'in üniformasını bile neyle diktireceğimi bilmiyorum.

Mendilini çıkardı, ağlamaya başladı:

– Beş yüz rubleye ihtiyacım var. Oysa topu topu yirmi beş rublelik bir banknottan başka param yok. İşte böyle bir durumdayım. Tek umudum Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov'da. Eğer vaftiz oğlunu –biliyorsun ya Boris'i o vaftiz etmişti– desteklemeyi kabul etmez, yaşayabilmesi için ona bir şey vermeye razı olmazsa bütün emeklerim boşa gidecek. Oğluma üniforma bile diktiremeyeceğim.

Kontesin gözleri doldu. Bir şeyler düşündüğü belliydi. Prenses:

– Sık sık düşünüyorum da bence işin asıl kötü tarafı bu, dedi. Sık sık düşünüyorum ki Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov tek başına yaşıyor... O büyük servetle ne yapıyor yani?.. Kimin için yaşıyor? Hayat artık onun için bir yük olmuştur. Borya ise daha yeni yeni yaşamaya başlıyor.

– Herhalde Boris'e bir şeyler bırakır canım.

– Orasını Tanrı bilir *chère amie*.[2] Bu zenginler, büyükler öyle bencildirler ki! Ama ne olursa olsun Boris'i alıp yanına gideceğim, her şeyi açıkça söyleyeceğim. Benim için ne derlerse desinler; oğlumun kaderi söz konusuyken doğrusu hiçbir şey umurumda değil.

Anna Mihailovna yerinden kalktı:

– Saat iki, siz dörtte yersiniz, o zamana kadar gidip gelebilirim.

Sonra zamanı kullanmayı bilen becerikli bir Petersburg hanımına özgü kesin bir tavırla oğlunu yanına çağırttı, onunla beraber hole çıktı. Kendisini kapıya kadar geçiren kontese:

– Allahaısmarladık şekerim, dedi. Sonra oğlu duymasın diye fısıldadı:

– Bana başarılar dile.

Kont yemek odasından seslendi:

– Kont Kiril Vladimiroviç'e mi gidiyorsunuz *ma chère*?

Bunu söylerken hole çıkmıştı:

---

1 Tam anlamıyla.

2 Sevgili dostum.

– Eğer sağlık durumu daha iyiyse Piyer'e söyleyin, bize yemeğe buyursun. Eskiden gelir, çocuklarla dans bile ederdi. Mutlaka çağırın *ma chère*. Bakalım bizim Taras bugün marifetini nasıl gösterecek; söylediğine göre hazırladığı yemekler Kont Orlov'un sofrasında bile görülmemiş.

XII

Bindikleri Kontes Rostova'nın arabası saman serpilmiş bir sokaktan geçip Kont Kiril Vladimiroviç'in geniş avlusundan girdiği sırada, Anna Mihailovna oğluna döndü:

– *Mon cher Boris*, dedi, elini dizlerini örten eski mantosunun altından çıkarıp çekingen, aynı zamanda sevgi dolu bir tavırla oğlunun elini tuttu.

– *Mon cher* Boris, nazik ol, ona ilgi göster. Kont Vladimiroviç ne de olsa vaftiz babandır. Bundan sonra ilerlemen ona bağlıdır. Bunu unutma *mon cher*. Cana yakın ol, içinden geldiği zaman öyle davranmasını bilirsin.

Oğlu soğuk bir tavırla karşılık verdi:

– Bu işten bizim için gurur kırıcı, bizi küçük düşürücü bir durumun doğmayacağına güvenebilseydim... Ama gene de size söz verdiğim için istediğiniz gibi davranacağım.

Kapının önünde başka birinin arabası vardı. Buna rağmen üniformalı kapıcı, Kontes Rostova'nın arabasından inen ana-oğula baktı. İkisi de iner inmez adlarını kapıcıya bildirmeyi gerekli bulmadan, doğrudan doğruya camlı hole girip girintilerin içinde iki sıra halinde duran heykellerin arasından yürümeye başlamışlardı. Kapıcı anlamlı bir tavırla prensesin eski mantosunu süzerek kontla mı, yoksa prenseslerle mi görüşmek istediğini sordu. Kontla görüşmek istediklerini öğrenince, kont hazretlerinin sağlık durumunun daha kötü olduğunu, bu yüzden kimseyi huzuruna kabul etmediğini söyledi.

Anna Mihailovna'nın oğlu Fransızca olarak:

– Öyleyse gidelim! dedi.

Annesi böylece genç adamı yatıştırabilirmiş ya da harekete geçirebilirmiş gibi onu dürttü ve yalvaran bir sesle:

– *Mon ami!* dedi.

Boris sustu. Kaputunu çıkarmadan bir şey sormak istiyormuş gibi annesine baktı. Anna Mihailovna kapıcıya dönerek yumuşak bir sesle konuştu:

– Kuzum, Kont Kiril Vladimiroviç'in çok hasta olduğunu biliyorum. Zaten onun için geldim. Akrabasıyım. Onu rahatsız etmeyeceğim... Prens Vasiliy Sergeyeviç'i göreyim yeter. Rica ederim, geldiğimizi ona bildir.

Kapıcı canı sıkılmış bir tavırla kösteğini çekip geriye döndü, sonra yukarıdan koşa koşa inip merdivenin üst başından aşağıya bakan uzun çoraplı, iskarpinli, fraklı bir uşağa seslendi:

– Prenses Drubetskaya, Prens Vasiliy Sergeyeviç'le görüşmek istiyor.

Boris'in annesi duvarı kaplayan bir Venedik boy aynasına bakarak boyatmış olduğu ipek elbisesinin kırışıklıklarını düzeltti, aşınmış ayakkabılarıyla dinç adımlar atarak merdiven halısının üzerinden yukarı çıkmaya başladı. Bir ara gene oğlunu dürterek ona:

– *Mon cher, vous m'avez promis,*[1] diye tembih etti.

Oğlu gözlerini yere indirmiş, sakin bir tavırla arkasından gidiyordu. Bir kapısı Prens Vasiliy'in dairesine açılan salondan girdiler. Ana-oğul odanın ortasına gelip onları görür görmez ayağa fırlamış olan yaşlı uşağa nereye gideceklerini soracakları sırada, kapılardan birinin tunç tokmağı çevrildi. Prens Vasiliy, sırtında evde giydiği içi kürklü kadife bir ceket, göğsünde bir tek yıldız nişanı ile dışarı çıktı. Esmer yakışıklı bir adamı uğurluyordu. Bu adam Petersburg'un ünlü doktoru Loren'di.

Prens:

– *C'est donc positif?*[2] diyordu.

Doktor Latince sözleri kullanırken bile Fransızlara özgü bir şekilde "r"leri çatlatarak:

– *Mon prince, "errare humanum est" mais...*[3] diye karşılık verdi.

– *C'est bien, c'est bien...*[4]

---

1 Bana söz verdin yavrum.

2 Demek kesin?

3 Prensim, "yanılmak insana mahsustur" ama...

4 İyi, iyi...

Prens Vasiliy, gözü Anna Mihailovna ile oğluna ilişince doktoru eğilerek şelamladı, konuşmadan ama soru soran bir tavırla onlara yaklaştı. Boris annesinin gözlerinde o anda beliren büyük acıyı fark ederek hafifçe gülümsemekten kendini alamadı. Anna Mihailovna kendisine doğru çevrilmiş o soğuk, hakaret dolu bakışı hiç fark etmiyormuş gibi:

– Evet yeniden bu kadar acı şartlar altında görüşeceğimizi hiç düşünmezdim prens... Aziz hastamız nasıl? diye sordu.

Prens Vasiliy soran bir bakışla ama, gene de neden geldiklerini pek anlayamıyormuş gibi önce Anna Mihailovna'ya sonra Boris'e baktı. Boris saygıyla eğildi. Prens Vasiliy bu selama karşılık vermeden Anna Mihailovna'ya döndü, sorusuna hastadan artık hemen hemen tamamen umut kesilmiş olduğunu belirten bir baş işaretiyle, dudaklarını büzerek karşılık verdi. Anna Mihailovna:

– Yok canım? diye bağırdı. Ah! Ne feci şey! Bunu düşünmek bile insana korku veriyor.

Sonra Boris'i işaret ederek söze devam etti:

– Bu da benim oğlum... Size kendisi gelip teşekkür etmek istiyordu.

Boris, bir kez daha saygıyla eğildi.

– İnanın prens bir anne olarak hiçbir zaman bizim için yapmış olduğunuz iyiliği unutmayacağım!

Prens Vasiliy, jabosunu düzelterek:

– Sizi memnun ettiğim için seviniyorum, aziz Anna Mihailovna, dedi.

Hem o hareketiyle, hem de sesinin tonuyla, iyilik ettiği Anna Mihailovna'ya şimdi burada, Moskova'da, Petersburg'da Anet Şerer'in gecesindekinden çok daha önemli bir kişi olduğunu belirtmişti. Ciddi bir tavırla Boris'e döndü:

– Elinizden geldiği kadar iyi hizmet etmeye ve size gösterilen bu şerefe layık olmaya çalışın.

Sonra kayıtsız bir sesle:

– Memnun oldum... Siz buraya izinle mi geldiniz? diye sordu.

Boris hem prensin soğuk tavrından alınmadığını hem de onunla konuşmaya pek hevesli olmadığını belirten bir tonla karşılık verdi:

– Emrimi bekliyorum, gelir gelmez yeni görevimin başına gide-

ceğim, ekselans.

Bunu o kadar sakin, aynı zamanda saygılı bir tavırla söylemişti ki, prens ona dikkatle baktı:

– Burada annenizle birlikte mi oturuyorsunuz?

Boris:

– Ben Kontes Rostova'nın evinde oturuyorum, dedi ve sözüne gene "ekselans"ı ekledi.

Anna Mihailovna:

– İlya Rostov var ya, Nathalie Şinşina ile evlenmişti. İşte o, diye açıkladı.

Prens Vasiliy, o değişmeyen sesiyle.

– Biliyorum, biliyorum dedi. *Je n'ai jamais pu concevoir, comment Natalie s'est décidée à épouser cet ours mal léché! Un personnage complètement stupide et ridicule. Et joueur à ce qu'on dit!*[1]

Anna Mihailovna, Kont Rostov'un böyle bir söze layık bir adam olduğunu biliyormuş ama zavallı ihtiyar adına özür diliyormuş gibi dokunaklı bir tavırla gülümsedi:

– *Mais très brave homme, mon prince,*[2] dedi.

Bir süre sustu, sonra ağlamaklı yüzünde yine büyük bir hüzünle:

– Doktorlar ne diyorlar? diye sordu.

Prens:

– Çok az umut kalmış, dedi.

– Ben ise amcamıza, bana ve Borya'ya yaptığı iyiliklerden ötürü ona bir daha teşekkür etmek istiyordum!

Sonra sanki bunu bildirmesi Prens Vasiliy'i çok sevindirecekmiş gibi:

– *C'est son filleuil,*[3] dedi.

Prens Vasiliy bir an düşündü, sonra yüzünü buruşturdu. Anna Mihailovna, prensin Kont Bezuhov'un vasiyetnamesini düşündüğünü ve kendisinin bir rakip olarak karşısına çıkmasından korktuğunu anladı. Hemen bu endişesini yok etmeye çalıştı:

---

1 Nathalie'nin bu yontulmamış ayıyla evlenmeye nasıl karar verdiğine akıl erdiremiyorum. Büsbütün aptal ve gülünç bir adam. Üstelik kumarbaz olduğunu da söylüyorlar.

2 Ama cesur bir adamdır, prensim...

3 Bu onun vaftiz çocuğudur.

– Dayıma karşı duyduğum büyük sevgim ve bağlılığım olmasaydı...

"Dayım" derken kasıtlı olarak kesin ama kayıtsız bir tavır takınmıştı.

Sözüne devam etti.

– Karakterini iyi bilirim, namuslu, dürüst bir insandır ama şu anda yanında prenseslerden başka kimse yok ki... Onlar da daha çok genç...

Başını eğdi, fısıldayarak devam etti:

– Acaba son ödevini yerine getirdi mi? Prensim, bu son dakikaların o kadar önemi vardır ki bundan daha fazla ağırlaşamaz! Bu bakımdan onu hazırlamak gerekir. Durumu o kadar kötüyse...

Yumuşak bir tavırla gülümsedi:

– Biz kadınlar bu gibi şeyleri nasıl söylemek gerektiğini gayet iyi biliriz, prensim. Bu bakımdan onu muhakkak görmeliyim. Benim için ne kadar acı olursa olsun, bunu yapmalıyım, zaten acı çekmeye alıştım.

Belli ki prens, Anna Mihailovna'nın ne demek istediğini anlamış, Anet Şerer'in gecesinde olduğu gibi Anna Mihailovna'dan kolay kolay kurtulamayacağını kavramıştı.

– Bu görüşme durumunu daha da ağırlaştırmasın *chère* Anna Mihailovna, dedi. Akşama kadar bekleyelim, doktorlar kriz geleceğini söylediler.

– Ama bekleyecek zaman değil prens. *Pensez il y va du salut de son âme... Ah! c'est terrible, les devoirs d'un chrétien...*[1]

İç odalardan birinin kapısı açıldı, dışarıya kontun yeğenlerinden biri olan bir prenses çıktı. Yüzünde soğuk, kederli bir ifade vardı. Belinden yukarısı, bacaklarına göre aşırı derecede ve göze çarpacak kadar uzundu. Prens Vasiliy, ona doğru döndü:

– Durumu nasıl?

– Hep aynı, başka türlü nasıl olsun? Hem bu gürültü varken...

Prenses bunu söylerken Anna Mihailovna'yı sanki tanıyormuş gibi süzüyordu. Anna Mihailovna mutlu bir tebessümle:

---

1 Düşünün ki ruhunun kurtuluşu söz konusudur. Ah! Bir Hıristiyanın görevleri ne kadar ağırdır...

– *Ah, chère, je ne vous reconnaissais pas,*[1] dedi.

Sonra hafif adımlarla kontun yeğenine yaklaştı. Onun acısına ortak oluyormuş gibi gözlerini yukarı doğru kaldırdı.

– *Je viens d'arriver et je suis à vous pour vous aider à soigner mon oncle. J'imagine, combien vous avez souffert.*[2]

Prenses hiç karşılık vermedi. Gülümsemedi bile, hemen sonra da dışarı çıktı. Anna Mihailovna eldivenini çıkardı, savaşarak elde ettiği bu durumdan vazgeçmeyeceğini belli eden bir tavırla koltuklardan birine yerleşti. Prens Vasiliy'e de gelip yanına oturmasını işaret etti. Sonra oğluna gülümsedi:

– Boris! dedi. Ben kontun, dayımın yanına gideceğim, sen de Piyer'in yanına git, *mon ami*, bu arada onun yanında kal. Hem de Rostovların onu davet ettiklerini söylemeyi unutma. Biliyorsun ya, yemeğe davet ettiler.

Prense döndü:

– Herhalde gitmez değil mi? diye sordu.

– Aksine dedi, *je serais très content si vous me débarassez de ce jeune homme...*[3] Burada oturup duruyor. Kont bir defa olsun onu sormadı bile.

Omuzlarını silkti. Bir uşak, genç adamı önce aşağıya, sonra bir başka merdivenden yukarıya, Piyotr Kiriloviç'in yanına götürdü.

XIII

Piyer, kendisine Petersburg'da bir iş seçememiş ve gerçekten taşkınlık yüzünden Moskova'ya sürülmüştü. Kont Rostov'un evinde anlatılan hikâye doğruydu. Semt komiserini ayıya bağlama işinde onun da parmağı vardı. Moskova'ya birkaç gün önce gelmiş, her zaman olduğu gibi babasının evine yerleşmişti. Gerçi bu hikâyenin Moskova'da çoktandır duyulduğunu tahmin ediyor, babasının çevresinde bulunup daima kendisine karşı hoşnutsuzluk gösteren kadınların da fırsattan faydalanarak kontu kızdırdıklarını biliyor-

1 Ah, azizim, sizi tanımıyordum.

2 Şimdi geldim, dayıma bakmak için size yardıma hazırım. Ne kadar acı çektiğinizi tahmin ediyorum.

3 Beni bu delikanlıdan kurtarırsanız çok memnun olacağım...

du. Ama yine de gelir gelmez babasının dairesine gitmişti.

Prenseslerin daima toplandıkları salona girer girmez oradaki hanımları selamlamıştı. İçeride oturan genç kadınlar hem gergefte iş işliyor, hem de kitap okuyan ablalarını dinliyorlardı. Üç genç kızdılar. Büyükleri, Anna Mihailovna'nın yanına gelmiş olanı, derli toplu, vücudunun üst kısmı uzunca, ciddi bir kızdı. Kitabı o okuyordu. Ondan daha küçük olan kız kardeşlerinin ikisi de al yanaklı ve sevimliydi. Aralarındaki tek fark, birinin üst dudağının yukarısında ona çok yakışan bir benin bulunmasıydı. İkisi de gergefte iş işliyorlardı.

Piyer'i bir hortlak ya da vebalı biri gibi karşılamışlardı. Prenseslerden büyüğü okumayı bıraktı, hiç konuşmadan korkuyla ona baktı. Beni olmayan kız kardeşinin yüzünde de aynı ifade belirmişti. Benli olan en küçükleri ise neşeli ve aynı zamanda daima gülmeye hazır bir yaratılışta olduğu için, herhalde biraz sonra olup bitecek olayları düşünerek dudaklarında beliren gülümseyişi gözlerden saklamak için gergefin üzerine eğilmişti; çok eğlenceli şeyler olacağını düşünüyordu herhalde. Gülmemek için kendisini zor tutarak yün ipliği aşağıya doğru çekmiş, güya motifleri inceliyormuş gibi işinin üzerine eğilmişti. Piyer:

– *Bonjour, ma cousine. Vous ne me reconnaissez pas?*[1] demişti.

– Tanımaz olur muyum? Hem de çok, çok iyi tanıyorum!

Piyer her zaman olduğu gibi kararsızlık içinde ama hiç çekinmeden sormuştu:

– Kontun sağlık durumu nasıl? Onunla görüşebilir miyim?

– Kont hem bedenen hem manen acı çekiyor ama bana öyle geliyor ki siz manen daha da çok acı çeksin diye elinizden geleni yapıyorsunuz.

Piyer:

– Kontu görebilir miyim? diye tekrarlamıştı.

– Hımmm... Onu öldürmek, hayata büsbütün gözlerini kapamasına yol açmak istiyorsanız buyrun görüşün.

Genç kız bunu söyledikten sonra, Piyer'e kendilerinin babasını sakinleştirmek için ellerinden geleni yaptıklarını, onun ise babasını sinirlendirecek işler yapmaktan başka bir işe yaramadığını belirten bir tavırla kardeşine dönmüştü.

1 Günaydın kuzenim, beni tanımadınız mı?

– Olga! Git bak bakalım, dayının et suyu hazır mı?

Olga dışarı çıkmıştı. Piyer bir an durmuş iki kız kardeşe bakmış sonra eğilerek:

– Eh, ben kendi odama gideyim. Onu görmem mümkün olunca bana bildirirsiniz, demiş odadan çıkmıştı.

Arkasından benli genç kızın hafif bir kahkaha attığı duyulmuştu.

Ertesi gün, Prens Vasiliy gelmiş, kontun evine yerleşmişti. Gelir gelmez de Piyer'i yanına çağırtmış, ona:

– *Mon cher, si vous vous conduisez ici comme à Pétersbourg, vous finirez très mal, c'est tout ce que je vous dis,*[1] demişti. Kont çok çok hasta... Onunla görüşmenize hiç lüzum yok.

O günden beri Piyer'i hiç rahatsız etmemişlerdi, o da bütün günlerini yukarıda, kendi odasında geçiriyordu.

Boris onun odasına girdiği anda Piyer bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, arada bir köşelerde duraklıyor, görünmeyen bir düşmanı kılıcıyla delik deşik ediyormuş gibi duvara doğru tehdit edici hareketler yapıyor, gözlüğünün üzerinden sert sert bakıyor, sonra belirsiz sözler söyleyerek omuzlarını silkip ellerini açarak, tekrar dolaşmaya koyuluyordu. Kaşlarını çatıp parmağıyla birini işaret ediyormuş gibi kolunu sallayarak:

– *L'Angleterre a vécu*, diyordu. *Monsieur Pitt, comme traître à la nation et au droit des gens est condamné à...*[2]

Pitt'in mahkûmiyet kararını açıklamak üzereydi. Kendisini o anda Napolyon olarak görüyor, hayalinden sevgili kahramanı ile birlikte *Pas de Calais*'den tehlikeli bir geçiş yaparak Londra'yı fethettiğini geçiriyordu. Sözlerini tamamlayacağı sırada odasında genç, boylu boslu, yakışıklı bir subayın girdiğini gördü. Birden durakladı. Piyer Rusya'dan ayrıldığında, Boris daha on dört yaşlarında bir çocuktu, bu yüzden Piyer onu hiç hatırlamıyordu; buna rağmen kendisine özgü, candan bir tavırla hemen elini tutarak dostça gülümsedi... Boris nezaketle gülümseyerek sakin bir tavırla:

– Beni hatırlıyor musunuz? diye sordu. Annemle birlikte kontu

---

1 Azizim, eğer burada da Petersburg'daki gibi davranırsanız sonu fena olur. Size bu kadar söylüyorum.

2 İngiltere bitmiştir. M. Pitt, ulusa ve milletler hukukuna ihanet etmekten şu cezaya mahkûm...

görmeye gelmiştik, ama galiba pek iyi değilmiş.

Piyer, bu genç adamın kim olduğunu hatırlamaya çalışarak:

– Evet, galiba hasta. Hep de rahatsız edip duruyorlar onu, dedi.

Boris, Piyer'in onu tanıyamadığını anlamıştı. Ama kendisini tanıtmayı gereksiz buluyor, en küçük bir utangaçlık duygusuna kapılmadan genç adamın gözlerinin içine bakıyordu: Uzunca süren ve Piyer için çok sıkıcı olan bir sessizlikten sonra:

– Kont Rostov bugün sizi yemeğe davet ediyor, dedi. Gelmenizi rica etti.

Piyer sevinçle:

– Ya! Kont Rostov ha? dedi. Demek siz oğlusunuz. İlya'sınız değil mi? Düşünün bir, sizi ilk anda bir türlü tanıyamadım. Serçe Tepeleri'nde Madam Jacquout ile yaptığımız araba gezintilerini hatırlıyor musunuz?.. Epey zaman oldu.

Boris, hiç acele etmeden, cesaretli aynı zamanda biraz da alaycı bir gülümseyişle:

– Yanılıyorsunuz, dedi. Ben Prenses Anna Mihailovna Drubetskaya'nın oğluyum. İlya, Rostov'un kendi adıdır, oğlunun adı ise Nikolay'dır. Madam Jacquot adında bir kadını da tanımıyorum.

Piyer sanki üzerine bir sürü sivrisinek ya da arı üşüşmüş gibi başını ve kollarını salladı:

– Hay Allah, nedir bu canım? Her şeyi karıştırmışım! Moskova'da o kadar çok akrabamız var ki! Demek siz, Boris'siniz... Evet... Eninde sonunda birbirimizi tanıdık işte. Her neyse, Boulon harekâtı konusunda ne düşünüyorsunuz? Napolyon kanalın öbür tarafına geçmeyi başarırsa İngilizlerin durumu çok kötü olacak, değil mi? Bence bu pekâlâ mümkün. Yeter ki Ville-Neuve işi berbat etmesin.

Boris, Boulon harekâtı konusunda hiçbir şey bilmiyordu. Gazete okumazdı. Ville-Neuve'den söz edildiğini de ilk kez işitiyordu. O sakin, alaycı tavrıyla:

– Bizler burada, Moskova'da, politikadan çok ziyafetlerle, dedikodularla vakit geçiriyoruz, dedi. Bu konuda bir şey bilmiyorum. Hiçbir şey de düşündüğüm yok. Sizin anlayacağınız Moskova her şeyden çok dedikodularla meşgul.

Piyer, karşısındakinin sonradan pişman olacağı bir söz etmesinden çekiniyormuş gibi iyi yürekliliğini belirten bir tavırla gülüm-

sedi. Boris ise mesafeli davranıyor, Piyer'in gözlerinin içine bakarak soğuk ve açık bir edayla konuşuyordu:

– Zaten Moskova'da dedikodu etmekten başka bir iş yok ki! diye söylendi. Herkes şu anda kontun servetini kime bırakacağını düşünmekle meşgul... Oysa belki hepimizden daha uzun ömürlü olacak. Öyle olmasını da canıgönülden istiyorum!

– Evet, bütün bunlar gerçekten çok acı şeyler, çok acı... diyerek Piyer konuşmayı kesti. Hep bu subayın kendisini müşkül duruma sokacak bir konuşmaya yol açmasından çekiniyordu. Boris:

– Herhalde size öyle geliyor ki... diye tekrar söze başladı. (Bunu söylerken hafifçe kızarmıştı ama ne sesinin tonunu ne de pozunu değiştirmişti.) Size öyle geliyor ki şu anda herkes yalnız o zengin adamın elinden bir şeyler koparmaya uğraşıyor...

Piyer, "Korktuğum başıma geldi," diye düşündü.

– Ben ise şunu söylemek istiyorum ki beni ve annemi bu tip insanlardan sayarsanız çok yanılmış olursunuz. Biz çok fakiriz, ama özellikle kendi hesabıma söylüyorum, asıl bu yüzden, yani babanız çok zengin olduğu için kendimi onunla akraba saymıyorum. Annem de ben de ondan hiçbir şey istemeyeceğiz, verse de kabul etmeyeceğiz...

Piyer uzun bir süre onun ne demek istediğini kavrayamadı. Kavrayınca da divandan fırladı. Boris'in kolunu, alttan kendisine özgü çevik ve beceriksiz bir hareketle yakaladı, Boris'ten daha çok kızarmıştı. Hem utanç, hem de can sıkıntısı duyuyordu.

– İşte bu çok garip. Ben hiç... Zaten kim böyle bir şey düşünebilir? Ben çok iyi biliyorum ki... diye söylenmeye başladı.

Ama Boris sözünü tekrar kesti:

– Ben içimi döktüğüme çok memnunum. Belki bu sözlerimden hoşlanmadınız, beni bağışlayın... (Bunu Piyer'in onu sakinleştireceği yerde, kendisi Piyer'i sakinleştirmek istiyormuş gibi söylemişti.) Ama umarım ki bu sözlerimi hakaret saymadınız. Benim bir huyum vardır... Her şeyi dosdoğru söylerim... Rostovlara ne diyeyim? Daveti kabul ediyor musunuz?

Boris, meydana gelen güç bir durumdan sıyrılıp başkasını aynı duruma düşürmekle omuzlarından ağır bir sorumluluğu atmış gibi rahatlamış, gene nazik bir tavır takınmıştı. Piyer sakinleşti:

– Hayır, dinleyin beni, dedi. Siz şaşılacak bir insansınız! Söyledikleriniz, çok çok iyi sözlerdi. Tabii beni tanımıyorsunuz. Görüşmeyeli o kadar zaman oldu ki... O zamanlar daha çocuktuk... Benim şey olduğumu sanabilirsiniz... Sizi anlıyorum, çok iyi anlıyorum. Ben bunu yapamazdım. Daha doğrusu bunu yapmaya cesaretim yetmezdi ama, bu çok güzel bir şey. Sizinle tanıştığıma çok çok memnunum!..

Bir an sustu, sonra gülümseyerek:

– Benim böyle duygular içinde olduğumu sanmanız garip bir şey, dedi.

Bir kahkaha attı:

– Neyse, ziyanı yok değil mi? Bundan sonra birbirimizi daha iyi tanıyalım. Çok rica ederim.

Boris'in elini sıktı:

– Biliyor musunuz, ben bir defa olsun kontun yanına girmedim. Beni çağırmadı bile... Ona insan olarak acıyorum ama elimden ne gelir ki?

Boris gülümseyerek:

– Ne dersiniz, Napolyon ordusunu karşıya geçirmeye vakit bulacak mı acaba? diye sordu.

Piyer, Boris'in sözü başka bir konuya getirmek istediğini anladı, onun bu isteğini kabul ederek Boulon harekâtının iyi ve kötü taraftarını belirtmeye koyuldu.

Bir uşak gelip prensesin Boris'i yanına çağırdığını bildirdi. Prenses gitmek üzereydi. Piyer, Boris'le daha yakından tanışmak için, Rostovlara yemeğe geleceğini söyledi. Boris'in elini kuvvetle sıkarak gözlüğünün üzerinden ona şefkatle baktı... Boris gittikten sonra, daha uzun bir süre odada bir aşağı bir yukarı dolaştı. Ama artık görünmeyen bir düşmanı kılıçla delik deşik etmiyor, o sevimli, akıllı, sert tavırlı genç adamı hatırlayarak gülümsüyordu.

Özellikle ilk gençlik yıllarında yalnızlık duyan insanlar gibi, durup dururken o genç adama karşı hiçbir nedene dayanmayan bir sevgi duymuş, onunla muhakkak arkadaş olmaya karar vermişti.

Prens Vasiliy, prensesi uğurluyordu, prenses mendilini gözlerine bastırıyordu. Yüzü gözyaşları içindeydi.

– Bu çok feci, çok feci bir şey! diye söyleniyordu. Ama bana ne kadar acı verirse versin, görevimi yerine getireceğim. Gece yatısına geleceğim. Onu böyle bırakmak olmaz. Her dakikanın değeri var. Prensesler ne diye vakit geçiriyorlar, anlamıyorum. Belki Tanrı yardım eder de onu hazırlamanın bir çaresini bulurum... *Adieu, mon prince, que le bon Dieu vous soutienne...*[1]

Prens Vasiliy, ona sırtını dönerek:

– *Adieu, ma bonne,*[2] diyordu.

Tekrar arabaya bindikleri sırada prenses oğluna:

– Ah, bilsen ne feci durumda, dedi. Neredeyse kimseyi tanımıyor!

Boris:

– Anlayamıyorum anne, Piyer'le ilişkilerinin derecesi ne? dedi.

– Her şey vasiyetnameden anlaşılacak, yavrum. Bizim kaderimiz de ona bağlı...

– İyi ama bize bir şey bırakacağını neden düşünüyorsunuz?

– Ah yavrucuğum, kont o kadar zengin, biz ise o kadar fakiriz ki.

– Ama anneciğim, bu yeter bir sebep teşkil etmez!

Kadın "Ah Allahım, Allahım, ne kadar kötü bir durumda!" diye söylenmeye devam ediyordu.

XIV

Anna Mihailovna oğluyla birlikte Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov'un evine gittikten sonra, Kontes Rostova uzun bir süre yalnız oturdu. İkide bir mendilini gözlerine bastırıp duruyordu. Sonunda çıngırağı çaldı. Onu birkaç dakika bekleten genç hizmetçi kıza öfkeyle:

– Ne oluyorsunuz, kuzum? dedi. Bize hizmet etmek istemiyor musunuz yoksa? Eğer istemiyorsanız size başka yerde iş bulayım.

Kontes arkadaşının çektiği acılara ve onun insanı küçük düşüren yoksulluğuna üzülmüştü. Bu yüzden fena halde canı sıkılıyordu. Böyle olduğu zamanlarda hizmetçi kıza, "kuzum" ve "siz" derdi. Hizmetçi kız:

1 Allahaısmarladık prensim, Tanrı yardımcınız olsun.

2 Güle güle azizim.

– Özür dilerim efendim, dedi.

– Konta rica edin, yanıma gelsin.

Kont her zamanki gibi yüzünde suçlu bir ifadeyle sallana sallana geldi.

– Eh, kontesçiğim. Sofraya çil kuşlarından yapılmış öyle bir *sauté au madère*[1] gelecek ki *ma chère*, ben tattım; Taraska'ya boşuna bin ruble vermedim. Değer!

Eşinin yanına oturdu, erkekçe bir tavırla dirseğini dizine dayayarak, ağarmış saçlarını karıştırdı.

– Ne emrediyorsunuz sevgili kontes?

Kontes:

– Bak sana bir şey söyleyeceğim canım, diye söze başladı. Sonra kocasının yeleğini işaret ederek devam etti:

– A! Buranı lekelemişsin, nedir o öyle?

Birden gülümsedi:

– Herhalde sotedir, diye söylendi. Bak kont, sana bir şey söyleyeyim: Benim paraya ihtiyacım var.

Yüzünde bir hüzün belirmişti.

– Hay hay, kontes!

Kont bunu söylerken aceleyle cüzdanını çıkardı.

– Benim çok paraya ihtiyacım var, beş yüz ruble istiyorum, kont.

Kontes patiska bir mendil çıkarmış kocasının yeleğini onunla silmeye çalışıyordu.

Kont:

– Şimdi, şimdi veririm! dedi.

Sonra:

– Hey! Kim var orada? diye seslendi (Ancak birine seslendikleri vakit onun hemen koşup ayağına geleceğine güvenen insanlar öyle bağırabilirlerdi.). Bana Mitenka'yı çağırın!

Soylu bir kişinin oğlu olan Mitenka kontun evinde yetişmişti. Şimdi de bütün işlerini o idare ediyordu. Çağırılınca sessiz adımlarla içeri girdi. Kont, saygılı bir tavırla yanına yaklaşan genç adama:

– Bana bak, yavrum! dedi. Bana şey getir...

Bir an düşündü, sonra devam etti:

– Yedi yüz ruble getir. Evet, evet, yedi yüz ruble! Hem bak, ge-

1 Madera şarabıyla yapılmış sote.

çen seferki gibi yırtık pırtık pis rubleler olmasın! Tertemiz rubleler getir. Kontese vereceğim.

Kontes hüzünlü bir tavırla içini çekti:

– Evet, Mitenka, çok rica ederim, temiz rubleler olsun.

Mitenka:

– Ne zaman getirmemi emredersiniz, ekselans? diye sordu. Şunu bildirmeliyim ki...

Birden kontun öfkeye kapıldığı zamanlarda olduğu gibi sık sık nefes aldığını fark etti ve hemen sözünü değiştirdi:

– Emredersiniz, derhal! dedi. Unutmuştum efendim... Emrederseniz, hemen getireyim.

– Evet, evet getir! Kontese vereceksin.

Genç adam dışarı çıktıktan sonra kont gülümseyerek:

Bu Mitenka altın gibi bir delikanlı! dedi. Hiçbir zaman bana "Olmaz," demez. Böyle bir şeyden nefret ederim. Bence her şey mümkündür!

Kontes:

– Ah, şu para yok mu, kont? Onun yüzünden dünyada ne acılar çekiliyor! dedi. Şu anda, bu paraya çok ihtiyacım var doğrusu!

Kont:

– Siz dillere destan olmuş bir müsrifsiziniz kontesçiğim, diyerek eşinin elini öptü, sonra yine çalışma odasına gitti.

Anna Mihailovna, Bezuhov'un evinden döndüğünde, paralar kontese gelmişti bile; hepsi de yepyeni kâğıt paralardı. Masanın üzerinde, bir mendilin altında duruyorlardı. Anna Mihailovna, kontesin nedense çok üzgün olduğunu hemen fark etmişti. Kontes, Anna Mihailovna'ya:

– Eee... Ne oldu? diye sordu.

– Ah, öyle feci bir durumda ki! Görseniz tanıyamazsınız! O kadar kötülemiş, o kadar kötülemiş ki! Yanında iki dakika kaldım. Ama iki lakırdı bile edemedim.

Kontesin o yaşlı, zayıf ve ciddi bir ifade taşıyan yüzünde insana tuhaf görünen bir kırmızılık belirdi.

– Anet! Allah rızası için bunu reddetme, diyerek mendilin altından paraları çıkardı: Bunu Boris'e benim tarafımdan vereceksin. Kendisine bununla bir üniforma diktirsin...

Anna Mihailovna, kontes daha sözünü bitirmeden onu kucaklamış, ağlamaya başlamıştı bile. Kontes de ağlıyordu. Hem böylesine dost böylesine iyi yürekli oldukları ve gençlikten beri arkadaşlık ettikleri, hem para gibi yakışıksız bir konuyla meşgul olmak zorunda kaldıkları, hem de gençlikleri çoktan geçip gittiği için gözyaşı döküyorlardı... Ama bu gözyaşları ikisine de zevk veriyordu.

XV

Kontes Rostova, kızları ve konuklarından büyük kısmıyla birlikte epey bir süredir salonda oturuyordu. Kont erkek konukları çalışma odasına götürmüş, onlara Türkiye'den getirttiği çubuk koleksiyonunu gösteriyordu. Arada bir dışarı çıkıp, "Geldi mi?" diye soruyordu. Herkes sosyetede *"le terrible dragon"*[1] adıyla tanınmış Mariya Dimitriyevna Ahrosimova'yı bekliyordu. Bu bayan zenginliği ya da unvanlarıyla değil, açıkça belirtmekten çekinmediği yapmacıksız, dürüst davranışlarıyla ün salmıştı. Mariya Dimitriyevna'yı Çar ailesi de Moskova ile Petersburg halkı da tanıyordu. Her iki kentin halkı onun davranışlarına şaşıyor, kabalığıyla gizli gizli alay ediyor, onun hakkında çeşitli fıkralar anlatıyordu; istisnasız herkes ona saygı duyuyor, ondan korkuyordu.

Duman dolu çalışma odasında, bir beyanname ile bildirilen savaştan, askere alınanlardan söz ediliyordu. Daha kimse beyannameyi okumamıştı, ama herkes yayımlandığını biliyordu. Kont, tütün içerek tartışan iki konuğun arasına oturmuştu. Kendisi ne tütün içiyor ne de konuşuyordu. Yalnız başını bir sağa bir sola eğerek belirli bir zevkle tütün içenlere bakıyor, kasıtlı olarak birbirlerine karşı kışkırttığı iki konuğun sözlerini dinliyordu.

Konuşanlardan biri, tıraşlı zayıf yüzü kırışık içinde, sarı benizli, sivil giyinmiş bir adamdı; artık ihtiyarlığın eşiğindeydi. Yine de modaya ayak uyduran en şık gençlerden biri gibi giyinmişti. Ev halkına yabancı olmadığını belli eden bir rahatlıkla ayaklarını altına alarak sedire acele acele çekiyor, gözlerini yumuyordu. Bu kontesin kuzeni olan bekâr ihtiyar Şinşin'di; Moskova'daki salonlarda anlatıldığına göre zehir gibi bir dili vardı. Sohbet ettiği arkadaşına yukarıdan

1 Korkunç ejder.

bakıyor, ama yine de onların sözlerini dinlemek tenezzülünde bulunuyor gibiydi. Öbürü pembe yanaklı, gencecik bir muhafız subayıydı. Üstü başı tertemizdi, üniforması son düğmesine kadar düğmelenmiş, saçları iyice taranmıştı. Kehribar ağızlığı ağzının ortasında tutuyor, pembe dudaklarıyla dumanı hafifçe içine çekiyordu. O biçimli ağzından duman halka halka çıkıyordu. Bu, Semyonovski alayından Teğmen Berg'di. Boris onunla birlikte alaya gidecekti. Nataşa da ablası Vera'yı işte bu gençten söz ederek kızdırmıştı.

Kont aralarında oturuyor, onları dikkatle dinliyordu. Çok sevdiği Boston oyunundan sonra onun için en eğlenceli şey, başkaları konuşurken onları dinlemekti; özellikle konuşanları birbirine tutuşturmayı başardığı zaman bundan çok zevk alırdı.

Şinşin gülerek ve en basit Rus halk deyimlerini, en kibar Fransızca sözlerle karıştırarak (Konuşmasının başlıca özelliği buydu) şöyle diyordu:

– Nasıl olur, babacığım! *Mon très honorable*[1] Alfons Karliç. *Vous comptez vous faire des rentes sur l'état,*[2] bölüğünüzü bir gelir vasıtası haline getirmek istiyorsunuz, öyle mi?

– Hayır, Piyotr Nikolayeviç. Benim istediğim tek şey, süvari bölüklerinde piyade bölüklerinde olduğundan çok daha az para alındığını ispat etmektir. Şimdi bir an beni düşünün Piyotr Nikolayeviç! Benim durumumu!

Berg daima çok keskin, saygılı ve heyecansız konuşurdu. Sözleri hep kendisiyle ilgiliydi; kendisiyle doğrudan doğruya ilgisi olmayan herhangi bir şeyden söz edildiği sürece sakin sakin susardı. Böyle, başkalarında hiçbir şaşkınlık yaratmadan ve hiç sıkılganlık duymadan saatlerce susabilirdi. Ama konuşma doğrudan doğruya kendi kişiliğini ilgilendiren bir konuya dokununca hemen çok etraflı bir şekilde konuşmaya başlar, bundan zevk aldığı belli olurdu.

Nazik bir tebessümle memnun memnun:

– Benim durumumu düşünün Piyotr Nikolayeviç, diyordu. Süvari alayında olsaydım teğmen olsam bile iki yüz rubleden fazla alamazdım. Onu da üç taksitte alabilirdim. Şimdi ise iki yüz otuz ruble alıyorum.

---

1 Çok saygıdeğer.

2 Devletin sırtından kendinize gelir mi sağlayacaksınız?

Sanki kendi başarısı bütün insanların başlıca amacıymış, daima da öyle olacağını düşünüyormuş gibi konuşmuştu. Söze devam etti:

– Bundan başka, süvari alayına geçtim mi göz önünde olurum, Piyotr Nikolayeviç. Ayrıca hassa alayında izinler çok daha sıktır. Sonra, şunu da kabul edin ki iki yüz otuz ruble ile idare etmek, zor bir şeydir.

Ağzından bir duman halkası çıkardı:

– Hal böyleyken ben gene de para ayırıp babama gönderiyorum!

Şinşin, kehribar ağızlığı ağzının öbür tarafına geçirerek konta göz kırptı:

– *La balance y est...*[1] Gerekirse sinekten yağ çıkarmasını bilmeli, *comme dit le proverbe.*[2]

Kont kahkahalarla güldü. Öbür konuklar, konuşmayı Şinşin'in idare ettiğini görünce, yaklaşıp kulak kabartmışlardı. Berg, alayları ve kendisine karşı gösterilen kayıtsızlığı fark etmeyerek, muhafız alayına girdiği için daha başlangıçta, süvari alayında kalan arkadaşlarını rütbece geçtiğini, savaş zamanı bölük komutanının vurulabileceğini, kendisinin de o zaman rahatlıkla bölük komutanı olabileceğini, birlikte herkesin kendisini ne kadar sevdiğini, babasının kendisinden ne kadar hoşnut olduğunu anlatıp duruyordu. Belli ki bunları anlatmaktan zevk duyuyordu. Başkalarının da kendilerini ilgilendiren birtakım sorunlarının olabileceğini aklına bile getirmiyor gibiydi. Ama bunları o kadar sevimli, ciddi bir tavırla söylüyor, bencilliğinin gençliğinden ileri geldiği o kadar belli oluyordu ki kendisini dinleyenlerde ona karşı en küçüğünden de olsa, olumsuz bir duygu uyanmıyordu.

Şinşin, Berg'in omuzuna hafifçe vurarak ayaklarını sedirden aşağı sarkıttı:

– Siz, piyadede de süvaride de başka yerde de olsanız daima kendinize bir yol bulursunuz, babacığım! dedi.

Berg, memnun memnun gülümsedi. Önce kont, onun arkasından da bütün konuklar salona geçtiler.

---

1 Denge kurulmuştur.

2 ... diye bir atasözü vardır.

Biriken davetlilerin yemeğe çağrılmayı bekleyerek uzun konuşmalara dalmadıkları, fakat yine de sofraya oturmak için sabırsızlık duyduklarını göstermek amacıyla sürekli hareket ettikleri anlar, ziyafetten hemen önceki anlardı. Böyle anlarda ev sahipleri durup durup kapıya, ara sıra da birbirlerine bakıyorlardı. Konuklar da bu bakışlardan ev sahiplerinin neyi beklediklerini kestirmeye, ziyafete geç kalmış önemli bir akrabayı mı, yoksa daha pişmemiş olan yemeklerin pişmesini mi beklediklerini anlamaya çalışıyorlardı.

Piyer ziyafetten biraz önce gelmiş, utangaç bir tavırla salonun ortasında ilk karşısına çıkan bu koltuğa oturmuş, herkesin yolunu kapamıştı. Kontes onu konuşturmak istemiş ama Piyer gözünde gözlük, sanki birini arıyormuş gibi etrafına saf saf bakınmış ve kontesin sorduğu soruya, tek heceli kısacık sözlerle karşılık vermişti. Başkalarını rahatsız ediyor, ama bunu yalnız kendisi fark etmiyordu. Konuklardan çoğu, onun ayı ile olan macerasını biliyor, bu iri yarı, şişman, akıllı uslu genç adama merakla bakarak nasıl olup da böyle çekingen, beceriksiz bir gencin komisere öylesine bir oyun oynadığına bir türlü akıl erdiremiyordu.

Kontes ona:

– Yakında mı geldiniz? diye soruyordu.

Piyer kontese doğru dönmeden:

– *Oui madame,*[1] diye karşılık verdi.

– Kocamla görüştünüz mü?

– *Non madame.*[2]

Piyer bunu söylerken hiç de gerekli olmadığı halde gülümsemişti.

Galiba kısa bir süre önce Paris'teydiniz, öyle değil mi? Herhalde çok enteresan bir yerdir.

– Evet, çok enteresan.

Prenses Anna Mihailovna ile göz göze geldi. Anna Mihailovna genç adamı meşgul etmesinin istendiğini hemen anladı. Yanına otururak babasından söz etmeye başladı; ama Piyer kontese yaptığı gibi ona da hep tek heceli sözlerle karşılık veriyordu. Konuklar kendi aralarında konuşuyorlardı. Her taraftan konuşmalar duyuluyordu:

1 Evet madam.

2 Hayır madam.

– *Les Razoumovsky... Ça a été charmant.. Vous êtes bien bonne... La comtesse Apraksine...*[1]

Kontes kalktı, salona geçti, salondan:

– Mariya Dimitriyevna... siz misiniz? diye seslendiği işitildi.

Bu sözüne kaba bir kadın sesi karşılık verdi:

– Ta kendisi...

Hemen arkasından da Mariya Dimitriyevna içeri girdi. Bütün genç kızlar, hatta yaşlılar dışında bütün hanımlar ayağa kalktılar. Mariya Dimitriyevna kapıda durdu, iri vücudundan kuvvet alıyormuş gibi yüksekten bakarak, elli yaşlarında olduğunu belli eden beyaz bukleli başını dimdik tutup konukları süzdü, sonra sanki elbisesinin kollarını sıvamak istiyormuş gibi onları düzeltti. Her zaman Rusça konuşurdu. Başka sesleri bastıran gür, kalın sesiyle:

– İsim günümüz kutlu olsun, yavrularınıza mutluluklar dilerim, dedi.

Sonra elini öpen konta döndü:

– Ne o? Seni ihtiyar çapkın seni! Moskova'yı özlüyorsun değil mi? Burada av köpeklerini koşturacak yer yok, öyle değil mi? Eh ne yaparsın babacığım... Hele bu yavrular bir büyüsünler... İster istemez damat arayacaksın...

Bunu söylerken genç kızları işaret ediyordu:

– Söyle bakalım, nasılsın, Kazak'ım benim?

Mariya Dimitriyevna Nataşa'ya "Kazak" derdi. Elini sıkmak için yanına neşeli bir tavırla, korkusuzca yaklaşan küçük kızı eliyle okşayarak:

– Yaramaz bir çocuksun, ama severim seni, dedi. Kocaman çantasından armut biçiminde küçük yakut küpeler çıkardı, onları vaftiz gününü kutladığı için yanakları pembeleşen, sevinçle gülümseyen Nataşa'ya uzattı. Hemen sonra da ona arkasını dönüp kasıtlı olarak sesini incelterek yavaşça Piyer'e:

– Sen gelsene bakayım! dedi. Şöyle yanıma gel...

Sonra onu korkutmak ister gibi kollarını daha da yukarıya doğru sıvadı. Piyer gözünde gözlük, saf saf bakarak yanına yaklaştı.

– Yanıma gel, yanıma gel, yavrum! Ben, baban Çar'ın gözüne

1 Razumovskiler... Çok güzeldi... Çok iyisiniz... Kontes Apraksin...

girdiği sıralarda ona bile doğruyu açık açık söylemekten çekinmezdim, sana haydi haydi söylerim!

Bir an sustu. Başkaları da susuyor, bunun yalnız bir başlangıç olduğunu anlayarak bundan sonra olacakları bekliyorlardı.

– Neler yapmışsın öyle? Pes doğrusu! Amma da iyi evlatmışsın! Babası ölüm döşeğinde yatıyor, o ise nöbetçi komiseri bir ayının sırtına bindirip onunla eğleniyor. Ayıp, yavrum, ayıp! Cepheye gitseydin daha iyi olurdu!

Ona arkasını döndü, gülmemek için kendisini güç tutan konta kolunu verdi. Sonra:

– Eh, sofraya oturalım, vakti geldi değil mi? diye sordu.

Önde kontla Mariya Dimitriyevna, onun arkasından süvari alayı komutanının kolunda kontes geliyordu. Bu albay işe yarar biriydi. Nikolay, onunla birlikte kendi alayına yetişecekti. Onların arkasında Anna Mihailovna ile Şinşin vardı. Berg, Vera'yı koluna almıştı. Hep gülümseyen Jüli Kuragina sofraya Nikolay ile birlikte gidiyordu. Onların arkasından sıra halinde tüm salonu kaplayan diğer çiftlerle, en arkada öğretmenleri ve dadılarıyla teker teker gelen çocuklar ilerliyordu. Uşaklar harekete geçmişti. Çekilen iskemlelerin gürültüsü duyuluyordu. Koroya ayrılan yerde bir orkestra çalmaya başlamıştı. Konuklar da yerlerine yerleşiyorlardı. Kontun ev orkestrasının sesini, çatal bıçak sesleri, konukların konuşmaları ve uşakların ayak sesleri bastırıyordu. Sofranın bir başında kontes oturuyordu. Sağında Mariya Dimitriyevna, solunda Anna Mihailovna ile öbür konuklar vardı. Masanın öbür başında ise kont oturmuş, soluna süvari alayı komutanını almıştı. Sağında Şinşin ile diğer erkek konuklar bulunuyordu. Uzun sofranın bir tarafında yaşça daha büyük olan gençler yer almıştı: Berg'in yanında Vera, Piyer'in yanında Boris vardı; öbür tarafa ise çocuklar, öğretmenleri ve dadıları yerleşmişlerdi. Kont kristal şişelerin, kurdelelerle süslü kabarık hotozuna göz atıyor, sık sık yanında oturanların kadehlerine içki dolduruyor, bu arada kendisini de unutmuyordu. Kontes de ev sahibesi olarak görevlerini unutmadan ananas yığınlarının öbür tarafından kocasını anlamlı bakışlarla gözetliyordu; ona öyle geliyordu ki kocasının tepesi kel olan başı da yüzü de kıpkırmızı kesilmiş, bu yüzden ak saçları daha da göze çarpar olmuştu. Kadınların bulunduğu uçta,

ahenkli bir fısıltı duyuluyordu; erkeklerin bulunduğu uçta ise sesler gittikçe daha çok yükseliyor, özellikle süvari alayı komutanının sesi işitiliyordu. Albay gittikçe daha çok kızarıyordu; o kadar çok yemek yiyor, o kadar içiyordu ki kont onu diğer konuklarına örnek olarak göstermeye başlamıştı. Berg, tatlı bir tebessümle Vera'ya sevginin bu dünyaya ait bir duygu değil, cennetten gelme bir duygu olduğunu anlatıyordu. Boris, yeni arkadaşı Piyer'e sofranın etrafında bulunan konukların isimlerini teker teker bildiriyor, karşısında oturan Nataşa ile sık sık göz göze geliyordu. Piyer az konuşuyor, yeni yüzlere bakıyor ve çok yemek yiyordu. Sofraya getirilen iki çorbadan *à la tortue*[1] olanından başlayarak *kulebyak*'a[2] ve çil kuşlarına kadar bir tek yemeği kaçırmıyor, sofracıbaşının peçeteye sarılmış bir şişeyi yanındaki adamın omuzu üzerinden ona doğru uzatıp bir sır söylüyormuş gibi "sek madera", "Macar şarabı" ya da "Ren Bölgesi şarabı" diye sunduğu şaraplardan bir tekini olsun geri çevirmiyordu. Her servisin önüne konmuş, üzerinde kontesin arması bulunan dört kristal kadehten hangisi eline gelirse onu kapıyor, şişenin altına tutuyor, şarabı zevkle içiyor, konuklara da gittikçe daha neşeli bir tavırla bakıyordu. Karşısında oturan Nataşa, Boris'e on üç yaşlarında bir kız ilk öpüştüğü ve delice âşık olduğu bir delikanlıya nasıl bakarsa öyle bakıyordu. Aynı bakışı bazen Piyer'e doğru çeviriyor, o zaman Piyer de bu hayat dolu, neşeli küçük kızın bakışı karşısında nedenini bilmeden gülmek ihtiyacını duyuyordu...

Nikolay, Sonya'dan uzakta, Jüli Kuragina'nın yanında oturuyor ve gene elinde olmayarak dudaklarında beliren tatlı tebessümle ona bir şeyler anlatıyordu. Sonya, gösteriş olsun diye gülümsüyordu, ama belli ki kıskançlık yüzünden üzüntü içindeydi. Kızarıp bozarıyor, Nikolay ile Jüli'nin kendi aralarında neler konuştuklarını duymak için bütün varlığıyla dikkat kesilip kulak kabartıyordu. Dadı, sanki biri çocukları üzecekmiş gibi huzursuz bir tavırla etrafına bakınıyor, öyle bir şey olursa hemen karşılık vermeye hazırlanıyordu. Alman öğretmen sofraya getirilen tüm yemeklerin, tatlıların ve şarapların isimlerini hatırında tutmaya çalışıyordu; bunları sonradan Almanya'da bulunan ailesine yazacağı mektupta etraf-

1 Kaplumbağalı.

2 Bir çeşit börek.

lıca anlatacaktı. Aynı zamanda sofracıbaşının peçeteye sarılı şişelerle içki ikram ederken onu atladığını görerek fena hâlde alınıyordu. Kaşlarını çatıyor, ikram edilen şarabı istemiyormuş gibi davranıyordu, hiç kimse bunu susuzluğunu gidermek amacıyla ya da açgözlülüğünden değil de yalnızca samimi bir merak duyduğu için istediğini anlamıyor diye güceniyor gibiydi...

XVI

Sofrada erkeklerin oturduğu uçta konuşmalar gitgide daha heyecanlı bir hal alıyordu. Albay, savaşın ilanını bildiren beyannamenin Petersburg'da açıklanmış olduğunu, bir kopyasını gözüyle gördüğünü, beyannamenin o anda bir kurye ile başkomutana iletildiğini anlatıyordu. Şinşin:

– Ne diye şeytana uyup da Bonapart'la savaşa tutuşuyoruz sanki? dedi. *Il a déjà rabattu le caquet à l'Autriche. Je crains que cette fois ce ne soit notre tour.*[1]

Dolgun vücutlu, uzun boylu, kırmızı yanaklı, Alman asıllı albay, belli ki görevine çok bağlı, vatanını seven bir insandı. Şinşin'in bu sözlerine alındı:

– Niçin, sayın bayım! diye söze başladı (Bunu, hemen belli olan yabancı bir şiveyle söylemişti). Niçin? Çünkü çar ne yaptığını biliyor! Beyannamede hem Rusya'yı tehdit eden tehlikelere kayıtsız kalamayacağını, hem de imparatorluğun güvenliğini, şerefini, müttefiklerle yapılan anlaşmaların kutsallığını koruyacağını bildirdi.

Bunu söylerken nedense özellikle "anlaşmalar" sözü üzerinde durmuştu. Sanki işin bütün özü bundan ibaretti. Sonra hiçbir zaman yanılmayan ve özellikle resmî işlerde işine yarayan kendisine özgü hafızasına dayanarak beyannamenin başlangıcındaki sözleri tekrarladı... "Hükümdarın tek ve vazgeçilmez amacı, tek isteği, şundan ibarettir: Avrupa'da sağlam temellere dayanan bir barış kurmak. İşte bu amaç, onun bir kısım orduların sınır dışına gönderilmesi ve bu ülküye ulaşmak için yeni çabalar sarf edilmesi kararına yol açmıştır..."

Albay sözlerini ders verir gibi bitirerek bir kadeh şarap içti, söz-

1 Avusturya'nın ağzının payını verdi, korkarın şimdi sıra bizde.

lerinin takdirle karşılanmasını bekliyormuş gibi konta dönüp baktı, sözlerini:

– İşte bunun için sayın bayım, diye bitirdi.

Şinşin yüzünü buruşturup gülümsedi.

– *Connaissez-vous le proverbe?*[1] Elinin hamuru ile erkek işine karışma, dedi.

Sonra heyecansız bir tavırla Rusça'dan Fransızca'ya geçti:

– *Cela nous convient à merveille*[2] Suvorov ne adamdı! Onun ordusunu bile kırıp geçirdiler, *à plate couture!*[3] Oysa şimdi Suvorov gibi adamlar nerede? *Je vous demande un peu.*[4]

Albay, masaya vurarak:

– Sonuna kadar çarpışmalı, hükümdarımız için ölmeliyiz, o zaman her şey yoluna girer, dedi. Ama bu konuda tartışma mümkün olduğu kadar az olmalı (az derken sesini kasıtlı olarak uzatıyordu). Sonra konta doğru dönerek devam etti:

– Mümkün olduğu kadar az! Biz eski süvariler öyle düşünürüz. O kadar işte! diye sözünü bitirdi.

Sonra savaştan söz edildiğini duyunca, yanındaki genç kızla konuşmayı bırakıp gözlerini albaya diken ve sözlerini can kulağıyla dinlemeye başlayan Nikolay'a döndü:

– Ya siz bu konuda ne dersiniz delikanlı? Ne dersiniz, genç süvari subayımız?

Nikolay kıpkırmızı oldu. Sanki o anda büyük bir tehlikeyle karşılaşmış gibi kararlı ve aynı zamanda heyecanlı bir tavırla tabağını çekiştirip kadehlerin yerini değiştirerek:

– Tam sizin gibi düşünüyorum! diye karşılık verdi. Şu kanıdayım ki Ruslar ya düşmanı yenmeli, ya ölmeli!

Bunu söylemişti, ama başkaları gibi kendisi de söz ağzından çıktıktan sonra, bunun o sırada aşırı derecede ateşli, aynı zamanda da yapmacık olduğunu, bu yüzden biraz münasebetsiz kaçtığını anlamıştı. Yanında oturan Jüli içini çekti:

---

1 Şu atasözünü biliyor musunuz?

2 Bu tam bize göre bir atasözü.

3 Adamakıllı.

4 Sorarım size.

– *C'est bien beau ce que vous venez de dire,*[1] dedi.

Sonya ise Nikolay konuşurken tepeden tırnağa ürpermiş, kulaklarına kadar kızarmıştı. Hatta kulaklarının arkasıyla boynu ve omuzları da kıpkırmızı olmuştu. Piyer, albayın sözlerine kulak kabartarak onları beğendiğini belirten bir tavırla başını sallıyordu:

– İşte bu güzel! dedi.

Albay masanın üzerine yumruğunu indirdi:

– Delikanlı gerçek süvariymiş. Aferin! diye bağırdı.

Birden sofranın öbür tarafından Mariya Dimitriyevna'nın kalın sesi duyuldu.

– Ne gürültü ediyorsunuz orada?

Sonra süvari albayına döndü:

– Masaya ne vuruyorsun? Kime kızıyorsun öyle? Karşısında Fransızlar mı var sanıyorsun?

Süvari albayı gülümsedi:

– Ben doğruyu söylüyorum.

Kont, sofranın öbür tarafından:

– Hep savaştan söz ediyorlar! diye bağırdı. Oğlum cepheye gidiyor da, Mariya Dimitriyevna! Oğlum gidiyor!

Sofranın öbür tarafından gene Mariya Dimitriyevna'nın tok sesi duyuldu. Hiç çaba harcamadan kendini herkese duyurabiliyordu.

– Benim orduda dört oğlum var, yine de üzüntü çekmiyorum. Her şey Tanrı'dandır. O isterse yatağında da ölürsün, ama ölmeni istemezse seni savaşırken bile korur!

– Orası öyle!

Sonra konuşmalar gene tek tek konuların etrafında toplandı. Kadınlar kendi taraflarında, erkekler kendi taraflarında konuşmaya dalmışlardı. Nataşa'nın küçük kardeşi ona:

– Soramazsın işte! diyordu. Soramazsın işte!

Nataşa:

– Sorarım! diye karşılık veriyordu.

Yüzü al al olmuştu. Her şeyi göze almış gibi kararlı ve neşeliydi. Hafifçe doğruldu, karşısında oturan Piyer'i de bakışlarıyla söyleyeceklerini dinlemeye davet ederek annesine döndü. Göğüsten gelen tiz bir çocuk sesiyle sofrayı çınlattı:

1 Söyledikleriniz ne kadar güzel.

– Anne!

Kontes endişeyle:

– Ne istiyorsun? diye sordu, ama kızının yüzünden bunun bir muziplik olduğunu anlayınca sert bir tavırla küçük kızı korkutmak istiyormuş gibi elini sallayarak "hayır" anlamında bir işaret yaptı.

Konuşmalar yavaşlamıştı. Nataşa'nın incecik sesi daha da kararlı bir ifadeyle, hiç titremeden tekrar duyuldu:

– Anne, neli pasta yiyeceğiz?

Kontes kaşlarını çatmak istiyordu ama bunu yapamıyordu. Mariya Dimitriyevna kalın parmağını Nataşa'ya doğru sallayarak tehdit eder gibi:

– Seni Kazak seni! diye söylendi.

Konukların çoğu küçük kızın bu çıkışını nasıl karşılamak gerektiğini bilemiyor, kararsızlıkla büyüklerin yüzüne bakıyorlardı.

Kontes:

– Şimdi seni... dedi.

Nataşa artık davranışının kötü karşılanmayacağı kanısına vararak neşeli, korkusuz bir tavırla:

– Anne, pasta var değil mi? diye bağırdı.

Sonya ile şişman Petya güldüklerini göstermemek için saklanmaya çalışıyorlardı. Nataşa küçük kardeşine:

– Oh ya! Sordum ya! diye fısıldadı, hem ona, hem de Piyer'e bakıyordu.

Mariya Dimitriyevna:

– Dondurma var ama sana yok! dedi.

Nataşa korkulacak bir şey olmadığını anlamıştı, bu yüzden Mariya Dimitriyevna'dan da çekinmedi.

– Mariya Dimitriyevna, neli dondurma var? Ben kaymaklı dondurmayı sevmem.

– Havuç dondurması!

Nataşa neredeyse haykırıyordu:

– Hayır, ne olur söyleyin, neli dondurma var, Mariya Dimitriyevna? Söyleyin n'olur, neli dondurma var? Öğrenmek istiyorum!

Mariya Dimitriyevna ile kontes gülmeye başladılar. Onların arkasından öbür konuklar da güldü. Herkes Mariya Dimitriyevna'nın verdiği karşılığa değil de onunla böyle konuşmak cesaretini

gösteren küçük kızın görülmemiş serbestliğine, içinden geçeni olduğu gibi söylemesine gülüyordu.

Nataşa dondurmanın ananaslı olacağını öğreninceye kadar sorularından vazgeçmedi. Dondurmadan önce şampanya sunuldu. Orkestra tekrar çalmaya başladı. Kont eşiyle öpüştü, sonra konuklar ayağa kalkarak kontesi kutlamaya, sofranın öbür tarafında oturan kontla, çocuklarla ve birbirleriyle kadeh tokuşturmaya başladılar. Uşaklar gene koşuşuyor, iskemleler gıcırdıyordu. Konuklar gene aynı düzende ama daha da kızarmış yüzlerle salona, oradan da kontun çalışma odasına gittiler.

XVII

Boston oynamak için masalar açıldı, oyun grupları oluşturuldu. Kontun konukları iki salona, oturma odasıyla kütüphaneye dağılmışlardı.

Kont iskambilleri yelpaze şeklinde açmıştı, her zaman yaptığı gibi öğleden sonra uyuklamamak için kendini zor tutuyor, her şeye gülüyordu. Gençler, kontesin sözüne uyarak klavsenle harp bulunan bir köşeye toplanmışlardı. İlk olarak Jüli herkesin isteğini yerine getirerek harple varyasyonlu bir parça çaldı. Sonra diğer genç kızlarla birlikte, müzikte yetenekleri bilinen Nataşa ile Nikolay'dan bir şarkı söylemeleri istendi.

Nataşa ile bir büyük gibi konuşuyorlardı; o da belli ki bundan büyük bir gurur duyuyor, diğer taraftan da birdenbire büyük sayıldığı için ürküyordu.

– Ne söyleyelim? diye sordu.

Nikolay:

– "Pınar"ı diye cevap verdi.

– Haydi çabuk öyleyse, dedi Nataşa. Boris, siz de buraya gelsenize! Sonya nerede?

Etrafına bakındı, arkadaşının odada bulunmadığını görünce hemen onu aramaya koştu.

Koşarak Sonya'nın odasına girdi. Arkadaşının orada da olmadığını görünce çocukların odasına koştu. Sonya orada da yoktu. O zaman Nataşa, Sonya'nın koridorda, sandığın üstünde olduğunu

anladı. Koridordaki sandık, Rostov ailesinin genç kızlarının üzüntülü oldukları zaman gittikleri bir yerdi. Gerçekten de Sonya sandığın üzerinde sırtındaki incecik pembe elbiseyi buruşturarak dadısının çizgili, kirli kuştüyü yatağının üstüne yüzükoyun yatmış, incecik parmaklarıyla yüzünü kapamış, çıplak küçük omuzları sarsıla sarsıla, hıçkırarak ağlıyordu. Nataşa'nın o ana kadar isim günü kutlanan bütün çocuklarınki gibi neşeli ve heyecanlı olan yüzü birden değişti: Gözleri bir noktaya dikilmişti. Sonra kalın boynu ürperdi, dudaklarının iki yanı sarktı:

– Sonya ne var? Ne oldu sana böyle?

Nataşa'nın geniş ağzı açılıp sarkmış, küçük bir kız birden çirkinleşmişti. Nedenini bilmeden, sadece Sonya ağlıyor diye, çocuklar gibi avaz avaz ağlamaya başladı. Sonya başını kaldırmak, ona karşılık vermek istiyor ama bunu yapamıyordu, bu yüzden yüzünü daha çok saklıyordu. Nataşa lacivert, kuştüyü yatağın üzerine oturmuş, arkadaşına sarılarak ağlıyordu. Sonya kendini topladı, doğruldu, gözyaşlarını sildi, olup bitenleri anlatmaya başladı:

– Nikolinka bir hafta sonra gidiyor... Emri çıkmış bile... Bana kendisi söyledi... Gene de ağlamayacaktım (Elinde tuttuğu kâğıdı gösterdi: Bunlar Nikolay'ın yazdığı şiirlerdi), gene de ağlamayacaktım... Ama sen anlayamazsın... Zaten onu kimse anlayamaz... Onun öyle iyi bir yüreği var ki!

Sonra Nikolay'ın yüreği ne kadar iyi diye gene ağlamaya başladı. Neden sonra, kendini elinden geldiği kadar toparladı:

– Sen mutlusun... Ama kıskanıyorum sanma... Seni de Boris'i de severim... Boris hoş çocuktur. Sizin için hiçbir engel yok. Nikolay ise *mon cousin*.[1] Başpiskoposun izin vermesi gerek. Başka türlü olmaz. Ama eğer o, gidip anneye söylerlerse... (Sonya, kontesi anne olarak kabul ediyor, ona öyle diyordu.) Nikolay'ın geleceğini hiç düşünmeden ona zarar verdiğimi, kalpsiz biri olduğumu, nankörlük ettiğimi söylerse... Halbuki inan bana... Bak, yemin ediyorum (Bunu söylerken haç çıkardı) anneyi de sizleri de hepinizi o kadar seviyorum ki. Yalnız bir Vera... Hem neden? Ben ona ne yaptım sanki? Hepinize öyle büyük bir minnettarlık duyuyorum ki! Sizin için neler feda etmezdim... Ama ne yazık, elimde hiçbir şey yok...

1 Kuzenim.

Sonya artık daha fazla konuşamadı ve gene elleriyle yüzünü örterek başını kuştüyü yatağa gömdü. Nataşa yavaş yavaş sakinleşiyordu. Yüzünden arkadaşının bu üzüntüsünün bütün önemini anladığı belli oluyordu. Birden kuzininin gerçek derdinin nedenini kavramış gibi sordu:

– Sonya, yemekten sonra Vera seninle gelip konuştu mu? Konuştu değil mi? Söyle!

– Evet. O şiirleri Nikolay yazmıştı. Ben başka şiirler de kopya etmiştim. Vera onları masamın üzerinde bulmuş. Anneye göstereceğini söyledi. Üstelik benim nankör olduğumu, annenin onun benimle evlenmesine hiçbir zaman razı olmayacağını, Nikolay'ın Jüli ile evleneceğini söyledi. Sen de Nikolay'ın bütün gün ona karşı nasıl davrandığını görüyorsun... Nataşa! Bunlar bana reva mı?

Sonya bunları söyledikten sonra eskisinden fazla ağlamaya başladı. Nataşa, onu hafifçe çekerek kaldırdı, kollarının arasına aldı, gözyaşları arasında gülümseyerek arkadaşını sakinleştirmeye çalıştı:

– Sonya, sen ona inanma, şekerim! İnanma. Nikolenka ile oturma odasında üçümüz neler konuşmuştuk, hatırlıyorsun; akşam yemeğinden sonra yaptığımız konuşmaları unutmadın ya. Her şeyin nasıl olacağını kararlaştırmıştık ya! Nasıldı? Şimdi neler tasarladığımızı hatırlamıyorum. Yalnız şunu iyi biliyorum ki her şey çok iyi, çok kolay olacaktı. Şinşin Amca'nın kardeşi de akraba kızıyla evli. Hem onlar kardeş çocuğu; oysa biz, kardeş çocuklarının çocuklarıyız. Boris bile bunun mümkün olduğunu söylemişti. Biliyor musun? Ben Boris'e hepsini anlattım. Öyle zeki, öyle iyi bir insan ki o!

Nataşa bunu söylerken gülerek Sonya'yı öpüyordu.

– Ağlama Sonyacığım. Biricik sevgili kardeşim. Canım benim. Sonyacığım! Vera kötü yürekli bir kızdır. Bırak Allah'ından bulsun. Ama göreceksin her şey düzelecek. Vera da bunu anneme söylemeyecek. Nikolenka, kendisi söyleyecek! Hem o Jüli'yi aklından bile geçirmiyor.

Arkadaşının alnını öptü. Sonya doğruldu. O kedi yavrusunun gözleri birden canlanmış, pırıl pırıl olmuştu... Neredeyse kuyruğunu sallayarak yumuşak, mini mini ayaklarıyla zıplayacak ya da bir yumakla oynamaya başlayacaktı. Zaten bir kedi yavrusuna da bu yakışırdı. Genç kız, saçlarını ve elbisesini çarçabuk düzeltti:

– Öyle mi düşünüyorsun? Doğru söyle. Yemin eder misin?

Nataşa arkadaşının örgüsü altından dışarı fırlamış bir tutam saçı düzeltti:

– Doğru söylüyorum, vallahi öyle!

İkisi de gülüştüler:

– Haydi gidip "Pınar"ı söyleyelim.

– Haydi.

Nataşa birden durakladı:

– Ha biliyor musun? O şişman Piyer yok mu? Hani benim karşımda oturuyordu. Öyle komik adam ki. Çok eğleniyorum bugün!

Sonra koridorda koşmaya başladı. Sonya, saçlarına yapışmış tüyleri eliyle silkerek, şiirleri boynunun hemen altına, hafifçe çıkık göğüs kemiklerinin arasına sokup koynunda gizledi. Hafif, neşeli adımlarla koridorda Nataşa'nın peşinden oturma odasına koştu, yüzü al al olmuştu. Konukların dileği üzerine gençler herkesin çok hoşuna giden "Pınar" kuartetini söylediler. Sonra Nikolay onlara yeni öğrendiği bir şarkıyı söyledi:

Güzel bir gecede, ay ışığında
Ne mutluluktur, hayale kapılıp
"Bir varlık daha vardır
Seni düşünen," diyebilmek.

Onun o güzel ellerini
Altından bir bir harp tellerinde gezdirerek
Coşkun bir melodiyle
Sana seslendiğini, seni çağırdığını, düşünmek!

Cennet olacak; sabret bir gün, iki gün daha...
Ne yazık ki sevgilinin ömrü yetmeyecek buna.

Daha şarkının son mısraları bitmemişti ki salonda gençler dansa hazırlanmaya, orkestranın bulunduğu yerde de müzisyenler ayaklarını takırdatmaya, öksürmeye başlamışlardı.

Piyer salonda oturuyordu. Yabancı bir ülkeden geldiği için Şinşin onunla, Piyer'in çok canını sıkan, sonradan başkalarının da katıl-

dıkları bir konuşmaya girişmişti. Müzik başlayınca Nataşa salona girdi, doğru Piyer'in yanına gitti. Yanakları al aldı... Gözlerinin içi gülerek:

– Annem sizi dansa davet etmemi söyledi! dedi.

Piyer:

– Figürleri birbirine karıştırırım diye korkuyorum, dedi. Ama öğretmenim olmak isterseniz...

Sonra iri elini aşağıya indirerek ince yapılı küçük kıza uzattı. Çiftler yerlerini alıp çalgıcılar aletlerini akort edinceye kadar. Piyer küçük damıyla birlikte bir yere oturdu. Nataşa çok mutluydu: Büyük biriyle, hem de yabancı ülkelerden gelmiş biriyle dans edecekti. Herkesin onları seyredebileceği bir yere oturmuş, onunla tıpkı bir büyük gibi konuşuyordu. Elinde bir yelpaze vardı, bu yelpazeyi ona genç bir kız bir süre tutsun diye vermişti. Küçük kız, yüksek sosyetedeki hanımlara yakışır bir tavır takınmıştı (Bu tavırları ne zaman, nasıl öğrenmişti, Allah bilir). Yelpazesini hafif hafif sallıyor, gülümseyerek kavalyesiyle sohbet ediyordu. Salonun bir başından öbür başına geçen yaşlı kontes, Nataşa'yı işaret etti.

– A... A... A.. Şuna bakın hele! Bakın! diye söylendi.

Nataşa kızararak güldü:

– Aman, ne oluyorsunuz anne? Niçin öyle söylüyorsunuz? Bunda şaşılacak ne var?

Üçüncü İskoç dansının ortasında kont ile Mariya Dimitriyevna'nın oyun oynadıkları salonda iskemlenin çekildiği duyuldu. Hemen sonra da sayın konuklarla yaşlıların büyük kısmı, uzun bir zaman oturup uyuştukları için gerine gerine, cüzdanlarını, para çantalarını ceplerine yerleştirerek oyun salonunun kapısından çıktılar. En önde Mariya Dimitriyevna ile kont geliyordu; ikisinin de yüzünde neşe vardı. Kont, şakacı bir tavırla, nezaket göstererek bir balet gibi kolunu kıvırdı, Mariya Dimitriyevna'ya doğru döndü. Vücudunu dimdik tutuyordu. Yüzü bambaşka, çapkın, kurnaz bir gülümsemeyle aydınlandı. Herkes dansın son figürünü bitirince, birden müzisyenlere doğru ellerini çırptı, birinci kemana seslendi.

– Semyon! Danila Kupor'u biliyor musun?

Bu, kontun en çok sevdiği ve daha gençken yaptığı bir dansı (Danila Kupor özellikle anglez dansının bir figürüne verilen isimdi).

Nataşa bir büyükle dans ettiğini o anda unutuvermişti. Birden kıvırcık saçlı başını dizlerine doğru eğdi, bütün salonu çın çın çınlatan bir sesle kahkahalarla gülerek avazı çıktığı kadar:

– Babama bakın! diye bağırdı.

Gerçekten de salonda ne kadar insan varsa hepsi, sevinçle gülümseyerek kendisinden daha uzun boylu olan gösterişli damı Mariya Dimitriyevna'nın yanında kıvırdığı kollarını müziğe uyarak titreten, omuzlarını oynatan, ayaklarını sağa sola kıvırıp topuklarını hafifçe yere vuran ve yuvarlak yüzüne gittikçe daha çok yayılan bir gülümsemeyle kendisini seyredenlere daha neler yapacağını belli eden neşeli ihtiyarcığa bakıyordu. Danila Kupor'un coşkun bir *trepak*'ı[1] andıran o oynak, sürükleyici sesleri duyulur duyulmaz salonun bütün kapıları, bir tarafta erkekler, öbür tarafta kadınlar olmak üzere, eğlenen efendilerini gülümseyerek seyretmeye gelen uşaklarla doldu.

Kapılardan birinin eşiğinden dadının sesi duyuldu:

– Babamıza bakın! Aslan vallahi!

Kont, güzel dans eder, güzel dans ettiğini de bilirdi. Ama damı iyi dans edemiyor, etmek de istemiyordu. İri gövdesini dimdik tutuyor, kocaman elleri aşağıya doğru sarkıyordu (El çantasını kontese vermişti). Sanki dans eden yalnız o ciddi ama güzel yüzüydü.

Kontun yuvarlak gövdesinin her noktasında sezilen şey, Mariya Dimitriyevna'nın yalnız gittikçe daha çok gülümseyen dudaklarında ve ikide bir hafifçe titreyen burnunda belli oluyordu. Kont kendisini seyredenleri yumuşak ayaklarının umulmadık çevik hareketleri ve zarif sıçrayışlarıyla şaşırtırken, Mariya Dimitriyevna da omuz kırıp dönerken ya da kollarını kıvırıp ayaklarını yere vururken gösterdiği çabayla en az onun kadar beğeniliyor, her zamanki ciddiliğini, somurtkanlığını bilenler onun bu çabalarına değer veriyorlardı.

Dans gittikçe hızlanıyordu. Kontla Mariya Dimitriyevna'nın karşısında bulunanlar, bir an için olsun başkalarının dikkatini çekemiyor, çekmeye de çalışmıyorlardı. Herkes kont ile Mariya Dimit-

1 Bir Rus dansı.

riyevna'ya bakıyordu. Nataşa, içeride bulunan herkesi, gözlerini dans edenlerden ayırmadıkları halde, elbiselerinin eteğinden ya da kollarından çekiyor, mutlaka "beybabasına" bakmalarını istiyordu. Kont dans aralarında durup durup soluyor, elini kolunu sallayarak çalgıcılara daha hızlı çalmalarını emrediyordu. Sonra giderek hızlanarak ve daha çok coşarak vücudunu kıvırmaya, Mariya Dimitriyevna'nın etrafında, bir parmaklarının ucunda, bir topuklarının üzerinde fırıl fırıl dönmeye başladı. Sonunda damını yerine götürerek son figürü yaptı. O çevik ayağını arkadan yukarı doğru kaldırmış, gülümseyerek terli başını öne doğru eğmiş, sağ eliyle havada yuvarlak bir çizgi çiziyormuş gibi bir hareket yapmıştı. Etraftan coşkun alkışlar, kahkahalar duyuldu. En çok da Nataşa gülüyor, alkışlıyordu. Dans edenler durdular. Derin derin soluyor, patiska mendilleriyle terlerini siliyorlardı. Kont:

– İşte bizim zamanımızda biz böyle dans ederdik, *ma chère*, dedi.

Mariya Dimitriyevna güçlükle, derin derin nefes alarak kollarını sıvadı.

– İşte buna Danila Kupor derler, dedi.

XVIII

Rostovların salonunda yorgunluktan falsolu sesler çıkaran çalgıcıların çaldıkları havaya uyarak altıncı anglezin oynandığı ve yorgun uşaklarla aşçı akşam yemeğini hazırladığı sırada, Kont Bezuhov'a altıncı kriz gelmişti. Doktorlar artık iyileşmesinden umut kestiklerini bildirmişlerdi; hasta konuşturulmadan günah çıkarması sağlanmış, kutsal ekmek verilmişti. Dinî tören için hazırlıklar yapılıyordu. Evde böyle anlarda her zaman olduğu gibi endişeli bir bekleyiş, bir telaş vardı. Evin dışında, sokak kapısında, gelen arabalarda bulunanların gözlerinden saklanmaya çalışan tabutçular toplanmış, kontun cenaze töreni için yapılacak büyük siparişi bekliyorlardı. Moskova garnizonunun komutanı, kontun durumunu öğrenmek için sık sık yaverlerini göndermiş, akşam olunca da Katerina devrinin bu ünlü büyük adamıyla, Kont Bezuhov'la helalleşmek için kendisi gelmişti.

O göz kamaştıran kabul odası doluydu. Komutan hastayla hemen hemen yarım saat kadar bir süre kaldıktan sonra dışarı çık-

tığı zaman herkes saygıyla ayağa kalktı, orada kendisini selamlayanlara hafifçe karşılık verdi, gözlerini ona çevirmiş doktorların, din adamlarının ve hastanın akrabası olan kişilerin arasından elinden geldiği kadar çabuk geçmeye çalışarak kapıya doğru yürüdü. Bugünlerde zayıflamış, aynı zamanda çok sararmış olan Prens Vasiliy, komutanı uğurluyor ona alçak sesle bir şeyler söylüyordu.

Komutanı uğurladıktan sonra Prens Vasiliy salonda tek başına bir iskemleye oturdu, bir bacağını diğer bacağının üzerine attı, dirseğini dizine dayayıp eliyle gözlerini kapadı. Bir süre böyle oturduktan sonra yerinden kalktı, hiç alışık olmadığı hızlı adımlarla, korkuyla etrafına bakına bakına, uzun koridordan evin arka tarafına, büyük prensesin yanına gitti.

Hafif bir ışıkla aydınlatılmış odada bulunanlar birbirleriyle karmakarışık şekilde fısıldaşıyor, can çekişen hastanın odasına biri girip çıktıkça hemen susarak hafifçe gıcırdayan kapıya bir şey soracakmış gibi, aynı zamanda bir şeyler beklediklerini belli eden bir tavırla bakıyorlardı. İhtiyar bir din adamı gelip yanına oturan ve onu saf saf dinleyen bir kadına:

– İnsanların sonu bu işte! diyordu. Sınır çizilmiştir! Ne yapsan onu aşamazsın!

Kadın, sanki bu konuda kendine göre bir düşüncesi yokmuş gibi bir tavırla din adamına unvanını da söyleyerek:

– Acaba son dinî töreni yapmak için biraz geç değil mi? Bunu düşünüyorum. Ne dersiniz? diye soruyordu.

Din adamı, elini, yarı ağarmış birkaç tutam saçın taranıp iyice bastırıldığı çıplak başının üzerinde gezdirerek:

– O dinî törenin büyük bir anlamı vardır, hemşire, diye karşılık veriyordu.

Odanın öbür ucunda:

– Kimdi o? Başkomutan mıydı yoksa? diye soruyorlardı. Ne kadar da zinde görünüyor!

– Oysa yetmişindedir! Kont artık kimseyi tanıyamıyormuş, diyorlar. Öyle mi? Son dinî töreni yapacaklar mı?

– Ben birini tanıdım: Kendisine son dinî tören tam yedi defa yapıldı.

Prenseslerden ikincisi hastanın odasından gözlerinde yaşlarla çıktı. Gidip Katerina'nın portresi altında dirseğini masaya dayayarak zarif bir tavırla oturan Doktor Loren'in yanına oturdu. Doktor kendisine havanın durumu konusunda sorulan bir soruya karşılık vererek:

– *Très beau, très beau, princesse, et puis, à Moscou on se croit à la campagne.*[1]

Prenses içini çekti.

– *N'est-ce pas?*[2] dedi. Peki su içebilir mi?

Loren düşündü:

– İlacını aldı mı?

– Evet.

Doktor Breguet'sine baktı:

– Bir bardak kaynatılmış su alın, içine *une pincée* (ince parmaklarıyla *une pincée*'nin ne kadar olduğunu gösterdi) *de cremor tartari.*[3]

Alman doktor yavere:

– İnsanın üçüncü krizden sonra sağ kaldığı hiç görülmedi, diyordu.

Yaver:

– Oysa ne dinç adamdı, dedi. Sonra fısıldayarak devam etti: Peki bu servet kime kalacak?

Alman gülümsedi:

– Heveslisi çıkar!

Herkes tekrar kapıya baktı: Kapı gıcırdamıştı. Ortanca prenses, Loren'in söylediği ilacı yaptıktan sonra onu hastaya götürdü. Alman doktor, Loren'e yaklaştı. Çok kötü bir Fransızcayla:

– Yarın sabaha çıkar mı ne dersiniz? diye sordu.

Loren dudaklarını kıstı, sonra ciddi bir tavırla parmağını burnunun önünde "olamaz" anlamında salladı. Hastanın durumunu kesin olarak anladığı ve onu böyle kararlı bir tavırla belirtebildiği için kendisinden son derece memnun olduğunu gösteren nazik bir gülümsemeyle sesini kısarak:

---

1 Çok güzel, çok güzel (hava) prenses, hem Moskova'da insan kendini kırda sanıyor.

2 Değil mi?

3 Bir tutam cremor tartarı.

– Ne olursa bu gece olacak! Fazla sürmez, dedi, sonra Alman'ın yanından uzaklaştı.

Bu arada Prens Vasiliy, prensese ait odanın kapısını açmıştı. Oda yarı karanlıktı. Yalnız tasvirlerin altında iki kandil yanıyor. İçeride hoş bir tütsü ve çiçek kokusu duyuluyordu. Odanın her tarafı ufak tefek eşyalarla, konsollar, küçük dolaplar, mini mini masalarla doluydu. Paravanın arkasında, üzerinde kuş tüyü bir yatak konulmuş yüksek karyolanın beyaz örtüsü görülüyordu. Prens içeri girince küçük bir köpek havlamaya başladı.

– Ah siz misiniz, *mon cousin?*

Prenses kalktı, her zaman, hatta o anda bile başına sımsıkı yapıştırılmış gibi şaşılacak derece düz ve cilalanmış görünen pırıl pırıl saçlarını düzeltti.

– Ne var? Bir şey mi oldu yoksa? diye sordu: O kadar korktum ki!

Prens, yorgun argın, kendisini biraz önce prensesin oturduğu koltuğa bıraktı:

– Bir şey yok. Durum hep aynı. Ben buraya seninle yalnız bir iş konuşmaya geldim, Katiş, dedi. Amma sıcak burası! Neyse, otur şuraya, *causons.*[1]

Prenses, yüzünde o hiç değişmeyen taş gibi sert ifadeyle prensin karşısına oturup onu dinlemeye hazırlandı.

– Ben de "Yoksa bir şey mi oldu?" diye düşünüyordum, dedi. Uyuyayım dedim, ama uyuyamadım, *mon cousin.*

Prens Vasiliy, prensesin elini tuttu, her zaman yaptığı gibi o eli aşağıya doğru kıvırarak:

– Eh, başka ne var ne yok canım? diye sordu.

Belli ki bu "başka" sözü her ikisinin de çok iyi anladıkları, ama belirtmek istemedikleri birçok anlama geliyordu.

Prenses vücudunun bacaklarına göre çok uzun, kemikli ve dimdik olan üst kısmını hiç eğmeden, patlak ve kül rengi gözleriyle, en küçük bir heyecan duymadığını gösteren sakin bir ifadeyle, prensin ta gözlerinin içine bakıyordu. Başını salladı, sonra içini çekerek tasvirlere baktı. Bu davranışı hem hüzün ve bağlılık, hem yorgunluk, aynı zamanda da artık yakında rahata kavuşma umu-

1 Konuşalım.

dunun belirtisi olarak anlaşılabilirdi. Prens Vasiliy, bunu bir yorgunluk işareti olarak kabul etti.

– Sen benim durumumun daha mı kolay olduğunu sanıyorsun? *Je suis éreinté, comme un cheval de poste;*[1] yine de seninle konuşmam gerekiyor, Katiş. Hem de çok ciddi bir şekilde konuşmalıyım.

Prens Vasiliy sustu, yanakları bir sağa bir sola doğru sinirli sinirli çekiliyor, bu da, yüzüne salonlarda bulunduğu zamanlardakinin aksine tatsız bir ifade veriyordu. Gözleri de her zamanki gibi değildi. Bir an şakacı ve küstah bir ifadeyle bakıyor, bir an sonra etrafı korkuyla süzüyordu.

Prenses kuru, zayıf elleriyle dizlerinde küçük bir köpek tutuyor, dikkatle Prens Vasiliy'in gözlerinin içine bakıyordu; ama belliydi ki ne olursa olsun, sabaha kadar susması gerekse bile, meydana gelen sessizliği bir soruyla bozmamaya kararlıydı. Prens Vasiliy:

– Bakınız sevgili prensesim, kuzinim Katerina Semenova, diye söze devam etti. Bunları söylerken kendi duygularıyla çetin bir çatışma içinde olduğu anlaşılıyordu. Böyle anlarda her şeyi düşünmek gerekir. İlerisini düşünmeli, sizleri düşünmeli... Ben hepinizi kendi çocuklarım kadar severim, bunu bilirsin!

Prenses ona hep aynı donuk, hareketsiz gözlerle bakmaya devam ediyordu. Prens Vasiliy, onun yüzüne bakmadan öfkeli öfkeli yanındaki küçük masayı itti:

– Sonra ailemi de düşünmem gerekiyor, dedi. Biliyorsun ki sizler, Mamontovlar, üç kız kardeşsiniz. Bir de benim karım var. İşte kontun doğrudan doğruya mirasçıları bizleriz. Biliyorum, biliyorum, böyle şeyleri düşünmek sana şu anda çok ağır geliyordur. Benim için de kolay değil; ama yavrum, ben altmışıma bastım, bu bakımdan her şeye hazır olmalıyım. Biliyor musun ki Piyer'i çağırmaları için adam gönderdim. Kontun, parmağıyla resmini işaret ederek Piyer'i yanına çağırtmamızı isteğini biliyor musun?

Prens Vasiliy, soru dolu bakışlarla prensese bakıyordu ama onun bu sözleri mi düşündüğünü, yoksa bir şey düşünmeden öylece mi baktığını bir türlü anlayamıyordu. Prenses:

– Ben Tanrı'ya bir tek şey için yalvarıyorum, *mon cousin*, diye

1 Bir posta arabasının beygiri kadar bitkinim.

karşılık verdi. O da şu: Tanrı taksiratını bağışlasın ve o temiz ruhu, bu fâni dünyadan...

Prens Vasiliy çıplak başını ovarak, öfkeyle biraz önce ittiği masayı tekrar kendine doğru çekti. Sabırsızlıkla:

– Orası öyle, dedi. Ama ne olursa olsun... Ne olursa olsun, işin aslını düşünmeli, sen de biliyorsun ki geçen kış kont bir vasiyetname yazdı. Bu vasiyetnameye göre, bütün malını mülkünü bizi, yani doğrudan doğruya mirasçısı olanları hiç hesaba katmadan Piyer'e bırakıyordu.

Prenses sakin bir tavırla:

– O az mı vasiyetname yazmıştır? dedi. Hem Piyer'e miras bırakmasına imkân yok ki! Piyer meşru oğlu değil.

Prens Vasiliy, küçük masayı neredeyse vücuduna yapıştırarak birden heyecanlandı, daha hızlı konuşmaya başladı:

– Ama, *ma chère*, ya kont, hükümdara bir mektup yazıp Piyer'in meşru oğlu olarak sayılmasını rica ettiyse, o zaman ne olacak? Anlıyor musun? Kontun yaptığı hizmetlere karşılık bu ricası kabul edilecektir...

Prenses, konuştukları insanlardan çok daha fazla şeyler bildiklerini sanan kişiler gibi gülümsedi. Prens Vasiliy, birden prensesin elini tuttu:

– Hem sana bir şey daha söyleyeyim, bu mektup yazılmıştır, ama gönderilmemiştir. Hükümdarın bundan haberi vardır. Bütün iş şurada: Bu mektup ortadan kaldırıldı mı, kaldırılmadı mı? Eğer kaldırılmadıysa yakında her şey bitecek demektir.

Prens Vasiliy, "Her şey bitecek" derken neyi anlatmak istediğini belirtmek için derin derin içini çekti.

– Kontun evrakı açılacak, vasiyetnameyle mektup hükümdara verilecek, o zaman herhalde ricası da yerine getirilecek! Böylece Piyer meşru oğlu olarak her şeyi sahiplenecek.

Prenses sanki her şey olabilirmiş de bu söylediği asla olamazmış gibi, alaylı bir tavırla gülümsedi:

– Peki, bizim payımız ne olacak? diye sordu.

– *Mais, ma pauvre Catiche, c'est clair, comme le jour.*[1] O zaman kontun tek meşru mirasçısı Piyer olacak. Siz ise hava alacaksınız.

1 Ama benim zavallı Katişciğim, gün gibi aşikâr bu.

Vasiyetname ile mektup yazıldı mı, yazılmadı mı? Yazıldıysa ortadan kaldırıldı mı? Bunu öğrenmen gerekir, yavrum. Eğer herhangi bir nedenle bu kâğıtlar bir yerde unutulup kalmışsa bunu da anlamalısın. Nerede olduklarını öğrenmeli, onları bulmalısın. Çünkü...

Prenses şeytanca bir tavırla ve gözlerinde aynı ifadeyle:

– Bir bu eksikti! dedi. Ben kadınım; sizce biz kadınların öyle her şeye pek fazla aklı ermez! Ama benim bildiğime göre, evlilik dışı bir evlat mirasa konamaz...

Bunu söyledikten sonra sanki sözün Fransızca'sını söylemekle prense ne kadar saçma konuştuğunu göstermek istiyormuş gibi:

– *Un bâtard,*[1] dedi.

– Nasıl oluyor da anlamıyorsun Katiş! O kadar zekisin ama bunu bir türlü anlamıyorsun! Eğer kont, hükümdara oğlunun meşru sayılmasını rica etmek için bir mektup yazmışsa o zaman demek ki Piyer artık Piyer olmayacak, Kont Bezuhov olacak! Böyle olunca da vasiyetnameye göre kontun bütün malını alacak. Aynı zamanda bu mektupla vasiyetname ortadan kaldırılmadıysa sana yalnız iyilik etmiş olmaktan *et tout ce qui s'en suit*'nin[2] verdiği teselliden başka hiçbir şey kalmayacak. Açıkçası bu!

– Ben o vasiyetnamenin yazıldığını biliyorum. Ama gene biliyorum ki o vasiyetnamenin hiç hükmü yok! Siz de galiba beni adamakıllı budala sanıyorsunuz *mon cousin!*

Prenses bunu çok zekice, aynı zamanda başkasına hakaret etkisi yapan bir söz söylediğine inanan bir kadın tavrıyla söylemişti. Prens Vasiliy sabırsızlıkla:

– Sevgili Prenses Katerina Semenova, yavrucuğum! dedi. Ben buraya seninle çatışmaya gelmedim. Bir akraba olarak, iyi yürekli, dürüst, gerçekten bağlı olduğum bir akraba olarak ikimizi de ilgilendiren çıkarları konuşmaya geldim. Sana onuncu defadır söylüyorum, eğer kontun kâğıtları arasında bu vasiyetname ile hükümdara yazdığı mektup varsa o zaman sen de kız kardeşlerin de mirastan pay alamazsınız! Bana inanmıyorsan hiç olmazsa bu konuyu bilen insanlara inan: Biraz önce Dmitri Onufriyiç'le konuştum (Bu adam ailenin avukatıydı). O da aynı şeyi söyledi.

1 Bir piç.

2 Ve bunun doğurduğu sonuçlar.

Prensesin düşüncelerinde birden değişiklik olmuştu, bu her halinden belliydi; ince dudakları soldu (Yalnız gözleri değişmemişti.) konuşmaya başladığı zaman da sesi öyle bir çınladı ki kendisinin bile sesinin böyle çıkmasına hayret ettiği anlaşılıyordu.

– İşte bu güzel! Ben zaten hiçbir şey istemiyordum, şimdi de istemiyorum!

Kucağındaki köpeği dizlerinden aşağı attı, elbisesinin buruşuklarını düzeltti.

– Minnet borçlarını amma da biliyor! Onun uğruna her şeyi feda etmiş insanlara demek böyle teşekkür edecek! Mükemmel! Çok güzel doğrusu. Benim hiçbir şeye ihtiyacım yok, prens.

Prens Vasiliy:

– İyi ama sen yalnız değilsin ki, kız kardeşlerin var! dedi.

Prenses onu dinlemiyordu:

– Zaten çoktandır biliyordum ki bu evde bayağılıktan, ihanetten, kıskançlıktan, entrikalardan, nankörlükten, nankörlüğün en kötüsünden başka hiçbir şey beklenemez, ama bunları unutmuştum...

Prens Vasiliy:

– Sen bana şunu söyle: Bu vasiyetnamenin nerede olduğunu biliyor musun, bilmiyor musun? diye sordu. Bunu sorarken yanakları daha büyük bir şiddetle titriyordu.

– Evet, ben aptalın biriymişim! Her şeye rağmen insanlara inanıyor, onları seviyor, kendimden fedakârlık ediyordum. Oysa ancak alçak, adi insanlar başarı kazanıyorlar. Ama bu entrikaların nereden çıktığını biliyorum.

Prenses yerinden kalkmak istedi, ama prens elini tutarak ona engel oldu. O anda prenses, birdenbire bütün insanlıktan umudunu kesmiş, hayal kırıklığına uğramış birine benziyor, karşısındakine öfkeyle bakıyordu. Prens:

– Daha vakit var, yavrum! dedi. Yalnız şunu aklından çıkarma ki bütün bunlar yanlışlıkla, bir öfke ve hastalık anında oldu. Sonra da unutuldu. Bizim görevimiz onun yaptığı bu yanlışlığı düzeltmek. Bu haksızlığa yer vermeyerek son dakikalarında olsun gönlünün rahat etmesini sağlamak. Bazı insanların onun yüzünden mutsuz olduğunu düşünerek ölmesine imkân vermemek; o insanlar ki...

– O insanlar ki, her şeylerini onun uğruna feda etmişlerdir.

Prenses, Prens Vasiliy sözünü tamamladıktan sonra tekrar yerinden kalkmak istedi. Prens onu bırakmadı. Bunun üzerine prenses devam etti:

– Ama o fedakârlığa hiçbir zaman değer vermemiştir. Hayır, *mon cousin!*

İçini çekti:

Bundan böyle şunu hiç unutmayacağım ki bu dünyada kimseden karşılık beklememek gerekiyor. Bu dünyada ne hak denilen bir şey var ne de dürüstlük! Bu dünyada kurnaz ve kötü kalpli olmalı.

– Canım, *voyons*[1] sakin ol, senin ne kadar iyi yürekli olduğunu biliyorum.

– Hayır. Ben kötü yürekliyim.

Prens tekrar:

– Ben yüreğinin nasıl olduğunu bilirim, dedi. Aynı zamanda dostluğuna değer veriyorum. Dilerim ki sen de bana karşı aynı duygular içinde olasın. Sakin ol. Şimdi *parlons raison,*[2] daha vakit varken... Daha ne kadar zaman var ki! Belki bir gün, belki bir saat; şimdi, bana bu vasiyetname konusunda ne biliyorsan hepsini söyle. En önemli olanı da şu: Bu vasiyetname nerede? Bunu herhalde biliyorsun. Onu hemen şimdi alıp konta gösterelim. Kontun onu unuttuğuna ve ortadan kaldırmak isteyeceğine hiç şüphem yok. Anlıyorsun ya, benim tek dileğim onun isteğini kutsal bir ödev olarak yerine getirmektir! Buraya yalnız bu iş için geldim. Tek ona ve sizlere yardım edebilmek için!

Prenses:

– Şimdi her şeyi anladım. Bunun kimin başı altından çıkmış bir entrika olduğunu biliyorum. Biliyorum ki... diye söyleniyordu.

– Mesele bu değil ki, yavrum!

– Biliyorum, bu iş sizin *protegée'nizin,*[3] o sevgili Anna Mihailovna'nın başının altından çıkmıştır. Hizmetçi diye kullanmak istemeyeceğim o alçak, o adi kadının...

---

1 Haydi.

2 Makul konuşalım.

3 Koruduğunuz kadının.

– *Ne perdons point de temps.*[1]

– Ah, öyle demeyin! Geçen kış buraya, bizim aramıza sokulup konta hepimiz ve özellikle Sonya için öyle kötü şeyler söyledi ki (Bunları tekrar edemeyeceğim.) sonunda kont yatağa düştü, iki hafta bizimle görüşmek bile istemedi. İşte o pis, iğrenç kâğıdı o zaman yazdı; ama ben o kâğıdın hiçbir önemi olmadığını sanıyordum!

– *Nous y voilà!*[2] Peki, sen neden bana daha önce hiçbir şey söylemedin?

Prenses, bu soruya karşılık vermeden:

– Yastığının altında sakladığı mozaik işlemeli çantasının içindedir. Şimdi anlıyorum! diyordu. Evet! İşlediğim bir günah, büyük bir günah varsa o da o alçak kadına karşı olan hıncımdır.

Prenses, bunu neredeyse bağırarak söylemiş olsa da yüzü hiç değişmemişti:

– Hem o kadın ne diye buraya sokuluyor sanki? Durun, ona içimde ne varsa hepsini söyleyeceğim! Hepsini! Zamanı gelecek!

XIX

Kabul odasıyla prensesin odasında bu konuşmalar olurken (kendisini çağırmak için adam gönderilen) Piyer'le (onunla beraber gelmeyi gerekli bulan) Anna Mihailovna'nın bindikleri araba, Kont Bezuhov'un avlusundan içeri giriyordu. Arabanın tekerlekleri pencerelerin altına serpilmiş samanların üzerinde hafif bir hışırtı yapınca Anna Mihailovna teselli edecek sözler söylemeye hazırlanarak yol arkadaşına doğru döndü, ama onun arabanın bir köşesinde uyuduğunu gördü, bunun üzerine onu uyandırdı. Piyer gözlerini açtı, Anna Mihailovna'nın peşinden arabadan indi. Ancak o zaman ölmek üzere olan babasıyla yapacağı görüşmeyi hatırladı. Arabanın ön kapıya değil de arka kapıya yanaştığını fark etmişti. İnerken esnaf kılıklı iki kişinin aceleyle kapının önünden çekilip, duvarın gölge tarafına doğru koştuklarını gördü.

1 Vakit kaybetmeyelim.

2 İşte bak!

Bir an durdu, etrafına bakındı, o zaman evin gölgesinde her iki tarafta da o adamlara benzeyen birkaç kişinin durduğunu gördü. Ama gerek Anna Mihailovna gerek uşakla arabacı o adamlara hiç önem vermemişlerdi; oysa onları görmemeleri imkânsızdı. Piyer "Herhalde böyle olması gerekiyor" diye düşündü ve Anna Mihailovna'nın arkasından gitti. Anna Mihailovna çevik adımlarla yarı karanlık taş merdivenden yukarı doğru çıkıyor, ikide bir arkada kalan ve neden ille kontun yanına gitmesi gerektiğini, neden arka merdivenden çıkmak zorunda olduğunu bir türlü anlayamadığı halde, Anna Mihailovna'nın güvenli, aceleci tavırlarını görerek "herhalde bütün bunların kaçınılmaz şeyler" olduğuna karar veren Piyer'i yanına çağırıp duruyordu. Merdivenin ortasına gelince yukarıdan çizmelerini takırdata takırdata, ellerinde kovalarla inen birtakım adamlarla karşılaştılar. Adamlar Piyer'le Anna Mihailovna'ya yol vermek için duvara yapıştılar; onları görünce hiç de hayret etmemişlerdi. Anna Mihailovna bunlardan birine:

– Prenseslerin dairesine buradan mı gidilir? diye sordu.

Uşak sanki şimdi artık ne yapsa hoş karşılanacakmış gibi korkusuz, gür bir sesle:

– Buradan! diye karşılık verdi. Soldaki kapı, teyzeciğim.

Piyer merdivenin üst başındaki sahanlığa gelince:

– Belki de kont beni çağırmamıştır, dedi. Kendi odama gitsem daha iyi olur.

Anna Mihailovna, Piyer kendisine yetişsin diye durakladı. O sabah tıpkı oğluna yaptığı gibi genç adamın elini tuttu.

– *Ah, mon ami! Croyez, que je souffre, autant que vous, mais soyez homme!*[1] dedi.

Piyer, gözlüğünün camları arkasından yumuşak bir ifadeyle bakan gözlerini Anna Mihailovna'ya çevirerek:

– Ben gideyim daha iyi, dedi.

– *Ah, mon ami, oubliez les torts qu'on a pu avoir envers vous, pensez que c'est votre père peut-être à l'agnoie.*[2]

Derin derin içini çekti:

---

1 Ah dostum, inanın ki sizin kadar acı çekiyorum, ama cesur olun!

2 Ah dostum, size yapılan haksızlıkları unutun, düşünün ki babanız... Belki de can çekişiyor.

– Je vous ai tout de suite aimé comme mon fils. Fiez-vous à moi, Pierre, Je n'oublierai pas vos intérêts.[1]

Piyer, hiçbir şey anlamıyordu, öyleyken bütün bunların gerçekten öyle olması gerektiğini daha kuvvetli bir şekilde duydu, uslu uslu Anna Mihailovna'nın arkasından gitti. Anna Mihailovna o anda kapıyı açıyordu.

Kapı arka dairelerin bulunduğu sofaya açılıyordu. Bir köşede prenseslerin ihtiyar uşağı oturuyor, çorap örüyordu. Piyer evin bu tarafına hiç girmemişti, böyle odalar olduğunu bile bilmiyordu. Anna Mihailovna onlara yetişip önlerine geçen ve üstünde sürahi bulunan bir tepsi taşıyan genç bir kıza (canım yavrum, diyerek) prenseslerin hatırını sordu, sonra Piyer'i taş koridordan daha ileriye sürükledi.

Koridorda soldan birinci kapı prenseslerin oturdukları odalara açılıyordu. Sürahiyi götüren hizmetçi kız aceleden (O sırada evde her şey aceleyle yapılıyordu.) kapıyı kapamamıştı. Bu yüzden Anna Mihailovna ile Piyer kapının önünden geçerken ellerinde olmayarak Prens Vasiliy ile büyük prensesin yan yana oturup konuştukları odaya göz atmaktan kendilerini alamadılar. Prens Vasiliy, odanın önünden geçenleri görünce sabırsız bir hareketle geriye çekildi; prenses ise ayağa fırladı, kapıyı öfkeyle, şiddetle çarparak kapadı.

Bu davranış prensesin her zamanki sakinliğine pek uymuyordu ve Prens Vasiliy'in yüzündeki korku, o azametli tavırlarına o kadar aykırıydı ki Piyer durakladı, kendisine yol gösteren Anna Mihailovna'ya gözlüğünün ardından baktı. Anna Mihailovna hayret göstermedi, yalnız hafifçe gülümseyerek sanki bütün bunları zaten bekliyormuş gibi bir tavırla içini çekti. Piyer'in soran bakışına:

– Soyez homme, mon ami, c'est moi qui veillerai à vos intérêts,[2] diye karşılık verdi, sonra daha hızlı adımlarla koridordan ileri doğru yürümeye devam etti.

Piyer olup bitenleri anlamıyor, hele *"veiller à vos intérêts"*[3] sö-

1 Sizi hemen oğlum gibi sevdim. Bana güveniniz Piyer, sizin menfaatlerinizi unutmayacağım.

2 Metin olun dostum, menfaatlerinizi ben gözeteceğim.

3 "Menfaatlerinizi gözetmek."

zünün ne anlama geldiğini hiç kavrayamıyordu, bildiği bir tek şey vardı: O da her şeyin böyle olmasının gerekli olduğuydu. Koridordan kontun kabul odasına bitişik iyice aydınlatılmamış bir salona çıktılar. Bu Piyer'in ön kapıdan girdiği o ihtişamlı odalardan biriydi. Ama ortasında boş bir banyo küveti duruyordu. Yerdeki halıya da su dökülmüştü. Karşılarına ayaklarının ucuna basarak yürüyen ve onlara hiç önem vermeyen bir tavırla elinde buhurdan tutan bir kilise muhafızıyla bir uşak çıktı. Piyer'le Anna Mihailovna, genç adamın yabancısı olmadığı, İtalyan üslubu iki penceresi kış bahçesine bakan ve Katerina'nın büyük bir büstüyle kocaman bir boy portresi bulunan kabul odasına girdiler.

İçeride hep aynı insanlar, aynı pozlarda oturuyor, birbirleriyle fısıldaşıyorlardı. Hepsi susup içeriye giren o ağlamaklı yüzü sapsarı olmuş Anna Mihailovna ile onun arkasından uslu uslu, başını eğerek yürüyen iri yarı, şişman Piyer'e baktılar.

Anna Mihailovna'nın yüzünde artık son dakikanın geldiğini gösteren bir ifade belirmişti; Petersburglu bir hanıma yakışır bir tavırla, Piyer'i yanından hiç ayırmadan odaya sabahkinden daha da serbest girdi. Yanında can çekişen adamın görmek istediği birini getirdiği için muhakkak kabul edileceğini biliyordu. Odada bulunanları şöyle bir süzdükten sonra konta karşı dinî görevini yerine getiren papazı gördü, eğilerek değil de dizlerini bükerek sanki boyu küçülmüş gibi çevik adımlarla kayarcasına yürüdü, saygıyla önce birinci din adamının elini öpüp kutsamasını bekledi, sonra öbürüne yaklaştı, aynı şekilde onun tarafından da kutsandı. Ona:

– Tanrı'ya şükür, yetiştik, dedi. Biz bütün akrabalar o kadar korktuk ki...

Sonra sesini alçaltarak:

– İşte bu delikanlı kontun oğludur, diye fısıldadı. Ne korkunç bir an!

Bunları söyledikten sonra doktora yaklaştı.

– *Cher docteur, ce jeunne homme est le fils du comte, y a-t-il de l'espoir?*[1]

Doktor hiç konuşmadan, hızlı bir hareketle gözlerini yukarı doğru kaldırarak omuzlarını silkti. Anna Mihailovna aynı hareketi

1 Aziz doktor, bu genç, kontun oğludur, umut var mı?

tekrarladı, gözlerini kaldırıp omuzlarını silkti, sonra gözlerini neredeyse kapayarak içini çekti ve doktorun yanından uzaklaşıp Piyer'e yaklaştı. Genç adama belirli bir saygıyla, aynı zamanda hüzünle karışık bir sevgiyle:

– *Ayez confiance en sa miséricorde,*[1] dedi, sonra Piyer'e kendisini divana oturup beklemesini işaret etti. Herkesin gözlerini diktiği kapıya doğru sessizce yürüdü, içeri girdi; kapı hafif bir sesle arkasından kapandı.

Piyer, kendisine yol yordam gösteren Anna Mihailovna'nın her dediğini yapmaya karar verdiği için onun gösterdiği divana doğru yürüdü. Anna Mihailovna oradan uzaklaşır uzaklaşmaz da odada bulunan ne kadar kişi varsa hepsinin ilgiden ziyade merakla gözlerini kendisine diktiklerini fark etti. Herkesin bir şeyler fısıldayarak hem korkuyu andıran bir duygu hem de yaltaklanmak ister gibi bir ifadeyle onu birbirlerine gözleriyle işaret ettiklerini gördü. Herkes ona saygı gösteriyordu, oysa öyle bir saygıyı şimdiye kadar göstermemişlerdi. Din adamlarıyla görüşen, hiç tanımadığı bir kadın yerinden kalkıp ona yerine oturmasını teklif etti, bir yaver Piyer'in düşürdüğü eldiveni yerden kaldırıp ona verdi; doktorlar, genç adam yanlarından geçerken hemen saygıyla susup ona yol vermek için geriye çekildiler.

Piyer önce kadını rahatsız etmemek için başka bir yere oturmak, düşürdüğü eldiveni kendi kendine almak, hiç de yol üstünde durmayan doktorların arkasından geçmek istemiş; ama birden nedense böyle davranmasının pek uygun olmayacağını, o gece herkesin beklediği korkunç bir töreni yapmakla görevli olduğunu, bu yüzden herkesin yardımını kabul etmek zorunda bulunduğunu anlamıştı. Hiç konuşmadan eldivenini yaverin elinden aldı, o kadının yerine dizlerini simetrik olarak açıp oturdu, iri ellerini dizlerine koydu, bir Mısır heykeli gibi saf bir tavır takındı, herhalde bütün olanların işte böyle olması gerektiğini, o gece şaşırıp da saçmalıklar yapmamak için kendi düşüncesine göre değil de ona yol gösterenlerin isteğine göre davranmak zorunda olduğunu düşündü.

İki dakika geçmeden sırtında üç yıldızlı ceketiyle Prens Vasiliy

1 Tanrı'nın koruyuculuğuna ve sevgisine güveniniz.

içeri girdi. Azametli bir tavrı vardı. Başını dimdik tutuyordu. Sabahtan beri zayıflamış görünüyordu; gözleri her zamankinden daha büyük gibiydi. Etrafa bakınıp da Piyer'i görünce yanına yaklaştı, elini tuttu (Oysa o zamana kadar bir defa olsun öyle bir şey yapmamıştı,) sanki sağlamlığını denemek istiyormuş gibi onu aşağıya doğru çekti.

– *Courage, courage, mon ami. Il a demandé à vous voir. C'est bien...*[1] dedi ve geçip gitmek istedi.

Ama Piyer:

– Sağlık durumu nasıl? diye sormak zorunluluğunu duydu.

Birden kekelemeye başladı. Ölüm döşeğindeki konttan nasıl söz edeceğini kestiremiyordu. Ona "kont" demenin doğru olup olmayacağını bilemiyor, "babam" demekten de utanıyordu.

– *Il a eu encore un coup, il y a une demi-heure,* bir inme daha indi. *Courage, mon ami...*[2]

Piyer'in düşünceleri o kadar karışıktı ki "darbe" sözünü duyunca gerçekten bunu herhangi bir şeyin vuruşu sandı. Şaşkınlık içinde Vasiliy'e baktı, neden sonra "darbe" sözünün hastalıkla ilgili olduğunu anladı. Prens Vasiliy ayak üstü Loren'e birkaç söz söyledi, sonra ayaklarının ucuna basarak kapıdan içeri girdi. Parmaklarının ucuna basarak nasıl yürüyeceğini bilemiyor, beceriksizlikle bütün vücudunu sarsarak hafifçe zıplıyordu. Arkasından büyük prenses onun arkasından da din adamları, duacılar, uşaklar, hizmetçiler, hepsi içeri girdiler. Kapının arkasında bir hareket oldu. Sonunda Anna Mihailovna gene solgun olan yüzünde kararlı ve kesin bir ifadeyle dışarı çıktı, Piyer'i hafifçe dürterek:

– *La bonté divine est inépuisable. C'est la cérémonie de l'extrême-onction qui va commencer. Venez.*[3]

Piyer yumuşak halının üzerinden yürüyerek içeriye girdi. Arkasından yaverin de o tanımadığı bayanın da bazı uşakların da sanki artık odaya girmek için kimseden izin almak gerekli değilmiş gibi geldiklerini fark etti.

---

1 Cesaret, cesaret dostum. Sizi görmek istedi. Bu iyi...

2 Yarım saat önce bir kriz daha geçirdi... Cesaret dostum.

3 Tanrı'nın lütfu sonsuzdur. Son dinî tören başlayacak, geliniz.

XX

Piyer bu sütunlarla ayrılmış her tarafı Acem halılarıyla kaplı büyük odayı çok iyi biliyordu. Bir tarafında sütunların arkasından ipek perdelerle kapalı bir köşede maundan yapılmış yüksek bir karyola, öbür tarafında tasvirlerle süslü büyük bir girinti bulunan oda, tıpkı akşam ayininde bir kilise gibi parlak ışıklarla aydınlatılmıştı. Tasvirlerin aydınlatılmış, pırıl pırıl çerçeveleri altında uzun bir Volter koltuğu duruyor, koltuğun üzerinde de altında kılıflarının biraz önce değiştirildiği anlaşılan kar gibi beyaz, kırışıksız yastıklar yerleştirilmiş, yarı beline kadar parlak, yeşil bir yorganla örtülmüş ve Piyer'e yabancı gelmeyen bir karaltı halinde o azametli babası yatıyordu; saçları gene o geniş alnının üzerinde bir aslan yelesini andırıyor, o sarıya çalan güzel kırmızı yüzünde de gene kendine has ve soyluluğunu belli eden derin anlamlı çizgiler göze çarpıyordu. Tasvirlerin tam altındaydı ve o büyük kalın ellerini yorganın altından çıkarmış, üzerine koymuştu. Avucunu aşağıya doğru çevirdiği sağ elinde başparmakla işaret parmağı arasına bir mum sıkıştırılmıştı; ihtiyar bir uşak koltuğun arkasından eğilerek düşmesin diye mumu tutuyordu. Koltuğun başında pırıl pırıl gösterişli elbiseleri içinde uzun saçlarını omuzlarının üzerine bırakmış din adamları duruyor, ellerinde mumlar, ağır ağır, büyük bir törene uygun tavırlarıyla dualar okuyorlardı. Onların biraz gerisinde ellerinde ya da gözlerinde mendillerle iki küçük prenses duruyordu. Onların önünde en büyükleri Katiş, öfkeli, kesin bir tavırla gözlerini bir an için olsun tasvirlerden ayırmadan, sanki arkaya bakmazsa olup biteceklerden sorumlu tutulamazmış gibi bir tavırla duruyordu. Anna Mihailovna yüzünde ölenin bütün kusurlarını bağışladığını gösteren hüzünlü, aynı zamanda şefkatli bir tavırla kim olduğu bilinmeyen bir hanımla birlikte kapının yanındaydı. Prens Vasiliy, kapının öbür yanında oymalı kadife kaplı bir iskemlenin arkasında, koltuğa yakın duruyordu; iskemlenin arkalığını kendisine doğru çevirmiş, mumu tutan sol elini ona dayamıştı. Durup durup sağ eliyle haç çıkarıyor, parmaklarını alnına her götürüşünde gözlerini yukarı doğru çeviriyordu. Yüzünde sakin bir huşu ve tevekkül ifadesi vardı. Sanki başkalarına "Bu duyguları anlamıyorsanız, yazıklar olsun!" der gibiydi.

Prensin arkasında yaver, doktorlar ve uşaklar duruyordu; içeridekiler kilisede olduğu gibi ikiye ayrılmıştı, erkekler bir tarafa kadınlar bir tarafa. Herkes haç çıkarıyor, duaların okunmasından, ilahilerin pek yüksek olmayan kalın uğultusundan ve okunmalara ara verildiği vakit içeridekilerin ayak değiştirmeleriyle derin derin iç çekişlerinden başka bir şey duyulmuyordu.

Anna Mihailovna ne yaptığını bilen bir insanın anlamlı tavrıyla odanın ta öbür başına gidip Piyer'e yaklaştı, ona da bir mum verdi. Piyer mumu yaktı, sonra etrafta olup bitenleri seyrederken daldığı için farkında olmadan mumu tuttuğu elle haç çıkarmaya başladı.

Daima gülen, al yanaklı, benli, küçük Prenses Sofi ona bakıyordu. Birden gülümsedi, mendiliyle yüzünü kapadı ve uzunca bir süre elini indirmedi; ama biraz sonra Piyer'e bakınca tekrar gülmeye başladı. Belli ki ona gülmeden bakamıyor, bakmadan da edemiyordu. Sonunda günaha girmemek için yavaş yavaş yürüdü, bir sütunun arkasına geçti. Törenin ortasında din adamları birden sustular; birbirlerine bir şeyler fısıldıyorlardı. Kontun elini tutan ihtiyar uşak doğrulup kadınlara doğru döndü. Anna Mihailovna öne çıktı, hastaya doğru eğildi, sonra elini arkaya götürüp parmağıyla Doktor Loren'in yanına gelmesini işaret etti.

Sırtını bir sütuna dayamış, elindeki mumu yakmadan tutan ve aradaki mezhep farkına rağmen yapılan törenin önemini kavradığını, hatta ona değer verdiğini belirten saygılı bir tavırla duran Fransız doktor, sessiz ama kuvvetli bir adam olduğunu gösteren çevik adımlarla hastaya yaklaştı, ince beyaz parmaklarıyla kontun yeşil yorgan üzerinde duran elini tuttu, arkasını dönüp nabzını yoklayarak düşünceye daldı. Hastaya içecek bir şey verdiler. Etrafında kısa bir süre kımıldama oldu, sonra herkes gene yerine döndü ve tören devam etti.

Bu arada Piyer, Prens Vasiliy'in arkasında durduğu iskemleden uzaklaşıp gene ne yaptığını bilen, aynı zamanda başkalarına: "Beni anlamıyorsanız bunun zararı bana değil, size," der gibi bir tavırla, hastaya değil de yanından geçerek büyük prensese yaklaştığını, sonra da onunla birlikte yatak odasının dip tarafına, ipek perdelerin arkasındaki yüksek karyolaya doğru yürüdüğünü fark etmişti. Prensle prenses, karyolanın yanında bir süre oyalandıktan sonra arka kapı-

dan çıkıp gittiler, ama tören sonuna yaklaşırken peş peşe tekrar içeri girdiler. Piyer o akşam gözlerinin önünde olup bitenlerin o türlü olması gerektiğine bir kere karar verdikten sonra, bütün gördüklerine olduğu gibi bu olaya da fazla bir önem vermedi.

İlahiler kesilmişti. Hastayı kutsal ekmeği aldığı için kutsayan din adamının sesi duyuldu. Hasta hep aynı hareketsizlik içinde bitkin bir halde yatıyordu. Çevresinde bulunan herkes harekete geçti, ayak sesleri, fısıltılar duyuldu. Bunların arasında Anna Mihailovna'nın fısıltısı daha da sert bir ifadeyle duyuluyordu. Piyer onun:

– Onu muhakkak karyolaya kaldırmalı, burada kalması hiç doğru olmaz, dediğini işitti.

Doktorlar, prensesler, uşaklar hastanın çevresini öyle bir sarmışlardı ki Piyer artık o aslan yelesini andıran ak saçları ve kırmızıya çalan sarı yüzü göremiyordu; oysa bütün tören boyunca başka yüzlere de baktığı halde gözü bir an olsun ondan ayrılmamıştı. Koltuğun etrafını sarmış insanların dikkatli hareketlerinden, can çekişen hastayı yerinden kaldırıp taşıdıklarını anladı. Uşaklardan birinin korkuyla:

– Elimi tut, düşüreceksin! diye fısıldadığını duydu. Birileri: "Daha aşağıdan!" diye söyleniyor, derin derin solumalar, ayak değiştirmeler duyuluyordu; bir ara adımlar sıklaştı, sanki taşıdıkları bu yük onlara taşıyamayacakları kadar ağır geliyordu.

Aralarında Anna Mihailovna'nın da bulunduğu taşıyıcılar genç adamın yanına geldiklerinde Piyer bir an için, insanların sırtları ve enseleri arasından koltuk altlarından tutarak yukarı doğru kaldırdıkları hastanın geniş omuzlarını, açık dolgun dik göğsünü ve aslan yeleli, ak saçlı başını gördü. Bu geniş alınlı, elmacık kemikleri çıkıntılı, duygulu, güzel ağızlı, soğuk ve mağrur bakışlı baş, ölümün yaklaşmasıyla hiç de çirkinleşmemişti. Tıpkı Piyer'in onu üç ay önce kont kendisini Petersburg'a gönderdiği zaman gördüğü gibiydi. Yalnız vücudunu taşıyanların birbirine uymayan adımları yüzünden, elinde olmayarak sallanıp duruyordu. O soğuk, ilgisiz bakış da neyin üzerinde duracağını bilemiyor gibiydi.

Yüksek karyolanın çevresinde telaşlı birkaç dakika daha yaşandı, sonra hastayı taşıyanlar dağıldılar. Anna Mihailovna Piyer'in eli-

ni tutarak ona: *"Venez!"*[1] dedi. Piyer, onunla birlikte hastanın biraz önce yapılan törene uygun bir pozda yatırıldığı karyolaya yaklaştı. Hasta başını yüksek yastıklara dayamış yatıyordu. Elleri simetrik olarak yan yana, yeşil ipek yorganının üzerine avuçları aşağı bakacak şekilde konulmuştu. Piyer yanına yaklaşınca, kont gözlerini ona dikti. Ama bu bakışın anlamı da amacı da anlaşılmıyordu. Bu bakış ya hiçbir anlam taşımıyor ve gözleri olan bir varlığın herhangi bir şeye baktığı gibi bakıyor ya da pek çok şey anlatıyordu.

Piyer, ne yapacağını bilemeden durdu, soran bakışlarla kendisine ne yapacağını gösteren Anna Mihailovna'ya baktı. Anna Mihailovna aceleyle gözlerini hastanın eline doğru çevirdi, sonra da eliyle ona öpücük gönderiyormuş gibi bir işaret yaptı. Piyer, yorgana değmemek için boynunu var kuvvetiyle gererek Anna Mihailovna'nın öğüdünü yerine getirdi, o geniş kemikli, dolgun ele dudaklarını değdirdi. Ne elde ne de kontun yüzündeki kaslarda en küçük bir titreme görüldü. Piyer, bundan sonra ne yapmak gerektiğini sormak ister gibi tekrar Anna Mihailovna'ya baktı. Anna Mihailovna gözleriyle ona karyolanın yanında duran koltuğu işaret etti. Piyer, söz dinleyerek koltuğa oturmak için ilerledi; bir yandan da gözleriyle Anna Mihailovna'ya: "Doğru mu hareket ettim?" der gibi baktı. Anna Mihailovna başını onun bu davranışını beğendiğini belirten bir ifadeyle salladı. Piyer gene bir Mısır heykeli gibi simetrik ve saf bir poz aldı; sanki o biçimsiz şişman vücuduyla bu kadar fazla yer kapladığı için başkalarından özür dilemek istiyor, elinden geldiği kadar küçük görünmeye çalışıyordu, gözlerini konta çevirmişti. Kont ise biraz önce Piyer ayakta dururken yüzünün bulunduğu noktaya bakıyordu.

Anna Mihailovna'nın yüzünde, baba-oğulun yaptıkları bu sön görüşmenin dokunaklı önemini kavradığını gösteren bir ifade vardı. Bu durum iki dakika kadar sürdü. Ama bu dakikalar Piyer'e bir saat gibi gelmişti. Birden kontun yüzündeki derin çizgilerle geniş kaslarda şiddetli bir titreme oldu. Titreme gittikçe kuvvetlendi, o güzel ağız bir yana çekildi (İşte o zaman Piyer, babasının ölüme ne kadar yakın olduğunu anladı), çarpık dudaklardan belirsiz, hırıltılı bir ses duyuldu. Anna Mihailovna hastanın ne istediğini anlamaya çalışarak dikkatle gözlerinin içine bakıyor, bir Piyer'i bir suyu işaret ediyor, fısıl-

1 "Gelin!"

dayarak Prens Vasiliy'in ismini söylüyor ya da yorganı gösteriyordu. Hastanın gözlerinde de yüzünde de bir sabırsızlık belirdi. Başucundan hiç ayrılmayan uşağına bakabilmek için bir çaba sarf etti. Uşak:

– Öbür tarafa çevirmemi istiyorlar, diye fısıldadı, sonra kontun ağır vücudunu duvara doğru çevirmek için yerinden kalktı. Piyer uşağa yardım etmek için doğruldu. Kontu öbür tarafına yatırmak için çevirdikleri sırada, bir kolu cansız gibi arkaya kıvrılmıştı; onu öbür tarafa çevirmek için boşuna çabalıyordu. Kont, Piyer'in onun cansız koluna büyük bir korkuyla baktığını fark etmiş miydi, yoksa ölmek üzere olan zihninden bir başka düşünce mi geçmişti? Bunu anlamaya imkân yoktu. Bir o söz geçiremediği koluna, bir Piyer'deki korku ifadesine baktı, gözlerini tekrar koluna çevirdi, dudaklarında yüzündeki çizgilere hiç uymayan hafif bir gülümseyiş belirdi. Sanki bu kuvvetsizliğiyle için için alay ediyordu. Piyer bu gülümsemeyi görünce göğsünde bir sıkışma, genzinde bir yanma duydu ve gözleri doldu. Hastayı duvara doğru çevirdiler. Hasta içini çekti. Anna Mihailovna kontun başında beklemek için nöbeti almaya gelen prensesin yaklaştığını görünce:

– *Il est assoupi,* dedi, *allons!*[1]

Piyer dışarı çıktı.

XXI

Kabul odasında Katerina'nın portresi altında oturup harıl harıl bir şeyler konuşan Prens Vasiliy'le büyük prensesten başka kimse kalmamıştı. Piyer ile ona yol gösteren Anna Mihailovna'yı görünce sustular. Prenses bir şey sakladı (ya da Piyer'e öyle gelmişti), sonra fısıldayarak:

– Bu kadını görmek bile sinirimi bozuyor, dedi.

Prens Vasiliy Anna Mihailovna'ya:

– *Catiche a fait donner du thé dans le petit salon, dedi, Allez ma pauvre Anna Mihailovna, prenez quelque chose, autrement vous ne suffirez pas.*[2]

1 Uyudu, gidelim.

2 Katiş küçük salona çay getirtti. Anna Mihailovnacığım, bir şeyler yiyiniz, yoksa dayanamazsınız.

Piyer'e ise hiçbir şey söylemedi, yalnız kolunu omuzunun biraz alt tarafından dostça sıktı. Piyer'le Anna Mihailovna *petit salon*'a[1] geçtiler.

Loren, küçük, yuvarlak salonda üzerinde bir çay servisiyle, soğuk yemekler bulunan masanın önünde ayakta duruyor, kulpsuz ince bir Çin fincanından göstermemeye çalıştığı bir heyecanla çayını yudumlayarak:

– *Il n'y a rien qui restaure, comme une tasse de cet excellente russe après une nuit blanche*[2] diyordu.

O gece Kont Bezuhov'un evinde bulunan herkes kuvvetini tazelemek için masanın başına toplanmıştı. Piyer bu küçük küçük masalarla dolu, aynalı, yuvarlak, ufak salonu çok iyi hatırlıyordu. Kontun evinde balo verildiğinde, dans etmeyi bilmeyen Piyer, bu küçük aynalı odada oturur, üzerlerinde balo elbiseleri, çıplak omuzlarında elmaslar, pırlantalarla bu odadan geçerken hayallerini çoğaltarak yansıtan parlak, aydınlatılmış aynalarda hanımların kendilerine nasıl baktıklarını seyretmekten hoşlanırdı. Şimdi aynı oda yalnız iki mumla aydınlatılmıştı, yarı karanlıkta küçük bir masa üzerinde bir çay servisiyle tabaklar karmakarışık halde duruyor, içeride eğlence için gelmemiş çeşit çeşit insan toplanmış oturuyor, birbirleriyle fısıldaşıyor, her hareketleri, her sözleriyle hiçbirinin o anda yatak odasında olup bitenleri ve daha da olacakları unutmayacaklarını gösteriyorlardı. Piyer çok istediği halde hiçbir şey yemedi. Kendisine yol gösteren Anna Mihailovna'ya soru sormak ister gibi baktı ve o anda onun Prens Vasiliy'le büyük prensesin kaldıkları kabul odasına tekrar gittiğini gördü. Genç adam herhalde bunun da gerekli olduğunu düşündü, bir an ekledi, sonra onun arkasından gitti. Anna Mihailovna prensesin yanında duruyor, ikisi birden heyecanla fısıldayarak konuşuyorlardı. Prenses:

– Özür dilerim, prenses, herhalde neyin gerekli neyin gereksiz olduğunu biliyorum, diyordu.

O anda tıpkı odasının kapısına çarparak kapadığı zaman olduğu gibi heyecan içindeydi.

Anna Mihailovna yatak odasına giden yolun üzerinde durmuş,

1 Küçük salon.

2 Uykusuz geçen bir geceden sonra bu nefis Rus çayı kadar kuvvet veren bir şey yoktur.

prensesin oraya gitmesine engel oluyor, yumuşak ve kandırıcı bir tavırla:

– Ama sevgili prensesim, zavallı dayınızın dinlenmesi gereken şu anlarda böyle bir şey onun için çok ağır olmaz mı? diyordu. Ruhunun artık hazırlanmış olduğu anlarda, dünya işlerinden söz açmak...

Prens Vasiliy her zamanki gibi kayıtsız tavrıyla bir koltuğa oturmuş, bir ayağını öbür ayağının üzerine ta yukarıdan kavuşturmuştu. Yanakları şiddetle oynuyor, aşağıya doğru sarkıyor, alt taraftan bakılınca daha dolgun görünüyordu; ama iki kadının konuşmalarıyla pek ilgilenmiyor gibiydi.

– *Voyons, ma bonne Anna Mihailovna, laissez faire Catiche.*[1] Kontun onu ne kadar sevdiğini bilirsiniz, dedi.

Prenses ona doğru dönüp, elinde tuttuğu mozaikli çantayı göstererek:

– Bu kâğıtta yazılı olanları bilmiyorum, diyordu. Bildiğim bir şey varsa o da gerçek vasiyetnamenin onun çalışma odasında bulunduğudur, buradaki unutulmuş bir kâğıt...

Anna Mihailovna'nın öbür tarafından geçmek istedi ama o tekrar atılarak prensesin yolunu kesti:

– Biliyorum, sevgili iyi yürekli prensesim, dedi.

Bu arada çantayı öyle bir yakalamıştı ki,onu kolay kolay elinden bırakmayacağı belliydi:

– Sevgili prensesim, sizden çok rica ederim, size yalvarırım, ona acıyın! *Je vous en conjure...*[2]

Prenses susuyordu. Çantayı kapmak için yapılan çekişmenin çıkardığı sesten başka bir ses duyulmuyordu. Prensesin, konuşmaya başlarsa Anna Mihailovna için hiç de iyi şeyler söylemeyeceği belli oluyordu. Anna Mihailovna çantayı kuvvetle tutuyordu, buna rağmen sesi çok tatlı ve yumuşaktı.

– Piyer! Buraya gelin, dostum! Öyle sanıyorum ki o da bu aile toplantısında söz sahibidir. Öyle değil mi prens?

Prenses birden:

– Ne susuyorsunuz, *mon cousin?* diye bağırdı.

---

1 Haydi kuzum Anna Mihailovnacığım, bırakın Katiş'i istediğini yapsın.

2 Size yalvarırım...

O kadar yüksek sesle bağırmıştı ki salondaki herkes bu sözleri işitmiş, sesinden de korkmuştu:

– Elâlem gelip burada işimize karışmaya cüret ediyor! Can çekişen hastanın kapısında kavga çıkarıyor da neden bir şey söylemiyorsunuz?

Bunu söyledikten sonra, kızgınlıkla çantayı elinden geldiği kadar hızla çekti.

– Entrikacı! diye fısıldadı.

Ama Anna Mihailovna çantayı kaptırmamak için birkaç adım attı, prensesin kolunu yakaladı. Prens Vasiliy hayretle, ayıplar gibi:

– Aaaa! diyerek yerinden kalktı. *C'est ridicule. Voyons*[1] bırakın! Size söylüyorum.

Prenses, çantayı bıraktı:

– Siz de mi?

Anna Mihailovna'ya gelince, o prensi dinlemiyordu. Prens:

– Bırakın diyorum size! dedi. Bütün sorumluluğu üstüme alıyorum, gidip ona soracağım. Ben... Ee! Yeter artık.

Anna Mihailovna:

– *Mais, mon prince,*[2] diyordu. Böyle büyük, kutsal bir törenden sonra bir dakika olsun dinlenmesine imkân verelim. Ha? Piyer siz de düşüncenizi söyleyin.

Bunu söylerken ta yakınına gelip, prensesin o terbiyeli ifadesini tamamen yitirmiş yüzüne ve Prens Vasiliy'in ikide bir çekilen yanaklarına hayretle bakan Piyer'e dönmüştü.

Prens Vasiliy, sert bir tavırla:

– Şunu aklınıza koyun ki bütün sonuçlardan siz sorumlu olacaksınız. Ne yaptığınızı elbet biliyorsunuz dedi.

Prenses birden beklenmedik bir anda Anna Mihailovna'nın üzerine atılıp elinden çantayı kaparak:

– Alçak kadın! diye bağırdı.

Prens Vasiliy başını eğip, kollarını iki tarafa açtı. O sırada Piyer'in uzun bir süredir gözlerini ayırmadığı ve hep yavaş yavaş açılan o korkunç kapı, hızla duvara çarparak gürültüyle açıldı. Ortanca prenses dışarı fırladı, kollarını dizlerine vurdu. Büyük bir üzüntü içinde:

1 Bu gülünç bir şey. Haydi.

2 Ama, prensim.

– Ne yapıyorsunuz? diye bağırdı. *Il s'en va et vous me laissez seule!*[1]

Büyük prenses çantayı yere düşürdü. Anna Mihailovna aceleyle eğildi, tartışmalarına yol açan şeyi kaptı, sonra koşarak yatak odasına girdi. Büyük prenses ile Prens Vasiliy, kendilerine gelip peşinden gittiler. Birkaç dakika sonra içeriden önce büyük prenses çıktı; soğuk yüzü sararmıştı, alt dudağını ısırıp duruyordu. Karşısındakileri görünce yüzünde bir türlü tutamadığı bir kızgınlık belirdi:

– İşte, şimdi sevinin, dedi. Zaten beklediğiniz buydu.

Sonra hıçkıra hıçkıra ağlayarak mendili yüzüne kapadı, koşarak odadan çıkıp gitti. Prensesin arkasından, Prens Vasiliy çıkmıştı. Sallana sallana Piyer'in oturduğu divana yürüdü, üzerine çöktü, eliyle gözlerini kapadı. Piyer onun sapsarı olduğunu, alt çenesinin de sıtmaya tutulmuş gibi titrediğini fark etti. Prens, Piyer'i dirseğinden tutarak:

– Ah oğlum! dedi, sesinde Piyer'in daha önce hiç görmediği bir içtenlik, bir yumuşaklık vardı: Ne kadar günah işliyor, birbirimizi ne kadar aldatıyoruz, bütün bunlar niçin? Yaşım altmış dostum! Ben de... Her şeyin sonu ölüm, her şeyin! Ölüm korkunç bir şey!

Ağlamaya başladı, odadan en son Anna Mihailovna çıktı, Piyer'e yumuşak, ağır adımlarla yaklaştı.

– Piyer, dedi.

Piyer bir şey sormak ister gibi ona baktı. Anna Mihailovna genç adamın alnını gözyaşlarıyla ıslatarak öptü. Bir an sustu.

– *Il n'est plus,*[2] dedi.

– *Allons, je vous reconduirai. Tâchez de pleurer. Rien ne soulage, comme les larmes.*[3]

Piyer'i karanlık salona götürdü. Genç adam, orada kimse yüzünü görmediği için memnunluk duydu. Anna Mihailovna yanından çekilip gitti. Geri döndüğünde, Piyer elini başının altına sokmuş, derin derin uyuyordu.

Ertesi sabah Anna Mihailovna, Piyer'e:

– *Oui, mon cher, c'est une grande perte pour nous tous,* diyordu. *Je ne*

---

1 O ölüyor, siz ise beni yalnız bırakıyorsunuz.

2 Artık yaşamıyor.

3 Haydi, sizi götüreyim. Ağlamaya çalışın. Gözyaşı kadar insana ferahlık veren şey yoktur.

parle pas de vous. Mais Dieu vous soutiendra, vous êtes jeune et vous voilà à la tête d'une immense fortune, je l'espère. Le testament n'a pas été encore ouvert. Je vous connais assez pour savoir que cela ne vous tournera pas la tête mais cela vous impose des devoirs, et il faut être homme.[1]

Piyer susuyordu:

– Peut-être plus tard je vous dirai, mon cher, que si je n'avais pas été là, Dieu sait ce qui serait arrivé. Vous savez mon oncle avant-hier encore me promettait de ne pas oublier Boris. Mais il n'a pas eu le temps. J'espère, mon cher ami, que remplirez le désir de votre père.[2]

Piyer hiçbir şey anlamıyor, hiçbir şey söylemeden, utancından kızararak Prenses Anna Mihailovna'ya bakıyordu. Anna Mihailovna, Piyer'le konuştuktan sonra Rostovlara gidip yattı. Uyanınca da hem Rostovlara hem de bütün ahbaplarına Kont Bezuhov'un nasıl öldüğünü ballandıra ballandıra anlatmaya koyuldu.

Söylediğine göre; kontun ölümü öyle olmuştu ki kendisi bile ölümünün öyle olmasını isterdi. Kontun sonu yalnız dokunaklı değil, ibret vericiydi de; baba oğulun son karşılaşması ise o kadar üzücüydü ki onu hatırladıkça elinde olmayarak gözleri doluyordu. Her şeyi, herkesi o en son, o en korkunç dakikalarda bile tanıyan ve oğluna böylesine duygulu sözler söyleyen baba mı, yoksa o bitkin haliyle insanın içini sızlatan ama buna rağmen üzüntüsünü ölmek üzere olan babasına acı vermemek için saklamaya çalışan Piyer mi daha yüce davranmıştı? Bunu bir türlü kestiremiyordu. Bunları anlatırken, *"C'est pénible, mais cela fait du bien: ça élève l'âme de voir des hommes, comme le vieux comte et son digne fils,"*[3] diyordu. Prensesle Prens Vasiliy'in davranışlarını ve onların bu hareketlerini hiç beğenmediğini de belirtiyordu ama bunu büyük bir sır olarak ve fısıldıyarak söylüyordu.

---

1 Evet azizim, bu hepimiz için büyük bir kayıptır. Sizden söz etmiyorum. Ama Tanrı size yardım eder, gençsiniz ve büyük bir servete sahip oldunuz, öyle ümit ediyorum. Daha vasiyetname açılmadı. Sizi iyi tanıdığım için biliyorum ki bu başınızı döndürmeyecek, ama bu iş size ödevler yüklüyor, aynı zamanda erkekçe davranmanız gerekiyor.

2 O sırada orada bulunsaydım neler olacağını belki daha sonra size anlatırım azizim. Biliyorsunuz, daha dün dayım, Boris'i unutmayacağını söylemişti. Ama vakit kalmadı. Umarım ki babanızın bu dileğini yerine getirirsiniz.

3 Bu acı bir şey, ama ibret verici; yaşlı kontla asil oğlu gibi kişileri görmek insanın ruhunu yüceltiyor.

XXII

Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin çiftliğinde, Lısiye Gori'de genç Prens Andrey ile eşinin gelmesi her gün bekleniyordu; ama bu bekleyiş ihtiyar prensin evindeki sağlam düzene göre akıp giden hayatı hiç bozmuyordu. Sosyetede *"le roi de Prusse"*[1] adı verilen Korgeneral Prens Nikolay Andreyeviç, Çar Pavel zamanında köye sürgün edildiğinden beri kızı Mariya ve kızının nedimesi Matmazel Bourienne'le birlikte Lısiye Gori çiftliğinde oturuyor, başka hiçbir yere gitmiyordu. Gerçi yeni çar tahta çıkınca, başkente gitmesine izin verilmişti, ama o yine de bir yere çıkınamacasına köyde oturmaya devam ediyor, "Biri bana ihtiyaç duyarsa, elbet Moskova'dan Lısiye Gori'ye kadar yüz elli verstlik bir yol yapmaktan çekinmem, benim ise hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacım yok!" diyordu. Ona göre insanların tüm kötülüklerinin iki kaynağı vardı: Biri tembellik, öbürü batıl inançlar! İnsanların başlıca iki fazileti de çalışkanlık ve akıldı. Kızının eğitimiyle kendisi ilgileniyor, ondaki her iki fazileti de geliştirmek için genç kıza cebir ve geometri dersleri veriyor, tüm yaşamını sürüp giden aralıksız işlere göre düzenliyordu. Kendisi ise her zaman bir işle meşgul oluyor, ya anılarını yazıyor, ya yüksek matematik problemleri çözüyor, ya torna tezgâhında bir sigara kutusu yapıyor, ya bahçede çalışıyor ya da çiftliğinde hiç bitmeyen inşaatları kontrol ediyordu.

Çalışmanın en önemli şartının düzen olduğuna inanan prensin bütün hayatında, noktası noktasına uygulanan bir disiplin gözetiliyordu. Sofraya gelişi bile hep aynı değişmeyen düzen içinde ve yalnız her gün aynı saatte değil, aynı dakikada oluyordu! Kızından uşaklara kadar çevresindeki bütün insanlara her zaman sert davranan ve onlardan her zaman üstün çaba göstermelerini bekleyen prens, acıma duygusundan yoksun bir adam değildi, ama bu sertliği yüzünden karşısında bulunanların içinde en katı yürekli insanın bile kolay kolay uyandıramayacağı bir korku ve saygı uyandırıyordu. Emekliydi, artık devlet işlerinde de önemli bir rol oynamıyordu. Yine de çiftliğinin bulunduğu eyalette her müdür gelip onunla görüşmeyi görev sayıyor ve tıpkı mimarın, bahçıvanın ya da Prenses Mariya'nın yaptıkları gibi görüşmenin kararlaştırıldığı saatte ge-

1 Prusya Kralı.

lip prensin odasından çıkmasını, yüksek tavanlı bekleme odasında bekliyordu. Bekleme odasında bulunan her insan, çalışma odasının o kocaman, yüksek kapısı açılıp da içeriden başında pudralı bir peruk, küçük elleri kupkuru, ağarmış, sarkık kaşları, somurttuğunda o zeki, zinde bakışlarının parlaklığını örtecek kadar aşağıya inen orta boylu ihtiyarın çıktığını görünce içinde aynı saygıyı hatta korkuyu duymaktan kendini alamazdı.

Genç evlilerin geleceği günün sabahı Prenses Mariya her zamanki gibi kararlaştırılan saatte babasına "Günaydın," demek için bekleme odasına gelmiş, korkuyla haç çıkararak içinden dua ediyordu. Her gün aynı saatte gelir, her gün de babasıyla yapacağı günlük görüşme kazasız belasız sona ersin diye böyle dua ederdi.

Bekleme odasında oturan perukası pudralı ihtiyar uşak ağır bir hareketle yerinden kalktı, fısıldayarak "Buyurunuz," dedi. Kapının öbür tarafından bir tornanın tekdüze sesleri duyuluyordu. Prenses çekingen bir tavırla kolaylıkla, kayar gibi hareket eden kapıyı hafifçe çekip açtı, eşikte durdu. Prens, tornanın başında çalışıyordu. Kapı açılınca başını çevirip arkaya baktı, sonra tekrar işine koyuldu.

Kocaman çalışma odası her zaman kullanıldığı belli eşyalarla doluydu. Üzerinde kitaplar, planlar bulunan büyük masa, kapıları camlı, anahtarlı yüksek kitap dolapları, üstünde açık bir defter duran, bir tarafı açılmış yüksek yazı masası, yan yana konulmuş aletlerle torna tezgâhı, etrafa saçılmış yongalar, sözün kısası her şey, burada sürekli olarak çeşitli işlerin yapıldığını ve çok çalışıldığını gösteriyordu. Sırma işlemeli Tatar çizmesinin içindeki pek büyük olmayan ayağın hareketlerinden, kuru, damarlı elin sert bastırışından, prenste hâlâ kolay kolay boyun eğmeyen ve daha birçok şeylere karşı direnebilecek bir kuvvet, bir zindelik olduğu anlaşılıyordu. Birkaç devir yaptıktan sonra ayağını tezgâhın pedalından kaldırdı, oyma kalemini sildi, onu tezgâha bitişik deri cebin içine attı, sonra masaya yaklaşarak kızını yanına çağırdı. Çocuklarını hiçbir zaman haç çıkararak kutsamazdı. Bu yüzden ona sadece henüz tıraşsız, diken diken yanağını uzattı. Ciddi ama dikkatli ve şefkatli bir tavırla kızını tepeden tırnağa süzdü:

– İyisin ya, dedi. Haydi gel, otur!

Üzerine kendi eliyle bir şeyler yazdığı geometri defterini aldı,

ayağıyla koltuğunu kendine doğru çekti. Aceleyle aradığı yaprağı buldu, bir paragrafın başından öteki paragrafa kadar sert tırnağıyla işaretledi:

– Bu yarına! dedi.

Prenses deftere doğru eğildi. İhtiyar adam masanın üst kısmındaki çekmeceden üzeri bir kadın yazısıyla yazılmış bir zarf çıkardı, onu birden masanın üzerine fırlattı:

– Dur! Sana bir mektup var! dedi.

Prenses mektubu görünce yüzü kıpkırmızı oldu. Zarfı aldı, eğilerek ona baktı. Prens hâlâ sağlam olan sarımtırak dişlerini gösteren soğuk bir gülümseyişle:

– Heloise'dan mı? diye sordu.

Prenses çekingen bir tavırla baktı, aynı çekingen tavırla gülümsedi.

– Evet, Jüli'den.

Prens:

– İki mektuba daha müsaade ederim, dedi, ama üçüncüsünü okurum. Çok saçma şeyler yazıyorsunuz, diye korkuyorum. Haberin olsun, üçüncüsünü okuyacağım!

Prenses daha çok kızararak ona mektubu uzattı:

– İsterseniz bunu okuyun *mon père,*[1] diye karşılık verdi.

Prens, kızının mektup tutan elini iterek kısaca:

– Üçüncüsünü okuyacağım dedim ya! dedi ve dirseğini masaya dayadı. Üzerinde geometrik şekiller bulunan defteri kendine doğru çekti. "Haydi bakalım," diye söylendi. Defterin üzerinden kızına doğru eğilerek bir elini onun oturduğu koltuğun arkalığına koydu. Bunun üzerine prenses, sanki her taraftan kendisini yıllardır alıştığı kekremsi bir koku sarıyormuş gibi bir duygu içinde kaldı. Bu, ihtiyarlara özgü genzi yakan bir tütün kokusuydu.

– Haydi bakalım küçük hanım, bu üçgenler benzerdir; dikkat et görürsün, A, B, C açısı...

Prenses korku içinde babasının hemen yanı başındaki parlak gözlerine bakıyordu; yüzünde yer yer kırmızı lekeler belirmişti. Hiçbir şey anlamadığı ve çok korktuğu öyle belliydi ki bu korku yüzünden babasının daha sonra söyleyeceği sözler ne kadar açık

1 Babacığım.

olursa olsun, onları gene anlayamayacaktı. Bu işte suç öğretmende mi, yoksa öğrencide miydi? Bunu kestirmek zordu. Yalnız, her gün aynı şey oluyordu. Prensesin gözleri bulanıyor, genç kız hiçbir şey göremiyor, işitemiyor, yalnız babasının kupkuru, sert yüzünü yanı başında görüyor, nefesini, kokusunu duyuyor ve bir an önce çalışma odasından çıkıp gitmekten, problemi kendi odasında rahatça çözmekten başka bir şey düşünmüyordu. İhtiyar, çileden çıkıyor, gürültüyle koltuğunu bir ileri bir geri çekiyor; öfkeye kapılmamak için kendini tutmaya çalışıyor, ama her seferinde öfkelenerek genç kızı azarlıyor, bazen de defteri elinden fırlatıyordu.

Prenses yanlış karşılık vermişti. Prens defteri iterek:

– Ne aptal şeysin sen! diye bağırdı, hızla arkasını döndü, hemen sonra yerinden kalktı, bir aşağı bir yukarı dolaştı, sonunda gelip prensesin saçlarına dokundu ve tekrar oturdu. Koltuğunu genç kızın yanına çekerek problemi açıklamaya koyuldu.

Sonunda prenses kendisine verilmiş olan ödevlerin yazıldığı defteri alıp oradan gitmeye hazırlandığı sırada, babası:

– Olmaz prenses, olmaz! dedi: Matematik çok önemli bir şeydir, küçük hanım! Senin o budala hanımefendilere benzemeni istemiyorum. Sabret, seveceksin...

Hafifçe kızının yanağını okşadı:

– Aklında ne kadar saçmalık varsa hepsi gider, dedi.

Prenses oradan çıkıp gitmek istiyordu, ama babası bir hareketle onu durdurdu ve yüksek masanın çekmecesinden yaprakları açılmamış yeni bir kitap çıkardı:

– Al bakalım, Hebise'in bir kitap daha göndermiş sana! *Sırların Anahtarı* diye bir şey. Dinine düşkün kız! Her neyse kimsenin dinine karışmam... Kitabı şöyle bir gözden geçirdim! Al bakalım, haydi güle güle! Güle güle!

Kızının omuzuna hafifçe vurdu, arkasından da kapıyı içeriden kilitledi.

Prenses Mariya odasına yüzünde hüzünlü, korkulu bir ifadeyle döndü. Bir ifade nadiren kayboluyor ve zaten güzel olmayan, hastalıklı yüzünü daha da sevimsiz gösteriyordu. Her tarafında küçük fotoğraflar ve yığınlarla defter, kitap bulunan yazı masasının başına oturdu. Babası ne kadar düzene düşkün bir insansa prenses de

o kadar dağınıktı. Geometri defterini masanın üzerine koydu, sabırsızlıkla zarfı açmaya başladı. Mektup prensesin en yakın çocukluk arkadaşından geliyordu; bu arkadaşı Rostovların isim gününde bulunan Jüli Kuragina'ydı.

Jüli şöyle yazıyordu:

> *Chère et excellente amie, quelle chose terrible et effrayante que l'absence! J'ai beau me dire que la moitié de mon existence et de mon bonheur est en vous, que malgré la distance qui nous sépare, nos coeurs sont unis par des liens indissolubles; le mien se révolte contre la destinée, et je ne puis, malgré les plaisirs et les distractions qui m'entourent, vaincre une certaine tristesse cachée que je ressens au fond du coeur depuis notre séparation. Pourquoi ne sommes-nous pas réunies, comme cet été dans votre grand cabinet sur le canapé bleu, le canapé à confidences? Pourquoi ne puis-je, comme il y a trois mois, puiser de nouvelles forces morales dans votre regard si doux, si calme et si pénétrant regard que j'aimais tant et que je crois voir devant moi quand je vous écris?*[1]

Prenses Mariya mektubun burasına gelince içini çekti, sağındaki yuvarlak aynaya baktı. Aynada, sevimsiz, zayıf yüzü ve çelimsiz vücudu görünüyordu. Her zaman hüzünlü bir ifade taşıyan gözleri şimdi aynadaki hayaline daha da umutsuz bakıyordu. Prenses "Beni pohpohluyor!" diye düşündü, aynaya arkasını dönüp tekrar okumaya koyuldu. Ama Jüli hiç de arkadaşını aldatmamıştı: Prensesin gözleri gerçekten iri, derin bakışlı ve aydınlıktı (Sanki güneşin ışınları küme halinde bu gözlerden dışarı fışkırıyordu). O kadar güzel gözleri vardı ki çok defa bütün yüzünün çirkinliğine rağmen, bakışları güzellikten daha çekici bir etki yapardı. Ama prenses gözlerindeki bu ifadeyi hiç görmemişti; çünkü gözlerinde bu ifade ancak prenses

---

1 "Sevgili, biricik arkadaşım, ayrılık denilen şey ne kadar da korkunçmuş! Kendi kendime hayatımın ve mutluluğumun yarısının size bağlı olduğunu ne kadar tekrarlasam, bizi ayıran mesafeye rağmen kalplerimizin kopmaz bağlarla bağlı olduğunu ne kadar söylesem yüreğim gene kadere isyan ediyor, çevremdeki eğlencelere, zevk verecek şeylere rağmen ta içimde, ayrıldığımızdan beri bir hüzün duymaktan kendimi alamıyorum. Neden şu anda bu yaz olduğu gibi, sizin o geniş çalışma odanızda, mavi kanapenin, sırlarımızı birbirimize söylediğimiz kanapenin üzerinde yan yana oturmuyoruz? Neden bundan üç ay önce olduğu gibi şimdi de o tatlı, o sakin, o insanın içine kadar giren bakışlarınızdan, size şu mektubu yazdığım sırada karşımda görür gibi olduğum bakışlarınızdan yeniden kuvvet alamıyorum?"

kendini düşünmediği zamanlar belirirdi. Bütün insanlarda olduğu gibi, kendisini aynada seyretmeye koyulur koyulmaz yüzü anormal, gergin, sevimsiz bir hal alıyordu. Tekrar okumaya koyuldu.

"Tout Moscou ne parle que guerre. L'un de mes deux frères est déjà à l'étranger, l'autre est avec la garde, qui se met en marche vers la frontière. Notre cher empereur a quitté Pétersbourg et, à ce qu'on prétend, compta lui-même exposer sa précieuse existence aux chances de la guerre. Dieu veuille que le monstre corsicain, qui détruit le repos de l'Europe, soit terrassé par l'ange que le tout-puissant, dans sa miséricorde, nous a donné pour souverain. Sans parler de mes frères, cette guerre m'a privée d'une relation des plus chères à mon coeur. Je parle du jeune Nicolas Rostoff qui avec son enthousiasme n'a pu supporter l'inaction et a quitté l'université pour aller s'enroler dans l'armée. Eh bien, chère Marie, je vous avouerai, que malgré son extrême jeunesse, son départ pour l'armée à été un grand chagrin pour moi. Le jeune homme, dont je vous parlais cet été, a tant de noblesse, de véritable jeunesse qu'on rencontre si rarement dans le siècle où nous vivons parmi nos vieillards de vingt ans. Il a surtout tant de franchise et de coeur. Il est tellement pur et poétique, que mes relations avec lui, quelques passagères qu'elles fussent, ont été l'une des plus douces jouissances de mon pauvre coeur, qui a déjà tant souffert. Je vous raconterai un jour nos adieux et tout ce qui s'est dit en partant. Tout cela est encore trop frais. Ah! Chère amie, vous êtes heureuse de ne pas connaître ces jouissances et ces peines si poignantes. Vous êtes heureuse, puisque les dernières sont ordinairement les plus fortes! Je sais fort bien que le comte Nicolas est trop jeune pour pouvoir jamais devenir pour moi quelque chose de plus qu'un ami, mais cette douce amitié, ces relations si poétiques et si pures ont été un besoin pour mon coeur. Mais n'en parlons plus. La grande nouvelle du jour qui occupe tout Moscou est la mort du vieux comte Bezuhov et son héritage. Figurez-vous que les trois princesses n'ont reçu que très peu de chose, le Prince Basile rien, est que c'est M. Pierre qui a tout hérité, et qui par dessus le marché a été reconnu pour fils légitime, par conséquent comte Bezuhov et posseseur de la plus belle fortune de la Russie. On prétend que le prince Basile a joué un très vilain rôle dans toute cette histoire et qu'il est reparti tout penaud pour Pétersbourg.

Je vous avoue, que je comprends trés peu, toutes ces affaires de legs et de testament; ce que je sais, c'est que depuis que le jeune homme que nous connaissions tous sous le nom de M. Pierre tout court est devenu comte Bezuhov et possesseur de l'une des plus grandes fortunes de la Russie. Je m'amuse fort à observer les changements de ton et des manières des mamans accablées de filles à marier et des demoiselles elles-mêmes à l'égard de cet individu, qui, par parenthèse, m'a paru toujours être un paure sire. Comme on s'amuse depuis deux ans à me donner des promis que je ne connais pas le plus souvent, la chronique matrimoniale de Moscou me fait comtesse Bezuhov. Mais vous sentez bien que je ne me soucie nullement de le devenir. À propos de mariage, savez-vous que tout dernièrement la tante en général, Anna Mihailovna m'a confié sous le sceau du plus grand secret un projet de mariage pour vous. Ce n'est ni plus ni moins, que le fils du Prince Basile, Anatole, qu'on voudrait ranger en le mariant à une personne riche et distinguée, et c'est sur vous qu'est tombé le choix des parents. Je ne sais comment vous envisagerez la chose, mais j'ai cru de mon devoir de vous en avertir. On le dit très beau et très mauvais sujet; c'est tout ce que j'ai pu savoir sur son compte.

Mais assez de bavardage comme cela. Je finis mon second feuillet, et maman me fait chercher pour aller dîner chez les Apraksines. Lisez le livre mystique que je vous envoie et qui fait fureur chez nous. Quoiqu'il y ait des choses dans ce livre difficiles à atteindre avec la faible conception humaine, c'est un livre admirable dont la lecture calme et élève l'âme. Adieu! Mes respects à monsieur votre père et mes compliments à Mlle Bourienne. Je vous embrasse comme je vous aime.

Julie

P.S. – Donnez moi, des nouvelles de votre frère et de sa charmante petite femme.[1]

1 "Bütün Moskova savaştan söz ediyor. Kardeşlerimden biri sınır dışına gitti bile, öbürü ise sınıra doğru sefere çıkan süvari alayında. Sevgili hükümdarımız da Petersburg'dan ayrılıp anlaşıldığına göre, o kıymetli varlığını savaşın tehlikeleri içine atmaya karar vermiş. İnşallah, ulu Tanrı'nın, lütfederek başımıza getirdiği melek, bütün Avrupa'nın huzurunu bozan o Korsikalı canavarı tepe taklak edecek. Bu savaş beni kardeşlerimden olduğu gibi, yürekten bağlı olduğum kimselerin birinden ayırmış oldu. Duyduğu büyük heyecan içinde, hareketsiz duramayarak üniversiteyi bırakıp orduya giren genç Nikolay Rostov'dan söz ediyorum. Size şunu itiraf etmek istiyorum ki sevgili Mariciğim, çok genç olmasına rağmen, onun orduya katılışı benim için çok acı bir şey oldu. Size geçen yaz anlattığım bu gençte, öylesine bir soyluluk, öylesine bir

Prenses daldı, düşünceli düşünceli gülümsedi (O ışıklı gözlerinin aydınlattığı yüzü büsbütün değişivermişti). Birden doğruldu, ağır adımlarla masaya yaklaştı, bir kâğıt aldı. Biraz sonra eli kâğıdın üzerinde hızlı hızlı hareket ediyordu. Verdiği karşılıkta şöyle yazıyordu:

---

gençlik aşkı var ki böyle bir heyecana çağımızda, bizim yirmi yaşında ihtiyarlar arasında az rastlanır. O kadar açık kalpli ve iyi yürekli ki! Aynı zamanda o kadar temiz, o kadar şiir dolu bir varlık ki onunla olan ilişkilerim, bütün gençliğine rağmen, şimdiye kadar bunca acı çekmiş olan yüreğim için en tatlı teselli kaynaklarından biri oldu: Bir gün size nasıl vedalaştığımızı ve bu vedalaşma sırasında birbirimize neler söylediğimizi anlatırım. Şimdilik her şey daha o kadar taze ki... Ah, sevgili kardeşim, bu yakıcı zevkleri, aynı zamanda bu yakıcı dertleri tatmadığınız için ne mutlusunuz. Mutlusunuz, çünkü o dertler zevklerinden çok daha büyüktür. Çok iyi biliyorum, Kont Nikolay o kadar genç ki benim için, bir arkadaştan başka bir şey olamaz. Ama bu arkadaşlık çok tatlı bir şey... Hem o şiir dolu, o tertemiz ilişkiler yüreğim için bir ihtiyaçtı. Her neyse şimdilik bu konuda söylediklerim yeter. Şu anda bütün Moskova'yı ilgilendiren en önemli haber, ihtiyar Kont Bezuhov'un ölümü ve mirasıdır. Düşünün bir kez, üç prensese pek az bir şey kaldı. Prens Vasiliy hiçbir şey alamadı, Mösyö Piyer ise kontun tek mirasçısı oldu, üstelik kontun meşru oğlu olduğu kabul edildi, böylece Kont Bezuhov ünvanını aldığı gibi, Rusya'nın en büyük servetine de konmuş oldu. Diyorlar ki Prens Vasiliy bütün bu olup bitenlerde çok çirkin bir rol oynamış ve Petersburg'dan derin bir utanç duygusu içinde ayrılmış. İtiraf ederim ki bütün o vasiyetname işlerini filan pek iyi anlamıyorum: Bildiğim bir şey varsa o da hepimizin yalnız Piyer olarak tanıdığı genç adamın, Kont Bezuhov unvanını alıp da Rusya'nın en büyük servetlerinden birinin sahibi olduğundan beri, gelinlik çağda kızlarının yükünü taşıyan annelerin onunla konuşurlarken nasıl tonlarını değiştirdikleri, söz konusu genç kızların da o beye karşı davranışlarının nasıl başkalaştığıdır. Bunları görerek için için eğleniyorum; şunu da parantez arasında söyleyeyim ki bu adam bana her zaman üzerinde durulmaya değmez biri olarak görünmüştür. İki yıldır herkes, bana çoğunu hiç tanımadığım nişanlılar bulmayı kendine bir eğlence saydığı için, bu sefer de Moskova'da falanı filanla evlendirenler, benim de Kontes Bezuhova olacağımı ileri sürüyorlar. Ama bunu hiç istemediğimi tabii anlıyorsunuz. Evlenme bahsi açılmışken söyleyeyim: Biliyor musunuz ki herkesin teyzesi olan Anna Mihailovna bu büyük sırrı kimseye açmamam şartıyla, sizi evlendirmek için tasarladığı planı bana açtı. Söz konusu olan kişi Prens Vasiliy'in oğlu Anatol'dür; onu zengin ve soylu genç bir kızla evlendirmek istiyorlarmış, annesiyle babası da sizi seçmişler. Bunu nasıl karşılayacağınızı bilemiyorum ama size bildirmeyi bir ödev sayıyorum. Diyorlar ki çok yakışıklı, çok çapkınmış. Onun hakkında öğrenebildiklerim bunlar.

Bu kadar gevezelik yeter, ikinci yaprağın sonuna geldim. Annem ise öğle yemeğine Apraksinlere gitmek için beni çağırtmış.

Size gönderdiğim mistik kitabı okuyun; bu kitap burada çok büyük bir ilgi uyandırdı. Gerçi içinde zayıf insan aklının güçlükle kavrayacağı şeyler var ama, çok güzel bir kitaptır; onu okumak insanı sakinleştiriyor ve ruhunu yükseltiyor. Allahaısmarladık, babanıza saygılarımı, Matmazel Bourienne'e de selamlarımı iletin. Sizi bütün kalbimle kucaklarım.

Jüli

Not: Erkek kardeşinizle o şirin eşinin haberlerini beklerim.

Chère et excellente amie. Votre lettre du 13 m'a causé une grande joie. Vous m'aimez donc toujours, ma poétique Julie. L'absence, dont vous dites tant de mal, n'a donc pas eu son influence habituelle sur vous. Vous vous plaignez de l'absence – que devrai-je dire moi, si j'osais me plaindre, privée de tous ceux qui me sont chers? Ah! Si nous n'avions pas la religion pour nous consoler, la vie serait bien triste. Pourquoi me supposez-vous un regard sévère quand vous me parlez de votre affection pour le jeune homme? Sous ce rapport je ne suis rigide que pour moi. Je comprends ces sentiments chez les autres et si je ne puis approuver ne les ayant jamais ressentis, je ne les condamme pas. Il me paraît seulement que l'amour chétien, l'amour du prochain, l'amour pour ses ennemis est plus méritoire, plus doux et plus beau, que ne le sont les sentiments que peuvent inspirer les beaux yeux d'un jeune homme à une jeune fille poétique et aimante commes vous.

La nouvelle de la mort du comte Bezuhov nous est parvenue avant votre lettre, et mon père en a été très affecté. Il dit que c'était l'avant-dernier représentant du grand siècle, et qu'à présent c'est son tour, mais qu'il fera son possible pour que son tour vienne le plus tard possible. Que Dieu nous garde de ce terrible malheur! Je ne puis partager votre opinion sur Pierre que j'ai connu enfant. Il me paraissait toujours avoir un coeur excellent, et c'est la qualité que j'estime le plus dans les gens. Quant à son héritage et au rôle qu'y a joué le prince Basile, c'est bien triste pour tous les deux. Ah! Chère amie la parole de notre divin sauveur qu'il est plus aisé à un chameau de passer par le trou d'une aiguille, qu'il ne l'est à un riche d'entrer dans le royaume de Dieu, cette parole est terriblement vraie; je plaints le prince Basile et je regrette encore davantage Pierre. Si jeune et accablé de cette richesse, que de tentations n'aura-t-il pas à subir! Si on me demandait ce que je désirerais le plus au monde, ce serait d'être plus pauvre que plus pauvre des mandiants. Mille grâces chère amie, pour l'ouvrage que vous m'envoyez et qui fait si grande fureur chez vous. Cependant puisque vous me dites qu'au milieu de plusieurs bonnes choses il y en a d'autres que la faible conception humaine ne peut atteindre il me paraît assez inutile de s'occuper d'une lecture inintelligible; qui par la même ne pourrait être d'aucun fruit. Je n'ai jamais pu comprendre la passion qu'ont certaines personnes de s'embrouiller l'entendement,

en attachant à des livres mystiques qui n'élèvent que des doutes dans leurs esprits, exaltent leur imagination et leur donnent un caractère d'exagération tout à fait contraire à la simplicité chrétienne. Lisons les Apôtres et l'Evangile. Ne cherchons pas à pénétrer ce que ceux-là renferment de mystérieux car, comment oserions–nous, misérables pécheurs que nous sommes, prétendre à nous initier dans les secrets terribles et sacrés de la Providence, tant que nous portons cette dépouille charnelle qui élève entre nous et l'Éternel un voile impénétrable? Bornons-nous donc à étudier les principes sublimes que notre divin Sauveur nous a laissé pour notre conduite ici-bas: cherchons à nous y confermer et à les suivre, persuadons-nous que moins nous donnons d'essor à notre faible esprit humain et plus il est agréable à Dieu, qui rejette toute science ne venant pas de lui; que moins nous cherchons à approfondir ce qu'il Lui a plu de dérober à notre connaissance et plutôt il nous accordera la découverte par son divin esprit.

Mon père ne m'a pas parlé du prétendant mais il m'a dit seulement qu'il a reçu une lettre et attendait une visite du prince Basile. Pour ce qui est du projet de mariage qui me regarde, je vous dirai chère et excellente amie, que le mariage, selon moi, est une institution divine à laquelle il faut se conformer. Quelque pénible que cela soit pour moi, si le Tout-Puissant m'impose-jamais le devoir je le pourrai, sans m'inquiéter de l'examen de mes sentiments à l'égard de celui qu'il me donnera pour époux.

J'ai reçu une lettre de mon frère, qui m'annonce son arrivée à Lisiye Gori avec sa femme. Ce sera une joie de courte durée, puis qu'il nous quitte pour prendre part à cette malheureuse guerre, à laquelle nous sommes entrainés Dieu sait comment et pourquoi. Non seulement chez vous au centre des affaires et du monde on ne parle que de gerre, mais ici au milieu de ces travaux champêtres et de ce calme de la nature, que les citadins se représentent ordinairement à la campagne, les bruits de la guerre se font entendre et sentir péniblement. Mon père ne parle que marche et contre marche, choses auxquelles je ne comprends rien; et avant-hier, en faisant ma promenade habituelle dans la rue du village, je fus témoin d'une scène déchirante... C'était un convoi des recrues enrolées chez nous et expédiées pour l'armée. Il fallait voir l'état dans lequel se trouvaient les mères, les femmes, les

enfants, des hommes qui partaient et entendre les sanglots des uns et des autres! On dirait que l'humanité a oublié les lois de son divin Sauveur, qui prêchait l'amour et le pardon des offenses et qu'elle fait consister son plus grand mérite dans l'art de s'entretuer.

Adieu, chère et bonne amie, que notre divin Sauveur et sa très Sainte Mère vous aient en Leur sainte et puissante garde.

Marie.[1]

---

1 "Sevgili arkadaşım. 13 tarihli mektubunuz beni çok sevindirdi. Demek bana olan sevginiz sönmedi, benim şair ruhlu Juliciğim. O halde, bu kadar kötülediğiniz o ayrılık sizin üzerinizde her zamanki etkisini yapmamış. Ayrılıktan şikâyet ediyorsunuz. Ya ben şikâyet etmeye cesaretim olsaydı ne demeliydim? Ben ki bütün sevdiklerimden ayrı düştüm. Ah! Eğer bizi teselli edecek bir dinimiz bulunmasaydı, yaşantımız ne kadar hüzünlü olacaktı! O genç adama olan eğiliminizden söz ederken niçin benim sert bir tavır takındığımı söylüyorsunuz? Ben bu bakımdan yalnız kendime karşı sert bir tavır takınırım. Başkalarının bu duygularını anlıyorum ve kendim hiçbir zaman öyle bir şey yaşamadığım için onları beğenmesem bile, hiçbir zaman ayıplamam. Yalnız bana öyle geliyor ki, insanın hemcinslerine karşı bir Hıristiyan olarak duyduğu sevgi, düşmanlara karşı gösterdiği sevgi, sizin gibi şair ruhlu, seven bir genç kızın içinde bir delikanlının güzel gözlerinin uyandırdığı duygulardan çok daha değerli, daha tatlı, daha güzel bir şeydir.

Kont Bezuhov'un ölüm haberini mektubunuz gelmeden önce almıştık ve bu haber, babamı çok üzdü. Kontun yüzyılın o büyük temsilcileri arasında, sondan ikinci olduğunu, ölüm sırasının şimdi kendisine geldiğini, ama bu sıranın mümkün olduğu kadar geç gelmesi için elinden geleni yapacağını söylüyordu. Tanrı böyle bir felaketten bizi korusun!

Daha çocukken tanıdığım Piyer için ileri sürdüğünüz düşüncelere katılamayacağım. Bana daima çok iyi kalpli bir insan olarak görünmüştür, bu da insanlarda en çok değer verdiğim özelliktir. Vasiyetname ile Prens Vasiliy'in oynadığı role gelince, bu, her ikisi için de kötü bir şeydir. Ah sevgili kardeşim, ulu kurtarıcımız Hazret-i İsa'nın "Bir zenginin cennete girmesi, bir devenin iğne deliğinden geçmesinden daha zordur." sözleri ne kadar korkunç, ne kadar yerinde sözlerdir! Prens Vasiliy'e acıyorum. Piyer'e ise daha da çok acırım. Bu genç yaşında böyle kocaman bir servetin yükünü omuzlarına almak ne zor! Kim bilir nelere göğüs germesi gerekecek. Eğer bana "Dünyada en çok ne istersin?" diye sorsalardı, "En fakir insandan daha fakir olmayı isterdim", diye karşılık verirdim. Bana gönderdiğiniz ve oralarda bunca gürültüye yol açan kitap için binlerce teşekkür. Bununla birlikte söylediğiniz gibi bu kitapta birçok iyi şeyin arasında insan oğlunun zayıf aklıyla kavrayamayacağı şeyler de bulunduğuna göre, bana böyle geliyor ki anlaşılmadığı için hiçbir fayda sağlamasına imkân olmayan bir kitapla meşgul olmak gereksiz bir şeydir. Bazı insanların içlerinde yalnız şüphe uyandıran, hayallerini tahrik eden ve onlara Hıristiyan dinindeki sadeliğe tamamen aykırı bir büyüklük taslama huyunu kazandıran mistik birtakım kitaplarla zihinlerini bulandırmalarına, bu kitaplara bir tutkuyla bağlanmalarına hiçbir zaman akıl erdiremediğimiz. Azizlerin eserlerini ve İncil'i okusak daha iyi ederiz. O kitaplardaki gizli bilgileri anlamaya çalışmayalım, çünkü biz zavallı günahkârlar ölümsüz olanla bizim aramızda anlaşılması imkânsız bir perde olarak gerilen beden dediğimiz kalıbı taşıdıkça Tanrı'nın o kutsal, o korkunç sırlarını nasıl anlayabi-

Prenses Mariya'nın içinde bulunduğu ciddi, hüzünlü ve can sıkıcı havaya birden kendi varlığıyla birlikte, bambaşka, hafif, neşeli ve kendinden memnun olduğunu belirten bir hava getiren Matmazel Bourienne dolgun, tatlı sesiyle "r"leri çatlata çatlata, aceleyle:

– *Ah, vous expédiez le courrier, princesse, moi j'ai déjà expédié le mien. J'ai écris à ma pauvre mère,*[1] dedi. Sonra sesini alçaltarak devam etti:

– *Princesse, il faut que je vous prévienne, le prince a eu une altercation, altercation...*[2]

"R"leri mahsus bastıra bastıra ve kendi sesini dinlemekten zevk alarak konuşuyordu.

---

liriz? Kuvvetini Tanrı'dan alan kurtarıcımızın bizim burada, bu dünyada nasıl davranmamız gerektiğini gösteren o büyük kurallarını incelemekle yetinelim daha iyi; bu kurallara uyalım ve şunu kabul etmeye çalışalım ki aklımızı ne kadar az dizginsiz bırakırsak Tanrı bizden o kadar hoşnut olur! Kendisinden gelmeyen her türlü bilgiyi reddeden Tanrı'nın bizden saklamak istediği konuların derinliğine ne kadar az girersek onun zekâsının yüceliğini o kadar çabuk kavrarız.

Babam bana bir talip çıktığını söylemedi, yalnız bir mektup aldığını ve Prens Vasiliy'i beklediğini söyledi, evlilik konusundaki düşüncelerime gelince, size şunu söyleyeyim ki sevgili, eşsiz kardeşim, bence evlilik Tanrı'nın ortaya koyduğu ve boyun eğmemiz gereken bir kuraldır. Bu bakımdan bana ne kadar ağır gelirse gelsin, Tanrı bana bir eş, bir ana olmak sorumluluğunu yüklemeyi istiyorsa bu ödevleri onun bana eş olarak nasip ettiği kişiye karşı içimde uyanan duyguları incelemeden, elimden geldiği kadar iyi yapmaya çalışırım.

Ağabeyimden mektup aldım, karısıyla birlikte Lısiye Gori'ye geleceğini haber veriyor. Sevincimiz uzun sürmeyecek, çünkü bu savaşa katılmak üzere bizden tekrar ayrılacak; bu savaşa neden, niçin katıldık, Tanrı bilir. Yalnız sizde, iş hayatının ve sosyetenin toplandığı başkentinizde değil, burada, kentlilerin genel olarak çok sakin olarak düşündükleri köyümüzde, bu sessizlikte ve tarla işlerinin arasında bile savaşın yankıları duyuluyor ve kendilerini ağır bir şekilde hissettiriyor. Babam seferden ve karşı harekâttan başka hiçbir şeyden söz etmiyor. Ben ise bunlardan hiçbir şey anlamıyorum. Bundan üç gün önce de köyün sokaklarında her zamanki gezintimi yaparken yürekler acısı bir sahneye şahit oldum... Bu askere alınarak orduya gönderilen kura erlerinden bir gruptu. Gidenlerin annelerinin, eşlerinin ve çocuklarının durumunu görüp iki tarafın nasıl hıçkıra hıçkıra ağladıklarını işitseydiniz! İnsanlık, sevgiyi ve yapılan kötülükleri affetmeyi öğreten kurtarıcısının öğütlerini unutmuş ve en önemli üstünlüğünün birbirini öldürmek sanatında olduğuna inanmış gibiydi.

Allahaısmarladık, sevgili iyi kalpli arkadaşım. İlahi kurtarıcımız ile kutsal annesi sizi o kudretli, o kutsal himayesine alsın.

Marie."

1 A! Mektup mu gönderiyorsunuz prenses, ben kendi mektubumu gönderdim bile. Anneciğime yazdım.

2 Size haber vermeliyim prenses, prens münakaşa etti, münakaşa...

– *Une altercation avec Michel Ivanoff. Il est de très mauvaise humeur, très morose! Soyez prévenue, vous savez...*[1]

– *Ah! chère amie*, dedi Prenses Mariya. *Je vous ai priée de ne jamais me prévenir de l'humeur dans laquelle se trouve mon père. Je ne me permets pas de le juger et je ne voudrais pas que les autres le fassent.*[2]

Prenses saate baktı, klavsen çalmak için ayırması gereken süreden beş dakikanın geçmiş olduğunu fark edince, korku içinde oturma odasına gitti. Günlük işler için uygulanan düzene göre, prenses saat on iki ila iki arasında klavsen çalmalı, prens de dinlemeliydi.

XXIII

Ak saçlı uşak geniş çalışma odasında oturuyor, prensin horultusuna kulak kabartarak arada bir şekerleme yapıyordu. Evin ta öbür ucundan, kapalı kapıların ardından Dussek'in belki yirmi defa tekrarlanan sonatının güç pasajları duyuluyordu.

Bu sırada kapıya bir faytonla bir briçka yaklaştı; arabadan Prens Andrey indi, kısa boylu karısının inmesine yardım etti, onu öne geçirdi. Başına peruka giymiş olan ihtiyar Tihon, bekleme odasının kapısını aralayıp başını uzattı, fısıldayarak prens hazretlerinin uykuda olduklarını bildirdi, hemen sonra da kapıyı kapadı. Çünkü Tihon biliyordu ki prensin oğlunun gelmesi de herhangi bir olağanüstü olay da günlük düzeni bozmamalıydı. Belli ki, Prens Andrey de bunu en az Tihon kadar iyi biliyordu; babasının âdetleri onu görmeyeli beri değişti mi diye yoklamak istiyormuş gibi saatine baktı, değişmediği kanısına varınca da karısına doğru döndü:

– Yirmi dakika sonra kalkar. Gel, Prenses Mariya'nın yanına gidelim, dedi.

Küçük prenses, bu süre içinde şişmanlamıştı, ama konuşmaya başladığında gözleri de üstünde küçük tüyler bulunan kısa üst dudağı da yine neşeyle, sevimli sevimli hafifçe yukarı doğru kalkıyordu. Etrafına bakınarak, evinde balo veren birini övermiş gibi:

1 Mişel Ivanov'la tartıştı. Çok canı sıkılıyor, çok somurtkan. Haberiniz olsun... Biliyorsunuz.

2 Ah sevgili dostum, babamın ruh halini bana asla söylememenizi sizden rica etmiştim. Onun hakkında hüküm vermek bana düşmez, başkalarının da bunu yapmasını istemiyorum.

– *Mais c'est un palais!* dedi. *Allons vite, vite...*[1]

Gözlerini etrafta gezdirirken Tihon'a da, kocasına da onlara yol gösteren uşağa da gülümsüyordu.

– *C'est Mariya qui s'exerce? Allons doucement, il faut la surprendre.*[2]

Prens Andrey, nazik, aynı zamanda hüzünlü bir tavırla arkasından yürüyordu. Yanından geçerken elini öpen ihtiyara:

– İhtiyarlamışsın sen Tihon! dedi.

Klavsen seslerinin duyulduğu kapının önüne geldiklerinde, yan kapıdan güzel, sarışın bir Fransız kızı dışarı fırladı. Matmazel Bourienne sevincinden çıldıracak gibiydi.

– *Ah! Quel bonheur pour la princesse. Enfin! Il faut que je la prévienne!*[3] dedi.

Prenses:

– *Non, non, de grâce... Vous êtes mademoiselle Bourienne, je vous connais déjà par l'amitié que vous porte ma belle-soeur,*[4] diyerek onunla öpüştü. *Elle ne nous attend pas!*[5]

Tekrar tekrar aynı parçanın çalındığı oturma odasına yaklaştılar. Prens Andrey durdu, sanki tatsız bir şey olmasını bekliyormuş gibi yüzünü buruşturdu.

Prenses içeri girdi, çalınan parça yarıda kesildi: Bir çığlık, sonra Prenses Mariya'nın ağır adımları ile öpüşmeler duyuldu. Prens Andrey içeri girdiğinde, ancak düğün sırasında kısa bir süre görüşmüş olan gelin-görümce, birbirlerine sarılmış, ilk anda rastgele birbirlerini öpüyorlardı. Matmazel Bourienne yanlarında duruyordu; ellerini göğsüne bastırmış onlara tapar gibi bakarak gülümsüyordu. Belli ki o anda içinden hem ağlamak, hem de gülmek geliyordu. Prens Andrey, omuzlarını silkerek müzik seven insanların falsolu bir ses duydukları vakit yaptıkları gibi yüzünü buruşturdu. İki kadın önce birbirlerini bıraktılar, sonra tekrar sanki geç

---

1 Ama burası bir saray! Haydi çabuk gidelim, çabuk...

2 Mariya mı egzersiz yapıyor? Yavaş, gidelim, onu çalarken yakalamalı.

3 Ah prenses için ne büyük bir şeref. Sonunda geldiniz! Gidip ona haber vermeliyim!

4 Hayır, hayır, çok rica ederim... Siz Matmazel Bourienne'siniz. Görümcemin size olan dostluğunu bildiğim için tanıdım.

5 Bizi beklemiyor!

kalmaktan korkuyorlarmış gibi el ele tutuştular, birbirlerinin ellerini sonra da yüzlerini öpmeye başladılar, en sonunda Prens Andrey'i çok şaşırtan bir hareketle ikisi de ağlamaya başladılar ve tekrar tekrar öpüştüler. Matmazel Bourienne de ağlamaya başlamıştı. Prens Andrey'in bunlardan sıkıldığını görüyorlardı; ama her iki kadın için de o anda ağlamaları o kadar olağan bir şeydi ki bu görüşmenin başka bir şekilde olabileceğini akıllarından bile geçirmiyor gibiydiler. İkisi birden aynı anda konuşmaya başlamışlardı:

– *Ah! Chère!.. Ah! Marie!..*[1] diye söylendiler ve gülüştüler, *J'ai rêvé cette nuit... Vous ne nous attendiez donc pas?.. Ah! Marie, vous avez maigri... Et vous avez repris...*[2]

Matmazel Bourienne söze karışarak:

– *J'ai tout de suite reconnu madame la princesse,*[3] dedi.

Prenses Mariya:

– *Et moi qui ne me doutais pas!..*[4] diye bağırıyordu. Ah! *André, je ne vous voyais pas.*[5]

Prens Andrey kız kardeşini kucaklayarak onunla öpüştü ve her zamanki gibi onun *"pleurnicheuse"*[6] olduğunu söyledi. Prenses Mariya ağabeyine döndü, o zaman gözyaşlarının arasından o ışıklı, iri, yumuşak bakışlı sıcak ve sevgi dolu gözleri, bir an için Prens Andrey'in yüzünde durdu.

Küçük prenses durmadan konuşuyordu. O tüylü kısa dudağı durup durup aşağı doğru iniyor, gereken noktada kırmızı alt dudağa değiyor, sonra tekrar yukarı kalkıyor, o zaman dişleriyle gözlerini pırıl pırıl aydınlatan gülümseyiş tekrar görünüyordu. Prenses Spass Dağları'nda başlarından geçen ve kendisi bu durumda olduğu için büyük bir tehlike sayılan olayı anlatıyordu. Hemen sonra bütün giysilerini Petersburg'da bırakmış olduğunu, orada sırtında kim bilir nelerle dolaşacağını, Andrey'in çok değiştiğini, Kitti Odintzova'nın ihtiyar bir adamla evlendiğini söyledi,

1 Ah! Canım!.. Ah! Mariciğim!..

2 Bu gece sizi rüyamda gördüm... Demek bizi beklemiyordunuz, öyle mi?.. Ah, Mariya, zayıflamışsınız... Siz de şişmanlamışsınız...

3 Sayın prensesi hemen tanıdım.

4 Oysa ben farkında bile değilimdim!..

5 Ah! Andrey sizi görmemiştim.

6 "Sulugöz."

Prenses Mariya için de *pour tout de bon*[1] bir kısmet bulunduğunu, ama bu konuda daha sonra konuşacağını ekledi. Prenses Mariya hâlâ hiç konuşmadan ağabeyine bakıyordu, o güzel gözlerinde hem sevgi, hem hüzün vardı. Şimdi zihninden yengesinin konuşmalarıyla hiç ilgisi olmayan düşüncelerin akıp gittiği belliydi. Yengesinin geçen bayram konusunda anlattığı bir hikâyeyi yarıda keserek ağabeyine:

– Savaşa gitme kararın kesin mi Andrey? diye sordu ve içini çekti.

Liza de içini çekti. Prens Andrey kız kardeşine:

– Hem de yarın, diye karşılık verdi.

– *Il m'abandonne ici, et Dieu sait pourquoi, quand il aurait pu avoir de l'avancement...*[2]

Prenses Mariya yengesinin bu sözlerini sonuna kadar dinlemeden düşüncelerinin akımına uyarak şefkatli gözlerle karnını işaret etti.

– Sahi mi? diye sordu.

Prensesin yüzü değişti, içini çekti;

– Sahi ya! dedi. Ah! Öyle korkuyorum ki.

Liza'nın üst dudağı aşağıya sarktı, yüzünü görümcesinin yüzüne yaklaştırdı, sonra beklenmedik bir şey yaptı, birden ağlamaya başladı.

Prens yüzünü buruşturdu:

– Dinlenmeye ihtiyacı var, dedi. Öyle değil mi Liza? Sen onu kendi odana götür. Ben de babamın yanına giderim. Babam nasıl? Hep aynı mı?

Prenses sevinçle:

– Hep öyle, hiç değişmedi. Bakalım sen nasıl bulacaksın, dedi.

Prens Andrey babasına olan bütün sevgisine, saygısına rağmen, onun zayıf taraflarını biliyor, onları çok iyi anlıyormuş gibi hafifçe gülümseyerek sordu:

– Gene her şey hep aynı saatlerde mi oluyor? Bahçenin patikalarında yine gezintiler yapıyor mu? Tezgâhında çalışıyor mu?

Prenses Mariya sanki geometri dersleri, hayatının en sevinçli anılarıymış gibi neşeyle:

---

1 Gerçekten iyi.

2 Beni burada bırakıyor, Allah bilir neden? Burada terfi de edebileceği halde...

– Evet, hep aynı saatler... Torna başında çalışma... Üstelik bir de benim matematik ve geometri derslerim var, dedi.

İhtiyar prensin yataktan kalkmasına daha yirmi dakika vardı, bu süre geçtikten sonra, Tihon gelip genç prense babasının onu çağırdığını söyledi. İhtiyar, oğlunun gelişi şerefine günlük programında değişiklik yapmıştı: Kendisi öğle yemeğinden önce giyinirken oğlunun dairesine girmesine izin vermişti. Prens eski moda giysiler içinde, sırtında bir kaftan, perukasına da pudra sürmüş olarak dolaşırdı. Prens Andrey (yüzünde salonlarda takındığı tiksinti ifadesiyle ve somurtkan bir tavırla değil de, Piyer'le konuştuğu zaman yüzünde beliren candan bir ilgi ifadesiyle) babasının yanına geldiğinde, ihtiyar, tuvalet odasında maroken kaplı geniş bir koltuğa oturmuş, omuzlarına bir pudra havlusu örtmüştü. Başını Tihon'un ellerine doğru uzatmıştı. Oğlunu görünce pudralı başını, Tihon'un ördüğü saç örgüsünün imkân verdiği kadar sallayarak:

– O, hoş geldin asker! Demek Bonapart'ı yenmek istiyorsun, öyle mi? dedi. Bari ona adamakıllı bir ders ver. Yoksa bu gidişle neredeyse bizleri de uyruğuna geçirecek. Hoş geldin!

Sonra oğluna yanağını uzattı. İhtiyar öğle uykusundan sonra keyifliydi (Öğleden sonraki uyku, gümüş uykudur, öğleden önceki uyku ise altın uykudur, dedi). Gür sarkık saçlarının altından sevinçle yan yan oğluna bakıyordu. Prens Andrey yaklaşıp babasını gösterdiği yerden öptü. Babasının çok sevdiği bu konudaki sözlerine, şimdiki askerlerle ve özellikle Bonapart ile alay etmesine bir karşılık vermemişti. Yalnız hareketli ve saygılı bir ifade taşıyan gözleriyle babasının yüzündeki her çizginin hareketine dikkatle bakıyordu:

– İşte böyle babacığım! Hamile eşimle beraber size geldim. İyisiniz ya?

– Ancak budalalar bir de ahlaksızlar hastalığa tutulurlar oğlum. Sen ise beni biliyorsun. Ben sabahtan akşama kadar çalışırım, duygularım ölçülüdür, perhiz yaparım, öyle olunca da sağlık durumum iyi olur tabii.

Oğlu gülümsedi:

– Tanrı'ya şükür!

Babası:

– Tanrı'yı öyle işlere karıştırma. Haydi anlat bakalım. Almanlar size Bonapart ile o "strateji" dedikleri yeni bilime göre savaşmayı nasıl öğrettiler?

Prens Andrey gülümsedi. Babasının zayıf taraflarının ona karşı saygı duymasına, onu sevmesine engel olmadığını belirten bir tavırla:

– İzin verin de biraz kendime geleyim, dedi. Daha eşyalarımı açıp da yerleşemedim bile.

İhtiyar saç örgüsünün sağlam örülüp örülmediğini anlamak istiyormuş gibi başını salladı, sonra oğlunun elini tuttu:

– Aldırma! Aldırma! dedi. Karın için ayrılan daire hazır. Prenses Mariya onu oraya götürür. İkisi orada bir araba laf ediyorlardır. Bu iş kadın işi. Onu buraya getirdiğine memnun oldum. Sen otur, anlat bakalım. Michelson'un ordusunun ne yapmak istediğini anlıyorum. Tolstoy'un ordusunun da durumunu anlıyorum. Aynı anda çıkarma... Ama güney ordusu ne yapacak? Prusya, tarafsızlık... Bütün bunları biliyorum. Gel gelelim, Avusturya ne yapacak?

Bunları söylerken koltuğundan kalkmış, odada bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başlamıştı. Tihon da elinde giysilerle peşinden koşuyor, onları sırayla ihtiyara veriyordu.

– Ya İsveç ne yapıyor? Pomeranya'dan nasıl geçecekler?

Prens Andrey, babasının bu konu üstünde inatla durup kendisinden ille karşılık beklediğini görünce, önce isteksiz bir tavırla, ama sonradan gittikçe daha çok heyecanlanarak ve farkında olmadan laf ortasında alışkanlığına uyup Rusça'dan Fransızca'ya geçerek tasarlanan seferin harekât planını anlatmaya koyuldu. Prusya'yı tarafsızlıktan ayırıp savaşa katılmaya zorlamak için doksan bin kişilik bir ordunun onu nasıl tehdit edeceğini, bu ordunun bir kısmının Stralbsund'da yüz binlerce askerle nasıl birleşeceğini, iki yüz bin Avusturyalı yüz bin Rus'la bir araya geldikten sonra İtalya ve Ren'de nasıl harekete geçileceğini, elli bin Rus'la elli bin İngiliz'in Napoli'ye nasıl çıkarma yapacaklarını, böylece sonunda toplam olarak beş yüz bin kişilik bir ordunun çeşitli yönlerden Fransızlara nasıl saldıracağını anlattı. Yaşlı prens bu anlatılanlara en küçük bir ilgi göstermiyor, sanki bu sözleri hiç duymuyormuş gibi dolaşmaya devam ederek giyiniyordu. Oğlunun sözünü, üç kez beklenmedik anlarda kesti. Birincisinde Andrey'i durdurarak:

– Beyaz! Beyaz! diye bağırdı.

Bu, Tihon'un ona istediği yeleği değil de bir başkasını verdiğini gösteriyordu. İkinci seferinde kendisi durakladı;

– Peki, doğum yakın mı? diye sordu, sitem ediyormuş gibi başını salladı: İyi değil ki! Sen anlatmaya devam et, devam et!

Üçüncü defasında Prens Andrey, harekâtın planını anlatmayı bitirirken babası birden ihtiyarlara özgü falsolu bir sesle, *"Malbroug s'en-va-t-en guerre! Dieu sait quand reviendra!"*[1] diye şarkı söylemeye başladı.

Oğlu gülümsemekle yetindi:

– Ben size bu planı beğendiğimi söylemedim, yalnız olup biteni anlatmakla yetindim. Napolyon da kendi orduları için bundan pek aşağı kalmayan bir plan hazırlamış.

– Her neyse. Bana yeni bir şey söylemedin!

İhtiyar düşünceli bir tavırla kendi kendine söylenir gibi, *"Dieu sait quand reviendra!"* diye tekrarladı, sonra:

– Haydi sen yemek odasına git! dedi.

XXIV

Saçı pudralanmış, tıraş olmuş prens yemek odasına belirli saatte girdi. Orada kendisini Prenses Mariya, Matmazel Bourienne, bir de prensin mimarı bekliyorlardı; mimar önemsiz bir kişi olduğu için kendisine böyle bir şeref bahşedileceğini aklından bile geçirmediği halde, prensin garip isteği üzerine sofraya davet edilmişti. Hayatı boyunca hep insanların sosyal durumlarını göz önünde bulunduran, sofrasına şehrin en önemli kişilerini bile pek ender davet eden prens, birden, nedense, bir köşeye çekilip kareli mendille burnunu silen Mimar Mihail İvanoviç'e bütün insanların eşit olduğunu belirtmek hevesine kapılmıştı. Kaç defa kızına "O Mihail İvanoviç senden, benden aşağı değil" diyerek buna onu da inandırmaya çalışmıştı. Sofrada herkesten çok, o hiç konuşkan olmayan Mihail İvanoviç'le konuşmuştu.

Evin bütün odaları gibi kocaman ve yüksek tavanlı olan yemek odasında, prensin gelmesini hizmetçilerle uşaklar da bekliyorlardı;

1 "Malborough savaşa gidiyor! Tanrı bilir ne zaman döner!"

her biri iskemlenin arkasında ayakta duruyordu. Sofracıbaşı elinde peçete ile sofranın üzerine, servislere bakıyor, garsonlara göz kırparak işaretler yapıyor, ikide bir gözlerini bir duvardaki saate, bir prensin çıkması beklenen kapıya çeviriyordu. Prens Andrey, o zamana kadar hiç görmediği, Bolonskilerin soyunun kimlerden geldiğini gösteren ağaç şeklindeki bir resmin bulunduğu kocaman yaldızlı çerçeveye bakıyordu; bu resim, aynı büyüklükte, kötü yapılmış (alaylı bir ressamın elinden çıktığı belli) ve Rurik'in soyundan gelip Bolkonski sülalesine baş olan egemen prensin taçlı portresinin tam karşısında asılıydı. Andrey soylarını gösteren bu ağaç resmini, bir karikatüre bakıyormuş gibi başını sallaya sallaya gülerek seyrediyordu. Yanına yaklaşan Prenses Mariya'ya:

– Bunlarda huylarını öyle iyi görüyorum ki, dedi.

Prenses Mariya hayretle ağabeyine baktı. Onun neye gülümsediğini anlayamıyordu. Babasının yaptığı her şey onda en küçük bir eleştiriye bile gelmeyen su götürmez bir hayranlık uyandırıyordu. Prens Andrey:

– Demek "Akhilleus topuğu" denilen şey, herkeste var! diye söylendi. Bu kadar büyük bir zekâsı olsun da böylesine gülünç işlerle uğraşsın!

Prenses Mariya ağabeyinin sözlerindeki bu cüreti anlayamıyor, ona karşılık vermeye hazırlanıyordu. Bu sırada çalışma odasından, beklenen adımlar duyuldu. Prens, her zaman olduğu gibi neşeli ve hızlı adımlarla içeriye giriyordu. Bu aceleci tavırlarıyla evin içindeki sert düzene kasıtlı olarak karşı koyuyor gibiydi. Aynı anda büyük saat ikiyi çaldı, misafir salonundan incecik bir sesle bir başka saat karşılık verdi. Prens durakladı; gür sarkık kaşlarının altından o parlak, hareketli, sert bakışlı gözleriyle herkesi bir bir süzdü, sonra küçük prensese dik dik baktı. Küçük prenses o anda saraylıların hükümdarın huzuruna çıktıkları zaman duydukları gibi bir korku ve saygı duygusu içindeydi; ihtiyar adam etrafında bulunan herkeste her zaman bu duyguları uyandırırdı. Önce prensesin saçlarını okşadı, sonra beceriksiz bir tavırla hafifçe ensesine vurdu. Genç kadının gözlerinin içine bir daha dikkatle bakarak:

– Memnun oldum, memnun oldum diye tekrarladı ve hızla gidip yerine oturdu: Oturun, oturun Mihail İvanoviç, durun!

Prens, gelinine yanında yer göstermişti. Uşak hemen genç kadın için bir iskemle sürdü. İhtiyar adam prensesin kalınlaşmış beline bakarak:

– O! O! dedi. Acele etmişsin. İyi değil!

Sonra her zamanki gibi, kuru, soğuk, neşesiz bir tavırla güldü; ama yalnız ağzı gülüyordu, gözlerinde bir gülümseme yoktu.

– Yürümelisin, mümkün olduğu kadar çok yürümelisin. Ne kadar yürürsen o kadar iyi.

Küçük prenses söylediklerini ya işitmiyor ya da dinlemek istemiyordu. Susuyor, çok utanmış görünüyordu. Prens, genç kadına babasının nasıl olduğunu sordu. O zaman prenses konuşmaya başladı ve gülümsedi. İhtiyar ona ikisinin de tanıdığı başka kimseleri de sordu. Prenses daha da canlandı. Ona tanıdıklarının selamlarını bildirerek başkentteki dedikoduları anlatmaya koyuldu. Gittikçe heyecanlanarak:

– *La comtesse Apraksine, la pauvre, a perdu son mari, et elle a pleuré les larmes de ses yeux,*[1] diyordu.

Genç kadın heyecanlandıkça prens ona gittikçe sertleşen bir tavırla bakıyordu. Birden sanki onu yeter derecede incelemiş ve genç kadın üzerine yeter derecede bir bilgi sahibi olmuş gibi başını öbür tarafa çevirdi, Mihail İvanoviç'e:

– Eh söyleyin bakalım, Mihail İvanoviç! Öyle anlaşılıyor ki bizim Bonapart'ın hali harap, dedi. Prens Andrey'in (Oğlundan daima üçüncü bir kişiden söz eder gibi konuşurdu) bana anlattığına göre, üzerine öyle büyük kuvvetler yürüyecekmiş ki! Oysa bakın siz ve ben onu boş bir adam sanırdık.

Bonapart üzerine prensle ne zaman öyle şeyler konuştuğunu bir türlü hatırlayamayan, o anda da kendisinin yalnız prensin çok sevdiği bir konuya girebilmek için kullandığı bir vasıta olduğunu anlayamayan Mihail İvanoviç, bu sözlerden ne çıkacağını kavrayamadan hayretle genç prense baktı. İhtiyar prens mimarı oğluna işaret ederek:

– Öyle yaman bir strateji uzmanıdır ki, dedi.

Sonra savaşlardan, Bonapart'tan, şimdiki generallerden ve devlet adamlarından söz açıldı. İhtiyar prens, şimdiki devlet adam-

1 Zavallı Kontes Apraksin kocasını kaybetti, iki gözü iki çeşme.

larının, askerliğin, devlet işlerinin alfabesini bile bilmeyen birer çocuk olduklarına, Bonapart'ın da o sırada ona Potemkin ve Suvorov gibi karşı koyacak adamlar bulunmadığı için başarıya ulaşan önemsiz bir Fransızcık olduğuna inanıyormuş gibiydi. Aynı zamanda Avrupa'da hiçbir politik güçlüğün bulunmadığı, ortada savaş bile olmadığı, ancak sözüm ona bir şeyler yapıyorlarmış gibi bir tavır takınan bazı kişilerin bir kukla oyunu oynadıkları kanısındaydı. Prens Andrey babasının yenilerle alay etmesini neşeyle karşılıyor, onu memnunlukla konuşturuyor ve dinliyordu. Sonunda:

– Eski olan ne varsa, hepsi size iyi görünüyor, dedi. Oysa, o söz konusu ettiğiniz Suvorov bile Moreau'nun hazırladığı tuzağa düşmedi mi? O tuzaktan kurtulamamış değil mi?

Prens:

– Kim söyledi sana bunu? Kim? diye bağırdı. Suvorov ha?

Birden tabağını fırlattı. Tihon çevik bir hareketle prensin attığı tabağı yakalayıverdi. İhtiyar devam etti:

– Suvorov ha! Azıcık kafanı çalıştır Prens Andrey! Doğru dürüst iki kişi vardı: Frederik ve Suvorov... Moreau da neymiş? Yahu, eğer Suvorov'un elleri boş olsaydı, Moreau çoktan esir kampına düşerdi! Ama ne yapsın ki Suvorov'un elleri Hofs-kriegs-wurst-schnapps-Rathların bağlıydı. Böyle bir durumda şeytan olsa işin içinden çıkamazdı. Cepheye gidince bu Hofs-kriegs-wurst-schnapps-Rathların ne demek olduğunu anlayacaksınız! Suvorov bile onlarla başa çıkamadı! Mihail Kutuzov nasıl çıksın? Hayır dostum! Siz o generallerinizle, Bonapart'a karşı duramazsınız! Sizin Fransız askerlerini kullanmanız gerekir, onları kendi adamları vurmalı. Karşılarındakinin kim olduklarını bile bilmeden. Fransız Moreau'yu getirtmek için ta Amerikalara, New York'a Alman Palin'i gönderdik.

Bunu söylerken o yıl içinde Rus ordusuna girmesi için Moreau'ya yapılan daveti anlatmak istiyordu.

– İnanılır şey değil! Ne yani? Potemkinler, Suvorovlar, Orlovlar hepsi Alman mıydı? Hayır, oğlum! Ya hepiniz aklınızı kaçırdınız ya ben bunadım. Tanrı isterse göreceğiz bakalım. Bonapart büyük bir komutanmış! Hımm!

Prens Andrey:

– Ben verilen bütün emirler yerindedir diye bir şey söylemiyorum, dedi. Yalnız şunu anlayamıyorum, nasıl oluyor da Bonapart için öyle konuşabiliyorsunuz? İster gülün, ister gülmeyin, ama Bonapart gene de gerçekten büyük bir komutandır!

İhtiyar prens bir süre için olsun unutulduğunu düşünerek acele acele yemekle meşgul olan mimara:

– Mihail İvanoviç! diye bağırdı. Ben size Bonapart büyük bir strateji uzmanıdır demedim mi? Bakın o da aynı şeyi söylüyor işte! diye bağırdı.

Mimar:

– Tabii efendim, diye karşılık verdi.

Prensin yine o soğuk gülüşü duyuldu.

– Bonapart şanslı doğmuş, dedi. Mükemmel askerleri var. Sonra önce Almanların üzerine atıldı. Almanları ise kimler yenmedi ki! Dünya kurulalı beri onlara dayak atmayan kalmadı. Onlar ise kimseye dayak atamazlar. Yalnız birbirlerini döverler, o kadar işte. Napolyon onların sayesinde üne kavuştu.

Prens bunları söyledikten sonra kendi görüşüne göre Bonapart'ın yalnız savaşırken değil, devlet işlerini yönetirken de yaptığı bütün yanlışları anlatmaya koyuldu. Oğlu bu sözlerine karşılık vermiyordu, ama belli ki babası ne söylerse söylesin, tıpkı yaşlı prens gibi kendi düşüncesinden vazgeçmeyecekti. Babasını dinliyor, karşılık vermemeye çalışıyor, aynı zamanda elinde olmayarak, bu kadar yıldır hiç çıkmadan hep köyde oturan ihtiyar adamın nasıl olup da son yılların Avrupası'ndaki politik ve askerî şartları böylesine etraflı konuşabildiğine, bu sorunları böylesine en küçük, en ince ayrıntılarına kadar bilmesine hayret ediyordu. Prens sözlerini bitirerek:

– Sen ihtiyar olduğum için bugünkü durumu anlayamadığımı sanıyorsun, değil mi? dedi. Oysa ben bunları avucumun içi gibi biliyorum. Geceleri gözüme uyku girmiyor. Hani senin o "büyük komutan" dediğin kendini nerede gösterdi?

Oğlu:

– Bunu anlamak uzun sürer, diye karşılık verdi.

Prens:

– Öyleyse Bonapart'ın yanına git! dedi. Sonra güzel bir Fran-

sızcayla, *Mlle Bourienne, voilà encore un admirateur de votre goujat d'empereur!*[1] diye bağırdı.

– *Vous savez que je ne suis pas Bonapartiste, mon prince.*[2]

Prens kulağa hoş gelmeyen, falsolu bir sesle:

– *Dieu sait quand reviendra...*[3] diye o Fransız şarkısının son sözlerini tekrar etti, yine aynı falsolu ince sesle güldü, sonra sofradan kalktı.

Küçük prenses tartışma boyunca ve yemek bitinceye kadar hep susmuş, korkuyla bir Mariya'ya, bir kayınpederine bakmıştı. İhtiyar sofradan kalkınca, görümcesinin elini tuttu, onu öbür odaya götürdü.

– *Comme c'est un homme d'esprit votre père!* dedi. *C'est à cause de cela peut-être qu'il me fait peur.*[4]

Prenses:

– Ah o kadar iyi yüreklidir ki, dedi.

XXV

Prens Andrey, ertesi günün akşamı yola koyulacaktı. Yaşlı prens koyduğu düzeni bozmayarak yemekten sonra odasına çekilmişti. Küçük prenses görümcesinin yanındaydı. Prens Andrey, yola çıkarken hep giydiği apoletsiz ceketini giymiş, kendisine ayrılan dairede uşağının yardımıyla eşyalarını topluyordu. Önce arabayı, sonra da bavulların arabaya nasıl yerleştirildiğini kendi gözüyle kontrol etti, atların koşulmasını emretti. Odada yalnız Prens Andrey'in her zaman yanında taşıdığı eşyalar kalmıştı. Bir kutu, büyük gümüş bir çekmece, iki Türk tabancasıyla babasının Oçakov'dan getirip ona hediye ettiği bir kılıç. Prens Andrey yola giderken yanına aldığı bütün bu eşyaları, büyük bir düzen içinde tutardı: Her şey yepyeni, tertemizdi. Hepsi çuha kılıflara konulmuş, kayışlarla iyice bağlanmıştı. Davranışlarının sonuçlarını düşünebilen insanlara, yola koyulacakları ya da hayatlarının akışını değiştirecekleri sırada çoğu zaman

1 Matmazel Bourienne, işte sizin o edepsiz imparatorunuzun hayranlarından biri daha!

2 Biliyorsunuz ki ben Bonapartçı değilim prensim.

3 Tanrı bilir ne zaman dönecek...

4 Babanız ne zeki adammış! Belki de bu yüzden beni korkutuyor.

ciddi bir ruh hali çöker. Bu gibi anlarda çoğu zaman geçmişte olup bitenler gözden geçirilir, geleceğin planları yapılır. Prens Andrey'in yüzünde de çok düşünceli, yumuşak bir ifade vardı. Ellerini arkasında bitiştirmiş, önüne bakarak, hızla bir köşeden bir köşeye gidiyor, düşünceli düşünceli başını sallıyordu. Savaşa gitmekten mi korkuyordu, karısını bıraktığı için mi üzülüyordu? Belki bu duyguların ikisini birden duyuyordu. Yalnız onu bu durumda görmelerini istemediği belliydi. Çünkü sofada ayak sesleri duyunca kollarını çarçabucak aşağıya indirdi, masanın önünde durdu, sanki küçük bavulun kılıfını bağlıyormuş gibi bir tavır takındı; yüzünde de her zamanki gibi, sakin ve içindeki duyguları belli etmeyen donuk ifade belirmişti. Duyduğu ayak sesleri, Prenses Mariya'nın ağır adımlarıydı. Prenses nefes nefese geldi (Herhalde oraya kadar koşmuştu).

– Hayvanların koşulmasını emretmişsin, dedi. Oysa, ben seninle biraz daha baş başa kalıp konuşmayı o kadar istiyordum ki. Kimbilir bu ayrılık gene ne kadar sürecek? Geldiğim için darılmadın ya?

Sonra, sanki neden öyle bir soru sorduğunu açıklamak istiyormuş gibi:

– Sen de çok değişmişsin, Andreyciğim! dedi.

"Andreyciğim" sözünü söylerken gülümsemişti. Belliydi ki bu sert tavırla, yakışıklı erkeğin çocuklukta arkadaşlık ettiği yaramaz, çelimsiz Andriyuşa'dan başka biri olmadığını düşünmek bile ona tuhaf geliyordu.

Andrey, sözüne yalnız gülümseyerek karşılık verdikten sonra:

– Liza nerede? diye sordu.

Prenses, kardeşinin karşısında divana oturdu:

– O kadar yorulmuş ki benim odamda divanın üzerinde uyuyakaldı. *Ah André! Quel trésor de femme vous avez!*[1] Tam anlamıyla çocuk! Hem de sevimli, neşeli bir çocuk. Onu o kadar sevdim ki.

Prens Andrey, bir şey söylemiyordu. Ama Prenses Mariya onun yüzünde beliren hakaretli alaycı ifadeyi fark etmişti.

– Küçük kusurları hoş görmeli; kusursuz olan var mı Andrey? Unutma ki o sosyetede yetişti. Sonra şimdiki durumu hiç de kolay değil. Her insanın halinden anlamak gerekir. *Tout comprendre, c'est*

1 Ah Andrey! Altın gibi bir eşin var!

tout pardonner![1] Düşün bir defa, sürdüğü o hayattan sonra zavallıcığa kocasından ayrılmak, bu durumda tek başına bir köyde kalmak kolay mı geliyor sanıyorsun? Bu, çok ağır bir şey.

Prens Andrey kız kardeşine bakarak tıpkı içlerini okuduğumuzu sandığımız kişileri dinlerken gülümsediğimiz gibi gülümsedi:

– Sen de köyde oturuyorsun ama, bu hayatı korkunç bulmuyorsun, dedi.

– Ben başka! Beni ne diye karıştırıyorsun? Ben değişik bir hayat istemiyorum, isteyemem de, çünkü başka türlü bir yaşamın ne olduğunu bilmiyorum. Oysa düşün Andrey, genç ve sosyeteye bağlı bir kadının ömrünün en güzel yıllarını köyde tek başına geçirmesi ne demektir? Tek başına diyorum, çünkü babam her zaman meşgul. Ben ise... Beni bilirsin! En iyi sosyeteye alışmış bir kadın için *ressources*[2] bakımından ne kadar çaresizim. Bir tek Matmazel Bourienne..."

Prens Andrey:

– Sizin o Bourienne'iniz hiç hoşuma gitmiyor, dedi.

– Yok canım! Çok sevimli, çok iyi kalpli ve en önemlisi zavallı kızcağızın biridir. Dünyada hiç, hiç kimsesi yok! Doğrusunu söylemek gerekirse, ona ihtiyacım olmadığı gibi bazen beni sıkıyor da. Sen beni bilirsin, her zaman yabaninin biri olmuşumdur. Şimdi ise daha da yabanileştim. Yalnız kalmayı seviyorum... *Mon père* onu çok sever. Yalnız ona, bir de Mihail İvanoviç'e karşı yumuşak ve iyi davranır. Çünkü her ikisi de ondan iyilik görmüşlerdir. Sterne'in dediği gibi: İnsanları bize yaptıkları iyiliklerden çok bizim onlara yaptığımız iyilikler için severiz. *Mon père* onu *sur le pavé,*[3] öksüz olarak aldı, çok da iyi kızdır. Sonra *mon père* onun okuyuşundan hoşlanıyor. Akşamları Matmazel Bourienne ona yüksek sesle kitap okur. Okuması çok güzeldir.

Prens Andrey birden sordu:

– Her neyse, sen bana doğrusunu söyle Mariya. Öyle sanıyorum ki babamın huyları sana bazen ağır geliyor, öyle değil mi?

Prenses Mariya bu soruya önce hayret etti, sonra korktu.

---

1 Her şeyi anlamak, her şeyi affetmek demektir!

2 İmkân.

3 Sokakta kalmış.

– Bana mı? Bana mı ağır geliyor? dedi.

Prens Andrey:

– Zaten eskiden beri sert adamdı, şimdi ise bana öyle geliyor ki daha da çekilmez oldu, dedi. Babası için böyle serbestçe konuşarak kız kardeşinin ağzını aramak ya da onu denemek istediği anlaşılıyordu.

Prenses konuşmanın akışından çok kendi düşüncelerinin akışını izleyerek:

– Sen her bakımdan iyi bir insansın Andrey, ama sende düşüncelerinden ileri gelen garip bir gurur var, dedi. Bu da büyük bir günahtır. İnsan babası için hüküm verebilir mi? Vermesi mümkün olsa bile, *mon père* gibi bir adam için *vénération*'dan[1] başka nasıl bir his duyabilir? Onun yanında olduğum için o kadar mutlu, o kadar memnunum ki. Herkesin de benim kadar mutlu olmasını isterdim.

Ağabeyi inanmadığını belli eden bir tavırla başını salladı. Prenses devam etti:

– Yalnız bir tek şey bana ağır geliyor, bunu sana açıklayabilirim Andrey, o da babamın din konusundaki düşünceleridir. Bu kadar büyük bir zekâya sahip olan bir insan, nasıl oluyor da gün gibi belli bir şeyi göremiyor, böylesine yanlış yola saplanıyor? Bunu bir türlü anlamıyorum! İşte benim tek mutsuzluğum budur. Öyleyken, bu konuda bile son zamanlarda onda hafif bir düzelme görüyorum. Son zamanlardaki alaylı sözleri o kadar acı değil. Sonra bir rahip var, onu huzuruna kabul etti, onunla uzun uzun görüştü.

Prens Andrey alaylı, fakat şefkatli bir tavırla:

– Sana bir şey söyleyeyim mi yavrum, dedi. Korkarım ki rahip de sen de barutunuzu boşuna harcıyorsunuz.

Prenses:

– Ah, *mon ami*. Ben yalnız Tanrı'ya dua ediyor, onun duamı işiteceğini umuyorum, dedi. Bir an sustu, sonra çekingen bir tavırla: Andrey senden büyük bir ricam var, diye devam etti.

– Nedir yavrum?

– Hayır, önce reddetmeyeceğine söz ver. Senin için hiç zor bir

1 Hayranlığa varan saygı.

şey değil. Şerefinden hiçbir şey eksilmeyecek. Yalnız beni teselli etmiş olacaksın. Söz ver Andriyuşa...

Prenses Mariya bunu söylerken elini çantasına sokmuş, avucuna bir şey almıştı. Ama bunun ne olduğunu bir türlü göstermiyordu. Belli ki dileği o elinde tuttuğu şeyle ilgiliydi ve dileğinin yerine getirileceğine söz almadan onu çantanın içinden çıkarmak istemiyordu. Çekingen bir tavırla, yalvarır gibi ağabeyine bakıp duruyordu. Prens Andrey, işin ne olduğunu sezmiş gibi:

– Bana çok zor gelse bile... diye söze başladı.

– Ne düşünürsen düşün! Biliyorum ki sen de *mon père* gibisin. İstediğin gibi düşünebilirsin! Ama benim için bunu yap. Çok rica ederim kabul et! Bunu daha babamın babası, bizim dedemiz, bütün savaşlarda üzerinde taşımıştır.

Prenses Mariya hâlâ elinde tuttuğu şeyi çantadan çıkarmamıştı:

– Söz veriyor musun?

– Tabii. Nedir?

– Andrey seni bu tasvirle kutsuyorum. Sen de bana onu hiçbir zaman üzerinden çıkarmayacağına söz ver... Söz veriyor musun?

Prens Andrey:

– Ağırlığı iki *pud*[1] değilse, boynumu koparmazsa... Seni memnun etmek için... diye söze başlayacak oldu. Ama aynı anda bu şakacı sözleri duyunca kız kardeşinin yüzünde üzüntülü bir ifade belirdiğini fark etti ve pişman oldu, çok memnun olurum, doğru söylüyorum, çok memnun oldum, yavrum! diye söylendi.

Prens, iki eliyle, oval, ince işlenmiş gümüş zincirli, gümüş çerçeveli, yüz kısmı siyah, antika bir İsa tasvirini ağabeyinin önünde bir töreni yapar gibi tutarak, heyecandan titreyen bir sesle konuştu:

– Sen istemesen de o seni koruyacak, seni bağışlayacak ve seni kendisine çevirecektir! Çünkü gerçek de teselli de yalnız ondadır.

Haç çıkardı, tasviri öptü, sonra onu Andrey'e uzattı.

– Rica ederim Andrey, benim için...

İri gözlerinde iyilik ve çekingenlik ifade eden ışınlar titreşiyordu. Bu gözler o hastalıklı, zayıf yüzünü aydınlatıyor, onu çok güzelleştiriyordu. Ağabeyi prensesin elinden tasviri almak istedi, ama prenses elini durdurdu, Andrey ne demek istediğini anladı, haç çı-

1 16 kg.'lık bir ağırlık ölçüsü – ç.n.

kardı, sonra tasviri aldı. Yüzünde hem yumuşak (Bu durum ona dokunmuştu) hem de alaycı bir ifade vardı.

– *Merci, mon amie.*[1]

Prenses onu alnından öptü, sonra gene divanın üzerine oturdu. İkisi de susmuşlardı. Prenses:

– Sana söylemiştim Andrey, her zaman olduğun gibi iyi yürekli ol ve bağışlamasını bil. Liza için insafsız şeyler düşünme. O öyle sevimli, öyle iki kalpli ki. Sonra şimdi çok zor durumda.

– Ben sana eşimi suçlu bulduğumu, ondan hoşnut olmadığımı gösterecek bir şey söylemedim sanırım, Maşa. Bunları bana niçin söylüyorsun?

Prenses Mariya'nın yüzü yer yer kızardı. Hemen sonra da bir suçluluk duymuş gibi sustu. Andrey:

– Ben sana hiçbir şey söylemedim, diye devam etti. Ama başkaları söylemişler. İşte bu, benim için acı.

Prenses Mariya'nın alnında, boynunda ve yanaklarında belirmiş olan lekeler daha da kırmızılaştı. Bir şey söylemek istiyor ama söyleyemiyordu. Ağabeyi doğru söylemişti: Küçük prenses, yemekten sonra ağlamış, doğumunun felaketle sonuçlanacağını sezdiğini, doğurmaktan korktuğunu söylemiş, kaderinden, kaynatasından, kocasından dert yanmıştı. Ağladıktan sonra uykuya dalmıştı. Prens Andrey kız kardeşine acıdı.

– Şunu iyi bil ki Maşa, ben hiçbir zaman karımı suçlayamam! Suçlamadım da. Hiçbir zaman da suçlamayacağım! Ayrıca, ona karşı olan davranışlarımdan ötürü kendimi suçlu bulmuyorum, bu, her zaman, her durumda öyle olacaktır. Ama doğrusunu öğrenmek istiyorsan... Benim mutlu olup olmadığımı merak eder misin? Söyleyeyim, hayır! O mutlu mu? Hayır! Neden öyledir? Ben de bilmiyorum.

Bunu söylerken yerinden kalktı, kız kardeşine yaklaştı, eğilip onu alnından öptü. Güzel gözleri, Prens Andrey'de pek görülmeyen zeki, şefkatli bir ışıkla parlıyordu. Ama o sırada kız kardeşine değil, genç kızın başının üzerinden, açık kalan kapının ötesindeki karanlığa bakıyordu.

– Haydi, şimdi onun yanına gidelim, vedalaşmalıyız. Hayır, dur, önce sen yalnız git, onu uyandır, ben de şimdi geliyorum.

1 Teşekkür ederim dostum.

Bunu söyledikten sonra uşağına:

– Petruşa! diye seslendi: Buraya gel! Şunları götür. Bunu oturacağım yere, şunu da sağ tarafa yerleştir.

Prenses Mariya kalktı, kapıya doğru yürüdü. Eşiğe varınca durdu:

– *André, si vous aviez la foi, vous vous seriez adressé à Dieu, pour qu'il vous donne l'amour, que vous ne sentez pas et votre perière aurait été exaucée!*[1]

Prens Andrey:

– Orası öyle ama, o iş kolay değil ki, dedi. Haydi sen git Maşa, ben şimdi geliyorum.

Prens Andrey kız kardeşinin odasına gitmek için evin bir bölümünü öbür bölümüne bağlayan koridordan geçerken sevimli bir tavırla gülümseyen Matmazel Bourienne ile karşılaştı. Genç kız o gün üçüncü defadır dudaklarında hep aynı heyecanlı, saf gülümseyişle, tenha koridorlarda karşısına çıkıyordu. Nedense kızarıp gözlerini yere indirerek:

– *Ah! Je vous croyais chez vous!*[2] dedi.

Prens Andrey, sert bir tavırla ona baktı. Yüzünde birden öfke belirdi. Ama ona hiçbir şey söylemedi, yalnız, gözlerine bakmadan, alnına, saçlarına öylesine hakaretli bir ifadeyle baktı ki Fransız kız kızardı, hiçbir şey söylemeden çekilip gitti. Prens, kız kardeşinin odasına girdiğinde, küçük prenses uyanmıştı. Açık kapıdan, sözleri aceleyle birbiri arkasından sıralayan incecik neşeli sesi duyuluyordu. Uzun süre kendini tuttuktan sonra yitirmiş olduğu zamanın acısını çıkarmak istiyormuş gibi konuşuyordu.

– *Non, mais figurez-vous, la vieille Comtesse Zouboff avec de fausses boucles et la bouche pleine de fausses dents, comme si elle voulait défier les années...*[3] *Marie*!

Prens Andrey, başkalarının yanında karısının Kontes Zubova için aynı sözü söyleyerek, aynı şekilde güldüğünü beşinci de-

---

1 Andrey, inancınız olsaydı Tanrı'ya başvurur, duymadığınız sevgiyi onun size duyurmasını isterdiniz. O zaman duanız kabul olunurdu!

2 Ah! Sizin odanızda olduğunuzu sanıyordum!

3 Hayır, hayalinizde bir canlandırın, yaşlı Kontes Zubova, saçlarında takma bukleler, ağzında takma dişlerle, sanki yıllara meydan okumak istermiş gibi... *Marie*!

fadır işitiyordu. Yavaşça odaya girdi, tombul, al yanaklı prenses, elinde işiyle koltukta oturuyor, hiç durmadan konuşuyor, Petersburg hatıralarını anlatıyor, üstelik cümleleri birbirine karıştırıyordu. Prens Andrey yaklaştı, saçlarını okşadı, yol yorgunluğunu giderip gidermediğini sordu. Prenses karşılık verdi ve gene aynı şeyleri anlatmaya koyuldu.

Kapıda altı atlı bir araba koşulu duruyordu. Dışarıda karanlık bir sonbahar gecesi vardı. Arabacı arabanın oklarını bile göremiyordu. Ortada ellerinde fenerler bulunan insanlar gidip geliyorlardı. Koca evin büyük pencerelerinden dışarıya, içeride yangın varmış gibi ışık saçılıyordu. Sofaya genç prensle vedalaşmak isteyen uşaklar, hizmetçiler toplanmışlardı; ev halkı ise salondaydı. Mihail İvanoviç, Matmazel Bourienne, Prenses Mariya ve prensin karısı oradaydılar. Babası Prens Andrey'i çalışma odasına çağırtmıştı. Oğluyla orada baş başa vedalaşmak istiyordu. Herkes onların dışarı çıkmasını bekliyordu.

Prens Andrey çalışma odasına girdiğinde, ihtiyar prens sırtında oğlundan başka kimseye görünmediği bir giysi içinde, beyaz sabahlığı ile ve gözlerinde ihtiyarların kullandığı cinsten bir gözlükle çalışma masasının başında oturuyor, bir şeyler yazıyordu. Dönüp baktı:

– Gidiyor musun? diye sordu, sonra yine yazmaya koyuldu.

– Vedalaşmaya geldim.

– Öp bakalım, şurasını...

Yanağını işaret etmişti. Prens öpünce, ihtiyar:

– Teşekkür ederim, teşekkür ederim, dedi.

– Neden teşekkür ediyorsunuz?

– Vaktini boşuna geçirmediğin, karının eteğine yapışmadığın için. Ödev, her şeyden üstündür. Teşekkür ederim.

Bunu söylerken yazmaya devam ediyordu, çatırdayan mürekkep kaleminden etrafa ince ince mürekkep fışkırıyordu.

– Bir şeyler söylemek istiyorsan, söyle! Ben aynı anda iki işi de yapabilirim.

– Eşim için söyleyecektim... Onu size bir yük olarak bıraktığım için öyle utanıyorum ki.

– Ne saçmalıyorsun? Sen ne söyleyeceksen onu söyle.

– Doğum zamanı gelince, Moskova'dan bir doğum doktoru getirtin... Doğumda burada bulunsun!

Yaşlı prens duraladı. Sanki hiçbir şey anlamıyormuş gibi sert bir tavırla gözlerini oğluna dikti. Prens Andrey:

– Biliyorum, kendi bünyesi yardım etmezse kimse ona yardım edemez, dedi. Bunları sıkılarak söylediği belli oluyordu: Böyle işlerde milyonda bir felaket oluyor, bunu da kabul ediyorum, ama gene de eşim de ben de endişe ediyoruz işte. Ona bir şeyler söylemişler, rüyasında da bir şeyler görmüş, bu yüzden korkuyor.

Yaşlı prens yazdığını bitirmeye çalışarak:

– Hımm, hımmm... dedi. Peki, olur.

İmzasını attı, sonra çevik bir hareketle birden oğluna doğru döndü, gülerek:

– Demek iş fena ha? dedi.

– Fena olan ne babacığım?

İhtiyar prens anlamlı bir tavırla kısaca:

– Karın, dedi.

Prens Andrey:

– Anlayamadım, dedi.

İhtiyar prens:

– Yapılacak bir şey yok, evladım. Kadınların hepsi böyle. Ama boşanmak olmaz. Korkma; bunu kimseye söylemem. Ne demek istediğimi biliyorsun.

Kemikli küçük eliyle oğlunun elini yakaladı, onu sarsarak insanın içini okuyormuş gibi bakan hareketli gözlerini oğlunun yüzüne dikti, sonra gene o soğuk gülüşü duyuldu.

Oğlu içini çekti. Bu iç çekişiyle babasının gerçeği anladığını açıklamış oluyordu. İhtiyar mektupları her zamanki çevikliğiyle katlayıp onlara mühür basmaya devam ederken, mührü, balmumunu ve kâğıtları sert hareketlerle alıp bırakıyordu. Bir yandan mektupları damgalarken kesik kesik söyleniyordu.

– Ne yaparsın, ama güzel kadın doğrusu! Merak etme. Elimden geleni yaparım.

Andrey susuyordu: Babasının onu anlaması hem hoşuna gidiyor, hem de bir bakıma, içinde hoşnutsuzluk uyandırıyordu. İhtiyar kalktı, mektubu oğluna verdi.

– Beni dinle! dedi. Karın için endişe etme; elden gelen ne varsa hepsi yapılacak. Şimdi beni dinle: Bu mektubu Mihail İlaryonoviç'e vereceksin. Ona seni iyi yerlerde kullanmasını, uzun bir süre yaver olarak tutmamasını yazdım: Yaverlik berbat bir iştir! Ona kendisini unutmadığımı, onu her zaman sevdiğimi söylersin. Sonra seni nasıl karşıladığını da bana yaz. İyi davranırsa sen de ona hizmet edersin. Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin oğlu minnet etmek için kimseye hizmet etmez! Haydi, şimdi gel bakayım buraya!

O kadar çabuk konuşuyordu ki sözlerin yarısını bitirmiyordu. Ama oğlu onu anlamaya alışmıştı. İhtiyar adam oğlunu çalışma masasına doğru götürdü, kapağı açtı, çekmeceyi çekti, içinden harfleri uzun uzun, iri ve sık el yazısıyla yazılmış bir defter çıkardı.

– Herhalde ben senden önce ölürüm. Buraya anılarımı yazdım, onları benim ölümümden sonra hükümdara ulaştıracaksın. Sonra şurada bir Lombard biletiyle, bir de mektup var: Bunlar Suvorov savaşlarının tarihini yazacak olana ödül olarak verilecektir. Onları akademiye gönderirsin. Burada düşüncelerim yazılı, benden sonra oku; yararlı bulacaksın.

Andrey, babasına daha çok çok yaşayacağını söylemedi, bunun gereksiz bir şey olacağını anlıyordu:

– Hepsini yerine getiririm babacığım, dedi.

– Haydi, güle güle.

İhtiyar, öptürmek için elini oğluna uzattı:

– Yalnız şunu unutma Prens Andrey: Vurulup ölürsen bu ihtiyar baban için çok acı bir şey olacak...

Birden sustu, sonra tiz bir sesle bağırır gibi:

– Ama, dedi. Senin Nikolay Bolkonski'ye yakışmayacak bir davranışta bulunduğunu öğrenirsem... Utanç duyarım.

Oğlu gülümsedi:

– Bunu bana söylemeseniz de olurdu, babacığım.

İhtiyar sustu, Prens Andrey:

– Bir şey daha rica etmek istiyordum, diye devam etti. Eğer beni öldürürlerse ve bir oğlum olursa dün akşam söylediğim gibi onu yanınızdan ayırmayın. Sizin yanınızda büyüsün... Rica ederim.

İhtiyar:

– Demek onu karına vermeyeyim, öyle mi? diye sordu ve güldü.

Hiç konuşmadan karşı karşıya duruyorlardı. İhtiyarın hareketli gözleri oğlunun gözlerinin içine bakıyordu. Yüzünün alt kısmında hafif bir titreme oldu. Birden:

– Eh vedalaştık işte... Haydi bakalım, dedi. Sonra çalışma odasının kapısını açarak gür, aynı zamanda öfkeli bir sesle, "Haydi güle güle!" diye bağırdı.

Prenses Mariya ile prensin karısı, Andrey'i ve kapının aralığından bir an için başını dışarı çıkarmış olan beyaz sabahlıklı, perukasız ve gözüne ihtiyarların kullandığı cinsten bir gözlük takmış prensi görüp öfkeli bir sesle bağırdığını duyunca:

– Ne var, ne oldu? diye sordular.

Prens Andrey içini çekerek hiçbir karşılık vermedi. Karısına doğru döndü:

– Eh, dedi, ama bu "eh" sözünde alaylı soğuk bir ifade vardı, sanki ona, "Şimdi artık istediğiniz oyunları yapabilirsiniz," der gibiydi.

Küçük prenses sapsarı kesilerek korkuyla kocasına baktı.

– *André déjà?*[1] dedi.

Andrey ona sarıldı, genç kadın bir çığlık attı, sonra kendinden geçerek kocasının omuzuna kapandı. Andrey yavaşça genç kadını omuzundan ayırdı, karısının yüzüne baktı, yavaşça koltuğa oturttu. Kız kardeşine:

– *Adieu, Marie!*[2] dedi, onu kucaklayarak öptü, sonra hızlı adımlarla odadan dışarıya çıktı.

Küçük prenses koltuğun üzerinde yatıyor, Matmazel Bourienne şakaklarını ovuyordu. Prenses Mariya gelinin vücudunu tutarak gözyaşları içinde, biraz önce Prens Andrey'in çıktığı kapıya bakıyor, arkasından haç çıkarıyordu. Çalışma odasından ihtiyarın tabanca patlatır gibi, sık sık, öfkeli öfkeli burnunu sildiği duyuluyordu. Prens Andrey çıkar çıkmaz, çalışma odasının kapısı hızla açıldı. Sırtında beyaz sabahlıkla ihtiyarın sert bir tavırla dışarı baktığı görüldü. İhtiyar adam öfkeyle kendinden geçmiş olan küçük prensese baktı:

– Gitti mi? İyi öyleyse, dedi. Azarlar gibi başını salladı, sonra içeri çekilip kapıyı hızla kapadı.

---

1 Andrey, hemen gidiyor musunuz?

2 Hoşçakal Mariya!

İkinci Bölüm

I

1805 yılı Ekim ayında Rus orduları Avusturya Arşidükalığının köylerini, kentlerini işgal ediyor, Rusya'dan yeni yeni alaylar geliyor, konakladıkları yerlerde halka yük oluyor, Braunau Kalesi'nin yakınlarına yerleşiyorlardı. Başkomutan Kutuzov'un genel karargâhı Braunau'da idi.

1805 yılı 11 Ekim günü Braunau'ya yeni gelmiş piyade alaylarından biri kente yarım mil kala durmuş başkomutanın teftişini bekliyordu. Çevredeki her şeyin Ruslara yabancı olmasına rağmen (meyve bahçeleri, taştan örülmüş bahçe duvarları, kiremit damlar, uzaktan görünen dağlar ve askerlere merakla bakan yabancı bir halk), alay Rusya'nın ortasında herhangi bir yerde teftişe hazırlanan herhangi bir Rus alayına tıpatıp benziyordu.

Daha o akşam, son konak yerinde, başkomutanın alayı yürüyüş halinde teftiş edeceğini bildiren günlük emir alınmıştı. Gerçi günlük emirdeki sözler alay komutanına pek kesin görünmemiş ve teftişe tören üniformasıyla mı, yoksa yürüyüş halindeki üniforma ile mi çıkmak gerektiği konusunda zihinlerde bir soru belirmişti, ama tabur komutanlarının toplantısında az saygı göstermektense aşırı saygı göstermenin daha iyi olacağı gerekçesiyle alayın teftişe tö-

ren üniformasıyla çıkmasına karar verilmişti. Bu yüzden askerler otuz verstlik bir yürüyüşten sonra gözlerini yummadan bütün gece sökük dikmiş, üstlerini başlarını temizlemişlerdi. Emir subaylarıyla bölük komutanları erleri sayıp ayırmışlar, bölük, bir gün önce sabaha karşı son konak yerinde olduğu gibi karmakarışık bir kalabalık olmaktan çıkmış, her biri yerini ve işini bilen, her birinin her düğmesi yerli yerinde, kemeri belinde, her şeyi tertemiz, düzenli iki bin kişilik bir bütün olmuştu. Yalnız dış görünüş kusursuz değildi, başkomutan aklına esip de üniformaların altına bakacak olsa her erde aynı şekilde tertemiz bir gömleğin, her asker çantasında da yönetmelikte belirtildiği sayıda eşyanın bulunduğunu görecekti; her çantada askerlerin dediği gibi "bir bez, bir de sabun" bulunuyordu.

Yalnız bir tek sorun vardı ki herkesi tedirgin ediyordu. Bu da kundura sorunuydu. Erlerin yarıdan çoğunun ayağındaki çizmeler parçalanmıştı. Ama bu alay komutanının kusurundan ileri gelmiyordu, çünkü o birkaç kez tekrar tekrar bu konudaki isteklerini bildirdiği halde, Avusturya makamları bir türlü gereken malı göndermemişlerdi, alay bu durumda otuz verst yol almıştı.

Alay komutanı, kırmızı yüzlü, kaşları ve favorileri ağarmış bir generaldi. Dolgun vücutluydu, göğsüyle sırtı arasındaki mesafe, bir omuzdan öbür omuza olan genişlikten daha fazlaydı. Sırtında yeni, parlak, iyice ütülenmiş bir üniforma, geniş omuzlarında da onları aşağıya doğru bastırmıyormuş da yukarı doğru kaldırıyormuş gibi görünen kalın sırma apoletler vardı. Ömrünün en büyük törenlerinden birini yerine getiriyormuş gibi mutlu bir insana benziyordu. Alayın önünde dolaşıp duruyor, dolaşırken her adımda hafifçe sırtını kamburlaştırıyordu. Alay komutanının alayını zevkle seyrettiği, onu görmekten mutluluk duyduğu belliydi. Bütün varlığıyla o anda yalnız alayıyla meşguldü; yine de bu sarsıntılı yürüyüşü, askerî konulara duyduğu ilginin yanı sıra ruhunda sosyete hayatına ve kadınlara karşı duyduğu ilginin de az yer tutmadığını gösteriyordu. Tabur komutanlarından birine dönerek:

– Eh, azizim Mihail Mitriç, dedi (Tabur komutanı gülümseyerek öne doğru bir adım attı; belli ki o anda ikisi de mutluydu). Bu gece iki ayağımızı bir pabuca soktuk, ama bana öyle geliyor ki alayın durumu o kadar fena değil ha? Ne dersin?

Tabur komutanı bu sözlerdeki neşeli ve hafif alaylı anlamı sezerek güldü:

– Bu durumda Çar Çayırı'na bile gitsek bizi kovmazlar, dedi.

Komutan:

– Ne? diye sordu.

Tam o sırada kente giden ve yer yer gözcülerin bekledikleri yolda iki atlı göründü. Bunlardan biri emir subayı, diğeri de onun arkasından atla gelen bir Kazak'tı.

Emir subayı bir gün önceki günlük emirde iyice belirtilmemiş olan noktayı alay komutanlarına bildirmek için genel karargâhtan gönderilmişti, buna göre başkomutan erleri tıpkı yürüyüş halindeki gibi silahları kılıflarına geçirilmiş, sırtta kaput ve hiçbir hazırlık yapmamış olarak görmek istiyordu.

Kutuzov'a bir gün önce Viyana'dan yüksek savaş şûrasından bir üye gelmiş, Arşidük Ferdinand ile Mack'ın ordusuna yetişip onlarla birleşmek için en kısa süre içinde harekete geçirilmesi teklifinde bulunmuş, isteğinde ısrar etmişti. Bu birleşmeyi uygun bulmayan Kutuzov ise gerekçe olarak Avusturya'yı generale Rusya'dan gelen ordunun acıklı durumunu göstermek niyetindeydi. Bu amaçla alayı karşılamak için yola çıkmak istiyordu. Öyle anlaşılıyordu ki alay ne kadar kötü durumda görünürse başkomutan bundan o kadar hoşlanacaktı. Gerçi emir subayı bütün noktaları bilmiyordu, ama alay komutanına başkomutanın kesin emrini bildirmekten geri kalmadı. Erlerin kaputlu, silahların üzerlerine de kılıf geçirilmiş olarak görünmesini, aksi durumda başkomutanın hiç hoşnut olmayacağını da bildirdi.

Alay komutanı bu sözleri dinledikten sonra başını eğdi, hiç konuşmadan omuzlarını silkti, sonradan içinden gelen kuvvetli bir hareketle ellerini açtı:

– İş yaptık sanki! diye söylendi. Sonra tabur komutanını azarlar gibi konuştu:

– Ben size demedim mi, Mihail Mitriç? "Madem yürüyüş halinde görmek istiyor, o halde erlerin kaputlu olması gerekir," diye söylemedim mi? Aman Allahım!

Kesin bir tavırla öne doğru bir adım attı. Emir verdiği zamanki sesiyle:

– Bölük komutanı baylar; başçavuşlar! diye bağırdı.

Biraz önce gelen emir subayına döndü, söz ettiği kimseye derin bir saygı beslediğini belirten bir tavırla:

– Yakında mı teşrif edecekler? diye sordu.

– Bir saate kadar sanıyorum.

– Üniformaları değiştirmeye vakit bulabilecek miyiz acaba?

– Bilmiyorum, generalim.

Alay komutanı, saflara yaklaşıp, erlerin yeniden kaputlarını giymeleri için emir verdi. Bölük komutanları koşarak bölüklerinin başına gittiler, başçavuşlar telaşa düştüler (Kaputların durumu pek o kadar iyi değildi). Birliklerin meydana getirdiği düzenli, sessiz dörtgenler bir anda dalgalandı, dağıldı, konuşmalarla uğuldamaya başladı. Her tarafta erler sağa sola koşuyor, eşyalarını arkadan, omuzlarının üzerinden aşırıyor, çantalarını başlarının üzerinden çıkarıyor, üniformalarını çıkarıp kaputları giymek için ellerini yukarılara kaldırıyorlardı. Yarım saat sonra her şey eski düzenli haline gelmişti, yalnız birliklerin meydana getirdiği dörtgenler şimdi siyahtan, kül rengine dönmüştü. Alay komutanı gene sarsılan yürüyüşüyle alayın karşısına geçti, ona uzaktan baktı. Birden duraklayarak:

– Bu da ne? Bu ne? diye bağırdı. Üçüncü bölük komutanını çağırın bana!

Saflar arasında:

– Üçüncü bölük komutanı, generale! Komutan, generale! Üçüncü bölük komutanı! sesleri dalgalandı.

Bir emir subayı, geç kalmış olan subayı aramaya koştu.

Aşırı bir çabayla bağıran erlerin sesleri eninde sonunda "Generale, üçüncü bölüğe," şeklini alıp da gereken hedefe ulaşınca, aranan subay bölüğün arkasından göründü ve koşmaya alışmamış yaşlı bir adam olduğu halde, beceriksizce, ayakları birbirine takıla takıla, koşar adım generale yaklaştı. Yüzbaşının yüzünde, ezberleyemediği dersi tekrarlaması emredilen bir öğrencinin tedirginliği vardı. O kırmızı yanaklarında (Belli ki içkiyi fazla kaçırıyordu) yer yer lekeler belirmişti, dudakları kımıldayıp duruyordu. Yüzbaşı, generale yaklaştıkça adımlarını yavaşlatıyordu. Soluk soluğa onun yanına geldiği zaman, alay komutanı, yüzbaşıyı tepeden tırnağa süzdü. Sonra alt çenesini ileri doğru uzatarak üçüncü bölü-

ğün saflarında sırtına öbür kaputlar arasında göze batan fabrikada dokunmuş çuha renginde kaput geçirmiş olan eri işaret etti:

– Siz neredeyse erlere sarafan[1] giydireceksiniz! Bu ne? diye bağırdı. Hem siz neredeydiniz? Başkomutan bekleniyor, siz yerinizden ayrılıyorsunuz! Öyle mi, ha? Ben size erleri teftişe çıkarırken palyaço gibi giydirmek ne demekmiş öğreteceğim. Ha!

Bölük komutanı şimdi kurtuluş yolunu sanki yalnız bunda görüyormuş gibi iki parmağını kasketinin siperliğine gittikçe daha çok bastırıyordu. Komutan sert bir tavırla alay etti:

– Ne susuyorsunuz? Kimdir o Macar kıyafetine giren?

– Sayın komutanım...

– E, neymiş sayın komutanım, sayın komutanım, sayın komutanım! deyip duruyorsunuz, ama ne demek istiyorsunuz, kimse anlamıyor.

Yüzbaşı alçak sesle:

– O adam rütbesi alınan Dolohov'dur! dedi.

– Rütbesi alındı da feld-mareşal mi oldu, yoksa er mi? Erse bütün erler gibi giyinmesi gerekir! Üniforması da aynı olmalı.

– Ona yürüyüşte öyle giyinmesine siz izin verdiniz, komutanım.

Alay komutanı:

– İzin mi verdim? İzin mi verdim? İşte siz gençler hep öylesiniz, diye söylendi, öfkesi biraz geçmişti. İzin mi verdim? İnsan size bir şey söyledi mi siz de...

Alay komutanı bir an sustu, sonra gene sinirlendi:

– Size bir şey söyledik mi, siz de hemen... Ne? Bundan böyle lütfen adamlarınızı doğru dürüst giydirin!..

Bunu söyledikten sonra dönüp emir subayına baktı ve o kendisine özgü sarsıntılı yürüyüşle alaya doğru gitti. Belli ki böyle öfkelenmek hoşuna gidiyordu. Alayın önünden geçerken tekrar bağırıp çağırmak için bir bahane arıyordu. Subaylardan birinin omuzundaki subay işaretini iyice parlatmadığı için, bir başkasını da erleri düzgün sıralamadığı için haşladı, sonra üçüncü bölüğe yaklaştı. Sırtında koyu maviye çalan bir kaput olan Dolohov'a yaklaşmadan önce, ona hemen hemen beş kişi kaldığı bir sırada, acı duyuyormuş gibi bir sesle:

1 Sarafan: Rusya'da kadınların giydiği milli bir elbise – ç.n.

– Ne biçim duruyorsun? Ayağın nerede? Nerede ayağın? diye bağırmaya başladı.

Dolohov, büktüğü ayağını ağır ağır düzeltti ve aydınlık, küstah bir bakışla generalin yüzüne baktı.

– Ne diye mavi kaput giydin? Defol! Başçavuş! Değiştir şu hay...

Ama sözünü bitiremedi. Dolohov hemen atıldı:

– Emrinizi yerine getirmek zorundayım ama bunlara boyun eğmek... diye söze başladı.

– Sıradayken laf yok! Laf yok! Laf yok!

Dolohov etrafı çınlatan gür bir sesle:

– Hakaretlere boyun eğmek zorunda değilim, dedi.

Generalle er göz göze geldiler. General sustu, boynunu sımsıkı saran eşarbını öfkeyle aşağıya doğru çekti.

– Lütfen giyiminizi değiştirin. Lütfen! diyerek uzaklaştı.

– Geliyor! diye bağırdı bu sırada gözcü.

II

Alay komutanı kızardı, hemen atına koştu, titrek elleriyle üzengiye yapıştı, sıçrayarak hayvanın üzerine fırladı, oturup doğruldu, kılıcını çekti, sonra mutlu, kararlı bir ifadeyle ağzını yana açarak komut vermeye hazırlandı. Alay birden toparlanan bir kuş gibi silkindi, sonra hareketsiz kaldı.

Alay komutanı:

– Haz-rol! diye bağırdı.

Bu seste tüyleri diken diken eden, alay komutanı için sevinçli, alaydaki erler için sert, yaklaşan komutan için ise "Hoşgeldiniz," der gibi candan bir ifade vardı.

İki yanı ağaçlık geniş toprak yoldan, yaylarını hafifçe gıcırdatarak büyük bir hızla yüksek, mavi bir Viyana faytonu geliyordu. Faytonun arkasında komutanın atlı maiyetiyle bir Hırvat hafif süvari muhafız birliği ilerliyordu. Kutuzov'un yanında, Rusların siyah üniformaları arasında tuhaf görünen beyaz bir üniforma giymiş Avusturyalı bir general oturuyordu. Araba alayın önünde durdu. Kutuzov ile Avusturyalı general alçak sesle bir şeyler konuşu-

yorlardı. Sonra Kutuzov, ayağını ağır ağır arabanın yan tarafındaki basamaktan aşağıya indirirken, sanki o anda karşısında kendisi ile alay komutanına nefeslerini tutarak bakan o iki bin kişi orada hiç yokmuş gibi hafifçe gülümsedi.

Bir komut yükseldi. Alay, tüfekleri omuza alarak gene dalgalandı, selama durdu. Bir ölüm sessizliği içinde başkomutanın zayıf sesi duyuldu. Alay gürledi: "Sağo-o-o-ol-l-l!" Sonra her şey tekrar derin bir sessizliğe gömüldü. Kutuzov, alayda bu hareketler olduğu sürece hep aynı yerde durmuştu; sonra beyaz üniformalı generalle birlikte yanına maiyetini de alarak safların önünden yürüyerek geçmeye başladı.

Alay komutanının dimdik durup başkomutanı gözlerinin içine bakarak selamlamasından, sonra da büzülerek, iki büklüm olmuş bir halde yürürken vücudu gene ikide bir sarsılmasın diye kendini tutmasından, başkomutanın en küçük bir sözü ya da bir davranışı üzerine irkilmesinden belliydi ki bir ast olarak yerine getirdiği ödevleri bir üst olarak yerine getirdiği ödevlerden çok daha zevkle yapıyordu. Alay, komutanının çabaları ve disiplini sayesinde aynı zamanda Braunau'ya giren başka alaylara oranla mükemmel bir durumdaydı. Yolda kalmış ya da hasta olan erlerin sayısı yalnız iki yüz on yediydi. Kunduradan başka her şey mükemmel durumdaydı.

Kutuzov, safların önünden geçiyor, arada bir durup Türk savaşından beri tanıdığı subaylara, bazen de erlere birkaç tatlı söz söylüyordu. Arada bir erlerin kunduralarına bakarak üzgün bir tavırla başını sallıyor, onları hiç kimsede suç bulmuyormuş, ama gene de bu kötü durumu görmekten kendini alamıyormuş gibi bir tavırla Avusturyalı generale gösteriyordu. Alay komutanı başkomutanın alayla ilgili olarak söylediği herhangi bir sözü kaçırmaktan korkarak her defasında birkaç adım koşup önlerine geçiyordu.

Kutuzov'un arkasında, onun en hafif sesle bile söylediği her sözün rahatça duyulabileceği bir mesafede, maiyetinden yirmi kişi yürüyordu. Maiyettekiler aralarında konuşuyor, bazen de gülüyorlardı. Başkomutana en yakın olanı yakışıklı yaveriydi. Bu, Prens Bolkonski'ydi. Yanında aşırı derecede şişman, iyi yürekliliği güler yüzünden belli olan, gözleri nemli, uzun boylu arkadaşı Kurmay Nesvitski yürüyordu.

Nesvitski yanında yürüyen esmer süvari subayının yaptıklarına gülmemek için kendini zor tutuyordu. Süvari subayı, hiç gülmeden, gözlerindeki anlamı hiç değiştirmeden, ciddi bir ifadeyle alay komutanının sırtına bakıyor, onun yaptığı her hareketi tekrar ediyordu. Alay komutanı ne zaman sarsılarak öne doğru eğilse süvari subayı da aynı şekilde sarsılarak öne doğru eğiliyordu. Nesvitski gülüyor, şakayı yapana bakmaları için başkalarını da dürtüyordu.

Kutuzov, komutanın her davranışını izleyerek, dışarı uğramış gibi bakan binlerce gözün önünden, hiç acele etmeden, ağır ağır geçiyordu. Üçüncü bölüğün yanına gelince birden durdu. Maiyetindekiler onun böyle birden duracağını hiç tahmin etmedikleri için az kalsın üzerine geliyorlardı. Başkomutan o mavi kaput yüzünden laf işiten kırmızı burunlu yüzbaşıyı görünce, onu tanıdı:

– A! Timohin! dedi.

Timohin, alay komutanı onu azarlarken bütün vücudunu gererek o kadar dik durmuştu ki daha dik durmak imkânsız gibiydi. Yine de başkomutan onunla konuşmaya başlayınca, Timohin öylesine gerildi ki başkomutan ona biraz daha uzun bir süre bakacak olsa belki de yüzbaşı buna artık dayanamayacaktı. Kutuzov herhalde bunu anlamıştı. Bu yüzden yüzbaşıya iyilik etmekten başka bir niyeti olmadığını belirtmek için aceleyle ona arkasını döndü. Bir yara iziyle çizilmiş şişkin yüzünde hafif bir gülümseme titredi.

– Ta İsmail'den beri tanışırız! dedi. Sonra alay komutanına döndü. Cesur bir subaydır! Memnun musunuz ondan? diye sordu.

Alay komutanı arkasındaki süvari subayının kendisini bir ayna gibi yansıttığını fark etmeden irkildi, öne doğru bir adım attı:

– Çok memnunum, ekselans.

Kutuzov gülümseyerek yüzbaşıdan uzaklaştı:

– Hepimizin bir kusuru vardır, dedi. O da Tanrı Bacchus'e fazlaca düşkündür.

Alay komutanı, bu işte kendisinin bir suçu olduğunun düşünülmesinden korkarak hiç karşılık vermedi. Süvari subayı, o anda karnını içeriye çekmiş olan kırmızı burunlu subayın yüzüne baktı sonra onun yüzündeki ifadeyi de takındığı tavrı da öyle güzel taklit etti ki Nesvitski gülmekten kendini alamadı. Kutuzov arkasına baktı. Süvari subayı, yüzünün ifadesini her an istediği gibi değiştirebi-

liyordu. Kutuzov arkaya dönünce, yüzünü buruşturdu, hemen en ciddi, en saygılı, en suçsuz tavrı takındı.

Üçüncü bölük sondaydı. Kutuzov bir şey hatırlamaya çalışıyormuş gibi durdu. Prens Andrey maiyet subaylarının arasından ileriye doğru çıktı, Fransızca olarak yavaşça:

– Bu alayda bulunan, rütbesi alınmış Dolohov'u hatırlatmamı emretmiştiniz, dedi.

Kutuzov:

– Dolohov nerede? diye sordu.

Dolohov sırtına kül rengi kaputunu geçirmişti bile. Kendisini çağırmalarını beklemedi. Sıradan boylu boslu, parlak mavi gözlü, sarışın bir er çıktı. Başkomutana yaklaşıp hazırol vaziyeti aldı. Kutuzov hafifçe kaşlarını çattı.

– Şikâyet mi? diye sordu.

Prens Andrey:

– Dolohov, bu! diye belirtti.

Kutuzov:

– Ya, dedi. Bunun sana ders olacağını umuyorum, iyi hizmet et. Hükümdar iyi yüreklidir. Yararlılık gösterirsen ben de seni unutmam.

O parlak mavi gözler başkomutana da alay komutanına da aynı küstahlıkla, bir başkomutanla bir er arasına bu kadar büyük bir mesafe koyan perdeyi yırtarcasına bakıyordu. Dolohov gür, tok, sakin bir sesle:

– Benim bir tek dileğim var, ekselans dedi. Suçumu unutturmam ve imparator hazretleriyle Rusya'ya olan bağlılığımı gösterebilmem için bana fırsat verilmesini rica ederim.

Kutuzov arkasını döndü. Gözlerinde Yüzbaşı Timohin'e de arkasını döndüğü zaman olduğu gibi bir gülümseme titredi. Arkasını döndü ve Dolohov her ne söylediyse ve daha ne söyleyebilirse bunların hepsini çok çok uzun bir süredir biliyormuş, aynı zamanda bütün bunlardan bıkmış usanmış, üstelik o anda bunları söylemek hiç gerekli bir şey değilmiş gibi yüzünü buruşturdu. Sonra dönüp arabaya doğru yürüdü.

Alay bölüklere ayrıldı. Braunau yakınlarında daha önceden hazırlanmış evlere dağılmak üzere yola koyuldu. Erler orada bu çe-

tin yürüyüşten sonra dinleneceklerini, ayaklarına kundura bulabileceklerini umuyorlardı. Alay komutanı, yerine gitmek üzere yola koyulmuş olan üçüncü bölüğü geçip atını en önde yürüyen Yüzbaşı Timohin'e doğru sürerek:

– Bana gücenmeyin, Prohor İgnatiç! dedi.

Teftişi kazasız belasız atlattığı için yüzünde büyük bir mutluluk ifadesi vardı:

– Hepimiz Çar'ın hizmetindeyiz... Olmaz ki... İnsan günün birinde birliklerin önünde rezil olur... Onun için önceden özür dilerim. Beni bilirsiniz... Çok teşekkür etti.

Bölük komutanına elini uzattı. Yüzbaşının burnu kızardı, gülümsemeyle açılan dudaklarının arasında, İsmail önlerinde dipçikle kırılan iki ön dişinin boş yeri göründü.

– Asıl ben özür dilerim, generalim. Benim ne haddime! diye karşılık verdi.

– Mösyö Dolohov'a da söyleyin, onu unutmayacağım, merak etmesin. Ha bakın, hep sormak isterdim, söyleyin rica ederim, bölükteki durumu nasıl? Ne yapar, ne eder? Her şeyi...

Timohin:

– Ödevlerinde çok dikkatlidir ekselans, ama öyle huyları var ki... diye söylendi.

Alay komutanı:

– Ne gibi, nasıl huylar yani? diye sordu.

– Bazı günler bakarsınız, hem akıllı, hem bilgili, hem iyi yüreklidir, ekselans. Bazen bakarsınız canavar kesilir. Polonya'dayken bir Yahudi'yi az kalsın öldürecekti. Artık ne biçim bir adam olduğunu varın anlayın.

Alay komutanı:

– Öyle, öyle... dedi. Ne de olsa felakete uğramış bir gence acımak gerekir. Arkası çok.. Onun için siz onu...

Timohin komutanın ne istediğini anladığını belirten bir gülümseyişle:

– Emredersiniz, ekselans, dedi.

– Evet, evet öyle yapın.

Alay komutanı safların arasında Dolohov'u arayıp buldu, atını durdurdu, ona:

– İlk çarpışmada apolet veririz, dedi.

Dolohov dönüp ona baktı. Hiçbir şey söylemedi. Dudakları hâlâ hep aynı alaylı ifadeyle gülümseyip duruyordu.

Alay komutanı erlerin duyabileceği kadar yüksek bir sesle:

– Çok şükür iyi oldu, dedi. Erlere tarafımdan birer maşraba votka verilsin. Hepinize teşekkürler, çok şükür!

Sonra atını o bölüğün önünden geçirip bir başka bölüğe doğru sürdü:

Timohin yanında yürüyen emir subayına:

– Ne diyeyim, iyi adam doğrusu, dedi. Böyle bir adama insan seve seve hizmet edebilir.

– Tam bir kupa beyi, desenize! (Alay komutanına kupa beyi adını vermişlerdi.)

Teftişten sonra komutanların duydukları rahatlık erlere de geçmişti. Bölük neşe içinde yola devam ediyordu. Her taraftan erlerin konuşmaları duyuluyordu.

– Hani Kutuzov'un bir gözü kördü? Hani tek gözlüdür diyorlardı.

– Sanki öyle değil mi? Bundan âlâ kör mü olur?

– Yoo... Kardeşim o senden de benden de açıkgözdür, çizmelerin üstüne sardığımız bezlere, her şeye baktı...

– Ah kardeşim, gözlerini ayaklarıma bir dikti. "Eyvah" dedim, içimden...

– Ya öteki, yanındaki o her tarafı badanalanmış gibi olan Avusturyalı nasıldı? Un gibi bembeyazdı! Hay Allah! Teçhizatı amma da parlatıyorlar.

– Ya Fedeşov nasıldı? Savaşın ne zaman başlayacağını söyledi mi? Sen onlara daha yakın duruyordun, duymadın mı? Herkes diyordu ki Brunov'da Bonapart'ın kendisi konaklamış.

– Hıh! Bonapart konaklamışmış! Amma da atıyor! Hiçbir şeycik bildiği yok! Şimdi Prusyalı ayaklanmış. Avusturyalı da demek onu yatıştırmaya uğraşıyor. İkisi anlaştılar mı Bonapart ile savaş o zaman açılacak. Bir de Brunov'da Bonapart konaklıyor diyor! Aptal olduğun bu sözlerden besbelli, bari konuşulanları dinle!

– Hey, konakçı herifler! Şuraya baksanıza, beşinci bölük köye sapıyor. Biraz sonra lapa pişirecekler. Biz ise o zamana kadar yerimize bile varamayacağız.

– Bir peksimet versene ulan.

– Sen bana dün tütün verdin mi? Ya, işte böyle! Neyse, al! Al! Allah müstehakını versin.

– Bari bir mola verseler, yoksa aç açına daha beş verst yürümek zorunda kalacağız.

– Almanlar bize araba verdikleri vakit ne hoştu. Bey gibi kurulur giderdik!

– Kardeşim, burada millet büsbütün azgın! Ötekiler Polonyalılara benziyorlardı, hep Rus uyruklu adamlar: Şimdi ise nereye baksan Alman, birader.

Yüzbaşının sesi duyuldu:

– Şarkıcılar öne çıksın.

Ayrı ayrı yerlerden yirmi kadar er çıkıp bölüğün önüne koştular. Borazancıbaşı şarkıcılara doğru döndü, elini salladı, sonra "Gün mü ağarıyor, güneş mi tutuşuyordu..." diye başlayan ve "İşte böyle kardeşler, Karamanski babamızla ün salacağız," diye biten uzun bir asker türküsüne başladı. Bu Türkiye'de bestelenmiş bir türküydü. Şimdi ise Avusturya'da söyleniyordu ama bir yeri değişik olarak erler "Karamanski babamız" yerine "Kutuzov babamız" diyorlardı.

Kırk yaşlarında, yakışıklı, zayıf bir adam olan borazancıbaşı son sözleri söylerken ellerini sanki yere bir şey fırlatıyormuş gibi hızla aşağıda indirdi, sert bir tavırla şarkıcı erlere baktı, sonra gözlerini kıstı. Bütün bu gözlerin kendisine doğru çevrili olduğu kanısına varınca da sanki görünmeyen çok kıymetli bir şeyi başının üzerinde büyük bir dikkatle kaldırıyormuş gibi bir tavırla iki elini yukarıya doğru kaldırdı, birkaç saniye öyle durdu, birden o kıymetli şeyi öfkeyle yere atıyormuş gibi bir hareketle türküye başladı:

"Ah kulübem de kulübem benim!"

Yirmi ses birden türküye katıldı, "Benim yepyeni kulübeciğim," ve kaşık çalan bir er sırtındaki teçhizatın ağırlığına rağmen çevik bir tavırla ileriye doğru fırladı, omuzlarını kıra kıra, elindeki kaşığı birini tehdit ediyormuş gibi sallaya sallaya, bölüğün önünde geri geri yürümeye başladı. Erler ellerini kollarını sallayarak, serbest, geniş adımlarla yürüyor, ancak arada bir adımlarını ellerinde olmayarak birbirine uyduruyorlardı.

Bölüğün arkasında tekerlek gürültüleri, yay gıcırtıları, nal sesle-

ri duyuldu. Kutuzov maiyetiyle birlikte kente dönüyordu. Başkomutan erlerin serbest yürümeye devam etmelerini işaret etti. Türkü sesleri durup oynaya oynaya yüreyen eri ve dinç adımlarla neşeli neşeli yola devam eden bölük erlerini görünce onun da maiyetindekilerin de yüzünde bir memnuniyet belirmişti. Araba bölüğün sağ tarafından öne doğru ilerlerken ikinci sırada herkesin dikkatini çeken mavi gözlü er Dolohov göründü; öteki erlerden daha da dinç adımlarla, zarif bir şekilde şarkıya uyarak yürüyor, arabayla geçenlerin yüzüne, o anda bölükle beraber yürümeyenlere çok acıyormuş gibi bakıyordu. Kutuzov'un maiyetinde bulunan ve alay komutanının taklidini yapmış olan süvari subayı arabadan biraz geri kaldı, atını Dolohov'a doğru sürdü.

Süvari subayı Jerkov, bir vakitler Petersburg'da Dolohov'un başkanlığında çılgınca eğlenen gruba katılmış, ama sınır dışında onu er olarak görünce tanımazlıktan gelmişti. Oysa şimdi Kutuzov'un rütbesi geri alınan subayla nasıl konuştuğunu işittikten sonra, eski bir dosta kavuşmuş gibi sevinçle:

– Ah sevgili kardeşim, nasılsın? diye sordu ve atının adımlarını bölüğün adımlarına uydurmaya çalıştı.

Dolohov soğuk bir tavırla:

– Ben mi nasılım? diye karşılık verdi. Gördüğün gibiyim işte.

Oynak havanın sesleri Jerkov'un takındığı aşırı serbest ve neşeli tavıra da Dolohov'un özellikle takındığı soğuk tavıra da bambaşka bir anlam veriyordu. Jerkov:

– E, komutanlarla aran nasıl? diye sordu.

– Fena değil, iyi insanlar. Sen karargâha nasıl sokuldun?

– Görevle gönderildim, nöbetçiyim.

Bir süre sustular.

"Şahini salıverdim, sağ kolumun altından" türküsü neşeli, zinde bir duygu uyandırarak devam ediyordu. Herhalde bu türkünün sesleri arasında konuşmasalardı söyledikleri sözler bambaşka olacaktı.

Dolohov:

– Avusturyalılara dayak atmışlar, öyle mi? diye sordu:

– Ben ne bileyim? Öyle diyorlar.

Dolohov, türküye uyarak kesin bir tavırla kısaca:

– Sevindim buna, dedi.
– İstersen bir akşam gel, bir patri fravun çevirirız.
– Paranız çok mu yoksa?
– Gel işte.
– Olmaz! Tövbe ettim. Rütbemi geri alıncaya kadar ne içki içerim ne de oyun oynarım!
– Uzun sürmez, ilk savaşta...
– Orasını Allah bilir.
Gene sustular. Jerkov:
– Bir şeye ihtiyacın olursa, karargâha uğra, herkes sana yardım eder, dedi.
Dolohov güldü:
– Sen benim için üzülme, daha iyi olur. Benim bir şeye ihtiyacım olursa, kimseden dilenmem, kendim alırım.
– Laf olsun diye söyledim, canım.
– Ben de öyle söyledim.
– Allahaısmarladık!
– Haydi güle güle!

... Ve yükseğe ve uzağa
Doğduğum ülkeye doğru...

Jerkov atını mahmuzladı, hayvan üç defa heyecana kapılarak ayak değiştirdi, önce hangi ayağını atacağını bir türlü bilemiyordu, sonunda kendini toparladı, türküye ayak uydurarak dört nala bölüğün yanından geçip arabaya yetişmek için ileri atıldı.

III

Kutuzov, teftişten döndükten sonra, yanındaki Avusturyalı generalle çalışma odasına girdi, yaverini çağırtarak gelen birliklerin durumu ile ilgili bazı belgelerle öncü kuvvetlere başkanlık eden Arşidük Ferdinand'dan gelen mektupların getirilmesini emretti. Prens Andrey Bolkonski, elinde istenen belgelerle başkomutanın odasına girdi. Masanın üzerine açılmış bir planın önünde Kutuzov'la Avusturya savaş şûrasının üyesi oturuyorlardı.

Kutuzov, başını çevirip Bolkonski'ye baktı, yaverine biraz beklemesini söylemek istiyormuş gibi "Ha..." dedi, sonra başladığı konuşmaya Fransızca olarak devam etti.

– Yalnız bir tek şey söylemek istiyorum, general...

Kutuzov acele etmeden, karşısındakini, söylediği her sözü dinlemeye zorlayan hoş bir ifade ve çok nazik bir tavırla konuşuyordu. Kendi sesini dinlemekten zevk duyduğu belliydi.

– Ben yalnız bir tek şey söylüyorum general, eğer iş yalnız benim isteğime bağlı kalmış olsaydı İmparator Franz hazretlerinin emirleri çoktan yerine getirilmiş olacaktı. Çoktan arşidükün kuvvetlerine katılmış olacaktım. Size şerefim üzerine yemin edebilirim ki ordulara komuta etmek görevini Avusturya'da bu kadar çok sayıda bulunan becerikli ve bilgili generallerden herhangi birine teslim etmek, üzerimdeki bu ağır sorumluluğu atmak benim için bir mutluluk olurdu. Ama şartlar bizim irademizden de kuvvetli oluyor, general.

Bunu söyledikten sonra, "Bana isterseniz inanmayabilirsiniz, hatta bana inanıp inanmamanız umurumda bile değil. Yalnız bunu bana söylemenize fırsat vermem. İşte bütün iş burada," der gibi gülümsedi.

Avusturyalı generalin yüzünde bir hoşnutsuzluk belirdi, ama o da Kutuzov'a aynı tonda karşılık vermekten başka bir şey yapamadı. Söylediği sözlerin nazik ifadesine tamamen aykırı, kızgın, somurtkan bir sesle:

– Aksine dedi, aksine, imparator hazretleri ekselansınızın bu hepimizi ilgilendiren işe katılmanıza büyük bir değer veriyorlar, ama biz öyle sanıyoruz ki şanlı Rus ordularının ve başkomutanlarının ağır davranması, onları savaşlarda kazanmaya alışık olduğu zaferlerden yoksun bırakıyor.

Sözlerini böylece daha önceden hazırlanmış olduğu belli bir cümleyle bitirmişti. Kutuzov dudaklarındaki gülümsemeyi değiştirmeden hafifçe eğildi:

– Ben ise Arşidük Ferdinand hazretlerinin bana göndermekle şeref kazandırdıkları son mektuplarına dayanarak şu kanıya vardım ki, General Mack gibi çok usta bir yardımcının başkanlığındaki Avusturya orduları, şu anda kesin bir zafer kazanmışlardır ve artık bizim yardımımıza ihtiyaçları yoktur.

General kaşlarını çattı. Gerçi Avusturyalıların yenilgiye uğradıklarını gösteren kesin bir haber yoktu, ama hiç de iyimser olmayan söylentilerin doğruluğunu belirten pek çok işaret vardı; bu yüzden Kutuzov'un Avusturya ordularının zafer kazandığı yolunda ileri sürdüğü tahmin, daha çok bir alayı andırıyordu. Ama Kutuzov tatlı tatlı gülümsüyor, böyle bir tahminde bulunmakta haklı olduğunu belirten tavrını değiştirmiyordu. Gerçekten de Mack'ın ordusundan gelen son mektup, ona bir zaferi ve ordunun strateji bakımdan elverişli durumda bulunduğunu bildiriyordu. Kutuzov, Prens Andrey'e döndü: "Şu mektubu bana versene," dedi. Sonra dudaklarının ucunda alaylı bir gülümseyişle Avusturyalı generale, "Buyrun bakın," diyerek Arşidük Ferdinand'ın mektubundan şu kısmı Almanca olarak okudu:

> *"Wir haben vollkommen zusammengehaltene Kräfte, nahe an 70000 Mann, um den Feind, wenn er den Lech passierte, angreifen und schlagen zu können. Wir können, da wir Meister von Ulm sind, den Vorteil, auch von beiden Ufern dem Donau Meister zu bleiben, nicht verlieren; mithin auch jeden Augenblick, wenn der Feind den Lech nicht passierte, die Donau übersetzen, uns auf seine Kommunikationslinie werten, die Donau unterhalb repassieren um dem Feinde, wenn er sich gegen unsere treue Alliierte mit ganzer Macht wenden wollte, seine Absicht alsbald vereiteln. Wir werden auf solche Weise dem Zeitpunkt, wo die Kaiserlich – Russische Armée ausgerüstet sein wird, mutig entgegenharren, und sodann leicht gemeinschaftlich die Möglichkeit finden, dem Feinde das Schicksal zuzubereiten, so er verdient."*[1]

Kutuzov, mektubun bu kısmını bitirdikten sonra derin derin içini çekerek yumuşak bir ifadeyle, dikkatle Avusturya yüksek savaş şûrası üyesine baktı. Avusturyalı general, şakayı bırakıp ciddi konulara geçmek istiyormuş gibi bir tavırla:

---

1 "Elimizde tam teçhizatlı 70.000 kadar erden meydana gelmiş kuvvet var; böylece düşman Lech'in öbür tarafına geçerse ona saldırabiliriz, bozguna uğratabiliriz. Ulm zaten elimizde olduğu için Tuna'nın her iki kıyısındaki kuvvetlere kumanda ederek durumdan yararlanabiliriz. Düşman Lech'in öbür kıyısına ulaşır, Tuna'yı geçerse ana ikmal yollarını kesebiliriz; Tuna'nın daha aşağılarına inerek öbür kıyısına geçip sadık müttefiklerimize saldırmaya niyet ederse bu niyetini gerçekleştirmesine engel olabiliriz. Böylece Rus İmparatorluğu ordusunun tüm olarak hazırlanmasını, kuvvetimize olan inancımızı yitirmeden bekleyeceğiz, sonra da düşmanı layık olduğu akıbete kolaylıkla sürüklemek imkânını bulacağız."

– Ama biliyorsunuz ki işin kötüsünü düşünmek daha çok mantığa uygun bir kuraldır, ekselans, dedi.

Hoşnut olmadığını belirten bir tavırla yavere baktı. Kutuzov, sözünü keserek:

– Özür dilerim generalim, dedi, sonra o da Prens Andrey'e döndü, "Baksana, evladım, Kozolovski'nin elinde bulunan ve keşif kollarındaki en iyi gözcülerden gelen bütün raporları al. İşte Kont Nostitz'ten iki mektup, bir mektup Arşidük Ferdinand hazretlerinden, al, birkaç tane daha vereyim.

Bunları söylerken ona birkaç kâğıt uzatmıştı.

– Bütün bunlardan Fransızca olarak tertemiz bir memorandum çıkarıver, Avusturya ordusunun harekâtı konusunda aldığımız bütün haberleri bir özet halinde topla, sonra da notu ekselansa sunarsın.

Prens Andrey, daha ilk sözlerden, yalnız Kutuzov'un söylediğini değil, aynı zamanda söylemek istediğini de anladığını belirtecek şekilde başını eğdi. Kâğıtları topladı, odadakileri selamladı, sonra halının üzerinden sessiz adımlarla yürüyerek bekleme odasına çıktı.

Prens Andrey, Rusya'dan ayrılalı daha o kadar uzun bir süre geçmemişti ama, bu süre içinde çok değişmişti. Yüzünde, davranışlarında, yürüyüşünde artık eskisi gibi yapmacıklık, bir yorgunluk, bir uyuşukluk yoktu; başkalarında bıraktığı etkiyi düşünmeye bile vakti olmayan, hem hoş hem de ilginç bir işle uğraşan bir insana benziyordu. Yüzünde kendisinden de çevresinde bulunanlardan da hoşnut olduğunu belli eden bir ifade vardı; gülümseyişi de bakışları da daha neşeli, daha çekiciydi.

Kutuzov'a, Polonya'dayken yetişmişti; Kutuzov, onu, şefkatle karşılamış, onunla ilgileneceğine söz vermiş, başka yaverlerden ayrı tutmuş, Viyana'ya götürmüş, daha önemli görevler de vermişti. Kutuzov, Viyana'dan Prens Andrey'in babası olan eski arkadaşına şöyle yazıyordu:

"Oğlunuz bilgileri, karakter sağlamlığı, emirleri harfi harfine yerine getirmesiyle sıradan bir subay olmayıp yükseleceği ümidini veriyor. Maiyetimde böyle biri olduğu için kendimi mutlu sayıyorum."

Prens Andrey'in, Kutuzov'un karargâhındaki görev arkadaşları arasında da genel olarak orduda da Petersburg'daki yüksek sos-

yetede olduğu gibi birbirine tamamen karşıt iki ünü vardı. Arkadaşlarından pek azı Prens Andrey'i kendilerinden de başka insanlardan da apayrı bir varlık olarak kabul ediyor, ondan büyük başarılar bekliyor, sözünü dinliyor, ona hayranlık duyuyor, davranışlarını taklit ediyorlardı; bu gibi insanlara karşı Andrey çok sade, çok cana yakın bir tavır takınıyordu. Bir kısım insanlar ise –ki bunlar çoğunluktaydı– Prens Andrey'i sevmiyor, onu kibirli, soğuk, sevimsiz bir insan sayıyorlardı. Ama bu gibi insanların karşısında Prens Andrey saygı, hatta korku uyandıran bir tavır takınmasını biliyordu.

Prens Andrey, Kutuzov'un çalışma odasından bekleme odasına kâğıtlarla çıktı, pencerenin yanında elinde kitapla oturan nöbetçi yaver Kozolovski:

– Ne var, ne yok prens? diye sordu.

– Neden ilerlemediğimizi açıklayan bir yazı hazırlamamız emredildi.

– Peki neden ilerlemiyoruz?

Prens Andrey omuzlarını silkti. Kozolovski:

– Mack'tan haber yok mu? dedi.

– Yok.

– Bozguna uğradığı doğru olsaydı, haber gelirdi.

Prens Andrey:

– Orası öyle, diyerek dış kapıya yürüdü; ama o anda karşısına kapıyı çarparak hızla içeri giren uzun boylu, başı bir mendille bağlanmış, boynunda bir Marie-Thérèse nişanı bulunan, sırtında redingot giymiş ve her halinden yeni geldiği belli, Avusturyalı bir general çıktı. Prens Andrey durdu.

Yeni gelmiş olan general iki tarafa bakına bakına hiç duraklamadan çalışma odasının kapısına doğru yürüyerek sert bir Alman şivesiyle:

– Başkomutan General Kutuzov burada mı? diye sordu.

Kozolovski, aceleyle tanımadığı generale yaklaştı, önüne geçerek kapıya yaklaşmasına engel oldu:

– Başkomutan meşguller. Emir buyurursanız kim geldi diyelim?

Kim olduğu bilinmeyen general, pek uzun boylu olmayan Kozolovski'yi sanki kendisini tanımamalarına hayret ediyormuş gi-

bi küçümseyen bir tavırla tepeden tırnağa süzdü. Kozolovski, sakin bir tavırla:

– Başkomutan meşguller, diye tekrar etti.

Generalin yüzü asıldı, dudakları çekilip titredi. Bir not defteri çıkarıp kurşun kalemle acele bir şeyler karaladı, yaprağı yırttı, yavere verdi, hızlı adımlarla pencereye doğru gitti, bir iskemlenin üzerine çöktü, odadakilere sanki, "Bana ne diye bakıyorsunuz?" der gibi baktı. Sonra başını kaldırdı, bir şey söylemek istiyormuş hissini veren bir hareketle boynunu uzattı, hemen sonra da kayıtsız bir tavırla kendi kendine şarkı söylemeye başlamış gibi tuhaf bir ses çıkardı; ama sesi bir anda kesiliverdi. Çalışma odasının kapısı açıldı, eşikte Kutuzov göründü. Başı bağlı olan general, bir tehlikeden kaçar gibi kamburunu çıkararak, zayıf bacakları ile geniş, hızlı adımlar ata ata Kutuzov'a yaklaştı. Çatlak bir sesle:

– *Vous voyez le malheureux Mack!*[1] dedi.

Çalışma odasının kapısında duran Kutuzov'un yüzü birkaç saniye hareketsiz kaldı, sonra dalgalanır gibi kırıştı, alnı gerildi, büyük bir saygıyla başını eğdi, gözlerini kapadı, hiçbir şey söylemeden yana çekilip Mack'a yol gösterdi, arkasından içeri girerek kapıyı kendi eliyle kapadı.

Avusturyalıların bozguna uğradıkları ve Ulm önünde bütün ordunun teslim olduğu yolunda önceden dolaşan söylentiler doğru çıkmıştı. Yarım saat kadar sonra dört bir tarafa o zamana kadar hareketsiz kalmış olan Rus ordularının yakında düşmanla karşılaşmak zorunda kalacaklarını gösteren emirlerle yaverler gönderildi.

Prens Andrey, karargâhta oturup da bütün ilgisini savaşın genel gidişatı üzerinde toplayan nadir subaylardan biriydi. Mack'ı gördükten, felaketini açıklayan etraflı bilgiyi aldıktan sonra, muharebenin yarısının kaybedilmiş olduğunu, aynı zamanda Rus ordularının ne kadar zor bir durumda kaldığını anlamış, hemen de orduya beklenen şeyi kendisinin de bu orduda oynayacağı rolü zihninde gerçekte olduğu gibi canlandırmıştı. Kendini beğenmiş Avusturya'nın rezil olduğunu, belki bir hafta sonra Suvorov'dan beri ilk defa olarak karşı karşıya gelecek olan Rus ve Fransız ordularının çatışmasını göreceğini, bu çatışmalara katılacağını düşündük-

1 Talihsiz Mack karşınızda!

çe elinde olmayarak sevinçle karışık bir heyecan duyuyordu. Bununla birlikte Bonapart'ın Rus ordularının bütün cesaretinden de daha kuvvetli olabileceğini düşünüyor, dehasından korkuyor, gene de kahraman saydığı bu adamın yüz karası bir yenilgiye uğrayacağını aklından geçirmek bile istemiyordu.

Bu düşüncelerle sinirleri gerilmiş olarak heyecan içinde kendi odasına gitti. Babasına mektup yazacaktı; ona her gün yazıyordu. Koridorda beraber oturduğu Nesvitski ile şakacı Jerkov'la karşılaştı, ikisi de her zaman olduğu gibi bir şeye gülüyorlardı. Nesvitski, Prens Andrey'in yüzünün sarardığını, gözlerinin parladığını fark edince:

– Niye surat asıyorsun öyle? diye sordu.

Bolkonski:

– Neşelenecek bir şey yok, diye karşılık verdi.

Prens Andrey, Nesvitski ile Jerkov'la karşılaştığı anda koridorun öbür tarafından Kutuzov'un karargâhında Rus ordusunun iaşesini kontrol etmekle görevli Avusturyalı General Schtauch'la o gün gelen Avusturya yüksek askerî şûra üyesi olanlara doğru yürüyorlardı. Geniş koridorda, generallerin üç subayın yanından rahatça geçmelerini sağlayacak kadar yer vardı; öyle olduğu halde Jerkov eliyle Nesvitski'yi iterek nefesi tıkanır gibi:

– Geliyorlar! Geliyorlar! Çekilin, yol verin! Rica ederim yol verin! dedi.

Generaller can sıkıcı saygı gösterilerinden bir an önce kurtulmak istiyorlarmış gibi geçiyorlardı. Jerkov'un dudaklarından birden budalaca, sevinçli bir tebessüm belirdi; sanki bu tebessüme bir türlü engel olamıyordu. Öne doğru bir adım atarak Avusturyalı generale Almanca:

– Sizi kutlamaktan şeref duyarım sayın komutanım, dedi.

Başını eğdi, dans etmeyi öğrenen çocuklar gibi beceriksiz bir tavırla topuklarını birbirine vurmaya başladı; bir sağ, bir sol topuğunu vuruyordu.

Yüksek askerî şûra üyesi olan general ona sert bir tavırla baktı; ama o budalaca tebessümün ciddi olduğunu fark edince, bir an için de olsa ilgi göstermekten kaçınamadı. Sözlerini dinlediğini göstermek için gözlerini kıstı. Jerkov o ışık saçan gülümseyişiyle:

– Sizi kutlamaktan şeref duyarım! General Mack sağ salim gel-

miş; bir şeyi yokmuş, yalnız şuracığı biraz zedelenmiş, diyerek kendi başını işaret etti.

General kaşını çattı, arkasını döndü, yürüdü. Birkaç adım ilerledikten sonra öfkeyle:

– *Gott, wie naiv!*[1] dedi.

Nesvitski, kahkahalarla gülerek Prens Andrey'e sarıldı, ama Bolkonski daha da sararmış olarak öfkeli bir ifadeyle onu itti, Jerkov'a döndü. Mack'ın halini gördükten, yenilgisini öğrendikten sonra o kadar sinirlenmişti ki hırsını yersiz bir şaka yaptığı için Jerkov'dan aldı. Tiz bir sesle alt çenesi titreyerek:

– Sayın bay, dedi, eğer palyaçoluk etmeye niyetiniz varsa size engel olamam! Ama şunu haber vereyim ki bir daha benim yanımdayken edepsizlik etmeye kalkarsanız nasıl davranmak gerektiğini size öğretirim!

Nesvistkiy ile Jerkov bu çıkışa o kadar şaşırmışlardı ki gözlerini iri iri açmış, Bolkonski'ye bakıyorlardı. Jerkov:

– Onu kutladıysam ne olmuş yani? diye sordu.

Bolkonski:

– Ben şaka etmiyorum. Kesin sesinizi, lütfen! diye bağırdı. Nesvistkiy'i kolundan tutarak bu sözlere verecek karşılık bulamayan Jerkov'dan uzaklaştı. Nesvitski onu sakinleştirerek:

– Ne oluyorsun be birader? dedi.

Prens Andrey heyecandan olduğu yerde durarak:

– Nasıl ne oluyorum? dedi. Şunu aklına koy ki biz ya Çar'a vatana hizmet eden subaylarız, bu bakımdan hepimizin başarısına sevinmemiz gerekir ya da sadece bir uşaktan başka bir şey değiliz, o zaman da efendilerimizin işleri bizi ilgilendirmez.

Düşüncesine daha da kuvvet vermek ister gibi Fransızca olarak:

– *Quarante milles hommes massacrés et l'armée de nos alliés détruite, et vous trouvez là le mot pour rire. C'est bien pour un garçon de rien, comme cet individu, dont vous avez fait un ami, mais pas pour vous, pas pour vous!*[2] dedi.

---

1 Allahım, ne budala!

2 Kırk bin kişi öldürüldü, müttefiklerimiz yok edildi, öyleyken şaka edebiliyorsunuz. Kendinize arkadaş diye seçtiğiniz bu adam için hoş görülür ama sizin için hoş görülmez!

Sonra Jerkov'un sözlerini hâlâ işitebileceğini fark edip "çocuklar" sözünü bir Fransız şivesiyle, ama Rusça söyleyerek:

– Ancak çocukların böyle şakalar yapmaları hoş görülür! diye ekledi.

Asteğmen bir karşılık verir mi diye bir an bekledi. Ama asteğmen hiçbir karşılık vermeden koridordan uzaklaştı.

IV

Pavlograd süvari alayı Braunau'dan iki mil kadar uzakta konaklamıştı. Nikolay Rostov'un subay adayı olarak görevlendirildiği süvari birliği Alman Zaltsenek köyüne yerleşmişti. Bütün süvari tümeninde "Vaska Denisov" adıyla tanınan bölük komutanı Yüzbaşı Denisov'a köyün en iyi evi ayrılmıştı. Subay adayı Rostov, Polonya'da alaya yetiştiğinden beri bölük komutanıyla aynı evde kalıyordu.

8 Ekim günü genel karargâh, Mack'ın yenilgisi haberiyle çalkalandığı ve her şey orada altüst olduğu halde, süvari bölüğünün karargâhında sefer hayatı eskisi gibi devam ediyordu. Rostov sabahleyin erkenden atıyla hayvanlara yem getirme işinden dönerken, bütün gece iskambil oynamış olan Denisov daha evine dönmemişti. Rostov sırtında askerî okul üniformasıyla atını kapıya doğru sürdü, hayvanı çevik, dinç bir hareketle dürttü, ayağını üzerinden aşırdı, bir an sanki attan ayrılmak istemiyormuş gibi üzenginin üzerinde ayakta durdu, sonunda atladı ve emir erine seslendi. Yıldırım gibi atına doğru atılan süvari erine, mutlu oldukları zaman herkese karşı iyi bir tavır takınan gençlerin gösterdikleri kardeşçe bir şefkat ve neşeyle:

– A! Bonderenko! Sevgili dostum, dedi. Gezdir onu, kardeşim!

Ukraynalı, neşeyle başını salladı:

– Başüstüne komutanım!

– Ama bak, iyice gezdir ha!

Başka bir süvari eri ata doğru atılmıştı ama Bonderenko o gelinceye kadar dizginleri eline almıştı bile. Belli ki, subay adayı iyi bahşiş veriyordu ve ona hizmet etmek kârlı bir şeydi. Rostov, atın boynunu, arkasını okşadı, sonra kapının önünde durdu. Kendi kendine gülümseyerek, "Mükemmel! Öyle bir at olacak ki!" diye söylendi ve kılıcının kabzasını eliyle tutarak mahmuzlarını şakırdata

şakırdata koşup kapıdan içeri girdi. Alman ev sahibi sırtında hırka, başında kalpak, elinde gübre temizlemek için kullandığı yabayla ahırın kapısından dışarı baktı. Rostov'u görür görmez yüzü birden aydınlandı, neşeyle göz kırptı.

– *Schönen guten Morgen! Schönen guten Morgen!*[1] diye tekrar etti, genç adamı selamlamaktan hoşlandığı anlaşılıyordu.

Rostov hareketli yüzünden hiç eksik olmayan sevinçli, kardeşçe gülümsemeye:

– *Schön fleissig!*[2] dedikten sonra Alman ev sahibine doğru döndü, onun sık sık söylediği sözleri tekrarladı: *"Hoch Östreicher! Hoch Russen! Kaiser Alexander hoch!"*[3]

Alman ahırdan dışarı çıktı, kalpağını sıyırdı, onu başının üzerinde salladı:

– *Und die ganze Welt hoch!*[4]

Rostov da Alman gibi elindeki kasketi başının üzerinde sallayarak güldü:

– *Und vivat die ganze Welt!*[5] diye bağırdı. Ne ahırı temizleyen Alman için ne de takımıyla birlikte saman getirmeye gitmiş olan Rostov için ortada sevinecek bir şey yoktu. Ama bu iki insan birbirlerine kardeşçe bir sevgi ile mutlu bir heyecan içinde bakıyor, karşılıklı olarak birbirlerini sevdiklerini belirtmek için başlarını sallıyorlardı. Sonra da gülümseyerek birbirlerinden ayrıldılar. Alman ahıra, Rostov'da Denisov'la birlikte oturduğu eve gitti. Denisov'un dalavereciliğiyle bütün alaya ün salmış olan uşağı Lavruşka'ya:

– Efendin nerede? diye sordu.

Lavruşka:

– Dün akşamdan beri yoklar. Herhalde oyunda kaybettiler! diye karşılık verdi. Ben artık biliyorum, kazandılar mı erkenden gelip böbürlenirler, sabaha kadar gelmezlerse kaybettiler demektir. Artık öfkeden yanlarına varılmaz. Kahve emreder misiniz?

– Getir, bakalım!

---

1 İyi sabahlar! İyi sabahlar!

2 Ne çalışkansınız!

3 Yaşasın Avusturyalılar! Yaşasın Ruslar! Kayzer Aleksandr yaşasın!

4 Ve bütün dünya yaşasın!

5 Ve yaşasın bütün dünya!

Lavruşka on dakika sonra kahveyi getirdi.

– Geliyorlar! dedi. Felaket!

Rostov pencereden baktı, eve dönen Denisov'u gördü. Denisov kısa boylu, kırmızı yüzlü, parlak siyah gözlü bir adamdı. Bıyıkları da saçları da siyah ve kıvır kıvırdı. Sırtında düğmeleri çözük bir süvari ceketi, ayağında kat kat sarkan geniş bir pantolon, başında ensesine doğru kaymış buruşuk bir süvari kasketi vardı. Başını önüne eğmiş, somurtkan bir tavırla kapıya yaklaşıyordu.

– Yüksek sesle ve öfkeyle "r"leri ğ gibi söyleyerek:

– Lağğuşka! diye bağırdı. Haydi çıkağsana, ulan!

Lavruşka'nın karşılık veren sesi duyuldu:

– Zaten çıkarıyorum, efendim.

Denisov, odaya girerek Rostov'a:

– A! Sen kalkmışsın bile! dedi.

Rostov:

– Çoktan! dedi. Gidip saman bile getirdim, Frölayn Matilda'yı da gördüm.

Denisov "r"leri yutarak:

– Bak hele! Bense, elimde avucumda ne vağsa hepsini kaptığdım, diye bağırdı. Felaket! Felaket! Sen gideli hep öyle. Hey! Çay getiğ!

Denisov gülümsüyormuş gibi yüzünü kırıştırarak, küçük sağlam dişlerini göstere göstere iki elinin kısa parmaklarıyla orman gibi gür, kabarık siyah bıyıklarını çekiştirmeye başladı.

– Şeytan düğttü. O fağeye ne diye gittim sanki? (Fare o subaya verilen addı.) Düşün biğ keğe, biğ tanecik kâğıt veğmedi, biğ tane olsun veğmedi.

İki eliyle alnını ve yüzünü ovuşturuyordu. Kendisine uzatılan yakılmış pipoyu avucunda sıkarak ateşini düzeltmek için yere vurdu:

– Sempıl geldi mi veğiyor, pağoli geldi mi alıyoğ. Sempıl geldi mi veğiyor, pağoli geldi mi kendi alıyoğ.

Ateşi yere saçmıştı, pipoyu kırıp attı. Sonra bir süre sustu. Birden parlak siyah gözlerini neşeyle Rostov'a doğru çevirdi:

– Bağı kadın olsaydı! Buğda içmekten başka yapacak biğ şey yok. Keşke döğüşmeğe başlasak...

Kapıya döndü; öbür taraftan ağır çizmeler giymiş birinin mah-

muzlarını şakırdatarak gelip durduğunu, sonra da saygı ile hafifçe öksürdüğü duyulmuştu. Lavruşka:

– Bölük emini! dedi.

Denisov yüzünü daha çok buruşturdu. İçinde birkaç altın bulunan cüzdanını fırlatarak:

– Beğbat Ğostov! Say kağdeşim! İçinde ne kadağ kalmış bakalım, sonğa da cüzdanı yastığın altına sok!

Rostov paraları aldı, makine gibi bir hareketle eski ve yeni paraları ayırıp onları üst üste koyarak saymaya başladı. Öbür odadan Denisov'un sesi duyuldu.

– A! Telyanin, meğhaba! Dün beni soyup soğana çeviğdileğ.

– Nerede? Bıkov'un evinde mi? Farenin orada mı? Öyle olacağını biliyordum.

Odaya aynı bölükten olan Teğmen Telyanin girdi.

Rostov, cüzdanını yastığın altına fırlattı ve kendisine uzatılan küçük nemli eli sıktı. Telyanin, ordu sefere çıkmadan biraz önce bir iş yüzünden muhafız kıtasından alaya nakledilmişti. Alayda çok iyi davranıyordu, ama kimse onu sevmezdi, özellikle Rostov, bu subaya karşı duyduğu ve hiçbir nedene dayanmayan tiksintiyi ne yenebiliyor ne de saklayabiliyordu. Telyanin:

– Söyleyin bakalım, süvari delikanlı. Benim Graçik işinize yarıyor mu bari? diye sordu.

Graçik Telyanin'in Rostov'a sattığı binek atıydı. Teğmen, asla konuştuğu insanın gözünün içine bakmazdı. Gözleri hep oradan oraya kayıp dururdu.

– Demin sizi gördüm, ata binmiş gidiyordunuz...

Rostov, o yedi yüz rubleye satın aldığı at, bu fiyatın yarısı kadar bile etmediği halde:

– Eh, fena değil, sağlam bir hayvan... dedi. Yalnız ön sol ayağı topallamaya başladı.

– Nal çatlamıştır! Önemi yok! Ben size nalı nasıl perçinleyeceğinizi gösterir, öğretirim.

Rostov:

– Evet, gösterin, rica ederim, dedi.

– Gösteririm, gösteririm, sır değil ya bu! Sonradan at için bana teşekkür edeceksiniz.

Rostov Telyanin'den kurtulmak isteğiyle:

– Öyleyse söyleyeyim de atı getirsinler! dedi ve atı getirmeleri için emir vermek üzere dışarı çıktı.

Denisov sofrada elinde pipo eşikte çömelmiş, kendisine bir şeyler bildiren bölük emininin raporunu dinliyordu. Rostov'u görünce kaşlarını çattı, başparmağıyla omuzunun üzerinden Telyanin'in oturduğu odayı işaret etti, yüzünü buruşturdu, sonra tiksintiyle irkildi! Yanında bölük emininin bulunmasına aldırmaksızın:

– Şu oğlanı hiç sevmem! dedi.

Rostov "Ben de, ama ne yaparsın!" der gibi omuzlarını silkti ve emir verdikten sonra gene Telyanin'in yanına döndü.

Telyanin, hâlâ Rostov'un ona bıraktığı andaki gibi tembel tembel oturuyor, küçük beyaz ellerini ovuşturuyordu.

Rostov odaya girerken, "Dünyada böyle iğrenç suratlı adamlar da var işte!" diye düşündü.

Telyanin yerinden kalkıp kayıtsızlıkla çevresine bakındı:

– Ne oldu? Atı getirsinler diye emir verdiniz mi?

– Verdim.

– Haydi, biz oraya gidelim. Ben zaten yalnız Denisov'a dünkü emri sormaya gelmiştim. Emri aldınız mı Denisov?

– Hayır daha almadık. Siz nereye böyle?

Telyanin:

– Şu delikanlıya at nasıl nallanır onu öğreteceğim, dedi.

Kapının önüne çıkıp tavlaya gittiler. Teğmen çivilerin nallara nasıl perçinleneceğini gösterdi, sonra evine yollandı.

Rostov döndüğü zaman, masanın üzerine bir şişe votka ile salam duruyordu. Denisov, masanın önüne oturmuş, mürekkep kalemini kâğıdın üzerinde cızırdatıyordu. Canı sıkılarak Rostov'un yüzüne baktı:

– Ona yazıyoğum, dedi.

Elinde mürekkep kalemi, dirseğini masaya dayayarak, herhalde yazıyla anlatmak istediklerini bir çırpıda sözle ifade fırsatını bulmuş olmasına sevinerek mektubundakileri Rostov'a bir bir söylüyordu:

– Görüyoğsun ya dostum, dedi. Bizleğ sevmediğimiz süğece uykudayız. Topğaktan yağatılmış vağlıklardan başka biğ şey değiliz...

Ama biğ kez sevdin mi, Tanğılaşığsın, teğtemiz oluğsun! Tıpkı yağatıldığın gün olduğu gibi...

Sonra hiç korkmadan yanına yaklaşan Lavruşka'ya:

– O da kim? diye bağırdı. Defet onu! Vaktim yok.

– Kim olabilir? Gelmesini siz emrettiniz. Bölük emini para için gelmiş.

Denisov yüzünü buruşturdu, bağırmak istedi, sonra sustu. Kendi kendine konuşur gibi:

– İş beğbat! dedi.

Rostov'a:

– Cüzdanda kaç pağa kalmış? diye sordu.

– Yedi eski, üç de yeni var!

– Ah, beğbat biğ şey!

Denisov, bunu söyledikten sonra Lavruşka'ya bağırdı:

– Hey, ne duğuyoğsun? Koğkuluk! Göndeğ buğaya bölük eminini!

Rostov kızararak:

– Rica ederim Denisov parayı benden al. Benim param var ya, dedi.

Denisov:

– Kendi adamlağımdan boğç almaktan hoşlanmam! diye homurdandı.

Rostov:

– Beni arkadaş sayıp da bu parayı almazsan sana gücenirim, dedi. Sonra, "Doğru söylüyorum, bende para var," diye tekrarladı.

– Olmaz, canım!

Denisov yastığın altından cüzdanını çıkarmak için karyolaya yaklaştı.

– Onu neğeye koydun Ğostov?

– Alttaki yastığın altına.

– Yok, yahu!

Denisov, her iki yastığı da yere attı. Cüzdan yoktu.

– Amma şaşılacak şey ha!

Rostov, yastıkları sırayla kaldırıp onları silkerek:

– Dur bakalım, belki yere düşürmüşsündür, dedi.

Yorganı kaldırıp silkti. Cüzdan yoktu. Rostov:

– Yoksa ben mi unuttum? Hayır, hatta senin onu bir hazine gi-

bi başının altına sakladığını düşünmüştüm, dedi. Şuraya koymuştum cüzdanı.

Lavruşka'ya doğru döndü:

– Cüzdan nerede?

– Ben buradan çıkmadım. Nereye koyduysanız oradadır herhalde.

– Yok işte!

– Siz hep öylesiniz, bir şeyi bir yere atar, sonra da unutursunuz. Ceplerinize baksanıza!

Rostov:

– Hayır, o hazine meselesi aklıma gelmemiş olsaydı... dedi. Ama hatırlıyorum, oraya koydum işte!

Lavruşka bütün yatağı alt üst etti, karyolanın, masanın altına baktı, bütün odayı aradı, sonra odanın ortasında durdu. Denisov hiç konuşmadan Lavruşka'nın hareketlerini izliyordu. Lavruşka şaşkınlıkla ellerini iki tarafa açıp da paranın hiçbir yerde olmadığını söyleyince Denisov dönüp Rostov'a baktı.

– Ğostov, şaka etme...

Rostov, Denisov'un kendisine baktığını hissedince gözlerini kaldırdı, hemen sonra da tekrar yere indirdi. Boğazının alt tarafında bir yerde toplanıp sıkışmış olan bütün kan, birden yüzüne, gözlerine hücum etti. Nefesi tıkanmıştı. Lavruşka:

– Odada teğmenden ve sizden başka kimse yoktu. Buralarda bir yerdedir... dedi.

Denisov kıpkırmızı kesildi, tehdit edici bir hareketle uşağa doğru atılarak, birden:

– Bana baksana sen, it oğlu it! Davğan, ağa! diye bağırdı. Cüzdan bulunmalı, yoksa gebeğtiğim. Hepinizi gebeğtiğim!

Rostov, gözlerini Denisov'dan kaçırarak ceketinin düğmelerini iliklemeye başladı, kılıcını beline taktı, sonra kasketi başına geçirdi. Denisov emir erini omuzlarından tutup sarsıyor, onu duvara doğru itiyordu.

– Sana söylüyoğum! Cüzdan bulunmalı!

Rostov kapıya yaklaştı, gözlerini kaldırmadan:

– Bırak onu, Denisov! Ben kimin aldığını biliyorum, dedi.

Denisov durakladı, düşündü, sonra herhalde Rostov'un ne demek istediğini anlayarak onu kolundan yakaladı.

– Saçma! diye öylesine bağırdı ki boyun ve alın damarları ip gibi kabardı. Sana söylüyoğum! Sen çıldığmışsın! Böyle biğ şeye izin veğmem, cüzdan buğdadığ; şu alçağın değisini yüzeceğim! O zaman cüzdan bulunuğ!

Rostov, titreyen bir sesle:

– Ben kimin aldığını biliyorum! diye tekrar ederek kapıya yaklaştı.

Denisov asteğmeni durdurmak için ona doğru atıldı:

– Sana diyoğum, bunu yapamazsın!

Ama Rostov elini çekip kurtardı, sanki Denisov en büyük düşmanıymış gibi müthiş bir öfkeyle ve sert bir tavırla gözlerinin içine baktı. Titreyen bir sesle:

– Sen ağzından çıkanı işitiyor musun? dedi. Bu odada benden başka kimse yoktu! Demek ki o değilse o zaman...

Sözünü bitiremeden koşarak odadan dışarı çıktı.

– Tuh! Allah senin de hepinizin de belasını versin!

Rostov'un çıkarken duyduğu son söz bu oldu. Oradan Telyanin'in evine gitti. Telyanin'in emir eri:

– Bey, evde yok, karargâha gittiler, dedi. Sonra asteğmenin yüzündeki üzüntülü ifadeye hayret ederek, Yoksa bir şey mi oldu? diye sordu.

– Hayır, bir şey yok.

Emir eri:

– Biraz önce gelseydiniz görüşecektiniz, dedi.

Karargâh, Zaltznek'ten üç verstlik yoldaydı. Rostov eve uğramadan bir at alıp oraya gitti. Karargâhın bulunduğu köyde subayların gittiği bir meyhane vardı. Rostov meyhaneye gitti; kapıda Telyanin'in atı gözüne ilişti.

Meyhanenin ikinci odasında, teğmen, önünde büyük bir tabak dolusu sosis ve bir şişe şarapla oturuyordu. Kaşlarını ta yukarıya doğru kaldırıp gülümseyerek:

– Ya! Demek siz de buraya geldiniz, delikanlı, dedi.

Rostov, sanki bu sözü söylemek ona çok zor geliyormuş gibi:

– Evet, diyerek onun yanındaki masaya oturdu.

İkisi de susuyordu; odada iki Alman, bir de Rus subayı vardı. Hiç kimse konuşmuyor, tabaklara sürtünen bıçak sesleriyle teğmenin ağız şapırtısından başka ses duyulmuyordu. Telyanin ye-

meğini bitirince iki gözü olan bir cüzdan çıkardı, uçları hafifçe yukarıya doğru kıvrık, kısa beyaz parmaklarıyla halkalarını açtı, cüzdandan bir altın aldı, kaşlarını kaldırarak garsona uzattı.

– Çabuk ol, rica ederim, dedi.

Altın yeniydi. Rostov yerinden kalktı, Telyanin'e yaklaştı. Hemen hemen duyulmayacak kadar hafif bir sesle:

– Cüzdanınıza bakabilir miyim? dedi.

Telyanin, gözlerini oradan oraya kaydırarak ama kalkık bakışlarını indirmeden cüzdanı uzattı.

– Hani güzel cüzdandır... Evet, evet, dedi. Sonra birden sarardı. Buyrun bakın, delikanlı, diye ekledi.

Rostov cüzdanı eline aldı, hem ona hem içindeki paraya hem de Telyanin'e baktı. Teğmen alışkanlığına uyarak çevresine bakınıyordu. Birden çok neşeli göründü:

– Viyana'ya gidersek hepsini orada harcarım. Şimdi ise, bu pis kasabalarda bunları harcayacak yer bile yok. Eh, verin bakalım delikanlı ben gidiyorum.

Rostov susuyordu. Telyanin devam etti.

– Peki siz niye geldiniz? Siz de mi yemek yiyeceksiniz? Buranın yemekleri oldukça iyi, şunu versenize!

Elini uzatıp cüzdanı tuttu. Rostov cüzdanı bıraktı. Telyanin onu alıp pantolonunun cebine sokmaya çalıştı. Kaşları kayıtsız bir ifadeyle kalkmış, ağzı hafifçe açılmıştı; sanki, "Evet evet, işte cüzdanını cebime koyuyorum, hem de bu çok basit bir şey. Kimseyi de ilgilendirmez!" diyor gibiydi. İçini çekerek kalkık kaşlarının altından Rostov'un gözlerinin içine baktı:

– Eh, ne var ne yok delikanlı? diye sordu.

Tuhaf bir ışık, bir elektrik kıvılcımının hızıyla Telyanin'in gözlerinden Rostov'un gözlerine, Rostov'un gözlerinden Telyanin'in gözlerine, bir ileri bir geri aktı durdu: Hepsi bir anda olup bitmişti. Rostov Telyanin'in elini yakaladı:

– Buraya gelin! dedi.

Onu neredeyse sürükleyerek pencereye doğru götürdü, kulağına:

– Bu paralar Denisov'un, onları almışsınız... diye fısıldadı.

Telyanin:

– Ne? Ne? Bu ne cesaret? Ne? diye söylendi.

Ama bu sözler zavallı, umutsuz bir çığlık, özür dileyen bir yalvarış olarak duyuluyordu. Rostov, bu sesteki ifadeyi duyar duymaz ruhundan ağır şüphe yükü birden kalkmış gibi oldu. İçinde bir sevinç duyuyordu, aynı zamanda karşısında duran bu zavallı adama acıdı; ama başlanmış olan işi sona erdirmek gerekiyordu. Telyanin, kasketini kaparak:

– Buradakiler kim bilir neler düşünürler, diye mırıldandı. Pek büyük olmayan boş odaya doğru yürüdü: Bu işi açıkça konuşmalıyız...

Rostov:

– Bunu biliyorum, ispat da edeceğim, dedi.

– Ben...

Telyanin'in korkulu, solgun yüzünün bütün kasları titremeye başlamıştı; gözleri gene oradan oraya gidip geliyordu ama bakışları bir türlü Rostov'un yüzüne yükselmiyordu. Hafif hıçkırıklar duyuldu:

– Kont!.. Bir genci... Mahvetmeyin.. Alın, o Allah'ın belası paraları... Alın onları...

Telyanin paraları masanın üzerine fırlatmıştı:

– Benim ihtiyar bir babam, bir anam var!

Rostov paraları aldı. Telyanin'in yüzüne bakmadan, bir tek şey söylemeden, odadan dışarı çıktı. Ama kapının öbür tarafında durakladı, sonra geriye döndü. Gözlerinde yaşlarla:

– Hay Allah! Bunu nasıl yapabildiniz? dedi.

Telyanin asteğmene yaklaştı:

– Kont... dedi.

Rostov geri çekildi:

– Dokunmayın bana. İhtiyacınız varsa alın bu paraları! dedi.

Cüzdanını ona fırlattı, meyhaneden koşarak çıktı.

V

Aynı günün akşamı Denisov'un evinde, süvari bölüğünün subayları arasında hararetli bir konuşma oluyordu.

Uzun boylu, saçları ağarmaya yüz tutmuş, pala bıyıklı, çizgileri kalın buruşuk yüzlü bir kurmay yüzbaşı, kıpkırmızı kesilmiş, heyecan içindeki Rostov'a dönerek:

– Ben de size şunu söylüyorum ki alay komutanından özür dilemeniz gerekir, Rostov! diyordu.

Süvari Kurmay Yüzbaşı Kinsten'in iki kez onur lekeleyici işler yüzünden rütbesi düşürülüp er olmuş, iki seferinde de başarı göstererek rütbesini yeniden kazanmıştı.

Rostov:

– Kimsenin yalan söylediğimi ileri sürmesine izin vermem! diye bağırdı. O bana, "Yalan söylüyorsunuz," dedi, ben de, "Siz yalan söylüyorsunuz," dedim. Bu kadar işte! İsterse beni her gün nöbete koyabilir, beni hapse de atabilir, ama ondan özür dilemeye kimse beni zorlayamaz, o bir alay komutanı olarak bana tatmin edici bir karşılık vermeyi onuruna yediremiyorsa ben de...

Kurmay süvari yüzbaşısı, sakin sakin uzun bıyıklarını düzelterek kalın sesiyle:

– Canım, durun biraz, dostum, beni dinleyin, diye Rostov'un sözünü kesti. Siz başka subayların da bulunduğuna bakmadan alay komutanına bir subayın hırsızlık ettiğini söylemişsiniz...

– Konuşma başka subayların yanında olduysa suç benim değil ki! Belki onların yanında konuşmamam gerekirdi. Ama ben diplomat değilim. Zaten süvari alayına da burada öyle incelikler göstermek gerekmez diye düşündüğüm için girdim. O ise bana: "Yalan söylüyorsun," diyor... Madem öyle... Benden özür dilesin!

– Bunlar iyi ya; kimse sizin korkak olduğunuzu düşünmüyor, yalnız mesele bunda değil. Sorun bakalım Denisov'a, bir asteğmenin alay komutanından özür dilemesini istemesi diye bir şey var mı?

Denisov bıyığını ısırarak, canı sıkılmış bir tavırla konuşmayı dinliyordu, söze karışmak istemediği belliydi. Kurmay süvari yüzbaşısının sorusu üzerine başını "hayır" anlamında salladı. Kurmay yüzbaşı devam etti:

– Siz kalkmış alay komutanına başka subayların yanında o pis işten söz açmışsınız... Bogdaniç de (Alay komutanına Bogdaniç diyorlardı) lafı ağzınıza tıkamış...

– Lafı ağzıma tıkamadı, doğru söylemediğimi ileri sürdü.

– Tabii. Siz de ona saçma sapan şeyler söylemişsiniz. Onun için özür dilemelisiniz.

Rostov:

– Bunu dünyada yapmam, dedi.

Kurmay süvari yüzbaşısı ciddi ve sert bir tavırla:

– Bunu sizden beklemezdim, dedi. Özür dilemek istemiyorsunuz ama kardeşim, siz yalnız ona karşı değil, bütün alaya, hepimize karşı her bakımdan suçlusunuz. Bari biraz düşünseydiniz ya da bu işte nasıl davranmak gerektiğini başkalarından sorup danışsaydınız. Hayır, siz öyle yapmadınız, damdan düşer gibi subayların yanında içinizdekileri döküverdiniz. Şimdi alay komutanı ne yapsın? Subayı mahkemeye versin de bütün alayı mı lekelesin? Alçağın biri yüzünden tüm alayı utanılacak bir duruma mı düşürsün? Sizce öyle mi yapsın? Biz ise hiç de öyle düşünmüyoruz. Bogdaniç'e aşk olsun doğrusu! Size, "Doğru söylemiyorsunuz," demiş. Hoşunuza gitmiyor ama ahbap, ne yaparsınız, kendiniz çanak tuttunuz. Şimdi işi örtbas etmek istiyorlar, siz ise bilmem hangi saçmalıktan özür dilemek istemiyor, her şeyi ortaya dökmek istiyorsunuz. Size nöbet tutturuyorlar diye güceniyorsunuz, sonra yaşlı, namuslu bir subaydan özür dilemeyi onurunuza yediremiyorsunuz. Bogdaniç için ne denilirse denilsin, namuslu, cesur, yaşlı bir albaydır. Ondan af dilemeyi gururunuza yediremiyorsunuz, ama alay lekelenecekmiş, umurunuzda değil!

Kurmay süvari yüzbaşısının sesi titremeye başlamıştı:

– Siz alaya geleli şunun şurasında kaç gün oldu dostum? Bugün buradasınız, yarın bir yavercik olur, bilmem nereye gidersiniz ama, "Pavlograd subayları arasında hırsızlar var," diyeceklermiş, vız gelir size. Umurunuzda bile değil. Öyle değil mi Denisov? Onun umurunda mı?

Denisov hep susuyor, kımıldamadan duruyor, arada bir parlak siyah gözlerini Rostov'a çeviriyordu. Kurmay süvari yüzbaşısı sözüne devam etti:

– Siz kendi onurunuza değer veriyor, özür dilemek istemiyorsunuz. Oysa bizim gibi alayda yetişip inşallah yine alayda hayata gözlerini kapayacak olan yaşlılar için alayın şerefi çok önemlidir! Bunu Bogdaniç de biliyor. Ah, bizim için ne kadar değerlidir, bilseniz, dostum! Hoş bir şey değil bu, hoş bir şey değil, ister gücenin ister gücenmeyin, ben her zaman doğruyu söylerim. İyi bir şey değil bu!

Kurmay süvari yüzbaşısı ayağa kalkıp arkasını Rostov'a çevirdi. Denisov yerinden fırlayarak:

– Doğğu! Allah kahğetsin! diye bağırdı. Haydi Ğostov! Haydi!

Rostov kızarıp bozarıyor, gözlerini bir subaydan ötekine çeviriyordu.

– Hayır, baylar, hayır... Sanmayın ki... Çok iyi anlıyorum, benim için öyle düşünmekte haklısınız... Ben... Benim için... Ben alayın şerefi uğrunda... Hem ne konuşayım? Davranışlarımla göstereceğim ki benim için de sancağın şerefi... Her neyse, ziyanı yok, doğru, suç bende!

Gözlerine yaş dolmuştu.

– Suçluyum! Bütün suç bende, diyorum, daha ne istiyorsunuz?

Kurmay süvari yüzbaşısı döndü, iri eliyle Rostov'un omuzuna vurarak:

– İşte böyle olmalı, kont! dedi.

Denisov bağırdı:

– Ben demedim mi meğt çocuktuğ diye!

Kurmay süvari yüzbaşısı, genç adamın unvanını sanki Rostov o itirafı yaptığı için tekrar ediyormuş gibi:

– Böylesi daha iyi kont! dedi. Şimdi gidip özür dileyin ekselans, eveeet..

Rostov yalvaran bir sesle:

– Baylar, her şeyi yaparım, hiç kimse benden bir tek şikâyet işitmez. Ama özür dileyemem! Vallahi elimden gelmez, ne dersiniz deyin! Gidip küçük bir çocuk gibi nasıl özür dilerim? Nasıl bağışlanmamı isterim?

Denisov güldü, Kirsten:

– Kendinize daha çok kötülük etmiş olursunuz. Bogdaniç kincidir, bu inatçılığınız size pahalıya mal olur, dedi.

– Vallahi inatçılık değil! Duygumu size anlatamam...

Kurmay süvari yüzbaşısı:

– Eh, siz bilirsiniz? dedi. Sonra Denisov'a: Peki o alçak herif nereye gitti? diye sordu.

Denisov:

– Hasta olduğunu bildiğmiş, yağın emiğle ihğaç edilecek, dedi.

Süvari kurmay yüzbaşısı:

– Bu hastalıktır, başka türlü izah edilemez, dedi.

Denisov kana susamış gibi:

– Ağtık hastalık mı, değil mi, oğasını bilemem. Ama gözüme göğünmesin. Gebeğtiğim! diye bağırdı.

Odaya Jerkov girdi. Subaylar birden ona döndüler.

– Seni buraya hangi rüzgâr attı?

– Sefere çıkıyoruz baylar! Mack, ordusuyla birlikte esir olmuş, olduğu gibi teslim olmuş!

– Yalan!

– Gözümle gördüm.

– Ne Mack'ı mı gördün? Sağ olarak mı? Sapa sağlam gördün ha?

– Sefere çıkıyoruz! Sefere çıkıyoruz! Bu haberi getirdiği için ona bir şişe getirin! Sen buraya nasıl düştün?

– Gene alaya sürdüler, o Allah'ın belası Mack'ın yüzünden! Avusturyalı general şikâyet etmiş. Mack geldi diye onu kutlamıştım da... Sana ne oldu Rostov? Hamamdan çıkmış gibisin!

– Sorma birader, iki gündür burada işler öyle bir çorbaya döndü ki!

İçeriye alayın emir subayı girdi, Jerkov'un getirdiği haberin doğru olduğunu bildirdi. Emir verilmişti, ertesi gün harekete geçeceklerdi.

– Sefere çıkıyoruz baylar!

– Eh, çok şükür, küflendik kaldık buralarda!

VI

Kutuzov, Inn (Braunau) ve Traum (Linz) ırmakları üzerindeki köprüleri yıkarak Viyana'ya doğru çekiliyordu. 23 Ekim günü, Rus orduları Enns Nehri'ni geçiyorlardı. Rus kıtaları, top arabaları ve konvoylar Enns kentinin ortasındaki köprünün iki tarafında uzayıp gidiyorlardı.

Ilık, yağmurlu bir sonbahar günüydü. Köprüyü koruyan Rus bataryalarının durdukları tepenin üzerinden alabildiğine görünen geniş manzara, bazen birden eğri eğri yağmaya başlayan yağmurun tül gibi incecik perdesi altında kayboluyor, bazen de o perde güneşin ışığı altında açılıveriyor, o zaman her şey ta uzaklara kadar cila-

lıymış gibi pırıl pırıl oluyordu. Aşağıda, tepenin altında, beyaz evleri, kırmızı damları, kilisesi ve köprüsüyle küçük kent olduğu gibi görünüyor, köprünün iki tarafından da toplu halde Rus kıtaları ırmak gibi akıp gidiyorlardı. Tuna'nın dirsek çevirdiği yerde gemiler, bir ada ve parkla çevrili bir şato vardı; parkın iki tarafından Enns Nehri'nin Tuna'ya dökülen suları akıyor, Tuna'nın çam ormanıyla kaplı kayalık sol sahilinin arkasında ta uzaklarda esrarlı yeşil tepeler, maviye çalan dar geçitler fark ediliyordu. Balta girmemiş gibi görünen vahşi çam ormanının içinden yükselen manastırın kuleleriyle ileride Enns'in öbür tarafında, ta uzakta, tepede, düşman devriyeleri görünüyordu.

Yükseklerde, topların arasında artçı kuvvetlerin komutanı olan bir general ile maiyet subayı duruyor, uzun dürbünleriyle araziyi inceliyorlardı. Biraz geride, bir topun kundağı üzerinde başkomutanın artçı kuvvetlerin komutanına gönderdiği Nesvitski oturuyordu. Nesvitski'ye yol arkadaşlığı etmiş olan Kazak, ona küçük bir çanta ile matarayı verdi; Nesvitski, subaylara börek ile halis *doppelkummel*[1] ikram ediyordu. Subaylar kimi yere diz çökmüş, kimi ıslak otların üzerine bağdaş kurmuş olarak sevinçle etrafını almışlardı. Nesvitski:

– Evet, burada şato kuran Avusturyalı prens aptal değilmiş. Güzel bir yer doğrusu! Siz neden yemiyorsunuz baylar? diyordu.

Subaylardan biri böyle önemli bir subayla konuşmaktan hoşlandığını belirten bir davranışla:

– Candan teşekkür ederim prens, diye karşılık verdi. Çok güzel bir yer. Tam parkın önünden geçtik, iki geyik gördük. Ev de öyle güzel ki.

Bir börek daha almak için can atan, ama bunu yapmaya utandığı için, güya etrafı seyrediyormuş gibi davranan başka bir subay:

Sonra bu yaptıklarını düş gördüğünü belirtmek istiyormuş gibi:

– Bu şatoyu soyacaklar, dedi.

Nesvitski:

– Öyle, öyle, dedi, sonra o güzel nemli ağzında böreği çiğneyerek devam etti. Hayır, ben ne isterdim biliyor musunuz? Ta oraya tırmanmak!

1 Sert bir içki.

Tepede görünen kuleli manastırı işaret ederek gülümsedi. Gözleri kısıldı, ışıl ışıl oldu.

– Ne hoş olurdu baylar!

Subaylar gülüştüler.

– Hiç olmazsa o rahibeleri korkuturdum. Diyorlar ki orada genç İtalyan kızları varmış. Bu işe ömrümün beş yılını feda ederdim doğrusu!

Subaylar arasında en cesaretlisi gülerek:

– Hem canları da sıkılıyordur herhalde, dedi:

Bu arada önde duran maiyet subayı generale bir şeyler gösteriyor, general de dürbünle oraya bakıyordu. Dürbünü gözlerinden indirip omuzlarını silkti, öfkeyle:

– İşte dediğim gibi oluyor, tam söylediğim gibi! diye söylendi. Dediğim gibi, bizimkiler ırmağı geçerken onları dövmeye başlayacaklar. Ne diye oyalanıyorlar orada?

Irmağın öbür tarafında, dürbünsüz olarak da düşman kuvvetleriyle bataryası görünüyordu; bataryadan süt beyazı bir duman yükseldi. Dumanın arkasından uzaklardan gelen bir top sesi duyuldu ve nehri geçen Rus kıtalarının acele ettikleri görüldü.

Nesvitski, oflaya puflaya kalktı. Gülümseyerek generale yaklaştı:

– Biraz bir şey yemek istemez misiniz?

General ona karşılık vermeden:

– İş fena! Bizimkiler gecikti! diye söylendi.

Nesvitski:

– Oraya gideyim mi, ekselans? dedi.

General daha önce etraflı olarak verilen emri bir kez daha tekrarladı:

– Evet, rica ederim, gidiniz ve o süvarilere söyleyiniz, son olarak kendileri geçsinler, sonra da köprüyü emrettiğim gibi yaksınlar. Köprüdeyken ateşleme malzemesini yeniden gözden geçirsinler.

Nesvitski:

– Peki efendim, diye karşılık verdi.

Atını tutan Kazak'a seslendi, küçük çantayı ve matarayı kaldırmasını emretti, ağır vücudunu çevik bir hareketle aşırarak eyerin üzerine oturdu. Kendisine gülümseyerek bakan subaylara:

– O rahibelere gerçekten uğrayacağım, dedi ve kıvrılıp bükülen

patikadan yokuş aşağı inmeye başladı.

General, topçuya döndü:

– Haydi, mermi nereye kadar gidiyor, şunu bir denesenize yüzbaşı. Can sıkıntısından kurtulursunuz!

Subay:

– Top erleri silah başına! diye bağırdı.

Biraz sonra topçular çoban ateşlerinin başından ayrılarak neşeyle koşup geldiler, topu doldurdular.

– Birinci top, ateş! komutu duyuldu.

Birinci top şiddetle geri tepti. Kulakları çınlatan madenî bir sesle gürledi, mermi tepenin altında olan Rusların başları üzerinden ıslık çalarak uçtu, düşmana varmadan çok daha gerilerde patladı. Düştüğü yeri gösteren beyaz bir duman göründü.

Bu ses üzerine erlerin de subayların da yüzünde neşeli bir ifade belirmişti; herkes yerinden kalkmış aşağıda Rus ordularıyla, yaklaşan düşman ordularının olduğu gibi görünen hareketlerini izlemeye koyulmuştu. O sırada güneş bulutların altından tamamen kurtulmuştu; o bir tek top ateşinin güzel sesiyle parlak güneşin ışıkları insanın içinde canlı, neşeli bir iz bırakıyordu.

VII

Köprünün üzerinden ilk düşman mermisi geçmişti bile. Her tarafta bir itişme, kakışma vardı. Ortada, atından inmiş olan Prens Nesvitski, şişman vücuduyla parmaklığa yapışmış duruyor, gülerek başını çevirip birkaç adım geride iki atın dizginlerini tutan Kazak'a bakıyordu. Prens Nesvitski biraz ilerleyecek olsa erlerle arabalar gene üzerine geliyor, onu parmaklığa sıkıştırıyordu; bunun için gülümsemekten başka yapılacak bir şey kalmıyordu. Kazak, tekerleklerin ve atların yanına toplanmış olan piyadelerin üzerine arabasını süren bir konvoy erine:

– Kardeşim, sen ne biçim adamsın! diyordu. Ne biçim adamsın be! Biraz beklesen olmaz mı? Görüyorsun, general geçecek...

Ama nakliye eri, generalden söz edilmesine aldırmaksızın yolunu tıkayan erlere bağırıyordu:

– Hey! Hemşeriler! Sola çekilin! Varda!

Ama "hemşeriler" omuz omuza sımsıkı duruyor, süngüleri birbirine takıla takıla, hiç ara vermeden köprünün üzerinde tek bir kitle halinde ilerliyorlardı. Prens Nesvitski, parmaklıklardan aşağı baktığı zaman Enns'in pek yüksek olmayan, gürültülü, hızlı akan, birbirine karışarak yer yer kırılan, köprünün ayakları dibinde halkalar yapan ve birbirleriyle yarış eden dalgalarını görüyordu. Köprüye baktığı zaman ise tıpkı onlara benzeyen tekdüze, canlı er dalgaları gözüne çarpıyordu: Kasketler, kılıflı tulgalar, sırtta taşınan çantalar, süngüler, uzun tüfekler, erlerin miğferleri altında görünen elmacık kemikleri geniş yanakları içeri çökmüş kayıtsız ve yorgun bir ifade taşıyan yüzler, köprünün tahtalarına bulaşmış yapışkan çamurun üzerinde hareket eden ayaklar, hepsi akıp gidiyordu... Bazen bu tekdüze er dalgalarının içinden, tıpkı Enns'in dalgaları arasında tek tük beliren beyaz bir köpük gibi, sırtına yağmurluk geçirmiş ve yüzü erlerin yüzlerine hiç benzemeyen bir subay meydana çıkıyor, arada bir ırmağın sularında döne döne sürüklenen bir tahta parçası gibi, köprünün üstündeki piyade dalgalarının arasında yaya olarak giden bir süvari, bir arabacı ya da bir kentli görünüyordu, bazen de ırmakta dört bir yanı sularla çevrili olarak sürüklenen bir kütük gibi, tepeleme yüklenmiş, üstü derilerle örtülmüş bir bölük fungonu ya da bir subay arabası köprünün üzerinden geçip gidiyordu.

Kazak durdu, umutsuz bir tavırla:

– Şuraya bakın! dedi. Sanki bir bent yıkıldı. Daha çok adamınız var mı, orada?

Ta yakından geçen, kaputu yırtık, neşeli bir er göz kırparak:

– Bir milyondan bir eksik! dedi ve kalabalığa karışıp kayboldu.

Onun yerini yaşlı bir er aldı. Yaşlı er somurtarak yanındaki arkadaşına:

– Hele şimdi o, (O dediği düşmandı.) köprüyü bir ateşe tutsun, başını kaşıyacak vakit bulamazsın!

O er de gelip geçti. Onun arkasından bir başka er arabayla geliyordu. Bir emir eri peşinden koşuyor arabanın arka tarafını araştırarak:

– Ayağıma sardığım çaputları nereye soktun? diyordu.

O arabalı er de geçip gitti. Onun arkasından her hallerinden içtikleri belli neşeli erler geliyorlardı. Kaputunun yakasını yukarıya kadar kaldırmış bir er, elini kolunu sallayarak sevinçle:

– Dipçiğini kaldırıp tam suratının ortasına öyle bir indirdi ki kardeşim, diyordu.

Bir başka er kahkahalarla gülerek:

– Öyle ya, domuz salamı dediğin öyle olur işte! diye karşılık veriyordu.

Onlar da geçip gittiler. Nesvitski dipçiğin kimin suratına indirildiğini, domuz salamı diye kimden söz edildiğini anlayamadı. Bir onbaşı, öfkeli öfkeli söyleniyordu:

– Amma da acele ediyorlar ha! Ona bakarsan mermiyi boşa atıyor, yine de hepimizi kırıp geçirecek sanıyorlar!

Kocaman ağızlı genç bir er, gülmemek için kendini zor tutarak:

– Mermi yanımdan bir uçup gitti ki amcacığım, dizlerimin bağı çözüldü. Vallahi öyle korktum ki felaket! diye anlatıyordu, bunu söylerken de korktuğu için övünüyormuş gibiydi.

O er de geçti. Onun arkasından o zamana kadar gelip geçen arabaların hiçbirine benzemeyen bir araba geldi. Bu çift atlı, iki tekerlekli bir Alman arabasıydı; bir Alman evinde ne varsa hepsi arabaya yüklenmişti sanki. Bir Alman'ın sürdüğü bu arabanın arkasına iri memeli, alacalı, güzel bir inek bağlıydı. Kuş tüyü şiltenin üzerinde memedeki çocuğuyla bir kadın, bir ihtiyar, bir de al yanaklı, sapasağlam bir Alman kız oturuyordu. Belli ki göç eden bu kentlilere buradan geçmeleri için özel izin verilmişti. Bütün erlerin gözleri kadınlara çevrilmişti ve araba ilerleyip, adım adım uzaklaşırken, bütün erlerin konuşmaları yalnız o iki kadınla ilgiliydi. Bütün yüzlerde, hepsinin aklından o kadınla ilgili olmayacak düşüncelerin geçtiğini gösteren bir gülümseme vardı:

– Baksana, salamlar bile pılıyı pırtıyı toplamış gidiyorlar!

Bir başka er, gözlerini yere indirmiş, öfke ve korku içinde geniş adımlarla yürüyen Alman'a doğru döndü:

– Satsana bize bacıyı, dedi.

Son sözü özellikle daha kuvvetlice söylemişti.

– Amma da süslenmiş ha! Vay keratalar vay!

– Keşke bunların evinde kiracı olsaydın, Fedotov!

– Öylelerini çok gördük kardeşim!

Elma yiyen bir piyade subayı da hafifçe gülümseyerek güzel kıza baka baka:

– Siz nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

Alman, gözlerini kapadı; bununla adamın ne söylediğini anlamadığını belirtiyordu. Subay, genç kıza elmayı uzatarak:

– İstersen al, senin olsun! dedi.

Genç kız gülümseyerek elmayı aldı. Nesvitski de köprüde bulunan herkes gibi kadınlar yanından araba ile geçip gidinceye kadar gözlerini onlardan ayırmadı. Onlar gittikten sonra, gene öncekilere benzeyen erler, tıpkı kendilerinden önce geçenler gibi konuşa konuşa gelip geçtiler. Sonunda her şey durdu. Sık sık olduğu gibi, bu sefer de köprünün çıkış yerinde bir bölük arabasının atları ürkmüş ilerlemek istemiyordu, bu yüzden bütün kalabalık beklemek zorunda kalıyordu. Erler:

– Ne diye duruyorlar? Düzen diye bir şey yok ki! diye söyleniyorlardı. Nereye sokuluyorsun ulan! Biraz beklesen ne olur? Hele o köprüyü bir tutuştursun, o zaman daha berbat olacak. Baksana, subayı nasıl sıkıştırmışlar!

Duraklayan yığınlar arasında her taraftan sesler çıkıyor, herkes birbirine bakıyor, köprünün ağzına doğru birbirini itiyordu. Köprüden aşağıya Enns'in sularına bakan Nesvitski, birden kendisi için çok yeni olan ve hızla yaklaşan bir ses işitti... Sanki kocaman bir şey şapırtıyla suya düşmüştü. Nesvitski'nin yanında duran bir er sesin geldiği tarafa döndü, sert bir tavırla:

– Bak hele! Nerelere kadar savuruyor be! dedi.

Bir başkası huzursuzluk içinde söylendi:

– Bizi dürtüklüyor, çabuk geçelim diye!

Kalabalık yine yola koyuldu, Nesvitski, bunun bir mermi olduğunu anlamıştı.

– Hey Kazak! Atı buraya getir! diye seslendi. Hey çekilin! Yol verin, açılın! Yol verin!

Güç bela atın yanına kadar gidebildi. Durmadan bağırarak ilerliyordu. Erler ona yol vermek için bir ara birbirlerine sokuldular, hemen sonra da onu tekrar öylesine bir sıkıştırdılar ki ayağı ezil-

di. Ama bunda çevresindekilerin suçu yoktu. Onları da başkaları daha büyük bir kuvvetle sıkıştırıyordu. Bu sırada arkadan kısık bir ses duyuldu!

– Nesvitski! Nesvitski! Hey! Suğatsız!

Nesvitski, dönüp baktı; canlı bir yığın halinde ilerleyen piyade erlerinin öbür tarafında, on beş adım kadar geride, yüzü kararmış, kızarmış, saçı sakalına karışmış, kasketini ensesine doğru kaydırmış, süvari ceketini de çapkınca omuzunun üzerine atmış Vaska Denisov'u gördü. Denisov'un büyük bir öfke içinde olduğu belliydi. Kömür gibi siyah gözlerini, kızarmış aklarının içinde döndürüyor, tıpkı yüzü gibi kıpkırmızı olan çıplak küçük elinde tuttuğu kınından çıkarılmamış kılıcını sallaya sallaya:

– Şu heğifleğe, it oğullağına emğet, yol veğsinleğ! diye bağırıyordu.

Nesvitski sevinçle:

– Vay! Vasya! diye seslendi. Ne oluyorsun?

Vaska Denisov:

– Bölüğün geçmesine imkân veğmiyoğlar! diye bağırdı.

Öfkeyle beyaz dişlerini gösteren, ikide bir çarptığı süngülerden huylanarak kulaklarını dikip soluyan, geminin ağızlığından köpük saçan, binicisi fırsat verirse köprünün öbür tarafına atlayacakmış gibi ayaklarıyla köprünün tahtalarını döven simsiyah güzel Arap atını mahmuzlayıp duruyordu. Bir ara gerçekten kılıcını kınından çekip sallayarak:

– Bu ne be? Koyun gibi heğifler! Tıpkı koyun gibi! Çekil... Yol ver! Duğ oğada! Hey! Ağabacı, Allah belanı veğsin! Deşeğim kılıcımla vallahi.

Erler yüzlerinde korkuyla birbirlerine daha da sokuldular. Böylece Denisov, Nesvitski'nin yanına gelebildi. Nesvitski, Denisov atını yanına sürünce:

– Nasıl oluyor da kafayı çekmedin? diye sordu.

Vaska Denisov:

– İnsanın içmesine bile fığsat veğmiyoğlağ! diye cevapladı. Alayı bütün gün biğ oğaya, biğ buğaya süğükleyip duğuyoğlağ. Dövüşeceksek dövüşelim! Bu ne böyle!

Nesvitski ceketini ve eyer örtüsünü gözden geçirdi:

– Bu ne şıklık!

Denisov gülümsedi, çantasından etrafa güzel koku saçan bir mendil çıkardı, onu Nesvitski'nin burnuna tutarak:

– Başka tüğlü oluğ mu ya? İş başına gidiyoğuz! Tığaş oldum, dişliğimi fığçaladım, koku süğündüm!

Yanında Kazak bulunan Nesvitski'nin heybetli hali ve kılıcını sallayarak avazı çıktığı kadar bağırıp duran Denisov'un kararlı tavrı öyle bir etki yapmıştı ki ikisi de kalabalığın arasından güç bela köprünün öbür tarafına geçip piyadeyi durdurdular. Nesvitski, köprünün ağzında emri bildirmek zorunda olduğu albayı buldu, görevini yerine getirip geri döndü.

Denisov yolu açtıktan sonra köprünün ağzında durdu; arkadaşlarının yanına gitmek için sabırsızlanarak ayaklarıyla yeri döven atını zorluk çekmeden olduğu yerde tutuyor, karşıdan ona doğru gelen bölüğe bakıyordu. Köprünün tahtaları üzerinde çın çın nal sesleri duyuldu, sanki birkaç at birden dörtnala geliyordu. Bölük, önde subaylarıyla, dörder dörder sıra olmuş bir halde köprünün üzerine yayıldı, öbür tarafa çıkmaya başladı.

Durdurulan piyade erleri, köprünün önünde çiğnenmiş çamurun içinde bir araya gelmişler, ayrı ayrı sınıflardan kıtalar karşılaştığında her zaman olduğu gibi, hiç de dostça olmayan bir yabancılık göstererek alaylı bir tavırla yanlarından geçen tertemiz ve şık süvarilere bakıyorlardı.

– Amma da şık oğlanlar ha! Tam Podnovinsko'ya yakışır halleri var!

Bir başka er:

– Bunlardan bir fayda yok ki! Bunları yalnız gösteriş olsun diye oraya buraya taşıyorlar!

Bir süvari, altındaki at oynayıp bir piyade erinin üzerine çamur sıçratırcasına şakacı bir tavırla:

– Hey piyade! Toz kaldırma! diye bağırdı.

Piyade eri, kaputunun koluyla yüzündeki çamuru sildi:

– Sırtında çantayla iki menzillik yol yürüseydin görürdüm seni! Bakalım o zaman ayağının bağı çözülüyor mu çözülmüyor mu? diye söylendi. At üstünde adam kendini kuş sanır!

Süvari onbaşısı, çelimsiz, sırtındaki çantasının ağırlığı altında iki büklüm olmuş erle dalga geçerek:

– Seni ata bindirselerdi kim bilir ne becerikli süvari olurdun Zikin, dedi.

Bir başka süvari eri:

– Bacaklarının arasına bir değnek al, bundan iyi at mı olur sana? diye söze katıldı.

VIII

Geri kalan piyade birlikleri, aceleyle köprüden geçip ağızda bir huniye dolar gibi sıkışarak öbür tarafa vardılar. Sonunda bütün arabalar geçti, itişme kakışma azaldı ve son tabur da köprüye ayak bastı. Köprünün öbür tarafında, düşmanın karşısında yalnız Denisov'un süvari bölüğünün erleri kalmıştı. Karşı taraftaki tepeden bakılınca uzakta düşman görünüyordu, ama aşağıdan, köprüden bakıldığında, henüz seçilemiyordu. Çünkü ırmağın geçtiği vadide ufuk çizgisi, hemen hemen yarım verst kadar ileride tam karşıya gelen bir sırtın üst tarafında sona eriyordu.

Önde, Kazak devriyelerinin küme küme dolaştıkları bir düzlük vardı. Birden karşı taraftaki sırtta lacivert kaputlar giymiş birlikler ve topçular göründü. Bunlar Fransız'dı. Kazak devriyeleri, dörtnala tepenin altına çekildiler. Denisov'un bölüğündeki bütün subaylarla erler bambaşka şeylerden söz açmaya, çevrelerine göz gezdirmeye çalışıyorlardı, ama hiç durmadan orada, tepede olup bitenleri düşünüyor, durup durup ufuk çizgisinde beliren ve düşman olduğunu anladıkları karaltılara dikkatle bakıyorlardı. Öğleden sonra hava gene açılmış, Tuna ile çevresindeki karanlık tepelerin üzerine parlak bir güneş inmişti. Etraf sessizdi. Tepeden nadiren boru sesleriyle düşmanın bağrışmaları duyuluyordu. Artık bölükle düşman arasında küçük devriye kollarından başka kimse yoktu. İkisini birbirinden üç yüz sajenlik[1] boş bir arazi ayırıyordu. Düşman ateşi kesmişti. Bu yüzden iki orduyu ayıran o görünmez, o aşılması imkânsız, korkunç ve kesin çizgi daha belirli olarak seziliyordu.

"Ölülerle dirileri ayıran çizgiye benzer bu çizginin bir adım ötesi... Bilinmezlik, acı ve ölüm... Ne var orada? Orada, o tarlanın, o ağacın arkasında, o güneşle aydınlanmış damın altında kim var?

1 2,134 metrelik uzunluk birimi – ç.n.

Kimdir orada olan? Bunu kimse bilmez, ama bilmek ister. Herkes o çizginin ötesine geçmekten hem korkar hem bunu ister. Bilirsin ki o çizgiyi er geç aşmak, ötesinde neyin bulunduğunu öğrenmek zorunda kalacaksın, tıpkı ölümün ötesinde ne olduğunu er geç öğrenmek zorunda olduğun gibi. Oysa kuvvetli, sağlam, neşeli ve heyecanlısındır, çevrende de aynı şekilde sağlam heyecanlı hayat dolu insanlar vardır..." Düşman karşısına çıkan her insan, böyle düşünmese bile buna benzer bir duygu içinde kalır. Bu duygu o an olup bitenlere apayrı bir anlam kazandırır, o sırada olup biten her şey insanın zihninde sevinçle karışık kesin bir iz bırakır.

Düşmanın bulunduğu tepede bir top atışından sonra küçük bir duman belirdi ve bir mermi süvari bölüğündekilerin başları üzerinden ıslık çalarak uçtu. Yan yana duran subaylar atlarını harekete geçirerek kendi yerlerine dağıldılar. Süvari erleri dikkatle atları ayrı çizgiye getirmeye çalıştılar. Bölükte herkes susmuştu. Herkes ileriye, düşmana ve bölük komutanına bakıyor, emir bekliyordu. İkinci bir mermi, sonra üçüncü bir mermi uçtu. Belli ki süvarilere ateş ediyorlardı, ama mermi tekdüze bir hızla ıslık çalarak süvarilerin başları üzerinden uçup gidiyor, gerilerde bir yerlere çarpıyordu. Süvariler arkalarına bakmıyorlardı, ama uçan her merminin sesini duyar duymaz, o hem birbirine benzeyen hem de apayrı, çeşitli yüzleriyle bütün bölük sanki komut verilmişçesine, nefesini tutarak, üzengilerin üzerinde kalkacakmış gibi doğruluyor, mermi geçip gidinceye kadar öyle duruyor, sonra tekrar oturuyordu. Erler, başlarını çevirmeden yan yan birbirlerine bakıyor, her biri arkadaşında uyanan tepkiyi merakla izliyordu.

Denisov'dan borazancıbaşına kadar her yüzde, dudakların çevresinde ve çenelerde hep aynı heyecan, aynı öfke seziliyordu. Bölük emini, cezaya çarpıtacakmış gibi tehditkâr bir tavırla erleri süzüyordu. Asteğmen Mironov, uçan her mermide eğiliyordu. Sol kanatta, dizleri hafifçe berelenmiş olsa da gösterişinden bir şey kaybetmemiş olan Graçik'in üzerinde oturan Rostov'un, büyük bir dinleyici kalabalığı karşısında sınava çağrılmış ve bu sınavda başarı kazanacağına güvenen bir öğrenci gibi mutlu bir hali vardı. Herkese mermilerin altına ne kadar sakin durduğuna dikkat etmelerini rica ediyormuş gibi güvenli, memnun bir tavırla bakıyordu.

Ama onun dudaklarının çevresinde de ne olduğunu bilmediği yepyeni, ciddi bir şeyle karşılaştığını belli eden bir çizgi vardı.

Bir türlü yerinde duramayan, atının üzerinde bölüğün önünde oraya buraya dönüp duran Denisov:

– Kimdiğ o yeğleğe eğilen? Teğmen Miğonov! İyi değil ki bu! Bana baksanıza! diye bağırdı.

Vaska Denisov'un siyah saçlarla çevrili kalkık burunlu yüzü, kınından çektiği kılıcın kabzasını kavrayan küçük, damarlı eli (Kısa parmaklarının üzeri tüylerle kaplıydı.) bütün o küçük, ama dolgun vücudu, her zamanki halinde, daha doğrusu, akşamları iki şişe içtikten sonra nasıl oluyorsa öyleydi. Yalnız, yüzü her zamankinden daha çok kızarmıştı; kıvırcık başını içtikleri suyu yutan kuşlar gibi arkaya doğru uzatmış, küçük ayaklarıyla, mahmuzlarını merhametsizce sadık bedevisinin böğrüne bastırmıştı. Neredeyse arkaya doğru devrilecekmiş gibi dörtnala, bölüğün öteki kanadına doğru gitti, kısık bir sesle, "Tabancalağınızı yoklayın!" diye bağırdı. Kirsten'e yaklaştı. Kurmay yüzbaşı, şişman, hantal kısrağını adi adım sürerek Denisov'u karşıladı. Uzun bıyıklarıyla her zamanki gibi ciddi bir hali vardı. Yalnız gözleri daha fazla parlıyordu. Denisov'a:

– Ne oluyor? diye sordu. İş dövüşe varmayacak. Bak, göreceksin, geri döneceğiz!

Denisov:

– Ben ne bileyim, ne yapıyoğlağ? diye söylendi. Sonra birden asteğmenin neşeli yüzünü fark ederek:

– Vay! Ğostov, eh, muğadına eğdin ağtık! diye bağırdı.

Takdir dolu bir ifadeyle gülümsedi, asteğmenin haline memnun olduğu belliydi. Rostov, kendisini tamamen mutlu hissetti. O anda köprüde komutan göründü. Denisov, dörtnala ona doğru gitti:

– İzin veğin, ekselans, hücum edeyim! Ben onlağı geği püsküğtüğüm.

Komutan insanı usandıran bir sinekten kurtulmak istiyormuş gibi yüzünü buruşturarak canı sıkılmış bir tavırla:

– Ne hücumu canım? dedi. Hem siz, ne diye burada duruyorsunuz? Görüyorsunuz yan kuvvetler çekiliyorlar. Bölüğü geriye götürün!

Bölük köprünün öbür tarafına geçerek bir tek kayıp vermeden

atış alanından çıktı. Onun arkasından sırada olan ikinci bölük de köprüyü geçti. Son Kazaklar da öbür tarafı temizlemişlerdi.

İki Pavlograd bölüğü birbiri arkasından köprüden geçtikten sonra, geriye tepeye çıkmışlardı. Alay Komutanı Karl Bogdanoviç Şubert, atıyla Denisov'un bölüğüne yaklaşmıştı. Rostov'un birkaç adım ilerisinde atını adi adım sürüyor, Telyanin yüzünden çatıştıklarından beri onunla ilk kez karşılaştıkları halde, Rostov'a hiç aldırmaksızın gidiyordu. Şimdi cephede, karşısında kendini suçlu saydığı bir adamın elinde olduğunu hisseden Rostov, gözlerini alay komutanının atletlerin sırtı gibi geniş sırtından, ağarmış ensesinden, kırmızı boynundan ayırmıyordu. Rostov'a, bazen, Bogdanoviç mahsus ona önem vermiyormuş ve bütün amacı şimdi asteğmenin cesaretini denemekmiş gibi geliyordu. Bunun üzerine doğruluyor, neşeli neşeli çevresine bakınıyordu; sonra Bogdanoviç mahsus kendi cesaretini göstermek için Rostov'a bu kadar yakından gidiyormuş gibi görünüyordu. Bazen düşmanın şimdi maksatlı olarak kendisinden intikam almak için bölüğünü çılgınca bir hücuma kaldıracağını düşünüyordu. Bazen de hücumdan sonra, komutanın yanına geleceğini, kendisine, yaralanmış olan Rostov'a, mertçe barış elini uzatacağını aklından geçiriyordu.

Pavlograd alayındaki bütün erlerin o gayet iyi tanıdıkları Jerkov'un omuzları yukarı kalkık karaltısı, (Kısa bir süre önce onların alayından ayrılmıştı.) alay komutanına yaklaştı. Genel karargâhtan sürgün edildikten sonra, cephede çile dolduracak kadar aptal olmadığını, kurmay heyetinde hiçbir iş görmeden kalmak, üstelik daha çok ödül almak varken orada kalamayacağını söylemiş, bir yolunu bularak Prens Bagration'a yaver olmayı başarmıştı. Eski komutanına artçı kuvvetlerin komutanından bir emirle geliyordu. Rostov'un düşmanına dönüp arkadaşlarını süzerek somurtgan bir ciddiyetle:

– Albayım, durup köprüyü yakmak emri verildi, dedi.

Albayın canı sıkıldı:

– Kim emretti? diye sordu.

Teğmen ciddi bir tavırla:

– Kim emretti, orasını ben bilmiyorum albayım, dedi. Yalnız prens bana, "Git, albaya söyle, süvariler hemen geri dönüp köprüyü yaksınlar," diye emretti.

Jerkov'dan sonra, bir maiyet subayı da gelip süvari albayına aynı emri bildirdi. Onun arkasından binicisini güç bela taşıyarak dörtnala gelen bir Kazak atının üstünde şişman Nesvitski yaklaştı. Daha gelirken:

– Bu nasıl iş albayım? diye bağırıyordu. Ben, size köprü yıkılacak dedim ya! Şimdi biri bir halt karıştırmış; orada millet saçını başını yoluyor, kimsenin bir şey anladığı yok.

Albay, acele etmeden alayı durdurdu. Nesvitski'ye döndü:

– Siz bana yanıcı maddelerden söz ettiniz, dedi. Yakmaktan filan değil!

Nesvitski durup kasketini çıkardı, tombul eliyle terden sırılsıklam olmuş saçlarını düzeltti:

– Nasıl olur, babacığım! dedi. Köprüye kundakları yerleştirin dedim ya! Yakmaktan bahsetmedim, olur mu?

– Ben sizin "babacığınız" değilim, sayın kurmayım! Siz bana köprü yakılacak söylemediniz. Ben görev bilirim. Verilen emri harfi harfine yerine getirir ben! Siz köprü yakılacak dediniz, ama kim yakacak ben nereden bileyim Allah aşkına...

Nesvitski elini sallayarak:

– Eee! Her zaman öyle oluyor! dedi. Sonra Jerkov'a, Seni buraya hangi rüzgârlar attı? diye sordu.

– Aynı rüzgâr işte. Ama sen sırılsıklam olmuşsun, gel sıkıp suyunu çıkarayım.

Albay alındığını belli eden bir sesle:

– Siz dediniz ki, sayın kurmayım... diye devam ediyordu.

Maliyet subayı sözünü kesti:

– Albayım acele etmeli, yoksa düşman topları yaylım ateşe başlayacak.

Albay bir maiyet subayına, bir şişman kurmay subaya, bir Jerkov'a baktı, kaşlarını çattı:

– Köprüyü ben yakacak! dedi.

Bunu başına böyle dertler açılmasına rağmen gene de gerekeni yapacağını belirten resmî bir tavırla söylemişti.

Uzun, adaleli bacaklarıyla sanki bütün suç atındaymış gibi ona vurarak öne çıktı. Rostov'un, Denisov'un komutası altında hizmet gördüğü ikinci bölüğe doğru giderek köprüye dönmelerini emretti.

Rostov, "Eh tamam! Beni denemek istiyor," diye düşündü. Kalbinde bir sıkışma duydu, kan yüzüne hücum etti, "Görsün bakalım! Korkak mıyım, değil miyim?"

Bölükteki bütün insanların neşeli yüzlerinde, gene mermilerin altında bulundukları andaki ciddi çizgi belirdi. Rostov, gözlerini düşmanından, alay komutanından ayırmıyor, onun yüzünde tahminlerini doğru çıkaran bir ifade bulmak istiyordu; ama albay bir defa olsun Rostov'a bakmadı. Gözlerinde daima cephedeyken olduğu gibi ciddi ve çok resmî bir ifade vardı. Bir komut duyuldu. Rostov'un yanında birkaç ses yükseldi:

– Çabuk! Çabuk!

Süvariler, kılıçları dizginlerine takıla takıla, mahmuzlarını şakırdata şakırdata aceleyle kendileri de ne yapacaklarını bilmeden atlarından iniyor, haç çıkarıyorlardı. Rostov artık alay komutanına bakmıyordu. Buna vakti yoktu. Süvarilerden geri kalırım diye yüreği korku içindeydi. Atını seyise teslim ederken eli titriyor, kanın şiddetli vuruşlarla kalbine dolduğunu hissediyordu. Denisov, arkaya doğru kaykılmış, bir şeyler bağırarak yanından geçip gitti. Rostov çevresinde mahmuzları takıla takıla, kılıçlarını şakırdata şakırdata koşan süvarilerden başka hiçbir şey göremiyordu.

Arkadan biri bağırdı:

– Sedyeler!

Rostov sedyeleri istemenin ne anlama geldiğini düşünmedi; yalnız koşuyor, herkesi geride bırakmaya çalışıyordu; ama tam köprüye geldiği sırada bastığı yere bakmayarak yapışkan, basıla basıla ezilmiş çamurun içine girdi, ayağı takıldı, ellerinin üstüne düştü. Etrafındakiler koşarak onu geçtiler. Atıyla en öne geçip köprünün yakınında bir yerde duran azametli, neşeli yüzlü alay komutanının sesi kulağına geldi:

– Her iki taraftan, yüzbaşı!

Rostov kirlenen ellerini pantolonuna sildi, dönüp düşman olduğu adama baktı ve ne kadar ileri giderse, o kadar iyi olur düşüncesiyle koşmaya devam etmek istedi. Ama Bagdanoviç ona bakmadığı halde, birden Rostov'u tanıdı, ona:

– Kimdir o köprünün ortasından koşan? Sağ taraf! Asteğmen geri! diye bağırdı, sonra cesaret gösterisinde bulunarak at sırtında

köprüye çıkan Denisov'a döndü: Niçin tehlikeyi göze alıyorsunuz, yüzbaşı! Attan insenize!

Vaska Denisov, eyerin üzerinde dönerek:

– Eh, kim suç işlediyse mermi onu bulur! diye karşılık verdi.

Bu arada Nesvitski ile Jerkov, bir de maiyet subayı atış alanının dışında durmuş, bazen köprünün başında uğraşıp duran koyu yeşil ceketleri kordonlarla işlenmiş, sarı tolgalı, koyu lacivert pantolonlu bir avuç insana, bazen uzaklardan yaklaşan lacivert kaputlara ve top taşıdıkları kolaylıkla anlaşılan atlı gruplarına bakıyorlardı.

"Köprüyü yakacaklar mı yakmayacaklar mı? Kim daha önce davranacak? Bunlar koşup köprüyü mü yakacaklar, yoksa Fransızlar gelip bunları ateş alanına sokup yok mu edecek?" Köprünün yukarısında duran ve parlak akşam güneşinin ışığında hem köprüyle süvarilere hem de öbür taraftan süngüler ve toplarla yaklaşan lacivert kaputlulara bakan herkes, elinde olmayarak, içi titreye titreye kendi kendine bu soruları soruyordu. Nesvitski:

– Eyvah! Süvariler hapı yuttu! dedi. Şimdi ateş alanından pek uzak değiller.

Maiyet subayı:

– Boşuna bu kadar çok adam götürdü! dedi.

Nesvitski:

– Doğru ya! dedi. Gözü pek iki delikanlı gönderseydi, aynı şeydi.

Jerkov, süvarilerden gözünü ayırmayarak, ama gene ciddi mi konuştuğu, yoksa şaka mı ettiği pek anlaşılmayan o kendisine özgü saf tavırla söze karıştı:

– Ah, ekselans, dedi. Ah! Ekselans! Hiç öyle şey olur mu? İki kişi gönderilseydi diyorsunuz. Peki o zaman bize kordelalı Vladimir nişanını kim verecek? Oysa şimdi bizi ateşe tutsalar bile, bölüğe madalya kazandırmak mümkün. Bu durumda insanın kendisi de kurdelalı bir nişan alabilir. Bizim Bogdanoviç, yol yordam bilen adamdır.

Maiyet subayı:

– Eh, tam yaylım ateşi, dedi.

Toparlaklardan çıkarılarak hızla yayılan Fransız toplarını işaret etti. Fransızların tarafında topların bulunduğu gruplarda önce bir duman, sonra bir ikinci, bir üçüncü duman görüldü, Hemen aynı anda daha birinci topun sesi duyulurken dördüncü bir duman

yükseldi. Arka arkaya iki top sesi duyuldu, sonra bir üçüncüsü daha patladı.

Nesvitski, büyük bir acı duymuş gibi maiyet subayını kolundan yakalayarak:

– Of! Of! diye inledi. Baksanıza biri düştü, düştü!

– Galiba düşenler iki oldu.

Nesvitski başını öbür yana çevirdi:

– Ben çar olsaydım, hiçbir zaman savaşmazdım!

Fransızlar toplarını gene çabuk çabuk dolduruyorlardı. Lacivert kaputlu piyade erleri koşarak köprüye doğru atıldılar. Gene yer yer dumanlar yükseldi ve çatırdayıp takırdayan bir yaylım ateşi köprüyü dövmeye başladı. Ama bu sefer Nesvitski köprüde olup bitenleri göremiyordu. Köprünün üstünden kalın bir duman yükseldi. Süvariler, köprüyü ateşe vermeyi başarmışlardı. Şimdi Fransız bataryaları artık onlara engel olmak için değil, toplar o tarafa doğru çevrilmiş olduğu ve ateş edilecek hedefler buldukları için ateş ediyorlardı.

Süvariler seyislerinin yanına dönünceye kadar Fransızlar daha üç atış yapmaya vakit buldular. Atışlardan ikisi yanlış yöneltilmişti. Bu yüzden boşa gitti, ama son atış bir grup süvarinin ortasına isabet etti ve üç eri yere serdi.

Alay komutanıyla ilişkilerini dert edinmiş olan Rostov, köprünün ortasında durmuş; ne yapacağını bilemiyordu. Kılıçtan geçirilecek (Savaşı daima hayalinden öyle geçirirdi) kimse yoktu, köprüyü yakmalarına da yardım edemezdi, çünkü başka erler gibi eline kundaklık bir avuç saman almamıştı. Duruyor, etrafına bakınıyordu. Birden köprünün üzerinde, yerlere ceviz saçılmış gibi bir çatırdı duyuldu, ona en yakın olan süvarilerden biri inleyerek parmaklığın üzerine kapandı. Rostov başkalarıyla birlikte koşup ona yaklaştı. Biri gene:

– Sedyeler! diye seslendi.

Dört kişi süvariyi tutarak yerden kaldırmaya çalıştılar, yaralı bağırdı:

– Ayyy! Allah aşkına bırakın!

Ama gene de onu kaldırıp sedyeye yatırdılar. Nikolay Rostov, öbür tarafa döndü, sanki bir şey arıyormuş gibi uzaklara, Tuna'nın sularına, göklere, güneşe bakmaya başladı. Gök ne kadar güzel,

ne kadar derin, ne kadar mavi, ne kadar sakin görünüyordu! Ufka yaklaşan güneş ne kadar parlak, ne kadar göz kamaştırıcıydı! Ta uzaklara kadar giden Tuna'nın suları nasıl da insanı çağırırcasına, cam gibi pırıl pırıl parlıyordu! Tuna'nın arkasında, uzaklarda görünen mavi dağlar manastır, esrarlı dar geçitler, tepelerine kadar sisle örtülü çam ormanları daha da güzeldi... Orada sessizlik, orada mutluluk vardı... Rostov, "Orada olsaydım hiçbir şey istemeyecektim, hiçbir şey!" diye düşünüyordu. "Yalnız bu güneşte bile o kadar çok mutluluk var ki! Burada ise.. İniltiler, acılar, korku ve öylesine bir karışıklık, öylesine bir telaş... İşte gene bir şeyler bağırıyorlar, gene geriye doğru bir yerlere koşuyorlar. Ben de onlarla beraber koşuyorum. İşte! İşte ölüm tam üstümde, etrafımda... Bir an... Sonra bir daha bu güneşi, bu suyu, bu dar geçidi göremeyeceğim."

O anda güneş bulutların arkasında gizlenmeye başlamıştı; Rostov'un önünde başka sedyeler göründü. Genç adamın içinde ölüm ile sedyelerin korkusu, güneşle hayata karşı duyduğu sevgi, hepsi acılı, heyecanlı bir duyguyla birbirine karışmıştı. Kendi kendine:

– Allahım! Şu göklerde olan sen, kurtar, bağışla, koru beni! diye fısıldadı.

Süvariler seyislere doğru koştular. Sesler daha gür, daha sakin olmuş, sedyeler gözden kaybolmuştu. Rostov, kulağının dibinde Vaska Denisov'un:

– Eh, söyle bakalım kağdeş, bağut kokusunu aldın mı? diye bağırdığını işitti.

Rostov, "Her şey bitti; ama ben korkağın biriyim, evet, korkağın biriyim," diye düşündü, derin derin içini çekerek bir ayağını yana açmış duran Graçik'ini seyisin elinden alıp ona bindi. Denisov'a:

– Neydi bu? Yaylım ateşi miydi? diye sordu.

Denisov:

– Hem de nasıl, diye bağırdı. İyi çalıştık doğgusu! Ama zoğ işti! Hücum kolay iştiğ, çal kılıcı içleğine... Buğda ise, buğda ise Allah'ın belası biğ iş oluyoğ, hedef tahtasına atağ gibi, atıyoğlağ!

Denisov, Rostov'dan biraz ileride duran gruba doğru uzaklaştı: Bu grupta alay komutanı, Nesvitski, Jerkov ve maiyet subayı vardı.

Rostov "Bana öyle geliyor ki kimse fark etmedi galiba," diye düşündü. Gerçekten de kimse hiçbir şeyi fark etmemişti. Çünkü top

ateşi altına ilk olarak girmiş ama isabet almamış olan asteğmenin içindeki duyguya hiçbiri yabancı değildi. Jerkov:

– İşte size bir rapor konusu, dedi. Bir de bakarsın beni terfi ettirirler.

Albay neşeli, gururlu bir tavırla:

– Prens'e arz ediniz, köprüyü ben yaktım! dedi.

– "Kaybımız neymiş," diye sorarlarsa?

Albay kalın bir sesle, sevinç içinde:

– Lafı bile edilmez! İki süvari yaralandı, biri de olduğu yerde mıhlandı, dedi. Bunu söylerken mutlulukla gülümsemekten kendini alamamış, güzel bulduğu "mıhlandı" sözünü kasıtlı olarak hecelerin üzerinde dura dura yüksek sesle söylemişti.

IX

Bonapart'ın komutasında yüz bin kişilik Fransız ordusunun kovaladığı, her gittiği yerde düşmanca duygular içindeki insanlarla karşılaşan, müttefiklerine artık güvenmeyen, yiyecek sıkıntısı çeken ve önceden tasarlanmış tüm savaş koşullarının dışında hareket etmek zorunda kalan otuz beş bin kişilik Rus ordusu, Kutuzov'un komutası altında Tuna boyundan aşağıya hızla çekiliyor, düşmanın yetiştiği yerde durup artçı kuvvetlerin yardımıyla kendini savunarak, ancak fazla kayıp vermeden geriye çekilecek kadar savaşıyordu. Lambach'ta, Amsteten'de ve Melk'te çarpışmalar olmuş, ama Rusların düşman tarafından bile kabul edilen bir cesaret ve sarsılmayan bir direnmeyle savaşmalarına rağmen, bu çarpışmaların sonucu yalnız daha da hızlı bir geri çekilme olmuştu. Ulm önlerinde esir düşmekten kurtulan ve Kutuzov'un ordusuyla Braunau'da birleşmiş olan Avusturya orduları, şimdi Rus ordusundan ayrılmış, Kutuzov yalnız kendi zayıf, kuvvetini yitirmiş ordusuna kalmıştı. Artık Kutuzov'a kalan tek, üstelik hemen hemen ulaşılmaz amaç, Viyana'daki Avusturya yüksek savaş şûrası tarafından kendisine verilen plana uygun olarak yeni savaş bilimi stratejinin kurallarına göre etraflıca düşünülmüş bir taarruz savaşı yerine, orduyu mahvetmeden, tıpkı Mack'ın Ulm önlerinde yaptığı gibi, Rusya'dan yola çıkmış kıtalarla birleşmekti.

28 Ekim günü, Kutuzov ordusuyla Tuna'nın sol kıyısına geçti ve ilk defa olarak konakladı; kendisiyle Fransızların ana kuvvetleri arasında Tuna vardı. 30 Ekim günü, Kutuzov Tuna'nın sol kıyısında bulunan Mortier'nin tümenine hücum ederek onu bozguna uğrattı. Bu çarpışmanın sonunda ilk kez ganimet ele geçirildi; bir sancak, birkaç top ve iki düşman generali. Rus orduları iki haftalık bir gerilemeden sonra, ilk defa bir çarpışmada dağılmamış, savaş alanından Fransızları kovmuşlardı.

Orduların üstsüz başsız ve bitkin olmalarına, geride kalan, yaralanan, öldürülen ya da hastalanan erler yüzünden üçte bir oranında kuvvetlerini yitirmelerine, hastalarla yaralıların, ellerinde Kutuzov'un onları düşmanın merhametine bıraktığını belirten bir mektupla Tuna'nın öbür tarafında bırakılmasına, Krems'te hastanelerle sahra hastanesi haline getirilen evlerin artık hastaları ve yaralıları alamayacak bir duruma gelmesine karşın, evet, bütün bunlara rağmen Krems'teki konaklamada, Mortier'ye karşı kazanılan zafer ordunun moralini yükseltmişti. Bütün birliklerde ve genel karargâhta en sevinçli söylentiler dolaşıyor, gerçeğe uygun olmadığı halde, Rusya'dan gelen kuvvetlerin yaklaştıkları, Avusturyalıların nerede olduğu bilinmeyen bir zafer kazandıkları, korku içinde kalan Bonapart'ın geri çekildiği anlatılıyordu.

Prens Andrey, çarpışma sırasında savaşta öldürülen Avusturyalı general Schmidt'in yanındaydı. Atı yaralanmış, eli kurşunla hafifçe çizilmişti. Başkomutanın özel ilgisi ile bu zaferi haber vermek üzere, artık Fransızların tehdidi altında bulunan Viyana'da değil, Brünn'de bulunan Avusturya Sarayı'na gönderilmişti. Savaşın olduğu gece Prens Andrey, heyecan içinde, ama yorgunluk duymadan (Görünüşte pek kuvvetli olmadığı halde, fiziksel yorgunluğa en kuvvetli insanlardan çok daha iyi dayanabiliyordu) at sırtında Krems'e, Kutuzov'a gelmiş, ona Dohturov'dan bir rapor getirmiş, aynı gece de kurye olarak Brünn'e gönderilmişti. Kurye olarak gönderilmek şerefli bir görev olmaktan başka yükselmeye doğru önemli bir adım sayılıyordu.

Gece karanlık ve yıldızlıydı; yol savaş günü yağmış olan karların arasında siyah siyah görünüyordu. Prens Andrey arada bir geçen savaşın izlenimlerini düşünüyor, arada bir zafer haberini verdiği vakit nasıl bir etki yapacağını sevinçle hayalinde canlandırıyor,

başkomutanla arkadaşlarının kendisini nasıl uğurladıklarını hatırlayarak bir posta arabasıyla dörtnala gidiyordu; beklediği mutluluğun eşiğine gelmiş bir insanın duyguları içindeydi. Gözlerini kapar kapamaz, kulaklarında tüfeklerin, topların seslerini duyar gibi oluyor, bu sesler tekerleklerin sesine ve zafer izlenimlerine karışıyordu. Bazen hayalinde Rusların kaçtığını, kendisinin öldürüldüğünü görmeye başlıyordu; ama hemen sonra birden uyanıyor, mutluluk içinde, bütün bunları değil, aksine Fransızların kaçtıklarını yeni öğrenmiş gibi oluyordu. Zaferle ilgili bütün olayları, kendisinin de çarpışmalar sırasındaki sakin ve korkusuz duruşunu hatırlıyordu. Bu duyguyla sakinleşerek uykuya daldı...

Karanlık yıldızlı geceden sonra sabah oldu. Pırıl pırıl, neşe dolu bir sabahtı. Kar güneşte eriyor, atlar hızla dörtnala gidiyor ve sağda, solda ormanlar, tarlalar, köyler birbirini izliyordu.

Prens Andrey, konak yerlerinden birinde Rus yaralıları taşıyan bir araba konvoyuna rastladı. Konvoyu götüren Rus subayı, öndeki arabada yan gelip oturmuş bir ere kaba kaba küfürler savurarak bir şeyler bağırıyordu. Üstü kapalı uzun Alman arabalarının içinde, taşlık yolun üzerinde, sarsıla sarsıla, altışar altışar hatta daha da fazla sayıda, solgun, yüzleri gözleri sarılı, kirli yaralılar görülüyordu. Bazılarını konuşuyor (Prens Andrey Rusça konuşulduğunu duyuyordu,) bazıları ekmek yiyor, en ağır yaralılar ise hiç konuşmadan, yumuşak ve çocuksu bir ilgi ifadesiyle yanlarından dörtnala geçip giden kuryeye bakıyorlardı.

Prens Andrey, arabacıya durmasını emretti ve erlerden birine hangi savaşta yaralandıklarını sordu. Er:

– Önceki gün, Tuna üzerinde, diye karşılık verdi.

Prens Andrey cüzdanını çıkardı, ere üç altın verdi. Yanına yaklaşan subaya:

– Aralarında bölüşsünler, dedi. Sonra erlere döndü, iyi olmaya bakın çocuklar, daha çok işimiz var!

Subay sordu:

– Ne var ne yok sayın yaver, bir haber var mı?

Belli ki konuşmak istiyordu. Prens Andrey:

– Haberler iyi, dedi. Sonra arabacıya "Çek!" diye bağırarak dörtnala uzaklaştı.

Prens Andrey, Brünn'e geldiğinde, hava iyice kararmıştı; birden kendisini yüksek binalar, ışıl ışıl dükkânlar, pencereleri aydınlık evler, fenerler, kaldırım taşlarının üzerinde gürültüyle geçen güzel arabalar, sözün kısası karargâhta kalmış bir asker için her zaman çekici görünen büyük, hayat dolu bir şehrin canlı havasıyla çevrilmiş buldu. Yoldan hızlı gelmiş olmasına ve uykusuz bir gece geçirmesine rağmen, saraya yaklaşırken içinde bir akşam öncekinden daha büyük bir heyecan duyuyordu. Ama ateşi yükselmiş gibi gözleri parlıyor, düşünceleri de olağanüstü bir hızla ve çok belirli olarak birbirini izliyordu. Hayalinde gene savaşın bütün ayrıntıları canlanmıştı, ama artık anıları belirsiz değildi. Onları belirli ve İmparator Franz'a anlatmayı düşündüğü şekilde, özetlenmiş olarak görüyordu. Hemen kendisine rastgele sorabilecekleri soruları ve bu sorulara vereceği karşılıkları zihninden geçirdi. Kendisini hemen imparatora göndereceklerini sanıyordu. Ama sarayın büyük kapısının önünde, karşısına koşarak bir memur çıktı, kurye olduğunu görünce de onu başka bir kapıya götürdü. Prens Andrey'e:

– Koridordan sağa doğru... *Euer Hochgeboren*[1] orada! Nöbetçi yaveri de orada bulacaksınız. O sizi savunma bakanına götürür, dedi.

Prens Andrey'i karşılayan nöbetçi yaver ona beklemesini söyleyerek savunma bakanına gitti. Beş dakika sonra döndü ve özel bir saygıyla hafifçe eğilerek Prens Andrey'e yol gösterip onu öne geçirdi, koridordan savunma bakanının çalıştığı odaya götürdü. Yaver o aşırı saygısı ve nezaketiyle, kendisini Rus yaverin göstereceği laubalilikten korumak istiyor gibiydi. Prens Andrey'in duyduğu sevinç, savunma bakanının çalışma odasının kapısına yaklaştığı sırada oldukça azalmıştı. Kendisini hakarete uğramış gibi hissediyordu. Bu duygu, aynı anda, hiç fark etmediği halde, hiçbir nedene dayanmayan bir nefrete dönüştü. Her şeyin çaresini bulan zekâsı, hemen ona hem yaverden hem de savunma bakanından nefret etmesini haklı gösterecek bir neden buluverdi. "Herhalde barutun kokusunu bile duymadan zafer kazanmak onlara kolay görünüyor!" diye düşündü.

Gözleri nefretle kısıldı; savunma bakanının çalışma odasına özellikle ağır ağır girdi. Büyük bir masanın önünde oturan ve ilk

1 Ekselans.

iki dakika içeriye gireni aldırmazlıktan gelen savunma bakanını gördüğünde, içindeki duygu daha kuvvetlendi. Savunma bakanı, şakakları ağarmış, tepesi tamamen saçsız başını iki şamdan arasında eğmiş, okuyor, okuduğu kâğıtların kenarlarına kalemle işaretler koyuyordu. Kapı açılıp da ayak sesleri duyulduğu zaman bile başını kaldırmadan okumaya devam etti. Yaverine kâğıtları uzatarak ve içeriye giren kuryeye aldırmaksızın:

– Bunu alıp yerine iletiniz, dedi.

Prens Andrey savunma bakanının ya o anda kendisini meşgul eden işler arasında Kutuzov'un ordularının hareketiyle hiç ilgilenmediğini ya da özellikle Rus kuryesine ilgisizliğini hissettirmek için öyle davrandığını anladı. "Ama umurumda bile değil," diye düşündü. Savunma bakanı geri kalan kâğıtları çekti, onları üst üste, uçtan birbirinin üzerine gelecek şekilde koydu. Akıllı olduğunu belli eden karakteristik bir başı vardı. Ama Prens Andrey'e döndüğü anda savunma bakanının yüzündeki o zeki, o kararlı ifade değişiverdi; böyle birden ifadesini değiştirmeye alışık olduğu anlaşılıyordu. Dudaklarında sinsiliğini gizlemeyen iki yüzlü, budalaca bir tebessüm donuvermişti. Bu birbiri arkasına birçok ziyaretçiler kabul etmeye alışmış bir adamın tebessümüydü.

– Siz Feld Mareşal Kutuzov'un yanından mı geliyorsunuz? diye sordu. İnşallah iyi haberler getirmişsinizdir. Mortier ile çarpışma oldu mu? Zafer mi kazandınız? Zamanı gelmişti hani!

Kendi adına yazılmış tezkereyi alıp üzüntülü bir tavırla okumaya başladı. Almanca olarak:

– Aman Allahım! Aman Allahım! Schmidt! diye söylendi. Ne felaket! Ne felaket!

Tezkereye göz gezdirdikten sonra masanın üzerine koydu. Prens Andrey'e baktı. Bir şeyler tasarladığı anlaşılıyordu.

– Ah ne felaket! Demek savaşın sonucu kesinleşti, öyle mi? Ama Mortier'yi esir alamamışlar. (Düşündü.) İyi haberler getirdiğiniz için çok memnunum; gerçi Schmidt'in ölümüyle bu zafer pahalıya mal olmuş ama... Hükümdar hazretleri herhalde sizi görmek isteyeceklerdir; ama bugün değil. Teşekkür ederim! Şimdilik dinlenin, yarın geçit resminden sonra cümle kapısında bulunun. Hoş ben size haber veririm ya.

Konuşurken kaybolan o budalaca gülümseyiş savunma bakanının dudaklarında gene belirmişti:

– Güle güle! Çok teşekkür ederim! İmparator hazretleri herhalde sizi görmek isteyeceklerdir, diye tekrar ederek başını eğdi.

Prens Andrey, saraydan çıkarken zaferin içinde uyandırdığı bütün ilginin ve mutluluğun söndüğünü hissetti; bu duyguları sanki savunma bakanıyla nazik yaverin kayıtsız ellerine bırakmıştı. Düşüncelerinin bütün akışı bir an içinde değişivermişti: Şimdi savaş ona çok uzak, geçmişe gömülmüş bir anı gibi görünüyordu.

X

Prens Andrey, Brünn'de bir tanıdığının, Rus diplomatı Bilibin'in evine inmişti. Bilibin, Prens Andrey'i karşılayarak:

– Vay sevgili prensim, sizi misafir etmekten daha hoş bir şey var mı benim için? dedi, Bolkonski'ye yol gösteren uşağa döndü: Franz! Prensin eşyalarını benim yatak odama götür! diye emretti ve davam etti:

– Ne o? Yoksa zaferi mi haber vermeye geldiniz? Çok güzel! Ben ise gördüğünüz gibi evde oturuyorum, hastayım.

Prens Andrey, yıkanıp giyindikten sonra diplomatın şık çalışma odasına girdi, hazırlanmış sofranın başına oturdu. Bilibin sakin sakin şöminenin önüne yerleşmişti.

Prens Andrey, yalnız yaptığı yolculuk boyunca değil, bütün sefer süresince temizlikten, konfordan o kadar yoksun kalmıştı ki çocukluğundan beri alıştığı konfora kavuşmaktan tatlı bir rahatlık duyuyordu. Ayrıca Avusturyalıların karşılamalarından sonra, Rusça konuşmasa bile (Diplomatla Fransızca konuşuyorlardı), hiç olmazsa Rus olan bir adamla, bütün Rusların Avusturyalılara duyduğu nefreti (Bu nefret özellikle şimdi çok kuvvetli duyuluyordu.) paylaştığını düşündüğü bir Rusla sohbet etmek hoşuna gidiyordu.

Bilibin, otuz beş yaşlarında, bekâr ve Prens Andrey'le aynı çevreye mensup bir adamdı. Petersburg'dan tanışıyorlardı, ama prensin Kutuzov'la birlikte Viyana'ya son gidişi sırasında birbirlerini daha yakından tanımışlardı. Prens Andrey, askerî alanda nasıl geleceği parlak bir genç sayılıyorsa, Bilibin'in de diplomasi alanında ay-

nı derecede, hatta daha da fazla ilerlemesi bekleniyordu. Yaşça daha gençti ama diplomasi alanında artık genç sayılmıyordu. Çünkü göreve on altı yaşındayken başlamış, Paris'te, Kopenhag'da bulunmuş, şimdi de Viyana'da oldukça önemli bir görev almıştı. Şansölye de Viyana'daki Rus sefiri de onu tanıyor, ona değer veriyorlardı. Yalnız bazı olumsuz özellikleri bulunan, bütün marifetleri bazı şeyleri yapmamaktan ibaret olan ve sadece birer diplomat olduklarını göstermek için Fransızca konuşan diplomatlardan değildi; çalışmasını seven, iş bilen ve tembelliğine rağmen, bazen gecelerini yazı masası başında geçiren diplomatlardandı. İşin özü ne olursa olsun, hep aynı şekilde iyi çalışırdı. Onu ilgilendiren şey, "niçin?" sorusu değildi. "Nasıl?" sorusuydu. Yaptığı diplomatik işin özü nedir, bunu umursamazdı; ama bir sirküleri, bir memorandumu ya da bir raporu ustaca, taşı gediğine koyarak zarif bir şekilde yazmak ona büyük bir zevk verirdi. Bilibin'in hizmetlerine, yalnız kaleme aldığı yazılardan ötürü değil, yüksek sosyetede konuşmasını, nezaket kurallarına göre davranmasını bilen bir adam olduğu için de değer veriliyordu.

Bilibin, çalışmaktan hoşlandığı gibi konuşmaktan da hoşlanırdı; ama ancak kibar ve nüktelerle dolu bir konuşma yapabildiği zaman... Toplantılarda hep olağanüstü bir şey söylemek için fırsat bekler, ancak bu şartlar altında sohbete katılırdı. Bilibin'in konuşması her zaman orijinal, nükteli, ölçülü ve herkesin ilgisini uyandıran cümlelerle dolu olurdu. Bu cümleler, sanki Bilibin'in zihnindeki laboratuvarda, değeri olmayan salon adamları, onları kolaylıkla hatırlayıp bir salondan öbürüne taşısınlar diye kasıtlı olarak portatif bir eşya gibi hazırlanırdı. Gerçekten de herkesin söylediği gibi, *les mots de Bilibine se colportaient dans les salons de Vienne*[1] ve sık sık sözüm ona "önemli işlerde" etkilerini gösteriyordu.

Zayıf, yorgun, sarımtırak yüzü baştan başa kalın çizgilerle kaplıydı; bu çizgiler de tıpkı banyodan çıkan bir insanın parmak uçları gibi her zaman dikkatle, tertemiz yıkanmış hissini veriyordu. Yüzündeki ifade değişikliğini, esas olarak bu çizgilerin hareketleri meydana getiriyordu. Bazen alnında geniş çizgiler beliriyor, kaşla-

1 Bilibin'in sözleri (nükteleri) Viyana salonlarında ağızdan ağıza dolaşıyordu.

rı yukarı kalkıyordu, bazen de kaşları aşağıya iniyor, yanaklarında derin çizgiler meydana geliyordu. Derine gömülmüş, pek büyük olmayan gözleri, her zaman dosdoğru ve neşeyle bakardı.

– Haydi bakalım! Bana yararlıklarınızı anlatın! dedi.

Bolkonski, büyük bir alçakgönüllülük göstererek kendisinden hiç söz etmeden, olup bitenleri ve savunma bakanının kendisini nasıl karşıladığını anlattı.

– *Ils m'ont reçu avec ma nouvelle, comme un chien dans un jeu de quilles,*[1] diye sözünü bitirdi.

Bilibin, hafifçe güldü; yüzünün kırışıkları kaybolmuştu. Elini yüzüne yaklaştırmadan, uzaktan tırnağına baktı. Sol gözünün altındaki deri hafifçe kırıştı:

– *Cepandant, mon cher*, dedi. *Malgré la haute estime que je professe pour le* "Rus Ortodoks Ordusu" *j'avoue que votre victoire n'est pas des plus victorieuses!*[2]

Hep öyle, Fransızca konuşmaya devam etti. Yalnız arada bir özellikle hakaret ettiğini belirtmek istediğinde Rusça sözler kullanıyordu.

– Değil mi ya? Siz bütün kuvvetlerinizle bir tek tümeni bulunan zavallı Mortier'nin üzerine atılıyorsunuz da Mortier yine elinizden kurtuluyor, öyle mi? Zafer bunun neresinde?

Prens Andrey:

– Öyle ama ciddi konuşacak olursak övünmeden bunun Ulm'daki durumdan biraz daha iyi bir şey olduğunu söyleyebiliriz...

– Öyleyse niçin bir tek, hiç olmazsa bir tek mareşali esir edemediniz?

– Çünkü her şey, resmî geçitte önceden tasarlandığı gibi düzen içinde olmuyor da ondan! Size söylemiştim ya, biz cephe gerisine saat yedide ulaşacağımızı tasarlamıştık, halbuki akşamın beşinde bile ulaşamadık.

Bilibin gülümsedi:

– Peki neden sabahın yedisinde ulaşamadınız? Madem sabahın yedisinde gitmeniz gerekiyordu, sabahın yedisinde gitmeliydiniz!

---

1 Beni, bir çuval inciri berbat eden biri gibi karşıladılar.

2 Bununla birlikte azizim, "Rus Ortodoks Ordusu"na karşı duyduğum derin saygıya rağmen itiraf edeyim ki zaferleriniz en parlak zaferlerden biri değil.

Prens Andrey aynı tonda sordu:

– Peki siz neden Bonapart'a diplomatik yollarla Cenova'yı bırakmasının daha hayırlı olacağını telkin edemediniz?

Bilibin, sözünü kesti:

– Biliyorum, şu anda, şöminenin karşısında bir divana oturunca mareşalleri lafla esir almanın çok kolay bir şey olduğunu düşünüyorsunuz herhalde. Burası doğru. Ama gene de soruyorum, niçin onu esir etmediniz? Yalnız savunma bakanının değil, haşmetlü imparatorun da Avusturya Kralı Franz'ın da, kazandığınız zaferden pek mutluluk duymamalarına şaşmayın; Rus elçiliğinin zavallı bir yazıcısı olan ben bile, öyle büyük bir sevinç duymuyorum...

Prens Andrey'in gözlerinin içine baktı, sonra birden alnındaki kırışıklıklar gerildi. Bolkonski:

– Şimdi "Niçin?" diye sormanın sırası bana geldi, azizim, dedi. İtiraf edeyim ki bunu anlamıyorum. Belki işin içinde zayıf aklımın kavrayamayacağı bazı diplomatik incelikler vardır, ama gene de anlamıyorum: Mack, bütün bir orduyu kaybediyor. Arşidük Ferdinand ile Arşidük Karl kıllarını bile kıpırdatmayıp yanlış üzerine yanlış yapıyorlar. Sonunda bir tek Kutuzov gerçek bir zafer kazanarak Fransızların *charme*'ını[1] sıfıra indiriyor, buna rağmen savunma bakanı işi etraflı olarak öğrenmek bile istemiyor!

– İşte asıl nedeni bu ya azizim! *Voyez-vous, mon cher*:[2] Çar uğruna, Rusya uğruna, din uğruna! *Tout ça est bel et bon*,[3] ama bize ne? "Bize" derken Avusturya sarayını kastediyorum, bize ne kazandığımız zaferlerden? Buraya Arşidük Karl'ın ya da Ferdinand'ın, *un archiduc vaut l'autre*,[4] Bonapart'ın itfaiye bölüğüne karşı da olsa bir zafer kazandığı haberini getirin, o zaman iş değişir! O zaman etrafı top atışlarıyla çınlatırız! Sizin şimdi verdiğiniz haber, kasıtlıymış gibi, bizi ancak kızdırabilir. Arşidük Karl hiçbir şey yapmıyor. Arşidük Ferdinand rezil rüsva oluyor. Siz Viyana'yı bırakıyor *comme si vous vous disiez*,[5] "Tanrı bizimledir, sizin işiniz de başkentiniz de artık Allah'a

---

1 Cazibe.

2 Görüyorsunuz ya azizim.

3 Bütün bunlar iyi, güzel.

4 Ha bir arşidük, ha diğeri.

5 Sanki kendi kendinize şöyle diyorsunuz,

kalmış" ve onu artık savunmuyorsunuz. Hepimizin sevdiği bir general olan Schmidt'i kurşun yağmuru altına sürüyorsunuz, sonra da gelip bize zafer müjdesi veriyorsunuz! Kabul edin ki getirdiğiniz bu haberden daha sinirlendirici bir şey insanın aklından geçemez. *C'est comme un fait exprès, comme un fait exprès!*[1] Dahası var; diyelim ki parlak bir zafer kazanmışsınız, hatta Arşidük Karl da bir zafer kazanmış olsun; işlerin genel akışında bu neyi değiştirir? Viyana Fransız ordularının işgali altına girdikten sonra iş işten geçmiştir.

– İşgal edildi ne demek? Viyana işgal mi edildi?

– Yalnız işgal edilmedi. Bonapart Schönbrunn'da; konta bizim sevgili Kont Wrbna'ya gelince, emir almak üzere Napolyon'un yanına gitmiş.

Bolkonski, yorgunluktan, yol boyunca edindiği izlenimlerden, gördüğü kabulden ve özellikle yemeğini yedikten sonra işittiği bu sözlerin anlamını kavrayamadığını hissediyordu. Bilibin devam etti:

– Bu sabah buraya Kont Sihtenfels geldi, bana bir mektup gösterdi. Bu mektupta Fransızların Viyana'daki geçit resmi etraflı olarak anlatılıyordu. *Le prince Murat et tout le tremblement...*[2] Görüyorsunuz ki zaferiniz pek de o kadar sevinç verici değil; bu yüzden burada bir kurtarıcı olarak karşılanamazdınız...

Prens Andrey, Krems önlerinde yapılan çarpışmanın, Avusturya başkentinin işgali gibi olayların yanında gerçekten önemsiz bir haber olduğunu kavramaya başlamıştı.

– Vallahi benim için hepsi bir, hepsi bir! Peki, Viyana nasıl işgal edildi? Ya köprü, o ünlü *tête de pont*[3] ne oldu? Ya Prens Auersperg ne yaptı? Prens Auersperg'in Viyana'yı savunduğunu duymuştuk.

– Prens Auersperg'i bizim bulunduğumuz kıyıda, bu tarafta ve bizi koruyor, hem bana göre çok kötü savunuyor. Ama ne de olsa savunuyor işte. Viyana ise öbür tarafta. Hayır, köprü daha işgal edilmedi. Ümit ediyorum ki işgal de edilmeyecek. Çünkü patlayıcı madde konulmuş, uçurulması emredilmiş. Öyle olmasaydı biz çoktan Bohemya dağlarında olurduk. Siz de ordunuzla birlikte iki ateş arasında kötü dakikalar geçirirdiniz.

---

1 Sanki kasıtlı gibi, kasıtlı gibi!

2 Prens Murat ile falan filan...

3 Köprübaşı.

Prens Andrey:

– Ama bu demek değildir ki sefer sona ermiştir, dedi.

Bilibin nüktelerinden birini tekrarladı:

– Ben sona erdiğini düşünüyorum. Buradaki önemli kişiler de aynı şeyi düşünüyorlar ama söylemek cesaretini gösteremiyorlar. Ben seferin başlangıcında ne dediysem o olacak. Demiştim ki bu işi sizin *échauffourée de Dürenstein*'ınız,[1] daha doğrusu barut çözemeyecek, bu işi, kim çıkardıysa o çözecek, dedi.

Alnındaki kırışıklıklar gerildi, bir an durdu, sonra devam etti:

– İş yalnız Berlin'de İmparator Aleksandr ile Prusya Kralı'nın arasında yapılacak olan görüşmenin sonucuna bağlı; eğer Prusya anlaşmaya girerse, *on forcera la main à l'Autriche.*[2] O zaman savaş olacak! Yok eğer girmezse o zaman iş yalnız yeni bir *Campo Formio*'nun ilk maddeleri nerede hazırlansın diye anlaşmaktan ibaret olacak.

Prens Andrey birden küçük elini sıktı, yumruğunu masanın üzerine indirerek:

– Bu ne eşi bulunmaz bir deha! diye bağırdı: Bu adamın da ne kadar şansı var!

Bilibin alnını kırıştırdı, biraz sonra bir *mot*[3] atacağını belli ederek:

– Buonaparte mi? diye sordu. Buonaparte mi? – Bunu söylerken "u" harfinin üzerinde özellikle duruyordu. Bence, ne olursa olsun, şimdi Schönbrunn'da Viyana'ya şartlarını kabul ettirdiği bir sırada, artık *il faut lui faire grâce*[4] *de l'u*. Bu yüzden ben de kesin olarak, bir yenilik yapmaya karar verdim. Bundan böyle ona *tout court Bonapart*[5] diyeceğim.

Prens Andrey:

– Hayır, şakayı bırakın, dedi. Gerçekten, seferin artık bittiğini mi düşünüyorsunuz?

– Benim düşündüğüm şu: Avusturya enayi durumuna düştü; o

---

1 Dürenstein'deki çatışmanız.

2 Avusturya'yı zorlayacaklar.

3 Laf.

4 Artık "u"yu bağışlamak gerekir.

5 Kısaca Bonapart.

ise buna alışık değil. Bunun acısını çıkaracak. Bu duruma düşmesinin nedeni ise önce eyaletlerinin soyulmasıdır *(on dit, les orthodoxes sont terribles pour le pillage)*[1]; sonra ordusu bozguna uğramış, başkenti işgal edilmiş. Bütün bunlar da *pour les beaux yeux du*[2] haşmetlü Sardunyalı, onun için *entre nous, mon cher*[3] ben sezişle bizi aldattıklarını anlıyorum; Fransa ile ilişkiler kuruluyor, barış için hem de gizli, ayrı bir barış için tasarılar yapılıyor.

Prens Andrey:

– Buna imkân yok! dedi. Bu, alçakça bir şey olur!

Bilibin konuşmasının artık sona erdiğini göstermek için yine alnını kırıştırdı:

Qui vivra verra![4] diye karşılık verdi.

Prens Andrey, kendisi için hazırlanmış odaya girip temiz çarşaflı kuş tüyü yatağın ve güzel kokulu ıslatılmış yastıkların üzerine uzanınca, yalnızca, haberini getirdiği savaşın kendisinden uzakta, çok uzakta kaldığını hissetti. Şimdi zihnini Prusya ile antlaşma, Avusturya'nın ihaneti, Bonapart'ın yeni zaferi ve ertesi günü yapılacak törenle, geçit resmi, sonra da İmparator Franz'ın kabulü meşgul ediyordu.

Gözlerini kapadı, ama aynı anda kulaklarında top seslerinin uğultusunu, tüfek seslerini, araba tekerleklerinin tıkırdısını duymaya başladı. İşte, dağlardan gene gergin bir halat gibi silahlı erler iniyor, Fransızlar ateş açıyor, kendisi kalbinin nasıl attığını hissederek Schmidt'le beraber öne doğru ilerliyor, etraflarında kurşunlar neşeli neşeli vızıldıyor ve içinde gene yaşamaktan duyduğu sevincin on mislini duyuyordu. Böylesine bir duyguyu çocukluktan beri duymamıştı. Birden uyandı, kendi kendine çocuk gibi mutlu bir gülümsemeyle:

– Evet, bütün bunlar oldu! diye söylendi, sonra genç bir adama özgü deliksiz bir uykuya daldı.

---

1 Diyorlar ki "Ortodokslar yağmacılıkta müthişmiş!"

2 (Haşmetlû Sardunyalı'nın) güzel gözleri için.

3 Laf aramızda, dostum.

4 Yaşayan görür!

XI

Ertesi günü uyandı, olup bitenleri zihninden tekrar geçirirken, her şeyden önce, şimdi gidip İmparator Franz'a tanıtılması gerektiğini, savunma bakanını, o nazik Avusturyalı yaveri, Bilibin'i ve o akşam konuştuklarını hatırladı. Saraya gitmek için çoktandır giymediği tören üniformasını giyip Bilibin'in çalışma odasına girdi; dinç, heyecanlı ve yakışıklıydı. Çalışma odasında kordiplomatikten dört beş bey vardı. Bolkonski elçilik katibi olan Prens İppolit Kuragin ile zaten tanışıyordu; diğerlerini Bilibin ona tanıttı.

Bilibin'in evine gelenler, sosyeteye mensup, genç, zengin ve neşeli insanlardı. Viyana'da da ayrı bir grup olmuşlardı. Bu grubun başkanı olan Bilibin onlara "bizimkiler" *(les nôtres)* diyordu. Neredeyse yalnız diplomatlardan oluşan bu grubun savaş ve politikayla hiç ilgisi yoktu; kendilerine göre bazı yüksek sosyete konularıyla, bazı kadınlarla ve mesleğin memurluk tarafıyla ilgileniyorlardı. Bu beyler Prens Andrey'i de kendilerinden biri olarak seve seve gruplarına kabul etmişlerdi. Oysa bu şerefi pek az kimseye veriyorlardı. Söze başlamak için nezaketen ona ordu ve savaş konusunda birkaç soru sordular. Sonra konuşma gene neşeli fıkralar, başı sonu olmayan boş sözlerle dağılıverdi. Aralarından biri, diplomat olan arkadaşının uğradığı başarısızlığı anlatarak:

– İşin asıl hoş tarafı! diyordu. İşin asıl hoş tarafı şansölye ona Londra'ya atanmasının bir terfi olduğunu, bunu böyle kabul etmek gerektiğini düpedüz söyledi. Artık halini düşünebiliyor musunuz?

– İşin daha da berbat tarafı var, beyler, Kuragin'in sırrını ele veriyorum: Adamın biri felakete uğramış, bu Donjuan, bu korkunç adam, kalkmış bu felaketten yararlanıyor.

Prens İppolit, bir Volter koltuğuna oturmuş, ayaklarını koltuğun kolunun üzerinden aşırmıştı. Güldü:

– *Parlez-moi de ça!*[1] dedi.

Etraftan sesler duyuldu.

– Donjuan'a bakın, Donjuan'a! Seni gidi sinsi seni!

---

1 Bundan bana söz edin!

Bilibin Prens Andrey'e döndü:

– Siz bilmiyorsunuz, Bolkonski. Fransız ordusunun bütün vahşeti (Az kalsın Rus ordusunun diyecektim), bu adamın kadınlara yaptıklarının yanında hiç kalır!

Prens İppolit:

– *La femme est la compagne de l'homme,*[1] dedi ve tek saplı gözlüğüyle yukarı kaldırdığı ayaklarına bakmaya başladı.

Bilibin ile "bizimkiler" İppolit'in gözlerinin içine bakarak kahkahalarla güldüler. Prens Andrey, görüyordu ki (Kendi kendine bunu itiraf etmeliydi.) karısından neredeyse kıskandığı bu İppolit, o topluluğun soytarısı olmuştu.

Bilibin, yavaşça Bolkonski'ye:

– Hayır, size muhakkak bir Kuragin ziyafeti çekmeliyim, dedi. Politikadan söz ederken bir harika olur. Görseniz öyle ciddi bir tavır takınır ki.

İppolit'in yanına oturdu, alnını kırıştırarak onunla politikadan konuşmaya başladı. Prens Andrey ile diğerleri etraflarını sardılar. İppolit herkesi anlamlı bir tavırla süzerek konuşuyordu.

– *Le cabinet de Berlin ne peut pas exprimer un sentiment d'alliance, sans exprimer... comme dans sa dernière note... vous comprenez... et puis si sa Majesté l'Empereur ne déroge pas au principe de notre alliance...*[2]

Prens Andrey'in kolunu yakaladı:

– *Attendez! Je n'ai pas fini! Je suppose que l'intervention sera plus forte que la non-intervention. Et...*[3]

Bir an sustu, sonra devam etti:

– *On ne pourra pas imputer à la fin de non-recevoir notre dépêche du 28 novembre. Voilà comment tout cela finira!*[4]

Bolkonski'nin kolunu bıraktı. Bu hareketiyle artık sözlerini bitirdiğini belirtmişti. Bilibin:

---

1 Kadın erkeğin arkadaşıdır.

2 Berlin kabinesi ittifak konusunda düşüncesini açıklayamaz, meğer ki şunu da açıklasın... Son notasında olduğu gibi... Anlıyorsunuz ya... Sonra eğer imparator hazretleri bizimle olan ittifakına ihanet etmezse...

3 Durun! Bitirmedim! Öyle tahmin ediyorum ki müdahale etmek, etmekten daha şiddetli olacak. Ve...

4 Sonra 28 Kasım telgrafımızın alınmadığını ileri sürerek iş bitmiş sayılamaz. İşte her şey böyle sona erecektir!

– *Demosthènes, je te reconnais au caillou que tu as caché dans ta bouche d'or!*[1] dedi.

Zevkinden saçlarının altındaki deri hafifçe ileri geri kaymıştı.

Herkes güldü. İppolit herkesten daha yüksek sesle gülüyordu. Belli ki acı çekiyor, nefesi tıkanıyor ama gene de o her zaman hareketsiz olan yüzünü geren çılgın gülüşünü bastıramıyordu. Bilibin:

– Şimdi size bir şey söyleyeceğim baylar, dedi. Bolkonski evimde misafirdir. Onu burada, Brünn'de, elimden geldiği kadar ağırlamak, kendisine bulabileceğim ne kadar eğlence yeri varsa hepsini göstermek istiyorum. Eğer Viyana'da olsaydık bu iş kolay olurdu; ama burada bu *dans ce vilain trou morave,*[2] bu daha güç olacak, onun için hepinizden yardım istiyorum! *Il faut lui faire les honneurs de Brünn!*[3] Siz tiyatroyu üzerinize alın, ben sosyeteyi, siz de İppolit, tabii kadınları.

"Bizimkiler"den biri kendi parmaklarının uçlarını öptü:

– Ona Ameli'yi göstermeli. Ne güzel kadındır!

Bilibin:

– Sözün kısası, bu kana susamış askeri daha insan sever görüşleri olan bir adam haline getirmeli! dedi.

Bolkonski saatine baktı:

– Konukseverliğinizden pek faydalanamayacağımı sanıyorum baylar. Şimdi gitmem gerekiyor.

– Nereye?

– İmparatorun huzuruna.

– Ooo!

Etraftan sesler yükseldi.

– Eh güle güle Bolkonski! Güle güle prens! Yemeğe erken gelin. Sizi gezdireceğiz.

Bilibin, Bolkonski'yi hole kadar uğurlayarak:

– İmparatorla konuşurken yiyecek sevki ile yürüyüşlerdeki düzeni elinizden geldiği kadar övün dedi.

Bolkonski gülümsedi:

– Övmek isterdim ama, bana öyle geliyor ki bunu yapamayacağım.

---

1 Seni o altın ağzında sakladığın çakıl taşından tanıdım Demosthenes!

2 Bu pis Moravya deliğinde.

3 Ona Brünn'ü bir şeref misafiri olarak göstermek gerekir!

– Her neyse! Ne kadar fazla konuşursanız, o kadar iyi. İmparator huzuruna adam kabul etmeye bayılır; kendisi ise konuşmayı hem sevmez hem de bilmez; kendiniz de göreceksiniz ya!

XII

İmparator Franz, törende kendisine gösterilen yerde, Avusturyalı subayların arasında duran Prens Andrey'in yüzüne dikkatle bakarak uzun başını ona doğru salladı. Ama törenden sonra, bir gün önce Bolkonski'yle konuşan yaver gelip saygılı bir tavırla, ona imparatorun kendisini huzura kabul etmek istediğini söyledi. İmparator Franz, Prens Bolkonski'yi odanın ortasında ayakta kabul etti. Prens Andrey, konuşma başlamadan önce, imparatorun ne söyleyeceğini şaşırmış gibi davranmasına, kızarıp bozarmasına şaşırdı. İmparator aceleyle:

– Söyleyin, savaş ne zaman başladı? diye sordu.

Prens Andrey karşılık verdi. Bu sorudan sonra başka sorular da sordu; hepsi de aynı derecede basitti: "Kutuzov'un sağlığı nasıl? Krems'ten ne zaman ayrıldınız?" gibi... İmparator sanki bütün amacı yalnız belirli sayıda soru sormakmış gibi konuşuyordu. Bu soruların karşılıklarının ise onu ilgilendirmediği belliydi. İmparator:

– Çarpışma saat kaçta başladı? diye sordu.

Bolkonski, bu sefer fırsattan faydalanarak gördüğü, bildiği her şeyi daha önceden zihninde tasarladığı gibi gerçeğe uygun olarak anlatabileceğini tahmin ederek heyecanla:

– Cephede savaşın saat kaçta başladığını majestelerine arz edemeyeceğim, yalnız benim bulunduğum Dürenstein'da ordu saat altıda hücuma geçti, dedi.

Ama imparator gülümseyerek sözünü kesti:

– Kaç mil?

– Nereden nereye kadar, majeste?

– Dürenstein'dan Krems'e kadar.

– Üç buçuk mil, majeste.

– Fransızlar sol kıyıyı bıraktılar mı?

– Gözcülerin bildirdiklerine göre geri kalanlar gece sallarla çekilip gitmişler.

– Krems'te yetecek kadar yem var mı?

– Yetecek kadar yem gönderin!..

İmparator sözünü kesti.

– General Schmidt kaçta vuruldu?

– Saat yedide galiba.

– Yedide mi? Çok yazık! Çok yazık!

İmparator bu sözlerden sonra teşekkür ederek hafifçe eğildi. Prens Andrey dışarı çıktı; etrafını hemen saraylılar çevirdi. Her tarafta ona tatlı tatlı bakan gözler görüyor, tatlı sözler işitiyordu. Bir akşam önce gördüğü yaver ona neden saraya inmediğini soruyor, gelip evine yerleşmesini teklif ediyordu. Savuma bakanı yaklaştı, imparatorun kendisine üçüncü dereceden Marie-Thérèse nişanını bağışladığını söyleyerek onu kutladı. İmparatoriçenin mabeyincisi, onu majeste imparatoriçenin dairesine davet ediyordu. Arşidüşes de onu görmek istiyordu. Prens Andrey kime ne cevap vereceğini bilemiyordu. Birkaç saniye düşüncelerini toplamaya çalıştı. Rus elçisi onu omuzundan tutup pencereye doğru götürdü, bir şeyler söylemeye başladı.

Bilibin'in sözlerinin aksine, Prens Andrey'in getirmiş olduğu haber sevinçle karşılanmış, Tanrı'ya şükretmek için bir dinî tören yapılması kararlaştırılmıştı. Kutuzov'a Marie-Thérèse büyük haç nişanı verilmiş ve bütün orduya ödüller dağıtılmıştı. Bolkonski'ye her taraftan davetler yağmış, bu yüzden o sabah Avusturya'nın önemli devlet adamlarına ziyaretler yapmak zorunda kalmıştı. Saat beşe doğru, ziyaretlerini bitirmiş, çarpışmaları ve yolculuk için babasına yazacağı mektubu tasarlayarak Bilibin'in evine dönüyordu. Bilibin'e gitmeden önce, yanına kitap almak için bir kitapçı dükkânına gitmiş, orada epey vakit geçirmişti. Bilibin'in oturduğu evin önünde yarıya kadar eşya dolu bir araba duruyordu. Bilibin'in uşağı Franz da güç bela taşıdığı bir bavulla kapıda göründü. Bolkonski:

– Bu da ne? diye sordu.

Fransız, bavulu güçlükle arabanın üzerine yüklüyordu:

– *Ach Erlaucht!* dedi. *Wir ziehen noch weiter. Der böse Wicht ist schon wieder hinter uns her!*[1]

1 Ah, ekselans! Daha uzaklara gidiyoruz. O canavar yine peşimizde!

Bilibin Bolkonski'yi karşılamak için dışarı çıktı. Her zaman sakin olan yüzü heyecanlıydı.

– *Non, non, avouez que c'est charmant,* dedi. *Cette histoire du pont de Thabor* (Viyana'da bir köprü). *Ils l'ont passè sans coup férir.*[1]

Prens Andrey, hiçbir şey anlamıyordu.

– Siz nerelerdeydiniz Allah aşkına? Nasıl oluyor da şehirde bütün arabacıların bile duydukları bir şeyi bilmiyorsunuz?

– Arşidüşes'in yanından geliyorum. Oradayken hiçbir şey işitmedim.

– Her yerde göç hazırlıkları yapıldığını da mı görmediniz?

Prens Andrey:

– Görmedim... dedi, sonra birden sabırsızlanarak, Ne oluyor Allah aşkına? diye sordu.

– Ne mi oluyor? İşin aslını anlatayım, Fransızlar Auersperg'in savunduğu köprüyü geçmişler. Köprü uçurulmamış. Murat dörtnala Brünn üzerine geliyormuş. Bugün yarın burada olacak!

– Nasıl burada olacak? Nasıl oluyor da köprüyü uçurmadılar? Patlayıcı maddeler konulmuştu ya?

– Orasını ben size soracaktım. Bunu hiç kimse, hatta Bonapart'ın kendisi bile bilmez.

Bolkonski, omuzlarını silkti.

– Ama köprüyü geçtilerse, o zaman ordu mahvoldu demektir; çevrilmiş olacak, dedi.

Bilibin:

– İşte asıl mesele burada ya! diye karşılık verdi. Dinleyin: Fransızlar size söylediğim gibi Viyana'ya girmişler. İyi, güzel. Ertesi günü, yani dün sayın mareşallar, Murat, Lanne ve Bliard atlarına binmişler, köprüye doğru gitmişler (Şunu da hatırdan uzak tutmayın ki bunların üçü de Gaskonyalıdır). Aralarından biri, "Baylar biliyorsunuz ki Tabor Köprüsü'ne patlayıcı maddeler konmuştur, karşımızda da korkunç bir *tête de pont,* on beş bin kişilik bir ordu var. Bu orduya köprüyü uçurması, bizi öbür tarafa geçirmemesi emredilmiş. Ama köprüyü alırsak bu hükümdarımız İmparator Napolyon'un hoşuna gider. Üçümüz gidip bu köprüyü alalım," diyor. Öbürleri de

1 Hayır, hayır. İtiraf edin ki çok hoştur bu dedi. Tabor Köprüsü'nün hikâyesi. Tek kurşun atmadan geçtiler.

"Gidelim," diyorlar; üçü gelip köprüyü alıyorlar, üzerinden geçiyorlar, şimdi de ordularıyla birlikte Tuna'nın bu tarafındalar. Üzerimize geliyorlar, sizin getirdiğiniz haberlerin de üzerine yürüyorlar...

Prens Andrey, üzüntülü, ciddi bir tavırla:

– Şakayı bırakın! dedi.

Bu haber, Prens Andrey için hem üzücü hem de hoş bir şeydi. Rus ordusunun bu kadar ümitsiz bir durumda bulunduğunu öğrenir öğrenmez, aklına şu düşünce gelmişti: Bu durumdan Rus ordusunu kurtarmak kendisine düşüyordu. Onu, adı sanı bilinmeyen subayların arasından çıkarıp ona ilk şöhret yolunu açacak bir Toulon da buydu! Bilibin'i dinlediği anlarda bile, cepheye dönünce orduyu kurtaracak düşüncelerini savaş şûrasında nasıl açıklayacağını ve bu planı yerine getirme işinin nasıl yalnız kendisine verileceğini hayalinde canlandırıyordu.

– Şakayı bırakın! dedi.

Bilibin:

– Şaka etmiyorum, diye devam etti. Bundan daha doğru ve hazin bir şey olamaz. Bu beyler köprüye yapayalnız geliyorlar, beyaz mendiller çıkarıp sallıyorlar, ateşkes anlaşmasının yapıldığını, kendilerinin mareşal olduklarını, Prens Auersperg'le bir görüşme yapmak için geldiklerini bildiriyorlar. Nöbetçi subay, onları *tête de pont*'a bırakıyor. Onlar subaya bir sürü Gaskonya martavalı okuyorlar: Savaşın bittiğini, İmparator Franz'ın Napolyon'la görüşmek için bir tarih koyduğunu, kendilerinin de Prens Auersperg'le görüşmek istediklerini filan falan söylüyorlar. Subay, Auersperg'e haber yolluyor; bu beyler subayları kucaklıyor, onlarla şakalaşıyor, topların üzerine oturuyorlar, bunlar olup biterken bir Fransız taburu kimseye gözükmeden köprüye ayak basıyor, içinde yanıcı maddeler bulunan çuvalları suya atıyor, *tête de pont*'a yaklaşıyor. Sonunda bizim orgeneralin ta kendisi, sevgili Prens Auersperg von Mautern çıkageliyor. Ona, "Sevgili düşmanımız! Avusturya ordularının gözbebeği, Türk savaşlarının kahramanı! Artık düşmanlık bitti, birbirimizin elini sıkabiliriz... İmparator Napolyon, Prens Auersperg'i tanımak isteğiyle yanıp tutuşuyor," diyorlar. Sözün kısası bu beyler (Boşuna Gaskonyalı dememişler onlara.) Auersperg'i öyle tatlı bir söz yağmuruna tutuyorlar, o da Fran-

sız mareşalleriyle böyle çabucak oluşan yakınlıktan öylesine gurur duyuyor, Murat'ın pelerinine, devekuşu tüylerine bakarak öylesine gözü kamaşıyor ki *qu'il n'y voit que du feu et oublie celui qu'il devait faire sur l'ennemi*[1] (Sözlerinin heyecanlı akışına rağmen, Bilibin bu kelimelere değer biçilmesine fırsat vermek için bir an susmayı ihmal etmedi). Fransız taburu *tête de pont*'a koşuyor, topları yerleştiriyorlar, köprü de böylece alınmış oluyor!

Kendi anlattığı hikâyenin güzelliğine kapılıp heyecanını yatıştırarak:

– Hayır, en güzeli de şu... diye devam etti. Patlayıcı maddeleri ateşlemek ve köprüyü uçurmakla görevli topun başındaki çavuş, Fransız birliklerinin köprüye doğru koştuklarını görünce neredeyse ateş edecekmiş, ama Lanne elini tutmuş. Generalinden herhalde daha akıllı olan çavuş, Auersperg'in yanına yaklaşıyor ve ona, "Prens, bu Fransızlar sizi aldatıyorlar," diyor. Murat, çavuşun konuşmasına izin verilirse işin kaybedilebileceğini anlıyor. Sözde hayretle, (adam tam Gaskonyalıymış) Auersperg'e doğru dönüyor, "Bütün dünyada ün salmış Avusturya disiplini nerede kaldı?" diyor. "Demek sizler alt rütbedeki birinin sizinle böyle konuşmasına izin veriyorsunuz?" *C'est génial! Le prince d'Auersperg se pique d'honneur et fait mettre le sergent aux arrêts. Non, mais avouez que c'est charmant toute cette histoire du pont de Thabor. Ce n'est ni bêtise, ni lâcheté...*[2]

Prens Andrey, hemen zihninde kül rengi kaputları, yaraları, barut dumanını, silah seslerini ve kendisini bekleyen şanla şerefi canlandırarak:

– *C'est trahison peut-être,*[3] dedi.

Bilibin:

– *Non plus. Cela met le cour dans de trop mauvais draps,* diye devam etti. *Ce n'est ni trahison, ni lâcheté, ni bêtise; c'est comme à Ulm...*[4]

Yerinde bir terim arıyormu gibi düşünceye daldı, sonra sözünü:

1 Bir şeyin farkında olmuyor ve düşmana ateş etmesi gerektiğini unutuyor.

2 Bu dâhiyane bir şey! Prens Auersperg gururunun zedelendiğini hissediyor ve çavuşu hapsettiriyor. Hayır, ama itiraf edin ki Thabor Köprüsü hikâyesi nefis. Bunda ne budalalık ne de alçaklık var...

3 Belki de ihanettir.

4 O da değil. Bu, sarayı kötü duruma düşürdü. Ama ne ihanet ne alçaklık ne de budalalıktır, Ulm'daki gibi bir şey...

– *C'est... c'est du Mack. Nous sommes mackés,*[1] diye bitirdi. Bunu söylerken *un mot* söylediğini, hem de bunun taptaze her zaman tekrarlanacak bir *mot* olduğunu hissetmişti.

O ana kadar alnında belirmiş kırışıklıklar bir memnunluk işareti olarak hemen kayboluverdi. Bilibin, hafifçe gülümseyerek, dikkatle tırnaklarına bakmaya başladı. Kalkıp odasına doğru giden Prens Andrey'e dönerek birden:

– Nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

– Yola çıkıyorum.

– Nereye?

– Cepheye.

– Hani iki gün daha kalacaktınız?

– Öyleydi ama şimdi gidiyorum.

Prens Andrey, bunu söyledikten sonra yol hazırlığı için gereken emirleri verip odasına gitti. Bilibin odasına gelerek:

– Biliyor musunuz, azizim, dedi. Sizi düşündüm. Ne diye gidiyorsunuz sanki?

Bu sözü karşı durulmaz bir delilmiş gibi, yüzündeki bütün kırışıklar kayboluverdi. Prens Andrey, karşısındakine soran bir bakışla baktı, ama hiçbir karşılık vermedi.

– Neden gidiyorsunuz? Biliyorum, şimdi düşünüyorsunuz ki ordunun tehlikede olduğu şu anda, hemen dörtnala onun yanına gitmek görevinizdir. Bunu anlıyorum, *mon cher, c'est de l'héroisme!*[2]

Prens Andrey:

– Hiç de değil, dedi.

– Ama siz *un philosophe*'sunuz.[3] O halde tam bir filozof gibi olunuz. Olaylara başka bir açıdan bakınız, görürsünüz ki göreviniz kendinizi korumanızdır. Bunu başkalarına, bu işten başka bir işe yaramayanlara bırakınız... Size geri dönmeniz için emir verilmemiştir. Buradan da sizi bırakan olmamıştır; demek ki burada kalabilir, bizimle beraber kör talih bizi nereye sürüklüyorsa oraya gidebilirsiniz. Diyorlar ki Olmütz şehrine gidecekmişiz. Olmütz çok sevimli bir şehirdir. İkimiz benim arabamda rahatça gideriz.

---

1 Bu... bu Mackçılıktır. Bizler "Macklandık".

2 Azizim, bu kahramanlıktır!

3 Bir filozof.

Bolkonski:

– Şakayı bırakın Bilibin, dedi.

– Ben size apaçık ve dostça söylüyorum. İyice düşünün! Şimdi burada kalmanız mümkünken nereye gideceksiniz? Sizi iki şeyden biri bekliyor (Sol şakağında cildi kırışmıştı): Ya siz orduya gidinceye kadar barış imzalanacak ya da Kutuzov'un bütün ordusu yenilip rezil olacak.

Bilibin, bu ikili soruna karşı gelinemeyeceğini hissederek kırışan cildini gerdi. Prens Andrey soğuk bir tavırla:

– Bu konuda bir hüküm veremem, dedi ve "Ben orduyu kurtarmaya gidiyorum" diye düşündü.

Bilibin: *Mon cher, vous êtes un héros!*[1] dedi.

XIII

Bolkonski o gece savunma bakanına veda ederek orduya katılmak üzere yola çıktı, onu nerede bulacağını kendisi de bilmiyor, bu yüzden Krems yolunda giderken Fransızların eline düşmekten korkuyordu.

Brünn'de bütün saray halkı eşyalarını topluyordu, büyük denkler Olmütz'e gönderilmişti bile. Prens Andrey, Etzeldorf yakınlarında Rus ordusunun büyük bir acele ve müthiş bir karışıklık içinde geri çekildiği yola çıktı. Yol, yük arabalarıyla öylesine tıkanmıştı ki, faytonla ilerlemeye imkân yoktu. Prens Andrey, Kazak komutanından bir at, bir de Kazak alarak aç, yorgun bir halde, konvoyların önüne geçerek başkomutanı ve kendi arabasını aramaya koyuldu. Yolda giderken ordunun durumu konusunda en kötü söylentiler kulağına geliyor, karmakarışık kaçan birliklerin hali de, bu söylentileri doğruluyordu. Prens Andrey, Bonapart'ın seferin başlangıcında kendi ordusuna verdiği emirdeki sözleri hatırlıyordu: *"Cette, armée russe que l'or de l'Angleterre a transportée des extremités de l'univers, nous allons lui faire éprouver le même sort que le sort de l'armée d'Ulm"*[2] ve bu sözler onun için de hem o dâhi kah-

1 Azizim, siz bir kahramansınız!

2 İngiliz altınının dünyanın ta öbür tarafından getirdiği bu Rus ordusunu aynı akıbete (Ulm ordusunun akıbetine) mahkûm edeceğiz.

ramana karşı bir şaşkınlık hem yaralanmış bir gurur duygusu hem de ün kazanmak ümidini uyandırıyordu. "Ya ölmekten başka yapılacak hiçbir şey kalmazsa?" diye düşünüyordu. "Eh ne yapalım, eğer gerekiyorsa bunda da başkalarından aşağı kalmam!"

Prens Andrey, ucu bucağı görünmeyen karmakarışık birliklere, yük arabalarına, mekkare kollarına, topçulara, sonra gene arabalara, birbirlerini geçmeye çalışan ve iki üç sıra halinde çamurlu yolu tıkayan çeşit çeşit biçimlerdeki arabalara, bütün bunları küçümseyen bir tavırla bakıyordu. Arkadan, önden, her taraftan, sesin duyulabileceği her yönden tekerlek tıkırtıları, arabalarla top kundaklarının gövdelerinin gürültüsü, atların nal sesleri, kırbaç şaklamaları, "deh" sesleri, erlerin, subayların ve emir erlerinin küfürleri duyuluyordu. Yolun kenarlarında birbiri arkasından devrilmiş, derileri yüzülmüş ya da yüzülmemiş atlar, kırılmış arabalar, bu kırılmış arabaların başına oturmuş, ne bekledikleri bilinmeyen tek tek erler, kendi birliklerinden ayrılmış, kalabalık bir halde komşu köylere giden ya da köylerden tavuk, koyun, saman ve başka kim bilir neyle dolu çuvallar sürükleyen erler görünüyordu. İnişlerle yokuşlarda kalabalık daha da yoğunlaşıyor, etrafı uğultu halinde çığlıklar kaplıyordu.

Dizlerine kadar çamura batmış erler elleriyle top ve nakliye arabalarını kaldırmaya çalışıyorlardı; kırbaçlar şaklıyor, nallar kayıyor, oklar kırılıyor, göğüsleri yırtarcasına çığlıklar duyuluyordu. Harekâtı idare eden subaylar, yük arabalarının arasında bir ileri bir geri gidiyorlardı. Ortalığı kaplayan uğultu içinde sesleri çok zayıf kalıyor ve yüzlerinden bu karışıklığı gidermekten umut kestikleri belli oluyordu.

Bolkonski, Bilibin'in sözlerini hatırlayarak: "*Voilà le cher* Ortodoks ordusu"[1] diye düşündü.

Bu adamlardan birine başkomutanın nerede olduğunu sormak isteğiyle atını bir yük arabasına doğru sürdü. Tam karşıdan tek atlı garip bir araba geliyordu; belli ki bunu derme çatma vasıtalarla erler yapmışlardı. Bu araba yük arabası, kabriole ve fayton arasında bir şeydi. Arabayı bir er idare ediyor, deri körüğün ve yağmurluğun altında baştan aşağı şallara sarınmış bir kadın oturuyordu.

1 İşte sevgili Ortodoks ordusu.

Prens Andrey yaklaştı. Neredeyse soru sormak üzereydi. Birden arabanın içinde oturan kadının can havliyle attığı çığlıklar dikkatini çekti. Konvoyu idare eden subay, bu arabayı götüren eri başka arabaların önüne geçmek istediği için dövüyor ve kırbaç arada bir arabanın yağmurluğuna çarpıyordu. Kadın acı acı bağırıyordu. Prens Andrey'i görünce yağmurluğun altından dışarı sarktı, halı desenli şalın altından çıkardığı zayıf ellerini sallayarak:

– Yaver bey! Sayın yaver bey! Allah aşkına... Koruyun beni. Böyle giderse ne olacak? Ben yedinci avcı alayı doktorunun karısıyım... Geçmemize izin vermiyorlar, geride kaldık, bizimkileri kaybettik...

Subay, öfke içinde ere:

– Pestilini çıkarırım, dön geri diyorum sana! diye bağırıyordu. O sürtüğünle birlikte geri dön diyorum!

Doktorun karısı:

– Yaver bey, koruyun beni. Nedir bu? diye bağırıyordu.

Prens Andrey, atını subaya doğru sürdü:

– Bu arabanın geçmesine izin verin. İçinde bir kadın olduğunu görmüyor musunuz?

Subay onu tepeden tırnağa süzdü, karşılık vermeden tekrar ere döndü:

– Konvoyu geçmek neymiş öğretirim sana... Geri bas!

Prens Andrey, dudaklarını kısarak:

– Bırakın geçsinler diyorum size! diye tekrar etti.

Subay birden sarhoş gibi kendinden geçmiş bir halde öfkeyle ona döndü:

– Sen kim oluyorsun? diye bağırdı. Sen kim oluyorsun? (Kasıtla "sen" sözünün üzerine basarak söylüyordu.) Sen buranın komutanı mısın? Ha? Burada komutan benim, sen değilsin!

Sonra tekrar ere seslendi:

– Hey! Sana söylüyorum, geri bas yoksa pestilini çıkarırım.

Belli ki bu söz subayın hoşuna gidiyordu. Arkadan bir ses duyuldu:

– Yaverciğe amma da haddini bildirdi!

Prens Andrey, subayın, insanı ne dediğini bilemez bir hele getiren ve nedeni olmayan çılgın bir öfkeye tutulduğunu anladı. Arabadaki doktor karısını savunması yüzünden dünyada en çok kork-

tuğu şeyin, *ridicule*[1] denilen şeyin başına gelmiş olduğunu anlıyordu ama içgüdüsü onu başka yöne sürüklüyordu. Daha subay son sözleri bitirir bitirmez, Prens Andrey çılgınca, öfkeden çirkinleşmiş bir yüzle atını ona doğru sürdü, kamçısını kaldırdı:

– Bırak...ın... geç...sin...ler!

Subay, kolunu sallayarak hızla geri çekildi:

– Ne olduysa hep genel kurmaydakilerin yüzünden oldu. Bütün karışıklığı onlar çıkardı! diye homurdandı. Madem öyle, dilediğinizi yapın.

Prens Andrey, ona "kurtarıcı" diyen doktor karısının yanından gözlerini bile kaldırmadan hızla uzaklaştı, kendisini küçük düşüren bu sahnenin bütün ayrıntılarını tiksintiyle hatırlayarak başkomutanın bulunduğunu söyledikleri köye doğru dörtnala gitti.

Köye girince, atından indi, bir dakikacık olsun dinlenmek, biraz bir şey yemek ve kendisine acı veren o gurur yaralayıcı düşüncelerine çeki düzen vermek için ilk gördüğü eve yaklaştı. Evin penceresine yaklaşırken "Bu ordu değil, bir alçaklar sürüsü," diye düşünüyordu. Bu sırada tanıdığı bir ses, onu adıyla çağırdı.

Dönüp baktı, küçük pencereden Nesvitski ağız dolusu bir şeyler çiğneyerek ellerini sallıyor, onu yanına çağırıyordu:

– Bolkonski! Bolkonski! İşitmiyor musun yahu! Çabuk buraya gel!

Prens Andrey eve girince Nesvitski ile bir başka yaverin bir şeyler yediklerini gördü. Hemen Nesvitski'ye döndüler, bir haber duyup duymadığını sordular. Prens Andrey, çok iyi tanıdığı bu yüzlerde, bir endişe ve telaş ifadesi fark etti. Bu ifade her zaman güler yüzlü olan Nesvitski'de daha da belirliydi. Bolkonski:

– Başkomutan nerede? diye sordu.

Yaver:

– Burada, şuradaki evde, diye karşılık verdi.

Nesvitski sordu:

– Söyle bakalım, barış olacakmış, teslim olmuşuz, diyorlar. Doğru mu?

– Ben de size soracaktım. Benim bildiğim bir şey yok. Yalnız size güç bela ulaşabildim, ancak bunu söyleyebilirim.

---

1 Gülünç, gülünç duruma düşmek.

Nesvitski:

– Kardeşim, bizde durum berbat! dedi. Korkunç bir şey! Pişman oldum kardeşim, Mack'la alay etmiştik! Kendimiz ise ondan daha beter duruma düştük! Otursana! Biraz bir şey ye.

Öbür yaver:

– Şu anda ne araba bulabilirsiniz ne de herhangi bir şey prens, dedi. Sizin Piyotr da kim bilir nerededir.

– Genel karargâh nerede?

– Znaym'de konaklıyoruz.

Nesvitski:

– Ben ise ihtiyacım olan ne varsa hepsini iki beygire yükledim, denkleri de mükemmel yaptılar. Şimdi artık Bohemya Dağları'na bile kaçabilirim, durum kötü kardeşim, dedi.

Sonra Prens Andrey'in bir Leyde şişesine dokunmuş gibi birden irkildiğini fark ederek sordu:

– Ne oluyorsun yahu? Hasta mısın, neden öyle irkiliyorsun?

Prens Andrey:

– Bir şeyim yok, diye karşılık verdi.

O anda, alay doktorunun karısını ve mühimmat konvoyunu götüren subayla yaptığı çatışmayı hatırlamıştı.

– Başkomutan burada ne yapıyor? diye sordu.

Nesvitski:

– Ben de hiçbir şey anlamıyorum, dedi.

Prens Andrey:

– Benim anladığım bir tek şey var, o da şu: Bütün bunlar alçaklık, adilik, bayağılık, kepazelik, diyerek başkomutanın bulunduğu eve gitti.

Kutuzov'un arabası ile maiyet subaylarına ait yorgun atların ve kendi aralarında yüksek sesle bir şeyler konuşan Kazakların yanından geçen Prens Andrey, sofaya girdi, Prens Andrey'e söyledikleri gibi izbenin içinde Kutuzov ile Prens Bagration ve Weierother bulunuyorlardı. Weierother öldürülen Schmidt'in yerine tayin edilen Avusturyalı generaldi. Sofada kısa boylu Kozolovski, bir yazıcının önünde yere çömelmişti. Yazıcı üniformasının kollarını sıvamış küçük bir fıçının üzerinde hızlı hızlı yazı yazıyordu. Kozolovski'nin yüzünde büyük bir yorgunluk vardı, onun da gece hiç uyu-

madığı belliydi. Prens Andrey'e baktı, hatta ona başıyla selam bile verdi. Ama yazıcıya bir şeyler yazdırmaya devam etti:

– İkinci satır... Yazdın mı? dedi. Kievski alayının humbaracıları, Podolski...

Yazıcı saygısız bir tavırla ve öfkeyle Kozolovski'ye bakarak:

– Yetişemiyorum, komutanım, diye karşılık verdi.

Kapının öbür tarafından Kutuzov'un hoşnutsuzluğunu belli eden heyecanlı sesi duyuluyor, yabancı bir ses arada bir sözlerini kesiyordu. Prens Andrey, bu seslerdeki ifadeden, Kovlovski'nin kendisine hiç ilgi göstermeden bakmasından, müthiş yorgun olan yazıcının saygısızlığından, Kovlovski'yle yazıcının başkomutana bu kadar yakın bir yerde, bir fıçının yanında yerde oturmalarından, atlara bakan Kazakların evin pencereleri dibinde yüksek sesle gülmelerinden, sözün kısası bütün bunlardan, herhalde çok önemli bir şeyin, bir felaketin olduğunu hissediyordu.

Prens Andrey, Kozolovski'ye dönerek ısrarla sorular sordu. Kozolovski:

– Şimdi söylerim prens, dedi. Bagration'a harekât planı yazılıyor.

– Teslim olduk mu?

– Öyle bir şey yok; savaş için emirler verildi.

Prens Andrey, seslerin duyulduğu kapıya doğru yürüdü. Fakat tam kapıyı açacağı sırada, içerideki sesler sustu, kapı kendiliğinden açıldı, eşikte yüzü şiş, kartal burunlu Kutuzov göründü. Prens Andrey, Kutuzov'un tam karşısında duruyordu; ama başkomutanın gören tek gözünün bakışından, o anda düşünceleri ve sıkıntılarıyla ne kadar meşgul olduğu, bir an için nasıl çevresini göremediği anlaşılıyordu. Yaverinin yüzüne bakıyor, onu bir türlü tanıyamıyordu. Kozolovski'ye döndü:

– E, bitti mi? diye sordu.

– Hemen bitiyor, sayın komutanım.

Başkomutanın arkasından Bagration çıktı; orta boylu, yüzü doğulu insanlar gibi sert ve hareketsiz, daha yaşlanmamış kupkuru bir adamdı. Prens Andrey bir zarf uzatarak oldukça yüksek sesle:

– Geldiğimi bildirmekten şeref duyarım, diye tekrarladı.

– Ha Viyana'dan mı geliyorsunuz? Peki. Sonra konuşuruz, sonra!

Kutuzov, Bagration'la birlikte kapının önüne çıktı. Bagration'a:

– Haydi güle güle prens, dedi. Tanrı yardımcın olsun. Seni kutsarım, inşallah büyük bir başarı kazanırsın.

Kutuzov'un yüzü birden yumuşadı, gözleri doldu. Sol eliyle Bagration'u kendine çekti, yüzüklü sağ eliyle de bunu yapmaya alışkın olduğunu belli eden bir hareketle haç çıkardı, tombul yanağını ona uzattı. Bagration ise Kutuzov'u yanağından değil, boynundan öptü.

Kutuzov:

– İsa yardımcın olsun, diye tekrar etti, arabaya yaklaşarak Bolkonski'ye doğru döndü. "Sen de benimle birlikte gel," dedi.

– Sayın başkomutanım, ben burada faydalı olmak isterdim. İzin verin burada, Prens Bagration'un birliğinde kalayım.

Kutuzov, lafı Bolkonski'nin ağzından aldığını fark ederek:

– Otur, dedi. İyi subaylara benim ihtiyacım var! Benim ihtiyacım!

Arabaya binip birkaç dakika hiç konuşmadan gittiler. Sonra Kutuzov, yaşlılara özgü keskin bir kavrayışla Bolkonski'nin ruhunda olup bitenleri anlamış gibi:

– Daha ileride yapılacak çok iş var, dedi. Sonra kendi kendine konuşur gibi, "Onun birliğinin onda biri yarına sağ çıkarsa Tanrı'ya şükrederim," diye söylendi.

Prens Andrey, Kutuzov'a baktı. Elinde olmayarak, kendisinden yarım metre kadar uzaklıkta, Kutuzov'un şakağındaki tertemiz, büzülmüş yara izi ile akmış gözü dikkatini çekti; İsmail'de bir kurşun o noktada başına saplanmıştı. Bolkonski, "Evet, onun bu adamların ölümünden bu kadar sakin söz etmeye hakkı vardır!" diye düşündü.

– Ben de onun için beni birliğe göndermenizi rica ediyorum, dedi.

Kutuzov karşılık vermedi. Prens Andrey'in söylediğini daha o anda unutmuş gibiydi. Oturduğu yerde derin derin düşünüyordu. Beş dakika sonra arabanın yumuşak yayları üzerinde hafif hafif sallanan Kutuzov, Prens Andrey'e döndü. Yüzünde en küçük bir heyecan yoktu. İnceden inceye alay ederek Prens Andrey'e imparatorla yapmış olduğu görüşmeyi Krems işi için sarayda kulağına gelen söylentileri ve ikisinin de tanıdığı bazı kadınları sormaya başladı.

XIV

Kutuzov, 1 Kasım günü, kendi casusundan, komutası altında bulunan ordunun içinden çıkılmaz bir duruma düştüğü haberini almıştı. Casus raporunda Fransızların büyük kuvvetlerle Viyana Köprüsü'nü aştıklarını, Kutuzov'un Rusya'dan gelen ordularla birleşeceği yola yürüdüklerini bildiriyordu. Eğer Kutuzov Krems'te kalsaydı, Napolyon'un yüz elli bin kişilik ordusu onun bütün bağlantılarını kesecek, yorgunluktan bitmiş kırk bin kişilik ordusunu çevirecek, böylece Kutuzov da Mack'ın Ulm'daki durumuna düşmüş olacaktı. Rusya'dan gelen ordularla birleşmek için gitmesi gereken yoldan ayrılmaya karar verseydi o zaman daha üstün kuvvetteki düşmana karşı kendini savunmaya çalışarak Bohemya Dağları'nın bilinmeyen bölgelerinde yolsuz ilerlemek ve Buksgevden ile birleşmekten tamamen umudu kesmek zorunda kalacaktı. Krems'ten Olmütz'e giden yolda, Rusya'dan gelen ordularla birleşmek üzere geri çekilmeye karar verecek olsa, Viyana'da köprüyü geçen Fransızların kendisinden önce davranmaları tehlikesini göze almak, böylece yürüyüş halindeyken bütün ağırlık kolları ve konvoylarla birlikte kendisinden üç misli daha kuvvetli ve onu iki taraftan kuşatan bir düşmanla savaşı kabul etmeye zorlanacaktı.

Kutuzov bu sonuncu çözüm yolunu seçti.

Casusun bildirdiğine göre, Fransızlar Viyana'da köprüyü geçtikten sonra hızlı yürüyüşle Kutuzov'un geri çekilme hattı üzerinde, yüz verstten biraz daha ileride bulunan Znaym'e doğru ilerliyorlardı. Znaym'e Fransızlardan önce varmak, orduyu kurtarmak için büyük bir umuda kavuşmak demekti; Fransızların Znaym'e daha önce varmalarına imkân vermek, bütün ordunun şerefini Ulm'daki gibi çiğnetmek ya da onu büsbütün yok olmaya doğru sürüklemekti. Ama bütün orduyla oraya Fransızlardan önce varmak imkânsızdı. Fransızların Viyana'dan Znaym'e gitmek için geçecekleri yol, Rusların Krems'ten Znaym'e gidecekleri yoldan hem daha kısa hem daha iyiydi.

Kutuzov haberi aldığı gece, Bagration'un dört bin kişi ilk öncü kuvvetlerini sağ taraftan, dağlık Krems Znaym yolundan Viyana-Znaym yolu üzerine göndermişti. Bagration, bu yolu hiç dinlen-

meden geçmek, sonra karşısına Viyana'yı, arkasına Znaym'ı alarak durmak ve oraya Fransızlardan önce varabilirse onları elinden geldiği kadar oyalamak zorundaydı. Kutuzov ise bütün ağırlık kollarıyla Znaym'e hareket etti.

Bagration aç, ayakları çıplak erlerle fırtınalı bir gecede dağlık bölgelerinde kırk beş verst yürüdükten sonra, kuvvetlerinden üçte birini geride bırakmış olarak Viyana-Znaym yolu üzerindeki Hollabrun'a, Viyana'dan oraya yaklaşan Fransızlardan birkaç saat önce ulaştı. Kutuzov'un ağırlık kollarıyla beraber Znaym'e varması için daha bir gün bir gece yol alması gerekiyordu. Bagration'un ordunun kurtulmasını sağlamak için, yorgunluktan bitkin, aç, dört bin erle Hollbrun'da karşılaştığı düşman ordusunu tam bir gün, bir gece oyalaması gerekiyordu, bunun imkânsız bir şey olduğu belliydi. Ama kaderin garip bir oyunu imkânsız olanı mümkün hale getirdi. Viyana Köprüsü'nün savaşsız Fransızların eline teslim edilmesini sağlayan aldatmaca, Murat'ta Kutuzov'u da aldatmak isteğini uyandırdı.

Murat, Znaym yolu üzerinde Bagration'un zayıf kuvvetlerine rastlayınca bunun Kutuzov'un bütün ordusu olduğunu sanmıştı. Bu orduyu kesin olarak bozguna uğratmak için Viyana yolundan gelen orduları bekliyordu. Bu amaçla her iki taraftaki birliklerin yerlerini değiştirmemeleri şartıyla üç günlük bir ateşkes teklif etti. Murat barış görüşmelerinin başlamış olduğunu, bu yüzden boşuna kan dökülmemesi için ateşkes teklif ettiğini ileri sürüyordu. Öncü kuvvetlerin başında bulunan Avusturyalı general Kont Nostitz, Murat'nın gönderdiği sözcünün söylediklerine inandı ve geriye çekilerek Bagration'un tümeninin önünü açık bıraktı. Bir başka sözcü, Rus hatlarına gelerek yine aynı haberi, barış konusunda görüşmeler yapıldığı haberini getirdi ve Rus ordularına gene üç günlük bir ateşkes teklif etti. Bagration ateşkesi kabul etmeye ya da etmemeye yetkili olmadığını bildirdi, sonra kendisine yapılan teklifi bir raporla bildirmek üzere yaverini Kutuzov'a gönderdi.

Ateşkes Kutuzov'un zaman kazanmasını sağlayacak, Bagration'un yorgun birliklerine dinlenmek, ağırlık kolları ile nakliye arabalarının da (Bunların harekâtı Fransızlardan gizli kalmıştı.) hiç olmazsa bir atış boyu daha Znaym'e yaklaşmasına imkân verecek

tek çareydi. Ateşkes, orduyu kurtarmak için beklenmedik tek çözüm yoluydu. Kutuzov, bu haberi alır almaz, hemen yanında yaver olarak bulunan General Wintzengerode'yi düşman karargâhına gönderdi. Wintzengerode yalnız ateşkesi kabul etmekle kalmayacak, teslim şartlarını da teklif edecekti; bu arada Kutuzov, yaverlerini Krems-Znaym yolunda ilerleyen ağırlık kollarının elden geldiği kadar acele etmelerini sağlamak için geriye gönderdi. Bagration'un aç, bitkin hale gelmiş birlikleri, tek başlarına bütün ordunun ağırlık kollarının hareketini gizlemeye çalışacak, kendilerinden sekiz kat kuvvetli bir düşman karşısında hiç kımıldamadan duracaklardı.

Kendisini hiçbir bakımdan bağlamayan teslim teklifinin ağırlık kollarından bir kısmının ilerlemesi için zaman kazandıracağı ve Murat'nın hatasının çok kısa bir süre içinde ortaya çıkacağı konusunda Kutuzov'un yaptığı tahminler gerçekleşti. Hollabrun'dan yirmi beş verst kadar ileride bulunan Schönbrunn'da, Bonapart, Murat'nın gönderdiği rapordan ateşkes ve Rus ordusunun teslimi ile ilgili teklifleri haber alır almaz, işin içinde bir aldatma olduğunu anlayarak Murat'ya aşağıdaki mektubu gönderdi:

Schönbrunn 25 Brumaire, 1805, sabah saat 8.

Au prince Murat. Schönbrunn, 25 brumaire en 1805 à huit heures du matin.

Il m'est impossible de trouver des termes pour vous exprimer mon mécontentement. Vous ne commandez que mon avant-garde et vous n'avez pas le droit de faire d'armistice sans mon ordre. Vous me faites perdre le fruit d'une campagne. Rompez l'armistice sur le champ et marchez à l'ennemi, vous lui ferez déclarer que le général qui a signé cette capitulation n'avait pas le droit de le faire, qu'il n'y a que l'empereur de Russie qui ait ce droit.

Toutes les fois cependant que l'empereur de Russie ratifierait la dite convention, je la ratifierai; mais ce n'est qu'une ruse. Marchez, détruisez l'armée russe... vous êtes en position de prendre son bagage et son artillerie.

L'aide-de-camp de l'Empereur de Russie est un... Les officiers ne sont rien quand ils n'ont pas de pouvoirs: celui-ci n'en avait point...

Les Autrichiens se sont laissé jouer pour le passage de pont de Vienne, vous vous laissez jouer par un aide-de-camp de l'Empereur.

Napolyon"[1]

Bonapart'ın yaveri, bu korkunç mektupla dörtnala Murat'ya gidiyordu. Kendi generallerine güvenmeyen Bonapart da muhafız kıtalarıyla birlikte, hazır kurbanı elinden kaçırmak korkusuyla savaş alanına ilerliyordu. Bagration'un dört bin askeri ise neşeyle çoban ateşleri yakıyor, üstünü başını kurutuyor, ısınıyor, üç günden beri ilk defa lapa pişiriyordu. Kıtalardaki insanlardan hiçbiri başına gelecek olanı bilmiyor, olacakları aklından bile geçirmiyordu.

XV

Kutuzov'a açıkladığı isteğinde ısrar eden Prens Andrey, akşama doğru saat dörtte Grunt'a gelip Bagration'un yanına çıktı. Bonapart'ın yaveri daha Murat'nın kıtasına gelmemiş, savaş henüz başlamamıştı. Bagration'un kıtasında kimse genel gidişat hakkında bir şey bilmiyor, barıştan söz ediliyor, ama mümkün olduğuna inanılmıyordu. Savaştan da söz ediyorlar, ama onun da yakın olduğuna inanmıyorlardı.

Bolkonski'nin sevilen ve güvenilen bir yaver olduğunu bilen Bagration, onu bir komutan olarak özel bir ilgi ve hoşgörü ile karşıladı, ona herhalde hemen ya da ertesi günü savaşılacağını anlattı ve savaş sırasında yanında bulunmakta ya da artçı kuvvetlerin ya-

---

1 Prens Murat'ya. Schönbrunn 25 Brumaire 1805 günü sabah saat sekiz.

Hoşnutsuzluğumu belirtmek için kelime bulamıyorum. Siz ancak benim öncü kuvvetlerime komuta ediyorsunuz ve benim emrim olmadan mütareke yapmak hakkına sahip değilsiniz. Bana bir seferin kazancını kaybettiriyorsunuz. Derhal ateşkes anlaşmasını bozunuz ve düşmanın üzerine yürüyünüz. Ona teslim olma belgesini imzalayan generalin bunu yapmaya hakkı olmadığını, bu hakkın ancak Rus İmparatoru'na ait olduğunu bildiriniz.

Bununla birlikte, eğer Rus İmparatoru söz konusu anlaşmayı imza ederse ben de imzalarım. Ama bu sadece bir kurnazlıktır, ilerleyin, Rus ordusunu yok edin... Onun ağırlıklarını ve topçularını ele geçirebilecek durumdasınız.

Rus İmparatoru'nun yaveri bir ...dir. Subaylar yetkileri olmadığı zaman birer hiçtirler: O subayın hiçbir yetkisi yoktu... Avusturyalılar Viyana Köprüsü'nün geçilmesi işinde oyuna geldiler, şimdi de siz, Rus İmparatoru'nun yaverlerinden birinin oyununa geliyorsunuz.

Napolyon

nına gidip geri çekilişin düzenini sağlamakta (ki bu da çok önemliydi) serbest bıraktı.

Sonra Prens Andrey'i sakinleştirmek istiyormuş gibi:

– Fakat herhalde şimdilik bir şey olmayacak, dedi.

Bagration, "Eğer bu, madalya kazansın diye gönderilen sıradan bir Genel Kurmay züppesi ise artçıların arasında da madalyasını kazanabilir, yok, eğer benim yanımda kalmak istiyorsa varsın kalsın... Cesur bir subaysa işe yarar," diye düşündü. Prens Andrey, kendisine bir görev verilirse gideceği yeri bilmek istediğini söyledi, mevzileri dolaşıp birliklerin nerelere yerleştirildiğini öğrenmek için izin istedi. Birliğin giyinmiş kuşanmış, işaret parmağında elmas bir yüzüğü olan yakışıklı kurmay nöbetçi subayı, istekli ama kötü bir Fransızca ile Prens Andrey'i dolaştırmak teklifinde bulundu.

Her tarafta yüzleri kederli, üstü başı ıslanmış, sanki etrafta bir şeyler aranıyormuş gibi davranan subaylarla köyden kapılar, sıralar, çitler taşıyan erler görülüyordu.

Kurmay subay, bu erleri göstererek:

– Bu adamlardan bir türlü kurtulamıyoruz prens, dedi. Komutanları salıveriyor onları. Şurada ise...

Bunu söylerken kantinin bulunduğu çadırı işaret ediyordu:

– Hep toplanıp oturuyorlar. Daha bu sabah hepsini içeriden kovdum: Bakın, gene dolu! Yanlarına yaklaşıp onları ürkütmeli Prens. Bir dakika!

Daha ağzına bir lokma koymamış olan Prens Andrey:

– İçeri girelim, ben de şuradan biraz biraz peynir ekmek alayım, dedi.

– Neden söylemediniz prens? Sizi ağırlardım, herhalde.

Atlardan inip kantinin bulunduğu çadıra girdiler. Yüzlerinden bitkinlikleri anlaşılan kıpkırmızı olmuş birkaç subay, masalara oturmuş yiyor, içiyorlardı. Kurmay subay, daha önce birkaç defa aynı şeyi tekrarlamış bir insan tavrıyla azarlar gibi:

– Nedir bu hal beyler? dedi. Görevden böyle ayrılmak olur mu? Prens, burada kimsenin toplanmamasını emretti. Ya siz sayın yüzbaşı...

Bunu üstü başı çamur içinde, kısa boylu, ayağında çizme bulunmayan (çizmelerini kurusun diye kantinciye vermişti) ve içeriye gi-

renlerin karşısında çorapla ayağa kalkarak pek tabii olmayan bir tavırla gülümseyen kısa boylu, zayıf topçu subayına söylemişti.

– Siz hiç utanmıyor musunuz Yüzbaşı Tuşin? diye devam etti. Bir topçu subayı olarak başkalarına örnek olmanız gerekir. Öyleyken ayağınızda çizme yok! Alarm işareti verilse çizmesiz ne yaparsınız? (Kurmay subay gülümsedi.) Lütfen hepiniz yerlerinize dönün beyler! Hepiniz, hepiniz!

Bunu bir komutan tavrıyla söylemişti. Prens Andrey, elinde olmayarak gülümsedi, Yüzbaşı Tuşin'e baktı. Tuşin, hiçbir şey söylemeden gülümseyerek çizmesiz ayaklarını yerinde sayıyormuş gibi kaldırıp indirerek iri, zeki, şefkatli gözlerinin soran bakışlarını bir Prens Andrey'e, bir kurmay subaya çeviriyordu.

Bulunduğu güç durumdan işi şakaya vurarak kurtulmak istediği belli olan Yüzbaşı Tuşin, gülümseyerek çekingen bir tavırla:

– Erlerin söylediğine göre, insan yalınayak daha hızlı koşarmış, dedi.

Ama daha sözünü bitirmeden yaptığı şakanın hoşa gitmediğini, tutmadığını anlayarak utandı. Kurmay subay ciddiliğini kaybetmemeye çalışarak:

– Lütfen yerlerinize! dedi.

Prens Andrey, topçunun haline bir daha baktı. Onda tuhaf ve askerlikle hiçbir ilgisi olmayan, biraz gülünç ama çok cana yakın bir taraf vardı.

Kurmay subay ile Prens Andrey atlarına binip yollarına devam ettiler. Köyden çıkınca çeşitli kıtalardan subaylarla erlere rastlayıp onları geçtiler, solda yeni kazılmış kırmızımtırak çamurla bir tahkimat yapıldığını gördüler. Birkaç bölük er, soğuğa rağmen, sırtlarında yalnız birer gömlekle beyaz karıncalar gibi, bu tahkimatın üzerinde uğraşıp duruyorlardı; yığının üzerinden kimin çıkardığı görünmeyen kürek kürek kırmızı balçık atılıyordu. Prens Andrey'le kurmay subay, tahkimata yaklaşıp onu gözden geçirdiler, sonra yollarına devam ettiler. Tahkimatın hemen arkasında oradan koşarak gelen erlerle durmadan nöbet değiştiren birkaç düzine ere rastladılar. Bu zehirli havadan bir an önce kurtulmak için burunlarını tıkayarak atlarını tırısa kaldırmak zorunluluğunu duydular. Nöbetçi kurmay subay:

– *Voilà l'agrément des camps, monsieur le prince,*[1] dedi.

Karşı tepeye çıktılar. Bu tepeden artık Fransızlar görünüyordu. Prens Andrey durup dikkatle bakmaya başladı. Kurmay subay en büyük noktayı işaret ederek:

– İşte bizim batarya şurada, dedi. Hani çizmesiz oturan budala var ya, onun bataryası; oradan her şey görünüyor. Gidelim prens!

Prens Andrey, kurmay subaydan kurtulmak isteğini duydu:

– Çok teşekkür ederim, artık yalnız gidebilirim. Hiç zahmet etmeyin, rica ederim.

Kurmay subay geride kaldı. Prens Andrey tek başına ilerledi. Düşmana yaklaştıkça birliklerin daha düzenli, daha neşeli olduğunu görüyordu. En büyük düzensizlik ve sıkıntı Znaym önlerinde Fransızlara on verst uzaklıkta olup, Prens Andrey'in o sabah yanından geçtiği ağırlık kolundaydı. Grunt'ta da oldukça yoğun bir endişe ve bilinmeyen bir şeyden korku seziliyordu. Ama Prens Andrey Fransız hatlarına yaklaştıkça, birliklerin daha güvenli göründüklerini fark ediyordu. Erler sırtlarında kaputları, sıralanmış duruyor, bir çavuşla bir onbaşı erleri sayıyor, sıraların en sonundaki erin göğsüne parmakla basarak elini kaldırmasını emrediyorlardı; düzlükte dört bir yana dağılmış erler ağaç ve tahta taşıyor, neşeyle konuşa gülüşe barakalar kuruyor, çoban ateşlerinin başında giyinmiş ya da çıplak erler oturuyor, gömleklerini, ayaklarına sardıkları çaputları kurutuyor, bazıları kaputlarıyla çizmelerini tamir ediyorlardı; bir kısmı da karavanalarla aşçıların başında toplanmış duruyorlardı. Bölüklerden birinde yemek hazırdı, erler yüzlerinde bir açgözlülük ifadesiyle dumanı tüten kazanlara bakıyor, bölük emininin tahta bir çanak içinde barakasının önünde, bir kütüğün üzerinde oturan subaya götürdüğü yemeğin tadılıp kontrol edilmesini bekliyorlardı.

Daha talihli olan bir başka bölükte (talihliydi, çünkü votka, öyle herkeste yoktu) erler geniş omuzlu, yüzü çiçek bozuğu bir çavuşun etrafında duruyor, çavuş da küçük bir fıçıyı eğerek sırayla uzatılan matara kapaklarına votka dolduruyordu. Erler yüzlerinde dinî heyecana benzeyen bir duyguyla mataraları ağızlarına götürüyor, dikiyor, ağızlarını çalkalıyor, kaputlarının kollarıyla dudaklarını sile-

1 İşte kampların eğlencesi bu, sayın prensim.

rek neşelenmiş yüzlerle çavuşun yanından uzaklaşıyorlardı. Yüzleri öylesine sakindi ki sanki bütün bunlar birliğin en azından yarısını yere serecek bir işten önce düşmanın gözü önünde değil de vatanın herhangi bir yerinde, rahat bir molayı beklerken oluyordu. Prens Andrey öncü alayı geçtikten sonra gene öyle barış zamanına ait işlerle uğraşan Kievli humbaracıların, aslan gibi delikanlıların sıralarına daldı ve diğer bütün barakalardan ayrılan yüksek komutan barakasının biraz ilerisinde sıralanmış humbaracı takımına rastladı. Önlerinde yarı çıplak halde bir adam uzanmış yatıyordu. İki er onu tutuyor, başka iki er de havada kıvrılan değneklerle ölçülü darbelerle çıplak sırtına vuruyorlardı. Cezaya çarptırılan er, anormal bir sesle bağırıyordu. Şişman bir binbaşı sıra olmuş erlerin önünde dolaşıyor, çığlıklara hiç önem vermeden:

– Askerin hırsızlık etmesi ayıptır, diyordu. Bir er namuslu, dürüst ve korkusuz olmalı; hele kardeşinden bir şey çaldı mı, artık onda ne şeref kalır, ne namus, alçağın biri sayılır. Vur bir daha, vur bir daha!

Böylece devamlı şaklayan değnek sesleriyle acı acı, ama sahte çığlıklar duyuluyordu, binbaşı:

– Daha, daha, diye tekrarlıyordu.

Genç bir subay yüzünde şaşkınlık ve acıma ifadesiyle cezalandırılanın yanından uzaklaştı, oradan geçen yavere soran bir bakışla baktı.

Prens Andrey, ön hatlara çıkınca mevzi boyunca ilerledi. Sol ve sağ kanatlarda Rus ve düşman hatları birbirinden uzaktı. Ama ortada sabahleyin ateşkes görüşmelerini yapan subayların geçtiği yerde hatlar o kadar yaklaşmıştı ki erler birbirlerini görüyor, hatta aralarında konuşmalar yapıyorlardı. Burada hatlardaki erlerden başka her iki tarafta birçok meraklı toplanmış, gülüşerek kendilerine hem garip hem de yabancı görünen düşmana bakıyorlardı.

Sabahleyin erkenden, hatlara yaklaşma yasağına rağmen komutanlar bir türlü bu meraklılarla başa çıkamamışlardı. Hatlardaki erler nadir görülen bir şey gösteren insanlar gibi artık Fransızlara bakmıyor, oraya gelenlerde gözlerine çarpan şeyler hakkında tartışıyor, canları sıkılarak nöbetin değişmesini bekliyorlardı.

Prens Andrey, durup Fransızları seyretmeye koyuldu. Erlerden

biri, bir subayla birlikte ön hatta yaklaşan ve bir Fransız humbaracısı ile harıl harıl bir şeyler konuşan Rus silahendazını işaret ederek arkadaşına:

– Şuna bak, şuna! diyordu. Amma da kolay çene yarıştırıyor! Fransız bile ona yetişemiyor. Sen de bir denesene Sidorov.

Fransızca konuşmakta usta sayılan Sidorov:

– Dur hele! Bak, dinle! diyordu. Amma da ustaymış, ha!

Gülüşenlerin işaret ettikleri er Dolohov'du. Prens Andrey, onu tanıdı ve söylediklerine kulak kabarttı. Dolohov kendi yüzbaşısıyla birlikte alayının durduğu sol kanatta ön hatta gelmişti. Bölük komutanı öne doğru eğilmiş, hiç anlamadığı halde bir tek sözünü bile kaçırmamaya çalışarak Dolohov'u kışkırtıyordu:

– Haydi, daha daha söyleyin! diyordu. Daha hızlı konuşun, rica ederim. Ne diyor?

Dolohov yüzbaşıya karşılık vermiyordu; Fransız humbaracısıyla ateşli bir tartışmaya dalmıştı. Tabii savaştan söz ediyorlardı. Fransız, Avusturyalılarla Rusları birbirine karıştırarak Rusların teslim olduklarını, ta Ulm'dan beri hep geri çekildiklerini ileri sürüyordu. Dolohov ise Rusların teslim olmadıklarını, aksine Fransızlara dayak attıklarını ispatlamaya çalışıyordu.

– Buradan da sizi kovmamız emredildi, kovacağız da! diyordu.

Fransız:

– Yalnız dedi, dikkat edin de bütün kazandıklarınızla birlikte sizleri de esir etmeyelim.

Onları seyredip dinleyen Fransızlar gülüştüler. Dolohov:

– Suvorov zamanında size nasıl göbek attırdıysak yine öyle göbek attıracağız. *On vous fera danser!*[1] dedi.

Fransızlardan biri:

– *Qu'est-ce qu'il chante?*[2] diye sordu.

Bir başka er eski savaşlardan söz edildiğini anlayarak:

– *De l'histoire ancienne,* dedi. *L'Empereur va lui faire voir à votre Souvara, comme aux autres...*[3]

---

1 Sizleri oynatacağız!

2 Ne zırvalıyor?

3 Eski hikâyelerden söz ediyor. İmparator sizin o Suvarinize hanyayı konyayı gösterecek, başkalarına gösterdiği gibi..

Dolohov:

– Bonapart... diye söze başlayacak oldu.

Fransız sözünü kesti:

– Bonapart değil, imparator! diye öfkeyle bağırdı: *Sacré nom...*[1]

– Allah o imparatorumuzun belasını versin!

Dolohov bunu söyledikten sonra askerlerin yaptığı gibi Rusça kaba bir küfür savurdu, silahını omuzlayıp uzaklaşarak yüzbaşıya:

– Hadi gidelim, İvan Lukiç! dedi.

Hattaki erler:

– Fransızca dediğin böyle olur! diyorlardı. Haydi sen de kendini göster Sidorov!

Sidorov göz kırptı, Fransızlara dönerek acele acele anlaşılmaz bir sürü sözler söylemeye başladı. Konuşmasına anlamlı bir ton vermeye çalışarak: *"Kari, mala, tafa, safi, muter, kaska!"* diye hızlı hızlı söyleniyordu.

Erlerin arasında "Ha ha ha! Ho ho ho! Hi hi hi! Hu hu hu!" diye öylesine neşeli, öylesine canlı bir kahkaha uğultusu dolaştı ki hatların öbür tarafındaki Fransızlara da bulaştı. Böyle bir gülüşmeden sonra silahların boşaltılması, mühimmatın havaya uçurulması, herkesin de bir an önce evine gitmesi gerekir sanılırdı.

Ama tüfekler dolu duruyor, yuvalarla tahkimattaki mazgal delikleri yine aynı tehdit edici biçimde bakıyor, toparlaklarından ayrılmış toplar yine eskisi gibi birbirlerine çevrilmiş bulunuyordu.

XVI

Prens Andrey sağ kanattan sol kanada kadar bütün hattı dolaştıktan sonra, kurmay subayın bütün savaş alanının göründüğünü söylediği bataryaya çıktı. Oraya varınca atından indi, toparlaklarından ayrılmış dört toptan en kenarında olanının yanında durdu. Topların önünde nöbetçi topçu eri bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu, subayı görünce selama durdu, ama yapılan bir işaret üzerine gene aynı ölçülü adımlarla can sıkıcı yürüyüşüne devam etti. Topların arkasında toparlaklar, daha geride de atlar ve topçuların yaktığı çoban ateşleri vardı. Solda en kenardaki topun biraz ilerisin-

1 Kutsal da...

de sazlardan yeni örülmüş bir kulübecik görünüyor, içinden heyecanlı subay sesleri geliyordu.

Gerçekten bataryanın bulunduğu yerden, Rus mevzilerinin hemen hepsi, düşman mevzilerinin de büyük kısmı olduğu gibi görünüyordu. Bataryanın tam karşısında, karşı tepenin ufukta birleştiği yerde, Schöngraben köyü buluyordu; solunda ve sağında üç yerde çoban ateşlerinin dumanı arasında kalabalık Fransız birlikleri seçilebiliyordu: Birliklerin büyük kısmının köyün içinde ve tepenin öbür tarafında bulunduğu belliydi. Köyün solunda dumanın içinde batarya gibi bir şey göze çarpıyordu, ama çıplak gözle ne olduğu iyice fark edilemiyordu.

Sağ kanat, Fransız mevzilerine yukarıdan bakan oldukça yalçın bir tepenin üzerinde mevzilenmişti. Buraya piyadeler yerleşmişti. En kenarında da *dragon*[1] birlikleri görünüyordu. Ortada Tuşin'in bataryasının bulunduğu, Prens Andrey'in de mevzileri gözden geçirdiği yerde, Rus kuvvetlerini Schöngraben'den ayıran dereye yumuşak bir şekilde dümdüz inen bir yamaç, karşı tarafta da bir yokuş vardı. Solda Rus birlikleri, odun kesen piyade erlerinin yaktığı ateşlerden dumanlar yükselen ormana dayanmışlardı. Fransızların hatları daha genişti, belli ki kolaylıkla bizi iki taraftan da çevirebilirlerdi. Bizim mevzilerin arkasında sert ve derin bir uçurum vardı. Topçularla süvari kuvvetlerinin buradan geri çekilmesi zordu. Prens Andrey dirseğini topa dayayarak cebinden cüzdanını çıkardı, kendisi için birliklerin mevzilerini gösteren bir plan karaladı. İki yerini kalemle işaretledi, bunları Bagration'a bildirmeye niyetliydi. Önce bütün topçuları ortada toplamayı, sonra süvari kuvvetlerini geriye, uçurumun öbür tarafına götürmeyi tasarlıyordu. Devamlı olarak başkomutanın yanında bulunan, orduların hareketlerini izlerken genel anlamdaki emirlere dikkat eden ve savaşları tarihî bakımdan devamlı inceleyen Prens Andrey birazdan başlayacak savaşta birliklerin alacağı durumu, elinde olmayarak yalnız ana çizgileriyle görüyordu. Ancak, bazı kuvvetli ihtimaller aklına geliyordu: "Eğer düşman sol kanadımıza hücum ederse, Kiyevski humbaracıları ile Podolski avcı bölükleri kendi mevzilerini ortadaki ihtiyat kuvvetleri onlara yetişinceye kadar tutmak zorunda kalacaklar. Böyle bir şey olursa dragonlar yandan saldırıp on-

1 Ağır süvari.

ları tepeleyebilirler. Oraya hücum olursa bu tepede ana bataryayı ileri sürer, onun koruyucu ateşi altında sol kanadımızı toparlar, kademe kademe dere yatağına doğru çekiliriz."

Bataryada, topun yanında durduğu sürece, kulübede sohbet eden subayların seslerini duyuyor, ama çoğu zaman olduğu gibi konuşmalarından bir tek sözcük anlamıyordu. Birden kulübeden duyulan seslerde öyle içten bir ifade belirdi ki elinde olmayarak hayretle kulak kabarttı. Bu Prens Andrey'in tanır gibi olduğu hoş bir sesti:

– Hayır kardeşim! Diyorum ki eğer ölümden sonra ne olduğunu bilebilseydik o zaman kimse ölümden korkmazdı! Ya! İşte böyle kardeşim!

Daha genç birinin sesi, konuşanın sözünü kesti:

– İster kork, ister korkma, hepsi bir. Nasıl olsa kaçınamazsın!

Daha olgun bir sesin sahibi, önceki iki kişinin sözünü kesti:

– Ama ne olursa olsun insan korkar! Ah siz yok musunuz? Bilgiçlik taslayanlar! Siz topçular çok şey bilirsiniz. Neden? Çünkü her şeyinizi yanınızda taşırsınız. Votkacığınızı da mezeciğinizi de...

Bunun üzerine o olgun sesin sahibi (herhalde bir piyade subayı olacaktı) güldü.

Prens Andrey'in tanır gibi olduğu birinci ses devam etti:

– Ama ne de olsa korkarsın. Bilmediğin için korkarsın! Korktuğun budur! Sen, istediğin kadar ruhun gökyüzüne çıktığını söyle. Sanki biz gökyüzü diye bir yerin olmadığını, yalnız bir atmosferin var olduğunu bilmiyor muyuz?

O olgun ses, topçunun sözlerini yine kesti:

– Eh, sizin şu zehirden azıcık bize de ikram etsenize, Tuşin!

Prens Andrey memnunlukla felsefe yapan sesi tanıyarak, "Ha, ha, alay kantininde çizmesiz oturan yüzbaşı olacak," diye düşündü.

Tuşin:

– Hay hay! O zehirden vereyim, dedi. Ama gene de ölümden sonrasını kavramak...

Sözünü bitiremedi, aynı anda havada bir ıslık sesi duyuldu; yaklaştı, yaklaştı, gittikçe hızlandı, gittikçe daha kuvvetli, daha belirli duyuldu; sonra bir mermi, insanüstü bir kuvvetle, sanki söylen-

mesi gerekeni bitirememiş gibi, etrafa toprak saçarak kulübenin biraz ötesine düştü. Toprak, bu müthiş vuruştan sonra "Ah!" diye bağırır gibi açıldı.

Aynı anda kulübeden, ağzının yan tarafına sıkıştırdığı çubuğuyla herkesten önce çıkan kısa boylu Tuşin göründü; iyi, zeki bir ifade taşıyan yüzü biraz solmuştu. Arkasından o olgun sesin sahibi dinç bir piyade subayı çıkıp bölüğüne doğru koşmaya başladı. Koşarken düğmelerini ilikliyordu.

XVII

Prens Andrey, atının üzerinde, bataryanın bulunduğu yerde durdu, merminin atıldığı topun dumanına baktı. Bakışları geniş arazinin üzerinde dağılıyordu. Yalnız daha önce hareketsiz görünen kalabalık Fransız birliklerinin dalgalandığını, solda da gerçekten bir batarya bulunduğunu görüyordu; dumanı henüz dağılmamıştı. Muhtemelen yaver olan iki Fransız süvarisi, tepenin üzerinden dörtnala geçtiler. Tepenin altında, hatları takviye için küçük bir düşman kolunun ilerlediği apaçık görünüyordu. Daha birinci atışın dumanı dağılmamıştı ki ikinci bir duman göründü, bir top sesi daha duyuldu. Savaş başlamıştı! Prens Andrey, atını çevirdi, dörtnala Grunt'ta Bagration'u aramaya gitti. Arkasında top seslerinin gittikçe sıklaştığını, şiddetlendiğini duyuyordu. Herhalde bizimkiler karşılık vermeye başlamışlardı. Aşağıdan, daha önce ateşkes görüşmelerini yapan subayların geçmiş oldukları yerden tüfek sesleri geliyordu.

Lemarrois Bonapart'ın o korkunç mektubuyla, biraz önce dörtnala Murat'nın yanına gelmişti. Utanç içinde kalan Murat, yaptığı yanlışlığı düzeltmek isteğiyle, hemen ordularını orta kısımla iki kanadın etrafından dolaşarak ileriye sürmüştü; böylece akşama kadar, imparator gelmeden önce, karşısında bulunan önemsiz birliği yok edeceği umudundaydı.

Prens Andrey damarlarındaki kanın daha hızlı aktığını duyarak "Başladı işte!" diye düşünüyordu. "Ama benim Toulon'um nerede ve nasıl kendini gösterecek?"

Bu çeyrek saat önce lapa yiyen, votka için birliklerin arasından ge-

çerken, her yerde aynı hareketleri, silahlarını toplayarak sıraya giren erleri görüyor, bütün yüzlerde kendi içinde duyduğu heyecanın eşini fark ediyordu. Her erin, her subayın yüzünde sanki şu sözler okunuyordu. "Başladı! İşte gelip çattı! Korkunç ama neşeli bir şey!"

Yapılmakta olan tahkimata yaklaşmadan önce, güzün donuk akşam ışığında, kendisine doğru atlıların geldiğini gördü. Öndekinin sırtında bir yamçı, başında da kulaklıklı deri bir kasket vardı; beyaz bir ata binmişti. Bu Prens Bagration'du. Prens Andrey, durup onu bekledi. Bagration atını durdurdu, Prens Andrey'i tanıyınca başını salladı. Prens Andrey ona gördüklerini bildirirken, Bagration hep ileriye bakmaya devam ediyordu.

Prens Bagration'un o uykulu hissini veren bulanık ve yarı kapalı gözleriyle sert çizgili esmer yüzünde bile, "Başladı. İşte gelip çattı!" der gibi bir ifade vardı. Prens Andrey, tedirginlik ve merakla bu hareketsiz yüze dikkatle bakıyor, şunu öğrenmek istiyordu: Acaba bu adam o anda bir şey düşünüyor, duyuyor muydu? Düşünüyor ve duyuyorsa bu düşünce ve duyguları neydi? Ona bakarak kendi kendine, "Bu hareketsiz yüzün gerisinde gerçekten bir şey var mı acaba?" diye soruyordu.

Prens Bagration, Prens Andrey'in sözlerini kabul ettiğini belirten bir hareketle başını eğdi; olup bitenler de kendisine bildirilenler de sanki daha önce tam tahmin ettiği şeylermiş gibi, "İyi!" dedi. Atla hızlı yol aldığı için nefesi kesilen Prens Andrey, çabuk çabuk konuşuyordu. Prens Bagration ise sözlerini doğulu insanlara özgü bir şiveyle, sanki acele edecek bir şeyin olmadığını telkin etmek istiyormuş gibi, mahsus ağır ağır söylüyordu... Her şeye rağmen atını dörtnala kaldırarak Tuşin'in bataryasına doğru gitti. Prens Andrey, maiyetle birlikte onu izledi. Prens Bagration'un arkasından gelenler şunlardı: bir maiyet subayı, prensin yaveri Jerkov, bir emir çavuşu, İngiliz kırması güzel bir ata binmiş bir kurmay subay ve merakından savaşı seyretmek için izin istemiş bir askerî müşavir. Dolgun yüzlü, şişman askerî müşavir, dudaklarında saf, sevinçli bir gülümsemeyle atının üzerinde sallanıp duruyor, çevresine bakınıyor, süvarilerin, Kazakların, yaverlerin arasında, sırtındaki sof kaputu ve nakliye erlerinin kullandıkları cinsten eyeriyle tuhaf görünüyordu. Jerkov, Bolkonski'ye, askerî müşaviri işaret ederek;

– Savaşı seyretmek istiyormuş, dedi. Ama daha şimdiden üç buçuk atıyordur.

Askerî müşavir, sanki Jerkov'un alaylarına hedef olmaktan memnuniyet duymuş, hatta olduğundan daha da budala görünmek istiyormuş gibi bütün yüzünü aydınlatan saf ama aynı zamanda kurnaz bir gülümsemeyle:

– Eeh, yeter artık! dedi.

Nöbetçi kurmay subay:

– *Très drôle mon monsieur prince,*[1] dedi (Fransızcada prens ünvanının özel bir biçimde söylendiğini hatırlıyordu, ama bir türlü söyleyemiyordu).

Bu arada hepsi Tuşin'in bataryasına yaklaşmışlardı. Önlerine bir mermi düştü. Askerî müşavir saf saf gülümseyerek:

– Bu düşen ne? diye sordu.

Jerkov:

– Fransız galetası! dedi.

Askerî müşavir:

– Demek bunlarla bizi dövüyorlar öyle mi? diye sordu. Ne müthiş şey!

Memnuniyetinden gevşemiş gibiydi. Daha sözünü bitirmemişti ki beklenmedik bir anda gene korkunç bir ıslık ve sonra yumuşacık bir şeye çarpan bir cismin sesi duyuldu; askerî müşavirin biraz sağında at sırtında giden Kazak "şrak" diye atıyla beraber yere devrildi. Jerkov ile nöbetçi kurmay subayı, eyerlerinin üzerinde eğilerek atlarını çevirip daha uzağa sürdüler. Askerî müşavir Kazak'ın karşısında durdu, büyük bir dikkat ve merakla bakmaya başladı. Kazak ölmüştü. Atı hâlâ debeleniyordu.

Prens Bagration gözlerini kısarak arkasına baktı, meydana gelen kargaşanın nedenini görünce, kayıtsız bir tavırla, "Böyle saçmalıklarla uğraşmaya değer mi?" der gibi başını öbür tarafa çevirdi. Usta bir binicinin hareketiyle atını durdurdu, hafifçe eğildi, kamçısına takılan kılıcını düzeltti. Kılıç eski bir şeydi, şimdi kullanılan kılıçlara benzemiyordu. Prens Andrey, Suvorov'un İtalya'da kendi kılıcını Bagration'a hediye edişiyle ilgili hikâyeyi hatırladı. O sırada bu anı, ona özellikle zevk vermişti. Bolkonski'nin savaş alanını

1 Çok tuhaf bay prensim.

seyrederken yanında durduğu bataryaya yaklaştılar. Prens Bagration sandıkların başında duran cephane erine:

– Bu kimin bölüğü? diye sordu.

Gerçi "Bu kimin bölüğü?" diye sormuştu, ama aslında, "Siz buradakiler, korkmuyorsunuz ya?" demek istiyordu. Cephane eri de bunu anladı.

Kızıl saçlı, yüzü çilli cephane eri, dimdik selama durdu, neşeli bir sesle:

– Yüzbaşı Tuşin'in! diye bağırdı.

Bagration zihninden bir şeyler geçirerek:

– İyi, iyi! diye söylendi, öncülerin önünden en uçtaki topa doğru ilerledi.

O topa yaklaştığı sırada toptan onun da maiyetindekilerin de kulaklarını çınlatan bir patlayış duyuldu, sonra dumanın içinde topçuların topu kavradıkları adalelerini şişirerek hızla tekrar eski yerine doğru ittikleri görüldü. Bir numaralı iri yarı geniş omuzlu er, ayaklarını iyice açarak tekerleğin bulunduğu tarafa sıçradı. İki numaralı er titreyen elleriyle topu dolduruyordu. Ufak tefek, hafifçe kambur duran subay Tuşin kundağa çarparak ön tarafa koştu, generali fark etmeden küçük elini gözlerine siper ederek ileriye baktı. İncecik sesine, kalıbına hiç de uymayan bir ifade vermeye çalışarak:

– İki derece daha! O zaman tamam olacak! diye bağırdı.

Sesi daha da tizleşti:

– İkinci! İndir, indir Medyedyev!

Bagration subaya seslendi. O zaman Tuşin askerlerin selam verdikleri gibi değil, papazların kutsadıkları vakit yaptıkları gibi çekingen, beceriksiz bir hareketle üç parmağını kasketinin siperliğine değdirerek generale yaklaştı. Gerçi Tuşin'in toplarına dere yatağını dövmek görevi verilmişti, ama o önünde kalabalık Fransız birliklerinin toplandığı Schöngraben köyüne yangın mermileri yağdırıyordu.

Tuşin'e hiç kimse, nereye neyle ateş edeceği konusunda hiçbir emir vermemişti, o da çok saygı duyduğu Çavuş Zaharçenko'ya danıştıktan sonra köyü yakmanın doğru bir şey olacağına karar vermişti. Bagration subayın verdiği raporu dinledikten sonra, "İyi olmuş!" diyerek karşısında uzanıp giden savaş alanına bir şeyler tasar-

lıyormuş gibi bakmaya başladı. Fransızlar en çok sağ kanattan yaklaşmışlardı. Kievski alayının durduğu tepenin altındaki dere yatağından tüfeklerin tüyleri ürperten takırtıları peş peşe duyuluyordu. Maiyet subayı, prense çok daha sağda bizim kanadımızı sarmaya çalışan bir Fransız kolunu işaret ediyordu. Solda ufuk çizgisi, yakında bulunan ormanla bitiyordu. Prens Bagration merkezden iki taburun sağ kanadı desteklemesini emretti. Maiyet subayı prense o iki taburun gitmesiyle topların açıkta kalacağını söylemek cesaretinde bulundu. Prens Bagration maiyet subayına döndü, hiçbir şey söylemeden ona donuk donuk baktı. Prens Andrey'e kalsa, maiyet subayının sözleri yerindeydi. Gerçekten buna karşı söylenecek hiçbir şey yoktu. Ama o sırada dere yatağında bulunan alay komutanının yanından dörtnala bir yaver geldi, çok kalabalık Fransız birliklerinin bayır aşağıya indiklerini, alayın bozulduğunu ve Kiev humbaracılarına doğru çekildiklerini haber verdi. Prens Bagration yapılanı doğru bulduğunu, durumu olduğu gibi kabul ettiğini belirtmek için başını eğdi. Atını rahvan sürerek sağa doğru itti, yaverini Fransızlara saldırmak emriyle mevzilere gönderdi. Ama oraya gönderilen yaver yarım saat sonra, alay komutanının üzerine şiddetli bir ateş açıldığını, onun da boşuna adam kaybetmemek için dere yatağının öbür tarafına doğru çoktan çekildiğini, nişancılarını da aceleyle orman tarafına sürdüğünü haber verdi. Prens Bagration:

– İyi etmiş, dedi.

Bataryanın yanından uzaklaştığı sırada soldan, ormandan da silah sesleri duyuldu. Sol cenah prensin vaktinde oraya yetişemeyeceği kadar uzakta olduğu için Bagration Jerkov'u gönderdi. Jerkov, Braunau'da alayı Kutuzov'un karşısına çıkarmış olan alay komutanına elden geldiği kadar hızla dere yatağının beri tarafına çekilmesini, zira sağ kanadın herhalde uzun bir süre düşmana karşı koyacak kuvvette olmadığını söyleyecekti. Tuşin ile onu koruyan tabura gelince, onlar unutulmuştu.

Prens Andrey, büyük bir dikkatle, Prens Bagration'un komutanlarla nasıl konuştuğunu, ne gibi emirler verdiğini dinlerken hayretle aslında hiçbir emrin verilmediğini, Prens Bagration'un yalnız zorda kalınınca rastgele ayrı ayrı komutanların isteklerini kabul ederek yapılan her şeyi sanki kendi emriyle ve niyetlerine uygun

olarak yapılıyormuş gibi bir tavır takındığını anladı. Fark ediliyordu ki olayların tesadüfe kalmış olmasına, yalnız komutanların iradesine bağlı olmamasına rağmen, Prens Bagration'un gösterdiği incelik, hatta orada bulunması bile çok etkiliydi. Yüzlerinde endişeli bir ifade ile Prens Bagration'a yaklaşan komutanlar sakinleşiyor, erlerle subaylar onu neşeyle karşılıyor, onun yanında bir kat daha canlanıyor, onun karşısında cesaret gösterisi yapıyorlardı.

XVIII

Sağ kanadın bulunduğu yerin en yüksek noktasına çıkan Prens Bagration, aralıksız silah seslerinin duyulduğu ve barut dumanından hiçbir şeyin gözükmediği yere, aşağıya inmeye başladı. Yanındakiler de dere yatağına indikçe çevrelerini daha az görüyor, ama asıl savaş alanına daha çok yaklaştıklarını hissediyorlardı. Yaralılara rastlamaya başladılar. Başı kan içinde şapkasız birini iki er koltuk altlarından tutmuş götürüyorlardı. Adamın boğazından bir hırıltı geliyor, yere tükürüyordu. Kurşun ağzına ya da boğazına isabet etmişti. Bir başkası canını dişine takmış, tek başına, tüfeksiz yürüyor, yüksek sesle "Ah, ah!" diye bağırıyor, acısı henüz taze olan elini sallayıp duruyor, elinden de kaputunun üzerine bardaktan boşanırcasına kan fışkırıyordu. Yüzünde acıdan çok korku vardı. Bir dakika önce yaralanmıştı.

Yolun karşı tarafına geçerek dik bayırdan inmeye başladılar ve aşağıda yatan birkaç kişiyi gördüler; karşılarına bir yığın asker çıktı, bunların arasında yaralılar da vardı. Erler güçlükle nefes alarak yokuş yukarı çıkıyor, generali gördükleri halde yüksek sesle konuşuyor, ellerini kollarını sallıyorlardı. İleride, dumanın içinde artık kurşuni kaputların safları bile görülüyordu. Bir subay Bagration'u görünce toplu halde giden erlerin arkasından koştu, bağırarak geri dönmelerini emretti. Bagration, şurada burada yapılan konuşmaları, bağırarak verilen komutları bastırırcasına sık yükselen silah seslerinin duyulduğu saflara yaklaştı. Bütün hava barut dumanıyla doluydu. Erlerin yüzleri barutla kararmıştı ve heyecanlıydı. Bazıları harbilerle silahlarını dolduruyor, bazıları ağızotu tavasına barut koyuyor, çantalarından kurşun çıkarıyor, bazıları da

ateş ediyordu. Ama rüzgârın dağıtmadığı barut dumanından ötürü kime ateş ettikleri belli olmuyordu. Kulağa hoş gelen bir vızıltı ile bir ıslık sesi, oldukça sık duyuluyordu. Prens Andrey bu er kalabalığına yaklaşırken, "Bu da ne?" diye düşünüyordu. "Bu bir hat olamaz. Çünkü erlerin hepsi yığın olmuş! Hücum ediyorlar desem değil, çünkü kımıldamıyorlar, kale düzeni de değil, o durumda böyle durulmaz."

Görünüşte zayıf, çelimsiz bir ihtiyar olan alay komutanı, dudaklarında tatlı bir tebessümle atını Prens Bagration'a doğru sürdü, onu çok değerli bir konuğu karşılar gibi karşıladı; göz kapakları, yorgun gözlerini yarı yarıya kapıyor, ona iyi yürekli bir ifade veriyordu. Prens Bagration'a, Fransız süvarilerinin kendi alayına saldırdıklarını, bu saldırının geri püskürtüldüğünü, ama alayın erlerinden yarısından fazlasını kaybettiğini söyledi. Alay komutanı saldırının geri püskürtüldüğünü söylerken, bu askerî terimi alayında olup bitenlere yakıştırdığı için uydurmuştu; ama aslında kendisi de komutası altına verilen birliklerde o yarım saat içinde neler olup bittiğini bilemiyordu. Bu yüzden saldırının geri mi püskürtüldüğünü, yoksa alayın bu saldırıyla bozguna mı uğratıldığını kesin olarak söyleyemezdi. Bildiği tek şey, harekâtın başında bütün alayın üzerine kurşun ve mermi yağdığı, adamlarını öldürdüğü, sonra birinin, "Süvariler geliyor!" diye bağırdığı, bizimkilerin de ateş etmeye başladıklarıydı. Hâlâ da ateş ediyorlardı, ama artık süvarilere değil, dere yatağında görünmeye başlayan ve bizimkilerin üzerine ateş eden Fransız piyadelerine ateş ediyorlardı. Prens Bagration, bütün bunların daha önceden tahmin ettiği ve istediği gibi olduğunu belirtmek için başını eğdi, yaverine dönerek ona biraz önce geçtikleri altıncı avcı alayından iki tabur getirmesini emretti. O anda Prens Bagration'un yüzünde meydana gelen değişiklik, Prens Andrey'i şaşırtmıştı. Prensin yüzünden sıcak bir günde suya atlamaya hazırlanan ve atlamadan önce son hızını alan bir adamın tek bir amaca yönelmiş mutlu kararlılığı vardı. Ne uykulu, donuk bakışlar kalmıştı ne güya derin bir anlam taşıyan yapmacık tavır. Gerçi hareketleri gene eskisi gibi yavaştı, ölçülüydü, ama yuvarlak ve kartal gözü gibi keskin gözleri heyecanla, biraz da nefretle ileriye doğru bakıyorlardı: Tek bir nokta üzerinde durmadıkları da belliydi.

Alay komutanı buranın pek tehlikeli olduğunu söyleyerek prensin geriye gitmesi için yalvarıp duruyordu. Arkasını dönmüş olan maiyet subayından yardım istiyormuş gibi ona bakarak:

– Yalvarırım, ekselans, Allah aşkına! diyordu. Bakın işte görüyorsunuz.

Durmadan vınlayarak, öterek, ıslık çalarak yanlarından geçen kurşunları işaret ediyordu. Konuşurken tıpkı eline çekici alan efendisine, "Biz bu işlere alışkınız, sizin ise o güzel elleriniz nasır bağlar," diyen bir dülger gibi yalvarıyor, sitem ediyordu. Sözlerine bakılırsa, sanki o kurşunlar kendisini öldüremezmiş gibiydi. O yarı kapalı gözleri bu sözlerine daha da kandırıcı bir ifade veriyordu. Maiyet subayı da alay komutanının ısrarlarına katıldı, ama Bagration onlara karşılık vermedi. Yalnız ateşi kesmelerini ve gelecek olan iki tabura yer verecek şekilde yeniden sıraya girmelerini emretti. O konuşurken çıkan rüzgârdan sanki görünmeyen bir el dere yatağını örten duman örtüsünü sağdan sola kaldırır gibi oldu, o zaman karşıdaki tepe ile tepenin üzerinden ilerleyen Fransızlar göründü. Bütün gözler onlara yaklaşan ve engebelere uyarak kıvrılıp bükülen Fransız koluna çevrilmişti. Artık erlerin tüylü şapkaları bile görünüyor, subaylar erlerden ayırt edilebiliyor, sancaklarının nasıl dalgalandığı belli oluyordu.

Bagration'un maiyetindekilerden biri:

– Güzel yürüyorlar doğrusu! dedi.

Kolbaşı artık dereye inmişti. Çarpışma inişin bu tarafında olacaktı...

Alayın kalıntıları çarçabuk safa girerek sağa doğru çekiliyorlardı; onların arkasında geride kalanları kovalayarak altıncı avcı alayının iki taburu düzenli olarak yaklaşıyordu. Daha Bagration'un hizasına gelmemişlerdi, buna rağmen o insan kitlesinin aynı şekilde toprağı döven kuvvetli, ağır adımları duyuluyordu. Sol kanatta yürüyenler arasında Bagration'a en yakın olan bölük komutanıydı; yuvarlak yüzlü, sağlam yapılıydı, yüzünde budalaca bir mutluluk ifadesi vardı. Barakadan koşarak çıkmış olan adam da oydu. O anda komutanın önünden yiğit bir delikanlı gibi geçmekten başka bir şey düşünmediği belliydi.

Cephede bulunan bir adamın kendini beğenmiş tavrıyla adaleli

ayaklarını hafifçe atarak kayar gibi yürüyor, en küçük bir çaba sarf etmeden gövdesini dimdik tutabiliyordu. Adımlarındaki bu hafiflik, onu kendisine ağır adımlarla ayak uyduran erlerden ayırt ediyordu. Belinde kınından çıkarılmış, aşağıya sarkan incecik, dar bir kılıç (Silaha benzemeyen eğri bir kılıçtı.) taşıyor, bir komutanlara, bir geriye bakarak adımlarını şaşırmadan kuvvetli vücudunu çevik hareketlerle çevirip duruyordu. Sanki ruhunun bütün kuvveti komutanların önünden en iyi şekilde geçmek çabası üzerinde toplanmıştı, bu işi iyi yaptığını hissettiği için de mutluluk duyuyordu. Sanki her adımda, "Sol... Sol... Sol..." diye söyleniyor ve çeşit çeşit çatık yüzlerle çantalarının, tüfeklerinin ağırlığı altında ezilen erlerin vücutlarından ibaret bir duvar bu tempoya uyarak hareket ediyordu. Sanki bu yüzlerce erden her biri iki adımda bir içinden, "Sol... Sol... Sol..." diye tekrarlıyordu. Şişman binbaşı, soluk soluğa, adımını şaşırarak yol üstündeki çalılığın etrafından dolaşıyordu; geride kalmış biri, düzeni bozduğu için yüzünde korkulu bir ifadeyle nefesi tıkana tıkana hızla koşarak bölüğe yetişiyordu. Bir mermi havayı yırtarak Prens Bagration ile maiyetindekilerin başları üzerinden uçtu ve, "Sol... Sol..." temposuna uyarak erlerin safına çarptı. Bölük komutanının züppe sesi duyuldu: "Toplanın!" Erler merminin düştüğü yerde bir şeylerin etrafından dolaşarak yürüyorlardı. Yan birliklerden birindeki madalyalı yaşlı bir asteğmen ölenlerin yanında durup geri kaldıktan sonra koşarak sırasına yetişti, zıplayarak ayak değiştirdi, arkadaşlarının adımlarına uydu ve öfkeyle arkasına baktı. Toprağı aynı anda, aynı biçimde döven ayak sesleriyle, tehdit dolu sessizliğin içinde hep, "Sol... Sol... Sol..." sözleri duyuluyor gibiydi.

Prens Bagration:

– Yamansınız, çocuklar! dedi.

Sıralardan: "Sağ... o o o o ol!" sesleri duyuldu. Solda yürüyen asık yüzlü bir er bağırırken gözlerini Bagration'a çevirmiş, "Öyle olduğunu biz de biliyoruz," der gibi bakıyordu; bir başkası dikkati dağılır diye korkuyormuş gibi başını bile çevirmeden ağzını bir karış açmış bağıra bağıra geçiyordu.

Durup çantaları çıkarma emri verildi. Bagration önünden geçen safların çevresinde dolaşıp atından indi. Dizginleri bir Kazak'a ver-

di, yamçısını çıkarıp onu da verdi, bacaklarını esneterek başındaki kasketi düzeltti. Önde tepenin eteğinde subaylarla birlikte Fransız kolunun baş tarafı görülmüştü.

Bagration sert, işitilir bir sesle, "Tanrı yardımcımız olsun!" diye söylendi, bir an için cepheye doğru döndü, hafifçe kollarını sallayarak beceriksiz bir süvari yürüyüşüyle, zorluk çekiyormuş gibi düz olmayan savaş alanında ilerledi. Prens Andrey karşı konulmaz bir kuvvetin kendisini ileriye sürüklediğini hissediyor, büyük bir mutluluk duyuyordu.

Fransızlar iyice yaklaşmışlardı; Bagration'la yan yana yürüyen Prens Andrey artık Fransızların tüfek kayışlarını, kırmızı apoletlerini, hatta yüzlerini bile belirgin olarak fark ediyordu (Getrli kıvrık bacaklarıyla, fundalıklara tutuna tutuna güç bela tepeye tırmanan yeşil bir Fransız subayını iyice görüyordu). Prens Bagration hiçbir yeni emir vermeden, hiç konuşmadan safların önünde yürüyordu.

Birden Fransızların arasında bir silah sesi çatırdadı, bir ikinci, bir üçüncü ses duyuldu... ve düşmanın yayılan safları boyunca etrafa bir duman dağıldı, bir yaylım ateşi başladı. Bizden birkaç kişi düştü; bunlar arasında neşeli ve büyük bir çaba göstererek yürüyen yuvarlak yüzlü o neşeli subay da vardı. Ama ilk silah sesi duyulur duyulmaz Bagration çevresine bakmış ve, "Huraaa!" diye bağırmıştı.

"Huraaa!" sesi uzun uzun bizim hatlarımızı dolaştı ve bizimkiler Prens Bagration'u da birbirlerini de geçerek düzensiz, ama neşeli, canlı bir kalabalık halinde bozulan Fransızların peşinden tepenin eteğine doğru koştular.

XIX

Altıncı avcı birliğinin saldırısı, sağ kanadın geri çekilmesini sağlamıştı. Harekâtın ortasında unutulup kalmış Tuşin'in bataryası bir fırsatını bulup Schöngraben'i yakmış, bu da Fransızların ilerleyişlerini durdurmuştu. Fransızlar rüzgârın etrafa yaydığı yangını söndürüyor, böylece geri çekilmek için zaman kazandırmış oluyorlardı. Ortadaki kuvvetlerin dere yatağının öbür tarafına çekilmesi ça-

buk ve gürültülü olmuştu ama birlikler geri çekilirken verilen komutları şaşırmamışlardı. Ancak Azovski ile Podolski piyade alaylarıyla Pavlograd süvari alayından meydana gelen sol kanat, daha Lanne'ın komutası altında bulunan daha üstün kuvvetteki Fransızların hücumuyla karşılaşmış, aynı zamanda çevrilmiş ve bozguna uğramıştı. Bagration, Jerkov'u hemen geri çekilme emriyle sol kanattaki generale göndermişti.

Jerkov cesur bir tavırla, elini kasketinden çekmeden, atını dürtmüş, dörtnala kaldırmıştı. Ama Bagration'un yanından uzaklaşır uzaklaşmaz kuvveti kesiliverdi. İçinde yenilmesi imkânsız bir korku duyuyor, oraya, tehlikeli bölgeye gidemeyeceğini hissediyordu. Sol kanat birliklerine vardığında, ileriye doğru, ateş edilen yere gidecek yerde generalle komutanları bulunmaları imkânsız yerde aramaya başladı, bu yüzden de emri bildiremedi.

Sol kanadın komutası, daha kıdemli olduğu için, Braunau'da Kutuzov'a takdim edilen ve er Dolohov'un hizmet gördüğü alayın komutanına verilmişti. Sol kanadın en solundaki kuvvetlerin komutanlığı ise Rostov'un hizmet gördüğü Pavlograd alayının komutanı olan albaya verilmişti; bu yüzden arada bir anlaşmazlık oldu. Her iki komutan birbirlerine çok kızıyor ve sağ kanatta çarpışmalar çoktan başladığı, Fransızlar saldırıya geçtikleri halde birbirlerini küçük düşürmek amacıyla tartışmalar yapıyorlardı. Alaylara gelince, süvari olsun, piyade olsun, hepsi kendilerini bekleyen çarpışmalara pek az hazırlanmışlardı. Erden generale kadar alaydaki herkes, savaşı hiç beklemiyor, sakin sakin barış zamanının işleriyle uğraşıyorlardı: Süvariler atlara yem veriyor, piyadeler odun kesiyordu.

Alman süvari albayı, yanına yaklaşan yavere kıpkırmızı bir yüzle:

– Mademki rütbesi benim rütbemden büyük, bırak istediği gibi yapsın, diye söyleniyordu. Ben kendi süvarilerimi kurban edemem. Borazancıbaşı, "Geri dön!" borusunu çal!

Ama işin beklemeye tahammülü yoktu. Top, tüfek sesleri sağda ve ortada birbirine karışarak uğulduyor, Lanne'ın Fransız üniforması giymiş ve artık değirmenin bendini geçen nişancıları, öbür tarafta iki tüfek atımlık mesafede sıralanıyorlardı. Piyade alay komutanı sarsıntılı yürüyüşüyle ata yaklaştı, uzun boyluymuş gibi dimdik oturdu, Pavlograd alayının komutanına gitti. Alay komutanla-

rı saygıyla birbirlerini selamlayarak bir araya gelmişlerdi ama içleri gizli bir öfkeyle doluydu. General:

– Size tekrar söylüyorum albay, ne olursa olsun, adamlarımın yarısını ormanda bırakamam. Sizden rica ediyorum, sizden rica ediyorum (Bunu tekrar tekrar söylüyordu). Mevziye geçip saldırıya hazırlanınız.

Albay heyecanla:

– Ben de sizden rica ediyorum, size ait olmayan bir işe karışmayın, diye karşılık veriyordu. Eğer süvari olsaydınız...

– Ben süvari değilim albay, ama bir Rus generaliyim. Eğer bunu bilmiyorsanız...

Albay birden:

– Çok iyi biliyorum ekselans! diye bağırdı, bunu söylerken kıpkırmızı olmuş ve atını hafifçe dürtmüştü: İsterseniz buyrun cepheye gidelim. Orada siz görecek ki o mevzi hiçbir işe yaramaz. Ben sizin zevkiniz için kendi alayımın yok olmasını istemem.

– Kiminle konuştuğunuzu unutuyorsunuz albay. Ben kendi zevkimi düşünmüyorum, bunu da kimseye söyletmem.

General albayın cesaret denemesine girmek için yaptığı daveti kabul etti, göğsünü kabartıp kaşlarını çatarak onunla birlikte atını cepheye doğru sürdü; sanki aralarındaki anlaşmazlık orada, hatlarda, kurşunların altında çözümlenecekti. Cepheye geldiler, üzerlerinden birkaç kurşun geçti, hiç konuşmadan durdular. Cephede görülecek bir şey yoktu, zaten daha önce durdukları yerden de süvarilerin çalılıklarda ve dere yataklarında hareket edemeyecekleri, Fransızların da sol kanadı çevirdikleri açıkça görülüyordu. General ile albay sert bir tavırla, dövüşmeye hazır iki horoz gibi birbirlerinde boşuna bir korkaklık belirtisi bekleyerek anlamlı anlamlı bakışıyorlardı. İkisi de sınavı kazanmışlardı.

Söylenecek bir şey olmadığı, ikisi de, "Ateş hattından daha önce çekildi," dedirtmek istemediği için, o sırada hemen arkalarındaki ormandan tüfek sesleri ve dalga dalga yayılan boğuk çığlıklar duyulmasaydı daha uzun bir süre birbirlerinin cesaretini deneyerek orada duracaklardı. Fransızlar ormanda odun toplayan erlere saldırmışlardı. Süvarilerin artık piyade ile birlikte geri çekilmesi imkânsızdı. Fransız hattı soldan çekiliş yolunu kesmişti. Şimdi yer ne

kadar elverişsiz olursa olsun, kendilerine yol açmak için saldırmak zorundaydılar. Rostov'un hizmet gördüğü süvari bölüğü daha yeni at binmişti ki düşmanla burun buruna gelip durdu. Yine tıpkı Enns Köprüsü'nde olduğu gibi süvari bölüğüyle düşman arasında kimse yoktu; onları birbirinden aynı korkunç, bilinmeyen ve tüyleri ürperten çizgi ayırıyordu. Tıpkı dirileri ölülerden ayıran çizgi gibi... Herkes bu çizgiyi hissediyor ve zihninde yalnız bir soru beliriyordu: Bu çizgiyi geçecekler miydi, geçemeyecekler miydi? Geçeceklerse nasıl geçeceklerdi? Bu, onları heyecanlandırıyordu.

Bir albay cepheye yaklaştı, subayların sorularına karşı, öfkeli öfkeli bir şeyler söyledi ve umudunu kesmiş bir insanın ısrarıyla bir emir verdi. Kimse kesin bir şey söylememişti ama bölükte ağızdan ağıza saldırıya geçileceği söylentisi dolaştı. Saflara girme komutu verildi, sonra kınlarından çekilen kılıçlar tiz bir ses çıkardı. Ama kimse yerinden kımıldamadı. Sol kanattaki birliklerde piyadelerle süvariler komutanların bile ne yapacaklarını bilemediklerini hissediyor, komutanlarının kararsızlığı birliklere de geçiyordu.

Rostov, süvari arkadaşlarından o kadar çok dinlediği saldırı zevkini tadacağı zamanın gelip çattığını hissederek "Çabuk olsalar bari," diye düşünüyordu.

Denisov'un sesi duyuldu:

– Tanrı yardımcımız olsun çocuklar! Dörtnala marş!

Ön safta atların gemileri dalgalandı. Graçik dizgini gererek kendiliğinden ileri atıldı.

Rostov, süvarilerimizin ilk sıralarını görüyor, daha ileride, önde, ne olduğunu iyice göremediği ama düşman saydığı karanlık çizgiyi fark ediyordu. Silah sesleri duyuluyordu ama uzaktaydı.

– Hücum dörtnala! komutu duyuldu ve Rostov, Graçik'in adım değiştirerek dörtnala kalkınca arkasını nasıl savurduğunu hissetti.

Hayvanın hareketlerini önceden tahmin ediyor, gittikçe daha çok, daha çok neşeleniyordu. İleride tek bir ağaç fark etti. Bu ağaç önceleri ileride, o kadar korkunç görünen çizginin tam ortasındaydı. Şimdi ise çizgiyi geçmişlerdi, ama hiç de korkunç bir şey yoktu. Aksine insan daha çok neşeleniyor, daha çok coşuyordu. "Ah, şununla öyle bir biçeceğim ki," diye düşünerek kılıcının kabzasını sıkıyordu.

Uğultu halinde, "Huraaa!" sesleri duyuldu. Rostov, Graçik'i mahmuzlayıp ötekilerin önüne geçerek hayvanı dolu dizgin sürdü. "Eh, şimdi karşıma kim çıkarsa çıksın," diye düşündü. İleride düşman görünüyordu. Birden bütün bölük geniş bir süpürgeyle süpürülüvermiş gibi oldu. Rostov kılıcını savurmak için yukarı kaldırdı ama o anda önünde dörtnala giden er Nikitenko kendisinden uzaklaştı; Rostov rüyadaymış gibi hem olağanüstü bir hızla ileri doğru sürüklendiğini hem de aynı yerde kımıldamadan durduğunu hissetti. Arkadan, tanıdığı süvarilerden Bandarçuk dörtnala sürdüğü atıyla üzerine geldi, öfkeyle yüzüne baktı. Bandarçuk'un atı kendini yan tarafa attı ve Bandarçuk Rostov'un yanından geçip gitti.

"Bu ne, kımıldamıyor muyum? Düştüm, beni öldürdüler..." Rostov bir anda hem soruyu sormuş, hem de karşılığını vermişti. Artık savaş alanında tek başınaydı. Etrafında ilerleyen atlarla süvarilerin sırtları yerine hareketsiz toprağı ve anızları görüyordu. Altında sıcak bir kan vardı. "Hayır, ben yaralanmışım. Atım da ölmüş." Graçik ön ayaklarının üzerinde doğrulmak istedi, ama binicisinin ayağını ezerek düştü. Atın başından kan akıyordu. Hayvan debelendi, ama kalkamadı. Rostov doğrulmak istedi, sonra o da düştü. Çantası eyere takılmıştı. Bizimkiler nerede, Fransızlar nerede, bunu bilmiyordu. Etrafında kimse yoktu.

Ayağını kurtararak kalktı, kendi kendine, "İki orduyu bu kadar belirli biçimde birbirinden ayıran o çizgi şimdi hangi tarafta?" diye soruyor, bu sorunun karşılığını veremiyordu. "Yoksa başıma kötü bir şey mi geldi? Bu olağan bir şey mi? Böyle bir durumda ne yaparlar?" diye doğrularak kendi kendine sormaya devam etti. O anda hissizleşmiş olan sol elinden gereksiz bir şey sarkıyormuş gibi bir duygu içinde kaldı. Sanki bileği kendisinin değil de bir yabancınındı. Elini dikkatle gözden geçirerek üzerinde kan aradı. Kendisine doğru birkaç kişinin koştuğunu görünce sevinçle, "İşte geldiler, şimdi bana yardım ederler," diye düşündü. Bu adamların önünde de garip şapkalı, lacivert kaputlu, esmer, yağız tenli, karga burunlu biri koşuyordu. Arkasından iki kişi geliyordu, onların arkasından da daha birçok kişi koşuyordu. Aralarından biri Rusça olmayan garip bir şey söyledi. Öndekilere benzeyen ve başlarında aynı şapkalar

bulunan insanların arasında bir Rus süvarisi duruyordu. Onu kollarından yakalamışlardı; arkasında da atını tutuyorlardı.

Rostov gözlerine inanamayarak, "Anlaşıldı, bizden biri esir düşmüş... Evet, yoksa şimdi de beni mi esir alacaklar? Kim bu adamlar, yoksa bunlar Fransız mı?" diye düşünüyordu. Yaklaşan Fransızlara bakıyor ve biraz önce bu Fransızlara yetişip onları kılıçtan geçirmekten başka bir şey düşünmeden dörtnala at koşturduğu halde şimdi onların yakınlığı, içinde öylesine bir korku uyandırıyordu ki gözlerine inanamıyordu. "Kim bunlar? Neden koşuyorlar? Yoksa üzerime mi geliyorlar? Yoksa bana doğru mu koşuyorlar? Hem neden? Beni öldürmek için mi? Herkesin bu kadar sevdiği beni mi?"

Annesinin, ailesinin, arkadaşlarının kendisine olan sevgisini hatırladı ve düşmanların onu öldürmek istemeleri ona imkânsız göründü. "Belki de öldürürler ama!" On saniyeden fazla bir süre yerinden hiç kımıldamadan, durumunu kavrayamadan olduğu yerde kaldı. Öndeki gaga burunlu Fransız koşarak o kadar yakınına gelmişti ki artık yüzünün ifadesi bile görülüyordu. Süngüsünü ileriye uzatmış, nefesini tutarak rahatça üzerine koşan bu adamın yabancı, kızgın yüzü Rostov'u korkuttu. Tabancasını çekti; ateş edecek yerde tabancayı Fransıza fırlattı, sonra var kuvvetiyle fundalıklara koşmaya başladı.

Şimdi Enns Köprüsü'ne çıktığı zaman olduğu gibi bir şüphe duygusu ve savaşmak isteğiyle değil, köpeklerden kaçan bir tavşan gibi kaçıyordu. Bütün varlığını tek, bölünmez bir duygu sarmıştı: Gençliğini, mutlu hayatını kaybetmek korkusu! Hendeklerden tıpkı körebe oynarken olduğu gibi hızla atlayarak var kuvvetiyle ileri doğru koşuyor, savaş alanı üzerinde uçar gibi oluyor, durup durup o solgun, iyi yürekli bir ifade taşıyan körpe yüzünü geriye çeviriyor, sırtından aşağıya soğuk bir terin döküldüğünü hissediyordu.

"Hayır, iyisi mi arkaya bakmamalı!" diye düşündü, ama fundalıklara varınca bir kez daha dönüp baktı. Fransızlar geride kalmışlardı. Hatta Rostov geriye baktığı anda, en öndeki Fransız koşmaktan vazgeçip yürümeye başladı ve dönerek arkasına avaz avaz bir şeyler bağırdı. Rostov durakladı, "Bir yanlışlık olacak, beni öldür-

mek istemeleri imkânsız bir şey!" diye düşündü. O sırada eli sanki ucuna iki pudluk bir ağırlık asılmış gibi ağırlaşmıştı. Artık koşamıyordu. Fransız da durmuş, ona nişan alıyordu. Rostov gözlerini yumarak eğildi. Yanından bir kurşun, iki kurşun vınlayarak geçip gitti. Rostov son kuvvetini topladı, sol elini sağ eliyle tuttu ve fundalıkların içine koştu. Orada Rus nişancıları vardı.

XX

Beklenmedik bir anda baskına uğrayan piyade birlikleri koşarak ormandan çıkıyor, birlikler birbirleriyle karışarak düzensiz yığınlar halinde geri çekiliyorlardı. Erlerden biri savaşta korkunç ve anlamsız bir söz söylemişti. "Çevrildik!" Bu söz, o korku duygusuyla birlikte bütün insan yığınına yayılmıştı.

Koşanlar "Sarıldık! Çevrildik! Mahvolduk!" diye bağırıyorlardı.

Alay komutanı arkada silah sesleriyle bağırışmaları duyar duymaz, alayın başına korkunç bir şeyin geldiğini anlamış ve kendisi gibi yıllardır orduda hizmet görmüş, hiçbir suç işlememiş bir subayın amirleri tarafından ihmalcilik ya da tedbirsizlikle suçlanabileceği düşüncesi karşısında o kadar şaşırmıştı ki bir anda o inatçı süvari albayını da kendi generallik gururunu da unuttu; en önemlisi tehlikeyi de kendini koruma duygusunu da büsbütün aklından çıkarmış olarak eyer kayışına yapıştı, atını mahmuzladı, şans eseri hiçbiri kendisine isabet etmeyen kurşun yağmuru altında, alayına doğru dörtnala gitti. İstediği tek bir şey vardı: Olup bitenleri öğrenmek ve ne olursa olsun yapılan yanlışı, eğer bu yanlış kendi tarafından yapılmışsa düzeltmek, kendisi gibi yirmi iki yıl hizmet etmiş, hiçbir şeyde suçu görülmemiş örnek bir subayın suçlu durumuna düşürmemek.

Fransızların arasından kazasız belasız geçip dörtnala ormanın arkasındaki savaş alanına gitti, bizimkiler oradan kaçıyor, komutları dinlemeden yokuş aşağıya iniyorlardı. Savaşların kaderini tayin eden o manevi bocalama anı gelip çatmıştı: Bu düzensiz er yığınları komutlarının sesini dinleyecekler miydi, yoksa ona dönüp baktıktan sonra kaçmaya devam mı edeceklerdi? Alay komutanının eskiden erlere o kadar korkunç görünen sesine, ümitsizce ba-

ğırışlarına, müthiş bir öfke içinde kıpkırmızı olmuş büsbütün değişmiş yüzüne ve kılıcını sallamasına rağmen, erler durmaksızın koşuyor, kendi aralarında konuşuyor, havaya ateş ediyor, komutları dinlemiyorlardı. Savaşların kaderini tayin eden o manevi bocalamada korku daha ağır basmıştı.

General bağırmaktan ve barut dumanından öksürerek ümitsizlik içinde durdu. Her şey kaybedilmiş görünüyordu. Ama o anda bizimkilerin üzerine saldıran Fransızlar birden, ortada belirli bir neden yokken geri dönüp koşmaya başladılar, ormanın öbür ucunda kayboldular. Ormanda Rus nişancıları göründü. Bu Timohin'in bölüğüydü, ormanda düzeni bozmayan bir o bölüktü, ormanın yan tarafında hendeklere sinmiş, hiç beklenmedik bir anda Fransızlara saldırmıştı. Timohin öylesine can evinden kopan bir çığlıkla, öylesine kendinden geçmiş çılgın bir kararlılıkla, yalın kılıç, Fransızların üzerine atılmıştı ki onlar neye uğradıklarını anlamaya fırsat bulamadan silahlarını atarak kaçmaya başlamışlardı. Timohin'in yanında koşan Dolohov da yakından bir Fransızla vuruşup onu öldürmüş, teslim olan bir subayın yakasına herkesten önce yapışmıştı.

Kaçanlar geri dönmüş, taburlar toplanmış ve sol kanat birliklerini neredeyse ikiye bölen Fransızlar kısa bir süre için geriye püskürtülmüştü. İhtiyat kuvvetleri de bir araya gelmeye vakit bulmuş, kaçanlar durmuştu. Alay komutanı, Binbaşı Ekonomov'la birlikte köprüde duruyor, geri çekilen birlikleri önünden geçiyordu. Bu sırada yanına bir er yaklaştı, üzengilerini tuttu ve neredeyse ona yaslandı. Erin üzerinde fabrikada dokunmuş çuhadan mavimsi bir kaput vardı, çantasıyla şapkası yoktu. Başı sarılıydı. Omuzuna Fransız malı bir kurşun torbası asılıydı. Elinde bir subay kılıcı tutuyordu. Er solgundu, mavi gözleri alay komutanına küstah küstah bakıyor, dudakları gülümsüyordu. Alay komutanı, Binbaşı Ekonomov'a emir vermekle meşgul olduğu halde bu erle ilgilenmekten kendini alamadı.

Dolohov Fransız kılıcıyla kurşun torbasını göstererek:

– İki ganimet getirdim ekselans, dedi. Bir subay esir aldım. Kaçan taburu ben durdurdum.

Yorgunluktan güçlükle nefes alıyor, dura dura konuşuyordu.

– Bütün tabur şahitlik edebilir. Bunu unutmamanızı rica ederim, ekselans.

Alay komutanı:

– Peki peki, dedi ve Binbaşı Ekonomov'a döndü.

Ama Dolohov yanından ayrılmadı; mendili çözdü, tutup çekti ve saçlarının arasında pıhtılaşmış kanı gösterdi:

– Bakın süngü yarası! Yine de tepede kalıyorum. Unutmayın bunu ekselans.

Tuşin'in bataryası unutulmuştu. Ancak çarpışmalar sona ererken merkezde hâlâ top sesleri duymaya devam eden Prens Bagration oraya önce nöbetçi kurmay subayı, sonra Prens Andrey'i göndererek bataryanın elden geldiği kadar çabuk geriye çekilmesini emretti. Tuşin'in toplarının yanında bulunan ve onları korumakla görevli birlikler, kimin verdiği belli olmayan bir emirle çarpışmaların olduğu kısmın ortasına gitmişlerdi; ama batarya hâlâ ateş etmeye devam ediyordu ve Fransızlar tarafından ele geçirilememişti. Bunun tek nedeni, düşmanın hiçbir şeyin korumadığı dört topun ateş etmeye devam edecek kadar cüret göstereceğini aklından bile geçirmemesiydi. Aksine bu bataryanın şiddetle ateşe devam etmesinden ötürü Rusların asıl kuvvetlerinin burada merkezde toplandıklarını sanıyordu. Bu yüzden de o noktaya iki defa saldırmaya çalışmış, her ikisinde de o tepe aynı şekilde duran dört topun yaylım ateşiyle geri püskürtülmüştü.

Prens Bagration'un gidişinden kısa bir süre sonra Tuşin, Schöngraben köyünü yakmayı başarmıştı. Topçu erler heyecanla:

– Amma da karıştılar! Yanıyor! Şu dumana bak! Aşk olsun! Mükemmel! Dumana bak dumana! diye konuşuyorlardı.

Bütün toplar komut verilmeden yangının bulunduğu yere ateş ediyordu. Erler sanki yangını körüklüyorlarmış gibi her atışta, "Aşk olsun! İşte böyle! Bak hele... Aslan!" diye bağırıyorlardı. Rüzgârdan dağılan yangın hızla yayılıyordu. Köyün arkasından çıkan Fransız kolları geriye döndüler, ama düşman bu başarısızlığı cezalandırmak istiyormuş gibi köyün sağ tarafına on top çıkardı, onlarla Tuşin'i dövmeye başladı. Yangının doğurduğu çocukça sevinç ve Fransızlara yapılan başarılı top atışının doğurduğu coşkunluk yüzünden bizim topçular, bu bataryayı ancak toplarının arasına önce

iki, sonra dört mermi düştüğü, bunlardan biri iki atı devirdiği, biri de cephane arabacısının ayağını kopardığı zaman fark ettiler.

Fakat bir kez uyanmış olan heyecan kuvvetini kaybetmedi, yalnız değişik biçimde devam etti. Atların yerine yedek kundaklardaki atlar getirildi, yaralılar götürüldü ve dört top, on topluk bataryaya çevrildi. Tuşin'in arkadaşı olan subay daha çarpışmanın başlangıcında öldürülmüştü. Bir saat içinde kırk top erinden on yedisi saf dışı olmuştu, öyleyken topçular yine de neşeli ve heyecanlıydı. İki defa aşağıda, yakınlarında Fransızların göründüğünü fark etmiş, o zaman da üzerlerine yaylım ateşi açmışlardı. Kısa boylu adam, kuvvetsiz, beceriksiz hareketlerle emir erinden kendi deyişiyle "bir pipocuk daha" istiyor, piposundan ateş saça saça koşarak öne çıkıyor, küçük elini gözlerine siper ederek Fransızlara bakıyordu.

– Vurun çocuklar! diye söyleniyor, topları tekerleklerinden yakalayarak vidalarını sıkıştırıyordu.

Tuşin duman içinde, kulakları durmadan devam eden top sesleriyle uğuldayarak her atışta irkile irkile küçük çubuğunu ağzından çıkarmadan bir toptan ötekine koşuyor, bazen nişan alıyor, bazen mermileri sayıyor, bazen yaralı ya da ölü, atların değiştirilip yerine yeni atların koşulmasını emrederek o zayıf, incecik, kararsız sesiyle bağırıp duruyordu. Yüzünde gittikçe artan bir heyecan seziliyordu. Yalnız adamları vurulduğu ya da öldürüldüğü zaman yüzünü buruşturuyor, öldürülenlere bakmamak için başını öbür yana çeviriyor, her zamanki gibi yaralıyı ya da öldürülenin cesedini kaldırmak için acele etmeyen erlere öfkeyle bağırıyordu. Çoğu yakışıklı delikanlılar olan erlerin (her topçu bataryasında olduğu gibi burada da erler subaylarından iki karış daha uzun boylu ve ondan iki kat daha geniş omuzluydular). Hepsi, zor bir durumda kalmış çocuklar gibi komutanlarına bakıyorlardı, onun yüzünde beliren ifade hemen hiç değişmeden onların da yüzünde yansıyordu.

Bu korkunç uğultu, gürültü, patırtı ve her an çok dikkatli olmak, her an bir şeylerle uğraşmak zorunluğu yüzünden Tuşin o kötü korku duygusunun en küçük bir parçasını bile duymuyor, kendisini öldürebileceklerini ya da yaralayabileceklerini aklından bile geçirmiyordu. Aksine gittikçe daha çok coşuyordu. Ona öyle geliyordu ki düşmanı görüp ilk atış yaptığı an, çoktan geçmişti!

Belki de bir gün önceydi ve üzerinde durduğu o bir avuç toprak, çoktandır bildiği bir vatan parçasıydı. Her şeyi hatırladığı, her şeyi kavradığı, onun durumunda bulunan en iyi subayın yapabileceği her şeyi yaptığı halde, o sırada ateşliyken sayıklayan ya da sarhoş olan bir insan gibiydi.

Her taraftan duyulan topların kulakları sağır edici uğultusundan, düşman mermilerinin çıkardığı ıslıklarla indirdiği darbelerden topların başında kan ter içinde kıpkırmızı olmuş, telaşla uğraşan hizmet erlerini izlemekten, insan ve at kanı görmekten, öbür tarafta düşmanın savurduğu küçük küçük dumanları gözetlemekten (her dumandan sonra bir mermi uçup geliyor, toprağa, insanlara, toplara ya da atlara çarpıyordu) zihninde kendine göre bir hayal dünyası kurmuştu; o andaki zevkini de işte bu dünya meydana getiriyordu. Düşman topları zihninde top değil de görünmeyen bir varlığın içinden ara sıra küme küme duman çıkaran birer çubuk oluveriyordu.

Tuşin tepede yumak halinde bir duman fışkırıp da rüzgârla çizgi halinde sola doğru savrulunca:

– Bak gene pufladı! diye söylendi. Şimdi lastik topu bekle, sonra geriye at!

Yakınında duran ve bir şeyler mırıldandığını duyan cephane eri:

– Bir şey mi emrettiniz komutanım? diye sordu.

Tuşin:

– Bir şey yok, mermi... diye karşılık verdi.

Kendi kendine, "Haydi Matvevnamız, göster kendini!" diye söylendi. Matvevna onun kendi hayalinde, çok eskiden dökme demirden yapılmış ve en kenarda duran büyük topa verdiği isimdi. Kendi toplarının başında uğraşan Fransızları karınca olarak görüyordu. İkinci topun başındaki yakışıklı ve sarhoş bir numaralı er onun dünyasında "dayı" olmuştu. Tuşin ona başkalarından daha sık bakıyor, onun her davranışından zevk alıyordu. Tepenin altında arada bir susan, hemen sonra daha şiddetli bir şekilde duyulan karşılıklı silah sesleri, birinin soluk alması gibi duyuluyordu. Bu seslerin yavaşlayıp kızışmasına kulak kabartıyor, "Bak hele gene soluk aldı, gene soluk almaya başladı!" diye söyleniyordu.

Kendisini hayalinde iki eliyle Fransızlara gülle yağdıran dev gibi kuvvetli bir erkek olarak görüyordu.

Topun yanından uzaklaşarak "Haydi bakalım Matvevna, bizi utandırma, anacığım!" diyordu ki başının üzerinden tanımadığı bir ses duydu:

– Yüzbaşı Tuşin! Yüzbaşı!

Tuşin korkuyla arkasına baktı, bu onu Grunt'ta kovan kurmay subaydı. Nefesi tıkanır gibi ona bağırıyordu:

– Ne oluyorsunuz, çıldırdınız mı? Geri çekilmeniz için size iki defa emir verildi, oysa siz!..

Tuşin korkuyla amirine bakarak kendi kendine, "Canım, bunlar ne diye beni..." diye düşündü. İki parmağını kasketinin siperliğine götürerek:

– Ben... Hiçbir şey... Ben... diye kekeledi.

Ama albay söylemek istediği sözleri tamamlayamadı. Çok yakından geçen bir mermi onu atın üzerinde suya dalar gibi eğilmeye zorladı. Sustu, tam yeni bir şey söyleyecekti, bir mermi onu tekrar durdurdu. Atını çevirdi, dörtnala uzaklaştı. Uzaktan:

– Geri çekilin! Hepiniz geri çekilin! diye bağırdı.

Erler gülüştüler. Bir dakika sonra bir yaver gelip aynı emri bildirdi. Bu Prens Andrey'di. Tuşin'in toplarının yerleştirilmiş olduğu düzlüğe çıkar çıkmaz ilk gözüne ilişen şey, koşumları çıkarılmış, ayağı kırılmış bir at oldu; hayvan, koşumlu atların arasında kişneyip duruyordu. Ayağından oluk gibi kan boşanıyordu. Topların toparlakları arasında, birkaç ölü yatıyordu. Tuşin'e yaklaşırken üzerinden arka arkaya iki mermi geçti, o zaman sinirli sinirli ürperdiğini hissetti. Ama korktuğunu düşünmek bile ona cesaret verdi. "Korku bana yakışmaz!" diye düşündü ve topların arasında acele etmeden atından indi. Emri bildirdi ama bataryadan ayrılıp gitmedi. Topların kendisi oradayken mevziden çıkarılmasına karar vermişti, onları kendisi geriye götürecekti. Tuşin'le birlikte Fransızların korkunç ateşi altında cesetlerin üzerinden atlayarak yürüdü, topların yerlerinden çıkarılması işiyle uğraşmaya başladı. Bir cephane eri, Prens Andrey'e:

– Biraz önce de bir amir geldiydi, hemencecik tüydü, sizin gibi davranmadı, ekselans, dedi.

Prens Andrey, Tuşin'le hiç konuşmuyordu. İkisi de o kadar meşguldü ki birbirlerini görmüyor gibiydiler. Dört toptan sağlam kalan ikisini toparlaklara takıp yokuş aşağıya hareket ettikleri zaman (parçalanmış bir topla bir likorn geride bırakılmıştı) Prens Andrey atını Tuşin'e çevirdi, ona elini uzatarak:

– Haydi allahaısmarladık! dedi.

Tuşin, "Güle güle, sevgili kardeşim! Güle güle canım!" dedi. Gözlerine nedense birden yaşlar dolmuştu.

XXI

Rüzgâr dinmiş, savaş alanının üzerine ufukta barut dumanıyla karışan kara bulutlar inmişti. Karanlık basıyor, ortalık karardıkça iki yerde alevler daha belirli olarak görünüyordu. Top ateşi zayıflamıştı ama sağdan ve soldan tüfek takırdıları daha sık, daha yakından işitiliyordu.

Tuşin toplarıyla birlikte yaralıların etrafından dolaşarak ya da onlara çarpa çarpa ateş hattından kurtulup vadiye inince kendisini amirlerle yaverler karşıladılar; bunların arasında ona iki defa gönderildiği halde, iki seferinde de Tuşin'in bataryasına kadar bile gidemeyen maiyet subayı Jerkov da vardı. Hepsi birbirlerinin sözünü keserek nereye, nasıl gidileceğini bildiren emirler veriyor, onu azarlıyor, söyleniyorlardı. Tuşin hiçbir emir vermiyor, konuşmaktan bile korkarak (çünkü ağzından çıkan her sözde nedenini bilmeden ağlamak üzere olduğunu hissediyordu) hantal bir topçu beygirinin üzerinde arkadan geliyordu. Gerçi yaralıların bırakılması için emir verilmişti ama birçoğu birliklerin peşinden sürükleniyor, toplara bindirilmeleri için yalvarıyorlardı. Savaştan önce Tuşin'in kulübesinden dışarı fırlamış olan o dinç piyade subayı karnına bir kurşun yemiş olarak Matvevna'nın kundağı üzerine yatırılmıştı. Tepenin eteğinde yüzü solmuş bir süvari asteğmeni bir eliyle öbür elini tutarak Tuşin'e yaklaştı, top arabasına oturması için izin vermesini rica etti. Çekingen bir tavırla:

– Allah rızası için yüzbaşı, elim ezildi, dedi. Allah aşkına... Yürüyemiyorum... Allah aşkına!

Asteğmenin birçok defa herhangi bir arabaya binmek için yal-

vardığı, her taraftan da, "Olmaz," karşılığını aldığı belliydi. Kararsız, zavallı bir sesle yalvarıyordu.

– Emredin oturtsunlar beni, Allah aşkına!

Tuşin:

– Oturtun, oturtun! dedi.

En çok sevdiği ere döndü:

– Sen de altına kaputunu seriver, dayı. Peki o yaralanan subay nerede?

Biri:

– Kaldırdık onu. Sizlere ömür! diye karşılık verdi.

– Oturtun! Oturun, evladım oturun! Antonov! Kaputunu seriver.

Yalvaran asteğmen Rostov'du. Bir eliyle öbür elini tutuyordu, sapsarıydı, nöbet geldiği için çenesi titriyordu. Onu Matvevna'nın üzerine, ölen subayı indirdikleri topun üzerine oturttular. Altına serdikleri kaput kanlıydı, Rostov'un pantolonu da elleri de kana bulandı. Tuşin, Rostov'un oturduğu topa yaklaşarak:

– Ne oldu, yaralandınız mı evladım? diye sordu.

– Hayır, elim ezildi.

– Peki öyleyse kundak niçin kan içinde?

Topçu eri, kaputunun koluyla kanı silerek sanki topun pek temiz olmamasından ötürü özür diliyormuş gibi:

– Burasını o subay kan içinde bıraktı! diye karşılık verdi.

Topları güç bela piyadelerin yardımıyla tepeye çıkardılar, Guntersdorf köyüne varınca durdular. Hava o kadar kararmıştı ki on adımdan bile erlerin üniformaları seçilemiyordu, silah sesleri de yavaşlamaya başlamıştı. Birden sağ taraftan gene çığlıklarla patlayışlar duyuldu. Karanlık silah atışlarıyla parıldıyordu. Bu Fransızların son saldırısıydı, köy evlerine sinmiş erler de saldırıya karşılık veriyorlardı. Gene herkes ve her şey, köyün dışına fırladı. Ama Tuşin'in toplarını kımıldatmanın imkânı yoktu. Topçular, Tuşin de asteğmen de hiç konuşmadan birbirlerine bakıyor, işin sonunu bekliyorlardı. Silah sesleri yavaşlamaya başladı, yan sokaktan dışarıya heyecanlı heyecanlı konuşan erler fırladı. Biri:

– Sağ mısın Petrov? diye soruyordu.

Başka biri:

– Sırtlarında boza pişirdik, kardeş. Artık sokulmazlar, diyordu.

– Göz gözü görmüyor, birbirlerini nasıl da tepelediler! Zifiri karanlık, kardeşler! İçecek bir şey yok mu?

Fransızlar son defa püskürtülmüşlerdi. Tuşin'in topları da etrafları uğuldayıp duran piyade ile bir çerçeve içine alınmış gibi, zifiri karanlıkta gene bilinmeyen bir yere doğru harekete geçti.

Karanlıkta sanki gözle görülmeyen kara bir ırmak fısıltılar, konuşmalar, nal ve tekerlek sesleriyle uğuldaya uğuldaya hep aynı yönde akıp gidiyor, gecenin karanlığında bütün öbür seslerin uğultusu içinde, hepsinden çok yaralıların sesleriyle iniltileri duyuluyordu. İniltiler, birlikleri çeviren bütün bu karanlığı dolduruyordu sanki! Bu iniltilerle gecenin karanlığı aynı şeydi... Bir süre sonra ilerleyen kalabalığın içinde heyecanlı bir dalgalanma oldu. Biri beyaz bir atın üzerinde maiyetiyle beraber geçip bir şeyler söylemişti.

Her taraftan merak dolu sorular duyuldu:

– Ne dedi? Şimdi nereye gideceğiz? Duyuyor muyuz ne? Teşekkür mü etti?

Ve bütün o hareket eden kütle kendi kendini sıkıştırmaya başladı (Belliydi ki ön saflar durmuştu). Ağızdan ağıza durma emrinin verildiği yayıldı. Herkes olduğu yerde, çamurlu yolun ortasında duruverdi.

Işıklar parladı, konuşmalar daha iyi duyulmaya başladı. Yüzbaşı Tuşin bölüğüne emirler verdikten sonra, erlerden birini asteğmen için bir sargı bezi ya da bir hekim bulmaya gönderdi, kendisi de erlerin yolun üzerinde yaktıkları ateşin yanına oturdu. Rostov da sürüklenerek ateşin başına geldi. Ağrıdan, soğuktan, rutubetten nöbet geçiriyor, bütün vücudu tir tir titriyordu. Dayanamayacak derecede uykusu vardı, ama bir türlü yerini bulamayan, sızlayan elinin müthiş acısından uyuyamıyordu. Bir gözlerini kapıyor, bir ona sıcak ve kıpkırmızı görünen çoban ateşine, bir yanında bağdaş kurup oturmuş Tuşin'in kamburumsu, çelimsiz vücuduna bakıyordu. Tuşin'in iri, iyi yürekli olduğunu belli eden zeki gözleri acısını paylaştığını, durumunu anladığını belirten bir ifadeyle ona çevrilmişti, onun bütün varlığıyla yardım etmek istediğini, ama elinden hiçbir şey gelmediğini görüyordu.

Her yönden atlı ya da yaya geçenlerin ayak sesleriyle konuşmaları, çevreye yerleşen piyadelerin gürültüsü geliyordu. Ayak sesleriyle

çamurun içinde inip kalkan nal sesleri, yakından uzaktan duyulan odun çatırtıları, bir bütün olarak dalgalanan bir uğultu halindeydi.

Artık karanlıkta görünmeyen bir ırmak akmıyor, sanki karanlık bir deniz fırtınadan sonra yatışmadan önce hafif hafif dalgalanıyordu. Rostov, hiçbir şey düşünmeden çevresinde olup bitenlere bakıyor, kulak kabartıyordu. Bir piyade eri, çoban ateşine yaklaştı, yere çömeldi, ellerini aleve tuttu ve başını öbür yana çevirdi. Tuşin'e:

– Bir şey olmaz değil mi komutanım? diye sordu. Bakın bölüğümü kaybettim komutanım; nerede olduğunu bile bilmiyorum. Felaket!

Erle birlikte, yüzü sarılı bir piyade subayı da ateşe yaklaşmıştı. Tuşin'e dönerek nakliye arabasını geçirebilmesi için topları birazcık ileriye almasını rica etti. Bölük komutanının peşinden iki er daha koşarak ateşe yaklaştı. Büyük bir öfke içinde bir çizmeyi çekiştirerek birbirlerine küfrediyor, dövüşüyorlardı. Biri kısık sesle:

– Sen buldun ha! Amma da açıkgözmüşsün! diye bağırıyordu.

Boynu kalın bir bezle sarılmış, zayıf, solgun bir er yaklaştı, öfkeli bir sesle topçulardan su istedi.

– Ne yani, köpek gibi ölecek miyiz be? diyordu.

Tuşin ona su verilmesini emretti. Sonra neşeli bir er koşarak gelip piyadeler için biraz ateş istedi. Nar gibi ateş parçasını karanlıkta bilinmeyen bir yere götürerek:

– Piyadelere nar gibi ateş! Hoşçakalın hemşeriler, ateş için teşekkürler, faiziyle öderiz! diye söyleniyordu.

Onun arkasından dört er bir kaputun içinde ağır bir şey taşıyarak çoban ateşinin yanından geçip gitti. Aralarından birinin ayağı tökezlendi:

– Keratalar, yolun üstüne odun koymuşlar! diye homurdandı.

Başka biri:

– Madem işi bitti, ne diye taşıyoruz onu sanki, dedi.

– Allah kahretsin sizi!

Yükleriyle birlikte karanlıkta kayboldular! Tuşin fısıldayarak Rostov'a:

– Nasıl acıyor mu? diye sordu.

– Acıyor.

Cephane eri Tuşin'e yaklaştı:

– Sayın komutanım sizi general çağırıyor. Kendileri şurada kulübedeler.

– Geliyorum, oğlum.

Tuşin ayağa kalktı, kaputunun düğmelerini ilikledi, üstünü başını düzeltti, çoban ateşinden uzaklaştı...

Topçuların yaktığı çoban ateşinin biraz ilerisinde, Prens Bagration kendisi için hazırlanmış kulübede, yemek yiyor, çevresine toplanmış olan bazı birlik komutanlarıyla konuşuyordu. Gözlerini yarı kapamış olarak bir koyun budunu aç gözlülükle sıyıran ihtiyar subay da yediği yemekten ve votkadan yüzü kızarmış yirmi iki yıl hiçbir kusuru görülmemiş general de yüzüğünde adı yazılı kurmay subay da huzursuzlukla herkesi süzen Jerkov da gözleri ateşi varmış gibi parlayan, dudaklarını kısmış, yüzü solgun Prens Andrey de oradaydı.

Fransızlardan alınmış bir sancak, kulübenin köşesine dayalı duruyor ve saf yüzlü askerî müşavir belki de gerçekten sancağın görünüşüyle ilgilendiğinden, belki karnı aç olduğu ve sofra takımları yetmediği için oturamadığı sofraya bakmak ağırına gittiğinden sancağın kumaşını eliyle yokluyor, şaşkın şaşkın başını sallıyordu. Yandaki kulübede süvari erlerinin esir aldıkları Fransız albayı bulunuyordu. Çevresine bizim subaylar toplanmış ona dikkatle bakıyorlardı. Prens Bagration, komutanlara ayrı ayrı teşekkür ediyor, çarpışmalar hakkında geniş bilgi istiyor, kayıpları soruyordu. Kendisine Braunau'da takdim edilmiş olan alay komutanı, çarpışmalar başlar başlamaz ormandan çekildiğini, odun kesen erlerini bir araya topladığını sonra iki tabur süngü hücumuna kalkıştığını ve Fransızları püskürttüğünü bildiriyordu.

– Birinci taburun bozulduğunu görür görmez, yolun üzerinde durdum ekselans. Kendi kendime, "Bunları bırakırım, gitsin, sonra yaylım ateş açarım," diye düşündüm, düşündüğüm gibi de yaptım.

Alay komutanı, bunu yapmış olmayı o kadar istiyor, buna fırsat bulamadığına öylesine üzülüyordu ki bütün bunların tıpkı anlattığı gibi olduğunu sanıyordu. Evet, belki de gerçekten öyleydi kim bilir? O karışıklıkta nelerin olup bittiğini anlamak mümkün müydü?

Dolohov'la Kutuzov'un arasındaki konuşmayı ve kendisinin rütbesi indirilmiş subayla yaptığı son görüşmeyi hatırlayarak:

– Ayrıca şunu da söyleyeyim ki rütbesi indirilmiş olan er Dolohov, gözlerimin önünde bir Fransız subayını esir aldı ve olağanüstü bir başarı gösterdi, dedi.

Jerkov huzursuzlukla çevresine bakınarak söze karıştı:

– Burada Pavlogradlıların saldırısını gördüm, ekselans –oysa o gün süvarileri hiç görmemiş, onların hücumunu bir piyade subayından öğrenmişti–, iki kale düzenini bozdular.

Jerkov'un bu sözlerinden sonra bazıları her zaman olduğu gibi onun şaka etmesini bekleyerek gülümsediler. Ama sözlerinin ordunun şerefi ve o günkü savaşlarla ilgili olduğunu fark edince ciddi bir tavır takındılar, oysa birçokları Jerkov'un bu sözlerinin hiçbir temele dayanmadığını, yalan söylediğini biliyorlardı. Prens Bagration yaşlı albaya döndü:

– Çok teşekkür ederim beyler, bütün birlikler kahramanlık göstermişlerdir: Piyadeler de süvariler de topçular da!

Gözleriyle birini arayarak sordu:

– Nasıl oldu da merkezde iki top bırakıldı?

Prens Bagration sol kanattaki topları sormuyordu; çünkü daha çarpışmaların başında orada iki topun terk edilmiş olduğunu biliyordu. Nöbetçi kurmay subaya döndü:

– Öyle sanıyorum ki sizden rica etmiştim... dedi.

Nöbetçi kurmay subay:

– Bir tanesi tahrip olmuştu, diye karşılık verdi. Ama öteki nasıl kaldı ben de anlayamıyorum; bütün o süre boyunca oradaydım, talimat verdim, bu iş olduğu vakit, daha yeni ayrılmıştım... Doğruyu söylemek gerekirse etraf iyice kızışmıştı...

Son sözleri yumuşak, çekingen bir tavırla söylemişti. Biri Yüzbaşı Tuşin'in burada, köyün hemen önünde olduğunu ve birinin onu çağırmak üzere gönderildiğini söyledi. Prens Bagration, Prens Andrey'e döndü:

– Öyle ya, siz de oradaydınız, dedi.

Nöbetçi kurmay subay, Bolkonski'ye tatlı tatlı gülümseyerek:

– Öyle öyle, az kalsın burun buruna gelecektik, dedi.

Prens Andrey, soğuk, kesin bir tavırla hemen:

– Ben sizi görmek mutluluğuna erişemedim, dedi.

Herkes sustu. Eşikte generallerin arkasından çekingen bir tavırla geçmeye çalışan Tuşin göründü. Daracık kulübede amirlerinin karşısına her çıkışında olduğu gibi fena halde sıkışan Tuşin, sancağın gönderini fark edemedi ve ayağı tökezledi. Birkaç kişi güldü. Prens Bagration:

– Nasıl oldu da toplar terk edildi? diye sordu.

Yüzbaşıdan çok gülüşenlere kaşlarını çatarak bakmıştı, bunların arasında en çok Jerkov'un sesi duyuluyordu. Tuşin, ancak şimdi korkunç amirlerini görünce kendisi sağ kalıp da iki topu kaybetmiş olmanın suçunu, ayıbını bütün dehşetiyle duydu. O kadar heyecanlıydı ki o ana kadar bunu düşünmeye fırsat bulamamıştı. Subayların gülüşmeleri onu daha da çok şaşırtmıştı. Bagration'un karşısında çenesi titreyerek duruyordu. Güç bela:

– Bilmiyorum... Ekselans... Adamımız eksikti ekselans! diye söylendi.

– Sizi koruyan birlikten adam alabilirdiniz!

Tuşin kendisini koruyan bir birliğin bulunmadığını söylemedi; oysa gerçek buydu. Bunu söyleyerek başka bir komutanı zor duruma düşürmekten korkuyor, hiç konuşmadan, tıpkı sınavda kendisine soru soran öğretmeninin gözlerine bakan ve ne karşılık vereceğini şaşırmış bir öğrenci gibi Bagration'un yüzüne bakıyordu.

Sessizlik oldukça uzun sürdü. Prens Bagration, herhalde sert davranmak istemediği için ne söyleyeceğini bilemiyordu; ötekiler ise söze karışmaya cesaret edemiyorlardı. Prens Andrey, kaşlarının altından Tuşin'e bakıyor, parmakları sinirli sinirli kımıldayıp duruyordu. Birden sessizliği tiz sesiyle bozdu.

– Ekselans, siz beni Tuşin'in bataryasına göndermek lütfunda bulunmuştunuz. Oraya gittim ve adamlarla atların üçte ikisinin vurulmuş olduğunu, iki topun tahrip edildiğini, bataryayı hiçbir birliğin korumadığını gördüm.

Şimdi Prens Bagration'la Tuşin heyecanla, ama gene de kendisini tutmaya çalışarak konuşan Bolkonski'ye aynı ısrarlı tavırla bakıyorlardı. Prens Andrey:

– Ve eğer düşüncemi söylememe izin verirseniz ekselans, şunu diyebilirim ki bugünün başarısını o bataryanın çabalarına ve Yüzbaşı

Tuşin ile bölüğünün kahramanca direnişine borçluyuz, dedi, sonra karşılık beklemeden hemen ayağa kalkarak sofradan uzaklaştı.

Prens Bagration, Tuşin'e baktı; Bolkonski'nin sert sözlerine inanmıyormuş gibi görünmek istiyor, aynı zamanda ona inanmak da içinden gelmiyordu. Bu yüzden başını eğdi, Tuşin'e, "Gidebilirsiniz," dedi. Prens Andrey de Tuşin'in arkasından dışarıya çıktı.

Tuşin ona:

– Ah, çok teşekkür ederim, beni kurtardınız dostum! dedi.

Prens Andrey, Tuşin'i süzdü, sonra bir şey söylemeden yanından uzaklaştı. İçinde bir hüzün, bir ağırlık seziyordu. Bütün bunlar öyle garipti, umduğu şeylerden öylesine farklıydı ki.

Rostov önünde değişen gölgelere bakarak, "Bunlar kim, neden geliyorlar? Ne istiyorlar? Bütün bunlar ne zaman sona erecek?" diye düşünüyordu. Kolunun ağrısı gittikçe daha çok acı veriyordu. Dayanılmaz bir uyku bastırıyor, gözlerinin önünde kırmızı halkalar uçuşur gibi oluyor, bütün bu seslerin, bu yüzlerin yaptığı etki içindeki yalnızlık, duyduğu acıya karışıyordu. İşte yaralı olsun, sağlam olsun ezilmiş eliyle omuzundaki etleri dağlayan, damarlarını bura bura çeken, üzerine çullanan ve vücudunu ezen bu erlerdi... Onlardan kurtulmak için gözlerini kapadı.

Bir dakika kadar daldı, ama bu kısa süre içinde rüyasında sayısız şey gördü; annesini, onun büyük beyaz elini, Sonya'nın incecik omuzlarını, Nataşa'nın gözleriyle gülüşünü, Denisov'un sesiyle bıyıklarını, Telyanin'i ve Telyanin'le Bogdaniç arasında olup bitenleri... Bütün o olup bitenler, o tiz sesli erle bir bütün oluvermişti. Bütün o hikâye de o er de böyle acı verecek biçimde, hiç ara vermeden elini tutuyor, onu eziyor, onu hep aynı yöne çekiyorlardı. Onlardan uzaklaşmak istedi, ama onlar omzunu bir an için olsun bırakmıyor, yanından kıl kadar ayrılmıyorlardı. Eğer onu çekmeselerdi omzu ağrımayacak, sapasağlam olacaktı. Ama onlardan kurtulmaya imkân yoktu.

Rostov gözlerini açtı, yukarı baktı. Yanan kömürlerin aydınlığı üzerinde gecenin kara örtüsü asılıydı. O ışıkta yağan karın tanecikleri uçuşup duruyordu. Tuşin geri dönmemiş, hekim gelmemişti. Rostov tek başınaydı, yalnız şimdi ateşin öbür tarafında bir

tek askercik çıplak olarak oturuyor, çelimsiz, sarı vücudunu ısıtıyordu.

Rostov, "Kimsenin bana ihtiyacı yok," diye düşündü. "Yardım edecek hiç kimsem, bana acıyacak hiç kimsem yok. Oysa bir vakitler ben de evde kuvvetli, neşeli, sevilen bir insandım." İçini çekti, çekerken elinde olmayarak inledi. Askercik gömleğini ateşin üzerinden silkerek:

– Ne o ağrıyor mu? diye sordu ve karşılık beklemeden homurdandı, bir günde az mı cana kıydılar... Sürüyle.

Rostov, eri dinlemiyordu. Ateşin üzerinde uçuşan kar tanelerine bakıyor, Rusya'da kışı düşünüyordu, sıcak aydınlık evi, kabarık tüylü kürkünü, hızla kayan kızakları, sağlam bir vücutla, bütün ailenin sevgisi ve bakımıyla geçen kışı hatırlıyordu. "Ne diye buraya geldim ki sanki," diye düşündü.

Ertesi gün, Fransızlar saldırılarını tekrarlamadılar. Bagration'un birliklerinin kalıntıları da Kutuzov'un ordusuyla birleşti.

Üçüncü Bölüm

I

Prens Vasiliy, planlarını önceden tasarlamazdı. Hele kendisine bir çıkar sağlamak için insanlara kötülük etmeyi aklından bile geçirmezdi. O sadece bir salon adamıydı, sosyetede başarı kazanmış, bu başarıları da alışkanlık haline getirmişti. Kafasında hep içinde bulunduğu şartlara ve insanlarla olan ilişkilerine göre çeşitli planlar, düşünceler doğardı; bunları kendisi de pek iyi kavrayamıyordu, ama hayatının başlıca anlamını onlar teşkil ediyordu. Kafasında bu plan ya da düşüncelerden bir ikisini değil, düzinelercesini tasarlardı. Bunlardan bazıları daha yeni doğuyor, bazıları sonuca ulaşıyor, bazıları da suya düşüyordu. Örneğin kendisine, "İşte şimdi bu adam nüfuzludur, onun güvenini ve dostluğunu kazanmalıyım, onun sayesinde kendime, belirli bir süre için ödenek sağlamalıyım," ya da, "İşte Piyer zengin oldu, onu kızımla evlenmesi için ağa düşürmeli ve bana gerekli kırk bini ondan borç almalıyım," demiyordu, ama nüfuzlu bir insanla karşılaşınca içgüdüsü hemen bu adamın ona yararlı olabileceğini fısıldıyordu. Bunun üzerine Prens Vasiliy, ilk fırsatta hiçbir hazırlık yapmadan, sezgisine uyarak dalkavukluk ediyor, aşırı yakınlık gösteriyor, ne gerekiyorsa onu söylüyordu.

Piyer Moskova'da elinin altındaydı, Prens Vasiliy onu kamer-yunker olarak tayin etmişti, bu da o zamanlar devlet müşavirliğine eşitti. Sonra da genç adamın onunla birlikte Petersburg'a gelip evinde kalması için ısrar etmişti. İlgisizmiş gibi duruyor, fakat muhakkak ki ne yaptığını çok iyi bilerek Piyer'in kızıyla evlenmesini sağlamak için ne gerekiyorsa hepsini yapıyordu. Eğer Prens Vasiliy planlarını önceden tasarlamış olsaydı kendisinden üstün ya da aşağı insanlarla olan ilişkilerinde bu kadar tabii, bu kadar rahat olamazdı. Bilinmeyen bir kuvvet, onu hep kendisinden daha kuvvetli, daha zengin insanlara doğru sürüklüyordu. İnsanlardan ne zaman yararlanmak gerektiğini ve yararlanabileceği dakikayı tespit etmekte eşsiz bir kabiliyeti vardı.

Ansızın zenginliğe kavuşan ve Kont Bezuhov haline gelen Piyer, çok kısa bir süre önce yalnızlık ve kaygısızlık içindeyken birden kendini o kadar çok insanla çevrili bulmuş, o kadar çok meşgul olmaya başlamıştı ki ancak yatağında yalnız kalabiliyordu. Birtakım kâğıtlar imzalaması, önemini kendisinin de pek iyi kavrayamadığı birtakım dairelerle iş görmesi, başkâhyaya bir şeyler sorması, Moskova civarındaki çiftliğe gitmesi, daha önce varlığıyla ilgilenmek bile istemeyen şimdi ise görüşmediği takdirde bundan alınıp üzülecek bir sürü insanı kabul etmesi gerekiyordu. Bütün bu çeşit çeşit insanlar, işadamları, akrabalar, tanıdıklar, hepsi genç mirasyediye aynı şekilde davranıyor, şefkat gösteriyorlardı; belli ki hepsi kesin olarak Piyer'in üstün özelliklerine inanıyorlardı. Piyer durmadan, "Sizin o eşsiz iyi yürekliliğiniz...", "Sizin o harikulade kalbiniz", "Siz o kadar temizsiniz ki kont!" ya da, "O sizin kadar akıllı olsaydı..." gibi sözler işitiyordu. O kadar ki kendisinin olağanüstü iyi yürekliliğine, üstün aklına içten gelen bir duyguyla inanmaya başladı. Zaten eskiden beri kendisini gerçekten çok iyi kalpli, çok akıllı sanırdı. Daha önce ona karşı kızgın hatta düşmanca bir tavır takınan insanlar bile şimdi ona karşı yumuşak davranıyor, onu seven insanlar oluveriyorlardı. Vücudunun üst kısmı upuzun, saçları kuklalarınki gibi yapışık olan öfkeli büyük prenses, cenaze töreninden sonra Piyer'in odasına gelmişti. Gözlerini yere indirmiş, yanakları kızararak, ona aralarında geçmiş anlaşmazlıklardan dolayı çok üzüldüğünü, şimdi ise bu felaketten sonra, o kadar sev-

diği, bunca fedakârlıkta bulunduğu bu evde birkaç hafta kalmasına izin verilmesini istemekten başka kendisinde hiçbir hak görmediğini söylemişti. Bunu söylerken kendisini tutamamış, ağlamaya başlamıştı. O heykel gibi kadının bu kadar değişebilmesinden duygulanan Piyer, elinden tutmuş, neden olduğunu kendisi de bilmeden özür dilemişti. O günden sonra prenses Piyer'e çizgili bir boyun atkısı örmeye başlamış, ona karşı büsbütün değişmişti.

Prens Vasiliy, prensesin çıkarına olan bir kâğıdı ona imzalatarak:

– Bunu onun için yapıver *mon cher*, demişti. Ne de olsa merhumdan çok çekmişti!

Prens Vasiliy bu kemiği, bu otuz binlik senedi, işlemeli çanta meselesinde onun da parmağı olduğunu söyleyerek gevezelik etmek aklına gelmesin diye zavallı prensesin önüne atmaya karar vermişti. Piyer senedi imzalamış, o zamandan beri prenses ona karşı daha da iyi davranmaya başlamıştı. Kardeşleri de ona karşı aynı şekilde şefkat gösteriyorlardı; özellikle en küçükleri, güzeli, benli olanı, gülümsemesiyle ve onu görünce takındığı mahcup edayla, Piyer'i sık sık şaşkına çeviriyordu.

Herkesin kendisini sevmesi Piyer'e o kadar tabii görünüyor, herhangi bir kimsenin kendisini sevmemesi ona o kadar olmayacak bir şey gibi geliyordu ki çevresindeki insanların içtenliğine inanmazlık edemiyordu. Zaten insanların içten olup olmadıklarını kendisine sormaya vakit bulamıyordu. Daima acele ediyor, daima kendisini tatlı, neşeli, bir sarhoşluk içinde hissediyordu. Kendisini hep önemli, genel bir hareketin başı olarak görüyor, kendisinden hep bir şeyler beklendiğini, bunu yapmazsa birçok kişiyi üzmüş olacağını, onları bekledikleri bir şeyden yoksun bırakacağını, aksine şu ya da bu işi yaparsa her şeyin yolunda gideceğini seziyor, kendisinden beklenenleri yapıyor, ama gene de her şeyin en iyisini yapmış olmadığını düşünüyordu.

Bu ilk günlerde Piyer'e de işlerine de başkalarından çok Prens Vasiliy sahip çıkmıştı. Kont Bezuhov'un ölümünden beri Piyer'i hiç bırakmıyordu. Prens Vasiliy, işlerinin yükü altında ezilen, yorgun ama ne olursa olsun *"après tout"*[1] arkadaşının oğlu olan bu çaresiz delikanlıyı, ona acıdığından, kendi kaderine ve dolandırıcılara bıra-

1 Ne de olsa.

kamayan bir insana benziyordu. Kont Bezuhov'un ölümünden sonra Moskova'da kaldığı o birkaç gün içinde ya Piyer'i yanına çağırmış, ya kendisi yanına gitmiş, her seferinde, *"Vous savez, que je suis accablé d'affaires et que ce n'est que par pure charité, que je m'occupe de vous, et puis vous savez bien, que ce que je vous propose est la seule chose faisable,"*[1] der gibi yorgun aynı zamanda kendine güvenen bir tavırla ona bütün yapması gereken şeyleri bir bir anlatmıştı.

Bir gün gözlerini yumup parmaklarıyla genç adamın dirseğini sıkıştırarak sanki o söylediği aralarında çoktan kararlaştırılmış ve başka türlü karar vermesi imkânsızmış gibi bir tavırla:

– Eh dostum, artık gidiyoruz! demişti. Yarın gidiyoruz! Sana arabamda yer ayırdım. Çok memnunum. Burada bütün önemli işlerimizi bitirdik. Zaten benim çoktan yola çıkmam gerekiyordu. İşte sansölyeden haber geldi. Senin için ona ricada bulunmuştum, kordiplomatiğe girdin, kameryunker oldun, artık diplomasi yolu sana açıldı.

Bu sözleri söyleyen sesin yorgun ama güvenli ifadesine rağmen, o kadar zamandır mesleğini düşünen Piyer, az kalsın itiraz edecekti. Ama Prens Vasiliy ancak mecbur olduğu zaman kullandığı o itiraz edilmesine imkân vermeyen kalın, mırıltılı sesiyle sözünü kesti:

– *Mais, mon cher*,[2] bunu kendim için, kendi vicdanım için yaptım. Bu yüzden bana teşekkür etmene gerek yok. Hiç kimse, hiçbir zaman fazla sevildiği için şikâyet etmemiştir; sonra sen serbestsin, istersen yarın vazgeç. Hem orada Petersburg'da her şeyi kendi gözünle görürsün. Zaten çoktandır bu korkunç anılardan uzaklaşman gerekiyor.

Prens Vasiliy içini çekti:

– İşte böyle azizim! Benim uşağım senin arabanla gitsin. Ha, evet, az kalsın unutuyordum, diye ekledi. Biliyorsun, *mon cher*, merhumla aramızda bazı hesaplar vardı. Ben, Ryazan'dakilerden bir şeyler aldım, onlar bende kalsın: Senin ihtiyacın yok. Sonra seninle hesaplaşırız.

---

1 Biliyorsunuz ki işlerim başından aşkın, sizinle ilgileniyorsam bunu yalnız iyilik olsun diye yapıyorum, sonra size teklif ettiğim şeyin yapılabilecek tek şey olduğunu da biliyorsunuz.

2 Ama azizim.

Prens Vasiliy'in "Ryazan'dakilerden" dediği toprağa bağlı köylülerin verdikleri birkaç bin rublelik gelirdi.

Petersburg'da da Moskova'da olduğu gibi, Piyer'i, onu seven, ona şefkat gösteren insanlar çevirdi. Prens Vasiliy'in kendisine verdiği mevki, daha doğrusu ona kazandırdığı unvanı (çünkü hiçbir iş görmüyordu), bir türlü geri çeviremedi. Tanışmalar, davetler, sosyete temasları o kadar çoktu ki Piyer, Moskova'da olduğundan daha çok sarhoşluk, telaş ve hep yaklaşan ama bir türlü gerçekleşemeyen bir mutluluk duyuyordu.

Eski bekârlık çevresinden birçok kişi Petersburg'da değildi. Muhafız alayı sefere çıkmıştı, Dolohov'un rütbesi indirilmişti. Anatol taşrada orduda, Prens Andrey ise sınır dışındaydı. Bu yüzden Piyer, gecelerini eskiden çok sevdiği gibi geçiremiyor, saygı duyduğu, kendisinden daha büyük arkadaşıyla ara sıra dostça sohbet edip içini boşaltamıyordu. Bütün vakti, ziyafetlerde, balolarda ve en çok Prens Vasiliy'in evinde, prensin eşi olan şişman ve yaşlı prensesle kızı güzel Elen'in yanında geçiyordu.

Anna Pavlovna Şerer de ötekiler gibi, herkesin ona başka türlü bakmaya başladığını, ona karşı tavırlarını değiştirdiğini belli ediyordu.

Piyer, eskiden Anna Pavlovna'nın yanındayken her söylediğinin ayıp, yakışık almaz ve gereksiz olduğunu hissederdi; zihninde tasarı halindeyken ona pek akıllıca görünen sözlerin bile, kendisi onları yüksek sesle söyler söylemez budalaca bir ifade kazandığını, İppolit'in ise aksine en aptalca sözlerinin sevimli, akıllıca sözler haline geldiğini sezerdi. Şimdi ise ne söylese hepsi *charmant*[1] oluveriyordu. Gerçi Anna Pavlovna ona bunu söylemiyordu ama Piyer onun bunu söylemek için can attığını ve ancak alçak gönüllülüğüne saygı beslediği için kendini tuttuğunu görüyordu.

1805-1806 kışının başında, Piyer Anna Pavlovna'dan her zamanki gibi pembe bir davetiye almıştı. Davetiyeye şu cümle eklenmişti: *"Vous trouverez chez moi la belle Hélène, qu'on ne se lasse jamais voir."*[2]

Piyer, davetiyenin orasını okurken ilk kez, kendisiyle Elen ara-

1 Hoş.

2 "Evimde görmeye doyulmayan güzel Elen'i bulacaksınız."

sında başka insanların da kabul ettikleri bir ilişki kurulmuş olduğunu hissetti ve bu düşünce sanki üzerine taşıyamayacağı bir sorumluluk yükleniyormuş gibi onu hem korkuttu hem de sanki kendisine eğlenceli bir teklif yapılmış gibi hoşuna gitti.

Anna Pavlovna'nın partisi birincisinden farksızdı, yalnız bu sefer Anna Pavlovna'nın konuklarına sunduğu yenilik Mortemart değil, Berlin'den gelen ve İmparator Aleksandr'ın Postdam'da bulunuşu sırasında olup bitenlerle iki yüce dostun orada, insanlığın düşmanına karşı haklı davayı savunmak üzere çözülmez bir ittifak için nasıl yemin ettikleri konusunda en taze haberleri getiren bir diplomattı.

Anna Pavlovna, Piyer'i herhalde Kont Bezuhov'un ölümünden ötürü genç adamın uğradığı taze kaybı anladığını belirten hafif bir hüzünle karşılamıştı (Herkes, Piyer'i, hemen hemen hiç tanımadığı babasının ölümünden dolayı çok üzüldüğüne inandırmayı bir görev sayıyordu). Bu hüzün duygusu tıpkı aziz İmparatoriçe Mariya Fiyodorovna'dan söz ederken yüzünde beliren o derin acıya benziyordu. Piyer, bundan gurur duydu.

Anna Pavlovna her zamanki gibi ustaca misafir odasında ayrı ayrı gruplar meydana getirmişti. Prens Vasiliy ile generallerin bulunduğu grup diplomatla meşguldü. Bir başka grup çay masasının etrafına toplanmıştı. Piyer, birinci gruba yaklaşmak istedi, ama bir savaş alanında aklına binlerce parlak düşünce gelen ve bunları gerçekleştirmeye bile güç bela vakit bulan bir alay komutanının sinirliliği içinde bulunan Anna Pavlovna, Piyer'i görünce parmağı ile elbisesinin koluna dokundu:

– *Attendez, j'ai des vues sur vous pour ce soir.*[1]

Elen'e bakıp ona gülümsedi:

– *Ma bonne Hélène, il faut que vous soyez charitable pour ma pauvre tante, qui a une adoration pour vous. Allez lui tenir compagnie pour dix minutes.*[2] Çok canınız sıkılmasın diye de işte size arkadaşlık etmeyi reddetmeyecek olan sevgili kontu gönderiyorum.

Güzel Elen teyzeye doğru yürüdü, ama Anna Pavlovna sanki

1 Durun, bu akşam sizin için bazı düşüncelerim var.

2 Benim iyi Elenciğim, sizi taparcasına seven zavallı teyzeme şefkat göstermeniz gerek. Gidip on dakika için ona arkadaşlık edin.

ona vazgeçilemez son bir tembihte daha bulunmak istiyormuş gibi Piyer'i biraz daha yanında alıkoydu. Ona şahane bir yürüyüşle kayar gibi giden güzel kadını göstererek:

– Ne kadar büyüleyici değil mi? dedi. *Et quelle tenue!*[1] Böyle bir genç kızda bu ne incelik! Ne görgü! İçinden geliyor onun! Bu genç kızı kim alırsa mutlu olacak! Onun yanında yüksek sosyete ile hiç ilgisi olmayan bir koca bile sosyetede hiç sıkıntı çekmeden, farkına bile varmadan en parlak yere ulaşır, öyle değil mi?

Anna Pavlovna sonra, "Ben yalnız sizin bu konudaki düşüncenizi öğrenmek istemiştim de..." diyerek Piyer'i bıraktı.

Piyer, Anna Pavlovna'nın Elen'in davranışlarındaki incelikle ilgili sorusuna içtenlikle olumlu bir karşılık vermişti. Elen'i ne zaman düşünse hep onun güzelliği, yüksek sosyetede hiç konuşmadan ağırbaşlı ve sakin durabilmekte gösterdiği olağanüstü başarısı aklına gelirdi.

Teyze, iki genci bulunduğu köşede kabul etmişti ama Elen'e karşı duyduğu hayranlığı gizlemek ve daha çok Anna Pavlovna'dan korktuğunu belli etmemek ister gibiydi. İkide bir sanki, "Ben bu insanlarla ne yapayım?" der gibi yeğenine bakıyordu. Anna Pavlovna, yanlarından uzaklaşırken tekrar küçük parmağıyla Piyer'in elbisesinin koluna dokundu ve Elen'e bakarak:

– *J'espère, que vous ne direz plus qu'on s'ennuie chez moi,*[2] dedi.

Elen, sanki onu gören herhangi bir kimsenin hayranlık duymamasına ihtimal vermiyormuş gibi gülümsedi. Teyze öksürdü, tükürüğünü yuttu ve Elen'i gördüğüne çok memnun olduğunu Fransızca söyledi; sonra aynı ifadeyle aynı sözleri Piyer'e tekrarladı: Can sıkıcı ve arada bir kesilen konuşmanın ortasında Elen, Piyer'e döndü, ona herkese yaptığı gibi candan, güzel gülümseyişiyle baktı. Piyer, bu gülümsemeye o kadar alışmıştı ve bu gülümseme ona o kadar az şey ifade ediyordu ki buna hiç önem vermedi. O sırada teyze, Piyer'in ölen babası Kont Bezuhov'un enfiye kutusu koleksiyonundan söz ediyor, kendi enfiye kutusunu gösteriyordu. Prenses Elen, teyzeden, kocasının bu enfiye kutusuna işlenmiş resmine bakmak için izin istedi.

1 Ne davranış!

2 Umarım artık evimde insanın canının sıkıldığını söyleyemezsiniz.

Piyer, enfiye kutusunu almak için masaya doğru eğildi ve öbür masadaki konuşmalara kulak kabartarak:

– Bu herhalde Vines'in işi, diye tanınmış bir minyatürcünün adını söyledi.

Masanın öbür tarafına geçmek için ayağa kalkacak oldu ama teyze enfiye kutusunu Elen'in arkasından uzatıverdi. Elen teyzenin kutuyu uzatabilmesi için öne doğru eğildi ve gülümseyerek arkasına baktı. Her partide olduğu gibi, o zamanın modasına uygun, önü ile arkası açık bir elbise giymişti. Piyer'e daima mermerdenmiş gibi görünen göğsü o kadar yakın mesafedeydi ki genç adam o miyop gözleriyle elinde olmayarak genç kızın omuzlarıyla boynunun bütün o canlı güzelliğini fark edebiliyordu; bu güzellik dudaklarına o kadar yakındı ki ona dokunmak için biraz eğilmesi yeterdi. Genç kızın vücudunun sıcaklığını, süründüğü kokuyu duyuyor, nefes aldıkça korsenin hışırtısını işitiyordu. Yalnız onun üzerindeki elbiseyle bir bütün meydana getiren ve mermermiş hissini veren güzelliğini değil, vücudunun bütün güzelliklerini görüyor, duyuyordu; bu vücudu örten tek şey üzerindeki elbiseydi. Bir kez de bunu böyle gördükten sonra, artık başka türlü göremezdi; tıpkı insanın bir defa açıklanmış olan bir yalana artık inanmadığı gibi...

Elen arkasına baktı, pırıl pırıl siyah gözleriyle Piyer'in gözlerinin içine bakarak gülümsedi. Bakışı sanki, "Demek bugüne dek benim ne kadar güzel olduğumu fark edemediniz, ha? Benim bir kadın olduğumu hissetmediniz mi? Evet, ben bir kadınım, herkese hatta size bile ait olabilecek bir kadınım" der gibiydi. O anda Piyer Elen'in kendisine eş olması gerektiğini, bunun başka türlü olamayacağını hissetti.

Bunu sanki onunla o anda nikâhlanıyormuş gibi kesin olarak anlıyordu. Bu işin ne zaman ve nasıl olacağını bilmiyordu: Hatta iyi olup olmayacağını bilmiyordu (bunun nedense iyi bir şey olmayacağını da hissediyordu), ama bunun böyle olacağı kanısındaydı.

Gözlerini indirdi. Onları tekrar kaldırdığı vakit, Elen'in eskiden her gün olduğu gibi gene kendisine öyle uzak ve yabancı bir güzel olarak görmek istedi; ama artık böyle göremiyordu. Tıpkı bir insanın önceleri sislerin arkasından bakarken bir funda dalını ağaç ola-

rak görmesi ve bir funda dalı olduğunu anladıktan sonra artık bir daha ağaç olarak görememesi gibi...

Elen, ona korkunç denecek kadar yakındı. Onu etkilemeye başlamıştı bile. Kendisiyle onun arasında iradesinden başka bir engel yoktu. Anna Pavlovna'nın:

– *Ben, je vous laisse dans votre petit coin. Je vois que vous y êtes très bien,*[1] dediğini işitti ve korkuyla, "Yakışık almayacak bir şey mi yaptım acaba?" diye düşünerek etrafına bakındı. Başına gelen şeyi, herkesin de kendisi kadar bildiğini sanıyordu.

Bir süre sonra büyük gruba yaklaştığında, Anna Pavlovna ona:

– *On dit que vous embelissiez votre maison de Pétersbourg,*[2] dedi (Bu gerçekti: Mimar ona bunun gerekli olduğunu söylemişti. Piyer de bunu neden yaptığını bile bilmeden Petersburg'daki koca evini onarıyordu).

Anna Pavlovna gülümseyerek Piyer'e:

– *C'est bien, mais ne déménagez pas de chez le prince Basille. Il est bon d'avoir un ami comme le prince, j'en sais quelque chose. N'est-ce-pas?*[3] diyordu. Siz daha o kadar gençsiniz ki, öğütlere ihtiyacınız var. Yaşlılığın verdiği haklara dayanarak konuşmama kızmayın.

Yaşlarından söz ettikten sonra her an bir şeyler bekleyerek susan kadınlar gibi bir süre sustu. Sonunda:

– Evlenirseniz o başka, dedi.

Ve ikisine birden baktı. Ne Piyer Elen'e, ne de Elen ona bakıyordu. Ama gene de genç kız Piyer'e çok çok yakındı. Piyer bir şeyler mırıldanarak kızardı.

Genç adam eve döndükten sonra başına geleni düşünerek uzun bir süre uyuyamadı. Başına gelen neydi? Hiçbir şey... Yalnız anlıyordu ki çocukluğunu bildiği bu genç kız, onun harikulade güzel olduğunu Piyer'e söylediklerinde, dalgın dalgın, "Evet, güzel..." dediği bu kadın kendisinin olabilirdi.

"Ama o budalanın biridir, kendim bile budala olduğunu söylemişimdir," diye düşünüyordu. "Bu sevgi değil ki... Aksine onun

---

1 Güzel, sizi köşenizde bırakıyorum. Görüyorum ki burada çok iyisiniz.

2 Petersburg'daki evinizi güzelleştirdiğinizi söylüyorlar.

3 İyi ettiniz, ama Prens Vasiliy'in evinden ayrılmayın. Prens gibi bir dosta sahip olmak iyi şeydir. Bu konuda bildiğim epey şey var. Öyle değil mi?

benim içimde uyandırdığı bir duyguda bir adilik, haram olan bir şey var. Bana kardeşi Anatol'ün ona âşık olduğunu, onun da kardeşini sevdiğini, arada birçok şeylerin olduğunu, bu yüzden Anatol'ü uzaklaştırdıklarını söylemişlerdi. Kardeşi İppolit... Babası da Prens Vasiliy... Kötü..."

Bunları düşünürken (daha bu düşünceler bitmeden) bu ilk düşünce dizisinin altından bambaşka bir dizi düşüncenin çıktığını, Elen'in değersiz bir varlık olduğunu düşünürken aynı anda genç kadının kendisine nasıl bir eş olacağını, onu nasıl sevebileceğini, nasıl başka bir kadın olabileceğini, onun hakkında duyduğu ve düşündüğü şeylerden hepsinin yanlış çıkabileceğini de aklından geçirdiğini fark ediyordu. Sonra onu Prens Vasiliy'in kızı olarak değil de yalnız gümüş renkli bir elbiseyle örtülü bütün bir vücut olarak gördü. "İyi ama neden daha önce böyle bir şey hiç aklıma gelmedi?" diye düşündü. Gene bunun imkânsız bir şey olduğunu, bu evlenmede aşağılık, ters ve kendisine şerefsiz görünen bir taraf bulunduğunu söyleyip durdu. Onun eskiden söylediği sözlerle eski bakışlarını, onları birlikte görenlerin söz ve bakışlarını hatırladı. Anna Pavlovna'nın ona evden söz ederken söylediği sözler ve bakışları, Prens Vasiliy'in de buna benzer yüzlerce imada bulunduğu, başkalarının da bu gibi imalar yaptıkları aklına geldi. O zaman, iyi bir şey olmadığı belli olan, yapmaması gereken bir işin yapılması için kendisini bağlayacak herhangi bir davranışta bulunmuş olmaktan müthiş bir korku duydu. Ama bir taraftan bunları düşünürken, diğer taraftan onun hayali bütün dişiliği, bütün güzelliğiyle gözlerinin önünde canlanıyordu.

II

1805 yılı Kasım ayında, Prens Vasiliy'in teftiş için dört vilayete gitmesi gerekiyordu. Bu işi, aynı zamanda bakımsız kalmış çiftliklerine uğramak ve oğlu Anatol'ü (Anatol o sırada alayındaydı) alıp onunla birlikte Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin evine giderek onu o zengin ihtiyarın kızı ile evlendirmek için sağlamıştı. Ama yola çıkmadan önce Piyer ile olan işlerini bir çözüme bağlaması gerekiyordu: Piyer ise, gerçi son günlerini hep evde, da-

ha doğrusu orada oturduğu için Prens Vasiliy'in evinde geçiriyor, Elen'in yanında (bütün âşıkların yaptığı gibi) budalalık ediyor, gülünç oluyor, heyecanlanıyor, ama hâlâ evlenme teklifinde bulunmuyordu.

Prens Vasiliy bir sabah, kendisine bu kadar çok şey borçlu olan Piyer'in (Tanrı onu affetsin.) bu işte gerektiği kadar iyi davranmadığını düşünerek derin derin içini çekti, *"Tout ça est bel et bon, mais il faut que ça finisse,"*[1] diye söylendi: "Gençlik... havailik... evet, neyse, Tanrı onu affetsin!" Böyle düşünerek kendisinin iyi kalpliliğini zevkle hissediyor, *"Mais il faut que ça finisse,"*[2] diyordu. "Öbür gün Elen'in isim günüdür, birkaç kişiyi davet ederim, eğer o zaman da ne yapması gerektiğini anlamazsa artık bu işe ben karışırım! Evet, ben karışırım... Ben her şeyden önce babayım."

Anna Pavlovna'nın suaresinden ve Elen ile evlenmesinin bir felaket olacağına, ondan kaçması, oradan gitmesi gerektiğine karar verdiği geceden bir buçuk ay sonra, Piyer, bu kararına rağmen, Prens Vasiliy'in evinden taşınmıyor, her gün, herkesin gözü önünde ona daha çok bağlandığını, ona bir türlü eskisi gibi bakamadığını, ondan kurtulamadığını, bunun korkunç bir şey olduğunu, eninde sonunda hayatını onunla birleştirmek zorunda kalacağını büyük bir korku ile hissediyordu. Belki de onunla maceraya girişmekten kendini alıkoyabilirdi, ama gün geçmiyordu ki (o zamana kadar nadir olarak toplantılar yapılan) Prens Vasiliy'in evinde bir gece toplantısı yapılmasın, Piyer de herkesin neşesini bozmamak, başkalarının bekleyişini boşa çıkarmamak için o geceye katılmak zorunda kalmasın. Prens Vasiliy evde bulunduğu nadir anlarda, Piyer'in yanından geçerken elini tutup aşağı doğru çekiyor ya da dalgın dalgın tıraşlı, buruşuk yanağını ona uzatıp öptürüyordu. Sonra da ya "Yarın görüşürüz," ya "Öğle yemeğinde görüşelim yoksa seni göremem," ya da "Ben senin hatırın için burada kalıyorum," gibi sözler söylüyordu. Ama (kendisinin söylediği gibi) Piyer'in hatırı için orada kalmasına rağmen, onunla iki söz bile etmiyordu. Piyer ise onun beklediklerini boşa çıkaramayacağını, böyle bir şeyi yapamayacağını hissediyordu. Her gün kendi kendine hep aynı şeyi tekrarlıyor: "Artık onu anlamalı

1 Bunlar iyi hoş ama bir sona bağlanması gerek.

2 Bir sona bağlanması gerek.

ve şu soruların cevabını vermeliyim: O nasıl bir kadındır? Ben daha önceleri mi aldanıyordum, yoksa şimdi mi aldanıyorum?" diyor, bazen, "Hayır, o aptal bir kız değil. Hayır, o harikulade bir genç kız!" diye söyleniyordu. "Hiçbir zaman hiçbir konuda yanılmıyor, hiçbir zaman saçma bir söz ağzından çıkmamıştır. Zaten az konuşuyor. Ne söylese daima gösterişsiz bir tavırla, daima açıkça söyler. Hiçbir zaman çekingen gibi tavır takınmadı, şimdi de takınmıyor. Demek kötü yürekli bir kız değil." Sık sık Elen'le konuşmalara girişecek oluyor, yüksek sesle düşünüyormuş gibi söyleniyor, her seferinde de Elen ona ya yerinde söylenmiş ve o konu ile ilgilenmediğini gösteren kısacık bir sözle ya da Piyer'e üstünlüğünü belli eden sessiz bir gülümseyişle, bir bakışla karşılık veriyordu. Bu gülümseyişin yanında, her çeşit düşünceyi saçma bulmakta hakkı vardı.

Genç kız, Piyer'e her zaman neşeyle, güvendiğini gösteren ve yalnız ona yönelen neşeli bir gülümsemeyle hitap ederdi: Bu gülümsemede, her zaman yüzünü süsleyen o genel gülümsemeden çok daha önemli şeyler vardı. Piyer biliyordu ki herkes, eninde sonunda bir tek kelime söylemesini, bilinen bir çizginin öbür tarafına geçeceğini de biliyordu: Ama o korkunç adımı atacağını düşünürken bile bütün varlığını anlaşılmaz bir dehşet duygusu sarıyordu. Kendisine korku veren o uçuruma doğru gittikçe daha hızlı sürüklendiğini hissettiği o bir buçuk aylık süre içinde, binlerce defa kendi kendisine, "Bu ne böyle?" diye sormuştu, "Kararlı olmak gerek! Yoksa bende karar verecek bir kuvvet yok mu?"

Karar vermek istiyordu ama dehşet içinde, bu iş söz konusu olunca kendisinde bulunduğunu düşündüğü ve gerçekten sahip olduğu kararlılığın yok olduğunu hissediyordu. Piyer ancak kendilerini tam anlamıyla tertemiz saydıkları zaman kuvvetli olabilen insanlardandı. Anna Pavlovna'nın evinde enfiye kutusuna eğilirken içinde o istek uyandığından beri bilinçaltı bir suçluluk duygusu kararlılığını felce uğratıyordu.

Elen'in isim günü, Prens Vasiliy'in evinde, prensesin dediği gibi "en yakın" birkaç kişi, birkaç akraba ile ahbap toplanmıştı. Bütün bu akrabalarla ahbaplara, isim günü kutlanan genç kızın kaderinin o gün belli olacağı hissettirilmişti. Misafirler akşam yemeğindeydi. Bir vakitler güzel olan, gösterişli, heybetli Prenses Kuragina

sofranın ev sahibine ayrılan yerinde oturuyordu. İki yanında yaşlı bir general, generalin karısı ve Anna Pavlovna Şerer gibi en saygıdeğer konuklar oturuyordu; masanın ucunda ise daha genç ve daha az saygıdeğer konuklar yer almışlardı. Piyer ile Elen ev halkından sayıldıkları için yine orada oturuyorlardı. Prens Vasiliy, yemek yemiyordu: Neşeli bir ruh hali içinde masanın etrafında dolaşıyor, arada bir konuklardan birinin ya da bir başkasının yanında oturuyordu. Herkese kayıtsız bir tavırla hoş sözler söylüyor, yalnız Piyer'le Elen'e bir şey demiyor, onların orada bulunduklarını fark etmiyormuş gibi davranıyordu. Prens Vasiliy'in hali herkesi neşelendiriyordu. Mumlar ışıl ışıl yanıyor, gümüş, kristal sofra takımları ile hanımların elbiseleri, apoletlerin simleri ile sırmaları pırıl pırıl parlıyor; masanın etrafında kırmızı kaftanlı uşaklar dolaşıp duruyor, bıçak, bardak, tabak sesleriyle sofrada yapılan konuşmaların neşeli mırıltısı duyuluyordu. Masanın bir ucunda yaşlı bir mabeyincinin ihtiyar baronesi ona çılgınca âşık olduğuna inandırmaya çalıştığı, baronesin buna güldüğü, öbür ucunda da Viktorov adında bir kadının başarısızlığından söz edildiği duyuluyordu. Sofranın ortasında oturan Prens Vasiliy, dinleyicilerin dikkatini üzerinde toplamıştı. Dudaklarında şakacı bir gülümsemeyle çarşamba günü yapılan son devlet şûrası toplantısını ve bu toplantıda Petersburg'un yeni askerî valisi Sergey Kuzmiç Viyazmitinov'un, Çar Aleksandr Pavloç'in cepheden gönderdiği o dillere destan olan iradesini nasıl okuduğunu anlatıyordu. Hükümdar, Sergey Kuzmiç'e gönderdiği bu iradede her taraftan halkın bağlılığını gösteren bildiriler aldığını, böyle bir milletin başı olmakla gurur duyduğunu ve ona layık olmaya çalışacağını yazıyordu. İrade şöyle başlıyordu: "Sergey Kuzmiç! Her taraftan haber aldığıma göre... vs."

Hanımlardan biri:

– Demek "Sergey Kuzmiç" sözlerinden ötesini okuyamadı öyle mi? diye soruyordu.

Prens Vasiliy gülerek:

– Evet, evet, bir tek sözü okuyamadı ondan sonra... diye karşılık veriyordu. "Sergey Kuzmiç... Her taraftan... Sergey Kuzmiç... Her taraftan..." deyip duruyordu. Bir türlü daha sonrasını okuyamıyordu zavallı Viyazmitinov! Birkaç defa mektubu tekrar okumak iste-

di ama "Sergey" der demez.. Gene hıçkırıklar başlıyordu. "Ku..z.. zmiç..." diye devam ederken gözyaşları içinde kalıyor, "her taraftan..." derken de öylesine hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlıyordu ki artık gerisi gelmiyordu. Gene mendilini çıkarıyor, "Sergey Kuzmiç, her taraftan..." diye başlıyor gene gözyaşları içinde kalıyordu... O kadar ki sonunda artık iradeyi başkasının okumasını rica ettiler.

Biri gülerek:

– Kuzmiç... Her taraftan... Sonra da gözyaşları, diye tekrarladı.

Anna Pavlovna, masanın öbür tarafından birini tehdit eder gibi parmağını salladı:

– İnsafsızlık etmeyin dedi. *C'est un brave et excellent homme notre bon Vasmitinoff.*[1]

Herkes kahkahalarla gülüyordu. Masanın şeref yeri olan üst tarafında oturanların hepsi neşeli görünüyor ve çeşitli, heyecanlı ruh hallerinin etkisinde bulunuyordu. Yalnız Piyer'le Elen masanın neredeyse en alt ucunda yan yana, hiç konuşmadan oturuyor, yüzlerini hiç silinmeyen ve Sergey Kuzmiç'le hiç ilgisi olmayan, kendi duyguları yüzünden duydukları çekingenliğin yol açtığı bir tebessüm aydınlatıyordu. Başkaları ne söylerlerse söylesinler, ne kadar gülüp şakalaşırlarsa şakalaşsınlar, ne kadar iştahla Ren şarabı içip sote ve dondurma yerlerse yesinler, gözlerini o çiftten ne kadar kaçırsalar, ne kadar kayıtsız ve o çifte ilgisiz görünseler, bilinmeyen bir sebepten ve ara sıra onlara doğru kayan bakışlardan anlaşılıyordu ki Sergey Kuzmiç konusunda anlatılan fıkra da gülüşmeler de yenilen yemek de yapmacıktı: Aslında bütün bu topluluğun dikkati yalnız bu çiftin, Piyer ile Elen'in üzerinde toplanmıştı. Prens Vasiliy, Sergey Kuzmiç'in nasıl hıçkırdığını taklit ediyor, bu arada da kızını süzüyordu; gülerken de yüzünde, "Hah şöyle! Her şey yolunda gidiyor, bu gece her şey karara bağlanacak!" der gibi bir ifade vardı. Anna Pavlovna, ona *notre bon Viasmitinoff* yüzünden, tehdit eder gibi parmağını sallıyordu ama Prens Vasiliy bir an için Piyer'in üzerinde duran gözlerinin parıltısından damat adayı ile kızının mutluluğundan ötürü kendisini kutladığını anlıyordu. İhtiyar prenses, yanında oturan kadı-

1 Bizim iyi Viyazmitinov'umuz dürüst ve mükemmel bir adamdır.

na hüzünle içini çekerek şarap ikram ederken kızına öfkeyle bakmıştı; bu iç çekişiyle sanki, "Evet, şimdi artık ikimiz için tatlı şarap içmekten başka yapılacak bir şey kalmadı, şimdi böyle bize meydan okuyormuşçasına mutlu olmak sırası gençlerindir," demek istiyordu. Diplomat da, "Bu anlattığım şeyler de amma saçma, sanki bütün bunlar beni ilgilendiriyormuş gibi..." diye düşünüyor, iki sevgiliye arada bir bakarak içinden, "İşte mutluluk dedikleri budur!" diyordu.

Bu topluluktaki insanları birbirlerine bağlayan o adi, o yapmacık ilişkilerin arasına, güzel, sağlıklı ve genç olan bir erkekle kadının birbirlerine karşı duydukları yapmacıksız eğilim karışmıştı. Bu insanca duygu her şeyi bastırmış, oradaki insanların bütün o sahte gevelemelerinin üzerine kanat germiş gibiydi: Şakalarda gerçek bir neşe yoktu, haberler ilgi uyandırmıyordu, heyecanların da yapmacık olduğu belliydi. Yalnız o insanlar değil, sofrada hizmet eden uşaklar bile aynı şeyleri duyar gibiydiler. Bu yüzden hizmette gereken düzeni unutuyor, pırıl pırıl yüzüyle o güzel Elen'e ve Piyer'in o kırmızı, tombul, mutlu ve huzursuz yüzüne bakıyorlardı. Mumların ışıkları bile, sanki yalnız o iki mutlu yüzün üzerinde toplanmıştı.

Piyer, her şeyin merkezi olduğunu hissediyor, bu durum da onu hem sevindiriyor hem utandırıyordu. Herhangi bir işe dalarak kendini kaybetmiş bir insan gibiydi. Hiçbir şeyi kesin olarak görmüyor, anlamıyor, işitmiyordu. Yalnız çok nadir olarak ansızın gerçekle ilgili kesik kesik izlenimler, düşünceler ruhunda belirip kayboluyordu.

"Demek artık her şey bitti," diye düşünüyordu. "Her şey nasıl da olup bitti? Ne kadar da çabuk! Şimdi biliyorum ki bu iş yalnız onun için ya da benim için değil, herkes için kaçınılmaz bir biçimde gerçekleşmeli. Hepsi bunu öyle bekliyor, bunun gerçekleşeceğine o kadar güveniyorlar ki onları aldatamam, bunu yapamam! Ama bu nasıl olacak? Bilmiyorum, ama ne olursa olsun bu iş olacak, mutlaka olacak!" Bunu düşünürken de gözlerinin ta yakınında parlayan omuzlara bakıyordu.

Bazen de nedense bir şeylerden utanıyordu. Herkesin dikkatini kendi üzerinde topladığı, başkalarının gözünde mutlu biri ol-

duğu ve o çirkin yüzü ile güzel Elen'e sahip olan bir Paris'e benzediği için sıkılıyordu. Kendi kendini, "Ama herhalde her zaman öyle oluyor, öyle de olmalı," diye teselli ediyor, "Hem ben bunu sağlamak için ne yaptım ki? Bu iş ne zaman başladı? Moskova'dan Prens Vasiliy'le birlikte yola çıkmıştım. O zaman daha ortada bir şey yoktu. Prensin evinde kalmamam için bir neden de yoktu. Sonra Elen'le iskambil oynadım, onun çantasını yerden kaldırdım, onunla araba gezintisi yaptım. Peki ama bu iş nasıl başladı? Bütün bunlar nasıl oldu?" diyordu. İşte şimdi onun yanında bir nişanlı olarak oturuyor, yakınlığını, nefesini, hareketlerini, güzelliğini görüyor, duyuyordu. Bazen de birden sanki onu değil de kendisini olağanüstü bir güzelliğe sahipmiş gibi görüyor, herkesin ona bu yüzden öyle baktığını sanıyor, herkesin hayranlığından ötürü mutluluk duyarak göğsünü kabartıyor, başını dimdik tutuyor, kendi mutluluğuna seviniyordu. Birden bir ses, tanıdığı bir ses duyuluyor, ona bir şeyler söylüyordu, ama Piyer öylesine meşguldü ki kendisine söyleneni anlamıyordu.

Prens Vasiliy üçüncü defadır ona:

– Sana soruyorum, Bolkonski'den ne zaman mektup aldın? diye soruyordu. Ne kadar dalgınsın, evladım!

Prens Vasiliy gülümsüyor, Piyer de herkesin kendisiyle Elen'e bakarak gülümsediğini görüyordu. "Eh, ne yapalım madem her şeyi biliyorsunuz... Ne yapalım? Doğru işte!" diye kendi kendine söyleniyor, o çocuksu, yumuşak gülümsemeyle gülümsüyor, Elen'in de gülümsediğini fark ediyordu.

Prens Vasiliy, "Ne zaman almıştın onu? Olmütz'den mi gelmişti?" diye tekrar sordu. Sanki bunu bir bahsi kazanmak için öğrenmek istiyormuş gibiydi.

Piyer, "Böyle saçma şeyler düşünülür ve söylenir mi?" diye düşünüyordu, içini çekerek:

– Evet, Olmütz'den, diye karşılık verdi.

Yemekten sonra Piyer, damını ötekilerin arkasından salona götürdü. Konuklar dağılmaya başlamışlardı. Bazıları Elen'le vedalaşmadan gidiyorlardı. Bazıları da sanki onu ciddi bir işten ayırmak istemiyorlarmış gibi bir an için yanına yaklaşıyor ve hemen uzaklaşarak kendilerini uğurlamasına izin vermiyorlardı. Diplomat, sa-

londan çıkarken hüzün içinde susuyordu. Piyer'in mutluluğu ile karşılaştırılınca kendi diplomatik kariyerinin ne kadar anlamsız olduğunu görmüştü. İhtiyar general kendisine ayağının durumunu soran karısına öfkeli öfkeli homurdandı. İçinden, "Ne budala şey!" diye düşündü. "Oysa Elen Vasilyevna gibi bir kadın olmalıydı, o elli yaşında bile güzel kalacak!"

Anna Pavlovna, prensese:

– Galiba sizi kutlayabilirim, dedi ve onu kuvvetle öptü. Başımın ağrısı tutmasaydı kalırdım.

Prenses bir karşılık vermedi: Kızının mutluluğunu kıskandığı için kendi kendini yiyip duruyordu.

Piyer, misafirler uğurlanırken uzun bir süre Elen'le baş başa küçük misafir odasında kaldı. Son bir buçuk ay içinde Elen'le sık sık baş başa kaldığı olmuştu, ama ona hiç sevgiden söz etmemişti. Şimdi bunu mutlaka yapması gerektiğini hissediyor, ama bir türlü bu son adımı atmaya karar veremiyordu. Utanıyordu; ona öyle geliyordu ki Elen'in yanındayken bir başkasının yerini almış oluyordu. İçinden gelen bir ses, "Bu mutluluk sana göre değil," diyordu. "Bu mutluluk senin sahip olduğun şeylerden yoksun olanlara göredir." Ama ne olursa olsun, bir şey söylemesi gerekiyordu, bu yüzden konuşmaya başladı. Elen'e o akşamki toplantıdan memnunluk duyup duymadığını sordu. Elen, her zamanki gibi sade bir tavırla, o isim gününün diğer isim günleri arasında en hoş geçenlerinden biri olduğunu söyledi.

Yakın akrabalardan birkaç kişi daha kalmıştı. Büyük salonda oturuyorlardı. Prens Vasiliy, tembel adımlarla Piyer'e yaklaştı. Piyer ayağa kalkıp artık vaktin geciktiğini söyledi. Prens Vasiliy, sanki söylediği şey çok garipmiş, böyle bir sözü işitmek bile doğru değilmiş gibi soran bir bakışla ona baktı. Ama yüzündeki o ciddi ifade hemen kayboldu, Piyer'in kolunu aşağı doğru çekerek onu yerine oturttu ve şefkatle gülümsedi.

Çocuklarını küçüklüklerinden beri sevip okşamaya alışmış ana babalar gibi her zamanki kayıtsız, yumuşak tavrıyla kızına dönerek:

– Eh söyle bakalım Lyolya,[1] ne var ne yok? diye sordu. Prens Va-

1 Elen adının değişik bir biçimi.

siliy, bu yumuşak tavrı başka ana babaların tavırlarını taklit ederek öğrenmişti.

Sonra tekrar Piyer'e döndü. Yeleğinin üst düğmesini çözerek:

– Sergey Kuzmiç her taraftan... diye söylendi.

Piyer gülümsedi, ama gülümseyişinden, o anda Prens Vasiliy'i ilgilendiren şeyin Sergey Kuzmiç'ten söz ederek anlattığı hikâye olmadığını anlamıştı. Prens Vasiliy de Piyer'in bunu anladığını sezmişti. Birden bir şeyler mırıldanarak dışarı çıktı. Piyer, Prens Vasiliy'in bile şaşkın bir halde olduğunu fark etmişti. Bu yaşlı salon adamının böyle şaşalamış, utanmış görünmesi Piyer'e dokundu; dönüp Elen'e baktı. Ama o da utanmış görünüyor ve bakışıyla, "Ne yapalım, suç sizde!" diyor gibiydi:

Piyer, "Ne olursa olsun, o çizginin ötesine geçmeli, ama yapamıyorum, yapamıyorum!" diye düşünüyordu. Bunun üzerine gene başka şeylerden söz açtı, Sergey Kuzmiç'i ve o hikâyenin ne olduğunu sordu. Çünkü kendisi onu iyice duyamamıştı. Elen gülümseyerek, "Ben de bilmiyorum," karşılığını verdi.

Prens Vasiliy salona girdiğinde prenses, yaşlı bir hanıma Piyer'den söz ediyordu:

– Tabii, *c'est un parti brillant, mais le bonheur, ma chère...*[1]

Yaşlı bayan:

– *Les mariages se font dans le cieux,*[2] diye karşılık veriyordu.

Prens Vasiliy, sanki hanımların konuştuklarını işitmiyormuş gibi salonun uzak köşesine gidip divana oturdu. Uykuya dalmış gibi gözlerini kapadı. Başı göğsüne düşer gibi oldu. Birden gözlerini açtı. Karısına:

– *Aline, allez voir ce qu'ils font,*[3] dedi.

Prenses kapıya doğru gitti, anlamlı, ama kayıtsız bir tavırla önünden birkaç defa geçti ve öbür misafir odasına baktı. Piyer ile Elen aynı şekilde oturuyor, konuşuyorlardı. Prenses, kocasına:

– Hep aynı şey! dedi.

Prens Vasiliy, kaşlarını çattı, ağzı bir yana çekildi, yanakları ona özgü kaba, tatsız bir ifadeyle çekilip durmaya başladı; sil-

1 Parlak bir kısmettir, ama azizim mutluluk...

2 Nikâhta keramet vardır.

3 Aline, gidip bakın ne yapıyorlar.

kindi, ayağa kalktı, başını geriye doğru atarak kararlı adımlarla, hanımların yanından geçerek küçük misafir odasına girdi. Hızla ve sevinçle Piyer'e yaklaştı. Prensin yüzünde öyle olağanüstü bir heyecan ifadesi vardı ki Piyer onu görür görmez korkuyla ayağa kalktı.

Prens Vasiliy:

– Tanrı'ya şükür! dedi. Eşim bana her şeyi anlattı!

Bir koluyla Piyer'e öbür kolu ile kızına sarılmıştı:

– Yavrucuğum, Lyolya'cığım. Çok çok memnun oldum, dedi.

Sesi titremeye başlamıştı:

– Babanı severdim... Göreceksin sana iyi bir eş olacak... Tanrı sizi korusun!

Kızını bağrına bastı, sonra Piyer'i kucakladı, onu o buruşmuş dudaklarıyla öptü. Yanakları gerçekten gözyaşlarıyla ıslanıyordu:

– Prenses buraya gelsene! diye seslendi.

Prenses de salondan çıktı, o da ağlamaya başladı. İhtiyar hanım da gözlerini mendille siliyordu. Piyer'i öpüyorlardı. O da birkaç defa güzel Elen'in elini öptü. Bir süre sonra onları tekrar baş başa bıraktılar.

Piyer, "Bütün bunların olması gerekiyordu, başka türlü olmasına imkân yoktu. Onun için artık 'İyi mi oldu, kötü mü oldu?' diye sormakta bir anlam yok. İyi olmuştur, çünkü artık her şey belli ve o rahat, tedirgin edici düşünce de ortadan kalktı," diye düşünüyordu. Hiçbir şey söylemeden nişanlısının elini tutuyor, onun inip kalkan o güzel göğsüne bakıyordu.

Yüksek sesle, "Elen!" dedi, sonra sustu.

"Böyle zamanlarda özel bir şeyler söylenir," diye düşündü ama "böyle zamanlarda" ne söylenildiğini bir türlü hatırlayamıyordu. Genç kızın yüzüne baktı. Elen, ona biraz daha sokulmuştu. Yüzü al aldı. Piyer'in gözlüğünü işaret ederek:

– Ah, şunları... şu şeyi çıkarsanıza, dedi.

Piyer gözlüğünü çıkardı. Gözlüğünü çıkaran bütün insanların gözlerindeki o tuhaflığın dışında, bakışlarında korku da vardı. Eğilerek nişanlısının elini öpmek istedi, ama Elen çevik bir baş hareketiyle ona uzandı. Piyer'in dudaklarını kendi dudaklarıyla birleştirdi. Yüzündeki o değişik, o hoş olmayan şaşkın ifade Piyer'i şa-

şırtmıştı. "Artık iş işten geçti," diye düşündü. "Zaten onu seviyorum da..."

– *Je vous aime!*[1] dedi, "böyle zamanlarda" söylenmesi gereken sözü hatırlamıştı, ama bu sözlerin o kadar zavallı bir ifadesi vardı ki Piyer bunu söylediği için utandı.

Bir buçuk ay sonra evlenmiş, herkesin dediği gibi "harikulade güzel bir eşe ve milyonlara sahip bir adam" olarak Kont Bezuhovların Petersburg'daki yeniden onarılmış büyük evine yerleşmişti.

III

İhtiyar Prens Nikolay Andreiç Bolkonski, 1805 yılı Aralık ayında Prens Vasiliy'den bir mektup almıştı. Bu mektupta Prens Vasiliy onu oğluyla birlikte ziyaret edeceğini bildiriyordu. "Teftişe çıkıyorum ve tabii ki, sizi ziyaret etmek için yüz verstlik bir dönemeç yapmak benim için hiç önemli değil, çok saygıdeğer velinimetim" diye yazıyordu. "Anatol beni uğurlayacak, oradan orduya gidecek; ümit ederim ki, onun da tıpkı babası gibi size duyduğu büyük saygıyı şahsen belirtmesine izin verirsiniz."

Küçük prenses bunu işittikten sonra düşüncesizce:

– Eh Mariya'yı artık oraya buraya götürüp göstermeye bile lüzum kalmadı, talipler ayağımıza geliyorlar, dedi.

Prens Nikolay Andreiç yüzünü buruşturdu ve bir şey söylemedi.

Mektuptan iki hafta sonra, akşam vakti, önce Prens Vasiliy'in uşakları, ertesi günü de oğlu ile kendisi geldi.

İhtiyar Bolkonski, eskiden beri Prens Vasiliy'in karakteri konusunda pek yüksek bir kanaat beslemiyordu.

Özellikle son zamanlarda, Pavel ile Aleksandr'ın hükümdarlığı sırasında Prens Vasiliy, hem mevki hem de rütbe bakımından bu kadar çok yükseldikten sonra, bu düşünceleri daha da kuvvet bulmuştu. Şimdi ise mektuptaki imalarla küçük prensesin anlamlı sözlerinden sonra, işin içinde neyin olduğunu anlamış, Prens Vasiliy için beslediği o pek yüksek olmayan kanaat, Prens Nikolay Andreiç'in ruhunda düşmanca bir küçümseme duygusuna çevrilmişti. Ondan söz ederken durmadan "üff!" deyip duruyordu.

1 Sizi seviyorum!

Prens Vasiliy'in geleceği gün, Prens Nikolay Andreiç daha da hoşnutsuzluk içindeydi ve çok canı sıkılıyordu. Prens Vasiliy'in gelmesine mi canı sıkılıyordu yoksa canı sıkıldığı bir sırada Prens Vasiliy geldiği için mi kızıyordu, bu pek belli değildi ama sıkılıyordu işte. Bu yüzden Tihon, prense raporunu vermek için yanına çıkmamasını mimara daha sabahtan söylemişti. Mimarın dikkatini içeriden duyulan ayak seslerine çekerek:

– Duyuyor musunuz nasıl yürüyorlar? demişti. Topuklarına bütün ağırlıklarını vere vere yürüyorlar... Artık bunun ne anlama geldiğini biz biliriz...

Öyleyken, prens saat dokuzda yakası samurdan, kadifeli kürküyle, başında da aynı kürkten bir şapkayla her zaman olduğu gibi gezmeye çıktı. Bir gün önce kar yağmıştı. Prens Nikolay Andreiç'in gezindiği limonluğa giden yol temizlenmişti. Süpürülmüş karın üzerinde süpürge izleri görünüyordu, yolun iki tarafındaki yumuşak kar yığınlarından birine bir kürek saplanmıştı. Prens, limonluklardan, uşaklara ait dairelerden, yapılardan kaşları çatık olarak ve konuşmadan geçti. Kendisine evine kadar yol arkadaşlığı eden ve hem yüzü, hem davranışlarıyla tıpkı efendisine benzeyen, yaşlı kahyasına:

– Kızakla geçilebilir mi oradan? diye sordu.

– Kar kalın, ekselans. Ben daha önceden geçidi süpürmelerini emretmiştim.

Prens başını eğerek kapıya yaklaştı, kahya "Allah'a çok şükür fırtına geçti," diye düşündü, sonra:

– Oradan arabayla geçmek zor oldu, ekselans, diye devam etti. Duyduğum kadarıyla, bir bakan gelip ekselansınızı ziyaret edecekmiş öyle mi?

Prens, kâhyaya doğru döndü kaşlarını çatarak ona dik dik baktı:

– Ne, bakan mı? Hangi bakan? Kim emretmiş? diye o tiz ve sert sesiyle sordu: Demek yolu benim kızım için, prenses için temizlemediniz de, bakan için temizlediniz ha! Benim için bakan diye bir şey yoktur.

– Ekselans, ben sanıyordum ki...

Prens:

– Sanıyordun ha! diye bağırdı, sanıyordun ha... Haydutlar! Haylazlar! Ben sana sanmak nedir öğretirim...

Sözler dudaklarından gittikçe daha hızlı, daha karışık bir biçimde dökülüyordu. Bastonunu kaldırıp onunla vuracakmış gibi Alpatıç'a doğru salladı. Eğer kahya elinde olmayarak bu vuruştan sakınmamış olsaydı, belki bastonu indirecekti de. Nefes nefese:

– Sanıyormuş! Haylazlar! diye bağırıyordu.

Fakat Alpatıç o vuruştan sakınmak cüretini gösterdiği için korkuyla prense yaklaşıp dazlak kafasını söz dinlermiş gibi eğdiği halde ya da belki asıl bu yüzden prens, "Haylazlar! Yolu yine kapatsınlar!" diye bağırmaya devam ederken bastonunu tekrar kaldırmadı ve hızla içeriye girdi.

Yemekten önce prensin sinirli olduğunu bilen prenses ile Matmazel Bourienne onu ayakta bekliyorlardı; Matmazel Bourienne'in yüzü pırıl pırıldı, sanki, "Ben bir şey bilmiyorum, ben eskisi gibiyim, her zamanki gibiyim," diyordu. Prenses Mariya ise solgundu ve ürkek bir hali vardı. Gözlerini yere doğru indirmişti. Prenses Mariya'ya en zor gelen şey, böyle zamanlarda Matmazel Bourienne gibi davranmak gerektiğini bildiği halde bunu yapamamasıydı. Kendi kendine, "Hiçbir şeyi fark etmiyormuşum gibi davranırsam, babam kendisine anlayış göstermediğimi sanacak; benim de canım sıkılıyormuş, keyfim yerinde değilmiş gibi davranırsam (şimdiye kadar olduğu gibi) surat astığımı söyleyecek," diye düşünüyor ve buna benzer düşünceler aklına geliyordu.

Prens kızının korkulu yüzüne bakarak homurdandı:

– Ap... Budala mısın ne! diye söylendi.

Sonra yemek odasında bulunmayan küçük prenses için, "Öteki de yok! İşi şimdiden ona da yetiştirmişler!" diye düşündü.

– Prenses nerede? diye sordu. Saklanıyor mu?

Matmazel Bourienne neşeli bir tavırla gülümsedi:

– Kendini pek iyi hissetmiyormuş, odasından çıkmayacak. Onun durumunda olan biri için bu normal bir şey.

Prens "Hmm! Hmm! Kh! Kh!" diye homurdanıp aksırarak sofraya oturdu.

Tabağı ona temiz değilmiş gibi göründü; üzerindeki lekeyi gösterdi, tabağı fırlatıp attı. Tihon onu daha havadayken yakalayıp sofracıbaşıya verdi. Küçük prenses rahatsız değildi; ama prense

karşı öylesine yenilmez bir korku duyuyordu ki sinirli olduğunu duyunca odasından çıkmamaya karar vermişti.

Matmazel Bourienne:

– Ben çocuk için korkuyorum, demişti. Korkudan Allah bilir neler olur.

Zaten küçük prenses, Lısiye Gori'de her zaman ihtiyar prense karşı bir korku, aynı zamanda bir soğukluk duygusu içinde yaşıyordu ama duyduğu bu soğukluğun bilincine varamıyordu. Korkusu o kadar üstün geliyordu ki içindeki o duyguyu fark edemiyordu bile. Bu soğukluk duygusunu prens de duyuyordu, onun da içindeki küçümseme hissi bu duyguyu bastırıyordu. Küçük prenses Lısiye Gori'ye yerleştikten sonra özellikle Matmazel Bourienne'i sevmişti. Günlerini onunla geçiriyor, odasında gecelemesini rica ediyor, sık sık onunla kayınbabasını konuşuyor, onu çekiştiriyordu.

Matmazel Bourienne pembe küçük elleriyle beyaz peçetenin katlarını açarak:

– *Il nous arrive du monde, mon prince,* dedi. *Son excellence le prince Kouraguine avec son fils, à ce que j'ai entendu dire?*[1]

Prens onuruna dokunulmuş gibi:

– Hmm! *O excellence*[2] dediğiniz daha çocuktur... Onu memuriyete aldıran da benim, dedi. Yalnız oğlu neden geliyor, bunu anlayamıyorum. Belki Prenses Lizaveta Karlovna ile Prenses Mariya bunu bilirler; ama ben bilmiyorum. Oğlunu ne diye buraya getiriyor, bilmiyorum. Bana lazım değil.

Kızaran kızına baktı:

– Sen hasta mısın? Bakandan mı korkuyorsun yoksa? Demin o budala Alpatıç'in dediği gibi...

– Hayır, *mon père.*

Matmazel Bourienne konuşmaya münasebetsiz bir yerden başlamasına rağmen susmadı, limonluklardan, yeni açılan bir çiçekten söz ederek gevezelik etti durdu. Prens de çorbayı içince yumuşadı.

Yemekten sonra gelininin odasına gitti. Küçük prenses küçük bir masanın başında oturuyor, oda hizmetçisi Maşa ile sohbet ediyordu. Kayınbabasını görünce sarardı.

---

1 Bize misafir geliyormuş, prensim. Duyduğuma göre ekselans Prens Kuragin'le oğlu.

2 Ekselans.

Küçük prenses çok değişmişti. Şimdi güzel olmak şöyle dursun, çirkin bile sayılabilirdi. Yanakları sarkmış, dudağı yukarıya kalkmış, gözleri aşağı doğru çekilmiş. Prens ona kendini nasıl hissettiğini sorunca:

– Şöyle bir ağırlık duyuyorum, diye karşılık verdi.

– Bir şeye ihtiyacınız var mı?

– Hayır, *merci mon père.*

– Eh, peki öyleyse!

Prens odadan çıktı, uşakların bulunduğu kısma gitti. Alpatıç orada başını eğmiş duruyordu:

– Yol kapatıldı mı?

– Kapatıldı, ekselans; Allah aşkına bir defalık budalalığımı af buyurun.

Prens sözünü keserek o tabii olmayan gülüşüyle güldü:

– Eh, peki peki.

Elini uzattı, Alpatıç öptü. Sonra prens çalışma odasına gitti.

Prens Vasiliy akşamüstü geldi. Onu Proşpekt'te (ağaçlık yola öyle diyorlardı) arabacılarla uşaklar karşılamış, bağıra çağıra eşyalarla yüklü arabayı ve kızağı mahsus karla kapatılmış yolun üzerinden geçirerek evin bir kanadına doğru getirmişlerdi.

Prens Vasiliy ile Anatol'e ayrı ayrı odalar ayrılmıştı. Anatol ceketini çıkarmış, ellerini beline dayamış bir masanın başında oturuyor, o güzel iri gözlerini masanın bir köşesine dikmiş gülümseyerek bakıyordu. Bütün hayatını, birinin durup dururken düzene koymaya kalkıştığı ardı arkası kesilmeyen bir eğlence dizisi olarak görüyordu. Şimdi, kış günü o öfkeli ihtiyarla çirkin kızını görmek için yaptığı yolculuk da onun gözünde bir eğlenceydi. Her şeyin çok iyi, aynı zamanda çok eğlenceli olabileceğini tahmin ediyordu. "Madem kız zengin, neden evlenmeyelim yani?" diye düşünüyordu. "Fazla mal göz çıkarmaz ki..."

Tıraş oldu, şıklığına düşkün bir insan olarak artık kendisinde alışkanlık haline gelen bir titizlikle kokular süründü, sonra doğuştan sahip olduğu nazik ve aynı zamanda küçük dağları ben yarattım tavrıyla o güzel başını dimdik tutarak babasının odasına girdi. Prens Vasiliy'in yanında iki uşak uğraşıp didiniyor, onu giydirmeye çalışıyor, prens de heyecanla etrafına bakınıyordu. Oğlunu gö-

rünce ona, "Ha şöyle, tam istediğim gibisin," der gibi başını salladı. Anatol yolculuk boyunca birkaç defa yapmış oldukları bir konuşmayı devam ettirerek:

– Hayır, şaka etme babacığım, doğru söyle, gerçekten o kadar çirkin mi? Ha? diye sordu.

– Saçmalık yeter! En önemli şey şu: İhtiyar prense karşı çok saygılı olmaya ve akıllı davranmaya çalış!

Anatol:

– Eğer azarlamaya başlarsa ben giderim, dedi. Ben öyle ihtiyarlardan nefret ederim. Ne dedin?

– Unutma ki her şey senin tutumuna bağlı.

Bu arada kadınlar bölümünde yalnız bakanla oğlunun geldiği öğrenilmemiş, her ikisinin de tipleri iyice tarif edilmişti. Prenses Mariya odasında tek başına oturuyor, içinde uyanmış olan heyecanı bastırmaya çalışıyordu. Aynaya bakarak kendi kendine, "Ne diye yazdılar? Neden Liza bana bu işi açtı sanki? Böyle bir şey olamaz ki! Artık o hoşuma gitse bile hiçbir zaman onun yanında olduğum gibi görünemeyeceğim," diye söyleniyordu. Babasının bakışını hayalinden geçirdiği zaman, içinde müthiş bir korku duyuyordu.

Küçük prensesle Matmazel Bourienne, gereken bütün bilgiyi oda hizmetçisi Maşa'dan almışlardı; bakanın oğlunun kara kaşlı, al yanaklı yakışıklı bir delikanlı olduğunu, babasının nasıl ayaklarını güç bela sürükleyerek merdivenden çıktığını, oğlunun ise bir kartal gibi nasıl basamaktan üçer üçer çıkarak onu izlediğini hep öğrenmişlerdi. Küçük prensesle Matmazel Bourienne bu haberleri aldıktan sonra, daha koridordan işitilen heyecanlı seslerle prensesin odasına girdiler. Küçük prenses, karnını iki tarafa devire devire, kendini güçlükle bir koltuğa bıraktı:

– *Ils sont arrivés Marie,*[1] biliyor musunuz? dedi.

Artık üzerinde sabahleyin giydiği bluz yoktu. En güzel elbiselerinden birini giymişti, saçları iyice taranmıştı, ama yüzündeki heyecan yüz hatlarının sarkmış ve canlılığını yitirmiş olduğunu gizleyemiyordu. Petersburg sosyetesindeyken giydiği bu elbise içinde, ne kadar çirkinleştiği daha da göze çarpıyordu. Matmazel Bou-

1 Geldiler Marie.

rienne de giyiminde o güzel, körpe yüzünü daha çekici gösteren belirsiz bir değişiklik yapmıştı.

– *Eh bien et vous restez, comme vous êtes, chère princesse!* diye söze başladı. *On va venir annoncer que ces messieurs sont au salon; il faudra descendre et vous ne faites pas un petit brin de toilette!*[1]

Küçük prenses koltuktan kalktı, hizmetçiyi çağırmak için çıngırağı çaldı, sonra telaşla ve neşeyle Prenses Mariya için süslü bir giyim şekli tasarlamaya başladı; tasarladığını da yerine getirmeye koyuldu. Prenses Mariya, müstakbel nişanlının gelişi yüzünden heyecanlandığı için kadınlık gururunun kırıldığını hissediyor, bu heyecanı duymamasının imkânsız olduğunu iki arkadaşının da düşünmemesi daha çok gücüne gidiyordu. Kendi hesabına da onların hesabına da ne kadar utandığını söylemek heyecanını açığa vurmak demekti; bundan başka, süslenme tekliflerini reddetmesi ısrarlara ve ardı arkası kesilmeyen şakalara yol açacaktı. Kıpkırmızı olmuştu, o güzel gözlerindeki ateş söndü, yanaklarında yer yer lekeler belirdi. Sonra sık sık olduğu gibi yüzünde sevimsiz bir kurbanlık koyun ifadesiyle kendisini Matmazel Bourienne ile Liza'nın ellerine teslim etti. Her iki kadın da gerçekten içten bir duygu ve giyimin insanın yüzünü de güzelleştireceği konusunda kadınların sahip oldukları saf, aynı zamanda kesin inanışla onu giydirmeye koyuldular.

Liza, uzaktan prensese yan yan bakarak:

– Hayır, doğrusu, *ma bonne amie,*[2] bu elbise güzel değil, diyordu. Söyle de şu senin masakayı[3] versinler! Doğrusu bu! Belki de şu anda kaderin tayin edilecek. Bunun rengi çok açık, güzel değil! Hayır, güzel değil!

Güzel olmayan elbise değil, prensesin yüzü ile bütün vücuduydu, ama bunu ne Matmazel Bourienne ne de küçük prenses hissediyordu; onlara öyle geliyordu ki, yukarıya doğru taranmış saçlara mavi bir kurdele iliştirilse, kahverengi elbisenin üzerinden mavi bir eşarp sarkıtılsa ve buna benzer işler yapılsa, her şey düze-

1 Demek olduğunuz gibi duruyorsunuz sevgili prenses! Neredeyse bu beylerin salonda olduklarını haber verecekler, inmek gerekecek, öyleyken hiçbir hazırlık yapmıyorsunuz!

2 Sevgili arkadaşım.

3 Masaka: Koyu yeşil bir renk. Bu renkteki değerli kumaşlara verilen isim.

lecekti. O korkulu yüzü, o vücudu değiştirmenin imkânsız olduğunu, onun için o yüzün çerçevesini, süsünü ne kadar değiştirseler onun gene zavallı ve çirkin görüneceğini unutuyordu. Prenses Mariya'nın uslu uslu boyun eğdiği iki üç değişiklikten sonra, saçları yukarı doğru taranıp da (bu saç şekli onu büsbütün değiştiriyor, yüzünü daha da çirkin gösteriyordu) süslü masaka elbisesini giyerek mavi bir eşarpla durduğu zaman, küçük prenses iki defa etrafından dolaştı, küçük eliyle elbisenin şurasındaki burasındaki kırışıklıkları düzeltti, eşarbı biraz çekiştirdi, başını bir sağa bir sola eğerek ona baktı. Sonra kararlı bir tavırla ellerini iki yanına şiddetle indirdi:

– Hayır olmadı. *Non, Marie, décidément ça ne vous va pas! Je vous aime mieux dans votre petite robe grise de tous les jours. Non, de grâce faites cela pour moi.*[1]

Hizmetçiye:

– Katya! Prensese gri elbisesini getir, dedi, sonra güzel bir şey yaratmanın verdiği sevinçle gülümsedi, Bakın Matmazel Bourienne, göreceksiniz, bunu nasıl yapacağım.

Ama Katya istenilen elbiseyi getirdiğinde Prenses Mariya hâlâ aynanın önünde hareketsiz duruyor, yüzüne bakıyor ve aynada gözlerinin yaşla dolduğunu, dudaklarının da hıçkırarak ağlayacakmış gibi titrediğini görüyordu. Matmazel Bourienne:

– *Voyons, chère Princesse,* dedi. *Encore un petit effort!*[2]

Küçük prenses elbiseyi hizmetçinin elinden alarak Prenses Mariya'ya yaklaşıyordu:

– Hayır, bu sefer bu işi çok sade ve şirin bir şekilde yapalım, diyordu.

Küçük prensesin, Matmazel Bourienne'in ve nedense gülmeye başlayan Katya'nın sesleri, kuş cıvıltısını andıran neşeli bir cıvıltı halinde birbirine karışıyordu. Prenses Mariya:

– *Non, laissez– moi!*[3] dedi.

Sesi o kadar ciddi, o kadar acı doluydu ki o kuş cıvıltıları hemen

---

1 Hayır Marie, doğrusu bu size yakışmıyor! Gündelik gri elbisenizle sizi daha güzel buluyorum. Hayır, hatırım için deneyin bunu.

2 Haydi prenses, küçük bir çaba daha!

3 Hayır, bırakın beni!

kesildi. Hepsi o gözyaşlarıyla dolu ve onlara açık açık yalvararak bakan düşünceli güzel gözlere baktılar, o zaman ısrar etmenin faydasız, hatta zalimce bir şey olduğunu anladılar.

Küçük prenses:

– *Au moins changez de coiffure,*[1] dedi.

Sonra Matmazel Bourienne'e dönerek onu azarlar gibi söylendi:

– *Je vous disais,Mariya a une de ces figures, aux quelles ce genre de coiffure ne vas pas du tout, Mais du tout! Changez de grâce.*[2]

Prenses Mariya'nın gözyaşlarını güç bela tuttuğunu belli eden sesi duyuldu:

– *Laissez-moi, laissez-moi, tout ça m'est parfaitement égal!*[3]

Matmazel Bourienne ile küçük prenses, kendi kendilerine Prenses Mariya'nın bu durumda çok çirkin olduğunu, her zamankinden daha çirkin göründüğünü itiraf etmek zorundaydılar. Ama artık iş işten geçmişti. Prenses Mariya onlara çok iyi bildikleri düşünceli, hüzünlü bir ifadeyle bakıyordu. Bu ifade onların içinde Prenses Mariya hesabına bir korku uyandırıyordu (Bu duyguyu prenses başka kimsede uyandırmıyordu.) ama onlar biliyorlardı ki, genç kızın yüzünde böyle bir ifade belirdiği zaman hiç konuşmaz, kararları da kesin olurdu. Liza:

– *Vous changerez, n'est-ce pas?*[4] dedi ve Prenses Mariya hiçbir cevap vermeyince odadan çıktı.

Prenses Mariya yalnız kalmıştı. Liza'nın istediğini yerine getirmedi; saçlarının biçimini değiştirmek şöyle dursun, aynada kendine bakmadı bile. Kuvveti bitmiş gibi ellerini de gözlerini de indirmiş, sessizce oturuyor, düşünüyordu. Hayalinde bir eş, bir erkek, kuvvetli, üstün ve anlaşılmaz bir çekiciliği olan, onu birden bambaşka mutlu bir âleme alıp götüren bir varlık canlanıyordu. Kendi çocuğunu düşünüyordu, tıpkı bir akşam önce sütninenin kızının kucağında gördüğü çocuk gibi... Onu bağrına bastığını hayalinden geçiriyordu. Kocası ayakta duruyor ve ona da ço-

---

1 Hiç olmazsa saç tuvaletinizi değiştirin.

2 Size söylemiştim. Mariya'nın öyle bir yüzü var ki bu çeşit saç biçimleri ona gitmez. Hiç ama hiç gitmez! Allah aşkına değiştirin şunu.

3 Bırakın beni, bırakın beni, benim için hepsi bir!

4 Değiştireceksiniz değil mi?

cuğa da sevgiyle bakıyordu. "Hayır, bu olamaz ben o kadar çirkinim ki!" diye söylendi.

Kapının öbür tarafından hizmetçi kızın sesi duyuldu:

– Çaya buyrun. Prens şimdi salona çıkıyor.

Prenses Mariya irkildi ve düşündüğü şeylerden korktu. Aşağıya inmeden önce ayağa kalktı, dua odasına girdi, bir kandille siyah yüzü aydınlanan büyük bir İsa tasvirine gözlerini dikerek birkaç dakika ellerini bitiştirmiş olarak karşısında durdu.

Prenses Mariya'nın içinde ona acı veren bir şüphe vardı. Acaba sevgi denilen mutluluğu, bir erkeğe karşı bir kadın olarak duyması mümkün müydü? Evliliği düşününce hayalinde aile mutluluğu içinde çocuklar canlanıyordu. Ama asıl kuvvetli ve gizli isteği, bir kadın olarak sevgiyi yaşamaktı. Bu duygu, başkalarından, hatta kendi kendinden de saklamaya çalıştıkça içinde daha da kuvvetleniyordu. "Allahım," diyordu, "kalbimde uyanan bu şeytanca duyguları nasıl bastırabilirim? Emirlerini rahatça yerine getirmek için bu kötü düşüncelerden, onları bir daha aklımdan geçirmemek üzere nasıl sıyrılayım?" Bu soruyu sorar sormaz Tanrı'nın verdiği karşılığı yüreğinde buluyor gibi oldu. "Kendin için hiçbir şey isteme; hiçbir şey arama, heyecana kapılma, haset etme. Bütün insanların olduğu gibi senin kaderin de bilinmeyen bir şey olarak kalmalıdır; gene de her şeye hazırmış gibi yaşa. Eğer Tanrı seni evlilik görevleriyle denemeyi isterse onun iradesini yerine getirmeye hazırlan! Bu sakinleştirici düşünceyle Prenses Mariya (ama gene de bu dünyaya yakışan yasak bir aşk yaşamak ümidiyle) içini çekerek haç çıkardı ve artık elbisesini de saç biçimini de içeriye girdiği zaman ne söyleyeceğini de hiç düşünmeden aşağıya indi. İnsanın saçlarından bir tek kılı bile iradesi olmadan düşürmeyen Tanrı'nın emri yanında, bütün bunların ne önemi olabilirdi?

IV

Prenses Mariya içeri girdiğinde, Prens Vasiliy oğluyla birlikte misafir odasına gelmişti. Orada küçük prenses ve Matmazel Bourienne'le konuşuyorlardı. Genç kız, o ağır yürüyüşüyle topuklarına basa basa

içeri girince erkeklerle Matmazel Bourienne ayağa kalktılar, küçük prenses de onu erkeklere göstererek, *"Voilà Marie,"*[1] dedi.

Prenses Mariya hepsini gördü, hem de iyice gördü. Prens Vasiliy'in onu görünce bir an için ciddileşerek hareketsiz kaldığını, ardından gülümsediğini, kendisinin nasıl bir etki bıraktığını merakla misafirlerin yüzlerinde okumaya çalışan küçük prensesin yüzünü gördü. Kurdelesi, güzel yüzü ve "o"na doğru çevirdiği her zamankinden daha heyecanlı bakışıyla Matmazel Bourienne'i de gördü; ama "o"nu göremedi. Yalnız odaya girdiği sırada kendisine yaklaşan büyük, parlak ve harikulade güzel bir şey fark etmişti. Genç kıza önce Prens Vasiliy yaklaştı. Prenses Mariya elinin üzerine eğilen saçsız başı öptü ve prensin sözlerine karşılık vererek aksine onu çok iyi hatırladığını söyledi. Sonra Anatol ona yaklaştı. Prenses Mariya onu hâlâ göremiyordu. Yalnız yumuşak bir elin, parmaklarını kuvvetle tuttuğunu, sonra üst tarafında pomatla iyice yatırılmış çok güzel kumral saçlar bulunan beyaz bir alna elinin hafifçe dokunduğunu hissetti. Ona baktığı vakit genç adamın yakışıklılığına şaşırıp kaldı. Anatol sağ elinin baş parmağını üniformasının delikli düğmesine geçirmiş, göğsünü kabartmış, sırtını hafifçe arkaya vermiş, yana attığı ayağını sallayarak, başı eğik, hiç konuşmadan, neşeli neşeli prensese bakıyordu; onu hiç düşünmediği belliydi. Anatol uyanık, hazırcevap ve güzel konuşmasını bilen bir insan değildi. Buna karşılık, sosyetede çok değer verilen bir özelliği vardı: Daima sakin durabiliyor, hiçbir şey kendine olan güvenini bozmuyordu. Kendine güveni olmayan bir insan ilk tanışmada susar, sonra susmasının yakışıksızlığını anladığını belli ederek bir şeyler söylemeye kalkışırsa işi berbat eder; ama Anatol susuyor, ayağını sallıyor, neşeyle prensesin saç tuvaletini seyrediyordu. Böyle sakin sakin uzun bir süre hiç konuşmadan durabileceği belliydi. Bu haliyle, "Eğer bu sessizlikten rahatsız olan varsa buyursun konuşsun, ben konuşmak istemiyorum," der gibiydi. Ayrıca kadınlara karşı takındığı tavırlarda her şeyden çok merak, korku, hatta sevgi uyandıran bir hava vardı. Bu haliyle kendi üstünlüğünü kavradığını ve onları küçümsediğini belirtiyordu. Sanki, "Sizin ne olduğunuzu bilirim ben, bilirim! Hem ne diye sizinle uğraşayım sanki. Hemen de her şeye ha-

1 İşte Mariya.

zırsınız!" diyordu. Belki de kadınlarla karşılaştığı zaman bunu düşünmüyordu (hatta böyle şeyler düşünmediği muhakkaktı. Çünkü zaten az düşünürdü.) ama öyle bir hali, bir havası vardı. Prenses Mariya bunu sezdi, onu meşgul edeceğini düşünmek cüretinde bile bulunmadığını belirtmek istiyormuş gibi ihtiyar prensle konuşmaya başladı. Küçük prensesin beyaz dişlerinin üzerinden ikide bir yukarı kıvrılan üstü hafif tüylü dudağı ve ince sesi sayesinde konuşma hareketli, herkesi ilgilendiren bir hal aldı. Küçük prenses, Prens Vasiliy'i neşeli, geveze insanların tanıdıkları şakacı bir tavırla karşılamıştı; böyle bir tavır, bunu takınan insanla diğerleri arasında çoktan beri var olan şakalı, neşeli, çoğu herkes tarafından bilinmeyen, eğlenceli anıların bulunduğunu düşündürür; oysa Prens Vasiliy ile küçük prenses arasında böyle anılar olmadığı gibi olamazdı da. Yine de Prens Vasiliy de bu havaya ayak uydurmuştu; küçük prenses hiçbir zaman olmamış gülünç olayların anıları içine pek az tanıdığı Anatol'ü de sürüklemişti. Matmazel Bourienne bu herkesi ilgilendiren anılara katılmış, hatta Prenses Mariya da memnuniyetle bu neşeli anılara sürüklendiğini hissetmişti. Küçük prenses tabii Fransızca olarak Prens Vasiliy'e:

– İşte şimdi hiç olmazsa sizden tam anlamıyla yararlanacağız, diyordu. Hem de bu, Anet'in toplantılarına benzemiyor, onlardan hep kaçardınız. Bizim *chère Anete*'i hatırlıyorsunuz tabii!

– Siz Anet'in yaptığı gibi politikadan söz etmeyeceksiniz ya!

– Ya bizim küçük çay masasını hatırlıyor musunuz?

– Tabii.

Küçük prenses Anatol'e sordu:

– Siz niye hiç Anet'e gelmediniz?

Sonra göz kırparak:

– Ha, biliyorum biliyorum dedi. Kardeşiniz İppolit bana yaptıklarınızı anlatmıştı. Sizi gidi sizi!

Küçük parmağını onu tehdit ediyormuş gibi salladı:

– Daha Paris'teyken yaptığınız marifetleri biliyorum!

Prens Vasiliy, sanki genç kadın oradan kaçacakmış da kendisi ona güçlükle engel oluyormuş gibi küçük prensesin elini sımsıkı yakalayarak oğluna döndü:

– Peki, İppolit sana söylemedi mi? diye sordu. Sana sevimli pren-

sese çılgınca âşık olduğunu, prensesin onu *le mettait à la porte*[1] söylemedi mi?

Sonra Prenses Mariya'ya döndü:

– *Oh! C'est le perle des femmes, princesse!*[2]

Paris'ten bahsedilince Matmazel Bourienne bunu fırsat bilerek ortak konuşmalara anılarıyla katıldı.

Cesaret göstererek Anatol'ün Paris'ten çoktan mı ayrıldığını ve bu kentten hoşlanıp hoşlanmadığını sordu. Anatol, Fransız kızına gülümseyerek bu soruya seve seve karşılık verdi; kıza bakarak onunla vatanı konusunda sohbet etmeye başladı. Güzel Bourienne'i gördüğü anda, burada Lisiye Gori'de canının sıkılmayacağını düşünmüştü. Onu tepeden tırnağa süzerek, "Hiç de fena değilmiş!" diye söylenmişti. "Hiç fena değilmiş bu *demoiselle de compagnie.*[3] İnşallah bana vardığı vakit, bunu da yanına alır, *la petite est gentille.*"[4]

İhtiyar prens, acele etmeden çalışma odasında giyiniyor, kaşlarını çatmış, ne yapacağını düşünüp duruyordu. Bu konukların gelişi canını sıkmıştı. "Bu Prens Vasiliy'le oğlu benim neyime gerek? Prens Vasiliy gevezenin biri, boş bir adam. Herhalde oğlu da ondan pek farklı değil," diye homurdanıyordu. Bu misafirlerin gelişiyle daima bastırmaya çalıştığı, çözülmemiş bir meselenin içinde yeniden belirmesine kızıyordu; ihtiyar prens bu konuda kendi kendini daima aldatmıştı. Mesele şuydu: Bir gün Prenses Mariya'dan ayrılmaya, onu kocaya vermeye razı olabilecek miydi? Prens asla bu soruyu kendisine doğrudan doğruya sormaya cesaret edemiyordu. Çünkü soracak olursa, kızının hakkına saygı göstererek karşılık vereceğini biliyordu. Onun hakkına saygı göstermek ise yalnız kendi duygularına değil, bütün hayat tarzına aykırı bir şeydi. Ona pek az değer veriyormuş gibi görünmesine rağmen Prenses Mariyasız bir hayat, Prens Nikolay Andreyeviç'e akıl almaz bir şey olarak görünüyordu. "Hem neden evlensin ki?" diye düşünüyordu. "Mutlu olmayacağı muhakkak. İşte Liza, Andrey'le evli (öyle sanıyorum ki bugün ondan daha iyi bir koca zor bulu-

1 Kapı dışarı ettiğini.

2 Oh! O, kadınların incisidir prenses!

3 Nedime.

4 Şirin bir şey bu küçük.

nur). Buna rağmen, hayatından memnun mu? Sonra bizim kızı sevip de kim alacak? Çirkin, beceriksiz bir kızdır. Onu çevresi için, zenginliği için alırlar. Hiç evlenmeden yaşayan yok mu? Öyleleri daha mutlu olurlar!" Prens Nikolay Andreyeviç giyinirken öyle düşünüyordu ama her şeye rağmen, daima geriye attığı o meselenin bir an önce çözümlenmesi gerekiyordu. Prens Vasiliy'in, oğlunu bir evlenme teklifi yapmak için getirdiği belliydi. Herhalde o gün ya da ertesi gün kesin bir karşılık isteyecekti. Adı sanı vardı, sosyetede de oldukça iyi bir mevki sahibiydi. Prens, "Eh, ne yapalım, ben de razıyım. Yeter ki kıza layık olsun. Onu da göreceğiz!" diye söyleniyordu. Yüksek sesle:

– Onu göreceğiz işte! diye tekrarladı. Göreceğiz bakalım!

Sonra her zamanki gibi dinç adımlarla misafir odasına girdi, oradakileri şöyle bir gözden geçirdi, küçük prensesin elbise değiştirdiğini, Bourienne'in kurdele takmış olduğunu, Prenses Mariya'nın o çirkin saç tuvaletini, Bourienne ile Anatol'ün gülümseyişlerini, herkes konuşurken kızı Prenses Mariya'nın yapayalnız kaldığını bir anda fark etmişti. Öfkeyle kızına bakarak, "Aptal gibi giyinmiş kuşanmış!" diye düşündü. "Utanmaz! Adamın ona aldırdığı bile yok!"

Prens Vasiliy'e yaklaştı:

– Ee hoş geldin, hoş geldin! Görüştüğümüze memnun oldum!

Prens Vasiliy, her zamanki gibi kendine güvenen, kayıtsız bir tavırla çabuk çabuk konuştu:

– Değerli bir dost için yedi verstlik yol, yol değildir. Bu benim öbür oğlum, sevmeni ve korumanı dilerim.

Prens Nikolay Andreyeviç, Anatol'ü tepeden tırnağa süzdü.

– Aslan gibi! Aslan gibi! dedi. Haydi, gel bakalım öp beni.

Genç adama yanağını uzattı. Anatol ihtiyar adamı öptü, sonra hiç heyecana kapılmadan sakin sakin babasının kendisine anlattığı münasebetsizliklerden birini yapacak mı diye merakla ona baktı.

Prens Nikolay Andreyeviç her zamanki yerine, divanın köşesine oturdu, yanına Prens Vasiliy'in oturması için bir koltuk çekti, yer gösterdi ve politik olaylarla olup bitenler hakkında sorular sormaya başladı. Prens Vasiliy'in anlattıklarını dikkatle dinliyor gibiydi, ama gözlerini Prenses Mariya'dan ayırmıyordu. Prens Vasiliy'in son sözlerini tekrarlayarak:

– Demek artık Postdam'dan yazıyorlar öyle mi? diye sordu ve birden yerinden kalkıp kızına yaklaştı, sen misafirler için mi böyle süslendin ha? diye sordu. Güzel, çok güzel olmuşsun! Konukların yanına yeni bir saç tuvaletiyle çıkmışsın. Ben de sana gene konukların yanında söylüyorum ki bundan böyle benden izin almadan kılığını, kıyafetini değiştirmeyeceksin!

Küçük prenses kızararak Prenses Mariya'yı savundu:

– Kabahat bende, *mon père.*

Prens Nikolay Andreyeviç kalktı, gelininin önünde topuklarını birbirine vurarak:

– Siz dilediğinizi yapabilirsiniz, dedi. Ama onun kendisini çirkinleştirmeye ihtiyacı yok, zaten çirkin!

Ağlayacak hale gelen kızına artık önem vermeden tekrar yerine oturdu. Prens Vasiliy:

– Aksine bu saç tuvaleti prensese çok yakışıyor, dedi.

Prens Nikolay Andreyeviç, Anatol'e dönerek:

– Ee, gel bakalım, prens oğlumuz. Adın neydi? dedi. Gel bakalım, konuşup tanışalım.

Anatol, "Hah, eğlence başlıyor işte!" diye düşündü ve gülümseyerek ihtiyar prensin yanına oturdu. İhtiyar çok yakından dik dik Anatol'e bakarak sordu:

– Bakın size ne diyeceğim: Diyorlar ki siz dış ülkelerde tahsil almışsınız oğlum. Babanızla benim gibi, okuma yazmayı bir papaz yardımcısından öğrenmemişsiniz. Söyleyin bana bakayım, şimdi süvari muhafız alayında mı hizmet görüyorsunuz?

Anatol gülmemek için kendisini zor tutarak:

– Hayır, ben orduya geçtim, dedi.

– Ya öyle mi? Çok iyi. Demek Çar'a ve vatana hizmet etmek istiyorsunuz yavrum? Savaştayız. Sizin gibi kuvvetli delikanlıların hizmet etmeleri gerekir. Orduda hizmet etmeliler. Söyleyin, cephede görev aldınız değil mi?

– Hayır prensim. Bizim alay sefere çıkmış. Ben ise şey... olarak kaydedildim.

Anatol bunu söyledikten sonra, gülerek babasına döndü:

– Ben ne olarak kaydedildim baba?

Prens Nikolay Andreyeviç gülmeye başladı:

– Çok iyi hizmet ediyormuşsunuz doğrusu. "Ben ne olarak kaydedildim!" diyor. Ha... Ha... Ha!..

Anatol prensten daha da yüksek sesle gülmeye başladı. Prens Nikolay Andreyeviç birden kaşlarını çattı, sonra Anatol'e:

– Haydi, git, dedi.

Anatol gülümseyerek tekrar hanımların yanına gitti. İhtiyar Prens, Vasiliy'e:

– Sen bunu üstelik dış ülkelerde tahsile göndermişsin Prens Vasiliy, öyle değil mi, ha? diye sordu:

– Ben elimden geleni yaptım; size de şu kadarını söyleyeyim ki orada verilen terbiye bizim verdiğimiz terbiyeden daha iyi.

– Evet, şimdi her şey başka türlü. Her şey yeni kurallara göre yapılıyor. Aslan gibi çocuk! Aslan! Haydi gel benim odama gidelim.

Prens Vasiliy'in koluna girerek onu çalışma odasına götürdü. Prens Vasiliy ihtiyar prensle yalnız kalınca, hemen ona beslediği ümidi ve isteğini bildirdi. İhtiyar prens öfkeyle:

– Yahu sen ne sanıyorsun? Ben onu zorla mı tutuyorum? Ondan ayrılamıyor muyum? Düşündüğü şeye bak! diye söylendi. Bana kalırsa isterlerse yarın evlensinler! Yalnız sana şunu söyleyeyim ki ben damadımı daha iyi tanımak isterim. Benim prensiplerimi bilirsin: Her şey açık olmalı! Yarın senin yanında ona sorarım, istiyor mu diye. İstiyorsa o zaman oğlan burada kalsın. Bir süre kalsın, ben de onu yakından tanıyayım.

Bunu söyledikten sonra hafifçe boğazını temizledi ve oğluyla vedalaşırken yaptığı gibi tiz bir sesle:

– Ondan sonra varsın evlensin, benim için hepsi bir! diye bağırdı.

Prens Vasiliy, karşısında bulunan adamın keskin zekâsı karşısında bir şeyler saklamanın gereksizliğe inanmış kurnaz bir insan tavrıyla:

– Size açıkça söyleyeyim, dedi. Siz insanların iç yüzünü olduğu gibi görüyorsunuz. Anatol dâhi değildir ama namuslu, iyi yürekli bir delikanlıdır. Çok iyi, candan bir evlattır.

– Peki, peki, güzel, görürüz!

Uzun bir süre erkeksiz yaşamış yalnız kadınların her zaman başına geldiği gibi, Prens Nikolay Andreyeviç'in evindeki üç kadın

da Anatol'ün gelişiyle o zamana kadar sürdürdükleri hayatın hayat olmadığını hissetmişlerdi. Düşünme, duyma, inceleme yetenekleri birdenbire on kat artmıştı, sanki o zamana kadar karanlıkta geçen hayatları, birden anlam dolu bir ışıkla aydınlanmıştı.

Prenses Mariya, yüzünün, saçlarının halini hatırlamıyor, bunları hiç düşünmüyordu. Bütün dikkati belki de kocası olacak insanın o güzel, açık bir ifade taşıyan yüzünde toplanmıştı. Anatol, ona iyi yürekli, cesur, kararlı, mert ve yüksek karakterli görünüyordu. Onun böyle olduğuna kesin olarak inanıyordu. Hayalinde hep ilerideki aile hayatıyla ilgili sayısız sahneler canlanıyordu. Bu hayalleri zihninden kovmaya, onları saklamaya çalışıyordu.

Prenses Mariya, "Ona karşı acaba çok mu soğuk davranıyorum?" diye düşünüyordu, "Kendimi tutmaya çalışıyorum, çünkü ruhumun derinliğinde daha şimdiden ona çok yakın olduğumu hissediyorum. Ama o benim onu düşündüğümü bilmiyor ki! Bu yüzden belki de ondan hoşlanmadığımı sanabilir."

Bunu düşündüğü için, Prenses Mariya yeni gelen misafire nezaket göstermeye çalışıyor, ama bunu da beceremiyordu. Anatol onun için, *"La pauvre fille! Elle est diablement laide,"*[1] diye düşünüyordu.

Anatol'ün gelişiyle öbürleri gibi büyük bir heyecana kapılmış olan Matmazel Bourienne, başka türlü şeyler düşünüyordu. Sosyetede belirli bir durumu, akrabaları, arkadaşları hatta vatanı bile olmayan güzel genç kız, tabii ki bütün ömrünü Prens Nikolay Andreyeviç'e hizmet etmek, ona kitap okumak, Prenses Mariya ile arkadaşlık etmekle geçirmeyi düşünmüyordu. Çoktandır, çirkin, kötü giyinen beceriksiz Rus prenseslerinden üstün olduğunu hemen fark ederek ona değer verebilecek, ona âşık olup kendisini buradan götürecek bir Rus prensini bekliyordu; işte sonunda bu Rus prensi çıkagelmişti. Matmazel Bourienne'in, teyzesinden duyduğu, sonunu da kendisinin uydurduğu bir hikâyesi vardı. Bunu hayalinde sık sık tekrarlamaktan hoşlanırdı. Bu, aldatılan ve evlenmeden kendisini bir erkeğe teslim ettiği için (hayalinde canlanan) *sa pauvre mère*[2] tarafından azarlanan bir genç kızın hikâyesiydi. Matmazel Bourienne'in, bu hikâyeyi kendisini baştan çıkaran erkeğe anlattığını hayalinde

1 Zavallı kız! Korkunç çirkin.

2 Biçare annesi.

canlandırarak sık sık gözyaşı dökecek kadar duygulandığı oluyordu. Güzel prens onu kaçıracak, sonra *sa pauvre mère* ortaya çıkacak, prens de onunla evlenecekti. Anatol'le Paris'ten söz ederken de Matmazel Bourienne'in zihninde ileride başına geleceklerin hikâyesi işte böyle canlanıyordu. Davranışlarına yön veren şeyler birtakım hesaplar değildi (bir dakika olsun ne yapacağını düşünmüyordu) ama bütün bunlar zihninde çoktandır hazırdı ve ancak şimdi Anatol'ün etrafında toplanıyordu. Bütün istediği onun hoşuna gitmek, elinden geldiği kadar kendini ona beğendirmekti.

Küçük prenses ise boru sesini duyunca dörtnala kalkan emektar bir alay beygiri gibi, hiç düşünmeden, içinde bulunduğu durumu unutmak, hiçbir gizli niyet beslemeden, kimse ile yarışmaya kalkışmadan, saf, aynı zamanda hoppaca bir neşeyle, alıştığı kırıtmaları sergilemeye hazırlanıyordu.

Anatol kadınların arasında, kadınların peşinden koşmaktan bıkmış bir erkek tavrını takındığı halde, bu üç kadın üzerindeki etkisini fark ederek gururlanıyordu. Ayrıca o güzel, o tahrik edici Bourienne'in karşısında, içinde şaşılacak bir hazla bir anda uyanıveren ve onu en kaba, en korkusuz davranışlara sürükleyen o hayvanca tutkuyu duymaya başlıyordu.

Çaydan sonra, orada toplananlar oturma odasına geçtiler ve prensesten klavsen çalmasını rica ettiler. Anatol, prensesin tam karşısında Matmazel Bourienne'in yanında dirseğini dayamış olarak duruyor, gülen gözleri sevinçle Prenses Mariya'ya bakıyordu. Prenses Mariya acıya benzeyen yakıcı, sevinçli bir heyecanla, üzerinde onun bakışlarını hissediyordu. Sevdiği sonat, onu en duygulu, en şiirli hayallere sürüklüyor, hissettiği bakışlar hayalindeki dünyayı daha da şiirli bir hale getiriyordu. Anatol'ün bakışları gerçi Prenses Mariya'ya çevrilmişti ama aslında ona ait değildi. O sırada, piyanonun altından ayağı ile dokunduğu Matmazel Bourienne'in küçücük ayağının hareketleriyle ilgileniyordu. Matmazel Bourienne de prensese bakıyordu, onun gözlerinde de Prenses Mariya'nın o zamana kadar fark etmediği ürkek bir sevinç ve ümit ifadesi vardı.

Prenses Mariya, Anatol'ün yüzüne bakmak cesaretini gösteremeden, üzerinde aynı bakışları hissederek düşünmeye devam ediyordu, "Bourienne beni ne kadar da seviyor! Şimdi ne kadar mut-

luyum. Böyle bir arkadaşla, böyle bir kocayla ne kadar mutlu olabilirim! Sahiden kocam olacak mı acaba?"

O akşam yemekten sonra herkes dağılmaya başladığında, Anatol prensesin elini öptü. Genç kız miyop gözlerine yaklaşan o güzel yüze bakmak cesaretini nasıl gösterdiğini kendisi de bilemiyordu. Anatol, prensesin elini öptükten sonra Matmazel Bourienne'in eline doğru eğildi (bu yakışık almaz bir şeydi, ama Anatol her şeyi o kadar güvenli, o kadar sade bir tavırla yapıyordu ki), Matmazel Bourienne kıpkırmızı oldu ve korkuyla prensese baktı. Prenses Mariya, *"Quelle délicatesse,"*[1] diye düşündü. "Yoksa Amélie (Matmazel Bourienne'in adı buydu.) benim onu kıskanabileceğimi, onun bana gösterdiği temiz sevgiye, bağlılığa değer vermeyeceğimi mi düşünüyor?" Matmazel Bourienne'in yanına yaklaştı, onu kuvvetle öptü. Anatol küçük prensesin eline doğru eğildi.

– *Non, non, non! Quand votre pere m'écrira que vous vous conduisez bien, je vous donnerai ma main à baiser. Pas avant.*[2]

Küçük prenses parmağını kaldırıp gülümsedi, sonra odadan çıktı.

V

Herkes dağıldı ve o gece yatağına yatar yatmaz hemen uykuya dalan Anatol'den başka, kimse gözünü kırpmadı. Prenses Mariya, "Sahiden o benim kocam mı? Bu yabancı, bu güzel, iyi yürekli adam, benim kocam mı olacak? En iyi tarafı iyi kalpli olması," diye düşünüyordu. Hemen hiçbir zaman duymadığı bir korku uyanmıştı içinde. Çevresine bakmaktan korkuyordu; ona sanki orada perdelerin arkasında karanlık köşede biri duruyormuş gibi geliyordu. O köşede duran şeytanın ta kendisiydi. O beyaz alınlı, kara kaşlı, kırmızı dudaklı erkek de oydu!

Çıngırağı çalarak hizmetçisini çağırdı, odasında yatmasını rica etti.

Matmazel Bourienne o gece uzun bir süre, kışlık bahçede dola-

1 Ne incelik.

2 Hayır, hayır, hayır! Babanız bana uslandığınızı yazdığı zaman elimi öptüreceğim size. Daha önce olmaz.

şıp durdu. Boş yere birisini bekliyordu. Bazen bilinmeyen birine gülümsüyor, bazen de doğru yoldan ayrıldığı için kendisini azarlayan *pauvre mère*'in hayalinden geçirdiği sözleriyle gözleri dolacak kadar duygulanıyordu.

Küçük prenses hizmetçiye yatağı iyi yapılmadığı için söyleniyordu. Ne yan ne de yüzükoyun yatabiliyordu. Hangi yana dönse bir ağırlık, bir rahatsızlık duyuyordu. Karnı rahatını bozuyordu. Bu rahatsızlığı şimdi daha da fazla duyuyordu, çünkü Anatol'ün gelişi onu daha büyük bir hızla geçmiş zamanlara, daha bu durumda olmadığı, her şeyin rahat, neşeli göründüğü zamanlara alıp götürüvermişti. Sırtında hırka, başında bir başlıkla koltukta oturuyordu. Katya, uykulu uykulu, saç örgüsü çözülmüş olarak üçüncü defadır ağır kuştüyü yatağı altüst edip kabartıyor, bir şeyler söyleniyordu. Küçük prenses:

– Sana söyledim, hep yamrı yumru, diyordu. Uyumak istiyorum ama olmuyor; demek ki suç bende değil!

Sesi ağlamaya hazırlanan bir çocuğun sesi gibi titremeye başlamıştı.

İhtiyar prens de uymuyordu. Tihon uykusunun arasında, prensin öfkeyle bir aşağı bir yukarı dolaştığını, burnunu sildiğini duyuyordu. İhtiyar prense öyle geliyordu ki kızı yüzünden hakarete uğramıştı. Hem de bu hakaret en çok acı veren cinstendi. Çünkü ona değil, bir başkasına, kendisinden daha çok sevdiği kızına yönelmişti. Kendi kendine bu işi başından sonuna yine düşünmeyi ve doğru olan, yapılması gereken neyse onu yapmayı kararlaştırmıştı. Ama bunu yapacak yerde, kendisini gittikçe daha çok sinirlendirmekten başka bir şey yapamıyordu.

"Rastgele biri önüne çıkıyor, baba da her şey de unutuluveriyor! Koşa koşa yukarı çıkıp saçlarını tarıyor, kuyruk sallıyor, bir şeye benzemeyen bir kılığa giriyor! Babasını başından atacağına seviniyor! Hem de benim bunları fark edeceğimi biliyor. Hınk... hınk... Hınk... Sanki ben görmüyor muyum ki o budala yalnız Buryenka'ya[1] bakıyor (onu da buradan defetmeli). Nasıl olur da bunu anlayamayacak kadar gururu olmaz! Kendi gururu yoksa bari benim gururumu düşünseydi. O sersemin onu aklından bile geçirmediğini, yalnız

1 Buryenka: Bourienne adının Rusçalaştırılmışı.

Bourienne'e baktığını ona göstermeli! Onda gururun bir parçacığı bile yok, ama ne olursa olsun, ona bunu göstereceğim."

İhtiyar prens, kızına Anatol'ün Bourienne ile flört etmek niyetinde olduğunu söylerse Prenses Mariya'nın gururunu kırmış olacağını, böylece kendi davasını da (kızından ayrılmamak isteği) kazanacağını biliyordu. Bu yüzden bunları düşününce sakinleşti. Tihon'a seslendi ve soyunmaya başladı. Tihon, onun entarisini kupkuru, ihtiyar, göğsü ağarmış tüylerle kaplı vücuduna geçirirken, ihtiyar prens, "Hangi Allah'ın belası onları buralara getirdi, bilmem ki!" diye düşünüyordu. "Onları ben çağırmadım. Gelip hayatımı altüst ettiler. Şunun şurasında, kaç günlük ömrüm kaldı ki?"

Entarisi daha başının üzerindeyken, "Canları cehenneme!" diye söylendi.

Tihon, ihtiyar prensin bazen düşüncelerini yüksek sesle açıklamak âdetini bilirdi. Onun için entarisinin altından meydana çıkan yüzün öfkeli, soran bakışlarını sakin bir yüzle karşıladı. Prens sordu:

– Yattılar mı?

Tihon, bütün iyi uşaklar gibi efendisinin düşüncelerinin ne yönde aktığını sezerdi. O anda Prens Vasiliy ile oğlunu sorduğunu anladı:

– Yattılar, ışığı da söndürdüler, ekselans.

Prens çabuk çabuk:

– Olacak şey değil! Olacak şey değil! diye söylendi. Ayaklarını terliklerine kollarını da sabahlığının kollarına geçirerek üzerinde yattığı divana yürüdü.

Matmazel Bourienne ile Anatol arasında hiçbir şey konuşulmadığı halde, romanın *pauvre mère*'in gelişine kadar olan birinci kısmı konusunda birbirlerini çok iyi anlamış, birbirlerine gizlice birçok şeyler söylemeleri gerektiğini kavramış, bu yüzden ertesi günü sabahtan itibaren baş başa kalmak fırsatını aramışlardı. Prenses Mariya, her zamanki saatinde babasının çalışma odasına giderken Matmazel Bourienne de Anatol ile kışlık bahçede buluşmuştu.

Prenses Mariya, o gün çalışma odasının kapısına bambaşka bir şekilde titreyerek yaklaşmıştı. Ona öyle geliyordu ki o anda kaderinin tayin edileceğini de kendisinin bu konuda ne düşündüğünü de herkes biliyordu. Hem Tihon'un yüzünde, hem de Prens Vasi-

liy'in koridorda elinde sıcak su dolu bir kapla rastladığı ve onu görünce yerlere kadar eğilen oda hizmetçisinin yüzünde aynı ifadeyi okumuştu.

O sabah ihtiyar prens, kızına karşı büyük bir sevgi ve bambaşka bir ilgi gösterdi. Prenses Mariya, babasının yüzündeki bu ilgi ifadesini iyi biliyordu. Bu ifade, onun yüzünde Prenses Mariya aritmetik problemini kavrayamadığı, bunun üzerine babasının, sıkıntıdan kuru ellerini yumruk yapıp sıkarak yanından uzaklaştığı, alçak sesle birkaç defa hep aynı sözleri tekrarladığı zaman belirirdi.

Prens, hemen konuya girip kızına "siz" diyerek söze başladı. Yapmacık bir tavırla gülümsüyordu.

– Bana sizin için bir teklif yaptılar, dedi. Öyle sanıyorum ki siz de Prens Vasiliy'in buraya yetiştirmesiyle birlikte (Prens Nikolay Andreyeviç, Anatol için "yetiştirme" diyordu.) benim güzel gözlerimin hatırı için gelmediğini anlamışsınızdır. Dün akşam bana sizin için bir teklifte bulundular. Siz ise prensiplerimi biliyorsunuz, bu yüzden düşüncenizi sormaya karar verdim.

Prenses Mariya kızarıp bozararak:

– Sözlerinizi nasıl anlamalıyım *mon père*? diye sordu.

Babası öfkeyle bağırdı:

– Nasıl anlamalıymış! Prens Vasiliy seni zevkine uygun bir gelin sayıyor ve yetiştirmesi için sana talip oluyor. Anlayacağın bu! Nasıl anlamalıymışmış? Şimdi ben sana soruyorum.

Prenses mırıldandı:

– Ne düşündüğünüzü bilmiyorum ki, *mon père*!

– Ben mi? Ben mi? Beni bu işte bir kenara bırakın. Evlenecek olan ben değilim. Siz ne düşünüyorsunuz? Öğrenmek istenilen budur.

Prenses, babasının bu işe iyi bir gözle bakmadığını görüyordu. Ama o anda aklına gelen şey şuydu: Kaderi ya şimdi tayin edecekti ya da hiçbir zaman. Gözlerini yere indirdi; çünkü babasının bakışları altında doğru dürüst düşünemeyeceğini, yalnız her zaman olduğu gibi ona boyun eğeceğini anlıyordu:

– Benim tek istediğim sizin istediğinizi yerine getirmektir, dedi. Ama düşüncemi soracak olursanız...

Sözünü bitiremedi, prens sözünü kesti:

– Çok güzel doğrusu! diye bağırdı. Cihazınla birlikte seni ala-

cak, bu arada Matmazel Bourienne'i de götürecek. O kız karısı olacak, sana gelince...

Prens sustu. Bu sözlerin kızının üzerinde bıraktığı etkiyi fark etmişti. Genç kız başını eğmiş, ağlamaya hazırlanıyordu:

– Haydi, haydi! Şaka ediyorum, şaka ediyorum, dedi. Yalnız şunu aklında tut prenses: Benim prensibime göre, bir kız istediğini seçmekte serbesttir. Seni serbest bırakıyorum. Yalnız şunu unutma ki mutluluğun vereceğin karara bağlı. Beni bir yana bırak.

– Ama ben bilmiyorum ki *mon père*...

– Söylenecek bir şey yok! O oğlan emir kulu! Yalnız seninle değil, kiminle evlenmesini isterlerse onunla evlenir; sen ise seçmekte serbestsin... Odana git, her şeyi iyice düşün. Bir saat sonra da yanıma gel ve bana onun yanında şunu söyle; evet mi, hayır mı? Biliyorum şimdi gidip dua edeceksin. Eh, ne yapalım, dua et! Ama düşünsen daha iyi olacak. Haydi git!

Prenses sis içinde kalmış gibi sallana sallana çalışma odasından çıkarken bile prens hâlâ:

– Evet mi, hayır mı? Evet mi, hayır mı? Bunu söyleyeceksin! diye bağırmaya devam ediyordu.

Prensesin kaderi tayin edilmişti; hem de ona mutluluk verecek şekilde tayin edilmişti. Ama babasının Matmazel Bourienne için söylediği şey, korkunçtu. Belki de yanlıştır, diye düşünüyordu, ama gene de korkunçtu. Bunu düşünmekten kendini alamıyordu. Hep önüne bakarak hiç kimseyi görmeden, hiçbir şey işitmeden kışlık bahçeden geçiyordu. Birden tanıdık bir sesin fısıldadığını işiterek uyanır gibi oldu: Bu, Matmazel Bourienne'in sesiydi. Gözlerini kaldırdı. İki adım kadar ileride, kolunu Fransız kızının beline sarmış ona bir şeyler fısıldayan Anatol'ü gördü. Anatol o güzel yüzünde bir korku ifadesiyle dönüp prensese baktı. İlk anda Matmazel Bourienne'in belini bırakamadı. Matmazel Bourienne, Prenses Mariya'yı görmemişti.

Anatol'ün yüzünde, "Kim o? Kim var orada? Niçin? Bekleyin!" der gibi bir anlam vardı. Prenses Mariya hiçbir şey söylemeden onlara bakıyordu. Olup bitenleri anlayamıyordu. Sonunda Matmazel Bourienne bir çığlık atıp oradan kaçtı. Anatol sanki onu bu garip olayla alay etmeye davet ediyormuş gibi neşeli bir gülüşle Prenses

Mariya'nın önünde eğildi, sonra omuzlarını silkerek dairesine açılan kapıya doğru yürüdü.

Bir saat sonra Tihon, Prenses Mariya'yı çağırmaya geldi. Prensesi babasının yanına çağırıyordu, aynı zamanda Prens Vasiliy, Sergeyiç'in de orada olduğunu söyledi. Tihon, içeri girdiği sırada prenses, kendi odasında, divanın üzerinde oturuyor, ağlayan Matmazel Bourienne'i kollarının arasında tutuyor, hafif hafif başını okşuyordu. O güzel gözleri Matmazel Bourienne'in o şirin, küçük yüzüne bir hüzün ve sevgi ifadesiyle eskisi gibi sakin sakin bakıyor, ışıklar saçıyordu.

Matmazel Bourienne:

– *Non, Princesse, je suis perdue pour toujours dans votre coeur,*[1] dedi.

Prenses Mariya:

– *Pourquoi? Je vous aime plus que jamais,* diye karşılık veriyordu. *Et je tâcherai de faire tout ce qui est en mon pouvoir pour votre bonheur.*[2]

– *Mais vous me méprisez. Vous si pure, vous ne comprendrez jamais cet égarement de la passion. Ah, ce n'est que ma pauvre mère...*[3]

Prenses Mariya hüzünle gülümsüyordu:

– *Je comprends tout.*[4] Sakin olun, kardeşim ben babamın yanına gidiyorum, dedi ve dışarı çıktı.

Prens Vasiliy bacaklarını, birini ötekinin üzerinden ta yukarıdan aşırarak kavuşturmuş, elinde bir enfiye kutusu, son derece duygulanmış, bu duygulanmasına hem üzülüyormuş, hem bu haliyle kendisi de alay ediyormuş gibi, dudaklarında tatlı bir gülümseyişle oturuyordu. Prenses Mariya girince Prens Vasiliy aceleyle bir tutam enfiyeyi burnuna götürdü, sonra kalkıp genç kızın iki elini tuttu:

– *Ah, ma bonne, ma bonne,*[5] dedi, içini çekti sonra devam etti; *Le*

1 Hayır prenses, ben artık ebediyen gözünüzden düştüm.

2 Neden? Sizi eskisinden daha çok seviyorum ve mutlu olmanız için elimden geleni yapacağım.

3 Ama benden tiksiniyorsunuz. Siz öyle temizsiniz ki tutkunun beni nasıl böyle bir şeye sürüklediğini asla anlayamazsınız. Ah, ancak zavallı anneciğim...

4 Her şeyi anlıyorum.

5 Ah güzelim, güzelim.

sort de mon fils est en vos mains. Décidez, ma bonne, ma chère, ma douce Marie, que j'ai toujours aimée, comme ma fille.[1]

Yanından uzaklaştı. Gözlerinde gerçekten yaşlar belirdi. Prens Nikolay Andreyeviç, "Hıh... hıh..." diye genzini temizledi.

– Prens, yetiştirmesi... yani oğlu adına sana evlenme teklif ediyor. Prens Anatol Kuragin'in eşi olmak istiyor musun, istemiyor musun? Sen sadece "evet" ya da "hayır" de, diye bağırdı. Sonra ben de kendi düşüncemi söylemek hakkını kullanırım. Evet kendi düşüncemi, yalnız kendi düşüncemi söylerim, diye ekledi. Bunu Prens Vasiliy'e dönerek ona soran bakışlarına karşılık verir gibi söylemişti:

– Evet mi, hayır mı? Haydi söyle!

Prenses Mariya kararlı bir tavırla:

– Benim isteğim sizin yanınızdan hiçbir zaman ayrılmamak, hayatımı sizin hayatınızdan hiçbir zaman ayırmamaktır, dedi.

Bunu söyledikten sonra da o güzel gözleriyle bir Prens Vasiliy'e, bir babasına baktı.

– Ben evlenmek istemiyorum.

Prens Nikolay Andreyeviç, kaşlarını çatarak kızını elinden tuttu, onu kendisine çekti, öpecek yerde kendi alnını onun alnına dokundurdu ve tuttuğu eli öyle bir sıktı ki prenses yüzünü buruşturarak hafifçe bağırdı.

Prens Vasiliy ayağa kalktı:

– *Ma chère, je vous dirai, que c'est un moment que je n'oublierai jamais, jamais, mais, ma bonne, est-ce que vous ne nous donnerez pas un peu d'espérance de toucher ce coeur, si bon, si généreux. Dites, que peut-être... L'avenir est si grand. Dites: peut-être?*[2]

– Ben içimde ne varsa onu söyledim. Prens, bana şeref verdiniz, teşekkür ederim ama hiçbir zaman oğlunuzun eşi olmayacağım.

İhtiyar prens:

– İşte böyle aziz dostum! Seni gördüğüme çok çok memnun ol-

1 Oğlumun kaderi ellerinizin arasındadır. Her zaman kızım gibi sevdiğim, benim iyi, benim tatlı, sevgili Marieciğim, karar verin.

2 Azizim, bunun hiç, hiçbir zaman unutmayacağım bir an olduğunu size söyleyebilirim; ama güzelim öylesine iyi, öylesine cömert olan bu yüreği yumuşatmak için bize biraz umut vermeyecek misiniz? Belki, deyiniz... Gelecek bilinmez ki. Söyleyin: Belki mi?

dum. Sen de odana git prenses. Haydi! dedi. Sonra Prens Vasiliy'e sarıldı: Seni gördüğüme çok, çok memnun oldum, diye tekrarladı.

Prenses Mariya, "Benim görevim başka," diye düşünüyordu. "Benim görevim başka bir mutluluk, sevgiden, fedakârlık etmekten doğan bir mutluluk duymak. Bu yüzden ne pahasına olursa olsun, zavallı Amélie'nin mutlu olmasını sağlayacağım. Onu öylesine bir tutkuyla seviyor, öylesine müthiş bir pişmanlık duyuyor ki onunla evlenmesi için elimden ne gelirse yapacağım. Eğer Anatol zengin değilse maddi imkânları ona ben sağlayacağım, babamdan isterim, Andrey'den isterim. Onun karısı olduğu zaman öyle mutlu olacağım ki. Öylesine zavallı, öylesine yalnız, öylesine herkese yabancı ve kimsesiz ki. Hem madem kendisini kaybedecek bir hale düştü, demek onu o kadar büyük bir tutkuyla seviyor, Tanrım! Belki ben de onun yerinde olsaydım aynı şeyi yapardım.

VI

Rostovlar uzun zamandan beri Nikoluşka'dan haber alamamışlardı; ancak kış ortalarında konta, elden bir mektup verilmiş, kont da zarfın üstündeki adresten oğlunun el yazısını tanımıştı. Kont mektubu alınca korkuyla, kimseye görünmemek için parmaklarının ucuna basarak acele acele odasına koştu, kapıyı içeriden kilitledi ve mektubu okumaya başladı. Anna Mihailovna (evde olup biten her şeyi öğrendiği gibi) mektubun geldiğini öğrenince sessiz adımlarla kontun odasına girdi ve onu, elinde mektupla, hem hıçkıra hıçkıra ağlar, hem güler bir halde buldu.

Anna Mihailovna, durumunun düzelmesine rağmen hâlâ Rostovlarda oturuyordu.

Anna Mihailovna, her üzüntüyü paylaşmaya hazır hüzünlü ve soran bir ifadeyle:

– *Mon bon ami,*[1] dedi.

Kont daha çok hıçkırmaya başladı:

– Nikoluşka... mektup... yaralan... mı... mış... *ma chère...* yaralı... yavrum benim... kontesciğim... subaylığa terfi etmiş... Tanrı'ya şükür... kontesciğime nasıl söylemeli?

1 Sevgili dostum.

Anna Mihailovna, yanına oturup mendiliyle kontun gözyaşlarını, bu yaşlarla ıslanmış mektubu ve kendi gözyaşlarını sildi, mektubu okudu, kontu sakinleştirdi. Kontesi öğle yemeğinde ve çaya kadar olan süre içinde hazırlamaya, çaydan sonra Tanrı'nın yardımıyla ona her şeyi açıklamaya karar verdi.

Anna Mihailovna, bütün yemek boyunca savaşla ilgili söylentilerden, Nikoluşka'dan söz etti, iki kez ondan son olarak ne zaman mektup alındığını sordu (Oysa, bunu önceden biliyordu) ve belki de o gün bir mektup alınabileceğini söz arasında söyledi. Kontes bu imaları duydukça, her seferinde meraklanmaya, endişeyle bir konta bir Anna Mihailovna'ya bakmaya başlıyor, Anna Mihailovna da hiç belli etmeden konuşmayı önemsiz konulara yöneltiyordu. Bütün aile içinde, seslerin, bakışların, yüz ifadelerinin en küçük değişikliklerini en iyi hissedebilen Nataşa, yemeğin başlangıcından beri kulak kabartmış ve babasıyla Anna Mihailovna arasında bir şeylerin döndüğünü, bunların ağabeyiyle ilgili olduğunu, Anna Mihailovna'nın da bir hazırlık yaptığını kavramıştı. Ama bütün cesaretine rağmen (Nataşa, annesi Nikoluşka ile ilgili haberler konusunda aşırı derecede duygulandığını biliyordu.) sofrada soru soramadı; tedirginlikten yemekte bir şey yemiyor, dadısının ikazlarını dinlemiyor, iskemlesinin üzerinde kıpırdayıp duruyordu. Yemekten sonra ok gibi fırladı. Anna Mihailovna'nın peşinden koştu; oturma odasına varınca da bir koşuda boynuna atıldı:

– Teyzeciğim, canım teyzeciğim, söyleyin, ne var?

– Bir şey yok, yavrum.

– Hayır, bir tanecik, canım, sevgili teyzeciğim, şeker teyzem, benden kurtulamazsınız. Biliyorum ki siz bir şeyler biliyorsunuz.

– *Vous êtes une fine mouche, mon enfant,*[1] dedi.

Nataşa, Anna Mihailovna'nın yüzünde sorusunun karşılığını okuyarak çığlık attı:

– Nikolenka'dan mektup geldi, değil mi? Muhakkak gelmiştir!

– Aman, Allah aşkına daha dikkatli ol; senin *maman*'a ne büyük bir darbe olabilir, biliyorsun!

– Dikkatli olacağım, olacağım, ama anlatın. Anlatmayacak mısınız? Öyleyse ben de şimdi gider söylerim.

1 Cin gibisin yavrum.

Anna Mihailovna kimseye söylememesi şartıyla, Nataşa'ya mektupta nelerin yazılı olduğunu kısaca anlattı. Nataşa haç çıkararak:

– Namusum, şerefim üzerine söz veriyorum, diyordu: Kimseye söylemeyeceğim!

Sonra hemen Sonya'nın yanına koştu. Gurur ve sevinçle:

– Nikolenka... yaralıymış... mektup... diye söylendi.

Sonya bir anda sapsarı kesildi, ancak:

– Nikolay! diyebildi.

Nataşa ağabeyinin yaralandığını bildiren sözlerin Sonya'daki etkisini görünce ilk defa bu haberin bütün acı tarafını içinde duydu.

Sonya'ya doğru atıldı, onu kucakladı ve ağlamaya başladı. Gözyaşları arasında:

– Azıcık yaralanmış, ama subaylığa terfi etmiş! Şimdi sağ salimmiş, kendi yazıyor... diyordu.

Petya odada geniş adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşarak kesin bir tavırla:

– Belli, hepiniz kadınsınız, sulu gözlüler ne olacak! dedi. Ben ise buna çok memnunum. Doğru söylüyorum, çok çok memnunum, ağabeyim böyle kendini gösterdi diye. Siz hepiniz yufka yüreklisiniz! Bir şey anlamıyorsunuz!

Nataşa, gözyaşları arasında gülümsedi. Sonya:

– Sen mektubu okumadın mı? diye soruyordu.

– Okumadım, ama o bana anlattı, hepsi olup bitmiş, ağabeyim çoktan subay olmuş...

Sonya haç çıkararak:

– Tanrı'ya şükürler olsun! dedi. Ama belki de Anna Mihailovna seni aldatmıştır. Haydi *maman*'ın yanına gidelim.

Petya hiç konuşmadan odada dolaşıp duruyordu:

– Ben Nikoluşka'nın yerinde olsaydım, bu Fransızlardan daha da fazlasını tepelerdim. Öyle alçak herifler ki! Çoğunu tepelerdim, sonradan tepelediklerimi üst üste koyarak bir yığın yaparlardı.

– Sus, Petya! Ne aptal şeysin!

Petya:

– Aptal olan ben değilim, saçma saçma şeylere ağlayanlar aptal!

Nataşa bir an sustuktan sonra, birden sordu:

– Sen onu hatırlıyor musun?

Sonya gülümsedi:

– Nikolay'ı mı hatırlıyor muyum?

Nataşa sözlerine en ciddi anlamı vermek istiyormuş gibi ısrarlı bir hareketle:

– Hayır Sonya, yani onu öyle iyice hatırlıyor musun? Her şeyi, her şeyi hatırlıyor musun? demek istiyorum. Ben de Nikolenka'yı hatırlıyorum, hatırlıyorum... Ama Boris'i hatırlamıyorum işte. Hiç mi hiç hatırlamıyorum.

Sonya hayretle:

– Ne diyorsun? Boris'i hatırlamıyor musun? diye sordu.

– Yani hatırlamıyor değilim... Nasıl olduğunu biliyorum... Ama onu Nikolenka'yı hatırladığım gibi hatırlamıyorum. Gözlerimi kapayınca Nikolenka'yı karşımda görür gibi oluyorum, ama Boris'i göremiyorum (gözlerini kapadı) işte bak, hiçbir şey göremiyorum.

Sonya arkadaşının yüzüne bakmadan, sanki onu söyleyeceği sözleri dinlemeye layık görmüyormuş da bunu bir başkasına, şaka edilmeyecek bir başkasına söylüyormuş gibi ciddi ve heyecanlı:

– Ah Nataşa! dedi. Ben ağabeyine âşık oldum, bundan böyle onun başına, benim başıma ne gelirse gelsin onu sevmekten hiçbir zaman vazgeçmeyeceğim... ömrümün sonuna kadar...

Nataşa hayretle, merakla Sonya'ya bakıyor, susuyordu. Sonya'nın doğruyu söylediğini hissediyordu. Sonya'nın söylediği gibi bir sevgi gerçekten vardı; ama Nataşa daha öyle bir his duymamıştı. Böyle bir şeyin olabileceğine inanıyor, ama böyle bir duyguyu anlayamıyordu:

– Ona mektup yazacak mısın? diye sordu.

Sonya düşündü. Nikolay'ın bulunduğu yere nasıl mektup yazmalıydı? Ona mektup yazmak yerinde bir şey olur muydu? Bunlar onu üzen meselelerdi. Şimdi artık o hem subay, hem de yaralı bir kahramanken genç kızın ona kendini hatırlatması, belki de Nikolay'a sorumluluğunu hatırlatmak olmayacak mıydı? Bunu hatırlatması doğru muydu?

Kızararak:

– Bilmiyorum, dedi. Şöyle düşünüyorum, eğer o bana yazarsa ben de yazarım!

– Ona yazarken utanç duymayacak mısın?

Sonya gülümsedi:

– Hayır.

– Ben ise Boris'e yazmaktan utanırım, yazmayacağım da.

– Neden utanacaksın, canım?

– Ne bileyim ben? Öyle işte. Bana ayıp bir şey gibi geliyor, utanıyorum.

Petya, Nataşa'nın önceki sözüne öfkelenmiş gibi:

– Ben neden utandığını biliyorum, dedi. Çünkü daha önce o gözlüklü şişkoya âşıktı (Petya adaşına, yani Kont Bezuhov'a öyle derdi). Şimdi de o İtalyan'a âşık (Nataşa'ya şan dersleri veren İtalyan'dan söz ediyordu). Bu yüzden utanıyor işte!

Nataşa:

– Petya, sen aptalın birisin! dedi.

Dokuz yaşındaki Petya yaşlı, gün görmüş bir askermiş gibi:

– Senden daha aptal değilim, anacığım, diye karşılık verdi.

Kontes, yemek boyunca Anna Mihailovna'nın yaptığı imalarla, haberi öğrenmeye hazır bir duruma gelmişti. Odasına çekildikten sonra bir koltuğa oturmuş, gözlerini üzerine oğlunun küçük bir portresi işlenmiş bir enfiye kutusuna dikmişti; gözleri doluyordu. Anna Mihailovna elinde mektupla ayaklarının ucuna basa basa kontesin odasına yaklaşıp durdu. Peşinden gelen ihtiyar konta:

– Siz girmeyin, dedi. Biraz sonra girersiniz.

İçeri girip kapıyı kapadı. Kont, kulağını anahtar deliğine uydurup içerisini dinlemeye başladı. Önce kayıtsız konuşmalar duydu, sonra yalnız Anna Mihailovna'nın uzun uzun bir şeyler söyleyen sesi işitildi. Sonra bir çığlık duyuldu, arkasından bir sessizlik oldu, sonra her iki ses sevinçle, birlikte bir şeyler söylemeye başladılar. En sonunda da ayak sesleri oldu ve Anna Mihailovna konta kapıyı açtı. Yüzünde çok zor bir kol ya da bacak ameliyatını bitiren ve sanatını takdir edebilsinler diye halkı içeriye sokan bir cerrahın gururlu ifadesi vardı. Bir elinde portreli enfiye kutusunu, öbür elinde mektubu tutan ve her ikisine de dudaklarına bastıran kontesi zafer kazanmış bir tavırla işaret ederek konta:

– *C'est fait,*[1] dedi.

Kontes, kocasını görünce ellerini ona doğru uzattı, yanına gelen kontun dazlak başını kucakladı, o dazlak başın üzerinden ge-

1 Oldu, bitti.

ne mektuba ve portreye baktı, sonra onlara dudaklarını bastırmak için o saçsız başı hafifçe itti. Vera, Nataşa, Sonya ve Petya odaya girdiler; bunun üzerine mektubun okunmasına başlandı. Mektupta kısaca Nikoluşka'nın katıldığı bir seferle iki savaş anlatılıyor, subaylığa terfi ettiği belirtiliyordu. Ayrıca Nikolay *maman* ile *papa*'nın ellerinden öptüğünü, hayır dualarını istediğini yazıyor, "Vera'yı, Nataşa'yı ve Petya'yı öperim," diyordu. Bundan başka Nikolay Mr Şeling'e, Madam Schoss'a ve dadısına selam ediyor, eskisi gibi sevdiği, daima hatırladığı sevgili Sonya'yı da tarafından öpmelerini rica ediyordu.

Sonya, bunu işitince o kadar kızardı ki gözleri yaşla doldu. Kendisine doğru çevrilen bakışlara dayanamadı, salona koştu, eteklerini balon gibi şişirerek fırıl fırıl döndü, yanakları al al olmuş bir halde yere oturuverdi.

Kontes ağlıyordu. Vera:

– Niçin ağlıyorsunuz *maman*? dedi. Yazdıklarına ağlamak değil, sevinmek gerekir.

Bu çok doğruydu, ama hem kont hem kontes hem de Nataşa ona sitemle baktılar. Kontes, "Bu kız kime çekti böyle?" diye düşündü.

Nikoluşka'nın mektubu yüzlerce defa okundu, onu dinlemeye layık görülen herkes, bu mektubu elinden bırakmayan kontesin odasına gitmek zorundaydı. Dadılar, öğretmenler, Mitenke ve birkaç ahbap geldi. Kontes mektubu her seferinde yeni bir zevkle okuyor, her seferinde Nikoluşka'cığının yeni yeni iyiliklerini keşfediyordu. Na garip, ne olağanüstü, ne sevinçli bir şeydi ki oğlu, yirmi yıl kadar önce mini mini organlarıyla vücudunda kımıldayıp duran, önce *"gruşa"*[1] sonra da *"baba"*[2] demesini öğrenen ve fazla şımartıyor diye kocasıyla kavga etmelerine yol açan oğlu, şimdi orada, yabancı bir ülkede, yabancı bir çevrede, yapayalnız, yardımsız kalmış kahraman bir savaşçı olarak başkalarının idaresine boyun eğmeden, kendine düşen erkekçe birtakım işler yapıyordu. Çağlar boyunca, bütün dünyada, çocukların fark edilmeden beşikten başlayarak gelişip birer erkek haline geldiklerini gösteren sayısız olaylar, kontes için var olmayan şeylerdi. Oğlu-

1 Armut (Rusça).

2 Kadın, kocakarı (Rusça).

nun gelişmesinin her safhası ona sanki daha önce milyonlarca ve milyonlarca insan gelişmemiş gibi olağanüstü bir şey olarak görünüyordu. Nasıl yirmi yıl önce, içinde, yüreğinin altında taşıdığı o mini mini varlığın günün birinde bağıracağına, meme emeceğine ve konuşmaya başlayacağına inandıysa şimdi de aynı varlığın, mektubun gösterdiği gibi kuvvetli, kahraman bir erkek, örnek bir oğul ve başkalarının örnek alacakları bir insan haline geldiğine de bir türlü inanamıyordu. Mektubun olayları anlatan kısmını okuyarak:

– Bu ne stil, ne de hoş anlatıyor! diyordu. Bu ne ruh! Kendisinden hiç söz etmiyor... hiçbir şey yazmıyor! Denisov diye birini anlatıyor, oysa kendisi hepsinden daha cesur. Çektiği acıları da hiç yazmıyor. Ne yürekliymiş! Bu sözlerin ondan çıktığı nasıl da belli! Herkesi nasıl da hatırlamış! Hiç kimseyi unutmamış. Ben her zaman, her zaman söylemişimdir, daha şu kadarcıkken hep söylemişimdir...

Bir hafta boyunca bütün ev halkı tarafından Nikoluşka'ya mektuplar karalandı, temize çekildi; sonra kontesin kontrolü ve kontun da çabaları sayesinde, subaylığa yeni terfi eden delikanlının ihtiyacı olan eşyalarla üniforma ile teçhizatı alması için gereken para bir araya toplandı. Pratik bir kadın olan Anna Mihailovna, oğluyla mektuplaşmak için bile, orduda kendisine kolaylık gösterecek kimseler bulmuştu. Oğluna mektup yazmaya fırsat bulduğu zamanlar, onları muhafız alayına kumanda eden Büyük Prens Konstantin Pavloviç'e gönderiyordu. Rostovlar öyle sanıyorlardı ki "Sınır Dışında Rus Muhafız Ordusu" adresi yeterince kesin bir adresti ve mektup muhafız alayına kumanda eden büyük prensin eline geçerse aynı şekile herhalde oraya yakın bir yerde bulunan Pavlograd alayına da gitmemesi için hiçbir neden yoktu; bu yüzden mektupla paranın Büyük Prensin kuryesi ile Boris'e gönderilmesine karar verildi; onları Nikoluşka'ya Boris ulaştıracaktı. Mektuplar konttan, kontesten, Petya'dan, Vera'dan, Nataşa'dan ve Sonya'dandı; ayrıca üniforma için altı bin ruble ile kontun oğluna gönderdiği çeşitli eşyalar vardı.

VII

12 Aralık günü Olmütz yakınında konaklamış olan Kutuzov'un ordusu, ertesi gün, iki imparatorun, Rus ve Avusturya imparatorlarının yapacakları teftişe hazırlanıyordu. Rusya'dan henüz gelmiş muhafız alayı, Olmütz'den on beş verst uzakta gecelemiş, ertesi gün de sabahın onunda doğrudan doğruya Olmütz teftiş alanına çıkmıştı.

Nikolay Rostov, o gün Boris'ten, İsmailiye alayının Olmütz'e gelmeden on beş verstlik bir uzaklıkta geceleyeceğini ve kendisinin ona mektupla para vermek için beklendiğini bildiren bir pusula almıştı. Nikolay'ın özellikle şimdi, bol bol mallarla donanmış kantinlerle Avusturya Yahudilerinin her çeşit mal satmak için, seferden dönüp Olmütz yakınlarında duran orduların konak yerlerini doldurdukları bir sırada, paraya ihtiyacı vardı. Pavlograd alayında, seferde kazanılmış ödülleri kutlamak için arka arkaya ziyaretler oluyordu, yeni gelmiş olan Macar Karolin, Olmütz'te kadınların servis yaptığı bir meyhane açmıştı; bu yüzden Olmütz'e geziler yapılıyordu. Kısa bir süre önce asteğmenliğe geçişini kutlayarak Denisov'dan Bedevi isimli atını satın almış olan Rostov, arkadaşlarına ve kantini işletenlere gırtlağına kadar borçlanmıştı. Boris'ten pusulayı alınca bir arkadaşıyla beraber Olmütz'e kadar gitti. Orada bir şişe şarap içti ve çocukluk arkadaşını arayıp bulmak için, arabayla tek başına muhafız alayının karargâhına doğru yola çıktı. Daha üniformasını yaptırmaya fırsat bulamamıştı. Sırtında, göğsünde asker nişanı bulunan eski püskü bir harp okulu üniformasının ceketiyle ayağında aynı şekilde meşini iyice yıpranmış bir süvari pantolonu, belinde de dragon subaylarının kullandığı sten bir kılıç vardı; bindiği at daha seferdeyken bir Kazak'tan satın aldığı bir Don atıydı; başındaki buruşuk süvari kalpağını çapkınca arkaya ve yana doğru itmişti. İsmailiye alayının karargâhına girerken, Boris'le bütün muhafız arkadaşlarını savaşlarda pişmiş bir süvari haliyle ne kadar şaşırtacağını düşünüyordu.

Muhafız alayı, bütün seferi, geziye çıkar gibi temizliği ve disiplini ile gösteriş yaparak tamamlamıştı. Menziller kısaydı, çantalar nakliye arabalarıyla taşınmıştı, subaylara bütün konak yerlerinde

Avusturya makamları tarafından mükemmel yemekler ikram edilmişti. Alaylar kentlere mızıkayla girip çıkmışlardı. Bütün sefer boyunca büyük prensin emriyle erler uygun adım, subaylar da birliklerinin başından ayrılmadan yaya yürümüşlerdi (muhafızlar bununla övünüyorlardı). Boris bütün sefer boyunca şimdi artık bölük komutanı olan Berg'le beraber yürümüş, durdukları yerlerde de ondan ayrılmamıştı. Berg, sefer esnasında, bölük kendi komutasına verildikten sonra, becerikliliği ve titizliği sayesinde komutanların güvenini kazanmayı başarmış, para işlerini de kendi çıkarına göre oldukça iyi düzenlemişti; Boris de seferde kendisine yararlı olabilecek birçok insanla ahbaplık kurmuş, Piyer'den getirdiği bir tavsiye mektubu sayesinde Prens Andrey Bolkonski ile de tanışmıştı; ondan yararlanıp başkomutanın karargâhında görev almayı umuyordu.

Berg ile Boris son günkü yürüyüşten sonra tertemiz ve dikkatle giyinmişlerdi; kendilerine ayrılmış olan temiz evde, yuvarlak bir masanın başında oturmuş satranç oynuyorlardı. Berg, yanan piposunu dizlerinin arasında tutuyordu. Boris de kendine özgü bir titizlikle, beyaz ince parmaklarıyla dama taşlarından piramit yaparak Berg'in oynamasını bekliyor, oyun arkadaşının yüzüne bakıyordu; o sırada oyundan başka bir şey düşünmediği belliydi; zaten o daima yalnız meşgul olduğu şeyi düşünürdü:

– Haydi bakalım bu durumdan nasıl kurtulacaksınız? dedi.

Berg, elini taşlardan birine uzattı sonra tekrar aşağı indirdi:

– Kurtulmaya çalışacağız, diye karşılık verdi.

Bu sırada kapı açıldı, Rostov:

– İşte sonunda buldum onu! diye bağırdı. Vay! Berg de buradaymış, ah seni! *Pötizanfan, ale kuşe dormir*![1]

Bir vakitler dadısının söylediği ve Boris'le beraber alay ettikleri bu sözleri tekrarlıyordu.

– Vay canına! Amma da değişmişsin! Boris Rostov'u karşılamak için ayağa kalktı, kalkarken de düşmek üzere olan satranç tahtasını düzeltmeyi unutmadı. Arkadaşına sarılmak istedi, ama o geriye çekildi. Alışılmış yollardan geçmek istemeyen, başkalarını tak-

1 Çocuklar haydi uykuya! (Fransızca "*petits enfants allez, couchez, dormir*" sözlerinin bozulmuş şekli.)

lit etmeyi sevmeyen, içindekileri kendine göre açıklamak isteğini duyan ve ne olursa olsun büyüklerin çoğu zaman yaptıkları gibi yapmacık tavırlar takınmaktan kaçınan Nikolay, gençliğe özgü bir duyguyla, arkadaşıyla karşılaşınca kimsenin yapmadığı bir şeyi yapmak istiyordu: Örneğin onu çimdiklemeli, tartaklamalıydı, ama ne olursa olsun herkesin yaptığı gibi onunla öpüşmek istemiyordu. Boris ise aksine sakin, candan bir tavırla Rostov'u kucaklayarak üç defa öptü.

Hemen hemen altı aydır görüşmemişlerdi; gençlerin hayatta ilk adımlarını attıkları bu çağda, birbirlerinde bu ilk adımları attıkları çevrenin yepyeni etkilerinden doğan büyük değişiklikler fark ediyorlardı. Son görüşmelerinden beri çok değişmişlerdi ve ikisi de birbirlerinde gördükleri değişiklikleri açıklamak istiyorlardı: Rostov, Boris'in daha önce hiç duymadığı bariton sesiyle, askerce tavırlar takınarak çamura bulanmış pantolonunu işaret etti:

– Ah sizi tembel keratalar! Hepiniz tertemiz, taptazesiniz! Sanki gezintiden geliyorsunuz. Bizim gibi zavallı askerlerden değilsiniz.

Rostov'un gür sesini duyan Alman ev sahibesi, kapıdan başını uzattı. Rostov gözünü kırparak:

– Nasıl, güzel mi? diye sordu.

Boris:

– Niye öyle bağırıyorsun? Onları ürkütürsün sonra, dedi. Ben seni bugün beklemiyordum. Pusulayı bir tanıdığımla, Kutuzov'un yaveri Bolkonski eliyle sana göndermiştim. Onun pusulayı sana bu kadar çabuk ulaştıracağını sanmıyordum... Eh ne var ne yok? Savaşa girdin ha?

Rostov karşılık vermeden, üniformasının kordonlarına asılı Georgi nişanı ile sargılı elini işaret etti, sonra gülümseyerek Berg'e baktı:

– Gördüğün gibi, dedi.

Boris gülümsedi:

– Bak hele! Demek öyle ha! Biz de güzel bir yürüyüş yaptık. Biliyor musun? Çareviç hep bizim alaydaydı. Bu yüzden her bakımdan rahattık, her şeyden yararlandık. Polonya'da ne resmî kabuller, ne ziyafetler, ne balolar verildi, anlatamam sana! Çareviç de bizim bütün subaylara çok nazik davranıyordu.

İki arkadaş birbirlerine başlarından geçenleri anlatmaya koyul-

muşlardı; biri süvarilerin yaptığı âlemlerden, savaş günlerinden, öteki ise yüksek kişilerin kumandası altında askerlik hizmeti yapmanın çıkarlardan, böyle bir askerliğin hoş taraflarından ve ona benzer şeylerden söz ediyordu.

Rostov:

– Sizi gidi muhafızlar! dedi. Bana bak, birini gönder de şarap alsın.

Boris yüzünü buruşturdu:

– Muhakkak istiyorsan aldıralım, dedi.

Karyolaya yaklaştı, temiz yastıkların altından cüzdanını çıkardı, şarap getirmelerini emretti:

– Ha, sana paralarla mektubu da vermeli.

Rostov mektubu aldı, paraları divanın üstüne attı, sonra dirseklerini masanın üzerine dayayarak okumaya başladı. Birkaç satır okuduktan sonra, öfkeyle Berg'e baktı. Onun da kendisine baktığını görünce mektupla yüzünü kapattı.

Berg, divana gömülen ağır cüzdana bakarak:

– Size epey para göndermişler, dedi. Biz maaşlarımızla zar zor geçiniyoruz, kont. Bakın ben size kendi durumumu anlatayım...

Rostov:

– Durun size bir şey söyleyeceğim aziz dostum Berg, dedi. Evinizden bir mektup aldığınız, kendi ailenizden birçok şeyler sormak istediğiniz bir adama rastladığınız zaman ben de orada olursam sizi rahatsız etmemek için hemen çıkar giderim. Beni dinleyin, çok rica ederim bir yere gidin... İsterseniz cehennemin dibine!

Bunu söylerken bağırmıştı. Ama hemen sonra Berg'i omuzundan tutup herhalde sözlerinin kabalığını gidermeye çalışarak şefkatle yüzüne baktı:

– Biliyorsunuz, bana darılmayın; sevgili kardeşim, sizinle açık konuşuyorum, eski bir dostum olduğunuz için söylüyorum...

Berg, yerinden kalktı, söylenir gibi boğuk bir sesle:

– Ah, özür dilerim kont, çok iyi anlıyorum, dedi.

Boris:

– Ev sahiplerinin yanına gidin: Onlar da zaten sizi çağırıyorlardı, diye söze karıştı.

Berg tertemiz, lekesiz, üzerinde bir toz taneciği bile bulunmayan ceketini giydi, aynanın önünde, favorilerini tıpkı Aleksandr Pavlo-

viç'in yaptığı gibi yukarı doğru tarayıp kabarttı, Rostov'un bakışından ceketinin onun gözüne çarpmış olduğu kanısına vardı, dudaklarında hoş bir gülümsemeyle odadan çıktı.

Rostov mektubu okuyarak:

– Ah, ben de ne hayvanmışım! diye söylendi.

– Ne olmuş ki?

Rostov birden kızararak:

– Ah ben ne eşeğim; onlara bir defacık olsun yazmadım, onları böyle korkuttum. Ah ne eşeğim ben, diye tekrarladı. Sonra, Eh ne oldu? Gavrilo'yu şarap almaya göndersene, dedi. Hah şöyle, içelim bakalım...

Akrabalardan gelen mektupların içinde, bir de Prens Bagration'a yazılmış bir tavsiye mektubu vardı; bu mektubu ihtiyar kontes, Anna Mihailovna'nın öğüdü üzerine, tanıdıkları vasıtasıyla ele geçirmişti. Onu oğluna göndererek gereken yere götürüp ondan faydalanmasını istiyordu.

Rostov mektubu yere atarak:

– Ne saçma şey! Sanki çok ihtiyacım varmış gibi, dedi.

Boris:

– Neden attın onu? diye sordu.

– Bilmem kime bir tavsiye mektubuymuş. Şeytan alsın götürsün! Benim mektuba falan ihtiyacım yok.

Boris, mektubu yerden kaldırıp üzerindeki yazıyı okuyarak:

– Şeytan alsın götürsün olur mu? diye sordu. Bu mektup sana çok lazım olur.

– Bana hiçbir şey lazım değil. Benim kimseye yaver olmaya niyetim yok.

Boris "Neden?" diye sordu.

– Uşaklıktan başka bir şey değil de ondan.

Boris başını salladı:

– Görüyorum ki sen eskisi gibi hayal içinde yaşıyorsun.

– Sen de eskisi gibi işini bilen birisin. Her neyse... Söyle bakalım nasılsın?

– Gördüğün gibiyim. Şimdiye kadar her şey iyiydi; ama itiraf edeyim ki yaver olmak isterdim. Hem de çok isterdim, cephede kalmaktansa...

– Neden?

– Çünkü insan bir defa askerlik mesleğine girdi mi parlak bir mevkiye ulaşmak için elinden geleni yapmalı...

Rostov:

– Ya! Demek öyle! dedi.

Belli ki o sırada bambaşka şeyler düşünüyor, soru sorar gibi dik dik, arkadaşının gözlerinin içine bakıyordu, ama bu sorunun karşılığını boşuna aradığı anlaşılıyordu. İhtiyar Gavrilo şarap getirdi. Boris:

– İstersen Alfons Karliç'e haber gönderelim, ha? dedi. O seninle içer, ben içemem.

Rostov, karşısındakini küçümseyen bir gülümseyişle:

– Gönder, gönder! dedi. Söyle bakalım, bu Alman ne biçim adam?

– Çok çok iyi, namuslu ve hoş bir insan.

Rostov, tekrar Boris'in gözlerine dikkatle baktı, içini çekti. Berg yanlarına döndü. Şarap şişesinin başında oturan üç subay arasındaki konuşma kızıştı. Muhafız alayındakiler Rostov'a yaptıkları seferi, Rusya'da, Polonya'da sınır dışında ne kadar iyi ağırlandıklarını anlatıyor, komutanları olan büyük prensin sözleri ile davranışlarından söz ediyor, iyi yürekliliğine ve ne kadar çabuk öfkelendiğine dair fıkralar anlatıyorlardı. Berg, her zamanki gibi susuyor, kendisini şahsen ilgilendirmeyen, konuşmalara katılmıyordu. Ama sıra büyük prensin çabuk öfkelenmesiyle ilgili fıkralara gelince zevkle Galiçya'da büyük prens alayları teftiş ederken onunla konuşma fırsatını bulduğunu ve onun harekâtın bozukluğuna fena halde kızdığını anlattı. Büyük prensin dudaklarında hoş bir gülümsemeyle müthiş bir öfke içinde atını kendisine doğru sürdüğünü, "Arnavutlar!" diye bağırdığını ve (Arnavutlar Çareviç'in öfkeli olduğu anlarda söylemekten hoşlandığı bir sözdü) bölük komutanının yanına gelmesini emrettiğini söyledi.

– İnanır mısınız kont, hiç de korkmadım! Çünkü haklı olduğumu biliyordum. Hem biliyor musunuz kont? Kendimi övmeyeyim ama şunu söyleyebilirim ki alaya verilen günlük emirlerle yönetmeliği "Gökyüzündeki Babamız" duasını bildiğim gibi ezbere bilirim. Görev başında, herhangi bir ihmalim de görülemez. Bu yüzden vicdanım rahattır. Hemen karşısına çıktım (Berg yerinden

kalktı ve elini kasketine götürerek prensin karşısında nasıl selam çaktığını gösterdi. Gerçekten de bir insanın yüzünde bundan daha saygılı, daha güvenli bir ifade olamazdı). Artık o beni, hani "kalayladı" derler ya, gerçekten öyle bir kalayladı, öyle bir kalayladı ki! Neredeyse canımı çıkaracaktı: Habire "Arnavutlar", "Keratalar", "Sibirya'ya gönderirim!" diye bağırıp duruyordu.

Berg bunları söylerken, anlamlı anlamlı gülümsüyordu:

– Ben haklı olduğumu bildiğim için susuyordum, yapacak bir şey var mı, öyle değil mi ya kont? Büyük Prens, "Sen dilsiz misin nesin? diye bağırdı. Ben hep susuyordum. Sonra ne oldu dersiniz, kont? Ertesi gün, günlük emirde bile o işten söz edilmedi; işte insanın cesaretini yitirmemesi budur!

Berg bunu söyledikten sonra piposunu yakıp havaya halkalar savurarak:

– İşte böyle kont! diye söylendi.

Rostov gülümsedi:

– Evet, hoş olmuş doğrusu, dedi.

Ama Boris, Rostov'un Berg'le alay etmeye niyetli olduğunu sezerek konuşmanın konusunu ustalıkla değiştirdi. Rostov'dan nerede ve nasıl yaralandığını anlatmasını rica etti. Bu Rostov'un hoşuna gitti. Anlatmaya koyuldu. Konuşurken gittikçe daha çok heyecanlanıyordu. Onlara Schöngraben Savaşı'nda başından geçenleri anlatıyordu ama bunları anlatırken herhangi bir savaşa katılmış olanların yaptığı gibi davranıyordu. Bir savaşa katılanlar onu ya olmasını istedikleri gibi ya başkalarından dinledikleri biçimde, daha doğrusu en güzel nasıl anlatılabilirse öyle anlatırlar; hiç de gerçeğe uygun anlatmazlar. Rostov, doğru konuşmasını seven bir gençti. Ne pahasına olursa olsun kasten yalan söylemezdi. Başlangıçta gerçekten her şeyi olduğu gibi anlatmak niyetindeydi. Ama sonradan farkında olmadan, kaçınılmaz bir şekilde ve elinde olmayarak gerçekten ayrıldı. Dinleyicilerine doğrusunu söylemiş olsaydı onlar da kendisi gibi sayısız defalar taarruz hikâyeleri dinledikleri, bir taarruzun ne olduğunu kesin olarak bildikleri ve ondan, o dinledikleri hikâyelere benzer bir hikâye bekledikleri için ya ona inanmayacak ya da daha kötüsü, genel olarak süvari hücumlarını anlatan kimselerin başından geçen şeylerin Rostov'un başına gelmemiş olmasından kendisinin sorumlu olduğunu

düşüneceklerdi. Onlara, öyle, kısaca, hızla dörtnala kalktıklarını, bu sırada kendisinin attan düştüğünü, elinin çıktığını ve Fransızlardan kurtulmak için var kuvvetiyle ormana kaçtığını söyleyemezdi. Ayrıca bir şeyi olduğu gibi anlatabilmek, ona hiçbir şey katmadan yalnız olup bitenleri söylemek için bir insanın kendisini zorlaması gerekir. Gerçeği anlatmak çok zordur ve gençler bunu nadiren yapabilirler. Onlar Rostov'un nasıl ateşler içinde yandığını, nasıl kendinden geçtiğini, nasıl bir bora gibi düşmanın kale düzenine girdiğini, düşmana nasıl saldırdığını, sağlı sollu nasıl kılıç savurarak karşısındakileri doğradığını, sonra da nasıl bitkin bir halde yere düştüğünü ve buna benzer şeyleri anlatmasını bekliyorlardı. O da bunları anlattı.

Hikâyesinin tam ortasında, "Hücum sırasında insanın içinde ne kadar garip bir kudurma duygusunun uyandığını tahmin edemezsin," dediği sırada, odaya Boris'in beklediği Prens Andrey Bolkonski girdi. Gençleri korumaktan hoşlanan Prens Andrey, birini koruması için kendisine başvurulmuş olunmasından gurur duyuyor ve bir gün önce gözüne girmeyi başaran Boris'e karşı iyi duygular besliyordu. Genç adamın isteğini yerine getirmeye niyetliydi. Kutuzov'un Çareviç'e bazı kâğıtlar götürmek için gönderdiği Prens Andrey Boris'e onu yalnız bulmak ümidiyle uğramıştı. Odaya girip de bir süvari subayının savaş maceralarını anlatmakla meşgul olduğunu görünce (böyle insanlar Prens Andrey'in nefret ettiği tiplerdendi), Boris'e şefkatle gülümsedi, Rostov'a ise gözlerini kısıp yüzünü buruşturarak baktı; hafifçe eğilerek selam verdikten sonra, yorgun ve tembel bir tavırla divana oturdu. Tuhaf bir çevreye düştüğü için tatsız bir his duyuyordu. Rostov bunu anlayarak kıpkırmızı oldu. Yalnız, Boris'e bakınca, onun da kendisi namına, yani arkadaşı olan süvari subayı namına utanç duyduğunu sezdi. Prens Andrey'in sevimsiz, alaycı bir sesle konuşmasına, kendisinin orduda hizmet gören bir subay olarak bütün o genelkurmaydaki yaverlere yukarıdan bakmasını ve biraz önce içeri girenin de o tip biri olduğunu düşünmesine rağmen, birden utandı, kıpkırmızı oldu ve sustu. Boris, Prens Andrey'e kurmaydan ne haberler getirdiğini, bir sakıncası yoksa bizim komutanların yaptığı harekât planı konusunda neler işittiğini sordu.

Bolkonski, herhalde yabancıların yanında fazla konuşmak istemediği için:

– Galiba ilerleyecekler, öyle görünüyor! dedi.

Berg fırsattan yararlanıp özel bir saygıyla, bundan böyle ordudaki bölük komutanlarına iki kat daha fazla hayvan yemi verileceği konusunda çıkan söylentilerin doğru olup olmadığını sordu. Bu soruya karşı Prens Andrey gülümseyerek bu kadar önemli devlet işleri konusunda verilen emirleri açıklayamayacağını belirtti. Berg de buna neşeyle güldü.

Prens Andrey tekrar Boris'e döndü:

– Sizin işinize gelince daha sonra konuşuruz, dedi. Başını çevirip Rostov'a baktı ve gene Boris'e:

– Siz yarın teftişten sonra bana gelin, ne mümkünse yaparız, dedi.

Odaya bir göz gezdirdi, gene Rostov'a döndü ve o sırada karşı koyamadığı çocukça utangaçlığı şiddetli bir öfkeye dönüşen delikanlının durumunu fark etmek tenezzülünde bile bulunmadan:

– Siz galiba Schöngraben Savaşı'nı anlatıyordunuz değil mi? Bu savaşta bulundunuz mu? diye sordu.

Rostov, sanki bu sözüyle yavere hakaret etmek istiyormuş gibi:

– Bulundum ya! dedi.

Bolkonski, süvari subayının durumunu fark etti; genç adamın hali ona pek eğlenceli görünmüştü. Karşısındakini küçümsediğini belirten bir gülümsemeyle:

– Demek öyle! Şimdi bu konuda birçok hikâye anlatıyorlar, dedi.

Rostov birden çılgın bir öfkeye kapıldığını belli eden gözlerle bir Boris'e bir Bolkonski'ye bakarak, bağırır gibi konuştu:

– Orası öyle, anlatılan hikâyeler çok! Evet, çok hikâye var, ama değerli olanlar bizlerin, düşman ateşinin ta göbeğinde bulunanların hikâyeleridir. Hiçbir iş yapmadan parsayı toplayan o kurmaydaki aslanların hikâyeleri değil.

Prens Andrey sakin sakin, tatlı tatlı gülümsedi.

– Sizce ben de onlardan biriyim, öyle değil mi?

Rostov'un içinde, karşısındakinin sakinliği karşısında garip bir öfkeyle birlikte saygı da uyanmıştı:

– Ben sizin için söylemiyorum. Ben sizi tanımıyorum, itiraf edeyim ki tanımak da istemiyorum. Ben genellikle kurmaydakilerden söz ediyorum.

Prens Andrey sesine hâkim olarak, sakinlikle onun sözünü kesti.

– Siz bana hakaret etmek istiyorsunuz. Bunun çok kolay bir şey olduğunu sanıyorsunuz; ben de bu istediğinizi kabul etmeye hazırım, yeter ki sözünün eri olacak kadar kendinize saygınız olsun; ama kabul edin ki zaman da yer de bu iş için kötü seçilmiştir. Ayrıca bugünlerde çok daha büyük, daha önemli bir düello yapacağım. Hem suratım hoşunuza gitmemek felaketine uğradıysa eski bira arkadaşınız olduğunu söyleyen Drubetskoy'un bunda hiç suçu yok.

Sonra ayağa kalktı:

– Mamafih soyadımı biliyorsunuz, beni nerede bulabileceğinizi de bilirsiniz. Yalnız şunu unutmayın ki ben ne kendimi ne de sizi hakarete uğramış sayıyorum, sizden yaşça daha büyük bir adam olarak öğüdüm olsun, bu işten vazgeçin.

Prens Andrey bunları söyledikten sonra sözlerini:

– Dediğim gibi, cuma günü teftişten sonra sizi beklerim, Drubetskoy. Allahaısmarladık, diye bitirdi ve her ikisini de selamlayarak dışarı çıktı.

Rostov, ona nasıl bir karşılık vermesi gerektiğini ancak Prens Andrey dışarı çıktıktan sonra buldu. Bunu söylemeyi unuttuğu için kendisine daha çok kızıyordu. Hemen atının getirilmesini emretti ve soğuk bir tavırla Boris'e veda ederek, yerine döndü. Ertesi gün genel karargâha gidip o cakalı yaveri düelloya çağırmalı mıydı, yoksa bu işten gerçekten mi vazgeçmeliydi? Bu soru ona bütün yol boyunca işkence oldu. Bazen öfkeyle, o kısa boylu zayıf ve gururlu adamcağızın kendi tabancası karşısında nasıl korkacağını zevkle düşünüyor, bazen de hayretle tanıdığı bütün insanlar arasında o nefret ettiği yaver kadar dost olmak istediği başka birinin bulunmadığını hissediyordu.

VIII

Boris ile Rostov'un buluşmalarından bir gün sonra, gerek Rusya'dan yeni gelmiş gerek Kutuzov'la seferden dönmüş olan Rus ve Avusturya birliklerinin teftişi vardı. Rus İmparatoru'nun yanında Çareviç, Avusturya İmparatoru'nun yanında da Arşidük bulunuyordu. Her iki imparator da seksen bin kişilik müttefik ordusunu teftiş edeceklerdi.

Kalenin altındaki düzlükte, tertemiz giyinmiş kuşanmış birlikler sabahın erken saatlerinden itibaren harekete geçmişlerdi. Bazen binlerce ayak, binlerce süngü dalgalanan sancaklarla birlikte yürüyor, subayların kumandasıyla duruyor, çark ediyor, değişik üniformalar giymiş piyade kütlelerinin etrafında dolaşıp boşluklara yerleşiyorlardı; bazen yağız, al ya da kır atlara binmiş, önlerine üniformaları sırmalı mızıkacıları almış lacivert, kırmızı yeşil üniformalı, süslü süvari birliklerinin hep aynı düzende devam eden nal sesleriyle şakırtıları duyuluyordu; bazen de kundaklarının üzerinde sarsıla sarsıla giden, tertemiz, pırıl pırıl toplarının madenî sesleri ve yanmış fitil kokularıyla topçu birlikleri, piyadelerle süvarilerin arasına sokulup kendilerine ayrılan yerde düzene giriyorlardı. Yalnız tören üniformalarını giymiş, kalın ya da ince bellerini kemerlerle haddinden fazla sıkmış, kaskatı yakaları içinde boyunları kıpkırmızı olmuş, göğüslerine kurdelelerle bütün nişanlarını takmış generaller ve pomatlar sürünmüş şık subaylar değil, yeni tıraş olmuş, yüzünü iyice yıkamış, teçhizatı da elinden geldiği kadar temizleyerek pırıl pırıl hale getirmiş her er, tüyleri tımardan atlas gibi ışıl ışıl, yelesi güzelce taranmış her at, hepsi, orada şakaya gelmez, önemli, tantanalı bazı şeylerin olacağını hissediyordu. Her general, her er, bu insan denizinde bir damla olduğunu kavrıyor, bu koca kitlede bir hiç olduğunu anlıyor, ama bu kocaman bütünün bir parçası olarak da kendini kuvvetli hissediyordu.

Telaş ve hazırlıklar sabahın erken saatlerinde başlamış, saat onda da her şey istenilen düzene girmişti. Saflar koca alanda sıralanmıştı. Bütün ordu üç hat üzerine dizilmişti. Önde süvariler, arkada topçular, daha arkada da piyadeler duruyordu.

Her sınıf arasında sanki bir yol vardı. Ordunun üç bölümü birbirinden iyice ayrılmıştı: Kutuzov'un birlikleri (bunların sağ kanadında ve ön safta Pavlogradlılar bulunuyordu), Rusya'dan yeni gelmiş ordu ile muhafız alayları ve Avusturya ordusu. Ama hepsi de aynı çizgide, aynı komuta altında ve aynı düzende duruyorlardı.

Yaprakların arasında dolaşan bir rüzgâr gibi heyecanlı bir fısıltı duyuldu: "Geliyorlar!" Ürkek sesler işitildi ve ordu birliklerinin arasında son hazırlıkların telaşı bir dalga halinde gezindi.

Olmütz önünden hareket eden bir grup göründü. Aynı anda, o

gün hava rüzgârsız olduğu halde, ordunun üzerinde, mızraklarının flamaları ile gönderlerinden aşağıya sarkan yaprak yaprak sancakları hafif hafif dalgalandıran belirsiz bir rüzgâr dolaştı. Sanki ordu bu hafif hareketiyle hükümdarın gelişinden duyduğu sevinci belirtiyordu. Bir ses duyuldu: "Hazır ol!" Gün doğarken öten horozlar gibi ayrı ayrı uçlarda aynı ses tekrarlandı. Sonra her şey sustu.

Ölü bir sessizlik içinde yalnız atların nal sesleri duyuluyordu. Bu gelenler imparatorların maiyetiydi. Hükümdarlar koltuk hattına yaklaştılar, birinci süvari alayının borozanları teftiş marşını çalmaya başladı. Sanki bunu borazancılar çalmıyor da bütün ordu hükümdarın yaklaşmasının sevinciyle, kendiliğinden bu sesleri çıkarıyordu. Seslerin arasında İmparator Aleksandr'ın dinç, yumuşak sesi duyuldu. Orduyu selamlamıştı. Birinci alay "Huraaa!" diye kulakları o kadar sağır edici, öylesine uzun, öylesine sevinçli bir sesle gürlemişti ki erlerin kendileri bile, meydana getirdikleri bu koca kitlenin kuvvetinden ürktüler.

Hükümdarın ilk önce yaklaştığı Kutuzov, ordusunun en ön saflarında duran Rostov, o anda bu ordudaki her erin duyduğu hisleri duyuyordu: Bu bir kendinden geçiş, kuvvetini kavramaktan doğan bir gurur, aynı zamanda bu büyük törenin nedeni olan insana karşı tutkuya varan bir hayranlık duygusuydu. Bütün bu koca kitlenin (ve ona bağlı olarak kendi gibi küçücük bir kum tanesinin de) ateşe, suya, cinayete, ölüme ya da en büyük kahramanlıklara atılmasının, bu adamın bir tek sözüne bağlı olduğunu hissediyordu; bu yüzden o söylenecek sözün gittikçe yaklaştığını hissederek ürpermekten kendini alamıyordu.

Her taraftan, "Huraaa! Huraaa! Huraaa!" sesleri gürlüyor, alaylar birbiri ardına hükümdarı teftiş marşıyla karşılıyorlardı; sonra yine, "Huraaa!" sesleri, gene teftiş marşı, gene "Huraaa! Huraaa!" sesleri duyuluyordu. Gittikçe kuvvetlenerek birbirine eklenen bu sesler, sonunda büyük bir uğultu halini aldı.

Hükümdar yaklaşmadan önce, her alay o kadar sessiz ve hareketsiz duruyordu ki ölü bir kitle hissini veriyordu; ama hükümdar onun hizasına gelir gelmez alay birden canlanıyor, gürleyerek hükümdarın geride bıraktığı safların çıkardığı uğultuya katılıyordu. Bu korkunç, kulakları sağır edici sesler içinde, başlarındaki dört

köşeli şapkalarla taş gibi hareketsiz ordu kitlelerinin arasında, kayıtsız, karışık ve en önemlisi serbest olarak maiyetteki yüzlerce atlı ilerliyor, onların önünde de iki kişi gidiyordu; bunlar iki imparatordu. Bütün o insan kitlesinin, müthiş gerilmiş dikkati tamamıyla onların üzerinde toplanmıştı.

Sırtında süvari muhafız üniforması, başında hafifçe yana eğerek giydiği üç köşeli şapkası, o hoş yüzü ve etrafı çınlatan gür sesiyle yakışıklı genç İmparator Aleksandr, bütün ilgiyi kendi üzerine çekmişti.

Rostov borozancıların yakınında duruyordu; o keskin gözleriyle hükümdarı tanımış, yaklaşmasını dikkatle izlemeye başlamıştı. Nikolay, imparatorun genç ve mutlu yüzünü en ince noktasına kadar seyrediyor, içinde o zamana kadar hiç duymadığı bir şefkat ve sevinçle karışık bir heyecan duyuyordu. Hükümdarın yüzündeki her çizgi, yaptığı her hareket ona çok güzel görünüyordu.

Hükümdar, Pavlograd alayının karşısında durunca, Avusturya İmparatoru'na Fransızca bir şeyler söyleyerek gülümsedi. Rostov bu gülümsemeyi görünce, elinde olmayarak hükümdarına karşı daha kuvvetli bir sevgi duydu. Duyduğu sevgiyi herhangi bir biçimde hükümdarına göstermek istiyordu... Bunun imkânsız olduğunu biliyor, bu yüzden içinden ağlamak geliyordu. Çar, bölük komutanını çağırıp ona bir şeyler söyledi. Rostov, "Allahım, hükümdar bana bir şey söyleseydi, kim bilir ne olurdum!" diye düşündü. "Mutluluğumdan ölürdüm herhalde!"

Hükümdar subaylara dönmüştü:

– Beyler, hepinize (Rostov her sözü, gökten inen bir ses gibi işitiyordu.) candan teşekkür ederim!

Rostov, o anda çarın uğruna canını feda edebilseydi ne kadar mutlu olacaktı:

– Georgi sancaklarına hak kazandınız, onlara layık olacaksınız!

Rostov "Bir tek şey, istiyorum, bir tek şey: Onun uğruna ölmek!" diye düşündü. Hükümdar Rostov'un iyice işitmediği bir şey daha söyledi, erler göğüslerini şişirerek, "Huraaa!" diye bağırdılar.

Rostov da eyerinin üzerine eğilerek var kuvvetiyle haykırdı; böylece hükümdara karşı duyduğu hayranlığı tam olarak ifade etmek istiyordu.

Hükümdar birkaç saniye süvarilerin karşısında durdu: Kararsız gibiydi. Rostov, "Bir hükümdar nasıl kararsız olabilir," diye düşündü, sonra onun bu kararsızlığı bile, hükümdarın yaptığı her şey gibi, Rostov'a insanı büyüleyen haşmetli bir davranış olarak göründü.

Hükümdarın kararsızlığı ancak bir an sürdü. Sivri burunlu çizmesiyle (o zamanlar öyle çizmeler giyilirdi) altındaki İngiliz kırması doru kısrağın karnına dokundu; beyaz eldivenli eliyle dizginleri topladı ve ilerledi; yaverler denizi de karışık bir şekilde dalgalanarak arkasından gitti. Gittikçe uzaklaşıyor, başka alayların önünde duruyordu: Rostov artık iki imparatoru çeviren maiyetin arasında yalnız onun beyaz sorgucunu görebiliyordu.

Rostov maiyet subaylarının arasında, atının üzerinde hiç istifini bozmadan tembel tembel oturan Bolkonski'yi de görmüştü. Onunla bir gün önce ettiği münakaşayı hatırladı ve hemen aklına şu mesele geldi: Acaba onu düelloya davet etmeli miydi, etmemeli miydi? Şimdi, "Tabii etmemeli," diye düşünüyordu. "Böyle bir şeyi, böyle bir anda düşünmeye değer mi? Böyle bir sevgi, heyecan ve fedakârlık anında bütün kavgalarımızın, kırgınlıklarımızın ne önemi kalır? Şu anda herkesi seviyor, herkesi bağışlıyorum!"

Hükümdar hemen hemen bütün alayların önünden geçtikten sonra, ordular onun önünden geçit resmi yapmaya başladı. Rostov da Denisov'dan satın aldığı Bedevi'nin sırtında, kendi bölüğünün başında, tek başına hükümdarın tam önünden geçti.

Çok usta bir binici olan Rostov, hükümdara yaklaşmadan önce Bedevi'sini iki kez mahmuzlamış, onu kazasız belasız tam istediği gibi hücum dörtnala kaldırmıştı; hayvan kızıştığı zamanlar hep öyle giderdi. Bedevi köpük içinde kalan başını göğsüne doğru indirip kuyruğunu kaldırdı, uçuyormuş, yere değmiyormuş gibi zarif hareketlerle ayaklarını ta yukarıya kadar kaldırarak kusursuz bir şekilde geçti; o da imparatorun kendisine baktığını hissediyor gibiydi.

Rostov ise ayaklarını geriye doğru atmış, karnını içeri çekmiş atıyla bütünleştiğini hissederek; kaşlarını çatarak ama yüzünde muradına ermiş bir insanın ifadesiyle, Denisov'un deyişiyle "fırtına gibi" hükümdarın önünden geçti.

Hükümdar:

– Aşkolsun Pavlogradlılara! dedi.

Rostov, "Allahım! Şu anda bana ateşe atılmamı emretse ne kadar mutlu olurdum!" diye düşündü.

Teftiş sona erdikten sonra, yeni gelen subaylarla Kutuzov'un ordusundakiler, grup grup toplanmaya başladılar, verilen nişanlardan, Avusturyalılardan, onların giydikleri üniformalardan, savaş düzenlerinden, Bonapart'tan şimdi artık Essen'deki birlik geldikten sonra, hele Prusya da bizim tarafımızı tutarsa Bonapart'ın ne kadar kötü bir durumda kalacağından söz ediyorlardı. Ama bütün gruplarda en çok konuşulan hükümdar Aleksandr'dı; onun her sözünü, her hareketini anlatıyor, ona hayranlık duyuyorlardı.

Herkes yalnız bir tek şey istiyordu: Hükümdarın kumandası altında mümkün olduğu kadar çabuk düşmana karşı çıkmak! Hükümdarın kendisi kumanda edecek olursa karşıda kim olursa olsun, mutlaka yenilirdi. Rostov da subayların çoğu da teftişten sonra böyle düşünüyorlardı.

Teftişten sonra herkes zaferin kazanılacağına o kadar güveniyordu ki! Ancak iki çarpışmada düşman yenildikten sonra böylesine bir güven duyabilirdi.

IX

Teftişin ertesi günü, Boris en iyi üniformasını giyerek arkadaşı Berg'in başarı dilekleriyle Olmütz'e, Bolkonski'ye gitmişti; onun kendisine gösterdiği ilgiden yararlanmak, daha iyi bir görev almak, özellikle ona orduda çok çekici bir şey olarak görünen, önemli bir kişinin yaverliğini sağlamak istiyordu. "Rostov'un durumu iyi; babası ona bir elde on bin ruble gönderiyor; o hiç kimsenin elini eteğini öpmek istemediğinden, kimsenin yanına uşak olarak girmeyeceğinden söz edebilir: Ama benim gibi kendinden başka dayanacak kimsesi olmayan biri, meslekte ilerlemeli, fırsatları kaçırmayıp onlardan yararlanmalı," diye düşünüyordu.

O gün Olmütz'de Prens Andrey'i bulamadı. Ama genel karargâhla kordiplomatlığın bulunduğu ve her iki imparatorun maiyetleriyle birlikte yerleştiği Olmütz'de saraylıları ve imparatorun yakınlarını görmek, içinde bu üstün çevreye katılmak için duyduğu isteği daha da kuvvetlendirdi.

Kimseyi tanımıyordu ve üzerindeki o şık muhafız üniformasına rağmen, sokaklarda lüks arabalar içinde, başlarında sorguçlar, göğüslerinde kurdeleler, nişanlarla dolaşıp duran bütün bu yüksek kişiler, saraylı olsun, asker olsun, hepsi ondan o kadar yüksek görünüyorlardı ki küçük rütbeli muhafız subaycığını yalnız görmezlikten gelmiyor, varlığını bile fark etmiyorlardı. Başkomutan Kutuzov'un bulunduğu ve Bolkonski'yi sorduğu binada, bütün yaverler hatta emir erleri ona, buraya onun gibi subayların sürü ile geldiklerini ve hepsinden artık bıktıklarını belirtmek istiyorlarmış gibi bakıyorlardı. Buna rağmen, daha doğrusu asıl bu yüzden Boris ayın on beşi olan ertesi gün, tekrar Olmütz'e gitti ve Kutuzov'un yerleştiği binaya girerek Bolkonski'yi sordu. Prens Andrey oradaydı; Boris'i herhalde eskiden danslı toplantıların yapıldığı büyük bir salondan geçirdiler; şimdi orada beş karyola ile çeşit çeşit eşya vardı: masalar, iskemleler, klavsenler... Kapıya daha yakın bir yaver, sırtında şal desenli bir robdöşambr ile masanın başında oturuyor, yazı yazıyordu. İkincisi, kırmızı yüzlü, şişman Nevstivski, yatağın üzerine uzanmış, ellerini başının altına koymuş, yanına oturan bir subayla gülüşüyordu. Üçüncüsü, klavsende bir Viyana valsi çalıyor, dördüncüsü klavsenin üzerine çıkıp uzanmış, hafif hafif şarkı söyleyerek ona eşlik ediyordu. Bolkonski ortalarda yoktu. Bu beylerden hiçbiri, Boris'i görünce tavırlarını değiştirmedi. Boris'in soru sorduğu adam, canı sıkılarak ona döndü, Bolkonski'nin nöbetçi olduğunu, onu görmek istiyorsa soldaki kapıya, bekleme odasına gitmesini söyledi. Boris teşekkür ederek bekleme odasına gitti. Bekleme odasında on kadar subay ve general vardı.

Boris içeri girdiği sırada Prens Andrey karşısındakini küçümsediğini belirtmek için gözlerini kısarak (nazik, ama açıktan açığa, "Eğer görevim olmasaydı, sizinle bir dakika bile konuşmazdım," der gibi usanmış bir tavırla) nişanlarını takmış, kıpkırmızı yüzünde orduda astların üstlerine gösterdikleri bir dalkavukluk ifadesiyle, hemen hemen parmaklarının ucuna basarak hazırol vaziyeti almış bir Rus generalinin kendisine bildirdiği şeyleri dinliyordu. Karşısındakini küçümsediğini göstermek istediği zaman kullandığı bir Fransızca ile:

– Çok güzel! Lütfen bekleyin, dedi. Boris'i görünce de artık bir daha (arkasından yalvararak koşup duran ve kendisini dinlemesini rica eden) generali dinlemeden neşeli bir gülümsemeyle başını sallayarak genç adama döndü.

Boris, o anda daha önce tahmin ettiği gibi, orduda yönetmelikte yazılı olup da o herkesin ezbere bildiği bir rütbeler zinciriyle disiplinden başka, apayrı bir hiyerarşi zincirinin bulunduğunu daha kesin olarak anladı; o dimdik duran kırmızı yüzlü generali, Prens Andrey'in keyfi öyle istiyor ya da öyle olmasını daha uygun buluyor diye onun Asteğmen Drubetskoy ile konuşmasını bitirmesini beklemeye zorlayan şey, işte bu yazılı olmayan hiyerarşi zinciriydi. Boris şimdi her zamankinden daha çok, yazılı yönetmeliğe göre değil de yazılı olmayan hiyerarşi zincirine göre davranmaya karar verdi. Şimdi seziyordu ki yalnız Prens Andrey'e tanıtılması bile onu birden başka olaylarda, örneğin, cephede onu ezebilecek kudretteki generalden daha üstün duruma getirmişti. Prens Andrey yanına yaklaşıp onu elinden tuttu:

– Yazık! Dün beni bulamamışsınız. Ben bütün gün Almanlarla uğraştım, durdum. Weierother'le birlikte tertibatı dolaştık. Almanlar bir kez titizlik göstermeye kalkışmasınlar sonu gelmez!

Boris, sanki Prens Andrey herkesin bildiği bir şeyi ima ediyormuş gibi gülümsedi. Oysa Weierother soyadını, hatta "tertibat" sözünü ilk defa işitmişti.

– Eh, söyleyin bakalım azizim, hâlâ yaver olmak istiyor musunuz? Ben bütün bu süre zarfında hep sizi düşündüm!

Boris, nedense elinde olmayarak kızardı:

– Evet, başkomutandan rica etmeyi düşünmüştüm; elimde Prens Kuragin'in benim için ona yazdığı bir mektup vardı.

Sonra özür diler gibi ekledi:

– Ona yalnız şunun için ricada bulunmak istemiştim: Bizim muhafız birliklerinin savaşa katılmayacağından korkuyorum.

Prens Andrey:

– Peki, peki, hepsini konuşuruz, dedi. Yalnız izin verin bu beyin geldiğini bildireyim, ondan sonra emrinizdeyim!

Prens Andrey o kırmızı yüzlü generalin geldiğini bildirirken herhalde Boris'in o yazılı olmayan hiyerarşi zincirinin sağladığı çıkar-

lar konusundaki düşüncelerini paylaşmayan general, yaverle yaptığı konuşmayı bitirmesine engel olan küstah teğmene gözlerini öylesine dikmişti ki Boris huzursuzluk duymaya başladı. Arkasını döndü ve Prens Andrey'in başkomutanın odasından dönmesini bekledi.

Birlikte klavsenlerin bulunduğu büyük salona geçtiklerinde, Prens Andrey:

– Bakın sizin için ne düşündüm, dostum dedi. Sizin başkomutana gitmenize lüzum yok. O size bir sürü nazik lakırdılar eder, sizi yemeğe çağırır (Boris, "Eh bu da o yazılı olmayan hiyerarşi zincirine göre pek fena değil!" diye düşündü) ama bundan bir şey çıkmaz; biz yaverler, emir subayları, neredeyse bir tabur kadar olacağız. Her neyse, bakın biz ne yapalım: Benim yakın bir dostum var, hükümdarın yaveri olan bir generaldir ve çok iyi bir insandır: Prens Dolgorukov; belki bilmeyebilirsiniz, ama aslında şimdi Kutuzov ile genelkurmayı da bizler de hiç önemli değiliz: Bütün iş hükümdarın elinde! Onun için, Dolgorukov'a gidelim, zaten benim de ona gitmem gerekiyordu, ona sizden daha önce söz etmiştim; bakalım sizi bir yerlere şöyle güneşe daha yakınca bir yerlere yerleştirmenin yolunu bulabilecek mi?

Prens Andrey genç bir adama yol göstermek, onun başarılarına yardım etmek gerektiği vakit çok heyecanlanırdı. Başkasına yardım etmek bahanesiyle (kendisi böyle bir yardımı kabul etmeyi gururuna yediremezdi) başarılar sağlamasına imkân veren ve onu kendisine çeken çevreye yakındı. Boris'i korumayı memnuniyetle üzerine almıştı; bu yüzden onunla birlikte Prens Dolgorukov'a gitti.

Aynı gün yüksek savaş şûrası toplanmış, toplantıya şûranın bütün üyeleri ile iki imparator da katılmıştı. Toplantıda ihtiyarların –Kutuzov'la Prens Schwarzenberg'in– düşüncelerine aykırı olarak derhal taarruza geçilmesine ve Bonapart'la kesin bir savaş yapılmasına karar verilmişti. Prens Andrey Boris'le birlikte, Prens Dolgorukov'u bulmak için saraya geldiğinde, askerî şûra toplantısı daha yeni bitmişti. Genel karargâhta herkes, o gün yapılan ve genç subaylar için zaferle sonuçlanan askerî şûra toplantısının heyecanı içindeydi. Yavaş davranmayı, bir şeyler beklemeyi, saldırmamayı öğüt verenlerin sesleri öylesine hep bir ağızdan bastırılmış, ileri

sürdükleri itirazlar, saldırının muhakkak zaferle sonuçlanacağı ileri sürülerek öylesine çürütülmüştü ki toplantıda konuşulanlardan sonra, yapılacak savaş da muhakkak kazanılacak olan zafer de artık geleceğe ait şeyler değil de geçmişte olmuş şeyler gibi görünüyordu. Bütün elverişli şartlar bizim tarafımızdaydı. Napolyon'un kuvvetlerinden kesin olarak kat kat üstün kuvvetler hep bir tarafta toplanmıştı; ordular imparatorların da yanlarında bulunmalarından ötürü coşuyor, bir an önce dövüşmek için çırpınıyorlardı; ordulara komuta eden General Weierother harekâtın yapılacağı stratejik bölgeyi en küçük ayrıntılarına kadar biliyordu (ne mutlu bir rastlantıydı ki Avusturya orduları bir yıl önce, şimdi Fransızlarla savaşmak zorunda kalacakları alanlarda manevra yapmışlardı); bütün bu arazi en küçük noktalarına kadar biliniyordu, haritalarda da gösterilmişti. Bonapart'a gelince o herhalde kuvvetini yitirdiği için, hiçbir teşebbüste bulunmuyordu.

Taarruzun en ateşli savunucularından biri olan Dolgorukov, askerî şûra toplantısından yeni dönmüştü, yorgun, bıkkın, ama toplantıda kazanılan zaferden ötürü heyecanlıydı ve gurur duyuyordu. Prens Andrey korumaya karar verdiği subayı ona tanıştırdı. Dolgorukov, Boris'in elini nezaketle, kuvvetle sıktı ama bir şey söylemedi. Sonra, herhalde o anda her şeyden çok zihnini meşgul eden düşünceleri açıklamaktan kendini alamadığı için Prens Andrey'le Fransızca konuşmaya başladı:

– Eh, azizim öyle bir çatışma yaptı ki sorma! Allah vere de bunun sonucu olarak yapılacak çarpışma da aynı şekilde zaferle bitse!

Kesik kesik, heyecanla devam ediyordu:

– Yalnız azizim, Avusturyalılara, özellikle Weierother'e karşı suçlu olduğumu itiraf etmek isterim. O ne titizlik, o ne etraflı bir araştırma; o ne arazi bilgisi! Bütün imkânları, bütün şartları ve en küçük ihtimalleri bile hesaba katan o ne ileri görüş! Hayır, kardeşim! Şu anda içinde bulunduğumuz şartlardan daha iyisini insan icat bile edemez! Avusturyalıların titizliği ile Rusların cesareti bir araya geliyor. Daha ne istersiniz?

Bolkonski:

– Demek taarruz kesin olarak kararlaştırıldı, öyle mi? diye sordu.

– Hem de biliyor musunuz, azizim, bana öyle geliyor ki Bona-

part bu işte ne yapacağını şaşırdı. Biliyor musunuz, bugün ondan imparatora bir mektup geldi!

Dolgorukov, bunu söylerken saygıyla gülümsemişti. Bolkonski:

– Ya öyle mi? diye sordu. Peki, ne yazıyor?

– Ne yazabilir ki? Tradiridira... falan filan. Hepsi de vakit kazanmak için. Bakın söylüyorum, artık onu avucumuza aldık, burası muhakkak! Ama işin en hoş tarafı nedir biliyor musunuz?

Birden candan bir tavırla güldü:

– İşin en hoş tarafı, verilecek cevapta ona ne denileceğini bir türlü bulamadılar. Konsül denilemeyeceğine göre elbette "imparator" da denilemezdi. Bana kalsa "General Bonapart" denmeliydi.

Bolkonski:

– İyi ama onu imparator olarak tanımamakla "General Bonapart" adını vermek arasında fark var.

Dolgorukov gülerek Prens Andrey'in sözünü kesti, hızlı hızlı konuşuyordu:

– İş bunda ya işte! Bilibin'i tanıyorsunuz, çok zeki bir adamdır, işte o, başlığın şöyle olmasını teklif etti: "Yalancı hükümdara, tüm insanlığın can düşmanına."

Dolgorukov kahkahalarla güldü. Bolkonski:

– Yalnız o kadar mı? diye sordu.

– Ama verilecek olan karşılığın üzerine yazmak için ciddi olarak yerinde bir unvanı da gene Bilibin buldu. Ne ince zekâsı vardı, ne akıllı adamdır...

– Neymiş o unvan?

Prens Dolgorukov ciddi ve memnun bir tavırla:

– Fransız hükümet başkanına, *au chef du gouverment Français*, dedi. Güzel değil mi?

Bolkonski:

– Güzel ama hiç hoşuna gitmeyecek, dedi.

– Orası öyle, hem de hiç hoşuna gitmeyecek! Kardeşim onu tanıyor. Paris'te onun evinde, yani şimdiki imparatorun evinde kaç defa yemek yemiş; bana, "Ondan daha ince, daha kurnaz bir diplomat olamaz," demişti: Biliyorsunuz ya, Fransız becerikliliği ile İtalyan aktörlüğünün bir karışımı. Kont Markov ile Napolyon için anlatılan fıkrayı biliyor musunuz? Onunla yalnız Kont Mar-

kov başa çıkabilirdi! Mendil hikâyesini biliyor musunuz? Çok güzeldir.

Konuşan Dolgorukov, bir Boris'e, bir Prens Andrey'e bakarak Bonapart'ın nasıl bizim temsilcimizi sınamak için onun önünde mendilini yere düşürdüğünü, sonra ona bakarak durakladığını, Markov'un kendisine hizmet etmesini bekliyormuş gibi bir tavır takındığını, Markov'un da nasıl o düşen mendilin yanına kendi mendilini düşürdüğünü ve eğilip Bonapart'ın mendilini almadan kendi mendilini aldığını anlattı.

Bolkonski:

– *Charmant!* dedi. Her neyse, ben size bu genç için bir ricada bulunmaya gelmiştim. Size şunu söyleyeyim ki...

Ama Prens Andrey daha sözünü bitirmemişti ki odaya bir yaver girip imparatorun Prens Dolgorukov'u yanına çağırdığını söyledi.

Dolgorukov hemen ayağa kalkıp Prens Andrey ile Boris'in ellerini sıktı:

– Ah, ne aksilik! Bilirsiniz, sizin için elimden gelen her şeyi seve seve yaparım, hem sizin için hem de bu sevimli delikanlı için...

Boris'in elini tekrar candan, heyecanlı, aynı zamanda her şeyi hafiften alan bir tavırla sıktı:

– Ne yapayım... Görüyorsunuz işte! Gelecek sefere görüşürüz...

Boris en yüksek makama ne kadar yakın olduğunu düşündükçe heyecan duyuyordu. O anda koca kitlelerin tüm hareketlerini yöneten yaylarla temasta olduğunu kavrıyordu; oysa kendi alayında iken o kitlelerin mini mini, söz dinler, değersiz bir parçası olduğunu hissederdi. Prens Dolgorukov'un peşinden koridora çıktılar ve Dolgorukov'un girdiği hükümdarın odasından orta boylu sivil elbiseli, zeki yüzlü, çıkıntılı çenesinde keskin bir yara izi bulunan, ama bu yara iziyle çirkinleşmeyen, aksine o çizgi ile özel bir canlılık ve azimli bir ifade kazanan bir adamla karşılaştılar. Uzun boylu olmayan bu adam Dolgorukov'u bir ahbabı selamlar gibi başıyla selamladı, sonra Prens Andrey'in üzerine doğru yürüyerek sanki onun kendisine selam vermesini ya da yana çekilip yol vermesini bekliyormuş gibi ona soğuk bir bakışla dik dik baktı. Prens Andrey ne selam verdi ne de yana çekildi; yüzünde bir öfke belirmişti. Arkasını dönerek koridorun yan tarafından yürüdü.

Boris:

– Kim bu? diye sordu.

– Bu, kalburüstü ama hiç hoşlanmadığım insanlardan biridir: Dışişleri Bakanı, Prens Adam Çartorijski.

Saraydan çıkarlarken Bolkonski gizleyemediği bir iç çekişle:

– İşte milletlerin kaderlerine bu insanlar yön veriyorlar, dedi.

Ertesi gün, ordular sefere çıktı. Boris de ta Austerlitz Savaşı'na kadar ne Bolkonski'ye ne Dolgorukov'a gitmek fırsatını bulabildi, bu yüzden bir süre daha İsmailiye alayında kaldı.

X

Ayın on altısında gün doğarken Nikolay Rostov'un hizmet gördüğü ve Prens Bagration'un müfreze kuvvetleri arasında bulunan Denisov'un süvari bölüğü, söylendiğine göre daha gece konakladığı yerden harekete geçmiş, öbür kolların arkasından giderek yarım verst kadar ilerlemiş, büyük yolun üstünde durmuştu. Rostov, yanından Kazakların, birinci ve ikinci süvari bölüklerinin, topçularla piyade taburlarının ve yaverleriyle beraber General Bagration'la General Dolgorukov'un geçtiklerini görmüştü. Daha önce de olduğu gibi, savaş başlamadan duyduğu bütün korku, o korkuyu bastırmak için yaptığı bütün iç çatışma ve çarpışmada kendisini bir süvari olarak göstermek için beslediği bütün hayaller boşa gitmişti. Onların bölüğü yedek kuvvet olarak bırakılmıştı. Bu yüzden o günü sıkıntı ve hüzünle geçirdi. Sabahın dokuzunda ileriden silah sesleri, "Huraaa!" diye bağrışmalar duydu, geriye taşınan yaralıları gördü (Bunların sayısı çok değildi). En sonunda yüz kadar Kazak'ın ortasında bir Fransız süvari grubunun nasıl götürüldüğünü seyretti. Belli ki savaş bitmişti. Herhalde o kadar büyük olmayan ama mutlu bir şekilde sonuçlanan bir çarpışmaydı. Geriye doğru yürüyen erlerle subaylar, parlak bir zaferden, Wischau şehrinin alındığından ve bütün bir Fransız süvari bölüğünün esir edildiğinden söz ediyorlardı. Geceki şiddetli dondan sonra hava açık ve güneşliydi. Bu sonbahar gününün parlak ışığı, yalnız çarpışmaya katılanların anlattıklarından değil, aynı zamanda Rostov'un yanından gelip geçen erlerin, subayların, generallerin, yaverlerin yüzle-

rindeki sevinçli ifadeden de anlaşılan zafer haberine uygundu. Savaştan önce bütün korkusunu boşuna yenmeye çalışmış olan ve o neşeli günü hareketsiz geçirmiş bulunan Nikolay, kalbinde daha da büyük bir sızı duyuyordu.

Yolun kenarında, önünde bir matara ve mezelerle oturmuş olan Denisov:

– Ğostov, buğaya gel! Kedeği, gamı dağıtmak için içelim! diye seslendi.

Denisov'un çilingir sofrası etrafında toplanan subaylar, yiyip içerek konuşmaya başladılar. Subaylardan biri, iki Kazak'ın yaya olarak götürdükleri esir bir Fransız dragonunu işaret ederek:

– İşte birini daha getiriyorlar! dedi.

Kazaklardan biri esirden alınan yüksek güzel bir Fransız atını yedeğinde getiriyordu. Denisov, Kazak'a seslendi:

– Atı satıveğsene bana!

– Emredersin, komutanım.

Subaylar kalkıp Kazaklarla esir Fransızın etrafını çevirdiler. Fransız dragonu Fransızca'yı Alman şivesiyle konuşan Alsacelı bir delikanlıydı. Heyecandan tıkanıyordu, kızarmıştı; Fransızca konuşulduğunu duyunca subaylarla acele acele konuşmaya başladı. Bazen birine, bazen ötekine dönüyordu. Kendisine kalsa onu esir alamayacaklardı, yakalanmışsa suçun kendisinde olmadığını, bütün suçun kendisini eyer örtülerini toplamaya gönderen *le caporal*'de[1] olduğunu, kendisinin ona Rusların artık oraya gelmiş olduklarını söylediğini anlatıyordu. Her sözünün başında, *"Mais qu'on ne fasse pas de mal à mon petit cheval,"*[2] diye tekrarlıyor, atını okşayıp duruyordu. Nereye düştüğünü iyice anlayamamış gibiydi. Arada bir kendisini komutanlarının karşısında sanıyor, er olarak dürüstlüğünü, hizmetteki kusursuzluğunu belirtiyor, arada bir esir düştüğü için özür diliyordu. Dragon, artçı birliklerimize Fransız ordularının bizlere çok yabancı olan havasını bütün tazeliği ile getirmişti.

Kazaklar atı iki çervonetz'e[3] bıraktılar. Onu da şimdi kendisine para geldiği için subayların arasında en zengini olan Rostov sa-

1 Onbaşı.

2 Aman benim küçük atıma kötü davranmasınlar.

3 O devrin parası – ç.n.

tın aldı. At süvari subayına teslim edildikten sonra, Alsace'lı, saf bir tavırla:

– *Mais qu'on ne fasse pas de mal à mon petit cheval,* dedi.

Rostov gülümseyerek dragonu sakinleştirdi ve ona para verdi. Yürümesi için esirin koluna dokunan Kazak:

– Ale, ale![1] dedi.

Birden, süvarilerin arasında sesler duyuldu:

– Hükümdar geliyor! Hükümdar geliyor!

Her yerde bir koşuşma, bir telaş başladı ve Rostov arkada yolun üzerinde, şapkalarının üstünde beyaz sorguçlar bulunan birkaç atlıyı gördü. Bir dakika içinde herkes yerini almış, beklemeye başlamıştı.

Rostov kendi yerine kadar nasıl koştuğunu, atına nasıl bindiğini anlamamış, hissetmemişti. Çarpışmaya katılamamaktan duyduğu üzüntü de çevresinde hep aynı yüzleri görmekten duyduğu sıkıntı da kendine ait bütün düşünceler de bir an içinde yok olmuştu: Şimdi bütün varlığı hükümdarın yakınlığından duyduğu mutlulukla doluydu. Yalnız bu yakınlığın bile o günün boş geçtiğini unutturan bir ödül olduğunu hissediyordu. Vaat edilen buluşma anına kavuşmuş bir sevgili gibi mutluydu. Hazırolda olduğu için başını çevirip bakmaya bile cesaret edemiyor, arkasına hiç bakmadan "onun" yaklaştığını heyecanlı bir sezişle duyuyordu. Bunu yalnız yaklaşan atlıların nal seslerinden değil, o yaklaştıkça etrafta her şeyin daha aydınlık, daha sevinçli, daha anlamlı olmasından, bir bayram havasının oluşmasından anlıyordu. Rostov için bir güneş olan varlık, gittikçe daha çok yaklaşıyor, yumuşak, göz kamaştıran ışıklar saçıyordu. Rostov kendisinin de bu ışıklarla sarıldığını hissediyor, o şefkatli, o sakin, o azametli ama aynı zamanda o kadar da sade olan sesi işitiyordu. Rostov'un duygularına uygun düşen derin bir sessizlik olmuş ve bu sessizlikte hükümdarın sesi duyulmuştu. Hükümdar:

– *Les housards de Pavlograd?*[2] diye sordu.

"Les housards de Pavlograd?" diyen o insanüstü sesten sonra birinin insana çok daha yakın olan sesi duyuldu:

---

1 Fransızca "Allez, allez," sözlerinin bozulmuş şekli. "Yürü, yürü," anlamında.

2 Pavlograd süvarileri mi?

– *La réserve, sire!*[1]

Hükümdar, Rostov'un tam yanına geldi, durdu. Aleksandr'ın yüzü üç gün önceki teftişte olduğundan daha güzeldi. Öylesine bir neşe, öylesine bir gençlik, öylesine bir saflıkla parlıyordu ki on dört yaşındaki bir çocuğun canlılığını hatırlatıyordu; ama yüzünde bir imparatorun yüzündeki haşmetli ifade de vardı. Hükümdar, süvari bölüğüne bakarken tesadüfen Rostov'la göz göze geldi, bir iki saniye kadar gözleri o gözlere takılı kaldı. Acaba Rostov'un içinde olup bitenleri anlamış mıydı? (Rostov'a her şeyi anlamış gibi geliyordu.) Bu belli değildi, ama o mavi gözleri Rostov'un yüzüne iki saniye kadar baktı (Bu gözlerden yumuşak, tatlı bir ışık dökülüyordu). Sonra birden kaşlarını kaldırdı, sert bir hareketle sol ayağıyla ata vurdu ve dörtnal ileriye doğru gitti.

Genç imparator öncü kuvvetlerin bulunduğu yerden silah sesleri işitince çarpışmada hazır bulunmak isteğine karşı koyamamış, saraylıların bütün öğütlerine rağmen, saat on ikide, yolda ilerlerken bulunduğu üçüncü koldan ayrılarak dörtnal öncü kuvvetlere doğru gitmişti. Daha süvarilerin yanına varmadan birkaç yerde, onu çarpışmanın iyi bir sonuca doğru gittiği haberiyle karşılamışlardı.

Bir Fransız süvari bölüğünün esir alınmasından ibaret olan savaş, Fransızlara karşı kazanılmış parlak bir zafer gibi gösterilmişti. Bu yüzden hükümdar da bütün ordu da savaş alanında daha barut dumanı dağılmadan gerçekten Fransızların yenildiğine ve ister istemez geri çekildiklerine inanıyorlardı. Hükümdarın gelişinden birkaç dakika sonra, bir Pavlograd tümenini ileri hatlara istediler. Rostov, böylece küçük bir Alman kenti olan Wischau'da onu bir kez daha gördü. O gelmeden önce şiddetli bir çatışmanın yapıldığı kent meydanında daha fırsat bulunup da kaldırılmamış birkaç ölü ve yaralı yatıyordu. Hükümdar, asker ve sivil maiyeti ile çevrili olarak teftiş yaptığı sırada bindiği ata değil de İngiliz kırması, al, başka bir kısrağa binmişti, yana doğru eğilerek zarif bir hareketle altın saplı gözlüğünü gözlerine tutmuş, yüzükoyun, tolgasız, başı kan içinde yatan bir ere bakıyordu. Yaralı er öyle pis, kaba ve tiksindiriciydi ki Rostov, onun hükümdara yakın bir yerde bulunma-

1 Yedek kuvvetler, Majeste!

sının yakışık almayacak bir şey olduğunu düşündü. Hükümdarın hafif kamburlaşmış omuzlarının sanki bir soğuk dalgasından ürperiyormuş gibi nasıl titrediğini, sol ayağıyla nasıl sinirli sinirli atın karnını mahmuzladığını fark ediyordu. Onun bu hareketine alışmış olan at, kayıtsızlıkla bakıyor, yerinden kımıldamıyordu. Atlarından inen yaverler, eri koltuk altlarından tutup sedyeye yerleştirmeye koyuldular. Er inlemeye başladı. Hükümdar:

– Yavaş, yavaş! Daha yavaş olamaz mısınız? diye söylendi. Can çekişen erden daha çok acı çekiyor gibiydi, oradan uzaklaştı.

Rostov, hükümdarın gözlerine dolan yaşları görmüş, oradan uzaklaşırken Çartorijski'ye Fransızca:

– *Quelle terrible chose que la guerre!*[1] dediğini işitmişti.

Öncü birlikler Wischau'nun ilerisinde, küçük bir çatışmadan sonra gün boyunca toprak bırakarak çekilen düşman hatlarının karşısında mevzilenmişti. Öncü birliklere hükümdarın teşekkür ettiği bildirilmiş, ödüller vaat edilmiş, erlere de iki misli votka tayını dağıtılmıştı. Ordugâhın ateşleri bir gün öncekinden daha neşeli çatırdıyor, erlerin şarkıları duyuluyordu. Denisov o gece binbaşılığa yükselmesini kutluyordu. Oldukça içmiş olan Rostov, ziyafetin sonunda hükümdarın şerefine kadeh kaldırmayı teklif etti, ama resmî ziyafetlerde olduğu gibi, "İmparatorumuz, hükümdarımız," demedi. "Her şeyden önce iyi kalpli kişiliğiyle insanı büyüleyen, yüce hükümdarın sağlığına," dedi. "Onun sağlığına ve Fransızlara karşı kesin bir zafer kazanmamızın şerefine içelim!"

– Mademki daha önce dövüştük, Schöngraben'de olduğu gibi Fransızlara nefes aldırmadık, şimdi artık başımızda o varken neler olmaz, diye söyleniyordu: Hepimiz onun uğruna ölürüz. Hem de zevkle ölürüz. Öyle değil mi beyler? Belki de gerektiği gibi konuşmuyorum, çok içmişim; ama bu duyguları duyuyorum, siz de öyle... Birinci Aleksandr'ın sağlığına! Huraaa!

Subayların heyecanlı sesleri duyuldu:

– Huraaa!

Yaşlı Yüzbaşı Kirsten de en az yirmi yaşındaki Rostov kadar içten ve heyecanla bağırıyordu.

Subaylar içip kadehlerini kırdıktan sonra, Kirsten, başka kadeh-

1 Savaş ne korkunç şey!

ler doldurdu, sırtında bir gömlek, ayağında bir süvari pantolonu vardı; elinde kadeh, erlerin yaktıkları ateşe yaklaştı. Azametli bir tavırla elini yukarı kaldırarak o uzun kır bıyıkları ve önü açık gömleğinin arasından görünen ağarmış göğsüyle çoban ateşinin aydınlığında durdu. Ömrünü orduda geçirmiş yaşlı bir süvariye yakışır bariton sesiyle bağırdı:

– Çocuklar! Hükümdarımızın, imparatorumuzun sağlığına, düşmanı yenmemizin şerefine, huraaa!

Süvariler toplanıp bir ağızdan gür bir sesle karşılık verdiler.

Gece geç vakit herkes dağılınca Denisov çok sevdiği Rostov'un omuzuna küçük eliyle vurarak:

– Şuna bak! Sefeğde âşık olacak kimse bulamayınca tutmuş çara âşık olmuş! dedi.

Rostov:

– Bu konuda şaka etme Denisov! diye bağırdı. Bu öyle yüksek, öyle güzel bir duygu ki! Öyle...

– İnanıyoğum, inanıyoğum, yavğucuğum. Ben de bu duygulağı paylaşıyoğum ve seni takdiğ ediyoğum...

– Hayır, anlamıyorsun!

Rostov bunu söyledikten sonra kalktı, hayalinde imparatorun hayatını kurtarırken değil (böyle bir şeyi hayalinden geçirmeye bile cesaret edemiyordu kurtardığını), sadece onun gözleri önünde can vermenin ne büyük bir mutluluk olduğunu düşüne düşüne çoban ateşlerinin arasında dolaşmaya başladı. Gerçekten çara da Rus ordusunun kahramanlığına da yakında kazanılacak zaferin umuduna da âşıktı. Austerlitz Savaşı'ndan önceki o unutulmaz günlerde, bu duygular içinde olan da yalnız o değildi; o sırada Rus ordusundaki insanların onda dokuzu, gerçi daha az heyecan duyarak ama aynı şekilde çara ve Rus Silahlı Kuvvetleri'nin kahramanlığına âşıktı.

XI

Ertesi gün, hükümdar Wischau'da kaldı. Saray doktoru Villiers birkaç defa yanına çağrıldı. Genel karargâhta ve ona yakın birliklerde hükümdarın rahatsız olduğu haberi ağızdan ağza yayıldı. Yakınları-

nın dediğine göre, hiçbir şey yemiyordu ve o geceyi kötü geçirmişti. Bu rahatsızlığının nedeni yaralılarla ölülerin o hassas ruhunda şiddetli bir etki yapmasıydı.

Ayın on yedinci günü şafakta, elinde bir görüşme yapmak için geldiğini belirten özel bir bayrakla bir Fransız subayı ileri karakollardan Wischau'a getirilmişti; Rus İmparatoru'yla görüşmek istediğini söylüyordu. Bu subay, Savary idi. Hükümdar daha yeni uyumuştu. Bu yüzden Savary beklemek zorunda kaldı. Öğle vakti hükümdarın yanına çıkarıldı, bir saat sonra da Prens Dolgorukov ile birlikte Fransız ordusunun ileri karakollarına gitti.

Söylendiğine göre, Savary'nin gönderilmesinin nedeni, bir barış teklifiydi. Aynı zamanda İmparator Aleksandr'la Napolyon arasında bir görüşme yapılması isteniyordu. Napolyon'un doğrudan doğruya çarla buluşma teklifine, bütün ordunun sevinçle, gururla karşıladığı gibi olumsuz cevap verilmişti. Hükümdarın yerine Napolyon'la görüşmek üzere Savary ile birlikte bu teklifin tahminlerin aksine gerçekten bir barış isteği ile yapılıp yapılmadığını anlamak üzere Wischau'da zaferi kazanmış olan Dolgorukov gönderilmişti:

Dolgorukov o akşam döndü, doğru hükümdarın yanına gitti, uzun bir süre onunla baş başa kaldı.

18-19 Kasım'da, ordular iki noktada daha ilerlediler; düşman öncü kuvvetleri ise kısa çatışmalardan sonra hep geri çekiliyorlardı. Ayın 19'unda, ordunun yüksek kademelerinde, o unutulmaz Austeriltz Savaşı'nın yapıldığı 20 Kasım gününün sabahına kadar devam eden heyecanlı, telaşlı, büyük bir faaliyet başladı.

19 Kasım günü öğleye kadar, heyecanlı konuşmalar, koşuşmalar, yaverlerin oraya buraya gönderilmesi, yalnız imparatorların genel karargâhında oldu; öğleden sonra ise faaliyet, Kutuzov'un karargâhı ile kolordu kumandanlarının karargâhlarına da bulaştı. Akşam yaverler aracılığıyla bu hareket ordunun tüm birliklerine yayıldı ve 19 Kasım'ı 20 Kasım'a bağlayan gece, seksen bin kişilik müttefik, kıtalarının konakladığı yerlerden kalkarak konuşmalarla uğuldamaya, dalgalanmaya başladı, sonra da dokuz verstlik koca bir ırmak halinde harekete geçti.

O sabah imparatorların karargâhlarında başlayan ve ondan son-

raki işlere hız veren, hep aynı noktaya yönelmiş hareket, tıpkı büyük kule saatlerindeki orta çarkın ilk hareketine benziyordu. Önce bir çark ağır ağır harekete geçmişti. Sonra bir başkası, ondan sonra da bir üçüncüsü dönmeye koyulmuştu. Çarkların, çark fenerlerinin, makaraların hareketi gittikçe hızlanmış, çanlar çalmaya, heykelcikler dışarı fırlamaya başlamış, en sonunda da yelkovanla akrep, bütün bu didinmelerin sonucunu belirterek ağır ağır harekete geçmişlerdi.

Saatlerin mekanizmasında olduğu gibi savaş mekanizmasında da ilk hız bir kez verildikten sonra, sonuç alınıncaya kadar karşı konulması imkânsız bir şekilde devam edip gider. Mekanizmanın ayrı ayrı parçaları, ilk hareketi kendilerine ileten an gelip çatıncaya kadar aynı kayıtsızlık içinde taş gibi hareketsiz durur. Öbür çarklar eksenlerinin etrafında dişleri birbirine takıla takıla ıslık çalarak dönerken bir başka çark, sanki daha yüzlerce yıl öyle duracakmış gibi sakin ve hareketsizdir; ama o an gelip çattı mı bir yay o çarka da takılır, o zaman o da harekete boyun eğerek gıcırdaya gıcırdaya, döne döne sonucunu, amacını bile bilmediği genel akışa katılır.

Nasıl bir saatte o çeşit çeşit, sayısız çarkların eksenlerinde dönüşüyle meydana gelen tek sonuç, zamanı gösteren akrebin ağır ağır, ölçülü ilerleyişinden ibaretse aynı şekilde o yüz altmış bin Rusla Fransızın bütün o karışık hareketlerinin, bütün hırslarının, isteklerinin, pişmanlıklarının, alçalmalarının, çektikleri acıların, ansızın içlerinde uyanan gururun, korkunun ve heyecanın tek sonucu, "Üç İmparatorun Savaşı" adı verilen Austerlitz Savaşı'nın kaybedilmesi, daha doğrusu insanlık tarihi denilen kadranın üzerinde evrensel tarih akrebinin ağır ağır hareket etmesi olmuştur.

Prens Andrey o gün nöbetçiydi ve başkomutanın yanından ayrılmamıştı. Saat altıda Kutuzov, imparatorların genel karargâhına gitmiş, hükümdarın yanında kısa bir süre kalmış, sonra Ober-hof Mareşal Kont Tolstoy'a uğramıştı.

Bolkonski, bu arada fırsattan yararlanarak yapılacak savaşın bütün ayrıntılarını öğrenmek için Dolgorukov'a gitmişti. Prens Andrey Kutuzov'un nedense şaşkınlık ve hoşnutsuzluk içinde olduğu-

nu, imparatorun karargâhında bulunanların da ondan hoşnut olmadıklarını hissediyor, imparatorun genel karargâhında kim varsa hepsinin başkalarının bilmediği bir şeyleri bilen insanlar gibi bir tavır takındıklarını seziyordu; bu yüzden Dolgorukov ile konuşmak istiyordu.

– Eh, hoş geldiniz, azizim, dedi. Yarın bayram var. Sizin ihtiyar ne âlemde? Canı mı sıkılıyor?

Bilibin'le oturmuş çay içen Dolgorukov:

– Pek canının sıkıldığını söyleyemem, ama bana öyle geliyor ki kendisine de söz hakkı tanımalarını istiyor, dedi.

– Zaten ona askeri şûrada da söz hakkı verdiler, gene de verirler; yeter ki akla uygun bir şöy söylesin. Şu anda, Bonapart'ın, her şeyden çok bir meydan muharebesine girişmekten korktuğu bir sırada, yavaş davranmak, bir şeyler beklemek imkânsız bir şey.

Prens Andrey:

– Ha, evet, siz onunla görüşmüştünüz değil mi? dedi. Bonapart nasıl bir adam? Sizin üzerinizde nasıl bir etki bıraktı?

Dolgorukov:

– Evet, onu gördüm ve şu kanıya vardım ki onun dünyada en çok korktuğu şey bir meydan muharebesidir, dedi.

Belli ki Napolyon'la yapmış olduğu görüşmeden çıkardığı bu genel sonuca çok değer veriyordu:

– Eğer savaştan korkmuyorsa bu görüşmeyi ne diye istedi? Neden bir takım görüşmeler yapılmasını teklif etti? Ve en önemlisi neden geriye çekilip duruyor? Geri çekilmek, onun harekâtı idare edişine o kadar aykırı bir şeyken? İnanın bana: Napolyon korkuyor! Meydan muharebesinden korkuyor. Artık son saati yaklaştı. Size bunu böylece söylüyorum.

Prens Andrey:

– Ne olur anlatın, nasıl adamdır? diye tekrar sordu.

– Kül rengi bir redingot giymiş, kendisine "majeste" dememi çok isteyen, ama benim kendisine hiçbir unvan vermediğimi görünce hayal kırıklığına uğrayan bir adam. Öyle bir insan işte, başka hiçbir özelliği yok.

Dolgorukov bu karşılığı verirken, gülümseyerek başını Bilibin'e çevirmişti:

– İhtiyar Kutuzov'a karşı olan bütün saygıma rağmen, diye devam etti, şu anda Napolyon avucumuzun içindeyken bir şeyler olacak diye bekleyerek kaçmasına ya da bizi aldatmasına fırsat verirsek halimiz nice olur. Hayır, Suvorov'u ve onun kurallarını unutmamalıyız; hiçbir zaman saldırıya uğrayacak bir duruma düşmemeli, önce biz saldırmalıyız. Şuna inanın ki savaşta çoğu zaman gençlerin enerjisi, izlenecek yolu yaşlıların tecrübesinden çok daha doğru olarak gösterir.

Prens Andrey sordu:

– Peki ona hangi mevzilerden saldıracağız? Bugün ileri karakollara gittim, onun ana kuvvetlerinin nerede bulunduğunu kestirmek imkânsız!

Dolgorukov'a düşmana saldırmak için kendisinin tasarladığı planı açıklamak istiyordu. Dolgorukov çabuk çabuk konuşarak:

– Ha, bunun hiç önemi yok, dedi. Bütün ihtimaller göze alındı, eğer Brünn'de ise...

Sonra Weierother'in kanatlarda yapılacak harekât planını kısaca ve açıkça anlattı.

Prens Andrey itiraz etmeye ve kendi planının doğruluğunu ispatlamaya çalıştı: Bu plan da Weierother'in planı kadar iyi olabilirdi, ama bir eksiği vardı, Weierother'inki gibi onaylanmamıştı. Prens Andrey öbür planın kusurlarını, kendi planının da iyi taraflarını ispatlamaya kalkışınca Prens Dolgorukov, onu dinlemekten vazgeçerek dalgın dalgın, bir haritaya bir Prens Andrey'in yüzüne bakmaya başlamıştı.

– Her neyse, Kutuzov'un karargâhında şimdi bir şûra toplantısı yapılacak: Bütün bunları orada anlatabilirsiniz, dedi.

Prens Andrey haritanın başından uzaklaştı:

– Ben de öyle yapacağım.

O ana kadar onların konuşmalarını dudaklarında neşeli bir gülümsemeyle dinleyen Bilibin:

– Ne diye kendinizi öyle üzüyorsunuz beyler? dedi, belli ki şimdi şaka etmeye hazırlanıyordu. Yarın ister zafer kazanılsın, ister yenilgi olsun, Rus ordusunun şanı, şerefi peşinen teminat altına alınmıştır. Ordularda Kutuzov'dan başka bir tek Rus komutanı yok. Komutanlar şunlar: *Herr General Wimpfen, le comte de Lange-*

ron, le prince de Lichtenstein, le prince de Hohenlohe et enfin Prsch... Prsch... et ainsi de suite, comme tout les noms polonais...[1]

Dolgorukov:

– *Taisez-vous mauvaise langue!*[2] dedi. Doğru söylemiyorsunuz, şimdiden iki Rus komutanımız var; Miloradoviç ile Dohturov... Bir de üçüncüsü vardı: Kont Arakçiyev, ama onun sinirleri zayıf...

Prens Andrey:

– Neyse, öyle sanıyorum ki Mihail İlaryonoviç içeriden çıktı dedi. Talihiniz açık olsun, başarılar dilerim beyler! diye sözlerini tamamladı, sonra Dolgorukov ile Bilibin'in ellerini sıkarak dışarı çıktı.

Eve dönerlerken Prens Andrey, yanında hiç konuşmadan oturan Kutuzov'a ertesi günkü savaş konusunda ne düşündüğünü sormaktan kendini alamadı.

Kutuzov, yaverine sert bir ifadeyle baktı, bir an sustu, sonra:

– Öyle sanıyorum ki bu savaşı kaybedeceğiz, dedi. Bunu Kont Tolstoy'a da söyledim ve hükümdara böylece bildirmesini rica ettim. Bana ne karşılık verdi. Biliyor musunuz? *Eh, mon cher general, je me mêle de riz et des côlettes, mêlez-vous des affaires de la guerre...*[3] Evet... işte böyle karşılık verdi.

XII

Saat ona doğru Weierother, planları ile Kutuzov'un dairesine gitti; askerî şûra toplantısı orada yapılacaktı. Bütün kolordu komutanları başkomutanının yanına çağrılmış ve gelmeyi reddeden Begration dışında hepsi de kararlaştırılan saatte gelmişlerdi.

Yapılacak savaşın bütün idaresini üzerine almış olan Weierother, heyecan ve telaşı ile savaş şûrası başkanı rolünü isteksiz bir tavırla oynayan hoşnutsuz ve uykulu Kutuzov'la tam bir tezat teşkil ediyordu. Weierother, besbelli, kendisini artık karşı durulmasına imkân kalmayan harekâtın başı olarak hissediyordu. Yüküyle

1 Sayın General Wimpfen, Langeron Kontu, Lichtenstein Prensi, Hohenlohe Prensi ve sonra Prsch... Prsch... ve onun gibi Leh isimleri taşıyanlar...

2 Susun dedikoducu!

3 Eh, aziz generalim, ben pirinçle pirzolalara karışırım, savaş işlerine siz bakın...

arabaya koşulmuş, hızını almış bayır aşağı koşan bir at gibiydi. O mu bir şeyleri çekiyordu, yoksa onu iten bir şeyler mi vardı? Bilmiyordu; ama artık bu harekâtın nasıl bir sonuç doğuracağını düşünmeye vakit bulamadan, ne kadar hızlı gitmek mümkünse o kadar hızlı gidiyordu. O akşam düşman hatlarını kendi gözüyle görmek için iki kez oraya gitmiş, iki kez hem rapor vermek, hem de açıklamada bulunmak için Rus ve Avusturya hükümdarlarının huzuruna çıkmış, sonra da kendi dairesine uğramış, orada harekât planını Almanca olarak yazdırmıştı. Şimdi de yorgun argın, Kutuzov'un yanına gelmişti.

O sırada zihninin, başkomutana saygı göstermeyi unutacak kadar meşgul olduğu belliydi: Sözünü kesip duruyor, çabuk ve kesin olmayan bir şekilde, karşısındakinin yüzüne bakmadan, kendisine sorulan sorulara karşılık vermeden konuşuyordu. Üstü başı çamur içindeydi. Zavallı, bitkin, şaşırmış, aynı zamanda güvenli ve gururlu bir hali vardı.

Kutuzov, Austerlitz yakınında pek büyük olmayan bir şatoya yerleşmişti. Başkomutanın çalışma odasına çevrilmiş büyük misafir odasında Kutuzov, Weierother ve askerî şûra üyeleri toplanmışlardı. Çay içiyorlardı. Savaş şûrası toplantısına başlamak için yalnız Bagration'u bekliyorlardı. Sonunda saat sekize doğru, Bagration'un bir emir subayı prensin gelemeyeceğini haber verdi.

Prens Andrey başkomutana bunu haber vermeye gelmiş ve daha önce Kutuzov'un kendisine şûra toplantılarında bulunmak için verdiği izinden yararlanarak odada kalmıştı.

Weierother, aceleyle yerinden kalkıp üzerine Brünn dolaylarını gösteren kocaman bir harita yayılmış masaya yaklaştı:

– Mademki Prens Bagration gelemeyecek, o halde biz başlayabiliriz, dedi.

Kutuzov, üniformasının düğmeleri çözülmüş, kalın boynu yakasından kurtulmuş gibi dışarıya taşmış, bir "volter" koltuğunda, tombul, ihtiyar ellerini koltuğun kollarına birbirine paralel olarak bırakmış uyukluyordu. Weierother'in sesini duyunca tek gözünü güçlükle açtı. Başını sallayarak:

– Tabii tabii, buyurun! Yoksa geç kalırız, dedi, başını salladı, sonra eğerek gözlerini tekrar kapadı.

Şûra üyeleri önce Kutuzov'un mahsus uyuyormuş gibi bir tavır takındığını sanmışlardı. Ama sonradan okuma sırasında, Kutuzov'un burnundan çıkardığı sesler göstermişti ki başkomutan için o anda söz konusu olan harekât planını ya da herhangi bir başka şeyi küçümsediğini göstermek isteğinden çok daha önemli bir şey vardı: O sırada bir komutan olarak değil, bir insan olarak karşı durulmaz bir ihtiyacını, uyumak ihtiyacını karşılamakla meşguldü. Gerçekten uyuyordu. Weierother bir dakika bile kaybedemeyecek kadar meşgul bir insan tavrıyla Kutuzov'a baktı, uyuduğu kanısına varınca kâğıdı aldı, yapılacak savaşın harekât planını başlığını bile ihmal etmeden okumaya başladı:

– "1805 yılı 20 Kasım günü Kobelnitz ile Sokolnitz gerisindeki düşman mevzilerine taarruz planı."

Harekât planı çok karışık ve zordu. Planın aslı şöyleydi:

"Da der Feind mit seinem linken Fluegel an die mit Wald bedeckten Berge lehnt und sich mit seinem rechten Fluegel laengs Kobelnitz und Sokolnitz hinter die dort befindlichen Teiche zieht, wir im gegentheil mit unseren linken Fluegel seinen rechten sehr debordiren, so ist es vortheilhaft letsteren Fluegel des Feindes zu attakiren, besonders Wenn wir die Doerfer Sokolnitz und Kobelnitz im besitze haben, wodurch wir den Feind zugleich in die Flanke fallen und ihn auf der Flaeche zwischen Schlapanitz und dem Tibueratsa Walde verfolgen koennen, indem wir dem Defileen von Schlapanitz un Bellawitz ausweichen, welche die feindliche Front decken. Zu diesem Endzweck ist es noethig... Die erste Kolonne marschirt... die zweite Kolonne marschirt... die dritte Kolonne marschirt..."[1] diye Weierother okumaya devam ediyordu. Generaller anlaşılması zor harekât planını isteksiz dinliyor gibiydiler. Sarışın, uzun boylu General Buxhevden sırtını duvara dayamış, gözlerini yanan bir muma dikmiş, okunanla-

1 Düşman sol kanadı ile ormanlık tepelere dayandığına, sağ kanadı da Kobelnitz ile Sokolnitz boyunca oradaki bataklıkların arkasına yayıldığına, bizimse aksine sol kanadımız onun sağ kanadından üstün olduğuna göre, düşmanın o kanadına saldırmamız bizim için kazançlı olur; özellikle, Sokolnitz ile Kobelnitz'i alır ve düşmanın yan tarafına saldırabilecek duruma gelir ve onu Schlapanitz ile Tibueratsa Ormanı arasındaki düzlükte, düşman hatlarının koruduğu Schlapanitz ile Bellawitz arasında yayılmadan sıkıştırabilirsek... Bu amaca ulaşmak için şunlar şarttır... Birinci kol ilerler... ikinci kol ilerler... üçüncü kol ilerler...

rı dinlemiyormuş gibi görünüyor, üstelik dinlediğini sanmalarını bile istemediğini belli ediyordu. Weierother'in tam karşısında parlak, açık ifadeli gözlerini ona dikmiş, dirseklerini dizlerine dayamış tam bir savaşçı tavrı takınmış, bıyıklarıyla omuzları kalkık al yanaklı Miloradoviç oturuyordu. Weierother'in yüzüne bakarak ısrarla susuyor, ancak Avusturya kurmay başkanı sustuğunda gözlerini ondan ayırıp anlamlı anlamlı öbür generallere bakıyordu. Ama bu anlamlı bakıştan bu harekât planını kabul edip etmediğini, onu beğenip beğenmediğini anlamak zordu.

Weierother'a en yakın Kont Langeron oturuyordu. Fransa'nın güneyinden olduğunu belli eden yüzünden, planın okunması devam ettiği sürece hiç silinmeyen ince bir gülümsemeyle üzeri resimli altın enfiye kutusunu köşelerinden tutup hızla çeviren zayıf parmaklarına bakıyordu. En uzun bölümlerden birinin ortasında, birden enfiye kutusunu döndürmeyi durdurdu, başını kaldırdı, ince dudaklarının ta uçlarında beliren soğuk bir nezaket ifadesiyle Weierother'in sözünü kesip bir şey söylemek istedi; ama Avusturyalı general okumasına ara vermeden öfkeyle kaşlarını çattı ve, "Fikirlerinizi bana sonra söyleyin, sonra! Şimdi lütfen haritaya bakıp dinleyin!" der gibi dirseklerini oynattı. Langeron şaşkın bir tavırla gözlerini yukarıya doğru kaldırdı, kendisinden bir açıklama bekliyormuş gibi dönüp Miloradoviç'e baktı, ama Miloradoviç'in anlamlı fakat aslında pek bir şey ifade etmeyen bakışlarıyla karşılaşınca hüzünle gözlerini indirdi, tekrar enfiye kutusunu döndürmeye koyuldu. Kendi kendine söylenir gibi ama herkesin duyabileceği kadar yüksek sesle:

– *Une leçon de géographie!*[1] diye söylendi.

Prjebışevski, saygılı ama kendi değerini de bilen birinin davranışlarıyla kulağını eliyle Weierother'e doğru eğmişti, dikkat kesilmiş bir adama benziyordu. Kısa boylu Dohturov, Weierother'in tam karşısında oturuyor, büyük bir dikkatle, gösteriş yapmadan, iyi niyetle eğilmiş, bilmediği arazi ile harekât planını açık haritanın üzerinde inceliyordu. Birkaç defa Weierother'den, iyice işitemediği sözlerle söylenmesi zor köy isimlerini tekrarlamasını rica etti. Weierother isteğini yerine getiriyor, Dohturov da onları yazıyordu.

1 Bir coğrafya dersi!

Bir saat kadar süren okuma bittikten sonra, Langeron gene enfiye kutusunu döndürmeyi durdurdu; ne Weierother'e ne de başka bir kimseye bakarak böyle bir harekât planını uygulamanın çok zor olduğunu, bu planda düşmanın durumunun belirli olarak gösterildiğini, oysa düşman hep hareket halinde olduğu için durumunu belki de bilmediğimizi söyledi. Langeron'un itirazları yerindeydi, ama bu itirazlar belli ki yalnız kendi harekât planını bu kadar güvenle, karşısında ilkokul öğrencileri varmış gibi okumuş olan General Weierother'e, karşısında bulunanların aptal olmadıklarını, askerî konularda ona bir şeyler öğretebilecek insanlar olduklarını göstermek amacıyla yapılmıştı. Weierother'in monoton sesi susunca Kutuzov tıpkı değirmen çarklarının insana uyku veren sesi kesilince uyanıveren bir değirmenci gibi sözlerini açtı: Langeron'un dediklerine kulak verdi, sonra, "Siz hâlâ bu saçmasapan şeyleri konuşuyorsunuz ha!" der gibi tekrar gözlerini yumdu ve başını daha da aşağı sarkıttı.

Langeron bir askerî kâtip olarak Weierother'in duyduğu gururu mümkün mertebe derinden yaralamak amacıyla, Bonapart'ın hücuma uğrayacak yerde hücuma kalkışabileceğini ispatlamaya çalışıyordu. Weierother, bütün itirazlara, herhalde daha önceden her çeşit itirazı karşılamak için hazırlanmış bir gülümseyişle, kendisine ne söylenirse söylensin, hep aynı sert, alaylı gülümseyişle karşılık veriyordu:

– Eğer bize hücum edebilseydi bunu bugün yapardı, dedi.

Langeron sordu:

– Demek siz onun kuvvetli olmadığını düşünüyorsunuz, öyle mi?

Weierother, kendisine kocakarı ilacı salık vermiş bir kadına gülümseyen bir doktorun gülümseyişiyle:

– En çok kırk binlik bir ordusu vardır, diye karşılık verdi.

Langeron ince, alaylı bir gülümsemeyle:

– O halde bizim saldırmamızı bekleyerek kendini felakete sürüklüyor, dedi ve gene ona en yakın oturan Miloradoviç'e onun kendisini desteklemesini bekliyormuş gibi dönüp baktı.

Ama belli ki Miloradoviç o anda generallerin tartıştıkları konuyu pek az düşünüyordu:

– *Ma foi,*[1] dedi, ne olup biteceğini yarın savaş alanında görürüz.

Weierother gene Rus generallerinin itirazlarıyla karşılaşmak kendisine garip ve gülünç görünüyormuş, aynı zamanda yalnız kendisinin değil hükümdarların, imparatorların da inandıkları şeylerin aksini ispat etmek saçma bir şeymiş gibi gülümsedi:

– Düşman ateşlerini söndürdü, karargâhından durmadan gürültü geliyor, dedi. Bu ne demektir? Ya geri çekiliyor, ki tek korkmamız gereken şey budur, ya da mevzi değiştiriyor (bunu söylerken gülümsedi). Ama Turas'ta mevzi alsa bile bu bizi sadece bir yığın külfetten kurtarır. Vereceğimiz emirler de en küçük ayrıntılarına kadar hep aynı kalır.

Çoktandır içindeki şüpheleri açıklamak için fırsat bekleyen Prens Andrey:

– Nasıl olur? dedi.

Kutuzov uyandı, ta göğsünden gelen bir sesle öksürdü, generallere baktı:

– Beyler, harekât planı yarın, hatta bugün için hazırlanmıştır (bugün diyorum, çünkü saat bire geldi), artık değiştirilmesine imkân yoktur, dedi. Hepiniz onu dinlediniz ve hepimiz görevimizi yapacağız. Bir savaştan önce ise... (bir an sustu) iyi bir uyku çekmekten daha önemli bir şey yoktur.

Yerinden kalkıyormuş gibi yaptı. Generaller veda ederek ayrıldılar. Prens Andrey dışarı çıktı. Vakit gece yarısını çoktan geçmişti.

Düşüncelerini açıklamayı umduğu halde bunu yapamadığı için, savaş şûrası Prens Andrey'de bulanık, endişeli bir iz bırakmıştı. Haklı olan kimdi: Dolgorukov ile Weierother mi haklıydı? Yoksa Kutuzov, Langeron ve harekât planını doğru bulmayan diğer kişiler mi? Bunu bilmiyordu. "Ama Kutuzov kendi düşüncelerini açıkça hükümdara söyleyemez miydi? Başka türlü davranmaya hiç imkân yok muydu? Saray adamları ve kişisel birtakım düşünceler yüzünden, on binlerce insanın, hatta benim bile hayatım tehlikeye mi düşmeli?" diye düşünüyordu. "Evet yarın beni öldürmeleri pek mümkündür," diye aklından geçirdi. Birden zihninden bu ölüm düşüncesi geçince hayalinde bir dizi anı canlandı; en uzak,

1 Vallahi.

en çok duygulandıran anılar. Babası ve eşiyle son vedalaşmasını, karısı ile sevişiği ilk günleri, onun gebeliğini hatırladı; hem ona hem de kendisine acıdı, Nesvitski ile birlikte yerleştiği köy evinden sinirli, duygulanmış ve heyecanlı bir halde çıkıp evin önünde dolaşmaya başladı.

Gece sisliydi, ay ışığı sislerin arasından esrarlı bir şekilde süzülüyordu. Prens Andrey, "Evet, yarın yarın!" diye düşünüyordu. "Yarın belki benim için, her şey bitmiş olacak. Bütün bu anılar yok olacak, bütün bu anılardan hiçbiri benim için bir anlam taşımayacak. Belki yarın... Hatta öyle olacağını kesin olarak hissediyorum. Nihayet yarın neler yapabilecek bir insan olduğumu ilk defa gösterebileceğim."

Hayalinde savaş canlandı: Savaşı kaybetmişlerdi, bütün çarpışmalar bir noktada oluyor ve bütün komutanlar şaşkınlık içinde bulunuyorlardı. Sonra işte o mutlu an kadar uzun bir süredir beklediği o Toulon gelip çatıyordu. Kendisi gidip düşüncelerini Kutuzov'a da, Weierother'e de, imparatorlara da açıkça bildiriyordu. Herkes düşüncelerinin doğruluğuna şaşıyor, ama kimse onları gerçekleştirmek görevini üzerine alamıyordu. İşte o zaman kendisi bir alayın, bir tümenin başına geçerek kimsenin onun vereceği emirlere karışmamasını şart koşuyor, sonra tümenini kesin bir sonuç alacağı noktaya sürüp tek başına zaferi kazanıyordu... Başka bir ses, "Ya ölüm? Ya acılar?" diye sordu. Ama Prens Andrey içindeki bu sese karşılık vermeden hayalinde başarılar kazanmaya devam ediyordu. Ondan sonraki savaşın planını tek başına kendisi hazırlıyordu. Kutuzov'un yanında askerî ataşeden başka bir şey değildi, ama her şeyi tek başına yapıyordu. Ondan sonraki savaşı tek başına kazanıyordu. Kutuzov değiştiriliyor, yerine kendisi atanıyordu... Öteki ses, "Peki, sonra ne olacak? O ana kadar on defa yaralanmaz, öldürülmez ya da aldatılmazsan sonra ne olacak?" diye tekrar sordu. Prens Andrey kendi kendine, "Sonrasını ne bileyim?" diye karşılık verdi: "Sonra ne olacakmış? Bilemem! Bilmek de istemem; ama eğer bunu istiyorsam, ün kazanmak, insanlar tarafından tanınmak, sevilmek istiyorsam, içimde bu isteği duyuyorsam, yalnız ve yalnız bunun için yaşıyorsam suç bende değil ki! Bunu hiçbir zaman hiç kimseye söylemeyeceğim. Ama Allahım! Şan, şeref kazanmak ka-

dar, insanların sevgisini kazanmak kadar başka hiçbir şeyi sevmiyorsam ne yapayım? Ölmek, yaralanmak, ailemi kaybetmek, hiçbir şey beni korkutmuyor. Birçok insana ne kadar değer verirsem vereyim, onları ne kadar seversem seveyim –babam, kız kardeşim, karım gibi bana, en yakın olan insanları bile–, bu ne kadar korkunç, ne kadar aykırı görünürse görünsün, hepsini bir anlık şana, başka insanlara karşı kazanacağım zafere, kim olduklarını bile bilmediğim ve bilemeyeceğim insanların bana sevgi duymalarına, bu insanların sevgisine feda ederim," diye düşünüyor, Kutuzov'un avlusundan duyulan konuşmalara kulak kabartıyordu. Kutuzov'un avlusundan, ortalığı toplayan emir erlerinin sesleri geliyordu. Bir ses (herhalde arabacının sesi) Prens Andrey'in tanıdığı ve Kutuzov'un Tit diye çağrılan ihtiyar aşçısını kızdırıyor, "Tit, hey Tit!" diyordu.

İhtiyar:

– Ne var? diye karşılık veriyordu.

Onunla alay eden adam:

– Tit, buğday döv git! diye söyleniyordu.

Arkasından:

– Tuh, Allah belanı versin, diye bir ses duyuluyor ve emir erleriyle uşakların kahkahaları bu sesi bastırıyordu.

"Ne olursa olsun, ben yalnız bütün bu insanların üstünde bir zafer kazanmaya değer veriyorum, yalnız yükselmeyi seviyorum. İşte burada sislerin arasında, üzerimde dalgalanan o gizli kuvvete, o şan ve şerefe bütün varlığımla bağlıyım!"

XIII

Rostov o gece süvari takımıyla birlikte, Bagration'un birliği önündeki hatlardan birindeydi. Süvarileri ikişer ikişer bir hat halinde yayılmıştı; Rostov da atına binmiş o hat boyunca dolaşıp duruyor, karşı konulmaz bir şekilde bastıran uykusunu dağıtmaya çalışıyordu. Arkasında sislerin içinde bizim ordunun belirsiz bir şekilde yanan ateşlerinin yayıldığı koca bir alan görünüyordu; önünde sisli bir karanlık vardı. Rostov bu sisli karanlığa ne kadar dikkatle bakarsa baksın, hiçbir şey göremiyordu; bazen kurşuni bir şey, bazen kara bir şeyler görünüyor gibiydi; bir ara düşmanın bulunması gereken yer-

de küçük ateşler yanıp sönüyordu sanki; bazen de bunların gözlerindeki parıltılardan ileri geldiğini sanıyordu. Gözleri kapanıyor, hayalinde bazen Denisov, bazen Moskova anıları canlanıyor, o zaman hemen gözlerini tekrar açıyor ve ta yakınında bindiği atın başını, kulaklarını, bazen de altı adım kadar yaklaştığı süvari erlerinin karaltılarını görüyordu. İleride ise hep aynı sisli karanlık vardı. Rostov, "Neden olmasın? Pekâlâ olabilir," diye düşünüyordu. "Hükümdar bana rastlayınca her subaya verdiği gibi bir görev verebilir. Örneğin, 'Git öğren bakalım, ne oluyor orada?' diyebilir. Herhangi bir subayı tesadüfen tanıyıp da sonradan ona yanında bir görev verdiği sık sık anlatılmıştır. Bana kendi yakınında bir görev verse ne olur! Ah, öyle bir şey olsa onu nasıl korurdum, ona bütün gerçekleri nasıl söylerdim, onu aldatanların maskesini nasıl düşürürdüm!" Rostov, bunları düşünerek hükümdara olan sevgisini ve bağlılığını hayalinde iyice canlandırabilmek için, bir düşmanı ya da hain bir Almanı yalnız zevkle öldürdüğünü değil, hükümdarın gözü önünde nasıl tokatladığını hayalinden geçiriyordu. Birden uzaktan duyulan bir çığlık Rostov'u uyandırdı. İrkilip gözlerini açtı: "Neredeyim ben? Ha, evet hattayım; parola: Araba oku, Olmütz. Ne yazık, yarın bizim süvari bölüğü ihtiyatta kalacak," diye düşündü. "Savaşa katılmayı rica edeceğim. Belki de bu, hükümdarı görebilmem için tek fırsattır. Evet, nöbetin değişmesine çok bir şey kalmadı. Bir kere daha dolaşırım, döner dönmez generale gidip rica ederim."

Eyerin üzerinde doğruldu, süvari erlerinin bulunduğu yerleri bir daha dolaşmak için atını ileriye doğru sürdü. Ortalık aydınlanıyormuş gibi geldi ona. Sol tarafta düz, aydınlık bir iniş, karşısında da duvar gibi dik görünen kara bir tepe bulunuyordu. Bu tepenin üzerinde beyaz bir leke vardı. Rostov bunun ne olduğunu bir türlü anlayamıyordu: Ormanda ay ışığı ile aydınlanmış bir düzlük mü, erimemiş bir kar tabakası mı ya da beyaz evler miydi? Hatta bu beyaz lekenin üzerinde bir şeyin kımıldadığını görür gibi oldu. "Herhalde kardır bu leke; kar... yani *une tache.*[1] Al sana taş değil işte.." diye düşündü. "Nataşa, kız kardeşim, karagözlüm Na..taşka (Ona hükümdarı gördüğümü söyleyince kim bilir ne kadar şaşacak!) Nataşka'yı... taşkayı... al..."

1 Bir leke.

Rostov'un uyuklayarak yanından geçtiği bir süvari erinin sesi duyuldu:

– Azıcık sağa, komutanım, burada fundalıklar var.

Rostov neredeyse atının yelesine kadar eğdiği başını kaldırıp süvari erinin yanında durdu. Çocuklar gibi karşı koyamadığı bir uyku onu bir türlü rahat bırakmıyordu: "Evet neydi yahu, ne düşünüyordum? Unutmasam bari... Hükümdarla nasıl konuşacağımı mı? Hayır bu değildi... Bu yarına. Ha evet! Na... taşka... Ezeceğiz... cekler bizi... Kimi...? Bizim süvarileri. Süvarilerle bıyıklar... Tverskaya Caddesi'nde o bıyıklı süvari gidiyordu... Daha o zaman onu düşünürdüm... Tam Guryev'in evinin karşısındaydı... İhtiyar Guryev... Ah, şu Denisov ne candan çocuktur! Evet bunların hepsi boş. Asıl önemlisi hükümdar burada. Bana nasıl da bakıyordu! Ben de ona bir şey söylemek istiyordum, ama cesaret edemedim... Hayır buna cesaretim yetmedi... Evet bunlar boş, asıl önemlisi... Benim gereken şeyi düşünmüş olmam, evet... Na-taşa ya-nacağız, evet, evet, evet. Bu güzel işte." Başı tekrar atının boynuna doğru düştü. Birden ona ateş ettiklerini sandı. Kendine gelerek, "Ne? Ne? Ne?.. Vur! Ne?" diye söylendi.

Gözlerini açtığı anda önünde, düşmanın bulunduğu yerde binlerce sesin uzun uzun bağırıştığını duydu. Kendi atı da yanında duran süvari erinin atı da kulaklarını bu gürültüye dikmişlerdi. Bağırışların duyulduğu yerde bir ateş yanıp söndü, sonra bir ikincisi yandı ve tepede bulunan bütün Fransız hatları boyunca ateşler yanmaya başladı, sesler gittikçe daha kuvvetli bir şekilde duyuluyordu. Rostov, Fransızca sözler işitiyor, ama bu sözleri seçemiyordu. Sesler öylesine uğulduyordu ki yalnız "Aaaa!" ve "Rrrr!" diye bir şeyler işitiliyordu.

Rostov yanındaki süvari erine dönerek:

– Bu ne? Ne dersin ha? diye sordu. Bu sesler düşman tarafından geliyor değil mi?

Süvari eri karşılık vermedi. Rostov, onun karşılığını oldukça uzun bir süre bekledikten sonra tekrar sordu:

– Ne oluyor duymuyor musun?

Süvari eri isteksiz bir tavırla:

– Kimbilir neyin nesidir? diye karşılık verdi.

– Seslerin geldiği yöne bakılırsa düşman olacak değil mi?

Süvari eri:

– Belki öyledir, belki de değildir," diye söylendi, "Gecenin karanlığında belli olmaz ki." Sonra altında kımıldanan atına:

– Eh dur be! diye bağırdı.

Rostov'un atı da sabırsızlanıyor, donmuş toprağı ayaklarıyla dövüyor, seslere kulak kabartıyor, ateşlere bakıyordu. Bağırışlar gittikçe kuvvetleniyor, yükseliyordu. Sonunda ancak seksen bin kişilik bir ordunun çıkarabileceği genel bir uğultu halini aldı. Ateşler herhalde Fransız ordugâhının hatları boyunca gittikçe daha uzaklara yayılıyordu. Rostov'un uykusu kaçmıştı. Düşman ordusundaki sevinçli, coşkun çığlıklar, onu iyiden iyiye canlandırmıştı. Artık belirli olarak, *"Vive l'empereur, l'empereur!"*[1] seslerini duyuyordu. Yanındaki süvari erine:

– Pek uzak değil, herhalde derenin öbür tarafında olacak, dedi.

Süvari eri hiçbir karşılık vermeyerek yalnız içini çekti ve öfkeli öfkeli öksürdü. Süvarilerin tuttuğu hat boyunca süratli giden bir atlının nal sesleri duyuldu ve gecenin sisli karanlığında birdenbire kocaman bir fil gibi görünen bir süvari çavuşunun karaltısı belirdi. Rostov'a yaklaşan çavuş:

– Generaller geliyor komutanım! dedi.

Rostov, ateşlerin ve çığlıkların duyulduğu tarafa başını sık sık çevirip bakmaya devam ederek çavuşla birlikte hat boyunca gelen birkaç atlıya doğru gitti. Gelenlerden biri beyaz bir at üzerindeydi. Prens Bagration ile Prens Dolgorukov, yaverleriyle birlikte düşman ordusundaki garip ateşlerle çığlıkların ne olduğunu görmeye gelmişlerdi. Rostov atını Bagration'a doğru sürerek raporunu verdi, sonra yaverlerin arasına katılarak generallerin konuşmalarına kulak kabarttı.

Prens Dolgorukov, Bagration'a dönerek:

– İnanın bana! diyordu, bu kurnazlıktan başka bir şey değildir: Kendisi geri çekilmiştir, bizi aldatmak için de artçı birliklere ateş yakılmasını gürültü edilmesini emretmiştir.

Bagration:

– Hiç öyle olduğunu sanmıyorum, dedi. Dün akşam onları o tepede görmüştüm; geri çekilmiş olsalardı oradan da çekilip giderlerdi.

1 "Yaşasın imparator, imparator!"

Rostov'a dönerek sordu:

– Teğmenim, düşman koltuk hattındaki erler hâlâ orada duruyorlar mı?

Rostov:

– Akşama kadar oradaydılar, şimdi ise orada olup olmadıklarını bilemem ekselans, emredersiniz süvarilerle gidip bakayım, dedi.

Bagration durdu, karşılık vermeden sislerin içinde Rostov'un yüzünü iyice görmeye çalıştı. Kısa bir süre sustuktan sonra:

– Öyle olsun, bakın bakalım, dedi.

– Başüstüne.

Rostov atını mahmuzladı, Çavuş Fedçenko ile iki süvari erine daha seslendi, onlara arkasından gelmelerini emretti ve yokuş yukarı süratliye kalkarak hâlâ çığlıkların geldiği yöne gitti. Kendisinden önce hiç kimsenin gitmediği o tehlikeli, o sisli, o esrarengiz uzaklıklara, yanında üç süvari eriyle gitmek Rostov'a hem korku, hem de neşe veriyordu. Bagration tepeden, ona derenin daha ilerisine gitmemesi için seslendi ama Rostov hiçbir şey işitmiyormuş gibi davrandı. Hiç durmadan daha ileri gidiyor, fundalıkları ağaç, hendekleri de insan sanarak durmadan yanılıyor, kendi kendine bu yanılmalarını açıklayarak yoluna devam ediyordu. Süratliyle yokuş aşağı indikten sonra, artık bizimkilerin ateşlerini de düşmanın ateşlerini de göremez oldu, ama Fransızların bağırışlarını gittikçe daha kuvvetli, daha belirli duyuyordu. Vadide tam önünde, dereye benzer bir şey gördü, ama oraya kadar gidince daha önce geçtikleri yolu tanıdı. Yola çıkınca kararsızlıkla bir an atını durdurdu: Bu yol boyunca ilerlemeye mi devam etmeliydi? Yoksa onu geçip siyah tarlalardan tepeye doğru mu gitmeliydi? Sislerin arasında hafifçe aydınlanan yol boyunca ilerlemek daha tehlikesizdi; insanları daha çabuk fark etmek mümkündü. Rostov, "Arkamdan gelin!" diyerek yolun öbür tarafına geçti ve dörtnala tepeye, o akşam Fransız istinat karakolunun bulunduğu yere tırmanmaya başladı.

Arkasındaki süvari erlerinden biri seslendi:

– İşte, komutanım!

Rostov, sisin içinde birdenbire beliren karaltının ne olduğunu fark etmeye vakit bulamadan bir ateş parladı, bir silah sesi duyuldu ve bir kurşun, şikâyet eder gibi vınlayarak sisin içinde ta yu-

karından geçip gitti. İkinci bir tüfek patlamadı ama sırtta bir ateşin parıltısı göründü. Rostov, atını çevirdi, dörtnala geriye döndü. Muhtelif aralıklarla dört silah sesi daha duyuldu ve sislerin içinde bir yerlerde kurşunların ayrı ayrı sesler çıkararak vınladığı işitildi. Rostov, kendisi gibi silah seslerinden coşan atının dizginlerini çekti. Sanki içinden neşeli bir ses, "Haydi bir daha, bir daha," deyip duruyordu. Ama başka silah sesi duyulmadı.

Rostov, ancak Bagration'a yaklaşırken atını gene dörtnala kaldırdı, eli kasketinin siperliğinde, onun yanına gitti.

Dolgorukov, hâlâ kendi düşüncesinde ısrar ediyor, Fransızların çekildiklerini ve yalnız bizi aldatmak için ateş yaktıklarını söylüyordu. Rostov, yanlarına girdiği sırada Dolgorukov:

– Bu neyi ispat eder? diyordu. Geri çekilmiş, burada da istinat karakolları bırakmış olabilirler.

Bagration:

– Öyle anlaşılıyor ki hepsi gitmemiş prens, dedi. Yarın sabaha kadar bekleyelim, yarın her şeyi öğreniriz.

Rostov, yaptığı yolculuktan ve özellikle duymuş olduğu kurşun seslerinden ötürü dudaklarında beliren neşeli gülümseyişi gizleyemiyordu, eli kasketinin siperliğinde öne doğru eğilip raporunu verdi:

– Dağda istinat karakolu var, ekselans, hep aynı yerde, akşamki yerinde duruyor.

Bagration:

– Peki, peki teşekkür ederim teğmen, dedi.

Rostov:

– Sizden bir ricada bulunacağım ekselans, dedi.

– Ne var?

– Yarın bizim süvari bölüğümüz ihtiyatta kalıyor; izin verirseniz, birinci bölüğe geçirilmemi emretmenizi rica ediyorum.

– Soyadınız?

– Kont Rostov.

– Ya! Peki! Yanımda emir subayı olarak kal.

Dolgorukov:

– İlya Andreiç'in oğlu mu? diye sordu.

Ama Rostov ona karşılık vermedi.

– Öyleyse ümit edebilirim ekselans.

– Ben emir veririm.

Rostov, "Yarın belki de beni herhangi bir emirle hükümdara gönderirler!" diye düşündü. "Allah'a şükür!"

Düşman ordusundaki ateşlerin ve bağrışmaların nedeni, günlük emri birliklere okunurken bizzat Napolyon'un açık ordugâhları at sırtında dolaşmasıydı. İmparatoru gören erler samandan meşaleler yakıyor, *"Vive l'empereur!"* diye bağırarak arkasından koşuyorlardı. Napolyon'un günlük emri şöyleydi:

"Askerler! Rus ordusu, Avusturya'nın Ulm ordusunun öcünü almak için size karşı çıkıyor. Bunlar sizin Hollabrunn'da bozguna uğrattığınız ve o zamandan beri buraya kadar izlediğiniz birliklerdir.

"Bizim tuttuğumuz mevziler çok kuvvetlidir, onlar beni sağ taraftan çevirmek isterken bana yanlarını açmış olacaklar! Erler! Birliklerinizi ben kendim yöneteceğim, eğer siz, her zamanki kahramanlığınızla düşman hatlarında karışıklık ve bozgun yaratırsanız ateş hattından uzak dururum; ama zafer bir an için olsun şüpheye düşerse imparatorunuzu düşmanın ilk darbeleri karşısında göreceksiniz. Çünkü Fransız milletinin şerefi için bu kadar önemli olan Fransız piyadesinin şerefi söz konusuyken, zaferin kazanılacağından asla şüphe edilemez.

Yaralıları taşımak bahanesiyle safları seyreltmeyin. Her biriniz milletimize karşı böylesine bir kinle hareket eden ve İngiliz parasıyla beslenen bu uşakları yenmek gerektiği düşüncesine bütün varlığınızla sarılmalısınız.

Bu zafer seferi sona erdirecektir; o zaman kışlaklarımıza dönebiliriz. Fransa'da oluşturulan yeni ordular bize orada katılacaklardır; o zaman yapacağım barış antlaşması milletime de, size de, bana da layık bir barış olacaktır."

XIV

Sabahın beşinde ortalık hâlâ kapkaranlıktı. Ortadaki birlikler, ihtiyat birlikleri ve Bagration'un sağ kanadı henüz hareketsiz duruyorlardı. Ama sol kanatta, Fransızların sağ kanadına taarruz edip onu harekât planına göre Bohemya dağlarına doğru püskürtmek için

ilk sırada tepeden aşağıya inmekle görevlendirilen piyade, süvari ve topçu birlikleri harekete geçmiş, konakladıkları yerlerden kalkmaya başlamışlardı. İçlerine gereksiz her şeyin atıldığı çoban ateşlerinin dumanı gözleri yakıyordu. Hava soğuk ve karanlıktı. Subaylar telaşla çay içiyor, kahvaltı ediyor, erler peksimetlerini çiğniyor, ısınmak için oldukları yerde tepiniyor, götüremeyecekleri her şeyi, bütün fazlalıkları, kulübe tahtalarını, iskemleleri, masaları, tekerlekleri, tekneleri, odunların arasına atarak ateşlerin başında toplanıyorlardı. Avusturya kolbaşıları Rus birlikleri arasında dolaşıyor, harekete geçildiğini bildiren haberciler olarak görevlerini yerine getiriyorlardı. Herhangi bir alay komutanının çadırının yanında Avusturyalı bir subay görünür görünmez alay hemen harekete geçiyordu; erler koşarak ateşlerin başından ayrılıyor, çubuklarını çizmelerinin koncuna sokuyor, torbalarını arabalara yüklüyor, tüfeklerini alıyor, sıraya giriyorlardı. Subaylar düğmelerini ilikliyor, kılıçlarını, çantalarını takıyor, bağırarak safları dolaşıyorlardı; nakliye ve emir erleri atları arabalara koşuyor, eşyaları yerleştiriyor, bağlıyorlardı. Yaverler, alay ve tabur komutanları atlara biniyor, haç çıkarıyor, kalacak olan nakliyecilere son emirleri bildirip, talimat verip yapacakları işleri söylüyorlardı; etrafta binlerce ayağın tekdüze sesi duyuluyordu. Kollar nereye gittiklerini bilmeden, etraftaki insanlardan, dumandan ve gittikçe kalınlaşan sisten, biraz önce terk ettikleri yeri de yeni ayak bastıkları yeri de görmeden körü körüne ilerliyorlardı.

Seferde bir er, tıpkı üzerinde bulunduğu gemiyle birlikte hareket eden bir gemici gibidir; etrafı kendi alayı ile çevrilmiş, onunla sınırlandırılmıştır, onunla birlikte sürüklenip gider. Ne kadar uzağa giderse gitsin, ne kadar garip, ne kadar bilinmeyen, ne kadar tehlikeli bölgelere girerse girsin, etrafta, nasıl bir denizci her an, her yerde kendi gemisinin hiç değişmeyen direklerini, güvertelerini ve halatlarını görürse er de her an, her yerde aynı arkadaşları, aynı safları, aynı çavuş İvan Mitriç'i, aynı alay köpeği Juçka'yı, aynı komutanları görür. Bir er, gemisinin bulunduğu bölgenin enlemini nadiren bilmek ister; ama savaş günü, ordunun içinde yaşadığı hayal dünyasında, nereden nasıl geldiği bilinmeyen, herkes için aynı olan sert bir ses duyulur; kesin ve ihtişamlı

bir şeyin yaklaştığına işaret olan bu ses, onlarda alışmadıkları bir merak uyandırır. Savaş günlerinde erler, heyecanla alaylarıyla ilgili konuların dışına çıkmaya çalışırlar, kulak kabartırlar, her şeye dikkatle bakarlar ve büyük bir merakla çevrelerinde olup bitenleri sorarlar...

Sis o kadar kalınlaşmıştı ki ortalığın ağarmasına rağmen on adım ötesi görülmüyordu. Fundalar kocaman ağaçlar, düzlükler de uçurum ya da yamaç şeklinde görünüyordu. Her yerde, her tarafta, on adım ötede olsa bile görünmeyen düşmanla burun buruna gelmek mümkündü. Ama birlikler hep aynı sis içinde, yokuş aşağı inip tepelerden yukarı tırmanarak bahçelerin, çitlerin önünden ve ne olduğu anlaşılmayan arazide uzun bir süre yürüdükleri halde, hiçbir yerde düşmanla karşılaşmadılar. Aksine, erler bazen önlerinde, bazen arkalarında, her tarafta, aynı yönde bizim Rus birliklerinin ilerlediğini fark ediyorlardı. Her er kendisinin gittiği yere daha doğrusu o bilinmeyen bölgeye bizimkilerden daha pek çoklarının gittiğini öğreniyor, bunu öğrenince de bir memnuniyet duyuyordu. Saflarda:

– Bak hele Kursk'lular da geçiyor, diye konuşuluyordu.

– Vay canına! Kardeşim bizim asker de buraya amma yığılmış ha! Akşam baktım, ateşler yanınca ucu bucağı görünmüyor. Sanki Moskova, vallahi!..

Gerçi birlik komutanlarından hiçbiri saflara yaklaşıp askerlerle konuşmuyordu (kol komutanları savaş şûrasında gördüğümüz gibi, girişilen bu işten hoşnut değillerdi, canları sıkılıyordu. Bu yüzden yalnız kendilerine verilen emirleri yerine getiriyor, erlerin moralini yükseltmeye çalışmıyorlardı). Yine de erler her zaman olduğu gibi ve özellikle taarruza hazırlandıkları zaman yaptıkları gibi neşeyle yürüyorlardı. Ama kalın bir sisin içinde bir saat kadar yürüdükten sonra ordunun büyük kısmı duraklamak zorunda kaldı ve saflar arasında bir düzensizliğin, bir karışıklığın meydana geldiğini kavramaktan ötürü bir hoşnutsuzluk yayıldı. Bu hoşnutsuzluk nasıl yayılır! Bunu kestirmek oldukça zordur; yalnız şu muhakkak ki olağanüstü bir doğrulukla, fark edilmeden, karşı konulması imkânsız bir hızla hemen etrafa yayılıverir; tıpkı suyun bir düzlükte yayılması gibi. Eğer Rus ordusu tek başına, müttefiksiz olsaydı işin için-

de bir kargaşalık olduğunu kavraması ve bunun genel bir kanı halini alması, belki de daha uzun bir zaman alırdı; ama şimdi herkes bu düzensizliğin nedenini o laf anlamaz Almanlara yüklüyor, bundan özel bir zevk duyuyor, bu zararlı karışıklığı "sosisçilerin" yarattığına kesin olarak inanıyordu.

– Neden durdular? Yolu mu kestiler? Yoksa Fransız'a mı çattılar?

– Yoo, öyle bir şey duymadık! Ona rastlasaydık bizi topa tutmaya başlardı.

– İki ayağımızı bir pabuca soktular, yola çıktığımız zaman da boş yere getirip kırın ortasında bıraktılar. Hep o Allah'ın belası Almanlar işi karıştırıyorlar. Sersem keratalar!

– Bak ben olsaydım onları öyle bir öne sürerdim ki! Şimdi ise tabii gerilerde birbirlerine sokulup duruyorlardır. Sen işin yoksa burada aç açına bekle.

Bir subay söyleniyordu:

– Ne oldu acaba? Çabuk olsalar ya! Süvariler yolu tıkamış diyorlar.

Bir başkası:

– Ah, kahrolası Almanlar, kendi topraklarını bile tanımıyorlar! diyordu.

Bir yaver atını ileri doğru sürerek bağırdı:

– Siz hangi tümendensiniz?

– On sekizinci.

– O halde neden burada duruyorsunuz? Siz çoktan ön tarafa ilerlemiş olmalıydınız. Şimdi artık akşama kadar oraya varamazsınız. Amma da aptalca emirler ha! Kendileri bile ne yaptıklarını bilmiyorlar!

Subay bunu söyledikten sonra uzaklaştı. Sonra bir general gelip Rusça olmayan bir dille öfkeli öfkeli bir şeyler bağırdı. Bir er uzaklaşan generali taklit ederek:

– Tafa... lafa, ne dırlandığını anlayabilirsen anla! dedi. Ben olsaydım bu alçakları kurşuna dizerdim!

Çeşitli yönlerden sesler duyuldu:

– Verilen emre göre saat dokuzda yerimizi alacaktık. Oysa yolun yarısını bile yapmadık. Amma da emirler ha!

Birliklerin yürüyüşe geçerken gösterdikleri canlılık yavaş yavaş

saçma emirlere ve Almanlara karşı bir küskünlüğe, bir öfkeye dönüşmeye başladı.

Karışıklığın nedeni, sol kanatta ilerleyen Avusturya süvari birliklerinin hareketi sırasında yüksek komutanlığın bizim merkez birliklerinin sağ kanattan çok uzaklaşmış olduğuna karar vermesi, bu yüzden bütün süvari birliklerine sağ tarafa geçmelerini emretmesiydi. Birkaç bin süvari piyadenin önünden geçiyor, piyade onları beklemek zorunda kalıyordu.

Önde Avusturyalı bir kılavuzla bir Rus generali arasında da anlaşmazlık çıkmıştı. Rus generali, süvarilerin durdurulması için bağırıyordu; Avusturyalı ise bu işte kendisinin değil, yüksek komutanlığın suçlu olduğunu ispatlamaya çalışıyordu. Bu sırada birlikler duraklıyor, canları sıkılıyor, cesaretleri kırılıyordu. Bir saatlik bir duraklamadan sonra, ordular nihayet ilerlemeye ve yokuş aşağı inmeye başladılar. Tepede dağılmaya yüz tutan sis, aşağılarda, orduların indiği yerlerde, daha da yoğun bir hal alıyordu. İleride sisin içinde önce bir silah sesi işitildi, arkasından, bir silah sesi daha duyuldu. Sonra önce düzensiz ve kısa, uzun aralıklarla tak... tak... tak... sesleri birbirini izledi. Sesler gittikçe daha düzenli, daha sık duyuluyordu, böylece Goldbach Deresi'nin üst tarafında savaş başlamış oldu...

Aşağıda, derenin üst tarafında, düşmanla karşılaşmayı hiç beklemeyen ve sislerin içinde ansızın onunla burun buruna gelen Ruslar, komutanlardan cesaret verici bir tek söz duymadan, artık geç kalınmış olduğu konusunda ağızdan ağıza yayılan söylentilerle kalın sis perdesinin içinde ne önünü ne de etrafını görerek düşmana tembel tembel, ağır ağır ateş açıyor, biraz ilerliyor, sislerin arasında, bilmedikleri bir arazide kendi birliklerini bir türlü bulamayan yaverlerle komutanlarından zamanında emir alamadıkları için tekrar duraklıyorlardı. Aşağıya inmiş olan birinci, ikinci ve üçüncü kollar için savaş böyle başlamıştı. Kutuzov'un bizzat bulunduğu dördüncü kol ise Pratzen tepelerindeydi.

Aşağılarda, savaşın başladığı yerde, hâlâ kalın bir sis vardı. Yukarıda ortalık aydınlanmıştı ama ileride olup bitenler yine de görülmüyordu. Düşmanın bütün birlikleri, bizim tahmin ettiğimiz gibi on verst ileride miydi? Yoksa şuracıkta o sis çizgisinin içinde miydi? Bunu saat dokuza kadar kimse bilmedi.

Saat sabahın dokuzuydu. Aşağıda sis, her tarafı bir deniz gibi kaplamıştı, ama mareşalleriyle çevrili olarak Napolyon'un durduğu Schlapanitz köyü önlerinde, yüksekte, ortalık apaydınlıktı. Tepelerinde aydınlık, masmavi bir gök vardı ve güneşin kocaman yuvarlağı, kıpkırmızı kocaman boş bir şamandıra gibi süt beyazı sis denizinin üzerinde dalgalanıyordu. Yalnız bütün Fransız ordularını değil, Napolyon da kurmayı ile birlikte, bizim mevzilenip savaşa başlamayı tasarladığımız yerde, derelerin ve Sokolnitz ile Schlapanitz köylerinin öte tarafında değil, bu tarafta, bizim orduların o kadar yakınında bulunuyordu ki çıplak gözle bizim ordudaki süvarileri piyadelerden ayırabiliyordu.

Napolyon, mareşallerinden biraz daha ileride duruyordu; altında kır bir Arap atı, sırtında İtalya seferini yaparken giymiş olduğu lacivert kaput vardı. Hiç konuşmadan sis denizinin içinde yükseliyormuş hissini veren ve Rus ordularının hareket ettikleri ta uzaktaki tepelere bakıyor, dere yatağından gelen silah seslerine kulak kabartıyordu. Zayıf yüzünde henüz bir tek adale kıpırdamıyordu; parlak gözleri hiç hareket etmeden hep aynı noktaya dikilmişti. Tahminleri doğru çıkmıştı. Rus ordularının bir kısmı dere yatağına, göllere ve bataklıklara doğru inmişti, bir kısmı da Napolyon'un kilit noktası saydığı ve taarruz etmeyi tasarladığı Pratzen sırtlarından çekiliyordu. Pratzen köyünün yakınında, iki tepenin meydana getirdiği çukurda, sislerin arasında, Rus kollarının, süngüleri parıldayarak hep aynı yönde dere yatağına doğru ilerlediklerini ve birbiri arkasından sis denizinde kaybolduklarını görüyordu. Akşam aldığı haberlerden, gece boyunca ileri karakollarda duyulan tekerlek ve ayak seslerinden, Rus kollarının hareketindeki düzensizlikten, bütün tahminlerine uygun olarak müttefiklerin kendisini çok daha ileride sandığını, Pratzen yakınlarında hareket halinde olan birliklerin Rus ordusunun merkez kısmını teşkil ettiklerini ve merkez kuvvetlerinin zayıfladığını, onlara taarruz ederse başarı kazanacağını kesin olarak anlıyordu. Ama hâlâ savaşa başlamıyordu.

O gün, kendisi için parlak bir gündü: Taç giymesinin yıl dönümüydü. Sabaha karşı birkaç saat kestirmiş, sonra da dinç, neşeli, taptaze ve her şeyi mümkün gören, her şeyi başarmaya imkân ve-

ren mutlu bir ruh hali içinde atına binmiş, savaş alanına çıkmıştı. Hareketsiz duruyor, sislerin arasından görünen tepelere bakıyordu. Soğuk yüzünde âşık, aynı zamanda mutlu bir delikanlının yüzünde görülen o güvenli ve hak edilmiş mutluluk ifadesi vardı. Mareşaller arkasında duruyor, dikkatini dağıtmaya cesaret edemiyorlardı. Napolyon bir Pratzen sırtlarına, bir sislerin arasından yükselen güneşe bakıyordu.

Güneş sisten kurtulup da göz kamaştırıcı ışıklarını tarlalarla sisin üzerine fışkırtınca Napolyon (sanki savaşa başlamak için bunu bekliyormuş gibi) beyaz, güzel elinden eldivenini çıkardı, onunla mareşallere bir işaret verdi ve savaşın başlamasını emretti. Mareşaller yanlarında yaverleri, dörtnala çeşitli yönlere gittiler. Birkaç dakika sonra Fransız ordusunun ana kuvvetleri hızla harekete geçerek soldan dere yatağına doğru inen Rus birliklerinin gittikçe daha çok boş bıraktıkları Pratzen sırtlarına doğru ilerlediler.

XV

Saat sekizde, Kutuzov, at sırtında Miloradoviç'in dördüncü kolunun, aşağı inmiş olan Prjebişevski ile Langeron kollarının yerini alacak kolun önünde, Pratzen'e doğru yola çıktı. Baştaki alayın erleri ile selamlaştı ve hareket emrini verdi; böylece bu alaya kendisinin komuta etmek niyetinde olduğunu gösteriyordu. Pratzen köyüne varınca durdu. Prens Andrey başkomutanın maiyetini teşkil eden o büyük kalabalığın arasında, Kutuzov'un arkasında duruyordu. Çoktandır beklediği anın yaklaştığını hisseden bir insan gibi heyecan, sinirlilik içindeydi, aynı zamanda kendisine hakim olduğu için sakin görünüyordu. O günün, kendisi için bir Toulon ya da Arcole Köprüsü günü olduğuna iyice inanıyordu. Bunun nasıl olacağını bilemiyordu ama gerçekleşeceğine kesinlikle inanıyordu. Arazi ile bizim orduların mevzilerini, bizim ordudaki herhangi bir kişinin bilebileceği kadar biliyordu. Artık kendi stratejik planını gerçekleştirmeyi düşünmenin bile yersiz bir şey olduğu aşikârdı; bu yüzden onu unutmuştu bile. Artık Weierother'in planını benimseyerek karşısına çıkabilecek ihtimalleri düşünüyor, yeni şey-

ler tasarlıyordu, kendisinin bir anda karar vermesi gerekir, hızla düşünmesine ihtiyaç kalırsa bunlardan yararlanabilirdi.

Soldan, aşağıdan, sis içinde görünmeyen birliklerin karşılıklı silah sesleri yükseliyordu. Prens Andrey'e öyle geliyordu ki asıl savaşlar orada olacak, birliklerin karşısına orada bir engel çıkacaktı. "İşte o zaman beni bir tugayla ya da bir tümenle oraya gönderirler, ben de orada elimde sancakla ileriye atılır, karşıma çıkan her şeyi mahvederim." Yanından geçen sancaklara kayıtsız bir tavırla bakamıyordu. Bir sancağa bakarken, hep, "Belki de orduların önünde elimde bu sancakla yürüyeceğim," diye düşünüyordu.

Geceki sisten, sabahleyin, tepelerde, yalnız sonradan çiy halini alan bir kırağı kalmıştı, oysa vadilerde sis hâlâ süt beyazı bir deniz gibi yayılıyordu. Birliklerimizin indiği soldaki vadiden silah sesleri duyuluyor ama hiçbir şey görülmüyordu. Tepelerin üzerinde bulutsuz masmavi bir gök, sağda da güneşin kocaman yuvarlağı vardı. İleride, ta uzaklarda, sis denizinin öbür kıyısında, üzeri ağaçlarla kaplı tepeler göze çarpıyordu, düşman ordusu herhalde oradaydı, o noktada, belirsiz bir şeyler görünüyordu. Sağda, muhafız birlikleri, nal ve tekerlek sesleri arasında, zaman zaman parlayan süngüleriyle sisle kaplı bölgeye giriyorlardı; solda, köylerin öbür tarafında gene kitle halinde süvari birlikleri yaklaşıyor, sis denizinin içinde kayboluveriyorlardı. Önde ve arkada piyade ilerliyordu. Başkomutan köyün giriş yerinde duruyor, birlikler önünden geçiyordu. Kutuzov, o sabah çok yorgun ve sinirli görünüyordu. Önünden geçen piyadeler, herhalde ön tarafta bulunan bir şey onları yoldan alıkoyduğu için duraklamışlardı.

Kutuzov yanına yaklaşan generale:

– Canım, artık şunlara söyleyin, tabur düzenine girip köyü arkadan dolaşsınlar! diye söylendi. Nasıl oluyor da anlamıyorsunuz ki düşman karşısında bulunduğumuz bir sırada, köyün sokaklarına böyle tek sıra halinde yayılmak olmaz, ekselans?

General:

– Ben köyün arkasında düzene girmeyi düşünüyordum, ekselans, diye karşılık verdi.

Kutuzov karşısındakini iğnelemek istiyormuş gibi güldü:

– Maşallah, cephenizi düşmanın gözü önünde yayarsanız haliniz hoş olur doğrusu, çok hoş!

– Düşman daha uzakta, sayın komutanım. Harekât planına göre...

– Kutuzov öfkeyle:

– Harekât planıymış... diye bağırdı. Kim söyledi size bunu? Lütfen ne emrediliyorsa onu yapın.

– Başüstüne!

Nesvitski, Prens Andrey'e:

– *Mon cher le vieux est d'une humeur de chien,*[1] diye fısıldadı.

Şapkasında yeşil tüyler bulunan beyaz üniformalı Avusturyalı bir subay, dörtnala Kutuzov'a yaklaştı ve dördüncü kolun savaşa girişip girişmediğini imparator adına sordu.

Kutuzov ona karşılık vermedi, arkasını döndü ve gözüne tesadüfen yanında duran Prens Andrey ilişti. Onu görünce yaverinin olup bitenlerde hiç suçu olmadığını kavrıyormuş gibi o öfkeli, o sert bakışı yumuşadı. Avusturyalı yavere karşılık vermeden Bolkonski'ye:

– *Allez voir, mon cher, si la troisième division a dépassé le village. Dites-lui de s'arrêter et d'attendre mes ordres,*[2] dedi.

Prens Andrey yanından uzaklaşacağı sırada onu durdurdu:

– *Et demandez-lui, si les tirailleurs sont postés.*[3]

Sonra Avusturyalıya hâlâ karşılık vermeden kendi kendine:

– *Ce qu'ils font, ce qu'ils font,*[4] diye söylendi.

Prens Andrey emri yerine getirmek için atını dörtnala sürdü. Önde ilerleyen bütün birlikleri geçtikten sonra üçüncü tümeni durdurdu ve gerçekten bizim kolorduların önünde nişancı hattının bulunmadığını kesin olarak öğrendi. Alayın önünde bulunan alay komutanı, başkomutanın öne nişancıları sürmesi için verdiği emir kendisine bildirilince şaşırıp kaldı. İleride başka birliklerin bulunduğuna, düşmanın da on versten daha yakında bulunamayacağına kesin olarak inanıyordu. Gerçekten onun bulunduğu yerden, kalın bir sis

---

1 Azizim, ihtiyarın fena halde canı sıkılıyor.

2 Gidip bakın, azizim, üçüncü tümen köyü geçti mi? Ona durup emirlerimi beklemesini söyleyin.

3 Sorun bakalım, nişancılar yerlerine yerleştirilmiş mi?

4 Ne yapıyorlar, ne yapıyorlar.

perdesiyle kaplı meyilli boş bir araziden başka bir şey görünmüyordu. Prens Andrey başkomutan namına ihmalin telafi edilmesi için emir verdikten sonra dörtnala geri döndü. Kutuzov hep aynı yerde duruyordu. Yaşlı bir adam gibi ağır vücuduyla kendisini eyerin üzerine bırakmış, gözlerini kapayarak yorgun yorgun esniyordu. Birlikler artık yürümüyor, silahlarını ayak ucunda tutarak duruyorlardı.

Kutuzov Prens Andrey'e:

– Peki peki, dedi, sonra artık sol kanattaki bütün kollar indiği için, harekete geçmek gerektiğini söyleyen ve elinde saat tutarak konuşan generale döndü, iki esneme arasında, daha vaktimiz var ekselans, dedi. Acelemiz yok!

Bu sırada Kutuzov'un gerisinde, uzaktan uzağa alayların, "Sağol!" diye bağırdıkları duyuldu ve bu sesler, taarruza hazırlanan bütün Rus birlikleri boyunca yaklaşmaya başladı. Selamlanan adamın hızla ilerlediği belliydi. Önünde Kutuzov'un bulunduğu alayın erleri de bağırınca Kutuzov, atını biraz yana sürdü ve yüzünü buruşturarak dönüp arkasına baktı. Pratzen yolundan, sanki renk renk giyinmiş bir süvari bölüğü dörtnala geliyordu. İçlerinden iki kişi ötekilerin önünde atlarını tam dörtnala sürerek yan yana ilerliyorlardı. Bunlardan biri siyah üniformalı, beyaz sorguçluydu. Altında da al bir İngiliz atı vardı. Öbürü beyaz üniforma giymiş ve yağız bir aygıra binmişti. Bunlar maiyetleriyle birlikte gelen iki imparatordu. Kutuzov cephedeki yaşlı bir asker gibi aşırı bir gösterişle, duran birliklere: "Hazır ol!" komutunu verdikten sonra selam vererek atını imparatora doğru sürdü. Tepeden tırnağa değişivermişti. Emirleri tartışmasız yerine getiren bir emir kulu tavrı takınmıştı. Aşırı bir saygıyla yaklaşması, yapmacık selamı herhalde imparatorun da hoşuna gitmemiş, onu şaşırtmıştı.

Tatsız bir ifade, imparatorun genç ve mutlu yüzünde tıpkı parlak bir göğün üzerinden geçen sis kalıntıları gibi bir anda belirip kayboldu. O gün, hastalıktan sonra Bolkonski'nin onu sınır dışında ilk gördüğü Olmütz alanındaki halinden biraz daha zayıftı; ama güzel kül rengi gözlerinde aynı büyüleyici gurur ve şefkat karışımı vardı. İnce dudaklarında da gene çeşitli anlamlar beliriyor ama hepsinden çok gençlikten ileri gelen bir saflıkla iyi yüreklilik göze çarpıyordu.

Olmütz teftişindeyken daha azametli görünmüştü, burada ise daha neşeli, daha hareketliydi. Dörtnala üç verst geçtikten sonra yanakları hafifçe pembeleşmişti. Atını durdurup ferahlayarak içini çekti ve arkasına dönüp maiyetindekilerin yüzüne baktı; onların yüzü de tıpkı hükümdarın yüzü gibi genç ve heyecanlıydı. Çartorijski de Novosiltzev de Prens Volkonski de Stroganov da üzerlerine zengin üniformalar giymiş, bakımlı, yalnız hafifçe terlemiş dinç atlara binmiş başka neşeli gençler de aralarında bir şeyler konuşa konuşa gülümseyerek hükümdarın arkasında durmuşlardı. İmparator Franz, uzun yüzlü al yanaklı bir gençti; güzel yağız aygırının üzerinde dimdik oturuyor, düşünceli düşünceli, telaşsız bir tavırla çevresine bakınıyordu. Beyaz üniformalı yaverlerinden birini çağırıp ona bir şey sordu. Prens Andrey onun huzuruna çıkışını hatırlayarak gülümsemekten kendini alamadı. Eski tanıdığına bakıp, "Herhalde kaçta yola çıktıklarını soruyor," diye düşündü. İmparatorların maiyetinde bulunanlar arasında muhafız ve ordu alaylarından seçilmiş Rus ve Avusturyalı sağlam yapılı emir erleri bulunuyordu. Bunların arasında seyisler, çara ait olan ve yedekte bulundurulan haşaları işlemeli güzel atları tutuyorlardı.

Açık bir pencereden boğucu bir havayla dolu bir odaya nasıl birden taze bir hava dolarsa bu dörtnala gelen pırıl pırıl gençlerden Kutuzov'un neşesiz kurmay heyetine doğru bir canlılık, bir enerji ve kazanılacak başarıya güven havası esmişti.

İmparator Aleksandr bir taraftan nezaketle İmparator Franz'a bakarak Kutuzov'a aceleyle sordu:

– Siz neden başlamıyorsunuz Mihail İlaryonoviç?

Kutuzov saygıyla öne doğru eğilerek:

– Bekliyorum, majeste, diye karşılık verdi.

İmparator hafifçe kaşlarını çatarak Kutuzov'un karşılığını iyice duymamış gibi başını eğerek kulak verdi.

Kutuzov:

– Bekliyorum majeste, diye tekrarladı (Prens Andrey Kutuzov "Bekliyorum," derken üst dudağının tabii olmayan bir şekilde hafifçe titrediğini fark etti). Daha bütün kollar toplanmadılar majeste.

Hükümdar bu sözleri iyice duymuştu, ama belli ki verilen bu karşılık hoşuna gitmemişti; hafifçe öne eğik omuzlarını silkerek

yanında duran Novosiltzev'e baktı; sanki bu bakışla Kutuzov'u ona şikâyet etmek istiyordu. Sonra:

– Ama biz bütün alaylar gelmeden geçit resminin başlamadığı Tsaritsin Lug'da değiliz ki Mihail İlayronoviç, dedi ve bu konuşmaya katılmasa da hiç olmazsa söylediği sözlere kulak vermesini istiyormuş gibi İmparator Franz'ın gözlerinin içine baktı; ama İmparator Franz çevresine bakınmaya devam ediyor, onu dinlemiyordu.

Kutuzov, sözlerinin iyice işitilmemesi ihtimalini önlemek istiyormuş gibi gür bir sesle:

– Asıl onun için başlamıyorum, majeste, dedi ve yüzünde gene hafif bir titreme oldu; açık açık her sözünün üzerinde dura dura:

– Tsaritsin Lug'da değiliz, geçit resmi de yapacak değiliz, onun için başlamıyorum, majeste, diye tekrarladı.

Hükümdarın maiyetinde bulunanlar birbirlerine baktılar, bütün yüzlerde bir hoşnutsuzluk, bir ayıplama ifadesi belirdi, sanki bütün bu yüzler, "Ne kadar yaşlı olursa olsun, böyle konuşmamalıydı" diyordu.

Hükümdar, daha başka bir şey söyleyecek mi diye Kutuzov'un gözlerinin içine ısrarla, dik dik baktı. Ama Kutuzov saygıyla başını eğmişti; o da bir şeyler bekliyor gibiydi. Sessizlik hemen hemen bir dakika sürdü. Kutuzov başını kaldırdı ve gene dar görüşlü, verilen emirleri tartışmayan, sadece boyun eğen bir general tavrıyla:

– Ama, emir buyurursanız öyle olsun, majeste, dedi.

Atını ileriye sürdü. Kol Komutanı Miloradoviç'i yanına çağırıp taarruz emrini verdi.

Kıtalar tekrar kımıldadı ve Novgorod Alayı'nın iki taburuyla Apşeron Alayı'nın bir taburu, hükümdarın önünden geçmeye başladı. Apşeron taburu geçerken üzerinde kaput bulunmayan, üniformalı, nişanlarını takınmış, kocaman sorguçlu şapkasını yana doğru eğmiş olan al yanaklı Miloradoviç, atını dörtnala sürerek bir delikanlı gibi dinç bir tavırla selam çaktı, atını hükümdarın önünde durdurdu. Hükümdar:

– Tanrı yardımcınız olsun general! dedi.

Miloradoviç neşeyle, ama aynı zamanda kötü bir Fransızca kullandığı için maiyetteki adamların dudaklarında alaylı bir gülümseyiş belirmesine yol açarak:

– *Ma foi sire, nous ferons ce qui sera dans notre possibilité, sire,*[1] dedi.

Miloradoviç atını sert bir dönüşle çevirdi ve hükümdarın biraz gerisinde durdu. Apşeronlular hükümdarın orada bulunmasından heyecanlandıkları için kuvvetli, sert adımlarla imparatorların ve maiyetlerinin önünden geçiyorlardı. Silah seslerinden, beklenen savaştan, imparatorların önünden sert adımlarla geçen ve daha Suvorov'un zamanında arkadaşları olan yiğit Apşeronluları görmekten hükümdarın orada bulunduğunu unutacak kadar heyecanlanan Miloradoviç neşeli, güvenli, gür bir sesle bağırdı:

– Çocuklar! Çocuklar! Bu, alacağınız ilk köy olmayacaktır!

Erler:

– Elimizden geleni yapacağız, diye haykırdılar.

Hükümdarın atı bu beklenmedik bağırışlarından ötürü birden şaha kalktı. Onu daha Rusya'daki teftişlerde taşımış olan bu at, burada, Austerlitz alanında binicisinin sol ayağıyla kendisine dalgın dalgın vurmasına aldırmadan tıpkı Mars Meydanı'nda olduğu gibi duyulan silah seslerine kulak kabartıyor ama ne bu silah seslerini ne İmparator Franz'ın atının neden yanında bulunduğunu ne de üzerinde taşıdığı insanın o gün neler söylediğini, neler hissettiğini anlıyordu.

Hükümdar gülümseyerek yanındakilerden birine döndü, yiğit Apşeronluları göstererek ona bir şeyler söyledi.

XVI

Kutuzov, yanında yaverleriyle, karabinerlerin[2] arkasından gitti. Kolun uç kısmında yarım verst kadar yol aldıktan sonra iki yolun kesiştiği yerin yakınında, yanında başka evler olmayan terk edilmiş bir evin önünde (bu herhalde eski bir meyhaneydi) durdu. Her iki kol da yokuş aşağı iniyor, ikisinden de birlikler geçiyordu.

Sis yavaş yavaş dağılıyor ve iki verst kadar ilerideki tepelerde, belirsiz bir şekilde düşman birlikleri görünüyordu. Soldan, aşağıdan silah sesleri gittikçe daha kuvvetli geliyordu. Kutuzov, Avus-

1 Vallahi majeste, elimizden geleni yapacağız majeste.

2 Karabina denilen sürgüsüz, kısa namlulu tüfekler taşıyan seçme nişancılar – ç.n.

turyalı bir generalle konuşarak durdu. Prens Andrey biraz geride durmuş onlara dikkatle bakıyordu. Bir ara tek dürbününü versin diye rica etmek için bir yavere döndü. O sırada bu yaver ilerideki birliklere değil de yokuşun alt tarafına, hemen önüne bakarak:

– Bakınız bakınız, diyordu. Bunlar Fransız!

İki generalle yaverler dürbüne sarıldılar; onu birbirlerinden kapıyorlardı. Birden bütün yüzler değişti ve hepsinde bir dehşet belirdi. İki verst kadar ileride sanılan Fransızlar, birden beklenmedik bir şekilde önümüze çıkıvermişlerdi.

– Bu düşman mı?.. Hayır! Evet, bakın, herhalde... Nasıl olur? sesleri duyuldu.

Prens Andrey çıplak gözle, aşağıda sağ tarafta, Kutuzov'un durduğu yerin beş yüz adım kadar ilerisinde Apşeronlulara doğru yukarı çıkan kalabalık Fransız kolunu gördü. "İşte, o karar anı gelip çattı! Nihayet, iş bana düştü!" diye düşündü, atını mahmuzlayıp Kutuzov'a yaklaştı:

– Apşeronluları durdurmalı, ekselans! diye bağırdı.

Ama o anda her şeyi sis kapladı, çok yakında silahlar patladı ve Prens Andrey'in iki adım kadar ilerisinde saf, korku içinde bir sesin, "Eyvah, yandık, kardeşler!" diye bağırdığı duyuldu. Bu ses sanki bir komuttu. Herkes bu sesi duyunca geriye doğru kaçmaya başladı. Gittikçe artan bir kalabalık, karmakarışık halde, beş dakika önce imparatorların önünden geçtikleri yere doğru koşuyordu. Bu kalabalığı yalnız durdurmak değil, onunla birlikte sürüklenmemek de imkânsızdı. Bolkonski yalnız Kutuzov'dan geri kalmamaya çalışıyor, arkasına dönüp şaşkınlıkla bakıyor, önünde olup bitenleri anlayamıyordu. Nesvitski, büyük bir öfkeyle kıpkırmızı olmuş, büsbütün kendinden geçmiş bir halde, Kutuzov'a eğer hemen oradan gitmezse esir edileceğini bağırıyordu. Kutuzov karşılık vermeden aynı yerde duruyor, mendilini çıkarıyordu. Yanağından kan akıyordu. Prens Andrey kalabalığın arasından güçlükle geçerek onun yanına gitti; çenesindeki titremeyi güç bela tutmaya çalışarak:

– Yaralandınız mı? diye sordu.

Kutuzov mendilini yaralı yanağına bastırarak kaçanları işaret etti:

– Yara burada değil, orada! dedi. Durdurun onları! diye bağırdı,

ama aynı anda herhalde onları durdurmanın imkânsız olduğu kanısına vardığı için, atını mahmuzlayıp sağa doğru gitti.

Kaçanlardan yeni bir dalga şiddetle üzerine geldi ve onu da içine alıp geriye doğru sürükledi.

Birlikler öyle yoğun bir kalabalık halinde kaçıyorlardı ki bir kez bu kalabalığın ortasına düştükten sonra, artık ondan çıkmaya imkân yoktu. Kimi, "Yürü, ne sallanıyorsun!" diye bağırıyor, kimi geriye doğru dönüp havaya kurşun sıkıyor, kimi Kutuzov'un bindiği ata vuruyordu. Kutuzov sel gibi akan kalabalığın arasından güç bela kurtulup sola çıktı, maiyetinin yarısından fazlasını yitirmiş olarak top seslerinin yakından duyulduğu yere doğru gitti. Kalabalıktan çıkıp Kutuzov'dan ayrılmamaya çalışan Prens Andrey tepenin yamacında, dumanın içinde hâlâ ateş etmeye devam eden bir Rus bataryasını ve ona doğru koşan Fransızları gördü. Daha yukarıda Rus piyadesi duruyor, ama ne bataryanın yardımına koşuyor ne de kaçanlarla aynı yönde geriye doğru gidiyordu. Piyadelerin yanından ayrılan bir general, atını sürüp Kutuzov'a yaklaştı, Kutuzov'un maiyetinde yalnız dört kişi kalmıştı. Hepsi solgundu, konuşmadan birbirlerine bakıyorlardı.

Kutuzov alay komutanına, kaçanları eliyle işaret ederek tıkanırcasına:

– Durdurun şu alçakları! diye bağırdı ama aynı anda sanki bu sözünden ötürü onu cezalandırmak içinmiş gibi alayın ve Kutuzov'un maiyeti üzerinden kuş sürüsünü andıran kurşunlar ıslık çalarak uçtu.

Fransızlar bataryaya saldırıyordu. Kutuzov'u görünce ona ateş açtılar. Bu yaylım ateş başlar başlamaz, alay komutanı ayağına sarıldı, birkaç er yere düştü, elinde sancakla duran bir asteğmen onu elinden bıraktı; sancak sallanarak devrildi, yandaki askerlerin tüfeklerine takılı kaldı. Erler komut beklemeden ateş etmeye başladılar.

Kutuzov umutsuz bir ifadeyle:

– Aaaah! diye inleyerek dönüp arkasına baktı. İhtiyar olduğu için bir şey yapacak kuvvette olmadığını kavramaktan ötürü titreyen bir sesle, Bolkonski! diye fısıldadı; bozguna uğrayan taburu ve düşmanı işaret etti Bolkonski! Bu ne hal?

Fakat daha sözünü bitirmeden Prens Andrey utançtan, öfkeden

gözlerinin dolduğunu, boğazının düğümlendiğini hissederek atından inip sancağa doğru koştu. Çocuk gibi tiz bir sesle:

– Çocuklar ileri! diye bağırdı.

Prens Andrey, "İşte o an geldi!" diye düşünerek sancağın gönderini yakaladı ve kendisine doğru yöneldikleri muhakkak olan kurşunların ıslığını zevkle duydu. Birkaç er yere düştü. Prens Andrey ağır sancağı güç bela elinde tutuyordu:

– Huraaa! diye bağırdı ve bütün taburun arkasından koşacağına kesin bir güven duyarak ileri atıldı.

Gerçekten, tek başına ancak birkaç adım koştu. Önce bir er, sonra ikinci bir er, sonra bütün tabur, "Huraaa!" diye bağırarak ileri atıldı ve Prens Andrey'i geride bıraktı. Tabur gediklisi koşup yaklaştı, ağırlıktan Prens Andrey'in elinde sallanan sancağı tuttu, ama o an vurulup öldü. Prens Andrey sancağı tekrar yakaladı, gönderini sürükleye sürükleye taburla birlikte koştu. Önünde bizim topçuları görüyordu. Bunlardan bazıları dövüşüyor, bazıları topları bırakıp ona doğru koşuyorlardı; topçuların atlarını yakalayan ve ele geçirdikleri topları çeviren Fransız piyade erlerini de görüyordu.

Prens Andrey taburla birlikte toplara yirmi adam kadar yaklaşmıştı. Üzerinde kurşunların durmadan devam eden ıslığını duyuyordu; sağında solunda erler "Ah!" diye bağırarak yere düşüyorlardı ama Andrey onlara bakmıyordu; o yalnız önünde, bataryada olup bitenlere bakıyordu. Şapkasını yana eğmiş kızıl saçlı bir topçuyu artık iyice görüyordu; topçu bir top tomarını bir ucundan yakalamıştı, öbür tarafta ise bir Fransız eri aynı tomarı tutmuş, kendine doğru çekiyordu. Prens Andrey herhalde ne yaptıklarını anlamayan bu iki insanın yüzündeki şaşkın aynı zamanda öfkeli ifadeyi iyice seçebiliyordu.

Onlara bakarak, "Ne yapıyorlar?" diye düşündü. "O kızıl saçlı topçu eri, silahı olmadığına göre neden kaçmıyor? Fransız ona niçin süngüsünü saplamıyor? O daha kaçmaya vakit bulamadan Fransızın tüfeği aklına gelecek ve onu tepeleyecek."

Gerçekten de tüfeğini eline almış bir Fransız, itişip kakışanlara yaklaştı; kendisini bekleyen akıbetin ne olduğunu hâlâ anlamayan ve topun tomarını zafer kazanmış gibi çekip almış olan kızıl saç-

lı topçunun kaderi artık belli olacaktı. Ama Prens Andrey bu işin nasıl bittiğini görmedi. Sanki yakınında bulunan erlerden biri, var kuvvetiyle ağır bir değnekle başına vurmuş gibi oldu. Bu, kendisine biraz acı vermişti, ama asıl canını sıkan şey, bu acının baktığı şeyi görmesine engel olmasıydı.

"Ne oluyor? Yoksa düşüyor muyum? Bacaklarım kesiliyor," diye düşündü ve sırtüstü düştü. Fransızlarla topçuların arasındaki çatışmanın nasıl bittiğini, o kızıl saçlı topçunun öldürülüp öldürülmediğini, topların da kurtarıldığını mı yoksa düşman eline mi geçtiğini öğrenmek istediği için, gözlerini tekrar açtı. Ama hiçbir şey göremedi. Üzerinde artık gökyüzünden başka bir şey yoktu. Ta yükseklere giden, pek parlak olmayan ama gene de uçsuz bucaksız ve kül rengi bulutları, üzerinden ağır ağır kayan bir gökyüzü... Prens Andrey, "Ne kadar sessiz! Ne kadar sakin? Ne kadar azametli... hiç de koştuğum sırada olduğu gibi değil! " diye düşündü. "Hiç de koştuğumuz, bağırdığımız ve dövüştüğümüz zaman olduğu gibi değil; öfkeli ve korkulu yüzlerle topun tomarını çekiştiren o Fransızla o topçunun yaptıkları gibi değil... Bu yüksek, bu uçsuz bucaksız gökyüzünden bulutlar hiç de öyle geçmiyor. Ama nasıl oluyor da bu yüksek gökyüzünü daha önce görmedim? Sonunda var olduğunu öğrendiğim için de ne kadar mutluyum. Evet, her şey boş! Her şey yalan! Bu uçsuz bucaksız gökten başka her şey. Ondan başka hiçbir şey yok, hiçbir şey. Ama... hayır o bile yok, hiçbir şey yok, sessizlikten, teselli veren sükûnetten başka. Tanrı'ya şükür!"

XVII

Bagration'un sağ kanadında saat dokuzda savaş henüz başlamamıştı. Dolgorukov'un savaşa başlamak konusundaki ısrarlı arzusunu kabul etmek istemeyen, sorumluluğu üzerinden atmaya bakan Prens Bagration, Dolgorukov'a savaşa başlayıp başlamamak için emir almak üzere başkomutana birini göndermeyi teklif etti. Bagration, bir kanadı ötekinden ayıran mesafe on verst kadar olduğu için gönderecekleri adamı vurmazlarsa (ki bu çok mümkündü) ve o adam, çok güç olmakla beraber, başkomutanı bulsa bile habercinin akşamdan önce geri dönmeyeceğini biliyordu.

Bagration, hiçbir anlam taşımayan, iri, uykusuz gözlerini maiyeti üzerinde dolaştırdı. Önce Rostov'un o çocuksu, elinde olmayarak heyecan ve ümitle sararan yüzü gözüne ilişti. Onu seçti. Rostov elini siperliğinde tutarak:

– Peki ya başkomutandan önce majesteye rastlarsam ekselans? diye sordu.

Dolgorukov, Bagration'un konuşmasına fırsat vermeden:

– Majestelerine durumu bildirebilirsiniz! dedi.

Rostov, nöbet değiştirmiş olduğu için sabaha karşı birkaç saat uyuyabilmişti ve kendini neşeli, cesaretli, kararlı hissediyordu. Hareketlerinde bir çeviklik, içinde de mutluluğuna güven vardı. Her şeyin kolay, her şeyin neşeli ve mümkün göründüğü bir ruh hali içindeydi.

O sabah bütün istekleri yerine geliyordu: Meydan savaşı yapılıyor, kendisi de ona katılıyordu; yalnız bu kadar da değil, en cesur generalin emir subayıydı; ayrıca, görevli Kutuzov'a belki de hükümdarın yanına gidecekti. Sabah pırıl pırıldı. Altındaki at çok iyiydi. İçinde sevinç ve mutluluk duyuyordu. Emri alınca, atını dörtnala hat boyunca sürdü. Önce daha savaşa girmemiş, hareketsiz duran Bagration birliklerinin safları boyunca gitti; sonra Uvarov'un süvarilerinin tuttukları düzlüğe çıktı. Orada birliklerin yer değiştirdiklerini ve savaşa hazırlık belirtilerini gördü; Uvarov'un süvari birliklerini geçtikten sonra, artık ön tarafta belirli olarak top ve silah sesleri duydu. Silah sesleri gittikçe kuvvetleniyordu.

Sabahın serin havasında artık eskisi gibi eşit olmayan aralıklarla ikişer üçer tüfek, sonra da bir veya iki top sesi değil, Pratzen önünde yamaçlardan aşağı birbirini izleyen tüfek sesleri duyuluyordu; bunların arasından da top sesleri öylesine sık olarak işitiliyordu ki artık bu top seslerini birbirinden ayırmaya imkân yoku; hepsi bir tek genel uğultu halini almıştı.

Yamaçlardan aşağı, tüfeklerden çıkan dumanların birbirlerini kovalıyorlarmış gibi oradan oraya gittiği, toplardan çıkan dumanların ise döne döne dalgalanarak yayıldığı ve birbirine karıştığı görülüyordu. Dumanın arasında süngü parıltılarından, ilerleyen piyade kitleleri ve yeşil sandıklarıyla dar çizgiler halinde giden topçular fark ediliyordu.

Rostov, olup bitenleri görmek için atını bir tümseğin üzerinde bir dakika durdurdu; ama dikkatini ne kadar zorlasa hiçbir şey anlayamıyor, olup bitenlerden hiçbir şey fark edemiyordu. Gerçi orada, dumanın içinde birtakım insanlar ilerliyorlardı, hem önden hem arkadan birlikler hareket ediyordu; ama niçin? Kim nereye gidiyordu? Bunu anlamaya imkân yoktu. Bu görünüş ve bu sesler, Rostov'un içinde herhangi bir hüzün ya da ürkeklik uyandırmak şöyle dursun, aksine ona kuvvet ve kararlılık kazandırıyordu.

İçinden bu seslere, "Haydi bir daha, bir daha veriştir!" diyordu. Sonra gene saf boyunca gittikçe daha ileriye, artık savaşa girişmiş olan birliklere doğru dörtnal yola devam etti.

Kendi kendine, "Artık orada ne olacak bilmiyorum, ama her şey iyi olacak," diye düşünüyordu. Birtakım Avusturya birliklerini geçtikten sonra, hattın o bölümündeki birliğin (bunlar muhafızlardı) artık savaşa girmiş olduğunu fark etti.

"Daha iyi! Yakından görürüm," diye düşündü.

Neredeyse ön hat boyunca gidiyordu. Birkaç süvari ona doğru geliyordu. Bunlar taarruzdan safları bozulmuş olarak geri dönen hassa alayının hafif süvarileriydi. Rostov, onların yanından geçti. Birinin kan içinde olduğunu istemeyerek fark etti, ama yoluna devam etti. "Beni ilgilendirmez!" diye düşünmüştü. Daha birkaç yüz adımlık bir mesafeyi geçmişti ki solunda yolunu kesercesine bütün alanı kaplayan ve tam üstüne doğru gelen yağız atlara binmiş pırıl pırıl beyaz üniformalı koca bir süvari kitlesi göründü. Rostov bu süvarilerin yolundan çekilebilmek için atını dörtnala kaldırdı; eğer süvariler hep aynı hızla gelselerdi belki de onlardan uzaklaşabileceklerdi. Ama onlar gittikçe hızlanıyorlardı. O kadar ki bazı atlar artık dörtnala kalkmıştı. Rostov nal sesleriyle silah şakırtılarını gittikçe daha kuvvetli işitiyor, süvarilerin atlarını, vücutlarını, hatta yüzlerini bile daha iyi görüyordu. Bunlar Fransız süvarilerine saldıran atlı muhafızlarımızdı ve Rostov'a doğru geliyorlardı.

Atlı muhafızlar dörtnala yaklaşıyorlardı ama dizginleri henüz bırakmamışlardı. Rostov artık yüzlerini iyice görüyordu. Saf kan atını var kuvvetiyle süren subayın "Marş marş!" diye komut verdiğini işitti. Rostov ezilmemek ya da Fransızlara karşı girişilen saldı-

rıya sürüklenmek korkusuyla cephe boyunca atının olanca gücüyle doludizgin gidiyordu, ama gene de süvarileri geçemedi.

Uçtaki atlı muhafız, iri yarı, yüzü çiçek bozuğu bir adamdı. Önünde çarpmadan geçemeyeceği Rostov'u görünce öfkeyle kaşlarını çattı. Rostov akıl edip de kamçısıyla muhafızın atının gözlerine vurmasaydı, adam onu Bedevisi ile birlikte muhakkak devirecekti; Rostov kendini koca koca adamların, o koca koca atların yanında, öyle küçük, öyle kuvvetsiz hissediyordu ki. Beş verşokluk[1] yağız at, kulaklarını kısarak kendini yan tarafa attı, ama yüzü çiçek bozuğu atlı muhafız olanca gücüyle koca mahmuzlarını atın karnına gömdü. At, kuyruğunu sallayıp boynunu uzatarak daha hızlı ileriye atıldı. Atlı muhafızlar Rostov'u geçer geçmez Rostov onların, "Huraaa!" diye bağırdıklarını işitti; dönüp bakınca da süvarilerin herhalde Fransız olan yabancı, kırmızı apoletli, süvarilerle karıştığını gördü; gerisini görmeye imkân yoktu. Çünkü hemen sonra bir yerden top ateşi başladı ve her şey dumanla örtülüverdi.

Atlı muhafızlar yanından geçip de dumanın içinde kaybolurken Rostov, arkalarından dörtnala gitmek mi yoksa gidilmesi gereken yere doğru ilerlemek mi daha doğru diye bir an kararsızlık içinde kaldı. Bu, atlı muhafızların Fransızları bile hayran bırakan o parlak saldırısıydı. Sonradan Rostov, yanından geçmiş olan bütün o koca kitleyi meydana getiren iri yarı ve yakışıklı insanlardan, o parlak, binlerce rublelik atlara binmiş zengin delikanlılardan, subaylardan ve subay adaylarından geriye yalnız on sekiz kişinin kaldığını dehşet içinde öğrenecekti.

Rostov, "Onları niçin kıskanayım? Benim de sıram gelir. Hem ben şimdi belki de hükümdarı göreceğim," diye düşündü ve dörtnala ileriye doğru gitti.

Piyade muhafız alayının yanına gelince alayın üzerinden ve yanından mermilerin geçtiğini anladı. Ama bunu mermilerin sesini duymaktan ziyade erlerin yüzünde bir huzursuzluk, subaylarda da tabii olmayan, savaşmaya hazır insanlara özgü bir heyecan gördüğü için fark etmişti.

Piyade muhafız alaylarının meydana getirdiği hatların arkasından geçerken onu adıyla çağıran bir ses duydu:

1 44,5 cm.'lik Rus ölçü birimi – ç.n.

– Rostov!

Rostov, Boris'i tanımadan karşılık verdi:

– Ne var?

Boris, ilk olarak ateş hattına giren gençlerin mutlu gülümseyişiyle:

– İlk hatta düştük! Nasıl? dedi. Bizim alay bir saldırı yaptı bile.

– Ya, demek öyle! Peki, ne oldu sonra?

Boris konuşmak ihtiyacını duyarak heyecanla:

– Püskürttük! dedi. Düşün bir defa, hayalinde canlandırabiliyor musun?

Sonra Boris, mevzilere yerleşen muhafız alaylarının karşısında birlikleri görünce bunları nasıl Avusturyalı sandıklarını ve ancak bu birlikler ateşe başlayınca ilk hatta bulunduklarını anladıklarını, böylece beklenmedik bir anda savaşmak zorunda kaldıklarını anlattı. Rostov Boris'in sözlerini sonuna kadar dinlemeden atını sürdü. Boris sordu:

– Sen nereye böyle?

– Bir görevle majestenin yanına gidiyorum.

Boris, Rostov'un "majeste"nin değil de "altes"in yanına gitmek istediğini sanarak:

– İşte şurada! dedi.

Onlardan yüz adım kadar ötede, beyaz üniformalı, sapsarı kesilmiş bir Avusturyalı subaya, kaşları çatık, omuzları kalkık bir halde bağırarak bir şeyler söyleyen, yakasında süvari muhafız işareti bulunan Büyük Prens'i gösterdi.

Rostov:

– Canım, bu Büyük Prens, benim ise ya başkomutanın ya da hükümdarın yanına gitmem gerekiyor, diyerek atını sürmek istedi. Ama öbür taraftan koşarak gelen Berg, tıpkı Boris gibi heyecanla:

– Kont, kont, diye bağırdı. Kont, sağ elimden yaralandım (Bunu söylerken mendille sarılmış kanlı bileğini gösteriyordu). Yine de cephede kaldım. Kılıcımı sol elimle kullanıyorum, kont. Bizim von Bergler soyunda herkes şövalyeydi, kont!

Berg bir şeyler daha söyledi ama, Rostov sözlerini sonuna kadar dinlemeden atını sürerek uzaklaşmıştı bile.

Muhafız alayını ve arada kalmış boş bir araziyi geçtikten sonra

atlı muhafızların taarruza kalkıştığı sırada olduğu gibi gene ön hatlara girmemek için ihtiyatların hatları boyunca ilerledi, en şiddetli top ve silah seslerinin duyulduğu yerin ta uzağından dolaşarak gidiyordu. Birden önünde, bizim birliklerin arkasında, düşmanın bulunabileceğini aklından bile geçirmediği bir noktada, yakından gelen tüfek sesleri duydu.

"Bu ne olabilir? Yoksa düşman, birliklerimizin gerisine mi sokuldu? İmkânı yok!" diye düşündü ve hem kendisi için hem de savaşın nasıl sonuçlanacağını düşündüğü için bir korku, bir dehşet duydu. "Ne olursa olsun, artık etraftan dolaşmak gereksiz. Başkomutanı burada aramalıyım. Eğer her şey mahvolmuşsa, benim de görevim herkesle birlikte mahvolmaktır."

Kötü şeylerin olacağını haber veren içindeki önsezi, genç adam Pratzen köyünün önünde çeşit çeşit birliklerin bulunduğu arazide ilerledikçe kuvvetleniyordu.

Rostov, karmakarışık bir kalabalık halinde yolu keserek koşan Rus ve Avusturyalı erlerin yanına gelince sordu:

– Ne oluyor? Ne oluyor? Kime ateş ediyorlar? Kim ateş ediyor?

Kalabalık bir halde kaçan ve onun gibi orada olup bitenlerden hiçbir şey anlamayan erler ona Rusça, Almanca, Çekçe karşılık veriyorlardı:

– Ne halt ediyorlar, kim bilir! Hepimizi mahvetti! Varsın her şey mahvolsun!

Biri:

– Vur Almanlara! diye bağırıyordu.

– Allah belalarını versin hainlerin!

Bir Alman:

– *Zum Henker diese Russen...*[1] diye bir şeyler homurdanıyordu.

Yoldan birkaç yaralı gidiyordu. Küfürler, bağırışlar, iniltiler bir tek büyük uğultu halini almıştı. Silah sesleri kesilmişti. Sonradan Rostov'un öğrendiğine göre, Rus ve Avusturyalı erler birbirlerine ateş etmişlerdi.

Rostov, "Aman yarabbi! Bu ne böyle?" diye düşündü. "Hem de burada, hükümdarın onları her an görebileceği bir yerde yapıyorlar bunu! Ama hayır... bunlar herhalde birkaç alçaktan ibaret! Bu geçi-

1 Canı cehenneme bu Rusların...

ci bir şey herhalde... Bu olamaz, öyle bir şey olamaz. Şunları çabucak bir geçiversem!"

Yenilgiyi, bozgunu aklından bile geçirmiyordu. Gerçi başkomutanı aramasını söyledikleri o Pratzen Tepesi'nde Fransız birlikleriyle toplarını görüyordu, ama gözlerine inanamıyor, inanmak istemiyordu.

XVIII

Rostov'a Kutuzov ile hükümdarı Pratzen köyünün yakınında araması emredilmişti. Ama orada onlar olmadığı gibi bir tek komutan da yoktu; yalnız bozulup birbirine karışmış çeşit çeşit birlikler vardı. Artık yorulmuş olan atını bu kalabalığı bir an önce geçmek için hızla sürüyor, ama ilerledikçe rastladığı kalabalıklarda daha da büyük bozgun belirtileri görünüyordu. Çıktığı geniş yola çeşit çeşit arabalar, faytonlar, her çeşit birlikten yaralı ya da sağlam Rus ve Avusturyalı erler yığılmıştı. Her şey uğulduyor, Pratzen tepelerine yerleştirilmiş Fransız bataryalarından yağan mermilerin uğursuz sesi altında kaynaşıp duruyordu.

Rostov durdurabildiği herkese:

– Hükümdar nerede? Kutuzov nerede? diye soruyor ama hiç kimseden karşılık alamıyordu.

Sonunda bir eri yakasından tutarak karşılık vermeye zorladı. Er bir şeye gülerek Rostov'un elinden kurtulup:

– Eh kardeşim! Hepsi çoktan oradalar! Herkesten önce kaçtılar! dedi.

Rostov muhtemelen sarhoş olan eri bıraktı, önemli bir kişinin emir eri ya da seyisi olan birinin atını durdurdu, ona sorular sormaya başladı. Emir eri, hükümdarı iki saat önce yıldırım gibi giden bir araba içinde götürdüklerini, tehlikeli bir şekilde yaralanmış olduğunu söyledi.

Rostov:

– Böyle bir şey olamaz, herhalde bir başkasıydı, dedi.

Emir eri kendine güvenen bir tavır ve alaylı bir gülümseyişle:

– Gözümle gördüm, dedi. Artık ben de hükümdarı tanımazsam! Onu böyle ta yakından Petersburg'da kaç defa gördüm! Sapsarı ol-

muştu, arabada oturuyordu. Dört yağız atı öyle bir dolu dizgin bırakmışlar ki, Allahım! Yanımızdan yıldırım gibi geçip gitti: Biz çarın atlarını da İlya İvaniç'i de tanırız sanırım; arabacı İlya, çardan başkasına arabacılık etmez gibi geliyor bana.

Rostov atını sürdü ve daha ileri gitmek istedi. Yanından geçen yaralı bir subay:

– Siz kimi arıyorsunuz? diye sordu. Başkomutanı mı? Bir mermiyle vurulup öldü, bizim alaydaydı, göğsünden vurulup öldü.

Bir başka subay düzeltti:

– Ölmedi, yaralandı.

Rostov:

– Kim yaralandı? Kutuzov mu? diye sordu.

Subay, Gostiyeradek köyünü işaret ederek:

– Kutuzov değil. Adı neydi canım? Her neyse, hepsi bir, zaten sağ kalan o kadar az ki. Siz şuraya gidin, şuradaki köye! Bütün komutanlar orada toplandılar, dedi ve geçip gitti.

Rostov artık kime, niçin gittiğini bilmeden atını uygun adımla sürerek gidiyordu. Hükümdar yaralanmıştı, savaş kaybedilmişti. Şimdi artık buna inanmazlık edemezdi. Kendisine gösterilen ve uzaktan bir kuleyle kilisenin göründüğü yere doğru gidiyordu. Ne diye acele edecekti? Artık hükümdarla Kutuzov'a ne söyleyecekti? Yaralı olmasalar, sağ kalmış olsalar bile...

Bir er ona:

– Şu yolu tutun komutanım, oradan geçin, doğru giderseniz vurulursunuz, diye seslendi. Vurulursunuz!

Bir başkası:

– Yahu sen neler söylüyorsun, dedi. Oradan nereye gidecek? Burası daha yakın.

Rostov düşündü, sonra mahsus kendisine, "Vurulursunuz," dedikleri yönde ilerlemeye başladı. "Artık hepsi bir. Hükümdar bile yaralandıktan sonra, ben kendimi mi koruyacağım?" diye düşünüyordu.

Pratzen'den kaçanların en çok vurulup öldükleri bir araziye girmişti. Fransızlar daha burasını işgal etmemişlerdi; sağ ya da yaralı Ruslar ise buradan çoktan çekilmişlerdi. Savaş alanında, tıpkı bereketli bir tarladaki buğday demetleri gibi, her desyatin'de[1] on beş

1 1,092 hektarlık ölçü birimi – ç.n.

yirmi ölü ve yaralı yatıyordu. Yaralıların ikisi üçü bir arada sürükleniyor, hoş olmayan ve Rostov'a yapmacıkmış gibi gelen bağırışlarla iniltileri duyuluyordu. Rostov, acı çeken bütün bu insanları görmemek için atını dörtnala kaldırdı; içine bir korku düşmüştü. Hayatını değil, muhtaç olduğu cesareti kaybetmekten korkuyor ve bu zavallıların haline daha fazla dayanamayacağını biliyordu.

Üzerinde canlı kimse kalmadığı için bu ölü ve yaralılarla dolu savaş alanına artık ateş etmeyen Fransızlar, oradan geçen bir yaveri görünce topları ona çevirerek birkaç defa ateşlediler. Bu ıslıklı korkunç sesler ve çevresindeki ölüler Rostov'da büyük bir dehşet, aynı zamanda bir kendine acıma duygusu uyandırmıştı. Annesinden gelen son mektubu hatırladı. "Şimdi beni burada, bu savaş alanında üzerime çevrilmiş topların karşısında görseydi kim bilir ne hale gelirdi?" diye düşündü.

Gostiyeradek köyünde, savaş alanından uzaklaşan, birbirine karışmış Rus birlikleri vardı, ama gene de daha düzenli bir durumdaydılar. Fransız mermileri buraya kadar gelemiyor, silah sesleri de sanki uzaktan geliyormuş gibi duyuluyordu. Burada artık herkes kesin olarak savaşın kaybedilmiş olduğunu görüyor ve bunu söylüyordu. Rostov kime başvurursa başvursun, kimse ona hükümdarın da Kutuzov'un da nerede olduğunu söyleyemiyordu. Bazıları, hükümdarın yaralandığı söylentisinin doğru olduğunu, bazıları doğru olmadığını ileri sürüyor, bu söylentilerin imparatorun maiyetindekilerle birlikte savaş alanına çıkmış olan Ober-Hof-Mareşal Kont Tolstoy'un hükümdarın arabasıyla, sapsarı olmuş bir halde, korku içinde, yıldırım gibi geriye dönmesi yüzünden çıktığını anlatıyorlardı. Bir subay, Rostov'a köyün sol tarafında yüksek komutanlardan birini görmüş olduğunu söyledi. Bunun üzerine Rostov, gerçekten birini bulacağı umuduyla değil, yalnız kendi vicdanını rahatlatmak için oraya gitti. Üç verst kadar ilerleyip son Rus birliklerini geçtikten sonra, hendeklerle çevrili bir bostanın yanında, hendeğin karşısında iki atlının durduğunu gördü. Şapkası beyaz sorguçlu olan nedense Rostov'a tanıdık geldi; Rostov'a yabancı gelen ve çok güzel al bir ata binmiş olan diğer atlı (Bu at da Rostov'a yabancı gelmiyordu) hendeğe doğru ilerledi, atını mahmuzladı, dizginleri bıraktı, rahatça öbür tarafa sıçradı. Yalnız atın art nallarına yapışmış olan toprak parçacıkları yere saçıl-

mıştı. Adam atına sert bir dönüş yaptırarak tekrar geriye atladı ve beyaz sorguçlu süvariye saygıyla bir şeyler söyledi; herhalde ona aynı şeyi yapmasını teklif ediyordu. Rostov'a yabancı gelmeyen ve elinde olmayarak dikkatini çeken süvari, başıyla ve eliyle "hayır" anlamında bir hareket yaptı; Rostov bu hareketten hemen felaketine gözyaşı döktüğü, taparcasına sevdiği hükümdarı tanıdı.

"Ama bu bomboş kırın ortasında tek başına duran o olamaz" diye düşündü. O anda Aleksandr başını çevirdi ve Rostov zihninde öylesine canlı bir şekilde yaşayan sevgili yüzün çizgilerini gördü. Hükümdar solgundu, yanakları ve gözleri çukura kaçmıştı; ama yüzünün çizgileri bir kat daha güzel, daha yumuşaktı. Rostov hükümdarın yaralandığı konusunda dolaşan söylentilerin doğru olmadığını kesin olarak anlayınca içinde bir mutluluk duydu. Onu gördüğü için sevinçliydi. Biliyordu ki doğrudan doğruya onunla konuşabilir, Dolgorukov'un bildirmesini emrettiği şeyi ona söyleyebilirdi. Ama sevdalı bir delikanlı, beklediği an gelip de sevgilisiyle baş başa kalınca nasıl titrer, nasıl heyecanlanır ve geceleri hayalinde yaşattığı şeyleri söylemek cesaretini bulamayarak nasıl ürkek ürkek etrafına bakınıp yardım arar ya da söyleyeceği sözleri ertelemek ve oradan kaçıp gitmek imkânlarını araştırırsa Rostov da şimdi, dünyada en çok istediği şeye kavuşunca hükümdara nasıl yaklaşacağını bilemiyor, aklından bunun yakışıksız, ayıp ve imkânsız bir şey olduğu üzerine sayısız düşünceler geçiyordu.

"Nasıl olur? Sanki onun tek başına ve acı içinde bulunuşunu fırsat bilerek bundan yararlanmaktan memnunluk duyuyormuşum gibi olur. Belki de bu üzüntülü anında yabancı bir insanla karşılaşmak onun için ağır ve hoş olmayan bir şeydir. Sonra, şu anda ona bakarken bile kalbim duruyormuş gibi oluyorum, ağzım kuruyor, bu halde ona ne söyleyebilirim?" Hükümdarla konuşacağı zaman söylemeyi tasarladığı o sayısız sözlerden bir teki olsun hatırına gelmiyordu. O sözler bambaşka şartlar altında söylenecek sözlerdi. Çoğu, ya zafer anında ya kutlama törenlerinde ya da aldığı yaralardan ölüm döşeğine düştüğü ve hükümdarın kendisine gösterdiği yararlıklardan ötürü teşekkür ettiği sırada, ölürken ona davranışlarıyla da ispat ettiği sevgisini açıklayacağı zaman söyleyeceği şeylerdi.

Rostov, "Hem, hükümdara sağ kanat için ne emir vereceğini, şu anda saatin dördü bulduğu, savaş da kaybedildiği bir sırada, nasıl sorarım? Hayır, ona asla yaklaşamam, onun düşüncelerine engel olmamam gerekir. Onun bana kötü bir gözle bakmasına, hakkımda kötü düşünceler beslemesine yol açmaktansa bin defa ölürüm daha iyi," diye karar verdi. Üzülerek, yüreğinde derin bir ümitsizlikle hâlâ aynı kararsızlık içinde duran hükümdara başını sık sık çevirip bakarak oradan uzaklaştı.

Rostov, bütün bunları düşünüp de hükümdarın yanından uzaklaşırken Yüzbaşı Von Toll tesadüfen aynı yere gelmiş, hükümdarı görünce doğru yanına giderek ona hizmetlerini sunmuş ve yaya olarak hendeğin öbür tarafına geçmesine yardım etmişti. Hükümdar dinlenmek istediği ve kendisini rahatsız hissettiği için bir elma ağacının altına oturmuş, Toll de yanında durmuştu. Rostov, Von Toll'un uzun uzun, heyecanla hükümdara bir şeyler söylediğini, hükümdarın da herhalde ağladığı için elleriyle gözlerini örterek Toll'ün elini sıktığını gıpta ve esefle seyretti.

Duyduğu acının kendi cesaretsizliğinden ileri geldiğini hissettiği için, umutsuzluğu daha derindi. Bunu yapabilir, hükümdara... yaklaşabilirdi. Yaklaşabilirdi demek de yeterli değildi, mutlaka yaklaşmalıydı. Bu, hükümdara bağlılığını göstermek için tek fırsattı. Öyleyken bu fırsattan yararlanamamıştı. "Ben ne yaptım," diye düşündü. Sonra atını çevirdi ve tekrar dörtnala imparatoru görmüş olduğu yere gitti; ama artık hendeğin öbür tarafında kimse yoktu. Yalnız yük ve binek arabaları geçip duruyordu. Rostov, bir nakliye erinden, Kutuzov'un karargâhının yakındaki köyde, arabaların gittiği yerde olduğunu öğrendi. Arabaları izledi.

Önde Kutuzov'un seyisi üzeri örtülü atları, dizginlerinden tutmuş yürüyordu. Seyisin arkasından bir yük arabası, arabanın arkasından da kasketli, kısa gocuklu ve eğri bacaklı ihtiyar bir uşak gidiyordu.

Seyis:

– Tit, Tit, hey Tit! dedi.

İhtiyar dalgın dalgın:

– Ne var? diye sordu.

– Tit! Buğday döv git!

İhtiyar öfkeyle tükürdü:

– E! Budala sen de, tuh!

Bir süre konuşmadan yürüdüler, sonra gene aynı şaka aynı biçimde tekrarlandı.

Akşamın beşine doğru savaş, bütün noktalarda kaybedilmişti. Yüzden fazla top Fransızların eline geçmişti bile. Prjebişevski, kolordusuyla birlikte silahını teslim etmişti. Öbür kollar adamlarının yarısını kaybetmiş olarak karmakarışık yığınlar halinde çekiliyorlardı.

Langeron ile Dohturov'un birliklerinin kalıntıları, birbirlerine karışmış olarak Augest köyünün yakınlarında, göl ile bendin yanına yığılmışlardı.

Saat altıya doğru yalnız Augest bendinde, Pratzen tepelerinin yamaçlarına birçok bataryalar yerleştirerek geriye çekilen ordularımızı topa tutan Fransızların şiddetli top sesleri duyuluyordu.

Artçı kuvvetlerin arasında olan Dohturov ile başka bazı komutanlar, taburları bir araya toplayarak peşlerinden gelen Fransız süvarilerinin açtığı ateşe karşılık veriyorlardı. Hava kararmaya başlıyordu. Bunca yıldır kalpaklı ihtiyar bir değirmencinin oltalarıyla sakin sakin oturduğu, torununun da gömleğinin kollarını sıvayarak süzgeçli bahçe kovasının içinde oynaştığı gümüş balıkları tutmaya çalıştığı; bunca yıldır kabarık tüylü kalpakları, lacivert ceketleri ile Moravyalıların tepeleme buğday yüklü çift koşulmuş arabalarla gelip sonra arabaları undan bembeyaz olmuş halde sakin sakin döndükleri bu dar Augest bendi üzerinde, şimdi nakliye arabaları ile topların ve tekerleklerin arasında, atların altında, yüzleri ölüm korkusuyla çirkinleşmiş insanlar üst üste yığılıyor, birbirlerini ezerek, can çekişerek, ölenlerin üzerine basarak yalnız birkaç adım daha atmak ve hemen sonra kendileri de aynı şekilde can vermek için birbirlerini öldürüyorlardı.

Her on saniyede bir, havayı yırtan bir gülle güm diye düşüyor ya da bir mermi yoğun kalabalığın ortasında patlayıp oradakileri öldürüyor, yakındakileri de kana buluyordu. Alayın bütün kalıntısı, elinden yaralanmış olan ve kendi bölüğünden on kadar erle yaya giden Dolohov'la (artık subay olmuştu) at sırtında giden alay komutanından ibaretti. Kalabalıkla sürüklenerek bendin giriş yerin-

de sıkışıp kalmışlardı; her taraftan itiliyor ve ön tarafta bir at topun altına düştüğü, kalabalık da hayvanı topun altından çıkarmaya çalıştığı için ilerleyemiyorlardı. Bir gülle arkada bulunan birini öldürmüştü, bir başka gülle öndekilerin üzerine düşmüş, Dolohov'un üstüne kan sıçratmıştı. Kalabalık ümitsizce ileriye atıldı, sıkıştı, birkaç adım ilerledi, sonra gene durdu.

Bu kalabalıktaki her insan, "Yüz adım ilerlesem herhalde kurtulurum; iki dakika daha kalırsam mahvolurum, bu muhakkak," diye düşünüyordu.

Kalabalığın ortasında bulunan Dolohov, iki eri devirerek ileriye, bendin kenarına atıldı, bataklığın üstündeki kaygan buza koştu, altında çatırdayan buzun üzerinde zıplayarak topçuya:

– Çevir topu, diye bağırdı. Çevir! Buz sağlam!

Buz Dolohov'u taşıyordu ama esniyor, çatırdıyordu; besbelli değil, bir topun ya da kalabalığın onun ağırlığı altında bile parçalanmak üzereydi. Herkes ona bakıyor, kıyıya kadar sokuluyor, ama kimse buzun üstüne çıkmaya cesaret edemiyordu. Bendin ağzında, at sırtında duran alay komutanı elini kaldırdı. Dolohov'a dönerek bir şey söyleyecekmiş gibi ağzını açtı. Birden güllelerden biri kalabalığın üzerinden ve o kadar alçaktan geçti ki herkes eğildi. Bir şapırtı duyuldu, bir şey ıslak bir cisme çaptı; general atıyla birlikte bir kan birikintisinin içine düştü. Kimse generale bakmadı, onu kaldırmayı bile düşünen olmadı.

Generale çarpan gülleden sonra neden bağırdıklarını bile bilmeyen birçok insanın sesi duyuldu:

– Haydi buza! Buzdan geçelim! Yürü! Çevir şunu! Duymuyor musun be! Yürü!

Bende çıkarılmak üzere olan arkadaki toplardan biri buza çevrildi. Bentteki erler, koşarak yığınlar halinde donmuş gölün üstüne inmeye başladılar. Öndeki erlerden birinin altındaki buz çatladı, bir ayağı suya gömüldü; er toparlanmak istedi, bu sefer beline kadar suya girdi. Diğer erler oldukları yerde durakladılar, top arabasının sürücüsü atını durdurdu, ama arkadan hâlâ, "Buzdan gidelim. Ne duruyorsun? Yürü! Yürü!" sesleri geliyordu. Sonra kalabalıktan dehşet çığlıkları yükseldi. Topun çevresindeki erler, dönerek yola devam etsinler diye atlara doğru kollarını sallıyor, onla-

rı kamçılıyorlardı. Atlar kıyıdan ayrılıp ilerledi, yayaların üzerinde durduğu buz müthiş bir çatırtıyla yarıldı, koca bir parça çöktü ve buzun üzerinde bulunan kırk kadar insan, kimi ileriye kimi geriye atılarak birbirlerini batırmaya başladılar.

Gülleler hep aynı şekilde ıslık çalarak buzun üzerine ya da suya, çoğu zaman da bendi, gölleri ve kıyıları kaplayan kalabalığın içine şap şap düşmeye devam ediyordu.

XIX

Prens Andrey Bolkonski, Pratzen Tepesi'nde elinde sancağın gönderiyle düştüğü yerde, kan içinde yatıyor, kendisi de farkına varmadan çocuk gibi zavallı ve hafif bir sesle inleyip duruyordu.

Akşama doğru iniltisini tamamen kesti, sesi çıkmaz oldu. Bu baygınlığın ne kadar sürdüğünü bilmiyordu. Birden yine sağ olduğunu hissetti; başında sanki bir parça koparıyorlarmış gibi bir ağrı duydu.

Aklına ilk olarak şu düşünce geldi: "O yüksek, o şimdiye kadar bilmediğim gökyüzü nerede? Böyle bir acı da duymamıştım. Evet, zaten şimdiye kadar hiçbir şey bilmiyormuşum. Ama neredeyim?"

Çevresine kulak kabartmaya başladı ve yaklaşan nal sesleri ile Fransızca konuşmalar duydu. Gözlerini açtı, üzerinde yine aynı uçsuz bucaksız gökyüzü vardı; daha da yükseklere çıkmış bulutlar üstünden kayıp gidiyor, aralarından laciverte bakan bir sonsuzluk görünüyordu. Başını çevirmiyor, nal seslerinden ve konuşmalarından yanına yaklaşıp durdukları anlaşılan insanları da görmüyordu.

Yaklaşan atlılar, Napolyon ile iki yaveriydi. Bonapart, savaş alanını dolaşarak Augest bendini topa tutan bataryaların takviyesi için son emirleri veriyor ve savaş alanında kalmış yaralılarla ölüleri gözden geçiriyordu.

Artık kaskatı kesilen kollarından birini ileriye doğru atmış, yüzükoyun yatan, ensesi kararmış, yüzünü toprağa gömmüş bir Rus humbaracasını göstererek:

– *De beaux hommes!*[1] dedi.

Bu sırada Augest'i topa tutan bataryadan gelmiş bir yaver:

1 Yaman adamlar!

– *Les munitions des pièces de position sont épuisées, sire,*[1] dedi.

Napolyon:

– *Faites avancer celles de la réserve,*[2] diyerek atını birkaç adım ileriye sürdü, yanında yere düşmüş sancak gönderiyle sırtüstü yatan Prens Andrey'in başucunda durdu (Sancak ganimet olarak Fransızlar tarafından alınmıştı).

Napolyon, Bolkonski'ye bakarak:

– *Voilà une belle mort,*[3] dedi.

Prens Andrey bunu kendisi için söylendiğini, konuşanın da Napolyon olduğunu anladı. Bu sözleri söyleyene *"sire"*[4] dediklerini işitmişti. Ama bu sözler ona bir sinek vızıltısı gibi geliyordu. Onlara bir ilgi duymak şöyle dursun, bu sözlerin üzerinde durmamış, hemen unutuvermişti. Başında bir yanma hissediyordu; durmadan kan kaybettiğini anlıyor ve üzerinde o uzak, o yüksek, o sonsuz gökyüzünü görüyordu. Ama o anda kendi ruhu ile üzerinden bulutlar geçen o sonsuz gökyüzü arasında olup bitenlerle karşılaştırılınca o kadar küçük, Napolyon ona o kadar önemsiz görünüyordu ki! O anda başucunda kim dursa dursun, onun için ne söylerse söylesin, umurunda bile değildi; yalnız yanında insanların gelip durduğuna seviniyor; yalnız bu insanların onu, şimdi bambaşka bir şekilde anladığı için kendisine bu kadar güzel görünen hayata tekrar kavuşturmalarını istiyordu.

Kımıldayabilmek ve hiç olmazsa bir ses çıkarabilmek için bütün kuvvetini topladı. Yavaşça ayağını kımıldattı ve kendi içini de sızlatan zayıf, hastalıklı bir inilti çıkardı.

– A! Sağmış, dedi. *Ce jeune homme,*[5] kaldırılıp sargı yerine götürülsün.

Napolyon bunu söyledikten sonra, şapkasını çıkarmış, gülümseyen ve zaferinden ötürü onu kutlayarak yaklaşan Mareşal Lannes'e doğru ilerledi.

Prens Andrey bundan sonrasını hatırlamıyordu: Önce sedye-

1 Mevzilerdeki topların cephanesi bitti majeste.

2 Yedektekileri aldırın.

3 İşte güzel bir ölüm.

4 Majeste.

5 Bu genç adam.

ye yerleştirilirken, sonra taşınırken meydana gelen sarsıntılardan, en sonunda da sargı yerinde yarasına sonda sokulurken duyduğu acıdan kendini kaybetmişti. Ancak akşama doğru onu başka Rus yaralıları ve esir düşmüş Rus subaylarıyla birlikte hastaneye götürdükleri zaman kendine geldi. Bu seferki taşınma sırasında kendini biraz daha iyi hissediyor, etrafına bakınabiliyor, hatta konuşabiliyordu.

Gözlerini açtığı zaman ilk duyduğu sözler, konvoyu götüren Fransız subayının acele acele söylediği:

– Burada durmalı: İmparator şimdi geçecek. Bütün bu esirleri görmek onu memnun eder, sözleriydi.

Bir başka subay:

– Şimdi elimizde öyle çok esir var ki! dedi. Neredeyse bütün Rus ordusu; herhalde bunlardan ona artık bıkkınlık gelmiştir.

İlk konuşan, beyaz süvari muhafız üniformalı bir Rus subayını işaret ederek:

– İyi ama şuradaki İmparator Aleksandr'ın muhafız alayının komutanıymış, öyle diyorlar! dedi.

Bolkonski, Petersburg yüksek sosyetesinde rastladığı Prens Repnin'i tanıdı. Repnin'in yanında on dokuz yaşlarında bir delikanlı vardı, o da yaralı bir süvari muhafız subayıydı.

Bonapart, dörtnala yaklaşarak atını durdurdu. Yaralıları görünce:

– Üstünüz kim? diye sordu.

Albay Prens Repnin'in ismini verdiler. Napolyon:

– Siz İmparator Aleksandr'ın süvari muhafız alayının komutanı mısınız? diye sordu.

Repnin:

– Ben bir süvari bölüğüne komuta ediyordum, diye karşılık verdi.

– Alayınız görevini şerefle yerine getirmiştir.

Repnin:

– Büyük bir komutanın takdiri bir asker için en büyük ödüldür.

Napolyon:

– Bunu size memnunlukla veriyorum, dedi. Yanınızdaki delikanlı kimdir?

Prens Repnin, Teğmen Suhtelen'in ismini verdi. Napolyon ona baktıktan sonra gülümsedi:

– *Il est venu bien jeune se frotter à nous,*[1]

Suhtelen heyecandan kesik kesik:

– Gençlik cesaretli olmaya engel değildir, dedi.

Napolyon:

– Çok güzel bir karşılık, dedi. Delikanlı geleceğiniz parlak olacaktır.

Ele geçirilen ganimetler tam olsun diye diğer esirlerle birlikte imparatorun önüne çıkarılan Prens Andrey'in onun dikkatini çekmemesine imkân yoktu. Napolyon herhalde onu savaş alanında gördüğünü hatırlamıştı. Prens Andrey'e dönerek gene onu ilk gördüğü anda zihninde yerleşen *jeune homme*,[2] sözünü kullandı.

– *Et vous, jeune homme?*[3] diye Prens Andrey'e sordu. Siz kendinizi nasıl hissediyorsunuz *mon brave?*[4]

Prens Andrey daha beş dakika kadar önce kendisini taşıyan erlere birkaç söz söyleyebildiği halde, şimdi gözlerini Napolyon'a dikmiş susuyordu... O anda Napolyon'u uğraştıran bütün hesaplar ona o kadar önemsiz ve gördüğü, anladığı o hak gözeten, o şefkat dolu, o yüksek gökyüzüyle karşılaştırılınca eskiden kahraman olarak saydığı Napolyon'un kendisi de duyduğu zafer sevinci de kendisini adice beğenmesi de ona o kadar küçük görünüyordu ki karşılık veremedi.

Zaten kan kaybettiği için kuvvetini yitirmesinden, çektiği acıdan ve yakın bir ölümü beklemekten ötürü, zihninden geçen bütün o ciddi, o yüce düşüncelerle karşılaştırılan her şey ona o kadar yararsız ve önemsiz görünüyordu ki! Prens Andrey, Napolyon'un gözlerinin içine bakarken büyük adam olmanın hiçliğini, kimsenin anlamını kavrayamadığı hayatın hiçliğini, yaşayan insanlardan hiçbirinin sırrını çözemediği ölümün bile daha da büyük bir "hiç" olduğunu düşünüyordu.

İmparator bir karşılık alamayınca daha fazla beklemeden arkasını döndü, atını ileri doğru sürerek komutanlardan birine:

– Bu beylerle ilgilensinler, onları benim ordugâhıma gönder-

1 Bizimle pek genç yaşta dövüşmeye gelmiş.

2 Delikanlı.

3 Peki ya siz delikanlı?

4 Yiğidim.

sinler, doktorum Larrey yaralarına baksın, dedi, allahaısmarladık Prens Repnin!

Sonra atını mahmuzladı, oradan dörtnala uzaklaştı. Yüzünde kendine güvendiğini ve mutluluğunu belli eden bir pırıltı vardı.

Prens Andrey'i taşımış olan erler, boynuna kız kardeşi Prenses Mariya tarafından asılan ve üzerinden düşen küçük altın tasviri almışlardı; ama imparatorun esirlere iyi davrandığını görünce, hemen tasviri geri verdiler.

Prens Andrey tasviri kimin ve nasıl tekrar taktığını görmedi; yalnız üniformasının üzerinde ince, altın bir zincirin ucunda, o küçük tasvirin yine göğsünde olduğunu fark etti.

Kız kardeşinin öylesine büyük bir heyecan ve öylesine duygulanarak boynuna geçirdiği o tasvire bakarak, "Ne kadar iyi olurdu," diye düşündü. "Ne kadar iyi olurdu... her şey Prenses Mariya'nın düşündüğü kadar açık ve basit olsaydı! Bu dünyada nereden yardım bekleyebileceğimizi, ölümden sonra da öbür dünyada bizi nelerin beklediğini bilebilseydik ne kadar iyi olurdu! Eğer şu anda, "Tanrım günahlarımı bağışla!" diyebilseydim ne kadar mutlu, ne kadar sakin olurdum! Ama bunu kime söyleyeceğim? Ya "o" belirsiz, kavranılması imkânsız, söz bile söyleyemeyeceğim hiçbir kelimeyle ifade edemeyeceğim bir kuvvettir; yüce bir şeydir ya da bir hiçtir! Yoksa o Tanrı Prenses Mariya'nın şuraya diktiği *ladanka*'nın[1] içindeki Tanrı mı? Gerçek diye bir şey yok, hiçbir şey yok! Benim kavrayabildiğim ne varsa hepsi birer hiçten başka şey değil; yalnız kavrayamadığım, ama her şeyden önemli olan bir tek yücelik var; başka her şey boş."

Sedyeler hareket etmişti. Prens Andrey her sarsıntıda dayanılmaz bir acı duyuyordu, ateşi gittikçe artıyor, sayıklamaya başlıyordu. Ateş içinde yanarken hayalinde canlananlar; babası, karısı, kız kardeşi, doğacak çocuğu, savaştan bir gece önce duyduğu o şefkat duygusu, o kısa boylu, aslında bir hiç olan Napolyon'un karaltısı ve bütün bunların üstünde o uçsuz bucaksız gökyüzü en önemli yeri tutuyordu.

Gözlerinin önünde Lısiye Gori'deki sakin yaşamı ve gürültüsüz, mutlu aile hayatı canlandı. Bu mutluluğun zevkini tattığı sırada

1 Muska.

birden karşısına o kayıtsız, o dar görüşlü ve başkalarının felaketinden mutluluk duyan Napolyon çıkıyor, o zaman tekrar şüpheler, acılar başlıyor ve yalnız gökyüzü teselli vaat ediyordu. Sabaha karşı bütün hayaller birbirine karıştı, başı sonu olmayan karmakarışık bir bütün halini aldı ve baygınlığın, kendinden geçmişliğin zifirî karanlığına gömüldü. Napolyon'un doktoru Larrey'in düşüncesine göre, bu karışıklıkla karanlığın sonunda ölüm ihtimali, iyileşme ihtimalinden çok daha fazlaydı. Larrey:

– *C'est un sujet nerveux et bilieux,* dedi, *il n'en réchappera pas.*[1]

Prens Andrey kendilerinden ümit kesilmiş başka yaralılarla birlikte yerli halkın bakımına bırakıldı.

1 Sinirli ve hırçın bir hasta bu, kurtulamayacak.

İkinci Kısım

Birinci Bölüm

I

1806 yılı başında Nikolay Rostov, izinli olarak evine döndü. Denisov da evine, Voronej'e dönüyordu. Rostov, onu kendisiyle birlikte Moskova'ya gitmeye ve misafir olarak evlerinde kalmaya razı etmişti. Son konaklama yerinde, Denisov bir arkadaşına rastlamış, onunla üç şişe şarap içmişti. Moskova'ya yaklaşırken Rostov'un yanında yolcu kızağının dip tarafında, uzandığı yerde uyuyor, yolun bozukluğuna rağmen uyanmıyordu. Rostov ise Moskova'ya yaklaştıkça daha çok sabırsızlanıyordu.

Kentin kapısındaki inzibat karakolunda izin kâğıtlarını gösterip isimlerini kaydettirirken ve Moskova'ya girerken Rostov, "Daha çok kaldı mı? Daha çok kaldı mı? Ah! Bozuk sokaklar, dükkânlar, kalaçlar,[1] fenerler, arabacılar!" diye düşünüyordu. Sanki öyle yaparsa kızak daha hızlı gidecekmiş gibi bütün vücuduyla öne doğru eğilerek:

– Denisov! Geldik! diye söyleniyordu. Uyuyor!

Denisov karşılık vermiyordu.

– İşte arabacı Zahar'ın durduğu dört yol ağzı! İşte Zahar da ora-

1 Hamurdan yapılan ve simide benzeyen bir halka – ç.n.

da. Hâlâ aynı at! İşte priyanikleri[1] aldığımız küçük dükkân. Daha çok yol var mı? Çabuk ol!

Arabacı:

– Hangi eve doğru gideceğiz? diye sordu:

Rostov:

– İşte, şuradakine, uçtakine, büyük eve doğru, nasıl görmüyorsun? Bizim ev orası! dedi. İşte o ev bizim! Denisov! Denisov! Artık geliyoruz.

Denisov başını kaldırdı, öksürdü ama karşılık vermedi. Rostov, arabacının yanında oturan uşağına doğru döndü:

– Dimitri! Bizde ışık yanıyor galiba, öyle değil mi?

– Evet efendim, beybabanızın çalışma odasında da ışık yanıyor:

– Daha yatmamışlar mıdır? Ha? Ne dersin?

Rostov, yeni terlemiş bıyığına hafifçe dokunarak devam etti:

– Aman gelir gelmez yeni piyade ceketimi eşyalarımın arasından çıkarmayı unutma!

Sonra arabacıya:

– Haydi çabuk ol! diye bağırdı, başını tekrar indirmiş olan Denisov'a döndü, Haydi uyansana, Vasya!

Ön kapıya üç ev kala, Rostov:

– Haydi! Çabuk ol! Votka parası benden, üç ruble vereceğim sana! Çabuk ol! diye bağırdı.

Ona atlar hiç ilerlemiyormuş gibi geliyordu. Sonunda kızak sağa geçti, evin ön kapısının bulunduğu tarafa yöneldi. Rostov, başının üzerinde o çok iyi bildiği sıvası dökülmüş saçağı, kapının önündeki taş merdiveni, kaldırımdaki direği gördü. Daha kızak durmadan yere atladı, koşarak sofaya girdi. Ev, sanki gelenler hiç de umurunda değilmiş gibi hep öyle hareketsiz neşesiz duruyordu. Sofada hiç kimse yoktu. Rostov, "Aman Allahım! Kimseye bir şey olmadı ya?" diye düşündü. Bir an kalbinde bir sıkışıklık duyarak durakladı, sonra tekrar koşmaya başladı. Sofadan geçip o çok iyi bildiği, artık eğrilmiş olan basamaklardan yukarı çıktı. Kapıda, kontesin iyice temizlemiyorlar diye hep kızdığı aynı tokmak vardı ve hafifçe çevrildi mi kapı açılıveriyordu. Bekleme odasında isli bir mum yanıyordu.

1 Bal ve çavdar ekmeğiyle yapılan küçük poğaçalar – ç.n.

İhtiyar Mihail büyük bir sandığın üzerinde uyuyordu. Yolculuklarda hizmet eden ve faytonu arkasından tutup kaldırabilecek kadar kuvvetli olan uşak Prokofi, sicimlerden lapti[1] örüyordu. Uşak açılan kapıya baktı, yüzündeki o uykulu, o kayıtsız ifade bir anda değişti, hem sevindi hem de ürktü. Evin genç beyini tanıyarak:

– Allahım! Küçük bey! diye bağırdı. Nasıl oldu? Yavrum, evladım! Prokofi, heyecandan tir tir titreyerek haberi vermek için misafir odasının kapısına doğru atıldı, sonra vazgeçti, geri dönüp genç beyinin omuzuna kapandı. Rostov elini onun elinden kurtararak:

– Nasıllar, iyiler mi? diye sordu.

– Allah'a şükür! Allah'a şükür! Herkes iyi! Biraz önce yemek yediler. İzin verin de sizi doya doya seyredeyim, sayın kontum!

– Gerçekten herkes iyi ya?

– Allah'a şükür, Allah'a şükür!

Denisov'u büsbütün unutan Rostov, başkasının kendisinden daha önce davranmasına fırsat vermek istemeyerek sırtındaki kürklü paltoyu çıkardı, parmaklarının ucuna basarak karanlık büyük salona koştu. Hep aynı lomber masalar, üzerinde kılıf geçirilmiş aynı avizeler. Her şey, her şey aynıydı. Ama biri, genç beyi daha önceden görmüştü. Nikolay misafir odasına varmamıştı ki birden biri şimşek gibi yan kapıdan dışarı fırladı, onu kucaklayıp öpmeye başladı. Bir başkası ikinci bir kapıdan, biri daha üçüncü bir kapıdan fırladılar. Kucaklaşmalar, öpüşmeler, çığlıklar sevinç gözyaşları birbirine karışmıştı! Nikolay, bu karışıklıkta babasının, Nataşa'nın, Petya'nın nerede olduğunu anlayamıyordu. Herkes bağırıyor, bir şeyler söylüyor, onu aynı anda öpüyordu. Yalnız aralarında annesi yoktu... Bunu iyice fark etmişti.

– Oysa ben... Hiç bilmiyorum... Nikoluşka... Evladım, Kolya!

– İşte burada oğlumuz... Ne de değişmiş! Hayır! Mum getirin! Çay getirin!

– Beni de öpsene!

– Yavrum... Beni de öp, beni de!

Sonya, Nataşa, odaları dolduran uşaklar, hizmetçiler aralarında söyleniyor, içlerini çekiyorlardı. Petya ağabeyinin bacaklarına asılmış:

1 Liflerden yapılan bir tür ayakkabı – ç.n.

– Beni öpmek yok mu? diye bağırıyordu.

Nataşa onu kendisine doğru çekip bütün yüzünü iyice öptükten sonra, sıçrayarak biraz uzaklaşmış, ağabeyinin piyade ceketinin eteğini tutarak kedi gibi hep aynı yerde zıplayıp duruyor, tiz bir sesle bağırıyordu.

Her tarafta sevinç gözyaşlarıyla, pırıl pırıl olmuş sevgi dolu gözler, her yönde öpücük arayan dudaklar vardı. Sonya gelincik gibi kıpkırmızı olmuş, Nikolay'ın elini tutuyordu; bütün yüzü ışık saçıyordu, o beklediği gözlerin içine bakan gözlerinde büyük bir sevinç vardı. Sonya artık on altı yaşına basmıştı ve çok güzeldi. Özellikle bu mutlu, bu heyecan dolu anlarda daha da güzel görünüyordu. Nikolay'a gözlerini hiç indirmeden bakıyor, gülümsüyor, nefesini tutuyordu. Nikolay da ona teşekkür eden bir bakışla baktı: Ama hâlâ birini bekliyor, birini arıyordu. İhtiyar kontes, daha odasından çıkmamıştı. İşte o sırada kapıda, ayak sesleri duyuldu. Ayak sesleri öyle hızlıydı ki gelenin annesi olmasına imkân yoktu.

Ama gelen oydu; üzerinde de herhalde Nikolay yokken diktirmiş olduğu bir elbise vardı. Herkes Nikolay'ı bıraktı, o da annesine doğru koştu. Bir araya geldikleri vakit, ihtiyar kontes hıçkıra hıçkıra ağlayarak oğlunun göğsüne kapandı. Başını bir türlü kaldıramıyor, yalnız yüzünü oğlunun piyade ceketinin soğuk kaytanlarına bastırıp duruyordu. Hiç kimsenin fark etmediği Denisov, odaya girmişti, hemen orada duruyor, onlara bakarak gözlerini ovuşturuyordu. Ona sorar gibi bakan konta kendisini tanıtarak:

– Vasiliy Denisov! Oğlunuzun arkadaşıyım, dedi.

Kont Denisov'u kucaklayıp öperek:

– Evimize hoş geldiniz. Biliyorum, biliyorum... Nikoluşka yazmıştı... Nataşa, Vera! Bakın, Denisov da gelmiş, dedi.

Aynı mutlu, heyecanlı yüzler, gür kabarık saçları karmakarışık, kara bıyıklı Denisov'a doğru dönüp etrafını sardılar.

Heyecandan kendini kaybeden Nataşa:

– Sevgili Denisov! diye tiz bir sesle bağırarak ona doğru atıldı ve genç adama sarılarak onu öptü.

Nataşa'nın bu davranışından herkes utanmıştı. Denisov da kızmıştı, ama gülümseyerek Nataşa'nın elini tutup öptü.

Denisov'u kendisi için hazırlanmış olan odaya götürdüler. Rostovlar ise oturma odasında Nikoluşka'nın etrafında toplandılar.

İhtiyar kontes, oğlunun yanına oturmuş, elini bırakmıyor, bu eli ikide bir öpüyor, ötekiler de onların çevresinde, Nikolay'ın her hareketini her sözünü, her bakışını izliyor, heyecan ve sevgi dolu gözlerini ondan ayırmıyorlardı. Erkek kardeşiyle kız kardeşleri kim ona daha yakın oturacak diye aralarında yer kavgası yapıyor, kim ona çay, mendil ya da pipo getirecek diye birbirleriyle itişip kakışıyorlardı.

Rostov, kendisine gösterdikleri sevgiden ötürü çok mutluydu; ama ilk buluşma anı ona öylesine sevinç dolu görünmüştü ki şimdiki mutluluğunu az buluyor, hep daha bir şeyler olacak, daha başka şeyler olacak diye bekliyordu.

Yoldan gelenler ertesi gün saat ona kadar uyudular. Yattıkları odanın önündeki odada kılıçlar, çantalar, mataralar, açık bavullar, kirli çizmeler oraya buraya atılmıştı. Temizlenmiş mahmuzlu iki çift çizme biraz önce duvarın dibine konulmuştu. Uşaklar yüz yıkamak için su dolu leğenler, ibrik, tıraş olmak için sıcak su ve fırçalanmış tertemiz elbiseler taşıyorlardı. Odada erkek ve tütün kokusu vardı. Denisov'un boğuk sesi duyuldu:

– Hey! Gişka! Pipomu getir! Rostov kalksana!

Rostov, saçları karmakarışık olan başını sıcak yastığın üzerinden kaldırarak yapışmış gözkapaklarını ovuşturdu.

– Ne var, geç mi oldu?

Nataşa'nın sesi:

– Geç ya! Saat on oldu! diye karşılık verdi ve komşu odada kolalı elbiselerin hışırtısı, kızların fısıldayarak gülüştükleri duyuldu.

Hafif aralık kapıda ne olduğu anlaşılmayan bir şeyler, kurdeleler, siyah saçlar ve neşeli yüzler göründü. Bunlar, Nikolay'ın kalkıp kalkmadığını görmeye gelen Nataşa, Sonya ve Petya idi. Nataşa'nın sesi tekrar duyuldu:

– Nikolenka, kalk!

– Şimdi kalkıyorum!

Bu sırada Petya, birinci odada kılıçları görmüş, onları eline almıştı; savaşçı ağabeylerinin karşısında bütün erkek çocukların duydukları hayranlığa kapılmıştı; ablalarının soyunmuş durum-

da olan erkekleri görmelerinin yakışık almayacağını unutarak kapıyı açtı:

– Bu kılıç senin mi? diye bağırdı.

Kızlar geriye çekildiler. Denisov, gözlerinde korkuyla kıllı ayaklarını yorganın içine çekerek arkadaşına ondan yardım bekliyormuş gibi baktı. Petya içeri alındı, sonra kapı tekrar kapandı. Öbür tarafta gülüşmeler oldu. Nataşa'nın sesi duyuldu:

– Nikolenka, üzerine robdöşambrını geçir, gel!

Petya:

– Bu kılıç senin mi? diye sordu. Sonra siyah bıyıklı Denisov'a doğru dönüp hayranlıkla karışık bir saygıyla:

– Yoksa sizin mi? dedi.

Rostov aceleyle ayakkabılarını giydi, sırtına robdöşambrını geçirdi, dışarı çıktı. Nataşa mahmuzlu çizmelerden birini ayağına geçirmiş, öbür ayağını ikincisinin içine sokmaya çalışıyordu. Sonya odada fırıl fırıl dönüyordu. Elbisesini balon gibi şişirdikten sonra yere çömelmek üzereydi. O sırada Nikolay içeri girdi. Sonya ile Nataşa'nın üzerinde bir örnek, yani mavi elbiseler vardı. İkisinin de yüzleri al aldı, ikisi de gencecik ve neşeliydi. Sonya kaçtı, Nataşa ise ağabeyinin koluna girip onu oturma odasına götürdü; orada konuşmaya başladılar. Birbirlerine, yalnız ikisini ilgilendiren yüzlerce önemsiz konuda arka arkaya sorular soruyor, hangi birine karşılık vereceklerini şaşırıyorlardı. Nataşa, Nikolay'ın her sözüne olduğu gibi kendisinin de söylediği her söze gülüyordu, ama gülmesinin nedeni söylediklerinin gülünç olması değildi, içinden taşan ve dudaklarından kahkahalarla dökülen neşeyi bir türlü bastıramamasıydı. İkide bir her şeye:

– Ah ne iyi, ne güzel, diyordu.

Rostov, Nataşa'nın sevgisinden gelen sıcak ışınların etkisi altında bir buçuk yıldan beri ilk defa olarak ruhunda da yüzünde de çocuksu, tertemiz bir gülümsemenin çiçek gibi açıldığını hissediyordu. Evden ayrılalı bir defa olsun böyle gülümsememişti. Nataşa:

– Bak, dinle beni, dedi. Sen artık gerçekten tam anlamıyla erkek oldun değil mi? Biliyor musun, ağabeyim olduğuna müthiş seviniyorum!

Bıyıklarına dokundu:

– Şunu öğrenmek istiyorum, siz erkekler nasıl varlıklarsınız? Bizim gibi varlıklar mısınız siz?

Rostov:

– Hayır, dedi. Sonra:

– Sonya neden kaçtı? diye sordu.

– Kaçtı işte. Bu uzun bir hikâye. Sen şimdi Sonya'ya "sen" mi, "siz" mi diyeceksin?

Rostov:

– Nasıl rast gelirse, dedi.

– Ona "siz" de, ne olursun! Sonra sana söylerim...

– Ne söyleyeceksin?

– Neyse, şimdi söylesem de olur. Biliyorsun ya, Sonya benim arkadaşımdır. Hem de öyle bir arkadaş ki onun için elimi bile ateşe sokarım. Bak...

Muslin elbisesinin kolunu sıvadı, incecik, uzun, zayıf kolunun üzerinde, omuzunun altında ve dirseğinin epey yukarısında (balo elbisesi giydiği zaman bile örtülü olan yerde), kırmızı bir iz gösterdi:

– Buramı yaktım işte! Ona sevgimi göstermek için. Çok basit: Cetveli ateşte kızdırıp buraya bastırıverdim.

Rostov, eskiden ders yaptıkları odada, iki yanında küçük küçük yastıklar bulunan bir divanda durup Nataşa'nın müthiş bir heyecanla dolu gözlerine bakarken kendisinden başka hiç kimse için bir anlamı olmayan ve ona hayatının en büyük zevklerinden birini tattıran o aile ocağındaki çocukluğunun dünyasına tekrar kavuştu. Sevgiyi ispat için kızdırılmış cetvelle kolun yakılması, ona saçma bir şey olarak görünmedi. Bunu anlıyor, buna hiç şaşmıyordu. Yalnız:

– Peki sonra? diye sordu:

– O kadar işte. Onunla öyle arkadaşlık ediyoruz, öyle arkadaşlık ediyoruz ki! Bu cetvel filan saçmalık tabii, ama onunla ömrümüzün sonuna kadar arkadaş kalacağız! Sonya birini sevdi mi artık bir daha unutmaz; bunu anlamıyorum. Ben olsam hemencecik unuturum.

– Peki, ne olacak yani?

– İşte böyle... O beni de seni de seviyor.

Nataşa birden kızardı:

– Canım, hatırlıyorsun ya, sen gitmeden önce... Şimdi Sonya diyor ki sen hepsini unutmalıymışsın... Şöyle dedi: "Ben onu her zaman seveceğim, ama o serbest kalsın." Doğrusu çok güzel bir şey, hem çok güzel hem de çok kibar bir davranış! Öyle değil mi? Çok kibar davranıyor değil mi? Ha?

Nataşa bunu o kadar ciddi, o kadar heyecanlı bir tavırla soruyordu ki şimdi söylediklerini daha önce gözyaşlarıyla söylediği belliydi. Rostov düşünceye daldı:

– Ben hiçbir bakımdan sözümü geri almıyorum, dedi. Hem Sonya o kadar tatlı ki... Hangi budala kendi mutluluğunu tepmek ister?

Nataşa:

– Hayır, hayır! diye bağırdı. Biz bütün bunları onunla zaten konuştuk. Senin böyle söyleyeceğini biliyorduk. Ama öyle olmaz. Çünkü, anlıyor musun, böyle dersen, kendine verdiğin söze bağlı sayıyorsun demektir. Bundan da şu çıkıyor: O, bunu sana kasten söylemiş gibi oluyor. Yani sen gene de onunla evlenmek zorunda olduğun için evleneceksin. Senin anlayacağın, sonunda hiç de düşündüğümüz gibi olmuyor.

Rostov, onların bütün bunları çok iyi düşünmüş olduğunu görüyordu. Sonya, daha o akşam, güzelliğiyle onu şaşırtmıştı. Şimdi ise onu ancak göz açıp kapayıncaya kadar gördüğü halde, daha da güzel buluyordu. Sonya on altı yaşlarında, çok güzel bir genç kızdı. Ve belli ki Nikolay'a karşı tutkuya varan bir sevgi duyuyordu (Nikolay bundan bir an şüphe etmiyordu). İçinden, "O halde onu neden sevmeyeyim? Hatta onunla neden evlenmeyeyim?" diyordu, "Ama şimdi sırası değil". O sırada o kadar çok başka işler, başka mutluluklar vardı ki! "Evet onlar işi çok güzel düşünmüşler... Ben serbest kalmalıyım."

– Peki, öyle olsun, dedi. Bunları sonra konuşuruz. Sana kavuştuğum için öyle seviniyorum ki! Şimdi, söyle bakayım bana, Boris'e ihanet etmedin mi?

Nataşa gülerek:

– Ne saçma şeyler söylüyorsun! diye bağırdı. Ben ne onu ne de herhangi bir başkasını düşünüyorum. Düşünmek de istemem!

– Bak hele! Peki, ne yapıyorsun öyleyse?

Nataşa:

– Ben mi? diye sordu ve yüzünü gene mutlu bir gülümseme aydınlattı. Sen Duport'u gördün mü?

– Hayır.

– Ünlü Duport'u, dans öğretmenini görmedin mi? Öyleyse bir şey anlamazsın. Bak ben neler öğrendim.

Nataşa kollarını büktü, dans eden hanımların yaptığı gibi eteğinin uçlarını tuttu, birkaç adım koşarak uzaklaştı. Olduğu yerde döndü, bir antreşa yaptı, ayaklarını birbirine vurdu ve parmaklarının ucuna basarak birkaç adım attı.

– Nasıl? Duruyorum değil mi? Bak! İşte duruyorum! diyordu.

Ama parmaklarının ucunda daha fazla duramadı:

– Ben, işte böyleyim! Hiçbir zaman hiç kimseyle evlenmeyeceğim! Dansöz olacağım. Ama sakın kimseye söyleme!

Rostov öyle gür, öyle neşeli kahkahalarla gülmeye başladı ki bu gülüşü odasından işiten Denisov onu kıskandı. Nataşa da kendini tutamadı, Nikolay'la birlikte gülmeye başladı.

– Ama söyle, iyi bir şey değil mi bu? diye soruyordu.

– Demek artık Boris'le evlenmek istemiyorsun, öyle mi?

Nataşa kızardı:

– Ben hiç kimseyle evlenmek istemiyorum. Onu görünce yüzüne karşı da aynı şeyleri söyleyeceğim!

Rostov:

– Demek öyle ha! dedi.

Nataşa gevezelik etmeye devam ediyordu:

– Evet öyle, hem bütün bunlar boş şeyler. Sen bana şunu söyle: Bu Denisov nasıl biri? İyi bir adam mı?

– İyidir.

– Peki öyleyse şimdi hoşçakal. Giyin. Senin Denisov korkunç bir adam mıdır?

Nikolay:

– Neden korkunç olsun? dedi. Hayır, Vaska hoş çocuktur.

– Sen ona Vaska mı diyorsun? Ne tuhaf... Demek çok iyi bir adam ha?

– Çok iyidir ya.

– Her neyse, çaya çabuk gel. Hep birlikte kahvaltı edelim.

Nataşa parmaklarının ucuna basarak odada tıpkı dansözler gibi dolaştı. Ama yalnız on beş yaşındaki mutlu küçük kızlar gibi gülümsüyordu.

Rostov, misafir odasında Sonya ile karşılaşınca kızardı. Onun karşısında nasıl bir tavır takınması gerektiğini bilemiyordu. Bir akşam önce, ilk karşılaştıkları anda sevinçten öpüşmüşlerdi. Ama Rostov, şimdi böyle bir şeyi yapmanın doğru olmayacağını hissediyordu, annesi de kız kardeşleri de, yani herkes ona soran bakışlarla bakıyor ve Sonya'nın karşısında nasıl davranacağını merakla bekliyordu. Bu yüzden genç kızın elini öptü ve, "Siz, Sonya," diyerek konuştu. Ama karşılaşan bakışlar birbirlerine "sen" demiş ve şefkatle öpüşmüşlerdi. Sonya, bakışıyla Nataşa'yı elçi olarak kullanıp ona verdiği sözü hatırlatmak cesaretini gösterdiği için özür diliyor ve Nikolay onu sevdiği için genç adama teşekkür ediyordu. Rostov ise gözleriyle Sonya kendisini serbest bırakmayı teklif ettiği için teşekkür ediyor ve ne olursa olsun onu hiçbir zaman sevmekten vazgeçmeyeceğini, onu sevmemenin imkânsız olduğunu anlatıyordu.

Vera herkesin sustuğu bir dakikadan faydalanarak:

– Ne tuhaf, Sonya ile Nikolenka şimdi karşılaşınca birbirlerine "siz" demeye başladılar, iki yabancı gibi... dedi.

Vera'nın bu sözü bütün sözleri gibi yerindeydi; ama söylediği sözlerden çoğu gibi herkeste bir huzursuzluk yaratmıştı. Yalnız Sonya değil, Nataşa da Nikolay da hatta Sonya'ya karşı duyduğu bu sevgi oğlunu parlak bir evlilik yapmaktan alıkoyabilecek diye korkan ihtiyar kontes bile küçük bir kız gibi kızardı. Denisov, Rostov'u şaşırtmıştı. Misafir odasına, savaş başlarken olduğu gibi son derece şık, pomatlar, kokular sürünmüş ve sırtına yeni bir üniforma giymiş olarak gelmişti. Hanımlara karşı da onu bu halde hiç görmemiş olan Rostov'u hayretler içinde bırakacak kadar nazik davranıyordu.

II

Ordudan Moskova'ya dönen Nikolay Rostov'u, evdekiler evlatlarının en iyisi, kahraman ve eşsiz Nikoluşka olarak; akrabaları sevimli, hoş ve saygılı bir delikanlı olarak; ahbapları ise yakışıklı bir sü-

vari teğmeni, çok iyi dans bilen bir kavalye ve Moskova'nın en iyi kısmetlerinden biri olarak karşılamışlardı.

Rostovları bütün Moskova tanırdı; ihtiyar kontun yeter derecede parası vardı bu yıl. Çünkü bütün çiftlikleri ikinci defa ipotek edilmişti. Böylece Nikoluşka kendisine bir binek atı, ayağına da daha Moskova'da hiç kimsede görülmeyen, son moda bir pantolon ve son moda sivri burunlu, küçük gümüş mahmuzlu çizmeler almıştı. Bol bol eğleniyordu. Eve dönen Rostov, eski yaşamının kurallarına ayak uydurmakla geçen kısa bir süreden sonra, içinde tatlı bir his duydu. Kendini olgunlaşmış, büyümüş hissediyordu. Din dersi sınavını başaramadığı için duyduğu ümitsizlik, Gavrilo'dan faytona binmek için borç para alması, Sonya ile gizli gizli öpüşmeler... Bütün bunları şimdi birer çocukluk olarak anıyor, kendisini onlardan bir daha aralarına dönemeyecek kadar uzaklaşmış görüyordu. Artık gümüş kaytanlı bir süvari ceketi giymiş, göğsünde erlere mahsus bir Georgi nişanı ile, tanınmış, yaşlı başlı, saygıdeğer meraklılarla birlikte cins atını koşuya hazırlayan bir teğmendi. Bulvarda oturan bir kadın ahbabı vardı, akşamları ona gidiyordu. Arhorovların balosunda mazurkayı o yönetmiş, Mareşal Kameski ile savaştan söz etmiş, İngiliz kulübüne gitmiş ve Denisov'un tanıştırdığı kırk yaşlarında bir albayla senli benli olmuştu.

Moskova'da çarı görmediğinden, içinde ona karşı olan tutku biraz hafiflemişti. Ama gene de bu sevgisini sık sık anlatıyor, anlatırken de etrafındakilere her şeyi açıklamadığını, hükümdara karşı beslediği bu duyguda başkalarının anlayamayacağı bir şey bulunduğunu hissettiriyordu; o günlerde Moskova'da herkesin "gökten inmiş bir melek" adını verdiği İmparator Aleksandr Pavloviç'e karşı duyduğu ve tapmaya varan sevgiyi candan paylaşıyordu.

Rostov, orduya dönünceye kadar Moskova'da geçirdiği kısa süre içinde, Sonya'ya yaklaşacak yerde, aksine ondan uzaklaştı. Genç kız çok güzeldi, sevimliydi, aynı zamanda kendisine çılgınca âşık olduğu da besbelliydi; ama Rostov, o sırada delikanlılığın böyle şeylerle uğraşmaya vakit bulamadığı çağındaydı; bu çağdaki genç, bağlanmaktan korkar; birçok başka işler için ihtiyaç duyduğu özgürlüğüne değer verir. Moskova'da bulunduğu bu süre zarfında Sonya'yı düşündüğünde, kendi kendine: "E... e... e! Karşıma daha

bunun gibi birçok kız çıkacak! Şu anda bile, bilmediğim yerlerde tanımadığım, kim bilir kaç tane kız vardır. Daha bol bol vakit bulurum, istediğim vakit aşkla da uğraşırım, ama şimdilik ona ayıracak zamanım yok," diyordu.

Ayrıca, kadınların arasında bulunmak, bir erkek için ona küçük düşürücü bir şey olarak görünüyordu. Balolara, kadınların bulunduğu toplantılara, sanki oralara gitmeyi hiç istemiyormuş gibi bir tavır takınarak gidiyordu. Yarışlar, İngiliz kulübü, Denisov'la içki âlemleri, "oraya" gitmek... Bütün bunlar bambaşka işlerdi! Genç bir süvarinin şanına yaraşır şeylerdi.

Martın başlangıcında ihtiyar Kont İlya Andreyeviç Rostov, İngiliz kulübünde Prens Bagration şerefine verilecek olan yemeğin hazırlıklarıyla uğraşıyordu. Salonda, sırtında robdöşambrla dolaşıyor, kulübün ambar memuru ile aşçıbaşı ünlü Feoktrist'e, Prens Bagration'a ikram edilecek kuşkonmaz, taze salatalık, ağaç çileği, taze dana eti ve balık konusunda emirler veriyordu. Kont kulübün kuruluşundan beri, onun hem üyesi hem de başkanıydı. Bagration'un şerefine verilecek ziyafetin hazırlanması, kulüp idaresi tarafından ona verilmişti; çünkü pek az kimse onun gibi her şeyi bol ve cömertçe harcayarak doyurucu büyük bir ziyafet hazırlatabilirdi; aynı zamanda pek az kimse böyle bir ziyafet için gerekirse kendi parasını da harcamaya razı olur ve bunu yapabilirdi. Aşçı ile kulübün ambarcısı, kontun emirlerini neşeli yüzlerle dinliyorlardı; çünkü biliyorlardı ki konttan başka hiç kimsenin yanında, böyle birkaç bin rubleye çıkacak bir ziyafetten bu kadar çöplenemezlerdi.

– Bana bak, horoz ibiklerini... anlıyorsun ya, horoz ibiklerini kaplumbağa çorbasının içine koyacaksın!

Aşçıbaşı:

– Demek soğuk yemekler üç çeşit olacak öyle mi? diye sordu.

Kont düşündü:

– Daha az olmaz. Üç tane olmalı, diyerek parmağını büktü. Biri mayonez...

İdare müdürü:

– Emredersiniz, tatlı su kefali de alalım mı? diye sordu.

– Eh ne yapalım, al! Madem fiyatları düşürmüyorlar. Dur bakalım, az kalsın unutuyordum! Sofraya bir antre daha koymak gerekir.

Birden başını ellerinin arasına aldı:

– Peki, çiçekleri kim getirecek bana? Mitenka! Buraya baksana, Mitenka!

Çağırıldığını duyup içeriye girmiş olan kâhyaya doğru döndü:

– Sen hemen bir arabaya atla, Moskova yakınındaki çiftliğe git, bahçıvan Maksimka'ya söyle, hemen angaryacıları bir araya toplatsın. Limonluklarda ne varsa buraya taşıtsın. Çiçekleri keçelere sarsınlar. Ama unutma, cuma günü en az iki yüz saksı burada olmalı.

Kont daha çeşit çeşit emirler verdikten sonra, dinlenmek için kontesin yanına gidecekti, ama birden aklına yapılması gereken bir şey geldi, dönüp aşçıyla ambarcıyı tekrar yanına çağırttı ve gene emirler vermeye başladı. Kapıda bir erkeğin çevik adımlarıyla mahmuz şakırtısı duyuldu. Al yanaklı, siyah bıyıkları yeni terlemiş ve Moskova'daki sakin yaşantı içinde her bakımdan kendini topladığı belli olan yakışıklı genç kont içeri girdi. İhtiyar, sanki oğlundan utanıyormuş gibi gülümseyerek:

– Ah oğlum! Şaşkına döndüm, dedi. Bari sen yardım etsen! Daha şarkıcı bulmam gerekiyor. Orkestram var ama çingeneleri mi çağırtsak, ne yapsak bilmem ki? Siz askerler böyle şeylerden hoşlanırsınız.

Oğlu gülümsedi:

– Doğrusunu isterseniz bana öyle geliyor ki Prens Bagration Schön–graben Savaşı'na hazırlanırken, şimdi sizin yaptığınızdan daha az uğraşıp didinmiştir.

İhtiyar kont, buna darılmış gibi bir tavır takındı:

– Konuşmak kolay! Gel de sen dene bakalım!

Sonra zeki yüzünde saygılı bir ifadeyle, baba oğula dikkatle ve şefkatli bir tavırla bakan aşçıya doğru döndü:

– Şu gençlere ne dersin Feoktrist? dedi. Bizim gibi ihtiyarlarla alay ediyorlar, baksana!

– Ne yaparsınız ekselans, onlar yalnız güzel yemekler yemeyi bilirler, ama her şey nasıl hazırlanır, servis nasıl yapılır, bunlar umurlarında bile değildir!

Kont:

– Doğru doğru! diye bağırdı ve neşeyle oğlunu iki elinden tuttu: – Ama şimdi seni yakaladım! Hemen çift atlı bir kızağa atla, Be-

zuhov'a git, "Kont İlya Andreyiç sizden ağaç çileği ile taze ananas istiyor," de. Bunları başka hiç kimsede bulamazsın. Kendisi yoksa prenseslere uğra, onlara söyle. Oradan da Razgulay'a fırla, arabacı İpatka neresi olduğunu bilir. Oraya varır varmaz çingene İlyuşka'yı bul... Hani Kont Orlov'da dans etmişti... hatırladın mı? Hani beyaz kazakin giymişti... İşte onu alıp buraya getir!

Nikolay gülerek:

– Yanındaki çingene kızlarını da buraya getireyim mi? diye sordu.

– Bak bak neler söylüyor!

Bu sırada, sessiz adımlarla içeriye Anna Mihailovna girdi; yüzünde üzerine önemli bir iş almış gibi ciddi, düşünceli, aynı zamanda onda her zaman görülen –bir Hıristiyan olarak kendine yakıştırdığı– yumuşak bir ifade vardı. Anna Mihailovna her gün kontu sırtında robdöşambrla gördüğü halde, kont, her seferinde onun yanında utanç duyar, giyiminden ötürü ondan özür dilerdi. Bu sefer de öyle yaptı, Anna Mihailovna şefkatle:

– Ziyanı yok, sevgili kont, dedi. Bezuhov'a ben giderim. Oğlu gelmiş. Artık her şeyi onun limonluğundan alabiliriz. Zaten onunla görüşmem gerekiyor. Bana Boris'ten gelen mektubu göndermiş. Çok şükür Borya şimdi kurmayda.

Kont, Anna Mihailovna'nın, ısmarladığı şeylerden bir kısmını getirmeyi üzerine almasına sevindi ve onun için küçük faytonu hazırlamalarını emretti:

– Bezuhov'a söyleyin, o da gelsin. Davetlilerin arasına onu da yazarım. Karısıyla durumu nasıl?

Anna Mihailovna gözlerini yukarıya doğru kaldırdı, yüzünde derin bir hüzün belirdi...

– Ah dostum, kont çok mutsuzmuş! dedi. Eğer duyduğumuz doğruysa korkunç bir şey! Onun mutluluğuna o kadar sevindiğimiz zaman, böyle olacağını hiç aklımızdan geçirmiş miydik? Evet, haline yüreğim parçalanıyor, onu elimden geldiği kadar teselli etmeye çalışacağım.

İhtiyar Rostov'la genç Rostov, ikisi birden:

– İyi ama ne oldu? diye sordular.

Anna Mihailovna derin derin içini çekti. Sonra gizli bir şey bildiriyormuş gibi:

– Mariya İvanovna'nın oğlu Dolohov yok mu? diye fısıldadı. Diyorlar ki genç kadını büsbütün dile düşürmüş. Daha önce Kont Bezuhov, Dolohov'u sıkıntıdan kurtarmış, Petersburg'da evine çağırmış. O ise... Şimdi kadın buraya gelmiş, o deli fişek de yanındaymış.

Anna Mihailovna, Piyer'in üzüntüsünü paylaştığını belirtmek istiyormuş gibi konuşuyordu, ama aynı zamanda elinde olmayarak sesinin tonu ve dudaklarında beliren hafif gülümseme, "deli fişek" dediği Dolohov'u pek de haksız bulmadığını belli ediyordu!

– Diyorlar ki Piyer derdinden ölecekmiş neredeyse...

– Her neyse, siz gene de ona söyleyin, kulübe gelsin, burada ne de olsa oyalanır. Büyük bir ziyafet olacak!

Ertesi 3 Mart günü, öğleden sonra saat ikiye doğru, İngiliz kulübünün iki yüz elli üyesiyle elli kadar davetli, şeref misafiri ve Avusturya Seferi'nin kahramanı Prens Bagration'un yemeğe gelmesini bekliyorlardı. Austerlitz Savaşı'nın haberi gelince ilk anda Moskova şaşkına dönmüştü. O zamanlar Ruslar zaferlere o kadar alışmışlardı ki yenilgi haberi gelince bazıları buna hiç inanmamış, bazıları da böyle garip bir olayın izahını olağanüstü birtakım nedenlerde aramaya çalışmışlardı.

Tanınmış ve nüfuzu olan ne kadar insan varsa hepsinin toplandığı İngiliz kulübünde, aralık ayında cepheden haberler gelmeye başlayınca hiç kimse savaştan ve özellikle son çarpışmadan söz etmez olmuştu; sanki hepsi bu konuda susmak için sözleşmişlerdi. Konuşmalara yön verenler, Kont Rastopçin, Prens Yuriy Vladimirioviç, Dolgorukiy, Valuyev, Kont Markov, Prens Vyazemski gibiler kulüpte hiç görünmüyor, kendi yakınlarının çevresinde, evlerde toplanıyorlardı. Kulaktan dolma şeyleri ileri süren Moskovalılar ise (Kont İlya Andreyiç Rostov da bunlardan biriydi) kısa bir süre için, savaş konusunda kesin bir yargıya varamayacak durumda ve öndersiz kalmışlardı. Moskovalılar işin içinde iyi olmayan birtakım şeylerin bulunduğunu, bu kötü haberleri yorumlamanın zor olduğunu, bu yüzden susmanın daha iyi bir şey olacağını seziyorlardı. Ama kısa bir süre sonra, tıpkı toplantı odasından çıkan jüri üyeleri gibi, kulüpte konuşmalara yön veren önemli kişiler gene birer birer ortaya çıkmış, herkes yine kesin ve belirli bir şekil-

de konuşmaya başlamıştı. Rusların yenilmesi gibi inanılmaz, akıl almaz, imkânsız bir olayı aydınlatmak için nedenler bulundu, her şey aydınlandı ve Moskova'nın her köşesinde, herkes aynı şeylerden söz etmeye koyuldu. Nedenler şunlardı: Avusturyalıların ihaneti, ordunun yiyecek ve silah sevkinin iyi yapılmaması, Polonyalı Prejebişevski ile Fransız Langeron'un ihaneti, Kutuzov'un beceriksizliği ve (bunu gizli gizli söylüyorlardı) kötü, güvenilmeyecek insanlara inanan hükümdarın gençliği ve tecrübesizliği. Orduya gelince herkes Rus ordularının olağanüstü başarılarla mucizeler gösterdiklerini ileri sürüyordu. Erler, subaylar, generaller, hepsi birer kahramandı. Ama asıl kahramanlar kahramanı, Schöngraben Savaşı'ndaki tutumu ve Austerlitz'den sonra geri çekilişiyle ün kazanmış olan Prens Bagration'du: Austerlitz'den sonra yalnız o, kıtalarını hiç bozguna uğratmadan, bütün gün kendi kuvvetlerinin iki misli bir düşmanla çarpışa çarpışa geri çekilmişti. Bagration'un Moskova'da bir kahraman olarak seçilmesinde rol oynayan şeylerden biri de onun Moskova'da nüfuzlu kimselerle ilişkilerinin bulunmaması ve bir yabancı olmasıydı. Onun kişiliğinde basit, hiçbir arkası bulunmayan, entrikalara karışmamış ve hâlâ Suvorov'un adı ile İtalyan seferindeki anılara bağlı olan Rus askerine saygı gösterilmiş oluyordu. Ayrıca ona bu kadar büyük değer verilirken Kutuzov'a karşı duyulan hoşnutsuzlukla beğenmezlik de belirtiliyordu.

Şakacı Şinşin, Voltaire'in sözünü taklit ederek:

– Eğer Bagration olmasaydı *il faudrait l'inventer*,[1] demişti.

Kutuzov'dan ise hiç kimse söz etmiyordu. Yalnız bazıları fısıldayarak ona küfrediyor, onun için "saray dalkavuğu" ve "ihtiyar zampara" diyorlardı.

Bütün Moskova'da yenilgimizden ötürü duyduğu üzüntüyü eski zaferlerin anılarıyla unutmaya çalışan Prens Dolgorukov'un "Hep yenmek, hep yenmek olmaz, yenilmek de var." sözleri ile Rostopçin'in "Fransız askerlerini savaşa sürmek için parlak laflar etmek gerekir. Almanlarla mantığa dayanarak konuşmalı, onları kaçmanın ileri gitmekten daha tehlikeli olduğuna inandırmalı, Rus askerlerini ise yalnız önlemeye çalışmalı ve onlara 'Aman

1 Onu icat etmek gerekirdi.

daha yavaş olsun,' diye yalvarmalı." sözleri tekrarlanıyordu. Her tarafta Austerlitz'de bizim erlerle subayların gösterdikleri kahramanlıklara örnek olarak ayrı ayrı ve yeni yeni olaylar anlatılıyordu. Biri sancağı kurtarmış, bir başkası beş Fransız öldürmüş, bir üçüncüsü tek başına beş topu ateşlemişti. Berg'den de söz ediliyordu ve onun nasıl bir insan olduğunu bilmeyenler, Berg'in sağ elinden yaralanınca kılıcını sol eline alıp ileri atıldığını söylüyorlardı. Bolkonski için hiçbir şey söylenmiyordu. Yalnız onu iyi tanıyanlar, çok genç yaşta, geride gebe bir kadınla bunak bir baba bırakarak öldüğüne acınıyorlardı.

III

3 Mart günü İngiliz kulübünün bütün odalarında konuşmaların uğultusu duyuluyor, kulübün üyeleriyle konukları, kimi üniformalı, kimi fraklı, bazıları da kaftanlı ve pudralı olarak baharda oradan oraya uçan arılar gibi bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, oturuyor, ayakta duruyor, bir araya toplanıyor ya da ayrılıyorlardı. Her kapının önünde perukları pudralanmış, ayaklarına uzun çoraplar, iskarpinler, sırtlarına *livrée*'ler giymiş uşaklar gergin bir tavırla, her an hizmette bulunabilmek için misafirlerinin en küçük bir hareketini gözden kaçırmamaya çalışıyorlardı. İçeride bulunanların çoğu yaşlı, güvenli bir ifade taşıyan geniş yüzlü, kalın parmaklı ve sesleri ile davranışları ağır, saygıdeğer insanlardı. Bu gibi konuklarla üyeler, hep alıştıkları belirli yerlerde oturuyor, belirli ve alışılmış gruplara katılıyorlardı. Konuklardan pek azı oraya tesadüfen gelmiş insanlardı; bunların çoğu gençti, aralarında Denisov, Rostov ve şimdi tekrar Semyonevski Alayı'nın subaylarından olan Dolohov bulunuyordu. Gençlerin, özellikle subay olanların yüzünde ihtiyarları beğenmediklerini, ama gene de onlara saygı duyduklarını belirten bir ifade vardı. Sanki eski kuşağa, "Sizlere saygı göstermeye hazırız, ama şunu unutmayın ki gelecek gene de bizimdir!" demek istiyorlardı.

Nesvitski de kulübün eski bir üyesi olarak oradaydı. Karısının emriyle saçını uzatmış, gözlüğünü çıkarmış ve modaya uygun giyinmiş olan Piyer, kederli, sıkıntılı bir tavırla bir salondan öbürü-

ne geçip duruyordu. Çevresini her yerde olduğu gibi, zenginliğinin karşısında yerlere kadar eğilen insanlar çeviriyor, o da aralarında saltanat sürmeye alışmış bir insan tavrıyla onlara dalgın dalgın ve yukarıdan bakarak konuşuyordu.

Yaşı bakımından, gençlerle birlikte olması gerekirdi, ama zenginliği ve nüfuzlu adamlarla olan ilişkileri yüzünden ihtiyarların, herkesten saygı görenlerin grubuna katılmak zorundaydı. Bu yüzden bir gruptan ötekine gidiyordu. Her grubun ortasında ihtiyarlardan en önemli kişiler bulunuyor, yabancılar bile bu ünlü kişilerin sözlerini dinlemek için o gruplara yaklaşıyorlardı. Kont Rostopçin, Valuyev ve Narişkin'in çevresinde geniş halkalar meydana gelmişti, Rostopçin, Rusların nasıl düşmanın önünden kaçan Avusturyalıların ayakları altında ezildiklerini ve kaçanların arasından kendilerine nasıl süngü ile yol açtıklarını anlatıyordu.

Valuyev, gizli kalmak şartıyla Uvarov'un Petersburg'dan Moskovalıların Austerlitz Savaşı konusunda ne düşündüklerini anlamak için gönderilmiş olduğunu söylüyordu.

Üçüncü grupta Narişkin, Avusturya savaş şûrası toplantısında Suvorov'un, Avusturyalı generallerin saçmalıklarına nasıl horoz gibi bağırarak karşılık verdiğini anlatıyordu. Hemen orada duran Şinşin, şaka etmek isteğiyle Kutuzov'un hiç de zor olmayan "horoz gibi bağırmak" sanatını Suvorov'dan da öğrenmediğini söyleyecek oldu, ama ihtiyarlar şakacıya sert bir tavırla bakarak ona, o gün, orada Kutuzov'dan söz etmenin hiç de yakışık almayan bir şey olduğunu hissettirdiler.

Yumuşak çizmeler giymiş olan Kont İlya Andreyiç Rostov, düşünceli bir tavırla, telaşlı telaşlı, koşarcasına yemek odasından misafir odasına geçiyor, hepsini tanıdığı önemli ve önemsiz kişileri aceleyle hep aynı şekilde selamlıyor, yalnız arada bir gözleriyle uzun boylu, yakışıklı oğlunu arıyor, ona sevinçli sevinçli bakarak göz kırpıyordu. Rostov, yeni tanıştığı ama dostluğuna değer verdiği Dolohov'la birlikte pencerenin önünde duruyordu. İhtiyar kont, onlara yaklaşıp Dolohov'un elini sıktı:

– Bize de buyur. Bak, sen bizim delikanlıyla tanışıyormuşsun... Oralarda birlikte kahramanlıklar göstermişsiniz...

Birden yanından geçen ihtiyara:

– A!.. Vasiliy İgnatiç, merhaba ihtiyar! dedi.

Ama daha selamını tamamlamadan etrafta her şey harekete geçti ve koşarak yanlarından geçen bir uşak yüzünde ürkek bir ifadeyle:

– Teşrif ettiler, efendim, diye haber verdi.

Çıngırak sesleri duyuldu; kulübün yönetim kurulu üyeleri ileri doğru atıldılar, çeşitli odalara dağılmış olan konuklar kürek üstünde sarsılan çavdar tanecikleri gibi hep bir araya toplanıp küme halinde toplantı salonunun önündeki büyük misafir odasında durdular.

Sofranın eşiğinde Bagration göründü. Şapkasızdı, belinde kılıç yoktu. Onları, kulüpteki kurallara uyarak kapıcıya bırakmıştı. Rostov'un onu Austerlitz Savaşı'ndan bir gece önce gördüğü gibi başında koyun derisi bir kasket yoktu, omuzunda da bir kamçı asılı değildi; sırtında vücuduna oturmuş Rus ve yabancı madalyalarla süslü yeni bir üniforma, göğsünün sol tarafında da tek bir Georgi yıldızı vardı. Biraz önce yemeğe gelirken saçları ile favorilerini kestirmiş olduğu belliydi. Bu ona hiç de yakışmayan değişik bir hava veriyordu. Yüzünde, bayrama giden bir insanın saf heyecanı seziliyordu. Bu da o erkekçe, sert çizgileriyle kıyaslanınca biraz gülünç görünüyordu. Onunla birlikte gelmiş olan Bekleşov ile Fiyodor Petroviç Uvarov, şeref konuğu olarak ilk önce Bagration'un içeri girmesini istedikleri için kapıda durmuşlardı. Bagration onların bu saygılı davranışlarından faydalanmak istemeyerek kararsızlığa kapıldı. Bu yüzden kapıda bir duraklama oldu, en sonunda Bagration gene de önde yürüyerek içeri girdi. Ellerini nereye koyacağını bilemiyordu. Çekingen, beceriksiz bir tavırla bekleme odasının parkeli döşemesinin üzerinden geçti. Schöngraben'de Kursk alayının önünde yaptığı gibi yeni sürülmüş bir tarlada kurşun yağmuru altında yürümek, onun için daha kolay, daha alışılmış bir şeydi. Kulüp yönetim kurulu üyeleri, onu birinci kapının önünde karşıladılar, bu kadar çok sevdikleri bir konuğu aralarında görmekten ötürü duydukları sevinci belirten birkaç söz söylediler ve vereceği karşılığı beklemeden ona sahip çıkarak etrafını sarıp misafir odasına götürdüler. Toplanmış olan kulüp üyelerinden ve konuklardan ötürü kapıdan geçmeye imkân yoktu; hepsi birbirini ezerek, birbirinin omuzunun üzerinden bakarak nadir görü-

len vahşi bir hayvanı seyreder gibi Bagration'u iyice görmeye çalışıyorlardı. Kont İlya Andreyiç, herkesten daha çok çaba harcayarak, "Yol verin, *mon cher*! Yol verin! Yol verin!" diye söylene söylene, kalabalığı ite ite konukları misafir odasına götürüp ortadaki divana oturttu. Yeni gelenlerin çevresini önemli kişiler, kulübün en saygıdeğer üyeleri sardılar. Kont İlya Andreyiç, tekrar herkesi ite kaka kalabalığın arasından geçip misafir odasından çıktı, bir dakika sonra da yönetim kurulu üyelerinden biriyle ve büyük gümüş bir tabakla geri döndü, onu Prens Bagration'a doğru uzattı. Tabağın üzerinde günün kahramanı şerefine yazılmış ve basılmış şiirler vardı. Bagration tabağı görünce sanki başkalarından yardım istiyormuş gibi ürkek bir tavırla çevresine bakındı. Ama bütün gözler buna razı olmasını diliyordu. Bagration, kendisini başkalarının isteğine bağımlı hissederek kararlı bir tavırla tabağı iki eliyle tuttu, öfkeyle karşısındakini azarlar gibi onu kendisine sunmuş olan konta baktı. Biri hizmet etmek isteğiyle Bagration'un elinden tabağı aldı (bunu yapmamış olsaydı Bagration belki de akşama kadar onu böyle elinde tutmaya devam edecek ya da onunla birlikte sofraya oturacaktı), dikkatini şiirlerin üzerine çekti. Bagration, "Eh okuyayım bari," der gibi yorgun gözlerini kâğıda çevirdi, ciddi, dikkatli bir tavırla okumaya başladı. Şiirleri yazmış olan, onları Bagration'dan aldı, kendisi okumaya koyuldu. Prens Bagration başını eğmiş onu dinliyordu.

Aleksandr çağını şana ulaştır,
Tahtımızdaki titüsü koru
Hem korkunç bir savaşçı ol, hem iyi bir insan.
Yurtta Rife, savaş alanında Sezar!
Görsün, nasılmış Bagration
Anlasın o mutlu Napolyon da
Ve cesaret etmesin,
Soylu Rusları üzmeye bir daha!

Ama okuyan daha şiiri bitirmemişti ki gür sesli sofracıbaşı:

– Sofra hazır efendim! diye haber verdi.

Kapı açıldı, yemek odasından "Gürlesin zaferin sesleri! Neşelensin yiğit Rus savaşçısı!" polonezi duyuldu. Kont İlya Andre-

yiç hâlâ şiirlerini okumaya devam eden şaire sert bir tavırla bakarak Bagration'un önünde yerlere kadar eğildi. Herkes yemeğin şiirlerden daha önemli olduğunu hissederek ayağa kalktı. Bagration gene herkesten önce sofraya doğru yürüdü. Baş köşeye, Bekleşov ile Narişkin'in arasına onu oturttular! (Bekleşov'la Narişkin'in adları Aleksandr'dı, hükümdarın adı da böyle olduğu için bu önemli bir şeydi.) Yemek odasında üç yüz kişi hepsi rütbelerine ve önemlerine göre, kimi şeref konuğuna daha yakın, kimi daha uzak olarak yerleştiler: Tıpkı suyun daha derin ve daha eğik olan yere toplandığı gibi.

Yemekten biraz önce Kont İlya Andreyiç, prense oğlunu tanıştırdı. Bagration onu tanıyınca birbirini tutmayan, beceriksiz birkaç söz söyledi. Zaten o gün söylediği bütün sözler öyleydi. Bagration oğluyla konuşurken Kont İlya Andreyiç herkese sevinç ve gururla bakıp duruyordu.

Rostov, Denisov'la ve yeni ahbap edindiği Dolohov'la birlikte, neredeyse sofranın orta kısmına oturmuştu. Karşılarında, Prens Nesvitski'nin yanında Piyer yer almıştı. Kont İlya Andreyiç, öbür yönetim kurulu üyeleriyle Bagration'un karşısına oturmuş, Moskovalıların ona karşı duydukları candan sevgiyi belirtmeye çalışarak ikramlarda bulunuyordu.

Uğraşları boşa gitmemişti. Gerek zeytinyağlılar gerek diğer yemekler çok güzeldi. Yine de yemeğin sonuna kadar bir türlü tam anlamıyla rahat edemedi. Durup durup büfeye bakan uşağa göz kırpıyor, sofrada hizmet eden adamlara fısıldayarak bir şeyler emrediyor ve geleceğini bildiği her yeni yemeğin sofraya getirilmesini heyecan içinde bekliyordu. Her şey çok güzeldi. İkinci yemek olarak Mersin balığı getirilince (İlya Andreyiç onu görünce memnuniyetinden ve utancından kıpkırmızı olmuştu) uşaklar artık şampanyaları patlatarak kadehleri doldurmaya başladılar. Oldukça beğenilen balıktan sonra, İlya Andreyiç yönetim kurulunun öbür üyeleriyle bakıştı; "Şerefe birçok kadehler kaldırılacak! Bari başlayalım!" diye fısıldadı ve eline bir kadeh alarak ayağa kalktı. Herkes sustu, ne söyleyeceğini beklemeye başladı. Kont:

– Hükümdarımız, imparatorun şerefine! diye bağırdı, o şefkatli gözleri sevinçten, heyecandan yaşla dolmuştu!

Aynı anda "Zaferin sesleri gürlesin!" polonezini çalmaya başladılar. Herkes yerinden kalktı: "Huraaa!" sesleri duyuldu. Bagration da Schöngraben savaş alanındaki sesiyle, "Huraaa!" diye bağırdı. Üç yüz sesin arasında geç Rostov'un da heyecanlı sesi işitiliyordu. Genç adam neredeyse heyecandan ağlayacaktı.

– Hükümdarımızın, imparatorumuzun sağlığına huraaa! diye bağırdı, kadehini birden dibine kadar dikti, sonra onu yere fırlattı.

Birçok kişi aynı şeyi yaptı. Ondan sonra bağırışlar daha uzun bir süre devam etti durdu, en sonunda herkes susunca, uşaklar yerlerdeki cam kırıklarını toplamaya başladılar. O zaman herkes tekrar yerine oturdu. Herkes kendi bağırışından ötürü memnun memnun gülümseyerek yanındakilerle konuşmaya koyuldu. Kont İlya Andreyiç tekrar yerinden kalktı, masanın yanında bulunan pusulaya bir göz attı ve son seferimizin kahramanı, Prens Piyortr İvanoviç Bagration şerefine kadeh kaldırdı. O mavi gözleri tekrar gözyaşlarıyla doldu. Üç yüz konuğun yine, "Huraaa!" diye bağırdıkları duyuldu, sonra müzik yerine şarkıcılar Pavel İvanoviç Kutuzov tarafından yazılmış besteyi okumaya başladılar.

Hiçbir engel durduramaz Rusları!
Yiğitliktir zaferleri sağlayan
Bagrationlarımız var bizim,
Ayağımıza kapansın düşmanlar...

Şarkıcılar daha söyledikleri şarkıyı bitirir bitirmez, tekrar tekrar kadehler kaldırıldı. Her kadeh kaldırışta, Kont İlya Andreyiç gittikçe daha çok duygulanıyor, gittikçe daha çok kadeh kırılıyor ve daha çok bağırılıyordu. Bekleşov'un, Narişkin'in, Uvarov'un, Dolgorukov'un, Apraksin'in, Valuyev'in, kulüp yönetim kurulu üyelerinin, tüm konukların, en sonunda da yemeği hazırlatan İlya Andreyeviç'in şerefine içildi. Bu son kadeh kaldırılışta, kont mendilini çıkardı, onunla yüzünü örterek adamakıllı ağlamaya başladı.

IV

Piyer, Dolohov ile Nikolay Rostov'un karşısında oturuyordu. Her zamanki gibi iştahla bol bol yiyor, içiyordu. Ama onu eskiden ta-

nıyanlar, o gün genç adamda nedeni anlaşılmayan büyük bir değişiklik olduğunu fark ediyorlardı. Piyer, bütün yemek boyunca susmuş, gözlerini kısıp yüzünü buruşturarak çevresine bakınmış ya da büyük bir dalgınlık içinde, gözlerini bir noktaya dikerek parmağıyla hep burnunun üst kısmını ovuşturmuştu. Yüzünde sıkıntılı, kederli bir ifade vardı. Sanki çevresinde olup bitenleri görmüyor, işitmiyordu ve hep aynı ciddi, aynı zamanda çözülmemiş sorunu düşünüyordu.

Ona üzüntü veren bu çözülmemiş sorun, prensin Moskova'da Dolohov ile karısı arasında bulunan yakınlık konusunda söylediği imalı sözlerle o sabah almış olduğu imzasız bir mektuptu. Bu mektupta bütün imzasız mektuplara özgü adi ve alaycı ifadeyle, gözünde gözlük olduğu halde çevresini pek iyi göremediği ve karısıyla Dolohov arasındaki ilişkinin artık yalnız kendisi için bilinmeyen bir şey olarak kaldığı belirtiliyordu. Piyer, ne prensesin imalarına ne de mektuba inanmıştı, ama şimdi karşısında oturan Dolohov'a bakmak, ona korku veriyordu. Dolohov'un o küstah, güzel gözlerine baktıkça her seferinde ruhunun derinliklerinden korkunç çirkin bir şeylerin yükseldiğini hissediyor, o zaman hemen başını öbür tarafa çeviriyordu. Elinde olmayarak karısının geçmişini ve Dolohov'la olan ilişkilerini hatırladıkça açıkça anlıyordu ki mektupta yazılanlar doğru olabilirdi. Daha doğrusu söz konusu olan kendi karısı olmasaydı doğru görünebilirdi. Piyer, elinde olmayarak seferden sonra bütün rütbeleri geri verilen Dolohov'un nasıl Petersburg'a döndüğünü, nasıl evine geldiğini hatırlıyordu. Dolohov, eskiden Piyer'le yaptığı içki âlemlerinden ve onunla olan arkadaşlık bağlarından yararlanarak doğru ona gelmiş, Piyer de ona evinde yer, hatta borç olarak para bile vermişti. Piyer, Elen'in Dolohov evlerinde kaldığı için nasıl gülümseyerek hoşnutsuzluğunu belirttiğini, Dolohov'un da nasıl alaylı alaylı konuşarak karısının güzelliğini göklere çıkardığını ve o günden sonra ta Moskova'ya geldikleri güne kadar nasıl yanlarından bir dakika için olsun ayrılmadığını hatırlıyordu.

Kendi kendine, "Evet, gerçekten çok yakışıklı adam," diye düşünüyordu. "Onu çok iyi tanıyorum. Kendisine yardım ettiğimden, onu evimde alıkoyduğumdan, ona el uzattığımdan ötürü, adımı kirletmek, benimle alay etmek onun için apayrı, özel bir

zevk olurdu. Biliyorum, anlıyorum ki böyle bir ihanet, eğer doğru olsaydı ona gerçekten bir kat daha zevk verirdi. Evet! Eğer doğru olsaydı öyle olurdu; ama ben buna inanmıyorum, inanmaya hakkım yok! İnanmıyorum da!" Dolohov'un birine eziyet etmek hevesine kapıldığı anlarda, örneğin semt komiserini ayının sırtına bağlayıp onu suya attığı, durup dururken herhangi bir insanı düelloya davet ettiği ya da tabancayla arabacının atını öldürdüğü anlarda yüzünde beliren katı yürekli ifadeyi hatırlıyordu. Dolohov Piyer'e bakarken yüzünde sık sık böyle bir ifade belirirdi. Piyer, "Evet, o düelloya meraklı bir adamdır. Onun için bir insanı öldürmek hiçbir şey değildir. Herhalde herkesin kendisinden korktuğunu sanıyor. Bu da ona hoş bir duygu veriyor. Benim de kendisinden korktuğuma inanıyordur. Gerçekten de ondan korkuyorum," diye düşünüyordu ve düşünceler aklından geçerken gene ruhunda o korkunç, o çirkin duyguların uyandığını hissediyordu.

Dolohov, Denisov ve Rostov, Piyer'in karşısında oturuyor ve çok neşeli görünüyorlardı. Rostov, biri atılgan bir süvari, öbürü tanınmış bir düello meraklısı ve serseri ruhlu olan iki arkadaşıyla neşeli neşeli konuşuyor, arada bir, bu ziyafette düşünceli tavrı, dalgınlığı ve iri yarı vücuduyla herkeste şaşkınlık yaratan Piyer'e alaylı alaylı bakıyordu. Rostov'un Piyer'e kötü yüreklilikle bakmasının nedenleri şunlardı: Bir defa Piyer, Rostov gibi bir süvari subayının gözünde sivil bir para babasından, güzel bir kadınla evli bir adamdan ve genel olarak kadından farksız biriydi. İkinci olarak da Piyer o derin düşünceler içindeyken dalgınlıktan Rostov'u tanıyamamış, onun selamına karşılık vermemişti. Herkes hükümdarın sağlığına kadeh kaldırırken Piyer düşüncelere daldığı için yerinden kalkmamış, eline kadeh de almamıştı. O zaman Rostov, öfkeli ve heyecan dolu gözlerle ona bakarak:

– Ne oluyorsunuz? diye bağırdı. Duymuyor musunuz ki hükümdarımızın, imparatorumuzun sağlığına kadeh kaldırıyorlar!

Piyer, içini çekerek uslu uslu yerinden kalktı, kadehindeki içkiyi içti ve herkesin oturmasını bekledikten sonra, dudaklarında o şefkatli gülümsemesiyle:

– Hay Allah! Sizi tanıyamadım, dedi.

Ama Rostov onu dinleyecek durumda değildi. O sırada, "Huraaa!" diye bağırıyordu.

Dolohov, Rostov'a:

– Onunla eski arkadaşlığı neden tazelemiyorsun? diye sordu.

Rostov:

– Boş ve aptalın biri! dedi.

Denisov:

– Güzel kadınların kocalarını pohpohlamak gerekir! diye söze karıştı.

Piyer ne konuştuklarını duymuyordu, ama kendisinden söz ettiklerini biliyordu. Kızararak başını öbür tarafa çevirdi. Dolohov ciddi bir ifade ile:

– Eh, şimdi güzel kadınların sağlığına içelim, dedi.

Bunu söylerken ağırbaşlı bir tavırla konuşmuştu ama dudaklarının ucunda belirsiz bir gülümseme titriyordu. Elinde kadehle Piyer'e doğru:

– Güzel kadınlarla âşıklarının şerefine, Petruşa! dedi.

Piyer gözlerini indirdi. Kadehindeki içkiyi Dolohov'a bakmadan ve ona karşılık vermeden içiyordu. Kutuzov'un bestesinin yazılı olduğu kâğıtları dağıtan uşak, diğer konuklar arasında daha saygıdeğer biri olduğu için Piyer'in önüne de bunlardan birini koymuştu. Piyer kâğıdı almak istedi, ama Dolohov öne doğru eğildi ve onu elinden kaparak okumaya başladı. Piyer, Dolohov'a baktı, gözbebekleri daralmıştı: Bütün yemek boyunca ona bir türlü rahat vermeyen o korkunç, o çirkin şey, ruhunun dibinden sanki yukarıya doğru çıkmış, bütün varlığını sarıvermişti. İri yarı vücudu ile masanın üzerinden eğilerek:

– Onu alayım deme! diye bağırdı.

Nesvitski ile Piyer'in sağ tarafında oturan adam, bu bağırışı duyup kime karşı olduğunu anlayınca korku içinde aceleyle ona doğru döndüler. Ürkek sesle:

– Ne oluyorsunuz? Yapmayın! diye fısıldıyorlardı.

Dolohov, katı yürekli bir adam olduğunu belirten ama aydınlık, neşeli bir bakışla ve aynı şekilde gülümseyerek, "İşte benim hoşlandığım şey bu," der gibi bakıyordu; kesin bir tavırla:

– Vermem, dedi.

Piyer sapsarı olmuştu, dudağı titreyerek kâğıdı kendine doğru çekti:

– Siz... siz... Alçağın birisiniz! Sizi düelloya davet ediyorum... diye söylendi ve iskemlesini iterek sofradan kalktı. Bu sözleri söylediği anda, son yirmi dört saattir kendisine işkence eden, karısının suçluluğuyla ilgili meselenin, kesin hem de şüphe götürmez bir biçimde kesin olarak çözümlendiğini hissetti. Karısından nefret ediyordu ve kendisini ona bağlayan bağları artık ömrünün sonuna kadar koparmıştı.

Rostov, Denisov'un ona bu işe karışmaması için ricada bulunmasına rağmen, Dolohov'un düello tanığı olmayı kabul etti ve sofradan kalkınca Bezuhov'un tanık olarak seçtiği Nesvitski ile düellonun şartlarını konuştu. Piyer eve gitti. Rostov, Dolohov ve Denisov'la birlikte gecenin geç saatlerine kadar kulüpte kalıp çingeneleri ve şarkıcıları dinledi.

Dolohov, Rostov'la kulübün kapısındaki sahanlıkta vedalaşırken:

– Demek yarın, Sokolniki'de buluşacağız, dedi.

Rostov:

– İçin rahat mı? diye sordu.

Dolohov durakladı:

– Bak, dinle beni, sana iki sözle düellonun bütün sırlarını anlatayım. Eğer düelloya giderken vasiyetnameni yazar, akrabalarına şefkat dolu mektuplar kaleme alırsan, seni öldüreceklerini düşünürsen budalanın birisin demektir, muhakkak mahvolur gidersin! Öyle yapacağına karşısındakini öldürmek, hem de bir an önce öldürmek niyetiyle git: O zaman her şey yolunda gider. Bizim Kostroma'daki ayıcı bana öyle söylerdi. "İnsan ayıdan hiç korkmaz olur mu?" derdi. "Ama bir gördün mü artık korkun geçer, ah, onu kaçırmasam, der durursun." İşte ben de öyle diyorum. *Â demain, mon cher*![1]

Ertesi gün sabahleyin saat sekizde, Piyer'le Nesvitski birlikte Sokolnitski Ormanı'na arabayla geldiler; daha önce gelmiş olan Dolohov, Denisov ve Rostov'u buldular. Piyer, biraz sonra yapılacak şeyle hiç ilgisi olmayan düşüncelere dalmış bir adam gibi görünüyordu. Yüzü çökmüş sapsarı olmuştu. O gece uyumadığı belliydi. Dal-

1 Yarın görüşürüz dostum!

gın dalgın çevresine bakınıyor, parlak güneşten gözleri kamaşıyor gibi yüzünü buruşturuyordu. Zihnini özellikle iki düşünce meşgul ediyordu: Karısının o uykusuz geçen geceden sonra artık hiç şüphe götürmeyen suçluluğu ve kendisine yabancı olan bir adamın, şerefini korumak zorunda olmayan Dolohov'un suçsuzluğu! Kendi kendine, "Belki de onun yerinde olsaydım, onun gibi davranırdım," diye düşünüyordu. "Hatta kesinlikle aynı şekilde davranırdım. O halde bu düello, bu cinayet niye? Ya ben onu öldüreceğim ya o beni başımdan, dirseğimden ya da dizimden vuracak." Aklından, "Buradan gidebilsem, koşup kaçabilsem, toprağın altına saklanabilsem!" diye geçiriyordu. Ama asıl bu düşünceler aklından geçerken ona bakanlarda saygı uyandıran çok sakin, aynı zamanda da dalgın bir tavırla, "İş daha uzayacak mı, her şey hazır mı?" diye soruyordu.

Her şey hazır olup da düello edenlerin birbirlerine yaklaşabilecekleri son çizgiyi, sınırı gösteren kılıçlar, karın içine saplandıktan ve tabancalar doldurulduktan sonra Nesvitski, Piyer'e yaklaştı. Çekingen bir sesle:

– Şu önemli anda, şu çok önemli dakikada size doğruyu olduğu gibi söylemezsem görevimizi yerine getirmemiş ve beni kendinize düello tanığı seçerken gösterdiğiniz güvene, kazandırdığınız şerefe değer bir insan olarak davranmamış olurum, dedi. Bence, bu işin yeterli nedenleri yoktur ve bu uğurda kan dökmeye değer bir şey değildir... Siz haksızdınız, heyecana kapıldınız...

Piyer:

– Ha... Evet, çok budalaca bir şey oldu, dedi.

Nesvitski:

– Öyleyse izin verin, duyduğunuz üzüntüyü onlara bildireyim. Şu kanıdayım ki özür dilerseniz karşımızdakiler bunu kabul edeceklerdir (Nesvitski bunları söylerken bu işe katılan diğerleri ve genellikle böyle işlere karışan herkes gibi, hâlâ işin gerçekten düelloya varacağına inanmıyordu).

– Biliyorsunuz kont, insanın kendi yanlışını kabul etmesi, işi artık tamir edilmesi imkânsız bir noktaya kadar götürmekten daha akla uygun bir şeydir. Kimse kimseye hakaret etmiş değil! İzin verirseniz onlarla görüşeyim...

Piyer:

– Hayır, onlarla neyi görüşeceksiniz? dedi. Ne olursa olsun, bence hepsi bir... Her şey hazır mı? Siz bana yalnız nasıl davranacağımı, nereye gideceğimi, nereye ateş edeceğimi söyleyin.

Bunu söylerken tabii olmayan yumuşak bir tavırla gülümsüyordu. Eline tabancayı aldı, nasıl kullanılacağını sordu. Çünkü o zamana kadar eline hiç tabanca almamıştı, bunu açıklamak da istemiyordu.

– Ha... evet... böyle, Biliyorum, yalnız unutmuşum...

Dolohov da kendisine barışmasını teklif eden Denisov'a:

– Özür dilemek için bir tek söz söylemeyeceksiniz, hiçbir şey istemiyorum, diye karşılık vererek o da Piyer gibi işaret edilen yere yaklaştı.

Düello için, kızağı bıraktıkları yoldan seksen adım kadar beride, bir çam ormanında, son günlerde hava ısındığı için yer yer erimeye yüz tutmuş karla kaplı küçük bir düzlük seçilmişti. Düello edecek olanlar, birbirlerinden kırk adım kadar uzaklıkta, düzlüğün iki ucunda duruyorlardı. Tanıklar, adımları sayarak yürürken kalın karın üzerinde, durdukları yerden Nesvitski ile Denisov'un sınırı işaret eden ve arada on adım mesafe bulunan kılıçlarının kara saplandıkları yere kadar arka arkaya giden ayak izleri bırakmışlardı. Hava ısınmaya devam ediyordu ve hâlâ sis vardı: Aralarında kırk adım vardı ama birbirlerini iyice göremiyorlardı. Üç dakika kadar sonra her şey hazırdı. Buna rağmen hâlâ oyalanıp duruyorlardı. Herkes susuyordu.

V

Dolohov:

– Haydi başlayın! dedi.

Piyer hep aynı gülümsemeyle:

– Eh, hadi bakalım, dedi.

İnsanın içinde korku uyanıyordu. Bu kadar kolay başlamış olan işi artık hiçbir şeyin önleyemeyeceği belliydi. Sanki bu iş insanların iradesine bağlı olmayarak kendiliğinden devam ediyordu ve artık böyle olması gerekiyordu. Önce Denisov ileriye doğru, sınıra kadar geldi:

– Madem kağşılaşanlağ bağışmayı ğeddetileğ, başlasak fena olmaz: Tabancalağ alınsın, kumanda ile ileğlemeğe başlayalım.

Sonra sert bir tavırla:

– Biğ! İki! Üç! diye bağırarak yan tarafa çekildi.

Piyer'le Dolohov, ayak izlerinden meydana gelmiş daracık patikada gittikçe birbirine yaklaşarak ve sislerin arasında birbirlerini gittikçe daha iyi görerek yürümeye başladılar. Düello edenler sınıra yaklaşıp karşı karşıya geldikten sonra, istedikleri an ateş etmek hakkına sahiptiler. Dolohov, tabancasını kaldırmadan, aydınlık, pırıl pırıl mavi gözlerini hasmının yüzüne dikerek ağır ağır yürüyordu. Dudaklarında her zamanki gibi gülümsemeye benzeyen bir titreme vardı.

"Üç!" kumandası verilince Piyer hızlı adımlarla, karları ezilmiş patikanın üzerinden atacağı adımı şaşırarak, ikide bir hiç basılmamış kara gömülerek ilerledi. Tabancasını, öne doğru dimdik uzattığı sağ elinde tutuyordu; bu tabanca ile kendini vurmaktan korkuyordu. Sol elini zorla arkaya doğru atmıştı, çünkü onunla sağ elini desteklemek istiyordu, ama biliyordu ki bunu yapmak yasaktı. Altı adım kadar ilerledikten ve patikadan çıkıp kara saplandıktan sonra ayaklarının altına baktı, tekrar başını kaldırdı, gözlerini Dolohov'a doğru çevirdi; ona öğrettikleri gibi tetiği parmağıyla çekerek ateş etti. Bu kadar şiddetli bir ses beklemediği için, kendi tabancasının patlamasından irkildi, sonra böyle bir duygu içinde kaldığından ötürü gülümseyerek olduğu yerde kımıldamadan durdu. Sis yüzünden daha da kalın görünen duman, ilk anda Piyer'in olup bitenleri görmesine engel oldu; ama beklediği öbür silah sesi duyulmadı. Yalnız Dolohov'un telaşlı adımları duyuluyordu, sonunda sislerin içinde karaltısı görüldü. Bir eliyle sol yanını, öbür eliyle aşağıya doğru sarkan tabancasını tutuyordu. Yüzü solgundu. Rostov koşup ona yaklaştı, bir şeyler söyledi. Dolohov dişlerini sıkarak:

– Ha... yır! diye karşılık verdi. Hayır, daha bitmedi!

Sonra her an düşecekmiş gibi, kılıcın kara saplandığı yere kadar güç bela birkaç adım daha attı ve kılıcın yanında karların üzerine düştü. Sol eli kan içindeydi. Onu ceketine sildi ve yere dayanarak vücudunu destekledi. Bembeyaz kaşları çatıktı, yüzünün her noktası titriyordu.

– Lüt... diye başladı, ama istediğini bir an söyleyemedi. Sonra "Lütfen, durun," diye sözünü güçlükle tamamladı.

Piyer, hıçkırıklarını güçlükle tutmaya çalışarak Dolohov'a doğru koştu, sınırlar arasındaki bölgenin öbür tarafına geçmek istiyordu. Ama Dolohov:

– Sınıra! diye bağırdı.

Piyer, ne demek istendiğini anlayarak kendi kılıcının bulunduğu yerde durdu. Aralarında yalnız on adım vardı. Dolohov başını aşağı doğru eğdi, içi yanıyormuşcasına karı ısırdı, başını gene kaldırdı, doğruldu, ayaklarını altına alıp sağlam bir ağırlık merkezi arayarak oturdu. Soğuk karı emiyor, yutuyordu; titreyen dudakları hâlâ gülümsüyordu; gözleri harcadığı çabadan ve son gücünü topladığını anlamaktan ileri gelen bir kızgınlıkla parlıyordu. Tabancasını kaldırıp nişan almaya başladı.

Nesvitski, Piyer'e:

– Yan durun, tabanca ile siper alın! dedi.

Hasmının tanığı Denisov bile kendini tutamayarak:

– Siper alın! diye bağırdı.

Piyer, dudaklarında pişmanlık ve acıma ifade eden tatlı bir gülümsemeyle çaresizlik içinde ellerini ayaklarını açmış, geniş göğsünü Dolohov'un karşısında dümdüz tutarak duruyor, hüzünle ona bakıyordu. Denisov, Rostov ve Nesvitski gözlerini yumdular. Aynı anda tabanca sesiyle Dolohov'un öfkeli bağırışını duydular. Dolohov:

– Iska geçti! diye bağırdı, dermanı kesilmiş olarak yüzükoyun karın üzerine uzandı.

Piyer, başını ellerinin arasına aldı, arkasını dönüp doğrudan doğruya kanların içine bata çıka ve yüksek sesle anlaşılmaz bir şeyler söylenerek ormana yürüdü. Yüzünü buruşturarak:

– Saçma... Saçma!.. Ölüm... Yalan... diye söylenip duruyordu.

Nesvitski, yolunu keserek onu arabayla eve götürdü. Rostov ile Denisov da yaralı Dolohov'u götürdüler. Dolohov, gözleri kapalı olarak hiç konuşmadan kızağın içinde uzanmış yatıyor, sorulan sorulara karşılık vermiyordu; ama Moskova'ya girdikleri anda birden kendine geldi; güçlükle başını kaldırdı, yanında oturan Rostov'un elini tuttu. Rostov şaşırıp kaldı; Dolohov'un yüzü büsbütün değişmişti. Beklenmeyecek kadar ciddi, aynı zamanda şefkatli bir ifadesi vardı. Rostov:

– Eh, nasılsın! Kendini nasıl hissediyorsun? diye sordu.

Dolohov kesik kesik:

– Berbat! Ama iş onda değil, dostum... dedi. Neredeyiz? Moskova'ya geldik, biliyorum. Benim için bir şey değil, ama kadını mahvettim, onu öldürdüm... Buna dayanamaz. Dayanamaz...

– Kim? diye sordu.

Dolohov:

– Annem, annem, meleğim benim, taparcasına sevdiğim meleğim, annem, dedi ve Rostov'un elini sımsıkı tutarak ağlamaya başladı.

Biraz sakinleşince Rostov'a annesiyle birlikte oturduğunu, annesinin, onu can çekişir bir halde görürse buna dayanamayacağını anlattı. Rostov'a, gidip kadıncağızı hazırlaması için yalvardı.

Rostov, onun isteğini yerine getirmek için önden gitti ve derin bir şaşkınlıkla Dolohov'un, o gürültücü, o deli fişek Dolohov'un, Moskova'da ihtiyar anneciği, bir de kambur kız kardeşi ile birlikte oturduğunu, aynı zamanda, en şefkatli oğullardan, en iyi ağabeylerden biri olduğunu öğrendi.

VI

Son zamanlarda, Piyer karısıyla pek az baş başa kalmıştı. Petersburg'da da Moskova'da da evleri misafirlerle dolup taşıyordu. Düellodan sonraki gece, Piyer sık sık yaptığı gibi, yatak odasına gitmeyip babasının o kocaman çalışma odasında, ihtiyar Kont Bezuhov'un öldüğü odada kalmıştı. Daha önceki uykusuz gece boyunca iç dünyasında olup bitenler ne kadar acı verici olursa olsun, şimdi daha da acı bir gece başlıyordu.

Divana uzandı ve başına gelen her şeyi unutmak için uyumak istedi, ama yapamadı. Ruhunda öylesine bir duygu, düşünce ve çeşit çeşit anılarla dolu bir fırtına patlak vermişti ki uyumak şöyle dursun yerinde oturamıyordu. Sonunda dayanamayıp divandan fırlayarak odada hızlı adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşmak zorunda kaldı. Karşısında bazen karısının, evliliklerinin ilk zamanlardaki hali canlanıyor, onun çıplak omuzlarını, yorgun, çılgın bir istekle dolu bakışını görür gibi oluyordu. Bazen karısının hayali yanında, Dolohov'un o güzel ve tıpkı ziyafetteki gibi küstah, sert, alaycı yü-

zü beliriyordu; sonra da aynı yüzün Dolohov dönüp karların üzerine düştüğü andaki solgun, titrek ve acılı anlatımını görüyordu.

Kendi kendine, "Ne oldu ki?" diye soruyordu. "Ben bir kadının sevgilisini, evet, karımın sevgilisini öldürdüm! Evet, bütün bunlar gerçekten oldu. Ama neden? Nasıl oldu da işi buraya kadar getirdim?"

İçinden gelen bir ses, ona, "Çünkü onunla evlendin de ondan," diyordu. Piyer, "İyi ama benim suçum ne?" diye soruyordu. Aynı ses, "Senin suçun onu sevmediğin halde evlenmendir. Senin suçun, hem onu hem de kendini aldatmış olmandadır," diye karşılık veriyordu. O zaman Prens Vasiliy'in evinde, akşam yemeğinden sonra, dudaklarından bir türlü çıkmayan o "*Je vous aime!*"[1] dediği anı tekrar yaşar gibi oldu "Hep bu yüzden! Ben o zaman da hissetmiştim..." diye düşünüyordu. "Hissetmiştim ki bu başka şeydir. Bunu yapmaya hakkım yok. Hissettiğim gibi de oldu işte." Balayını hatırladı; hatırlayınca da kızardı. Özellikle bir anısı onun içinde çok canlı kalmıştı; bu gurur kırıcı ve onu utandıran bir anıydı. Evlendikten kısa bir süre sonra, bir gün, saat on ikiye doğru sırtında ipek bir sabahlıkla yatak odasından çıkıp çalışma odasına gitmiş ve orada bütün işlerini yöneten başkâhya ile karşılaşmıştı; adam Piyer'in yüzüne, sabahlığına bakmış, hafifçe gülümsemişti. Bu gülümseyişiyle sanki efendisinin mutluluğunu paylaştığını, aynı zamanda buna saygı duyduğunu göstermek istemişti.

Piyer, "Oysa kaç defa onunla gururlanmışımdır," diye düşünüyordu. "Onun şahane güzelliğiyle, sosyetede nasıl davranacağını çok iyi bilmesiyle, oradaki evimle, onun bütün Petersburg sosyetesini bizde kabul edişiyle, onun dokunulmaz bir varlık olmasıyla ve sevimliliğiyle gururlanıyordum. Demek gururlandığım şeyler aslında bunlardı öyle mi? O zamanlar onu anlayamadığımı sanıyordum. Kaç defa, onun karakterini düşünürken kendi kendime, 'Suçlu olan benim, onu anlamıyorum, onun her zamanki sakinliğini, her şeyde bir tatmin bulmasını, hiçbir tutkuya, hiçbir isteğe kapılmamasını anlamıyorum,' diyordum. Oysa, bilmecenin bütün çözümü şu korkunç sözdeymiş: O ahlaksız bir kadın. Bu korkunç sözü kendi kendime söyledim mi hepsi aydınlanıverdi işte.

1 "Sizi seviyorum!"

Anatol gelip ondan para istiyor, çıplak omuzlarından öpüyordu. Anatol'e para vermiyordu ama omuzlarını öptürüyordu. Babası şaka ederek kıskandırmak istiyordu; o ise sakin bir gülümseyişle kıskançlık duyacak kadar budala olmadığını söylüyordu. Benim için, "Ne isterse yapsın," diyordu. Bir gün ona kendisinde hamilelik belirtileri fark edip etmediğini sormuştum. O zaman hakaret edercesine gülmüş. Çocuk doğurmayı isteyecek kadar budala olmadığını ve benden hiçbir zaman çocuğu olmayacağını söylemişti."

Sonra genç kadının en yüksek aristokrat çevrede terbiye görmüş olmasına rağmen, ne kadar kaba sözler kullandığını, düşüncelerini ne kadar adice ve kesinlikle açıkladığını hatırladı. "Sen beni ne sanıyorsun... Ben aptal mıyım? Git de kendin dene bakalım... *Allez vous promener.*"[1] diyordu. Piyer, sık sık ihtiyar olsun, genç olsun erkeklerin de kadınların da arasında ne kadar beğenildiğine bakarak onu neden sevmediğini düşünür, bunun nedenini bir türlü anlayamazdı. "Evet, ben onu hiçbir zaman sevmedim," diye söyleniyordu. "Onun ahlaksız bir kadın olduğunu biliyordum, ama bunu kabul etmek cesaretini gösteremiyordum. Şimdi de... işte Dolohov... karın üzerinde oturuyor, duyduğum pişmanlığa belki de yapmacık bir mertlikle karşılık verip güçlükle gülümseyerek ölüyor."

Piyer, zayıf karakterli bir insan gibi görünmesine rağmen, acılarını paylaşacak bir kimse aramayan kişilerdendi. Acısını içinde yoğururdu. Kendi kendine, "Bütün bunlardan, olup biten her şeyden yalnız o suçlu," diyordu. "Öyle olsa da ne çıkar? Ne diye kendimi ona bağladım? Ne diye ona o "*Je vous aime*"i söyledim? O sözler yalandı, yalandan bile kötü bir şeydi... Suç bende, bu yüzden cezamı çekmeliyim... Ne çıkar yani? Adım lekelenecekmiş, mutsuz olacakmışım ne çıkar? Eeh... Bunların hepsi saçma, adın lekelenmesi de şeref de hepsi şarta göre değişir, hiçbiri bana bağlı değil...

"XVI. Louis'yi idam ederken şerefsiz ve büyük suçlar işlemiş bir insan olduğu için bunu yaptıklarını söylüyorlardı. Kendi görüşlerine göre haklıydılar, onun uğruna işkence altında ölenlerin de onu kutsal varlıklardan sayanların da haklı oldukları gibi... Sonra Robes Piyer'i de zalim olduğu için idam ettiler. Kim haklı, kim suçluydu? Hiç kimse! Bugün sağsan yaşamana bak, yarın ölürsün,

1 "Haydi oradan."

tıpkı bundan bir saat önce benim ölümle karşı karşıya geldiğim gibi. Hem insanın yaşamı, sonsuzlukla kıyaslanınca ancak bir saniye kadarsa acı çekmeye değer mi?" Ama kendisini böyle düşüncelerle sakinleşmiş saydığı bir sırada, karşısında gene "o" canlanıyor ve ona karşı içten gelmeyen sevgiyi her zamandan daha güçlü gösterdiği anıları tekrar tekrar yaşıyor, o zaman bütün kanının kalbine hücum ettiğini hissediyor, gene yerinden kalkıp bir şeyler yapmak, elinin altına gelen her şeyi yırtıp parçalamak zorunda kalıyordu. Kendi kendine, "Ne diye ona *'Je vous aime,'* dedim sanki," diye söylenip duruyordu. Bu soruyu onuncu kez tekrarlayınca Molière'in *"Mais que diable allait-il faire dans cette galère?"*[1] sözü aklına geldi ve kendisiyle alay ederek güldü.

Gece uşağını çağırdı, Petersburg'a gitmek için eşyalarını toplamasını emretti. O kadınla aynı çatı altında kalamazdı. Bundan böyle onunla nasıl konuşacağını düşünemiyordu bile. Ertesi gün ondan artık ömrünün sonuna kadar ayrılmak niyetinde olduğunu bildiren bir mektup bırakarak gitmeye karar vermişti.

Sabahleyin uşak çalışma odasına kahve getirdiğinde Piyer, elinde açık bir kitap, divanın üzerinde uyuyordu. Birden uyandı ve nerede bulunduğunu anlayamayarak uzun bir süre korkuyla çevresine bakındı. Uşak:

– Kontes, ekselansınızın evde olup olmadıklarını sormamı emrettiler, dedi.

Piyer daha ona nasıl bir karşılık vereceğini kararlaştırmadan kontes sırtında gümüş işlemeli, beyaz, atlas bir sabahlıkla, saçları taranmamış olarak (kalın iki saç örgüsü o güzel başını iki defa bir taç gibi sarmıştı) sakin ve azametli bir tavırla içeri girdi; biraz çıkıntılı olan alnının üzerinde bir öfke çizgisi vardı. İçeride uşak bulunduğu için, onun yanında, her zamanki sakinliğiyle bir şey söylememeyi daha doğru bulmuştu. Düelloyu öğrenmiş ve Piyer'le bu konuda konuşmaya gelmişti. Uşağın kahveyi bırakıp çıkmasını bekledi. Piyer gözlüğünün ardından ona ürkek ürkek baktı; tıpkı av köpekleriyle çevrilmiş olduğu halde düşmanlarının gözü önünde, kulaklarını indirip hiç kımıldamadan yatmaya devam eden bir tavşan gibiydi; sanki hiçbir şey olmamış gibi kitabı okumaya ça-

1 "Bu cehennemde ne işi vardı?"

lıştı. Ama bunun anlamsız, imkânsız bir şey olduğunu hissederek tekrar ürkek ürkek ona baktı. Genç kadın oturmamıştı; uşağın çıkmasını bekliyor ve dudaklarında onu küçümsediğini belli eden bir gülümsemeyle Piyer'e bakıyordu. Uşak çıkınca sert bir tavırla:

– Bu da ne demek oluyor? Neler yaptınız öyle, size soruyorum! dedi.

Piyer:

– Ben mi? Ne? Ben... dedi.

– Şu kahramana bakın! Haydi cevap verin bana, nedir bu düello? Bununla neyi ispatlamak istediniz? Neyi! Size soruyorum.

Piyer ağır ağır divanın üzerinde döndü; ağzını açtı ama hiçbir karşılık veremedi. Elen devam etti:

– Madem bana karşılık vermiyorsunuz, bari ben söyleyeyim... Kim size ne söylerse ona inanıyorsunuz. Size demişler ki...

Birden güldü...

– Dolohov benim âşığımmış!

Bunu her zamanki gibi kesin ama kaba konuşarak ve "âşık" sözünü herhangi bir başka söz gibi kullanarak Fransızca söylemişti.

– Siz de buna inandınız! Ama neyi ispatladınız? O düelloyla neyi ispatladınız? Yalnız aptal olduğunuzu, *que vous êtes un sot*,[1] bunu zaten herkes biliyordu. Neye yaradı bu iş? Sadece ben bütün Moskova için bir alay konusu oldum; şimdi herkes sizin sarhoş ve kendini bilmeyecek bir durumdayken hiçbir neden olmadığı halde, kıskandığınız bir insanı düelloya davet ettiğinizi söyleyecek.

Elen, gittikçe sesini daha çok yükseltiyor, daha çok heyecanlanıyordu:

– Hem de her bakımdan sizden çok daha iyi olan bir insanı...

Piyer ona bakmadan yüzünü buruşturarak "Hım, hım!" diye homurdanıyordu. Ama vücudunun hiçbir noktası kımıldamıyordu.

– Hem onun benim âşığım olduğuna neden inandınız? Neden? Onun yanında bulunmaktan hoşlandığım için mi? Eğer siz, daha akıllı, daha sevimli olsaydınız sizin yanınızda bulunmayı daha çok isterdim.

Piyer, kısık bir sesle:

– Benimle konuşmayın... Yalvarırım, diye fısıldadı.

---

1 Ne kadar aptalsınız!

– Neden konuşmayacakmışım? Şunu cesaretle söyleyebilirim ki sizin gibi bir kocası olup da sevgilisi bulunmayan, *"des amants"*ı[1] olmayan kadın nadirdir, ben ise bunu yapmadım.

Piyer, bir şey söylemek istedi, ona tuhaf, genç kadının anlayamadığı bir anlatımla baktı, sonra tekrar yattı. O anda fiziksel acı çekiyordu: Göğsü sıkışıyor, nefes alamıyordu. Bu acıyı azaltmak için bir şey yapması gerektiğini biliyordu, ama yapmak istediği şey korkunçtu. Kesik kesik:

– Ayrılsak daha iyi olur, dedi.

Elen:

– Ayrılmak mı? Hay hay! Yalnız geçimimi sağlarsanız... Ayrılmak ha? Beni bununla mı korkutacaksınız?

Piyer, divandan fırladı, sallana sallana ona doğru atıldı. Masanın üzerinden uzun bir mermer parçasını, o zamana kadar hiç hissetmediği bir kuvvetle kaptı, genç kadına doğru bir adım attı ve mermeri savurdu.

Elen'in yüzünde korku belirdi. Tiz bir çığlık atarak geriye doğru çekildi. Piyer'e babasının soyuna çeken duygular patlak vermişti. Karşı durulmaz bir sürüklenişle çılgınlığa varan bir kızgınlık içinde bulunmanın zevkini tadıyordu. Mermeri fırlattıktan sonra ellerini açarak Elen'e doğru yürüdü: "Defol!" diye bağırdı. O kadar korkunç bir sesle bağırmıştı ki evde kim varsa herkes bu bağırmayı duyunca dehşet içinde kalmıştı. Eğer Elen o anda odadan koşarak kaçmasaydı Piyer Allah bilir, neler yapardı!

Piyer bir hafta sonra Kuzey Rusya'daki çiftliklerinin yönetimini bir vekaletle karısına bakarak (bu, servetinin yarısından fazlaydı) tek başına Petersburg'a gitti.

VII

Lisiye Gori'ye Austerlitz Savaşı'yla Prens Andrey'in ölüm haberi geleli iki ay olmuştu. Elçilik yoluyla gönderilen bütün mektuplara ve bütün araştırmalara rağmen, Prens Andrey'in cesedi bulunamamış, savaş esirleri arasında da olmadığı anlaşılmıştı. Ailesi için

1 Âşıkları.

en üzücü şey buydu. Her şeye rağmen, oralarda oturan halk tarafından savaş alanından kaldırılmış olduğu ümit ediliyordu: Bu bakımdan belki de o sırada herhangi bir yerde yabancılar arasında tek başına ya can çekişiyor ya da iyileşiyordu, ama kendinde ailesine bir haber gönderecek gücü bile bulamıyordu. İhtiyar, Austerlitz Savaşı'nı gazetelerden öğrenmişti; gazetelerde her zamanki gibi savaş kısaca ve belirsiz bir şekilde anlatılmıştı: Rusların parlak savaşlardan sonra geri çekilmek zorunda kaldıkları ve bu geri çekilmeyi tam bir düzen içinde başardıkları ileri sürülüyordu. İhtiyar prens, bu resmî haberden bizimkilerin bozguna uğradıklarını anlamıştı. Austerlitz çarpışmasının haberini veren gazeteden bir hafta sonra, Kutuzov'dan prense oğlunun başına gelenleri bildiren bir mektup gelmişti. Kutuzov şöyle yazıyordu:

"Oğlunuz gözlerimin önünde, elinde sancakla, alayın başında, babasına ve vatanına yaraşır bir kahraman olarak vuruldu. Gerek benim gerek bütün ordunun üzüntüsüne rağmen, şimdiye kadar sağ olup olmadığını öğrenemedik. Oğlunuzun sağ olduğunu düşünerek kendimi de sizi de ümitlendirmek isterim, çünkü aksi olsaydı savaştan sonra alanda cesetleri bulunan subayların, temsilci subaylar tarafından bana verilen listesinde onun da adı bulunurdu."

İhtiyar prens, bu haberi akşam geç vakit, çalışma odasında tek başına olduğu bir sırada aldığı zaman, kimseye hiçbir şey söylemedi. Ertesi gün her zamanki gibi sabah gezisini yaptı; ama kâhyasının, bahçıvanın ve mimarın yanında hep susuyordu. Kızgın görünüyordu, ama hiç kimseye bir şey demedi.

Prenses Mariya her zamanki saatte odasına geldiğinde, prens tezgâhın başında durmuş tahta oyuyordu. Ama her zamanki gibi başını çevirip genç kıza bakmadı bile. Yalnız birden, hiç de tabii olmayan bir tavırla oyma kalemini fırlatarak:

– Aa! Sen misin Prenses Mariya? dedi.

Tezgâhın tekerleği ilk hızla hâlâ dönmeye devam ediyordu (Prenses Mariya, uzun zaman bu gittikçe azalan tekerlek gıcırtısını hatırlayacaktı; bu ses, onun için sanki sonradan olup bitenlere karışmıştı).

Prenses Mariya babasına yaklaştı, yüzünü gördü ve ruhunda bir çöküntü olmuş gibi bir his duydu. Gözleri artık etrafı kesin olarak

göremiyordu. Babasının kederli olmayan, üzüntüden harap olmamış, ama öfkeli ve içindeki duyguları dışarıya vurmamak için çaba harcadığını belli eden yüzünü görünce o anda başının üzerinde, şimdiye kadar hiç duymadığı, hayat boyunca insanın kavrama yeteneğini aşan bir felaketin asılı olduğunu anladı: Bu, sevilen bir insanın ölümü idi.

Zerafetten yoksun, beceriksiz prenses, öylesine anlatılması imkânsız, güzel bir hüzün ve kendi varlığını öylesine bir unutuş içinde, *"Mon père... André?"*[1] diye sordu ki babası bakışının etkisine dayanamadı ve hıçkırarak ona arkasını döndü.

– Haber geldi. Esirlerin arasında yokmuş, öldürülenlerin arasında da yok, Kutuzov yazmış! diye tiz bir sesle bağırdı; sanki bu bağırışıyla prensesi yanından kovmak istiyordu: "Öldürülmüş!"

Prenses yere düşmedi, bayılmadı. Zaten sararmıştı. Ama bu sözleri duyduğunda, yüzü değişti; o aydınlık, o harikulade güzel gözlerinde bir ışık yandı. Sanki içindeki o büyük acının üzerine, bu dünyanın acıları, bu dünyanın üzüntüleri ile hiç ilgisi olmayan, üstün bir teselli dökülüvermişti. Babasına karşı duyduğu bütün korkuyu unutarak ona yaklaştı, elini tuttu, onu kendisine doğru çekti ve o kuru, damarlı boynuna sarıldı.

– *Mon père*, dedi. Bana arkanızı dönmeyin, ikimiz birlikte ağlayalım!

İhtiyar adam yüzünü ondan uzaklaştırarak:

– Alçaklar! Hainler! diye bağırdı. Bir orduyu mahvetmek, insanları mahvetmek! Hem niçin? Haydi git, git Liza'ya haber ver.

Prenses, bütün kuvvetini yitirmiş olarak kendini babasının yanındaki koltuğa bıraktı, ağlamaya başladı. Ağabeyinin Liza ile vedalaştığı andaki o şefkatli, aynı zamanda yüksekten bakan tavrını, onun ne kadar sevgi dolu, biraz da alaycı bir hareketle tasviri nasıl boynuna astığını görür gibi oluyordu. "İçinde inanç uyanmış mıydı? O zamana kadar inanmadığı için pişman mı olmuştu? Acaba şimdi orada mı? Sonsuz huzurun ve mutluluğun olduğu yerde mi?" diye düşünüyordu. Gözyaşları arasında:

– *Mon père*, nasıl olmuş, anlatın bana, diye sordu.

– Sorma! Sorma! Rusya'nın en iyi insanlarını, Rusya'nın şerefi-

1 Baba... Andrey mi?

ni ölüme götürdükleri savaşta vurulmuş. Gidiniz, Prenses Mariya! Git, Liza'ya da haber ver. Ben de geliyorum.

Prenses Mariya babasının yanından döndüğü zaman, küçük prenses tek başınaydı, nakış işliyordu. Prenses Mariya gelince hamile kadınlara özgü, sanki yalnız kendi içini dinliyormuş gibi mutlu ve sakin bakışlarını ona doğru kaldırdı. Belli ki o anda prensesi görmüyor, kendi içine doğru, varlığının derinliklerinde meydana gelen mutlu ve esrarengiz bir şeye bakıyordu. Vücudunu gergeften uzaklaştırıp hafifçe arkaya dayanarak:

– Marie, elini versene! dedi.

Prenses Mariya'nın elini tutup onu karnının üstüne bastırdı. Gözleri bir şeyler bekliyormuş gibi gülümsüyordu ve o üstünde incecik tüyler bulunan kısa dudağı çocukça mutlu bir ifadeyle, hafifçe yukarıya doğru çekilmiş olarak kaldı. Prenses Mariya, onun önünde diz çökerek yüzünü gelinin elbisesinin plileri arasına gömdü. Liza, parlak mutlu gözlerle görümcesine baktı:

– İşte, işte, duyuyor musun? Bana öyle tuhaf geliyor ki! Hem biliyor musun Mari? Onu çok seveceğim.

Prenses Mariya başını kaldıramazdı; ağlıyordu.

– Ne oldu sana, Mâşâ?

Prenses Mariya gözlerini gelinin dizlerine bastırarak sildi.

– Hiçbir şey... Yalnız içimde bir hüzün uyandı... Andrey için üzülüyorum, dedi.

O sabah, Prenses Mariya birkaç defa gelinini vereceği habere hazırlamak istemişti, ama her seferinde ağlamaya başlamıştı. Küçük prenses, etrafında olup bitenlere pek fazla dikkat etmeyen bir kadın olmakla birlikte, nedenini anlayamadığı bu gözyaşlarından endişelendi. Hiçbir şey söylemiyor, ama huzursuzluk içinde sanki bir şey arıyormuş gibi, etrafına bakınıp duruyordu. Yemekten önce, ihtiyar prens odasına geldi; küçük prenses ondan her zaman korkardı. Şimdi ise ihtiyarın yüzünde daha da huzursuz ve kızgın bir ifade vardı; prens bir tek söz söylemeden tekrar dışarı çıktı. Küçük prenses, gözlerini Prenses Mariya'ya doğru çevirdi. Sonra gözlerinde hamile kadınlara özgü bir ifadeyle sanki bütün dikkatini kendi içinde olup bitenler üzerinde topluyormuş gibi düşünceye daldı, birden ağlamaya başladı:

– Yoksa Andrey'den haber mi aldınız? diye sordu.

– Hayır, biliyorsun ki daha haber gelmesine imkân yok, ama *mon père* endişe ediyor, ben de korkuyorum.

– Demek bir şey yok, öyle mi?

Prenses Mariya ışıklı gözleriyle görümcesine baktı:

– Bir şey yok! dedi.

Olup bitenleri ona söylememeye karar vermiş, aldıkları korkunç haberi görümcesinden doğuma kadar saklamaya babasını da razı etmişti; zaten doğum da birkaç gün içinde olacaktı. Prenses Mariya ile ihtiyar prens, acılarına kendilerince ayrı ayrı dayanmaya çalışıyor, onu başkalarından saklıyorlardı. İhtiyar prens, umut bağlamak istemiyordu; Prens Andrey'in öldürülmüş olduğuna karar vermişti; oğlunun son görüldüğü yerlerde araştırmalar yapsın diye Avusturya'ya bir memur göndermiş olmasına rağmen, Moskova'ya onun için bir anıt ısmarlamıştı. Bu anıtı bahçesine koymaya kararlıydı; herkese de oğlunun öldürülmüş olduğunu söylüyordu. Yaşamını eskisi gibi devam ettirmek istiyordu ama artık gücü yetmiyordu: Daha az yürüyor, daha az yemek yiyor, daha az uyuyor, gün geçtikçe de kuvveti azalıyordu. Prenses Mariya ise umutluydu. Ağabeyi için, sanki Prens Andrey sağmış ve her an onun dönüş haberini bekliyormuş gibi dua ediyordu.

VIII

On dokuz Mart sabahı, kahvaltıdan sonra küçük prenses:

– *Ma bonne amie*,[1] dedi ve üst tarafında tüyler olan o kısa dudağı her zamanki gibi hafifçe yukarı doğru kalktı; o korkunç haber alındığı günden beri evde bulunan herkesin yalnız gülümseyişlerinde değil, seslerinde bile sezilen hüzün, o sırada küçük prensesin gülümseyişine de bulaşmıştı; genç kadın nedenini bilmediği halde, herkesin duygularına uymuştu; gülümseyişi herkesin duyduğu acıyı daha da çok hatırlatıyordu.

– *Ma bonne amie je crains que*, aşçı Foka'nın dediği gibi, *le fruschtique de ce matin ne m'aie pas fait du mal*[2] dedi.

1 Sevgili dostum.

2 Sevgili dostum, korkarım ki kahvaltı dokunmuş olmasın.

Prenses Mariya, korku içinde, o sessiz hantal adımlarıyla koşarak gelinine yaklaştı:

– Ne oluyor sana şekerim? Sararmışsın. Ah, çok sararmışsın! dedi.

Orada bulunan hizmetçilerden biri sordu:

– Mariya Bogdanovna'ya haber verelim mi prensesim?

Mariya Bogdanovna kentten gelip on beş gündür Lısiye Gori'de kalan ebenin adıydı. Prenses Mariya hemen:

– Gerçekten haber verelim ya, dedi. Belki de zamanı geldi. Ben gideyim. *Courage, mon ange!*[1]

Liza'yı öptü ve odadan çıkmak istedi.

– Ah, hayır hayır!?

Küçük prensesin yüzünde solgunluktan başka, dayanılmaz bir acıdan da ileri gelen, çocukça bir korku belirmişti.

– *Non, c'est l'estomac... dites que c'est l'estomac, dites Marie, dites.*[2]

Küçük prenses, çocuksu, acılı, şımarıkça hatta biraz da yapmacık bir tavırla küçük ellerini bükerek ağlamaya başladı. Prenses Mariya koşarak Mariya Bogdanovna'yı çağırmaya gitti. Giderken arkasından *"Oh! Mon Dieu! Mon Dieu!"*[3] sözlerini işitiyordu.

Karşıdan ebe dolgun, pek büyük olmayan beyaz ellerini ciddi, sakin bir tavırla ovuşturarak ona doğru geliyordu.

Prenses Mariya iri iri açılmış korku dolu gözlerle ihtiyar kadına bakarak:

– Mariya Bogdanovna! Galiba başlıyor! dedi.

Mariya Bogdanovna adımlarını sıklaştırmadan:

– İyi ya! Tanrı'ya şükürler olsun prenses! dedi. Sizin gibi genç kızlar, bunları bilmeli.

Prenses:

– Moskova'dan doktor gelecekti, nasıl oldu da hâlâ gelmedi? diye sordu.

Liza ile Andrey'in isteğine uygun olarak Moskova'dan bir doğum doktorunun gönderilmesi için adam yollamışlardı; doktorun gelmesi her an bekleniyordu.

Mariya Bogdanovna:

---

1 Cesaret, meleğim!

2 Hayır bu mideden... Onlara mideden olduğunu söyleyin.

3 Ah! Tanrım! Tanrım!

– Ziyanı yok prenses, üzülmeyin! dedi. Doktorsuz da her şey yolunda gider.

Beş dakika sonra, prenses, odasından dışarıda ağır bir şeyi taşıdıklarını işitti. Kapıdan başını uzattı: Uşaklar nedense Prens Andrey'in çalışma odasında bulunan deri kaplı divanı yatak odasına götürüyorlardı. Divanı taşıyan adamların yüzünde törendeymiş gibi ağırbaşlı, sakin bir anlatım vardı.

Prenses Mariya odasında tek başına oturuyor, evin içindeki seslere kulak kabartıyor, arada bir odasının önünden birileri geçince kapıyı açıp koridorda olup bitenleri görmeye çalışıyordu. Birkaç kadın, sessiz adımlarla ya küçük prensesin odasına giriyor ya oradan geliyor ve başlarını çevirip Prenses Mariya'ya baktıktan sonra hemen arkalarını dönüyorlardı. Prenses olup bitenleri sormaya cesaret edemiyor, kapıyı kapıyor, gene odasına dönüp ya koltuğuna oturuyor ya dua kitabını eline alıyor ya da dua yerine gidip diz çöküyordu. Derin bir üzüntü ve şaşkınlıkla duanın, içindeki heyecanı yatıştırmadığını fark ediyordu. Birden odasının kapısı yavaşça açıldı, eşikte başını mendille bağlamış olan ihtiyar dadı Praskovya Savişna göründü. Oysa dadı, prens yasak edeli beri, Prenses Mariya'nın odasına hiç girmez olmuştu. Dadı içini çekerek:

– Senin yanında oturmaya geldim Maşenka, dedi. Hem de, "Prensesin nikâh mumlarını tasvirlerin önüne dikip yakayım," dedim, yavrum.

– Ah, geldiğine o kadar sevindim ki, dadı!

– Tanrı insanlara acır, evladım.

Dadı tasvirlerin bulunduğu köşenin önünde altın tellerle sarılı mumları yaktı, sonra kapının yanında oturup çorap örmeye koyuldu. Prenses de bir kitap alıp okumaya başladı. Yalnız ayak sesleri ya da konuşmalar duyulduğunda, prenses korkuyla, soru sorar gibi, dadı ise sakin sakin birbirlerine bakıyorlardı. Prenses Mariya'nın kendi odasında otururken duyduğu hisler, sanki evin her köşesine bulaşmıştı; herkes aynı duygu içindeydi. İnanışa göre, doğum yapan kadının acılarını ne kadar az insan bilirse kendisi o kadar az acı çekerdi; bu yüzden herkes hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranmaya çalışıyordu. Hiç kimse bundan söz etmiyordu, ama herkeste prensin evinde bir kural haline gelmiş ciddilikten ve ter-

biyeli insanlara özgü saygıdan başka, hepsini birleştiren bir üzüntü, bir şefkat, o anda olup biten anlaşılmaz yüce olayı kavramaktan doğan bir yumuşaklık seziliyordu.

Kadınların bulunduğu bölümde gülüşmeler duyulmuyordu. Uşakların odasında herkes oturuyor, susuyordu. Sanki bir şey hazırlanıyordu. Avluda meşaleler, mumlar yanıyor ve kimse uyumuyordu. İhtiyar prens topuklarına basa basa çalışma odasında dolaşıp duruyordu. Bir ara Tihon'u Mariya Bogdanovya'ya, "Durum nasıl?" diye sormaya gönderdi.

– "Prens, durum nasıl diye soruyor," diyeceksin yalnız. Sonra gel, kadın ne söylerse bana haber ver.

Mariya Bogdanovna, prensin gönderdiği adama anlamlı bir tavırla baktı:

– Prense, doğum sancısı başladı, dersin.

Tihon geri dönüp prense durumu bildirdi. Prens, "Peki," diyerek çalışma odasının kapısını kapadı ve Tihon bir daha o odadan hiçbir ses duymadı.

Kısa bir süre sonra, Tihon mumları düzeltecekmiş gibi tekrar çalışma odasına girdi. Prensin divanın üzerinde yattığını görünce yüzüne baktı. Prensin yüzünde büyük bir üzüntü vardı. Tihon başını salladı, hiçbir şey söylemeden ona yaklaştı, prensi omuzundan öptü, sonra mumları düzeltmeden, oraya niçin geldiğini de söylemeden dışarı çıktı. Dünyanın en esrarengiz, en önemli ve büyük olayı devam ediyordu. Akşam bitmiş, gece gelmişti. Kavranılması imkânsız gizli bekleyiş heyecanı, o yürek yumuşaklığı azalmadı, aksine gittikçe arttı: Hiç kimsenin gözüne uyku girmiyordu.

Öyle bir mart gecesiydi ki sanki kış kendi sözünü geçirmek istiyor ve öfkeli bir çırpınış içinde son karı, son tipiyi yağdırıyordu. Moskova'dan gelecek olan ve her an gelmesi beklenen Alman doktor için ana yola yedek bir araba gönderilmiş, ayrıca köy yolunun ayrıldığı dönemece, onu çukurların, tümseklerin etrafından dolaştırarak getirmek için ellerinde fenerlerle insanlar çıkarılmıştı.

Prenses Mariya, çoktandır elindeki kitabı bırakmıştı: Hiç konuşmadan oturuyor, ışıklı gözleriyle dadısının en küçük bir noktasını bile bildiği buruşuk yüzünü seyrediyordu. Başındaki örtünün

altından görünen bir tutam ak saçına, çenesinin altında küçük bir torba gibi sarkan derisine bakıyordu.

Dadı Savişna, elinde çorapla, kendi söylediğini duymadan, hatta anlamadan, alçak sesle, yüzlerce kez anlattığı bir şeyi tekrarlıyordu; bu ölen prensesin Kşinev'de Moldavyalı bir köylü kadının yardımıyla Prenses Mariya'yı dünyaya getirişiydi:

– Tanrı yardım eder, hiçbir doktora lüzum kalmaz!

Birden şiddetle esen rüzgâr odanın pencerelerinden birinin çengelleri takılı olarak aralık bırakılan kanadına çarptı (prensin emriyle her odada pencerelerden birinin kanadı çengelleri takılarak açık bırakılıyordu) ve iyice kapanmamış sürgüyü iterek kumaş perdeyi dalgalandırmaya başladı. İçeriye soğuk, karlı bir hava girdi, mumu söndürdü. Prenses Mariya ürperdi; dadı, elindeki çorabı bırakarak pencereye yaklaştı, dışarı sarktı, açılmış olan kanadı yakalamaya çalıştı. Soğuk rüzgâr, başındaki örtünün ucunu dalgalandırıyor, altından çıkan beyaz saç örgüleriyle oynuyordu. Dadı kanadı tutup onu kapamadan:

– Prensesim, yavrum, Preşpekt'ten biri geliyor! dedi. Ellerinde fenerler var, herhalde doktordur...

Prenses Mariya:

– Ah, Allahım! Çok şükür! diye söylendi. Gidip onu karşılamalı; Rusça bilmiyor...

Prenses Mariya üzerine bir atkı aldı, koşarak arabayla gelenleri karşılamaya gitti. Ön odadan geçerken büyük kapının önünde bir arabanın durduğunu, çevresinde de fenerlerin yandığını pencereden görmüştü. Dışarı çıkıp merdiven başında durdu. Trabzanın kenarındaki küçük sütunun üzerinde isli bir mum vardı, eriyen damlaları rüzgârda savruluyordu. Uşak Philippe elinde başka bir mum, yüzünde bir ürkeklik anlatımıyla daha aşağıda merdivenin alt salonluğunda duruyordu. Daha altta, merdivenin kıvrıldığı yerde, yumuşak kışlık çizmeler giymiş birinin ayak sesleri duyuluyordu. Prenses Mariya, çok iyi tanıdığı bir sesin bir şeyler söylediğini duyar gibi oldu.

Aynı ses:

– Tanrı'ya şükür! dedi. Ya babam?

Kapıcı Demyan'ın sesi karşılık verdi:

– Yattılar efendim.

Anlaşılan Demyan aşağı inmişti bile. Sonra öbür ses yine bir şeyler söyledi. Demyan gene karşılık verdi ve kışlık çizmeler giymiş adamın ayak sesleri yukarıdan görülmeyen merdivenin kıvrımlı kısmından, daha hızlı yaklaşmaya başladı. Prenses Mariya, "Bu Andrey olacak," diye düşündü. "Ama olamaz! Böyle bir şey çok olağanüstü olurdu!"

Daha bunu düşündüğü anda, uşağın elinde mumla durduğu sahanlıkta, önce Prens Andrey'in yüzü, sonra da yakası karla dolmuş kürklü bir paltoyla bütün vücudu göründü. Evet, gelen Andrey'di. Ama solgun ve sararmıştı. Yüzü değişmiş, şaşılacak kadar yumuşamıştı, endişeli bir hali vardı. Merdivenin üst başına çıktı, kız kardeşini kucakladı:

– Mektubumu almadınız mı? diye sordu, karşılık beklemeden (zaten beklemiş olsaydı bile karşılık alamayacaktı, çünkü prenses konuşamayacaktı) tekrar aşağı indi, sonra doğum doktoruyla birlikte tekrar hızlı adımlarla yukarı çıkıp kız kardeşine bir kez daha sarıldı. Doktor, peşinden geliyordu (Andrey onunla son konaklama yerinde karşılaşmıştı). Genç adam:

– Şu kadere bak! diyordu. Mâşâ, sevgili kardeşim!

Sırtından kürk paltosunu, ayaklarından çizmelerini çıkardı, prensesin dairesine gitti.

IX

Küçük prenses, yastıkların üzerinde yatıyordu, başında beyaz bir başlık vardı (ağrısı biraz önce dinmişti). Siyah saçları, ateş gibi yanan terli yanaklarının yanından, kıvrıla büküle örgü halinde aşağı sarkmıştı. Üst dudağının yukarısında siyah küçük tüycükler bulunan o güzel küçük ağzı aralıktı; genç kadın sevinçle gülümsüyordu. Prens Andrey, odaya girdi, onun karşısında, genç kadının yattığı divanın ayak ucunda durdu. Çocukça bir ürkeklikle ve heyecan içinde bakan gözler bir an için Prens Andrey'e çevrildi; ama ifadesi değişmemişti. Sanki genç kadın bakışıyla, "Ben hepinizi seviyorum, ben kimseye kötülük etmedim, neden acı çekiyorum? Bana yardım edin," der gibiydi. Kocasını görüyordu, ama o sırada onun böyle karşısına çıkmasının ne anlama geldiğini kavraya-

mıyordu. Prens Andrey divanın öbür tarafından dolaşıp onu alnından öptü.

– Canım benim! dedi.

Bu sözü ona daha önce hiç söylememişti.

– Tanrı insanlara acır...

Genç kadın soru sorar gibi, çocukça bir darılışla kocasına baktı. Gözleri, "Senden yardım bekliyordum, ama hiçbir şey, hiçbir şey göremedim, sen de ötekiler gibisin!" diyordu. Kocasının gelmesine şaşırmamıştı; geldiğini anlamamıştı. Onun gelişi, çektiği acılarla, bu acıların hafifletilmesiyle hiçbir ilişkisi olmayan bir şeydi. Sancılar tekrar başladı ve Mariya Bogdanovna, Prens Andrey'e odadan çıkmasının daha iyi olacağını söyledi.

Doğum doktoru odaya girdi. Prens Andrey dışarı çıktı ve orada Prenses Mariya ile karşılaşınca, tekrar yanına yaklaştı. Fısıldayarak konuşmaya başladılar, ama konuşmaları her an kesiliyordu. Bekliyor ve kulak kabartıyorlardı. Prenses Mariya:

– *Allez, mon ami!*[1] dedi.

Prens Andrey, tekrar karısının dairesine girdi ve yan odada oturup beklemeye başladı. Prensesin odasından yüzünde korkuyla bir kadın çıktı; Prens Andrey'i görünce şaşırdı, ne yapacağını bilemedi. Prens Andrey elleriyle yüzünü kapadı, birkaç dakika öyle oturdu. Kapının öbür tarafından zavallı, çaresiz kalmış bir hayvanın ulumasını andıran sesler geliyordu. Prens Andrey yerinden kalktı, kapıya yaklaştı, onu açmak istedi. Biri kapıyı içeriden tutuyordu. Korkulu bir ses içeriden:

– Olmaz, olmaz! diye söylendi.

Prens Andrey, odada dolaşmaya başladı. Bağırışlar susmuştu, birkaç saniye daha geçti. Birden yandaki odadan korkunç bir çığlık duyuldu... Bu onun bağırışı olamazdı... O böyle bağıramazdı ki... Prens Andrey, kapıya koştu; çığlık kesilmişti, ama hemen arkasından bir başka bağırış, bir çocuğun bağırışı duyuldu.

İlk anda Prens Andrey, "Oraya ne diye çocuk getirdiler?" diye düşündü. "Çocuk mu? Hangi çocuk? Neden bir çocuk var orada? Yoksa bir çocuk mu doğdu?"

Sonra, birden o bağırışın sevinçli anlamını kavradı, gözyaşların-

1 Gidin, dostum!

dan boğulur gibi oldu, iki dirseğini de pencerenin kenarına dayayarak çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Kapı açıldı; odadan doktor çıktı. Kollarını sıvamıştı. Sırtında ceketi yoktu, sapsarıydı ve çenesi titriyordu. Prens Andrey, ona bir şey söyleyecek oldu. Ama doktor şaşkınlıkla onun yüzüne baktı ve bir tek söz söylemeden yanından geçip gitti. İçeriden koşarak bir kadın çıktı; Prens Andrey'i görünce eşikte durakladı. Prens Andrey, karısının odasına girdi.

Küçük prenses, kocasının kendisini daha birkaç dakika önce gördüğü durumda ölü yatıyordu; gözleri aynı noktaya dikildiği, yanakları da sarardığı halde, üst dudağının yukarısında küçük siyah tüyler bulunan, o çekingen güzel çocuksu yüzünde aynı anlam vardı. O sevimli, o zavallı ama ölü yüzü sanki, "Ben hepinizi seviyordum, hiç kimseye kötülük etmedim, bana ne yaptınız böyle. Ah!.. Ne yaptınız bana böyle?" diyor gibiydi. Odanın köşesinde Mariya Bogdanovna'nın titreyen beyaz ellerinde kırmızı, küçücük bir şey hafif bir hırıltı çıkardı, sonra viyakladı.

İki saat sonra, Prens Andrey sessiz adımlarla babasının çalışma odasına gitti. İhtiyar adam, her şeyi öğrenmişti. Kapının hemen arkasında duruyordu. Kapı açılır açılmaz hiç konuşmadan o ihtiyarlamış, kuru elleriyle kıskaç gibi oğlunun boynuna sarıldı ve bir çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Üç gün sonra küçük prensesin cenaze töreni yapıldı. Prens Andrey, tabutun konulduğu yerin yan tarafındaki basamaklardan yukarı çıktı. Tabutun içinde, prensesin gözleri kapalı olan yüzünde gene aynı anlam vardı: "Ah, bana ne yaptınız?" diyor gibiydi. Prens Andrey, ruhunda bir şeyin koptuğunu, artık düzeltemeyeceği ve hiçbir zaman unutamayacağı bir suç işlemiş olduğunu hissetti. Bir türlü ağlamıyordu. İhtiyar adam da basamaktan yukarı çıktı, küçük prensesin öbür elinin üstünde, havadaymış gibi sakin duran balmumu rengindeki küçük elini öptü. Genç kadının yüzü ona da, "Ah, bana bunu niçin yaptınız?" diyordu. İhtiyar adam onun yüzündeki bu ifadeyi görünce öfkeyle arkasını döndü...

Beş gün daha geçtikten sonra, küçük Prens Nikolay Andreyiç'i vaftiz ettiler. Papaz, küçük bir kaz tüyü ile bebeğin buruşuk kırmızı

avuçlarına ve ayaklarının altına yağ sürerken dadı kundağın bezlerini çenesiyle bastırıyordu.

Çocuğun vaftiz babası olan dedesi, onu düşürmekten korka korka, ikide bir irkilerek yavruyu yer yer göçmüş teneke vaftiz teknesinin çevresinde dolaştırdı, sonra onu vaftiz annesi Prenses Mariya'ya verdi. Prens Andrey, çocuğu suya düşürüp boğulmasına sebep olurlar diye korku içinde öbür odada oturuyor, kutsal törenin bitmesini bekliyordu. Dadı çocuğu getirince Andrey sevinçle ona baktı. Dadı, çocuğun bir tutam saçını yapıştırdıkları küçük balmumu parçasının vaftiz leğenine atılınca, batmayıp yüzmeye başladığını söyledi. Bunun üzerine Andrey memnun memnun başını salladı.

X

Rostov'un Dolohov'la Bezuhov'un yaptıkları düelloya karışması, ihtiyar kontun çabalarıyla örtbas edilmiş ve Rostov beklediği gibi rütbesi indirilecek yerde, Moskova genel valisinin yaverliğine atanmıştı. Bu yüzden ailesiyle birlikte köye gidememiş, yeni görevinin başında bütün yazı Moskova'da geçirmek zorunda kalmıştı. Dolohov iyileşmiş ve Rostov bu arada onunla çok iyi dost olmuştu. Dolohov yaralıyken onu tutkuya varan bir şefkatle seven annesinin evinde yatıyordu.

Rostov'u, Fedya ile arkadaşlığından ötürü sevmeye başlayan ihtiyar Marya İvanovna onu oğlu için sık sık:

– Ya! Kontum, işte böyle! Bugünkü ahlaksız dünyamızın çekemeyeceği kadar soylu, temiz yüreklidir o, diyordu. İyiliği kimse sevmez, iyilik herkesin gözüne batar! Şimdi söyleyin Allah aşkına kont, Bezuhov'un bu yaptığı doğru bir şey mi? Fedya ise yaradılıştan temiz yürekli olduğu için onu seviyordu. Şimdi bile onun için asla kötü bir söz etmez. Petersburg'da hani komisere şaka olsun diye bir şeyler yapmışlardı da... O zaman ikisi birlikte o işi yapmışlardı, değil mi? Ama ne oldu? Bezuhov'a bir şey yapmadılar. Her şeyi Fedya yüklendi! Neler neler çekmedi! Gerçi rütbesini geri verdiler, ama vermezlik edebilirler miydi? Bence, orada onun gibi kahramanlar, onun gibi yiğit vatan evlatları pek fazla değildi. Şimdi bu düello ne oluyor? Bu insanlarda duygu, şeref diye bir şey var mı? Onu, ailesinin tek oğlu

olduğunu bile bile düelloya çağırıp böyle tam karşıdan ateş etmek! İyi ki Tanrı bize acıdı. Hem niye yaptı bunu sanki? Hem günümüzde gönül macerası yaşamayan var mı? Anlıyorum ama madem kıskançtı, daha önce hissettirmeliydi. Oysa bu iş, tam bir yıl devam etti. Ne vardı? Fedya'nın ona borcu var diye dövüşmeyeceğini sanarak düelloya davet etmiş! Ne alçaklık! Ne adilik! Biliyorum ki siz Fedya'nın nasıl insan olduğunu anladınız kont. Onun için ben de sizi, inanın bana, bütün kalbimle seviyorum. Onu pek az insan anlar. Öyle yüce, öyle melek ruhludur ki!

Dolohov'un kendisi de nekahat döneminde, Rostov'a, ondan hiç beklenmeyecek sözler söylüyordu:

– Beni kötü insan sayıyorlar, biliyorum, diyordu. Varsın saysınlar. Ben sevdiklerimden başka hiç kimseyle ilgilenmek istemiyorum; ama sevdiğimi öyle bir severim ki onun için hayatımı feda ederim. Geri kalanları ise... Yoluma çıkıp da bana engel olurlarsa hepsini ezerim!

Benim çok sevdiğim, eşi bulunmaz bir annem, iki üç de dostum var. Bu arada sen de varsın. Geri kalanlara, ancak bana yararlı ya da zararlı oldukları ölçüde önem veririm. Hemen hemen hepsi de zararlıdır. Özellikle kadınlar! Evet, aziz dostum! Erkekler arasında gerçekten insanı seven, yüce duyguları olan soylu kişilere rastlamışımdır; ama kadınların arasında ister kontes olsun, ister hizmetçi, daha satılık mal olmayanına rastlamadım.. Şimdiye kadar kadında aradığım o günahsız temizliği, o vefalı bağlılığı bulamadım. Öyle bir kadın bulsaydım uğrunda hayatımı verirdim. Bunlar ise...

Eliyle kadınları ne kadar küçük gördüğünü gösteren bir işaret yaptı.

– Hem bana inanıyor musun? Hâlâ hayatıma değer veriyorsam tek böyle melek gibi bir varlığa, beni yeni bir hayata kavuşturacak, beni tertemiz bir insan haline getirecek, beni yükseltecek bir varlığa rastlayacağımı ümit ettiğim içindir. Ama sen bunları anlamazsın!

Arkadaşının etkisi altında bulunan Rostov:

– Hayır, çok iyi anlıyorum! diye karşılık verdi.

Sonbaharda Rostov ailesi Moskova'ya döndü. Kışın başında Denisov da dönüp Rostovlarda misafir kaldı. Nikolay Rostov'un Mos-

kova'da geçirdiği 1806 kışının bu ilk ayları, hem kendisi hem de bütün ailesi için en mutlu, en neşeli zamanlardan biri oldu. Nikolay, babasının evine birçok genci çekmişti. Vera, on dokuzunda bir güzeldi; Sonya yeni açılmaya yüz tutmuş bir tomurcuk güzelliğinde on altı yaşında bir kızdı, Nataşa ise daha yarı genç kız, yarı çocuktu; bazen çocuk gibi insanı güldürüyor, bazen de bir genç kız gibi karşısındakileri büyülüyordu.

Rostovların evinde, çok canayakın, filiz gibi kızların bulunduğu bütün ailelerde olduğu gibi, kendine özgü, romantik bir aşk havası doğmuştu. Eve gelen her genç, bu duygulu, her zaman bir şeye (herhalde kendi mutluluklarına) gülümseyen genç kızların yüzüne, koşuşmalarına bakıp o birbirini tutmayan ama herkese aynı şefkatle yönelen, bekleyişle, ümitle dolu cıvıltılarını, birbiriyle ilişkisi olmayan gürültülerini, bazen şarkı söyleyişlerini bazen de bir şey çalışmalarını dinlerken aynı duyguyu, Rostovların evindeki genç kızların da içinde uyanmış olan o sevgiye hazır oluş, mutluluğu bekleyiş duygusunu duymaktan kendini alamıyordu.

Rostov'un eve ilk getirdiği gençler arasında, evde Nataşa dışında herkesin hoşlandığı Dolohov vardı. Nataşa, Dolohov'un yüzünden az kalsın ağabeyiyle kavga edecekti. O kötü bir insandır, diyor, düelloda Piyer'in haklı, Dolohov'un suçlu olduğunu söyleyip duruyordu. Kendi sözünü kabul ettirmek isteğiyle:

– Ben onu, bunu anlamam! diye inatla bağırıyordu. O kötü kalpli duygusuz adamın biri! Senin Denisov'u seviyorum ya işte! Bak, o da çapkın falan ama gene de seviyorum onu. Demek ki kimin ne olduğunu anlıyorum. Sana şunu anlatamıyorum: Onda her şey önceden tasarlanmış... Bense bunu sevmem, Denisov'a gelince...

Nikolay, Dolohov'la kıyaslanınca Denisov'un önemsiz biri olduğunu ima eder gibi:

– Canım Denisov başka... diye karşılık veriyordu. Dolohov'un nasıl bir ruh taşıdığını anlamak gerekir. Onu annesinin yanındayken bir görsen. Öyle bir kalbi var ki onun!

– Artık orasını bilmem. Ama onun yanında huzurum kaçıyor. Hem onun Sonya'ya âşık olduğunu biliyor musun?

– Neler saçmalıyorsun?

– Bunu kesin olarak biliyorum. Bak, görürsün...

Nataşa'nın tahmini doğru çıkıyordu. Kadınların çevresinde bulunmaktan hoşlanmayan Dolohov, sık sık onların evine gitmeye başlamıştı; oraya kimin için geldiği kısa bir süre içinde (gerçi bunu kimse söylemiyordu ama) karara bağlandı: Dolohov, Sonya için geliyordu. Sonya da hiçbir zaman açıklamaya cesaret edemeyeceği halde, bunu biliyor ve Dolohov gelir gelmez gelincik gibi al al oluveriyordu.

Dolohov Rostovlarda sık sık yemek yiyor, onların gittiği hiçbir temsili kaçırmıyor, İogel'in *adolescentes*[1] için verdiği balolara da gidiyordu; Rostovlar bu balolara her zaman giderlerdi. Dolohov, herkesten çok Sonya'ya karşı ilgi gösteriyor, ona öyle bir bakıyordu ki yalnız hiç boya sürünmeyen Sonya değil, yaşlı kontes bile, hatta Nataşa da bu bakışı görünce kızıyorlardı. Bu kuvvetli, garip adamın başkasını seven o zarif, esmer genç kızın etkisi altında olduğu ve bu etkiye karşı koyamadığı belliydi.

Rostov, Dolohov ile Sonya arasında bir şeyler geçtiğini anlıyordu, ama bu yeni ilişkilerin mahiyetini kestiremiyordu. Sonya ile Nataşa için, "Hep de birine âşıktırlar," diye düşünüyordu. Ama artık Sonya ile Dolohov'un yanında kendisini eskisi kadar serbest hissetmiyordu; bu yüzden eve gittikçe daha az gelmeye başladı.

1806 sonbaharının başında, herkes yine Napolyon'la yapılacak savaştan söz etmeye başlamıştı; bu konuda geçen yıldan daha fazla heyecan gösteriyorlardı. Muvazzaf orduya binde on, milise de binde dokuz asker çağrılması kararlaştırılmıştı. Her yerde Bonapart ile ilgili her şeye lanetler yağdırılıyor, Moskova'da yakında başlayacak olan savaştan başka hiçbir söz edilmiyordu. Savaş için yapılan hazırlıklar Rostov ailesini, sadece Nikoluşka'nın ne olursa olsun Moskova'da kalmak istememesi, Denisov'un işinin bitmesini beklemesi ve yortudan sonra onunla birlikte alaya dönmeye karar vermesi bakımından ilgilendiriyordu. Yaklaşan ayrılık Nikolay'ın eğlenmesine engel olmuyordu, aksine onu daha da çok eğlenmeye sürüklüyordu. Zamanın büyük kısmını evin dışında, ziyafetlerde, gece toplantılarında, balolarda geçiriyordu.

---

1 Ergen yaştaki kızlar.

XI

Nikolay, Noel bayramının üçüncü günü öğle yemeğini evde yiyordu. Bu, son zamanlarda seyrek yaptığı bir şeydi. Aslında yemek, bir veda ziyafetiydi. Zira Denisov, haçın suya atılmasından hemen sonra alaya dönecekti. Yemekte on iki kişi kadar vardı; aralarında Dolohov ile Denisov da bulunuyordu.

Rostovların evindeki romantik aşk havası, hiç o bayram günlerinde olduğu kadar kuvvetle hissedilmemişti. Evdeki bu hava sanki herkese, "Mutluluk anlarını yakala, kendini zorla sevdir, âşık ol! Dünyada gerçek olan yalnız budur, bundan ötesi bunun gerisi saçma! Bizler de burada yalnız bununla uğraşıyoruz!" diyordu.

Nikolay, her zamanki gibi iki çift atı bitkin düşene kadar dolaşmasına rağmen gitmek isteği ve çağrıldığı her yere gitmeye vakit bulamadan tam sofraya oturulacağı sırada eve gelmişti. İçeriye girer girmez, evdeki o romantik aşk havasında bir gerginlik hissetti, orada bulunan bazı kimselerde de garip bir huzursuzluk sezdi. Özellikle Sonya, Dolohov, ihtiyar kontes ve biraz da Nataşa heyecanlıydılar. Nikolay, yemekten önce Sonya ile Dolohov arasında bir şeylerin geçtiğini anladı, kendine has inceliğiyle, yemek boyunca her ikisine karşı da büyük bir şefkat göstererek, onları en küçük bir sözle kırmamaya dikkat etti. Bayramın üçüncü günü olan o günün gecesi, İogel'in (dans öğretmeninin adı buydu.) bayramlarda bütün erkek ve kız öğrencileri için verdiği balolardan biri vardı. Nataşa ağabeyine:

– Nikolenka, sen İogel'e gidecek misin? Ne olursun gel! Senin gelmeni özellikle rica etti. Vasiliy Dimitriç (bu, Denisov'du) de geliyor.

Rostovların evinde şakadan Nataşa'nın şövalyesi rolünü üzerine almış olan Denisov:

– Kontesin emği olsun da ben gitmeyeyim, hiç oluğ mu? O emğedeğse *pas de châle*[1] bile yapmaya hazığım.

Nikolay:

– Yetişirsem gelirim! Arharovlara söz verdim, onların bu gece toplantısı var! dedi, Dolohov'a dönerek:

1 Şal dansı.

– Ya sen? diye sordu.

Sorar sormaz da bunu sormaması gerektiğini hissetti. Dolohov yan gözle Sonya'ya baktıktan sonra soğuk, öfkeli bir tavırla:

– Evet, belki gelirim... diye karşılık verdi, kaşlarını çatarak Nikolay'a tekrar kulüpteki ziyafette Piyer'e baktığı gibi baktı. Nikolay, "Bir şey var!" diye düşündü ve Dolohov yemekten hemen sonra gidince bu tahmininin doğru olduğuna büsbütün inanarak yanına Nataşa'yı çağırdı, olup bitenleri sordu. Nataşa koşarak yanına gelince zafer kazanmış gibi:

– Ben de seni arıyordum! dedi. Sana söylemiştim, ama sen hiç inanmak istemiyordun. Sonya'ya evlenme teklif etti!

Nikolay o günlerde Sonya ile çok az ilgilenmiş olsa da bunu duyduğunda, içinde bir şey kırılır gibi oldu. Dolohov, çeyizi olmayan annesiz babasız Sonya için iyi, hatta bazı bakımlardan parlak bir kısmetti. İhtiyar kontese ve sosyetedekilere göre, ona olumsuz bir karşılık vermek doğru değildi. Bu yüzden, Nikolay daha bunu işittiği anda, önce içinde Sonya'ya karşı bir öfke duydu. "Çok iyi olmuş, tabii artık verdiğimiz çocukça sözleri unutması, yapılan teklifi kabul etmesi gerekir," demeye hazırlanıyordu. Ama buna fırsat bulamadı. Nataşa:

– Düşün bir kere! diye gene söze başladı. Sonya kabul etmedi, kesinlikle reddetti.

Bir an sustu, sonra devam etti.

– Ona başkasını sevdiğini söyledi.

Nikolay, "Evet! Benim Sonya'cığım başka türlü davranamazdı!" diye düşündü.

– Annem ona ne kadar yalvardıysa da o gene de reddetti; zaten biliyorum, o bir kez bir şey söyledi mi artık bu sözü kolay kolay değiştirmez.

Nikolay darılır gibi:

– Demek annem ona yalvardı? dedi.

Nataşa:

– Evet, diye karşılık verdi. Sana bir şey söyleyeyim mi Nikolenka? Darılma; ama biliyorum ki onunla evlenmeyeceksin. Nedense kesin olarak biliyorum ki onu almayacaksın.

Nikolay:

– Haydi canım! Bunu hiç bilemezsin! dedi. Her neyse, onunla konuşmalıyım.

Sonra gülümsedi:

– Ama ne şeker kızdır bu Sonya! diye söylendi.

– Hem de ne şeker! Onu senin yanına göndereyim.

– Nataşa, ağabeyini öptü ve koşa koşa uzaklaştı. Bir dakika sonra, içeriye ürkek ürkek, şaşkın ve suçlu bir tavırla Sonya girdi. Nikolay yanına yaklaşarak elini öptü. Genç adamın bu seferki gelişinde ilk defa baş başa kalmış ve sevgilerinden söz etmeye fırsat bulmuşlardı. Nikolay önce çekingen bir tavırla:

– *Sonya!* dedi, sonra gittikçe daha çok cesaretlenerek devam etti, eğer parlak, aynı zamanda sizin için iyi olan bir kısmeti tepmek istiyorsanız o başka... Yalnız o çok iyi, soylu bir insandır... Benim arkadaşımdır.

Sonya sözünü kesti, aceleyle:

– Artık reddettim, dedi.

– Eğer bunu benim yüzümden yaptıysanız korkarım ki benim üzerimde...

Sonya gene sözünü kesti. Ona ürkek bir bakışla yalvarır gibi baktı.

– Bana bunu söylemeyin, Nikolay! dedi.

– Hayır, söylemeliyim. Belki de bu benim için bir *suffisance*'tır[1] ama ne olursa olsun, söylemem daha iyi olur. Eğer onu benim için reddettiyseniz size gerçeği olduğu gibi açıklamalıyım. Sanıyorum ki sizi herkesten fazla seviyorum...

Sonya kıpkırmızı oldu:

– Bu kadarı bana yeter.

– Hayır... Ben binlerce defa âşık olmuşumdur. Daha da âşık olurum. Gerçi size karşı duyduğum sevgi, güven ve arkadaşlık duygusunu başka hiç kimseye karşı duymuyorum, ama... Sonra, daha gencim. *Maman* böyle bir şey olmasını istemiyor. Sözün kısası size hiçbir konuda söz veremem. Bu yüzden rica ediyorum: Dolohov'un evlenme teklifini düşünün.

Arkadaşının soyadını zorlukla söylemişti.

– Bana bunları söylemeyin. Ben sizi bir kardeş olarak seviyorum,

1 Kendini beğenmişlik.

daima da seveceğim. Başka hiçbir şeye ihtiyacım yok.

Nikolay:

– Siz bir meleksiniz, ben size layık değilim... Yalnız sizi aldatmaktan korkuyorum, diyerek bir kez daha onun elini öptü.

XII

Moskova'nın en neşeli baloları İogel'de verilirdi. Bunu, yeni öğrendikleri figürleri yapan *adolescentes*'ı seyreden anneler de neredeyse bayılacak hale gelinceye kadar dans eden *adolescentes* da söylerdi; o balolara küçüklerin arasına lütfen katılıyorlarmış gibi bir düşünceyle gelen, ama orada en iyi eğlenceyi bulan yaşça daha büyük genç kızlarla erkekler de öyle derlerdi. O yıl, bu baloların sonucu iki evlenme olmuştu. İki sevimli genç kız olan Prenses Gorçakovalar kısmet bulmuş, evlenerek bu balolara daha da çok ün kazandırmışlardı. Bu baloların başlıca özelliği, bir ev sahibinin bulunmamasıydı: Burada, oradan oraya tüy gibi uçan, herkesin önünde sanatının kurallarına uygun bir şekilde ayaklarını birbirine vurarak selam veren ve bütün misafirlerinden ders başına ücret almış olan iyi yürekli İogel vardı; bir özellik de bu balolara yalnız ömürlerinde ilk kez uzun elbise giymiş, on üç ya da on dört yaşındaki genç kızlar gibi dans etmek, eğlenmek isteyenlerin gelmesiydi. Genç kızların pek azı dışında hepsi güzeldi ya da öyle görünüyorlardı. O kadar coşkun bir neşeyle gülümsüyor, gözleri öylesine pırıl pırıl parlıyordu ki. Bazen en iyi öğrencilerin (bunların arasında en iyisi olan Nataşa, zarif hareketleriyle göze çarpıyordu) *pas de châle* bile oynadıkları oluyordu; ama bu son baloda yalnız ekosez, anglez ve daha yeni moda olmaya başlayan mazurka gibi danslar ediliyordu. İogel, baloyu Bezuhov'un evindeki salonda veriyordu ve herkesin dediğine göre, çok güzel bir baloydu. Birçok güzel genç kız vardı. Rostovlar da en güzel genç kızlardandı. İkisi de o gece özellikle mutluluk ve neşe içindeydi. Dolohov'un evlenme teklifinden, bu teklifi reddedişinden ve Nikolay ile yaptığı konuşmadan gururlanan Sonya, daha evde, hizmetçi kızın örgülerini taramayı bitirmesine imkân vermeden fırıl fırıl dönmüştü. Şimdi baloda bütün varlığı coşkun bir sevinçle ışık saçıyor gibiydi.

Nataşa hem ilk kez uzun bir tuvalet giydiği hem de gerçek bir baloya ilk kez geldiği için en az Sonya kadar gurur duyuyor, daha da büyük bir mutluluk hissediyordu. İkisi de pembe kurdeleli beyaz muslin elbiseler giymişlerdi.

Nataşa daha baloya gelir gelmez âşık olmuştu. Özellikle bir kişiye âşık değildi; herkese âşıktı! Gözlerini kime çevirse, kime baksa o anda ona âşık oluyordu. İkide bir Sonya'ya koşarak yaklaşıyor:

– Ah! Ne güzel! deyip duruyordu.

Nikolay ile Denisov, salondan salona dolaşıyor, birer ağabey tavrıyla şefkatle dans edenlere bakıyorlardı. Denisov:

– Ne sevimli şey! Çok da güzel kız olacak! dedi.

– Kim?

Denisov:

– Kontes Nataşa! dedi. Bir an sustu, sonra gene, hem de ne güzel dans ediyoğ, o ne zağafet! diye söylendi.

– Sen kimden söz ediyorsun Allah aşkına?

Denisov öfkeyle:

– Kız kağdeşinden, kimden olacak! diye bağırdı.

Rostov alaylı alaylı güldü. Kısa boylu İogel, Nikolay'a yaklaştı:

– *Mon cher comte, vous êtes l'un de mes meilleurs écoliers, il faut que vous dansiez. Voyez combien de jolies demoiselles*,[1] dedi ve aynı rica ile eski öğrencisi Denisov'a döndü:

Denisov:

– *Non, mon cher, je ferai tapisserie*,[2] dedi. Sanki değslerinizde ne kadağ beceğiksiz olduğumu hatığlamıyor musunuz?

İogel aceleyle, onu bu konuda teselli etti:

– Yok canım! Hayır, yalnız biraz dikkatsizdiniz. O kadar! Ama istidadınız vardı. Evet, istidadınız vardı.

Son moda mazurkayı çalmaya başladılar. Nikolay, İogel'i kıramazdı. Bu yüzden Sonya'yı dansa kaldırdı. Denisov, yaşlı kadınların yanına oturdu, kılıcına dayanarak ayağıyla tempo tuta tuta neşeyle ihtiyar hanımlara bir şeyler anlatıyor, onları güldürüyor, dans eden gençlere bakıyordu. En önde İogel gururlandığı ve

1 Sevgili kontum, benim en iyi öğrencilerimdensiniz, dans etmeniz gerekir. Bakın burada ne güzel genç kızlar var.

2 Hayır azizim, ben dans etmeyeceğim, seyredeceğim.

en iyi öğrencisi saydığı Nataşa ile dans ediyordu. Önce kendisi ince ayakkabı geçirdiği küçük ayaklarını sık sık hareket ettirerek uçar gibi salondan geçti, peşinden çekingen bir tavırla ama figürleri dikkatle yapmaya çalışan Nataşa geliyordu. Denisov gözlerini ondan ayırmıyor, kılıcıyla başkalarına dans bilmediğinden ötürü değil de dans etmek istemediği için oturduğunu belirtmek istiyormuş gibi tempo tutuyordu. Bir figürün ortasında, önünden geçen Rostov'u yanına çağırdı:

– Hiç de öyle değil işte! dedi. Sanki bu Leh mazuğkası mı yani? Ama gene de çok güzel dans ediyoğ...

Denisov'un Polonya'da bile, leh mazurkasıyla ün saldığını bilen Nikolay koşarak Nataşa'ya yaklaştı:

– Git, Denisov'u dansa kaldır! Öyle dans eder ki müthiş! dedi.

Nataşa incecik iskarpinler bulunan ayaklarını hızlı hızlı hareket ettirerek salonu boydan boya utangaç bir tavırla tek başına geçti. Denisov'un oturduğu köşeye koştu. Herkesin kendisine baktığını ve beklediğini biliyordu. Nikolay bulunduğu yerden Denisov ile Nataşa'nın gülümseyerek tartıştıklarını, Denisov'un olumsuz karşılık verdiğini ama gene de sevinçle gülümsediğini görüyordu. Koşarak o tarafa gitti. Nataşa:

– Çok rica ederim, Vasiliy Dimitriç, diyordu. Haydi gidelim, çok rica ederim.

Denisov:

– Hiç oluğ mu? Bağışlayın beni kontes, diye karşılık veriyordu.

Nikolay:

– Haydi, dedi, yeter Vasya!

Denisov şakayla cevap verdi:

– Tekiğ kedi gibi kandığıyoğ!

Nataşa:

– Bütün gece size şarkı söylerim, dedi.

Denisov, kılıcını tutan kemeri çözdü:

– Küçük büyücü, bana istediğini yaptığıyoğ.

İskemlenin arkasından çıktı, damının elini sımsıkı tuttu. Başını yukarı kaldırdı. Tempoyu bekleyerek bir ayağını yana doğru açtı. At sırtında ya da mazurka oynarken Denisov'un kısa boylu olduğu göze çarpmazdı. Yiğit ve genç görünüyor, kendisini de öyle his-

sediyordu. Tempoyu bekledikten sonra şakacı bir tavırla meydan okuyormuş gibi yan yan damına baktı, birden bir ayağını yere vurdu, top gibi yaylanarak yerinden fırladı, damını da peşinden sürükleyerek ortada çember halinde duranların önünden uçarcasına geçti. Salonun yarısına kadar, sessizce tek ayağının üzerinde kaydı; sanki önünde duran iskemleleri görmüyor, onların üzerine gidiyordu. Sonra mahmuzlarını birbirine vurarak bacaklarını iki yana açtı, topuklarına basarak bir saniye durdu, mahmuzlarıyla etrafı çınlatırcasına hep aynı yere vurdu, hızla döndü, sol ayağını sağ ayağına çarparak çemberin içinde uçmaya devam etti. Nataşa onun ne yapacağını içinden gelen bir sezişle anlıyor, nasıl olduğunu kendisi de bilmeden peşinden giderek kendini ona bırakıyordu. Denisov, onu, bir sağ bir sol kolunda fırıl fırıl döndürüyor, bazen bir dizini yere vurup genç kızı çevresinde dolaştırıyor, sonra tekrar ayağa fırlayarak sanki hiç nefes almadan bütün odalardan geçmeye niyetliymiş gibi hızla ileriye atılıyordu; bazen gene duruyor ve gene bir dizini yere vuruyordu. Damını oturacağı yerin önünde fırıl fırıl döndürüp de karşısında mahmuzlarını şakırdatarak eğilince Nataşa ona diz kırmayı bile unuttu. Derin bir şaşkınlıkla gözlerini Denisov'a dikmişti, gülümseyerek sanki onu tanıyamıyormuş gibi bakıyordu.

– Bu ne böyle? dedi.

İogel bu mazurkayı asıl mazurka saymazdı, yine de herkes Denisov'un becerisine hayran olmuştu; durmadan onu dansa davet etmeye başladılar. İhtiyarlar ise gülümseyerek Polonya'dan ve eski iyi günlerden söz etmeye koyuldular. Denisov, mazurkadan kıpkırmızı olmuş bir halde, terini silerek Nataşa'nın yanına oturdu, balonun sonuna kadar yanından ayrılmadı.

XIII

Rostov, bundan sonraki iki gün Dolohov'u evlerinde göremedi, ona uğradığı zaman da kendisini bulamıyordu; üçüncü gün Dolohov'dan bir pusula geldi:

Bildiğin nedenlerden ötürü, artık evinize gelmek niyetinde olmadığım ve orduya döneceğim için, bu akşam arkadaşlarıma bir ayrılık ziyafeti veriyorum. İngiltere Oteli'ne gel.

Rostov, kararlaştırılan günün gecesi ailesi ve Denisov'la birlikte gittiği tiyatrodan çıkınca saat onda İngiltere Oteli'ne gitti. Onu hemen otelin o gece Dolohov'un kiraladığı en güzel dairesine götürdüler.

Dolohov'un iki mum arasında oturduğu masanın çevresinde, yirmi kişi kadar toplanmıştı. Masanın üzerinde altın ve kâğıt paralar vardı. Banko Dolohov'du. Rostov, Sonya'ya yaptığı tekliften ve olumsuz karşılık aldıktan sonra onu görmemişti, bu yüzden onunla karşılaşacaklarını düşündükçe karışık duygular içinde kalıyordu. Daha kapıda Dolohov'un aydınlık, soğuk bakışlarıyla karşılaştı; sanki çoktandır onu bekliyordu.

– Çoktandır görüşmedik, dedi. Geldiğin için teşekkür ederim. Şu kâğıtları dağıtmayı bitireyim hele... sonra korosuyla İlyuşka gelecek.

Rostov kızararak:

– Ben evine uğradım, dedi.

Dolohov bu sözüne karşılık vermeden:

– İstersen sen de oyna, dedi.

Rostov o anda bir gün Dolohov'la yaptığı garip bir konuşmayı hatırladı. "Yalnız budalalar şanslarına güvenerek kumar oynarlar," demişti.

Dolohov Rostov'un aklından geçen düşünceyi anlamış gibi:

– Yoksa benimle oynamaktan korkuyor musun? diyerek gülümsedi.

Rostov bu gülümsemenin altında gizlenen ruh halini sezdi: Dolohov kulüpteki o ziyafette olduğu gibi, genel olarak günlük hayatından bıkıp da onun akışını tuhaf ve çoğunlukla başkasına eziyet çektiren bir davranışla bozmak zorunluluğunu duyduğu zaman öyle olurdu.

Rostov bir huzursuzluk duydu, zihninde Dolohov'un sözüne karşı söyleyebileceği şakacı bir söz arıyor ama bulamıyordu. Zaten o bunu yapmaya fırsat bulamadan, Dolohov dik dik Rostov'un yüzüne bakarak, kelimelerinin üzerinde dura dura herkesin işitebileceği bir sesle:

– Hatırlar mısın? dedi. Seninle kumardan söz etmiştik... "Şansına güvenerek oynayan budaladır," demiştik; insan kazanacağını bilerek oynamalı! İşte ben bunu denemek istiyorum.

Rostov, "Şansını mı denemeli? Yoksa bilerek mi oynamalı?" diye düşündü.

Dolohov:

– Evet, sen oynama daha iyi! diyerek bandı koparılmış yeni iskambil destesini çıtırdattı:

– Banko, beyler!

Parayı öne doğru iterek iskambilleri dağıtmaya hazırlandı. Rostov yanına oturdu ve önce oyuna katılmadı. Dolohov arada bir ona bakıyordu:

– Oynamıyorsun ha? dedi.

O zaman garip bir şey oldu. Nikolay, bir iskambil almak ve üzerine önemsiz bir para koyarak oyuna başlamak zorunda olduğunu hissetti:

– Yanımda para yok, dedi.

– Ben sana kredi açarım.

Rostov kâğıdına beş ruble koydu ve kaybetti, tekrar koydu, gene kaybetti. Dolohov arka arkaya on defa Rostov'un elindeki kâğıdı vurdu, daha doğrusu on defa kazandı. Bir süre iskambilleri o dağıttı, sonra:

– Beyler paraları lütfen iskambillerin üzerine koyun, yoksa hesabımı şaşırabilirim, dedi.

Oyunculardan biri de bu bakımdan güvenilebilecek bir kimse olduğunu ümit ettiğini söyledi. Dolohov:

– Siz güvenebilirsiniz. Ama ben şaşırmaktan korkarım; rica ederim paraları kâğıtların üzerine koyun, diye karşılık verdi. Rostov'a döndü, sen sıkılma, seninle sonra hesaplaşırız.

Oyun devam ediyordu; uşak durmadan şampanya taşıyıp duruyordu. Rostov kaç el oynadıysa hepsini kaybetmiş, hesabına da sekiz yüz ruble yazılmıştı. Bir ara tek bir kâğıda sekiz yüz ruble yazdı, ama kendisine şampanya ikram ettikleri sırada, bundan vazgeçti ve gene her zamanki birimi, yirmi rubleyi yazmak istedi. Dolohov, Rostov'a bakmıyormuş gibi göründüğü halde:

– Bırak kalsın! dedi. Zararını daha çabuk çıkarırsın. Başkalarına hep veriyorum, senden ise boyuna alıyorum.

Sonra:

– Yoksa benden korkuyor musun? diye tekrarladı.

Rostov sözünü dinledi. Yazdığı sekiz yüz rubleyi olduğu gibi bıraktı ve yerden kaldırdığı köşesi yırtık bir kupa yedilisini sürdü. Sonradan bu kâğıdı çok iyi hatırlayacaktı. Kırık bir tebeşir parçasıyla kupa yedilisinin üstüne yuvarlak, düzgün sayılarla sekiz yüzü yazdı, kâğıdı ortaya koydu; kendisine ikram edilen ısınmış şampanya dolu bir kadehi dibine kadar içti. Dolohov'un sözlerine gülümsedi, sonra içi ürpere ürpere yedilinin çıkmasını bekleyerek onun iskambil destesini tutan ellerine bakmaya başladı.

Kupa yedilisinin kazanması ya da kaybetmesi, Rostov için büyük bir anlam taşıyordu. Bir hafta önce pazar günü Kont İlya Andreyiç oğluna iki bin ruble vermiş, o para sıkıntısından söz etmeyi hiç sevmeyen adam, oğluna bu paranın mayıs ayına kadar verebileceği son para olduğunu belirtmiş, bu yüzden Nikolay'ın daha tutumlu davranmasını rica etmişti. Nikolay, bunun kendisi için fazla bile olduğunu söylemiş, bahara kadar artık başka para almayacağına söz vermişti. Şimdi bu paradan bin iki yüz ruble kalmıştı. Bu bakımdan kupa yedilisi yalnız bin altı yüz rublenin kaybedilmesi demek değildi, aynı zamanda verilen söze ihanetti. Nikolay içi ürpererek Dolohov'un ellerine bakıyor, "Haydi, çabuk, bana o kâğıdı ver, hemen kasketi başıma geçirip eve gideyim; orada Denisov, Nataşa ve Sonya ile akşam yemeğini yiyeyim, bir daha da elime iskambil kâğıdı almam," diye düşünüyordu.

O anda evdeki yaşantısı, Petya'ya yaptığı şakalar, Sonya ile konuşmaları, Nataşa ile söylediği şarkılar, babasıyla oynadığı piket, hatta Povarskaya Sokağı'ndaki evde bulunan o rahat yatağı bile zihninde öylesine açık, belirli ve güzel bir şekilde canlandı ki bütün bunlar ona çoktan geçmişe gömülmüş, yitirilmiş, değeri bilinmemiş bir mutluluk olarak göründü. Saçma bir tesadüfün yediliyi önce sola değil, sağa düşürebileceğini ve böylece onu yeni anladığı, yepyeni bir ışık altında gördüğü mutluluktan ayırarak daha başından hiç geçmemiş belirsiz bir mutsuzluğun çamuruna batırabileceğini kabul edemiyordu. Bu olamazdı! Öyle düşündüğü halde, heyecandan nefesini tutarak Dolohov'un ellerinin hareket etmesini bekliyordu. Gömleğin kolu altından görünen o iri, kemikli, tüylü, kırmızımtrak eller, iskambil destesini masanın üzerine bırakarak uzatılan pipoyla bardağı aldı.

Dolohov:

– Demek benimle oynamaktan korkmuyorsun öyle mi? diye tekrarladı ve sanki eğlenceli bir hikâye anlatmak istiyormuş gibi iskambilleri bırakarak iskemlenin arkalığına dayandı, acele etmeden gülümseyerek anlatmaya başladı:

– Evet beyler, bana söylediklerine göre Moskova'da benim için, "Oyunda hile yapıyor," diyorlarmış. Onun için size öğüt veriyorum, karşımda dikkatli olun!

Rostov:

– Haydi dağıtsana! dedi.

Dolohov gülümsedi:

– Ah, Moskova'nın o dedikoducu kocakarıları yok mu! diyerek iskambilleri aldı.

Rostov, birden iki elini saçlarına götürerek az kalsın, "Ah!" diyerek bağıracaktı. Kendisine gerekli olan yedili, destenin en üstünde yukarıya çevrilmiş olarak duruyordu. Nikolay, ödeyebileceğinden de fazla para kaybetmişti. Dolohov yan gözle Rostov'a bakarak iskambilleri dağıtmaya devam etti:

– Sen fazla açılmasan iyi edersin, dedi.

XIV

Bir buçuk saat kadar sonra, oyuncuların çoğu kendi oyunlarına bir eğlence gözüyle bakıyorlardı. Bütün oyun yalnız Rostov'un elindeki kâğıtlar üzerinde toplanmıştı. Hesabına, bin altı yüz rublenin yerine, uzun bir dizi sayı yazılmıştı. Rostov bunları on bine kadar saymıştı ama şimdi kabaca toplamının on beş bine kadar çıktığını tahmin ediyordu.

Gerçekte yazılanlar yirmi bin rubleyi bile aşmıştı. Dolohov artık ne hikâye anlatıyor ne de anlatılanları dinliyordu; Rostov'un ellerinin her hareketini izliyor ve arada bir onun hesabına yazdığı sayılara kaçamak bir bakışla bakıyordu. Oyuna bu sayıların toplamı kırk üç bine yükselinceye kadar devam etmeye karar vermişti. Bu sayıyı Sonya ile kendi yaşının toplamı kırk üç ettiği için seçmişti. Rostov, başını iki eline dayamış olarak her yerine yazı yazıl-

mış, şarap lekeleri içinde kalmış, üzerine yığınlarla iskambil bırakılmış masanın başında oturuyordu. Zihni hep aynı ve ona işkence eden noktaya takılmıştı. Gömleğin kolu altından görünen o geniş kemikli, tüylü, kırmızımtrak eller... Kaderi o hem sevdiği hem de nefret ettiği ellerin arasındaydı...

Rostov, "Altı yüz ruble, as, iki misli, dokuzlu... artık zararımı çıkarmam imkânsız! Oysa evde ne kadar neşeliydim... Vale, ama hayır... Bu olamaz! Hem bana bunu neden yapıyor sanki?" diye düşünüyor, bir şeyler hatırlıyordu. Bazen ortaya büyük bir para koyuyor, ama Dolohov ortaya koyduğu kâğıdı kabul etmiyor, Rostov'un kaç paraya oynayacağını kendisi söylüyordu. Nikolay sözünü dinliyor ve Amsteten Köprüsü'ndeki muharebede yaptığı gibi içinden dua ediyor, bazen masanın altındaki yığınlarla ucu kıvrık iskambillerin arasından ilk eline aldığının sayısına bakıp o sayının kendisini kurtaracağını düşünüyor, bazen ceketinin üzerinde ne kadar şerit varsa onları sayıp aynı sayıdaki bir kâğıdın üzerine bütün kaybettiği paranın toplamı kadar para koymaya çalışıyor, arada yardım ister gibi başka oyunculara dönüp bakıyor, sonra gözlerini şimdi soğuk bir ifadesi olan Dolohov'un yüzüne çeviriyor, içinde olup bitenleri anlatmaya çalışıyordu.

Kendi kendine, "Bu kaybın benim için ne demek olduğunu biliyor," diye söyleniyordu. "Mahvolmamı isteyebilir mi? Benim arkadaşım değil miydi? Ben onu sevmiyor muydum? Ama onun bir suçu yok, şansı var, ne yapsın? Benim de suçum yok. Ben kötü bir şey yapmadım. Kimseyi öldürdüm mü? Kimseye hakaret ettim mi? Kimsenin kötülüğünü istedim mi? O halde bu korkunç felaket neden başıma geliyor? Hem bu iş ne zaman başladı? Daha kısa bir süre önce, bu masaya yaklaşırken yüz ruble kazanmayı ve anneme isim günü için şu kutuyu almayı, sonra da eve gitmeyi düşünmüştüm. O kadar mutlu, o kadar bağımsız, o kadar neşeliydim ki! Ama o zaman ne kadar mutlu olduğumu anlamıyormuşum. O mutluluk ne zaman bitti? Bu yeni, feci durum ne zaman başladı? Değişikliği belirten neydi? Hep böyle şu masada aynı şekilde oturuyor, aynı şekilde iskambilleri seçip onları sürüyor ve o geniş, kemikli, çevik ellere bakıyordum. Bu iş ne zaman oldu ve olan ne-

dir? Sağlık durumum iyi, kuvvetliyim, hiç değişmedim, hep aynı yerde oturuyorum. Hayır, bu imkânsız bir şey! Herhalde bütün bunlar hiçbir sonuca varmayacak."

Odanın içi sıcak olmadığı halde, Nikolay kıpkırmızıydı, ter içindeydi. Yüzünde de sakin görünmek istediği ama bunu yapmadığı için, korkunç, aynı zamanda zavallı bir ifade vardı.

Hesabın tutulması, o uğursuz kırk üç bin sayısına kadar devam etti. Rostov, biraz önce kendisine verilmiş olan üç bin rublenin iki mislini yazdığı kâğıdı sürmeye hazırlanıyordu. O sırada Dolohov iskambil destesini gürültüyle masanın üzerine indirip yan tarafa itti: Tebeşiri aldı, ucunu bastıra bastıra, sayıları açık açık yazarak Rostov'un hesabının toplamını yapmaya başladı.

– Yemek vakti geldi, yemek vakti! İşte çingeneler de geldi!

Gerçekten, içeriye soğuk havayla beraber esmer erkeklerle kadınlar giriyor, çingene şivesiyle aralarında bir şeyler konuşuyorlardı. Nikolay artık her şeyin bittiğini anlıyordu. Ama kayıtsız bir sesle sanki onu ilgilendiren şey, oyunun eğlenceli yönüymüş gibi:

– Ne o? Artık oynamayacak mısın? Oysa elimde öyle güzel bir kâğıt var ki! dedi.

Aynı anda, "Her şey bitti, mahvoldu! Geriye bir tek şey kalıyor: Kafama bir kurşun sıkmak!" diye düşünüyordu. Gene de neşeli bir sesle:

– Ne olur, bir kâğıtçık daha atalım, dedi.

Dolohov kırk üç bin sayısına varmak için gerekli olan yirmi bir sayısını işaret ederek:

– Olur, diye karşılık verdi ve hesabı bitirdi. Olur. Yirmi bir rublelik daha oynayalım.

İskambil destesini alıp kâğıtları dağıtmaya hazırlandı. Rostov söz dinler bir tavırla kâğıdın köşesini kıvırdı, daha önce yazdığı altı binin yerine dikkatle yirmi bir sayısını yazdı:

– Benim için hepsi bir, dedi. Yalnız merak ediyorum: Bu kâğıdımı vuracak mısın? Yoksa onluyu bana mı vereceksin?

Dolohov, kâğıtları ciddi ciddi dağıtmaya başladı. Ah, Rostov o anda gömleğin altından görünen kırımızımtırak, kısa parmaklı, tüylü ve kaderini elinde tutan ellerden ne kadar nefret ediyordu. Onlu ona geldi.

Dolohov:

– Hesabınız kırk üç bin, kont! diyerek gerine gerine masanın başından kalktı.

– İnsan uzun süre oturunca amma da yoruluyormuş!

Rostov:

– Evet, ben de yoruldum, dedi.

Dolohov, şaka etmesinin yakışık almayacağını hatırlatır gibi sözünü kesti:

– Parayı ne zaman sizden almamı emredersiniz kont?

Rostov kıpkırmızı oldu. Dolohov'u başka bir odaya çağırdı:

– Hepsini birden ödeyemem, sana bir senet vereyim.

Dolohov, Nikolay'ın gözlerinin içine bakarak açıkça gülümsedi:

– Beni dinle Rostov, dedi. Atasözünü bilirsin: "Aşkta kazanan kumarda kaybeder." Kuzinin sana âşık, biliyorum.

Rostov, "Ah, böyle bir adamın elinde olduğunu hissetmek ne kadar korkunç şey!" diye düşünüyordu. Babasına, annesine kumardaki bu kaybını haber verince onlara nasıl bir darbe indirmiş olacağını anlıyor, bütün bunlardan kurtulmanın ne kadar büyük bir mutluluk olabileceğini hissediyor ve Dolohov'un bütün bunları bildiğini, onu bu utanılacak durumdan, bu dertten kurtarabileceğini, ama şimdi onunla bir kedinin fareyle oynadığı gibi oynamak istediğini kavrıyordu.

Dolohov:

– Kuzinin... diyecek oldu.

Ama Nikolay müthiş bir öfkeyle sözünü kesti.

– Kuzinimin bununla hiç ilgisi yok. Ondan söz etme! diye bağırdı.

Dolohov:

– Peki, parayı ne zaman alacağız? diye sordu.

Rostov:

– Yarın! diyerek odadan çıktı.

XV

"Yarın," diyerek kibarlığı elden bırakmamak zor değildi, ama tek başına eve gelip de kız kardeşleri, erkek kardeşi, anneyi, babayı

görmek, her şeyi açıklamak, verilen sözden sonra artık hak edilmeyen bir parayı istemek korkunç bir şeydi.

Evdekiler henüz uyumamışlardı. Rostov ailesinin genç kuşağı, tiyatrodan dönmüş, yemek yedikten sonra klavsenin başında toplanmıştı. Nikolay, salona girer girmez bütün varlığını, o kış evlerinde hüküm süren romantik aşk havası sarıverdi; şimdi, Dolohov'un evlenme teklifi ile İogel'in balosundan sonra, bu hava, fırtınadan önceki durgunluk gibi Sonya ile Nataşa'nın üzerinde yoğunlaşmıştı sanki. Sonya ile Nataşa, üzerlerinde tiyatrodaki mavi elbiselerle çok şirin görünüyorlardı; bunu bildikleri için mutlulukla gülümseyerek klavsenin başında duruyorlardı. Vera, Şinşin ile misafir odasında satranç oynuyordu. İhtiyar kontes evlerinde yaşayan yaşlı, soylu bir kadınla pasyans açmış, oğlu ile kocasını bekliyordu. Denisov gözleri pırıl pırıl, saçları karmakarışık bir halde, ayağını arkaya doğru atarak klavsenin başında oturuyor, kısa parmaklarıyla tuşlara vura vura akort yapıyor, gözlerini devire devire kuvvetsiz, kısık, ama notalara uyan sesiyle kendi yazmış olduğu "Sihirbaz Kız" şiirine bir beste uydurmaya çalışarak şarkı söylüyordu.

Söyle sihirbaz kız, hangi kuvvet
Çekiyor beni unutulmuş tellere
Nasıl bir coşkunluk sardı varlığımı
Nasıl bir ateş yaktın yüreğimde

Bunu tutkulu bir sesle söylüyor, o kömür gibi simsiyah, pırıl pırıl gözleriyle, ürkek ve mutlu Nataşa'ya bakıyordu. Nataşa:

– Harika! Çok güzel! diye bağırıyor ve Nikolay'ı fark etmeden, "Haydi bundan sonraki dörtlüğü de söyleyin," diyordu.

Nikolay, misafir odasına şöyle bir göz atıp da orada Vera'yı ve annesiyle ihtiyar kadını gördükten sonra, "Hep aynı havadalar," diye düşündü. Nataşa koşarak yanına yaklaştı.

– Aa! İşte Nikolenka da geldi!

Nikolay:

– Beybam evde mi? diye sordu.

Nataşa sorusuna karşılık vermeden:

– Geldiğine öyle sevindim ki! dedi. Öyle eğleniyoruz ki! Biliyor musun? Vasiliy Dimitriç benim hatırım için bir gün daha kalacak.

Sonya:

– Hayır, babam daha gelmedi, dedi.

Misafir odasından kontesin sesi duyuldu.

– Koko, geldin mi? Yanıma gel, yavrum.

Nikolay onun yanına gitti, elini öptü, hiç konuşmadan masanın başına oturdu, annesinin iskambil kâğıtlarını dizen ellerine bakmaya başladı. Salondan gülüşmelerle Nataşa'ya yalvaran sesler duyuluyordu.

Denisov:

– Öyle olsun! Peki, peki! diye bağırıyordu. Şimdi nazlanmanın sığası değil. Bağkağolla'yı söyleyeceksiniz, yalvağığım size!

Kontes başını çevirerek hiç konuşmayan oğluna baktı:

– Neyin var senin? diye sordu.

Nikolay, "Hep aynı havadalar. Hiçbir şey bilmiyorlar! Ne yapsam?" diye düşündü, tekrar klavsenin bulunduğu salona gitti.

Sonya klavsenin başına oturmuştu ve Denisov'un, özellikle sevdiği barkarolün prelüdünü çalıyordu. Nataşa şarkı söylemeye hazırlanıyordu. Denisov, heyecan dolu gözlerle ona bakıyordu.

Nikolay odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. "Onu şarkı söylemeye zorlamak iş mi sanki? Neyi söyleyebilir ki? Hem bu hiç de eğlenceli bir şey değil," diye düşünüyordu.

Sonya, prelüdün ilk notalarını çaldı. Nikolay, "Allahım, ben şerefsiz, mahvolmuş bir insanım! Şimdi yapılacak tek şey, şarkı söylemek değil, alnıma bir kurşun sıkmaktır. Gitsem mi acaba? Ama nereye giderim? Hepsi bir. Varsın şarkı söylesinler," diye düşündü.

Dertli dertli odada dolaşmaya devam ederek arada bir Denisov'la genç kızlara bakıyor, onlarla göz göze gelmemeye çalışıyordu. Sonya'nın ona çevrilmiş bakışı, "Nikolenka, neyiniz var?" diye soruyordu. Genç kız, Nikolay'ın başına bir şeyin gelmiş olduğunu hemen anlamıştı.

Nikolay ona arkasını döndü. Nataşa da ince bir kız olduğu için hemen ağabeyinin durumunu sezmişti. Ama o anda öylesine bir neşe içindeydi, üzüntüden, dertten, sitemlerden o kadar uzaktı ki (gençler genelde öyle olur) bile bile kendisini aldattı. "Hayır, şimdi çok neşeliyim, başkasının üzüntüsünü paylaşarak neşemi boza-

mam," diye kendini içinden gelen duygulara bıraktı. "Hayır, herhalde yanılıyorum, o da benim gibi neşe içindedir."

– Haydi, Sonya! dedi ve ona göre akustiğin en iyi olduğu yere, salonun ortasına gitti. Başını kaldırdı, dansözlerin yaptığı gibi, ellerini cansız bir şekilde aşağı doğru indirdi, çevik hareketlerle önce topuklarına sonra parmak uçlarına basarak odanın ortasında birkaç adım attı ve durdu.

Denisov'un onu izleyen heyecan dolu bakışına, "İşte ben böyleyim!" diye karşılık verir gibiydi.

Nikolay kız kardeşine bakarak, "Ne diye seviniyor sanki? Nasıl oluyor da bunlardan canı sıkılmıyor, utanmıyor!" diye düşündü. Nataşa ilk notayı okudu. Boğazı hafifçe şişti, göğsü kabardı, gözlerinde ciddi bir ifade belirdi. O anda hiç kimseyi, hiçbir şeyi düşünmüyordu. Gülümseyen, biçimli dudaklarından herkesin aynı süre içinde, aynı aralıklarla çıkarabileceği, bir insanı, bin kez duysa, buz gibi kayıtsız bırakan, ama bin birincisinde bütün varlığını ürperten, gözyaşı döktüren sesler döküldü.

Nataşa, o kış ilk kez, özellikle Denisov sesine hayran kaldığı için, ciddi olarak şarkı söylemeye başlamıştı. Şarkı söyleyişi artık çocuksu değildi, eskiden olduğu gibi şarkılarında çocuksu ve gülünç görünen bir çaba sezilmiyordu; ama onu dinleyen ve bu işten anlayan kimselerin söylediğine göre henüz iyi okuyamıyordu. Hepsi, "Terbiye görmemiş ama çok güzel bir ses, onu terbiye etmeli," diyorlardı. Çoğu zaman, bunu Nataşa sustuktan çok sonra söylüyorlardı. O işlenmemiş ses, yanlış soluk alışları, bir notadan öbürüne geçerken sezilen zorlamalarıyla duyulduğu sürece, o işten çok anlayan kişiler bile hiçbir şey söylemiyor, yalnız bu terbiye görmemiş sesi dinlemekten zevk alıyor, onu tekrar işitmekten başka bir şey istemiyorlardı. Bu seste öyle bir körpelik, öylesine bir el dokunulmamışlık, kendi kuvvetini bilmezlik ve öyle bir işlenmemiş kadife yumuşaklığı vardı ki bunlar şarkı söyleme sanatındaki eksikliklerle birleşince bir bütün meydana getiriyordu. Bu sesi hiç bozmadan değiştirmek, onda en küçük bir değişiklik yapmak imkânsız sanılırdı.

Nikolay, Nataşa'nın sesini duyunca gözlerini iri iri açarak, "Bu da ne? Bu kıza ne oldu? Şimdi ne biçim şarkı söylüyor öyle," diye düşündü. Birden çevresindeki bütün dünya yalnız ondan sonraki

notayı, ondan sonraki cümleyi bekleyiş oluverdi. Dünyada her şey, birdenbire üç tempoya ayrılmıştı. Nikolay, "*O mio crudele affetto...*[1] Bir, iki, üç... Bir, iki, üç... Bir. *O mio crudele affetto...* Bir, iki, üç... Bir.. Ah, bizim şu yaşamımız ne saçma!" diye düşündü. "Aslında bütün bunlar, o felaket de o paralar da Dolohov da öfke de şeref de... Hepsi saçma sapan şeyler... Asıl gerçek olan bu işte... Haydi, Nataşa, haydi yavrucuğum! Haydi canım! Bakalım bu "si"ye nasıl yükselecek. Yükseldi ha? Çok şükür!"

Sonra şarkı söylediğini kendisi de fark etmeden o "si" notasını kuvvetlendirmek için, terseti söylemeye başladı, bu kısımda o yüksek notaya kadar ikinci ses olarak çıktı: "Aman yarabbi! Ne kadar güzel bir şey! Bu nota, benim ağzımdan mı çıktı? Ne kadar mutluyum!"

Ah, o terset nasıl da havada dalgalanmış, nasıl da Rostov'un ruhundaki en iyi duyguları uyandırmıştı. O uyandırdığı duygu başka hiçbir şeye bağlı değildi, dünyada her şeyden üstündü. Artık o kumardaki kaybediş, o Dolohovlar, o verilen namus sözleri neydi? Hepsi saçmaydı! İnsan birini boğazlasa da hırsızlık etse de mutlu olabilirdi...

XVI

Rostov, uzun zamandır müzikten o günkü kadar zevk almamıştı. Ama Nataşa barkarolünü bitirir bitirmez, gerçekler gene aklına geldi. Hiçbir şey söylemeden dışarı çıkıp aşağıya, odasına indi. Bir çeyrek saat sonra ihtiyar kont, neşe içinde, memnun memnun kulüpten döndü. Nikolay, onun geldiğini işitince yanına gitti. İlya Andreyiç, sevinç ve gururla oğluna bakarak gülümsedi:

– Eh, söyle bakalım, eğlendin mi?

Nikolay, "Evet," demek istedi ama bunu söyleyemedi. Az kalsın hıçkıra hıçkıra ağlayacaktı. Kont piposunu tellendiriyordu, oğlunun durumunu fark etmemişti.

Nikolay, ilk ve son defa olarak, "Eh, artık bundan kaçınamam!" diye düşündü. Sonra birdenbire kayıtsız bir sesle (bu öyle bir ses tonuydu ki o anda kendisini bile adi gördüğünü belli ediyordu)

1 Ah benim zalim aşkım.

kente gitmek için arabayı istiyormuş gibi:

– Baba, ben size bir iş için geldim. Neredeyse unutacaktım. Benim paraya ihtiyacım var, dedi.

O anda özellikle neşeli bir hava içinde bulunan babası:

– Ya öyle mi? diye sordu. Sana söylemiştim, kumara para yetmez diye... Çok mu?

Nikolay kızararak kayıtsız, aptalca bir gülümseyişle:

– Pek çok, dedi.

Sonradan böyle gülümsediği için, uzun bir süre kendini bağışlamayacaktı.

– Biraz kaybettim, daha doğrusu çok... Hem de pek çok kaybettim! Kırk üç bin!

Kontun ensesi ve boynu, ihtiyarlarda görüldüğü gibi birden kızardı, neredeyse inme inecekti:

– Ne? Kime? Şaka ediyorsun! diye bağırdı.

Nikolay:

– Yarın ödeyeceğime söz verdim, dedi.

İhtiyar kont ellerini iki tarafa açarak:

– Ya, dedi ve bitkin bir tavırla kendini divanın üzerine bıraktı.

Oğlu kayıtsız ve cesur görünmeye çalışıyordu:

– Eh, ne yapalım! Böyle şeyler kimin başına gelmemiş ki.

Oysa o anda kendisini işlediği suçun karşılığını ömrü boyunca ödemeyecek olan alçağın, adi adamın biri sayıyordu. Babasının ellerini öpmek, diz çöküp ondan özür dilemek istiyordu; ama bunu yapacak yerde, kayıtsız, üstelik kaba bir tavırla bu gibi şeylerin herkesin başına geldiğini söylüyordu.

Kont İlya Andreyiç oğlunun bu sözlerini duyunca gözlerini indirdi, bir şeyler arıyormuş gibi acele acele:

– Öyle, öyle! Zor bir şey! Korkarın ki bulmak güç olacak. Evet... Kimin başına gelmemiş ki! diye söylendi, oğlunun yüzüne kaçamak bir göz attıktan sonra odadan çıktı... Nikolay ondan direnme görmeye hazırlanmıştı, ama böyle bir şeyi hiç beklemiyordu. Babasının arkasından:

– Babacığım! Ba... bacığım! diye bağırdı, babasının elini yakaladı, dudaklarını ona bastırdı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Baba oğul konuşurlarken anneyle kız arasında da aynı derecede

önemli bir tartışma oluyordu. Nataşa heyecan içinde koşarak annesine gelmişti.

– Anne! Anne! Bana teklif etti.

– Ne teklif etti?

Nataşa bağırıyordu:

– Teklif etti, evlenme teklif etti. Anne! Anne!

Kontes kulaklarına inanamıyordu. Denisov, evlenme teklif etmişti. Hem de kime? Bu küçücük kıza, Nataşa'ya; daha kısa bir süre önce bebekle oynayan şimdi de hâlâ ders alan minicik kıza.

Kontes bunun bir şaka olduğunu ümit ederek:

– Nataşa! Yeter! Saçmalama! dedi.

Nataşa öfkeyle:

– Bir de saçmalama diyorsunuz! Ben ciddi söylüyorum! dedi. Buraya size ne yapacağımı sormaya geldim, siz ise bana, "Saçmalıyorsun," diyorsunuz.

Kontes omuzlarını silkti:

– Eğer Mösyö Denisov, gerçekten sana evlenme teklif ettiyse (böyle bir şey düşünmek gülünç ama) ona aptalın biri olduğunu söylersin olur biter.

Nataşa gücenmiş ve ciddi bir tavırla:

– Hayır, aptal değildir o, dedi.

– Peki ne istiyorsun yani? Zaten burada hepiniz birbirinize âşıksınız.

Kontes bunu söyledikten sonra sinirli sinirli güldü:

– Madem sana âşıkmış, o halde evlen bari. Ondan sonra da yolunuz açık olsun!

– Hayır anne. Ben ona âşık değilim, daha doğrusu âşık olmadığımı sanıyorum!

– İyi ya işte. Gidip ona böylece söyle.

– Bana kızıyor musun anne? Kızmayın, anneciğim. Benim bunda suçum ne?

Kontes gülümsedi:

– Senin suçun yok ama ne yapacağız, yavrum? İstersen ben gider ona söylerim.

– Hayır, ben kendim söylerim. Yalnız siz bana ne söyleyeceğimi öğretin.

Nataşa bunu söyledikten sonra, annesinin gülümseyişine:

– Sizin için her şey kolay! diye karşılık verdi. Oysa onun bunu nasıl söylediğini bir görseydiniz! Ben ona bunu söylemek istemediğini, o sözlerin elinde olmayarak ağzından kaçtığını biliyorum.

– Ama gene de reddetmek gerekir.

– Hayır, reddetmeyelim. Ona öyle acıyorum ki. Öyle sevimli ki.

Annesi hem sert, hem alaylı:

– Öyleyse teklifini kabul et, dedi. Zaten artık evlenme zamanın geldi.

– Hayır, anne. Ama o kadar acıyorum ki. Nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum.

Kontes küçücük Nataşa'sına bir büyük gözüyle bakmak cesareti gösterildiği için öfkeyle:

– Senin söylemen gerekmez, ben kendim söylerim! dedi.

Nataşa:

– Hayır, ne derseniz deyin, olmaz! Ben kendim söylerim. Siz gelip kapıdan dinleyin, diyerek misafir odasından salona koştu.

Denisov elleriyle yüzünü kapamış olarak aynı iskemlenin üzerinde, klavsenin yanında oturuyordu. Nataşa'nın hafif ayak seslerini duyunca yerinden fırladı. Hızlı adımlarla Nataşa'ya yaklaştı:

– Natali, dedi. Kadeğimi siz tayin edin. Kadeğim sizin elinizde!

– Vasiliy Dimitriç, size o kadar acıyorum ki! Hayır, siz öyle sevimlisiniz ki... Ama bu doğru değil... Bu... Ama sizi gene de her zaman seveceğimi bilin.

Denisov, genç kızın eline doğru eğildi ve Nataşa garip, anlaşılmaz sesler duydu! Genç kız onun kıvırcık siyah saçları karmakarışık başını öptü. Bu sırada kontesin telaşla geldiğini haber veren bir elbise hışırtısı duyuldu. Kontes yanlarına yaklaştı. Sıkıntılı ve Denisov'a sert görünen bir tavırla:

– Vasiliy Dimitriç, bize şeref verdiniz, teşekkür ederim, ama kızım o kadar genç ki! Bu durumda oğlumun arkadaşı olarak önce bana başvurmanızı beklerdim. Öyle yapmış olsaydınız şimdi beni teklifinizi reddetmek zorunluğu karşısında bırakmazdınız.

Denisov, gözlerini yere indirmişti. Suçlu bir tavırla:

– Kontes... dedi, bir şey daha söyleyecek oldu, sonra kekeleyerek sustu.

Nataşa onu böyle acınacak bir durumda görmeye dayanamıyordu. Yüksek sesle, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Denisov, kesik kesik konuşarak:

– Size kağşı suçluyum, kontes, diye devam etti. Ama şunu bilin ki kızınızı ve bütün ailenizi tapağcasına seviyoğum, sizleğin uğğuna heğ iki dünyada ömğümü...

Kontese baktı; yüzündeki sert ifadeyi görünce:

– Heğ neyse, Allhaısmağladık kontes! dedi, elini öptü, Nataşa'ya bakmadan hızlı, kararlı adımlarla odadan dışarı çıktı.

Ertesi gün Rostov, Moskova'da bir gün daha olsun kalmak istemeyen Denisov'u yolcu etti. Denisov'u uğurlamak için çingenelerin meyhanesine Moskova'daki bütün arkadaşları gelmişti. Denisov, eşyalarını kızağa nasıl yerleştirdiklerini, ilk üç konaklama yerini nasıl geçtiklerini hatırlamıyordu bile.

Denisov gittikten sonra, Rostov, ihtiyar kontun hemen toplayamadığı parayı bekleyerek Moskova'da iki hafta daha kaldı; evden hiç çıkmıyor, vaktinin büyük kısmını genç kızların odasında geçiriyordu.

Sonya ona karşı eskisinden daha büyük bir bağlılık ve şefkat gösteriyordu. Genç kız ona kumarda yenilişinin bir cesaret örneği olduğunu, bu yüzden onu şimdi daha da çok sevdiğini göstermek istiyormuş gibiydi, ama Nikolay şimdi kendisini ona layık görmüyordu.

Genç kızların albümlerini şiirler, notalarla doldurduktan ve eninde sonunda kırk üç bin rubleyi tam olarak Dolohov'a gönderip ondan da parayı aldığını gösteren bir makbuz aldıktan sonra tanıdıklarından hiç kimseye veda etmeden, ta kasım ayının sonunda, çoktandır Polonya'ya varmış olan alayına yetişmek için yola çıktı.

İkinci Bölüm

I

Piyer, eşiyle yaptığı görüşmeden sonra Petersburg'a gitmişti. Torjok'taki konaklama yerinde yedek at yoktu ya da mola yerinin bakıcısı onları vermek istemiyordu. Piyer beklemek zorunda kaldı. Soyunmadan yuvarlak deri divanın üzerine uzandı, kışlık çizmeler bulunan iri ayaklarını masanın üzerine koydu. Uşağı:

– Emrederseniz bavullarınızı getireyim mi? Yatağınız serilsin mi? Çay emreder misiniz? diye soruyordu.

Piyer karşılık vermiyordu. Çünkü hiçbir şeyi işitmiyor, görmüyordu. Önceki konaklama yerinden beri düşüncelere dalmıştı. Hâlâ da aynı şeyi düşünüyordu. Düşündüğü o kadar önemliydi ki, çevresinde olup bitenlere hiç dikkat etmiyordu. Yalnız Petersburg'a erken mi, yoksa geç mi varacağı, bu mola yerinde dinlenecek bir yer bulup bulmayacağı değil, şimdi zihnini uğraştıran düşüncelerle kıyaslanınca o mola yerinde yalnız birkaç saat mi, yoksa ömrünün sonuna kadar mı kalacağı da onu hiç ilgilendirmiyordu.

Konaklama yerinin bakıcısı, karısı, uşağı, Torjok işi nakışlar satan bir kadın içeriye girip ona bir emri olup olmadığını sordular. Piyer durumunu hiç değiştirmeden, ayaklarını hep öyle yukarıda tutarak onlara gözlüğünün ardından bakıyor, ne istediklerini anla-

mıyor, nasıl olup da o anda aklına takılan sorunları çözmeden yaşayabildiklerine şaşıyordu. Düellodan sonra, Sokolniki'den dönüp de o üzüntü içinde geçirdiği ilk uykusuz geceden beri aklına hep aynı sorunlar takılıyordu; ancak, şimdi bunlar yolculuğun verdiği yalnızlık içinde bütün varlığını daha da büyük bir kuvvetle sarmıştı. Neyi düşünmeye başlasa gene hep o çözemediği ve kendi kendine sormaktan geri duramadığı sorulara dönüyordu. Sanki başının içinde bütün yaşamının dayandığı burgu yalama olmuştu. Bu burgu ne daha derine giriyor ne de dışarı çıkıyor, hep aynı yerde, aynı oyuğun içinde, hiçbir yere takılmadan dönüp duruyor, hiçbir şey dönüşünü durduramıyordu.

İçeriye mola yerinin bakıcısı girdi, ezilip büzülerek ekselansın yalnız bir iki saatçik daha beklemelerini rica etti; iki saat sonra ekselans için (artık ne olursa olsun) posta arabasının atlarını verecekti. Bakıcı muhtemelen yalan söylüyor, yolcudan fazla para koparmak istiyordu. Piyer, "Bu kötü bir şey mi, yoksa iyi mi?" diye kendi kendine soruyordu. "Benim için iyi, bir başka yolcu için kötü, bakıcının kendisi için ise kaçınılmaz bir şey; çünkü aç: Bu yüzden bir subayın kendisini dövdüğünü söyledi. Subay da onu herhalde bir an önce gitmesi gerektiği için dövmüştür. Bana gelince, kendimi hakarete uğramış saydığım için Dolohov'a ateş ettim. XVI. Louis'yi suçlu saydıkları için idam ettiler, bir yıl sonra ise gene bir şeyler ileri sürerek... onu idam edenleri öldürdüler. Kötü olan nedir? İyi olan ne? Neyi sevmeli? Nelerden nefret etmeli? İnsan ne için yaşamalı? Ben neyim? Yaşamak nedir? Ölüm ne? Her şeyi yöneten, hangi kuvvettir?" Bunları kendi kendine sorup duruyordu. Ama bu sorulardan hiçbirinin karşılığı yoktu. Yalnız mantığa aykırı ve bu soruların hiç de karşılığı olmayan bir tek şey söylenebilirdi. Verilecek olan bu karşılık şuydu: Öleceksin! Ölünce de her şey bitecek! Ölünce her şeyi öğrenecek ve artık soru sormayacaksın. Ama ölüm korkunç bir şeydi!

Torjoklu satıcı kadın ince bir sesle bağıra bağıra mallarını, özellikle keçi derisinden yapılmış ayakkabıları satmaya çalışıyordu. Piyer, "Benim ne yapacağımı bilemediğim yüzlerce rublem var, bu kadın ise sırtında yırtık deri bir gocukla karşımda dikiliyor, bana ürkek ürkek bakıyor," diye düşünüyordu. "Bu paraları ne ya-

pacak? Sanki bu paralar ona zerre kadar olsun mutluluk verebilir, ruhunu huzura kavuşturabilir mi? Dünyada herhangi bir şey onun da benim de kötülüğe, ölüme daha az hedef olmamızı sağlayabilir mi? O her şeyi sona erdiren ölüm, şimdi de gelebilir, yarın da... Hepsi bir! Ne zaman gelirse gelsin, sonsuzlukla karşılaştırılırsa gene de bir an sonra gelmiş olacak!" Böylece gene o hiçbir şeye ilişmeden dönen burgunun üzerine bastırıyor, ama zihnindeki burgu hep aynı yerde dönüp duruyordu.

Uşağı ona yarıya kadar kesilmiş bir kitabı, Madam Suza'nın mektup şeklinde yazılmış romanını verdi. Piyer, Amélie de Mansfeld adında bir kadının dürüst kalabilmek için verdiği mücadeleyi, çektiği acıları okumaya başladı. "Madem onu baştan çıkaranı seviyordu, neden ona karşı koyuyordu? Tanrı onun ruhuna, iradesine aykırı bir eğilim vermiş olamazdı. Benim eski karım karşı koymadı, belki de haklıydı. Aslında hiçbir şeyin özüne varılmamış. Hiçbir şey kavranamamış. Bildiğimiz tek şey, hiçbir şey bilmediğimizdir. Bu da insanın varabileceği en yüksek bilimin son basamağıdır."

Kendi içindeki, çevresindeki her şey ona karmakarışık, anlamsız, tiksinti verici görünüyordu. Ama Piyer, çevresindeki her şeye karşı duyduğu bu tiksintide, sinir bozucu bir çeşit zevk buluyordu.

Mola yerinin bakıcısı, at bulunmadığı için bekletilen bir başka yolcuyu peşinden getirerek odaya girdi:

– Ekselansınızdan azıcık sıkışmanızı rica etmek cesaretinde bulunabilir miyim? İşte şu bey için...

Yolcu tıknaz, geniş omuzlu, kül rengine bakan belirsiz renkteki parlak gözlerinin üzerine ağaran kaşları sarkmış, sarı benizli, buruşuk yüzlü bir ihtiyardı.

Piyer ayaklarını masadan indirdi, yerinden kalktı, kendisi için hazırlanmış yatağa girdi. Arada bir somurtkan, yorgun bir tavırla, Piyer'e bakmadan, uşağının yardımıyla ağır ağır soyunan adamı seyrediyordu. Sırtında pamuklu kalın kumaş kaplı yıpranmış bir yelek, kemikli zayıf ayaklarında keçe çizmeler olan yolcu divanın üzerine oturdu, geniş alınlı, saçları kısa kestirilmiş kocaman başını divanın arkalığına dayadı. Bezuhov'a baktı. Bu sert, zeki ve keskin

bakıştaki ifade Piyer'i şaşırttı. Yolcuyla konuşmak istedi ama ona dönüp yol konusunda bir soru soracağı sırada, parmaklarından birinde üzerine kafatası ile çapraz iki kemik işlenmiş demir yüzük bulunan buruşuk yüzlü ihtiyarın, ellerini birleştirip gözlerini kapayarak hareketsiz oturduğunu gördü. Ya dinleniyor ya da Piyer'in sandığı gibi derin derin bir şeyler düşünüyordu.

Yolcunun uşağı da bütün yüzü kırışıklarla dolu, sapsarı bir ihtiyarcıktı. Ne sakalı vardı, ne bıyığı. Onları tıraş etmediği, sakalının da bıyığının da hiçbir zaman çıkmadığı anlaşılıyordu. Çevik ihtiyar uşak yol çantasını açmış, çay sofrası kurmuş ve fokur fokur kaynayan bir semaver getirmişti. Her şey hazır olunca yolcu gözlerini açtı, masaya sokuldu, kendisine bir bardak çay doldurduktan sonra, köse ihtiyarcığa da bir fincan çay uzattı. Piyer huzursuzluk duymaya başlamıştı. Yolcuyla mutlaka konuşmak ihtiyacını duyuyor, hatta bunun kaçınılmaz bir şey olduğunu hissediyordu. Uşak boşalıp tersine çevrilmiş bardağını, bitmemiş küçük bir şeker parçasıyla birlikte getirdi, yolcuya bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordu. Yolcu:

– Bir şeye ihtiyacım yok. Kitabı ver, dedi.

Uşak, Piyer'in bir din kitabı olduğunu tahmin ettiği kitabı getirdi; yolcu okumaya daldı. Piyer ona bakıyordu. Birden yolcu okuduğu sayfanın ucunu kıvırarak kitabı kapadı, onu bir yana bıraktı, sonra tekrar gözlerini yumdu, divanın arkalığına dayanarak aynı şekilde oturdu. Piyer ona bakıyordu. Başını çevirmeye fırsat bulamadan ihtiyar gözlerini açtı, o ciddi bakışlarını Piyer'in yüzüne dikti.

Piyer utandı ve bu bakıştan kurtulmak istedi. Ama o parlak gözler kaçınılmaz şekilde onu kendilerine doğru çekiyordu.

II

Yolcu acele etmeden, yüksek sesle:

– Yanılmıyorsam Kont Bezuhov'la konuşmak şerefine nail oluyorum, dedi.

Piyer cevap vermedi, gözlüğünün ardından soran bir bakışla karşısındakine baktı. Yolcu:

– Sizden söz edildiğini duydum, diye devam etti. Başınıza gelen felaketi de işittim, efendim.

Kasıtlı olarak felaket sözü üzerinde durmuştu sanki:

– Evet, ne derseniz deyin, biliyorum ki Moskova'da başınıza gelen şey felaketti. Buna gerçekten çok üzüldüm, efendim.

Piyer kızardı, ayaklarını çarçabuk karyoladan aşağı indirip tabii olmayan utangaç bir tavırla gülümseyerek ihtiyara doğru eğildi. İhtiyar:

– Bundan size merakımdan dolayı söz açmadım, sayın bayım, dedi. Çok daha önemli nedenlerden ötürü söyledim bunu.

Piyer'in gözlerinin etkisinden kurtulmasına fırsat vermeyerek bir an sustu, sonra divanın üzerinde yan tarafa çekilerek bir işaretle Piyer'i yanına oturmaya davet etti. Piyer, bu ihtiyarla söze girişmekten hoşnutsuzluk duyuyordu, ama elinde olmayarak boyun eğdi, kalkıp ona yaklaştı, yanına oturdu. İhtiyar:

– Siz mutlu değilsiniz, sayın bayım! diye devam etti. Siz gençsiniz, ben ihtiyarım. Elimden geldiği kadar size yardım etmek isterim.

Piyer, tabii olmayan bir gülümsemeyle:

– Ha, evet, dedi. Çok teşekkür ederim... Nereden teşrif ediyorsunuz?

Yolcunun yüzünde şefkatli olmayan hatta soğuk, sert bir ifade vardı. Buna rağmen yeni tanıştığı yabancının sözleri de yüzü de Piyer'i karşı koyamayacağı bir güçle kendine çekiyordu.

İhtiyar:

– Ama eğer herhangi bir nedenden ötürü, benimle konuşmak size hoşnutsuzluk veriyorsa bana bunu açıkça söyleyin, sayın bayım! dedi.

Birden yüzünde beklenmedik babacan, şefkatli bir gülümseme belirdi. Piyer:

– Yok canım! Ne münasebet! Aksine, sizinle tanıştığıma çok memnunum, dedi, tekrar yeni ahbabının ellerine bakarak yüzüğünü daha yakından inceledi. Üzerinde masonluğun işareti olan kafatasını gördü.

– İzninizle sorabilir miyim? Siz mason musunuz?

Yolcu, Piyer'in gözlerine gittikçe daha çok derinleşen bir bakışla bakarak:

– Evet, ben Hür Masonlar Biraderliği'ne üyeyim, dedi. Hem kendi adıma hem de onların adına size kardeşçe elimi uzatıyorum.

Piyer, karşısındaki masonun kişiliğiyle içinde uyandırdığı güven duygusu ile masonların inanışlarıyla alay etmek alışkanlığı arasında bocalayarak gülümsedi:

– Korkuyorum, dedi. Korkuyorum ki anlamaktan çok uzağım. Nasıl diyeyim? Görüşlerim sizin dünya görüşünüze o kadar aykırı ki birbirimizi anlayamayız diye korkuyorum.

Mason:

– Görüşlerinizi biliyorum, dedi. O söz ettiğiniz ve kendi düşüncelerinizin bir meyvesi olduğunu sandığınız görüşler, aslında insanların çoğunun görüşleridir ve gururdan, tembellikten, cehaletten doğan birbirinden farksız meyvelerdir. Özür dilerim, bayım, eğer bunu bilmeseydim sizinle konuşmazdım. Görüşleriniz hüzün veren bir yanılgıdan başka bir şey değildir.

Piyer hafifçe gülümseyerek:

– Ben de aynı şekilde, sizin yanlış yolda olduğunuzu ileri sürebilirim, dedi.

Mason Piyer'i kesin ve ölçülü sözleriyle gittikçe daha çok şaşırtarak:

– Ben hiçbir zaman gerçeği bildiğimi söylemek cesaretini gösteremem. Hiç kimse tek başına gerçeğe ulaşamaz, ulu Tanrı'ya yaraşır bir ev olması gereken o tapınak, ta Adem babamızdan bugüne kadar taş üzerine taş konularak milyonlarca insanın çabasıyla yükselmektedir, dedi ve gözlerini kapadı.

Piyer, bütün gerçeği olduğu gibi söylemek zorunluğunu duydu; kendisini zorlayarak üzgün bir tavırla:

– Size şunu söylemek zorundayım ki ben Tanrı'ya... inanmıyorum, dedi.

Mason dikkatle Piyer'e baktı, sonra ellerinde milyonlar tutan bir zengin, kendisine mutluluğunu sağlayacak beş rublesinin bile olmadığını söyleyen bir fakire nasıl gülümserse öyle gülümsedi:

– Siz onu tanımıyorsunuz ki sayın bayım. Siz onu bilemezsiniz. Onu bilmiyorsunuz... mutsuzluğunuz da bundan kaynaklanıyor.

Piyer:

– Evet, evet mutsuzum, diye tekrarladı. Ama ne yapayım?

– Siz onu tanımıyorsunuz, sayın bayım, bu yüzden çok mutsuzsunuz. Siz onu tanımıyorsunuz; oysa o burada, benim içimde, benim sözlerimde, sizin içinizde, hatta demin söylediğiniz, Tanrı'ya karşı küfür olan sözlerinizde bile vardır.

Mason bunu öfkeli, titrek bir sesle söylemişti. Bir süre sustu. Sakinleşmeye çalışıyordu. Alçak sesle:

– Eğer o olmasaydı sizinle ondan söz açmazdık, sayın bayım, dedi. Konuştuğunuz neydi? Kimdi?

Birden sesinde karşısındakini etki altına alan bir üstünlük ve heyecanla karışık bir ciddiyetle:

– Siz kimi inkâr ettiniz? diye söylendi. Eğer o yoksa var olduğunu kim uydurdu? Böyle anlaşılmaz bir varlığın olduğunu neden düşündünüz? Neden siz de dünyadaki bütün insanlar da böyle ulaşılmaz, her şeyi yapabilen, ölümsüz ve kendi özellikleri içinde sonsuz bir varlığın bulunduğunu düşündünüz?

Sustu, uzun süre hiç konuşmadı. Piyer, onun bu susuşunu bozamıyor, bozmak da istemiyordu. Mason gene:

– O vardır, ama onu anlamak zordur! dedi.

Piyer'in yüzüne değil, önüne bakıyor, duyduğu heyecandan ötürü sakin duramayan ihtiyar elleriyle kitabın yapraklarını karıştırıyordu.

– Eğer varlığından şüphe ettiğin bir insan olsaydı o insanı elinden tutup getirir, gösterirdim, ama ben zavallı, ölümlü bir varlık olan ben, onun tüm kudretini, ölümsüzlüğünü, rahmetini kör olan birine ya da onu görmemek, onu anlamamak, kendi alçaklığını, kendisinin yanlış yolda olduğunu görmemek için gözlerini yuman birine nasıl gösteririm?

Bir süre sustu, sonra üzüntüyle ve karşısındakini küçük gördüğünü belli eden bir gülümsemeyle:

– Kimsin sen? Nesin? Sen, Tanrı'ya küfür olan o sözleri söyleyebildiğin için kendini filozof sanıyorsun. Oysa, ustaca yapılmış bir saatin parçalarıyla oynarken o saatin ne işe yaradığını anlamadığı için, onu yapan ustaya inanmamak cesaretini gösteren küçük bir çocuktan daha budala, daha akılsızsın. Onu kavramak zordur. Bizler atamız Adem'den bugüne dek onu kavramaya çalışıyoruz; buna rağmen hâlâ, amacımızdan sonsuz denecek kadar uzağız; ama onu

kavrayamayışımızda yalnız kendi kuvvetsizliğimizi ve onun yüceliğini görüyoruz...

Piyer, içi ürpererek masonun yüzüne pırıl pırıl gözlerle bakıp onu dinliyor, sözünü kesmiyor, hiçbir şey sormuyor, bütün ruhuyla yabancı adamın kendisine söylediklerine inanıyordu. Masonun sözlerindeki mantığa uygun delillere mi; yoksa, küçük çocuklar gibi masonun ses tonundaki değişikliklere, sözlerindeki kesinliğe, yürekten gelen candan anlatıma, arada bir sözünü yarıda kesmesine yol açan sesinin titrekliğine, aynı inanç içinde yaşlanmış o parlak gözlere mi inanmıştı? Ya da kendi düşkünlüğü, ümitsizliği ile karşılaştırınca onu şaşırtan ve masonun bütün ruhuyla varlığında ışıl ışıl sezilen o sakin, o metin davranışla amacını kesin olarak bilmesine mi kapılmıştı? Belli değildi; yalnız neye olursa olsun bütün ruhuyla inanmak istiyor, inanıyor, hayata yeniden dönmüş, yepyeni bir yaşama başlamış gibi sevinç ve huzur duyuyordu.

Mason:

– İnsan onu aklıyla kavrayamaz, yaşantısıyla kavrar! dedi.

Piyer korkuyla içinde şüphe uyandığını hissetti:

– Anlamıyorum!

Karşısındakinin ileri süreceği delillerin kesin olmamasından, zayıf kalmasından, içinde bir inancın doğmamasından korkuyordu:

– Anlamıyorum, nasıl oluyor da insan aklı o söylediğiniz bilgiyi kavrayamıyor?

Mason babacan, şefkatli bir gülümsemeyle:

– Üstün bilim ve gerçek, tıpkı sindirmek istediğimiz tertemiz bir su gibidir, dedi. Bu tertemiz suyu temiz olmayan bir kaba koyarsam temizliği konusunda bir yargıda bulunabilir miyim? Ancak kendi içini temizleyerek içime aldığım suyu bir dereceye kadar temiz tutabilirim.

Piyer sevinçle:

– Evet, orası öyle! dedi.

– Üstün bilim, yalnız akla, bu dünyada yeri olan fizik, tarih, kimya ve buna benzer dallara ayrılmış akla uygun bilgilere dayanmaz. Yüksek bilim tektir. Yüksek bilime kavuşmanın bir tek bilimsel yolu vardır... Bu da her şeyin bilimidir; bütün evren içindeki yerini açıklayan bilimdir. İnsan bilimi öğrenebilmek için iç dünyasını te-

mizlemek, yenilemek zorundadır. Bu yüzden, bilmeden önce, inanmak ve kusursuzluğa ulaşmak gerekir. Bu amaçlara ulaşmak için, insan ruhuna "vicdan" adı verilen bir Tanrı ışığı verilmiştir.

Piyer:

– Evet, evet, diye tekrarlıyordu.

– Ruhunun gözlerini kendine çevir, kendi kendine şunu sor: "Ben kendimden memnun muyum?" Yalnız aklını kullanarak şimdiye dek neye ulaştın? Sen nesin? Siz genç, zengin, akıllı, tahsillisiniz, sayın bayım. Size bağışlanan bu iyi şeylerle neler yaptınız? Kendi yaşamınızdan, kendinizden memnun musunuz?

Piyer, yüzünü buruşturdu:

– Hayır, yaşamımdan nefret ediyorum!

– Nefret ediyorsan değiştir onu, kendini temiz bir varlık haline getir, kendini ne kadar temizlersen yüksek bilimi o kadar kavrayabilirsin. Yaşadığınız hayata bakın. Hayatınızı nasıl geçirdiniz? Çılgın eğlencelerle, ahlakdışı davranışlar içinde... Hep toplumdan bir şeyler alıp ona hiçbir şey vermeyerek. Size bir servet verildi. Bu serveti nasıl kullandınız? İnsanlar için ne yaptınız? On binlerce kölenizi düşündünüz mü? Onlara maddi, manevi bir yardımda bulundunuz mu? Hayır. Onların emeklerinden, ahlakdışı bir hayat yaşamak için yararlandınız. İşte sizin yaptığınız bu. İnsanlara yararlı olabileceğiniz bir hizmet alanı seçtiniz mi? Hayır! Yaşamınızı hiç çalışmadan geçirdiniz. Sonra evlendiniz, sayın bayım. Üzerinize genç bir kadını yönetmek sorumluluğunu aldınız. Peki sonra ne yaptınız? Onun hak yolunu bulmasına yardım etmediniz, aksine onu bir yalan ve mutsuzluk bataklığına sürüklediniz. Bir adam size hakaret etti. Onu vurdunuz. Şimdi de Tanrı'yı bilmediğinizi, yaşamınızdan nefret ettiğinizi söylüyorsunuz. Bunda anlaşılmayacak bir şey yok, sayın bayım!

Bu sözlerden sonra mason, uzun konuşmadan yorulmuş gibi gene divanın arkalığına dayandı, gözlerini kapadı. Piyer bu sert, hareketsiz, ihtiyar, hemen hemen ölü yüze bakıyor, sessizce dudaklarını kımıldatıp duruyordu. "Evet, düşkün, tembel, ahlakdışı bir yaşam!" demek istedi ama sessizliği bozmaya cesaret edemedi.

Mason kısık sesle, ihtiyarlara özgü bir şekilde öksürdü, uşağını çağırdı. Piyer'e bakmadan:

– Atlardan ne haber? diye sordu.

Uşak:

– Yedek atları getirdiler, dedi. Dinlenmeyecek misiniz?

– Hayır, söyle koşsunlar.

Piyer, "Yoksa hepsini söylemeden, yardımda bulunacağına söz vermeden beni bırakıp gidecek mi?" diye düşünüyordu. Kalktı, başını eğdi, arada bir gözlerini masona çevirerek odada dolaşmaya başladı, "Evet, bunu hiç aklıma getirmedim; alçakça, ahlaksızca bir hayat yaşıyordum. Ama o kadını sevmiyordum, sevmek de istemiyordum. Bu adam ise gerçeğe ermiş; eğer isteseydi onu bana da açabilirdi."

Piyer, bunları masona söylemek istiyor ama cesaret edemiyordu. Yolcu bu işe alışkın ihtiyar elleriyle eşyalarını yerleştiriyor, yeleğini ilikliyordu. Bu işleri bitirdikten sonra Bezuhov'a döndü. Kayıtsız, nazik bir tavırla ona:

– Siz şimdi nereyi şereflendireceksiniz, sayın bayım? diye sordu.

Piyer çocukça, kararsız bir sesle:

– Ben mi? Ben Petersburg'a gidiyorum, diye karşılık verdi. Size teşekkür ederim. Her noktada düşüncelerinizi kabul ediyorum. Ama benim o kadar kötü olduğumu sanmayın. Ben her zaman bütün kalbimle, sizin istediğiniz gibi bir insan olmayı diledim; ama bu bakımdan hiçbir zaman hiç kimseden yardım görmedim... Bununla birlikte, her şeyden önce bütün suç benimdir. Bana yardım edin, bana öğretin, belki de ben...

Piyer daha fazlasını söyleyemedi; solumaya başladı ve arkasını döndü. Mason uzun bir süre konuşmadı. Bir şeyler düşünüyordu.

– Yardım ancak Tanrı'dandır. Ama biraderliğimiz size yapabileceği yardımı yapacaktır, sayın bayım. Siz Petersburg'a gidiyorsunuz, bunu Kont Villarski'ye verin (Cüzdanını çıkardı, dörde katlanmış büyük bir kâğıda birkaç kelime karaladı). Yalnız izninizle size bir öğüt vereyim. Başkente gidince bir süre yalnız kalın, kendi kendinizi, davranışlarınızı inceleyin, eskiden yaşadığınız hayata dönmeyin. Size hayırlı yolculuklar dilerim, başarılar...

Bu son sözleri uşağın odaya girdiğini görünce söylemişti.

Yolcunun adı Piyer'in daha sonra bakıcının kayıt defterinden öğrendiği gibi Osip Alekseyeviç Bazdeyev'di. Bazdeyev, Novikov'un

zamanında en tanınmış masonlardan ve Martinistlerden biriydi. Piyer, o gittikten sonra uzun bir süre yatmadan, "Atlar geldi mi?" diye de sormadan, mola yerinin bekleme odasında, kötü geçmişini düşüne düşüne dolaştı; kendini yenilemenin heyecanı içindeydi, mutlu, kusursuz, iyiliklerle dolu, kendisine ulaşılması o kadar kolay görünen geleceğini hayalinden geçiriyordu. Ona öyle geliyordu ki iyilik etmenin ne güzel bir şey olduğunu bir rastlantıyla hatırlaması tek kusuruydu. Ruhunda eski şüphelerden iz bile kalmamıştı. İyilik yolunda birbirlerini desteklemek amacıyla birleşmiş insanların kardeşliğine kesinlikle inanıyor ve masonluk ona öyle görünüyordu.

III

Piyer, Petersburg'a varınca gelişini hiç kimseye haber vermedi. Hiçbir yere çıkmıyordu. Bütün günlerini sabahtan akşama kadar, kim bilir kimin kendisine ulaştırdığı *Tempisli Thomas* kitabını okumakla geçirmeye başlamıştı. Bu kitabı okurken yalnız bir tek şeyi anlıyordu; o zamana kadar daha hiç tatmadığı bir zevk vardı. Mükemmelliğe erişmenin, insanlar arasında onları iyi hareketlere yönelten ve ona Osip Alekseyeviç'in öğrettiği kardeşçe bir sevginin mümkün olduğuna inanmanın verdiği bu zevki şimdi anlıyordu. Gelişinden bir hafta sonra Piyer'in Petersburg sosyetesinde uzaktan tanıdığı Polonyalı genç Kont Villarski, akşam, tıpkı Dolohov'un düello tanığı gibi resmî ve son derece ciddi bir tavırla odasına girdi, arkasından kapıyı kapadı; içeride Piyer'den başka bir kimsenin bulunmadığından emin olunca:

– Size bir görevle teklifte bulunmak için geldim, kont, dedi. Bizim biraderler arasında çok yüksek bir görevde bulunan biri, biraderliğimize belirli süreden daha önce kabul edilmeniz için aracı oldu, size kefil olmamı teklif etti. Onun isteğini yerine getirmeyi kutsal bir görev sayıyorum. Benim kefaletimle Hür Masonlar Biraderliği'ne girmek ister misiniz?

Balolarda hemen her zaman dudaklarında nazik bir gülümsemeyle en göze çarpan kadınların yanında gördüğü bu adamın sesindeki soğuk, ciddi ifade Piyer'i şaşırttı:

– Evet, isterim.

Villarski başını eğdi:

– Size bir soru daha soracağım kont. Bu soruya ileride mason olacak bir kişi olarak değil de namuslu bir insan *(galant homme)* olarak bütün içtenliğinizle karşılık vermenizi dilerim: Eski düşüncelerinizden vazgeçtiniz mi? Tanrı'ya inanıyor musunuz?

Piyer düşünceye daldı:

– Evet.. Evet... Tanrı'ya inanıyorum.

Villarski:

– Öyleyse... diye söze başlayacak oldu.

Ama Piyer gene sözünü kesti:

– Evet Tanrı'ya inanıyorum.

Villarski:

– Öyleyse gidebiliriz, dedi. Arabam emrinizdedir.

Villarski, bütün yol boyunca sustu. Piyer'in nasıl davranacağı, sorulara nasıl karşılık vereceği konusunda sorduklarına, bu iş için daha uygun biraderlerinin onu sınayacakları, doğruyu söylemekten başka yapacak bir şeyi olmadığı cevabını verdi.

Mason locasının bulunduğu büyük evin ön kapısından arabayla içeriye girdikten ve karanlık merdivenden çıktıktan sonra, pek büyük olmayan sofaya girip uşakların yardımı olmadan kürklü paltolarını çıkardılar. Sofadan başka bir odaya geçtiler. Kapıda tuhaf giyinmiş bir adam göründü, Villarski ona doğru yürüdü, alçak sesle Fransızca bir şeyler söyledi, pek büyük olmayan bir dolaba yaklaştı; Piyer, dolabın içinde o zamana kadar görmediği çeşitli giysiler gördü. Villarski, dolabın içinden bir mendil alıp onunla Piyer'in gözlerini bağladı; mendille arkadan düğüm atarken saçlarını da düğüme sıkıştırarak canını acıttı. Sonra onu kendisine çekti, öptü ve elinden tutarak bir yere götürdü. Saçları düğümün içine sıkıştığı için, Piyer'in canı acıyordu. Yüzünü buruşturuyor, bir şeyden utanıyormuş gibi gülümsüyordu, ellerini aşağı sarkıtmıştı, buruşturduğu yüzünde bir gülümseme, o kocaman vücuduyla güvensiz, ürkek adımlar atarak Villarski'nin arkasından yürüyordu.

Villarski, onu on adım kadar yürüttükten sonra durdu:

– Eğer kesin olarak biraderliğimize girmeye karar vermişseniz başınıza ne gelirse gelsin hepsine erkekçe dayanmalısınız.

Piyer "peki" anlamında başını eğerek karşılık verdi. Villarski devam etti:

– Kapının vurulduğunu duyunca, gözünüzün bağını çözersiniz. Size cesaret ve başarılar dilerim.

Piyer'in elini sıkarak çıktı. Piyer yalnız kalınca gülümsemeye devam etti. Bir iki kez omuzlarını kaldırdı, elini onu çözmek istiyormuş gibi mendile götürdü, sonra tekrar indirdi. Gözleri bağlı olarak geçirdiği beş dakika ona bir saat kadar uzun geldi. Kolları uyuştu; dizleri kesiliyor, yorgunluk hissediyordu. İçinde karışık ve çeşit çeşit duygular uyanıyordu. Başına geleceklerden korkuyor, korkusunu belli etmekten daha da çok korkuyordu. Ona ne yapacaklarını ve kendisine açıklanacak gerçekleri merak ediyordu. Ama bu meraktan daha büyük bir sevinç duyuyordu. Osip Alekseyeviç'le karşılaştığı günden beri hayalinden geçirdiği o kendi kendini yenileme ve iyi davranışlarla dolu yaşama atılacağı anın gelmiş olduğuna seviniyordu. Kapı şiddetle vuruldu. Piyer bağı çözdü, etrafına bakındı. Oda kapkaranlıktı: Yalnız bir yerde, beyaz bir şeyin içinde kandil yanıyordu. Piyer yaklaştı, kandilin açık bir kitabın bulunduğu siyah bir masanın üzerinde durduğunu gördü. Kitap İncil'di; içinde kandilin yandığı o beyaz şey de delikleri ve dişleriyle bir insan kafatasıydı.

Piyer İncil'in ilk sözlerini okudu: "Başlangıçta söz vardı ve söz Tanrı'ydı." Sonra masanın etrafında dolaştı ve bir şeylerle dolu büyük, açık bir sandık gördü. Bu kemiklerle dolu bir tabuttu. Gördüğü şeyler onu hiç şaşırtmamıştı. Yepyeni, eskisinden tüm olarak ayrı bir yaşama başlamayı ümit ettiği için, hep olağanüstü, hatta gördüğünden daha olağanüstü şeyler bekliyordu. Kafatası, tabut, İncil hep ona beklediği şeylermiş gibi geliyor, bundan daha da büyük şeyler bekliyordu. Duygulanmaya çalışarak çevresine bakındı. Kendi kendine, "Tanrı, ölüm, aşk, insanların kardeşliği," diye söyleniyor, bu sözleri belirsiz ama sevinçli bir hayale bağlıyordu. Kapı açıldı, biri içeri girdi.

Piyer, solgun ama artık gözlerinin alıştığı ışıkta, içeri girenin orta boylu biri olduğunu gördü. Adam herhalde ışıktan birdenbire karanlığa girdiği için durdu; sonra dikkatli adımlarla yaklaştı, deri eldivenli, büyük olmayan ellerini masanın üstüne koydu.

Bu orta boylu adam göğsünü ve bacaklarının bir kısmını örten

beyaz deri bir önlük takmıştı. Boynunda gerdanlık gibi bir şey vardı, gerdanlığın altında, alttan gelen bir ışıkla aydınlanmış uzun yüzünü çevreleyen dik beyaz bir jabo görünüyordu.

İçeriye giren adam, Piyer'in çıkardığı bir hışırtı üzerine onun bulunduğu tarafa döndü:

– Buraya niçin geldiniz? diye sordu. Gerçeğin ışığına inanmayan, o nuru görmeyen siz, buraya niçin geldiniz, bizden ne istiyorsunuz? Bilgi mi, iyilik mi, eğitim mi?

Kapı açılıp da o tanımadığı adam içeri girince Piyer çocukluğunda günah çıkardığı zamanlarda olduğu gibi, korku ve kutsal bir heyecan duymuştu. Yaşamının şartları bakımından ona büsbütün yabancı, ama insanların arasındaki kardeşlik bakımından yakın bir insanla baş başa olduğunu anlıyordu. Yüreği ürpererek muhakkik'e yaklaştı (Masonlukta kardeşliğe girmek isteyen ve "harici" adı verileni hazırlayan masona böyle denirdi). Biraz daha yaklaşınca muhakkikin tanıdık biri olduğunu gördü. Bu Smolyaninov'du. Ama gelen adamın tanıdık biri olduğunu düşünmek ona kötü bir şey gibi görünüyordu: Giren bir kardeşten, iyiliği öğretecek bir öğretmenden başka bir şey değildi. Piyer, uzun süre, bir şey söylemedi, o kadar ki muhakkik sorusunu tekrarlamak zorunda kaldı. Piyer, güçlükle konuştu:

– Evet, ben... ben... kendimi yenilemek istiyorum.

Smolyaninov:

– Peki, dedi ve hemen sonra devam etti: Amacınıza ulaşmanız için, kutsal örgütümüzün size hangi vasıtalarla yardım edeceği konusunda bilginiz var mı?

Bunu sakin bir tavırla, hızlı hızlı konuşarak söylemişti. Piyer heyecandan ve soyut konularda Rusça konuşmaya alışık olmadığından, güçlükle, aynı zamanda titrek bir sesle:

– Ben önderliğiniz... yardımınızla kendimi yenilemek umudunu besliyorum, dedi.

– Farmasonluk konusunda bilginiz nedir?

– Farmasonluğu bir *fraternité*[1] ve amacı iyilik yapmak olan insanlar arasında eşitlik olarak anlıyorum.

Bunu söylerken sözlerinin o anın haşmetine uymadığını düşünerek utanıyordu:

1 Kardeşlik.

– Öyle anlıyorum ki...

Muhakkik herhalde bu karşılıktan iyice memnun kalmıştı.

– Peki, dedi. Amacınıza ulaşmak için dinde çare aradınız mı?

Piyer:

– Hayır, ben dini insanın haklarını koruyan bir şey saymıyor, din yolundan gitmiyordum, dedi.

Bunu o kadar yavaşça söylemişti ki muhakkik ne söylediğini işitmedi ve ona ne dediğini sordu. Piyer:

– Ben ateistim, dedi.

Muhakkik bir dakika boyunca sustuktan sonra sordu:

– Siz gerçeği, yaşamınızda onun kurallarına göre davranmak için arıyorsunuz, demek ki üstün bilimi ve iyiliği arıyorsunuz, öyle değil mi?

Piyer:

– Evet, evet, diye tekrarladı.

Muhakkik öksürdü, eldivenli ellerini göğsünün üzerinde kavuşturdu, konuşmaya başladı:

– Şimdi, ben size örgütümüzün asıl amacını açıklayacağım. Eğer bu amaç sizin amacınıza uyuyorsa o zaman biraderliğimize girmekten yararlanırsınız. Örgütümüzün en önemli amacı, temeli üzerinde yükseldiği şey ve hiçbir insan gücünün yok edemeyeceği amaç, önemli bir sırrın korunması, bu sırrın kuşaktan kuşağa geçirilmesidir... Bu sır, en eski devirlerden, hatta ilk insanlardan bizim çağımıza kadar gelmiştir, belki de insanlığın kaderi bu sırra bağlıdır. Ama bu sırrın bir özelliği var; bir insan uzun bir süre kendi kendini temizleyerek hazırlanmadan onu öğrenemez, ondan yararlanamaz. Bu yüzden her insan onu kısa bir sürede elde etmeyi umamaz. Onun için ikinci bir amacımız vardır: Bu da elimizden geldiği kadar üyelerimizi hazırlamak, yüreklerini doğruluğa yöneltmek, zihinlerini o sırrı bulmak için çaba harcamış yiğit insanlardan bize töreler yoluyla geçmiş çarelere başvurarak temizlemek ve aydınlatmak, böylece onları o sırrı kavrayabilecek hale getirmektir. Üyelerimizin yüreklerini temizleyerek, onları doğru yola yönelterek üçüncü bir amacı gerçekleştirmeye çalışıyoruz; o da bütün insanlığı düzeltmektir. Ona örnek olarak üyelerimizin iyiliğini, dürüstlüğünü gösteriyoruz!.. Böylece bütün gücümüzle dün-

yada hüküm süren kötülüğe karşı savaşıyoruz. Bunu düşünün... Yanınıza tekrar gelirim.

Bunu söyledikten sonra dışarı çıktı. Piyer:

– Dünyada hüküm süren kötülüğe karşı savaşmak... diye tekrarladı ve bu alanda gelecekte yapacağı işleri hayalinden geçirdi. Hayalinde, iki hafta öncesine kadar kendisinin bulunduğu durumda olan ve ona benzeyen insanlar belirdi. Hayalinde onlara doğru yolu gösteren, öğretici sözler söylediğini canlandırıyordu. Kötü yola sapmış, mutsuz insanlara sözle ve davranışlarla yardım ettiğini, başkalarına işkence edenlerin zulmünden kurbanlarını kurtardığını görür gibi oluyordu. Muhakkikin bahsettiği üç amaçtan sonuncusu, insanlığı doğru yola yöneltmek, Piyer'e özellikle yakın olanıydı. Gerçi muhakkikin ima ettiği o bilinmeyen önemli sır merakını uyandırıyordu, ama o sır kendisine elle tutulur bir şey olarak görünmüyordu; kendi kendini temizlemek, davranışlarını düzeltmek olan ikinci amaç ise onu şimdilik o kadar ilgilendirmiyordu; çünkü o anda, kendisini, zevkle eski kötülüklerden tam olarak kurtulmuş ve yalnız iyilik etmeye hazır hissediyordu.

Yarın saat sonra muhakkik, Hazreti Süleyman'ın mabedindeki yedi basamağın karşılığı olan yedi iyiliği bildirmek için haricinin yanına döndü. Bu yedi iyilik şunlardı: 1) Alçakgönüllülük, masonluğun sırrını koruma, 2) Mason büyüklerinin sözlerini dinlemek, 3) İyi ahlak, 4) İnsanlığa karşı sevgi, 5) Mertlik, 6) Cömertlik ve 7) Ölüm sevgisi.

Muhakkik:

– Yedinci olarak sık sık ölümü düşünmeye çalışın, bunu düşüne düşüne kendinizi öyle bir duruma getiriniz ki ölüm size artık korkunç bir tehlike gibi görünmesin, size bir dost, bu dertli yaşamın zorlukları içinde iyilik etmek için çırpınan ruhunuzu kurtaran, ruhunuzu bir teselli ve mükafat yerine kavuşturan bir dost olarak görünsün.

Muhakkik bu sözleri söyledikten sonra, Piyer'i yalnız bırakarak ayrıldı. Piyer, "Evet, böyle olmalı," diye düşündü. "Böyle olmalı, ancak ben daha o kadar zayıf bir insanım ki anlamını ancak şimdi yavaş yavaş kavramaya başladığım hayatımı hâlâ seviyorum." Ama parmaklarını bükerek saydığı iyiliklerden geriye kalan beşini

hatırlayınca ruhunda mertliği, cömertliği, iyi ahlaklılığı, insanlara karşı sevgiyi, en çok da büyüklere boyun eğmek isteğini duyduğunu hissetti. Hatta boyun eğmek ona bir iyilik değil de bir mutluluk olarak görünüyordu. (Şimdi artık eski başı boş yaşamından kurtulmak, iradesini o kesin gerçeği bilenlere bağımlı duruma getirmek, ona o kadar sevinçli bir şey olarak görünüyordu ki!) Yedinci iyiliği unutmuştu; onu bir türlü hatırlayamıyordu.

Muhakkik üçüncü kez Piyer'in yanına daha çabuk döndü, ona kararında azimli olup olmadığını, kendisinden beklenen şeylere boyun eğip eğmeyeceğini sordu.

Piyer:

– Her şeye hazırım, dedi.

Muhakkik:

– Size şunu da bildirmek zorundayım ki örgütümüz bilgilerini açıklamak için yalnız sözlere değil, gerçek bilgiyi ve iyiliği arayana belki sözlerden daha çok etki yapan başka çarelerede başvurur. Bu mabedin gördüğünüz şu süsleri, yüreğiniz gerçekten iyi duygularla doluysa, zaten sizi sözlerden daha çok etkilemiştir; biraderliğimize girip basamakları aştıkça belki o çeşit açıklamaları da göreceksiniz. Bizim örgütümüz inançlarını hiyerogliflerle açıklayan eski çağlardaki derneklerin yolunda yürür. Hiyeroglif, duygularımızın ulaşamadığı herhangi bir şeye verilen isimdir; hiyeroglif belirtmek istediği cismin özelliklerini taşır.

Piyer, hiyeroglifin ne olduğunu çok iyi biliyordu, ama konuşmaya cesaret edemiyordu. Hiç konuşmadan muhakkiki dinliyor, bütün varlığıyla şimdi denemelerin başlayacağını anlıyordu. Muhakkik, Piyer'e biraz daha yaklaştı:

– Eğer kararınızda azimli iseniz sizi örgütümüze girişe hazırlamak zorundayım. Cömertlik işareti olarak üzerinizdeki bütün değerli şeyleri bana vermenizi rica ederim.

Piyer sahip olduğu her şeyi vermesini istediklerini sanarak:

– Ama üzerimde hiçbir şey yok! dedi.

– Üzerinizde ne varsa: saat, para, yüzük...

Piyer aceleyle cüzdanını, saatini çıkardı, kalın parmağından nikâh yüzüğünü uzun bir süre sıyıramadı. Bunu da başarınca mason:

– Söz dinlemeye hazır olduğunuzu belirten bir işaret olarak soyunmanızı rica ederim, dedi.

Piyer frağı, yeleği ve sol çizmesini muhakkikin söylediği gibi çıkardı. Mason, Piyer'in gömleğinin, göğsünün sol tarafına gelen kısmını açtı; eğilip, pantolonunun sol dizinden yukarıya kadar sıyırdı. Piyer sağ çizmesini de aceleyle çıkarıp sağ bacağında da pantolonunu sıvamak, böylece tanımadığı bir insanı bu zahmetten kurtarmak istedi; ama mason bunun gerekli olmadığını söyledi, sol ayağını geçirmesi için bir terlik verdi. Piyer elinde olmayarak dudaklarında çocukça bir utangaçlık, endişe ve içinden kendisiyle alay ettiğini gösteren bir gülümsemeyle ellerini aşağı indirmiş, bacaklarını açmış, muhakkik mason biraderinin karşısında, yeni emirler bekleyerek duruyordu. Muhakkik:

– Son olarak bize içten bağlılığınızı ispatlayan bir şey olarak sizden en büyük tutkunuzu bana açıklamanızı rica ederim, dedi.

Piyer:

– Benim tutkularım o kadar çok ki! diye cevap verdi.

– Bütün tutkularınızın arasında iyilik etmenize en çok engel olanı soruyorum.

Piyer sustu, zihninde araştırıp duruyordu. Kendi kusurlarını eleştirerek, "Şarap mı? Oburluk mu? Tembellik mi? Aylaklık mı? Fevrilik mi? Kızgınlık mı? Kadın mı?" diye sayıyor, hangisinin daha ağır bastığını bulmaya çalışıyor, ama hangi birine öncülük tanıyacağını bilemiyordu. Neredeyse duyulmayacak kadar alçak bir sesle:

– Kadın! dedi.

Mason bu karşılıktan sonra uzun bir süre hiçbir şey söylemedi, kımıldamadı bile. Sonunda Piyer'e yaklaştı, masanın üzerinde duran mendilini alarak onun gözlerini bağladı:

– Size son defa söylüyorum: Dikkatinizi kendi üzerinize çevirin, duygularınıza zincir vurun ve mutluluğu tutkularda değil, kendi yüreğinizde arayın... Mutluluğun kaynağı sizin dışınızda değil, içinizdedir.

Piyer içinde, varlığını temizleyen mutluluk kaynağını duymaya başlamıştı bile. Şimdi bu kaynak, ruhunu sevinç ve tatlı bir heyecanla doldurmuştu.

IV

Kısa bir süre sonra karanlık bir mabede Piyer'i almak için daha önce görüştüğü muhakkik değil, ona kefil olan Villarski gelmişti. Piyer, onu sesinden tanımıştı. Kararının kesin olup olmadığı konusunda sorulan yeni sorulara Piyer:

– Evet, evet, kabul ediyorum, diye karşılık verdi; ışıl ışıl çocukça bir gülümsemeyle, tombul göğsünü açmış, ayaklarından biri çıplak, öbürü çizmeli, çekingen bir tavırla ve birbirine uymayan adımlarla ilerledi: Villarski, kınından çıkarmış olduğu kılıcını Piyer'in çıplak göğsüne dayamıştı. Odadan çıkınca Piyer'i koridordan geçirdiler. Arada bir ileri geri çevirip duruyorlardı. Sonunda locanın kapısına geldiler. Villarski öksürdü, içeriden masonların çekiç vuruşları duyuldu, önlerindeki kapı açıldı. Birinin kalın sesi (Piyer'in gözleri hâlâ bağlıydı) ona kim olduğunu, nerede ne zaman doğduğunu sordu. Sonra onu gene gözlerinin bağını çözmeden bir yerlere götürdüler, bu yürüyüş boyunca ona hep semboller kullanarak bu yolculuğun zorluklarından, dostluğun kutsallığından, evrenin ölümsüz yaratıcısından, güçlüklere tehlikelere göğüs germek için göstermesi gereken cesaretten söz ettiler. Yolculuğu devam ederken Piyer kendisinden bazen "arayıcı", bazen "acı çeken", bazen "talep eden" diye söz ettiklerini, her seferinde de çekiçlerle ya da kılıçlarla ayrı ayrı sesler çıkararak bir yerlere vurduklarını fark etti. Kendisini bir eşyaya yaklaştırdıkları anda, yöneticilerinin arasında bir kargaşalık, bir telaş sezdi. Çevresindekilerin aralarında fısıldayarak tartıştıklarını, birinin onun ne olduğunu bilmediği bir halının üzerinden geçirilmesi için ısrar ettiğini duydu. Ondan sonra sağ elini tutup, bir şeyin üzerine koydular, sol eliyle de kendisine verilen pergeli göğsüne bastırmasını söylediler, sonra ona başkasının okuduğu ve mason kurallarına sadık kalacağını gösteren yeminin sözlerini tekrarlattırdılar. Yemin okunduktan sonra mumları söndürdüler. Piyer'in kokusundan ispirto olduğunu anladığı bir şeyi yakıp ona çok solgun bir ışık göreceğini söylediler. Gözlerinin bağını çözdüler; Piyer, rüyadaymış gibi, ispirtonun solgun ışığında muhakkikte gördüğü önlüğe benzeyen önlükler takmış birkaç kişinin karşısında durduğunu, elle-

rindeki kılıçları da göğsüne çevirmiş olduklarını gördü. Aralarında beyaz, kanlı gömlekli bir adam duruyordu. Piyer bunu görünce kılıçların göğsüne saplanmasını istiyormuş gibi onlara doğru yürüdü. Ama kılıçlar geri çekildi. Hemen sonra da gözlerini tekrar bağladılar. Birinin sesi:

– Şimdi küçük nuru gördün! dedi.

Mumları tekrar yaktılar ve ona büyük nuru göreceğini söylediler, gözlerinin bağını tekrar çözdüler. On kişiden fazla insan sesi duyuldu.

– *Sic transit gloria mundi!*[1]

Piyer yavaş yavaş kendine gelmeye, bulunduğu odayla oradaki insanlara göz gezdirmeye başladı. Siyah bir örtüyle kaplı uzun bir masanın çevresinde on iki kişi oturuyordu. Hepsi de daha önce gördüğü insanlar gibi giyinmişlerdi. Bazılarını Piyer, Petersburg sosyetesinden tanıyordu. Başkanlık yerinde, boynunda haç biçiminde özel bir nişan olan hiç tanımadığı genç bir adam, sağda iki yıl kadar önce Anna Pavlovna'da gördüğü İtalyan rahip vardı. İçeridekiler arasında önemli bir devlet adamıyla eskiden Kuraginlerde oturan İsviçreli bir özel öğretmen de bulunuyordu. Herkes büyük bir ciddiyetle susuyor, elinde çekiç tutan başkanın sözlerini dinliyordu. Duvarın bir yeri oyulmuş, içine yanan bir yıldız yerleştirilmişti; masanın bir tarafında üzerinde çeşitli şekiller bulunan küçük bir halı, öbür tarafında da üzerinde İncil ile kafatası bulunan bir mihrap gibi bir şey vardı. Masanın çevresinde kiliselerdeki şamdanlara benzeyen yedi büyük şamdan duruyordu. Mason biraderlerden ikisi Piyer'i mihraba yaklaştırdılar, ayaklarını yan yana dik açı yapacak şekle getirdiler ve mabedin kapıları önünde secdeye kapanmasını söyleyerek yatmasını emrettiler.

Mason biraderlerden biri fısıldadı:

– Daha önce ona malanın verilmesi gerekir:

Bir başkası:

– Aman, yeter artık, rica ederim, dedi.

Piyer şaşkın miyop gözleriyle, söylediklerini yerine getirmeden çevresine bakınıyordu. Birden içinde bir şüphe uyandı: "Neredeyim ben? Ne yapıyorum? Bu insanlar benimle alay mı ediyor-

1 Dünyevi şanlar, şerefler böyle gelip gider!

lar? Sonradan bunları hatırlayarak utanmayacak mıyım?" diye düşündü. Ama bu şüphe, ancak bir an sürdü. Piyer çevresindekilerin ciddi yüzlerine baktı, o ana kadar geçenleri düşündü ve artık yarı yolda durmanın imkânsız olduğunu anladı. Duyduğu şüpheden ötürü dehşete kapıldı, gene eski tatlı heyecanı duymak için kendini zorlayarak mabedin kapılarının önünde yere kapandı. Gerçekten de eskisinden daha kuvvetli, tatlı bir heyecan uyandı içinde...

Piyer bir süre yattıktan sonra ona kalkmasını emrettiler, üzerine diğerlerindeki önlüklere benzeyen beyaz deri bir önlük geçirdiler, eline bir mala, üç çift de eldiven verdiler. O zaman büyük üstat ona döndü. Piyer'e karakter sağlamlığını ve temiz yürekliliği gösteren bu önlüğün beyazlığına hiçbir leke sürülmemesine çalışmasını söyledi; sonra daha önce anlamı açıklanmayan mala ile yüreğini kusurlardan temizlemesini, başkalarının yüreklerindeki kusurları ise alçakgönüllülük göstererek örtmesini ekledi. Kendisine ilk verilen erkek eldiveninin anlamını henüz bilemeyeceğini, ama onu kaybetmemeye çalışmasını, ikinci çift erkek eldivenini toplantılarda giymesini söyledi. Üçüncü çift kadın eldiveni için ise şöyle dedi:

– Sevgili biraderim, bu kadın eldiveni size ayrılmıştır. Bunları herkesten çok saygı duyduğunuz kadına veririz. Bu armağanla, kendinize mason arkadaş olarak seçeceğiniz kadını yüreğinizin temizliğine inandırınız.

Bir süre sustu, sonra devam etti:

– Ama dikkat et, sevgili biraderim, bu eldivenler kirli elleri süslemesin!

Bu son sözleri söylerken Piyer'e büyük üstat sıkılıyormuş gibi geldi. Piyer daha da çok sıkıldı; çocuk gibi kıpkırmızı kesildi. Gözleri yaşarmıştı. Huzursuzluk içinde çevresine bakmaya başladı ve odada sıkıntılı bir sessizlik oldu. Bu sessizliği, mason biraderlerden biri bozdu. Piyer'i halıya yaklaştırıp bir defterden halının üstündeki şekillerin anlamını okumaya başladı. Orada güneş, ay, çekiç, şakul, mala, yontulmamış küp biçiminde bir taş, sütun, üç pencere ve buna benzer şekiller vardı. Sonra Piyer'e yerini gösterdiler, locanın işaretlerini öğrettiler, sonunda oturmasına izin verdiler. Büyük üstat yönetmeliği okumaya başladı. Yönetmelik çok uzundu. Piyer de sevinçten, heyecandan, utancından okunanı an-

layabilecek durumda değildi. Yalnız yönetmeliğin son sözlerine kulak verdi; bu sözler aklında kalacaktı. Büyük üstat:

– Biz mabetlerimizde iyilikle kötülük arasındaki basamaklardan başka basamaklar tanımayız, diyordu. Eşitliği bozacak herhangi bir ayırım yapmaktan çekin. Biraderinin yardımına koş, kim olursa olsun! Yoldan çıkmış olanı doğru yola yönelt, düşeni kaldır, mason biraderine karşı hiçbir zaman kin ya da düşmanlık besleme. Şefkatli ve nazik ol. Bütün yüreklerde iyilik ateşini yak. İnsanlarla mutluluğunu paylaş, bu temiz zevki hiçbir zaman kıskançlık bulandırmasın. Düşmanını bağışla, ondan intikam alma, ona verdiğin tek karşılık iyilik olsun. Böylece, yüce kuralı yerine getirerek yitirdiğin o eski yüceliğini tekrar kazanmış olursun.

Sözlerini bitirdi, kalkıp Piyer'i kucaklayıp öptü. Piyer gözlerinde sevinç yaşlarıyla bakınıyor, onu saranların kutlamalarına ve yeniden kurulan dostluklara nasıl karşılık vereceğini bilemiyordu. Artık hiçbir ahbaplık kabul etmiyordu; bütün bu insanları yalnız el ele verip sabırsızlıkla işe başlamak istediği birer kardeş olarak görüyordu.

Büyük üstat çekiciyle vurdu, herkes yerine oturdu ve mason biraderlerden biri neden alçakgönüllü olmak gerektiği konusunda bir ders okudu. Büyük üstat son görevin yapılmasını teklif etti; "sadık toplayıcı" adını taşıyan önemli devlet adamı yerinden kalkıp biraderleri dolaşmaya başladı. Piyer sadaka listesine üzerinde ne kadar para varsa hepsini yazmak istedi; ama bununla gösteriş yapmış olmaktan korkuyordu. Bu yüzden başkaları ne kadar yazıyorlarsa o da o kadar yazdı.

Toplantı bitmişti. Piyer eve dönünce yıllarca sürmüş uzun bir yolculuktan dönmüş gibi bir duygu içinde kaldı: Sanki bambaşka olmuş, eski alışkanlıklarından, yaşamının eski düzeninden uzaklaşmıştı.

V

Piyer, locaya kabul edildiğinin ertesi günü evinde oturmuş kitap okuyordu, bir kenarı Tanrı'yı, öbür kenarı manevi âlemi, üçüncü kenarı fiziksel âlemi, dördüncüsü de hepsinin karışımını gösteren dörtgenin anlamını kavramaya çalışıyordu. Arada bir, başı-

nı kitaptan kaldırıp dörtgeni bırakıyor, hayalinde bundan sonraki hayatı için yeni bir plan kuruyordu. O akşam, locada, ona düello dedikodularının hükümdarın kulağına kadar gittiğini ve kendisinin Petersburg'dan ayrılmasının daha iyi olacağını söylemişlerdi. Piyer güneydeki çiftliklerine gitmeyi, orada köylüleriyle uğraşmayı düşünüyordu. Bu yeni yaşantısını sevinçle düşündüğü sırada, beklenmedik bir anda, odaya Prens Vasiliy girdi. İçeriye girerken:

– Dostum Moskova'da neler yapmışsın öyle? Elen ile niçin darıldın *mon cher*? Yanlış yoldasın! diyordu. Ben hepsini öğrendim, şunu kesin olarak söyleyebilirim ki Yahudilerin karşısında Hazreti İsa nasıl suçsuzsa Elen de senin karşında öyle suçsuzdur.

Piyer ona karşılık vermek istedi, ama Prens Vasiliy sözünü kesti:

– Hem neden doğrudan doğruya ve yalnız bana bir dost olarak başvurmadın? Ben hepsini biliyorum, hepsini anlıyorum. Sen namusuna değer veren bir insana yakışır şekilde davrandın. Belki de çok acele ettin. Her neyse, bunu sonra konuşuruz. Beni ve onu bütün sosyetenin, hatta sarayın karşısında nasıl bir duruma düşürdüğünü düşün bir kere...

Bunu söylerken sesini alçaltmıştı:

– O Moskova'da oturuyor, sen burada. Yeter, sevgili dostum!

Piyer'in elini tutup aşağı doğru çekti:

– Burada sadece yanlış anlaşılmış bir şey var; öyle sanıyorum ki bunu sen de hissediyorsun. Şimdi benim yanımda ona bir mektup yaz; hemen gelir. Her şey açıklanır ve bütün bu dedikodular sona erer. Yoksa şunu söyleyeyim ki bundan kolaylıkla zarar görebilirsin, dostum.

Piyer'e anlamlı bir tavırla baktı:

– İyi haber alan kaynaklardan öğrendiğime göre, dul imparatoriçe bu işle yakından ilgileniyor. Biliyorsun, Elen'e karşı çok teveccühü vardır.

Piyer birkaç defa konuşmaya çalıştı, ama bir taraftan Prens Vasiliy konuşmasına engel oluyor, aceleyle sözünü kesiyor, öbür taraftan Piyer'in kendisi de kayınpederine buna razı olmayacağını belirten kesin ve olumsuz bir karşılık vermek kararında olduğu halde, buna yakışmayacak bir tonla konuşmaya başlamaktan korkuyordu. Diğer taraftan masonluğun "Şefkatli ve nazik ol" kuralını

hatırlıyordu. Yüzünü buruşturuyor, kızarıyor, yerinden kalkıyor, tekrar oturuyor, kendisi için ömründe en zor işi başarmaya çalışıyordu: Bu da karşısında bulunan bir insana (her kim olursa olsun) beklediği karşılığı değil de kötü bir şeyi söylemekti. Prens Vasiliy'in o güvenli, o kayıtsız tavrına boyun eğmeye o kadar alışmıştı ki şimdi de ona karşı koyma gücünü kendinde bulamayacağını hissediyordu; ama bundan sonraki kaderinin de şimdi söyleyeceği sözlere bağlı olduğunu anlıyordu: Eski yolunda mı gidecekti? Yoksa masonların bu kadar çekici bir şekilde gösterdikleri ve kendisinin de sonunda onu yeni bir yaşama kavuşturacağına inandığı o yeni yolda mı ilerleyecekti? Prens Vasiliy şakacı bir tavırla:

– Haydi, dostum! dedi. Bana "Evet," de. Ben kendi ağzımdan ona mektup yazayım. Sonradan bunu yağlı bir dana keserek kutlarız.

Prens Vasiliy, şakacı sözlerini daha tamamlamaya fırsat bulamadan Piyer, yüzünde onu birdenbire babasına benzeten müthiş bir kızgınlıkla, karşısındakinin gözlerine bakmadan, yavaşça: yerinden fırladı, prens geçsin diye kapıyı açtı:

– Haydi gidin! diye tekrarladı; bu sözlerin dudaklarından döküldüğüne kendisi de inanmıyor, Prens Vasiliy'in yüzünde beliren utanç ve korku anlatımına sevinerek bakıyordu.

– Ne oldu sana? Hasta mısın? diye sordu.

O tehdit edici ses tekrar:

– Gidin! diye tekrarladı.

Bunun üzerine, Prens Vasiliy, hiçbir şeyi öğrenemeden oradan gitmek zorunda kaldı.

Piyer bir hafta sonra yeni mason dostlarına veda edip onlara sadaka için önemli paralar bırakarak kendi çiftliklerine gitti. Yeni biraderleri ona Kiev ile Odesa'daki masonlar için mektuplar hazırlamış, ona da mektup yazacaklarına, bundan sonraki davranışın kendisine önderlik edeceklerine söz vermişlerdi.

VI

Piyer'in Dolohov'la yaptığı düello örtbas edilmiş ve o zamanlar hükümdarın düello konusunda çok sert bir tavır takınması-

na rağmen, her iki hasım da onlara tanıklık edenler de zarar görmemişlerdi. Ama Piyer'in eşinden ayrı yaşamasıyla doğru olduğu anlaşılan düello hikâyesi, sosyetede ağızdan ağıza yayılmıştı. Evlilik dışı bir evlatken başkalarının hoş gördüğü, koruduğu, Rus İmparatorluğu'nun en iyi kısmeti sayıldığı sıralarda herkesin gururunu okşadığı ve göklere çıkardığı Piyer, evlendikten sonra, gelinlik çağdaki kızlarla annelerin artık onlardan bekledikleri bir şey kalmayınca sosyetenin gözünden oldukça düşmüştü. Zaten kendisi de sosyetenin gözüne girmeyi istemiyor, bunu beceremiyordu da. Şimdi olup bitenlerden ötürü herkes, yalnız onu suçluyor, babası gibi, başkalarına eziyet etme krizlerine tutulan akılsız, kıskanç bir adam olduğunu söylüyordu. Böylece Piyer Petersburg'dan ayrılıp da Elen oraya dönünce bütün tanıdıkları onu yalnız candan karşılamakla kalmamış, ayrıca ona geçirmiş olduğu felaketten ötürü saygı da göstermeye başlamışlardı. Elen, kocasından söz edilince ağırbaşlı bir tavır takınıyordu, buna ne anlam verileceğini gerçi kavrayamıyordu, ama kendisine özgü bir incelikle bu tavrı benimsemişti. Onun bu hali, kendisinin hiç şikâyet etmeden başına gelen felakete dayanmaya kararlı olduğunu, kocasını da kendisine Tanrı tarafından gönderilmiş bir bela kabul ettiğini belirtiyordu. Prens Vasiliy, kendi düşüncesini daha açık söylüyordu. Piyer'den söz edilince omuzlarını silkiyor, parmağıyla alnını işaret ederek:

– *Un cerveau felé, je disais toujours,*[1] diyordu.

Anna Pavlovna, Piyer için:

– Ben önceden söylemiştim, diyordu. Ben daha o zaman ve herkesten önce (herkesten önce davrandığını ısrarla söylüyordu) onun çılgın ve çağımızın ahlaksız düşünceleriyle bozulmuş bir genç olduğunu söylemiştim. Ben bunu, daha o Avrupa'dan döndüğü ve herkes ona karşı hayranlık duyduğu zamanlar belirtmiştim. Hani hatırlıyor musunuz? Bir akşam evimde sanki kendisi bir Marat imiş gibi tavırlar takınmıştı. Sonunda ne oldu? Ben daha o zamanlar bu evliliğin olmasını istemiyordum, olacakları da önceden haber vermiştim.

Anna Pavlovna, boş olduğu günlerde evinde eskisi gibi gece top-

1 Yarı deli, bunu hep söylemişimdir.

lantıları yapıyordu; bu toplantıları yalnız onun yeteneklerine sahip olan biri düzenleyebilirdi. Bu gecelerde, her şeyden önce, Anna Pavlovna'nın kendisinin de dediği gibi, evinde *la crème de la véritable bonne coriété, la fine fleur de l'essence intellectuelle de la société de Petersburg*[1] toplanıyordu. Bu toplantıların, oraya gelenlerin böyle inceden inceye elenip seçilmesinden başka bir özelliği daha vardı. O da Anna Pavlovna'nın verdiği her partide, yeni ve enteresan bir kişiyi sosyeteye sunması ve Petersburg sosyetesinde saraya bağlı lejitimist çevrelerin görüşlerinin ve politikasının başka hiçbir yerde görülmediği kadar açık, kesin olarak belirmesiydi.

1806 yılının sonunda, Napolyon'un Lena ile Auerstadt önlerinde Prusya ordusunu yok ettiği bütün üzücü ayrıntılarıyla öğrenildikten ve Prusya kalelerinin çoğunun teslim olduğu, bizim ordularımızın Prusya'ya girdiği ve Napolyon'la ikinci bir savaşa başladığı haberi duyulduktan sonra, bir gece Anna Pavlovna evinde bir parti verdi. *La crème de la véritable bonne société*[2] kocasının bıraktığı gönül çekici, mutsuz Elen'den, Mortemart'tan, daha yeni Viyana'dan dönmüş olan ve gönülleri fetheden Prens İppolit'ten, iki diplomattan, yaşlı teyzeden, salondakilere yalnız *d'un homme de beaucoup de mérite*[3] olarak tanıtılan genç bir adamdan, annesiyle birlikte gelen bir nedimeden ve daha az göze çarpan bazı kişilerden meydana gelmişti.

O akşam Anna Pavlovna'nın misafirlerine yenilik olarak sunduğu kişi, Prusya'daki ordudan kurye olarak yeni gelmiş Boris Drubetskoy'du; Boris, Prusya'daki orduda çok önemli birinin yaverliğini yapıyordu.

O partide sosyetedeki politika termometresinin gösterdiği şuydu: "Avrupa'daki hükümdarlarla ordu komutanları bütün bu tatsızlıkları ve üzüntüleri 'benim' ve genel olarak 'bizim' başımıza getirmek için Bonapart'ın yaptıklarını ne kadar görmezlikten gelselerde bizim Bonapart için düşündüklerimiz değişemez. Bu konuda düşüncelerimizi yapmacıksız olarak söylemekten geri kalmayacağız ve Prusya kralıyla ötekilere ancak şöyle diyebiliriz: "Sizin

1 Asıl yüksek sosyetenin kaymak tabakası, Petersburg sosyetesinin en seçkin aydınları.

2 Asıl yüksek sosyetenin kaymak tabakası.

3 Çok meziyetli bir adam.

için daha kötü ya! *Tu l'as voulu, George Dandini!*[1] Bizim söyleyeceğimiz tek şey bu!" Anna Pavlovna'nın partisinde politik termometrenin gösterdiği buydu. Misafirlere sunulacak olan Boris salona girdiğinde, hemen hemen bütün topluluk bir araya gelmişti; Anna Pavlovna'nın yönettiği konuşmalar, Avusturya ile olan diplomatik ilişkilerimiz ve onunla bir anlaşma yapmamız ümidi etrafında dönüp duruyordu.

Boris, sırtında şık bir yaver üniformasıyla, olgunlaşmış, zinde ve yanakları kızarmış olarak serbest bir tavırla salona girdi. Gerektiği gibi önce selam vermek için teyzeye götürüldü, sonra gene herkesin bulunduğu gruba getirildi.

Anna Pavlovna, ona kuru elini öptürdü, onu bazı tanımadığı kişilerle tanıştırdı ve her birinin kim olduğunu fısıldayarak anlattı.

– *Le Prince Hyppolite Kouragine –charmant jeune homme. Monsieur Kroug, chargé d'affaires de Kopenhague –un esprit profond,*[2] diyor ya da sosyetede öyle tanıdığı için bir adamı, *Monsieur Shittof, un homme de beaucoup de mérite,*[3] diye tanıtıyordu.

Boris bu hizmet süresi içinde, Anna Mihailovna'nın çabaları, kendi eğilimleri ve karakterinin ağırbaşlılığı sayesinde meslekte kendisi için çok elverişli bir duruma gelmeyi başarmıştı. Çok önemli birinin yaveriydi. Prusya'ya çok önemli bir görevle gitmişti. Şimdi de oradan kurye olarak dönmüştü. Olmütz'de, o çok hoşuna giden yazılmamış hiyerarşi zincirini artık iyice benimsemişti. O hiyerarşi zincirine göre bir teğmen, sırasında, bir generalden onunla kıyas bile edilmeyecek kadar yüksek olabilirdi; bu zincire göre, meslekte başarıya ulaşmak için çaba harcamak, çalışmak, cesaret, sebat göstermek gerekli değildi, yalnız meslekte ödülleri dağıtanlara karşı nasıl davranılacağını bilmek ve bunu becermek yeterliydi; Boris bu sayede kendisinin bu kadar çabuk başarıya ulaşmasına hep şaşıyor, başkalarının bunu nasıl anlamadıklarına hayret ediyordu. Bu keşfinden sonra yaşamının bütün akışı, eski tanıdıklarıyla olan bütün ilişkileri, ilerisi için düşündüğü bütün planlar büsbütün değişmişti. Zen-

1 Bunu sen istedin George Dandin!

2 Prens Ippdit Kuragin – sevimli bir genç. Mösyö Krug – Kopenhag maslahatgüzarı, çok zeki bir bey.

3 Mösyö Stifov, çok meziyetli bir adam.

gin değildi, ama bütün parasını herkesten daha iyi giyinmek için sarf ediyordu; kötü bir araba içinde sokaktan geçmekten ya da Petersburg sokaklarında eski bir üniformayla görünmektense birçok eğlenceden yoksun kalmaya hazırdı. Yalnız kendisinden daha üstün ve bu yüzden kendisine yararlı olabilecek insanlara yakınlık gösteriyor, onlarla ahbaplık kurmaya çalışıyordu. Petersburg'u seviyor, Moskova'dan da nefret ediyordu. Rostovların evini, Nataşa'ya karşı duyduğu çocukça aşkı hatırlamak, içinde hoşnutsuzluk uyandırıyordu, zaten orduya gideli bir defa olsun Rostovlara uğramamıştı.

Anna Pavlovna'nın salonunda bulunmayı meslekte önemli bir terfi sayıyordu. Hemen de kendisine düşen rolü kavramış ve Anna Pavlovna'nın kendisinden ilgi çekici bir konu olarak yararlanmasına imkân vermişti; dikkatle her yüze bakıyor, her karşısına çıkanla ahbaplık kurma imkânlarını ve bu ahbaplığın kendisine sağlayacağı çıkarı zihninde tartıyordu. Kendisine gösterilen yere, güzel Elen'in yanına oturmuş, genel olarak konuşulanlara kulak vermişti. Danimarkalı *chargé d'affairs*:[1]

– *Vienne trouve les bases du traité tellement hors d'atteinte, qu'on ne saurait y parvenir même par une continuité de succès les plus brillants, et elle met en doute les moyens qui pourraient nous les procurer. C'est la phase authentique de cabinet de Vienne,*[2] diyordu.

L'Homme à l'esprit profond,[3] ince bir gülümseyişle:

– *C'est de doute qui est flatteur!*[4] dedi.

Mortemart:

– *Il faut distinguer entre le cabinet de Vienne et l'Empereur d'Autriche. L'Empereur d'Autriche n'a jamais pu penser à une chose paraille, ce n'est que le cabinet qui le dit.*[5]

---

1 Maslahatgüzar.

2 Viyana anlaşmanın hükümlerini öylesine uygulanması imkânsız şeyler olarak görüyor ki en parlak başarılar elde edilse bile bunların yerine getirilemeyeceğini ileri sürüyor ve bu hükümleri uygulamak için gereken ne varsa bize söyleyebileceğinden şüphe ediyor. Bu Viyana kabinesinin aynen kullandığı cümledir.

3 Keskin zekâlı adam.

4 Bundan şüphelenmem gurur verici bir şey.

5 Viyana kabinesiyle Avusturya Imparatoru arasında bir fark gözetmek gerekir. Avusturya Imparatoru hiçbir zaman böyle bir şeyi aklından geçirmemiştir. Bunu söyleyen hükümettir.

Anna Pavlovna söze karıştı:

– *Eh, mon cher vicomte*, dedi. *L'Urope* (nedense *l'Urope* demeyi, bir Fransız'la konuşurken kullanabileceği özellikle ince bir Fransızca sayıyordu) *ne sera jamais notre alliée sincère.*[1]

Ondan sonra Anna Pavlovna Boris'in de konuşmaya katılmasını sağlamak için Prusya kralının cesaretiyle karakter sağlamlığından söz açtı. Boris, dikkatle konuşanı dinliyor, sözün kendisine gelmesini bekliyordu. Bununla birlikte birkaç kez yanında oturan güzel Elen'e dönüp bakmak fırsatını bulmuş, güzel Elen de birkaç kez yakışıklı genç yaverle göz göze gelerek gülümsemişti.

Anna Pavlovna çok tabii bir tavırla, Prusya'nın durumundan söz açarak Boris'ten Glogau'a yaptığı yolculuğu ve Prusya ordusunun ne durumda bulunduğunu anlatmasını rica etti. Boris, acele etmeden, temiz, doğru bir Fransızca ile orduların ve sarayın durumunu oldukça ilgi çekici küçük hikâyelerle anlattı. Bunları anlatırken de açıkladığı olaylar için neler düşündüğünü ağzından kaçırmamaya dikkat etti.

Herkesin dikkati bir süre için Boris üzerinde toplandı. Anna Pavlovna sunduğu bu yeniliğin misafirleri tarafından zevkle karşılandığını hissediyordu. Boris'in anlattıklarına en çok ilgi gösteren Elen'di. Birkaç kez ona yolculuğu konusunda sorular sordu; Prusya'daki ordunun durumuyla da çok ilgileniyor gibiydi. Boris sözünü bitirince Elen her zamanki gülümseyişiyle ona doğru döndü:

– *Il faut absolument que vous veniez me voir,*[2] dedi.

Bunu, sanki bu, Boris'in bilemeyeceği bazı nedenler yüzünden, kaçınılmaz bir şeymiş gibi söylemişti.

– *Mardi entre les 8 et 9 heures. Vous me ferez grand plaisir.*[3]

Boris isteğini yerine getireceğine söz verdi. Onunla konuşmaya dalacağı sırada, Anna Pavlovna, teyzesinin anlattıklarını dinlemek istediğini ileri sürerek Boris'i yanına çağırdı. Gözlerini kapayıp hüzünlü bir tavırla Elen'i işaret etti:

– Kocasını tanıyorsunuz değil mi? Ah! O ne mutsuz, ne harikulade kadındır! Onun yanında kocasından söz açmayın rica ederim, olmaz mı? Acısı zaten çok büyük!

---

1 E, aziz vikontum. Evropa hiçbir zaman bizim samimi müttefikimiz olmayacaktır.

2 Beni muhakkak görmeye gelmelisiniz.

3 Salı günü saat 8'le 9 arasında. Beni çok memnun edersiniz.

VII

Boris ile Anna Pavlovna, herkesin toplandığı gruba döndükleri sırada, konuşmaları Prens İppolit yönetiyordu. Oturduğu koltukta öne doğru kayarak:

– *Le Roi de Prusse!*[1] dedi ve bunu söyleyince güldü.

Herkes ona doğru döndü: İppolit:

– *Le Roi de Prusse?* diye sordu, güldü ve gene sakin, ciddi bir tavırla kendi oturduğu koltuğa iyice gömüldü.

Anna Pavlovna, belki bir şeyler söyler diye onu bekledi, ama İppolit'in başka bir şey söylemek istemediği kesinlikle anlaşıldığı için, o Allahsız Bonapart'ın Potsdam'a Büyük Frederik'in kılıcını nasıl aşırmış olduğunu anlatmaya başladı.

– *C'est l'épée de Frédéric le Grand que je...*[2] diye söze başlayacak oldu, ama İppolit sözünü kesti:

– *Le roi de Prusse...* dedi ve herkes ona doğru dönünce tekrar gülümseyerek özür dileyip sustu.

Anna Pavlovna, yüzünü buruşturdu. İppolit'in arkadaşı Mortemart kesin bir tavırla ona döndü:

– *Voyons à qui en avez-vouz avec votre roi de Prusse?*[3]

İppolit güldü; sanki gülüşünden kendisi de utanıyordu.

– *Non, ce n'est rien, je voulais dire seulement*[4] (Viyana'da işittiği bir fıkrayı anlatmak kararındaydı; bütün gece onu anlatmak için bir fırsat kollamış durmuştu.) *Je voulais dire seulement, que nous avons tort de faire la guerre pour le roi de Prusse.*[5]

Boris ihtiyatlı bir tavırla gülümsedi; gülümseyişinde hem alaylı hem de fıkrayı beğendiğini gösteren bir ifade vardı. Onu fıkranın bırakacağı etkiye göre ayarlamıştı. Herkes güldü. Anna Pavlovna, kırış kırış olmuş kısa parmağını onu korkutmak istiyormuş gibi salladı:

---

1 Prusya kralı.

2 Büyük Frederik'in kılıcıdır ki...

3 Prusya kralı demekle neyi söylemek istiyorsunuz, söyleyin bakalım.

4 Hayır, bir şey demek değil, yalnız şunu söylemek istiyordum ki...

5 Yalnız şunu söylemek istiyordum ki Prusya kralı için savaşmakla yanlış davranmış oluyoruz.

– Il est très mauvais votre jeu de mots, très spirituel, mais injuste. Nous ne faisons pas la guerre pour le roi de Prusse, mais pour les bons principes... Ah, le méchant, ce prince Hippolyte![1]

Konuşmalar bütün gece devam etti; özellikle politik haberlerden söz ediliyordu. Partinin sonunda hükümdarın verdiği ödüllerden söz açılınca konuşmalar daha da alevlendi.

L'homme à l'esprit profond:

– Geçen yıl, N. N. üzerinde hükümdarın portresi bulunan bir tabaka almış ya, neden bu yıl S. S. aynı ödülü almasın?

Diplomat:

– Je vous demande pardon, une tabtière avec le portrait de l'empereur est une recompense, mais point une distinction, un cadeau plutot.[2]

– Il ya eu plutôt des entécédents je vous citera Schwarzenberg.[3]

Bir başkası itiraz etti:

– C'est impossible.[4]

– Bahse girelim. *Le grand cordon, c'est différent.*[5]

Herkes gideceği sırada, o gece bütün toplantı boyunca çok az konuşmuş olan Elen, tekrar Boris'e döndü; şefkatli, anlamlı bir tavırla salı günü evine gelmesini emreder gibi rica etti. Gülümseyerek:

– Buna çok ihtiyacım var, dedi.

Anna Pavlovna da kendisini daima koruyan o yüksek varlıktan söz ettiği zamanlardaki gülümseyişiyle Elen'in sözünü destekledi. Elen, sanki Boris'in Prusya ordusu konusunda söylediği bazı sözlerden ötürü, birdenbire onunla görüşmek zorunluluğunu duymuştu. Genç adam salı günü evine gelince ona bu zorunluluğun nedenini anlatacağına söz veriyor gibiydi.

Boris, salı akşamı, Elen'in harikulade güzel salonuna gittiği zaman, orada bulunmasının neden gerekli olduğunu açıkça öğrenemedi. Salonda birçok başka misafir de vardı. Kontes onunla az ko-

---

1 Yaptığınız kelime oyunu çok hınzırca, çok zekice ama haksız. Biz savaşı Prusya kralı için yapmıyoruz, haklı prensipler uğruna yapıyoruz. An, ne fesattır bu Prens İppolit!

2 Özür dilerim, imparatorun portresi bulunan tabaka bir ödüldür, bir rütbe sayılmaz. Daha doğrusu bir hediyedir.

3 Ama geçmişte başka örnekleri oldu, bunlardan Schwarzenberg'i söyleyebilirim.

4 İmkânsız bir şey.

5 Büyük nişan ise, o başka...

nuştu ve ancak genç adam veda edip elini öperken tuhaf bir şekilde, hiç gülümsemeden birden:

– *Venez demain dîner le soir... Il faut que vous veniez...*[1] diye fısıldadı.

Boris, Petersburg'a o gelişinde, Kontes Bezuhova'nın evinde sık sık görülen bir yakını oldu.

VIII

Savaşlar gittikçe alevleniyor, çarpışmalar gittikçe Rus sınırlarına yaklaşıyordu. Her yerde insanlığın düşmanı Bonapart'a lanetler yağdırılıyordu; köylerde gönüllülerle kura erleri toplanıyor, savaş alanlarından, her zamanki gibi yalan yanlış ve bu yüzden ayrı ayrı yorumlanan çeşitli haberler geliyordu.

İhtiyar Prens Bolkonski'nin, Prens Andrey'in ve Prenses Mariya'nın yaşamları, 1805 yılından bu yana birçok bakımlardan değişmişti. 1806 yılında ihtiyar prens, o zamanlar bütün Rusya'da milis kuvvetlerinin başına getirilmiş sekiz başkomutandan biri olmuştu. Özellikle oğlunun öldürüldüğünü sandığı günlerde, belirli bir hal almış olan ve ihtiyarlığından ileri gelen dermansızlığına rağmen, hükümdar tarafından atandığı bu görevden kaçınmak hakkını kendinde görmemiş, karşısına çıkan bu yeni çalışma fırsatı onu uyandırmış ve güçlendirmişti. Hiç durmadan, görevlendirildiği üç ilde dolaşıp duruyor, görevini yerine getirmekte ukalalığa varan bir titizlik gösteriyor, emri altında çalışanlara acımasızlığa varacak kadar sert davranıyor ve her işin en küçük ayrıntıları ile kendisi uğraşıyordu. Prenses Mariya, babasından artık matematik dersleri almıyor, yalnız sabahları babası evdeyken kucağında Prens Nikolay (dedesi torununa öyle diyordu) yanında çocuğun süt annesiyle onun çalışma odasına gidiyordu. Bebek Nikolay, süt annesi ve dadı Savişna ile birlikte, ölen prensesin dairesine yerleştirilmişti. Prenses Mariya, hemen hemen bütün gününü çocuğun odasında geçiriyor, küçük yeğenine elinden geldiği kadar annelik ediyordu. Matmazel Bourienne de çocuğu tutkuya varan bir sevgiyle seviyormuş gibi görünüyordu. Prenses Mariya sık sık küçük meleğe (yeğenine

1 Yarın akşam yemeğe gelin... Gelmelisiniz...

öyle diyordu) dadılık etmek ve onunla oynamak zevkinden kendisini yoksun bırakarak yerini arkadaşına veriyordu.

Lısiye Gori'deki kilisenin mihrabı yakınında, küçük prensesin mezarı üzerinde bir türbe vardı. Bu türbenin içine, kanatlarını açarak göklere uçmaya hazırlanan, İtalya'dan getirilmiş mermer bir melek heykeli konulmuştu. Meleğin üst dudağı gülümsemeye hazırlanıyormuş gibi hafifçe kalkıktı. Bir gün Prens Andrey'le Prenses Mariya türbeden çıkarken, ne gariptir, bu meleğin yüzünün, ölen genç kadının yüzünü hatırlattığını birbirlerine itiraf etmişlerdi. Prens Andrey'in kız kardeşine söylemediği daha da garip bir şey vardı; Andrey, heykeltıraşın o yüze rastgele verdiği anlatımda, eşi öldüğü sırada onun yüzünde gördüğü yumuşak ve dargın ifadeyi görür gibi oluyordu. Sanki o heykelin yüzü de, "Ah bana bunu niçin yaptınız?" diyor gibiydi.

Prens Andrey döndükten kısa bir süre sonra, ihtiyar prens oğlunun payını ayırmış, ona Lısiye Gori'den kırk verst kadar ileride bulunan büyük çiftliği, Boguçarovo'yu vermişti. Prens Andrey bir bakıma Lısiye Gori kendisi için acı anılarla dolu olduğundan, bir bakıma babasının karakterine dayanabilecek direnci kendinde bulamadığından, bir bakıma da yalnızlığa ihtiyacı olduğu için, babasının kendine Boguçarovo'yu vermesinden yararlanmış, orada yapılara girişmiş, vaktinin büyük kısmını orada geçirmeye başlamıştı.

Prens Andrey, Austrelitz Seferi'nden sonra, bir daha orduda görev almamaya kesinlikle karar vermişti; savaş başlayıp da herkes hizmet etmek zorunda kalınca doğrudan doğruya asker olarak görev almaktan kaçınmak için babasının emri altında milis kuvvetlerini toplama işini üzerine almıştı. İhtiyar prensle oğlu 1805 seferinden sonra rollerini değiştirmiş gibiydiler. Yaptığı işten heyecan duyan ihtiyar prens, gerçek anlamında bir savaşın her bakımdan iyi sonuçlanacağını düşünüyordu; Prens Andrey ise aksine, savaşa katılmadığından, üzülerek böyle bir seferin ancak kötü sonuçlanabileceğine inanıyordu.

1807 yılı 26 Şubat günü ihtiyar prens bölgeyi dolaşmaya çıkmıştı. Prens Andrey, babasının her evden ayrılışında olduğu gibi Lısiye Gori'de kalmıştı. Küçük Nikoluşka dört gündür hastaydı. İhti-

yar prensi götürmüş olan arabacılar, kentten dönünce Prens Andrey'e bazı belgelerle bir de mektup getirmişlerdi.

Prens Andrey'in özel uşağı, genç prensi çalışma odasında bulamayınca Prenses Mariya'nın dairesine gitti; ama prens orada da yoktu. Uşağa, prensin çocuğunun odasına gittiğini söylediler.

Dadının yardımcılarından genç bir kız, çocuk için yapılmış küçük iskemleye oturmuş, kaşlarını çatmış, titrek elleriyle bir şişede yarıya kadar suyla dolu küçük bir kadehe ilaç damlatan Prens Andrey'e:

– Özür dilerim, sayın prensim, Petruşa kâğıtlar getirmiş, dedi.

Prens Andrey sert bir tavırla:

– Ne olmuş? diye sordu ve dikkat etmediği için eli titredi, şişeden kadehe gerektiğinden daha çok ilaç damlatmış olan Prens Andrey kadehtekini yere boşalttı, tekrar su istedi. Genç kız suyu getirdi.

Odada bir çocuk karyolası, iki sandık, iki koltuk, bir masa ve çocuk için yapılmış küçük bir masayla Prens Andrey'in oturduğu iskemle vardı. Pencerelerin perdeleri kapalıydı, masanın üzerinde ışığı çocuğun karyolasına düşmesin diye önüne ciltli nota defteri konulmuş bir mum yanıyordu. Prenses Mariya, karyolanın yanında durduğu yerden ağabeyine döndü:

– Ağabeyciğim, bekleyelim daha iyi... sonra...

Prens Andrey, herhalde kız kardeşini iğnelemek isteğiyle öfkeli öfkeli konuştu:

– Aman rica ederim, hep saçmalayıp duruyorsun, bütün bunlar şimdiye kadar beklediğin için oldu. Beklediğin başına geldi işte.

Prenses yalvaran bir sesle:

– Ağabeyciğim, doğru söylüyorum, daha iyi olur, şimdi uyuyor, dedi.

Prens Andrey yerinden kalktı, elinde kadehle parmaklarının ucuna basarak karyolaya yaklaştı. Kararsız bir tavırla sordu:

– Gerçekten de uyandırmayalım mı, ha ne dersin?

Prenses Mariya:

– Nasıl istersen... Doğrusu... Öyle sanıyorum ki... ama sen gene nasıl istersen, dedi.

Kendi düşüncesi üstün geldiği için, hem ürkeklik duyuyor hem de utanıyordu. Ağabeyine, fısıldayarak onu çağıran genç kızı işaret etti.

Ateşler içinde yanan çocuğun başında, ikisi de ikinci gecedir uyumuyorlardı. Bu iki geceyi, evdeki doktora güvenmediklerinden, kentten gelmesi için adam gönderdikleri doktorun gelmesini bekleyerek ve durup durup şu ya da bu çareye başvurarak geçirmişlerdi. Uykusuzluktan bitkin halde, endişe içinde üzüntülerini birbirlerine yüklemeye çalışıyor, birbirlerini suçluyor, tartışıp duruyorlardı. Genç kız:

– Petruşa babanızdan kâğıtlar getirmiş! diye fısıldadı.

Prens Andrey, dışarı çıktı. Öfkeyle:

– Ne varmış, söyle bakalım dedi ve babasından gelen emirleri dinledikten sonra kendisine uzatılan zarflarla babasının yazdığı mektubu aldı, çocuğun odasına döndü.

– Şimdi nasıl? diye sordu.

Prenses Mariya içini çekti:

– Hep aynı durumda. Allah aşkına bekle. Karl İvaniç her zaman uykunun her şeyden önemli olduğunu söyler, diye fısıldadı.

Prens Andery, çocuğa yaklaştı, vücudunu yokladı. Çocuk ateş içindeydi:

– Hay sizin o Karl İvanoviç'inize! dedi. İçine ilaç damlatılmış kadehi alıp tekrar karyolaya yaklaştı.

Prenses Mariya:

– Andrey, yapma! dedi.

Ama Prens Andrey hem öfkeyle hem de acı duyuyormuş gibi ona kaşlarını çatarak baktı, elinde kadehle çocuğa doğru eğildi.

– Ama ben öyle istiyorum, dedi. Haydi, yalvarırım, bunu ona sen ver.

Prenses Mariya omuzlarını silkti, ama söz dinler bir tavırla kadehi aldı, dadıyı yanına çağırdı, çocuğa ilacı vermeye başladı. Çocuk bağırdı, sonra hırıltılı bir ses çıkardı. Prens Andrey yüzünü buruşturarak başını ellerinin arasına aldı, dışarı çıkıp öbür odada divanın üzerine oturdu.

Bütün mektuplar elindeydi. Onları dalgın dalgın açtı ve okumaya başladı. İhtiyar prens koyu mavi kâğıtta yer yer kısaltılmış sözler kullanarak harfleri uzun uzun, iri yazısıyla şunları yazıyordu:

"Şu anda kurye ile oldukça sevinçli bir haber aldım. Eğer yalan değilse Benigsen, Eylau önlerinde Bonapart'a karşı güya tam bir za-

fer kazanmış. Petersburg'da herkes bayram ediyor ve orduya verilen ödüllerin sonu gelmiyor. Gerçi kendisi Alman ama yine de onu kutlarım. Kroçevski'deki amirin Handnkov adındaki adamın ne yaptığını bir türlü kavrayamıyorum. Şimdiye kadar ne ihtiyatlar ne de iaşe gönderildi. Hemen atla, oraya git, ona söyle, bir hafta sonra hepsi burada olmazsa kafasını koparacağım. Petenka'dan Preussisch-Eylau Savaşı'nı anlatan bir mektup aldım, kendisi oradaymış; anlatılanların hepsi doğru. İşe karışmaması gereken adamlar burunlarını her işe sokmazlarsa Almanlar bile Bonapart'a dayak atabiliyor. Diyorlar ki oldukça bozulmuş, durumda kaçıyormuş. Unutma, gecikmeden dörtnala Korçeva'ya git, dediğimi yap!"

Prens Andrey, içini çekip öbür zarfı açtı. Bu Bilibin'in ince ince yazılmış iki yapraklı mektubuydu. Prens Andrey, onu okumadan katladı, babasının "Dörtnala Korçeva'ya git, dediğimi yap!" sözleriyle biten mektubunu tekrar okudu. "Hayır! Affedersiniz! Çocuk iyi oluncaya kadar bir yere gitmem!" diye düşündü ve kapıya yaklaşarak başını uzattı, çocuğun odasına baktı. Prenses Mariya, hâlâ karyolanın başında duruyor, çocuğu yavaş yavaş sallıyordu.

Prens Andrey, babasının mektubunda yazılı olanları hatırlayarak, "Evet, tatsız olan bir şey daha yazmıştı, ama neydi?" diye düşünüyordu. "Ha, evet bizimkiler Bonapart'a karşı zafer kazanmışlar; tam da benim hizmet etmediğim bir sırada. Evet, evet bütün aksilikler beni bulur... Eh, varsın kazansınlar..." Sonra Bilibin'in Fransızca olarak yazdığı mektubu okumaya başladı. Okuduklarının yarısını anlamıyordu. Yalnızca bunca süreden beri ve üzüle üzüle düşündüğü şeyi bir an için olsun unutmak isteğiyle okuyordu.

IX

Bilibin halihazırda ordu karargâhında, siyasi gözlemci olarak bulunuyordu; mektubunu Fransızca olarak ve Fransızların anlattıkları fıkraları, terimleri kullanarak yazmıştı ama Ruslara özgü bir cesaretle kendi davranışlarını eleştirerek, kendi kendisiyle alay ederek, bütün seferi hiç çekinmeden olduğu gibi anlatıyordu. Bilibin bir diplomat olarak *discrétion*[1] göstermek zorunda kalması-

1 Ağzı sıkılık.

na üzüldüğünü, Prens Andrey gibi güvenebileceği bir mektup arkadaşı bulunduğu ve ona orduda olup bitenleri gördükçe biriken bütün öfkesini açıklayabildiği için mutluluk duyduğunu yazıyordu. Mektubun tarihi eskiydi. Preussisch-Eylau Savaşı'ndan da önce yazılmıştı.

Bilibin:

Depuis nos grands succès d'Austerlitz vous savez, mon cher prince," diye yazıyordu. *Que je ne quitte plus les quartiers généraux. Décidement j'ai pris le goût de la guerre, et bien m'en a pris. Ce que j'ai vu ces trois mois, est incroyable.*

Je commence "ab ovo". L'ennemi du genre humain, comme vous savez, s'attaque aux Prussiens. Les prussiens sont nos fidèles alliés, qui ne nous ont trompés que trois fois depuis trois ans. Nous prenons fait et cause pour eux. Mais il se trouve que l'ennemi du genre humain ne fait nulle attention à nos beaux discours, et avec sa manière impolie et sauvage se jette sur les prussiens sans leur donner le temps de finir la parade commencée, en deux tours de main les rosse à plate couture et va s'installer au palais de Potsdam.

J'ai le plus vif désir, écrit le Roi de Prusse à Bonapart, que V. M. soit accuellié et traitée dans mon palais d'une manière, qui lui soit agréable et c'est avec empressement, que j'ai pris à cet effet toutes les mesures que les circonstances me permettaient. Puisse-je avoir réussi! Les généraux prussiens se piquent de politesse envers les français et mettent bas les armes aux premières sommations.

Le chef de la garnison de Glogau avec dix milles hommes, demande au Roi de Prusse, ce qu'il doit faire s'il est sommé de se rendre?.. Tout cela est positif.

Bref, espérant en imposer seulement par notre attitude militaire, il se trouve que nous voilà en guerre pour tout de bon, et ce qui plus est en guerre sur nos frontières avec et pour le Roi de Prusse. Tout est au grand complet, il ne nous manque qu'une petite chose, c'est le général en chef. Comme il s'est trouve, que les succès d'Austerlitz auraient pu être plus décisifs si le général en chef eût été moins jeune, on fait la revue des octogénaires et, entre Prosorovsky et Kamenski, on donne la préférense au dernier. Le général nous arrive en kibitka à la manière

Souvorev et est accuelli avec des acclamations de joie et de triomphe.

Le 4, arrive le premier courrier de Pétersbourg. On apporte les malles dans le cabinet du maréchal, qui aime à faire tout par lui-même. On m'appelle pour aider à faire le triage des lettres et prendre celles qui nous sont destinées. Le maréchal nous regarde faire et attend les paquets qui lui son adressés. Nous cherchons – il n'y en a point. Le maréchal devient impatient, se met à la besogne et trouve des lettres de l'Empereur adressées pour le comte T., pour le prince V. et autres. Alors le voilà qui se met dans une de ces colères bleues. Il jette feu et flamme contre tout le monde, s'empare des lettres, les decachète et lit celles de l'empereur adressées à d'autres.[1] Ya! Demek bana karşı böyle davranıyorlar. Bana güvenmiyorlar! Ya! Demek beni gözet-

1 Bildiğiniz gibi Austerlitz'deki parlak başarılarımızdan sonra genel karargâhtan ayrılmıyorum, sevgili prensim. Kesin olarak savaşın tadını almaya başladım ve bundan çok memnunum; bu üç ay içinde gördüklerim inanılmaz şeylerdir.

"Ab ovo"dan başlıyorum. Kim olduğunu bildiğiniz insanlığın can düşmanı, Prusyalılara saldırıyor. Prusyalılar bizim sadık müttefiklerimizdir; üç yıl içinde bizi ancak üç defa aldatmışlardır. Onları savunuyoruz. Ama öyle anlaşılıyor ki insanlığın düşmanı bizim o güzel nutuklarımıza hiç mi hiç önem vermiyor ve o ilkel, saygısız üslubuyla Prusyalıların bayıldıkları geçit resmini bitirmelerine fırsat vermeden üzerlerine atılıyor, onları bir temiz dövüp Potsdam Sarayı'na yerleşiyor.

Prusya kralı Bonapart'a "Ekselansınızın sarayımda hoşlanacağınız bir şekilde kabul edilmesini canı gönülden istiyorum. Öyle olması için de şartların imkân verdiği bütün emirleri vermiş bulunuyorum. Amacıma ulaştıysam ne mutlu bana!" diye yazıyor. Prusyalı generaller, Fransızlara kim kimden daha çok saygı gösterecek diye gösteriş yapıyorlar. Teslim olmaları istenince de hemen teslim oluyorlar.

Glogau Garnizonu'nun on bin kişilik kuvvetlerin komutanı Prusya kralına ne yapacağını soruyor. Bütün bunlar aynen olmuştur.

Sözün kısası biz kuvvetlerimizin durumunu ileri sürerek onlarda korku uyandırmayı düşünüyorduk, oysa sonunda savaşa sürüklenmiş olduk. Hem de tam kendi sınırımızda. Üstelik Prusya kralının uğruna ve onunla birlikte hareket ediyoruz. Elimizde her şey bol. Yalnız küçücük bir eksiğimiz var, o da bir başkomutan. "Austerlitz Savaşı'nda başkomutan o kadar genç olmasaydı, başarımız daha kesin olacaktı," diye düşünüldüğü için seksen yaşındaki generaller gözden geçiriliyor ve Prozorovski ile Karmenski arasında, sonuncusunu seçiyorlar. General bize Suvorov'un yaptığı gibi bir kibitka ile geliyor, kendisini sevinç çığlıklarıyla ve büyük bir törenle karşılıyorlar.

Ayın 4'ünde Petersburg'dan iki kurye geliyor. Bavullarını, her şeyi kendi eliyle yapmasını seven mareşalin odasına getiriyorlar. Mektupları ayırmaya yardım edip bize gelenleri almam için beni çağırıyorlar. Mareşal bu işi bize bırakarak durup seyrediyor ve kendisine gönderilmiş zarfları bekliyor. Arıyoruz ama yok, mareşal sabırsızlanmaya başlıyor; kendisi işe sarılıyor, imparatorun Kont T.'ye, Prens V.'ye ve başkalarına yazdığı mektupları buluyor. Büyük bir öfkeye kapılıyor, çileden çıkıyor. Zarfları alıyor, başkalarına gönderilmiş mektupları okuyor.

lemek için emir verilmiş. Peki! Defolun buradan! *Et il écrit le fameux ordre du jour au général Benigsen.*[1]

"Ben yaralıyım, ata binemiyorum, böyle olunca da orduya komuta edemem, siz kolordunuzu bozguna uğramış bir durumda Pultusk'a getirdiniz: Burada açıkta, yakacaksız, iaşesiz duruyor; onun için bir çare bulmak gerekiyor. Dün sizin de Kont Bukshevden'e bildirmiş olduğunuz gibi bizim sınırlarımıza doğru geri çekilmeyi düşünmek gerekiyor. Bunu da, bugün yapmalısınız."

İmparatora da şunları yazmış:

"At üstünde oraya buraya giderken eyerin sürtünmesinden derim soyulmuş, bu durum, yaralarıma sarılmış sargı bezlerinin sürtünmesine eklenince ata binmeme de böyle büyük bir orduya komuta etmeme de engel oluyor. Bundan ötürü bu komutayı benden sonra gelen en kıdemli generale, Kont Bukshevden'e bıraktım. Bütün görevleri ve onunla ilgili her şeyi ona teslim ettim, ekmek bulunmazsa Prusya'nın içlerine doğru geri çekilmesini öğüt verdim. Çünkü ancak bir günlük ekmek kalmıştı. Hatta bazı alaylarda, tümen komutanlarından Osterman ile Sedmoretski'nin bildirdikleri gibi, hiç ekmek kalmamış; köylüler hepsini yiyip bitirmişler; ben bile iyi oluncaya kadar Ostrelenko'da hastanede kalacağım. İşbu raporu bugünkü tarihle sunarak şunu bildiriyorum ki eğer ordu bulunduğu açık ordugâhta on beş gün daha dururşa ilkbahara tek sağlam insan kalmayacaktır. Başkalarının arasından seçilerek üzerine düşen büyük, şerefli görevi yerine getiremediği için zaten onurunu yitirmiş bir ihtiyarı görevinden af edip köyüne çekilmesine izin veriniz. Orduda bir komutan olarak değil, bir yazıcı olarak rol oynamak için bu konudaki yüksek izninizi burada, hastanede bekleyeceğim. Benim ordudan ayrılmam hiçbir anlaşmazlığa yol açmaz; ha bir kör ordudan ayrılmış ha ben! Rusya'da benim gibi binlercesi vardır."

Le maréchal se fâche contre l'Empereur et nous punit tous; n'est-ce pas que c'est logique?

Voilà le premier acte. Aux suivants l'intérêt et le ridicule montent comme de raison. Après le départ du maréchal il se trouve que nous sommes en vue de l'ennemi et que nous devons livrer bataille. Bouks-

1 Sonra da General Benigsen'e o dillere destan olan günlük emri yazıyor.

hevden est général en chef par droit d'ancienneté, mais le général Benigsen n'est pas de cet avis; d'autant plus qu'il est lui, avec son corps en vue de l'ennemi, et qu'il veut profiter de l'occasion d'une bataille "aus eigener Hand" comme disent les Allemands. Il la donne. C'est la bataille de Pultusk qui est sensée être une grande victoire, mais qui à mon avis ne l'est pas du tout. Nous autres pékins avons comme vous savez, une très vilaine habitude de décider du gain ou de la perte d'une bataille. Celui qui s'est retiré après la bataille l'a perdu, voilà ce que nous disons et à ce titre nous avons perdu la bataille de Pultusk. Bref, nous nous retirons après la bataille, mais nous envoyons un courrier à Pétersbourg, qui porte les nouvelles d'une victoire, et le géneral ne cède pas le commandement en chef à Boukshevden, espérant recevoir de Pétersbourg en reconnaissance de sa victoire le titre de général en chef. Pendant cet interrègne, nous commençons un plan de manoeuvres excessivement intéressant et original. Notre but ne consiste pas, comme il devrait l'être, à éviter ou à attaquer l'ennemi, mais uniquement à éviter le général Boukshevden, qui par droit d'ancienneté serait notre chef. Nous poursuivons ce but avec tant d'énergie que, même en passant une rivière qui n'est pas guéable, nous brûlons les ponts pour nous séparer de notre ennemi, qui, pour le moment, n'est pas Bonapart, mais Boukshevden. Boukshevden a manqué d'être attaqué et pris par des forces ennemies supérieures à cause d'une de nos belles manoeuvres qui nous sauvait de lui. Boukshevden nous poursuit, nous filons. Â peine passe-t-il de notre côté de la rivière que nous repassons de l'autre. Â la fin notre ennemi Boukshevden nous attaque et s'attaque à nous. Les deux généraux se fâchent. Il y a même une provocation en duel de la part de Boukshevden et una attaque de l'épilepsie de la part Benigsen. Mais au moment critique le courrier, qui porte la nouvelle de notre victoire de Pultusk, nous apporte de Pétersbourg notre nomination de général en chef, et le premier ennemi Boukshevden est enforcé: nous pouvons penser au second, à Bonapart. Mais ne voilà-t-il pas qu'à ce moment se lève devant nous un troisième ennemi, c'est le "Ortodoks milleti" *qui demande à grands cris du pain, de la viande, des biscuits, du foin, que sais-je. Les magasins sont vides, les chemins impraticables. Le* "Ortodoks halk" *se met à la maraude et d'une manière dont la dernière campagne ne peut vous don-*

ner la moindre idée. La moitié des régiments forme des troupes libres, qui parcourent la contrée en mettant tout à feu et à sang. Les habitants sont ruinés de fond en comble, le hôpitaux regorgent de malades, et la disette est partout. Deux fois le quartier général a été attaqué par des troupes de maraudeurs et le général en chef a été obligé lui même de demander un bataillon pour les chasser. Dans une de ces attaques on m'a emporté ma malle vide et ma robe de chambre. L'empereur veut donner le droit à tous les chefs de divisions de fusiller les maraudeurs mais je crains fort que cela n'oblige une moitié de l'armée de fusiller l'autre.[1]

---

1 Mareşal, hükümdara kızıyor ve hepimizi cezalandırıyor: Bu mantığa uygun bir şey, değil mi?

İşte komedinin birinci perdesi bu. Sonraki perdeler tabii daha ilginç ve daha eğlenceli. Mareşal gittikten sonra düşmanın gözü önünde olduğumuz ve muhakkak çarpışmak zorunda bulunduğumuz meydana çıkıyor. Kıdem bakımından başkomutan, Bukshevden'dir. Ama Benigsen hiç de o düşüncede değil. Kaldı ki kolordusu ile birlikte düşmanın karşısında bulunan odur. Bu yüzden fırsattan yararlanarak savaşmak istiyor. Savaşıyor da. Bu, sonradan büyük bir zafer sayılan, ama bence hiç de öyle olmayan Pultusk çarpışmasıdır. Sivillerin bildiği gibi bir savaşın kazanılışı ya da kaybedilişi konusunda karar vermek için kötü bir alışkanlığımız vardır. Biz, "Savaştan sonra kim geri çekilirse o kaybetmiştir," deriz; buna göre biz Pultusk Savaşı'nda yenildik. Kısacası savaştan sonra geri çekiliyoruz, ama Petersburg'a zafer haberi götüren bir kurye gönderiyoruz. Benigsen Petersburg'dan kazandığı zafer için teşekkür edilmesini ve kendisine başkomutan unvanının verilmesini ümit ederek ordunun komutanlığını General Bukshevden'e bırakmıyor. Bu ikili komutanlık devresinde çok orijinal ve ilginç bir seri manevralar yapmaya başlıyoruz. Artık planımız gerektiği gibi, düşmana saldırmak ya da onunla karşılaşmamaya çalışmak değil. Yalnız kıdem bakımından komutanımız olması gereken Bukshevden'le karşılaşmamak! Bu amacı öyle bir çabayla gerçekleştirmeye çalışıyoruz ki geçit vermeyen bir nehrin öbür tarafına geçerken o sırada Bonapart değil de Bukshevden olan düşmanımızdan uzaklaşmak için köprüyü bile yıkıyoruz. Bukshevden, bizi ondan kurtaran böyle bir manevranın sonunda az kalsın kendisinden daha üstün kuvvette olan düşmanın saldırısına uğrayıp esir edilecekti. Bukshevden bizi izliyor, biz kaçıyoruz. Tam nehri geçip bizim bulunduğumuz kıyıya çıkınca biz hemen gene öbür kıyıya geçiyoruz. Sonunda düşmanımız Bukshevden bizi yakalayıp saldırıyor. Arada bir tartışma oluyor. Her iki general kızıyorlar. Bukshevden tarafından bir düello daveti bile oluyor. Benigsen de sara krizi geçiriyor, ama Allah'tan en kritik dakikada Petersburg'a Pultusk zaferinin haberini götüren kurye geri dönüyor ve bizimkinin başkomutan olarak atanma emrini getiriyor. Böylece birinci düşmanımız Bukshevden yeniliyor. Şimdi ikinci düşmanımız Bonapart'ı düşünebiliriz. Ama tam o sırada üçüncü bir düşman karşımıza çıkıyor. Yüksek sesle bağıra bağıra ekmek, et, peksimet, saman, arpa daha bilmem ne isteyen Ortodoks milleti! Mağazalar boş, yollar geçilmeyecek durumda. Ortodoks halk, etrafı çalıp çırpmaya başlıyor ve yağma öyle bir dereceyi buluyor ki son seferde olup bitenler bile, size bu konuda yeterli bir fikir veremez. Alayların yarısı her tarafı ateşe ve kana bulayan başı boş gruplar oluş-

Prens Andrey önce üstünkörü okuyordu, ama sonradan elinde olmayarak okuduğu şeyler (Bilibin'e ne kadar inanılabileceğini bildiği halde) onu gittikçe daha çok ilgilendirmeye başladı. Mektubun ortasına gelince buruşturup attı. Onu öfkelendiren şey, mektupta okudukları değildi, uzak kaldığı ve oraya özgü bir yaşamın kendisini heyecanlandırabilmesiydi. Gözlerini kapadı, elini, alnını ovuşturdu. Sanki böylece okumuş olduğu şeylerle olan bütün ilişkilerini zihninden silmek istiyordu. Çocuğun odasında olup bitenlere kulak kabarttı. Birden kapının arkasında garip bir ses işitmiş gibi oldu. İçinde bir korku uyandı; kendisi mektubu okurken "çocuğun başına bir şey gelmiş olmasından" korktu. Parmaklarının ucuna basarak çocuğun odasına yaklaştı, kapıyı açtı.

İçeriye girdiği anda, dadının korku içinde ondan bir şey sakladığını ve Prenses Mariya'nın artık odada bulunmadığını gördü. Arkasından prensesin ümitsizlik içindeymiş gibi gelen fısıltısını işitti.

– Ağabeyciğim.

Çoğu zaman uzun bir uykusuzluktan ve sürekli heyecanlardan sonra olduğu gibi hiçbir nedene dayanmayan bir korkuya kapıldı: "Çocuk öldü!" diye aklına geldi. Gördüğü, işittiği her şey, bu korkusunun yerinde olduğunu gösteriyor gibiydi.

"Her şey bitti," diye düşündü ve alnında soğuk ter damlaları belirdi. Şaşkın bir tavırla karyolaya yaklaştı, onu boş bulacağına emindi, dadının ölen çocuğu kendisinden sakladığına inanıyordu. Karyolayı örten perdeleri açtı, korku içinde, oraya buraya kayan gözleri uzun bir süre çocuğu bulamadı. Sonunda onu gördü: Çocuk yanakları al al olmuş, ellerini iki yana açmış, karyolanın üzerinde enine yatıyordu; başını yastıktan aşağı kaydırmış, uykusunda küçük dudaklarını kımıldatarak ağzını şapırdatıyor, düzenli olarak nefes alıyordu.

Prens Andrey, çocuğu görünce sanki onu kaybetmiş de yeniden bulmuş gibi sevindi. Kız kardeşinin kendisine öğrettiği gibi eğile-

---

turmuşlar. Yerli halk soyup soğana çevrilmiş, hastaneler tıka basa hastalarla dolu, her tarafta açlık var. Yağmacılar iki kez genel karargâhı bile bastılar ve başkomutan onları kovmak için bir tabur asker istemek zorunda kaldı. Bu baskınlardan birinde benim boş bavulumla sabahlığımı götürmüşler. İmparator bütün tümen komutanlarına yağmacıları kurşuna dizme izni vermek istiyordu. Ama korkarım ki bu yüzden ordunun yarısını öbür yarısını kurşuna dizmeye zorlayacak.

rek dudaklarıyla çocuğun ateşi olup olmadığına baktı, yumuşacık alın nemliydi, Prens Andrey elini çocuğun başına değdirdi; saçlar bile sırılsıklamdı. Çocuk öylesine terlemişti. Ölüm bir yana, belli ki, kriz geçmiş, çocuk iyileşmişti. Prens Andrey bu küçücük, çaresiz varlığı yakalayıp mıncıklamak, göğsüne bastırmak istiyordu; ama bunu yapmaya cesaret edemiyordu. Çocuğun üzerine eğilmiş olarak duruyor, başına, örtünün altından görünen kollarına, bacaklarına bakıyordu. Yanında bir hışırtı oldu, karyolayı yukarıdan aşağıya doğru örten perdenin altında bir gölge belirdi. Dönüp bakmadı, hep çocuğun yüzüne bakıyor, onun düzenli nefes alışını dinliyordu. Karanlık gölge, sessiz adımlarla karyolaya yaklaşarak perdeyi aralayıp açan, sonra da onu arkasından indirmiş olan Prenses Mariya'ydı. Prens Andrey, gelenin o olduğunu dönüp bakmadan anladı ve ona elini uzattı. Prenses Mariya ağabeyinin elini sıktı. Prens Andrey:

– Terlemiş! dedi.

– Ben de sana bunu söylemeye geliyordum.

Çocuk uykusunda hafifçe kımıldadı, gülümsedi, alnını yastığa sürttü.

Prens Andrey, kız kardeşine baktı. Prenses Mariya'nın ışıklı gözleri karyolanın üstündeki perdenin gölgesinde, onları dolduran mutlu gözyaşlarından ötürü her zamankinden daha çok parlıyordu. Ağabeyine uzanıp onu öptü; elinde olmayarak karyolanın perdesine hafifçe takılmıştı. İkisi birbirlerini suçluyorlarmış gibi parmaklarını salladılar. Bir süre daha perdenin altındaki mat ışıkta durdular. Sanki üçünü bütün dünyadan ayıran bu çevreden bir türlü ayrılmak istemiyorlardı. Önce Prens Andrey saçları müslin perdeye takılarak karyolanın yanından uzaklaştı. İçini çekerek, "Evet, artık hayatımda kalan tek şey bu," diye söylendi.

X

Piyer mason biraderliğine kabul edildikten kısa bir süre sonra, kendisi için yazdığı ve çiftliklerinde ne yapacağını gösteren etraflı bir yazıyla köylülerin büyük kısmının bulunduğu Kiev iline gitti.

Kiev'e gelince bütün çiftlik kâhyalarını merkez yazıhaneye ça-

ğırttı, niyetlerini, isteklerini onlara açıkladı. Köylülerin toprağa bağımlı durumdan tam olarak kurtarılması için hemen tedbirler alınacağını bildirdi. O zamana kadar köylülere fazla iş yüklenmemesi, kadınlarla çocukların işe gönderilmemesi, köylülere yardım edilmesi, köylülere verilen cezaların vücutlarına eziyet eden cinsten olmayıp öğüt şeklinde olması ve her çiftlikte hastaneler, çocuk yuvaları, okullar açılması gerektiğini söyledi. Bazı çiftlik kâhyaları (aralarında okuma yazmayı bile doğru dürüst öğrenememiş olanlar vardı) korku içinde onu dinliyor, bu sözlerin genç kontun, onların çiftlikleri yönetme biçimlerini beğenmediği, kendisinden para kaçırdıkları için hoşnutsuzluk duyduğu anlamına geldiğini sanıyorlardı; bazıları, ilk korkuları geçtikten sonra Piyer'in konuşurken ıslığa benzer sesler çıkarmasını, o zamana kadar hiç duymadıkları yeni sözler söylemesini eğlenceli bulmaya başlamışlardı; bazıları sadece beyin konuşmasını dinlemekten zevk duyuyorlardı; en akıllı olanları (ki başkâhya da bunların arasındaydı) kendi amaçlarına ulaşmak için efendilerine karşı nasıl davranmaları gerektiğini bu sözlerden anlamışlardı.

Başkâhya Piyer'in yapmak istediği şeylere büyük bir ilgi gösterdi, ama yapılacak bütün bu yeniliklerin dışında, genel olarak kötü durumda olan işlerle de uğraşmak gerektiğini belirtti.

Kont Bezuhov'un koca servetine rağmen, Piyer, onun mirasına konduğundan ve söylendiğine göre her yıl beş yüz bin rublelik bir gelir almaya başladığından beri, zenginliğini kont hayattayken ondan on bin ruble aldığı zamanlara oranla çok daha az hissediyordu. Bütçesinin aşağı yukarı şöyle olduğunu tahmin ediyordu: Şûraya bütün çiftlikleri için hemen hemen seksen bin ruble ödeniyordu. Moskova yakınındaki çiftlikle Moskova'daki eve ve prenseslere otuz bine yakın gidiyordu; maaşlara on beş bin, bir o kadar da yardım derneklerine harcanıyordu; kontesin masraflarını karşılamak için kendisine yüz elli bin ruble gönderiliyordu. Borçların faizi yetmiş bin ruble kadar tutuyordu; yapılmasına başlanmış olan kiliseye bu iki yıl içinde on bin kadar gitmişti; geriye kalan yüz bin rubleye yakın bir paranın nereye, nasıl harcandığını Piyer de bilmiyor, hemen her yıl borç almak zorunda kalıyordu. Ayrıca, başkâhya her yıl ona ya yangınların çıktığını ya iyi hasat yapı-

lamadığını ya da fabrikaların, imalathanelerin yapılarında değişiklikler yapmak gerektiğini yazıyordu. Böylece Piyer'in karşısına ilk kez en az eğilim duyduğu ve en az yeteneğe sahip olduğu bir konu çıkmıştı: işlerle uğraşmak.

Piyer başkâhyayla birlikte her gün "çalışıyordu". Ama çalışmaların işleri bir adım olsun ilerletmediğini, çabalarının işlerle hiçbir ilgisi olmadığını, hatta işlere değinmediğini, onları geliştirmek için kendini zorlamadığını hissediyordu. Başkâhya, bir taraftan işleri en kötü ışık altında göstererek Piyer'e borçları ödemek zorunluluğunu, toprağa bağımlı köylülerin yardımıyla yeni işlere başlamak gerektiğini belirtiyor, Piyer buna razı olmuyordu; diğer taraftan Piyer, köylülerin bağımsızlığa kavuşturulması için ısrar ediyor, buna karşılık başkâhya daha önce vesayet meclisine olan borçları ödemek zorunda bulunduklarını, bu yüzden isteğinin hemen yerine getirilemeyeceğini ileri sürüyordu.

Kâhya bunun büsbütün imkânsız bir şey olduğunu söylemiyordu; yalnız amaca ulaşmak için Kostroma ilindeki ormanların, Volga'nın aşağısındaki toprakların ve Kırım'daki çiftliklerin satılmasını teklif ediyordu, ama bütün bu satışlar kâhya tarafından bazı yasakların kaldırılması için öylesine karışık muamelelere, izinlerin alınmasına ve buna benzer işlere bağlı olarak gösteriliyordu ki Piyer şaşırıyor, bunlara karşılık sadece, "Evet, evet öyle yapın," diyordu.

Piyer'de işleri doğrudan doğruya ele almasını sağlayacak pratik bir kavrama yeteneği yoktu. Bu yüzden işi sevmiyor, yalnız kâhyanın karşısında güya onunla meşgulmüş gibi görünmeye çalışıyordu. Kâhya ise kontun karşısında, bu çalışmalar efendisi için çok yararlıymış da kendisi için can sıkıcıymış gibi bir tavır takınmaya çalışıyordu.

İl merkezinde ahbaplar da bulunmuştu; Piyer'in hiç tanımadığı insanlar onunla tanışmak için acele etmiş, yeni gelen zengini, ilin en büyük toprak sahibini candan bir sevgiyle karşılamışlardı. Locaya kabul edilirken itiraf ettiği en büyük zaafını tahrik eden şeyler de o kadar güçlüydü ki Piyer bunlardan kendini koruyamadı. Gene günleri, haftaları, ayları tıpkı Petersburg'daki gibi partiler, ziyafetler, yemekler, balolarla geçiyor, kendini toparlamasına fırsat

verilmiyordu. Yaşamayı umduğu yeni hayatın yerine gene eski yaşantısını sürdürüyordu.

Piyer, masonluğun üç ülküsünden birini yerine getirmediğini, her masona emredildiği gibi ahlak bakımından örnek bir hayat yaşamadığını ve yedi iyilikten ikisinin, iyi ahlakla ölüme karşı sevginin kendisinde bulunmadığını kavrıyordu. Bir başka ülküyü, insanlığı doğru yola yöneltmek ülküsünü yerine getirdiğini ve başka iyi taraflarının, insanlara karşı sevgi ile özellikle cömertlik gibi iyi taraflarının olduğunu düşünerek teselli buluyordu.

1807 yılı sonbaharında Piyer, Petersburg'a dönmeye karar verdi. Geri dönerken bütün çiftliklerini dolaşmak, emrettiği şeylerden nelerin yerine getirilmiş olduğunu, Tanrı'nın kendisine teslim ettiği ve iyilik etmek istediği halkın ne durumda bulunduğunu kendi gözüyle görmek niyetindeydi.

Genç kontun tasarladığı bütün yenilikleri neredeyse birer çılgınlık sayan ve bunların hem kendisinin hem kontun hem de köylülerin zararına olacağını düşünen başkâhya bazı konularda boyun eğmişti. Köylülerin bağımsızlığa kavuşturulmasının imkânsız bir şey olduğunu göstermeye devam etmekle birlikte, bütün çiftliklerde büyük okul binaları, hastaneler ve çocuk yuvaları yaptırılmasını emretmişti; beyin gelişinde onu karşılamak için, Piyer'in hoşlanmayacağını bildiği gürültülü, tantanalı törenler değil de Tanrı'ya şükretmek için tuz ve ekmek sunulan tasvirli, dinî törenler hazırlanmıştı; kendi anlayışına göre, bunlar kontu etkileyecek, onun gözünü boyayacaktı.

Güneydeki bahar, Viyana işi bir faytonla yapılan heyecansız hızlı yolculuk ve yolların ıssızlığı Piyer'in üzerinde neşelendirici bir etki yapmıştı. Daha önce görmediği çiftlikleri birbirinden güzeldi; her yerde halk iyi bir durumda ve kendisine yapılan iyiliklerden ötürü dokunaklı bir şekilde minnet duygusu içinde görünüyordu. Her yerde karşılama törenleri yapılıyordu. Bunlar gerçi Piyer'i utandırıyor, ama ruhunun derinliğinde sevinçli bir duygu uyandırıyordu. Bir yerde köylüler ona tuzla ekmek ve azizlerden Piyotr ile Pavel'in tasvirlerini sunuyor, onun koruyucu velileri olan Piyotr ile Pavel şerefine ve yaptığı iyiliklerden ötürü ona karşı duydukları sevgiyi, minneti belirtmek için, kendi hesaplarına, kilisede yeni bir mihrap

yaptırmalarına izin vermesini istiyorlardı. Bir başka yerde onu kucaklarında süt çocuklarıyla kadınlar karşılıyor, kendilerini ağır işlerden kurtardığı için teşekkür ediyorlardı. Üçüncü çiftliğinde Piyer'i elinde haçla bir papaz karşılamıştı; çevresinde çocuklar vardı; papaz bu çocuklara, kontun bağışları sayesinde okuma yazma ve din bilgileri öğretiyordu. Bütün çiftliklerinde Piyer hep aynı plana göre bundan böyle taştan yapılmış ya da yapılmakta olan hastanelerin, okulların, bakım evlerinin binalarını kendi gözüyle görüyordu, bunlar yakında açılacaktı; her yerde kâhyaları angarya olarak yaptırılan işlerin hesabını verdikleri sırada, bu işlerin eskisine göre azaldığını görüyor, lacivert kaftanlar giymiş köylü temsilcilerinin dokunaklı bir tavırla kendisine teşekkür ettiklerini işitiyordu.

Piyer şunu bilmiyordu ki kendisine tuzla ekmek sunulan ve Piyotr ile Pavel için bir mihrap yapılan köy, ticaretle uğraşan bir köydü ve o gün bu köyde, Piyotr yortusu olduğu için bir panayır vardı, mihrap ise köyün kendisini karşılayan zenginleri tarafından yaptırılıyordu; o köyde oturanların onda dokuzu büyük bir yoksulluk içindeydi. Bilmiyordu ki süt çocuğu olan köylü kadınların angarya işlere gönderilmemesini emrettiği için, aynı köylü kadınlara kendi işledikleri tarlalarda çok daha zor işler yüklenmişti. Bilmiyordu ki onu elinde haçla karşılayan papaz, köylülerden haraç alarak onları soyup soğana çeviriyordu, çevresine toplanan öğrenciler de ona gözyaşlarıyla gönderiliyor, sonra da aileleri onları büyük paralar karşılığında geri alıyorlardı. Bilmiyordu ki plana uygun olarak yapılan taş binalar, kendi köylülerinin emeğiyle meydana getiriliyor, böylece köylülerin angarya işlerinin azaltılması yalnız kâğıt üzerinde kalıyordu. Başkâhyanın kendisine defterlerde angarya işlerin üçte bir oranında azaltıldığını gösterdiği yerlerde, bu angarya işlerin yarı yarıya arttırıldığını da bilmiyordu. Bu yüzden Piyer çiftliklerinde yaptığı geziden pek memnun kalmış, Petersburg'dan çıktığı sıradaki insan severliği tam anlamıyla yeniden duymaya başlamıştı. Yol gösterici biraderine (büyük üstada öyle diyordu) heyecan dolu mektuplar yazıyordu.

Piyer, "Bu kadar çok iyilik etmek meğer ne kadar kolaymış, bunun için ne kadar az çaba harcamak gerekiyormuş, biz ise bu işlerle ne kadar az uğraşıyoruz!" diye düşünüyordu.

Kendisine gösterilen minnet duygularından ötürü mutluluk duyuyordu ama teşekkürleri kabul ederken utanıyordu. Bu minnet ona bu basit, iyi yürekli insanlar için daha ne kadar çok şey yapabilecek durumda olduğunu hatırlatıyordu.

Oldukça budala ama kurnaz bir adam olan başkâhya, akıllı ama saf kontun nasıl bir adam olduğunu anlayarak onu oyuncak gibi avucunun içinde oynatıyordu; hazırladığı karşılama törenlerinin Piyer üzerinde bıraktığı etkiyi fark edince daha kararlı bir tavırla köylüleri azat etmenin imkânsızlığını, aslında bunun hiç de gerekli bir şey olmadığını, onların özgürlüğe kavuşmadan da tam anlamıyla mutlu olduklarını gösteren delilleri daha kesinlikle ileri sürmeye başlamıştı.

Piyer, gerçekten onlardan daha mutlu insanların zor bulunabileceği ve özgürlüğe kavuştuklarında Allah bilir nelerle karşılaşacakları konusunda kâhya gibi düşünüyordu; ama gene de isteksiz bir tavırla doğru bildiği şeyde ısrar ediyordu. Başkâhya kontun isteklerini yerine getirmek için elinden geleni yapacağına söz veriyor, ama açıkça anlıyordu ki kont çiftliklerle ormanların satılması ve vesayet meclisinde ipoteklerin kaldırılması için bütün tedbirlerin alınıp alınmadığını hiçbir zaman kontrol edemeyecek, yapılan binaların boş durup durmadığını sormayacak, köylülerin başka çiftlik sahiplerine yaptıkları gibi iş gücü ya da parayla neler verdiklerini, daha doğrusu ellerinde ne varsa nasıl hepsini vermeye devam ettiklerini öğrenemeyecekti.

XI

Piyer, güneye yaptığı geziden büyük bir mutluluk içinde dönerken çoktandır niyetlendiği bir şeyi yaptı: İki yıldır görmediği arkadaşı Bolkonski'ye uğradı.

Son durak yerinde, Prens Andrey'in Lısiye Gori'de olmayıp kendisine verilen yeni çiftliğinde bulunduğunu öğrenince oraya gitti. Boguçarova, tarlalar ve bir kısmı kesilmiş, bir kısmı kesilmemiş çamlarla kayın ağaçlarının bulunduğu korularla kaplı, güzel olmayan düzlük bir yerdeydi. Köşk geniş yolun iki tarafına uzunlamasına yayılmış köyün ucunda, bir gölün arkasında, içinde ancak bir-

kaç büyük çam ağacının bulunduğu, yeni meydana getirilmiş korunun ortasındaydı.

Çiftlik binaları bir samanlık, pencereleri avluya bakan birkaç yapı, tavlalar, bir hamam, asıl köşke ek olarak yapılmış bir daire ve daha bitmemiş, ön kapısı yarı yuvarlak, büyük bir taş evden ibaretti. Evin çevresinde yeni bir bahçe kazılmıştı. Dış kapı ile etrafı çeviren çitler yeni ve sağlamdı; sundurmanın altında iki yangın hortumuyla yeşile boyanmış bir fıçı duruyordu; yollar düz, parmaklıklı köprüler sağlamdı. Her yerde düzenlilik ve becerikli bir ev sahibinin eli seziliyordu. Karşıdan gelen uşaklar, prensin nerede oturduğu kendilerine sorulunca pek büyük olmayan, yeni yapılmış ve gölün tam kenarında duran bir evi gösterdiler. Prens Andrey'in ihtiyar lalası Anton, Piyer'i arabadan indirerek prensin evde olduğunu söyledi ve onu temiz, küçük bekleme odasına götürdü. Piyer, arkadaşını Petersburg'da son olarak o kadar iyi şartlar içinde görmüştü ki temiz ama küçük evin gösterişsiz hali onu şaşırttı. Aceleyle çam kokan, badana edilmemiş küçük salona girdi; daha da ileri gidecekti ama Anton parmaklarının ucuna basarak koşup önüne geçti, kapıyı vurdu. İçeriden hoş olmayan, sert bir ses duyuldu:

– Ne istiyorsunuz gene?

Anton:

– Misafir geldi! diye karşılık verdi.

– Beklemesini rica et.

İçeriden çekilen bir iskemlenin sesi duyuldu. Piyer, hızlı adımlarla kapıya yaklaştı, onu karşılamaya çıkan çatık kaşlı ve yaşlanmış Prens Andrey'le yüz yüze geldi. Piyer, ona sarıldı, gözlüğünü yukarı doğru kaldırarak yanaklarından öptü, sonra ona yakından baktı, Andrey:

– Hiç de beklemiyordum gelmeni, çok sevindim! dedi.

Piyer hiçbir şey söylemiyordu; şaşkınlıkla, gözlerini indirmeden arkadaşına bakıp duruyordu. Prens Andrey'deki değişiklik onu şaşırtmıştı. Söylediği sözler sevgi doluydu, dudaklarında gülümseme vardı, yüzü de gülüyordu ama gözleri sönük, bakışları cansızdı; belli ki Prens Andrey bütün isteğine rağmen, bakışına neşeli, sevinçli bir parıltı veremiyordu. Piyer'i şaşırtan ve yadırgatan şey

ne Andrey'in zayıflaması, solgun görünmesi ne de olgunlaşmış olmasıydı; onu bu bakış ve Andrey'in alnında uzun bir süre hep aynı şeyi düşündüğünü belirten çizgi şaşırtmış, onda bir yabancılık duygusu uyandırmıştı. Bu duygu, Piyer onlara alışıncaya kadar devam etti.

Uzun süren bir ayrılıktan sonra buluşunca çoğu zaman olduğu gibi, konuşma bir türlü ayarlanamıyordu; Piyer'le Andrey, birbirlerine uzun bir süre konuşmamaları gerektiğini kendilerinin de bildikleri şeyleri kısaca soruyor, gene kısaca karşılık veriyorlardı. Eninde sonunda, konuşma, yavaş yavaş daha önce kısaca söz ettikleri geçmişteki yaşantıyla ilgili sorunlar, ilerisi için düşündükleri planlar, Piyer'in yaptığı gezi, uğraştığı işler, savaş ve buna benzer konular üzerinde toplandı. Piyer'in Prens Andrey'in bakışında sezdiği hep bir noktaya yöneliş ve umutsuzluk, Andrey Piyer'i dinlerken daha da kuvvetle hissediliyordu. Piyer yavaş yavaş Prens Andrey'in karşısında heyecan göstermenin, hayallerden, mutluluğa kavuşmak umudundan ve iyilikten söz açmanın yakışık almadığını sezdi. Bir mason olarak benimsediği bütün yeni düşünceleri, özellikle son yaptığı yolculuktan sonra içinde uyanan ve yepyeni bir insan olduğunu gösteren duyguları açıklamak ona ayıp görünüyordu. Saf görünmekten korkarak kendi kendini tutuyordu; bununla birlikte arkadaşına bir an önce artık bambaşka, Petersburg'dakinden çok daha iyi bir Piyer olduğunu göstermeye can atıyordu.

– Bu süre içinde başımdan neler geçtiğini size anlatamam. Neredeyse ben bile kendimi tanıyamayacağım.

Prens Andrey:

– Evet, o günlerden bu yana çok, pek çok değiştik, dedi.

Piyer:

– Peki ya siz? diye sordu. Sizin planlarınız nedir?

Prens Andrey alaylı bir tavırla:

– Planlarım mı? diye tekrarladı. Benim planlarım mı?

Sanki bu sözün anlamına hayret ediyordu:

– İşte gördüğün gibi ev yaptırıyorum, gelecek yıl büsbütün buraya yerleşmek istiyorum.

Piyer, hiç konuşmadan, dikkatle Andrey'in yaşlanmış yüzüne bakıyordu:

– Hayır ben şunu soruyorum... dedi.

Ama Prens Andrey sözünü kesti:

– Canım, benden ne diye söz edelim? İyisi mi sen anlat, çiftliklerinde neler yaptın, hepsini anlat bakalım.

Piyer çiftliklerinde neler yaptığını anlatmaya başladı; elinden geldiği kadar, durumu düzeltmek için yapılan yeniliklere kendisinin nasıl katkıda bulunduğunu gizlemeye çalışıyordu. Prens Andrey, birkaç defa sanki Piyer'in yaptıkları çoktandır bilinen işlermiş gibi onun söyleyeceği sözü daha önce söylüyor ve onun anlattıklarını ilgiyle dinlemek şöyle dursun, sanki Piyer bunları anlattığı için utanç duyuyordu. Piyer huzursuzluk, hatta arkadaşının yanında bulunmaktan sıkıntı duymaya başladı. Sustu, Prens Andrey'in de misafirinin yanında sıkıldığı belliydi:

– Bak sana bir şey söyleyeyim, kardeşim, dedi. Ben burada iğreti oturuyorum, yalnız şöyle bir etrafı görmeye geldim. Şimdi de kız kardeşime gideceğim. Seni bizimkilerle tanıştırayım. Hem sen galiba onlarla tanışıyorsun.

Bunu artık aralarında hiçbir ortak nokta kalmamış da yalnız konuğunu oyalamak için konuşuyormuş gibi söylemişti:

– Yemekten sonra gideriz. Şimdi istersen benim çiftliği sana göstereyim ha?

Dışarı çıkıp yemek zamanına kadar birbirlerini az tanıyan insanlar gibi politik haberlerden, her ikisinin de tanıdığı kişilerden bahsederek dolaştılar... Prens Andrey, yalnız yeni yaptırdığı köşkten, binanın yapılışından söz ettiği vakit biraz heyecan ve ilgi göstermişti, ama gene de konuşmanın ortasında, iskelenin üzerinde bulundukları ve Piyer'e köşkün gelecekteki biçimini anlattığı sırada birden durdu:

– Hem zaten bunda ilgi çekici hiçbir şey yok, haydi gidip yemek yiyelim, dedi.

Yemekte Piyer'in evliliğinden söz açıldı. Prens Andrey:

– Duyunca çok şaşırdım, dedi.

Piyer bundan her söz açıldığında olduğu gibi kızardı, aceleyle:

– Bir gün bütün bunların nasıl olduğunu size anlatırım. Ama biliyor musunuz, her şey bitti, ölünceye kadar da öyle olacak!

Prens Andrey:

– Ölünceye kadar mı? diye sordu. Dünyada sonu olmayan hiçbir şey yoktur!

– Ama siz bütün bunların nasıl bittiğini biliyor musunuz? Düelloyu duydunuz mu?

– Duydum, başına bu iş de gelmiş!

Piyer:

– Yine de o adamı öldürmediğim için Tanrı'ya şükrediyorum! dedi.

Prens Andrey:

– Neden? diye sordu. Zararlı bir köpeği öldürmek iyi, hem de çok iyi bir şeydir.

– Hayır, bir insanı öldürmek kötü bir şeydir, haksızlıktır.

Prens Andrey:

– Neden haksızlık olsun? diye sordu. Hak olanı ya da haksızlığı ayırmak insanlara düşmemiştir. İnsanlar daima yanılmışlar, daha da yanılacaklardır. Hem de çok haklı ya da haksız saydıkları şeylerde yanılıyorlar.

Piyer, gelişinden beri ilk olarak Prens Andrey'in heyecan gösterdiğini, konuşmaya başladığını zevkle hissederek kendisini bu duruma getiren şeylerin hepsini anlatmak, açıklamak istiyordu.

Andrey:

– Başkasına kötülük etmenin ne olduğunu sana kim söyledi? diye sordu.

Piyer:

– Kötülük mü? dedi. Hepimiz kendimiz için kötü olan şeyin ne olduğunu biliriz.

– Evet, biliyoruz. Ama benim için kötü olduğunu bildiğim şeyi başka bir insana yapamam.

Prens Andrey, Piyer'e yeni görüşlerini açıklamak istiyor ve gittikçe heyecanlanıyordu. Fransızca olarak konuştu:

– *Je ne connais dans la vie que maux bien réels: c'est le remord et la maladie. Il n'est de bien que l'absence de ces maux.*[1] Yalnız bu iki kötülükten kaçınarak kendim için yaşamak: İşte şimdi bütün felsefem bu.

---

1 Benim hayatta bildiğim gerçek acılar yalnız şunlardır: pişmanlık ve hastalık. İyilik, bu kötülüklerin yokluğundan başka bir şey değildir.

Piyer:

– Ya insanlara karşı sevgi, ya fedakârlık? diye söze başladı. Hayır, sizinle aynı düşüncede olamam! Yalnız pişmanlık duymamak için kötülük etmeden yaşamak az. Ben öyle yaşıyordum. Kendim için yaşıyordum ve yaşamımı mahvettim. Ancak şimdi başkaları için yaşarken, daha doğrusu başkaları için yaşamaya çalışırken (Piyer gösteriş yapmamak için sözünü düzeltmişti) yaşamanın bütün mutluluğunu anladım. Hayır, sizin sözlerinizi kabul edemem. Zaten siz de düşündüğünüzü söylemiyorsunuz.

Prens Andrey konuşmadan Piyer'e bakıyor, alaylı alaylı gülümsüyordu:

– Bak, kız kardeşimi, Prenses Mariya'yı göreceksin. Onunla anlaşırsınız, dedi.

Kısa bir süre sustu, sonra devam etti:

– Belki de sen kendine göre haklısın. Ama her insanın kendine göre bir yaşantısı vardır: Sen kendin için yaşamışsın ve bu yüzden az kalsın hayatımı mahvedecektim diyorsun. Mutluluğu ancak başkaları için yaşamaya başladığın zaman duymuşsun. Ben ise tam aksini duydum. Ben şöhret için yaşadım. (Oysa şöhret nedir ki? Gene başkalarına karşı sevgidir, başkaları için bir şeyler yapmak, onların seni övmelerini istemektir) Böylece ben başkaları için yaşadım ve hemen hemen değil, büsbütün hayatımı mahvettim ve kendim için yaşadığımdan beri rahata kavuştum.

Piyer heyecana kapılarak:

– İnsan kendi kendisi için nasıl yaşar? diye sordu. Ya oğlun, kız kardeşin, baban, onlar yok mu?

Prens Andrey:

– Canım onlar benden ayrı varlıklar değil ki, ha onlar ha ben, yabancı değiller, dedi. Kötülüğün, insanı yanlış yola sürükleyen davranışların en önemli kaynağı yabancılar, daha doğrusu Prenses Mariya ile senin söylediğin gibi bizim insan kardeşlerimizdir. İnsan kardeşlerimiz senin iyilik etmek istediğin o Kievli köylülerdir işte.

Piyer'e alaylı, meydan okuyan bir bakışla baktı. Piyer'i besbelli kışkırtıyordu. Piyer gittikçe daha çok heyecanlanarak:

– Şaka ediyorsunuz, dedi. Benim istediğim şeylerde (bunların

çok azını hem de kötü bir şekilde yerine getirdim) ne gibi bir kötülük olabilir? Ben iyilik etmek istedim. Orası öyle; belki bir şeyler yapabildim de. Bazı zavallı insanların, bizden hiç de farklı olmayan ve Tanrı'ya inanma konusundaki bilgileri tasvir ile anlamsız bir duadan ileri gitmeyen, bu inançlar içinde yetişen ve aynı şekilde ölen köylülerimizin, ahiretteki cezalardan, ödüllerden, teselliden ibret almalarında ne gibi bir kötülük olabilir? Onlara maddi bakımdan yardım etmek bu kadar kolayken hastalıktan ve yardımsızlıktan ölen insanlara doktor, hastane ve ihtiyarlara bakımevi sağlarsam bunda bir kötülük, bir yanlış yola sürükleniş olabilir mi? Gece gündüz dinlenmek nedir bilmeyen köylüye, çocuklu bir köylü kadınına dinlenme, rahat etme imkânını sağlarsam bu şüphe götürmez bir iyilik olmaz mı?

Bunu söylerken acele acele konuşuyor, kelimeleri bozuk söylüyordu.

– Benim yaptığım bu iş, tam olmasa, az da olsa bunları sağlamak için bir şeyler yapabildim, beni bu yaptığım işlerin iyi olmadığına inandırmak şöyle dursun, sizin bu konuda başka türlü düşündüğünüze inandıramazsınız. Asıl önemlisi, diye devam etti, şunu biliyorum ki... Hem de kesin olarak biliyorum ki dünyada tek gerçek mutluluk başkalarına iyilik etmek zevkini duymaktır.

Prens Andrey:

– Evet, eğer sorun bu yönden ortaya atılırsa, iş değişir, dedi. Ben ev yaptırıyorum, bahçe kazdırıyorum, sen ise hastaneler yaptırıyorsun. İkisi de vakit geçirmeye yarayabilir. Ama neyin doğru, neyin iyi olduğuna bırak da bizler değil, her şeyi bilen karar versin; her neyse, sen tartışmak istiyorsun, diye devam etti, madem öyle haydi tartışalım.

Sofradan kalkıp balkon yerini tutan sahanlığa oturdular. Prens Andrey:

– Haydi tartışalım bakalım, dedi. Sen okullardan, diye parmaklarını bükerek saydı, eğitimden ve buna benzer şeylerden söz ediyorsun, yani sen şunu... (Bu sözleri söylerken şapkasını çıkararak yanlarından geçen bir köylüyü işaret etti) içinde bulunduğu hayvanlık durumundan kurtarıp onda ruhi ihtiyaçlar uyandırmak istiyorsun. Bana ise öyle geliyor ki mümkün olan tek mutluluk hay-

vani mutluluktur. Oysa sen onu bundan yoksun bırakmak istiyorsun. Ben ona imreniyorum, sen ise onu bir Andrey yapmak istiyorsun, ama ona benim aklımı, benim duygularımı, benim sahip olduğum imkânları vermeden... İkinci olarak işlerini hafifletelim diyorsun. Oysa benim görüşüme göre bizim için zihnimizi yorarak çalışmak nasıl bir ihtiyaçsa onun için de bedeniyle çalışmak aynı şekilde bir ihtiyaç, aynı şekilde yaşamasının bir şartıdır. Sen düşünmeden duramazsın, ben geceleri saat üçte yatıyorum, aklıma bir sürü düşünceler geliyor ve bu yüzden uyuyamıyorum, dönüp duruyorum, düşündüğüm, düşünmeden duramadığım için sabaha kadar uyuyamıyorum, o da işte böyle tarlayı sürmeden biçmeden duramaz; bunu yapamazsa ya meyhaneye girer ya da hastalanır. Ben nasıl onun bu korkunç beden çabasına dayanamaz, böyle bir şey yapınca bir hafta içinde ölürsem o da benim gibi bedeniyle bir çaba harcamadan durursa şişmanlar ve ölür. Üçüncü olarak ne demiştin?

Prens Andrey üçüncü parmağını bükmüştü:

– Ha evet! Hastaneler, ilaçlar. Diyelim ki felce uğradı, ölüyor; sen kanını alır, onu kurtarırsın. O ise daha on yıl sakat olarak yaşar, herkese yük olur. Oysa ölmesi çok daha basit ve rahat olurdu. Yenileri doğar. Zaten doğanlar çok. Eğer benim gibi bir işçiyi kaybettin diye üzülsen yine iyi, ama sen bunu yapmaz, onu sevdiğin için tedavi etmeye kalkışırsın. Oysa bu ona hiç gerekli değil. Hem zaten bunları düşünmek saçma; hiç tıbbın herhangi bir insanı herhangi bir zaman iyi ettiği görülmüş müdür? Ama öldürmesine öldürür!

Prens Andrey bunu söyledikten sonra kaşlarını çatarak Piyer'e arkasını döndü. Düşüncelerini o kadar açık, o kadar belirli olarak söylüyordu ki bunları defalarca düşündüğü belliydi ve uzun zamandır konuşmamış bir insan gibi hızlı hızlı ve çok konuşuyordu. Düşüncelerindeki ümitsizlik arttıkça bakışlarındaki heyecan da çoğalıyordu. Piyer:

– Ah bu korkunç, korkunç bir şey! dedi. Yalnız böyle düşüncelerle insan nasıl yaşayabilir bunu anlayamıyorum. Benim de öyle anlar geçirdiğim olmuştur. Kısa bir süre önce Moskova'da ve yolda öyle anlar geçirdiğim oldu. Ama ben bu kadar küçüldüğüm za-

manlar artık yaşamıyor gibi olurum. Her şey bana adi görünür. Asıl önemlisi kendimi adi görürüm. O zaman yemek yemem, yüzümü yıkamam... Siz nasıl oluyor da...

Prens Andrey:

– Neden yıkanmayayım? Bu pislik olur, dedi. Aksine hayatımı elimden geldiği kadar güzelleştirmem gerekir. Yaşıyorsam suç bende değil, ama mademki yaşıyorum, o halde elden geldiği kadar daha iyi ve kimseye rahatsızlık vermeden ömrümün sonuna kadar yaşamalıyım.

– İyi ama sizi yaşamaya zorlayan şey ne? Bu düşüncelerle insan hiçbir yere kımıldamadan, hiçbir şeye girişmeden oturduğu yerde kalır...

– Hayatın kendisi o durumda bile rahat vermez. Ben hiçbir şey yapmadan oturmayı isterdim, gelgelelim bir taraftan buranın soylu kişileri beni kendilerine başkan seçerek bana şeref kazandırdılar; bu işten güç bela sıyrıldım. Bir türlü bende bu iş için gereken, belirli bir babacanlık ve her şeyi mesele yapan bir adilik bulunmadığını anlamak istemiyorlardı. Sonra yapılması gereken bu ev var; bir köşem, rahat edebileceğim bir yerim olsun diye. Bir de şimdi milis kuvvetleri çıktı başıma.

– Neden orduda hizmet etmiyorsunuz?

Prens Andrey canı sıkılarak:

– Austerlitz'den sonra ha! dedi. Hayır, sağ olun... İstemem. Kendi kendime hareket halindeki Rus ordusunda hizmet etmeyeceğime söz verdim. Hizmet etmem de. Eğer Bonapart burada Smolensk yakınlarında dursa, Lısiye Gori'yi tehdit etse, gene de Rus ordusunda hizmet görmezdim.

Prens Andrey sakinleşerek devam etti:

– Her neyse sana söylediğim gibi, şimdi bir de başıma milisler çıktı. Babam üçüncü bölgede milislerin başkomutanı. Ve benim için orduda hizmet görmekten kaçınmanın tek yolu onun yanında bulunmaktır.

– Demek üzerinize bir görev aldınız öyle mi?

– Görevliyim ya.

Prens Andrey bunu söyledikten sonra sustu. Piyer:

– O halde ne diye bu görevi kabul ettiniz?

– Nedenini söyleyeyim. Babam kendi çağının en mükemmel insanlarından biridir. Ama ihtiyarlıyor ve acıma duygusu yok diyemesem de aşırı derecede hareketli bir insandır. Sınırsız bir yetkiye alışmış olduğu için insanları korkutur. Şimdi de hükümdar onu milislerin başkomutanı yaparak böyle bir kudrete kavuşturmuş oldu. Eğer iki hafta önce iki saat kadar gecikmiş olsaydım Yuhnov'daki yazıcıyı asacaktı...

Prens Andrey bunu gülümseyerek söylemişti:

– Hizmet etmemin nedeni, benden başka hiç kimsenin babamın üzerinde bir etki yapamamasıdır. Ben bazen onu sonradan vicdan azabı duyacağı herhangi bir davranışta bulunmaktan elimden geldiği kadar koruyorum.

– Gördünüz mü ya işte!

Prens Andrey devam etti:

– Evet, *mais ce n'est pas comme vous l'entendez.*[1] Ben o alçak yazıcıya iyilik etmek istemedim, istemem de. Adam milislerin çizmelerini mi çalmış; aksine onun asılmış olduğunu görmek beni çok memnun ederdi. Ama babama, daha doğrusu gene dolayısıyla kendime acıyorum.

Prens Andrey gittikçe daha çok heyecanlanıyordu. Piyer'e davranışında herhangi bir insana iyilik etmek isteğinin bulunmadığını ispat etmeye çalışırken gözleri ateşli bir hastanın gözleri gibi pırıl pırıl parlıyordu.

– Bak, sen köylüleri bağımsızlığa kavuşturmak istiyorsun, diye devam etti. Çok iyi bir şey; ama senin için değil (öyle sanıyorum ki sen kimseyi falakadan öldürmedin ve Sibirya'ya göndermedin), hele köylüler için hiç de iyi bir şey değil. Köylüleri dövüyor, kırbaçlıyor, Sibirya'ya sürüyorlarsa öyle sanıyorum ki bundan ötürü yaşamları hiç de daha kötü bir hal almaz. Sibirya'da gene aynı hayvanca yaşamı sürdürürler. Vücudunun üzerindeki kırbaç yaraları iyileşir ve o köylü eskisi kadar mutlu olur. Bu manevi bakımından çöken, içlerinde pişmanlık duyguları besleyen, bu pişmanlık duygusunu bastırmaya çalışan ve haklıyı haksızdan ayırmadan ceza vermek imkânına sahip oldukları için kabalaşan insanlar için gereklidir. İşte benim acıdığım ve onlar yüzünden köylüleri bağım-

1 Ama sizin anladığınız gibi değil.

sızlığa kavuşturmak istediğim insanlar bunlardır. Sen belki görmedin ama ben sınırsız bir nüfuz sahibi olarak ona göre törelere uygun yetiştirilmiş iyi insanların yaşlandıkça daha sinirli, kimseye acımayan insanlar haline geldiklerini, kabalaştıklarını ve böyle bir duruma geldiklerini bildikleri halde kendilerini tutamadıklarını ve gittikçe daha mutsuz, daha mutsuz olduklarını gördüm.

Prens Andrey bunları öylesine bir heyecanla söylüyordu ki Piyer elinde olmayarak bu düşüncelerin Andrey'de babası tarafından uyandırılmış olduğunu düşündü. Ona hiçbir karşılık vermiyordu.

– Asıl acınacak insanlar onlardır, benim de acıdığım budur: İnsan olmanın değeri, vicdan bakımından huzur içinde bulunmak, yürek temizliğine sahip olmak. Yoksa onların sırtlarına, alınlarına acıdığım yok. Onlara ne kadar kırbaç vursan, ne kadar tüylerini kazısan onlar yine eskisi gibi birer alın ve birer sırttan başka bir şey olmaz.

Piyer:

– Hayır, hayır. Bin defa hayır! Sizinle hiçbir zaman aynı düşüncede olamam, dedi.

XII

O akşam Andrey'le Piyer arabaya binip Lısiye Gori'ye gittiler. Prens Andrey arada bir Piyer'e bakarak keyfinin yerinde olduğunu gösteren konuşmalarla sessizliği bozuyordu. Ona tam olarak göstererek kendi çiftlik işlerinden ve yaptırdığı yeniliklerden söz ediyordu.

Piyer somurtkan bir tavırla susuyor, kendi düşüncelerine gömülmüş görünüyordu. Prens Andrey'in mutsuz olduğunu, yanlış bir yolda bulunduğunu, gerçek ışığı bilmediğini, ona yardım etmek, onu aydınlığa kavuşturmak ve yükseltmek zorunda olduğunu düşünüyordu. Ama neyi, nasıl söyleyeceğini düşünmeye başlar başlamaz hemen Prens Andrey'in bir tek sözle, bir tek delille öğretmek istediği bütün bilgiyi sıfıra indireceğini hissediyor ve söze başlamaktan, kutsal saydığı inancının alaya alınması ihtimalinden korkuyordu. Birden başını eğip boynuz vurmaya hazırlanan bir öküz gibi:

– Hayır, neden düşünüyorsunuz? dedi. Neden öyle düşünüyorsunuz? Öyle düşünmemelisiniz.

Prens Andrey hayretle sordu:

– Neyi düşünüyorum?

– Hayatı, insana düşen görevi. Sizin düşündüğünüz gibi olamaz. Eskiden ben de öyle düşünüyordum, beni ne kurtardı biliyor musunuz? Masonluk. Hayır gülümsemeyin. Masonluk bir din tarikatı değil; ben de eskiden öyle düşünüyordum. Ama masonluk bir tarikattan daha iyi, hem de ölümsüz ve en iyi özelliklerini belirten bir şeydir.

Bunu söyledikten sonra Prens Andrey'e kendisinin anladığı şekilde masonluğun ne olduğunu anlatmaya koyuldu. Masonluğun devlet ve din zincirlerinden kurtulmuş bir Hıristiyanlık öğretisi olduğunu söylüyordu.

– Yalnız bizim kutsal kardeşliğimizin hayatta gerçek bir anlamı var. Başka her şey bir rüyadan ibaret, diyordu. Şunu anlayın ki dostum, bu birliğin dışında her şey yalandan, sahtelikten başka bir şey değil. Bu bakımdan sizinle aynı düşüncede olabilirim: Bu durumda akıllı ve iyi yürekli bir insana, başkalarına zarar vermemeye çalışarak yaşamını sürdürmekten başka yapılacak bir şey kalmıyor. Ama bizim temel inançlarımızı benimseyin, kardeşliğimize girin, kendinizi bize bırakın, sizi yönetmemize izin verin; o zaman tıpkı benim gibi kendinizi uzun, görünmez ve ucu ta göklerde bulunan büyük zincirin bir halkası olarak hissedersiniz.

Prens Andrey hiç konuşmadan önüne bakıyor, Piyer'in sözlerini dinliyordu. Birkaç defa arabanın gürültüsünden iyice işitemediği sözleri Piyer'e tekrar sordu. Gözlerinde beliren bambaşka bir parıltıdan ve konuşmamasından Piyer sözlerinin boşa gitmediğini, Prens Andrey'in sözünü kesmeyeceğini ve söylediklerileyle alay etmeyeceğini anlıyordu.

Taşmış bir dereye geldiler; öbür kıyıya salla geçeceklerdi. Arabayla atlar sala yerleştirilirken onlar da sala yürüdüler.

Prens Andrey parmaklığa dayanarak hiç konuşmadan, batan güneşin ışıklarında pırıl pırıl görünen taşmış sulara bakıyordu. Piyer:

– Haydi söyleyin bütün bunlar için ne düşünüyorsunuz? diye sordu. Neden susuyorsunuz?

Prens Andrey:

– Ne mi düşünüyorum? Seni dinliyordum. Varsayalım öyle olsun, dedi. Ama sen kardeşliğimize gir, biz sana hayatın amacını, insanın asıl görevini ve bütün evreni yöneten kanunları öğretiriz diyorsun. Biz kimiz ki? İnsanız. Neden siz her şeyi biliyorsunuz? Neden bir ben, sizin gördüğünüzü göremiyorum? Siz dünyada iyiliğin ve doğruluğun hüküm sürdüğünü görüyorsunuz. Oysa ben bunu görmüyorum.

Piyer sözünü kesti:

– Siz ahirete inanıyor musunuz?

Prens Andrey:

– Ahirete inanıyor muyum? diye tekrar etti. Ama Piyer onun karşılık vermesine zaman bırakmadı, tekrar ettiği o sözü de bir itiraz saydı. Çünkü Prens Andrey'in eskiden ateist olduğunu biliyordu:

– Dünyada iyiliğin ve doğruluğun hüküm sürdüğünü göremediğinizi söylüyorsunuz. Ben de görmedim; eğer kendi yaşamımızı her şeyin sonu sayarsak böyle bir şey görmeye imkân yok. Dünyada, şu üzerinde bulunduğumuz dünyada (Piyer tarlayı işaret etti) doğruluk diye bir şey yok. Her şey yalandan, kötülükten ibaret; ama evrende, bütün evrende doğruluk vardır ve bizler şimdilik dünyanın evlatlarıyız. Ama ölümsüz olarak bütün evrenin çocuklarıyız. Ben ruhumda o uçsuz bucaksız, o uygunluk içinde bulunan bütünün bir parçası olduğunu hissetmiyor muyum? Bu sayısız varlıklar arasında, Tanrı'nın –ya da isterseniz üstün bir kuvvetin diyelim– belirtisi olan bu sayısız varlıkların arasında, daha alçak varlıklarla daha yüksek varlıklar arasında, bir halka, bir basamak olduğumu hissetmiyor muyum? Ben bitkilerden insana giden bu merdiveni görüyor, hem de belirli olarak görüyorsam, alt ucunu göremediğim, alt ucu bitkiler arasında kaybolan bu merdivenin benimle bittiğini, daha ileriye, daha üstün varlıklara doğru gitmediğini neden düşüneyim? Hissediyorum ki dünyada hiçbir şey kaybolmadığı gibi ben de yok olamam, ama aynı zamanda her zaman var olacağımı ve her zaman var olduğumu da hissediyorum. Hissediyorum ki benden başka, benden üstün ruhlar yaşıyorlar ve evrende doğruluk vardır.

Prens Andrey:

– Evet, bu Herder'in doktrini, dedi. Ama beni ilgilendirecek olan şeyler bunlar değildir. Düşüncelerimin yanlış olmadığına hayat ve ölüm beni inandırıyor. Beni bu kanıya vardıran şey şu: Bakıyorsun senin için çok değerli olan bir varlık, sana bağlı olan, karşısında suçlu olduğun ve kendini bağışlatmayı ümit ettiğin bir varlık (Prens Andrey'in sesi titredi ve başını öbür tarafa çevirdi) birden acı içinde kıvranmaya, acılar çekmeye başlıyor ve yok oluveriyor... Neden? Bunun muhakkak bir cevabı vardır, başka türlü olamaz! Ben de bu cevabın bulunduğuna inanıyorum... İşte insanı inandıran ve beni inandırmış olan şey budur.

Piyer:

– Tabii ya, tabii ya, dedi. Ben de aynı şeyi söylemiyor muyum?

– Hayır, ben yalnız şunu diyorum: Ölümden sonra bir yaşamın muhakkak olduğuna inandıran şey, sözlerle ileri sürülen deliller değil; bir insanla hayat yolunda el ele gittiğin bir sırada birden o insanın "orada", daha doğrusu "hiçlikte" yok oluverdiğini görüyor, birden bu uçurumun kenarında durup oraya bir göz atıyorsun. Ben de oraya göz attım...

– Eh, ne olacakmış! Öyleyse "orada" "birinin" bulunduğunu biliyorsunuz. Orada bundan sonra ileride yaşanacak bir hayat vardır. "Biri" vardır... Bu Tanrı'dır.

Prens Andrey karşılık vermiyordu. Arabayla atlar çoktan saldan öbür kıyıya çıkarılmış ve hayvanlar arabaya koşulmuştu. Güneş de yarıya kadar kaybolmuştu. Akşam ayazı salın yakınındaki su birikintilerini yıldız yıldız donduruyordu. Piyer ile Andrey ise uşakları arabacıları ve salcıları şaşırtarak hâlâ salın üstünde duruyor, konuşuyorlardı. Piyer:

– Eğer Tanrı ve ahiret varsa doğruluk da iyilik de vardır; insanın en büyük mutluluğu da onlara ulaşmaktır. İnsan yaşamalı, sevgi göstermeli, inanmalı, diyordu. İnanmalı ki bizler yalnız şimdilik bu bir avuç toprak üzerinde yaşamıyoruz, daha önce de yaşadık, daha sonra da orada, bütün evrende ölümsüz olarak yaşayacağız (bunu söylerken gökyüzünü işaret etti).

Prens Andrey dirseklerini salın parmaklığına dayamış, Piyer'i dinliyor, gözlerini güneşin lacivertleşen suların üzerindeki kırmı-

zı akislerinden ayırmıyordu. Piyer sustu. Etrafta derin bir sessizlik vardı. Sal çoktan kıyıya yanaşmıştı, şimdi yalnız akan suyun dalgaları salın dibine hafif bir sesle çarpıyordu. Prens Andrey'e, dalgaların çarpışı Piyer'in sözlerine kuvvet veriyormuş gibi geliyordu. Sanki, "Doğru, buna inan," diyorlardı.

Prens Andrey içini çekti ve Piyer'in kıpkırmızı olmuş, heyecanlı ama hâlâ da kendisinden üstün gördüğü arkadaşının karşısında çekingenlik duyduğunu belli eden yüzüne ışıklı, çocuksu, sevgi dolu bir ifadeyle baktı.

– Evet... Öyle olsaydı başka ne isterdim! dedi. Her neyse gidip arabaya binelim, diye sözünü tamamladı ve saldan çıkarak Piyer'in ona işaret ettiği gökyüzüne baktı. O zaman Austerlitz'den beri ilk kez olarak o yüksek, ölümsüz, o Austerlitz savaş alanında yatarken görmüş olduğu gökyüzünü tekrar gördü. İçinde çoktandır uyumuş bulunan varlığının en iyi tarafı olan bir şey birden sevinçle ve dipdiri halde ruhunun içinde uyanıverdi. Bu duygu, Prens Andrey tekrar alıştığı yaşama şartlarına girer girmez söndü. Ama biliyordu ki geliştiremediği bu duygu içinde yaşıyordu. Piyer'le karşılaşması, Prens Andrey için görünüşte hep aynı biçimde akıp gitse de iç dünyasında yepyeni bir yaşamın başlangıcı oldu.

XIII

Prens Andrey'le Piyer Lısiye Gori'deki köşkün ön kapısına arabayla yaklaşırlarken hava kararmak üzereydi. Onlar ön kapıya giderken, Prens Andrey gülümseyerek Piyer'in dikkatini arka kapıdaki telaşlı koşuşmaya çekti. Sırtında dilenci torbası bulunan, iki büklüm ihtiyar bir kadın ve siyahlar giyinmiş orta boylu, uzun saçlı bir erkek çiftliğe giren arabayı görünce geriye, öbür kapıya doğru koşmaya başladılar. Arkalarından iki kadın daha çıktı ve dördü birden dönüp dönüp arabaya bakarak korku içinde arkadaki kapının sahanlığına koşarak girdiler. Prens Andrey:

– Bunlar bizim Maşa'nın Tanrı kulları, dedi. Bizi görünce babam geliyor sandılar. Maşa yalnız bu konuda babamın sözünü dinlemiyor; babam bu yollara düşen insanları korumamasını söylüyor, o ise onları misafir ediyor.

Piyer:

– Tanrı kulu ne demek? diye sordu.

Prens Andrey ona karşılık vermeye vakit bulamadı. Uşaklar onu karşılamaya çıkmışlardı, o da ihtiyar prensin nerede olduğunu, yakında mı dönmesinin beklendiğini soruşturmaya başladı.

İhtiyar prens daha kentteydi ve her an gelmesini bekliyorlardı. Prens Andrey, Piyer'i babasının evinde onu daima tertemiz ve her bakımdan mükemmel bir durumda bekleyen dairesine götürdü, kendisi ise çocuğa ayrılan odaya gitti. Oradan Piyer'in yanına dönünce:

– Haydi gel kız kardeşime gidelim, dedi. Daha onu görmedim. Şimdi herkesten saklanıyor ve bağrına bastığı o Tanrı'nın kulu dediği adamlarıyla oturuyor. Aradığını buldu işte. Bizi görünce utanır sıkılır ama sen de Tanrı'nın kullarını görmüş olursun. *C'est curieux, ma parole.*[1]

Piyer:

– *Qu'est-ce que c'est que*[2] Tanrı'nın kulları dediğin? diye sordu.

– Görürsün işte.

Prenses Mariya, onlar içeri girince gerçekten utandı, sıkıldı, yüzü pençe pençe kızardı. O rahat, insana huzur veren, duvarların içerlek yerlerindeki camlı tasvirlerin önünde kandiller yanan odasında, divanın üzerinde, semaverin karşısında oturuyordu; yanında uzun burunlu, uzun saçlı, rahip elbisesi giymiş bir delikanlı vardı.

Yanlarındaki koltukta yüzü kırışmış zayıf, çocuksu yüzünde yumuşak bir ifade bulunan ihtiyar bir kadıncağız oturuyordu. Prenses Mariya, hacıların önünde tıpkı civcivlerini koruyan bir tavuk gibi durdu; yumuşak bir sesle ama sitem ederek:

– *André, pourquoi ne pas m'avoir prévenu?*[3] dedi.

Elini öpen Piyer'e ise:

– *Charmée de vous voir. Je suis très contente de vous voir,*[4] diyordu.

Piyer'i çocukluğundan tanıyordu. Şimdi de onun Andrey ile ar-

1 Vallahi garip şey.

2 Nedir bu...

3 Andrey, neden bana haber vermedin?

4 Sizi gördüğüme memnunum. Çok sevindim sizi gördüğüme.

kadaşlık etmesi, karısından ötürü başına gelen felaket ve en önemlisi iyi yürekli olduğunu belli eden saf yüzü Prenses Mariya'da ona karşı iyi duygular uyandırmıştı. O güzel, ışıklı gözleriyle ona bakıyor, sanki, "Sizi çok seviyorum, ama rica ederim benimkilerle alay etmeyin," diyordu. Hal hatır sorduktan sonra oturdular. Prens Andrey gülümseyerek genç hacıyı işaret etti:

– A, İvanuşka da buradaymış.

Prenses Mariya yalvarır gibi:

– Andrey! dedi.

Prens Andrey, Piyer'e:

– *Il faut que vous sachiez que c'est une femme,*[1] dedi.

Prenses Mariya:

– *André, au nom de Dieu!*[2] diye tekrar etti.

Belli ki Prens Andrey'in hacılara karşı alaylı bir tavır takınması, Prenses Mariya'nın onları savunmak için boşuna çaba göstermesi aralarında artık alışılmış şeylerdendi. Prens Andrey:

– *Mais ma bonne amie,* dedi. *Vous devriez au contraire m'être reconnais sante de ce que j'explique à Pierre votre intimité avec ce jeune homme.*[3]

Piyer merakla ve ciddi bir tavırla (böyle bir tavır takındığı için Prenses Mariya ona karşı minnet duyuyordu), kendisinden söz edildiğini anlayarak kurnaz bakışlarıyla herkesi süzen İvanuşka'nın yüzüne gözlüğünün altından baktı:

– *Vraiment?*[4] dedi.

Prenses Mariya, "adamları" için boşuna sıkılmıştı. Onlar hiç de çekingenlik duymuyorlardı. İhtiyar kadın gözlerini indirmişti, ama arada bir yan yan yeni gelenlere bakıyordu. Fincanını tabağın üzerine dibi yukarı gelecek biçimde ters çevirmiş, yanına kemirilmiş küçük bir şeker parçası koymuş, sakin sakin hiç kımıldamadan koltuğunda oturuyor, kendisine gene çay ikram etsinler diye bekliyordu. İvanuşka çayı tabağından içerek kaşlarının altından

1 Bunun bir kadın olduğunu bilmelisiniz.

2 Andrey, Allah rızası için!

3 Ama sevgili dostum, o delikanlı ile aranızda neden bu kadar yakınlık bulunduğunu Piyer'e anlattığım için bana karşı minnettarlık duymalısın.

4 Sahi mi?

kadın olduğunu belli eden gözleriyle gençlere bakıyordu. Prens Andrey ihtiyar kadına sordu:

– Nerelere uğradın? Kiev'e gittin mi?

İhtiyar kadın konuşmaya istekli olduğunu belli ederek:

– Gittim efendim, diye karşılık verdi. Tam da Noel yortusunda erenlerin orada kutsal ekmeği yemek nasip oldu. Şimdi de Kolyazin'den geliyorum efendim, orada büyük bir mucize oldu...

– Demek öyle, İvanuşka da seninle birlikte mi yolculuk ediyor?

İvanuşka bas bir sesle konuşmaya çalışarak:

– Ben kendi başıma yolculuk ediyorum, velinimetim, dedi. Pelageyuşka ile Yuhnov'da karşılaştık.

Pelageyuşka arkadaşının sözünü kesti; gördüklerini anlatmak istediği anlaşılıyordu:

– Kolyazin'de büyük bir mucize oldu efendim.

Prens Andrey:

– Ne oldu? Yeni bir kutsal emanet mi bulundu yoksa?

Prenses Mariya:

– Yeter Andrey, dedi. Anlatma Pelageyuşka.

– Neden efendim, neden anlatmayacakmışım? Ben onu seviyorum. O iyi insan. Onu bana Tanrı gönderdi. O benim velinimetim. Bana on ruble vermişti, hatırlıyorum. Kiev'e gitmiştim, orada Kiryuşa bana dedi ki –Kiryuşa ermiştir, gerçekten Tanrı adamıdır, yaz kış yalınayak dolaşır– işte o bana, "Ne diye buralarda dolaşıyorsun, Kolyazin'e git. Orada mucizeli bir tasvir var, kutsal Meryem anamızın bir tasviri bulundu," dedi. Bu sözleri duyunca erenlerle vedalaştım, yollara düştüm.

Herkes susuyordu. Yalnız yolcu kadın havayı içine çekerek ölçülü bir sesle konuşmaya devam ediyordu:

– Oraya geldim ki babacığım, millet bana şöyle diyor: "Büyük mucize oldu, Hazreti İsa'yı dünyaya getiren kutsal Meryem Anamızın tasvirinde, yanağından kutsal yağ damlıyor..."

Prenses Mariya kızararak:

– Peki peki, sonra anlatırsın, dedi.

Piyer:

– İzin verirseniz ona bir şey sormak istiyorum, dedi. Sonra ihtiyar kadına, "Sen bunu kendi gözünle gördün mü?" diye sordu.

– Tabii ya, Tanrı nasip etti efendim, kendi gözümle gördüm. Hazreti Meryem'in yüzünde öyle bir ışık vardı ki; nur gibi bir şey. Yanacığından da tıp tıp yağ damlıyor. Tıp tıp damlıyordu...

Yolcu kadını dikkatle dinleyen Piyer saf bir tavırla:

– Canım bu aldatmadan başka bir şey değil, dedi.

Pelageyuşka dehşet içinde:

– Ah babacığım neler söylüyorsun! diyerek Prenses Mariya'nın kendisini savunmasını istiyormuş gibi ona döndü.

Piyer:

– Bunlarla halkı aldatıyorlar, diye tekrar etti.

Hacı kadın haç çıkardı:

– Tövbe Allahım, tövbe! Ah öyle söyleme efendim. Bir vakitler dinsizin biri de inanmamış, "Rahipler aldatıyorlar," demiş. Der demez de kör olmuş. Rüyasında Meryem Ana Peçorskaya'ya gelmiş, ona, "Bana inan, seni şifaya kavuşturururum," demiş. O zaman adam yalvarmaya başlamış, "Ne olursunuz beni onun yanına götürün," diye yalvarıp duruyormuş. Bu sana anlattığım şey gerçektir, gözümle gördüm. Gözleri kör olan adamı Peçorskaya'daki Meryem Ana'nın tasvirine götürmüşler; adam yaklaşmış, kendini yere atmış, "Beni şifaya kavuştur, çar bana ne bağışladıysa hepsini sana veririm," demiş. Kendim gördüm efendim, tasvirin içine bir yıldız şöylece işlenmiş. Eh ne oldu dersin, gözleri açılıverdi!

Bunu söyledikten sonra ders verir gibi Piyer'e döndü:

– Böyle konuşmak günahtır, Tanrı cezalandırır yoksa.

Piyer:

– Peki o yıldız tasvire nasıl girmiş? diye sordu.

Prens Andrey gülümsedi:

– Meryem Ana'yı da mı generalliğe terfi ettirmişler?

Pelageyuşka birden sarardı ve iki eliyle dizlerine vurdu:

– Efendim efendim, günah işliyorsun, günah. Senin oğlun var!

Bunu söylerken sararan yüzü birden kıpkırmızı oluvermişti. Haç çıkararak:

– Böyle bir söz söylediğin için Tanrı seni affetsin efendi, dedi. Tanrım onu affet.

Sonra Prenses Mariya'ya döndü:

– Nedir bu efendim? dedi. Yerinden kalktı, neredeyse ağlayacak

bir durumda, küçük torbasını toplamaya başladı. Belli ki o sözleri söyleyene hem acıyor, hem onun namına korkuyor, ayrıca böyle sözlerin söylendiği bir evde kendisine yapılan iyiliklerden yararlandığı için utanıyor, artık bu yardımlardan yararlanmayacağı için de üzülüyordu.

Prenses Mariya:

– Ne diye yaptınız bunu? dedi. Benim daireme ne diye geldiniz?

Piyer:

– Ama ben şaka söyledim, Pelageyuşka, dedi. *Princesse ma parole, je n'ai pas voulu l'offenser,*[1] ben bunları laf olsun diye söyledim. Gerçekten söylediğimi düşünme; şaka ettim.

Bunları söylerken suçunu örtmek istiyormuş gibi çekingen bir tavırla gülümsüyordu. Pelageyuşka kararsız bir tavırla durdu, ama Piyer'in yüzünde öylesine içten gelen bir pişmanlık ifadesi vardı ve Prens Andrey ona öylesine yumuşak ve ciddi bir tavırla bakıyordu ki kadıncağız yavaş yavaş sakinleşti.

XIV

Hacı kadın sakinleşip gene aynı konuya döndü, sonra da uzun uzun peder Amfiloh'u anlattı; bu peder öylesine kutsal bir hayat yaşıyormuş ki elleri buhur kokuyormuş. Sonra da Kiev'e yaptığı son hac yolculuğunda rahiplerin kendisine mağara kalıplarının anahtarlarını verdiklerini, yanına kuru ekmek alarak iki geceyi mağaralarda azizlerle birlikte geçirdiğini anlattı: "Birinin karşısına geçip dua ediyorum, İncil okuyorum, sonra öbürünün yanına gidiyorum. Bir uyku çekiyorum; gene kalkıp tasvire yüz sürüyorum; etrafta da öylesine bir sessizlik, öylesine bir huzur var ki insan oradan tekrar dünya yüzüne çıkmak bile istemiyor."

Piyer onu dikkatle ve ciddi bir tavırla dinliyordu. Prens Andrey odadan dışarı çıktı. Prenses Mariya da çaylarını bitirsinler diye Tanrı kulu ahbaplarını odada bıraktı; Piyer'i alıp Andrey'in arkasından dışarı çıktı ve onu misafir odasına götürdü. Ona:

– Siz çok iyi bir insansınız, dedi.

– Ah, doğrusunu söyleyeyim ben onu incitmek istemiyordum.

1 Vallahi ona hakaret etmek istemedim prenses.

Bu duyguları öylesine anlıyor, onlara öyle değer veriyorum ki.

Prenses Mariya hiç konuşmadan onun yüzüne baktı, şefkatle gülümsedi:

– Ben zaten sizi çoktandır tanıyor ve kardeş gibi seviyorum, dedi.

Sonra onun bu tatlı sözlere herhangi bir karşılık vermesine vakit bırakmamak için aceleyle:

– Andrey'i nasıl buldunuz? diye sordu: Onun için çok üzülüyorum. Kışın sağlık durumu daha iyi oluyor. Ama geçen bahar yarası tekrar açıldı ve doktor tedavi için buradan gitmesi gerektiğini söyledi. Manevi bakımdan da onun için korkuyorum. Onun karakteri bambaşka; biz kadınlar gibi acısını açığa vurup gözyaşı dökemez. Her şeyi içine atar. Şimdi neşeli ve hareketli görünüyor; ama onu böyle etkileyen sizin gelişinizdir: Nadir olarak öyledir. Onu Avrupa'ya gitmesi için kandırabilseniz! Hareketli bir hayata ihtiyacı var. Bu dümdüz, sakin hayat onu mahvediyor. Başkaları bunu sezmiyorlar ama ben görüyorum.

Saat onda uşaklar ihtiyar prensin arabasının çıngıraklarının sesini duyar duymaz kapıya koştular. Prens Andrey ile Piyer de kapıya çıktılar. İhtiyar prens arabadan inerken Piyer'i görünce:

– Bu kim? diye sordu.

Tanımadığı genç adamın kim olduğunu öğrenince:

– Ha evet, çok memnun oldum, öp bakalım, dedi.

İhtiyar prens keyifliydi. Bu yüzden Piyer'e yakınlık gösterdi. Akşam yemeğinden önce Prens Andrey tekrar babasının çalışma odasına dönünce onun Piyer'le heyecanlı heyecanlı bir şeyler tartıştığını gördü. Piyer günün birinde artık savaş diye bir şeyin olmayacağını ispatlamaya çalışıyordu. İhtiyar prens de için için alay ederek ama kızmadan ona itirazda bulunuyordu:

– Damarlardaki kan boşalır da yerine su dolarsa o zaman savaş olmaz. Bunlar kocakarı saçması, kocakarı saçması, dedi. Gene de sevgiyle Piyer'in omuzuna hafif hafif vurdu ve Prens Andrey'in muhtemelen konuşmaya katılmayı istemeyerek ihtiyar prensin kentten getirdiği kâğıtları karıştırdığı masaya yaklaştı.

İhtiyar prens, Andrey'e yaklaşır yaklaşmaz ona işlerden söz etti:

– Milisleri toplamakla görevli Kont Rostov toplaması gereken adamların yarısını bile göndermedi. Kente gelmiş, beni yemeğe da-

vet etmeyi kafasına koymuş. Ona öyle bir yemek verdim ki... Hele şuraya bak... Eh oğlum...

Prens Nikolay Andreyiç oğluna doğru dönen Piyer'in omuzuna vuruyordu:

– Arkadaşın aslan gibi, sevdim onu! Beni alevlendiriyor. Başkası daha akıllıca konuşsa da insanın canı dinlemek bile istemez. O ise yalan konuşuyor ama benim gibi bir ihtiyarı alevlendiriyor. Haydi gidin, gidin! Belki ben de akşam sofranıza katılırım, gene tartışırız.

Kapıya varınca Piyer'e:

– Benim aptalımı, Prenses Mariya'yı da sev, diye bağırdı.

Piyer ancak şimdi, Lısiye Gori'ye geldikten sonra Prens Andrey ile dostluğunun kuvvetini, güzelliğini anlayabilmişti. Bu güzellik yalnız Piyer'in Andrey'le ilişkilerinde değil, daha çok ailenin bütün üyeleriyle ve ev halkıyla olan ilişkilerinde kendini belli ediyordu. Piyer yaşlı, somurtkan prensin yanında da yumuşak ve çekingen Prenses Mariya'nın yanında da onları hiç tanımadığı halde, kendisini hemen eski bir dost gibi hissetmeye başlamıştı. Hepsi onu seviyorlardı. Sadece hacılara karşı yumuşak bir tavır takınmasından ötürü gönlünü kazandığı ve ona en ışıklı bakışlarıyla bakan Prenses Mariya değil, dedesinin "Prens Nikola" dediği bir yaşındaki küçük prens bile Piyer'e gülümsemiş, kucağına seve seve gitmişti. Piyer ihtiyar prensle konuşurken Mihail İvaniç ile Matmazel Bourienne neşeyle gülümseyerek ona bakıyorlardı.

İhtiyar prens akşam yemeği için odasından çıkıp sofraya oturmuştu. Bunun Piyer şerefine olduğu belliydi. İhtiyar Lısiye Gori'de kaldığı iki gün boyunca Piyer'e aşırı bir şefkat göstermiş, onu evine davet etmişti.

Piyer gittikten sonra ailenin bütün üyeleri, yeni gelen bir insan gittikten sonra çoğu zaman olduğu gibi onunla ilgili tartışmalara koyuldular ve çok az görüldüğü gibi, onun yalnız iyiliğinden söz ettiler.

XV

Rostov, bu sefer, izinden dönüşünde, ilk kez, Denisov'la ve bütün alayla bağlarının ne kadar kuvvetli olduğunu hissediyordu.

Alaya yaklaşırken tıpkı Povarskaya'daki eve yaklaşırken duydu-

ğuna benzer bir duygu içindeydi. Kendi alayından ceketinin düğmeleri çözük ilk süvariyi gördüğü, gelenin kızıl saçlı Dementyev olduğunu anladığı, peş peşe bağlanmış kızıl atlar gözüne iliştiği, Lavruşka sevinçle efendisine, "Kont hazretleri geldi!" diye bağırdığı, yatağında uyuyan Denisov saçları karmakarışık bir halde fırlayıp onu kucakladığı ve subaylar onu karşılamak için hep bir araya toplandıkları zaman, Rostov, tıpkı annesini, babasını ve kız kardeşlerini kucaklarken sevinç gözyaşlarının boğazında düğümlenip konuşmasına engel olduğu andaki gibi bir his duydu. Alay da bir ocaktı, üstelik her zaman sevimli, her zaman sevilen bir ocaktı, baba ocağı gibi...

Alay komutanına gidip eski bölüğünde görevlendirildikten, nöbet aldıktan, yemlerin dağıtımına baktıkları ve alayın günlük yaşamındaki bütün konularına en küçük ayrıntılarına kadar girdikten sonra, kendini özgürlükten yoksun bırakmış, daracık bir çerçeve içine zincirlenmiş hisseden Rostov, ruhunda tıpkı baba ocağındaki gibi bir sakinleşme duydu; burada aynı manevi desteğini hissediyor, buranın kendi evi olduğunu, yerinin burası olduğunu kavrıyordu. Sivil yaşamında bir türlü kendine yer bulamadığı ve yanlış seçimler yaptığı o karışıklık burada yoktu; konuşması mı konuşmaması mı gerektiğini bir türlü kararlaştıramadığı Sonya da yoktu. Oraya buraya gezip tozmak imkânı bulunmuyordu; her biri başkalarından ne daha yakın ne de daha uzak olan o sayısız insanlar yoktu; babası ile arasındaki, açıklığa kavuşturulmamış para ilişkileri yoktu; Dolohov'la oynarken uğradığı o feci yenilgiyi hatırlatacak bir şey yoktu!

Burada, alayda her şey apaçık ve basitti. Bütün evren birbirine eşit olmayan iki bölüme ayrılmıştı: Bunlardan biri bizim Pavlograd Alayı, öbürü ise geri kalan her şeydi. O geri kalan şeylere karşı da hiçbir ilgi duyulmuyordu. Alayda her şey belliydi. Kim teğmendir, kim yüzbaşıdır, kim iyidir, kim kötü insandır ve en önemlisi kim dosttur, belliydi. Kantinci veresiye mal verir, aylığın üçte biri alınırdı; bir şeyler tasarlamaya, bir şeyler seçmeye ihtiyaç yoktu. Yalnız Pavlograd Alayı'nda kötü sayılan bir iş yapma, yeter! Bir işe gönderdiler mi açık açık ve belirli olarak emredilen şey ne ise onu yap... O zaman her şey yolunda gider!

Rostov, alay yaşantısının bu belirli şartları içine tekrar girince tıpkı yorgun bir insanın dinlenmek için yatağa uzandığı zamanki memnuniyetini ve rahatlığını duydu. Sefere çıkan alayın bu yaşantısı Rostov'a daha da hoş görünüyordu, çünkü kumarda Dolohov'a yenildikten sonra (ailesinin onu teselli etmek için söylediği bütün sözlere rağmen, bu davranıştan ötürü kendi kendini bir türlü bağışlamıyordu) orduda eskisi gibi değil de suçunu unutturacak bir şekilde iyi hizmet etmeye, mükemmel bir dost, tam bir subay, daha doğrusu çok iyi bir insan olmaya karar vermişti; sosyetede öylesine güç olan bu iş, alayda o kadar kolay görünüyordu ki!

Rostov, kumarda yenildikten sonra, beş yılda annesiyle babasına borcunu ödemeye karar vermişti. Kendisine yılda on bin ruble gönderiliyordu. Şimdi ise ancak iki bin ruble almayı kararlaştırmıştı. Geri kalanları borcu ödensin diye annesine babasına bırakıyordu.

Ordumuz sayısız defalar geri çekildikten, saldırılarda bulunduktan ve Pultusk ile Preussisch-Eylau yakınlarında çarpışmalar yaptıktan sonra Bartenstein dolaylarında toplanıyordu. Hükümdarın orduya gelmesi ve yeni bir seferin başlaması bekleniyordu.

Pavlograd Alayı, ordunun 1805 yılı seferine katılan, sonradan da Rusya'da ikmal gören bölümünde olduğu için, seferin ilk çatışmalarına geç kalmıştı. Ne Pultusk'da ne de Preussisch-Eylau'da bulunmuş, seferin ikinci yarısında hareket halindeki orduyla birleşmiş, Platov Birliği'ne katılmıştı.

Platov Birliği orduya bağlı olmadan, bağımsız hareket ediyordu. Pavlogradlılar yer yer düşmanla ateş düellosu yapmış, esirler almış, hatta bir sefer Mareşal Oudinot'un konvoylarını ele geçirmişlerdi. Nisan ayında Pavlogradlılar, neredeyse tamamen harap edilmiş bir Alman köyü yakınlarında, birkaç hafta hiç yerlerinden kımıldamadan durdular.

Buzlar eriyordu, etraf çamur içindeydi, hava soğuktu, nehirlerdeki buzlar çatlamış, yollar geçilmez olmuştu. Atlara da erlere de birkaç gün yiyecek verilmediği oluyordu. Nakliye arabalarının gelmesine imkân kalmayınca erler serbest bırakılmış, boş köylere dağılıp patates aramaya başlamışlardı; ama onu da pek az buluyorlardı.

Her şey yenmişti ve tüm yerli halk kaçıp gitmişti, kalanlar dilenciden daha kötü durumdaydılar. Ellerinden alınacak hiçbir şeyleri yoktu. Hatta yüreği yufka olmayan erlerin bile, çok defa, onlardan alacak yerde, ellerinde kalan ne varsa hepsini onlara verdikleri oluyordu.

Pavlograd Alayı çarpışmalarda yalnız iki yaralı vermiş, ama açlıktan ve hastalıktan mevcudunun hemen hemen yarısını yitirmişti. Hastaneye gidenlerin ölecekleri o kadar kesindi ki sıtmaya tutulan ya da kötü yiyeceklerden ötürü vücutları şişen erler oraya gitmektense güç bela ayaklarını sürüye sürüye cephede hizmet görmeyi daha uygun buluyorlardı. Bahar gelince erler, toprağın içinde filizlenip kuşkonmaza benzeyen ve nedense "Maşka'nın tatlı kökü" ismini verdikleri bir bitkiyi bulmaya başlamışlardı. Tarlalara, çayırlıklara, dağlara dağılarak "Maşka'nın tatlı kökü" arıyor (oysa bu bitkinin tadı çok acıydı) kılıçlarıyla onu toprağın içinden çıkarıyor ve bu zararlı otu yemeleri yasak edildiği halde, onu yiyorlardı. Erlerin arasında, yeni bir hastalık peydah oldu: Eller, ayaklar ve yüz şişiyordu. Doktorlar bunun o kökün yenilmesinden ileri geldiğini söylüyorlardı. Ama yasağa rağmen, özellikle Pavlograd Alayı'nın Denisov'un bölüğündeki erleri "Maşka'nın tatlı kökü"nü yiyorlardı. Çünkü kendilerine son olarak verilen kuru peksimeti iki haftadır idare etmeye çalışıyorlardı; insan başına ancak yarım *funt*[1] peksimet verilmişti; son gelen patatesler ise ya donmuş ya da cücüklenmişti.

Atlar da ikinci haftadır evlerin damlarından sökülmüş samanla besleniyorlardı; korkunç denecek kadar zayıflamışlardı ve üzerleri hâlâ kıştan kalma, yer yer topraklanmış tüylerle kaplıydı.

Bu sefalete rağmen erler ve subayların yaşantısı her zamanki gibiydi. Süvari erleri solgun ve şiş yüzlerle yırtık pırtık üniformalarla her zamanki gibi yoklama için sıraya giriyor, temizlik işlerine bakıyor, atları tımar ediyor, silahları temizliyor, yem yerine damlardan saman çekip getiriyor, karavananın başına toplanarak sofradan şakacı bir tavırla hem kötü yemekleriyle hem de açlıklarıyla alay ede ede kalkıyorlardı. Hizmetlerden sonra boş kalan zamanda ise erler her zaman olduğu gibi çoban ateşleri yakıyor, çıplak ola-

1 409,5 gramlık Rus ağırlık ölçüsü – ç.n.

rak vücutlarını ateşlerin alevinde tutuyor, sigara tellendiriyor, filizlenmiş küflü patatesin arasından iyilerini alıp ateşte pişiriyor, Potyomkin ile Suvorov'un seferlerini ya da açıköz Alyoşa ile papazın çömezi Mikolka'nın masalını anlatıyor, dinliyorlardı.

Subaylar da her zamanki gibi her tarafı açık yarı yıkılmış evlerde ikişer üçer oturuyorlardı. Yüksek rütbeli subaylar saman ve patates bulma işiyle, daha doğrusu genel olarak erlerin beslenmesiyle ilgileniyorlardı. Küçük rütbeliler ise her zamanki gibi kimi iskambil (para çoktu ama, yiyecek yoktu) kimi ise suç sayılmayan başka oyunlar, çelik çomak ya da *svayka*[1] oynayarak vakit geçiriyorlardı. Çarpışmaların genel gidişatı hakkında az konuşuyorlardı. Çünkü hem kesin bir şey bilmiyorlardı hem de belirsiz olarak savaşın iyi gitmediğini hissediyorlardı.

Rostov, eskisi gibi Denisov'la birlikte oturuyordu ve izine gidişlerinden beri arkadaşlıkları daha da kuvvetlenmişti. Denisov, Rostov'a hiçbir zaman ailesinden söz etmiyordu. Ama Rostov onun bir amir olarak emrindeki subaya gösterdiği sevgiyle karışık arkadaşlık duygusundan, eski süvarinin Nataşa'ya duyduğu mutsuz sevginin bu dostluğun kuvvetlenmesinde rol oynadığını anlıyordu. Denisov, Rostov'u mümkün olduğu kadar az tehlikeye atmaya çalışıyor ve bir çatışmadan sonra sağ salim döndüğü vakit onu bambaşka bir sevinçle karşılıyordu. Bir seferinde Rostov, yiyecek bulma göreviyle gönderildiği terk edilmiş, yıkık bir köyde Polonyalı bir aile buldu. Bu aile ihtiyar bir Polonyalı ile kızından, bir de süt çocuğundan ibaretti. Üstleri başları çıplaktı, karınları açtı ve oradan gidemedikleri gibi çıkabilecek bir vasıtaları da yoktu. Rostov onları kendi konak yerine getirdi, evine yerleştirdi ve ihtiyarın hastalığı geçinceye kadar onlara baktı. Rostov'un bir arkadaşı kadınlardan söz ederken ona gülerek herkesten daha kurnaz çıktığını, kurtardığı güzel Polonyalı kızla arkadaşlarını tanıştırmakla bir günah işlemiş olmayacağını söyledi. Rostov şakayı hakaret saydı, alevlenerek subaya o kadar tatsız şeyler söyledi ki Denisov ikisini düello etmekten güç bela alıkoyabildi. Subay gittikten sonra, Rostov'un Polonyalı kız için beslediği duyguları bilmeyen Denisov, ona bir anda parladığı için söylendi. Rostov:

1 Bir halkanın ortasına çivi atılarak oynanan bir oyun – ç.n.

– Ne dersen de... O benim için kız kardeş gibidir, dedi. O sözlerin bana nasıl bir hakaret etkisi yaptığını sana anlatamam... Çünkü... Çünkü...

Denisov omuzuna vurdu ve odada hızlı hızlı bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Rostov'a bakmıyordu bile. Heyecanlı olduğu zamanlarda hep öyle yapardı:

– Ah! Siz Ğostovlağ yok musunuz? Ne insanlağsınız! diye söylendi ve o zaman Rostov gözlerinin yaşla dolduğunu fark etti.

XVI

Nisan ayında, ordular, imparatorun geldiği haberiyle canlandılar. Rostov, imparatorun Bartenstein'da yaptığı teftişte bulunamadı: Pavlograd Alayı Bartenstein'ın ön tarafında, ileri karakollardaydı.

Açık ordugâh kurmuşlardı. Denisov ile Rostov erlerin onlar için kazdıkları üstü ağaç kökleri ve çalı çırpıyla örtülü bir zeminlikte oturuyorlardı. Zeminlik dönemin modasına uygun olarak şöyle yapılmıştı: Bir buçuk arşın eninde, iki arşın derinliğinde ve üç buçuk arşın uzunluğunda bir hendek kazılıyordu. Hendeğin bir ucunda basamaklar yapılıyordu. Bu, zeminliğin dış kapısı oluyordu; hendek, bir oda sayılıyordu. Bölüğün komutanı gibi talihli olanların bu odasında, basamakların tam karşısında dört kazığın üstünde bir tahta dururdu; bu masaydı. Çukurun iki tarafına birer arşın genişliğinde toprak yığılmıştı, bunlar da iki karyolayla divanlardı. Dam öyle yapılmıştı ki çukurun ortasında ayakta durmak, karyolanın üzerinde ise masaya biraz daha yaklaşarak oturmak mümkündü. Bölüğün erleri kendisini sevdiklerinden lüks içinde yaşayan Denisov'un zeminliğinde damın ön tarafında bir tahta ve bu tahtanın içinde kırılmış ama sonradan yapıştırılmış bir cam vardı. Hava çok soğuk olduğu zaman basamakların bulunduğu yere (Denisov zeminliğin bu kısmına kabul salonu diyordu.) ucu kıvrılmış bir saç üzerinde erlerin yaktığı çoban ateşlerinden köz getirilir ve içerisi o kadar ısınırdı ki Denisov ile Rostov'un zeminliğine sık sık gelen subaylar, yalnız gömlekle otururlardı.

Nisan ayında Rostov nöbetçiydi. Sabahleyin saat sekizde, uykusuz bir geceden sonra zeminliğe dönünce köz getirilmesini emret-

miş, yağmurdan sırılsıklam olan çamaşırını değiştirmiş, duasını etmiş, çay içmiş, ısınmış, kendi köşesinde bulunan eşyalara ve masaya çekidüzen vermiş, sonra rüzgârdan ateş gibi yanan bir yüzle, sırtında yalnız gömlekle sırtüstü yatağına yatıp ellerini başının altına sokmuştu. Son keşif görevinden sonra o günlerde terfi ettirileceğini düşünerek tatlı tatlı hayal kuruyor, bir yere çıkmış olan Denisov'u bekliyordu. Onunla konuşmak istiyordu.

Kulübenin arkasında Denisov'un etrafta yankılar yapan bağırışı duyuldu; fena halde kızmış olduğu anlaşılıyordu. Rostov, onun kime çıkıştığını görmek için pencereye yaklaştı ve bölük emini Topçeyenko'yu gördü. Denisov:

– Ben sana o "Maşka'nın bilmem nesi" dedikleği kökü ziftlenmeleğine izin veğme diye emğetmiştim! diye bağırıyordu. Kendi gözümle göğdüm! Lazağcuk tağladan taşıyoğdu!

Bölük emini:

– Ben emri bildirdim, ama dinlemiyorlar komutanım, diye karşılık veriyordu.

Rostov tekrar karyolasına yattı ve memnunlukla, "Varsın şimdi o uğraşsın dursun. Ben kendi işimi yapmış uzanmışım ya! Oh, ne iyi!" diye düşündü. Duvarın öbür tarafında bölük emininden başka Denisov'un o gözünü budaktan esirgemez, kurnaz uşağı Lavruşka'nın konuştuğunu işitiyordu. Lavruşka yiyecek almaya giderken gördüğü bazı arabalardan, kuru peksimetlerden ve öküzlerden söz ediyordu.

Zeminliğin arkasında Denisov'un gene uzaklaşan bağırışları ve "İkinci konvoy... at bin!" sözleri duyuldu.

Rostov, "Nereye hazırlanıyorlar böyle?" diye düşündü.

Beş dakika sonra Denisov zeminliğe girdi, kirli ayaklarıyla karyolanın üzerine çıktı, öfkeli öfkeli piposunu tellendirdi, sonra bütün eşyalarını oraya buraya dağıttı, kırbacını, kılıcını takındı ve zeminlikten çıkmaya hazırlandı. Rostov'un "Nereye?" sorusuna öfkeyle, belirsiz bir karşılık vererek işi olduğunu söyledi:

– Hesabımı Tangı'ya biğ de ulu hükümdağa veğiğim! diyerek dışarı çıktı.

Sonra Rostov zeminliğin arkasında birkaç atın ayaklarını çamurda şapırdattıklarını işitti. Denisov'un nereye gittiğini sorma-

yı bile aklından geçirmedi. Kendi köşesinde iyice ısınarak uykuya daldı ve zeminlikten ancak akşama doğru çıktı. Denisov hâlâ dönmemişti. Hareketli bir akşamdı; komşu zeminliğin yanında iki subayla bir subay adayı svayka oynuyor, gülerek vıcık vıcık çamurlu toprağın içine turp dikiyorlardı. Rostov onlara katıldı. Oyunun ortasında subaylar kendilerine doğru yük arabalarının yaklaştığını gördüler; arkalarından sıska atlara binmiş on beş kadar süvari eri geliyordu. Yük arabaları, konvoyu yöneten süvarilerin gösterdiği yoldan, atların açıkta bağlandıkları yere yaklaştı, çevrelerini kalabalık süvari erleri sardı. Rostov:

– İşte geldiler! Denisov boşuna üzülüp duruyordu, dedi. İşte yiyecekler de geldi.

Subaylar:

– Gerçekten öyle! dediler. Demek erler onun için seviniyorlar!

Süvarilerin biraz gerisinde, yanında iki piyade subayı ile Denisov geliyor, onlarla bir şeyler konuşuyordu. Rostov onu karşılamaya gitti. Subaylardan biri olan zayıf, kısa boylu bir adam:

– Size önceden haber veriyorum yüzbaşım, diyor, fena halde kızdığı anlaşılıyordu.

Denisov:

– Size veğmem dedim ya, diye karşılık veriyordu.

– Bunun hesabını sizden sorarlar, yüzbaşım, bu zorbalıktır... Kendi birliklerimizin yiyecek konvoylarını zorla ele geçirmek! Adamlarımız iki gündür bir şey yemediler!

– Benim adamlağım ise iki haftadığ ağızlağına biğ şey koymadılağ!

Piyade subayı sesini yükselterek:

– Bu haydutluktur! Bunun hesabını vereceksiniz sayın bayım! diye tekrar etti.

Denisov birden parladı:

– Siz ne diye başıma bela oluyoğsunuz, ha? diye bağırdı. Bunun hesabını veğecek olan benim, siz değil! Sizin buğada işiniz yoktuğ! Haydi, başınıza bela gelmeden, mağş, mağş!

Kısa boylu subay oradan uzaklaşmadan:

– Pekâlâ öyleyse! diye bağırıyordu. Haydutluk ediyorsunuz ha; ben size...

Denisov:

– Allah belanızı veğsin, mağş, diyoğum. Hızlı adım mağş! Başınıza bela gelmeden, diyerek atını subaya doğru çevirdi.

Subay tehdit dolu bir sesle:

– Peki peki, dedi ve atını çevirerek dörtnala kaldırdı, eyerin üzerinde sarsıla sarsıla uzaklaştı.

Denisov arkasından:

– Duvağa çıkmış köpeğe bakın! Duvağda canlı biğ köpek! diye bağırdı. Bu, süvarilerin ata binen piyadelerle alay etmek için kullandıkları en ağır sözdü. Denisov böyle bağırdıktan sonra Rostov'a yaklaşarak kahkahalarla güldü.

– Piyadenin elinden nakliye konvoyunu zoğla aldım! dedi. Eğleğ açlıktan ölecek değilleğdi ya!

Süvarilere yaklaşmış olan arabalar, piyade alayına gönderilmişti, ama Denisov, Lavruşka'dan bu konvoyun muhafızsız gittiğini görünce süvari erleriyle onu yolda çevirip zorla getirmişti. Erlere istedikleri kadar peksimet verildi, hatta öteki bölüklere de bölüşüldü.

Ertesi gün, komutanı Denisov'u yanına çağırdı, parmaklarını iyice açarak onlarla gözlerini örtüp "Ben bu işe işte böyle bakıyorum," dedi. "Hiçbir şeyi bilmiyorum ve sizin için bir muamele yapacak değilim, ama karargâha gitmenizi, orada levazım dairesinde, bu işi hale yola koymanızı ve imkân varsa şu kadar yiyecek aldığınıza dair bir makbuz imzalamanızı öğütlerim; bunu yapmazsanız erzak talebi piyade alayına çıkarıldığı için muameleye başlanır ve iş sizin için kötü sonuçlanabilir!"

Denisov, alay komutanının yanından ayrılınca doğru karargâha gitti; komutanın verdiği öğüdü gerçekten yerine getirmeyi istiyordu. O akşam, zeminliğe, Rostov'un onu o zamana kadar hiç görmediği bir halde döndü. Konuşamıyor, nefesi tıkanıyordu. Rostov ona başına gelenleri sorduğunda, Denisov yalnız kısılmış, zayıf bir sesle anlaşılmaz küfürler, tehditler savurup duruyordu.

Denisov'un durumundan ötürü korkuya kapılan Rostov, ona soyunmasını, su içmesini söyledi ve doktorun gelmesi için haber saldı. Denisov:

– Beni yağmacılık suçuyla yağğılayacaklağ! Öf! Biğaz daha su

veğ. Vağsın yağğılasınlağ. Ama ne yapağlağsa yapsınlağ, ğezilleri pataklamaktan gene de geği kalmam! Hükümdağa da öyle söyleyeceğim. Buz veğin! diye söylenip duruyordu.

Alayın doktoru geldi, muhakkak kan almak gerektiğini söyledi. Denisov'un kıllı kolundan derin bir tabak dolusu kapkara kan çıktı ve kendisi ancak o zaman başına gelenleri anlatacak duruma geldi:

– Geliyoğum, diye anlatıyordu. "Söyleyin bakalım amiğiniz neğede?" diye soğuyoğum. Gösteğiyoğlağ. "Lütfen biğaz bekleyin!" diyoğlağ. "Benim işim vağ, ben buğaya otuz veğstlik yeğden geldim, bekleyecek vaktim yok, geldiğimi habeğ veğ," diyoğum. İyi mi? Dışağıya o hığsızlağın başı olacak heğif çıkıyoğ: Üstelik o da bana değs veğmeye kalkışıyoğ. "Bu yağmacılıktığ!" diyoğ. "Yağmacılığı, eğleğinin kağnını doyuğmak için yiyeceği alan yapmaz, onu yan cebine atmak için alan yapağ!" diyoğum. İyi mi? "Gidip alım satım subayına başvuğun, oğada biğ makbuz imzalayın, sonra geğekli işlem yapılacak," diyor. Alım satım subayına gidiyoğum. İçeğiye giğiyorum, masanın başında... Kim vağ? Bil bakayım! Hayığ, düşünsen de bulamazsın!

Denisov hasta kolunu masaya öyle bir indirdi ki masa az kalsın yere devrilecekti, üstündeki bardaklar şangırdadı.

– Bizi açlık içinde kıvrandığan kim biliyoğ musun? diye bağırdı. Telyanin! "Demek bizi açlıktan kıvğandığan sensin ha?" Çat, çat biğ daha suğatına! Elim sanki öyle kendiliğinden kayıveğdi.... "Ah seni bilmem ne heğif..." diye öyle biğ kalayı bastım ki veğyansın! Ama doğğusunu söyleyeyim, feğahladım!

Denisov bunları anlatırken bağırıyordu; hem öfkeli hem de keyifliydi. Siyah bıyıklarının altından beyaz dişlerini göstererek sırıtıyordu.

– Elimden almasaydı gebeğtecektim, onu!

Rostov:

– Ne bağırıyorsun canım, sakinleş! dedi. Bak, gene kan akmaya başladı. Dur be, bunu sarmalı.

Denisov'un sargısını yeniden sarıp onu yatağa yatırdılar. Ertesi gün uyandığında, neşeli ve sakindi. Ama öğlende alayın irtibat subayı ciddi ve üzgün bir ifadeyle Denisov ile Rostov'un ortaklaşa

kullandıkları zeminliğe geldi, çok üzüntülü bir tavırla alay komutanlarından Binbaşı Denisov'a gönderilen ve bir gün önceki olayla ilgili sorular bulunan resmî bir kâğıt gösterdi. İrtibat subayı işin oldukça kötü bir yola dökületeceğini, bu işi aydınlatmak için askerî yargıçlardan kurulu bir komisyonun görevlendirildiğini, o sırada erlerin yağmacılığı ile başıbozukluğu konusunda çok sert tedbirler alındığından, işi iyi sonuçlansa bile, rütbenin geri alınacağını haber verdi.

Şikâyetçiler durumu şöyle bildirmişlerdi: Binbaşı Denisov zorla konvoyu ele geçirdikten sonra, kimse tarafından çağrılmadığı halde, sarhoş olarak levazım dairesi başkanına çıkmış, onu hırsızlık etmekle suçlandırmış, dövme tehdidinde bulunmuş, dışarıya çıkarılınca da kaleme doğru atılmış, iki memuru dövmüş, birinin kolunu çıkarmıştı.

Denisov, Rostov'un yeni sorularına gülerek gerçekten galiba elinin altına bir başkasının da geldiğini, ama bütün bunların boş, saçma olduğunu, kendisinin hiçbir mahkemeden korkmadığını, eğer o alçaklar üstüne varmak cesaretini gösterirlerse onlara bir daha unutamayacakları bir karşılık vereceğini söyledi.

Denisov bütün bunlardan kayıtsızlıkla söz ediyordu, ama Rostov onu o kadar iyi tanıyordu ki Denisov'un (başkalarına hiç belli etmediği halde) mahkemeden korktuğunu, kötü sonuçlanacağı belli olan bu işten ötürü üzüntü içinde kıvranıp durduğunu fark etmemesine imkân yoktu. Her gün sorgu kâğıtları, mahkeme çağrıları gelmeye başlamıştı ve bir mayıs günü Denisov'a bölüğü kendisinden sonra rütbesi en yüksek olan subaya teslim edip iaşe komisyonundaki yağmacılık işi konusunda açıklamada bulunmak üzere, tümen komutanlığına gelmesi emredildi. Bir gün önce Platov iki Kazak alayı ve iki süvari bölüğüyle keşfe çıkmıştı. Denisov, her zamanki gibi cesaretiyle gösteriş yaparak kolun önüne geçti. Fransız nişancılarının attıkları kurşunlardan biri baldırının üst kısmına saplandı. Başka bir zaman olsaydı, belki Denisov böyle hafif bir yarayla alaydan uzaklaşamazdı ama bu sefer fırsattan yararlanıp tümene gitmekten kaçınarak arabayla hastaneye gitti.

XVII

Haziran ayında, Pavlogradlıların katılmadıkları Friedland muharebesi yapıldı, arkasından da çarpışmalara ara verileceği bildirildi. Arkadaşının yokluğunu acı acı duyan ve onun gidişinden beri kendisinden hiçbir haber alamadığı için davasını ve yarasını merak eden Rostov, ateş kesilmesinden yararlanarak Denisov'u ziyaret için hastaneye gitti.

Hastane Rus ve Fransız ordularının iki kez yıkıp yaktığı küçük bir Prusya ilçesindeydi. Bu ilçe, özellikle yazın, kırların bu kadar güzelleştiği bir sırada kırık dökük damları ve duvarları, pislik içindeki sokakları, yırtık pırtık giysilerle dolaşan insanları, oradan oraya giden sarhoş ya da hasta erleriyle bir kat daha hüzün verici görünüyordu.

Hastane, avlusunda yıktırılmış bir duvar kalıntıları bulunan, camları ile pencere çerçevelerinden bazıları kırılmış, taş bir evde kurulmuştu. Sargılar içinde, solgun, vücudu şişmiş birkaç er avluda dolaşıyor ya da oturmuş güneşleniyorlardı.

Rostov binanın kapısından içeri girer girmez, burnuna çürümüş et ve hastane kokusu geldi. Merdivende ağzında puroyla bir Rus askerî doktoruna rastladı. Doktorun peşinden bir Rus sıhhiye eri geliyordu. Doktor:

– Parçalanamam ya! diyordu. Akşama doğru Makar Alekseyeviç'e gel, beni orada bulunsun.

Sıhhiye eri ona bir şey daha sordu:

– Evet! Nasıl bilirsen öyle yap! Sanki hepsi bir değil mi?

Doktor merdivenden yukarı çıkıp Rostov'u görmüştü:

– Siz ne istiyorsunuz, sayın teğmenim! dedi. Siz nereye? Kurşundan kurtulunca tifoya mı tutulmak istiyorsunuz. Burası karantinada, kardeşim!

Rostov:

– Neden? diye sordu.

– Tifo var, efendim. Kim yukarı çıkarsa ölümü bulur. Yalnız Makeyev'le ikimiz (sıhhiye erini işaret etti) hâlâ uğraşıp didiniyoruz. Burada bizim doktorlardan beş kişi öldü. Yeni biri geldi mi bir hafta sonra işi tamam!

Bunu sanki memnun olmuş gibi söylüyordu.

– Prusyalı doktorları çağırttık, ama bizim o müttefiklerimiz bu işleri sevmiyorlar.

Rostov ona, orada yatan süvari Binbaşısı Denisov'u aradığını anlattı:

– Bilmiyorum, tanımıyorum, kardeşim. Düşünün bir kere, bir başıma üç hastaneye, dört yüzden fazla hastaya bakıyorum! İyi ki Prusyalı yardımsever hanımlar bize ayda ikişer funt kahve ile tiftik gönderiyorlar, yoksa mahvolurduk.

Güldü:

– Dört yüz hasta, kardeşim! Hâlâ yenilerini gönderip duruyorlar. Dört yüz var değil mi? Ha?

Bunu sıhhiye erine sormuştu.

Sıhhiye erinin yorgunluktan bitkin bir hali vardı. Belli ki canı sıkılıyor, lafa dalan doktorun bir an önce gitmesini bekliyordu. Rostov:

– Binbaşı Denisov, diye tekrarladı. Moliten dolaylarında yaralanmıştı.

Doktor kayıtsızca sıhhiye erine sordu:

– Galiba öldü, ha? Öyle değil mi Makeyev?

Ama sıhhiye eri, doktorun sözlerine, "Evet," karşılığını vermedi. Doktor:

– O dediğiniz şöyle uzun boylu, saçları kızıla çalan biriydi, değil mi? diye sordu.

Rostov Denisov'un tipini tarif etti. Doktor sevinir gibi:

– Vardı böyle biri, dedi; o dediğiniz herhalde ölmüştür. Her neyse, listeye bakarım; ölenlerin bende listesi vardı. Sende var mı Makeyev?

Sıhhiye eri:

– Listeler Makar Alekseyeviç'te, dedi.

Sonra Rostov'a döndü:

– Ama isterseniz subayların koğuşlarına buyrun orada olup olmadığını görürsünüz.

Doktor:

– Ah iyisi mi hiç gitmeyin, kardeşim, dedi. Yoksa bir de bakarsınız burada kalmışsınız.

Ama Rostov doktora selam verdikten sonra, sıhhiye erinden kendisine yol göstermesini rica etti. Doktor merdivenin alt başında:

– Eh benden günah gitti! diye bağırdı.

Rostov sağlık eriyle birlikte koridora girdi. Bu karanlık koridorda hastane kokusu o kadar kuvvetliydi ki Rostov burnunu tutup sıkmak zorunda kaldı ve daha ileri gidebilmek için gereken kuvveti toplamak amacıyla bir an durakladı. Sağda bir kapı açıldı; sapsarı, zayıf, yalınayak, üzerinde yalnız iç çamaşırı bulunan koltuk değnekli bir adam dışarıya uzandı. Kapısının pervazına dayandı, parlak, kıskanç gözlerle oradan geçenlere baktı. Rostov, kapıdan içeri bakınca hastalarla yaralıların orada, yerde sırtlarında kaputlarıyla, samanların üzerinde yattıklarını gördü.

– Bu ne? diye sordu.

Sıhhiye eri:

– Bunlar er koğuşları, diye karşılık erdi. Sonra sanki özür dilemek istiyormuş gibi:

– Eh, başka yapacak bir şey yok ki, dedi.

– İçeri girip bakabilir miyim?

Sıhhiye eri:

– Bakılacak şey var mı ki? dedi.

Ama Rostov, sıhhiyenin kendisini oraya bırakmak istemediği açıkça belli olduğundan, aksine erlerin koğuşlarına girdi. Daha koridordayken alıştığı koku, burada daha kuvvetli duyuluyordu. Hatta burada biraz değişmişti: Daha keskindi ve asıl çıktığı yerin burası olduğu anlaşılıyordu.

Büyük pencerelerden içeri giren güneşle ışıl ışıl aydınlanmış uzun odada başları duvar tarafında, aralarında geçecek dar bir yer bırakarak iki sıra halinde hastalarla yaralılar yatıyordu. Çoğu baygın durumdaydı ve içeriye girenlere aldırmıyorlardı. Kendilerini bilenler ise yerlerinden doğrularak o sarı, zayıf yüzlerini hep aynı yardım umudu, sitem ve başkasının sağlığına karşı kıskançlık ifadesiyle yukarıya kaldırmışlardı; gözlerini Rostov'dan ayırmıyorlardı. Rostov odanın ortasına doğru yürüdü, iki yandaki kapıları açık olan odalara baktı ve her iki tarafta da aynı şeyleri gördü. Durdu, hiç konuşmadan çevresine göz gezdirdi. Böyle bir şeyi göreceğini aklından bile geçirmemişti. Yerde, neredeyse ayaklarının altın-

da ve ortadaki geçit yerinde, doğrudan doğruya çıplak döşemenin üzerinde bir hasta yanlamasına yatıyordu. Herhalde Kazak'tı. Çünkü saçları yandan tıraş edilmişti. Kazak sırtüstü, kocaman kollarıyla bacaklarını iki yana açmış olarak yatıyordu. Yüzü koyu kırmızıydı, gözleri de öylesine devrilmişti ki yalnız akları görünüyordu. Çıplak ayaklarıyla hâlâ kırmızı olan ellerinde damarları ip gibi gerilmişti. Kafasını yere vurarak kısık sesle bir şey söyledi ve söylediği sözü tekrarlamaya başladı. Rostov, söylediğine kulak verdi ve o tekrar ettiği sözün ne olduğunu anladı: "Su istiyorum, su, su istiyorum!"

Rostov bu hastayı yerine yatırıp onu su verebilecek bir kimseyi bulmak için bakındı. Sıhhiye erine:

– Bu hastalara kim bakıyor kuzum? diye sordu.

Bu sırada yandaki odadan hastanede hademelik eden bir nakliye eri çıktı, ayaklarını birbirine çarparak Rostov'un karşısında dimdik selama durdu. Sonra herhalde onu hastane müdürü sanarak gözlerini devire devire Rostov'a:

– Sağolun sayın komutanım! diye bağırdı.

Rostov ona Kazak erini işaret ederek:

– Kaldırsana şunu! Su ver ona! dedi.

Er, büyük çaba harcayarak gözlerini daha çok devirdi ve memnunlukla:

– Başüstüne, sayın komutanım! dedi. Ama hâlâ dimdik duruyor, yerinden kımıldamıyordu.

Rostov gözlerini indirerek "Hayır, burada hiçbir şey yapılamaz!" diye düşündü. Oradan uzaklaşmak istiyordu. Ama sağ taraftan anlamlı bir bakışın kendisine yönelmiş olduğunu hissetti ve bakana doğru döndü. Koğuşun hemen hemen öteki köşesinde, bir kaputun üzerinde sapsarı, iskelet gibi zayıf, sert yüzlü, sakalı tıraş edilmemiş, yaşlı bir er oturuyor, dik dik Rostov'a bakıyordu. Yaşlı erin bir yanındaki komşusu ona bir şeyler fısıldıyor, Rostov'u işaret ediyordu. Rostov yaşlı erin kendisine bir şey sormaya niyetlendiğini anladı. Ona yaklaştı ve yalnız bir bacağının kıvrılmış olduğunu, öbür bacağının dizden aşağısının bulunmadığını gördü. Yaşlı erin öbür yanındaki komşusu, başını geriye atmış hareketsiz halde yatıyordu. Ondan epey uzaktaydı. Genç bir erdi, çengel burunlu çil-

li yüzü balmumu beyazlığındaydı, gözleri şakaklarına doğru kaymıştı. Rostov kıvrık burunlu ere baktı ve sırtında soğuk bir ürperiş hissetti. Sıhhiye erine:

– İyi ama bu galiba... dedi.

Yaşlı er, alt çenesi titreyerek:

– Ne kadar rica ettik, sayın komutanım! dedi. Sabahleyin ölmüştü. Ne de olsa insanız, köpek değil ki...

Sıhhiye eri aceleyle:

– Şimdi birini gönderirim, kaldırırlar, kaldırırlar! dedi. Buyrun komutanım gidelim.

Rostov da aceleyle:

– Gidelim, gidelim, dedi ve gözlerini yere indirerek o kendisine sistemle ve kıskançlıkla bakan dizi dizi gözlerin arasından geçerken dikkati çekmemek için başını omuzlarının arasına alıp büzüldü, odadan dışarı çıktı.

XVIII

Sıhhiye eri, koridordan geçtikten sonra Rostov'u, kapıları açık üç odadan ibaret subay koğuşlarına götürdü. Bu odalarda karyolalar vardı; yaralı ve hasta subaylardan kimi bunların üzerinde oturuyor, kimi yatyordu. Bazıları, sırtlarında sabahlıklarıyla odadan odaya dolaşıyorlardı. Rostov'un subay koğuşlarında ilk karşılaştığı adam, kısa boylu, tek kollu, zayıf başına kalpak, sırtına da hastanede verilen sabahlıklarından birini geçirmiş, ağzında ucu ısırıla ısırıla ezilmiş bir pipo ile birinci odada dolaşan biri oldu. Rostov ona dikkatle bakarak bu adamı nerede gördüğünü hatırlamaya çalışıyordu. Kısa boylu adam:

– Hay Allah! Tanrı nerede görüşmemizi nasip etti, dedi. Tuşin'i, Tuşin'i hatırlamıyor musunuz? Sizi Schöngraben önlerinde arabayla gideceğiniz yere götürmüştüm, hatırlıyor musunuz? Benden bir parçacık kestiler işte...

Gülümseyerek sabahlığın boş kolunu gösterdi:

– Vasiliy Dimitriç Denisov'u arıyorsunuz değil mi?

Rostov'un kimi aradığını öğrenince:

– Aynı koğuştayız! dedi. Burada, burada...

Sonra Rostov'u birkaç kişinin kahkahalarının duyulduğu öbür odaya götürdü.

Rostov, "Burada kahkahalarla gülmek şöyle dursun, nasıl yaşayabiliyorlar?" diye düşünüyordu. Erlerin koğuşlarında ciğerlerine dolan o ceset kokusunu hâlâ duyuyor, her iki taraftan onu izleyen o kıskanç bakışlarla ölü genç erin gözleri devrilmiş yüzünü görür gibi oluyordu.

Denisov, saat on ikiye yaklaştığı halde başını yorganla örtmüştü, yatağının üzerinde uyuyordu.

Uyanınca tıpkı bazen alayda yaptığı gibi ve aynı sesle:

– Vay! Ğostov! Meğhaba, meğhaba be! diye bağırdı, ama Rostov hüzünle bu alışılmış aşırı serbestliğini neşenin altında, Denisov'un yüzündeki anlatımda, sesinin tonunda ve sözlerinde yepyeni, kötü, gizlemeye çalıştığı bir duygunun varlığını hissetti.

Yarası önemsiz olduğu halde hâlâ iyi olmamıştı. Oysa yaralanalı altı hafta geçmişti. Yüzünde hastanede bulunan herkesin yüzündeki gibi solgunluk ve şaşkınlık vardı. Ama Rostov'u şaşırtan bu değildi; onu şaşırtan, Denisov'un, gelişine sevinmemiş gibi olması ve hiç de tabii olmayan bir tavırla gülümsemesiydi. Denisov, ne alay ne de çarpışmaların genel akışı konusunda bir şey soruyordu. Rostov ona bunları anlattığı zaman da dinlemiyordu.

Hatta Rostov, Denisov'un alayı ve genel olarak hastane dışında akıp giden serbest yaşamı hatırlatmasından da hoşlanmadığını fark etmişti. Sanki o eski yaşantısını unutmaya çalışıyor ve yalnız levazım memurlarıyla olan anlaşmazlığıyla ilgileniyordu. Rostov ona davanın ne kadar ilerlediğini sorunca Denisov hemen yastığın altından komisyondan gelen kâğıdı ve ona karşılık olarak karaladığı yazıyı çıkardı. Kendi yazdığını okumaya başlayınca heyecanlandı; Rostov'a özellikle o kâğıtta düşmanlarına savurduğu acı sözleri belirtiyordu. Denisov'un hastanedeki arkadaşları, dışarıdaki serbest yaşamın yeni gelmiş bir temsilcisi olarak gördükleri Rostov'un çevresini sarmışlardı, ama Denisov yazdığı cevabı okumaya başlar başlamaz yavaş yavaş dağıldılar. Rostov yüzlerinden bütün bu beylerin artık bıktıklarını, bu hikâyeyi kim bilir kaç defa dinlediklerini anladı. Yalnız komşusu, karyolasının üzerinde oturan ve somurtkan bir tavırla kaşlarını çatarak piposunu tellendiren şişman bir hafif süvari suba-

yı, bir de başını hoşnutsuzlukla sallayarak kısa boylu, tek kollu Tuşin dinlemeye devam ediyorlardı. Denisov okuduğu kâğıdın yarısına gelince hafif süvari subayı sözünü kesti. Rostov'a dönerek:

– Bana kalırsa kendisini bağışlatması için hükümdara yalvarması gerekir. Diyorlar ki şimdi büyük ödüller dağıtılacakmış, bu yüzden herhalde bağışlarlar...

Denisov:

– Ben mi hükümdağa yalvağacağım? dedi.

Bunu sesine eskisi gibi enerjik ve ateşli bir ifade vermeye çalışarak söylemişti. Ama sesinde gereksiz bir sinirlilikten başka şey sezilmiyordu.

– Niçin yalvağacakmışım? Haydut olsaydım bağışlanmam için yalvağığdım. Oysa beni haydutlağı meydana çıkağıyoğum diye yağgılıyoğlağ. Vağsın yağgılasınlağ. Ben kimseden koğkmuyoğum; ben çağa ve vatana namusumla hizmet ettim, hığsızlık da etmedim! Biğ de gütbemi geği almak istiyoğlağ ve... Dinle, onlağa açık açık olduğu gibi yazdım işte. Bak şöyle diyoğum: "Eğeğ ben devlet malını çalsaydım..."

Tuşin:

– Güzel yazılmış, buna diyecek yok, dedi. Ama iş bunda değil, Vasiliy Dimitriç...

O da konuşurken Rostov'a doğru dönmüştü:

– Boyun eğmek gerekir. Oysa Vasiliy Dimitriç boyun eğmek istemiyor. Askerî mahkeme üyesi size durumunuzun kötü olduğunu söyledi ya!

Denisov:

– Eh, vağsın kötü olsun, dedi.

Tuşin devam etti:

– Askerî mahkeme üyesi size bir dilekçe yazmıştı, o dilekçeyi imzalayıp bu beyle göndermelisiniz. Beyefendinin herhalde (Rostov'u işaret etti), kurmayda tanıdıkları vardı. Bundan daha iyi bir fırsat bulamazsınız.

Denisov:

– Canım dedim ya, el etek öpmem, diyerek sözünü kesti ve gene yazdığı kâğıdı okumaya devam etti.

Rostov, Tuşin ile öbür subayların gösterdikleri yolun en doğ-

ru yol olduğunu sezdiği ve ona yardım edebilirse kendisini mutlu sayacağı halde, Denisov'u kandırmak cesaretini gösteremiyordu; onun nasıl sözünden dönmeyen ve haklı olduğu zaman ne kadar öfkelenen bir adam olduğunu biliyordu.

Denisov'un, okunması bir saatten daha uzun süren o zehirli bir dille yazılmış kâğıtları okunduktan sonra, Rostov hiçbir şey söylemedi ve derin bir hüzün içinde, günün geri kalan kısmını, gene çevresini sarmış Denisov'un hastane arkadaşlarının arasında geçirdi; onlara bildiklerini anlatıyor, başkalarının da anlattıklarını dinliyordu. Denisov, akşam hep somurtup sustu.

Gece geç vakit, Rostov gitmeye hazırlandı ve Denisov'a bir isteğinin olup olmadığını sordu. Denisov:

– Ha evet, duğ, dedi, dönüp etraftaki subaylara baktı, yastığının altından kâğıtlarını çıkardı, hokkanın bulunduğu pencereye doğru yürüdü, oturup yazmaya başladı. Sonra pencerenin yanından ayrılarak Rostov'a büyük bir zarf uzattı:

– Öyle göğünüyoğ ki bükemediğimiz eli öpmek geğekiyoğ.

Bu, askerî mahkeme üyesinin hükümdara yazdığı dilekçeydi, bu dilekçede Denisov levazım dairesinde işlenen suçlardan söz etmiyor, yalnız bağışlanmasını istiyordu.

– Geğeken yeğe iletiğsin, belli ki...

Sözünü bitirmeden yapmacık, hastalıklı bir tavırla gülümsedi.

XIX

Rostov alaya dönüp Denisov'un davasının ne durumda olduğunu bildirdikten sonra, elinde hükümdara yazılmış mektupla Tilsit'e gitti.

13 Haziran günü, Fransız ve Rus imparatorları Tilsit'te buluştular. Boris Drubetskoy, emrinde bulunduğu önemli kişiden, Tilsit'e gönderilen maiyet subaylarına kendisinin de katılması için ricada bulunmuştu. O güne kadar herkes gibi "Bonapart" olarak söz ettiği Napolyon için:

– *Je voudrais voir le grand homme!*[1] dedi.

General gülümseyerek:

1 O büyük adamı görmek isterdim!

– *Vous parlez de Bonapart?*[1] diye sordu.

Boris soru sorar gibi generaline baktı ve hemen bunun şakadan yapılmış bir sınama olduğunu anladı:

– *Mon prince, je parle de l'empereur Napolyon,*[2] diye karşılık verdi.

General, gülümseyerek hafifçe omuzuna vurdu:

– Sen çok ilerleyeceksin, dedi. Tilsit'e giderken de onu yanında götürdü.

İmparatorlar Niemen'de buluştuklarında, orada bulunan pek az kişi arasında Boris de vardı; üzerinde armalar bulunan salları, Napolyon'un karşı kıyıda Fransız Muhafız Alayı'nın önünden geçişini, İmparator Aleksandr'ın Niemen kıyısındaki misafirhanede oturup hiç konuşmadan Napolyon'u beklerken yüzündeki düşünceli ifadeyi, her iki imparatorun kayıklara binişini ve daha önce sala varan Napolyon'un nasıl hızlı adımlarla ilerleyip Aleksandr'ı karşıladığını, elini nasıl sıktığını, sonra da her ikisinin küçük köşke girip gözden kaybolduklarını görmüştü. Boris yüksek rütbeli insanların çevresine girişinden beri, etrafında olup bitenleri dikkatle dinlemeyi ve gördüklerini yazmayı alışkanlık haline getirmişti. Tilsit'teki buluşma sırasında, Napolyon'la birlikte gelen kişilerin isimlerini, üzerlerindeki üniformaların cinsini soruşturuyor, önemli kişilerin söyledikleri sözlere dikkatle kulak veriyordu. İmparatorlar köşke girdikleri sırada saatine bakmış, Aleksandr köşkten çıkınca ona tekrar göz atmayı unutmamıştı: Görüşme bir saat elli üç dakika sürmüştü; o akşam ona göre tarihî önemi olan başka olayların arasında bunu da yazdı.

Çar Aleksandr'ın maiyeti çok küçük olduğundan, meslekte başarıya değer veren bir insan için, imparatorların görüşmesi sırasında Tilsit'te bulunmak çok önemli bir işti ve Boris kendini Tilsit'te bulunca o günden sonra durumunun büsbütün sağlamlaşacağını anlamıştı. Herkes onu tanımakla kalmamıştı; ona dikkatle bakmış ve orada bulunuşuna alışmışlardı. Bir görevle iki kez imparatorun yanına bile gitmişti; bu yüzden imparator onu şahsen tanıyordu. İmparatorun çevresindekiler de artık eskiden olduğu gibi onu yeni biri sayarak yabancılık göstermek şöyle dursun, orada bulunmadığını görseler buna hayret edeceklerdi.

1 Bonapart'tan mı söz ediyorsunuz?

2 Prensim, İmparator Napolyon'dan söz ediyorum.

Boris, bir başka yaverle, Polonyalı Kont Jilinski ile birlikte oturuyordu. Paris'te yetişmiş bir Polonyalı olan Jilinski zengindi, Fransızları çok severdi. Bu yüzden Tilsit'te bulundukları sürece, hemen her gün Jilinski ile Boris'in evinde kahvaltıya ve öğle yemeğine muhafız alayı ile Fransız Genel Kurmayı'na bağlı subaylar geliyordu.

24 Haziran günü, Boris'le birlikte oturan Kont Jilinski, Fransız ahbapları için bir akşam yemeği verdi. Bu akşam yemeğinde şeref konuğu olarak Napolyon'un yaverlerinden biri, Fransız muhafız alayından birkaç subay, Napolyon'un *page*'ı[1] olan, soylu bir Fransız ailesinin delikanlı oğlu vardı.

İşte Rostov o akşam, tanınmamak için karanlıktan yararlanıp sivil giyinmiş olarak Tilsit'e geldi. Jilinski ile Boris'in oturdukları eve girdi. Rostov'un ruhunda, içinden geldiği bütün orduda olduğu gibi Napolyon'la Fransızlara karşı ilişkilerde, eski düşmanı bir anda dost haline getiren değişiklik gerçekleşmemişti; oysa bu değişiklik, genel karargâhta ve Boris'in evinde olmuştu bile. Orduda daha herkes Bonapart ile Fransızlara karşı eskisi gibi öfke, nefret ve korku duyuyordu. Daha kısa bir süre önce, Rostov, Platov Kazak subaylarından biriyle konuşurken Napolyon esir edilirse ona bir hükümdar gibi değil de bir suçluymuş gibi davranılacağı konusunda bahse girmişti. Yine kısa bir süre önce, yolda yaralı bir Fransız albayına rastlamış, öfkeye kapılmış, ona meşru bir hükümdar ile adi bir cani olan Bonapart arasında barış olamayacağını ispat etmeye kalkışmıştı. Bu yüzden Boris'in evinde ileri karakollardayken bambaşka bir gözle görmeye alıştığı üniformaları giymiş Fransız subaylarının bulunuşu, Rostov'a tuhaf görünmüş, onu şaşırtmıştı. Kapıdan bir Fransız subayının dışarı doğru uzandığını görür görmez, hep duyduğu o düşmanlık duygusu, birden bütün varlığını sardı. Eşikte durup Rusça olarak Drubetskoy'un burada oturup oturmadığını sordu. Sofada yabancı bir ses işitmiş olan Boris onu karşılamaya çıktı. Rostov'u görünce yüzünde ilk anda bir can sıkıntısı belirdi. Buna rağmen gülümseyerek ona yaklaştı:

– Aa sen misin? Çok sevindim, seni gördüğüme çok sevindim!

Ama Rostov onun ilk davranışını fark etmişti, soğuk bir tavırla:

1 Saraylarda krala ve yakınlarına hizmet eden delikanlı.

– Galiba vakitsiz geldim, dedi. Gelmeyecektim ama bir iş var da...

– Yok canım, ben yalnız senin alaydan nasıl olup da geldiğine hayret ediyorum.

Boris bunu söyledikten sonra içeriden seslenerek onu çağırana:

– *Dans un moment je suis à vous!*[1] diye karşılık verdi.

Rostov:

– Görüyorum ki vakitsiz gelmişim! diye tekrarladı.

Boris'in yüzündeki can sıkıntısı artık kaybolmuştu; durumu iyice düşündükten sonra ne yapacağını kararlaştırmıştı, bu yüzden çok sakin bir tavırla onu iki elinden tutarak yandaki odaya götürdü. Kararlı bir ifadeyle Rostov'a bakan gözleri sanki bir perdeyle örtülüydü; başkalarıyla birlikte yaşamının lacivert gözlüklerini takmış gibiydi. Rostov'a öyle geliyordu. Boris:

– Aman rica ederim, senin için vakitsiz gelmek diye bir şey olabilir mi? dedi.

Rostov'u akşam yemeği için sofranın hazırlandığı odaya götürdü, onu misafirlerle tanıştırdı, adını söyledi, sivil olmayıp süvari subayı ve eski bir arkadaşı olduğunu belirtti. Odadakileri "Kont Jilinski, *le comte N. N., le capitaine S. S.,*"[2] diye tanıtıyordu. Rostov kaşlarını çatmış, Fransızlara bakıyor, isteksiz bir tavırla eğilerek selam verip susuyordu.

Jilinski'nin de bu yeni Rus'u kendi grubuna memnunlukla kabul etmediği belliydi, bu yüzden Rostov'a hiçbir şey söylemedi. Boris yeni bir adamın gelmesinden ötürü duyulan bu gerginliği fark etmemiş gibiydi. Rostov'u karşıladığı andaki nazik ve sakin tavrıyla konuşmaları canlandırmaya çalışıyordu. Fransızlardan biri, onlara özgü bir nezaketle, inatla susan Rostov'a doğru dönerek ona herhalde Tilsit'e imparatoru görmek için gelmiş olduğunu söyledi.

Rostov kısaca:

– Hayır, iş için geldim, dedi.

Boris'in yüzündeki hoşnutsuzluğu fark edince fena halde canı sıkıldı, canı sıkılan bütün insanlar gibi herkesin kendisine düşmanca baktığını ve herkesi rahatsız ettiğini sanıyordu. Gerçekten de onları rahatsız ediyordu ve yeniden başlayan konuşmaların dı-

1 Az sonra emrinizdeyim!

2 Kont N. N. Yüzbaşı S.S.

şında kalmıştı. Misafirlerin ona doğru yönelttikleri bakışlar, "Neden burada oturuyor ki sanki?" diye soruyor gibiydi. Rostov kalkıp Boris'e yaklaştı, alçak sesle:

– Galiba seni rahatsız ediyorum, dedi. Gidip şu işi konuşalım, sonra gideyim.

Boris:

– Ne münasebet, hiç de rahatsız etmiyorsun, dedi. Ama yorulduysan odama geçelim, orada uzanır dinlenirsin.

– Evet, öyle yapmalıyım.

Boris'in yattığı küçük odaya girdiler. Rostov oturmadan, sanki Boris suçluymuş gibi öfkeli bir tavırla ona Denisov'un işini anlatmaya başladı. Bu sırada ona Denisov için generali vasıtasıyla hükümdara ricada bulunup bulunamayacağını, bunu isteyip istemediğini ve mektubu gene generalinin eliyle ona ulaştırıp ulaştıramayacağını sordu. Daha baş başa kaldıkları anda, Rostov ilk kez, Boris'in gözlerinin içine bakmaktan rahatsız olduğunu iyice anlamıştı. Boris ayak ayak üstüne atmıştı, sol eliyle sağ elinin ince parmaklarını okşuyor, onu tıpkı astının raporunu dinleyen bir general gibi, bazen yan tarafa bakarak, bazen gözlerinde gene aynı perde varmış gibi Rostov'un gözlerine bakarak dinliyordu. Rostov onunla her göz göze gelişinde huzursuzluk duyuyor, gözlerini indiriyordu.

– Böyle işleri duymuştum, hükümdarın bu gibi olaylarda çok sert davrandığını biliyorum. Bence bu işi majestelerine duyurmamalı. Bana kalırsa doğrudan doğruya kolordu komutanına rica etmek daha iyi olur... Ama genel olarak öyle düşünüyorum ki...

Rostov Boris'in gözlerinin içine bakmadan, bağırır gibi:

– Canım sen hiçbir şey yapmak istemiyorsun, bari öyle söyle! dedi.

Boris gülümsedi:

– Aksine, elimden geleni yapacağım, yalnız düşündüm ki...

O sırada kapıdan Boris'i çağıran Jilinski'nin sesi duyuldu.

Rostov:

– Haydi git, git! dedi ve akşam yemeğine katılmayacağını söyleyerek küçük odada tek başına kaldı, uzun bir süre orada bir aşağı bir yukarı dolaştı; yandaki odadan kulağına Fransızca olarak neşeli konuşmalar geliyordu.

XX

Rostov, Tilsit'e Denisov için ricada bulunmak bakımından hemen hiç elverişli olmayan bir günde gelmişti. Kendisi nöbetçi generale gidemezdi, çünkü sırtında frak vardı ve Tilsit'e komutanlarından izin almadan gelmişti. Boris ise bu işi yapmayı istese bile, Rostov'un gelişinin ertesi günü bunu yapabilecek durumda değildi. 27 Haziran olan o gün barış antlaşmasının ilk maddeleri imzalanmıştı. İmparatorlar birbirlerine nişan vermişlerdi: Aleksandr'a *Légion d'honneur*, Napolyon'a ise birinci dereceden Andrey nişanı verilmişti, aynı gün Fransız Muhafız Taburu, Preobrajenski Taburu'na ziyafet verecek, hükümdarlar da bu ziyafette bulunacaklardı.

Rostov, Boris ile baş başa kalınca öyle bir huzursuzluk, öyle bir hoşnutsuzluk duyuyordu ki Boris akşam yemeğinden sonra gelip odasına bakınca uyuyor gibi görünmüş, ertesi günü de ona görünmemeye çalışarak erkenden evden çıkıp gitmişti. Sırtında frak, başında silindir şapkayla sokaklarda dolaşıyor, Fransızlarla onların üniformalarına bakıyor, sokakları, Rus ve Fransız imparatorlarının oturdukları evleri seyrediyordu. Meydanda ziyafet için dizilen masaları, sokaklarda Rus, Fransız bayrakları sarılmış ve boydan boya uzanmış taklarla kocaman "A" ve "N" armalarını gördü. Evlerin pencerelerinde de bayraklarla armalar vardı.

Nikolay, "Boris bana yardım etmek istemiyor, zaten ben de ona başvurmak istemiyorum. Buna karar verdim bir kere," diye düşünüyordu. "Aramızda her şey bitti, ama ben Denisov için elimden geleni yapmadan ve en önemlisi mektubu hükümdara vermeden buradan gitmem. Doğrudan doğruya onun eline mi versem? Kendisi burada ya!" diye düşünüyor, elinde olmayarak gene Aleksandr'ın oturduğu eve yaklaşıyordu.

O evin önünde binek atları duruyor ve maiyet subayları herhalde imparator çıkacağı için bir araya toplanıyorlardı.

Rostov, "Onu her an görebilirim," diye düşünüyordu. "Keşke mektubu doğrudan doğruya ona verebilseydim! Her şeyi ona anlatabilseydim... Böyle bir şey yapacak olsam sırtımda frak var diye beni tevkif ederler mi acaba? Bu olacak şey değil! O kimin haklı ol-

duğunu anlar. O her şeyi anlar; her şeyi bilir. Ondan daha hak gözeten, ondan daha vicdanlı kim olabilir? Eh, diyelim ki beni burada bulunduğum için tevkif ettiler. Bu da felaket mi yani?"

Rostov hükümdarın oturduğu evin önündeki basamaklardan yukarı çıkan subaya bakarak böyle düşünüyordu. "İşte yukarı çıkıyorlar ya! Aman hepsi saçma! Gidip mektubu imparatora kendi elimle vereyim: Artık ondan sonra beni bu işe zorlayan Drubetskoy ayıklasın pirincin taşını!" Birden, kendisinden hiç beklemediği bir kararlılıkla cebinde bulunan mektubu yoklayarak doğru imparatorun oturduğu eve gitti.

Her an imparatorla karşılaşmayı bekliyor, bunu aklından geçirirken bile bütün kanı yüreğinde toplanıyormuş gibi oluyordu. "Hayır, bu sefer, Austerlitz'deki gibi fırsatı kaçırmam," diye düşünüyordu. "Ayaklarına kapanır ona yalvarırım. O beni yerden kaldırır, söylediklerimi dinler, üstelik bana teşekkür bile eder." Rostov bunu düşünürken hayalinden imparatorun kendisine söyleyeceği sözleri geçiriyordu. İmparator, "İyilik edebildiğim zaman mutlu olurum, ama bir haksızlığı düzeltmek mutlulukların en büyüğüdür," diyecekti. Böyle düşünerek kendisine merakla bakanların yanlarından geçip hükümdarın oturduğu evin kapısı önündeki sahanlığa çıktı. Bu sahanlıktan geniş bir merdiven doğru yukarı gidiyor; sağda kaplı bir kapı görünüyordu. Aşağıda, merdivenin altında, alt kata açılan bir kapı vardı. Biri:

– Kimi istiyorsunuz? diye sordu.

Nikolay sesi titreyerek:

– Mektup vereceğim. Majestelerine bir dilekçe, dedi.

– Dilekçeler nöbetçi subayına! Şöyle buyrun (Aşağıda bir kapıyı göstermişti). Ama kabul etmezler.

Rostov, bu kayıtsız sesi işitince yaptığından korktu; her an hükümdarı görmek düşüncesi o kadar çekici, bu yüzden o kadar korkunçtu ki oradan neredeyse kaçacaktı; ama onu karşılamış olan teşrifatçı çavuşu, nöbetçi subayın bulunduğu odanın kapısını açtı ve Rostov içeri girdi. Odada ayağında beyaz pantolonla konçları devrik çizmeler, sırtında da biraz önce geçirildiği belli beyaz patiska bir gömlekle orta boylu, etine dolgun, otuz yaşlarında bir adam duruyordu; nedense Rostov'un gözüne hemen çar-

pan kırmızı renkte, ipekli, işlemeli, çok güzel, yeni pantolon askısını uşağı arkadan ilikliyordu. Adam odada bulunan biriyle konuşuyordu.

– *Bien faite et la beauté du diable,*[1] diyordu, ama Rostov'u görünce sustu, kaşlarını çattı:

– Ne istiyorsunuz? Dilekçeniz mi var?

Öbür odadan biri:

– *Qu'est-ce que c'est?*[2] diye sordu.

Askısını geçirmiş olan adam:

– *Encore un pétitionnaire,*[3] diye karşılık verdi.

– Ona söyleyin sonra gelsin. Şimdi neredeyse çıkacak! Gitmeliyiz.

– Sonra, sonra! Yarın gelirsiniz, geç kaldınız...

Rostov arkasını döndü ve oradan gitmek istedi, ama askılı adam onu durdurdu:

– Kimden bu dilekçe, siz kimsiniz?

Rostov:

– Binbaşı Denisov'un dilekçesi, diye karşılık verdi.

– Siz kimsiniz, subay mısınız?

– Ben Teğmen Kont Rostov'um.

– Bu ne cesaret! Komutanlarınızın eliyle ulaştırın dilekçeyi! Siz de gidin buradan, gidin!

Adam bunu söyledikten sonra uşağının uzattığı üniformayı giymeye koyuldu.

Rostov tekrar sofaya çıktı ve kapının önünde artık hepsi tören üniformalarını giymiş olan birçok subayla generalin toplandıklarını gördü; bunların arasından geçmek zorundaydı. Cesaretinden ötürü kendisine küfürler savuruyor, her an hükümdarla karşılaşmak, onun gözü önünde rezil olup tevkif edilmek düşüncesiyle içi ürperiyordu, davranışının ne kadar yakışıksız olduğunu tam olarak kavrıyor, bundan ötürü de pişmanlık duyuyordu; gözlerini indirmiş olarak kalabalığın arasından parlak üniformalı maiyet subaylarıyla çevrili evin dışına çıkmaya çalıştığı sırada, birden tanıdı-

1 Vücudu çok güzel ve şeytanı baştan çıkaracak bir güzelliği var.

2 Nedir o?

3 Dilekçe getiren biri daha.

ğı birinin ona seslendiğini işitti ve bir elin onu durdurduğunu hissetti. Adam kalın bir sesle:

– Siz buralarda sırtınızda frakla ne arıyorsunuz teğmen? diye soruyordu...

Bu, o seferde hükümdarın özel lütfunu kazanmış ve Rostov'un eskiden hizmet gördüğü tümenin komutanı olan bir süvari generaliydi.

Rostov korku içinde kendini haklı göstermeye çalıştı, generalin yüzündeki candan ve şakacı ifadeyi görünce bir kenara çekildi, heyecan dolu bir sesle ona her şeyi olduğu gibi anlattı. Generalin zaten tanıdığı Denisov'u savunmasını rica etti. General, Rostov'u dinledikten sonra ciddi bir tavırla başını salladı:

– Yazık, yazık delikanlıya! Ver bakalım şu mektubu!

Rostov, Denisov'un bütün davasını anlatıp mektubu verir vermez, merdivende hızlı adımlarla mahmuz şıkırtıları duyuldu ve general yanından uzaklaşarak sahanlığa yaklaştı. Hükümdarın maiyetindeki yüksek rütbeli kişiler merdivenden koşarak indiler, atlara doğru yürüdüler. At bakıcısı Ene, hükümdarın atını getirdi (Hükümdarın Austerlitz'deki at bakıcısı da oydu), merdivende Rostov'un hemen tanıdığı adımların hafif gıcırtısı duyuldu. Rostov, tanınmak tehlikesini unutarak yerli halktan birkaç meraklı ile birlikte kapının önündeki sahanlığa kadar ilerledi ve iki yıl sonra, taparcasına sevdiği aynı çizgileri, aynı yüzü, aynı bakışı, aynı yürüyüşü, aynı azameti, aynı yumuşak tavrı gördü. O zaman hükümdarına karşı duyduğu sevgi ile derin hayranlık duygusu, eski şiddetiyle ile içinde tekrar uyandı. Hükümdar sırtında Preobrajenski üniforması, ayağında beyaz pantolon ve konçları devrik yüksek çizmeler, göğsünde de Rostov'un bilmediği bir yıldızla (bu *Légion d'honneur*'dü) kapıya çıkmıştı, şapkasını koltuğunun altına sıkıştırmış, eldivenini giyiyordu. Çevresine bakınarak durdu; bakışıyla her şeyi aydınlatıyordu. Generallerden bir ikisine birkaç söz söyledi. Rostov'un eski tümen komutanını da tanıdı, gülümseyerek onu yanına çağırdı.

Bütün maiyet subayları geri çekildiler ve Rostov o generalin hükümdara oldukça uzun bir süre bir şeyler söylediğini gördü.

Hükümdar da ona birkaç söz söyledi ve atına yaklaşmak için bir

adım attı. Maiyeti ile Rostov'un da bulunduğu sokaktaki insanlardan meydana gelen kalabalık, hükümdara biraz daha sokuldu. Çar, atının yanında durup eyeri tutarak herhalde herkes işitsin diye yüksek sesle:

– Yapamam generalim! Yapamamamın nedeni şu: Kanun benden kuvvetlidir, dedi ve ayağını üzengiye doğru kaldırdı.

General saygıyla başını eğdi. Hükümdar ata binip sokaktan dörtnala ileriye doğru gitti. Rostov, heyecandan kendini kaybetmiş olarak kalabalıkla birlikte peşinden koştu.

XXI

Hükümdarın gittiği meydanda, sağda bir Preobrajenski taburu, solda ayı derisinden kalpakları ile bir Fransız taburu, yüz yüze dönmüş duruyorlardı. Hükümdar, selama duran taburların bir ucuna yaklaşırken karşı taraftaki taburun öbür ucuna başka bir atlı grubu geliyordu; Rostov bunların önünde Napolyon'u tanıdı. Bu başka hiç kimse olamazdı; dörtnala geliyordu, başında küçük bir şapka, göğsünde omuzunun üzerinden çapraz geçen bir Andrey nişanı kurdelesi vardı. Lacivert üniformasının önü açıktı, beyaz yeleği görünüyordu, atının koyu kırmızı haşası sırma ile işlenmişti. Harikulade güzel, cins bir Arap atına binmişti. Aleksandr'a yaklaşınca şapkasını kaldırdı; onun bu hareketi üzerine, Rostov bir süvari gözüyle baktığı için, Napolyon'un atın üzerinde güzel ve sağlam oturmadığını fark etmekten kendini alamadı.

Taburlar, "Huraaa!" ve *"Vive l'Empereur!"*[1] diye bağırdılar. Napolyon, Aleksandr'a bir şey söyledi. Her iki imparator atlarından inip birbirlerinin ellerini sıktılar. Napolyon'un dudaklarında yapmacık, hoş olmayan bir gülümseme vardı. Aleksandr şefkatli bir tavırla ona bir şeyler söylüyordu.

Rostov halkın etrafını çeviren Fransız muhafızlarının atlarının herkesin üstünde insanları ezecekmiş gibi gelmelerine rağmen, gözlerini indirmeden İmparator Aleksandr ile Bonapart'ın her hareketini izliyordu. Aleksandr'ın Bonapart'a sanki o kendisine eşit bir varlıkmış gibi tavır takınması, Bonapart'ın da hükümdarın bu

1 Yaşasın imparator!

yakınlığı çok tabii bir şeymiş gibi serbestçe konuşması ve Rus Çarı'na kendisine eşit bir insan gibi davranması, onun için beklenmedik bir olaydı: Buna şaşıp kalmıştı.

Aleksandr ile Napolyon uzun bir maiyet kuyruğu ile birlikte Preobrajenski Taburu'nun sağ kanadına, orada duran halkın üzerine doğru gittiler. Halk beklenmedik bir şekilde imparatorlara o kadar yakındı ki en ön sıralarda bulunan Rostov kendisini tanıyacaklar diye korkmaya başladı. Her harfi çok belirli olarak söyleyen tiz, ölçülü bir ses:

– *Sire, je vous demande la permission de donner la légion d'honneur au plus brave de vos soldats!*[1] dedi.

Bunu kısa boylu Bonapart, aşağıdan yukarıya doğru Aleksandr'ın gözlerinin içine bakarak söylemişti. Aleksandr dikkatle kendisine söylenenleri dinledi, sonra başını eğerek tatlı tatlı gülümsedi. Napolyon Rostov'un içinde isyan uyandıran sakin ve kendine güvenen bir tavırla karşısında hazırol durumunda tir tir titreyerek dimdik duran askerleri tepeden tırnağa süzdü, her hecenin üzerinde dura dura:

– *Â celui qui c'est le plus vaillament conduit dans cette dernière guerre!*[2] diye sözünü tamamladı.

Aleksandr:

– *Votre Majesté me permettra-t-elle de demander l'avis du colonel?*[3] dedi ve aceleyle taburların komutanı olan Prens Kozolovski'ye doğru birkaç adım attı.

Bonapart bu arada beyaz küçük elinden eldivenini çıkarmaya başlamıştı; onu yırtarak yere attı. Bir yaver arkadan aceleyle öne atıldı, eldiveni yerden kaldırdı.

İmparator Aleksandr Rusça olarak Kozolovski'ye alçak sesle:

– Kime verelim? diye sordu.

– Kime emrederseniz majeste!

Hükümdar elinde olmayarak hoşnutsuz bir tavırla kaşlarını çatıp, arkasına baktı:

– Canım ona bir cevap vermemiz gerekiyor.

---

1 Majeste, askerlerinizden en kahramanına şeref nişanı vermeme müsaadelerinizi rica ederim!

2 Bu son savaşta en çok kahramanlık göstermiş olana!

3 Majesteleri bu konuda albayın fikrini sormama müsaade ederler mi?

Kozolovski, kararlı bir tavırla saflara baktı, bu arada gözü Rostov'a ilişti. Rostov, "Yoksa beni mi?" diye düşündü.

Albay kaşlarını çattı:

– Lazarev! diye komut verdi ve ön safta bulunan birinci er, Lazarev, zinde adımlarla sıradan çıktı.

Birkaç ses, nereye gideceğini bilmeyen Lazarev'e:

– Nereye? Burada dursana! diye fısıldadılar. Lazarev durdu, korkuyla yan yan albaya baktı, safların önüne çıkarılan her erde olduğu gibi yüzünün kasları titredi.

Napolyon başını hafifçe arkaya çevirdi, küçük, tombul elini bir şey almak istiyormuş gibi arkasına doğru uzattı. Maiyetindeki subaylar, o anda olup biteni anlayarak harekete geçtiler, fısıldaştılar, birbirlerine elden ele bir şey geçirdiler. Sonra Rostov'un, Boris'in evinde gördüğü Page, koşarak öne geçti o uzanmış elin önünde saygıyla eğildi ve onu bir an bekletmeden, içine kırmızı kurdeleli bir nişan sıkıştırdı. Napolyon bakmadan iki parmağını büktü. Nişan o iki parmağının arasına girivermişti. Napolyon, gözlerini devire devire yalnız kendi hükümdarına bakan Lazarev'e yaklaştı, sonra bu işi müttefikinin hatırı için yaptığını belirtmek için dönüp Aleksandr'a baktı. Nişanı tutan küçük, beyaz el, Lazarev'in düğmesine dokundu. Napolyon, o askerin ömrünün sonuna kadar mutlu olması için bu dünyada başkalarının arasından seçilip nişan takınmasının, kendisinin yani Napolyon'un lütfedip elini onun göğsüne dokundurmasının yeterli olduğunu biliyormuş gibi davranıyordu. Haçı Lazarev'in göğsüne hafifçe dokundurdu, sonra elini çekip Aleksandr'a dönerek bir şeyler söyledi. Sanki haçın Lazarev'in göğsüne yapışacağını biliyor gibiydi. Haç gerçekten yapıştı. Çünkü yardıma hevesli birçok Rus ve Fransız eli, onu hemen tutup üniformaya takıvermişlerdi. Lazarev, somurtkan bir tavırla onun önünde bir şeyler yapmış olan o küçük ve beyaz elli adama bir an baktıktan sonra, hiç kımıldamadan gene hazırola durarak Aleksandr'ın gözlerinin içine bakmaya başladı. Sanki ona, "Daha durayım mı? Yoksa birkaç adım yürümemi mi emredersiniz? Ya da başka bir şey mi yapmak gerekir?" diye soruyor gibiydi. Ama ona hiçbir emir vermiyorlardı, bu yüzden oldukça uzun bir süre böyle hiç kımıldamadan durmaya devam etti.

Hükümdarlar atlarına binip gittiler. Preobrajenskililer saflarını

bozarak Fransız muhafızlarıyla karışıp kendileri için hazırlanmış sofralara oturdular.

Lazarev şeref yerinde oturuyordu; Rus ve Fransız subayları onu kucaklıyor, kutluyor, ellerini sıkıp duruyorlardı. Halk ile subaylar kalabalık bir halde, tek Lazarev'i görebilmek için yaklaşıyorlardı. Meydanda masaların çevresinde Rusça ve Fransızca konuşmalar, kahkahalar uğultu halinde devam ediyordu. Yüzleri kıpkırmızı olmuş, neşeli ve mutlu görünen iki subay, Lazarev'in yanından geçti. Biri:

– Bu ne ziyafet, kardeşim! Nereye baksan gümüş... diyordu.

– Lazarev'i gördün mü?

– Gördüm ya!..

– Yarın da Preobrajenskililer onlara ziyafet çekeceklermiş. Amma şanslıymış şu Lazarev! Ömür boyu iki yüz franklık maaş!

Bir Preobrajenskili, Fransızlardan birinin tüylü kalpağını giyerek:

– İşte şapka diye buna derler, çocuklar! diye bağırıyordu.

– Ne kadar güzel şey! Harika!

Bir muhafız subayı bir başkasına:

– Parolayı duydun mu? dedi. Önceki gün, parola *"Napolyon, France, bravoure"*du.[1] Dün ise *"Aleksandre, Russie, grandeur"*.[2] Bir gün bizim hükümdarımız parolayı veriyor, ertesi günü Napolyon. Yarın hükümdar Fransız muhafız erlerinden en yiğit olanına Georgi nişanı gönderecekmiş. Başka türlü yapamazdı: Karşılığını aynen yapması gerekir, değil mi?

Boris de arkadaşı Jilinski ile birlikte, Preobrajenskililere verilen ziyafeti görmeye gelmişti. Geri döneceği sırada gözü, bir evin köşesinde duran Rostov'a ilişti:

– Rostov! Merhaba! Seninle görüşemedik!

Rostov'un yüzünde öylesine tuhaf bir sıkıntı ve hüzün vardı ki Boris ona, "Neyin var?" diye sormaktan kendini alamadı. Rostov:

– Bir şeyim yok, bir şeyim yok, diye karşılık verdi.

– Bana uğrayacak mısın?

– Evet, uğrarım.

Rostov, uzun bir süre köşede durup uzaktan ziyafettekileri sey-

1 "Napolyon, Fransa, yiğitlik."

2 "Aleksandr, Rusya, yücelik."

retti durdu. Zihni bir türlü bitmeyen ve ona işkence eden bir çalışma içindeydi. Kafasında korkunç şüpheler uyanıyordu. Bazen o değişmiş yüzü, o boyun eğişi ile Denisov, o kopmuş bacaklar, kollar, pislik ve hastalıkları ile bütün hastane gözünün önünde canlanıyordu. O sırada bile hastanedeki o ceset kokusunu öylesine keskin bir şekilde duyar gibi oluyordu ki bu kokunun nereden geldiğini anlamak için çevresine bakınıyordu. Bazen aklına o kendinden hoşnut, o küçük, beyaz elli Bonapart geliyordu: Şimdi ona imparator diyorlardı ve İmparator Aleksandr onu seviyor, sayıyordu. O halde o koparılmış eller, ayaklar, öldürülen insanlar ne işe yaramıştı? Bazen de göğsüne nişan takılmış olan Lazarev'le, cezalandırılmış olan ve suçu bağışlanamayan Denisov'u hatırlıyordu. Aklından öyle düşünceler geçiyordu ki bunları düşündüğünü fark edince korku içinde kalıyordu.

Bu durumdan onu Preobrajenskililerin yedikleri yemeklerin kokusuyla açlık duygusu kurtardı: Oradan gitmeden önce bir şeyler yemesi gerekiyordu. Sabahleyin gördüğü otele gitti. Orada öyle bir kalabalık ve onun gibi sivil gelmiş öyle çok subayla karşılaştı ki, güç bela kendisine servis yaptırabildi, onunla aynı tümenden olan iki subay yanına geldiler. Tabii, barıştan söz açıldı. Rostov'un arkadaşları, ordunun büyük kısmı gibi, Friedland'dan sonra yapılan barış antlaşmasından hoşnut değildi.

– Biraz daha sabredilseydi Napolyon mahvolurdu: Ordusunda artık ne peksimet ne de mühimmat kalmış, diyorlardı.

Nikolay konuşmadan yiyor, daha çok da içiyordu. Tek başına iki şişe şarap içmişti. Duygularında başlayan çatışma, hiçbir sonuca bağlanmadan hep aynı şekilde onu üzmeye devam ediyordu. Kendini düşüncelerine kaptırmaktan korkuyor, ama onlardan bir türlü kurtulamıyordu. Birden subaylardan birinin:

– Fransızlara bakmak insanın ağırına gidiyor, demesi üzerine, hiçbir şeyin haklı gösteremeyeceği, bu yüzden de subayları çok şaşırtan bir öfkeyle bağırdı. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti.

– Neyin daha iyi olabileceğini siz nereden kestirebilirsiniz? Hükümdarın davranışları konusunda düşünceler yürütmeye hakkımız var mı? Biz hükümdarın amacını da davranışlarını da kavrayabilecek durumda değiliz!

Rostov'un böyle köpürmesini sarhoşluğuna vermekten başka bir şey yapamayan subay kendini savunarak:

– Canım ben hükümdar için bir tek söz söylemedim! dedi.

Rostov onu dinlemedi:

– Biz diplomat değiliz, askeriz, işte o kadar... Ölmemizi emrederlerse ölürüz, ceza verirlerse... Demek ki suçlusun! Bu konularda düşünce yürütmek bize düşmez. Hükümdarımızın, imparatorumuzun keyfi Bonapart'ı imparator olarak tanımak ve onunla bir anlaşma yapmak istiyorsa demek öyle gerekiyor. Eğer biz her şey için düşünce yürütmeye kalkışırsak dünyada kutsal hiçbir şey kalmaz. Öyle yaparsak Tanrı da yoktur, hiçbir şey de yoktur, diyebiliriz.

Nikolay karşısındakilere göre yersiz, ama kendi düşüncelerine göre çok yerinde olan bir davranışla masayı yumruklayarak bağırıyordu:

– Bizim işimiz görevimizi yerine getirmek, kılıç savurmak ve düşünmemek. İşte hepsi bu kadar!..

Kavga etmek istemeyen subaylardan biri:

– Bir de içmek!.. dedi.

Nikolay bu sözü destekledi:

– Evet, bir de içmek!.. Hey... buraya baksana! Bir şişe daha getir!.. diye bağırdı.

Üçüncü Bölüm

I

1808 yılında İmparator Aleksandr, İmparator Napolyon'la tekrar buluşmak için Erfurt'a gitti. Petersburg yüksek sosyetesinde bu törenli buluşmanın olağanüstü güzelliğinden pek çok söz ediliyordu.

1809 yılında dünyayı yöneten bu iki kişinin (Napolyon ile Aleksandr'a öyle diyorlardı) arasındaki yakınlık öyle bir dereceyi bulmuştu ki Napolyon o yıl içinde Avusturya'ya savaş ilan ettiğinde, Rus ordusu da eski müttefiki Avusturya İmparatorluğu'na karşı eski düşmanına yardım etmek için sınırın öbür tarafına geçti; hatta yüksek sosyetede Napolyon ile Aleksandr'ın kız kardeşlerinden birinin evlenmesinin bile mümkün olduğu ileri sürülüyordu. Ama dış olaylarla ilgili politik düşünceler dışında, o sırada Rus toplumunun dikkati özel bir heyecanla, devlet idaresinin bütün kollarında yapılan iç değişiklikler üzerinde toplanmıştı.

Bu arada hayat, insanların sağlık durumuna, iş dinlenme gibi gerçeklerle ilgili çıkarlara bağlı yönlerine ve düşünce, bilim, şiir, müzik, sevgi, dostluk, nefret, tutkuya bağlı manevi konularına, Napolyon Bonapart'la siyasi yakınlığa ya da ona karşı duyulan düşmanlığa bağlı olmadan eskisi gibi akıp gidiyordu.

Prens Andrey köyden hiç ayrılmadan orada iki yıl yaşadı. Piyer'in kendi çiftliklerinde giriştiği ve hiçbirini herhangi bir sonuca götürmeden, hep bir işten diğerine atlayarak yarım bıraktığı bütün yenilikleri, Prens Andrey kendi çiftliğinde, hiç kimseye söylemeksizin, üstelik belirli bir çaba harcamadan yerine getirmişti.

Onda Piyer'de bulunmayan işleri pratik olarak kavrama yeteneği vardı. Bu davranış ona fazla açılmadan ve çaba harcaması gerekmeden işleri yoluna koyma imkânını veriyordu.

Bu yüz canlık[1] çiftlikte, herkes serbest çalışan çiftçi olarak yazılmıştı (Bu, Rusya'da ilk kez meydana getirilen örneklerden biriydi). Öbür çiftliklerde de angarya kaldırılmış, yerine yıllık vergi konmuştu. Boguçarova'ya, doğum yapanlara yardım için, masrafı Prens Andrey tarafından ödenen bir ebe getirtilmişti; papaz da maaş karşılığında köylü çocuklarıyla çiftlikte çalışan adamların çocuklarına okuma yazma öğretiyordu.

Prens Andrey, vaktinin yarısını Lısiye Gori'de babası ve daha dadının elinde olan oğluyla; öbür yarısını da babasının "Boguçarovo tekkesi" dediği köyünde geçiriyordu. Gerçi Piyer'e dış dünyada olup biten her şeye karşı kayıtsız kaldığını belirtmişti, ama gerçekte bu olayları dikkatle izliyor, yığınla kitap getiriyor ve derin bir hayretle, olayların en civcivli yeri Petersburg'dan kendisine ya da babasına gelenlerin bile, iç ve dış politikada olup bitenler konusunda, hiçbir yere çıkmayıp köyde oturan kendisine göre bilgi bakımından çok daha geri kaldıklarını fark ediyordu.

Prens Andrey çiftlikteki işlerinden ve genel olarak çeşit çeşit kitaplar okumaktan başka, o sırada, ikisi de kötü sonuçlanan son iki seferimizin nedenlerini inceleyen bir eleştiriyle bizim askerî kurallarla tüzüklerin değiştirilmesi konusunda bir tasarı oluşturmaya uğraşıyordu.

1809 baharında Prens Andrey, vesayeti altında olan oğlunun Rizayan'daki çiftliklerine gitti. Vücudu bahar güneşiyle ısınarak arabada oturuyor, ilk çıkan çimenleri, kayın ağaçlarındaki ilk yaprakları ve parlak mavi göklerde oraya buraya dağılan baharın ilk beyaz ve kabarık bulutlarını seyrediyordu. Hiçbir şeyi düşünmüyor, çevresine anlamsız ve neşeli gözlerle bakıyordu.

1 Rusya'da Çarlık zamanında toprakla beraber satılabilen köylülere verilen isim – ç.n.

Bir yıl önce Piyer'le konuştuğu salı geçtiler. Pis köyü, harman yerlerini, yeşermeye başlayan kış buğdaylarını, üzerinde hâlâ kar bulunan köprünün altındaki inişi, balçıklı bir yokuşu, çizgi çizgi sürülmüş tarlaları, yer yer yeşillenmiş çalılıkları da geçerek yolun iki tarafında uzanıp giden bir kayın ağacı ormanına girdiler. Ormanda hava adeta sıcaktı. Rüzgârın hışırtısı bile duyulmuyordu. Yapışkan yapraklarla baştan başa donanmış yeşil kayın ağaçları hiç kımıldamıyordu. İlk yeşil otlarla eflatun çiçekler, geçen yıldan kalma yaprakları kaldırarak fışkırmıştı. Kayın ormanının arasında yer yer dağılmış bodur çamlar, hiç solmayan kaba yeşillikleriyle tatsız kışı hatırlatıyordu. Atlar ormana girince kuvvetle solumaya başladılar. Terledikleri şimdi daha çok belli oluyordu.

Uşak Piyotr, arabacıya bir şey söyledi. Arabacı sözünü kabul ettiğini gösteren bir karşılık verdi. Ama anlaşılan arabacının sözünü kabul etmesi, Piyotr'a az göründü. Ön tarafta oturduğu yerden efendisine doğru döndü, saygıyla gülümseyerek:

– İnsan kendini ne kadar hafif hissediyor, ekselans! dedi.

– Ne?

– İnsan kendini hafif hissediyor, ekselans.

Prens Andrey, "Ne diyor bu?" diye düşündü. "Ha, baharı söylüyordur herhalde." Çevresine bakındı, "Gerçekten de her şey yeşillenmiş bile... Ne kadar da çabuk! Kayın ağaçları da kuzu kirazı ağaçları da kızıl ağaçlar da hepsi yapraklanmaya başlamış. Meşeye gelince... Görünürlerde yok galiba. Ha, işte meşe de var."

Yolun kenarında bir meşe duruyordu. Herhalde ormanı meydana getiren kayın ağaçlarından on yaş daha büyüktü, gövdesi her kayın ağacından iki kat daha kalın, boyu iki kat daha uzundu. Ancak iki kişinin kavrayabileceği bir ağaçtı, kuru dalları eskiden kırılmış, kabuğu parçalanmış, eski yaraları yeniden kabuk bağlamış kocaman bir meşe idi. O gülümseyen kayın ağaçlarının arasında, kocaman, hantal ve birbirine uymayan, alabildiğine etrafa açılmış eğri büğrü kolları ve parmaklarıyla yaşlı, öfkeli, etrafını küçümseyen acayip bir yaratık gibi duruyordu. Yalnız o, baharın sihirli büyüsüne boyun eğmek, baharı da güneşi de görmek istemiyordu. Sanki, "Bahar, sevgi mutluluk! Nasıl oluyor da hep aynı, aptalca, anlamsız aldanıştan bıkmıyorsunuz?" diye söyleniyordu. "Hep ay-

nı şey, hepsi yalan! Ne bahar, ne güneş, ne mutluluk var. İşte bakın, ezilmiş cansız çamlar hep öyle yapayalnız duruyorlar; ben de o kırılmış, kabukları soyulmuş parmaklarımı vücudumun neresinden çıkmış olursa olsunlar, hatta sırtımdan ya da yanlarımdan da çıkmış olsalar orada öylece açmışım. Nasıl boy attılarsa öyle kaldılar... Ben de öylece duruyorum ve sizin umutlarınıza, yalanlarınıza inanmıyorum."

Prens Andrey, ormanın içinden geçerken birkaç kez başını çevirip bu meşeye baktı; sanki ondan bir şeyler bekliyor gibiydi. Meşenin altında çiçeklerle çimen vardı, ama o hep öyle somurtmuş olarak çirkin, inatçı bir direnişle hiç kımıldamadan onların arasında duruyordu.

Prens Andrey, "Evet, bu meşe bin kere haklıdır," diye düşündü: "Varsın başkaları, genç olanlar, gene o yalana kansınlar, ama bizler hayatı biliyoruz, bizim hayatımız artık bitmiştir!" Prens Andrey'in ruhunda bu meşeyle ilgili olarak bir sürü umutsuz ama gene de tatlı bir hüzünle dolu düşünce uyanmıştı. Bu yolculuk boyunca kendi yaşantısını baştan sona kadar gözden geçirmiş, gene aynı sakinleştirici, ümitsiz eski sonuca varmıştı: Artık hiçbir şeye başlamamalı, yaşamını kötülük yapmadan, hiçbir şey için üzülmeden ve hiçbir istek duymadan sürdürmeliydi.

II

Rizayan'daki çiftliğin vasilik işleri için Prens Andrey'in ilçedeki başkanla görüşmesi gerekiyordu. Başkan, Kont İlya Andreyeviç Rostov'du ve Prens Andrey mayıs ayının ortasında ona gitti.

Baharın artık sıcak zamanıydı. Orman baştan başa yapraklanmıştı, yerden toz kalkıyordu ve hava o kadar sıcaktı ki insan suların yanından geçerken yıkanmak isteğini duyuyordu.

Prens Andrey, arada, başkana sorması gereken işleri üzüntüyle derin derin düşünerek Rostovların Otradnoya'daki evlerinin bahçesindeki iki tarafı ağaçlık patikadan eve yaklaşıyordu. Sağda ağaçların arkasında neşeli kadın sesleri duydu ve bir sürü genç kızın tiyatronun önünden karşıdan karşıya koştuğunu gördü. En önde

sarı basma elbiseli, kara gözlü, şaşılacak kadar ince, siyah saçlı bir genç kız arabaya doğru koşuyordu. Başına beyaz bir mendil bağlamıştı. Mendilin altından dağılmış saç örgüleri görünüyordu. Genç kız bir şeyler bağırıyordu ama arabadakilerin yabancı olduğunu görünce ona hiç bakmadan gülerek gerisin geriye kaçtı.

Prens Andrey nedense birden içinde bir hüzün duydu. Gün o kadar güzel, güneş o kadar parlak, etrafta her şey o kadar neşe doluydu ki; fakat o incecik o güzel genç kız, onun varlığını bilmek bile istemiyor, herhalde saçmasapan, ama bilinmeyen ayrı bir yaşantı içinde sevinç ve mutluluk duyuyordu. Prens Andrey elinde olmayarak merakla kendi kendine soruyordu: "Neye seviniyor böyle? Ne düşünüyor acaba? Herhalde askerlik tüzüğünü ya da Riyazan'da ücretle çalışan köylülerin çalışmasını düzenlemeyi düşünmüyor. Aklından neler geçiyor? Hem ona böyle mutluluk veren nedir?"

Kont İlya Andreyiç, 1809 yılında Otradnoya'da hep aynı düzen içinde yaşıyordu, hemen hemen bütün şehir halkını evinde ağırlıyor, av partileri, tiyatrolar, ziyafetler düzenliyor, müzisyenler getiriyordu. Prens Andrey'in gelişine, her misafirin gelişine olduğu gibi sevinmiş ve onu neredeyse zorla gece yatısına bırakmıştı.

Prens Andrey ev sahiplerinden en yaşlılarının ve yaklaşan isim gününden ötürü ihtiyar kontun evini dolduran misafirlerden en saygı değer olanlarının kendisini oyalamaya çalıştıkları o can sıkıcı gün boyunca, birkaç kez bir şeylere gülen ve öte yanda gençlerin arasında eğlenip duran Nataşa'ya bakarak "Ne düşünüyor? Onu bu kadar sevindiren şey nedir?" diye kendi kendine sorup durdu.

Akşam yeni bir yerde tek başına kalınca uzun bir süre uyuyamadı. Kitap okudu, sonra mumu söndürdü, ama hemen gene yaktı. Panjurları içeriden kapalı olan oda sıcaktı. Prens Andrey gereken kâğıtların kentte olduğunu, daha ona ulaştırılmadığını söyleyerek onu alıkoyan o budala ihtiyara (Rostov'a öyle diyordu) öfkeleniyor, orada kaldığı için kendisine kızıyordu.

Prens Andrey kalktı, açmak için pencereye doğru yürüdü. Daha panjurları açar açmaz, ay ışığı pencerenin yanı başında çoktandır pusuda bekliyormuş gibi içeri doluverdi. Prens Andrey pencereyi açtı. Gece serin, aydınlık ve hareketsizdi. Pencerenin tam altın-

da bir yanları siyah, öbür yanları gümüş rengi bir ışıkla aydınlanmış görünen budanmış bir dizi ağaç, ağaçların altında yer yer gümüş rengi yapraklar ve dolgun, nemli, kıvır kıvır, ne olduğu bilinmeyen sapsarı bitkiler vardı. Daha uzakta siyah ağaçların arkasında çiğ damlalarıyla pırıl pırıl bir dam, sağda ışıl ışıl, bembeyaz gövdeli, etrafa dal budak salmış büyük bir ağaç, onun yukarısında aydınlık ama yıldızsız bahar göklerinde hemen hemen yusyuvarlak olmuş bir ay görülüyordu. Prens Andrey dirseğini pencereye dayadı, gözlerini gökyüzüne dikti.

Prens Andrey'in odası orta kattaydı; onun oturduğu odanın altındaki odalarda da birileri vardı ve uyumuyorlardı. Yukarıdan kadın sesleri duydu. Hemen tanıdığı bir kız sesi:

– Bir kerecik daha! dedi.

Başka bir ses:

– Canım ne zaman uyayacaksın sen? diye karşılık verdi.

– Ben uyumayacağım! Uyuyamıyorum! Ne yapayım? Hadi, son olarak bir daha...

İki genç kız sesi bir parçanın sonu olan bir melodiyi söyledi.

– Ah, ne kadar güzel! Eh, şimdi artık uykuya!

Önce duyulan ses pencereye yaklaştı:

– Sen uyu! Ama ben uyuyamam.

Bu sesin sahibi genç kızın pencereden dışarı sarktığı anlaşılıyordu; elbisesinin hışırtısı, hatta nefes alışı bile duyuluyordu. Her şey susmuş, taş gibi hareketsiz olmuştu. Tıpkı gökteki ayla onun etrafa yaydığı ışık ve gölgeler gibi... Prens Andrey de elinde olmayarak orada bulunduğunu belli etmemek için kımıldamaktan korkuyordu.

İlk duyulan ses tekrar işitildi:

– Sonya! Sonya! İnsan nasıl uyuyabilir canım! Şuraya baksana, bu ne güzellik! Ah! Her şey ne kadar güzel! Uyansana Sonya!

Genç kız bunu neredeyse ağlayacakmış gibi söylemişti:

– Bu kadar güzel bir gece hiçbir zaman görülmemişti, hiçbir zaman!

Sonya isteksiz isteksiz bir şey söyledi. Öbür ses devam etti:

– Canım, sen şu aya bak! Ah, ne kadar güzel! Gelsene buraya. Ne oluyorsun şekerim, canım buraya gel. Bak görüyor musun? İçimden ne geliyor, biliyor musun? Şöyle çömeleyim, kollarımla

dizlerimi sıkıca kavrayayım, onları elimden geldiği kadar kavradıktan sonra bir gayret uçup gideyim! İşte böyle!

– Yeter! Düşeceksin.

İşitip kakışmalar duyuldu, sonra da Sonya'nın hoşnutsuzlukla:

– Canım saat iki oldu! dediği işitildi.

– Ah, işte sen hep böyle keyfimi kaçırmaktan başka bir şey bilmezsin! Haydi git, git!

Her şey gene susmuştu. Ama Prens Andrey onun hâlâ oturduğunu biliyordu. Arada hafif bir kımıldama, bazen de iç çekişler işitiyordu. Genç kız birden:

– Aman Allahım! Allahım! Nedir bu böyle! diye bağırdı. Madem uyumak gerekiyormuş, uyuyalım bari!

Sonra pencereyi şiddetle çarparak kapadı.

Prens Andrey, onun konuşmasına kulak kabartırken nedense hem genç kızın kendisi için bir şeyler söylemesini bekliyor hem de bundan korkuyordu. "Ben onun umrunda bile değilim. Gene de karşıma çıkıyor! Sanki kasten yapıyor gibi!" Birden içinde tüm yaşantısına öyle aykırı, öyle beklenmedik, karmakarışık, yepyeni düşünceler ve ümitler uyanmıştı ki durumunu tahlil edemeden yatıp uyudu...

III

Prens Andrey, ertesi gün sadece kontla vedalaştı ve hanımların çıkmasını beklemeden evine döndü.

Artık haziran başıydı; Prens Andrey eve dönerken içinde o tuhaf duyguları yaratan ve onu şaşırtıp zihninde bu kadar derin iz bırakmış olan eğri büğrü meşenin bulunduğu kayın ormanına girdi. Çıngırak sesleri ormanda bir ay öncekinden daha boğuk duyuluyordu; her şey dolgun, gölgeli ve koyuydu; şuraya buraya dağılmış körpe çamlar, ormanın genel güzelliğini bozmuyor, çevrelerine uyarak yeni yeşeren yumuşak ve kabarık dallarıyla tatlı bir yeşillik içinde duruyordu.

Bütün gün hava çok sıcaktı, bir yerlerde fırtına hazırlanıyordu, ama yalnız küçücük bir bulut, damlalarını yoldaki toza ve olgun

yaprakların üzerine püskürtmüştü. Ormanın sol tarafı loş ve gölgeliydi; sağ tarafı ıslanmıştı, rüzgârdan güneşte cam gibi parlıyor, hafif hafif sallanıyordu. Her şey çiçek içindeydi; bülbüller bazen yanında, bazen uzakta ötüyor, dem çekiyorlardı.

Prens Andrey, "Evet, o iyi anlaştığım meşe ağacı burada, bu ormandaydı," diye düşündü. "Ama nerede acaba?" Bunu düşünerek yolun sol tarafına bakıyor, ama bilmeyerek o aradığı meşeyi hayran hayran seyrediyordu. İhtiyar meşe, iyice değişmişti; dolgun, koyu yeşil bir çadır gibi etrafa yayılmış, akşam güneşinin ışıkları içinde hafif hafif sallanarak tatlı bir rehavet içinde duruyordu. Ne eğri büğrü parmaklar ne bereler görünüyor ne eski acıların ne de eski güvensizliğin izleri belli oluyordu. Yüzyıllık sert kabuğun arasından sapsız, dolgun körpe yapraklar fışkırmıştı; o kadar körpeydiler ki bunların o ihtiyarın vücudundan çıktığına inanılmazdı. Prens Andrey, "Evet, bu o gördüğüm meşe!" diye düşündü ve içinde birden baharın verdiği bir sevinç, bir yenilik duygusu uyandı. Hayatının en güzel anları zihninde canlanmıştı. Birden o uçsuz bucaksız gökyüzüyle Austerlitz'i de karısının sitem dolu cansız yüzünü de salın üzerindeki Piyer'i de gecenin güzelliğinden heyecan içinde kalan küçük kızı da geceyi de ayı da hatırladı.

Bir anda kesin, değişmez bir karara vararak, "Hayır, hayat otuz bir yaşında bitmez," diye söylendi. "Ama içimdeki her şeyi benim bilmem yeterli değil, bunları herkes bilmeli; Piyer de, o gökyüzünde uçmak isteyen kız da bilmeli! Herkes beni tanımalı, yaşantım yalnız benim için akıp gitmemeli, herkes o kız gibi benim yaşantımla hiç ilgilenmeden yaşamamalı, benim yaşantım herkeste yankılar bırakmalı ve herkes benimle birlikte yaşamalı!"

Prens Andrey bu yolculuktan dönünce sonbaharda Petersburg'a gitmeye karar verdi ve bu kararını doğru göstermek için çeşitli bahaneler uydurdu. Petersburg'a muhakkak gitmesi, hatta orada bir görev alması gerektiğini gösteren bir dizi mantığa uygun ve akıllıca bulunmuş deliller her an ileri sürülebilirdi. Bir ay kadar önce köyden çıkıp gitmesi nasıl ona akıl alacak bir şey olarak görünmediyse şimdi de Petersburg'daki yaşantıya katılmanın, faal bir görev almanın zorunluluğundan nasıl şüphe edilebileceğini de bir tür-

lü anlamıyordu. Ona öyle geliyordu ki hayatta edindiği bütün bilgileri herhangi bir işte uygulamaz ve tekrar faal bir görev almazsa bütün öğrendikleri boşa gidecek, anlamsız şeyler olarak kalacaktı. Şunu anlamıyordu ki eskiden aynı zayıf mantıkla, aldığı bütün derslerden sonra gene yararlı olabileceğine, mutluluğun ve sevginin mümkün olduğuna tekrar inanmayı, kendisini küçük düşüren bir şey gibi görmüştü. Şimdi aklı ona bambaşka şeyler fısıldıyordu. Prens Andrey bu yolculuktan sonra köyde sıkılmaya başlamıştı; eski işleri artık onu ilgilendirmiyordu ve çoğu zaman çalışma odasında tek başına otururken yerinden kalkıyor, aynaya yaklaşıyor, uzun uzun yüzünü seyrediyordu. Sonra dönüp gözlerini ölen eşi Liza'nın portresine çeviriyordu: Liza ona altın çerçevenin içinden saçları *à la grecque*,[1] bukle bukle kabartılmış olarak neşeli bir tavırla tatlı tatlı bakıyordu. Artık kocasına eski korkunç sözleri söylemiyordu. Yalnız yapmacıksız ve neşeli bir merakla onu seyrediyordu. Prens Andrey de ellerini arkada birleştirerek uzun bir süre odasında bazen kaşlarını çatarak, bazen gülümseyerek o mantığa aykırı, sözle anlatılması imkânsız ve bir suç gibi gizli düşünceleri zihninden geçirdi. Bu düşünceler, Piyer'le, şöhretle, penceredeki genç kızla, meşeyle, kadın güzelliğiyle, aşkla ilgiliydi. Bütün yaşamını değiştirmişti. Böyle anlarda, biri yanına girecek olsa çok sert, ciddi, kararlı, hatta hoşnutsuzluk uyandıracak kadar mantıklı davranıyordu.

Bazen Prenses Mariya böyle bir anda içeri girip:

– *Mon cher*, Nikoluşka bugün dışarı çıkamaz, hava çok soğuk, diyordu.

O zaman Prens Andrey, ruhundaki o hiç de akla uygun olmayan gizli değişiklikten ötürü hırsını kız kardeşinden almak istiyormuş gibi soğuk bir tavırla ve mantığa uygun bir şekilde konuştuğunu sezdirerek:

– Hava sıcak olsaydı çocuğu sırtında bir gömlekle çıkarırdık, hava soğuk olduğuna göre, onu sıcak tutacak elbiseler giydirmeli, zaten o elbiseler de bu iş için icat edilmiştir, yapılması gereken budur hava soğuksa! Yoksa çocuğu havaya ihtiyacı varken evde hapsetmek değil! diyordu.

1 Yunan stili.

Prenses Mariya bu gibi durumlarda zihnî meşguliyetlerinin erkekleri ne kadar duygusuz bir hale getirdiğini düşünürdü.

IV

Prens Andrey, Petersburg'a 1809 yılı Ağustos ayında geldi. O sıralarda genç Speranski'nin ünü ve gerçekleştirdiği reformlarda gösterdiği enerji zirvesine ulaşmıştı. Aynı ağustos ayı içinde, hükümdar yolda giderken arabası devrilmiş, ayağı incinmişti; bu yüzden üç hafta Peterhof'ta kalmış, bu süre içinde her gün yalnız Speranski ile görüşmüştü.

O günlerde saraylıların rütbelerinin kaldırılması, devlet müşavirliği yapmak isteyenlerin ya da devlet işleri için kurulmuş komisyonlara üye olacakların sınavdan geçirilmeleri konusunda sosyeteyi altüst eden o dillere destan iki ferman hazırlanıyordu. Onlardan başka Rusya'da o sırada uygulanan adalet, idare ve maliye düzenini devlet şûrasından başlayarak köy idarelerine kadar değiştirecek tam bir anayasa hazırlanıyordu. İmparator Aleksandr'ın tahta çıkarken yerine getirmeyi düşündüğü o belirsiz, liberal hayaller şimdi gerçekleştiriliyordu; imparator bunları şaka yollu *"Comité du salut public"*[1] dediği yardımcıları, Çartorijski, Novositsev, Koçubey ve Stroganov'un yardımıyla gerçekleştirmeye çalışmıştı. Şimdi hepsinin yerini idari işlerde Speranski, askerî işlerde de Arakçayev almıştı. Prens Andrey, gelişinden kısa bir süre sonra, saraya mabeyinci olarak girdi ve hükümdarın her çıkışında hazır bulunmaya başladı. Hükümdar ona bir iki defa rastladığı halde Andrey'e bir söz olsun söylemek lütfunda bulunmadı. Prens Andrey daha eskiden de her zaman yüzü ve bütün varlığı hükümdara soğuk geliyormuş gibi bir his duyardı. Onun araya büyük bir mesafe koyan soğuk bir bakışla kendisine baktığını görünce bu tahmini daha da kuvvetlendi. Saraylılar Prens Andrey'e hükümdarın onunla 1805 yılından beri orduda hizmet görmediği için ilgilenmediğini ve bu yüzden hoşnutsuzluk duyduğunu açıkladılar.

Prens Andrey, "Bir kimseden hoşlanmanın ya da hoşlanmamanın elimizde olmadığını ben de biliyorum," diye düşünüyor-

1 "Halkın selameti komitesi."

du. "Bu yüzden askerî yönetmelik hakkındaki yazımı hükümdara elimle vermeyi aklımdan bile geçirmemeliyim, ama hele o iş bir defa yoluna girsin, ne önemli olduğu kendiliğinden anlaşılır." Yazısını babasının arkadaşı yaşlı bir feldmareşale ulaştırdı. Feldmareşal ona bir randevu vererek Prens Andrey'i iyilikle karşıladı ve hükümdara bu işi bildireceğine söz verdi. Birkaç gün sonra, Prens Andrey'e millî savunma bakanı Kont Arakçayev'i gidip görmesi bildirildi.

Prens Andrey, bildirilen günde, sabah saat dokuzda Kont Arakçayev'in kabul salonuna gitti. Kendisi Arakçeyev'i şahsen tanımıyordu ve hiç görmemişti, ama onun hakkında öğrendiği şeyler, o adama karşı içinde pek saygı uyandırmıyordu.

Prens Andrey, Kont Arakçayev'in kabul odasında önemli önemsiz birçok kişi arasında beklerken "O milli savunma bakanıdır, hükümdarın, imparatorun güvenini kazanmış bir kişidir; bu bakımdan onun kendisine ait şu veya bu özellikleri hiç kimseyi ilgilendirmez; ona yazımı inceleme görevini vermişler, demek ki onu ancak o uygulayabilir!" diye düşünüyordu.

Daha çok yaver olarak geçirdiği hizmet süresinde, önemli kişilerden birçoğunun kabul salonlarında bulunmuştu, bu kabul salonlarını birbirinden ayıran özellikleri çok belirli olarak görürdü. Kont Arakçeyev'in kabul salonunun büsbütün özel bir havası vardı. Bu bekleme odasında, kabul edilme sırasını bekleyen önemsiz kişilerin yüzünde bir utanç ve bir boyun eğiş seziliyordu; daha yüksek rütbeli olanların yüzünde (hep aynı şekilde) göze çarpan bir huzursuzluk vardı. Bu huzursuzluğu aşırı serbest tavırlarla ya da kendi kendileriyle, içinde bulundukları durumla ve bekledikleri kimseyle hafif hafif alay ederek saklamaya çalışıyorlardı. Bazıları düşünceli düşünceli bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor, bazıları fısıldaşarak gülüşüyorlardı: Prens Andrey ikide bir Kont Arakçeyev'e takılan takma adları, "Andreyiç'in kuvvetleri" ve "Amca sana gösterir!" sözlerini işitiyordu. Bir general, önemli bir kişi olarak herhalde bu kadar çok beklemek zorunda kalmasını kendisine karşı yapılmış bir hakaret saydığı için, kavuşturduğu bacaklarını sık sık değiştirerek oturduğu yerde etrafına küçümseyen bir tavırla gülümsüyordu.

Ama kapı açılır açılmaz bütün yüzlerde hemen yalnız bir tek şey beliriyordu: Korku... Prens Andrey, nöbetçi subaya, kendisinin gelmiş olduğunu bir defa daha bildirmesini söylediği zaman ona alayla baktılar ve ancak sırası gelince içeriye gireceğini söylediler. Bakanın odasına birkaç kişi alınıp çıkarıldıktan sonra, o korkunç kapıdan Prens Andrey'i zavallı ve korkak haliyle şaşırtmış bir subay içeri alındı. Subayın görüşmesi uzun sürdü. Birden kapının öbür tarafından kulağa hoş gelmeyen sesin yankıları duyuldu, solgun subay, dudakları titreyerek dışarı çıkıp başını ellerinin arasına aldı ve kabul odasından geçerek öbür tarafa gitti.

Onun arkasından Prens Andrey'i kapıya doğru götürdüler; nöbetçi subay fısıldayarak "Sağda, pencereye doğru!" diye söylendi.

Prens Andrey, zengin döşenmemiş temiz çalışma odasına girdi ve masanın başında kırk yaşlarında vücudunun üst kısmı ve başı uzun, saçları kısa kesilmiş, yüzü derin kırışıklıklar içinde, kahverengi gözlerinde yeşil benekler bulunan çatık kaşlı, kırmızı, sarkık burunlu bir adam gördü. Arakçeyev başını ona doğru çevirdi, yüzüne bakmadan:

– Siz ne istiyorsunuz? diye sordu.

Prens Andrey yavaşça:

– Benim bir dileğim yok ekselans, diye söylendi.

Arakçeyev'in gözleri ona doğru çevrildi:

– Oturunuz Prens Bolkonski! dedi.

– Benim bir dileğim yok, yalnız hükümdarımız, imparator hazretleri sunmuş olduğum yazıyı size ulaştırmak lütfunda bulunmuş...

Arakçeyev:

– Müsaade buyrun azizim, yazınızı okudum! diye sözünü kesti.

İlk sözleri şefkatle söylemişti, sonra gene yüzüne bakmadan, gittikçe daha çok hor gören ve karşısındakini azarlıyormuş gibi bir tavırla devam etti:

– Yeni kanunlar mı teklif ediyorsunuz? Kanunlar çok! Eskilerini uygulayacak adam bulamıyoruz. Bugün herkes kanun yazıyor! Yazmak kolay, uygulamak zor.

Prens Andrey saygıyla:

– Ben buraya hükümdarımızın, imparatorumuzun iradesi üzerine ekselansınızın yazılarım hakkında nasıl bir işlem yapmayı dü-

şündüğünü öğrenmeye geldim efendim, dedi.

Arakçeyev:

– Yazınızın üzerinde kararım yazılmış ve komiteye gönderilmiştir. Onu onaylamıyorum!

Yeniden kalkarak yazı masasından bir kâğıt çıkardı, "İşte!" diyerek onu Prens Andrey'e uzattı.

Kâğıdın üzerinde, yatık olarak kurşun kalemiyle, büyük harfleri küçük yazılmış, imlası bozuk, noktasız, virgülsüz bir yazıyla, "Fransız askerî kanunlarından, hiçbir esasa dayanmadan kopya edilmiş ve gereksiz yere askerî kanunlardan ayrılınmıştır," deniliyordu.

Prens Andrey:

– Yazım hangi komiteye verildi? diye sordu.

– Askerî yönetmelikleri inceleme komitesine. Hem ekselansınızın da bu komiteye üye olmaları tarafımdan teklif edilmiştir. Yalnız maaşsız...

Prens Andrey gülümsedi:

– Zaten ben maaş istemedim.

Arakçeyev:

– Maaşsız üye olarak... diye tekrarladı. Sonra, Bana şeref verdiniz, diyerek dışarıya doğru seslendi:

– Hey! Oğlum çağır bakalım! Daha başka kim var?

Bir taraftan da Prens Andrey'i uğurluyordu.

V

Prens Andrey, komiteye üye olarak alındığı konusunda kendisine bilgi verilmesini beklerken eski tanıdıklarıyla ve özellikle nüfuzlu olduklarını bildiği, ona yararlı olabilecek kişilerle ahbaplığını tazeledi. Şimdi Petersburg'da tıpkı savaşlardan önceki gibi bir his duyuyordu. O zaman kendisine rahat, huzur vermeyen bir merakla karşı konulmaz bir gücün onu milyonların kaderini ellerinde tutan, ilerisini hazırlayan yüksek çevrelere doğru çektiğini hissediyordu. İhtiyarların öfkesinden, olup bitenleri bilmeyenlerin merakından, bir şeyler bilenlerin ağızlarından bir şey kaçırmamaya çalışmalarından, herkesin acelesinden, düşünceli halinden, her gün bir yenisini

öğrendiği sayısız komitelerden, komisyonlardan anlıyordu ki şimdi 1809 yılında, burada, Petersburg'da büyük bir halk savaşı hazırlanmaktaydı; bunun başkomutanı da tanımadığı ve kendisine dâhi olarak görünen esrarengiz bir kişiydi: Bu da Speranski'ydi. Pek iyi bilmediği reformlar, o reformların başlıca yapıcısı Speranski onu öylesine bir heyecanla ilgilendirmeye başlamıştı ki askerî yönetmelik işi kısa bir süre içinde zihninde yavaş yavaş ikinci plana geçti.

Prens Andrey, dönemin Petersburg sosyetesinin çeşit çeşit yüksek çevrelerinde karşılanmak için en elverişli konumdaydı. Reformları savunanlar onu sevinçle aralarına alıyor, kendi taraflarına çekmeye çalışıyorlardı. Çünkü hem akıllı hem de çok okumuş bir adam olarak tanınmıştı. İkinci olarak da köylülerini bağımsızlığa kavuşturduğu için liberal görüşlü sayılıyordu. Hoşnutsuzluk içinde olan ihtiyarlar partisi, babasının oğlu olarak doğrudan doğruya ona başvuruyor, yapılan reformları yeriyor, kendilerini desteklemesini bekliyorlardı. Kadınlar ve yüksek sosyete onu candan kabul etmişlerdi; çünkü zengin, soylu bir kısmetti, aynı zamanda güya öldüğü hakkında dolaşan hikâye ile eşinin feci ölümü, ona romantik bir hava vermişti. Bu yüzden sanki yepyeni bir adam olmuştu. Ayrıca, onu daha önce tanımış olanlar hep bir ağızdan son beş yıl içinde olumlu yönde çok değiştiğini, yumuşadığını, olgunlaştığını, tavırlarında eski yapmacıklığın, kibirliliğin, alaycılığın kalmadığını, aksine yıllar geçtikçe sakinliğe kavuştuğunu söylüyorlardı. Herkes ondan söz ediyor, onunla ilgileniyor, onu görmek istiyordu.

Prens Andrey, Kont Arakçeyev'i ziyaretinin ertesi akşamı Kont Koçubey'in partisine gitti. Ona "Andreyiç denilen kuvvet" ile yaptığı görüşmeyi anlattı (Koçubey, Prens Andrey'in savunma bakanını kabul odasında fark ettiği gibi sanki bir şeylerle belirsiz bir şekilde alay ediyormuşçasına Arakçeyev'e bu adı veriyordu).

Koçubey:

– *Mon cher!* dedi. Bu işte bile Mihail Mihaloviç'i atlamayınız. *C'est le grand faiseur.*[1] Ben ona söylerim. Bu akşam geleceğine söz vermişti...

Prens Andrey:

– İyi ama askerî yönetmeliklerden Speranski'ye ne? diye sordu.

1 Bu işin asıl ustası odur.

Koçubey, Bolkonski'nin saflığına hayret ediyormuş gibi başını salladı:

– Geçenlerde onunla sizden söz ettik, diye devam etti. Sizin o azat edilmiş rençberlerinizden...

Katerina devrinden kalma bir ihtiyar, küçümseyen bir tavırla Bolkonski'ye doğru dönerek sordu:

– Ha... Köylülerinizi azat eden siz miydiniz prens?

Bolkonski ihtiyarı boşuna öfkelendirmemek, davranışını ona hoş görülecek bir şey olarak göstermek için:

– Zaten küçük bir çiftlikti, hiçbir gelir getirmiyordu, dedi.

İhtiyar adam Koçubey'e bakarak:

– *Vous craignez d'être en retard?*[1] diye sordu. Devam etti:

– Ben yalnız bir şeyi anlamıyorum, köylüler azat edilirse toprağı kim sürecek? Kanun yazmak kolay! Yönetmek zor. Bu tıpkı şuna benzer: Sorarım size kont, herkes sınavdan geçecekse meclislere kim başkanlık edecek?

Koçubey bir ayağını öbür ayağının üzerine koyup çevresine bakındı:

– Herhalde sınavda başarı gösterenler, ben öyle sanıyorum.

– Bakın yanımda Priyaniçnikov isminde biri çalışıyor, cana yakın, altın gibi bir adam! Ama altmış yaşında. Şimdi o da mı sınavdan geçecek?

– Evet, zor bir şey, özellikle alt tabakalarda tahsil edenler azdır ama...

Kont Koçubey sözünü bitirmedi, yerinden kalktı ve Prens Andrey'in kolundan tutarak onunla birlikte o anda içeriye giren uzun boylu, dazlak, teni açık renk, kırk yaşlarında, genç ve açık alınlı, aynı zamanda uzun yüzünde tuhaf bir beyazlık olan adamı karşıladı. İçeriye girenin sırtında lacivert bir frak, boynunda bir haç, göğsünün sol tarafında bir yıldız nişanı vardı. Bu Speranski'ydi. Prens Andrey onu hemen tanıyınca insanın hayatının önemli anlarında olduğu gibi içinin ürperdiğini hissetti. Bu saygı mıydı, kıskançlık mıydı, yoksa bekleyişten mi ileri geliyordu? Bunu bilemiyordu. Speranski'nin özel bir tipi vardı, bakanlar onu hemen tanıyabilirdi.

1 Geç kalmaktan mı korkuyorsunuz?

Prens Andrey çevresinde bulunan hiç kimsede, böylesine sakin bir tavır ve ağır, beceriksiz hareketlerde bile kendini belli eden böylesine bir güven görmemişti. Hiç kimsede yarı kapalı, hafif nemli gözlerin böyle ciddi, aynı zamanda yumuşak bir ifadeyle baktığını, hiçbir anlam taşımayan bir gülümsemede böylesine bir sertlik bulunabileceğini fark etmemiş, böylesine ince, pürüzsüz ve hafif bir ses işitmemiş, en önemlisi hiçbir yüzde ve özellikle hiçbir elde böyle yumuşak bir beyazlık gözüne çarpmamıştı; bu eller biraz geniş, ama olağanüstü denecek kadar tombul, yumuşak ve beyazdı. Prens Andrey, sadece uzun bir süre hastanede kalmış erlerin yüzünde böyle bir beyazlık ve yumuşaklık görmüştü. Bu adam hükümdara raporları veren, ona Erfurt'ta yol arkadaşlığı eden ve orada birkaç kez Napolyon'la konuşup görüşen devlet bakanı Speranski'ydi.

Speranski kalabalık bir yere girildiği zaman insanın elinde olmayarak yaptığı gibi, gözlerini birinin yüzünden öbürüne doğru çevirmiyor, konuşmakta da acele etmiyordu. Alçak sesle, herkesin söylediklerini dinleyeceğini bilerek konuşuyor, yalnız konuştuğu kimsenin yüzüne bakıyordu.

Prens Andrey özel bir dikkatle Speranski'nin her sözünü, her davranışını izliyordu. Daha çok başkalarının davranışlarını sert bir şekilde eleştiren insanların yaptığı gibi, yeni bir insanla karşılaşınca (özellikle Speranski gibi dillere destan olmuş, ününden tanıdığı bir kişiyle tanışınca) onda bir insanda görülebilecek meziyetlerin en üstün olanlarını eksiksiz bulacağını sanırdı.

Speranski, Koçubey'e daha önce gelemediğine üzüldüğünü, sarayda kendisini alıkoyduklarını söyledi. Kendisini alıkoyanın hükümdar olduğunu açıklamadı, Prens Andrey bu yapmacık tevazuyu hemen fark etmişti. Koçubey Prens Andrey'in ismini söyleyince Speranski gözlerini ağır ağır Bolkonski'ye çevirdi ve dudaklarında aynı gülümsemeyle, hiç konuşmadan ona bakmaya başladı, sonra:

– Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum, herkes gibi ben de sizden söz edildiğini işittim, dedi.

Koçubey, Arakçeyev'in Bolkonski'yi nasıl kabul ettiğini birkaç sözle anlattı. Speranski'nin gülümseyişi daha da belirgin oldu.

– Askerî yönetmelikleri inceleme komisyonu müdürü, Mösyö Magnitski iyi dostumdur, dedi (Her hecenin, her sözün üzerinde

dura dura konuşuyordu). Eğer isterseniz sizi onunla tanıştırabilirim (Cümlenin nokta yerinde sustu). Ümit ederim ki onda anlayış ve akla uygun olan her şeyi destekleme isteği bulacaksınız.

Speranski'nin çevresinde hemen bir halka meydana gelmişti ve Priyaniçnikov ismindeki adamından söz eden ihtiyar bile bir soruyla Speranski'ye başvurdu.

Prens Andrey, konuşmaya katılmadan, daha kısa bir süre önce hiç önemi olmayan bir papaz okulu öğrencisiyken bugün o tombul beyaz ellerinin arasında (kendi düşüncesine göre) Rusya'nın kaderini tutan adamın bütün davranışlarını inceliyordu. Speranski'nin ihtiyara yukarıdan baktığını belli eden sakin bir tavırla karşılık vermesine şaşıp kaldı. Speranski, sanki çok yükseklerden, büyük bir tenezzülde bulunuyormuş gibi lütfen konuşuyordu. İhtiyar sesini aşırı derecede yükseltince Speranski gülümsedi ve hükümdarın keyfine uygun bulduğu herhangi bir şeyin yararlı olup olmadığı konusunda hiçbir düşünce yürütemeyeceğini söyledi.

Speranski bir süre orada bulunan kimselerle konuştuktan sonra, ayağa kalktı, Prens Andrey'e yaklaşarak onu odanın öbür ucuna götürdü. Belli ki onunla meşgul olmayı gerekli buluyordu. Çevresindekileri hor gördüğünü belli eden yumuşak bir gülümsemeyle:

– O saygıdeğer ihtiyarın beni sürüklediği heyecanlı konuşma arasında sizinle konuşmak fırsatını bulamadım prens, dedi.

Bu gülümseyişle sanki biraz önce konuştuğu insanların ne kadar önemsiz kişiler olduklarını kendisinin de Prens Andrey'in de bildiğini belirtmek istiyor gibiydi. Bu tavrı, Prens Andrey'in gururunu okşamıştı.

Speranski devam etti:

– Ben sizi çoktandır tanıyorum: Önce köylüleriniz için yaptıklarınızdan tanıyorum sizi. Bu bizim için ilk örnektir; bu yolda ne kadar çok kimse yürürse o kadar iyi olur! İkinci olarak da biliyorum ki bunca tartışmalara, çekişmelere sebep olan saray rütbeleri konusundaki yeni fermandan ötürü, kendini hakarete uğramış saymayan mabeyincilerden biri sizsiniz!

Prens Andrey:

– Orası öyle, babam o haktan yararlanmamı istemedi; onun için göreve en küçük rütbeden başladım.

– Babanız eski devrin adamı, ama belli ki, sadece adaletin yeniden uygulanmasını sağlayan bu tedbiri o kadar kötüleyen çağdaşlarımızdan çok daha üstün bir insan.

Prens Andrey, Speranski'nin, üzerinde hissetmeye başladığı etkisine karşı koymaya çalışarak:

– Ama bana öyle geliyor ki kötülemelerinde bir nedene dayanıyorlar, dedi.

Speranski'nin bütün düşüncelerini kabul etmek, Prens Andrey'de hoşnutsuzluk uyandırıyordu: Ona tamamen karşıt bir söz söylemek istiyordu. Her zaman hem rahat hem de güzel konuşan Prens Andrey, şimdi Speranski ile konuşurken düşüncelerini açıklamakta zorluk çekiyordu. Zihni o ünlü adamın kişiliğini incelemekle fazla meşgul oluyordu.

Speranski yavaşça:

– Bu neden, kişisel bir hırs, bir yükselme hırsı olabilir, diyerek taşı gediğine koydu:

Prens Andrey:

– Bir bakıma da devletin çıkarı düşünülmüş olabilir.

Speranski yavaşça gözlerini indirdi:

– Yani ne demek istiyorsunuz?

Prens Andrey:

– Ben Montesquieu hayranlarındanım! dedi. Onun "*Le principe des monarchies est l'honneur.*" düşüncesi, *me paraît incontestable. Certains droits et privilèges de la noblesse me paraissent être des moyens de soutenir ce sentiment.*[1]

Speranski'nin beyaz yüzündeki gülümseme siliniverdi. O zaman Andrey'e daha yakışıklı göründü. Herhalde Prens Andrey'in düşüncesi ona üzerinde durulmaya değer bir şey olarak görünmüştü. Fransızcayı belli bir zorluk çekerek ve Rusça'dan çok daha yavaş konuşuyordu, ama hiç istifini bozmadan söze başladı:

– *Si vous envisagez la question sous ce point du vue,*[2] Montesquieu'ye göre, *l'honneur,*[3] her şeyden önce insanların görevine zarar

1 "Monarşilerin dayandığı prensip şereftir." düşüncesi bana tartışılamaz gibi geliyor. Aristokrasinin bazı haklarıyla üstünlükleri bu duyguyu kuvvetlendirecek vasıtalardır.

2 Probleme bu açıdan bakarsanız.

3 Şeref.

verecek bazı üstünlüklerle korunamaz! Ona göre şeref, ayıplanacak davranışların yapılmamasını sağlayan yasaklayıcı ya da beğenilmek için, daha doğrusu beğenilmeyi ifade eden ödülleri kazanmak için girişilen bir yarışın belirli kaynağıdır.

İleri sürdüğü deliller özlü, sade ve açıktı:

– Bir yarışmaya yol açan bu şeref duygusuna kuvvet veren kurum, büyük İmparator Napolyon'un *légion d'honneur*'ü, göreve zarar vermeyen, aksine görevde başarıya ulaşılmasını sağlayan kurumdur. Yoksa saraydan gelme ya da zümreye özgü bir üstünlük değildir.

Prens Andrey:

– Buna itiraz etmiyorum, ama saraylılara tanınan üstünlüğün de aynı sonucu sağladığı inkâr edilemez, dedi. Her saraylı durumuna uygun bir davranışta bulunmak zorunluluğunu duyar.

Speranski, karşısındakini rahatsız eden bu tartışmayı tatlı bir sözle sona erdirmek istediğini belirten bir gülümsemeyle:

– Ama siz haktan yararlanmak istemediniz, dedi. Eğer çarşamba günü evime şeref vermek lütfunda bulunursanız ben Magnitski ile konuştuktan sonra ilgilenebileceğiniz şeyleri haber verebilirim. Ayrıca, sizinle daha etraflı olarak sohbet etmek zevkini tatmış olurum.

Sonra gözlerini kapayarak *à la française*[1] eğildi, veda etmeden, başkalarının dikkatini çekmemeye çalışarak çıkıp gitti.

VI

Prens Andrey, Petersburg'a gelişinin ilk haftalarında, her şeyden uzak, yapayalnız yaşadığı zamanlar zihninde meydana gelmiş tüm düşünce akımının kentte kendini kaptırdığı önemsiz işlerle büsbütün gölgelendiğini hissediyordu.

Akşamları eve dönünce not defterine yapılması gereken dört beş ziyareti ya da belirli saatlerde verilen randevuları yazıyordu. Her gün yapılacak işler her yere vaktinde yetişecek şekilde hayatının düzenlenmesi, enerjisinin büyük kısmını alıyordu. Hiçbir şey yapmıyor, hiçbir şeyi düşünmüyor, düşünmeye vakit bulamıyor, yal-

1 Fransız usulü.

nız konuşuyor ve eskiden köydeyken etraflı olarak düşündüklerini ilgi çekici bir şekilde anlatıp duruyordu.

Bazen aynı gün içinde, ayrı ayrı çevrelerde hep aynı şeyleri tekrarladığını hoşnutsuzlukla fark ediyordu. Ama bütün gün boyunca o kadar meşguldü ki hiçbir şey yapmadığını düşünmeye vakit bulamıyordu.

Speranski, Koçubey'deki ilk görüşmelerinde olduğu gibi çarşamba günü evinde Bolkonski'yi tek başına kabul edince onunla baş başa uzun uzun ve güven göstererek konuşmuş, böylece Prens Andrey'in üzerinde büyük bir etki yaratmıştı.

Prens Andrey, o kadar çok insanı değersiz adi yaratıklar olarak görüyor ve bir başka insanı kendisinin ulaşmak istediği kusursuz, ideal varlık olarak görmeyi o kadar istiyordu ki Speranski'de tam anlamıyla aklı başında ve iyi bir insan bulduğuna kolaylıkla inandı. Eğer Speranski, Prens Andrey ile aynı çevreden, aynı terbiyeyi görmüş, aynı manevi alışkanlıklarına sahip bir insan olsaydı Bolkonski onda insani bakımdan zayıf, hiç de kahramanca olmayan yönleri hemen bulurdu. Ama şimdi bu garip görünen, mantığı ağır basan üstelik pek kavrayamadığı zekâ, onda saygı uyandırıyordu. Ayrıca Speranski, –Prens Andrey'in yeteneklerini değerlendirdiğinden ötürü mü, yoksa onu kendi tarafına çekmeyi gerekli bulduğu için mi, bilinmez– onun yanındayken o tarafsız, heyecansız zekâsıyla düşünce oyunları yapıyor, kendine güvendiğini belli ederek söze ihtiyaç kalmadan karşısındaki insanı kendisiyle birlikte, bütün insanların saçmalıklarını ve kendi düşüncelerinin derinliğini, mantığını kavrayabilecek tek varlık saydığını belirten gurur okşayıcı sözler söylüyordu.

Speranski'yle yaptığı bu ilk uzun konuşma, Prens Andrey'de onu ilk gördüğü andaki duygusunu kuvvetlendirmişti. Onu aklı başında, her şeyi ciddi düşünebilen, ince zekâlı, nüfuzunu enerji ve azmi sayesinde elde etmiş ve bu nüfuzu yalnız Rusya'nın iyiliği için kullanan bir insan olarak görüyordu. Prens Andrey'in gözünde Speranski, yaşamanın bütün oluşumlarını akla uygunlukla açıklayan, yalnız mantığa uygun şeyleri gerçek kabul eden, her şeyi aklın ölçüsüne vurmasını bilen bir insandı; kendisi işte böyle bir insan olmayı isterdi. Speranski'nin yaptığı açıklamalarda her şey o kadar

açık, o kadar basit görünüyordu ki Prens Andrey elinde olmayarak onunla bütün konularda anlaşıyordu. İtiraz ettiği ya da tartışmaya giriştiği zamanlarda bunu sadece bağımsız olmak ve Speranski'nin bütün düşüncelerine boyun eğmemek istediğinden yapıyordu. Her şey onun dediği gibiydi, her şey iyiydi, güzeldi de yalnız bir şey Prens Andrey'i şaşırtıyordu: O da Speranski'nin başka insanların kendi iç dünyasına girmelerine imkân vermeyen o soğuk, o ayna gibi pırıl pırıl bakışı ve beyaz yumuşacık eliydi; Prens Andrey bu ele, herkesin nüfuz sahibi kimselerin eline baktığı gibi bakmaktan kendini alamıyordu. O ayna gibi bakış ve yumuşak el nedense Prens Andrey'i sinirlendiriyordu. Bunlardan başka Speranski'nin diğer insanları aşırı derecede küçük görmesi ve kendi düşüncelerinin doğruluğunu göstermek için ileri sürdüğü delillerle örneklerin çeşitliliği de Prens Andrey'de tatsız bir şaşkınlık uyandırıyordu. Speranski kıyaslamadan başka akla gelebilecek her çeşit düşünceyi silah olarak kullanıyor ve Prens Andrey'e aşırı görünen bir cesaretle bir konudan ötekine geçiyordu. Bazen işleri pratik yönden ele alan faal bir adam oluyor, hayale kapılanları yeriyor, bazen her şeyi alaya alan bir adam oluveriyor ve kendisine karşı gelenlerle için için eğleniyor, bazen mantığından bir adım olsun ayrılmayan bir insan tavrı takınıyor, bazen de birden metafizik konulara dalıveriyordu (Delil olarak kullandığı bu son silaha sık sık başvuruyordu). Konuyu metafizik yüksekliklere yöneltiyor, belirli mesafe, zaman ve düşünce anlayışlarını ele alıyor, metafizikten yararlanarak ileri sürülen düşünceye karşı deliller buluyor, sonra tekrar tartışmaya konu olan sorunların temeline iniyordu.

Speranski'nin zekâsında Prens Andrey'i şaşırtan en önemli özellik muhakkak ki onun aklın kuvvetine ve prensiplerine olan sarsılmaz inancıydı. Prens Andrey'in aklına sık sık gelen "Ne olursa olsun insan aklından her geçeni ifade edemez!" düşüncesi hiçbir zaman onun aklından geçmiyordu ve hiç "Bütün bu düşündüklerim, bütün bu inandıklarım acaba saçma değil mi?" diye kararsızlığa düşmüyordu. İşte Prens Andrey'i, her şeyden çok Speranski'nin zekâsının bu özel yapısı kendine çekiyordu.

Tanışmalarının ilk gününde Prens Andrey, Speranski'ye karşı tıpkı bir vakitler Bonapart'a duyduğu gibi heyecanla karışık bir hay-

ranlık içindeydi. Speranski'nin bir papazın oğlu olması, bunun budala birtakım insanlara onu "şarapçı" ve "papaz dölü" olarak hor görmelerine imkân vermesi (birçokları öyle yapıyorlardı) Prens Andrey'in ona beslediği duyguyu korumaya, elinde olmayarak bu duyguyu kuvvetlendirmeye zorluyordu.

Bolkonski'nin onun evinde geçirdiği o ilk akşam, Speranski yasaları hazırlayan komisyondan söz açtıktan sonra, için için alay ederek Prens Andrey'e, bu komisyonun yüz eli yıldan beri var olduğunu, bu yüzden milyonlarca ruble harcandığını, ama hiçbir şey yapamadığını, yalnız Roenkampf'ın kıyaslamalı hukukunun bütün maddelerine birer etiket yapıştırdığını anlatmıştı.

– Hepsi bu kadar işte! Devlet de bu iş için milyonlar ödemiştir! demişti. Biz senatoya yeni bir icra kuvveti vermek istiyoruz, oysa yasalarımız yok, bu yüzden sizin gibi insanların bugün görev almaması günah olur.

Prens Andrey, bu iş için hukuk tahsili yapmış olmak gerektiğini, kendisinin ise böyle bir tahsil yapmamış olduğunu söyledi.

– Canım, zaten kimsenin böyle bir tahsil yaptığı yok! Ne yaparsınız? Bu, içinden kuvvet zoruyla çıkılması gereken bir *circulus vicisus*'dur.[1]

Bir hafta sonra Prens Andrey askerî yönetmeliği meydana getiren komisyonun üyesi ve hiç beklemediği halde, yasaları hazırlayan komisyonun başkanı olmuştu. Speranski'nin ricası üzerine medeni kanunun birinci bölümünü üzerine almış ve *Code Napolyon* ile *Code Justiniani*'nin[2] kişisel haklar bölümü üzerinde çalışmaya başlamıştı.

VII

Bundan iki yıl kadar önce, 1808 yılında, Piyer çiftliklerini gezip dolaştıktan sonra Petersburg'a döndüğünde, istemeyerek oradaki masonların başına geçmişti. Alt ve üst dereceli localar kuruyor, yeni üyeler topluyor, ayrı ayrı locaların birleştirilmesi ve masonlukla ilgili gerçek belgelerin toplanmasıyla uğraşıyordu. Mason locaları-

1 Fasit daire.

2 Napolyon Yasaları ile Jüstinyen Yasaları'nın.

nın yapılması için para veriyor, üyelerden çoğunun vermekte cimri davrandıkları, hatta her zaman vermedikleri sadakaları elinden geldiği kadar tamamlamaya çalışıyordu. Mason örgütünün Petersburg'da kurduğu yoksullar evini hemen hemen tek başına kendi geliriyle destekliyordu.

Bu arada yaşamı eskisi gibi, aynı eğlenceler, aynı taşkınlıklar içinde geçiyordu. Güzel yemekler yemeyi, içki içmeyi seviyor, bekârların toplantı ve eğlencelerine katılmayı ahlaksızca ve kendisini alçaltan bir şey saydığı halde oralara gitmekten kendini alamıyordu. Eğlencelerin ve işlerinin sarhoşluğuna kapıldığı halde, üzerinde durduğu masonluk temelinin, ne kadar sağlam tutunmaya çalışırsa o hızla, ayağının altında kaymaya başladığını hissediyordu. Altındaki bu temel derinlere gömüldükçe ona elinde olmayarak bağlandığını daha çok hissediyordu. Mason Biraderliği'ne girdiğinde, tıpkı altında bataklık bulunan düz bir yere güvenle ayak basan biri gibiydi. Ayağını oraya basar basmaz gömülüvermişti. Üzerinde durduğu düzeyin sağlamlığına tam olarak güvenebilmek için öbür ayağını da onun üzerine basmış, daha derine gömülmüş ve artık elinde olmayarak diz boyu çamur içinde dolaşmaya başlamıştı.

Yosif Alekseyeviç, Petersburg'da değildi (Kendisi son zamanlarda Petersburg'daki locaların işleriyle ilgisini kesmişti ve hiç ayrılmadan Moskova'da oturuyordu). Piyer, localardaki bütün biraderleri dışarıdan tanıyordu ve onları, zayıf, değersiz insanlar olarak bildiği Prens B. ya da İvan Vasilyeviç D... diye değil de sadece masonluk dolayısıyla birader olarak görmek ona zor geliyordu; mason önlüklerindeki işaretlerin altında, elde etmek için çırpındıkları üniformalarla nişanları görüyordu. Çok defa, sadaka toplarken yarısı kendisi kadar zengin on üye büyük kısmı sonradan ödenmek üzere sadece yirmi otuz ruble yazdırdığında, masonluğun "Her birader, bütün servetini insanlar için feda etmeye söz verir." yeminini hatırlıyor, içinde şüpheler uyanıyor, bunların üzerinde durmamaya çalışıyordu.

Bütün tanıdığı biraderleri dört gruba ayırmıştı. Birinci gruba, locaların işleriyle de insanlarla da uğraşmayan, yalnız masonluğun sırlarıyla, Tanrı'nın üç adı, kükürt, tuz ve civa gibi eşyanın üç özü ile ya da karenin ve Hz. Süleyman'ın mabedindeki bütün şekille-

rin anlamıyla uğraşanları koyuyordu. Piyer, Yosif Alekseyeviç'in de aralarında bulunduğu bu tip yaşlı mason biraderlere saygı duyuyordu; ama onların uğraştıkları konulara ilgi duymuyordu. masonluğun mistik yönünde gönlü yoktu.

İkinci gruba kendisini ve kendisi gibi bir şeyler arayan, daha masonlukta kendileri için anlaşılabilen bir doğru yolu bulamamış, ama bu yolu bulacaklarını ümit eden kararsız biraderleri koyuyordu.

Üçüncü gruba koyduğu masonlar (sayıca en kalabalık olanlar bunlardı), masonluğun dış görünüşündeki şekilden, törelerden başka bir şey görmeyen ve bu şeklin özünü, anlamını hiç düşünmeden tıpatıp uygulanmasında titizlik gösterenlerdendi. Villarski ile büyük locanın üstad-ı azamı bu tip masonlardandı.

Son olarak dördüncü grupta, özellikle biraderliğe yakın zamanda girmiş, sayıları gene çok olan masonlar vardı. Bunlar Piyer'in görüşüne göre, hiçbir şeye inanmayan, gönüllerinde hiçbir yüksek istek bulunmayanlardı; masonluğa yalnızca ün bakımından olsun, ilişkileri bakımından olsun kudretli, genç, zengin başka masonlarla ilişkiler kurmak için girmişlerdi; locada bu tip masonların sayısı pek çoktu.

Piyer, yaptığı işlerden tatminsizlik duymaya başlamıştı. Masonluk, daha doğrusu orada gördüğü masonluk, ona bazen yalnız şekilden ibaret bir şey gibi görünüyordu. Masonluğun kendisinden şüphe etmek aklından bile geçmiyordu; ama Rus masonluğunun yanlış yolda gittiğinden, asıl kaynağından ayrılmış bulunduğundan şüphe ediyordu. Bu yüzden, masonluğun üstün sırlarına ermek amacıyla yılın sonunda Avrupa'ya gitti.

Piyer daha 1809 yılının yaz aylarında, Petersburg'a döndü. Bizim masonlarla Avrupa'daki masonlar arasındaki mektuplaşmalardan, Bezuhov'un Avrupa'da yüksek mevkiye ulaşmış birçok kişinin güvenini kazandığı, birçok sırra erdiği, masonlukta bir derece daha yükseldiği, dönerken de Rusya'daki mason örgütüne genel olarak iyiliği dokunacak birçok şey getirdiği öğrenilmişti. Petersburg'daki bütün masonlar ona geldiler; onun gözüne girmeye çalışıyorlardı. Herkes onun bir şeyler sakladığını, bir şeyler hazırladığını sanıyordu.

İkinci derecedeki locada törenli bir toplantı yapılması kararlaştırıldı; bu oturumda Piyer, Petersburg'daki biraderlerine masonluğun yüksek başlarınca bildirilen şeyleri açıklamaya söz vermişti. Oturum çok kalabalıktı. Her zamanki törenler yapıldıktan sonra, Piyer ayağa kalktı; söylevine başladı. Elinde söylevin yazıldığı kâğıtla, kıpkırmızı olmuş bir halde, kekeleyerek:

– Sevgili biraderlerim, diye söze başladı. Sırlarımızı localarımızın sessizliği içinde korumak yeterli değildir, harekete geçmek gerekir... Harekete geçmek! Biz uyumuşuz, oysa harekete geçmemiz gerekiyor...

Piyer, defterini alıp oradan okumaya başladı:

– Saf gerçeği yaymak ve iyiliğin zafere ulaşmasını sağlamak için insanları peşin yargılardan kurtarmalı, çağımızın sorunlarına uygun kuralları yaymalı; gençliğin eğitimini üzerimize almalı, en akıllı insanlara kopmayacak bağlarla bağlanmalı, cesaretle, aynı zamanda hep birlikte akıllıca davranarak yanlış inançlarla, dinsizlikle, budalaca davranışlarla savaşmalı, bize sadık insanları aynı amaçla birbirlerine bağlı, nüfuz ve kuvvet sahibi insanlar haline getirecek şekilde yetiştirmeliyiz. Bu amaca ulaşmak için iyiliğin kötülüğe ağır basmasını, namuslu insanın daha bu dünyada iken yaptığı iyiliklerden ötürü ebedi bir ödüle kavuşmasını sağlamaya çalışmalıyız. Ama bu yüksek amaçların yerine getirilmesine bugün birçok politik kurum engel olmaktadır. Böyle bir durumda ne yapmalı? İhtilalleri hoş mu görmeli, her şeyi yıkmalı ve kuvveti kuvvetle mi yok etmeli? Hayır, biz bundan çok uzağız. Zora başvurularak yapılan her reform yerilmeye layıktır, çünkü insanlar bugünkü gibi kaldıkça böyle bir reform kötülüğü yok edemez, ayrıca doğruluğun zora ihtiyacı yoktur.

Örgütün bütün planı, şu temel üzerine kurulmalıdır: Sağlam karakterli, iyilik eden ve aynı amaçla her yerde var güçleriyle kötülüğü, budalaca davranışları ortadan kaldırmaya çalışıp iyilere, istidatlara kol kanat germek amacıyla birbirlerine bağlı insanlar yetiştirmek; değerli insanları düştükleri çamurdan kurtarıp onları biraderliğimize katmak! Ancak o zaman örgütümüz kuvvet kazanabilir. Karışıklığı körükleyenlerin ellerini hiç belli etmeden bağlamalı, onları, kendileri bunu fark etmeden yönetmelidir. Sözün

kısası bütün dünyayı içine alabilecek bir tek genel yönetim şekli kurmak gerekir. Bu yönetim, vatandaşlar arasındaki bağları koparmayacak ve başka hükümetleri her zamanki düzenleri içinde, biraderliğimizin yüksek amacına, yani iyiliğin kötülüğü yenmesine engel olacak şeylerden başka her şeyi yapmakta serbest bırakacaktır. Bu amaç aslında Hıristiyanlığın amacıydı. Hıristiyanlık, insanlara aklı başında ve iyi olmayı, aynı zamanda kendi çıkarı için en bilgili, en iyi insanları örnek edinerek onların izinden yürümeyi öğretiyordu.

Tabii her şeyin karanlığa gömülü olduğu çağlarda, yalnız vaaz vermek yeterliydi. Gerçeğin ilk olarak açıklanması, ona özel bir güç kazandırıyordu. Ama şimdi çok daha güçlü silahlara ihtiyacımız var. Şimdi duygularıyla yönetilen insanın iyilikte kendisine zevk veren bir güzellik bulması gerekiyor. Tutkuları kökünden sökmeye imkân yoktur; yalnız onları yüksek bir amaca doğru yöneltmelidir, bu yüzden her insanın kendi içindeki tutkuları iyilik yaparak tatmin etmesi, örgütümüzün de bunu sağlayacak vasıtaları ona vermesi gerekir.

Her devlette, belirli bir sayıda değerli insanlarımız olunca, her biri iki ya da üç kişiyi daha yetiştirir; onlar da aralarında sımsıkı bir bağla bağlanırlar; o zaman zaten şimdiye kadar insanlığın iyiliğini sağlamakta gizli olarak pek çok şey yapan örgütümüz için her şey mümkün olacaktır!

Bu söylev, locada yalnız büyük bir etki değil, aynı zamanda büyük bir heyecan yarattı. Biraderlerin çoğu ise onda illüminizmin tehlikeli niyetlerini sezerek Piyer'in söylevini, onu şaşırtan soğuk bir tavırla karşılamışlardı. Üstadı azam, Piyer'e itiraz etmeye başladı. Piyer, düşüncelerini gittikçe daha büyük bir heyecanla anlatmaya koyuldu. Çoktandır böylesine fırtınalı bir toplantı yapılmamıştı. Gruplar oluştu: Bir kısmı Piyer'i suçluyor, onu illüminist olmakla itham ediyordu, bir kısmı ise onu destekliyordu. Bu toplantıda Piyer, ilk kez olarak insan zekâsının sonsuz çeşitliliğine şaşırıp kaldı: Bu çeşitlilik yüzünden, hiçbir gerçek iki insana aynı şekilde görünmüyordu. Onu destekliyormuş gibi görünen üyeler bile, sözlerini kendilerine göre, bazı sınırlar koyarak, değişiklikler yaparak anlıyorlardı; oysa Piyer bunlara razı olamıyordu. Çünkü

onun asıl istediği, düşüncesini bir başkasına, hiç değiştirmeden, kendisinin anladığı gibi verebilmekti.

Toplantı bitince üstadı azam hoşnutsuzlukla ve hafifçe alay ederek Bezuhov'a aşırı heyecana kapıldığı için ihtarda bulundu. Bu tartışmada yalnız iyiliği sevdiğinden değil, başkalarıyla savaşmanın verdiği zevke kapılarak konuştuğunu söyledi. Piyer bu sözlere karşılık vermeden, yumuşak bir tavırla teklifinin kabul edilip edilmeyeceğini sordu. "Hayır," dediler. Bunun üzerine Piyer, her zamanki formaliteleri beklemeden locadan çıkıp evine gitti.

VIII

Piyer'in o kadar korktuğu can sıkıntısı gene başlamıştı. Locada verdiği söylevden sonra, üç gün evde divanın üzerinde yatmış, hiç kimseyi kabul etmemiş, hiçbir yere de gitmemişti.

Bu arada karısından bir mektup aldı, karısı kendisiyle görüşmek için yalvarıyor, onu özlediğini, bütün ömrünü ona vermek istediğini yazıyordu. Mektubun sonunda da birkaç güne kadar Avrupa'dan Petersburg'a geleceğini haber veriyordu.

Mektuptan sonra, Piyer'in içinde bulunduğu yalnızlığı mason biraderlerinin arasında en az saygı duyduklarından biri zorla bozdu. Sözü Piyer'in eşiyle ilişkilerine getirerek, kardeşçe bir öğüt verir gibi, karısına gösterdiği sertlikten ötürü haksızlık ettiğini, pişman olan birini affetmeyerek masonluğun en önemli kurallarına aykırı davrandığını söyledi.

Aynı zamanda kayınvalidesi, Prens Vasiliy'in karısı, ona bir adam göndermişti. Çok ciddi bir konuda görüşmek üzere birkaç dakika olsun onu ziyaret etmesi için yalvarıyordu. Piyer kendisine bir tuzağın hazırlandığını, onu karısıyla bir araya getirmek istediklerini görüyordu. O sırada öyle bir durumdaydı ki bu onun içinde hoşnutsuzluk bile yaratmadı. Ona göre hepsi birdi; hayatta hiçbir şeyi pek önemli saymıyor, o sırada bütün varlığını saran can sıkıntısının etkisi altında ne serbestliğine ne de eşini cezalandırmak için gösterdiği inada değer veriyordu.

"Kimse haklı değil, kimsenin suçu yok, öyleyse karım da suçsuz,"

diye düşünüyordu. Eşiyle bir araya gelmeye hemen razı olmadıysa bunun nedeni o sıra can sıkıntısından bunalırken herhangi bir şeyi yapabilecek kuvveti kendisinde bulamamasıydı. Eşi şimdi gelmiş olsaydı artık onu kovmayacaktı. Zihnini uğraştıran şeylerle kıyaslanınca, eşiyle birlikte yaşaması da yaşamaması da bir değil miydi?

Piyer, karısına da kayınvalidesine de hiçbir karşılık vermeden bir gün, geç vakit, yola çıktı ve Yosif Alekseyeviç ile görüşmek için Moskova'ya gitti. Sonradan hatıra defterine şunları yazdı:

Moskova 17 Kasım

Velinimetin yanından şimdi geldim. Onunla görüşürken duyduğum şeyleri yazmak için acele ediyorum. Yosif Alekseyeviç, fakirlik içinde yaşıyor ve üç yıldır kendisine çok acı veren bir mesane hastalığı çekiyor. Hiç kimse, hiçbir zaman ondan tek bir sızlanma, tek bir inilti işitmemiştir. En basit besinlerden yapılmış yemeğini yediği saatlerin dışında, sabahtan akşama kadar benimle uğraşıyor; beni candan karşıladı ve yattığı karyolanın üzerine, yanına oturttu; ona Doğu ve Kudüs şövalyelerinin işaretini yaptım, o da bana aynı şekilde karşılık verdi, sonra şefkatli bir gülümsemeyle, Prusya ve İskoçya localarından neler öğrendiğimi, ne gibi bilgiler kazandığımı sordu. Ona elimden geldiği kadar hepsini anlattım, bizim Petersburg'daki locada teklif ettiğim esasları açıkladım, beni nasıl kötü karşıladıklarını ve biraderlerle ilişkilerimin nasıl kesildiğini söyledim. Yosif Alekseyeviç uzun uzun sustuktan ve düşündükten sonra bütün bu konularda kendi görüşünü açıkladı. Bu görüş bir an içinde, olup bitenleri de bundan sonraki yolumu da tamamıyla aydınlattı. Örgütün üçlü amacının neden ibaret olduğunu unutup unutmadığımı sorarak beni hayretler içinde bıraktı. Bunlar: 1) Sırrın bilincine varmak ve onu korumak, 2) Sırrın bilincine varabilmesi için insanın kendi kendini temizlemesi ve doğru yola yöneltmesi, 3) Her insanın kendi kendini temizlemeye çabalamasıyla bütün insanlığın temizlenmesi idi.

Bu üç amaçtan hangisi en önemlisidir? Tabii ki bir insanın kendi kendini doğru yola yöneltmesi ile kendi yüreğini temizlemesi. Biz çevremizdeki şartlar ne olursa olsun, ancak bu amaca her zaman yönelebiliriz. Buna rağmen en çok çaba harcamamızı gerekti-

ren de bu amaçtır. Çünkü gururumuz yüzünden yanlış yola kapılıyor, bu amaçtan vazgeçip ya henüz kendi varlığımız temiz olmadığı için kavrayamayacağımız "Sırrı" elde etmeye çalışıyor ya da insanlığın düzelmesi için uğraşıyoruz; oysa daha kendimiz bir alçaklık, bir ahlaksızlık örneğiyiz! İllüminizm kendini sosyal işlerle uğraşma yoluna kaptırdı ve gururla dolu olduğu için tertemiz bir bilgi kaynağı değildir.

Yosif Alekseyviç, buna dayanarak verdiğim söylevi ve bütün yaptığım işleri kötüledi. Ona ta içimden gelen bir duyguyla hak verdim. Aile durumunu konuştuğumuz sırada, bana "Gerçek bir masonun en önemli görevi, size söylediğim gibi, kendi kendini mükemmelleştirmektir. Oysa çoğu zaman, yaşamımızdaki bütün zorlukları kendimizden uzaklaştırırsak amacımıza daha çabuk ulaşacağımızı sanırız; tam aksine sayın bayım," dedi. 'Ancak dünya işlerinin bizde uyandırdığı heyecanlarla, en önemli üç amacımıza ulaşabiliriz: 1) Kendi kendini tanıma: Çünkü insan ancak başkalarıyla kıyaslama yoluyla kendini tanıyabilir. 2) Kendi nefsini mükemmel bir hale getirme: Buna ancak savaşarak ulaşılabilir. 3) En yüce iyilik olan ölümü sevmeyi başarma: Ancak hayatın kötülükleri, bize onun boşluğunu gösterebilir ve içimizde yaratılıştan var olan ölüm sevgisini ya da yeni bir hayata doğmak isteğini etkileyebilir."

Bu sözler, özellikle şu bakımdan bir kat daha dikkat çekiciydi: Yosif Alekseyeviç'in bedenen çektiği bütün büyük acılara rağmen yaşamak hiçbir zaman ona ağır gelmiyor, ölümü seviyor ama, iç dünyasının bütün temizliğine, ruhunun bütün yüceliğine rağmen kendisini yeter derecede hazırlıklı bulmuyor. Bundan başka, velinimetim bana evrenin yaratılışı olan yüce dörtgenin tam anlamını açıkladı ve her şeyin özünde üç ile yedinin bulunduğunu söyledi. Sonra Petersburg'daki biraderlerle ilişkilerimi kesmememi, locada ancak ikinci derecedeki görevleri üzerime alarak biraderleri gurura kapılmaktan vazgeçirmeye, onları asıl doğru yol olan nefsini tanıma ve kendini mükemmelleştirme yoluna yöneltmeye çalışmamı öğütledi. Ayrıca bana her şeyden önce kendi davranışlarımı gözetmemi öğütledi ve bu amaçla şu anda yazı yazdığım, bundan böyle de bütün davranışlarımı yazacağım defteri verdi.

Petersburg 23 Kasım

Tekrar karımla birlikte oturuyorum. Kayınvalidem gözyaşlarıyla bana geldi, Elen'in burada bulunduğunu, onu dinlemem için yalvardığını, suçsuz ve kendisini terk ettiğim için mutsuz olduğunu ve daha birçok şey söyledi. Onu görmeye bile razı olursam isteğine karşı koymak gücünü bulamayacağımı biliyordum. Kendine güvenemiyor, kimden yardım ya da öğüt isteyeceğimi bilemiyordum, velinimetim burada olsaydı bana ne yapacağımı söylerdi. Odama kapandım, Yosif Alekseyeviç'in mektuplarını tekrar tekrar okudum, onunla yaptığım konuşmaları hatırladım ve bütün bunlardan şu sonucu çıkardım: Yalvaran bir insana sırt çevirmemeli, yardım isteyen herkese, özellikle benimle bunca bağları olan birine yardım elimi uzatmalı, çilemi doldurmalıydım! Ama mademki onu iyilik etmiş olmak için bağışladım, onunla bir araya gelişimin yalnız manevi bir yönü olmalı. Bu kararı verdim ve bunu olduğu gibi Yosif Alekseyeviç'e yazdım. Karıma bütün olup bitenleri unutmasını, ona karşı bir suç işlediysem beni bağışlamasını rica ettiğimi söyledim. Kendisini suçlamam için ortada hiçbir neden bulunmadığını ekledim. Bunları ona söylemek bana zevk verdi. Varsın kendisini tekrar görmenin bana ne kadar ağır geldiğini bilmesin. Şimdi evin üst katındaki odalara yerleşmiş bulunuyorum ve yepyeni bir insan olmanın mutluluğu içindeyim."

IX

Her zaman olduğu gibi, o devirde de sarayda ya da büyük balolarda bir araya gelen yüksek sosyete ayrı özellikleri olan birkaç gruba ayrılıyordu. Bunların arasında en büyüğü Napolyon'la anlaşmayı savunan Kont Rumyantzev ile Caulaincourt'un Fransız grubuydu. Bu grupta en önemli yerlerden birini, kocasıyla birlikte Petersburg'a gelir gelmez Elen almıştı. Evine Fransız Elçiliği'nin ileri gelenleriyle aynı düşüncede olup hem zekâları hem de nazik davranışlarıyla ün salmış birçok insan gelip gidiyordu.

İmparatorların Erfurt'taki o dillere destan buluşmaları sırasında Elen oradaydı ve Avrupa'nın Napolyoncu olarak tanınan ileri gelenleriyle orada kurduğu ilişkileri, Petersburg'da da devam et-

tirmişti. Erfurt'ta büyük bir ilgi görmüştü. Napolyoncu bile, onu tiyatroda görmüş, kim olduğunu sormuş, güzelliğine değer vermişti. Elen'in zarif giyinen güzel bir kadın olarak gördüğü büyük ilgi, Piyer'i şaşırtmıyordu. Çünkü yıllar geçtikçe daha da güzelleşmişti. Piyer'i asıl şaşırtan şey, bu üç yıl içinde karısının *d'une femme charmante, aussi spirituelle que belle*[1] olarak da ün kazanmanın yolunu bulmasıydı. Tanınmış prens de Ligne ona sekiz yaprak dolusu mektuplar yazıyordu. Bilibin *"mot"*larını[2] önce Kontes Bezuhova'nın bulunduğu bir yerde anlatmak için saklıyordu. Kontes Bezuhova'nın salonuna kabul edilmek bir zekâ diploması yerine geçiyor, gençler Elen'in verdiği bir partiye gitmeden önce onun salonunda herhangi bir konuda konuşabilmek için kitaplar okuyor, elçilik sekreterleri, hatta elçiler bile ona diplomatik sırlar açıklıyorlardı; bu yüzden Elen bir bakıma nüfuz sahibiydi.

Onun çok aptal olduğunu bilen Piyer, karısının politikadan, şiirden, felsefeden söz edilen partilerine, ziyafetlerine, içinde garip bir şaşkınlık ve korku duyguyla ara sıra katılıyordu. Bu partilerde, her numarasında hilesi meydana çıkacak diye bekleyen bir hokkabazın duygusuna benzeyen bir kuşkuya kapılıyordu. Böyle bir toplantıyı idare etmek için asıl gereken şey budalalık olduğu için mi, yoksa aldananlar bu aldanıştan zevk duydukları için mi, bilinmez ama hile hiçbir zaman meydana çıkmıyordu. Böylece Elena Vasilievna Bezuhova'nın *d'une femme charmante, aussi spirituelle que belle"*olarak kazandığı ün öylesine sarsılmaz bir temele oturmuştu ki genç kadın en adi, en saçma şeyleri söylese bile, gene de herkes onun her sözüne hayranlık duyuyor, bu sözlerde kendisinin bile aklından geçmeyen derin bir anlam arıyordu.

Piyer bu dillere destan sosyete kadını için biçilmiş kaftan sayılacak bir kocaydı. Tuhaf, dalgın bir koca, bir *grand seigneur*'dü;[3] kimseyi rahatsız etmiyor ve salondaki yüksek seviyenin yarattığı genel havayı bozmak şöyle dursun, aksine karısının zerafetine, inceliğine tümden aykırılığı ile, onun işine yarayan bir fon oluyordu.

1 "Sevimli olduğu kadar zeki ve güzel."

2 "Fıkra"larını.

3 Tam bir beyefendiydi.

Piyer, bu iki yıl içinde bütün dikkatini üzerinde topladığı soyut sorunlarla uğraştığı, geri kalan her şeyi de içtenlikle küçümsediği için, karısının onu hiç ilgilendirmeyen çevresinde herkese karşı kayıtsız, umursamaz, hoş gören bir tavır takınmayı âdet edinmişti; böyle bir tavır yapmacık olamayacağı için herkeste kendiliğinden bir saygı uyandırır.

Piyer, karısının salonuna, bir tiyatroya girer gibi giriyordu; herkesle tanışıyor, herkesten hoşnut görünüyor, herkese karşı da aynı kayıtsızlığı duyuyordu. Bazen kendisini ilgilendiren bir konuşmaya katılıyor, o zaman *les Messieurs de l'ambassade*[1] oradalar mı, değiller mi bunu aklına bile getirmeden açık açık konuşarak salonun o andaki havasına hiç uymayan görüşlerini belirtiyordu. Ama *la femme la plus distinguée de Pétersbourg*'un[2] tuhaf kocası için herkesin düşüncesi artık o kadar yerleşmişti ki hiç kimse onun çıkışlarını *au sérieux*[3] almıyordu.

Elen'in evine her gün gelip giden birçok genç arasında, artık mesleğinde epey yükselmiş olan ve Elen Erfurt'tan döneli beri Bezuhovların ailesinin en yakını haline gelen Boris Drubetskoy da vardı. Elen ona *"mon page"*[4] diyor ve karşısında bir çocuk varmış gibi davranıyordu. Başkalarına nasıl gülümsüyorsa Boris'e de aynı şekilde gülümsüyordu ama bazen onun bu gülümseyişini görmek Piyer'de hoşnutsuzluk uyandırıyordu.

Boris, Piyer'e apayrı, ciddi ve hüzünle karışık bir saygı gösteriyordu. Bu saygı da Piyer'i rahatsız ediyordu. Piyer üç yıl önce, karısının kendisine indirdiği darbeden dolayı o kadar acı çekmişti ki tekrar benzer bir darbeye uğramamak için kendini iki şekilde korumaya çalışıyordu: Bir defa karısı ile karı koca hayatı yaşamıyordu, ikinci olarak da ondan şüphe etmeyi kendine yasaklamıştı.

Durup durup "Hayır... O şimdi bir *bas bleu*[5] oldu, eski maceralardan, onlara bir daha dönmemek üzere vazgeçti," diye tekrar ediyor, ikide bir nereden çıkardığı belli olmayan "*Bas bleu*'lerin gönül

1 Elçilikteki beyefendiler.
2 Petersburg'un en kibar kadını.
3 Ciddiye.
4 Maiyet beyzadesi, paj.
5 Edebi şöhret sahibi kadın.

maceraları olduğu duyulmuş, işitilmiş şeylerden değildir!" kuralını ileri sürüyor, bu kurala kesin olarak inanıyordu, ama ne garip tir, Boris'in karısının salonunda bulunması (Boris daima orada idi) Piyer'i maddi bakımdan etkiliyordu: Elini ayağını bağlıyor, hiç düşünmeden serbestçe hareket etmesine engel oluyordu.

Piyer, "Ne tuhaf bir antipati," diye düşünüyordu. "Oysa eskiden çok, hem de çok hoşuma giderdi..."

Sosyetenin gözünde, Piyer tam anlamıyla bir beyefendi, tanınmış bir kadının, çevresinde olup bitenleri pek görmeyen gülünç kocası, tuhaf huylu, akıllı bir insan, hiçbir iş yapmayan, kimseye zararı dokunmayan, cana yakın, iyi yürekli bir adamcağızdı. Oysa Piyer'in ruhunda, bütün bu süre içinde birçok şeyi iyice görmesine yol açan ve ona birçok şüphelerle sevinçler duyuran, karışık, güç bir gelişme oluyordu.

X

Hatıra defterini yazmaya devam ediyordu. Bu süre içinde şunları yazmıştı:

> 24 Kasım
> Sabahleyin, saat sekizde kalktım, *Kutsal Kitabı* okudum, sonra işe gittim (Piyer velinimetinin öğüdüne uyarak komitelerden birine girmiş, çalışmaya başlamıştı). Öğlende eve döndüm, tek başıma yemeğimi yedim (Kontesin yanında hoşlanmadığım misafirler var). Ölçülü olarak yedim, içtim, yemekten sonra da biraderler için bazı vesikaları kopya ettim. Akşam kontesin yanına indim, ona B... hakkında gülünç bir hikâye anlattım ve ancak onu anlattıktan sonra, herkes kahkahalarla güldüğünde, bunu yapmamak gerektiğini hatırladım.
>
> Yatağa yatarken içimde mutluluk ve huzur duyuyorum. Ulu Tanrım, yolunda yürümeme yardım et: 1) Öfke nöbetlerimi, sabırla, uysallıkla yeneyim. 2) Şehvetimi nefsime dizgin vurarak, tiksinti duyarak yok edeyim. 3) Dünyanın gürültüsünden, patırtısından uzak durayım, ama kendimi: a) Devlet işleriyle ilgili görevlerden, b) Aile işleri ile uğraşmaktan, c) Dostlarımla ilişkile-

rimden ve d) Mali durumumla ilgili işlerden uzak durmaya alıştırmayayım.

27 Kasım

Geç kalktım ve uyandığım zaman uzun bir süre, kendimi tembelliğe bırakarak yatakta yattım. Tanrım bana yardım et... Beni kuvvetlendir... Böylece senin yolunda yürüyebileyim. *Kutsal Kitabı* okudum, ama gereken duygular içimde uyanmadı. Biraderim Urusov geldi, onunla dünya işlerinden konuştuk. Bana hükümdarın yeni tasarılarını anlattı. Az kalsın bunları eleştirmeye başlayacaktım, ama kurallarımızı ve velinimetimizin "gerçek bir masonun, devlet işlerinde yardımı istendiği vakit çalışkan bir memur, kendisini ilgilendirmeyen işlerin de sakin bir gözlemcisi olması" gerektiğini belirten sözlerini hatırladım. Benim düşmanım dilimdir! G. B. ve O. biraderler beni ziyaret ettiler. Bana muhakkiklik görevini veriyorlar. Kendimi zayıf ve buna layık olmayan bir kişi olarak görüyorum. Sonra mabedin yedi sütunu ile derecelerin yorumundan söz açıldı: Yedi ilim, yedi iyilik, yedi kötülük ve RuhulKudüs'ün yedi nimeti hakkında birader O. çok güzel konuştu. Akşam kabul töreni yapıldı. Binadaki yeni dekor, törenin güzelliğini bir kat daha arttıran bir etki yaptı. Kabul edilen Boris Drubetskoy'du. Ona ben kefil oldum, muhakkiki de bendim. Karanlık mabedin hücresinde onunla baş başa bulunduğum bütün süre içinde tuhaf bir heyecan duydum. İçimde ona karşı bir nefret duyduğumu, bu nefreti boşuna yenmeye çalıştığımı fark ettim. Bu yüzden onu gerçekten kötülükten kurtarmak ve doğru yola yöneltmek istediğim halde, bir türlü kötü düşüncelerden kendimi kurtaramıyordum. Bana öyle geliyor ki onun biraderliğe girmesinin tek nedeni, insanlara yaklaşmak ve bizim locada bulunan insanların gözüne girmektir.

Bana birkaç defa N.'nin ya da S.'nin bizim locada bulunup bulunmadıklarını sorması bir yana (bu sorularına karşılık veremezdim), bana kalırsa bizim kutsal biraderliğimize saygı duyabilecek bir kimse değildir; kendisiyle aşırı derecede meşgul olduğu gibi dış görünüşünden de memnunluk duyuyor. Bu yüzden ruhi bakımdan kendisini iyileştirme isteğini duyamaz. Bunlardan başka, ondan şüphe etmek için hiçbir neden yoktu ama bana doğru

bir adam gibi görünmüyordu; karanlık hücrede baş başa kaldığım bütün süre boyunca söylediğim sözlere alaylı alaylı gülümsüyormuş gibi geldi. Bu yüzden onun çıplak göğsüne dayalı olarak tuttuğum kılıcı, gerçekten batırmak isteğini duydum. Güzel konuşamadım, aynı zamanda içimdeki şüpheleri de biraderlerime ve üstadı azama açıkça söyleyemedim. Tabiatın büyük mimarı! Beni yalanların karmakarışık yollarından çıkaracak doğru yolu bulmama yardım et...

Hatıra defterindeki bu yazılardan sonra üç boş yaprak vardı, ondan sonra da şunlar yazılıydı:

Biraderim V. ile baş başa, uzun, öğretici bir konuşma yaptım. Kendisi bana biraderim A.'yı örnek almamı öğütledi. Layık olmayan bana birçok şey açıkladı. "Adonay" evreni yaratının adıdır. "Eloyim" her şeyi yönetenin adıdır. Üçüncü ad, ağıza alınmayan addır, anlamı her şeydir. Biraderim V. ile yaptığım konuşmalar bana kuvvet, zindelik veriyor ve iyilik yolunda sağlam olarak ilerlememi sağlıyor. O yanımdayken hiçbir şüphe duymuyorum. Bizim her şeyi kavrayan kutsal bilimimizle kısır dünya bilimleri arasındaki aykırılığı açıkça görüyorum. Bütün dünya bilimleri her şeyi ayrı ayrı dallara ayırıyorlar, anlamak, incelemek için her şeyi öldürüyorlar. Oysa örgütün kutsal biliminde her şey tektir, her şey kendi bütünlüğü ve yaşantısı içinde kavranır. Üçüzleme, eşyanın üç başlangıcı olan kükürt, civa ve tuzdur. Kükürtte hem yağ hem de ateş özelliği vardır. Tuzla yan yana gelince içindeki o ateşe benzeyen özellikle onda bir birleşme eğilimi uyandırır, tuzdaki bu birleşme eğiliminin aracılığı ile civayı çeker, onu yakalar, tutar ve bütünlüğü içinde ayrı ayrı maddeler meydana getirir. Civa sıvı ve uçucu ruhsal bir özdür. İsa da RuhulKudüs de odur.

3 Aralık

Geç uyandım, Kutsal Kitabı okudum, ama duygulanmadım. Sonra dışarı çıktım, salonda dolaştım. Düşünmek istiyordum ama düşünecek yerde, hayalimde bundan dört yıl önce meydana gelen bir olay canlandı. Mösyö Dolohov, düellodan sonra Moskova'da ona

rastladığım vakit bana, karımın yokluğuna rağmen, şimdi tam bir huzur içinde bulunduğumu umduğunu söyledi. O zaman ona hiçbir karşılık vermedim. Şimdi ise o görüşmenin bütün ayrıntıları aklıma geldi, ne kadar kin dolu söz varsa içimden Dolohov'a hepsini sıraladım ve en gurur yaralayıcı karşılıkları verdim. Ancak öfkeden kanımın beynime çıktığını fark edince kendimi toparladım, bu düşünceleri zihnimden sildim. Ama sonradan gerektiği kadar pişman olmadım. Daha sonra, Boris Drubetskoy geldi, başından geçmiş çeşit çeşit olayları anlatmaya başladı. Ben ise daha o içeri girer girmez, gelişinden ötürü hoşnutsuzluk duydum ve ona çirkin bir söz söyledim. O itiraz etti. Ben öfkelendim, ona bir sürü tatsız, hatta kaba sözler savurdum. O sustu, ben ise ancak iş işten geçtikten sonra kendimi topladım. Tanrım... Ona nasıl davranacağımı hiç bilmiyorum. Bunun nedeni gururumdur. Kendimi ondan yüksek görüyorum, bu yüzden de ondan daha kötü bir insan oluyorum. Çünkü o benim kabalıklarımı hoş görüyor, ben ise aksine ona nefret duyuyorum. Tanrım, bana onun yanında bulunduğum zamanlar daha çok kendi adiliğimi görmemi ve ona da yararlı olacak şekilde davranmamı sağla. Yemekten sonra uyudum, uykuya dalarken de bir sesin sol kulağıma belirli olarak "Bugün senin günündür!" dediğini işittim.

Rüyamda karanlıkta yürüdüğümü, birden etrafımın köpeklerle sarıldığını, ama korkmadan ilerlediğimi gördüm: Pek büyük olmayan köpeklerden biri gocuğumun sol tarafından yakaladı, bir türlü beni bırakmıyordu. Ellerimle boğazını sıkmaya başladım. Onu kendimden çekip uzaklaştırdığım sırada, daha büyük bir başka köpek göğsüme dişlerini geçirdi. Onu da çekip kendimden uzaklaştırdım, ama daha da büyük olan bir üçüncüsü dişlerini geçirerek beni kemirmeye başladı. Onu havaya kaldırdım, kaldırdıkça büyüyor, ağırlaşıyordu. Birden birader A. geldi, koluma girdi, beni bir binaya doğru götürdü. Bu binaya girmek için dar bir tahtanın üzerinden geçmek gerekiyordu. Tahtanın üzerine bastım, tahta eğrildi ve düştü. Bunun üzerine ancak ellerimle ulaşabildiğim bir bahçe duvarına tırmanmaya başladım. Büyük bir çaba harcadıktan sonra vücudumu oraya çekebildim: Bacaklarım duvarın bir tarafından, gövdem de öbür tarafından aşağı sarkıyordu.

Geriye baktım, birader A.'nın duvarın üzerinde durduğunu ve bana bahçeyle ağaçlıklı geniş bir yolu işaret ettiğini gördüm. Bahçede çok güzel, büyük bir bina vardı. Uyandım Tanrım, tabiatın ulu mimarı! Köpekleri, daha doğrusu, tutkularımı ve özellikle daha önceki bütün tutkularımın kuvvetini kendinde toplayan sonuncusunu yok etmeme yardım et! Rüyamda görmek imkânına kavuştuğum o iyilikler mabedine girmeme yardımcı ol!

7 Aralık

Rüyamda Yosif Alekseyeviç, evime gelmiş oturuyormuş, buna çok sevinmiştim ve kendisine ikramda bulunmak istiyormuşum. Yabancılarla durmadan konuşuyorum. Birden onun bundan hoşlanmayacağı aklıma geliyor, ona yaklaşmak, onu kucaklamak istiyorum. Ama ona yaklaşır yaklaşmaz yüzünün değiştiğini, gençleştiğini görüyorum. Kendisi bana alçak sesle masonluk bilimi ile ilgili bazı şeyler söylüyor; sesi o kadar hafif ki sözlerini işitemiyorum. Sonra güya hepimiz odadan çıkıyoruz. Orada çok önemli şeyler oluyor. Ya yerde oturuyorduk ya da uzanmıştık; o bana bir şeyler söylüyordu. Bense ona ne kadar duygulu bir insan olduğumu göstermek isteğine kapılmıştım ve sözlerini dinlemeden ruhumda, iç dünyamda olup bitenleri, Tanrı'nın üzerime yağan iyiliklerini zihnimde canlandırmaya çalışıyordum. Bu yüzden gözlerimde yaşlar belirmişti, onun da bu yaşları fark etmesine memnun oldum. Ama o bana canı sıkılarak baktı, sözümü yarıda keserek yerinden fırladı. Elim, ayağım kesildi, ona söylenenlerin benimle ilgili olup olmadıklarını sordum: Bana hiçbir karşılık vermedi, şefkatli bir tavır takındı, sonra ikimiz birden kendimizi çift yataklı bir karyolanın bulunduğu yatak odamda bulduk. O karyolanın kenarına uzandı, ben de güya onun beni okşaması için yanıp tutuşuyormuşum gibi hemen oraya yattım. O bana güya, "Bana doğruyu söyleyin, sizin en başta gelen tutkunuz nedir? Bunun ne olduğunu anladınız mı? Sanıyorum ki artık anladınız," dedi. Bu sorudan ötürü utanarak en başta gelen tutkumun tembellik olduğunu söyledim. O buna inanmadığını göstererek başını salladı. Buna karşılık daha da çok utanç duyarak onun öğüdüne uyup eşimle oturduğumu, ama

onunla karı koca hayatı yaşamadığımızı söyledim. O da benim bu sözüme, bir erkeğin eşini okşayışlarından yoksun bırakmaması gerektiğini söyleyerek karşılık verdi. Bunun benim için bir görev olduğunu hissettirdi. Ben ona bundan utandığımı söyledim; o zaman her şey gözden kayboldu. Bunun üzerine uyandım, uyandığım anda da *Kutsal Kitap*'ın şu satırları aklımdan geçti: "Işık insana hayat olurdu ve ışık karanlıkta parlardı ve karanlıklar onu kucaklayamazdı!" Yosif Alekseyeviç'in yüzü gençti, ışıklıydı. O gün velinimetten bir mektup aldım, bu mektupta karı kocalık görevlerini yazıyordu.

9 Aralık

Bir rüya gördüm ve bu rüyadan kalbim çarparak uyandım. Güya Moskova'da, kendi evimde, büyük oturma odasındaymışım; salondan Yosif Alekseyeviç çıkıyor, güya onun ruhunda yeniden doğuş oluşumunun gerçekleştiğini hemen seziyorum ve onu karşılamaya koşuyorum. Yüzünü de ellerini de öpüyorum. O ise bana, "Şimdi yüzümün bambaşka olduğunu fark ettin mi?" diye soruyor. Ona bakıyorum ve onu kollarımın arasında tutmaya devam ederken yüzünün hâlâ genç olduğunu, ama başında hiç saç kalmadığını, yüz hatlarının da bambaşka olduğunu görüyorum. Güya ona "Eğer bir rastlantı sonunda sizinle karşılaşsaydım, gene tanırdım," diyorum, ama aynı anda, "Doğruyu mu söyledim?" diye düşünüyorum. Birden onun bir ceset gibi yerde cansız yattığını görüyorum: Sonra yavaş yavaş kendine geliyor, elinde papirüs yapraklarına yazılmış kocaman bir kitapla benimle birlikte büyük çalışma odasına giriyor. Ona "Bunu ben yazdım," diyorum. O da bana başını eğerek karşılık veriyor. Kitabı açıyorum, bütün yapraklarında çok güzel resimler var. Güya bu resimlerin ruhun sevgilisiyle olan aşkını canlandıran sahneler olduğunu biliyormuşum. Güya yapraklarda saydam giysiler içinde vücudu tül gibi bir bakirenin bulutlara doğru uçtuğunu görür gibi oluyorum. Bu bakirenin şarkılar şarkısının bir sembolü olduğunu biliyormuşum. O resimlere bakarken bir kötülük yapmıyormuşum gibi bir duygu içinde kalıyorum, ama gözlerimi onlardan ayıramıyorum. Tanrım bana yardım et! Tanrım eğer beni terk edişin iradenden ileri geliyorsa buyruğun yerine gelsin; eğer bunu

kendi kendime yapmışsam ne yapacağımı bana öğret. Beni büsbütün terk edersen ahlaksızlığımdan mahvolurum.

XI

Rostovların para işleri, köyde geçirdikleri iki yıl içinde düzelmemişti.

Nikolay Rostov'un verdiği karara kesin bir şekilde bağlı kalarak kuş uçmaz, kervan geçmez bir alayda, nispeten az para harcayarak hizmet görmeye devam etmesine rağmen, Otradnoya'da hayat öyle bir akış içindeydi ve özellikle Mitenka işleri öyle yönetiyordu ki borçlar yıldan yıla önü alınmaz bir şekilde artıyordu. İhtiyar konta tek çare olarak görünen şey, bir görev almaktı: Petersburg'a iş aramaya gelmişti; hem iş aramak hem de söylediği gibi son bir defa kızcağızları eğlendirmek istiyordu.

Rostovların Petersburg'a gelişlerinden kısa bir süre sonra, Berg, Vera'ya evlenme teklifi etti ve bu teklif kabul edildi. Rostovlar Moskova'da, kendileri de bunu bilmedikleri ve üzerinde düşünmedikleri halde yüksek sosyeteden sayılıyorlardı. Petersburg'da ise çevreleri karışık ve belirsizdi. Petersburg'da taşralı sayılıyorlardı; Rostovların Moskova'da hangi çevreye mensup olduklarını sormadan yedirip içirdikleri insanlar bu taşralıların düzeyine inmeye tenezzül etmiyorlardı.

Rostovlar Petersburg'da Moskova'daki gibi herkese konukseverlik göstererek yaşıyor, akşam yemeklerinde de sofralarında çeşit çeşit insanlar toplanıyordu: Otradnoya'dan komşuları olan ihtiyar ve pek zengin olmayan bir çiftlik sahibi ile kızları, nedime Peronskaya, Piyer Bezuhov ile ilçe posta müdürünün Petersburg'da memur olan oğlu gibi... İhtiyar kontun Boris'le beraber sokakta ya ancak evlenme teklifi yapmaya niyetlenen bir gencin gösterebileceği ilgiyi gösteren ve bütün günleri Rostovlarda geçiren Berg, kısa bir süre içinde ev halkı arasına katılmış, aileden sayılmaya başlanmışlardı.

Berg, Austerlitz Savaşı'nda yaralanmış olan sağ kolunu herkese boşuna göstermiyor, taşıması hiç de gerekli olmayan kılıcını boşuna sol eliyle tutmuyordu. Bu olayı herkese öylesine önemli bir tavırla, o kadar ısrarla tekrar tekrar anlatıyordu ki herkes bu-

nun doğru olduğuna ve yerinde bir davranışta bulunduğuna inandı, böylece sonunda Austerlitz'deki yararlığından ötürü Berg de iki ödül aldı.

Finlandiya Savaşı'nda da kendini göstermeye fırsat bulmuştu. Başkumandanın yanındaki yaveri öldürmüş olan bir gülle parçasını yerden kaldırmış, götürüp amirine vermişti. Sonradan da tıpkı Austerlitz'den sonra olduğu gibi bu olayı öylesine bir ısrarla o kadar uzun zaman herkese anlattı ki herkes bunu yapmak gerektiğine inandı ve sonunda Finlandiya Savaşı için Berg de iki ödül aldı. 1809 yılında, Berg madalyalar kazanmış bir muhafız yüzbaşısıydı. Petersburg'da da kendisi için çıkarlı birtakım özel görevlerde bulunuyordu.

Gerçi kendi kafalarına göre hüküm veren bazı insanlar, kendilerine Berg'in değerli özelliklerinden söz edildiği zaman gülümsüyorlardı, ama inkâr edilemezdi ki Berg dürüst, korkusuz, amirlerinin gözüne girmiş, geleceği parlak, hatta sosyetedeki durumu sağlam, iyi ahlaklı, kendi halinde bir gençti.

Dört yıl önce, Moskova Tiyatrosu'nda bir Alman arkadaşına rastladığında, Berg ona Vera Rostova'yı işaret etmiş ve Almanca olarak *"Das soll mein Weib werden,"*[1] demiş, o anda da onunla evlenmeye karar vermişti. Şimdi de Petersburg'da, Rostovların durumuyla kendi durumunu ölçüp biçtikten sonra evlenme teklifi yapmanın zamanı geldiğini düşünmüştü.

Berg'in teklifi, önce kendisi için hiç de gurur okşayıcı olmayan bir şaşkınlıkla karşılanmıştı. Geçmişi pek iyi bilinmeyen Livonyalı bir aristokratın oğlunun Kontes Rostova'ya evlenme teklifi yapması, önce garip görünmüştü, ama Berg'in karakterindeki başlıca özellik öylesine saf ve kötülüğü olmayan bir egoizmdi ki Rostovlar, "Madem Berg bu evliliğin iyi olacağına bu kadar kesin şekilde inanıyor, o halde iş gerçekten iyi, hem de çok iyi olacaktır," diye düşündüler. Dahası, Rostovların işleri çok bozuktu. Bunu güveyin bilmemesine imkân yoktu, en önemlisi de şuydu: Vera yirmi dört yaşındaydı, sosyetede epey görülmüştü ve hem güzel hem de akıllı olduğundan şüphe edilmediği halde, o zamana kadar hiç kimse ona evlenme teklifinde bulunmamıştı. Böylece teklif kabul edildi.

1 Bu benim eşim olacak.

Berg (sadece her insanın dostu olur diye düşündüğü için) "arkadaş" adını verdiği birine:

– Bakın görüyor musunuz? diyordu. Bakın biliyor musunuz? Ben her şeyi hesapladım. Her şeyi düşünmemiş olsaydım, herhangi bir nedenle bu işte yakışık almayan bir şey olsaydı evlenmezdim. Şimdi ise anneciğimle babacığımın bütün ihtiyaçlarını karşıladım. Onların Baltık ülkesindeki o çiftliğin kirasını almalarını sağladım; biz ise karımla birlikte, onun serveti benim de hesabiliğim bir araya gelince pekâlâ Petersburg'da yaşayabiliriz. İyi bir hayat sürdürebiliriz. Ben onunla parası için evlenmiyorum, bunu kibar bir davranış saymam, ama kadının da erkeğin de neleri varsa bir araya getirmeleri gerekir. Benim mesleğim var, onun da bazı kimselerle ilişkileri ve bazı küçük gelirleri... Bu zamanımızda bir şey ifade eder değil mi? Ama en önemlisi o çok iyi, saygıdeğer bir genç kız ve beni seviyor...

Berg kızardı, sonra gülümsedi:

– Hem de onu çok ağırbaşlı hareketleri olduğu için seviyorum... Çok iyi bir karakteri var! Bakın öbür kız kardeşi onunla aynı soyadını taşıyor ama onun bambaşka, hiç de hoş olmayan hareketleri var, ablasındaki akıl da onda yok, yani sizin anlayacağınız öyle biri, anlıyor musunuz, insana hoş gelmiyor... Nişanlıma gelince... Bakın bize...

"Yemeğe gelirsiniz," diyecekti ama vazgeçti, "Çay içmeye gelirsiniz," diyerek mutluluk hayallerini kesin olarak yansıtan küçük yuvarlak bir duman halkasını dilinin hızlı bir hareketiyle ortasından delerek, havaya üfledi.

Berg'in yapmış olduğu tekliften sonra duyulan ilk şaşkınlık geçince aile içinde böyle olaylarda daima görülen bir bayram, bir sevinç havası esmeye başladı. Ama bu sevinç içten gelmiyordu, görünüşten ibaretti. Büyüklerde bu düğünle ilgili olarak bir şaşkınlık, bir utangaçlık seziliyordu. Sanki şimdi Vera'yı az sevdikleri, onu bu kadar istekli ellerinden çıkardıkları için vicdan azabı duyuyorlardı. En çok ihtiyar kont utançla karışık bir hüzün duyuyordu. Herhalde kendisine sorulsa bu utancının neden kaynaklandığını söyleyemezdi; oysa bunun nedeni maddi sorunlardı. Kesin olarak elinde ne kadar para bulunduğunu, ne kadar borçlanmış olduğunu, Vera'ya çeyiz olarak neler verebileceğini bilmiyordu. Kızları doğduğunda, her birine

çeyiz olarak kişi başına üç yüz can ayrılmıştı; ama köylerden biri daha o zaman satılmıştı, ikincisi ipotekliydi ve ipoteğin tarihi üzerinden o kadar çok zaman geçmişti ki artık satılması gerekiyordu; bu yüzden çiftlik verilemezdi, para da yoktu.

Berg Vera ile nişanlanalı bir aydan fazla olmuştu, düğüne de ancak bir hafta kalmıştı, kont ise hâlâ kendi kendine çeyiz problemini çözememişti, bu konuda karısıyla da konuşmuyordu. Bazen Vera'ya Riyazan'daki çiftliği vermeyi düşünüyor, bazen koruyu satmak istiyor, bazen senet karşılığı borç para almayı aklından geçiriyordu. Düğünden birkaç gün önce, Berg, sabahleyin erkenden kontun çalışma odasına girdi, tatlı bir gülümseme ve saygılı bir tavırla gelecekteki kayınpederine, Kontes Vera'ya çeyiz olarak ne verileceğini kendisine bildirmesini rica etti. Kont, çoktandır sorulacağını tahmin ettiği bu soru karşısında, o kadar, o kadar utanıp sıkıldı ki aklına ilk geleni hiç düşünmeden söyledi:

– Bak bundan hoşlandım, bununla ilgilendiğine sevindim, memnun olacaksın...

Sonra Berg'in omuzuna hafifçe vurarak konuşmayı bitirmek isteğiyle ayağa kalktı. Ama Berg tatlı tatlı gülümseyerek eğer Vera'ya çeyiz olarak neler verileceğini kesin olarak bilmezse ve ona ayrılanın hiç olmazsa bir kısmını peşin olarak almazsa teklifinden vazgeçmek zorunda kalacağını anlattı.

– Çünkü siz de düşünün kont, eğer şimdi eşimi geçindirmek için kesin bir gelirim yokken evlenmeye kalkışırsam alçakça davranmış olurum.

Kont, cömert görünmek ve yeni ricalara hedef olmamak için seksen bin rublelik bir senet vereceğini söyleyince konuşma sona erdi. Berg tatlı tatlı gülümsedi, kontu omuzundan öptü, çok teşekkür ettiğini ama nakit olarak tam otuz bin ruble almadan yuva kuramayacağını söyledi:

– Hiç olmazsa yirmi bin olmalı kont, diye sözüne devam etti. O zaman senet de altmış binlik olur.

Kont aceleyle konuşarak:

– Olur, olur, peki, dedi. Yalnız özür dilerim, dostum, yirmi bini nakit olarak, ayrıca seksen bini senet olarak veririm. İşte böyle, haydi öp bakayım beni!

XII

Nataşa on altısına basmıştı ve yıl 1809'du. Genç kızın tam dört yıl önce, Boris'le öpüştükten sonra parmaklarını bükerek saydığı yılların sonuncusu idi. O zamandan beri Boris'i bir kez olsun görmemişti. Sonya ile annesinin yanında Boris'ten söz edildiğinde, çok rahat bir tavırla, sanki geçmişte olup bitenler konuşulmaya bile değmez ve çoktan unutulmuş bir çocuklukmuş, bunun böyle olduğuna artık kesinlikle karar verilmiş gibi serbestçe konuşuyordu. Ruhunun derinliğinde ise Boris'e verdiği sözün bir şaka mı, yoksa önemli ve onu bağlayan bir vaat mi olduğu sorusu onu üzüp duruyordu.

Boris, 1805 yılında Moskova'dan ayrılıp orduya girdiği günden beri Rostovlarla görüşmemişti. Birkaç kez Moskova'ya gelmiş, Otradnoya yakınlarından geçmiş, ama bir kez olsun Rostovlara uğramamıştı.

Bazen Nataşa, Boris'in kendisini görmek istemediğini aklından geçiriyor, bu tahminleri de büyüklerin ondan söz ederken hüzünlü bir tavır takınmalarıyla doğrulanıyordu. Kontes, Boris'ten söz edildikten sonra:

– Şimdi artık kimse eski dostlarını hatırlamıyor! diyordu.

Son zamanlarda Rostovlara daha seyrek gelmeye başlayan Anna Mihailovna da tuhaf, azametli bir tavır takınıyor, Boris'ten söz açıldı mı heyecanla oğlunun üstünlüklerini, meslekteki parlak durumunu anlatıyordu. Rostovlar Petersburg'a gelince, Boris onları ziyaret etti.

Boris onlara gelirken oldukça heyecan duyuyordu. Nataşa, anıları arasında en romantik olanıydı. Bununla birlikte evlerine, hem Nataşa'ya hem de büyüklerine çocuklukta ikisinin arasındaki ilişkilerden ötürü artık ne onun ne de kendisinin bir sorumluluk taşıyamacağını açıkça hissettirmek niyetiyle gidiyordu. Kontes Bezuhova ile olan yakınlığı sayesinde sosyetede parlak bir durumu, güvenini iyice kazandığı önemli bir kişinin onu koruması sayesinde meslekte çok iyi bir yeri, ayrıca Petersburg'un en zengin kızlarından biriyle evlenmek için tasarladığı bazı planlar vardı. Planlar kolaylıkla gerçekleşebilirdi. Boris Rostovların salonuna girdiği sırada, Nataşa odasındaydı. Onun geldiğini öğrenince

yanakları al al olmuş bir halde, koşar gibi misafir odasına girdi; dudaklarındaki tatlı gülümseme bütün yüzünü aydınlatıyordu.

Boris dört yıl önce tanıdığı kısa elbiseli, kıvır kıvır saçlarının altında siyah gözleri pırıl pırıl ve çocuksu gülüşü çın çın öten Nataşa'yı hatırlıyordu. Bu yüzden içeriye bambaşka bir Nataşa girince şaşırdı, yüzünde hayranlıkla karışık bir hayret belirdi. Onun yüzündeki bu ifade Nataşa'yı sevindirdi. Kontes:

– Nasıl, ele avuca sığmaz eski arkadaşını tanıyabildin mi? diye sordu.

Boris, Nataşa'nın elini öperek ondaki bu değişikliğe şaşırıp kaldığını söyledi:

– Ne kadar güzelleşmişsiniz!

Nataşa'nın ışıl ışıl gözleri, "Elbette!" diye karşılık verdi. Genç kız:

– Ya babam nasıl, ihtiyarlamış mı? diye sordu.

Sonra oturdu. Boris'in kontesle yaptığı konuşmaya katılmayarak, hiç konuşmadan çocukluğundaki nişanlısını tepeden tırnağa inceledi. Boris, üzerinde bu ısrarlı, şefkatli bakışın ağırlığını duyarak arada bir ona bakıyordu.

Boris'in üniforması, mahmuzları, kravatı, saçlarının biçimi, hepsi tam modaya uygun ve *comme il faut*[1] idi. Nataşa bunu hemen fark etmişti. Boris, kontesin yanındaki koltuğun üzerinde hafifçe yan oturuyor, sol elini iyice kavrayan tertemiz sağ eliyle eldivenini düzeltiyor, dikkati çeken, yapmacık bir kibarlıkla dudaklarını bükerek Petersburg'daki yüksek sosyetenin eğlencelerinden söz ediyor, Moskova'daki eski günleri ve buradaki ahbaplarını hafif bir alayla anıyordu. Elçinin verdiği baloda bulunduğunu söylerken Nataşa'nın hemen fark ettiği üzere rastgele değil de mahsus yüksek sesle soylu kişilerin adlarını söyledi ve N. N. ile S. S.'nin kendisini davet ettiklerinden söz etti.

Nataşa bütün bu süre boyunca hiç konuşmadan, kaşlarının altından ona bakarak oturdu. Bu bakış Boris'i gittikçe daha çok tedirgin ediyor, şaşırtıyordu. Nataşa'ya daha sık dönüp bakıyor, anlattıklarını ikide bir yarıda bırakıyordu. Orada on dakikadan fazla oturmadı, ayağa kalkıp eğilerek veda etti. Aynı merak dolu, meydan okuyan ve biraz da alaycı gözler ona bakıyordu...

1 Derli toplu, gerektiği gibi.

Boris ilk ziyaretten sonra kendi kendine Nataşa'yı eskisi kadar çekici bulduğunu, ama bu duyguya kendini kaptırmaması gerektiğini, çünkü hiçbir serveti olmayan bir kızla evlenmesinin mesleği için bir felaket sayılacağını, evlenmeye niyeti yokken eski ilişkilerini tazelemenin ise soylu bir insana yakışmayacak bir davranış olacağını düşündü. Bunun üzerine Nataşa ile karşılaşmaktan kaçınmaya karar verdi, ama bu karara rağmen, birkaç gün sonra tekrar geldi ve sık sık Rostovlara uğramaya, bütün günlerini onlarda geçirmeye başladı. Nataşa'ya durumu açıklaması gerektiğini düşünüyordu. Ona geçmiştekileri unutmak gerektiğini, ne olursa olsun, onun kendisine eş olamayacağını, serveti bulunmadığını ve onu asla kendisine vermeyeceklerini söylemeliydi. Ama ona bu açıklamayı yapmak fırsatını elde edemediği gibi, kendinde bunun için gerekli cesareti de bulamıyordu. Her geçen gün, durumu gittikçe daha sarpa sarıyordu. Kontesle Sonya, Nataşa'nın, Boris'e eskisi gibi âşık olduğunu fark ediyor gibiydiler. Nataşa ona en çok sevdiği şarkıları söylüyor, albümünü gösteriyor, Boris'i bu hatıra defterine bir şeyler yazmaya zorluyor, geçmişte olup bitenleri hatırlamasına izin vermiyor, böylece ona yeni yaşadıkları şeylerin ne kadar güzel olduğunu hissettiriyordu. Boris de her gün oradan düşünceleri iyice sislere gömülmüş olarak, söylemeye niyet ettiğini söyleyemeden, ne yaptığını, oraya niçin geldiğini, işin nasıl sona ereceğini bilmeden ayrılıyordu. Elen'e uğramaz olmuştu, her gün ondan sitem dolu kâğıtlar alıyor gene de günlerini Rostovlarda geçiriyordu.

XIII

Bir akşam, ihtiyar kontes, takma buklelerini takmamış olarak, sırtında hırka, başında hasse kumaşından yapılmış ve altından cılız bir tutam saç görünen beyaz gece başlığıyla halının üzerinde içini çeke çeke, arada bir hafifçe inleyerek yerlere kapanıp akşam duasını ediyordu; çıplak ayaklarına ayakkabı, sırtına da annesi gibi bir hırka geçirmiş, saçlarını kâğıtlara kıvırmış olan Nataşa, koşarak içeriye girdi. Kontes dönüp baktı, kaşlarını çattı. Son duasını, "Yoksa bu yattığım yer bana mezar mı olacak?" duasını okumayı bitiriyordu. Ama dua okurken duyduğu his yok oluvermişti.

Nataşa heyecan içindeydi, yanakları al al olmuştu. Annesinin dua ettiğini fark edince birden durakladı, bir yere ilişip oturdu, elinde olmayarak dilini çıkarıp kendi kendini tehdit ediyormuş gibi bir işaret yaptı. Annesinin dua etmeye devam ettiğini görünce de parmaklarının ucuna basarak karyolaya doğru yürüdü, çevik bir hareketle küçük ayaklarından birini öbürünün üzerinden kaydırarak ayakkabısını çıkardı, kontesin, "Yoksa bana bir tabut mu olacak!" diye korktuğu yatağın üzerine sıçradı.

Bu yüksek, kuş tüyünden yapılmış ve üzerinde hepsi birbirinden küçük beş yastık bulunan bir yataktı. Nataşa sıçradı, kuş tüyü şiltenin içine gömüldü, yuvarlanarak duvarın dibine doğru gitti, yorganın altında dizlerini büküp çenesine doğru götürerek, ayaklarını oraya buraya atarak yerleşmeye başladı. Bir taraftan sessiz sessiz gülüyor, başını yorganla örtüyor, arada bir de yorganın altından annesine bakıyordu. Kontes duasını bitirdi, sert bir yüzle yatağa yaklaştı; Nataşa'nın yorganla başını da örttüğünü görünce dudaklarında o şefkatli, yumuşak gülümseyiş belirdi.

– Haydi, haydi, haydi!.. dedi.

Nataşa:

– Anne azıcık konuşabilir miyiz ha? diye sordu. Dur gıdından bir defacık öpeyim. Bir kerecik daha, hah şöyle...

Annesinin boynuna sarıldı, onu çenesinin altından öptü. Nataşa annesine karşı görünüşte kaba davranır, ama gerçekte o kadar incelik gösterir ve çevik hareket ederdi ki elleriyle annesine nasıl sarılırsa sarılsın daima bunu, onun canını acıtmadan, annesinin içinde bir hoşnutsuzluk ya da sıkıntı uyandırmadan yapmasını bilirdi.

Kontes yastıkların üzerine yerleştikten ve Nataşa'nın ayaklarını oraya buraya atıp gene aynı şekilde bir defa yatağında dönmesini, sonunda da yanı başında onunla aynı yorganın altında yan yana uzanmasını, ellerini yorganın üzerine çıkarıp ciddi bir tavır takınmasını bekledikten sonra sordu:

– Söyle bakalım, neyi konuşalım şimdi?

Nataşa'nın kont kulüpten dönünceye kadar yaptığı bu gece ziyaretleri ana kızın en çok hoşlandıkları şeylerden biriydi.

– Neyi konuşalım ha? Bak sana bir şey söylemeliyim...

Nataşa eliyle annesinin ağzını kapadı. Ciddi bir tavırla:

– Boris'ten söz edeceksiniz... Biliyorum, dedi. Ben de zaten bunun için geldim. Bir şey söylemeyin, biliyorum... Hayır, söyleyin!

Elini geriye çekti:

– Söyleyin anne! Boris cana yakın değil mi?

– Nataşa artık on altı yaşındasın, senin yaşındayken ben evlenmiştim. Borya'nın cana yakın olduğunu söylüyorsun. Çok cana yakın çocuktur, ben de onu oğlum gibi severim. Ama sen ne istiyorsun ondan? Niyetin nedir? Görüyorum ki onu büsbütün baştan çıkardın?

Kontes bunu söylerken başını çevirip kızına baktı. Nataşa gözlerini karyolanın köşelerinde kırmızı tahtadan oyulmuş sfenkslerden birine dikmiş, dümdüz ve hareketsiz yatıyordu; bu yüzden kontes, kızının yalnız profilini görüyordu. Bu yüz kontesi özellikle ciddi, düşünceli ifadesiyle şaşırttı. Nataşa hem dinliyor hem bir şeyler düşünüyordu:

– Eh, ne olmuş yani?

– Aklını başından aldın kızım. Bunu niçin yaptın? Ondan ne istiyorsun? Biliyorsun ki onunla evlenmene imkân yok.

Nataşa pozunu değiştirmeden:

– Neden? diye sordu.

– Çünkü gençtir; çünkü akrabamız oluyor... Hem sen onu sevmiyorsun ki!

– Nereden biliyorsun?

– Biliyorum işte. Bu yaptığın iyi değil yavrucuğum...

Nataşa:

– Peki ya ben istiyorsam... dedi.

– Saçmalamayı bırak.

– Ya ben istiyorsam...

– Nataşa, ben ciddi...

Nataşa sözünü bitirmesine imkân vermedi, kontesin iri ellerini kendisine doğru çekti, önce üst tarafını, sonra avucunu öptü. Ondan sonra da elini tekrar çevirip her parmağın ikinci boğumunu, sonra aralardaki boşluğu öperek "Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs," diye fısıldadı.

Gözlerini, ona yumuşak bir tavırla bakan ve böyle baktığı için söylemek istediği her şeyi unutmuş gibi görünen annesine çevirdi:

– Konuşsanıza anne, neden susuyorsunuz, konuşun!

– Öyle olmaz yavrum, herkes sizin çocuksu ilişkilerinizi anlamaz. Onun sana bu kadar yakın olduğunu görmek, bize gidip gelen başka delikanlıların gözünde seni güç duruma düşürebilir ve en önemlisi onu boşuna üzer. O belki de kendine göre zengin bir kısmet bulmuştur; şimdi ise aklı başından gidiyor.

Nataşa:

– Aklı başından mı gidiyor? diye sordu.

– Bak, sana kendi başımdan geçeni anlatayım. Benim bir *cousin*'im vardı...

– Biliyorum, Kirila Matyeviç, ama o ihtiyar değil mi?

– Her zaman ihtiyar değildi ya! Bak sana bir şey söyleyeyim Nataşa, ben Borya ile konuşayım, bize o kadar sık gelmesi doğru değil...

– Neden gelmeyecekmiş? Madem kendisi gelmek istiyor!

– Çünkü ben bu işin hiçbir sonuç vermeyeceğini biliyorum.

– Nereden biliyorsunuz? Hayır anne, ona söylemeyin... Sakın ona bir şey söylemeyin! Ne saçma şeyler bunlar!

Nataşa kendi malı olan bir şeyi elinden almak istiyorlarmış gibi konuşmuştu.

– Eh ziyanı yok, evlenmem... onunla... Ama madem buraya gelince neşeleniyor, mademki ben de neşe duyuyorum, varsın gelsin, dedi.

Gülümseyerek annesine bakıyordu.

– Evlenmek için değil, yalnız öyle... diye tekrar etti.

– Nasıl olur evladım?

– Öyle işte! Eh, madem öyle gerekiyor, evlenmem onunla. Yalnız... Öyle işte.

Kontes, yaşlı insanlara özgü şefkatli bir tavırla ve bütün vücudunu titreten beklenmedik bir gülüşle:

– Öyle gelsin, öyle gelsin demek? diye tekrar etti.

Nataşa:

– Yeter anne! Gülmeyin artık, yeter! diye bağırdı. Bütün karyolayı sarsıyorsunuz. Bana müthiş benziyorsunuz anne. Benim gibi kıkır kıkır gülersiniz... Durun...

Kontesin iki elini yakaladı. Birinin küçük parmağının alt kısmındaki kemiği öptü. "Haziran," dedi ve öbür eldeki mafsal yer-

lerini öpmeye devam ederek "Temmuz, ağustos," diye söylendi, sonra:

– Ne dersiniz, Boris çok âşık mı anne? Siz nasıl görüyorsunuz? Size de biri öyle âşık oldu mu hiç? Boris çok sevimli, çok çok sevimli bir insan! Yalnız tam benim zevkime göre değil, öyle dar kafalı ki tıpkı duvar saati gibi... Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Daracık, kül rengi ve parlak bir varlık işte...

Kontes:

– Sen neler saçmalıyorsun? dedi.

Nataşa devam etti:

– Gerçekten anlamıyor musunuz? Nikolenka olsa anlardı... Bakın Bezuhov... Lacivert, hem de koyu lacivertle kırmızıdır. Sonra o kare şeklinde bir varlıktır.

Kontes güldü:

– Sen onunla da flört ediyorsun!

– Hayır, o masondur, bunu öğrendim. O cana yakın, koyu lacivert ve kırmızıdır. Belirli bir rengi var, nasıl anlatayım?

Kapının öbür tarafından kontun sesi duyuldu:

– Kontesciğim, uyumuyorsun ya?

Nataşa yataktan fırladı, ayakkabılarını ellerine alarak yalınayak kendi odasına koştu.

Uzun süre bir türlü uyuyamadı. Nasıl olup da kendisinin kavradığı şeylerle içinde olup bitenleri hiç kimsenin anlayamadığını düşünüp duruyordu. O uzun saç örgüsüyle bir kedi yavrusu gibi kıvrılmış uyuyan Sonya'ya baktı, "Sonya mı anlayacak?" diye düşündü. "Hayır, ona varıncaya kadar! O iyi yürekli bir kız. Nikolenka'ya âşık olmuş. Ondan başka da hiçbir şey düşünmek istemiyor. Annem bile anlayamıyor. Hayret, ne kadar daha akıllıyım ve o... ne kadar sevimli."

Kendinden üçüncü şahıs olarak söz ediyor, bu sözleri kendisi için akıllı bir erkeğin, erkekler arasında en akıllısının, en iyisinin söylediğini hayalinden geçiriyordu. O erkek Nataşa'dan söz açarak "Onda her şey, her şey var!" diye devam ediyordu. "Olağanüstü bir zekâsı var. Sevimli, aynı zamanda güzel, eşi bulunmayacak kadar güzel ve çevik... Yüzme biliyor, gayet güzel ata biniyor... Hele bir sesi var! Denilebilir ki çok orijinal bir ses..."

Chérubini'nin operasından en çok sevdiği kısacık bir parçayı söyledi, kendini yatağa attı. Biraz sonra uyuyacağını düşünerek sevinçle güldü, mumu söndürmesi için Dunyaşa'ya seslendi. Daha Dunyaşa odadan çıktığı anda Nataşa başka bir âleme, daha mutlu olan rüyalar âlemine dalmıştı bile; orada her şey tıpkı gerçekteki gibi güzel ve kolaydı. Yalnız daha iyiydi, çünkü gerçektekinden başka türlü oluyordu.

Ertesi gün, kontes, Boris'i dairesine davet ederek onunla görüştü ve o günden sonra Boris, Rostovların evinden ayağını kesti.

XIV

31 Aralık 1810'da, *reveillon*'da[1] Katerina çağı ileri gelenlerinden birinin evinde balo vardı. Baloda kordiplomatik bir hükümdar bulunacaktı.

O ileri gelen kişinin İngiliz rıhtımındaki dillere destan olan evi, sayısız ışıkla donanmıştı. Kırmızı çuha kaplı ışıklandırılmış ön kapıda yalnız jandarma değil, bir polis komiseri ve düzinelerle polis şefi toplanmıştı. Faytonlar gelip gidiyor, gidenlerin yerini kırmızı elbiseli ya da şapkalarında tüyler bulunan uşaklarıyla yenileri alıyordu. Kupa arabalarından yıldızlar, kurdeleli nişanlar takınmış üniformalı erkekler, atlaslar, astraganlar içinde kadınlar gürültüyle açılan basamaklara dikkatle basarak iniyor, hızlı adımlarla ve gürültüsüzce giriş yerindeki çuhanın üzerinden geçiyorlardı.

Her araba geçtiğinde kalabalıkta fısıltılar duyuluyor, şapkalar çıkarılıyordu. Kalabalıkta:

– Hükümdar mı? Hayır, bakan... Prens... Elçi... Tüyleri görmüyor musun? sesleri duyuluyordu.

Kalabalığın arasında başkalarından daha iyi giyinmiş biri, herkesi tanıyor gibiydi ve o zamanların en ünlü soylularının isimlerini söyleyip duruyordu.

Artık o baloya çağrılmış konuklardan üçte biri gelmişti. Öyleyken bu baloda bulunmaları gereken Rostovlarda hâlâ giyim hazırlıkları hızla devam ediyordu.

1 Yılbaşı gecesi.

Rostovların ailesinde bu balo için birçok hazırlıklar, birçok konuşmalar yapılmış, davetiye gelmeyecek, elbise zamanında hazır olmayacak, her şey gerektiği gibi yapılmayacak diye birçok korkular geçirilmişti.

Rostovlarla birlikte baloya, kontesin ahbabı, aynı zamanda akrabası olan eski saray nedimelerinden zayıf, sarı benizli Mariya İgnatyevna Peronskaya da gidiyordu; taşralı Rostovları Petersburg yüksek sosyetesinde yöneten oydu. Gece saat onda, Rostovlar nedimeyi almak için Tavriçeski bahçesine uğrayacaklardı; oysa saat ona beş kaldığı halde, genç kızlar hâlâ giyinememişlerdi.

Nataşa ömründe ilk kez büyük bir baloya gidiyordu. O gün sabah saat sekizde kalkmış, bütün günü heyecanlı, telaşlı uğraşmalar içinde geçirmişti. Sabahtan beri bütün çabaları bir noktaya yönelmişti: Kendisi, annesi, Sonya, sözün kısası hepsi, mümkün olduğu kadar güzel giyimli olmalıydılar! Sonya ile kontes kendilerini bu bakımdan tam olarak ona bırakmışlardı. Kontesin üzerinde kadifeden şarap rengi bir elbise, iki genç kızın üzerinde ise ipek pembe bir astar üzerine geçirilmiş duman gibi incecik beyaz elbiseler, bellerinde gül tomurcukları olacaktı. Saçları *à la grecque*[1] taranacaktı.

Önemli olan her şey artık yapılmıştı: Ayaklar, eller, boyun, kulaklar özel bir çaba gösterilerek baloya gidecek hanımlara yakışır şekilde yıkanmış, üzerlerine güzel kokularla pudra sürülmüştü: Ayaklara ajurlu ipek çoraplar ve kurdeleli atlas patikler geçirilmişti; saç tuvaletleri de hemen hemen bitmişti. Sonya'nın giyinmesi sona ermek üzereydi, kontesin de giyinmesi bitiyordu; yalnız herkes için uğraşmış olan Nataşa geri kalmıştı. İncecik omuzlarının üzerine atılmış bir bornozla aynanın karşısında oturuyordu. Sonya, artık giyinmiş olarak odanın ortasında duruyor, küçük parmağını acıtırcasına bastırarak toplu iğnenin altında hışırtılı bir ses çıkaran son kurdeleyi tutturuyordu.

Nataşa saçları taranırken başını yana doğru çevirdi, saç tuvaletini yapan hizmetçinin bırakmaya vakit bulamadığı saçlarını eliyle tutarak:

– Öyle değil, öyle değil Sonya! dedi. Kurdele öyle konmaz. Buraya gel.

1 Grek usulü.

Sonya oturdu, Nataşa kurdeleyi başka türlü taktı. Nataşa'nın saçlarına biçim veren oda hizmetçisi:

– Bir dakika küçük hanım, öyle olmaz ki, diyordu.

– Aman Allahım! Sonra yaparsın canım, ne olacakmış? Hah şöyle Sonya!

Kontesin sesi duyuldu:

– Çabuk bitirecek misiniz? Saat on oldu...

– Şimdi, şimdi... Siz hazırlandınız mı anne?

– Yalnız hotoz takılacak.

Nataşa:

– Bensiz takmayın sakın! diye bağırdı. Siz takamazsınız!

– Ama saat on oldu.

Baloya saat on buçukta gitmeye karar verilmişti, oysa daha Nataşa'nın giyinmesi ve Tavriçeski bahçesine uğramaları gerekiyordu.

Nataşa saç tuvaletini bitirince altından balo patikleri görünen kısa bir eteklikle ve annesinin hırkasıyla Sonya'nın yanına koştu, onu tepeden tırnağa süzdü, sonra koşarak annesinin yanına gitti. Onun başını oraya buraya çevirerek hotozunu iliştirdi, ağarmış saçlarını hafifçe öptü, hemen sonra da eteğini kıvıran kızların yanına koştu.

İş yalnız Nataşa'nın fazla uzun etekliğine kalmıştı; iki genç kız iplikleri dişleriyle koparak onu bastırıyorlardı. Üçüncü bir genç kız dudakları ile dişleri arasında toplu iğneler, kontesle Sonya arasında mekik dokuyordu; dördüncü bir kız elini ta yukarıya kaldırmış duman rengi elbiseyi tutuyordu.

– Mavruşa, çabuk ol, şekerim...

– Şuradan yüksüğü verir misiniz küçük hanım?

Kont, kapıdan seslenerek:

– Artık çabuk bitirecek misiniz? diye sordu. Alın bakalım size esans getirdim! Peronskaya artık bekleye bekleye sıkılmıştır.

Oda hizmetçisi, eteği kıvrılmış duman gibi hafif elbiseyi iki parmağıyla kaldırıp üzerine üflüyor, sanki elinde tuttuğu şeyin hafifliğini, temizliğini göstermek istiyormuş gibi silkerek:

– Hazır, küçük hanım! diyordu.

Nataşa elbiseyi giymeye başladı. O sırada yüzünü kapayan o tül gibi elbisenin eteği altından, kapıyı açmış olan babasına:

– Şimdi, şimdi! Girme baba... diye bağırdı.

Sonya kapıyı kapadı. Bir dakika sonra, kontu içeriye aldılar. Üzerinde lacivert bir frak, ayağında uzun çoraplar, iskarpinler vardı. Kokular, pomatlar sürünmüştü. Nataşa odanın ortasında durup incecik elbisesinin plilerini düzelterek:

– O kadar yakışıklısın ki baba! Harika olmuşsun!.. dedi.

Yere diz çökmüş olan genç kız, elbisenin eteklerini çekerek ve ağzının bir kenarına sıkıştırdığı toplu iğneleri dili ile öbür tarafa geçirerek:

– Müsaade edin küçük hanım, müsaade edin! diyordu.

Sonya, Nataşa'nın elbisesini gözden geçirerek çaresiz kalmış gibi:

– Sen bilirsin! diye söylendi. Sen bilirsin ama gene de uzun!..

Nataşa boy aynasında kendini görebilmek için daha geriye gitti. Elbise uzundu, küçük hanımın arkasından yerde sürüklenen Mavruşa:

– Vallahi hiç de uzun değil hanımefendi! dedi.

Kararlı bir kız olan Dunyaşa göğsündeki mendilden bir dikiş iğnesi çıkarıp çömeldiği yerden işe sarılarak:

– Eh, uzunsa kısaltırız, bir dakikada kıvırırız! dedi.

Bu sırada içeriye çekingen bir tavırla ve sessiz adımlarla, başında hotoz, sırtında kadife bir elbise olan kontes girdi. Kont:

– Ah güzelim benim! diye bağırdı. O hepinizden güzel!..

Kontesi kucaklamak istedi ama o kızararak elbisesini buruşturmamak için geriye çekildi.

Nataşa:

– Anne hotozu biraz daha yana eğ! dedi. Dur, ben iliştireyim. İleriye doğru atıldı, ama eteğini kıvıran genç kızlar onun arkasından yetişemedikleri için incecik elbisenin bir parçasını kopardılar.

– Aman yarabbi! Ne oldu şimdi? Vallahi suç bende değil!

Dunyaşa:

– Ziyanı yok kıvırırım, hiçbir şey görünmez, diye söyleniyordu.

İçeriye giren dadı, kapının eşiğinden:

– Güzeller güzeli kraliçem benim!.. dedi. Sonyuşka da öyle, ikisi de ne güzel olmuşlar!..

Sonunda, saat onu çeyrek geçe faytonlara binip gittiler. Ama daha Tavriçeski bahçesine uğramaları gerekiyordu.

Peronskaya hazırdı. İhtiyarlığına ve çirkinliğine rağmen onun evinde de Rostovların evindeki sahnelerin aynı olmuştu. Yalnız o kadar acele edilmemişti (Bunlar onun için alışılmış şeylerdi). Ama yaşlı, çirkin vücudu, aynı şekilde yıkanmış, üzerine güzel kokular, pudralar sürülmüş, kulaklarının arkası aynı derecede dikkatle yıkanmış, hatta Rostovlarda olduğu gibi yaşlı bir oda hizmetçisi, hanımı *chiffre*[1] işlenmiş sarı bir elbiseyle içeriye girince onun giyimini hayran hayran seyretmişti. Peronskaya, Rostovların giyimini övdü. Rostovlar da onun zevkini ve tuvaletini övdüler, sonra hepsi saç tuvaletlerini bozmamaya, elbiselerini buruşturmamaya çalışarak saat on birde arabalara yerleşip gittiler.

XV

Nataşa'nın o gün sabahtan beri bir dakikacık boş vakti olmamış ve bir kez bile nelerle karşılaşacağını düşünmeye fırsat bulamamıştı.

Rutubetli, soğuk havada, yarı aydınlık ve sarsılarak giden arabanın sıkışıklığı içinde, ilk kez olarak, baloda, ışıl ışıl salonlarda kendisini bekleyen şeyleri hayalinde canlandırmaya çalıştı: Müzik, çiçekler, danslar, hükümdar ve Petersburg'un bütün kalburüstü gençleri... Onu bekleyen şeyler o kadar güzeldi ki bunların olacağına inanamıyordu; bütün bunlar hissettiği soğuk hava ile arabanın sıkışıklığına, karanlığına o kadar aykırı şeylerdi ki! Kendisini bekleyen her şeyi, ancak girişteki kırmızı halının üzerinden geçerek sofaya girip kürk mantosunu çıkardığı ve Sonya ile birlikte annesinin önüne geçip çiçeklerin arasından ışıklandırılmış merdivenden yukarı çıktığı anda kavradı. Ancak o zaman baloda nasıl davranması gerektiğini hatırladı ve bir genç kızın baloda muhakkak öyle davranmak zorunda olduğunu sandığı için gururlu bir tavır takınmaya çalıştı. Ama gözlerinin oraya buraya kaydığını hissediyor, hiçbir şeyi belirli olarak göremiyordu, nabzı dakikada yüz atıyor ve kalbine hücum eden kanın vuruşlarını duyuyordu. Bu yüzden kendisini gülünç gösterecek o tavrı bir türlü takınamıyor, heyecandan ürperiyor ve bütün gücüyle duygularını gözler-

1 Soylu genç kızların eğitim gördükleri enstitünün arması.

den saklamaya çalışarak yürüyordu. Bu da ona en çok yakışan tavırdı. Önlerinde, arkalarında içeriye giren, aynı şekilde balo elbiseleri giymiş, yavaş yavaş konuşarak yürüyen konuklar vardı. Merdivenin iki tarafında aynalarda, beyaz, mavi, pembe elbiseler giymiş, çıplak boyunları ile kollarına elmaslar, mücevherler takmış hanımların hayali görünüyordu.

Nataşa, aynalara bakıyor, orada gördüğü hayaller arasında kendisini başkalarından ayıramıyordu. Her şey bir bütün olarak birbirine karışmış, parlak bir geçit resmi halini almıştı. Birinci salonun giriş kapısında, konuşmaların, ayak seslerinin, selamlaşmaların tekdüze uğultusu Nataşa'nın kulaklarını sağır etmişti. Işıklar, pırıltılar gözlerini daha da çok kamaştırdı. Yarım saattir giriş kapısında her girene *"Charmé de vous voir."*[1] sözlerini söyleyen ev sahibi hanımla bey, Rostovlarla Peronskaya'yı da aynı şekilde karşıladılar.

İkisi de beyaz elbise giymiş, siyah saçlarına aynı güllerden takmış olan genç kızlar aynı hareketle diz kırdılar, ama ev sahibi hanımın bakışı, elinde olmayarak incecik Nataşa'nın üzerinde daha çok durdu. Ona bakarken de ev sahibi olarak herkese yaptığı gibi değil de başka türlü ve yalnız Nataşa'ya yönelen bir tavırla gülümsedi. Belki de ona bakarken kendi genç kızlığının artık bir daha geri gelmeyecek mutlu çağını ve ilk balosunu hatırlamıştı. Evin beyi de Nataşa'nın arkasından uzun uzun bakarak konta kızının hangisi olduğunu sordu, sonra kendi parmaklarının uçlarını öperek:

– *Charmante*,[2] dedi.

Salonda konuklar, giriş kapısının önünde toplanmış, birbirlerini sıkıştırarak hükümdarı bekliyorlardı. Kontes, bu kalabalığın ön sıralarında yer aldı. Nataşa birkaç kişinin onun için, "Kim bu?" diye sorduklarını işitiyor ve ona baktıklarını hissediyordu. Kendisine dikkat edenlerin onu beğendiklerini anlıyordu; bunu fark edince biraz sakinledi; "Bizim gibi olanlar da bizden daha fena olanlar da var!" diye düşündü.

Peronskaya, balodaki en önemli kişileri kontese isimleriyle tanıtıyor:

1 Sizi gördüğümüze çok memnun olduk.

2 Sevimli.

– İşte bakın, şu saçları ağarmış olan Hollanda elçisidir, diyerek ağarmış, gümüş rengi gür saçları kıvır kıvır, hanımlarla çevrilmiş, bu hanımları bilinmeyen bir şeye güldüren bir ihtiyarcığı işaret ediyordu:

İçeri giren Elen'i göstererek:

– Ha, işte Petersburg'un çariçesi Kontes Bezuhova da geldi, dedi.

– Ne kadar da güzelmiş! Mariya Antonovna'dan aşağı kalmaz. Bakın etrafında yaşlılar da gençler de fır dönüyorlar. Hem güzel hem de zeki... Diyorlar ki prens... onu çılgınca seviyormuş. Bu ikisine gelince bunlar güzel değiller ama daha da fazla ilgi topluyorlar.

Bunu söylerken salondan geçen bir hanımla çok çirkin olan kızını işaret ediyordu:

– Bu koca bekleyen bir milyoner kızıdır! Şunlar da talipleri.

Yanlarından başı dimdik geçen ve hanımların başları üzerinden öbür taraflarda bir yere bakan çok yakışıklı bir süvari muhafız subayını gösterdi:

– Bu, Bezuhova'nın kardeşi Anatol Kuragin'dir. Ne kadar yakışıklı değil mi? Diyorlar ki onu bu zengin kızla evlendireceklermiş. Sizin cousin Drubetskoy da bunun etrafında dönüp duruyor. Milyonları var diyorlar.

Kontes Caulaincourt'un kim olduğunu sorunca Peronskaya:

– Nasıl bilmiyorsunuz, bu Fransız elçisi, evet ta kendisi! dedi. Bakın sanki çarmış gibi... Ama ne olursa olsun şu Fransızlar sevimlidirler çok sevimli insanlardır doğrusu. Sosyetede onlardan daha hoş insan bulunmaz. Bakın karısı da geldi! Hayır, bizim Mariya Antonovna hepsinden daha güzel doğrusu. Hem ne kadar sade giyinmiş! Harika!

Sonra Bezuhov'u işaret etti:

– Şu şişmana gelince, şu gözlüklü var ya, dünyaca tanınmış bir farmasondur. Karısıyla yan yana getirin; tam bir palyaço!

Piyer, şişman vücuduyla, hafifçe yalpalayarak herkesi yara yara sanki kalabalık bir pazar yerinden geçiyormuş gibi kayıtsız ve candan bir tavırla sağa sola başıyla selam vererek yürüyordu. Kalabalığın içinde ilerlerken birini aradığı anlaşılıyordu.

Nataşa, sevinçle Piyer'in ona hiç yabancı olmayan yüzüne, Peronskaya'nın "palyaço" dediği Piyer'in yüzüne bakıyor, kalabalıkta onları ve özellikle kendisini aradığını anlıyordu. Piyer, Nataşa'ya baloya geleceğine ve ona kavalyeler tanıştıracağına söz vermişti.

Ama Bezuhov, onların bulunduğu yere gelmeden önce pencerenin önünde, ayakta, göğsünde yıldızlar ve kurdeleli nişanlar bulunan uzun boylu bir erkekle konuşan orta boylu, beyaz üniformalı, çok yakışıklı esmer bir adamın yanında durdu. Nataşa, orta boylu, beyaz üniformalı genç adamı tanıdı, bu Bolkonski'ydi ve Nataşa'ya daha neşeli, daha yakışıklı, daha gençleşmiş görünüyordu. Prens Andrey'i annesine gösterdi:

– Bakın bir tanıdığımız daha var, Bolkonski, görüyor musunuz anne? Hatırlıyor musunuz, Otradnoya'da, evimizde bir gece kalmıştı.

Peronskaya:

– Ay siz onu tanıyor musunuz? diye sordu. Ondan hiç hoşlanmıyorum. *Il fait au présent la pluie et le beau temps.*[1] Hem de öylesine gururlu ki, kimseyi gözü görmez! Hık demiş babasının burnundan düşmüş. Speranski ile ilişkisi varmış, birlikte birtakım projeler hazırlıyorlarmış. Bakın, kadınlara karşı nasıl davranıyor! Kadın onunla konuşuyor, o ise ona arkasını dönmüş.

Bunu söylerken Andrey'i gösteriyordu:

– Bana da bu hanımlara yaptığı gibi davransaydı ona öyle bir ders verirdim ki!

XVI

Birden her şey hareketlendi, kalabalıkta konuşmalar duyuldu, herkes ileriye doğru gitti, sonra kalabalık gene açıldı, orkestra başladı ve birbirinden ayrılan iki sıranın arasından, içeriye imparator girdi. Arkasından ev sahipleri geliyorlardı. İmparator bu ilk karşılaşma anının sıkıntısından çabuk kurtulmak istiyormuş gibi, sağa sola selam vererek hızlı hızlı yürüyordu. Orkestra sözleri imparator için yazılmış ünlü polonezi çalıyordu. Bu sözler şöyle başlıyordu: "Aleksandr, Yelizeveta, hayranlık uyandırıyorsunuz içimizde!"

İmparator salona geçti, kalabalık, kapılara hücum etti; birkaç kişi yüzlerinde değişik bir ifadeyle acele acele oraya girip çıktılar. Hükümdar ev sahibi hanımla konuşarak tekrar kapıda göründü, kalabalık tekrar dalga dalga geriye çekildi. Kim olduğu bilinmeyen bir genç,

1 Şimdi her sözü kanun sayılıyor.

şaşkın bir tavırla geri çekilmelerini rica ederek hanımların ayaklarına basıyordu. Bazı hanımlar yüksek sosyete kurallarını büsbütün unuttuklarını belli eden yüzlerle elbiselerini buruştururcasına birbirlerini ite kaka, öne doğru sokuluyorlardı. Erkekler polonezi oynamak için damlarının yanına yaklaşarak çift çift dizilmeye başlamışlardı.

Herkes geriye çekilmişti. İmparator gülümseyerek tempoya uymadan ev sahibi hanımın elini tutup yukarıya kaldırarak salonun kapısından dışarı çıktı. Arkasından M. A. Narişkina ile birlikte ev sahibi, ondan sonra da elçiler, bakanlar, Peronskaya'nın hiç durmadan isimlerini sıraladığı birçok general geliyordu. Damların yarısından fazlasının kavalyeleri vardı, bu yüzden polonezi oynamak için öne doğru yürüyor ya da yürümeye hazırlanıyorlardı.

Nataşa, dansa kaldırılmayarak duvarın dibine sıkıştırılmış az sayıdaki damın arasında kalacağını hissediyordu. İncecik kollarını aşağı doğru sarkıtmıştı. Daha yeni belirmeye başlamış göğsü düzenli olarak hafifçe kabarıp iniyordu. Nefesini tutuyor, parlak, ürkek bakışlı gözleriyle dünyanın en büyük sevincini ya da dünyanın en büyük üzüntüsünü yaşamaya hazırmış gibi bir ifadeyle önüne bakıyordu. Onu ne hükümdar ne de Peronskaya'nın gösterdiği bütün o önemli kişiler ilgilendiriyordu. Onun aklında yalnız bir düşünce vardı: "Yoksa kimse bana yaklaşmayacak mı? Yoksa ilk sırada dans edenlerin arasında olmayacak mıyım? Bütün bu erkeklerin gözü bana ilişmeyecek mi? Bunlar şimdi bakıyorlar ama galiba beni görmüyorlar; bakarken bile içlerinden, 'Ha, bu o değil, nesine bakalım bunun!' diyorlarmış gibi geliyor bana. Hayır bu olamaz! Dans etmeyi ne kadar istediğimi, ne kadar güzel dans ettiğimi ve benimle dans etmekten ne kadar çok neşe duyacaklarını bilmeleri gerekir."

Oldukça uzun bir süre devam eden polonezin melodisi artık Nataşa'nın kulaklarında hüzün veren bir anı olmaya başlamıştı. Ağlamak ihtiyacını duyuyordu. Peronskaya onlardan uzaklaşmıştı. Kont, salonun öbür ucundaydı; kontes, Sonya ve Nataşa, bu yabancı kalabalıkta kimsenin ilgilenmediği, kimsenin ihtiyaç duymadığı kimseler olarak ormanda yalnız kalmış gibi duruyorlardı. Prens Andrey, kim olduğu bilinmeyen bir hanımla birlikte önlerinden geçti; herhalde onları tanımamıştı. Yakışıklı Anatol, gülüm-

seyerek elinden tutup götürdüğü damına bir şeyler söylüyordu. Nataşa'nın yanından geçerken onun yüzüne sanki duvara bakıyormuş gibi baktı. Boris iki kez yanlarından geçti, her geçişinde başını öbür yana çeviriyordu. Dans etmeyen Berg'le eşi onlara yaklaştılar. Burada, baloda meydana gelen bu aile yakınlaşması, aile görüşmeleri için balodan daha uygun bir yer yokmuş gibi, Nataşa'ya gurur yaralayıcı bir şey olarak göründü. Ona yeşil elbisesi için bir şeyler söyleyen Vera'ya bakmıyor, sözlerini dinlemiyordu.

En sonunda, hükümdar birlikte dans ettiği son damının yanında durdu (O gece üç damla dans etmişti). Müzik kesildi; kaygılı görünen bir yaver Rostovlara doğru koştu, bir yerlere çekilmelerini, daha geri gitmelerini rica etti; oysa onlar zaten duvarın dibinde duruyorlardı. Orkestranın bulunduğu yerden belirli, ağır, insanı sürükleyen bir valsin melodisi yükseldi. Hükümdar gülümseyerek salona bir göz attı, bir dakika kadar geçti, daha hiç kimse dansa başlamamıştı. Teşrifatçı bir yaver, Kontes Bezuhova'ya yaklaştı ve onu dansa davet etti. Behuzova, gülümseyerek, yaverin yüzüne bakmadan elini kaldırıp omuzuna koydu. İşinin ehli olan teşrifatçı yaver, kendine güvenen bir tavırla, acele etmeden, ölçülü bir hareketle damına sıkıca sarılarak onunla birlikte önce kayar gibi yuvarlak dans yerinin kenarından geçti, salonun köşesine gelince damının sol elini yukarı doğru kaldırdı, damını döndürmeye başladı; gittikçe hızlanan müziğin arasında yalnız yaverin hızla kayan çevik ayaklarındaki mahmuzların ölçülü şakırtıları duyuluyor ve her üç vuruşta bir, dönüşlerde damının kadife elbisesi açılarak fışkıran bir alev gibi dalgalanıyordu. Nataşa onlara bakıyor, valsin bu ilk turunu yapamadığı için neredeyse ağlayacakmış gibi oluyordu.

Prens Andrey, sırtında beyaz albay üniforması (bu bir süvari üniformasıydı) ayağında ipek çoraplarla iskarpinler, hareketli ve neşeli bir tavırla Rostovların yakınında halka olanların ön sıralarında duruyordu. Baron Firgof onunla ertesi günü yapılması düşünülen devlet şûrasının ilk oturumundan söz ediyordu. Prens Andrey, Speranski'nin bir yakını ve kanunları hazırlayan komisyonun çalışmalarına katılan biri olduğu için birçok söylentinin dolaştığı ertesi günkü oturum hakkında doğru haberler verebilirdi. Prens Andrey, Firgof'un kendisine söylediklerini dinlemiyor, kâh hü-

kümdara, kâh dans etmek için bir araya toplanıp, ortada çember halinde dönenlerin arasına katılmaya cesaret edemeyen kavalyelere bakıyor, hükümdarın huzurunda ürkeklik duyan kavalyeleri ve dansa davet edilmek isteğiyle yanıp tutuşan damları seyrediyordu. Piyer, Prens Andrey'e yaklaşarak elini tuttu:

– Siz her zaman dans edersiniz. Burada bir *protegée'm* var, küçük Rostova! Onu davet eder misiniz?

Bolkonski:

– Nerede? diye sordu, sonra barona doğru döndü:

– Bu konuşmayı başka bir yerde sonuçlandırınız, baloda dans etmeli!

Öne çıktı, Piyer'in kendisine gösterdiği yönde ilerledi. Nataşa'nın heyecandan ürperdiğini belli eden ve çaresiz bir ifade taşıyan yüzü, gözüne ilişti. Onu tanıdı, o andaki duygularını sezdi, onun sosyete hayatına daha yeni girdiğini anladı. Penceredeki konuşmasını hatırladı ve neşeli bir yüzle Kontes Rostova'ya yaklaştı. Kontes kızararak:

– İzin verirseniz sizi kızımla tanıştırayım, efendim, dedi.

Prens Andrey, Peronskaya'nın onun kabalığı konusunda söylediği sözlere hiç de uymayan saygılı bir tavırla yerlere kadar eğilerek:

– Kontes beni hatırlarsa kendileriyle tanışmış olmak zevkine kavuşmuştum, dedi ve Nataşa'ya yaklaşarak daha dansa davet için söyleyeceği sözleri bitmeden genç kızın beline sarılmak için elini kaldırdı. Sonra ona bir tur vals yapmayı teklif etti. Nataşa'nın yüzünde ümitsizliğe ya da coşkun bir sevince kapılmaya hazır olduğunu belli eden o heyecanlı ifade, birden minnetle çocuksu, mutlu bir gülümsemeyle aydınlandı.

Gözlerinde neredeyse yaş fışkırmaya hazır olan bu ürkek ve mutlu küçük kız, ışıl ışıl gülümseyişiyle elini Prens Andrey'in omuzuna doğru kaldırırken sanki, "Seni çoktandır bekliyordum!" diyordu. Sıraya giren ikinci çift onlardı. Prens Andrey, kendi çağının en iyi kavalyelerinden biriydi. Nataşa çok güzel dans ediyordu. Genç kızın baloda giyilen beyaz atlas patikler geçirilmiş küçük ayakları, kendiliğinden hareket ediyormuş gibi üzerlerine düşen görevi yapıyor, Nataşa'nın yüzü ise coşkun mutluluktan ışık sa-

çıyordu. Çıplak boynu ve kolları Elen'in omuzlarıyla kıyaslanırsa zayıftı, güzel değildi; omuzları da zayıf, göğsü belirsiz, kolları inceydi; Elen'in vücudunda ise sanki binlerce bakıştan kalma bir cila vardı. Nataşa ilk kez elbisesi çıkarılmış ve kendisini bunun zorunlu olduğuna inandırmamış olsalar bundan çok utanç duyacak bir küçük kız gibi görünüyordu. Prens Andrey dansı severdi ve herkesin kendisiyle yapmak istediği akli konuşmalarla politik görüşmelerden bir an önce kurtulmak, hükümdarın orada bulunması nedeniyle oluşan o can sıkıcı ürkeklik havasını bir an önce dağıtmak isteğiyle ortaya çıktığında, Piyer kendisine onu gösterdiği ve güzel kadınların arasında ilk olarak o gözüne çarptığı için Nataşa'yı dam olarak seçmişti. Ama kıvrılıp bükülen ürpertili, incecik beline sarılır sarılmaz, onun ta yakınında kımıldadığını, ta yakından kendisine gülümsediğini görünce güzelliğinin şarabı başını döndürüverdi. Onu, derin derin nefes alarak bırakıp da durduğu ve dans edenleri seyretmeye koyulunca içinde yepyeni bir canlılık duydu, kendisini gençleşmiş hissetti.

XVII

Prens Andrey'den sonra Nataşa'ya Boris yaklaştı, onu dansa davet etti. Ondan sonra o baloyu açmış olan ve iyi dans eden yaver geldi. Daha sonra birçok genç sıraya girdiler. Böylece Nataşa fazla kavalyeleri Sonya'ya devrederek yanakları al al olmuş bir halde, mutluluk içinde bütün gece hiç durmadan dans etti. Herkesi bu baloda ilgilendiren şeylerden hiçbirini fark etmiyor, göremiyordu. Yalnız hükümdarın uzun uzun Fransız elçisiyle lafladığını, falanca hanımla ona özel bir ilgi göstererek konuştuğunu, falanca prensle filancanın falan ya da filan şeyi söylediklerini, Elen'in çok ilgi topladığını, özellikle filancanın dikkatini çektiğini duymamakla kalmamış, hükümdarı da görememişti. Oradan gittiğini de ancak gidişinden sonra balonun havasının canlanmasından anlamıştı. Prens Andrey, yemekten önceki kotilyonlardan birini gene Nataşa'yla yaptı. Ona Otradnoya'daki ağaçlıklı yolda ilk karşılaşmalarını hatırlattı, o mehtaplı gecede nasıl uyuyamadığını, kendisinin de elin-

de olmayarak onun sözlerini nasıl işittiğini anlattı. Nataşa, Prens Andrey bunu kendisine hatırlatınca, sanki elinde olmayarak kulak kabartıp işittiği o sözlerin ifade ettiği duygu utanılacak bir şeymiş gibi kendisini savunmaya çalıştı.

Prens Andrey, sosyetede yetişmiş bütün insanlar gibi, orada genel olarak yüksek sosyetenin damgasını taşımayan şeylere rastlamaktan hoşlanırdı. Nataşa da şaşkınlığı, sevinci, utangaçlığı, hatta Fransızca konuşurken yaptığı yanlışlarla işte böyleydi. Prens Andrey ona karşı davranışlarında da konuşmalarında da özel bir yumuşaklık ve dikkat gösteriyordu. Onun yanında oturup genç kıza en basit, en önemsiz şeylerden söz ederken Nataşa'nın içindeki mutlu âlemi yansıtan gülümseyişine ve gözlerindeki sevinçli parıltıya kendini veriyor, onu hayranlıkla seyrediyordu. Nataşa, dansa davet edildiğinde gülümseyerek yerinden kalkıyor, dans ede ede salonda dolaşıyor, Prens Andrey de onun utangaçlıkla karışık zarif hareketlerini seyrediyordu. Kotiyonun ortasında, Nataşa bir figürü bitirdikten sonra derin derin nefes alarak yerine dönerken, bir başka kavalye onu tekrar dansa davet etti. Nataşa yorgundu, nefes nefese kalmıştı; bu teklifi reddetmeyi düşündüğü belli oluyordu ama hemen sonra neşeyle elini kavalyesinin omuzuna koydu ve Prens Andrey'e gülümsedi. Bu gülümseme, "Dinlenmeyi, sizin yanınızda oturmayı ben de isterim, yoruldum; ama görüyorsunuz, beni nasıl davet ediyorlar, ben de buna seviniyor, bundan mutluluk duyuyorum, hepinizi de seviyorum; siz de ben de bunların hepsini anlıyoruz!" diyor, hatta daha birçok şeyler söylüyordu. Kavalyesi onu bırakınca Nataşa salonun öbür tarafına, figür yapmak için iki dam daha almaya gitti.

Prens Andrey'in aklından kendisinin de hiç beklemediği bir düşünce geçti. Kendi kendine, "Eğer önce kendi kuzinine, sonra öbür dama yaklaşırsa eşim olacak demektir," diye söylendi. Nataşa önce kuzinine yaklaştı.

Prens Andrey, "İnsanın aklına bazen ne saçma şeyler gelir," diye düşündü. "Yalnız doğru olan bir şey varsa o da şu: Bu genç kız öylesine sevimli, öylesine meziyetli bir kız ki buralarda bir ay dans etsin, hemen koca bulup evlenir. Bu ise burada ender olan bir şey."

Nataşa göğsünde sarkan gülü düzelterek, yanına otururken Prens Andrey bunları düşünüyordu.

Kotiyonun sonunda, lacivert fraklı ihtiyar kont, dans edenlere yaklaştı. Prens Andrey'i evine davet etti, kızına da eğlenip eğlenmediğini sordu. Nataşa karşılık vermedi, yalnız sitemle ,"Böyle şey sorulur mu hiç?" demek ister gibi gülümsedi.

– Öyle neşeliyim ki hayatımda bu kadar eğlenmedim, dedi.

Prens Andrey, Nataşa'nın zayıf kollarını aceleyle, sanki babasını kucaklayan bir genç kız gibi hafifçe yukarı doğru kaldırdığını, ama hemen sonra tekrar aşağı doğru indirdiğini fark etti. Nataşa öylesine mutluydu ki... Hayatında böylesine bir mutluluğu daha hiç duymamıştı. O sırada mutluluğun bir insanı tam anlamıyla cömert, iyi yürekli; kötülüğün ve mutsuzluğun ise dertlerin varlığına inanmayan bir varlık haline getirdiği en üst basamağına ulaşmıştı.

Piyer, bu baloda ilk kez, karısının yüksek sosyetedeki yerinin kendisi için kötü bir şey olduğunu hissetti. Somurtkan ve dalgındı. Alnında dikine derin bir çizgi meydana gelmişti; pencerenin önünde dururken etrafa gözlüğünün ardından, kimseyi görmeden bakıyordu.

Nataşa büfeye giderken yanından geçti. Piyer'in asık, mutsuz yüzü onu şaşırttı. Karşısında durdu. Piyer'e yardım etmek, kendi mutluluğunun fazlasını ona vermek istediğini duyuyordu.

– Ne kadar eğlenceli burası değil mi kont? diye sordu.

Piyer, dalgın dalgın gülümsedi. Kendisine söyleneni anlamamıştı:

– Evet çok memnunum, dedi.

Nataşa, "Nasıl oluyor da herhangi bir şeyden hoşnutsuzluk duyabiliyorlar?" diye düşünüyordu. "Özellikle bu Bezuhov gibi iyi yürekli biri... Nasıl öyle olabiliyor?" Nataşa'nın gözünde, baloda bulunan insanların hepsi aynı derecede iyi yürekli ve sevimliydi. Birbirini seven insanlardı, kimse kimseyi darıltamazdı, bu yüzden de herkesin mutlu olması gerekliydi.

XVIII

Ertesi gün Prens Andrey, o akşamki baloyu hatırladı, ama bu konuda uzun uzun düşünmedi. Sadece kendi kendine, "Evet, çok güzel bir baloydu. Sonra, evet, Rostova'da çok şirin, taptaze, alı-

şılmamış, Petersburg'un havasını taşımayan, onu başkalarından ayıran özel bir şey var," diye söylendi. Bir akşam önceki balo için bütün düşündüğü buydu, çayını içtikten sonra da işe oturdu, ama yorgunluktan mı, yoksa uykusuzluktan mı, o gün pek iyi çalışamıyordu, hiçbir şey yapamıyor, çoğu zaman yaptığı gibi kendi işini beğenmeyip eleştiriyordu. Bu yüzden birinin geldiğini duyunca sevindi. Gelen, çeşitli komisyonlarda görev almış, Petersburg'un bütün kibar çevrelerine girip çıkan, yeni akımların ve Speranski'nin ateşli hayranı, olup bitenlerin telaşlı habercisi Bitski'ydi. Eğilimlerini elbise gibi modaya göre seçen, bu yüzden de akımların koyu partizanı olarak görünen adamlardandı. Şapkasını çıkarır çıkarmaz, endişeli bir tavırla Prens Andrey'in dairesine koşmuş ve hemen konuşmaya başlamıştı. Devlet şûrasının o sabah hükümdar tarafından açılan oturumunun ayrıntılarını biraz önce öğrenmişti, büyük bir memnuniyet içinde bunu anlatıyordu. Hükümdarın söylevi duyulmamış güzellikteydi. Ancak anayasaya saygılı bir hükümdarın verebileceği söylevlerdendi.

Bitski bazı bilinen sözlerin üzerinde kuvvetle durarak gözlerini anlamlı bir tavırla aça aça, "Hükümdar şûra ile Senato'nun, devletin temeli olduğunu açıkça söyledi. Devlet idaresi keyfe göre değil, sağlam prensiplere dayanmalı dedi. Hükümdarın söylediğine göre, maliyede reformlar yapılmalı, bütçe açık olmamalıdır," diye anlatıyordu. Sözlerini:

– Evet, bu olay, bir devir açıyor, tarihimizde en büyük çağlardan birini... diye bitirdi.

Prens Andrey, bu kadar sabırsızlıkla beklediği bu kadar büyük önem verdiği devlet şûrasının açılışı konusunda anlatılanları dinliyor ve bu olayın artık olup bittikten sonra, onu duygulandırmak şöyle dursun, önemsiz bile denmeyecek kadar küçük görünmesine hayret ediyordu. Bitski'nin coşkun sözlerini, hafif alaylı bir gülümsemeyle dinliyordu. Aklına en basit düşünceler geliyordu: "Hükümdarın lütfedip de devlet şûrasında söylediğinden Bitski'ye ve bana ne? Onun söyledikleri beni daha iyi, daha mutlu bir insan haline getirebilir mi sanki?"

Bu basit düşünce akışı birden Prens Andrey'in gözünde, yapılan reformlara karşı duyduğu ilgiyi büsbütün yok ediverdi. O gün

Prens Andrey, Speranski'de *en petit comité* de[1] yemek yiyecekti. Speranski onu davet ederken öyle demişti. Bu kadar hayranlık duyduğu bir insanla kendi aile çevresinde, dostane bir hava içinde yemek yemek, eskiden Prens Andrey'e çok ilginç bir şey olarak görünürdü Kaldı ki o zamana kadar Speranski'yi kendi aile çevresinde hiç görmemişti; ama şimdi oraya gitmek istemiyordu.

Öyleyken kararlaştırılan saatte, Speranski'nin Tavriçeski bahçesindeki pek büyük olmayan köşküne gelmişti. Biraz gecikmiş olan Prens Andrey görülmemiş temizliği göze çarpan küçük evin (Bu biraz da manastırlardaki temizliği hatırlatıyordu.) parkeli yemek odasına girdiği vakit, saat beş olduğu halde Speranski'nin yakın ahbaplarından meydana gelen o '*petit comité*'deki[2] herkesin orada toplanmış olduğunu gördü. Speranski'nin küçük kızı (tıpkı babası gibi uzun yüzlüydü) ile dadısından başka hanım yoktu. Konuklar Gervais Magnitski ve Stolipin'di. Prens Andrey, sofrada yüksek sesle konuşulduğunu ve sahnede atılan kahkahalar gibi etrafı çınlatan ayrı ayrı kahkahaları duydu. Sesi Speranski'nin sesine benzeyen biri, belirli bir şekilde, tempo tutar gibi "Ha!.. Ha! Ha!.." diye gülüyordu. Prens Andrey, Speranski'nin güldüğünü hiç işitmemişti ve devlet adamının bu çınlayan, ince kahkahaları onu tuhaf bir şey gibi şaşırtmıştı.

Prens Andrey yemek odasına girdi. Toplantıdakilerin hepsi iki pencere arasına kurulmuş, üzerinde mezeler bulunan küçük bir masanın başındaydılar. Speranski yıldız nişanı olan kül rengi bir frak, beyaz bir yelekle (herhalde o dillere destan devlet şûrası toplantısında bu yeleği giymiş, onu hâlâ çıkarmamıştı) ve ta yukarıdan bağlanan beyaz bir kravatla, neşeli neşeli masanın başında duruyordu, konuklar etrafını sarmıştı. Magnitski, Mihail Mihailoviç'e dönmüş, bir fıkra anlatıyordu. Speranski dinliyor, Magnitski'nin söyleyeceği sözlere peşinen gülüyordu. Prens Andrey içeri girdiği sırada, Magnitski'nin sözleri gene kahkahalar içinde boğuldu. Stolipin, ağzında bir lokma ekmekle peynir çiğneyerek gür kalın bir sesle, Gervais de alçak sesle gülüyordu. Speranski ise ince ince, belirli kahkahalar atıyordu.

1 Kendi aralarında.

2 "Küçük meclis."

Speranski gülmeye devam ederek Prens Andrey'e beyaz, yumuşak elini uzattı:

– Sizi gördüğüme çok, çok memnun oldum prens! dedi.

Magnitski'ye döndü, hikâyesini yarıda kesti:

– Bir dakika, dedi.

Sonra Prens Andrey'e:

– Şimdi bir anlaşma yaptık: Bu yemekte yalnız keyfedeceğiz, işlerden söz etmek yok, dedi.

Sonra tekrar fıkra anlatana döndü ve gene gülmeye başladı.

Prens Andrey hayal kırıklığının yarattığı bir hüzün içinde şaşkınlıkla kahkahaları dinliyor, gülen Speranski'ye bakıyordu. Ona öyle geliyordu ki bu, Speranski değil de bir başkasıydı. Eskiden Speranski'de Prens Andrey'e gizli ve çekici görünen her şey, şimdi ona apaçık ve hiç de ilgi çekmeyen şeyler olarak görünüyordu.

Sofrada konuşmalar bir an olsun durmadı; sanki bütün sohbet yalnız bir araya toplanmış fıkralardan meydana gelmişti. Daha Magnitski kendi fıkrasını bitirmemişti ki bir başkası daha da gülünç bir başka fıkra anlatmaya hazır olduğunu bildirdi. Fıkraların çoğu ya doğrudan doğruya memurluk hayatıyla ya da memurlarla ilgiliydi. Sanki o çevrede memur kişilerin önemsiz oldukları kesinlikle kabul edilmişti ve onlara gösterilecek ilgi, ancak onları hoş görmenin ya da gülünç özelliklerini belirtmenin ötesine geçemezdi.

Speranski, o gün sabahleyin, şûrada kulakları ağır işiten bir müşavire, "Fikriniz nedir?" diye sorduğunda karşısındakinin "Ben de aynı fikirdeyim," dediğini söyledi. Gervais bir teftiş hikâyesini başından sonuna kadar anlattı: Bu hikâyenin dikkati çeken yönü bütün kişilerin saçma davranışlarıydı. Stolipin, kekeleyerek konuşmaya katıldı, heyecanla, konuşmaya ciddi bir hava vermek istiyormuş gibi eski düzendeki yolsuzluklardan söz etmeye başladılar. Magnitski, Stolipin'in heyecanıyla hafifçe alay etti. Gervais işi şakaya vurdu, konuşma da gene eski neşeli konulara döküldü.

Speranski'nin çalıştıktan sonra dinlenmekten ve dostlarının çevresinde eğlenmekten hoşlandığı anlaşılıyordu. Bütün konukları da bu isteğini anlayarak onu eğlendirmeye çalışıyor, kendileri de eğleniyorlardı. Ama bu eğlence, Prens Andrey'e sıkıcı ve neşeden

yoksun görünüyordu. Speranski'nin ince ses tonu onda tatsız bir duygu uyandırıyor, onu şaşırtıyor ve bozuk tondaki o susmak bilmeyen gülüş, nedense onu rahatsız ediyordu. Prens Andrey gülmüyor, bu yüzden toplantıda bulunanların canını sıkmaktan korkuyordu. Ama hiç kimse onun genel havaya uymadığını fark etmiyordu. Herkes neşeli görünüyordu.

Prens Andrey birkaç kez konuşmaya katılmak istedi ama her seferinde, sözü, tıpkı sudan fırlayan bir mantar gibi konuşmanın dışında bırakıldı; bu yüzden şakalarına iştirak edemiyordu. Konuşmalarında kötü ya da yakışık almayan hiçbir şey yoktu, her sözleri nükteli, akıllıca söylenmiş sözlerdi, komik de olabilirlerdi, ama bu sözlerde neşenin tuzu biberi olan bir şey eksikti; hem de yalnız eksik değildi; onlar böyle bir şeyin varlığını bile bilmiyorlardı.

Yemekten sonra Speranski'nin kızı ile dadısı sofradan kalktılar. Speranski kızını o beyaz eliyle okşadı, sonra onu öptü. Onun bu davranışı bile Prens Andrey'e yapmacık göründü.

Erkekler, İngilizlerin yaptığı gibi, Porto içmek için sofrada kaldılar. Napolyon'un İspanya seferi hakkında başlayan konuşmanın ortasında, hepsi Napolyon'a hak verdiklerini ve bu konuda aynı düşüncede olduklarını belli ettikleri halde, Prens Andrey onlara cephe aldı. Speranski gülümseyerek besbelli konuşmayı yöneldiği konudan uzaklaştırmak isteğiyle, söylenenle hiç ilgisi olmayan bir fıkra anlattı. Bir süre herkes sustu.

Speranski sofrada biraz daha oturduktan sonra, tıpayı iyice sıkıştırarak şarap şişesini kapadı ve "Şimdi artık iyi cins şarabı mumla arasak da bulamıyoruz!" dedi, onu uşağa verip sofradan kalktı. Onunla birlikte herkes de kalkmıştı, sonra aynı gürültülü şekilde konuşarak misafir odasına gittiler. Speranski'ye kuryenin getirdiği iki zarf verildi. O da zarfları alıp çalışma odasına gitti. Speranski gidince herkesin neşesi söndü. Konuklar ağırbaşlı bir tavırla kendi aralarında yavaşça konuşmaya başladılar.

Speranski, çalışma odasından çıkarak:

– Eh, şimdi şiir okuyalım, bakalım, dedi.

Prens Andrey'e doğru döndü.

– Şaşılacak bir istidat! diye devam etti.

Magnitski hemen poz aldı, sonra kendisinin Fransızca olarak

Petersburglu bazı ünlü kişiler için yazdığı ve birkaç defa alkışlarla kesilen alaylı şiirleri okumaya başladı. Prens Andrey, şiirler bitince Speranski'ye yaklaşarak ona veda etti. Speranski sordu:

– Bu kadar erken nereye gidiyorsunuz?

– Bu toplantıda bulunacağıma söz verdim...

Bir süre sustular. Prens Andrey, kimsenin içlerinde olanları okumasına imkân vermeyen bu ayna gibi parlak gözlere yakından bakıyordu; birden Speranski'den ve onunla yaptığı işlerden herhangi bir sonuç beklemesi de Speranski'nin yaptığı şeylere önem vermesi de ona gülünç göründü. Speranski'nin evinden çıkıp gittikten sonra, o ölçülü, neşesiz gülüş uzun bir süre kulaklarında çınladı durdu.

Prens Andrey eve dönünce son dört ay içinde Petersburg'daki bütün yaşamını, sanki yepyeni bir şeymiş gibi zihninden geçirmeye başladı. Girişimlerini, araştırmalarını, dikkati çektiği halde sırf hükümdara daha önce çok kötü bir başka iş sunuldu diye hasıraltı edilen askerî yönetmelik hikâyesini hatırladı; Berg'in üye olduğu komitenin toplantılarını hatırladı. Bu toplantılarda komitenin oturumlarıyla ilgili formalitelerle toplantıların nasıl yapılması gerektiğini belirten her şeyin ne kadar uzun uzun ve dikkatlice gözden geçirildiğini, işin özüne dayanan konuların ise nasıl kısaca geçiştirildiğini hatırladı. Kanunlarla ilgili çalışmalarını, Roma ve Fransız kanunlarını ne kadar çok uğraşarak Rusçaya çevirdiğini hatırladı ve bunları yaptığı için utanç duydu. Sonra zihninde Boguçarova çiftliği, köydeki işleri, Rıyazan'a gidişi, köylüler ve muhtar Duran canlandı; paragraflara ayırdığı özel hukuku onlara uygulamaya çalışmasını hatırladı, nasıl olup da böyle boş bir işle bu kadar uzun bir süre uğraşabildiğine hayret etti.

XIX

Ertesi gün, Prens Andrey, o zamana kadar gitmediği bazı aileleri ve bu arada ahbaplığını son baloda tazelediği Rostovları ziyaret etti. Rostovlara gitmesini nezaket kuralları gerektiriyordu, ayrıca o başkalarına hiç benzemeyen ve onda hoş bir anı bırakmış olan hareketli genç kızı ev hali içinde görmek istiyordu.

Onu ilk karşılayanlardan biri Nataşa oldu. Üzerinde mavi bir ev

elbisesi vardı. Bu elbiseyle Prens Andrey'e üzerinde balo elbisesi olduğu zamankinden daha güzel göründü. O da bütün Rostov ailesi de Prens Andrey'i eski bir dost gibi, yapmacıksız, candan bir tavırla karşıladılar. Eskiden Prens Andrey'in çok sert sözlerle kınadığı bütün aile, şimdi ona sade ve iyi yürekli insanlardan meydana gelmiş görünüyordu. İhtiyar kontun özellikle Petersburg'da hoş görülen konukseverliği ile candan tavrı yüzünden Prens Andrey öğle yemeğine kalmayı reddedemedi.

Bolkonski, "Evet, bunlar iyi yürekli, sevimli insanlar!" diye düşünüyordu. "Tabii Nataşa'nın kişiliğinde sahip oldukları hazinenin değerini birazcık olsun anlamıyorlar; ama bu iyi yürekli insanlar o şiir dolu, varlığından hayat fışkıran, harikulade güzel genç kızın özelliklerini iyice ortaya çıkaran bir dekor meydana getiriyorlar."

Prens Andrey, Nataşa'nın içinde kendisine yabancı, hiç bilmediği mutluluklarla dolu apayrı bir dünyanın varlığını hissediyordu; bu yabancı dünya daha o vakitler, Otradnoya'daki o ağaçlıklı yolda, o mehtaplı gecede duygularını o kadar uyandırmıştı ki şimdi onu kızdırmıyor, ona yabancı gelmiyordu; aksine şimdi bu dünyaya girince onda kendisi için yepyeni bir zevk buluyordu.

Yemekten sonra Nataşa, Prens Andrey'in ricası üzerine, klavsenin başına geçti, şarkı söylemeye başladı. Prens Andrey pencerenin yanında duruyor, hanımlarla konuşuyor, onu dinliyordu. Bir cümlenin yarısında sustu, birden beklenmedik bir şey hissetti; boğazında hıçkırıklar düğümlenmişti, böyle bir duygu içinde kalabileceğini kendisi de ummamıştı. Şarkı söyleyen Nataşa'ya baktı, ruhunda yepyeni, mutlu bir değişiklik olmuştu. Hem mutluydu hem de hüzün duyuyordu. Ağlaması için kesin olarak hiçbir neden yoktu, ama yine de ağlamaya hazırdı. Neye ağlayacaktı? Geçmişteki aşkına mı, hayal kırıklıklarına mı, ilerisi için beslediği ümitlere mi? Buna hem "Evet," hem de "Hayır," diyebilirdi. Onda asıl ağlamak isteğini uyandıran, kendi maddi varlığı hatta Nataşa'nın varlığı ile içindeki o sonsuz, o karşı konulması imkânsız yücelik arasında bulunan aykırılığı birden kavramasıydı. Bu aykırılık Nataşa şarkı söylerken onu hem üzüyor hem de ona sevinç veriyordu.

Nataşa şarkısını bitirince ona yaklaştı, "Sesimi beğendiniz mi?"

diye sordu. Bunu sorduktan sonra, öyle bir şeyi sormaması gerektiğini anlayarak utandı. Ama bir kere sormuştu artık... Prens Andrey gülümseyerek şarkısından da onun yaptığı her şeyden de hoşlandığını söyledi.

O akşam Prens Andrey, Rostovlardan geç vakit ayrıldı. Âdet yerini bulsun diye yattı, ama kısa bir süre sonra gözüne uyku girmediğini fark etti. Bazen mumu yakarak yatağından doğrulup oturuyor, bazen kalkıyor, sonra tekrar yatıyor, uykusuzluktan hiç rahatsız olmuyordu. Havası boğucu bir odadan birden açık havaya çıkmış gibi ruhunda bir yenilik, bir sevinç duyuyordu. Rostova'ya âşık olduğunu aklından bile geçirmiyordu; onu düşünmüyordu; yalnız onu hayalinde canlandırıyor, bunun sonucu olarak da bütün yaşantısı ona yepyeni bir ışık altında görünüyordu. Kendi kendine, "Ne diye kendime eziyet ediyor, ne diye bu daracık, kapalı çerçeve içinde uğraşıp didiniyorum ki sanki, hayat, bütün sevinçleriyle sonuna kadar bana açıkken?" diye söyleniyordu. Uzun süreden beri ilk kez ilerisi için mutlu planlar kuruyordu. Kendi kendine oğlunun terbiyesi ile meşgul olması gerektiğine karar verdi. Ona bir mürebbiye bulmalı, çocuğu ona teslim etmeliydi. Ondan sonra emekliye ayrılmalı, Avrupa'ya gitmeli, İngiltere'yi, İsviçre'yi, İtalya'yı görmeliydi. Kendi kendine, "İçimde bu kadar zindelik ve kuvvet hissederken özgürlüğümden yararlanmalıyım," diye söyleniyordu. "Piyer mutlu olmak için mutluluğun mümkün olduğuna inanmak gerektiğini söylerken haklıydı, şimdi ben de ona inanıyorum. Bırakalım ölülerle gene ölüler meşgul olsun, madem sağım, yaşamalı ve mutlu olmalıyım."

XX

Bir sabah herkes gibi Piyer'in de tanıdığı Albay Berg ona geldi, sırtında tertemiz, yepyeni üniforması vardı. Favorilerine pomat sürmüş ve onları tıpkı hükümdar Aleksandr Pavloviç gibi öne doğru taramıştı, gülümseyerek:

– Biraz önce kontesin, eşinizin yanındaydım ve ricamın yerine getirilmeyeceğine o kadar üzüldüm ki! İnşallah, sizin yanınızda şansım daha açık olur! dedi.

– İstediğiniz nedir albayım? Emrinizi bekliyorum...

Berg karşısındaki bunu işitince memnun olmaması imkânsızmış gibi:

– Artık yeni evime iyice yerleştim! diye haber verdi. Onun için kendi ahbaplarımla eşimin ahbapları için evimizde küçük bir parti vermek istiyorum. (dudaklarında daha tatlı bir gülümseme belirdi) Kontesin ve sizin evimizi şereflendirip bir bardak çayımızı içmenizi ve... Akşam yemeğine kalmanızı rica etmek istiyorum.

Böyle bir daveti reddetme kalpsizliğini ancak Berg gibilerin çevresinde bulunmayı kendisi için küçük düşürücü bir şey sayan Yelena Vasilyevna gösterebilirdi. Berg, evinde neden pek büyük olmayan, ama seçkin insanlardan meydana gelen bir toplantı yapmak istediğini, neden bunun kendisine zevk vereceğini, neden iskambil oyunları ya da herhangi bir başka kötü şey için parasını sarf etmeye acıdığını, ama seçkin insanları davet etmek için masraf yapmaya hazır olduğunu o kadar açık bir şekilde anlattı ki Piyer reddedemedi, geleceğine söz verdi.

– Yalnız özür dilerim, gecikmemenizi rica ederim kont; şöyle saat sekize on kala gelmenizi rica edeceğim. Bir parti yaparız, bizim general de gelecek. Kendisi bana karşı çok iyidir. Akşam yemeğini birlikte yeriz. Lütfedip gelirseniz çok memnun olurum.

Her zaman geç kalmak âdeti olduğu halde, Piyer buna aykırı olarak o gün Berglere saat sekize on kala yerine sekize çeyrek kala geldi. Bergler parti için gerekli her şeyi yapmış, konuklarını karşılamaya hazırlanmışlardı.

Berg ile karısı küçük büstler ve tablolarla süslenmiş, yeni eşya ile döşenmiş temiz, aydınlık çalışma odasında oturuyorlardı. Berg bütün düğmeleri iliklenmiş yeni üniformasıyla karısının yanına oturmuş, ona her zaman insanın kendisinden üstün kişilerle görüşebileceğini, hatta onlarla ahbaplık etmesi gerektiğini, ancak böyle ahbaplıklardan zevk duyabileceğini anlatıyordu.

– Onlardan bir şeyler öğrenebilir, onlara ricada bulunabilirsin. İlk subay olduğum zamanlar nasıl yaşardım biliyorsun (Berg kendi yaşamını yıllara göre değil aldığı en yüksek ödüllere göre hesaplardı). Benim arkadaşlarım hâlâ hiçbir şey olamadılar, oysa ben alay komutanına vekalet ediyorum, kocanız olmak mutluluğuna eriştim (Yerinden kalktı. Vera'nın elini öptü; ama ona yaklaşırken ha-

lının kıvrılmış olan köşesini düzeltti) Bütün bunları neyle elde ettim? En başta ahbaplarımı seçmeyi bilmekle! Tabii iyilik etmek, sözünün eri olmak da lazım...

Berg, zayıf bir kadının karşısında kendi üstünlüğünü kavrayarak gülümsedi ve bu sevimli eşinin aslında bir erkeğin şanını teşkil eden her şeyi, *"ein Mann zu sein"*[1] kavrayamayan zayıf bir kadın olduğunu düşünerek sustu. Vera da hem iyiliksever bir adam hem de iyi bir koca olan, ama onun anlayışına göre, bütün erkekler gibi, hayatı yanlış anlayan kocasının karşısında kendi üstünlüğünü kavrayarak gülümsüyordu. Berg kendi karısını ölçü olarak aldığı için, bütün kadınları zayıf ve aptal sayardı. Vera da yalnız kendi kocasına bakarak onun hakkındaki yargısını bütün erkeklere yayıyor, hepsinin yalnız kendilerinin akıllı olduklarını ileri sürdüklerini, buna karşın hiçbir şeyi anlamadıklarını, gururlu ve bencil olduklarını düşünüyordu. Berg ayağa kalktı, karısına çok pahalıya satın aldığı dantelli pelerini buruşturmamaya dikkat ederek yavaşça sarıldı, onu dudaklarının ortasından öptü. Bilincinin dışında bir düşünce akışına uyarak:

– Yalnız bir şey istiyorum, o da o kadar çabuk çocuğumuz olmasın, dedi.

Vera:

– Evet, dedi. Bunu ben de hiç istemiyorum. İnsan toplum için yaşamalı.

Berg mutlu, şefkatli bir gülümsemeyle pelerini işaret etti:

Bu sırada Kont Bezuhov'un geldiği haber verildi. Karı koca kendilerinden memnun olduklarını belirten bir tavırla gülümseyerek bakıştılar; her biri bu ziyaretin şerefini kendine mal ediyordu.

Berg, "İşte ahbap edinmek budur," diye düşünüyordu. "İşte sosyetede nasıl davranacağını bilmek budur!"

Vera:

– Yalnız rica ederim, dedi, ben konuklarla meşgul olurken sözümü kesme, çünkü ben herkesi nasıl meşgul edeceğimi, hani mecliste neler konuşmak gerektiğini bilirim.

Berg de gülümsedi:

– Ama olmaz ki, bazen erkekler kendi aralarında konuşmalı!

1 "Erkek olmayı."

Piyer, yeni salona alındı; bu salonda simetriyi, temizliği ve düzeni bozmadan hiçbir yere oturulamazdı, bu yüzden Berg'in koltukların ya da divanın simetrisini sevgili konuğu için bozmayı teklif etmesi çok kibar bir davranış olarak görünüyor, hiç de garip kaçmıyordu, onun da bu konuda anormal bir kararsızlık içinde olduğu belliydi; bu yüzden bu sorunun çözülmesini konuğunun seçimine bıraktı. Piyer simetriyi bozarak iskemlelerden birini kendine doğru çekti; o zaman Berg ile Vera birbirlerinin sözünü kese kese konukları meşgul etmeye çalışarak partiyi açtılar.

Vera kendi düşüncesine göre, Piyer'i Fransız elçiliği konusunda bir konuşma ile meşgul etmek gerektiğine karar vererek hemen ondan söz açmıştı. Berg ise erkek erkeğe konuşmak gerektiğini düşünerek karısının sözünü kesti, Avusturya Savaşı'nı ele aldı, sonra elinde olmadan genel konulardan kişisel düşüncelere geçti. Avusturya seferine katılması için kendisine yapılan teklifleri ve bu teklifleri kabul etmemesinin nedenlerini anlatmaya başladı. Konuşmanın çok dağınık, birbirini tutmayan konular üzerinde dolaşmasına ve Vera'nın ikide bir kocasının lafına karışmasına rağmen, her iki eş de zevkle, bir tek konukları geldiği halde, gecenin çok iyi başladığını, konuşmalarla, çayla ve yanan mumlarla geçen herhangi bir başka partiye tıpatıp benzediğini hissediyorlardı.

Kısa bir süre sonra Berg'in eski arkadaşı Boris geldi. Boris, Berg ve Vera ile onlara hafifçe yukarıdan bakan, koruyucu bir tavırla konuşuyordu. Boris'ten sonra albayla bir hanım, sonra general, daha sonra Rostovlar geldiler ve parti artık gerçekten tam anlamıyla diğer partilere benzedi. Berg ile Vera misafir odasındaki hareketleri, dağınık konuşmaları, elbiselerin hışırtısını işitip hafifçe eğilerek birbirlerini selamlayanları gördükçe bakışıp gülümsemekten kendilerini alamıyorlardı. Her şey, herkesin evindeki gibiydi. Özellikle küçük daireyi beğendiğini söyleyerek Berg'in omuzuna hafifçe vuran ve babacan bir tavırla boston oyunu için bir masanın kurulmasını emreden general, tıpatıp başka salonlardaki generallere benziyordu.

General, konukların arasında kendisinden sonra en yüksek gördüğü Kont İlya Andreyiç'in yanına oturdu. Yaşlılar yaşlıların yanında, gençler gençlerin yanında, ev sahibesi çay sofrasının başın-

daydı; bu sofranın üzerinde gümüş bir sepet içinde Paninlerin partilerindeki bisküvilerden vardı; her şey tıpkı başkalarının partilerinde olduğu gibiydi.

XXI

Piyer, en saygıdeğer konuklardan biri olarak İlya Andreyiç, general ve albayla birlikte bostona oturmak zorundaydı. Boston masasına oturduğu vakit Nataşa'nın karşısına düştü ve genç kızda balodan beri meydana gelmiş olan garip değişiklik onu şaşırttı. Nataşa konuşmuyordu ve balodaki kadar güzel olmak şöyle dursun, eğer o yumuşak, o her şeye kayıtsız tavrı olmasaydı çirkin bile görünebilirdi.

Piyer ona bir göz atarak "Ne oldu ona böyle?" diye düşündü. Nataşa kız kardeşinin yanında çay sofrasında oturuyor, isteksiz bir tavırla yanında oturan Boris'in yüzüne bakmadan sorularına karşılık olarak bir şeyler söylüyordu. Piyer elinde aynı serideki bütün sayıları ele geçirip kendisi ile ortak oynayanı sevindirerek beş el kazandıktan sonra, bazı kimselerin selamlaştıklarını ve odaya giren birinin ayak seslerini işitti, kazandığı paraları toplarken gene Nataşa'ya baktı. Daha çok hayret ederek kendi kendine, "Ne oldu ona böyle?" diye sordu.

Nataşa'nın karşısında, ayakta, Prens Andrey duruyor, onu kırmaktan korkuyormuş gibi yumuşak, nazik bir tavırla bir şeyler söylüyordu. Nataşa başını kaldırmış, yanakları kızarmış olarak ona bakıyordu; hızlanan nefesini tutmaya çalıştığı ve eskiden sönük olan içindeki ateşin parlak ışığının yeniden yandığı belliydi. Büsbütün değişmiş, çirkinken gene balodaki gibi oluvermişti.

Prens Andrey Piyer'e yaklaştı ve Piyer onun yüzünde yepyeni, dinç bir ifade gördü.

Piyer oyun devam ettiği sürece birkaç defa yerini değiştirerek bazen sırtı bazen de yüzü Nataşa'ya dönük olarak oturdu, altı rober[1] boyunca hep onu ve arkadaşını gözetledi.

"Aralarında çok önemli bir şeyler oluyor!" diye düşünüyor, içindeki hem sevinçli hem acı duygu onu heyecanlandırıyor, ona oyunu unutturuyordu.

Altı roberden sonra General, "Böyle oynanmaz," diyerek kalk-

1 Boston adlı iskambil oyununda bir partiye verilen isim.

tı, böylece Piyer serbest kaldı. Nataşa bir köşede Sonya ve Boris'le konuşuyordu. Vera ince bir gülümsemeyle Prens Andrey'e bir şeyler söylüyordu. Piyer arkadaşına yaklaştı ve konuştuklarının bir sır olup olmadığını sorduktan sonra yanlarına oturdu. Vera, Prens Andrey'in Nataşa'ya ilgi gösterdiğini fark ederek bir partide, daha doğrusu sahici bir partide duyguları ima eden sözler söylemek gerektiğini düşündü; bir fırsatını bulup Prens Andrey yalnızken önce genel olarak duygulardan, sonra da kız kardeşinden söz açtı. Böyle akıllı bir konuğun karşısında (Prens Andrey'i öyle sayıyordu.) diplomat zekâsını göstermek ihtiyacını duyuyordu.

Piyer, onlara yaklaştığında, Vera'nın kendi konuşmasından zevk alarak hızlı hızlı konuştuğunu, Prens Andrey'in ise utangaç bir tavırla onu dinlediğini (Bu onda çok ender oluyordu.) gördü.

Vera anlamlı bir gülümsemeyle:

– Siz ne dersiniz? diye soruyordu. Siz o kadar keskin görüşlüsünüz ve insanların karakterlerini o kadar çabuk anlıyorsunuz ki prens. Söyleyin Natali için ne düşünüyorsunuz? O bağlılıklarında, başka kadınlar gibi (Vera, "başka kadınlar" derken kendini kastediyordu.) vefalı olabilir mi? Bir kez bir erkeği sevdikten sonra, artık ömrünün sonuna kadar ona sadık kalabilir mi? Ben gerçek aşkı böyle anlarım. Ne dersiniz prens?

Prens Andrey, utangaçlığını gizlemek için alaylı bir gülümsemeyle:

– Ben kız kardeşinizi böyle ince bir konuda karar verebilecek kadar tanımıyorum, dedi. Sonra bir şey fark ettim, bir kadın ne kadar az hoşuma giderse o kadar vefalı oluyor.

Prens Andrey, bunu söylerken onlara yaklaşan Piyer'e baktı. Vera:

– Evet, burası doğru prens, çağımızda.. diye devam etti ("Çağımızda" derken çağımızın özelliklerini bulup ona gereken değeri verdiklerini ve insan karakterlerinin zamanla değiştiğini sanan dar görüşlü insanlar gibi konuşmuştu). Çağımızda bir genç kız o kadar serbesttir ki *le plaisir d'être courtisée*,[1] çoğu zaman gerçek duygularının sesini boğar. *Et Nathalie, il faut l'avouer, y est très sensible*.[2] Natali'den tekrar söz edilince Prens Andrey gene hoşnutsuz-

1 Bir erkekten iltifat görmenin zevki.

2 Natali'nin de, itiraf etmek gerekir, buna çok zaafı var.

lukla yüzünü buruşturmak zorunda kaldı; kalkmak istiyordu, ama Vera daha da imalı bir gülümseyişle:

– Ben öyle sanıyorum ki hiçbir kız onun kadar *courtisée*[1] olmamıştır, diyordu. Ama son zamanlara kadar ciddi olarak hiç kimseden hoşlanmamıştı. Bakın, biliyor musunuz kont?..

Vera, Piyer'e doğru dönmüştü:

– Bizim sevimli cousin Boris'imizden bile... Söz aramızda Boris o zamanlar çok, hem de çok *dans le pays du tendre*'dı.[2]

O zamanlar yaygın olan gönül oyunlarını ima ediyordu.

Prens Andrey kaşlarını çatmış, susuyordu. Vera:

– Siz Boris'le arkadaşlık ediyorsunuz değil mi? diye sordu.

– Evet onu tanıyorum.

– O herhalde size, çocukluğunda Nataşa'ya karşı olan aşkını anlatmıştır.

Prens Andrey birden beklenmedik bir şekilde kızararak:

– Ya! Demek aralarında bir çocukluk aşkı vardı, öyle mi? diye sordu.

– Evet, *vous savez entre cousin et cousine cette intimité mène quelque fois à l'amour; le cousinage est un dangereux voisinage. N'est-ce pas?*[3]

Prens Andrey:

– A, şüphesiz! dedi ve birden yapmacık bir neşeyle elli yaşlarındaki Moskovalı kuzinlerine karşı çok dikkatli davranması gerektiğini söyleyerek Piyer'le şakalaşmaya başladı. Bu şakacı konuşmanın ortasında kalktı, Piyer'in koluna girerek onu bir kenara çekti.

Piyer, arkadaşının garip heyecanına hayretle bakıyordu, onun kalkarken Nataşa'ya nasıl baktığını fark ederek:

– Ee... Ne var? diye sordu.

Prens Andrey:

– Seninle konuşmam gerekiyor, dedi. Biliyorsun ya konuştuğumuz kadın eldivenlerini (masonluğa yeni giren bir insana, sevdiği kadın için verilen eldivenlerden söz ediyordu) Ben... ama... hayır, seninle sonra konuşurum.

---

1 Erkeklerden iltifat gören.

2 Romantik.

3 Biliyorsunuz ki erkek ve kız kuzenler arasında bu yakınlık bazen aşka yol açar; yeğenler arasında yakınlık tehlikelidir. Öyle değil mi?

Prens Andrey bunu söyledikten sonra, gözlerinde garip bir parıltıyla, aceleyle Nataşa'ya yaklaştı, yanına oturdu.

Piyer, Prens Andrey'in ona bir şeyler sorduğunu, Nataşa'nın da kıpkırmızı kesilerek ona karşılık verdiğini görüyordu.

Ama bu sırada Berg, Piyer'e yaklaştı, generalle albayın arasında İspanya'daki savaşlar konusunda başlayan tartışmaya katılmasını ısrarla rica etti.

Berg hem memnun hem de mutluydu. Dudaklarındaki sevinçli tebessüm hiç silinmiyordu. Parti çok güzeldi ve tıpkı Berg'in görmüş olduğu başka partilere benziyordu, her şey aynıydı. Kadınların konuşmaları da iskambil oyunları da oyunda sesini yükselten general de semaver de bisküvi de her şey aynıydı; yalnız bir tek şey eksikti: Berg'in başka partilerde gördüğü ve taklit etmek istediği bir şey: Erkekler arasında önemli ve akli konularda yüksek sesle yapılan bir konuşma. General böyle bir konuşmaya başlamıştı, Berg de Piyer'i ona katılmaya zorluyordu.

XXII

Ertesi gün, Prens Andrey, İlya Andreyiç kendisini davet ettiği için öğle yemeğinde Rostovlara gitti ve bütün günü orada geçirdi.

Ailede herkes, Prens Andrey'in onlara kimin için geldiğini hissediyordu ve Prens Andrey de bunu saklamadan bütün gününü Nataşa ile birlikte geçirmeye çalıştı. Yalnız ürkek ama mutlu ve heyecanlı Nataşa'nın ruhunda değil, herkeste, önemli ve yakında meydana gelecek olayı sezmekten ileri gelen bir korku seziliyordu. Prens Andrey Nataşa ile konuşurken kontes hüzünlü, ciddi, sert bakışlarla ona bakıyor, Prens Andrey başını ona doğru çevirir çevirmez hemen ürkerek yapmacıklı bir tavırla herhangi bir önemsiz konudan söz açıyordu. Sonya onların yanındayken hem Nataşa'dan uzaklaşmaktan hem de onlara engel olmaktan çekiniyordu. Nataşa, Prens Andrey'le bir dakika için baş başa kalınca bekleyişin verdiği heyecandan sararıyordu. Prens Andrey onu çekingenliğiyle şaşırtıyordu. Nataşa onun kendisine bir şey söylemek ihtiyacını duyduğunu, ama buna bir türlü karar veremediğini hissediyordu.

Akşam olup da Prens Andrey gittikten sonra, kontes Nataşa'ya yaklaştı ve:

– E, ne oldu? diye sordu.

Nataşa:

– Anne Allah aşkına bana şimdi bir şey sormayın! Öyle şey söylenmez! dedi.

Böyle söylediği halde Nataşa o gece gözleri bir noktaya dikili, bazen heyecan bazen korku duyarak uzun bir süre annesinin yatağında kaldı. Bir ara annesine Prens Andrey'in onu nasıl övdüğünü, sonra Avrupa'ya gideceğini nasıl söylediğini, daha sonra da onların yazı nerede geçireceklerini sorduğunu ve Boris için de kendisine bazı soruları olduğunu anlattı.

– Ama böyle bir şey, böyle bir şey... başıma hiç gelmedi... diyordu. Yalnız onun yanında korkuyorum, ne zaman onun yanında bulunsam içime korku giriyor, bu ne demek? Böyle olması, bunun gerçek bir şey olduğunu gösterir değil mi? Anne, uyuyor musunuz?

Annesi:

– Hayır yavrum, ben de korkuyorum, diye karşılık veriyordu. Haydi git yat yavrum!

Nataşa içinde uyanan duyguyu kavramaktan ileri gelen bir hayret ve korkuyla:

– Ben nasıl olsa uyuyamayacağım, uyumak da neymiş, saçma... Anneciğim, anneciğim böyle bir şey hiç başıma gelmedi, diyordu. Hiç böyle bir şey aklımızdan geçer miydi?

Nataşa'ya öyle geliyordu ki kendisi Prens Andrey'i daha Otradnoya'da ilk gördüğü zaman ona âşık olmuştu. Kendisinin daha o zamanlar seçtiği bir insanın (buna kesinlikle inanıyordu) şimdi gene karşısına çıkmasından, üstelik ona karşı kayıtsız değilmiş gibi görünmesinden duyduğu o garip, beklenmedik mutluluk sanki onu korkutuyordu. "Demek şimdi, özellikle tam bizim Petersburg'da bulunduğumuz sıralarda buraya gelecekmiş. Demek o baloda karşılaşacakmışız... Belli ki bu kaderin işi, her şey ona göre hazırlanmış. Daha o zaman onu gördüğüm anda, içimde bambaşka bir şey duymuştum."

Annesi, Prens Andrey'in Nataşa'nın albümüne yazdığı şiirleri sorarak düşünceli bir tavırla:

– Sana ne söylüyordu? Neydi o şiirler? Okusana... dedi.

– Anne, onun dul olması ayıp değil, değil mi?

– Yeter Nataşa, Tanrı'ya dua et... *Les mariages se font dans le cieux...*[1]

Nataşa heyecandan ve mutluluktan gözlerinde yaşlar fışkırarak annesine sarıldı.

– Cici anneciğim, sizi ne kadar seviyorum, ne kadar mutluyum! diye bağırdı.

Aynı anda, Prens Andrey, Piyer'in evinde oturuyor, ona Nataşa'ya olan sevgisinden ve onunla evlenmek niyetinin kesin olduğundan söz ediyordu. O gün, Kontes Yelena Vasilyevna'nın evinde kalburüstü insanlar toplanmıştı. Kısa bir süre önce kontesin evine sık sık gelmeye başlayan Fransız elçisi ile birçok seçkin hanımlar beyler vardı. Piyer aşağıdaydı. Salonlarda dolaşmış, zihni hep bir konuyla meşgulmüş gibi dalgın, üzüntülü tavrıyla bütün konukları şaşırtmıştı.

Piyer balodan beri derin ümitsizlik krizlerine kapılmak üzere olduğunu hissediyor, var gücüyle bu krizlere karşı koymaya çalışıyordu. Karısı ile prens arasında büyük bir yakınlık başladığından beri, beklenmedik bir şekilde mabeyinciliğe terfi etmiş ve o günden sonra sosyetede bunun ağırlığı ile utancını duymaya başlamıştı. İnsanlarla ilgili ne varsa hepsinin boş olduğu konusunda eskiden beslediği karanlık düşünceler zihninden daha sık geçiyordu.

Aynı zamanda koruyucusu olduğu Nataşa ile Prens Andrey arasında uyandığını fark ettiği duygu ve arkadaşının durumu ile kendi durumu arasındaki aykırılık üzüntüsünü daha da artırıyordu. Karısını da Nataşa'yı da Prens Andrey'i de aynı şekilde düşünmemeye çalışıyordu. Gene sonsuzlukla kıyaslanınca her şey ona önemsiz görünüyor, gene zihinde "Bütün bunlar niçin?" sorusu düğümleniyordu. Bu yüzden kendisine yaklaşan "kötü ruhu" kovmak umuduyla gece gündüz masonların eserleri üzerinde çalışmalar yapmaya kendini zorluyordu.

Saat on ikide kontesin dairesinden çıkarak yukarıya, kendi odasına gitmiş, tavanı alçak, havası tütün dumanıyla dolu odada, sır-

1 Nikâhlar göklerde kıyılır.

tında yıpranmış bir robdöşambr ile masanın başına oturmuş, İskoçya masonlarına ait orijinal belgeleri kopya ediyordu; bu sırada biri içeri girdi. Bu Prens Andrey'di. Piyer dalgın, aynı zamanda hoşnutsuz bir tavırla:

– A, siz misiniz? dedi ve hayatın sıkıntılarına karşı tek çareyi kendi işlerinde gören mutsuz insanların yaptığı gibi defteri işaret etti:

– Ben de çalışıyorum işte.

Prens Andrey, Piyer'in yüzündeki üzüntülü ifadeyi fark etmeden pırıl pırıl, heyecanlı ve yepyeni bir hayata kavuşmuş gibi bir yüzle Piyer'in karşısında durdu, mutluluğun yarattığı bir egoizmle gülümseyerek:

– İşte böyle kardeşim... Dedi, dün akşam sana söylemek istiyordum zaten, şimdi de bunun için geldim. Ömrümde böyle bir şey duymamıştım. Âşık oldum dostum...

Piyer birden derin derin içini çekti, sonra hantal vücuduyla divanın üzerine, Prens Andrey'in yanına çöktü:

– Nataşa Rostova'ya değil mi?

– Evet, evet, başka kime âşık olabilirim? Böyle bir şeye hiçbir zaman inanmazdım ama bu duygu benden kuvvetli. Dün akşam üzüldüm, acı duydum, ama çektiğim bu üzüntüyü dünyada hiçbir şeye değişmem! Eskiden yaşamıyormuşum. Ancak şimdi yaşadığımı anlıyorum, ama onsuz yaşayamayacağım. Yalnız o beni sevebilir mi? Ona göre yaşlıyım... Niçin bir şey söylemiyorsun?

Piyer, birden yerinden kalkıp odada bir aşağı bir yukarı dolaşarak:

– Ben mi? ben mi? Ben size ne söylemiştim? dedi. Bunu her zaman düşünmüşümdür... Bu genç kız öyle değerli bir varlık ki, öyle nadir bulunan bir genç kız ki... Sevgili kardeşim, sizden rica ederim ukalalık etmeyin, içinizde endişeler duymayın, evlenin, evlenin, evlenin... Kesin olarak inanıyorum ki sizden daha mutlu bir insan olmayacak.

– Ya o?

– O sizi seviyor!

Prens Andrey gülümseyerek Piyer'in gözüne bakıp:

– Saçmalama... dedi.

Piyer öfkeyle:

– Seviyor! Bunu biliyorum... diye bağırdı.

Prens Andrey onu kolundan tutup durdurarak:

– Hayır, dinle beni, dedi. Benim ne durumda olduğumu biliyor musun? Her şeyi birine anlatmak ihtiyacını duyuyorum.

Piyer:

– Peki öyleyse, peki söyleyin, çok memnun olurum, dedi.

Gerçekten de yüzü değişti, kırışıklıkları düzeldi. Prens Andrey'i sevinçle dinliyordu.

Prens Andrey, sanki bambaşka, yepyeni bir insan olmuştu. Neredeydi o dertli hali, o hayatı küçümsemesi, o hayal kırıklığı? Piyer duygularını açıklamaya cesaret ettiği tek insandı; ona içinde ne varsa hepsini döküyordu. Bazen cesaretle rahat rahat, uzun vadeli bir gelecek için planlar yapıyor, babasının kaprisleri uğruna kendi mutluluğunu feda edemeyeceğini, onu nasıl bu evliliğe razı ederek Nataşa'yı ona zorla sevdireceğini ya da nasıl onun rızası olmadan işi sonuca bağlayacağını söylüyor, bazen de bütün varlığını pençesine alan bu duyguya, sanki o iradesine bağlı olmayan, yabancı, garip bir şeymiş gibi hayret ediyordu.

Prens Andrey:

– Daha önce biri bana böyle sevebileceğimi söylemiş olsaydı, ona inanmazdım, dedi. Bu hiç de eskiden duyduğum hisse benzemiyor. Benim için bütün evren ikiye ayrılmıştır: Bir kısmında o vardır ve bütün mutluluk, bütün ümit, bütün aydınlık onun bulunduğu yerdedir, öbür yarısında onun bulunmadığı yerde ise, her şey sıkıcıdır, orada karanlık vardır.

Piyer:

– Karanlık, zifirî bir karanlık, diye tekrar etti. Evet, evet bunu anlıyorum.

– Işığı sevmemek elimde değil, bunda suçum yok ki. Hem ben çok mutluyum. Beni anlıyor musun? Benim için sevindiğini biliyorum.

Piyer, gözlerinde duygulu, hüzünlü bir ifadeyle arkadaşına bakarak:

– Tabii, tabii, diyordu.

Prens Andrey'in geleceği ona ne kadar aydınlık görünüyorsa, kendi geleceği o derece karanlık geliyordu.

XXIII

Prens Andrey'in evlenebilmesi için, babasının rızasını alması gerekiyordu. Bunun için ertesi gün babasına gitti.

Babası oğlunun verdiği haberi görünüşte sakin bir tavırla, ama içinde öfke duyarak karşıladı. Kendisi için hayat artık sona erdiği bir sırada başka bir insanın yaşantısında herhangi bir şeyi değiştirmek istemesini, hayatında herhangi bir yenilik yapmasını anlamıyordu. İhtiyar adam, "bıraksalar da ömrümü istediğim gibi tamamlasam, ondan sonra istediklerini yapsalar!" diye kendi kendine söyleniyordu. Bununla birlikte oğluna karşı önemli olaylarda kullandığı siyasete başvurdu. Sakin bir tavır takınarak durumu olduğu gibi inceledi:

Bir defa bu evlilik getireceği akrabalık, servet ve soy bakımından parlak değildi. İkincisi, Prens Andrey artık ilk gençlik çağında sayılmazdı, üstelik sağlık bakımından zayıftı (ihtiyar özellikle bu noktada ısrar ediyordu), kız ise çok gençti. Üçüncüsü söz konusu olan oğluydu, onu ne idüğü belirsiz bir kıza teslim etmeye gönlü varmıyordu. Dördüncüsü... babası bütün bu sözlerin sonunda alaylı alaylı oğluna bakarak:

– Senden rica ediyorum, bu işi bir yıl için ertele, Avrupa'ya git, tedavi gör, Prens Nikolay için daha önceden istediğin gibi bir Alman öğretmen bul, ondan sonra eğer aşkın, tutkun ya da inadın, artık buna ne ad verirsen onu diyelim, o kadar büyükse, eh, ne yapalım o zaman evlenirsin. İşte son sözüm bu, bunu böyle bil, son sözüm...

Prens, sözlerini hiçbir şeyin onu kararını değiştirmeye zorlayamayacağını belirten bir tonla bitirdi.

Prens Andrey, ihtiyarın ya ileride nişanlısı olacak genç kıza karşı duyduğu hislerin bir yıllık bir denemeye dayanmayacağını ya da kendisinin o zamana kadar öleceğini umut ettiğini açıkça anlıyordu; bu yüzden babasının isteğini yerine getirmeye karar verdi. Evlenme teklifini yapacak, ama düğünü bir yıl sonraya bırakacaktı.

Prens Andrey, Rostovlarda geçirdiği son akşamdan üç hafta sonra Petersburg'a döndü.

Nataşa, annesiyle yaptığı konuşmanın ertesi günü sabahtan akşama kadar Bolkonski'yi bekledi, ama o gelmedi. Ertesi gün de üçüncü gün de aynı şey oldu. Piyer de gelmiyordu, bu yüzden, Prens Andrey'in babasına gittiğini bilmeyen Nataşa yokluğunun nedenlerini kendisine açıklayacak bir şey bulamıyordu.

Böylece üç hafta geçti. Nataşa hiçbir yere gitmek istemiyor, hiçbir şey yapmadan üzüntü içinde gölge gibi odadan odaya geçiyor, geceleri herkesten saklı olarak ağlıyor, annesinin yanına bile uğramıyordu. İkide bir kızarıyor, öfkeleniyordu. Herkes hayal kırıklığına uğradığını biliyor, onunla alay ediyor gibi geliyordu. Duyduğu o büyük üzüntüden başka, bir de yaralanmış gururunun verdiği acı, mutsuzluğunu bir kat daha artırıyordu.

Bir gün kontesin odasına geldi, bir şey söylemek istiyordu ama birden gözlerinden yaş fışkırdı. Tıpkı ne için cezalandırıldığını bilmeyen bir çocuk gibi ağlıyordu.

Kontes, Nataşa'yı sakinleştirmeye başladı. Nataşa önce annesinin sözlerine kulak veriyordu, birden sözünü kesti:

– Yeter anne! Ben düşünmüyorum, düşünmek de istemiyorum! Her şey çok basit, önce laf olsun diye gelip gidiyordu. Sonra ayağını kesti, ayağını kesti...

Sesi titredi, az kalsın gene ağlayacaktı, ama kendine geldi ve sakin bir tavırla devam etti:

– Ben hiç de evlenmek istemiyorum! Ondan korkuyorum. Şimdi büsbütün, büsbütün sakinleştim işte...

Nataşa, bu konuşmayı yaptığının ertesi günü, eski elbiselerini giydi (bunu giydiği sabahlar hepsini güldürürdü) ve balodan beri bırakmış olduğu eski yaşamını sürdürmeye devam etti. Çayını içtikten sonra, akustiği kuvvetli olduğu için sevdiği salona gitti, orada şan egzersizleri yapmaya başladı. Birinci dersi bitirince salonun ortasında durdu, çok hoşuna giden bir müzik parçasını tekrar okudu. Sevinçle bu seslerin havada ne kadar güzel dalgalanarak salonun boşluğunu doldurduğunu, sonra nasıl yavaş yavaş söndüğünü dinledi (sanki bu kendisi için beklenmedik bir şeydi) ve birden içinde bir neşe duydu. Kendi kendine, "Ne diye hep bunu düşüneyim? Böyle de iyiyim ya!" diye düşündü ve salonda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı; sesleri yansıtan parkenin üzerin-

de normal adımlarla değil de bir topuğuna bir parmaklarının ucuna (ayağında sevdiği patikleri vardı) basarak yürüyor ve tıpkı kendi sesini dinlediği zamanlar olduğu gibi topuğunun ölçülü takırtıları ile ayak uçlarının cızırtısına neşeyle kulak veriyordu. Aynanın önünden geçerken baktı; orada kendi hayalini görünce yüzünde, "Ölmedim ya! Vız gelir bana! Kimseye de ihtiyacım yok işte!" der gibi bir anlam belirdi.

Uşak salonda bir şeyleri düzeltmek için içeri girmek istiyordu, ama Nataşa onu bırakmadı. Uşağın arkasından kapıyı kapayarak odada dolaşmaya devam etti. O sabah gene o çok hoşlandığı ruh haline kavuşmuştu: Eskisi gibi gene kendi kendine hayrandı ve kendisine karşı sevgi duyuyordu. Hayalinde bir erkek sesinin kendisi için gene, "Ne güzel kız şu Nataşa!" dediğini duyar gibi oldu. "Hem güzel hem sesi hoş hem genç hem de kimseye zararı yok, yeter ki onu rahat bıraksınlar!" Ama onu ne kadar bıraksalar artık hiçbir zaman sakin olamazdı. Bunu hemen anladı.

Sofada dış kapı açıldı. Biri, "Evdeler mi?" diye sordu, arkasından da ayak sesleri duyuldu. Nataşa aynaya bakıyor, ama kendisini göremiyordu. Sofadaki seslere kulak kabartmıştı. Aynadaki hayaline gözü ilişince yüzünün sapsarı olduğunu gördü. Gelen "o"ydu. Bunu kesin olarak biliyordu. Gerçi kapalı kapıların ardından sesini pek az işitebiliyordu ama bundan emindi.

Sapsarı olmuş bir halde telaşla misafir odasına koştu:

– Anne, Bolkonski gelmiş! dedi. Anne bu çok müthiş, dayanılmaz bir şey. Ben... Üzüntü çekmek istemiyorum! Ne yapayım?

Kontes karşılığı vermeye fırsat bulamadan odaya endişeli ve ciddi bir yüzle Prens Andrey girdi. Nataşa'yı görür görmez yüzü aydınlandı. Kontesin de Nataşa'nın da elini öptü, sonra divanın yanına oturdu. Kontes:

– Çoktandır bu şerefe kavuşamadık... diye söze başladı ama Prens Andrey sözünü kesti; hem sorusuna karşılık veriyor hem de anlaşılan gerekli bulduğu şeyi söylemek için sabırsızlanıyordu.

– Bütün bu süre içinde size uğramadım, çünkü babamın yanındaydım: Onunla çok önemli bir iş için konuşmam gerekiyordu. Ancak dün gece geldim.

Nataşa'ya bir göz attı. Bir an sustu sonra:

– Sizinle konuşmalıyım, kontes, diye ekledi.

Kontes derin derin içini çekerek gözlerini yere indirdi:

– Buyrun, dedi.

Nataşa gitmesi gerektiğini biliyordu ama bunu yapamıyordu: Bir şey boğazını sıkıyor gibiydi, bu yüzden saygısızca gözlerini iri iri açmış, Prens Andrey'e dik dik bakıyordu; "Şimdi ha? Demek hemen şu anda! Hayır, bu olamaz," diye düşünüyordu.

Prens Andrey, gene ona baktı ve bu bakış genç kıza bu konuda yanılmamış olduğunu kesinlikle belli etti! Evet, kaderi şimdi, hemen o anda belli olacaktı.

Kontes fısıldayarak:

– Sen git Nataşa! Ben seni çağırırım, dedi.

Nataşa yalvaran, ürkek bir ifadeyle Prens Andrey ile annesine baktı, sonra odadan dışarı çıktı.

Prens Andrey:

– Sizden kızınızı istemeye geldim, kontes, dedi.

Kontesin yüzü kıpkırmızı oldu, ama hiçbir şey söylemedi. Ağırbaşlı bir tavırla:

– Teklifiniz, diye söze başladı.

Prens Andrey kontesin gözlerinin içine bakarak susuyordu. Kontes:

– Teklifiniz... diye devam etti (Söyleyeceğini şaşırdı). Bizim için hoş bir şey... Teklifinizi kabul ediyorum, kocam da ümit ederim ki... Ama bu kızıma bağlıdır...

Prens Andrey:

– Ben ona bunu ancak sizin rızanızı aldıktan sonra söyleyeceğim... Razı oluyor musunuz?

Kontes:

– Evet, diyerek ona elini uzattı, Prens Andrey eline doğru eğilince hem bir yabancılık hem de bir şefkat duygusuyla dudaklarını alnına dokundurdu.

Onu oğlu gibi sevmek istiyordu. Ama hissediyordu ki Andrey onun için hem yabancı hem de korkunç bir insandı.

– Eminim, kocam da buna razı olacak, dedi, ama beybabanız...

Prens Andrey:

– Planlarımı babama açıkladım, kendisini buna ancak düğünün

bir yıldan önce yapılmaması şartı ile razı olacağını söyledi. İşte size bildirmek istediğim şey buydu.

– Doğrusu Nataşa daha genç, ama... bu kadar uzun beklemek!

Prens Andrey içini çekti:

– Başka türlü olmasına imkân yoktu!

Kontes:

– Onu size göndereyim! diyerek odadan çıktı.

Kızını ararken hep, "Tanrım, bize acı!" diye tekrarlayıp duruyordu. Sonra, Nataşa'nın yatak odasında olduğunu öğrendi. Nataşa kendi yatağının üzerine oturmuş, sapsarı bir yüz ve kupkuru gözlerle tasvire bakıyor, acele acele haç çıkararak bir şeyler fısıldıyordu. Annesini görünce yerinden fırladı ve ona doğru atıldı.

– Ne oldu anne? Ne oldu?

Kontes, Nataşa'ya soğuk gelen bir tavırla:

– Yanına git, onun yanına git. Seni benden istedi, dedi.

Koşarak yanından uzaklaşan kızının arkasından hüzünle ve sitem eder gibi:

– Git, git! diye söylenerek derin derin içini çekti.

Nataşa misafir odasına nasıl girdiğini hatırlamıyordu. Kapıdan içeri girip de onu görünce durakladı. Kendi kendine, "Gerçekten bu yabancı adam, şimdi benim her şeyim mi oldu?" diye sordu ve hemen bu sorunun karşılığını verdi, "Evet, o benim her şeyimdir: Şimdi artık o benim için dünyada en değerli şeydir."

Prens Andrey yanına yaklaştı, gözlerini indirerek sordu:

– Sizi gördüğüm ilk anda sevmeye başladım. Umudum gerçekleşebilir mi?

Nataşa'ya baktı; genç kızın yüzündeki ateşli ve ciddi anlatım onu şaşırttı. Genç kızın yüzü, "Neden soruyorsunuz? Bilinmemesi imkânsız bir şeyden hiç şüphe edilir mi? İnsan duyduğunu gözlerle anlatamadıktan sonra konuşulur mu?" diyor gibiydi.

Nataşa ona yaklaştıktan sonra durdu. Prens Andrey onun elini öptü:

– Beni seviyor musunuz?

Nataşa canı sıkılmış gibi:

– Evet, evet, dedi. Bir iki kez derin derin içini çekti, nefesi sıklaştı, sonunda hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

– Neden ağlıyorsunuz? Ne oldu size?

Nataşa:

– Ah öyle mutluyum ki, diye karşılık verdi.

Gözyaşlarının arasında gülümseyerek Prens Andrey'e doğru daha fazla eğildi, bir an, "Onu öpebilir miyim?" diye düşündü, sonra onu öptü.

Prens Andrey elini tutuyor, gözlerinin içine bakıyor, ama içinde ona karşı eski sevgiyi bulamıyordu. Ruhunda sanki birdenbire bir şey sönüvermişti. Artık arzunun o eski, şiir dolu gizli güzelliği yoktu. Onun yerine içinde Nataşa'nın kadınca ve çocuksu çaresizliğine bir acıma, saf bir inanışla bu kadar bağlılık göstermesi karşısında bir korku ve kendisini ömrünün sonuna kadar ona bağlayan ağır, ama kıvanç verici bilinçli bir görev duygusu vardı. Şimdiki duygusu gerçi daha önceki gibi aydınlık ve şiirli değildi, ama daha ciddi, daha kuvvetli bir duyguydu. Prens Andrey, Nataşa'nın gözlerinin içine bakarak sordu:

– *Maman* size bunun bir yıldan önce olamayacağını söyledi mi?

Nataşa, "Sahiden çocukluk çağında bir kız sayılan ben (herkes benim için şimdiye kadar öyle diyordu) gerçekten, şimdi ben, şu andan başlayarak bu yabancı, sevimli, akıllı, babamın bile saygı duyduğu adamın eşi mi oldum? Onunla aynı seviyede miyim? Doğru mu bu? Gerçekten şimdi artık hayatla şaka etmek yasak mı olacak? Şimdi artık büyümüş mü sayılıyorum? Bundan böyle her davranışımın, her sözümün sorumluluğu üzerime mi yüklenecek? Ha evet, demin bana ne sormuştu?" diye düşünüyordu.

– Hayır, dedi.

Ama Prens Andrey'in ne söylediğini anlamamıştı.

Prens Andrey:

– Özür dilerim, dedi, ama siz o kadar gençsiniz, ben ise hayatta o kadar çok şey denedim ki! Sizin için korkuyorum. Siz kendinizi tanımıyorsunuz.

Nataşa büyük bir dikkatle onu dinliyor, sözlerinin anlamını kavramaya çalışıyor, ama anlamıyordu. Prens Andrey:

– Mutluluğumu erteleyen bu yıl bana ne kadar ağır gelirse gelsin, diye devam etti, bu süre içinde siz de kendinizi sınayabilirsiniz. Sizden rica ediyorum, bir yıl sonra beni mutluluğa kavuştu-

run; ama serbestsiniz: Nişanımız gizli kalacaktır ve eğer beni sevmediğinize ya da sevdiğinize inanırsanız...

Prens Andrey bunu yapmacık bir gülümseyişle söylemişti. Nataşa sözünü kesti:

– Bunu niçin söylüyorsunuz? diye sordu. Siz de biliyorsunuz ki daha Otradnoya'ya geldiğiniz ilk gün sizi sevmeye başlamıştım.

Bunu doğru söylediğine kesinlikle inanarak söylemişti.

– Bir yılda kendinizi tanırsınız.

Nataşa birden:

– Koca bir yıl! dedi.

Düğünün bir yıl için ertelenmiş olduğunu ancak şimdi anlıyordu.

– Neden bir yıl sonra? Neden bir yıl?

Prens Andrey ona bu ertelemenin nedenlerini anlatmaya koyuldu. Nataşa onu dinlemiyordu.

– Başka türlü olmaz mı? diye sordu.

Prens Andrey bir şey söylemedi, ama yüzünde bu kararı değiştirmenin imkânsız olduğunu gösteren bir ifade belirdi.

Nataşa birden:

– Çok fena! Hayır, müthiş, müthiş bir şey... diye söylendi ve gene hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı:

– Ben o bir yılın geçmesini beklerken ölürüm: Bu olamaz! Bu korkunç bir şey!..

Nişanlısının yüzüne baktı, ama onun yüzünde bir acıma ve şaşkınlık anlatımı gördü. Birden gözyaşlarını keserek:

– Peki, peki her şeyi istediğiniz gibi yapacağım! dedi. Öyle mutluyum ki...

Annesiyle babası içeriye girip nişanlıları kutsadılar. O günden sonra Andrey, Rostovların evine bir nişanlı olarak girip çıkmaya başladı.

XXIV

Nişan töreni yapılmamış, Bolkonski ile Nataşa'nın nişanlandıkları da kimseye bildirilmemişti. Böyle olmasını Prens Andrey istemişti. Erteleme onun yüzünden olduğu için, bunun ağırlığını kendisinin taşıması gerektiğini söylüyordu. Vermiş olduğu sözün kendi-

sini ölünceye kadar bağladığını, ama Nataşa'yı bağlamak istemediğini, ona tam bir özgürlük tanıdığını belirtiyordu. Eğer Nataşa altı ay sonra onu sevmediğini hissederse Prens Andrey'i reddetmeye hakkı olacaktı. Tabii ne Nataşa ne de annesiyle babası böyle bir şeyin olabileceğini düşünmek bile istemiyorlardı; ancak Prens Andrey ısrar etti. Rostovlara her gün geliyor, ama Nataşa'ya karşı bir nişanlı gibi davranmıyordu. Ona "siz" diyor ve yalnız elini öpüyordu. Nişandan sonra, Prens Andrey ile Nataşa arasında eskisinden çok değişik, candan, sade ilişkiler kurulmuştu. Sanki o zamana kadar birbirlerini tanımıyorlardı. Nataşa da Prens Andrey de birbirleri için henüz "hiçbir şey" olmadıkları günlerde nasıl bakıştıklarını anlamaktan zevk duyuyorlardı; şimdi kendilerini bambaşka varlıklar olarak hissediyorlardı; o zamanlar yapmacıklı insanlardı, şimdi ise davranışları içten gelen, sade insanlar olmuşlardı. Ailede önceleri herkesin Prens Andrey'e davranışlarında bir tedirginlik seziliyordu: Prens Andrey onlara bambaşka bir dünyanın adamı olarak görünüyordu. Nataşa evdekileri uzun uzun Prens Andrey'e alıştırmaya çalışmıştı; gururla herkese onu olağanüstü bir insanmış gibi görmelerinin, dış görünüşünden geldiğini, aslında herkes gibi bir insan olduğunu, kendisinin ondan korkmadığını, hiç kimsenin de korkmaması gerektiğini söylüyordu. Birkaç gün sonra, ailede herkes ona alıştı; onun yanında da eski yaşantılarını sürdürmeye devam ettiler: Şimdi bu yaşantıya Prens Andrey de katılıyordu. Kontla çiftlik işlerinden, Nataşa ve kontesle şık elbiselerden, Sonya ile de albümlerle kanaviçeden söz etmeyi başarıyordu. Bazen Rostovlar, kendi aralarında da Prens Andrey'in yanında da bütün bunların nasıl olup bittiğine ve bunları haber veren işaretlerin ne kadar belirli olduğuna şaşıp kalıyorlardı: Prens Andrey'in Otradnoya ziyareti, onların Petersburg'a gelişleri, Prens Andrey ile Nataşa arasındaki benzerlik (Dadı bunu daha Prens Andrey'in ilk gelişinde fark etmişti), 1805 yılında Prens Andrey ile Nikolay arasındaki çatışma ve olacakları haber veren daha birçok olaylar ev halkının en çok önem verdiği şeylerdendi.

Evde gelinle güveyin bulunduğu yerlerde duyulan romantik uyuşuklukla sessizlik hüküm sürüyordu. Çoğu zaman herkes bir arada oturuyor, susuyordu. Bazen diğerleri kalkıp gidiyor, baş ba-

şa kalan nişanlılar gene susuyorlardı. İlerideki yaşamlarından nadir olarak söz açıyorlardı. Prens Andrey, bundan söz açmaktan hem korkuyor hem de utanıyordu. Nataşa da onun bütün duygularını sezdiği gibi bu duygusunu da seziyor ve onu paylaşıyordu. Bir gün Nataşa ona oğlu ile ilgili sorular sormaya başladı. Prens Andrey kızardı (Şimdi sık sık öyle oluyor, bu da özellikle Nataşa'nın hoşuna gidiyordu) ve oğlunun onlarla birlikte oturmayacağını söyledi.

Nataşa endişeyle:

– Neden? diye sordu.

– Dedesini ondan yoksun bırakamam, hem sonra...

Nataşa hemen onun ne düşündüğünü anlayarak:

– Onu ne kadar severdim! dedi. Ama biliyorum ki siz, beni de sizi de suçlamaları için hiçbir bahane bulunmamasını istiyorsunuz.

İhtiyar kont, bazen Prens Andrey'e yaklaşıyor, onu öpüyor, Petya'nın terbiyesi ya da Nikolay'ın görevleri ile ilgili konularda ona danışıyordu. İhtiyar kontes, Nataşa ile Prens Andrey'e bakarak derin derin içini çekiyordu. Sonya her an, orada fazlalık olmaktan çekiniyor, hiç gerekmediği zaman bile onları yalnız bırakmak için bahaneler bulmaya çalışıyordu. Prens Andrey konuştuğu zaman (Her şeyi çok güzel anlatıyordu), Nataşa gururla onu dinliyordu; kendisi konuştuğu zaman ise hem korku hem de sevinçle onun sanki kendisini sınamak istiyormuş gibi dikkatle ona baktığını seziyordu.

Şaşkınlıkla kendi kendine, "Bende ne arıyor? Bu bakışla neyi anlamak istiyor? Ya onun bu bakışı ile aradığı şey bende yoksa, o zaman ne olacak?" diye soruyordu. Bazen kendisine özgü coşkun bir neşeye kapılıyor, o zaman Prens Andrey'in nasıl güldüğünü işitmek de seyretmek de hoşuna gidiyordu. Prens Andrey çok az gülüyordu, ama bir defa gülmeye başladı mı candan kahkahalar atıyor ve böyle güldükten sonra Nataşa her seferinde kendisini ona daha yakın hissediyordu. Eğer gittikçe yaklaşan o ilerideki ayrılık düşüncesi onu korkutmasa Nataşa tam anlamıyla mutlu olacaktı.

Prens Andrey, Petersburg'dan ayrılmadan bir gün önce, balodan beri Rostovlara uğramamış olan Piyer'i de getirdi. Piyer dalgın ve ne yapacağını bilemiyormuş gibi görünüyor, Nataşa'nın annesiyle konuşuyordu. Nataşa Sonya ile birlikte satranç masasının başına

oturmuştu, böyle davranması Prens Andrey'in de yanına gelmesini istediğini belli ediyordu. Prens Andrey onlara yaklaştı.

– Bezuhov'u çoktandır tanıyorsunuz değil mi? diye sordu. Ondan hoşlanır mısınız?

– Evet sevimli bir adamdır, ama çok tuhaftır, insanı daima güldürür.

Nataşa bunu söyledikten sonra Piyer'den söz ettiği zamanlar hep olduğu gibi, dalgınlığını belirten hikâyeler anlatmaya koyuldu: Bunlardan bazıları, başkalarının onun için uydurdukları hikâyelerdi.

Prens Andrey:

– Biliyor musunuz? Sırrımızı ona açtım, dedi. Onu çocukluğumdan beri tanıyorum. Altın gibi bir kalbi vardır.

Birden ciddi bir tavırla:

– Sizden rica ediyorum, Natali! dedi. Ben gidiyorum, ne olacağını Tanrı bilir. Siz beni sevmekten vaz... Şey... Biliyorum bunu size söylememeliyim. Yalnız şunu belirtmek istiyorum: Ben yokken başınıza ne gelirse gelsin...

– Ne gelebilir ki?

Prens devam etti:

– Ne kadar büyük bir felaket olursa olsun, sizden de rica ediyorum, Matmazel Sonya, ne olursa olsun, öğüt vermesi, yardım etmesi için yalnız ona başvurunuz. O dünyanın en dalgın, en tuhaf adamıdır, ama dünyanın en altın yürekli insanıdır.

Ne annesi ne babası ne Sonya ne de Prens Andrey'in kendisi, nişanlısından ayrılmasının Nataşa'ya nasıl bir etki yapacağını tahmin edebiliyorlardı. O gün, yanakları al al olmuş, gözleri kupkuru, sanki onu bekleyen şeyin ne olduğunu anlamıyormuş gibi, evin içinde oradan oraya dolaşıyor, en önemsiz işlerle uğraşıyordu. Prens Andrey son defa elini öperken de ağlamadı. Yalnız:

– Ne olur gitmeyin!.. dedi.

Bunu Prens Andrey'i gerçekten "Acaba kalması daha doğru mu olurdu?" diye düşünmeye zorlayan, sonraları uzun bir süre unutmadığı bir sesle söylemişti.

Nataşa, Prens Andrey gittikten sonra da ağlamadı; ama birkaç gün kendi odasında oturdu, hiçbir şeyle ilgilenmedi. Yalnız ara sıra, "Ah... Niçin gitti sanki?" deyip duruyordu.

Ama Prens Andrey'in gidişinden iki hafta sonra, etrafındakiler için aynı derecede beklenmedik şekilde, geçirdiği manevi hastalıktan kurtuldu, aklı başına geldi ve eskisi gibi oldu: Yalnız yüzü değişikti; tıpkı uzun bir hastalıktan sonra yataktan bambaşka bir yüzle kalkan çocuklar gibi...

XXV

Nikolay Andreyeviç Bolkonski, oğlu gittikten sonraki bu bir yıl içinde, gerek sağlık gerek manevi bakımından çok kuvvetsiz düşmüştü. Eskisinden daha da sinirli olmuştu; hiçbir nedene dayanmayan o ani öfke krizlerinde hırsını, çoğu zaman Prenses Mariya'dan alıyordu. Ona mümkün olduğu kadar çok eziyet çektirmek için, dikkatle en zayıf taraflarını arıyor gibiydi. Prenses Mariya'nın iki tutkusu, bu yüzden de iki sevinç kaynağı vardı: yeğeni Nikoluşka ile dine bağlılığı. Bunlar kontun, Prenses Mariya'ya saldırmak ve onunla alay etmek için en çok hoşlandığı iki konuydu. Neden söz ederlerse etsinler, kont daima konuşmayı evlenmemiş kızların batıl inançlarına ya da çocukların şımarıklığı ile kötü terbiye yüzünden bozulmalarına getiriyordu. "Sen onu (Nikoluşka'yı kastediyordu) kendin gibi kart bir kız haline getirmek istiyorsun, nafile! Prens Andrey'in bir oğula ihtiyacı var, kıza değil!" diyordu. Ya da Matmazel Bourienne'e dönüyor, Prenses Mariya'nın yanında, ona bizim papazlardan, tasvirlerden hoşlanıp hoşlanmadığını soruyor, şaka ediyordu. Durmadan Prenses Mariya'ya acı çektiren hakaretler yağdırıyor, ama kızı onu affetmek için çaba harcamayı bile gerekli bulmuyordu. Kont onun karşısında hiç suçlu olabilir miydi? Hem babası, onu seven babası (her şeye rağmen bunun böyle olduğunu biliyordu) ona karşı haksızlık edebilir miydi? Zaten hak gözetmek ne demekti? Prenses, hiçbir zaman gururlu bir anlam taşıyan "doğruluk" sözü üzerinde zihnini yormamıştı. İnsanlığın bütün o karışık kuralları onun gözünde yalnız bir tek basit kuralda toplanıyordu: Sevgi ve fedakârlık kuralında. Bu kuralı bize kendisi Tanrı olduğu halde insanlık uğruna acı çekmiş olan öğretmişti. Başka insanların hak gözetip neler yaptığı umurunda bile değildi; o kendisi acı çekmeli ve sevmeliydi. Bunu da yapıyordu işte...

Kışın Lisiye Gori'ye Prens Andrey geldi. Neşeli, yumuşak ve şefkatliydi. Prenses Mariya onu hiçbir zaman bu halde görmemişti. Onun bir şeyler geçirdiğini seziyordu ama Prens Andrey ona sevgisinden hiç söz etmedi. Prens Andrey giderken babasıyla uzun uzun bir şeyler konuştu ve Prenses Mariya, Prens Andrey yola koyulmadan önce babası ile ağabeyinin birbirlerinden hiç hoşnut olmadıklarını sezdi.

Prens Andrey gittikten kısa bir süre sonra, Prenses Mariya, Lisiye Gori'den Petersburg'a, Jüli Kuragina'ya bir mektup yazdı, genç kızların çoğu zaman yaptıkları gibi o da Jüli'yi ağabeyi ile evlendirmeyi hayalinden geçirdi. Oysa Jüli o sırada Türkiye'de ölen ağabeyi için yas tutuyordu.

Öyle anlaşılıyor ki acı çekmek bizim kaderimiz, sevgili ve duygulu kardeşim Jüli,

Kaybınız o kadar korkunç ki bunu, sizi ve üstün bir kadın olan annenizi sevdiği halde, Tanrı'nın sizleri sınamak için gösterdiği bir iyilik olarak izah edebilirim. Ah, sevgili kardeşim; din, ancak din bizim için (artık teselli sözünü kullanmayacağım) ümitsizlikten kurtaran yol olabilir. Ancak din, insanın, onun yardımı olmadan anlayamayacağı bir şeyi anlatabilir. Neden iyi yürekli, yüksek ruhlu, hayatta mutluluğu bulmasını bilen, kimseye zararı dokunmak şöyle dursun, başkalarının mutlu olması için yaşamaları gereken varlıkları Tanrı yanına çağırıyor da kötü kalpli, yararsız, zararlı ve hem kendileri hem de başkaları için yük olan insanlar yaşamaya devam ediyorlar? İlk gördüğüm ve hiçbir zaman unutamayacağım ölüm, sevgili gelinimin ölümü, bende de öyle bir izlenim yarattı.

Siz nasıl çok iyi bir insan olan ağabeyinizin neden öldüğünü sanıyorsanız, ben de aynı şekilde, bir insana kötülük etmek şöyle dursun, ruhunda iyi duygulardan, zihinde de iyi düşüncelerden başka bir şey beslememiş olan Liza'nın neden öldüğünü sormuşumdur. Ve ne oldu dostum biliyor musunuz? Bakın, aradan beş yıl geçti ve şimdi ben, o zayıf aklımla ölümün neden gerekli bir şey olduğunu, davranışlarının çoğunu kavrayamadığımız Tanrı'nın sonsuz iyiliğini nasıl belirttiğini, nasıl kendi yarattığı varlığa karşı duyduğu

o sonsuz sevgiyi gösterdiğini anlıyorum. Sık sık aklıma şu geliyor, belki o bir annenin sorumluluklarını taşıyamayacak kadar melek yaradılışlı ve günahsız bir varlıktı. Genç bir eş olarak kusursuzdu: Belki de aynı derecede mükemmel bir anne olamayacaktı. Şimdi ise bizlere özellikle Prens Andrey'e yalnız tertemiz bir acıma duygusu ve tertemiz bir anı bırakmakla kalmadı, herhalde "orada" kendim için hayalimden geçirmeye bile cesaret edemediğim bir yere kavuştu. Hem onu bir yana bırakalım, bu vakitsiz, bu korkunç ölüm, uyandırdığı o derin acıya rağmen ağabeyimin üzerinde de, benim üzerimde de en iyi etkiyi yapmıştır. O sırada, onu kaybettiğimiz anda, bu düşüncelerin aklıma gelmesi imkânsızdı. O zamanlar dehşet içinde onları zihnimden kovmaya çalışırdım. Şimdi ise bu o kadar açık, o kadar şüphe götürmez bir şey olarak görünüyor ki bunu sadece, benim için hayatın tek kuralı haline gelen İncil'deki gerçeklere sizi kesinlikle inandırmak amacıyla yazıyorum, dostum. "O"nun iradesi olmadan başımızdan bir tek saç dökülmez. Onun iradesi ise yalnız bize gösterdiği sonsuz bir sevgiye dayanıyor. Bu yüzden de başımıza ne gelirse gelsin, hepsi iyiliğimiz için oluyor. Bana, "Gelecek kışı Moskova'da mı geçireceksiniz?" diye soruyorsunuz. Sizi görmek için duyduğum bütün isteğe rağmen, öyle olacağını sanmıyorum, bunu istemiyorum da. Nedeninin Bonapart olduğunu söylersem hayret edersiniz. Çünkü babamın sağlık durumu belirgin bir şekilde kötüleşiyor; kendisine karşı gelinmesine dayanamıyor ve sinirli oluyor. Bu sinirliliği, bildiğimiz gibi, daha çok politik konulara yöneliyor. Bonapart'ın Avrupa'nın bütün hükümdarları ile, üstelik büyük Katerina'nın torunu olan bizim hükümdarımızla eşit bir insanmış gibi işlerini yürütmesini bir türlü hazmedemiyor. Bildiğiniz gibi, ben politik konularla hiç ilgilenmiyorum, ama babamın sözlerinden ve Mihail İvanoviç ile olan konuşmalardan, dünyada olup biten her şeyi, özellikle artık galiba yalnız Lısiye Gori'de büyük adam ve Fransız İmparatoru sayılmayan Bonapart'a gösterilen büyük saygı belirtilerini biliyorum. Babam bunları hazmedemiyor. Bana öyle geliyor ki kendisi de politik görüşleri yüzünden ve bu görüşlerini herkese çekinmeden açıklamaya alışık olduğu için, Moskova'ya gitmekten isteksiz bir şekilde söz ediyor; tedaviden ne yarar gördüyse hepsini Bonapart için yapılacak o kaçınılmaz tartış-

malar yüzünden kaybedecektir. Ne olursa olsun, bu konuda herhalde yakında karar verilir. Aile hayatımız, ağabeyim Andrey'in burada bulunmasını hesaba katmazsak eskisi gibi devam edip gidiyor. Ağabeyim daha önce de size yazdığım gibi çok değişti. Geçirdiği felaketten sonra ilk kez ancak şimdi, bu yıl, manevi bakımından tam anlamıyla canlandı. Çocukluğumda onu nasıl görmüşsem öyle oldu: İyi yürekli, yumuşak, bir eşi daha olmadığını bildiğim altın yürekli bir insan! Bana öyle geliyor ki, hayatın kendisi için sona ermemiş olduğunu anladı. Ama bu manevi değişimle birlikte, vücutça çok sarsıldı. Şimdi eskisinden daha zayıf daha sinirli. Ona bir şey olur diye korkuyorum ve doktorların kendisine çoktandır öğütledikleri Avrupa gezisini yapacağına seviniyorum. Bu gezinin onun sağlık durumunu düzelteceğini umarım. Bana Petersburg'da ondan en çalışkan, en iyi tahsil görmüş en akıllı gençlerden biri olarak söz edildiğini yazıyorsunuz. Akrabalık gururumu bağışlayın: Ben zaten onun böyle olduğundan hiçbir zaman şüphe etmemişimdir. Burada mujiklerden soylu kişilere kadar, herkese yaptığı iyilikler saymakla bitmez. Petersburg'a gelince yalnız hak ettiğini aldı. Öteden beri bazı söylentilerin ve özellikle bana yazmış olduğunuz gibi, ağabeyimin güya küçük Rostova ile evlenecekmiş gibi, gerçeğe aykırı bazı söylentilerin, nasıl Petersburg'dan Moskova'ya ulaştığına hayret ediyorum. Andrey'in herhangi bir kimse ile, özellikle onunla evleneceğini sanmıyorum. Çünkü ölen eşinden çok nadir söz açar ama bu kaybın derin acısının yüreğine nasıl çöktüğünü biliyorum, onun yerini bir başka kadına veremez, hele küçük meleğimizi bir üvey anne eline hiç bırakamaz. İkinci olarak benim bildiğime göre bu genç kız hiç de Prens Andrey'in hoşuna gidecek tipte değilmiş. Onun için Prens Andrey'in onu kendisine eş olarak seçeceğini sanmıyorum ve açıkça söyleyeyim bunu istemiyorum. Amma çok gevezelik ettim, mektubumun ikinci yaprağını da bitiriyorum. allahaısmarladık sevgili kardeşim: Tanrı kutsal yardımını sizden esirgemesin, sizi korusun benim sevgili arkadaşım, Matmazel Bourienne sizi öpüyor.

Marie

XXVI

Prenses Mariya yaz ortasında, İsviçre'de bulunan Prens Andrey'den beklenmedik bir mektup aldı: Bu mektupta ağabeyi ona ummadığı garip bir haber veriyor, Rostova ile nişanlandığını bildiriyordu. Mektupta, nişanlısına beslediği sevgi ve hayranlıkla, kız kardeşine duyduğu şefkat, dostluk ve güvenle ömründe hiçbir zaman, şimdi sevdiği gibi sevmediğini, ancak şimdi hayatı öğrenmiş olduğunu yazıyordu. Lisiye Gori'ye gelişinde, bu konuda babası ile görüştüğü halde, verdiği karar konusunda kız kardeşine hiçbir şey söylemediği için ondan özür diliyordu. Ona bunu söylememesinin bir nedeni vardı. Söylemiş olsaydı, Prenses Mariya babasını bu işe razı etmek için yalvarmaya başlayacak, amacına ulaşamadan, onun sinirlerini bozacak, sonunda da babasının hoşnutsuzluğunu bütün ağırlığı ile kendi üzerine çekecekti. Zaten yazdığına göre, o zamanlar iş şimdiki gibi kesinlikle kararlaştırılmış da değildi. "O zamanlar babam bana bir yıl süre ile beklememi şart koşmuştu. Şimdi şart koşulan bu sürenin altı ayı doldu, öyleyken kararımda her zamankinden daha azimliyim. Eğer doktorlar beni burada, içmelerde tutmasalar soluğu Rusya'da alırdım, ama şimdi dönüşümü üç ay daha ertelemek zorundayım. Babamla olan ilişkilerimi biliyorsun, ondan hiçbir şey beklemiyorum. Zaten hep bağımsız olmuşumdur, her zaman da öyle olacağım. Ama yanımızda geçireceği günler belki de azalmıştır, böyle bir durumda, onun arzusuna karşı gelerek, öfkesini uyandırarak mutluluğu yarı yarıya yıkmış olurum. Şimdi ona aynı konuda bir mektup yazıyorum, senden de rica ediyorum, uygun bir anını bul, mektubu ona ver, sonra onun bu işe nasıl bir gözle baktığını, bu süreyi üç ay için kısaltma ihtimalinin olup olmadığını bana bildir."

Prenses Mariya birçok tereddütten, kuşkudan ve duadan sonra mektubu babasına verdi. Ertesi gün, ihtiyar prens sakin bir tavırla ona:

– Ağabeyine yaz, ben ölünceye kadar beklesin... Uzun sürmez, yakında verdiği sözden kurtarırım onu... dedi.

Prenses itiraz etmek istedi ama babası buna meydan vermedi. Sesini gittikçe daha çok yükselterek söylenmeye başladı:

– Evlen oğlum... Evlen evladım... Doğrusu kibar bir aileye gireceksin maaşallah! Akıllı, zengin insanlar değil mi? Evet, Nikoluşka'nın amma da iyi üvey annesi olacak! Sen ona yaz, isterse yarın evlensin. Nikoluşka'ya üvey anne gelir, ben de Buryenka ile evlenirim. Ha!.. Ha!.. Ha!.. O da üvey annesiz kalmasın: Yalnız bir şey daha söyleyeyim, evimde başka karı istemem! Varsın evlensin, kendi evinde otursun!..

Prenses Mariya'ya döndü:

– Belki sen de onun evine taşınırsın ha? Allah versin, haydi güle güle, güle güle... Güle güle...

Böyle birden parladıktan sonra, prens bir daha bu işten söz etmedi. Ama oğlunun gösterdiği bu karakter zayıflığının uyandırdığı öfke, baba ile kız arasındaki ilişkileri etkiledi. Alay etmek için başvurulan eski bahanelere bir yenisi eklenmişti: Üvey anne konusu ile Matmazel Bourienne'e gösterilen aşırı nezaket.

Kont kızına:

– Onunla niçin evlenmeyeyim sanki? diye soruyordu. Hem de ne mükemmel bir kontes olur!

Prenses Mariya, son zamanlarda şaşkınlık ve hayretle babasının Fransız kızını gerçekten kendisine gittikçe daha çok yakıştırdığını fark etmeye başlamıştı. Prens Andrey'e babasının mektubu nasıl karşıladığını bildirmişti, ama ağabeyini teselli etmek için onu yola getirmeyi umduğunu yazıyordu.

Prenses Mariya'nın hayatının bütün tesellisi, neşesi, Nikoluşka ve onun eğitimi, Andrey, bir de dine düşkünlüğü idi. Bunlardan başka, her insanın bir de kendine özgü ümitleri olması gerektiği için, ruhunun ta derinliğinde sakladığı bir hayal, bir umut vardı; hayatta en büyük cesareti onda buluyordu. Bu dertleri unuttturan hayal ve umudu, kendisini konttan gizli olarak ziyaret eden "Tanrı insanları, ermişler ve hacılar" uyandırmışlardı. Prenses Mariya yaşlandıkça tecrübesi artıyor, zevkleri ve mutluluğu bu dünyada arayan insanların ne kadar kısa görüşlü olduklarına şaşıyordu. İnsanlar o ulaşılması imkânsız, gözle görülmez, kusurlu mutluluğa ulaşmak için çabalıyor, acı çekiyor, çırpınıyor ve birbirlerine kötülük ediyorlardı.

"Prens Andrey karısını seviyordu, karısı öldü, bununla yetine-

cek yerde, mutluluğunu başka bir kadınla bağlamak istiyor. Babam buna karşı; çünkü Andrey'in daha soylu, daha zengin bir kızla evlenmesini diliyor. Hepsi de uğraşıyor, didiniyor, acı çekiyor, bir an sürecek nimetlere kavuşmak için o ölümsüz ruhlarına eziyet ediyor, onu lekeliyorlar. Hepimiz bunu biliyoruz! Üstelik Tanrı'nın oğlu İsa, yeryüzüne inip bize bu dünyadaki yaşamın yalnız bir anlık bir sınama olduğunu söylediği halde, bizler gene ona dört elle sarılıyor, mutluluğumuzu onda bulacağımızı sanıyoruz. Nasıl oluyor da bunu kimse anlamıyor?" diye düşünüyordu. "Herkesin küçük gördüğü, prensten bir zarar göreceklerinden değil, günaha sokmamak için ona görünmekten korkarak arka kapıdan, omuzlarında torbalarla bana gelen o Tanrı adamlarından başka hiç kimse bunu anlamıyor. Aileyi, vatanı, bütün dünya nimetlerini bırakıp hiçbir şeye bağlı kalmadan, kendinden yapılmış bir urba ile, başka bir ad altında, insanlara zarar vermeden oradan oraya dolaşıp insanlar için de kendilerini kovanlar için de koruyanlar için de dua etmek; dünyada bundan üstün bir gerçek, bundan daha gerçek bir yaşantı yoktur!"

Theodosia isminde, elli yaşlarında kısa boylu, sessiz, çiçek bozuğu bir hacı kadın vardı, otuz yıldan beri yalınayak ve zincirli olarak dolaşırdı. Prenses Mariya özellikle onu severdi. Bir gün Fedosyuşka bir kandilin başında, karanlık bir odada kendi hayatını anlatırken Prenses Mariya'nın zihninde dünyada yalnız onun doğru yolu bulmuş olduğu düşüncesi o kadar güçlü bir şekilde yer etti ki kendisi de diyar diyar dolaşmaya karar verdi. Fedosyuşka gidip yattıktan sonra Prenses Mariya bu konuda uzun uzun düşünmüş, sonunda, ne kadar garip görülürse görülsün, diyar diyar dolaşmasının gerekli olduğu kanısına varmıştı. Niyetini, sadece bir din adamına, rahip peder Akinfi'ye açıkladı. O da Prenses Mariya'nın bu düşüncesini doğru buldu. Prenses Mariya, güya hacı kadınlara bir hediye vermek bahanesiyle kendisine tam bir hacı kadın kıyafeti hazırladı: bir gömlek, bir kaftan, bir de siyah mendil. Sık sık eşyaları gizlediği komidine yaklaşıyor, önünde durarak kararsızlık içinde artık niyetini yerine getirmesinin zamanı gelip gelmediğini kendi kendine soruyordu. Hacı kadınların hikâyelerini dinlerken sık sık onların dudaklarından kendiliğinden dökülen,

ama Prenses Mariya'ya derin bir anlamı varmış gibi görünen sözlerinden heyecana kapılıyordu: O kadar ki birkaç defa her şeyi bırakıp evden kaçacak hale geldi.

Hayalinde kendisini, sırtında bir urba giymiş, bir elinde değnek, öbür elinde çıkınla, kıskançlıktan, sevgiden, isteklerden sıyrılmış, tozlu yerlere düşmüş, bir kutsal tasvirin bulunduğu yerden bir başka kutsal tasvirin bulunduğu yere giden, en sonunda da artık acının, "Ah!.."ların, "Vah!.."ların bulunmadığı, yalnız kıvançla, mutluluğun bulunduğu yere ulaşan Fedosyuşka olarak görüyordu.

"Bir yere gelir, orada dua ederim, oraya daha alışmaya, orasını sevmeye vakit bulamadan, daha ileriye giderim. Ayaklarımda derman kalmayıncaya kadar yürürüm, sonra herhangi bir yere yatar ölürüm. En sonunda da 'acının', 'Ah!..'ların, 'Vah!..'ların bulunmadığı o ölümsüz sakin limana ulaşırım..." diye düşünüyordu.

Ama sonradan babasını, hele küçük Koko'yu görünce verdiği karardan cayıyor, sessizce ağlıyor, bir günahkâr olduğunu hissediyordu: Çünkü babası ile yeğenini Tanrı'dan daha çok seviyordu.

Dördüncü Bölüm

I

Kutsal Kitap, "İlk insan cennetten kovuluncaya kadar mutluluğunu sağlayan şey, çalışmaması, boş durmasıydı," der. Cennetten kovulan insanda boş oturma sevgisi aynı şekilde kalmıştır, ama uğradığı lanet hâlâ üzerinde bir yüktür; bunun nedeni de yalnız ekmeğimizi ter dökerek elde etmek zorunda olmamız değildi; benliğimizin manevi yapısından ötürü boş oturmaktan huzur duyamamızdır. Gizli bir ses, boş durduğumuz zaman suç işlediğimizi söyler durur. Eğer insan, boş durduğu halde yararlı olduğunu, görevini yerine getirdiğini hissedebilseydi o zaman ilkel mutluluğun bir yönüne tekrar kavuşabilirdi. İşte böyle zorunlu, ama kusur sayılmayan bir tembellikten bütün bir asker sınıfı yararlanmaktadır. Askerlik görevinin de en çekici yönünü bu zorunlu ve kusur sayılmayan tembellik meydana getirir.

Nikolay Rostov, Denisov'dan teslim aldığı süvari bölüğüne kumanda ederek 1807'den sonra Pavlograd Alayı'nda hizmete devam ederken bu mutluluğu tam anlamıyla tadıyordu.

Rostov, oldukça değişmiş, iyi yürekli bir delikanlı olmuştu; belki de Moskova'daki ahbapları, onu bir bakıma *mauvais genre*[1] saya-

1 Uygunsuz, kötü davranışlı.

caklardı, ama arkadaşları, astları, amirleri onu sevip sayıyorlardı. Kendisi de hayatından memnundu. Son zamanlarda, daha doğrusu 1809 yılında, evden gelen mektuplarda annesi gittikçe daha sık, işlerin bozuldukça bozulduğunu, artık eve dönmesinin zamanı geldiğini, ihtiyar annesiyle babasını rahata kavuşturup sevindirmesi gerektiğini ima ediyordu. Nikolay bu mektupları okurken onu hayatın karışıklıklarından uzaklaşarak sakin, rahat yaşadığı bu çevreden çekip almak istiyorlar diye bir korku duyuyordu. Hissediyordu ki er geç gene o düzeltilmesi gereken bozuk işlerin, kâhyaların tuttukları hesapların, tartışmaların, entrikaların, sosyete ile olan ilişkilerin, Sonya'nın aşkının ve ona verilen sözün bulunduğu hayat bataklığına dönmek gerekecekti. Bütün bunlar çok zor, karışık şeylerdi. Bu yüzden Nikolay annesinin mektuplarına beylik bir hava taşıyan soğuk cevaplar yazıyordu. Bunlar, *"Ma chère maman,"*[1] diye başlıyor, *"Votre obéissant fils,"*[2] diye sona eriyordu, ama Nikoluşka bu mektuplarda ne zaman dönmek niyetinde olduğunu açıklamıyordu. 1810 yılında annesiyle babasından Nataşa ile Bolkonski'nin nişanlandıklarını, ihtiyar prens razı olmadığı için düğünün bir yıl sonraya bırakıldığını bildiren bir mektup aldı. Bu mektup, Nikolay'ın gururunu yaraladı; onu üzüntü içinde bıraktı. Önce ailede herkesten çok sevdiği Nataşa'dan ayrılacağına acınıyordu; ikincisi olayları bir süvari subayına yakışan bir açıdan inceleyince bu işler olduğu sırada evde bulunmadığına canı sıkıldı. Bulunsaydı o Bolkonski denilen adama onunla akrabalığın hiç de öyle büyük bir şeref olmadığını, eğer Nataşa'yı gerçekten seviyorsa o kaçık babasının rızasını almadan da işi yoluna koyabileceğini söylerdi. Bir an, Nataşa'yı nişanlı olarak görmek için izin almayı düşündü, kararsızlık içinde bocaladı, ama o sırada manevra zamanı yaklaştı; sonra Sonya ile ilişkiler ve o karışık işler aklına geldi, gidişini gene erteledi. Ama aynı yılın baharında, ona konttan gizli olarak yazan annesinden bir mektup aldı. Bu mektup onu yola koyulmaya zorladı. Kontes, eğer Nikolay gelip işin başına geçmezse bütün çiftliğin haraç mezat satılacağını, hepsinin sokakta kalacağını yazıyordu. Kont, o kadar zayıf iradeliydi, Mitanka'ya o kadar inanıyordu, öyle iyi yürekliydi, her-

1 "Sevgili anneciğim."

2 "İtaatâr oğlunuz."

kes de onu öylesine aldatıyordu ki her şey gittikçe kötüleşiyordu. Kontes, "Allah aşkına, sana yalvarıyorum; eğer beni ve bütün ailemizi mutsuz bırakmak istemiyorsan hemen gel," diye yazıyordu.

Bu mektup Nikolay'ı etkiledi. Genç adamda görevinin ne olduğunu kavrayan bir sağduyu vardı. Şimdi yola koyulmak gerekiyordu; ister ordudan ayrılarak ister izinli olarak... Bunun neden zorunlu olduğunu bilemiyordu, ama öğle uykusundan sonra uyanınca uzun bir süredir eyer vurulmamış çok azgın bir tay olan doru Mars'a eyer vurulmasını emretti. Terden köpük içinde kalan atın sırtında eve döndüğü zaman da Lavruşka ile (Denisov'un uşağı Rostov'un yanında kalmıştı) o akşam gelen arkadaşlarına izin almak için dilekçe verdiğini ve eve gideceğini haber verdi.

Genelkurmaydan kendisini çok ilgilendiren bir şeyi, yüzbaşılığa terfi edip etmeyeceğini, son manevralardaki başarısı için Anna nişanını alıp almayacağını öğrenmeden, Kont Goluhovski'ye iki bin rubleye satacağına bahse giriştiği ve Polonyalı onunla pazarlığını yaptığı kır atlı troykayı satmadan gideceğini düşünmek ne kadar güç ve garip gelirse gelsin, süvarilerin, maskotları Panna Borjovoskaya'nın şerefine bir balo vermiş olan Uhlanlara inat olsun diye, kendi maskotları Panna Paşazdetskaya şerefine verecekleri balonun onsuz yapılacağını düşünmek ne kadar inanılmaz bir şey olarak görünürse görünsün, bu aydınlık, bu güzel çevreden her şeyin saçma ve karışık olduğu bir yere gitmek zorunda kaldığını biliyordu. İzin kâğıdı bir hafta sonra geldi. Yalnız alaydaki arkadaşları değil, bölükteki arkadaşları da Rostov'a kişi başına on beş rubleye mal olan bir ziyafet verdiler. Ziyafette iki orkestra çalıyor, iki de koro bulunuyordu. Rostov, Binbaşı Basov ile birlikte trepak oynadı. Sarhoş subaylar onu kucaklayıp altı okka ettiler. Bu arada yere düşürdüler, üçüncü süvari bölüğünün erleri onu tekrar altı okka ettiler ve "Huraaa!.." diye bağırdılar. Sonra Rostov'u kızağa koydular, ilk durak yerine kadar uğurladılar.

Yarı yola, Kremençuk'dan Kiev'e kadar, Rostov'un düşünceleri her zaman olduğu gibi hâlâ hep geride, süvari bölüğündeydi; ama yarı yolu geçtikten sonra, artık kır atlı troykayı, yüzbaşılığa terfiini ve Panna Borjozovskaya'yı unutmaya, huzursuzluk içinde kendi kendine Otradnoya'da her şeyi nasıl, ne halde bulacağını sorma-

ya başladı. Eve yaklaştıkça daha derin, hem de çok daha derin olarak (sanki vicdanla ilgili duygular mesafe ile ters orantılı yer çekimi kanununa tabiymiş gibi) kendi evini düşünüyordu; Otradnoya'ya varmadan önce, son durakta arabacıya votka için üç ruble verdi, eve gelince de bir çocuk gibi, nefes nefese koşarak basamaklardan yukarı çıktı.

Buluşmanın verdiği heyecandan ve beklenen şeylerle karşılaşılan şeylerin örtüşmemesinden doğan garip bir tatminsizlik (Her şey eskisi gibiymiş, ne diye acele ettim sanki!) duygusundan sonra, Nikolay evdeki eski yaşama ayak uydurmaya başladı. Annesiyle babası eskisi gibiydiler, yalnız biraz ihtiyarlamışlardı. Onlardaki tek yenilik tuhaf bir huzursuzlukla, eskiden hiç olmayan, arada bir düştükleri anlaşmazlıklardı. Nikolay bunun, kısa bir süre içinde, işlerin kötü gitmesinden kaynaklandığını anladı.

Sonya artık yirmi bir yaşındaydı. Daha fazla güzelleşmiyordu, olduğundan daha fazla şeyler de vaat etmiyordu; ama onda olanlar da yeterliydi. Nikolay geldiğinden beri genç kızın bütün varlığı mutluluk ve sevgi saçıyordu. Onun bu sadık, bu sarsılmaz sevgisi Nikolay'da sevinçli bir etki yapıyordu. Onu en çok şaşırtan da Petya ile Nataşa idi. Petya artık büyümüş, on üç yaşına gelmiş, yakışıklı, neşeli ve zekâsından ötürü yaramaz, aynı zamanda sesi artık değişmeye yüz tutmuş bir çocuktu. Nataşa'ya gelince, Nikolay ona uzun uzun hayretle bakıyor, gülerek:

– Hiç de eskisi gibi değilsin! diyordu.

– Çirkinleştim mi yoksa?

– Tam aksine, ama üzerine bir ağırbaşlılık çökmüş.

Bunu söyledikten sonra fısıldayarak sordu:

– Demek prenses olacaksın ha?

Nataşa sevinçle:

– Evet... evet... evet... dedi.

Genç kız ona Prens Andrey'le olan gönül macerasını, onun Otradnoya'ya gelişini anlattı, sonra ona prensin son mektubunu gösterdi:

– Nasıl, sevindin mi? diye soruyordu. Ben şimdi sakinim, mutluyum.

– Çok sevindim. O iyi bir insandır. Söyle bakayım bana, ona çok mu âşıksın?

Nataşa:

– Nasıl anlatayım, bilemiyorum ki, diye karşılık veriyordu. Daha önce Boris'e, öğretmene, Denisov'a da âşık olmuştum ama bu hiç o duygulara benzemiyor. İçimde bir sakinlik, sarsılmaz bir duygu var. Biliyorum ki dünyada ondan daha iyi bir insan bulunamaz, bu da bana öyle bir rahatlık, öylesine bir mutluluk veriyor ki... Hiç de eskisi gibi değil...

Nikolay, Nataşa'ya düğünün bir yıl ertelenmesinden hiç hoşnut kalmadığını açıkladı; ama Nataşa bunun başka türlü olamayacağını, prensin babasının isteğine aykırı davranıp aileye girmesinin kötü bir şey olacağını, kendisinin de böyle istediğini ispatlamaya çalışarak öfkeyle ağabeyine çıkıştı.

– Sen hiç, hiçbir şey anlamıyorsun, diyordu.

Nikolay ona hak vererek sustu. Kız kardeşine bakarken sık sık şaşkınlığa düşüyordu. Nataşa hiç de sevgilisinden ayrı düşmüş âşık bir nişanlı kıza benzemiyordu. Durulmuş, sakinleşmişti; aynı zamanda eskisi gibi neşeliydi. Bu Nikolay'ı şaşırtıyor; hatta onu Bolkonski'yle evleneceğine inanmamaya zorluyordu. Kız kardeşinin kaderinin artık karara bağlandığına bir türlü inanmıyordu; onu Prens Andrey'le bir arada hiç görmediği için bu duygu daha da güçleniyor, ona, tasarlanmış olan bu evlilikte aksayan bir şey var gibi geliyordu.

"Neden ertelendi? Niçin nişanlanmadılar?" diye düşünüyordu. Bir gün annesiyle, kız kardeşinin durumunu konuşurken şaşkınlık ve bir bakıma memnunlukla annesinin de aynı şekilde, bazen bu evlenmenin olacağına inanmadığını fark etti.

Annesi, kızının ilerideki evliliğinin getireceği mutluluğa karşı bir annede uyanan gizli bir hoşnutsuzluk duygusuyla Prens Andrey'in mektubunu oğluna göstererek:

– Bak ne yazıyor, diyordu. Aralık ayından önce gelemeyecekmiş. Onu orada alıkoyan nedir acaba? Muhakkak hastalıktır! Zaten sağlık durumu çok kötü. Sen bunu Nataşa'ya söyleme. Onun neşeli durduğuna bakma: Artık genç kızlık çağının son günlerini yaşıyor, ben onun her mektup alışında ne hale geldiğini biliyorum.

Bunları söyledikten sonra sözlerini:

– Her neyse, Allah vere de her şey iyi olsun, diye bitiriyordu. O çok iyi bir insandır.

II

Nikolay, gelişini izleyen ilk günlerde ciddi, hatta somurtkandı. O saçma çiftlik işlerine yakında karışmak zorunda kalacağı için üzülüyordu; annesi onu bu işler için çağırtmıştı. Omuzlarından bu yükü bir an önce atmak için, gelişinin üçüncü günü Nataşa'nın "Nereye gidiyorsun?" sorusuna karşılık vermeden, öfkeyle, kaşları çatık olarak Mitenka'nın küçük evine gitti. "Her şeyin hesabını" getirmesini emretti. Ama "her şeyin hesabı" dediği neydi, Nikolay bunu korkuya ve şaşkınlığa kapılan Mitenka'dan daha az biliyordu.

Mitenka'nın hesap verişi de konuşması da uzun sürmedi. Küçük evin sofasında bekleyen muhtar, ihtiyar heyeti başkanı ve sorgu memuru korku, aynı zamanda memnunlukla, genç kontun gittikçe daha çok, daha çok yükselen, en sonunda bir uğultu halini alarak kulakları çınlatan sesiyle birbiri arkasına dökülen küfürlerini ve korkunç sözlerini işitiyorlardı:

– Haydut! Nankör herif seni! Geberteceğim seni it! Karşında babam yok senin! Soyup soğana çevirdin! Hırsız!

Sonra bu adamlar gene aynı memnunluk ve korkuyla genç kontun kıpkırmızı bir halde, gözleri kanlanmış olarak "Defol! Gözüm görmesin seni, alçak, bir daha buraya ayağını basmayacaksın!" diye bağırıp Mitenka'yı yakasından çektiğini, dışarı çıkardığını, sözlerinin uygun bir yerinde büyük bir çeviklikle dizini büküp Mitenka'nın kaba etine bir tekme attığını gördüler.

Mitenka palas pandıras kendisini altı basamaktan aşağı atarak koştu, sık ağaçlığın içine saklandı. (Bu ağaçlık, Otradnoya'da suç işleyenlerin sığınağı olarak bilinen bir yerdi. Mitenka kentten sarhoş dönünce bu ağaçlığa saklanırdı. Otradnoya'da oturup Mitenka'dan saklananlardan birçoğu da bu ağaçların kurtarıcı özelliğini bilirlerdi.)

Mitenka'nın karısıyla baldızları, temiz bir semaverin kaynadığı ve küçük küçük parçalardan dikilmiş, kabartılmış bir yorganla örtülü yüksek kâhya karyolasının bulunduğu odanın kapısından başlarını çıkarıp sofaya korkulu yüzlerle baktılar.

Genç kont, nefesi tıkanarak, onlara hiç önem vermeden kararlı adımlarla yanlarından geçip eve gitti.

Evde hizmet gören kızlardan küçük evde olup bitenleri hemen öğrenen kontes, bir taraftan artık işlerin düzeleceğini düşünerek rahatladı, diğer taraftan oğlunun üzerinde bunun nasıl bir etki yapacağını düşünerek endişeye kapıldı. Birkaç kez parmaklarının ucuna basarak onun odasının kapısına yaklaştı, kulak verdi; içeride Nikolay pipo üstüne pipo içiyordu.

Ertesi gün ihtiyar kont, oğlunu bir kenara çekerek utangaç bir gülümsemeyle:

– Biliyor musun evladım, boşuna öfkelenmişsin! Mitenka bana her şeyi anlattı, dedi.

Nikolay, "Burada, bu saçma çevrede hiçbir zaman, hiçbir şeyi anlayamayacağımı biliyordum!" diye düşündü.

– Deftere o yedi yüz rubleyi yazmayışına kızmışsın. Oysa bunlar naklen geçirilmiş. Sen öteki sayfaya bakmamışsın.

– Babacığım alçağın, hırsızın biri o, biliyorum. Ne yaptıysa yaptı. Ama eğer istiyorsanız bundan böyle ona hiçbir şey söylemem.

– Hayır yavrum. (Kont da utanç duyuyordu. Karısının çiftliğini kötü yönettiğini ve çocuklarının karşısında suçlu olduğunu hissediyor, ama bu durumu nasıl düzelteceğini bilemiyordu.) Hayır, senden rica ederim, işlerle meşgul ol, ben ihtiyarım, ben...

– Hayır babacığım, eğer hoşunuza gitmeyen bir iş yaptıysam beni bağışlayın; ben sizin kadar becerikli değilim.

Nikolay, kendi kendine, "Allah belasını versin bu köylülerin de bu paraların da o yekûn naklinin de," diye düşünüyordu. "Bir vakitler iskambilde altı eli hesaplamasını bilirdim, ama yekûn naklinden hiçbir şey anlamıyorum." O günden sonra da bir daha işe karışmadı. Yalnız bir gün kontes oğlunu yanına çağırdı, elinde Anna Mihailovna'nın iki bin rublelik bir senedi bulunduğunu söyleyerek bu senedi ne yapacağını ona sordu. Nikolay:

– Şöyle yapacaksınız, diye karşılık verdi. Bunun bana bağlı olduğunu söylemiştiniz; ben Anna Mihailovna'yı da Boris'i de sevmem, ama onlar hem bizim dostumuzdur hem de fakir insanlardır. Onun için böyle yapacağız.

Bunu söylerken senedi yırtmıştı. Bu davranışla ihtiyar kontesi sevinçten hıçkıra hıçkıra ağlattı. Ondan sonra genç Rostov artık hiçbir işe karışmadı, büyük bir heyecan ve tutku ile onun için da-

ha yeni olan ama o zamanlar ihtiyar kontun çiftliklerinde geniş ölçüde yapılan sürgün avına merak sardı.

III

Artık ilk donlar başlamıştı; sabah ayazları sonbahar yağmurlarıyla ıslanan toprağı dondurmaktaydı; tutam tutam olmuş kışlık ekinler parlak yeşil renkleriyle, yazdan kalan ve hayvanlar tarafından çiğnenmiş açık sarı hasat artıklarından ve kızıla çalan çizgi çizgi kara buğdaylardan ayırt ediliyordu. Ağustosun sonunda kış için sürülmüş kara tarlalarla yazlık ekinler arasında yeşil adalar gibi görünen ormanlarla tepeler şimdi parlak yeşil buğdayların arasında göz kamaştırıcı, altın renginde birer oda olmuşlardı. Boz tavşan artık yarı yarıya tüylerini dökmüştü (rengi solmuştu), tilki yavruları oraya buraya koşuşmaya başlamış, kurt yavruları da köpeklerden büyücek olmuştu. Av için en iyi zamandı. Genç ve ateşli bir avcı olan Rostov'un köpekleri artık yalnız ava alışmamış, bu işte o kadar yorgun düşmüşlerdi ki avcıların yaptığı toplantıda köpeklerin üç gün dinlendirilmesine ve 16 Eylül günü, daha hiçbir avcının avlanmadığı ve bir kurt sürüsünün bulunduğu Dubrava'dan başlayarak ava çıkılmasına karar verildi.

İşte 14 Eylül günü işler bu durumdaydı. Avcılar o gün akşama kadar evde kaldılar; hava ayazdı, soğuk ısırıyordu, ama akşama doğru hava kırılmaya, yumuşamaya başladı. 15 Eylül günü, genç Rostov sabahleyin, sırtında robdöşambrla pencereden dışarı bakınca öyle bir sabah gördü ki av için bundan daha iyisi olamazdı: Sanki gök eriyor ve rüzgârsız toprağa doğru iniyordu. Havadaki tek hareket incecik nem ya da sis damlacıklarının yukarıdan aşağı doğru inişiydi. Bahçenin çıplak dallarından saydam damlalar sarkıyor, biraz önce dökülmüş yaprakların üzerine düşüyordu. Sebze bahçesinde toprak haşhaş ekilmiş gibi siyah siyah ve ıslak görünüyor, biraz ileride sisin donuk, nemli örtüsüne karışıyordu.

Nikolay, dış kapının ıslak çamurlu ayaklardan kirlenmiş sahanlığına çıktı; etrafta çürüyen bir yaprak ve köpek kokusu vardı. Siyah, alacalı, kıçı geniş dişi köpek Milka, siyah patlak gözleriyle sahibini görünce yerinden kalktı, arkaya doğru gerindi, tav-

şan gibi yere sindi, sonra birden fırlayarak Nikolay'ın üstüne atılıp burnunu, bıyıklarını yaladı. Bir başka tazı, sahibini görünce sırtını eğerek, kendini çiçekli yoldan kapının önündeki sahanlığa attı, kuyruğunu kaldırdı ve Nikolay'ın ayaklarına sürtünmeye başladı.

Bu sırada hem kalın bir bas hem de ince bir tenor karışımı, o taklit edilmesi imkânsız avcı seslenişi duyuldu:

– O hoy!

Köşeden, köpek bakıcısı ve avı sürmekle görevli, kırlaşan saçları Ukrayna usulü yandan tıraş edilmiş, yüzü buruşmuş avcı Danilo elinde kıvrık bir kırbaç, yüzünde yalnız avcılara özgü her şeyi küçümseyen güven dolu bir tavırla göründü. Beyin karşısında Çerkes kalpağını çıkardı, ona küçümsüyormuş gibi baktı. Bu küçümseme efendisi için bir hakaret anlamı taşıyordu: Ama Nikolay biliyordu ki her şeyi küçümseyen, her şeye yukarıdan bakan Danilo kendi adamıydı ve iyi bir avcıydı.

Nikolay bu av havası, bu köpekler, bu avcı karşısında, tıpkı bir âşığın sevgilisinin karşısında duyduğu heyecana benzer ve ona bütün eski niyetlerini unutturan, karşı durulması imkânsız bir avcılık ateşinin bütün varlığını sardığını ürkeklikle hissederek:

– Danilo! dedi.

Köpekleri ava saldırtmaktan kısılmış kalın bir ses:

– Buyrun sayın kontum, ne emredersiniz? diye sordu ve kaşlarının altından parlak siyah iki göz, susmuş olan küçük beye baktı. Bu gözler, "Ne o? Dayanamayacak mısın yoksa?" diyor gibiydi.

Nikolay, Milka'nın kulaklarının arkasını kaşıyarak sordu:

– Hava güzel değil mi? Köpekle de atla da ne av kovalanır, öyle değil mi?

Danilo karşılık vermeden, gözlerini kırpıştırıyordu. Bir an sustuktan sonra o kalın sesiyle:

– Uvarka'yı gün doğarken dinlemeye gönderdim. Söylediğine göre Otradnoya korusuna "geçirmiş", oradan ulumalar işitiliyormuş.

"Geçirmiş" sözü ikisinin de bildiği dişi kurdun yavrusuyla birlikte evden iki verst mesafede bulunan Otradnoya korusuna gittiği anlamına geliyordu; orası boş arsalarla çevrili bir yerdi.

Nikolay:

– Oraya arabayla gitmeli, değil mi? dedi. Sen Uvarka'yı alıp bana gelsene.

– Emredersiniz!

– Onlara yemek verme, biraz bekle.

– Başüstüne.

Beş dakika sonra Danilo ile Uvarka, Nikolay'ın büyük çalışma odasındaydılar. Gerçi Danilo uzun boylu değildi, ama onu bir odada görmek, insanların yaşadığı bir yerde eşyaların arasında, bir at ya da bir ayı görmek gibi bir şeydi. Danilo'nun kendisi de bunu hissediyor, kapının ta yanında durarak herhangi bir davranışıyla beylerin rahatını kaçırmamak için elinden geldiği kadar yavaş konuşmaya, kımıldamamaya çalışıyor, bir an önce söyleyeceği ne varsa hepsini söyleyip hemen açıklığa çıkmak, tavan altında bulunmaktan kurtulup tekrar gökyüzüne kavuşmak istiyordu.

Nikolay, sorularını bitirip de Danilo'dan köpeklerin iyi hazırlanmış olduğunu öğrendikten sonra (Danilo'nun kendisi de gitmek istiyordu), atlara eyer vurulmasını emretti. Ama Danilo tam çıkacağı sırada, odaya hızlı adımlarla daha taranmamış, giyinmemiş, üzerinde dadısının büyük atkısı bulunan Nataşa girdi. Petya da koşarak peşinden gelmişti. Nataşa:

– Gidiyor musun? diye sordu. Biliyordum zaten! Sonya gideceğinizi söylüyordu. Biliyordum, bugün öyle bir gün ki gitmemek imkânsız.

O sırada ciddi bir kurt avına girişmeye niyetlenen, bu yüzden Nataşa ile Petya'yı yanına almak istemeyen Nikolay isteksiz bir tavırla:

– Gidiyoruz, dedi. Gidiyoruz ama yalnız kurt avlayacağız, canın sıkılır.

Nataşa:

– Biliyorsun, bu benim en büyük zevkimdir, dedi. Bu kötü bir şey... Kendisi gidiyor, atlara eyer vurulmasını emrediyor, bize bir şey söylemiyor.

Petya:

– Rus dediğin engel tanımaz! Biz de geliyoruz! diye bağırdı.

Nikolay, Nataşa'ya doğru döndü:

– Ama senin gelmen doğru olmaz: Annem söyledi.

Nataşa kararlı bir tavırla, köpek bakıcısına:

– Hiç de değil. Gideceğim, ne olursa olsun gideceğim, dedi. Danilo! Söyle bizim için de hayvan eyerlesinler, Mihailo da benim tazılarımı getirsin.

Danilo'ya odada bulunmak bile sıkıntı veriyor, hele küçük hanımla konuşmak ona büsbütün dayanılmaz bir şey olarak görünüyordu. Gözlerini indirdi, bütün bunlar kendisini hiç ilgilendirmiyormuş, küçük hanımı rahatsız etmek istemiyormuş gibi acele acele dışarı çıktı.

IV

Av için her zaman birçok silah bulunduran, şimdi ise artık bütün av takımlarını oğluna bırakan ihtiyar kont da 15 Eylül günü keyfe gelerek ava çıkmaya hazırlandı.

Bir saat sonra ava gidecek olan herkes kapının önünde toplanmıştı. Nikolay, artık boş şeylerle uğraşmanın zamanı olmadığını belli eden ciddi ve sert bir tavırla, kendisine bir şeyler anlatan Nataşa ile Petya'nın yanından geçti. Avcı takımının bütün parçalarını gözden geçirdi, bir köpek sürüsüyle avın yolunu kessinler diye avcıları ileriye gönderdi. Don bölgesinde yetiştirilmiş kızıl atına bindi, sonra köpeklerini ıslıkla çağırarak harman yerinin üzerinden Otrodnoya korusuna doğru giden tarlaya yöneldi. İhtiyar kontun Vifliyanka adındaki ak yeleli iğdiş edilmiş atını seyisi götürüyordu; kont ise ona bırakılan geçide iki kişilik yaylı araba ile gidecekti.

Ava çıkarılan köpekler elli dört taneydi, bunlarla sürü başı ve yardımcı olarak altı kişi yola çıkmıştı. Tazı koşturanlar ev halkı dışında sekiz kişiydiler. Bunların peşinden kırktan fazla tazı koşuyordu. Böylece beylere ait sürülerle birlikte tarlaya yüz otuz kadar köpek ve yirmi kadar da atlı avcı çıkmıştı.

Her köpek sahibini ve kendi adını, her avcı işini, avdaki görevini ve yerini biliyordu. Çitin öbür tarafına çıkar çıkmaz hiç konuşmadan, gürültüsüzce, aynı hızla giderek yolun üzerinden Otradnoya korusuna doğru tarla boyunca yayıldılar.

Atlar, tüylü bir halının üzerinde yürür gibi tarladan geçiyor, ara sıra yola çıkınca su birikintilerine batıp çıkıyorlardı. Sisli gökyüzü belirsizce, hep aynı şekilde toprağın üzerine doğru yavaş yavaş inmeye devam ediyordu; hava sessiz, ılık ve hareketsizdi. Ara sıra ya bir avcının ıslığı ya bir atın homurtusu ya bir kırbaç şaklaması ya da kendine ait olmayan yerden giden bir köpeğin tiz sesi duyuluyordu.

Bir verst kadar ilerledikten sonra, Rostovların avcı grubunun karşısında, sisin içinde, daha beş atlı ile köpekleri göründü. En önde yakışıklı, gür bıyıkları ağarmış, zinde bir ihtiyar geliyordu. İhtiyar yanına gelince, Nikolay:

– Merhaba amca! dedi.

Amca:

– Temiz iş doğrusu; marş, marş! Öyle olacağını biliyordum zaten, dedi.

Bu, Rostovların uzak bir akrabası ve zengin olmayan bir komşularıydı.

– Zaten biliyordum sabredemeyeceğini. Ava çıkmakla çok iyi ettin. Temiz iş, marş... (Bu, amcanın çok sevdiği bir deyimdi.) Koruya hemen gir yoksa benim Girçik haber verdi, İlaginler avcılarıyla birlikte Korniklerde duruyorlarmış; davranmazsan burnunun dibinden temiz iş marş... Kurt yavrularını alıverirler.

Nikolay:

– Ben de oraya gidiyorum zaten. Sürüleri birleştirelim mi? diye sordu.

– Birleştirelim!

Tazıları tek bir sürü halinde bir araya topladılar. Sonra amca ile Nikolay, yan yana ilerlemeye başladılar. Nataşa atkılara sarılmış olarak dörtnala yaklaştı. Atkının altından pırıl pırıl gözleri, heyecanlı yüzü görünüyordu. Ondan hiç geri kalmayan Petya ile Nataşa'nın dadısının yanına verdiği usta bir binici ve avcı olan Mihailo peşinden geliyorlardı. Petya nedense gülüyor, atını kırbaçlayarak dizginleri çekip duruyordu. Nataşa yağız Arapçık'ın üzerinde, kendine güvenen zarif bir tavırla oturuyordu. Hayvanı hiç çaba harcamayan, titremeyen bir elle tutuyordu.

Amca hoşnutsuzlukla başını çevirip Petya ile Nataşa'ya baktı.

Ciddi bir iş olan avcılıkta yaramazlık edilmesinden hoşlanmazdı. Petya:

– Günaydın amcacığım, biz de geliyoruz! diye bağırdı.

Amca sert bir tavırla:

– Günaydın, günaydın... Yalnız köpekleri ezmeyin, dedi.

Nataşa çok sevdiği bir tazıdan söz ederek:

– Nikolenka! Şu Trunila ne zeki köpek: Beni tanıdı! dedi.

Nikolay, "Bir defa Trunila alelade bir köpek değil, avı ininden çıkaran tam bir av köpeği," diye düşündü ve o anda aralarında bulunması gereken mesafeyi ona hissettirmek istiyormuş gibi sert bir tavırla kız kardeşine baktı. Nataşa bunu hemen anladı:

– Sakın herhangi bir kimseye engel olacağımızı sanmayın, amcacığım, dedi. Biz yerimizde durur, oradan hiç kımıldamayız.

Amca:

– İyi edersiniz küçük kontes, dedi. Yalnız dikkat edin attan düşmeyin, yoksa temiz iş marş!.. O incecik vücutla pek tutunamazsınız!

Otradnoya'nın ada gibi görünen korusu yüz sajen kadar ileridedeydi ve avı sürecek olanlar ona yaklaşıyorlardı. Rostov tazıları nereden salacağını amca ile kesin olarak kararlaştırdıktan, Nataşa'ya da nerede duracağını gösterdikten sonra (oradan hiçbir şekilde, hiçbir şey geçemezdi), dere yatağının üst tarafında bulunan koruya doğru ilerledi. Amca:

– Eee yeğencik, babaç kurda karşı çıkıyorsun, dedi. Bak kaçırmayasın!

Rostov:

– İşimiz nasıl rast giderse. Karay, buraya!

Köpeği çağırarak amcanın sözüne karşılık vermişti. Karay yaşlı, çirkin, koyu sarı bir köpekti; tek başına babaç kurdu yakalamakla ün kazanmıştı.

Herkes yerini aldı. İhtiyar kont oğlunun avdaki atılganlığını bildiğinden gecikmemek için acele etmişti. Daha avcılar kararlaştırılan yere yanaşmaya vakit bulamadan İlya Andreyiç, neşeyle, yüzü al al, yanakları titreyerek yağız atlar koşulu arabayla kışlık buğdayların üzerinden geçip avcıların kendisine bıraktıkları geçide doğru gitti; kürk paltosunu düzeltip avcı fişeklerini taktı, tüyleri düm-

düz, besili, uslu, yumuşak başlı ve onun saçları gibi tüyleri ağarmış Vifliyanka'ya bindi. Koşulu arabayı geri gönderdiler. Kont İlya Andreyiç gerçi pek coşkulu bir avcı değildi ama avcılığın kurallarını çok iyi bilirdi. Atını fundalıkların içine sürdü, dizginleri topladı, eyerin üzerine doğruldu, hazır olduğunu hissederek çevresine bakınıp gülümsedi.

Yanı başında bu işte eskimiş ama artık vücudu ağırlaşmış bir binici olan özel uşağı Semyon Çekmar duruyordu. Çekmar, üç azgın kurt parçalayan köpeği tasmalarından tutuyordu. Ama bunlar sahipleriyle onun atı gibi semirmişti. Zeki, yaşlı, tasmasız iki köpek sürüden ayrı olarak yere sinmişti. Fundalıktan yüz adım kadar ileride, kontun öbür seyisi, büyük bir av meraklısı ve gözü pek bir binici olan Mitka duruyordu. Kont, eski alışkanlığına uyarak av başlamadan önce, bir avcı matarasının gümüş kadehinden votka içip biraz meze yedi, üzerine de çok sevdiği bordo şarabından yarım şişe içti.

İlya Andreyiç şarap ve araba ile yaptığı yolculuğun etkisiyle biraz kızarmıştı. Hafifçe nemlenmiş gözleri, dikkat çekecek şekilde parlıyordu. Kendisi de eyerin üzerinde kürk paltosuna sarınmış otururken tıpkı gezmeye çıkarılmış bir çocuğa benziyordu. Zayıf, yanakları içine çökük Çekmar, yerine yerleşmiş, her işini bitirmişti; arada bir otuz yıldır içtikleri su ayrı gitmemiş efendisine bakıp duruyordu, onun keyifli olduğunu anlayarak lafa tatlı tarafından başlamasını bekliyordu. Bir üçüncü kişi daha ormandan çıkıp atını yavaşça sürerek yaklaştı (ne yapacağı kendisine önceden öğretilmişti). Kontun arkasında durdu. Gelen kişi, sırtında bir kadın sabahlığı, başında da yüksek bir kalpak bulunan sakallı bir ihtiyardı. Bu soytarı Nastasya İvanovna idi.

Kont ona göz kırparak:

– Eee, Nastasya İvanovna! Hele bir canavarı kaçır. Danilo dünyanın kaç bucak olduğunu sana gösterir! diye fısıldadı.

Nastasya İvanovna:

– Benim ellerim armut toplamıyor ya, dedi.

Kont:

– Şşş! diyerek Semyon'a doğru döndü. Natalya İlyiniçna'yı gördün mü? Nerede?

Semyon gülümsedi:

– Piyotr İlyiç ile birlikte Jarav fundalığının orada duruyorlar. Kadın oldukları halde avcılıktan iyi anlıyorlar.

– Onun nasıl ata bindiğine hayret ediyorsun değil mi Semyon? Değme erkeğe taş çıkarır.

– Nasıl şaşmam? Hem cesaretli hem çevik!

Kont gene fısıldayarak sordu:

– Nikolaşa nerede? Lyadov'da at sırtında bekliyor değil mi?

Semyon, efendisini neyle hoşnut edeceğini bilerek:

– Evet efendim. Nerede duracaklarını biliyorlar. Binicilikte o kadar ustalar ki bazen Danilo ile ben ona şaşırıp kalıyoruz.

– Güzel ata biniyor, ha? At sırtında gösterişi nasıl, ha?

– Resim vallahi! Geçenlerde Zayarinski fundalığında tilki kovalıyorduk, küçük bey atı öyle bir atlatıyor ki... Ne zekidir o, müthiş! Ata baksan bin ruble eder, binicisi ise hiç para etmez! Öyle yiğit bir delikanlı aramakla bulunmaz!

Kont, Semyon'un sözleri bu kadar çabuk bitti diye adeta canı sıkılarak:

– Bulunmaz... diye tekrarladı. Bulunmaz...

Kürklü paltosunun eteğini kıvırdı, cebinden enfiye kutusunu çıkardı.

Semyon:

– Geçenlerde üniformasını giymiş olarak kilisedeki sabah ayininden çıkıyordu da, Mihail Sidoriç... diyecek oldu ama sözlerini bitirmeden, sessizlikte iki üç köpeğin tiz seslerle avın peşine düştüklerini açıkça belirten gürültüyü işitti. Başını eğdi, kulak kabarttı, hiçbir şey söylemeden efendisine birini tehdit ediyormuş gibi bir işaret yaptı.

– Yavruların üzerine saldırdılar!.. diye fısıldadı. Liyadov'a doğru sürüyorlar.

Kont dudaklarındaki gülümsemeyi unutmuş gibi iki koruyu birbirinden ayıran çit boyunca ileriye doğru bakıyor, enfiyeyi koklamadan kutuyu elinde tutuyordu. Köpek havlamalarından sonra, Danilo'nun kalın bir ses çıkaran boynuzdan yapılmış borusunun orada kurt olduğunu bildiren sesi duyuldu: Sürü ilk üç köpeğe yetişti ve köpeklerin kurt kovaladıklarını belli eden uluma ile karışık tiz ses-

ler dalgalanarak birbirini izledi. Zağarcılar artık hayvanları kışkırtmıyor, "Ülülülülü!" diye bağırıyor ve bütün seslerin arasında Danilo'nun bir kalınlaşan, bir tizleşen sesi ayrılıyordu. Bu ses, bütün ormanı dolduruyor, ormandan taşarak tarlalarda duyuluyordu.

Kont ile yedekçisi birkaç saniye hiç konuşmadan kulak kabarttıktan sonra av köpeklerinin ikiye ayrıldığını anladılar: Gruplardan biri, büyük ve özellikle coşkun bir şekilde uluyanı, yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamıştı. Sürünün geri kalan kısmı ise orman boyunca ok gibi giderek kontun yanından geçti. Danilo'nun "Ülülülü!" diye bağırışı işte bu sürüde duyuluyordu. Her iki sürü de bir araya geliyor, karışıyor, ama ikisi de gittikçe uzaklaşıyordu. Semyon içini çekerek daha yavru olan bir köpeğin dolanmış tasmasını düzeltmek için eğildi. Kont da içini çekti, elinde enfiye kutusunu tuttuğunu fark edince kapağını açıp içinden bir tutam aldı.

Semyon, ormanın uç kısmından dışarı çıkan köpeğe:

– Geriye! diye bağırdı.

Kont irkilerek elindeki enfiye kutusunu düşürdü. Nastasya İvanovna atından inip enfiye kutusunu kaldırmak üzere eğildi. Kont ile Semyon ona bakıyorlardı. Birden, çoğu zaman olduğu gibi kovalayanların sesi yaklaşıverdi; sanki havlayan köpeklerle "Ülülülü," diye bağıran Danilo tam önlerindeydi. Kont arkasına ve sağına baktı, gözlerini devirmiş olarak ona bakan ve şapkasını kaldırıp ilerisini, öbür tarafı gösteren Mitka'yı gördü.

Mitka, "Kendini sakın!" diye öyle bir sesle bağırdı ki bu sözün çoktandır dudaklarının ucuna geldiği, ama sıkıntıdan onu bir türlü söyleyemediği belliydi. Hemen köpeklerini salıverdi, dörtnala konta doğru ilerledi.

Kontla Semyon, ormanın uç kısmından atlarını sola doğru sürdüler ve daha solda, hafifçe yalpalayan, acele etmeden koşarak ormanın onların bulunduğu uç tarafına doğru gelen kurdu gördüler. Azgın köpekler tiz seslerle bağırarak tasmalarını koparıp atların ayakları arasından kurda doğru atıldılar.

Kurt koşarken durakladı, boğazından hastaymış gibi geniş kafasını beceriksizce köpeklere doğru çevirdi, sonra gene hafifçe yalpalayarak bir iki defa sıçradı, kuyruğunu sallaya sallaya ormanın uç kısmında ağaçların içinde gözden kayboldu. Aynı anda orma-

nın öbür ucundan ağlamaya benzer bir sesle uluyan şaşkın bir köpek fırladı, onun arkasından bir ikincisi, bir üçüncüsü çıktı ve bütün sürü tarladan yıldırım gibi geçerek kurdun kaçtığı yere doğru gitti. Av kovalayan köpeklerin arkasından fındık ağaçları açıldı, aralarından Danilo'nun terden rengi koyulaşmış al atı göründü. Danilo hayvanın uzun sırtında büzülmüş, yusyuvarlak olmuştu, öne doğru kaymış, ağarmış saçları, kırmızı ve terli yüzünün üst tarafında karmakarışıktı, şapkasız oturuyor, "Ülülülülü!.." diye bağırıyordu.

Kontu görünce gözlerinde şimşekler çaktı. Kısa kırbacıyla kontu tehdit ediyormuş gibi bir işaret yaparak:

– Allah kahretsin! diye bağırdı, sonra mahcup olan ve ürken konta daha başka bir şey söylemeye tenezzül etmiyormuş, ona karşı duyduğu hırsı atından almak istiyormuş gibi, kızıl atın sökük ıslak böğrüne vurdu, "Hayvanı kaçırdınız! Siz de avcı mısınız?" diye bağırarak av köpeklerinin arkasına düştü.

Kont cezalandırılmış gibi duruyor, etrafına bakınıyor, gülümsemeyerek düştüğü durumdan ötürü Semyon'u kendisine acındırmak istiyordu. Ama Semyon kaybolmuştu: Fundalıkların ta öbür tarafından dörtnala dolanarak atla kurdun yolunu kesmeye çalışıyordu. Her iki taraftan da tazıları sürenler hayvanı çevirmişti. Ama kurt fundalıkların arasından geçip gitti, hiçbir avcı da onu yakalayamadı.

V

Nikolay Rostov, bu arada, canavarı bekleyerek yerinde duruyordu. Takibin meydana getirdiği gürültü yaklaşıp uzaklaştıkça, seslerinden tanıdığı köpeklerin havlamaları çoğalıp azaldıkça, avı çevirmeye çalışanların bağırışları yükselip yavaşladıkça bir adaya benzeyen koruda olup bitenleri anlıyordu. Biliyordu ki koruda hem genç hem de kocamış kurtlar vardı. Biliyordu ki köpekler ikiye ayrılmıştı, bir yerde canavarı kıstırmıştı ve muhakkak bir aksilik olmuştu. Her saniye, canavarın karşısına çıkmasını bekliyordu. Onun hangi yönden, nasıl karşısına çıkacağını, hayvanı nasıl kıstıracağını düşünerek çeşit çeşit tahmin yürütüyordu. Ümidin yerine

şimdi ümitsizlik duyuyordu. Birkaç defa kurdun karşısına çıkması için Tanrı'ya dua etti; önemsiz bir nedenden ötürü şiddetli heyecana kapılmış insanların yaptığı gibi büyük bir hırs, aynı zamanda utanç duyarak dua ediyordu. Tanrı'ya, "Ne olur... Bu senin elinde... Bunu benden esirgeme! Biliyorum yücesin, biliyorum senden bunu istemem günah, ama yalvarırım, öyle yap ki koca bir kurt üzerime atılsın, Karay da, işte şuradan bana bakan amcanın gözleri önünde, canavarın gırtlağına öldürücü dişlerini geçiriversin," diyordu. Bu yarım saat içinde belki bin defa ısrarlı, gergin ve huzursuz bakışları, arı kovanları ile çevrili, dalları seyrek iki meşe ağacının bulunduğu orman kenarına, yağmurlarla kenarları aşınmış dere yatağına ve sağdaki fundalıkların arasından şapkası azıcık görünen amcaya yönelmişti.

"Hayır, bu şans beni bulmaz!" diye düşünüyordu. "Oysa ne olurdu böyle olsaydı! Ama olmayacak işte! Zaten her yerde, oyunda da savaşta da hiçbir şeyde işim hiç rast gitmez." Zihninden Austerlitz de Dolohov da hızla birbirini izleyerek geçiyordu. "Ömrümde bir defa olsun büyük bir kurdu avlasam başka hiçbir şey istemem!" diye düşünüyor, gözleriyle, kulaklarıyla dikkat kesiliyor, önce sola, sonra gene sağa bakıyor, en küçük ses değişikliklerine kulak kabartıyordu. Tekrar sağa bakınca boş tarlanın üzerinden ona doğru bir şeyin koştuğunu gördü. "Hayır, bu olamaz!" diye düşündü ve uzun zamandır beklediği şeye kavuşan bir insan gibi derin derin içini çekti. En büyük mutluluk gelmişti işte, hem de öylesine sessiz, gürültüsüz, patırtısız, hiç kimsenin dikkatini çekmeden...

Rostov gözlerine inanamıyordu. Şüphesi bir saniyeden fazla sürdü. Kurt öne doğru koşuyordu; bir ara yolunun üzerine kazılmış bir çukurun üzerinden ağır ağır atladı. Bu yaşlı, sırtı ağarmış, besili kırmızımtrak karınlı, ihtiyar bir hayvandı. Herhalde hiç kimsenin kendisini görmediğine güveniyor, acele etmeden koşuyordu. Rostov nefesini tutarak köpeklerine baktı. Kimi yatıyor kimi ayakta duruyor, kurdu görmüyor ve hiçbir şey anlamıyordu. İhtiyar Karay, başını geriye doğru çevirmiş, sarı dişlerini dışarı çıkarmış, öfkeli öfkeli arka ayaklarıyla pire arıyor, ikide bir dişlerini çat çat birbirine vuruyordu.

Rostov dudaklarını aralayarak:

– Ülülülü! diye fısıldadı.

Köpekler birden tasmalarının demirlerini sarsarak kalkıp kulak kabarttılar. Karay, arka ayağını kaşıdıktan sonra kulaklarını dikti, topak topak kılları sarkan kuyruğunu hafifçe salladı. Nikolay, kurt ormandan ayrılıp ona doğru yaklaşırken, "Salayım mı, salmayayım mı?" diye kendi kendine söyleniyordu. Birden kurdun bütün vücudu değişiverdi; kendisine dikilmiş olan ve muhtemelen o zamana kadar hiç görmediği insan gözlerini görünce irkildi, başını hafifçe avcıya doğru çevirerek durdu. İleri mi gitmeliydi, geri mi? Sanki kendi kendine, "Eh... hepsi bir, ileri!" der gibi ileriye doğru atıldı; artık arkaya bakmadan, yumuşak, seyrek, serbest ama kararlı adımlarla sıçraya sıçraya koşmaya başladı.

Nikolay kendini kaybetmiş gibi avazı çıktığı kadar:

– Ülülülü!.. diye bağırdı ve anlayışlı atı kendi kendine kurdun yolunu kesmek için su birikintilerini yıldırım gibi aşıp tepenin yamacına doğru atıldı; köpekler daha da hızlı koşarak onu geçtiler. Nikolay, ne kendi bağırışlarını duyuyor ne dörtnala gittiğini hissediyor ne köpekleri ne de dörtnala geçtiği yeri görüyor; yalnız koşuşunu gittikçe hızlandırarak yönünü hiç değiştirmeden, düzlüğün üzerinden sıçraya sıçraya giden kurda bakıyordu. Önce canavarın yanında arkası geniş, siyah benekli Milka göründü ve ona yaklaşmaya başladı. Yaklaştı, yaklaştı, hayvana yetişti. Ama kurt, ona şöyle yandan bir bakınca Milka, her zaman yaptığı gibi hızını artıracak yerde birden kuyruğunu dikti, ön ayaklarını gererek durakladı.

Nikolay, "Ülülülü!" diye bağırıyordu.

Tüyleri kızıl olan Lübim, Milka'nın arkasından fırlayarak kendini kurdun üzerine attı, hayvanı arka butlarından yakaladı, aynı anda korkuyla kendini öbür tarafa attı. Kurt çömeldi, dişleri birbirine çarptı, sonra tekrar kalktı, ileri doğru koştu; peşinden onu bir arşın boyu mesafeden izleyen, ama ona yaklaşamayan köpekler koşuyordu.

Nikolay:

– Kaçacak! Ama bu imkânsız bir şey! diye düşünüyor, kısık sesle bağırmaya devam ediyordu. Gözleriyle tek ümidi olan yaşlı köpeğini arayarak "Karay! Ülülülülü!.." diye bağırıyordu.

Karay, gözlerini kurda dikmiş, ihtiyar vücudu var gücüyle gerilmiş, hantal hantal kurdun bulunduğu yöne, yolunu kesercesine koşuyordu. Ama kurdun koşuş hızıyla köpeğin ağır koşusu arasındaki farktan Karay'ın yaptığı hesabın yanlış olduğu anlaşılıyordu.

Nikolay, artık kurdun yaklaştığı, yaklaşınca da muhakkak içinde kaybolacağı ormanı biraz ileride, önünde görüyordu. Ön tarafta atlarla hemen hemen tam karşıdan gelen bir avcı göründü. Daha bir ümit vardı. Nikolay'ın tanımadığı, yabancı sürüden olan kızıl tüylü, uzun vücutlu bir köpek kurdun üzerine ön taraftan atıldı; neredeyse onu yere düşürecekti. Kurt kendisinden beklenmeyecek bir çeviklikle birden arka ayaklarının üzerinde kalktı, kızıl tüylü köpeğin üzerine atlayarak ona diş geçirdi; köpek kanlar içinde, karnının yan tarafı deşilmiş olarak kulakları çınlatırcasına, uluya uluya başını yere vurdu.

Nikolay ağlar gibi:

– Karayuşka!.. Haydi yavrum!.. diye bağırıyordu.

İhtiyar köpek, meydana gelen şartlardan yararlanarak butlarında öbek öbek sallanan tüylerle kurdun yolunu kesmiş, ona beş adım kadar yaklaşmıştı. Kurt tehlikeyi seziyormuş gibi Karay'a yan yan baktı, kuyruğunu ayaklarının arasına, karnının altına doğru iyice saklayarak hızlandı. Ama bu sırada Nikolay Karay'a bir şeyler olduğunu görüyordu. Karay, birden kendini kurdun sırtında buldu, onunla birlikte önlerinde bulunan hendeğe yuvarlandı. Hendeğin içinde kurtla boğuşan köpekleri, onların arasında kurdun bazen görünen ağarmış tüylerini, gergin arka ayağını ve nefesi tıkanarak uzattığı kulakları kısılmış, korku içindeki başını (Karay hayvanı boğazından yakalamıştı) gördüğü an, Nikolay'ın yaşamındaki en mutlu andı. Atından inip kurda kılıcını saplamak için eyerin kaşını yakaladığı sırada, o köpek yığınının içinden önce canavarın başı göründü, sonra ön ayaklarıyla hendeğin kenarına bastı. Kurt dişlerini birbirine çarptı (Karay artık boğazını bırakmıştı). Arka ayaklarını da hendekten çıkarıp sıçradı; kuyruğunu kıstırarak tekrar köpeklerden ayrıldı, ileri doğru fırladı. Karay, tüyleri diken diken olmuş, vücudu yer yer ezilmiş ya da yaralanmış durumda güçlükle hendekten çıktı. Nikolay, umutsuzluk içinde:

– Allahım bana reva mı bu? diye bağırdı.

Amcanın adamlarından bir avcı, öbür taraftan, kurdun yolunu kesmek için dörtnala gidiyordu: Onun köpekleri canavarı tekrar durdurdular, gene etrafını sardılar.

Nikolay, seyisi, amca ve amcanın avdaki yardımcısı, hepsi canavarın etrafında dönüyor, "Ülülülülü!.." diye çığlıklar atarak, kurt arka üstü çöktükçe atlarından inmeye hazırlanıyor, canavar silkinip kendisini kurtaracak olan ormana doğru yaklaştıkça gene ileri doğru atılıyorlardı.

Danilo, daha kovalama başladığı sırada, "Ülülülü!" seslerini işitince ormanın ucuna fırlamıştı. Karay'ın kurdu nasıl kavradığını görünce işin artık bittiği kanısına vararak atını durdurmuştu. Ama avcılar inmeyip de kurt silkinerek kaçınca Danilo kır atını kurda değil, tıpkı Karay gibi, canavarın yolunu kesmek için ormana doğru sürdü. Bu yönü tutturduğu için, amcanın köpekleri ikinci kez kurdu durdurduğu zaman dörtnala hayvana yaklaşabildi.

Danilo hiç ses çıkarmadan, kınından çıkardığı kılıcını sol elinde tutuyor, sağ eliyle kırbacını harman döver gibi savurarak dörtnala gidiyordu.

Nikolay, kır at güçlükle nefes alarak, soluya soluya ta yanından geçinceye kadar Danilo'nun ormandan çıkıp geldiğini ne görmüş ne de işitmişti. Attan inişini de Danilo'nun artık köpeklerin ortasında kurdun sırtında yattığını, onu kulaklarından yakalamaya çalıştığını da göremedi. Avcılar için de köpekler için de artık her şeyin bittiği belliydi. Hayvan korku içinde kulaklarını kısarak doğrulmaya çalışıyordu ama ona her taraftan yapışan köpekler doğrulmasına imkân vermedi. Danilo hafifçe doğruldu, düşüyormuş gibi bir hareket yaptı ve vücudunun bütün ağırlığı ile sanki dinlenmek için yatıyormuş gibi kurdun üzerine yattı, onu kulaklarından yakaladı. Nikolay, kılıcını hayvana saplamak istiyordu, ama Danilo "Gereği yok, bağlarız onu!" diye fısıldadı, sonra pozunu değiştirerek ayağı ile kurdun boynuna bastı. Canavarın ağzına bir değnek soktular, boynuna tasma geçirir gibi ip geçirdiler, ayaklarını bağladılar ve Danilo, onu iki kez bir yandan öbür yanına devirdi.

Mutlu, yorgunluktan bitkin yüzlerle canlı kocaman kurdu ikide bir irkilen ve soluyan atın üzerine yüklediler, hayvanı havlayıp duran köpeklerle birlikte herkesin toplanacağı yere götürdüler. Av

köpekleri iki genç kurt, tazılar da üç kurt daha yakalamıştı. Avcılar, avlarıyla birlikte, başlarından geçenleri anlata anlata bir araya toplanıyor ve herkes ağzında değnek bulunan, kocaman başını sarkıtmış, cam gibi donuk gözlerle çevresindeki bütün bu köpek ve insan kalabalığına bakan koca kurdu seyretmeye geliyordu. Ona dokundukları zaman, hayvan bağlı arka ayaklarını birden kısıp geriyor, herkese yaban, kayıtsız gözlerle bakıyordu.

Kont İlya Andreyiç de yaklaştı, kurda dokundu:

– Oooooo, amma da güçlü şeymiş!

Yanında duran Danilo'ya:

– Güçlü hayvan, değil mi ha? diye sordu.

Danilo aceleyle başından kalpağını çıkardı:

– Güçlü efendim, diye karşılık verdi.

Kont dalgınlığa gelip kurdu kaçırdığını ve Danilo ile çatışmasını hatırladı:

– Sen de amma öfkeliymişsin oğlum! dedi.

Danilo hiçbir şey söylemedi, yalnız çocuk gibi yumuşak, utangaç bir tavırla tatlı tatlı gülümsedi.

VI

İhtiyar kont eve gitti. Nataşa ile Petya hemen sonra geleceklerine söz vererek avcılarla birlikte kaldılar. Erken olduğu için avcılar daha ileri gittiler. Öğle vakti, av köpeklerini körpe ağaçların bulunduğu bir koruyla kaplı dere yatağına saldılar. Nikolay ekini toplanmış tarlada duruyor, oradan bütün avcılarını görüyordu.

Nikolay'ın karşısında yeşillenmiş buğdaylar vardı. Avcılardan biri orada, fındık dallarının göründüğü bir çukurun içinde duruyordu. Av köpeklerini daha yeni salmışlardı, Nikolay tanıdığı bir köpeğin, Voltorna'nın arada sırada duyulan tiz bir sesle avı kovaladığını işitti; öbür köpekler de ona katıldı; bazen susuyor bazen avı tekrar kovalamaya başlıyorlardı. Bir an sonra etrafı açıklık ormanın içinde bir tilkinin kovalandığını bildiren ses duyuldu, bütün sürü bir araya toplanarak açık araziden, yeşillenmiş buğdaylara doğru giderek Nikolay'dan uzaklaştı.

Nikolay, başlarında kırmızı külahlar, fundalarla kaplı dere yata-

ğının kenarından atlarını dörtnala sürerek giden köpek sürücülerini, hatta köpeklerini görüyor, her an karşıda, yeşillenmiş buğdayların arasında tilkinin görünmesini bekliyordu.

Çukurun içinde duran avcı, davrandı, köpekleri saldı ve Nikolay yeşillenmiş buğdayların üzerinden kuyruğunu dikmiş koşan kızıl renkte, bodur, tuhaf bir tilki gördü. Köpekler peşine düştü. İşte yaklaşmışlardı... Tilki ortalarında dönüp duruyordu. Gittikçe daha sık dönüşler yapıyor, kabarık tüylü kuyruğu kendi çevresinde dalgalanıp duruyordu. Birden birinin beyaz köpeği, onun arkasından da siyah renklisi tilkinin üzerine atıldı, her şey karıştı, sonra köpekler tilkinin etrafında kıçlarını dışarıya doğru çevirerek yıldız şeklinde durdular; oldukları yerde hafifçe sallanıyorlardı. İki avcı dörtnala, köpeklere yaklaştı: Biri kırmızı şapkalı, öbürü yeşil kaftanlı yabancılardı.

Nikolay, "Bu da ne? Bu avcılar nereden çıktı? Amcamın adamlarından değil..." diye düşündü.

Avcılar tilkiyi köpeklerden kurtarıp işini bitirdiler, hayvanı terkiye almadan uzun bir süre oldukları yerde durdular. Yanlarında çıkıntılı eyerli, yularları üzerinde olan atları duruyor, köpekleri de yerde yatıyordu. Avcılar kollarını sallıyor, tilki ile uğraşıyor, bir şeyler yapıyorlardı. Gene oradan, boynuzdan yapılmış bir borunun sesi duyuldu: Bu daha önce kararlaştırılmış olan ve kavga çıktığını bildiren bir sesti. Nikolay'ın at bakıcısı:

– Bu İlaginlerin adamı, bizim İvan'la kavga ediyorlar, dedi.

Nikolay, kız kardeşi ile Petya'yı yanına çağırması için at bakıcısını gönderdi, sonra av kovalayıcılarının köpekleri bir araya topladıkları yere doğru atını rahvan sürerek gitti. Birkaç avcı kavga yerinden dörtnala uzaklaştı.

Nikolay atından inerek oraya gelen Nataşa ve Petya ile tazıların bulunduğu yerin yanında durdu; kavganın nasıl bittiğini öğrenmek istiyordu. Kavga eden avcı, tilkiyi terkisine almış olarak ormanın uç kısmından gelip küçük beye yaklaştı. Daha uzaktan kalpağını çıkarmış, saygılı bir tavırla konuşmaya hazırlanmıştı. Ama sapsarıydı, nefes nefese kalmıştı ve yüzünde öfkeli bir ifade vardı. Bir gözü şişmişti; herhalde bunun farkında bile değildi.

Nikolay:

– Ne oldu aranızda orada? diye sordu.

– Efendim bizim tazıların kovaladığını almak olur mu? Zaten hayvanı benim boz kancık yakaladı. Bir de hak iddia ediyor! Tilkiyi almaya çalışıyor! Nah alırdı tilkiyi elimden... Terkideyken ver diyordu. Peki, bunu ister misin bunu?

Avcı muhtemelen hâlâ kavga ettiği adamla konuştuğunu zannederek kılıcını işaret ediyordu.

Nikolay, avcı ile konuşmadan, kız kardeşiyle Petya'ya beklemelerini rica etti, sonra İlaginlerin onlara karşı çıkan avcılarının bulunduğu yere doğru gitti.

Anlaşmazlıkta karşısındakini yenen avcı, kalabalık avcıların arasına daldı, çevresine toplanan ve kendisine hak verenlerle meraklılara, yaptıklarını ballandıra ballandıra anlatmaya başladı.

Mesele şuydu: Rostovlarla dargın ve mahkemelik olan İlagin genel olarak onların avlandıkları yerlerde avlanıyordu. Şimdi de inadınaymış gibi kendi adamına atını ağaçlık yere doğru sürmesini emretmiş, başkalarına ait av köpeklerinin kovaladığı avı kapmasına izin vermişti.

Nikolay, İlagin'i hiç görmemişti. Ama bütün yargılarında ve duygularında olduğu gibi, enine boyuna düşünmeden bu çiftlik sahibinin azgınlığı, keyfî davranışları konusundaki söylentiler yüzünden ondan bütün varlığıyla nefret ediyor, onu en büyük düşmanı sayıyordu. Şimdi de kırbacını elinde sımsıkı tutarak düşmanına karşı en tehlikeli, en kesin davranışlarda bulunmaya hazır durumda öfke ve heyecanla yanına gidiyordu.

Ormanın çıkıntı yaptığı yerin dışına çıkar çıkmaz, çok güzel siyah bir ata binmiş, başında kunduz derisinden bir kasket olan, şişman bir beyefendinin iki at bakıcısı ile beraber karşıdan ona doğru geldiğini gördü.

Nikolay, onun kişiliğinde kendisine bir düşman değil, nazik ve onunla tanışmayı çok isteyen bir adam bulmuştu. İlagin, Rostov'a yaklaşınca kunduz derisinden kasketini kaldırarak olup bitenlere çok üzüldüğünü, yabancı köpeklerin kovaladığı bir avı kapmak cüretini gösteren avcının cezalandırılmasını emredeceğini söyledi, bundan böyle dost olmalarını istedi ve ona kendi av bölgelerinden yararlanmasını teklif etti.

Ağabeyinin çok kötü bir şey yapmasından korkan Nataşa heyecan içinde onu biraz uzaktan izlemişti. Düşmanların dostça selamlaştıklarını görünce atını onlara doğru sürdü. İlagin, kunduz kasketini Nataşa'nın karşısında daha da yukarı kaldırarak nazik bir tavırla gülümsedi, kontesin avcılıktaki ustalığı ve dillere destan güzelliği ile Diana'yı canlandırdığını söyledi.

İlagin kendi avcısının suçunu unutturmak için, ısrarla Rostov'un oradan bir verst kadar ileride bulunan, yalnız kendisine ayırdığı tepeye gitmesini rica etti. Söylediğine göre orada "pıtrak gibi" tavşan vardı. Nikolay razı oldu, avcılar grubu iki misli büyüyerek ileriye gitti.

İlaginlerin tepesine gitmek için tarlalardan geçmek gerekiyordu. Avcılar grup grup ayrılmışlardı. Beyler birlikte gidiyorlardı. Amca, Rostov ve İlagin, gizli gizli, birbirlerine belli etmemeye çalışarak kendilerinin olmayan köpeklere bakıyor, endişeyle o köpeklerin arasında kendilerinkinden üstün olabilecekleri bulmaya çalışıyorlardı.

Rostov'u, İlagin'in sürüsündeki pek büyük olmayan, halis kan, vücudu daracık, adaleleri çelik gibi, ince suratlı, patlak siyah gözlü, kızıl benekli bir dişi köpek, güzelliği ile şaşırtmıştı. İlagin'in köpeklerinin koşuculuğunu duymuştu; bu güzel dişi köpeği kendi Milka'sına rakip olarak görüyordu.

Bu yıl alınan ürün konusunda İlgain'in başladığı konuşmanın ortasında, Nikolay, ona kızıl benekli dişi köpeği işaret ederek kayıtsız bir tavırla sordu:

– Sizin bu dişi köpek çok güzel! İyi koşar mı?

İlagin bir yıl önce karşılığında komşusuna kendi köylülerinden üç aileyi vererek aldığı kırmızı benekli Erza'sından kayıtsız bir tavırla söz ederek:

– Bu mu? Evet, iyi köpektir, avcıdır da... dedi. Demek sizde harman pek o kadar iyi değil ha? Öyle mi? diye önceki konuşmaya devam etti.

Sonra genç konta aynı nezaketle karşılık vermenin yerinde bir şey olacağını düşünerek Nikolay'ın köpeklerini gözden geçirdi ve genişliğiyle gözüne çarpan Milka'yı gösterdi:

– Sizin şu siyah benekliniz güzel, iyi bir hayvan!

Nikolay:

– Evet, fena değildir, koşmasını bilir, diye karşılık verdi.

"Hele kırda şöyle iri bir tavşan çıksın da sana bunun nasıl bir köpek olduğunu gösteririm," diye düşündü. Köpek bakıcısına doğru dönerek avcılardan hangisi bir yere sinmiş tavşanın izini bulursa ona bir ruble vereceğini söyledi.

İlagin:

– Ben anlayamıyorum, başka avcılar nasıl oluyor da birbirlerinden hem avı hem de köpekleri kıskanıyorlar? Size kendi durumumu anlatayım kont. Beni neşelendiren nedir biliyor musunuz? Gezinti yapmak, işte böyle bir grupla bir araya geldi mi insan başka ne ister? (Nataşa'nın önünde kunduz kasketini tekrar çıkardı.) Ama kaç tane deri varmış, kaç av getirmişim, benim için hepsi bir!

– Doğru!

– Benim köpeğim değil de başkasının köpeği avı yakalarsa buna gücenmek olur mu? Ben yalnız avın kovalanmasını seyretmekten hoşlanırım. Öyle değil mi kont? Sonra ben şöyle düşünürüm...

Bu sırada duraklamış olan tazı sürücülerinden birinin "Atu! Tut onu..." diye uzun uzun bağırdığı duyuldu. Sürücü, ekini toplanmış bir tümseğin üzerinde duruyordu. Kamçısını kaldırarak gene sözleri uzata uzata, "Atu! Tut onu..." diye bağırdığı işitildi.

Bu bağırış ve yukarıya doğru kaldırılan kırbaç, önünde yatan bir tavşanı gördüğüne işaretti. İlagin kayıtsız bir tavırla:

– Haaa galiba izini buldu, eh... Gidip kovalayalım bakalım kont, dedi.

Nikolay, Erza'ya ve amcanın kızıl tüylü Rugay'ına, daha kendi köpekleriyle bir defa olsun yarıştırmadığı iki rakibe, dikkatle baktı.

– Evet oraya gitmeli... Birlikte mi gidelim, ne dersiniz?

Amca ve İlagin'le birlikte tavşana yaklaşarak "Benim Milka'yı rezil ederlerse ne yaparım?" diye düşündü.

İlagin izi gören avcıya yaklaşarak:

– İri mi? diye sordu. Bir taraftan da heyecanını gizleyemeden başını çevirip Erza'sını ıslıkla çağırıyordu.

Amcaya döndü:

– Aaaa! Siz miydiniz Mihail Mikaroniç? dedi.

Amca suratı asık halde atını sürüyordu:

– Ben nasıl karışırım aranıza? Sizin köpekler, temiz iş marş marş!.. Her bir köpeğe karşılık bir köy veriyorsunuz, sizinkiler biner rubleliktir. İkinizin köpekleri boy ölçüşsünler bakalım, ben de seyrederim!

Bunu söyledikten sonra:

– Rugay! Nah, nah... diye bağırdı. Rugayuşka!..

Kullandığı bu küçültme ekiyle o kızıl tüylü köpeğe bağladığı umudu ve duyduğu sevgiyi elinde olmayarak açığa vuruyordu. Nataşa, bu iki ihtiyarla ağabeyinin gizlemeye çalıştıkları heyecanı hissediyor, hallerini görüyor, kendisi de heyecanlanıyordu.

Küçük tepedeki avcı, beyler ona yaklaşırken hâlâ kırbacını yukarıya kaldırmış olarak duruyordu; ta ufukta yürüyen av köpekleri tavşanın bulunduğu yerden uzaklaşarak öbür tarafa dönüyordu. Beylerden olmayan avcılar da uzaklaşıyorlardı. Herkes ağır ağır, ciddi bir hava içinde ilerliyordu. Nikolay, izi görmüş olan avcıya yüz adım kadar yaklaşarak sordu:

– Hayvanın başı hangi yönde?

Avcı daha karşılık vermeden başına gelecekleri sezen iri tavşan sabredemedi, yerinden fırladı. Tasmaları üzerlerinde olan av köpekleri uluyarak tavşanın ardından koşmaya başladı. Sürüde bulunmayan tazılar da her yönden koşup öbür av köpekleri ile tavşana doğru atıldılar. Biraz önce ağır ağır ilerleyen avcılar, köpek sürücüleri, "Dur!.." diye bağırıp köpekleri bir araya getirerek, tazı sürücüleri de "Atu!.." çığlıklarıyla tazılara yön vererek dörtnala tarlanın üzerinden ileriye doğru atıldılar. O sakin İlagin de Nikolay da Nataşa ile Amca da nereye gittiklerini, nasıl gittiklerini bilmeden sanki uçuyor, yalnız köpeklerle tavşanı görüyor, kovalamanın bir saniyesini olsun kaçırmaktan korkuyorlardı. Peşine düştükleri tavşan iri ve çevikti. Yerinden fırlar fırlamaz hemen kaçmamıştı, önce kulaklarını kımıldatmış, birden her yönden duyulan bağırışlara, tepinmelere kulak vermişti. Köpeklerin yanına kadar sokulmalarına fırsat vererek, acele etmeden on kez kadar sıçradı, sonra kaçacağı yönü kestirdi ve kulaklarını kısıp var gücüyle kaçmaya başladı. Yattığı yer ekinleri biçilmiş bir tarla idi, ama önünde daha yeni yeşermiş buğdaylar vardı, bunların üstünden koşmak zordu, ayakları gömülüveriyordu. İzi bulmuş olan avcının tavşana

daha yakın olan iki köpeği, atik davranarak peşine düştüler. Ama daha onunla aralarında epeyce mesafe varken arkalarından İlagin'in kırmızı benekli Erza'sı çıktı, tavşana bir köpek boyu kadar yaklaştı, var gücüyle hızını arttırdı, tavşanın kuyruğunu hedef alıp atıldı, onu yakaladığını sanarak tepetaklak yuvarlandı. Tavşan karnını yere yapıştırırcasına koşmaya başladı. Erza'nın arkasından kıçı geniş siyah benekli Milka fırladı, hızla tavşana yaklaşmaya başladı. Nikolay'ın zaferi kazanmış gibi:

– Miluşka, yavrucuğum!.. diye bağırdığı duyuldu.

Milka, neredeyse tavşanı yakalayacakmış gibiydi. Ona yetişti, ama hızla yanından geçip gitti. Tavşan geri kaldı, peşine gene o güzel Erza düştü, neredeyse kuyruğuna yapışmıştı; sanki bu sefer yanılmaktan korkuyormuş da arka ayağını yakalamak için mesafeyi ölçüyormuş gibiydi.

İlagin'in ağlamaklı sesi duyuldu:

– Erzacığım, haydi aslanım!..

İlagin kendi sesini bile tanıyamıyordu. Erza yalvarışlarına kulak asmıyordu. Tam tavşanı yakalaması beklenen anda, tavşan yukarı doğru fırladı, otlarla, yeşeren buğdaylarla kaplı tarlalarla ekinleri biçilmiş tarlaların arasındaki sınırın bulunduğu yere yuvarlandı. Erza ile Milka gene oka koşulmuş iki at gibi yan yana koşarak tavşanın peşine düştü; sınır kısmında koşmak, tavşana daha rahat geliyordu; köpekler ona o kadar çabuk yaklaşamıyordu. Bu sırada yeni bir ses:

– Rugay! Rugayuşka!.. Tertemiz iş marş... diye bağırdı ve amcanın kızıl tüylü kambur bir köpek olan Rugay'ı gerinip belini çukurlaştırara, önde koşan iki köpeğe yetişti, onları geçti, var gücüyle canını dişine takarak tavşanın üzerine vardı, onu yeşermiş topraklara sürdü. Daha büyük bir hırsla hızlandı, çamurlu yeşil buğdayların arasında dizlerine kadar gömülerek koşmaya başladı. Uzaktan ancak sırtını çamurlara bulayarak top gibi yuvarlana yuvarlana tavşanın peşinden gittiği görülüyordu.

Köpekler Rugay'ı ortalarına alıp bir yıldız meydana getirdiler. Bir dakika sonra herkes bir araya toplanan köpeklerin yanındaydı. Mutlu olan tek kişi amcaydı. Atından indi, tavşanın ayaklarını kesti; kanı aksın diye onu havada sallayarak, huzursuz bir tavırla etrafına ba-

kınıyor, gözlerini oradan oraya dolaştırıyor, elini ayağını nereye koyacağını bilemiyor, kendi kendine, kime ne söylediğini bilmeden konuşuyordu. Nefes nefese, öfkeyle, birisini azarlıyormuş, sanki herkes düşmanıymış, sanki herkes onu gücendiriyormuş da ancak şimdi kendisini savunmak imkânını bulmuş gibi öfkeyle bakınıp "İşte bu temiz iş, marş... İşte köpek dediğin böyle olur... Hepsini mat etti. Bin rublelikleri de bir rublelikleri de... Temiz iş marş..." diye söyleniyordu. "Amma da binlik köpeklermiş ha!.. Temiz iş, marş."

Tavşanın çamurlu kesik ayağını atarak:

– Rugay, al payını bakalım! dedi. Hak ettin doğrusu... Temiz iş marş...

Nikolay, hiç kimseyi dinlemeden ve kendisini dinleyip dinlemediklerini önemsemeden:

– Benimki yorgunluktan bitkindi. Tek başına, üç defa av kovaladı, dedi.

İlagin'in at bakıcısı:

– Hayvanın yolunu yandan kesmek işi mi sanki! diyordu.

Hayvanını dörtnala sürdüğü için güçlükle nefes alan, yanakları kızarmış, heyecan içindeki İlagin:

– Evet, fırsatı kolladı, öyle kovalanmış bir avı bekçi köpeği de yakalar! diyordu.

Aynı sırada, Nataşa, hiç nefes almadan, sevinç içinde müthiş bir heyecanla öylesine tiz bir sesle bağırıyordu ki sesinden herkesin kulakları çınlıyordu. Bu tiz çığlıklarla başka avcıların aynı anda konuşarak belirtmek istedikleri her şeyi belirtiyordu. Bu tiz çığlık o kadar garipti ki başka bir zaman olsaydı Nataşa'nın bile böyle avaz avaz bağırması için utanması, herkesin de buna şaşması gerekirdi. Amca tavşanı kendi eliyle, çevik ve dinç bir hareketle atının üzerinden aşırarak öbür tarafa sallandırdı. Bunu sanki tavşanı böyle sallandırarak herkesi azarlamak istiyormuş, hiç kimseyle konuşmak isteğini duymuyormuş gibi yapmış ve al atına binerek oradan uzaklaşmıştı. Hepsi üzüntü ve hayal kırıklığı içinde dağıldılar. Neden sonra, daha önceki yapmacık kayıtsızlığı tekrar takınabildiler. Gene de uzun bir süre, amcanın atının ayakları dibinde, zafer kazanmış gibi sakin sakin tasmasını şıngırdatarak yürüyen, kambur sırtı çamurlanmış, kirlenmiş kızıl tüylü Rugay'a bakıp durdular.

Nikolay'a köpek bu haliyle, "Ne olacak canım, av olmadıkça ben de bütün başka köpekler gibiyim, onlardan hiçbir ayrı yönüm yok, ama hele bir av başlasın, işte o zaman sıkı durun!" diyormuş gibi geliyordu.

Uzun bir süre sonra da amca atını Nikolay'a doğru sürerek onunla konuşmaya başladı. Nikolay olup bitenlerden sonra, amca kendisiyle konuşmaya tenezzül etti diye gurur duydu.

VII

Akşama doğru İlagin Nikolay'a veda ettiğinde, Nikolay evinden o kadar uzaklaşmıştı ki amcanın, avcılar grubundan ayrılıp geceyi evinde, Mihailovka köyünde geçirmek teklifini kabul etti. Amca:

– Benim evime gelseniz... Temiz iş marş! diyordu. Çok daha iyi olur; bakın hava rutubetli, dinlenirsiniz. Küçük kontesi de yaylı araba ile gönderirdik.

Amcanın teklifi kabul edildi, bir avcı yaylı arabayı getirsin diye Otradnoya'ya gönderildi. Nikolay, Nataşa ve Petya da amcanın evine gittiler. Evin ön kapısına kimi iri yarı, kimi ufak tefek beş kadar uşak efendilerini karşılamak için koşmuştu. İhtiyar, orta yaşlı, küçüklü büyüklü bir sürü genç kız ve kadın da arka kapıdan başlarını uzatmış, gelen avcılara bakıyordu. Nataşa'nın, bir kadının, hanımefendinin at sırtında bulunması, amcanın çiftliğinde yaşayan insanları o kadar şaşırtmıştı ki ondan hiç çekinmeden yaklaşıyor, gözlerinin içine bakıyor, genç kız bir mucizeymiş, kendisi için konuşulanları anlamayan, hatta işitmeyen cansız bir şeymiş gibi onunla ilgili bir şeyler söylenip duruyorlardı:

– Arinka baksana yan oturuyor, ama eteği aşağıda sallanıp duruyor... Bak hele, borusu da var!

– Aman Allahım! Bıçağa bak, bıçağa!..

– Baksana Tatar kızı gibi!..

En cesaretli olanı doğrudan doğruya Nataşa'ya sordu:

– Attan nasıl devrilmedin?

Amca, etrafı bakımsız bir bahçeyle çevrili küçük ahşap evinin kapısında atından indi, adamlarını gözden geçirerek orada işi olmayanlar çekilip gitsin diye bağırdı, konuklarla avcıların ağırlan-

ması için gereken her şeyin yapılmasını emretti. Herkes kaçıştı. Amca, Nataşa'yı attan indirdi, elinden tutup sallanan tahta basamaklardan yukarı çıkardı. Duvarları kütüklerden yapılmış sıvasız evin içi pek temiz değildi. Orada yaşayanların amacının etrafta hiçbir leke olmasın diye uğraşmak olmadığı belliydi. Ama bakımsızlık da göze çarpmıyordu. Sofada taze elma kokusu duyuluyordu, duvarlarda kurt ve tilki postları asılı idi.

Amca konuklarını sofadan geçirip önce açılır kapanır bir masası ve kırmızı iskemleleri olan bir salona, sonra kayın ağacından yapılmış yuvarlak bir masa ile bir divanın bulunduğu misafir odasına, oradan da divanı yırtık, halısı eski püskü, duvarlarında Suvorov'un ev sahibinin annesi ile babasının resimleri, bir de kendisinin üniformalı portresi bulunan çalışma odasına götürdü. Odada kuvvetli bir tütün ve köpek kokusu vardı.

Amca, çalışma odasına girince konuklarına kendi evlerindelermiş gibi yerleşmelerini rica etti, sonra dışarı çıktı. Rugay, sırtı temizlenmemiş olarak çalışma odasına girip divanın üzerine yattı, dili ve dişleriyle kendini temizlemeye koyuldu. Çalışma odasının önünde bir koridor vardı; buradan yırtık paravanalar görünüyordu. Paravanaların arkasından kadın gülüşmeleri ve fısıltılar geliyordu. Nataşa, Nikolay ve Petya soyunup divanın üzerine oturdular. Petya dirseğini divana dayayarak hemen uyudu. Nataşa ile Nikolay ise hiç konuşmadan oturuyorlardı. Yüzleri ateş gibiydi, karınları çok acıkmıştı ve neşe içindeydiler. Bir ara neşeyle bakıştılar (Av bittikten sonra, Nikolay artık kız kardeşinin karşısında erkek olarak üstün bir varlık olduğunu belirten tavırlar takınmayı gerekli bulmuyordu). Nataşa, ağabeyine göz kırptı, ikisi de neden güldüklerini açıklayacak bir bahane uydurmaya vakit bulamadan katıla katıla gülmeye başladılar.

Biraz sonra içeriye sırtında kazakin, ayağında lacivert pantolon ve kısa çizmelerle amca girdi. O zaman Nataşa, Otradnoya'da hayretle ve alay ederek seyrettiği bu giysinin, doğru dürüst ve hiç de fraklardan, redingotlardan aşağı kalmayan bir giysi olduğunu fark etti. Amca da neşeliydi; iki kardeşin gülüşmelerine alınmak şöyle dursun (onların kendisiyle alay ettiklerini aklına bile getiremezdi) bu sebepsiz gülüşmelerine katıldı.

Rostov'a uzun saplı bir çubuğu uzattı, daha kısa ve ucu kesilmiş bir başka çubuğu da alıştığı bir hareketle üç parmağının arasına sıkıştırdı.

– Bak genç kontese! Temiz iş marş... Böylesini hiç görmedim, dedi. Koca gün at sırtından inmedi, neredeyse erkeklere taş çıkartacaktı. Yine de sanki hiçbir şey olmamış gibi!

Amcadan hemen sonra bir kız kapıyı açtı (ayak seslerinden yalınayak olduğu belliydi.) elinde çeşit çeşit şeylerle dolu büyük bir tepsiyle şişman, al yanaklı, gerdanı hafif sarkmış, dolgun kırmızı dudaklı, kırk yaşlarında güzel bir kadın içeri girdi. Konukseverliğini belirten saygılı bir tavırla, gözlerinde ve her hareketinde candan bir ilgiyle tatlı tatlı gülümsedi, nezaketle eğilerek selam verdi. Göğsü ile karnını ileri çıkarıp başını geriye atmaya zorlayan olağanüstü şişmanlığına rağmen kadın (amcanın evini yöneten oydu) adımlarını şaşılacak kadar hafif atıyordu. Masaya yaklaştı, tepsiyi koydu, beyaz, tombul elleriyle tepsiden şişeleri, mezeleri, tatlıları alıp masanın üzerine dizdi. Bu işi bitirdikten sonra, geriye çekildi, gülümseyerek kapının yanında durdu. Rostov'a, "İşte ben buyum! Şimdi amcanı anlıyor musun?" der gibiydi. Nasıl anlamazdı: Yalnız Rostov değil, Nataşa bile amcasının durumunu ve Anisya Fiyodorovna içeriye girdiği anda çatılan kaşlarının ve dudaklarını hafifçe buruşturan o mutlu, o kendinden hoşnut olduğunu belirten gülümseyişinin ne anlama geldiğini anlamıştı.

Tepsinin üzerinde meyvelerden yapılmış şarap, ev likörü, mantar, tereyağda kızartılmış siyah undan peksimetler, petek balı, süzme ve köpüklü bal, elma, külde pişirilmiş cevizlerle bala yatırılmış ceviz vardı. Arisya Fiyodorovna daha sonra sofraya balla ya da şekerle yapılmış reçeller, jambon ve biraz önce kızartılmış bir tavuk getirdi.

Bütün bunlar Anisya Fiyodorovna'nın pişirdiği ve bir ev hanımı olarak becerikliliğini gösteren şeylerdi. Bütün bunlarda Anisya Fiyodorovna'nın kokusu, kişiliği, zevki seziliyordu. Her şeyde bir olgunluk, bir temizlik, bir beyazlık ve tatlı bir gülümsemenin izi vardı.

Anisya Fiyodorovna sık sık herhangi bir şeyi Nataşa'ya doğru uzatarak:

– Buyrun küçük hanım, küçük kontesçiğim! diye söyleniyordu.

Nataşa her şeyi yiyordu ve ona öyle geliyordu ki tereyağda böylesine pişmiş peksimetleri, böylesine çeşitli reçelleri, böylesine ballı cevizleri ve böyle bir tavuğu hiçbir sofrada görmemiş, yememişti. Anisya Fiyodorovna dışarı çıktı. Rostov ile amca, akşam yemeğinin üzerine vişne likörü içerek geçmiş ve gelecek avdan, Rugay'dan, İlagin'in köpeklerinden söz ediyorlardı. Nataşa pırıl pırıl gözlerle divanın üzerinde dimdik oturuyor, onları dinliyordu. Birkaç kez bir şeyler yedirmek için Petya'yı uyandırmaya çalıştı ama Petya anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı, belli ki uyanmamıştı. Nataşa içinde öyle bir neşe duyuyor, kendisi için yeni olan bu çevrede öyle bir huzur hissediyordu ki yaylı araba onu almak için çok erken gelir diye korkuyordu. Evinde ahbaplarını ilk defa ağırlayan insanlarda çoğu zaman görüldüğü gibi, amca kısa bir sessizlikten sonra, konuklarının zihninde beliren bir düşünceye karşılık verir gibi konuştu:

– Eh işte böylece ömrümü tamamlamaya çalışıyorum... Öldün mü, temiz iş marş... Arkanda hiçbir şey kalmaz! Günah işlemenin anlamı var mı?

Bunu söylediği sırada amcanın yüzü çok anlamlı, hatta güzeldi. Rostov bu sözleri duyunca elinde olmayarak amca için babasından ve komşularından işittiği bütün iyi sözleri hatırladı. Amca, bütün şehirde çok soylu ve hiçbir çıkarını düşünmeyen garip bir adamcağız olarak ün salmıştı. Aile anlaşmazlıklarını gidermek için hakem olması, vasiyetnameleri yerine getirmesi rica ediliyor, sırlar ona açılıyor, hakemliğe ve daha başka görevlere seçiliyordu; ama o her zaman inatla sosyal bir görev almaktan kaçınır, baharda ve güzde kır atının sırtında tarlaları dolaşır, kışı evinde oturarak, yazı da ağaçları etrafa dal budak sarmış bahçesinde yatarak geçirirdi:

– Neden bir görev almıyorsunuz amca?

– Almıştım, ama bıraktım. Bir işe yaramıyorum, temiz iş marş. Hiçbir şeyi kavrayamıyorum. O iş size göre, benim aklım yetmez ona! Bak avcılık başka, o temiz iş marş...

Bunu söyledikten sonra:

– Şu kapıyı açsanıza!.. diye bağırdı. Ne diye kapadınız onu?

Koridorun sonundaki kapı (amca koridora, kolidor diyordu)

"Bekâr avcılar" bölmesine açılıyordu. Avcılık yapan uşakların oturduğu bölmeye bu ad veriliyordu. Birinin yalınayak, hızlı hızlı, yerlere şap şap basarak yürüdüğü duyuldu ve görünmeyen bir el, avcılar bölmesinin kapısını açtı. Koridordan bu işte usta olduğu anlaşılan birinin çaldığı balalayka sesleri belirli olarak duyuldu. Nataşa çoktandır bu seslere kulak kabartıyordu, daha iyi duymak için koridora çıktı. Amca:

– Bu bizim arabacı Mitka'dır, ona iyi bir balalayka aldım. Severim balalaykayı, dedi.

Amca avdan dönünce Mitka'nın bekâr avcılar bölmesinde balalayka çalması âdet olmuştu. Amca bu müzikten hoşlanırdı. Nikolay sanki bu seslerden çok hoşlandığını itiraf etmesi ayıpmış gibi hafif bir kayıtsızlıkla:

– Ne kadar iyi çalıyor, doğrusu çok iyi! dedi.

Nataşa ağabeyinin bu sözleri nasıl bir tonla söylediğini hemen fark ederek azarlar gibi:

– Ne demek çok güzel, dedi. Çok güzel değil, harika çalıyor, işte o kadar...

Amcanın mantarları, balı ve likörleri Nataşa'ya nasıl dünyanın en güzel şeyleri olarak göründüyse o anda o şarkı da en güzel müzik eseri gibi görünüyordu. Balalaykanın sesi kesilir kesilmez Nataşa kapıya doğru seslendi:

– Biraz daha çalın lütfen, biraz daha...

Mitka balalaykayı yeniden akort etti ve parmaklarını bütün tellerinin üzerinde gezdirdi, arada bir, iki üç teli birden tutup bırakıyor, balalaykayı titretiyordu; "Barinya" isimli parçayı tekrar çalmaya başladı. Amca oturuyor, başını yanına eğmiş, dudaklarında belirsiz bir gülümsemeyle dinliyordu. Barinya'nın melodisi neredeyse yüz defa tekrarlandı. Balalaykayı birkaç defa akort ettiler, titrek sesler tekrar tekrar duyuldu. Fakat dinleyiciler sıkılmıyorlar, tekrar aynı havayı dinlemekten başka bir şey istemiyorlardı. Arisya Fiyodorovna içeri girdi ve o dolgun vücuduyla kapının pervazına dayandı. Amcanın gülümsemesine şaşılacak derecede benzeyen bir gülümsemeyle sordu:

– Dinlemek hoşunuza mı gidiyor küçük kontes? Bizim Mitka iyi çalar!

Amca birden kuvvetli bir hareketle:

– İşte burasını iyi çalamıyor, dedi. Burasını sesleri dalgalandırarak çalmalı. Temiz iş marş... Dalgalandırarak...

Nataşa:

– Siz çalmasını biliyor musunuz ki? diye sordu:

Amca karşılık vermeden gülümsedi:

– Aniyuşka, bak bakalım gitarın telleri tamam mı? Çoktandır elime almadım. Temiz iş marş... Bir kenara bıraktım onu.

Anisya Fiyodorovna kendine özgü hafif yürüyüşüyle, efendisinin emrini hevesle yerine getirmeye gitti ve gitarı getirdi.

Amca kimsenin yüzüne bakmadan gitarın üzerindeki tozu üfledi, kemikli parmaklarıyla gitarın tahtasına vurdu, onu akort etti ve oturduğu koltukta doğruldu. Gitarı (biraz gösteriş yapar gibi sol kolunun dirseğini öne doğru çevirerek) biraz yukarıdan tuttu ve Anisya Fiyodorovna'ya göz kırptıktan sonra Barinaya'yı değil, öncü pürüzsüz, etrafı çınlatan bir akort alıp sakin ve ölçülü ama hafif bir tempo ile, hiç şaşırmadan ünlü "Taş döşeli sokağın üstünde" şarkısını çalmaya başladı. Nikolay'la Nataşa şarkının melodisini, o aşırılığa kaçmayan neşeye (Anisya Fiyodorovna'nın bütün varlığından taşan neşe gibi) uyarak aynı tempoyla içlerinde duyuyorlardı. Anisya kızardı, mendille yüzünü kapadı ve gülerek odadan dışarı çıktı. Amca, Anisya Fiyodorovna'nın biraz önce durduğu yere ilham dolu, değişik bir bakışla bakarak şarkıyı kusursuz bir tempoyla, parmaklarını kuvvetli ve kesin bir şekilde hareket ettirerek çalmaya devam ediyordu. Yüzünün bir noktasında, ağarmış bıyığının bir ucunda, belirsiz, hafif bir gülümseme titriyor, şarkının melodisi, kuvvetlenen temposu hızlandıkça bu gülüş daha da çok artıyor, parmaklar tellerin üzerinde gezinirken sanki bir şeyler kopuyormuş gibi oluyordu. Amca şarkıyı bitirir bitirmez Nataşa:

– Çok güzel, çok güzel amcacığım!.. Bir daha, bir daha çalın! diye bağırdı.

Yerinden fırlayarak amcaya sarılıp onu öptü. Durup durup ağabeyine bakıyor, sanki ona bir şey sormak ister gibi:

– Nikolenka, Nikolenka!.. Bu ne böyle? diyordu.

Amca'nın çalışı Nikolay'ın da hoşuna gitmişti. Amca şarkıyı ikinci defa çalmaya başladı. Anisya Fiyodorovna'nın gülümseyen

yüzü kapıda tekrar göründü, onun arkasından da daha başka yüzler belirdi. Amca:

"*Alırken soğuk suyu, pınar suyunu,*

Bağırıyordu, güzel kız, dur, güzel kız dur..." diye çalıyordu. Tekrar parmaklarını çevik bir hareketle bütün tellerin üzerinde dolaştırdı, telleri tutup tutup çekerek omuzlarını kımıldattı. Nataşa sanki bütün yaşantısı buna bağlıymış gibi inleyen bir bir sesle:

– Ne olur, ne olur canım anneciğim!.. diye yalvardı.

Amca kalktı, o anda sanki içinde iki ayrı insan vardı. Biri ciddiydi ve şen olanına ciddi ciddi bakarak gülümsüyordu, şen olanı ise oynamaya hazırlanarak saf bir tavırla, dikkatle bir figür yaptı. Sonra amca, gitarı akort eden elini Nataşa'ya sallayarak bağırdı:

– Haydi bakalım, kendini göster yeğen!

Nataşa atkısını üzerinden attı, koşarak amcanın önüne geçti, iki elini beline dayadı, omuzlarını ileri geri titretti.

Fransız göçmenlerinden bir öğretmenin yetiştirdiği bu küçük kontes, teneffüs ettiği Rus havasından bu ruhu, nerede, nasıl ve ne zaman benimsemiş, *pas de châle*'in çoktan unutturması gereken bu ruhu almıştı? Belli değildi; ama, bu ruh, bu tavırlar taklit edilmesi, öğrenilmesi imkânsız ve amcasının kendisinden beklediği gibi tam bir Rus kızına yakışır tavırlardı. Nataşa kalkıp gururlu, şeytanca ve şen bir tavırla meydan okurcasına gülümsediği anda Nikolay'da da bütün orada bulunanlarda da belki Nataşa gerektiği şekilde davranmaz diye bir korku uyandı, ama yok olması da bir oldu; herkes onu hayran hayran seyretmeye başlamıştı.

Nataşa, kendisinden bekleneni o kadar doğru ve o kadar yerinde olarak yapıyordu ki oynamak için mutlaka alınması gereken mendili uzatan Anisya Fiyodorovna ona bakarken o incecik, o zarif, o kendisine bu kadar yabancı ve o ipeklerle kadifeler içinde yetiştirilmiş küçük kontesin nasıl olup da Anisya'da, hatta Anisya'nın babasında, teyzesinde, annesinde, daha doğrusu her Rus insanının ruhunda olan şeyi kavradığına şaşıyor, gülümserken gözleri dolu dolu oluyordu. Amca oyun havasını sona erdirerek sevinçle güldü:

– En küçük kontes, temiz iş marş... dedi. Meğer ne yeğenim varmış benim! Yalnız kendine şöyle aslan gibi bir koca seçsen iyi olur. Temiz iş marş...

Nikolay:

– Seçildi bile! dedi.

Amca soru sorar gibi Nataşa'ya hayretle baktı:

– Ya!..

Nataşa mutlu bir gülümsemeyle "evet" anlamında başını eğdi:

– Hem de öyle biri ki!

Ama bunu söyler söylemez zihninde zincirleme olarak bambaşka düşünceler, içinde de yeni hisler uyandı: "Nikolay, 'Artık seçildi,' derken gülümsüyordu, onun bu gülümseyişi ne anlama geliyordu acaba? Buna memnun oldu mu, olmadı mı? Galiba benim Bolkonski'min bizim şu andaki neşemizi anlayamayacağını, hoş karşılamayacağını sanıyor. Ama yanılıyor, o her şeyi anlardı. Acaba nerede şimdi?" Bunu düşününce yüzü birden ciddileşti. Ama bu yalnız bir saniye sürdü, hemen kendi kendine, "Bunları düşünmemeli, bunları hiç aklıma getirmemeliyim!" diye söylendi ve gülümseyerek tekrar amcasının yanına oturup bir parça daha çalması için yalvardı.

Amca bir şarkı ile bir vals daha çaldı; sonra bir süre susup hafifçe öksürdü, sonunda da en çok sevdiği avcı şarkısını söylemeye başladı:

Karlar akşamdan beri
Örttü bütün yerleri.

Amca şarkıyı, halkın söylediği gibi saf saf, şarkının bütün anlamının yalnız sözlerinde olduğuna inanarak söylüyordu; sanki ayrıca bir melodi uydurmak gereksizdi, sanki melodi âdet yerini bulsun diye söylenen bir şeydi. Bu yüzden amcadaki o bilinçaltı melodi, tıpkı kuşların ötüşü gibi olağanüstü bir güzellikteydi. Nataşa, amcanın şarkısından ötürü coşkun bir heyecana kapılmıştı. Bundan böyle artık arp çalmasını öğrenmekten vazgeçip yalnız gitar çalmaya karar vermişti. Amcadan gitarı rica etti ve hemen şarkıya uygun akortlar buluverdi.

Saat ona doğru Nataşa ile Petya'yı almak için bir lineyka, bir yaylı araba, üç de atlı geldi; bunlar onları aramaya gönderilmişti. Gelen habercinin bildirdiğine göre kontla kontes nerede olduklarını bilmiyor, bu yüzden çok endişe ediyorlardı.

Petya'yı yerinden kaldırdılar; bir ölü gibi götürüp lineykaya yatırdılar; Nataşa ile Nikolay yaylı arabaya bindiler. Amca, Nataşa'ya sıkıca sarılıyor ve onunla yepyeni bir sevgiyle vedalaşıyordu. Onları köprüye kadar geçirdi; öbür kıyıya köprünün yanından, suyun sığ olduğu bir yerden geçmek gerekiyordu; amca onlarla oraya kadar geldi ve avcılarına ellerinde fenerlerle önden gitmelerini emretti. Karanlıkta:

– Güle güle, sevgili yeğenim! diye bağıran sesi duyuldu; ama bu ses Nataşa'nın eskiden tanıdığı ses değildi; "Karlar akşamdan beri..." şarkısını söyleyen sesti.

Geçtikleri köyde, yer yer kırmızı ışıklar vardı, neşe veren bir duman kokusu da duyuluyordu. Ana yola çıktıklarında Nataşa:

– Ne hoş adam amca! dedi.

– Evet, üşümüyorsun ya?

– Hayır, çok iyiyim, çok iyi! Böyle rahatım.

Nataşa bunu biraz da hayretle söylemişti. Sonra uzun bir süre sustular. Gece karanlık ve rutubetliydi, atlar görünmüyordu; yalnız görünmeyen çamuru nasıl şaplatarak yürüdükleri duyuluyordu.

Nataşa'nın o her şeyi benimseyen çocuksu ruhunda, yaşantının bütün izlenimlerini böylesine bir istekle kapıp kendine mal eden ruhunda neler oluyordu? Bütün bunlar onun içinde nasıl yer ediyordu? Belli değildi, ama çok mutluydu. Eve yaklaşırken birden şarkının melodisini söylemeye başladı: "Karlar akşamdan beri..." Bu melodiyi bütün yol boyunca aklına getirmeye çalışmış, sonunda yakalamıştı.

Nikolay:

– Buldun mu sonunda? diye sordu.

Nataşa:

– Sen şu anda ne düşünüyordun Nikolenka? diye karşılık verdi.

Bu soruyu birbirlerine sormaktan hoşlanırlardı. Nikolay düşündüğünü hatırlamaya çalışarak:

– Ben mi? dedi. Bak söyleyeyim sana, önce düşündüm ki Rugay var ya, o kızıl tüylü köpek, tıpkı amcama benziyor; eğer o insan olsaydı amcayı ava gitmek için olmasa bile, tek keyif için hep yanında bulundururdu. Amca iyi adam! Öyle değil mi? Ya sen ne düşünüyordun?

– Ben mi? Dur dur... Ha, evet, düşünüyordum ki şimdi arabaya binmiş gidiyoruz, öyle sanıyoruz ki sonunda evimize gideceğiz, oysa bu karanlıkta Allah bilir nereye gidiyoruz, belki de gide gide birden bakarız ki Otradnoya'ya değil de sihirli bir krallığa gelmişiz. Sonra bir de şunu düşündüm... Hayır, başka bir şey düşünmedim.

Nikolay:

– Biliyorum, biliyorum onu düşünmüşsündür, dedi.

Nataşa, sesinin tonundan Nikolay'ın gülümsediğini anlıyordu. Genç kız:

– Hayır, dedi.

Oysa o sırada gerçekten hem Prens Andrey'i hem de onun amcadan ne kadar çok hoşlanacağını düşünmüştü.

– Yol boyunca kendi kendime Aniyuşka ne kadar güzel oynadı deyip durdum, dedi.

Nikolay, Nataşa'nın çın çın öten, hiçbir nedeni olmayan mutlu gülüşünü işitti. Genç kız birden:

– Biliyor musun, içimde artık bir daha hiçbir zaman şimdiki kadar mutlu, şimdiki kadar sakin olamayacağım diye bir duygu var.

Nikolay:

– Neler saçmalıyorsun! Ne münasebet, bunlar boş laflar, dedi. Ama kendisi, "Ne hoş kızdır, Nataşa'cığım, benim! Onun gibi başka bir dostum yok, olamayacak da. Ne diye evleniyor sanki? Hep gezseydik onunla!" diye düşündü.

Nataşa da o sırada, "Ne tatlı şey, Nikolaycığım benim!" diye düşünüyordu. Birden gecenin kadife gibi yumuşak, ıslak karanlığını güzelleştiren ışıklı pencerelerini işaret etti:

– A! Misafir odasında hâlâ ışık var! dedi.

VIII

Kont İlya Andreyiç asillerin temsilciliği görevinden, bu görev aşırı derecede büyük masraflara bağlı olduğu için ayrılmıştı. Ama işleri gene de düzelmemişti. Nataşa ile Nikolay, sık sık anneleriyle babalarının gizli gizli endişeli konuşmalar yaptıklarını fark ediyorlardı. Kulaklarına Moskova bölgesindeki dededen kalma büyük aile konaklarının satılacağı konusunda dolaşan söylentiler çalınmıştı.

Asiller temsilciliği olmayınca bu kadar çok kimseyi ağırlamak gerekmiyordu ve Otradnoya'daki yaşantı daha önceki yıllara oranla daha gürültüsüz akıp gidiyordu; ama koca konakla yanındaki küçük ev her şeye rağmen kalabalıktı; sofraya hep yirmi kişiden fazla insan oturuyordu. Bunların hepsi yabancı değildi, evde yerleşmiş kişilerdi, neredeyse ailedendiler. Bazıları da öyle kişilerdi ki bunların muhakkak kontun evinde oturmaları gerekli sayılıyordu. Müzik öğretmeni Dimmler ile eşi, ailesiyle birlikte oturan dans öğretmeni İogel ve ihtiyar Matmazel Belova bu tip insanlardı. Daha da birçokları vardı: Petya'nın öğretmenleri, genç kızların eski mürebbiyesi ve kendi evlerinde yaşamaktansa kontun evinde yaşamayı daha iyi, daha çıkarlarına uygun bulan insanlar gibi...

Artık eve gelenler eskisi gibi fazla değildi. Ama evde hep aynı hayat sürüp gidiyordu; kontla kontes yaşamayı zaten başka türlü düşünemezlerdi. Av partileri, Nikolay'ın da katılmasıyla daha genişlemişti, tavlada gene elli at ile on beş arabacı vardı, isim günlerinde gene herkes birbirine pahalı hediyeler sunuyor ve bütün bölgede dillere destan olan zengin ziyafetler veriliyordu; kont yine aynı şekilde vist ve boston oynuyor, bunları oynarken kâğıtları herkesin gözü önünde yelpaze gibi açıyor, Kont İlya Andreyiç'le bir parti oynamayı en sağlam gelir kaynağı sayan komşularının, kendisini yenip her gün yüzlerce ruble almalarını hoş görüyordu.

Kont, kendi işlerinde koca bir ağın içine düşmüş gibi çırpınıp duruyor, elinin kolunun bağlandığına inanmamaya çalışıyor, her adımda biraz daha batıyor, ağı parçalamaya kudreti yetmediği gibi onları dikkatle ve sabırla çözmeye de gücünün yetmediğini hissediyordu. Kontes yüreği sevgi dolu bir kadın olarak çocuklarının rızkının elden gittiğini, kontun burada bir suçu bulunmadığını, onun başka türlü davranmasına imkân olmadığını gizlemesine rağmen, çocuklarının ve kendisinin beş parasız kalmalarından ötürü çok üzüldüğünü anlıyor, işlerini düzeltmek için bir çare arıyordu. Kadınca bir görüş açısından baktığı için, bir tek çare görüyordu: Nikolay'ın zengin bir kızla evlenmesi... Bunun son umut olduğunu, Nikolay kendisinin bulmuş olduğu kısmeti teperse artık işleri düzeltmek ihtimalini aklından tamamen silmesi gerektiğini hissediyordu. Bu kısmet, ikisi de çok iyi ve namuslu insanlar

olan bir anne babanın kızı Jüli Kuragina idi; Rostovlar onu çocukluğundan beri tanıyorlardı; şimdi Jüli, ağabeylerinden sonuncusu ölünce, gelinlik zengin bir kız olmuştu.

Kontes doğrudan doğruya Moskova'ya, Kuragina'ya mektup yazmış, ona kızının oğlu ile evlenmesini teklif etmiş, Kuragina'dan da olumlu bir karşılık almıştı. Kuragina cevabında kendisinin bu işe razı olduğunu, her şeyin kızının Nikolay'a bir eğilim duymasına bağlı bulunduğunu belirtmişti. Nikolay'ı Moskova'ya davet ediyordu.

Kontes, birkaç kez gözlerinde yaşlarla şimdi artık iki kızını da kocaya verdikten sonra tek isteğinin Nikolay'ı evli görmek olduğunu söylemişti; bu da olursa artık huzur içinde hayata gözlerini kapayabileceğini ileri sürmüştü. Sonra göz koyduğu olağanüstü denecek kadar güzel bir genç kızdan söz etmiş, oğlunun evlilik konusunda ne düşündüğünü anlamak için ağzından laf almaya çalışmıştı.

Başka konuşmalarda da Jüli'yi göklere çıkarıyor, Nikolay'a yortularda eğlenmek için Moskova'ya gitmesini öğüt veriyordu. Nikolay annesinin konuşmalarının hangi amaca yöneldiğini anlıyordu; konuşmalarından birinde annesini açıkça konuşmaya zorladı. Kontes de ona şimdi işlerinin düzelmesi için tek çarenin onun Kuragina ile evlenmesi olduğunu söyleyince Nikolay, sorusunun annesini nasıl üzdüğünü anlamadan ve ne kadar vicdanlı olduğunu göstermek düşüncesiyle:

– Peki, eğer ben varlığı olmayan bir genç kızı sevseydim siz servet uğruna duygularımı, şerefimi feda etmemi isteyecek miydiniz *maman*? diye sordu.

Annesi kendisini nasıl haklı göstereceğini bilemeden:

– Hayır, ne demek istediğimi anlamadın. Sen beni anlamadın, Nikolenka. Ben senin mutluluğunu istiyorum, diye devam etti ve doğru söylemediğini, lafını şaşırdığını hissederek ağlamaya başladı.

– Anneciğim ağlamayın, biliyorsunuz ki sizin rahatınız için bütün ömrümü veririm, yalnız bana bunu istediğinizi söyleyin. Sizin hatırınız için her şeyimi feda ederim, hatta duygularımı bile!

Ama kontes soruyu ortaya böyle atmayı düşünmemişti. Oğlun-

dan fedakârlık istemiyordu; kendisi onun için fedakârlık etmeyi isterdi. Gözyaşlarını silerek:

– Hayır, ne demek istediğimi anlamadın, artık bunu konuşmayalım, dedi.

Nikolay kendi kendine, "Evet, belki gerçekten yoksul bir kızı seviyorum," diye söyleniyordu. "Peki şimdi varlık uğruna duygularımla şerefimi feda mı etmeliyim? Hayret ediyorum, sevgili anneciğim nasıl oldu da bana böyle bir şey söyledi? Demek Sonya fakir olduğu için onu sevemem, onun sadık, vefalı sevgisine karşılık veremem! Oysa onunla muhakkak Jüli gibi bir kukla ile olduğundan çok daha mutlu olurdum. Ama duygularımı zorlayamam! Madem Sonya'yı seviyorum, ona olan duygum benim için her şeyden güçlü, her şeyden üstündür."

Nikolay Moskova'ya gitmedi, kontes onunla evlilik konusunda bir daha konuşmadı; hüzünle, bazen de öfkeyle oğlu ile çeyizi olmayan Sonya arasındaki yakınlığın gün geçtikçe arttığını fark ediyordu. Kendi kendini bu yüzden kınıyordu ama Sonya'ya söylenmekten, hiçbir nedene dayanmayan bir bahaneyle sık sık onu durdurup öfkeli öfkeli azarlamaktan kendini alamıyor, azarlarken de genç kıza, "Siz kızım!" diyordu. İyi yürekli kontes, Sonya'ya en çok şunun için kızıyordu: O fakir kara gözlü yeğeni o kadar yumuşak başlı, o kadar iyi kalpli, velinimetlerine o kadar minnetle bağlı, o kadar vefalıydı, aynı zamanda Nikolay'ı o kadar değişmesi imkânsız, öylesine bencillikten uzak bir aşkla seviyordu ki onu bir şeyle suçlamak imkânsızdı.

Nikolay, izninin bitmesini ailesinin yanında bekliyordu. Nataşa'nın nişanlısı Prens Andrey'den dördüncü mektup gelmişti. Roma'dan gelen bu mektupta Prens Andrey, eğer bu sıcak iklimde yarası beklenmedik bir şekilde yeniden açılmamış olsaydı Rusya'ya dönmek için çoktan yola koyulmuş olacağını yazıyordu; yarasının tekrar açılması yüzünden dönüşünü gelecek yılın başına kadar ertelemek zorunda kalmıştı. Nataşa nişanlısına eskisi gibi âşık, duyduğu bu aşktan ötürü eskisi gibi sakindi ve yüreği hayatın tüm sevinçlerine açıktı. Ama ayrılığın dördüncü ayında zaman zaman üzüntüye kapılmaya başlamıştı! Bu duyguya karşı kendini savunamıyordu. Kendi kendine acıyordu, vaktini hiç kimseye yararlı ol-

madan, boşu boşuna geçirdiğini hissediyordu; oysa bütün bu süre zarfında o kadar çok sevgi duyabilir ve sevilebilirdi ki!

Rostovların evinde neşesiz bir hava vardı.

IX

Noel yortuları gelip çattı; yortunun geldiğini gösterişli sabah ayininden, komşuların, uşakların resmî ve can sıkıcı kutlamalarından, herkesin üzerindeki yeni elbiselerinden başka belirten özel hiçbir şey yoktu. Oysa rüzgârsız yirmi iki derecelik ayaz, gündüz göz kamaştırıcı bir parıltıyla etrafı aydınlatan güneş ve kış gecelerini aydınlatan yıldızlar, o günleri özel bir şekilde kutlamak ihtiyacını uyandırıyordu.

Yortunun üçüncü günü, yemekten sonra evdekiler odalarına dağıldılar. Günün en can sıkıcı zamanıydı. Sabahleyin komşuları ziyaret etmiş olan Nikolay, oturma odasında uyuyakalmıştı. İhtiyar kont çalışma odasında dinleniyordu. Misafir odasında yuvarlak bir masanın başında Sonya oturuyor, bir nakış örneğini kopya ediyordu. Kontes, iskambil falı açmıştı. Soytarı Nastasya İvanovna iki ihtiyar kadınla birlikte, üzgün bir yüzle pencerenin önünde oturuyordu. Nataşa odaya girdi. Sonya'nın yanına yaklaştı, ne yaptığına baktı, sonra annesinin yanına gitti ve hiç konuşmadan durdu. Annesi:

– Öyle yeri yurdu olmayan biri gibi ne dolaşıp duruyorsun? diye sordu. Ne istiyorsun?

Nataşa pırıl pırıl gözlerle, gülümsemeden:

– Onu istiyorum... Hemen şimdi, şu anda ona ihtiyacım var, dedi.

Kontes başını kaldırıp kızına dikkatle baktı.

– Bana bakmayın anne, bakmayın, yoksa şimdi ağlarım.

Kontes:

– Gel otur, yanımda otur biraz, dedi.

– Anne benim ona ihtiyacım var. Neden böyle boşu boşuna heba oluyorum anne?

Sesi kesilir gibi oldu, gözlerinden yaşlar fışkırdı ve onları gizlemek için hızla arkasını dönüp odadan dışarı çıktı. Oturma odasına girdi, bir süre orada durdu, bir şeyler düşündü, sonra kızların oda-

sına gitti. Orada, yaşlı bir hizmetçi, uşakların bölmesinden soğukta koşarak nefes nefese gelmiş bir genç kıza söylenip duruyordu:

– Yetişir oynadığın. Her şeyin bir zamanı vardır.

Nataşa:

– Bırak onu Kondratyevna, dedi. Git, Mavruşa, git.

Nataşa, Mavruşa'yı serbest bıraktıktan sonra salondan geçip sofaya gitti. İhtiyar bir uşakla iki genç uşak, orada iskambil oynuyorlardı. Evin küçük hanımı içeri girince oyunu kesip ayağa kalktılar. Nataşa, "Bunlara ne yaptırsam acaba?" diye düşündü.

– Ha, Nikita, lütfen gidip... dedi.

"Nereye göndersem acaba onu?"

– Evet sizin bölmeye git, oradan bir horoz getir olmaz mı? Sen de Mişa, gidip yulaf getir.

Mişa hevesli, neşeli bir tavırla:

– Fazla olmasın değil mi? Emredersiniz, dedi.

İhtiyar adam:

– Haydi git, çabuk ol, diye tekrarladı.

– Fiyodor, sen de bana tebeşir bul.

Büfenin yanından geçerken hiç zamanı olmadığı halde, semaveri yakıp getirmelerini söyledi.

Büfeye bakan Foka ev halkı arasında en öfkeli adamdı. Nataşa ona emrini dinletmeyi denemekten zevk alırdı. Foka ona inanmadı ve gerçekten semaver yakılması gerekiyor mu öğrenmeye gitti. Yapmacık bir tavırla Nataşa'ya doğru bakıp kaşlarını çatarak:

– Ah o küçük hanım yok mu? diye söylendi.

Evde hiç kimse Nataşa kadar bunca insanı oraya buraya göndermez, onun kadar iş çıkarmazdı. Nataşa uşaklara bakınca kayıtsız duramıyor, onları bir iş için herhangi bir yere göndermeden edemiyordu. Sanki bunlardan biri kendisine kızar mı, ona surat asar mı diye denemek istiyor gibiydi. Ama uşaklar, hizmetçiler, hiç kimsenin emrini Nataşa'nın emirleri kadar seve seve yerine getirmiyorlardı. Nataşa ağır ağır koridordan geçerken "Ne yapayım acaba? Nereye gideyim?" diye düşünüyordu.

Sırtında bir fistanla karşıdan ona doğru gelen soytarıya:

– Nastasya İvanovna, söyle ben dünyaya ne getireceğim? diye sordu.

Soytarı:

– Senin dünyaya getireceğin bilinen şeyler: pire, çekirge, ağustos böceği, diye karşılık verdi.

Nataşa, "Öf, aman Allahım, hep aynı şeyler! Nereye gitsem? Neyle uğraşsam?" diye düşündü ve hızla topuklarını takırdatarak merdivenden yukarı çıktı, karısıyla birlikte üst katta oturan İogel'in dairesine koştu. İogel'in odasında iki mürebbiye oturuyordu. Masanın üzerinde içinde kuru üzüm, fındık ve badem bulunan tabaklar duruyordu. Mürebbiyeler hayatın Moskova'da mı yoksa Odesa'da mı daha ucuz olduğunu konuşuyorlardı. Nataşa yanlarına oturdu, ciddi, düşünceli bir yüzle konuşmalarını dinledi, sonra ayağa kalktı.

– Madagaskar Adası, diye söylendi.

Her hecenin üzerinde ayrı ayrı dura dura:

– Ma-da-gas-kar... diye tekrarladı ve Madam Schoss'un ne dediğini sormasına karşılık vermeden odadan dışarı çıktı.

Erkek kardeşi Petya da yukarıdaydı: Lalasıyla birlikte gece fırlatmak kararında olduğu havai fişekleri hazırlıyordu. Nataşa ona:

– Petka! Petka! diye seslendi. Haydi beni sırtına bindirip aşağıya götür, aşağıya!

Petya ona koştu, eğilerek sırtını verdi. Nataşa onun sırtına bindi, iki eliyle boynuna sarıldı. Sonra Petya zıplaya zıplaya, onunla birlikte koştu. Nataşa:

– Hayır istemez... Madagaskar Adası, diye söylendi ve yere atladıktan sonra, aşağı kata indi.

Genç kız, sanki kendi krallığında bir gezi yapıp kuvvetini denemiş olan ve herkesin ona boyun eğdiğine kesinlikle inanmış, ama gene de canı sıkılan bir kraliçe gibi, salona gitti, eline gitarı aldı, dolabın arkasında karanlık bir köşeye oturdu, bas tellerin arasında parmaklarını dolaştırarak Prens Andrey'le birlikte Petersburg'da dinlediği bir operadan hatırladığı melodiyi çalmaya başladı. Yabancı dinleyiciler için onun gitarla çaldığı havanın hiçbir anlamı olmazdı. Ama onun hayalinde bu sesler bir dizi anı canlandırıyordu. Küçük dolabın arkasında oturuyor, gözlerini büfeye açılan kapıdan içeri süzülmüş bir ışık çizgisine dikerek kendini dinliyor, hatırlıyordu. İyice anılarına dalmıştı.

Sonya elinde bir kadehle salondan büfeye geçti. Nataşa büfe kapısının aralığından baktı ve ona sanki o anda büfe kapısının aralığından içeriye ışık sızmamış, Sonya'nın elinde bir kadehle geçtiğini görmemiş, bunları hatırlamamış gibi geldi. "Evet, herkes tıpatıp öyleydi işte," diye düşündü. Parmaklarını kalın telin üzerinde gezdirerek:

– O ne Sonya? diye seslendi.

Sonya irkilerek yaklaştı ve kulak kabarttı.

– A! Sen burada mısın? diye sordu. Bilmiyordum. Söylediğin parça "Fırtına" mı?

Bunu yanlış söylemekten korkarak çekingen bir tavırla sormuştu. Nataşa, "İşte o zaman da tıpkı öyle irkilmiş, öyle yaklaşmış ve çekingen bir tavırla gülümsemişti, ne zamandı ama?" diye düşündü. "O vakit de tıpkı öyleydi... Aynı şekilde, ben de bu kızda eksik olan bir şey var," diye düşünmüştüm.

– Hayır, bu Saka operasında koronun söylediği parça, bak duyuyor musun?

Nataşa, çaldığı şeyin ne olduğunu Sonya'nın anlaması için koronun söylediği havayı şarkı ile tamamladı. Sonra, "Sen nereye gitmiştin?" diye sordu.

– Kadehteki suyu değiştirmeye. Şimdi örneği bitireceğim.

Nataşa:

– Sen her zaman bir işle uğraşıyorsun, ben ise öyle bir şey yapamıyorum, beceremiyorum, dedi. Nikolenka nerede?

– Uyuyor galiba.

Nataşa:

– Sen onu gidip uyandır Sonya, dedi. Onu şarkı söylemeye çağırdığımı söyle.

Nataşa bir süre oturdu, bütün bunları eskiden yaşamış gibi bir his duymasının ne anlama geldiğini, bunların geçmişte ne zaman nasıl olduğunu düşündü, sonra bu sorunu çözemedi ama bundan ötürü hiç üzüntü duymadan hayalinde gene "onunla" birlikte olduğu, onun kendisine sevgi dolu gözlerle baktığı günlere döndü.

"Ah bir an önce gelse! Bu iş olmayacak diye o kadar korkuyorum ki! Asıl önemlisi bu arada ihtiyarlıyorum. İş bunda! İhtiyarlayınca da şimdi içimde olanlar olmayacaklar. Ama belki bugün ge-

lir, belki de şu anda geliyordur. Belki geldi de, orada, misafir odasında oturuyor. Belki dün gelmiştir de ben onun geleceğini unutmuşumdur," diye düşündü. Yerinden kalktı, gitarı bırakıp misafir odasına gitti. Bütün ev halkı, öğretmenler, mürebbiyeler, konuklar şimdi çay sofrasının başındaydı. Uşaklar masanın etrafında duruyordu. Ama Prens Andrey yoktu ve eski yaşantı aynı alışılmış düzen içerisinde devam ediyordu. İlya Andreyiç içeriye giren Nataşa'yı görünce:

– Hah, işte geldi! dedi. Haydi gel, yanıma otur.

Ama Nataşa annesinin yanında durup birini arıyormuş gibi çevresine bakındı:

– Anne! Beni ona kavuşturun anne! Hemen kavuşturun, hemen, şu anda... Çabuk.

Hıçkırıklarını yine güçlükle tutuyordu. Sofraya oturdu ve büyüklerle onun gibi sofraya gelen Nikolay'ın konuşmalarına kulak verdi. "Aman yarabbi, aman yarabbi, hep aynı yüzler, hep aynı konuşmalar, babam da aynı şekilde çay fincanını elinde tutuyor, aynı hareketle çayını üflüyor," diye düşünüyordu. Her şey eskisi gibi olduğu için, korkuyla bütün ev halkına karşı bir bıkkınlık duyduğunu seziyordu.

Çaydan sonra Nikolay, Sonya ve Nataşa oturma odasına, sevdikleri köşeye gittiler; en candan konuşmalara hep o köşede başlanırdı.

X

Nataşa oturma odasına geçtiklerinde ağabeyine:

– Hiç öyle bir his duyar mısın, sanki hiçbir şey olmayacakmış gibi, iyi olan şeylerin hepsi geçip gitmiş gibi bir his duyar mısın? diye sordu. Can sıkıntısı değil de hüzün duyduğun zamanlar oluyor mu?

Nikolay:

– Hem de nasıl! dedi. Bazen her şey iyi, herkes neşeliyken, bütün bunlardan bıktığımı ve artık herkesin ölmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir gün, alayda gezmeye gitmiştik, gittiğimiz yerde müzik vardı. Birden içimde öyle bir sıkıntı duydum ki...

Nataşa:

– Ah, bunu çok iyi anlıyorum. Anlıyorum, anlıyorum, diye atıldı. Daha küçükken, ben de öyle bir his duydum. Hatırlıyor musun? Bir gün beni erik yüzünden cezalandırmışlardı; siz hepiniz dans ediyordunuz, ben ise sınıfta oturuyor, hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Öyle bir ağlıyordum ki bunu hiç unutamayacağım. Hem hüzün duyuyordum hem de herkese olduğu gibi kendime de acıyordum. Herkese, herkese karşı içimde acıma uyanmıştı. En önemlisi, suçlu da değildim. Hatırlıyor musun?

Nikolay:

– Hatırlıyorum ya, dedi. Sonradan yanıma gelmiştin, ben de seni teselli etmek istemiştim. Hem biliyor musun? Vicdanım da rahatsız olmuştu. O zamanlar bir tuhaftık. Benim o zaman bir oyuncağım vardı, bir palyaço bebek. Onu sana vermek istemiştim. Hatırlıyor musun?

Nataşa düşünceli bir tavırla gülümsedi:

– Peki sen çok çok eskiden, biz daha küçükken, amcamın bizi çalışma odasına çağırdığını hatırlıyor musun? O zamanlar daha eski evdeydik ve etraf karanlıktı. Gittik, bir de baktık ki orada biri duruyordu...

Nikolay neşeli bir gülümsemeyle:

– Bir Arap vardı... diye Nataşa'nın sözünü tamamladı. Hatırlamaz olur muyum? Ama bugün bile doğru dürüst bilemiyorum, o gördüğümüz gerçekten Arap mıydı, yoksa onu rüyamızda mı görmüştük ya da bunları bize biri mi anlattı?

– Yabancı biriydi hatırlıyor musun? Beyaz dişleri vardı, durup bize bakıyordu...

Nikolay:

– Siz de hatırlıyor musunuz Sonya? diye sordu.

Sonya çekingen bir tavırla:

– Evet, evet, ben de öyle bir şeyler hatırlıyorum, diye karşılık verdi.

Nataşa:

– Ben o Arap'ı babamla anneme de sordum, dedi. Onlar, "Orada Arap filan yoktu," diyorlar. Ama sen hatırlıyorsun işte!

– Tabii hatırlıyorum, bugünmüş gibi! Dişlerini bile hatırlıyorum.

– Ne tuhaf ama! Sanki her şey rüyada olmuş gibi. Böyle şeylere bayılırım.

– Peki hatırlıyor musun, salonda yumurta döndürüyorduk, birden iki kocakarı çıkıp halının üzerinde fırıl fırıl dönmeye başladı. Böyle bir şey oldu mu, olmadı mı? Ne kadar hoş olmuştu. Hatırlıyor musun?

– Evet. Peki babamın kürklü mavi paltosuyla kapının önünde nasıl tüfek patlattığını hatırlıyor musun?

Gülümseyerek, zevkle, ihtiyarlarınki gibi hüzünü değil romantik gençlik anılarını, en eski geçmişten, rüyalarla gerçeğin birbirine karıştığı çağdan kalma izlenimlerin keyfine varıyorlardı. Nedenlerini bilmeden gülüşüyorlardı. Sonya, her zamanki gibi o anılara ortak olduğu halde, konuşmalara katılmıyordu. Onların aklında kalan şeylerden birçoğunu hatırlamıyordu. Hatırladıkları da onda şiirli bir duygu uyandırmıyordu. O yalnız onların neşelerinden zevk alıyor, bu neşeye ayak uydurmaya çalışıyordu.

Yalnız kendisinin evlerine ilk gelişini andıkları zaman onlara katıldı. Ceketinin üzerinde kaytanlar olduğu için Nikolay'dan nasıl korktuğunu, dadının da kendisine, "Bu kaytanları senin vücuduna dikecekler," dediğini anlattı.

Nataşa:

– Ben de senin bir lahananın dibinde dünyaya geldiğini söylediklerini hatırlıyorum, dedi. O zamanlar buna inanmamak cesaretini gösteremiyordum, ama gene de bunun doğru olmadığını biliyor, bu yüzden öyle bir huzursuzluk duyuyordum ki!

Bu konuşma sırasında oturma odasının arka kapısından hizmetçinin başı uzandı.

– Küçük hanım, horozu getirdiler! diye fısıldayarak haber verdi.

Nataşa:

– İstemez Polya, şöyle götürsünler, dedi.

Oturma odasında konuşmalar devam ederken içeriye Dimmler girdi, köşede duran arbe yaklaştı. Üzerinden kılıfını çıkardı ve arpten falsolu bir ses yükseldi. Misafir odasından ihtiyar kontesin sesi duyuldu.

– Edward Karliç! Lütfen Mösyö Field'in o sevdiğim noktürnünü çalar mısınız?

Dimmler arbi akort edip Nataşa, Nikolay ve Sonya'ya döndü:

– Şu gençlere bakın, ne kadar da uslu oturuyorlar!

Nataşa bir an için başını ona doğru çevirdi:

– Evet, felsefe yapıyoruz! dedi, sonra konuşmaya devam etti.

Şimdi konuşma, rüya konusunda devam ediyordu. Dimmler çalmaya başladı. Nataşa parmaklarının ucuna basarak sessizce masaya yaklaştı, mumu aldı, dışarı götürdü, sonra gelip yavaşça yerine oturdu. Oda, özellikle onların oturduğu divanın üzeri karanlıktı, ama büyük pencerelerden içeriye dolunayın gümüş ışığı giriyordu. Nataşa fısıldayarak:

– Biliyor musun, düşünüyorum da... dedi ve Nikolay'la Sonya'ya sokuldu.

Dimmler çaldığı parçayı bitirmişti ve hâlâ orada oturuyor; parmaklarını hafif hafif tellerin üzerinde gezdiriyordu, çalmaktan vazgeçmek ya da yeni bir parça çalmak arasında kararsızdı.

Nataşa devam etti:

– Düşünüyorum ki bazen bir şeyler hatırlıyorsun da birden hepsi aklına geliyor; geriye dönüyorsun, çok daha önceleri, hatta dünyaya gelmeden önce olup bitenleri hatırlar gibi oluyorsun...

Her zaman okulda derslerine iyi çalışan ve okuduklarını hatırlayan Sonya:

– Buna "metapsikoz" derler, dedi. Mısırlılar ruhlarımızın daha önce hayvanların içinde yaşadığına sonradan gene hayvanlara döneceğine inanırlardı.

Nataşa, müzik bittiği halde, fısıltıyla:

– Hayır, biliyor musun, ben ruhumuzun eskiden hayvanlarda yaşadığına inanmıyorum! dedi. Kesin olarak biliyorum ki biz daha önce bir yerlerde yaşayan meleklerdik... Bu dünyaya da gelmiştik. Bu yüzden her şeyi hatırlıyoruz...

Sessizce yaklaşan Dimmler:

– Size katılabilir miyim? diyerek yanlarına oturdu.

Nikolay:

– Madem eskiden melektik, o halde neden sonradan alçaldık? dedi. Hayır, bence böyle bir şey olamaz!

Nataşa kesin bir tavırla:

– Alçalmadık ki! Alçaldığımızı sana kim söyledi? Daha önce ne

olduğunu nereden bildiğimi söyleyeyim? Ruh ölümsüzdür değil mi? Madem her zaman yaşayacağım, demek ki daha önceden de yaşamışımdır, ezelden beri de yaşıyorum demektir.

Gençlerin yanına dudaklarında yumuşak, ama onları hafifsediğini belli eden bir gülümsemeyle yaklaşmış olan, ama şimdi tıpkı onlar gibi alçak sesle ve ciddi bir tavırla konuşan Dimmler:

– Evet, ama ölümsüzlüğü kavramamız zor bir şey! dedi.

Nataşa:

– Ölümsüzlüğü kavramamız neden zor olsun? Ölümsüz olan bugün vardır, yarın da olacaktır; her zaman olacaktır, dün de var olmuştur, önceki gün de...

Kontesin sesi duyuldu:

– Nataşa, şimdi sıra sende! Bir şarkı söyle bakalım. Nedir öyle, gizli bir şeyler tertipler gibi oturmuşsunuz...

Nataşa:

– Canım hiç şarkı söylemek istemiyor anne, dedi. Ama ayağa kalktı.

Hiçbiri, hatta artık genç olmayan Dimmler bile konuşmayı yarıda bırakıp oturma odasına geçmek istemiyordu, ama Nataşa kalkınca Nikolay da klavsenin başına geçti. Nataşa, her zamanki gibi salonun akustiği en iyi olan yerini seçip tam ortada durdu, annesinin en çok sevdiği parçayı söylemeye başladı.

Daha önce istemediğini ileri sürmüştü, ama hiçbir zaman o günkü gibi söylememişti ve daha uzun bir süre de böyle söyleyemeyecekti. Kont İlya Andreyeviç, Mitenka ile konuştuğu çalışma odasından Nataşa'nın şarkısını duyuyor ve bir an önce oyuna kavuşmak için acele ederek dersini bitirmeye çalışan bir öğrenci gibi kâhyasına emirler verirken sözlerini şaşırıyordu; sonunda büsbütün sustu. Mitenka da onun gibi Nataşa'yı dinliyor, kontun karşısında hiç konuşmadan gülümseyerek duruyordu.

Nikolay, gözlerini kız kardeşinden ayırmıyor, onunla birlikte nefes alıyordu. Sonya, şarkıyı dinlerken kendisi ile kuzini arasında ne büyük bir fark bulunduğunu ve onun gibi büyüleyici bir varlık olmasının imkânsızlığını düşünüyordu. İhtiyar kontes, dudaklarında mutlu, aynı zamanda hüzünlü bir gülümsemeyle ve gözleri dolu dolu olarak oturuyor, arada bir başını sallıyordu. Nataşa'yı,

kendi gençliğini ve kızı ile Prens Andrey'in yakında yapılacak olan nikâhlarında ne kadar anormal ve korku veren bir şeyin bulunduğunu düşünüyordu.

Dimmler kontesin yanına oturmuş, gözlerini kapamış dinliyordu. Sonunda:

– Hayır kontes, dedi, bu Avrupa çapında bir yetenek. Onun öğreneceği hiçbir şey yok. Bu yumuşaklık, bu tatlılık, bu kuvvet...

Kontes kiminle konuştuğunu bir an için unutarak:

– Ah, onun için o kadar korkuyorum, o kadar korkuyorum ki, dedi. Annelik duygusu, ona Nataşa'da aşırı bir şeylerin bulunduğunu, bu yüzden mutlu olamayacağını sezdiriyordu. Nataşa daha şarkısını bitirmeden, odaya heyecanla koşarak on dört yaşındaki Petya girdi ve maskaraların geldiğini haber verdi.

Nataşa birden sustu. Kardeşine:

– Sersem! diye bağırdı, bir iskemleye doğru koştu, kendini onun üstüne atarak hıçkıra hıçkıra öylesine ağlamaya başladı ki uzun bir süre gözyaşları dinmedi. Sonra gülümsemeye çalıştı:

– Bir şeyim yok, anneciğim, doğru söylüyorum, bir şeyim yok, içimden geldi. Petya beni korkuttu da ondan, diyordu. Ama gözyaşları akmaya devam ediyor, hıçkırıklar boğazında düğümleniyordu.

Uşaklardan, hizmetçilerden kimi Türk elbisesi giymiş, kimi ayı, kimi meyhaneci, kimi kibar bir hanım olmuştu; korkunç aynı zamanda gülünç giysiler içindeydiler; dışarıdaki soğuk havayla birlikte neşe getirerek, sofada sıkıla sıkıla birbirlerine sokulup durdular; sonra birbirlerinin arkasında saklanmaya çalışarak salona girdiler; önce çekinerek, ama gittikçe daha çok neşelenip birbirlerine daha çok uyarak şarkılara, oyunlara, danslara, Noel yortusuna özgü oyunlar oynamaya başladılar. Kontes, çeşit çeşit giyinenleri tanıdıktan ve hallerine güldükten sonra, misafir odasına gitti. Kont İlya Andreyiç ışık saçan bir gülümsemeyle salonda oturuyor, oynayanları beğendiğini belirten hareketler yapıyordu. Gençler ortadan kaybolmuşlardı.

Yarım saat sonra salonda kılık değiştirmiş olanların arasında krinolinli[1] bir elbiseyle yaşlı bir hanımefendi de göründü: Bu Niko-

1 Eskiden etekliklerin kabarık durması için konulan yuvarlak teller – ç.n.

lay'dı. Petya Türk kızı, Dimmler palyaço, Nataşa yanmış mantarla çizdiği yeni terlemiş hissini veren bıyığı ve kaşları ile süvari subayı, Sonya Çerkes kıyafetindeydi.

Kılık değiştirmeyenlerin belirttikleri hayretten ve güya onları tanıyamadıklarını gösteren hareketlerle övgülerinden sonra, gençler kostümlerinin çok güzel olduğuna, daha başka kimselere de göstermek gerektiğine karar verdiler.

Herkesi mükemmel bir yolda kendi troykasıyla gezdirmek isteyen Nikolay, uşaklarından çeşit çeşit giyinmiş on kişiyi alıp amcaya gitmeyi teklif etti. Kontes:

– Hayır, ihtiyarı rahatsız edeceksiniz! dedi. Hem onun evinde kımıldanacak yer yoktur. İyisi mi madem gidilecek, bari Melükova'ya gidin.

Melükova, Rostovların evinden dört verst kadar ileride, tıpkı onlar gibi dadılar ve mürebbeyelerle birlikte oturan, çeşitli yaşlarda çocukları olan dul bir kadındı. Harekete gelen ihtiyar kont:

– Bak *ma chère,* yerinde bir buluş, dedi. Ben de hemen elbisemi değiştirip sizinle birlikte geleceğim. O *Pachette*'i[1] öyle bir harekete getireceğim ki...

Ama kontes onu göndermeye razı olmadı. Son günlerde kontun hep bacağı ağrıyordu. İlya Andreyiç'in gitmesinin doğru olmadığına, eğer Luiza İvanovna (Madam Schosse) onlara katılırsa o zaman küçük hanımların da Melükova'ya gidebileceklerine karar verildi. Her zaman çekingen ve utangaç olan Sonya, Luiza İvanovna'ya onların bu isteğine karşı koymaması için herkesten daha çok ısrar ederek yalvardı durdu.

Sonya'nın kılığı hepsinden iyiydi. Bıyıklarıyla kaşları ona çok yakışıyordu. Herkes ona çok güzel olduğunu söylüyor, o da hiçbir zaman göstermediği bir canlılık, bir enerji gösteriyordu. İçinden bir ses, ona kaderinin ya hemen o sırada karara bağlanacağını ya da bunun hiçbir zaman olmayacağını söylüyordu; erkek giysileri içinde bambaşka bir insan gibiydi. Luiza İvanovna gitmeye razı oldu. Yarım saat sonra, çıngıraklarının zillerini şıngırdatan ve donmuş karda gıcırtılar, ıslık sesleri çıkaran dört troyka ön kapıya geldi.

1 Palageya adının Fransızca küçültülmüş şekli.

Noel yortusu eğlencesine o neşeli havayı önce Nataşa verdi. Bu neşe birinden öbürüne bulaşarak gittikçe arttı ve herkes konuşa konuşa, birbirine seslene seslene, kahkahalar ata ata, bağıra bağıra dışarıdaki ayaza çıkıp da kızaklara bindi.

Troykaların ikisi yarış troykasıydı, üçüncüsü –ortadaki– ihtiyar kontun bir Orlov atı koşulmuş troykasıydı. Dördüncüsü ise Nikolay'ın kendi troykasıydı, uzun siyah yeleli atı koşuluydu. Nikolay, ihtiyar bir hanım elbisesi giymiş, omuzuna kemerli süvari pelerinini almış, kızağının ortasında duruyor, dizginleri elinde tutuyordu.

Ortalık aydınlıktı; Nikolay ay ışığında, koşumlardaki madenî tokaların parıltılarını ve kapının karanlık saçağı altında gürültü patırtı eden yolculara başlarını çevirip korkuyla bakan atların gözlerini bile görebiliyordu.

Nikolay'ın kızağına Nataşa, Sonya, Madam Schoss ve iki genç kız bindiler. İhtiyar kontun kızağına Dimmler ile karısı ve Petya oturmuşlardı; öteki kızaklara da kıyafet değiştirmiş olan uşaklarla hizmetçiler binmişlerdi. Nikolay sonradan yolda ona yetişip önüne geçmek fırsatını bulmak için babasının arabacısına:

– Sen öne geç, Zahar! diye bağırdı.

Dimmler ile kılık değiştirmiş olan diğerlerinin bindikleri ihtiyar kontun troykası sanki kara yapışmış gibi demirlerini gıcırdatarak, o sayısız çıngıraklarını şıngırdata şıngırdata yola koyuldu. Yana koşulmuş atlar kayışlara yapışıyor, şeker gibi katılaşmış pırıl pırıl karın içine batıp çıkıyorlardı.

Nikolay birinci troykanın arkasından yola koyuldu; arkadan öbür troykalar tiz gıcırtılarla, gürültü ederek geliyordu. Önce dar yoldan tırısla gidiyorlardı. Bahçenin yanından geçerlerken, yaprakları dökülmüş çıplak ağaçların gölgeleri, sık sık, yolun üzerine yanlamasına düşüyor, ayın parlak ışığını gözden saklıyordu. Ama arabalar bahçe duvarını geçer geçmez ay ışığına gömülmüş, maviye çalan akisleriyle elmas gibi pırıl pırıl karlarla kaplı hareketsiz düzlük her taraftan ta uzaklara kadar gözlerin önüne serildi. Öndeki kızağın altı bir çukurun içine "tak tak" girip çıktı; arkasından gelen kızak da ondan sonra gelenler de aynı yerde aynı sesle sarsıldılar. Sonra peş peşe derin sessizliği yırtarcasına yolun üzerinden

ilerlemeye başladılar. Soğuktan donmuş hissini veren havada, Nataşa'nın sesi duyuldu:

– Tavşan izi var!.. Birçok iz var!..

Sonya:

– Her şey ne kadar iyi görünüyor, Nikolay!.. dedi.

Nikolay başını çevirip Sonya'ya baktı, yüzünü daha iyi görebilmek için ona doğru eğildi. Samur kürklerin içinde, ay ışığında hem yakın hem uzak görünen, kara kaşlı, kara bıyıklı, değişik, sevimli bir yüzle bakıyordu. Nikolay, "Eski Sonya bu!" diye düşündü. Ona daha yakından dikkatle bakarak gülümsedi.

– Ne oluyorsunuz Nikolay?

Nikolay:

– Bir şey yok, diyerek tekrar atlarına doğru döndü.

Kızakların demirleriyle bastırılmış, ay ışığında görünen nal izleriyle çizgi çizgi olmuş, dümdüz ana yola çıkınca atlar dizginleri germeye, hızlarını artırmaya başladı. Soldaki at başını geriye vererek, hafifçe sıçrayarak kayışlarını geriyordu. Ortadaki at sağa sola sallanıyor, kulaklarını dikerek "Başlayalım mı? Yoksa daha çok erken mi?" diye sorar gibi kıpırdanıyordu. Önde, sayısız çıngıraklarının sesi uzaktan duyulan ve bembeyaz karın üzerinde çok belirli olarak görülen Zahar'ın siyah troykası görünüyordu. O troykadan bağrışmalar, gülüşmeler ve kılık değiştirmiş olanların sesleri duyuluyordu.

Nikolay, bir eliyle dizginleri tutup öbür eliyle kamçısını savurarak "Haydi aslanlar!" diye bağırdı.

Troyka'nın ne kadar hızlandığını, karşıdan gittikçe daha kuvvetli esiyormuş gibi gelen rüzgârdan ve yanlara koşulu atların dizginleri daha çok gerip sarsmalarından belli oluyordu. Nikolay, arkasına baktı. Öbür troykalardaki arabacılar çığlıklar atıyor, tiz seslerle bağırıyor, kamçılarını savurup ortadaki atları dörtnala koşmaya zorlayarak ona yetişmeye çalışıyorlardı. Nikolay'ın kızağında ortaya koşulmuş at, kızağın önündeki yuvarlak tahtanın altında kendine güvenerek hafifçe sallana sallana koşuyor, daha temposunu değiştirmeyi gerekli bulmadığını, ama gerekirse daha hızlı, daha hızlı koşabileceğini belli ediyordu. Nikolay, birinci troykaya yetişti. Bir tepeden aşağı indiler, derenin yanında, çayırların üzerinde,

işlek olduğu belli geniş bir yola çıktılar. Nikolay, "Geçtiğimiz yer neresi acaba?" diye düşündü. "Burası Eğri Çayır olmalı. Ama hayır, yepyeni bir yer, şimdiye kadar görmedim burasını. Burası ne Eğri Çayır ne de Dyomkin Tepesi... Allah bilir neresi! Yepyeni, sihirli bir yer bu. Her neyse, ne olursa olsun." Atlara bağırdı, birinci troykayı geçmeye çalıştı.

Zahar atların dizginlerini tuttu, kaşlarına kadar buz tutmuş yüzünü ona çevirdi. Nikolay atlarını serbest bırakınca Zahar da kollarını öne doğru gerdi, ağzını şapırdattı, atlarını serbest bıraktı:

– Eh, kolla kendini küçük bey!

Troykalar yan yana, daha da hızlanarak, uçar gibi gidiyor, dörtnala giden atların ayakları hızla hareket ediyordu. Nikolay arayı açmaya başladı. Zahar öne doğru uzattığı kollarının durumunu değiştirmeden dizginleri tutan elini hafifçe kaldırdı. Nikolay'a:

– Aldanıyorsun bey!.. diye bağırdı.

Nikolay atlarının hepsini dörtnala kaldırdı ve Zahar'ı geçti. Öbür kızakta oturanların yüzleri atların geçerken geriye püskürttükleri incecik kuru karla örtüldü; yanlarından geçen troykanın çıngırak sesleri, kulaklarında uğuldadı; kendi kızaklarının gölgesinde, hızlı hızlı hareket eden ayaklar, birbirine karışıyordu. Her taraftan, karın üstündeki demirlerin gıcırtısı ile kadın çığlıkları geliyordu.

Nikolay, atlarını tekrar durdurarak çevresine bakındı: Hep o ay ışığına gömülmüş ve üzerine yıldızlar serpili, sihirli düzlük görünüyordu. Nikolay, "Zahar sola sapayım diye bağırıyor, neden sola sapacakmışım?" diye düşündü. "Biz Melükovlara mı gidiyoruz sanki? Burası Melükovka mı ki? Kimbilir nerelerden geçiyoruz, kim bilir neler oluyor bize. Bu yaşadıklarımız, hem çok tuhaf, hem güzel şeyler."

Başını çevirip kızağın içine baktı. Orada oturan garip, güzel ve incecik bıyıkları ile kaşları olan yabancı biri:

– Şuraya bak! Bıyıkları da, kirpikleri de bembeyaz olmuş, dedi.

Nikolay, "Bu konuşan galiba Nataşa idi," diye düşündü. "Şuradaki de Madam Schoss'tur herhalde, belki de değil, kim bilir? O bıyıklı Çerkese gelince, kim olduğunu bilmiyorum, ama onu seviyorum."

– Üşümüyorsunuz ya? diye sordu.

Karşılık vermeden güldüler. Arkadaki kızaktan Dimmler bir şeyler bağırıyordu, herhalde gülünç bir şey söylüyordu ama, işitmeye imkân yoktu. Başka sesler gülerek:

– Evet, evet... diye karşılık veriyorlardı.

Bunlar olup biterken, siyah gölgeleri birbirine karışan, elmas pırıltılarıyla dolu, bir yerinde ne olduğu bilinmeyen mermer basamakların sıra sıra uzandığı, damları gümüşten bazı sihirli yapıların göründüğü ve bilinmeyen hayvanların tiz bir sesle bağırdığı büyülü bir ormana gelmişlerdi. Nikolay, "Burası gerçekten Melükovka ise, bu daha da garip bir şey. Çünkü kim bilir nerelerden geçtik, sonunda gene Melükovka'ya geldik," diye düşündü.

Gerçekten burası Melükovka idi ve ön kapıya, ellerinde şamdanlar bulunan hizmetçiler, uşaklar sevinçli yüzlerle fırlamışlardı. Kapıdan:

– Kimdir gelen? diye soruldu.

Buna karşılık veren sesler duyuldu:

– Kontun adamları, giyimlerini değiştirip gelmişler, atlardan tanıdım...

XI

İri yarı, güçlü bir kadın olan Palageya Danilovna Melükova, canları sıkılmasın diye elinden geleni yaptığı kızlarını çevresine toplamış, gözlüğünü takmış, önü açık bir sabahlıkla misafir odasında oturuyordu. Kızlar sessizce mum akıtıyor, meydana çıkan şekillerin gölgelerine bakıyorlardı; bu sırada, sofada gelenlerin ayak sesleriyle konuşmaları duyuldu.

Süvariler, hanımefendiler, dadılar, palyaçolar, ayılar, sofada hafifçe öksürüp soğuktan donmuş yüzlerini silerek mumların aceleyle yakıldığı salona girdiler. Palyaço Dimmler "Nikolay Hanımefendi" ile dansı açtı. Bağrışan çocuklarla çevrili maskaralar, yüzlerini örtüp seslerini değiştirmeye çalışarak ev sahibinin önünde eğilip selam veriyor, sonra odada bir köşeye çekiliyorlardı.

– Ah... Tanımaya imkân yok ki! Şu Nataşa'ya bakın! Kime benzemiş? Şuna bakın, vallahi birini hatırlatıyor... Eduard Karliç de

ne kadar güzel olmuş, tanıyamadım. Hem de nasıl oynuyor! Aman yarabbi bir de Çerkes varmış. Sonyuşka'ya ne kadar yakışmış! Bu da kim? Ah ne memnun ettiniz. Masaları kaldırın, Nikita, Vanya! Biz de sakin sakin oturuyorduk.

– Ha... Ha.. Süvariye bakın süvariye! Tıpkı delikanlı, ya o bacaklar! Ama bir şey göremiyorum...

Melükova'nın kızları tarafından çok sevilen Nataşa, onlarla birlikte arka odalarda kaybolmuştu. O odaya mantar tıpa, çeşit çeşit sabahlıklar ve erkek elbiseleri getirmelerini emrettiler. Bunları uşak aralık kapıdan uzatıyor, çıplak genç kız kolları uzanıp alıyordu. On dakika sonra Melükov ailesinde genç olan kim varsa hepsi kılıklarını değiştirmiş olanlara katılmıştı.

Konuklar için yer açılmasını ve hem beylerle hanımlara hem de uşaklara ikramda bulunulması emreden Pelageya Danilovna, gözlüğünü çıkarmadan, gülümsediğini belli etmemeye çalışarak, kılıklarını değiştirmiş olanların arasında dolaşıyor, yüzlerine yakından bakıyor, ama kimseyi tanıyamıyordu. Yalnız Rostovlarla Dimmler'i değil, kendi kızlarını ve onların üzerinde olan kocasının robdöşambrlarını, üniformalarını da tanıyamıyordu. Mürebbiyelerinden birine bakıp "Bu da kimin sesi?" diyor, bir Kazan Tatarı kıyafetine girmiş olan kendi kızı için, "Bu da Rostovlardan biri galiba," diye söyleniyordu. Nataşa'ya:

– Ya siz sayın süvari subayımız, hangi alayda hizmet ediyorsunuz? diye sordu. Sonra, ikram edilen şeyleri misafirler arasında dolaştıran sofracı başıya:

– Oradaki Türk var ya! Ona pestil ikram et, dedi. Dinleri onlara pestil yemelerini yasak etmez...

Bazen de kıyafet değiştirdikten sonra, kimsenin kendilerini tanıyamayacağına güvenerek hiç çekinmeden dans edenlerin tuhaf ve gülünç figürlerine bakıyor, mendille yüzünü kapıyor ve o iri vücudu ihtiyarlara özgü karşı koyamadığı kahkahalarla sarsılıyordu.

– Şaşinet'im benim, Şaşinet'im benim! diyordu.

Rus oyunları oynandıktan, horalar tepildikten sonra, Pelageya Danilovna bütün uşaklarla efendilerini bir araya toplayıp büyük bir çember meydana getirdi. Bir yüzük, bir cisim, bir de ruble getirildi. Sonra salon oyunları başladı.

Bir saat sonra, bütün kostümler buruşmuş, bozulmuştu. Tıpayla çizilmiş bıyıklar, kaşlar, ateş gibi yanan terli ve neşeli yüzlerin orasına burasına bulaşmıştı. Pelageya Danilovna, kılık değiştirmiş olanları tanımaya başlamıştı. Kostümlerinin ne kadar güzel yapılmış olduğundan hayranlıkla söz açıyor, özellikle genç kızlara ne kadar yakıştığını söylüyor, herkese onu böyle neşelendirdikleri için teşekkür ediyordu. Akşam yemeği için konukları misafir odasına davet ettiler, hizmetçilerle uşakların da salonda ağırlanmasını emrettiler. Melükovlarda oturan evlenmemiş, yaşlı bir kız yemek yerken:

– Hayır, asıl hamamda fala bakmak korkunç bir şey, diyordu.

Melükovların büyük kızı, "Neden?" diye sordu.

– Gidemezsiniz ki, o iş cesaret ister.

– Ben giderim, dedi Sonya.

Melükovların ikinci kızı:

– Anlatsanıza, o kıza ne olmuş? diye sordu.

İhtiyar matmazel:

– Benim bildiğim kadarıyla şöyle olmuş: Kız gitmiş, bir horoz, iki sofra takımı almış, usulüne göre oturmuş. Bir süre oturduktan sonra kulağına birden sesler gelmiş... Çıngırakları, zilleri ile bir kızak gelip kapının önünde durmuş. Kız kulak kabartmış, birinin geldiğini işitmiş. İçeriye, insan kılığında bir hayalet girmiş. Bir subay, kızın karşısına, öbür sofra takımının başına oturmuş.

Nataşa dehşet içinde gözlerini açarak:

– Aaaa!.. diye bağırdı.

– Peki nasılmış o adam? İnsan gibi konuşmuş, öyle mi?

– Evet, tıpkı insan gibi. Her şeyi gerektiği gibiymiş. Sofrada kıza yalvarmaya başlamış; yalvarmış, yakarmış. Kızın ise tek düşündüğü onu horozlar ötünceye kadar konuşmalarla oyalamakmış; ama korkmuş, elleriyle yüzünü kapamış. Adam onu yakaladığı gibi götürmeye kalkmış. İyi ki o sırada hizmetçi kızlar koşup gelmişler...

Pelageya Danilovna:

– Canım onları ne korkutuyorsun! dedi.

– Anneciğim siz de fala bakmadınız mı sanki? diye kızı söze karıştı.

Sonya:

– Ambarda nasıl fala bakılır? diye sordu.

– Şöyle: Şimdi, şu anda, ambarın kapısına gidilir, içerisi dinlenir. Nasıl bir ses işitirseniz kaderiniz öyle olur. Bir şey çakılıyormuş gibi, biri bir yeri dövüyormuş gibi ses geliyorsa durum kötü demektir. Yok bir yerden bir yere buğday boşaltılıyormuş gibi ses varsa iyiye işarettir; bazen öyle olur ki...

– Anne, bize ambarda başınıza gelenleri anlatsanıza!..

Pelageya Danilovna gülümsedi:

– Anlatacak bir şey yok ki, unuttum bile... Hem hiçbiriniz oraya gidecek değilsiniz, değil mi?

Sonya:

– Hayır ben giderim, izin verin Pelageya Danilovna, ben gideceğim... dedi.

– Eh, korkmuyorsan git.

Sonya:

– Luiza İvanovna, gidebilir miyim? diye sordu.

Yüzük oyunu, sicim oyunu, ruble oyunu oynanırken de sohbet edilirken de Nikolay Sonya'nın yanından ayrılmıyor, ona bambaşka gözlerle bakıyordu. Sonya'yı şimdi ilk kez o mantarla yaptığı bıyıklar sayesinde iyice tanımış gibi geliyordu ona. Sonya gerçekten o akşam neşeli, hareketli ve güzeldi. Nikolay, onu hiç öyle görmemişti. Bıyıklarının altından görünen, yanaklarında gamzeler yapan, eskiden fark edemediği mutlu, coşkun gülümseyişine, parlak gözlerine bakarak "Demek asıl karakteri bu, ben de ne aptalmışım!.." diye düşünüyordu.

Sonya:

– Ben hiçbir şeyden korkmam! dedi. Şimdi gidebilir miyim?

Sofradan kalkmıştı. Sonya'ya ambarın nerede olduğunu, kapının önünde nasıl hiç konuşmadan duracağını, nasıl dinleyeceğini söylediler. Sonra da kürk mantosunu verdiler. Sonya mantosunu başının üzerine alarak Nikolay'a baktı.

Nikolay, "Bu kız ne şeker şey! Şimdiye kadar aklım neredeymiş?" diye düşündü.

Sonya, ambara gitmek için koridora çıktı. Nikolay içeride sıcaktan bunaldığını söyleyerek hızla ön kapıya gitti. Gerçekten evin içinde, oraya toplanmış olan kalabalık yüzünden bunaltıcı bir sıcak vardı.

Dışarıda hava gene rüzgârsız ve soğuktu. Gökte aynı mehtap vardı, yalnız ortalık biraz daha aydınlıktı. Işık o kadar fazla, karın üzerindeki yıldızcıklar o kadar çoktu ki insan göğe bakmak istemiyor, gerçek yıldızlar da görünmüyordu. Gökler kapkara ve can sıkıcıydı, yeryüzünde ise her yer neşe içindeydi.

Nikolay, "Ben aptalmışım, hem de ne aptal! Şimdiye kadar da ne bekledim sanki?" diye düşündü, sonra kapının önündeki basamaklardan koşarak aşağıya indi, evin köşesinden dolanıp arka kapıya doğru giden patikadan yürüdü. Sonya buradan geçecekti. Yolun ortasında yığın yığın istiflenmiş, üzerleri karlı odunlar vardı, gölgeleri yere vuruyordu. Onların üstüne, yanlarına ve karlı yola yaşlı, çıplak ıhlamur ağaçlarının birbirine geçmiş gölgeleri düşüyordu. Patika ambara gidiyordu. Ambarın tahta duvarı ile karla örtülü damı, ay ışığında elmastan yapılmış gibi pırıl pırıl parlıyordu. Bahçede bir ağaç çatırdadı, sonra her şey tekrar sessizliğe gömüldü. İnsanın göğsü, sanki havayla değil de hiç bitmeyecek bir gençlik gücü ve sevinciyle doluyor gibiydi.

Hizmetçilere ayrılan bölmenin kapısında, basamaklarda ayak sesleri duyuldu. Rüzgârın karla örttüğü son basamakta, sessizlikte iyice duyulan bir gıcırtı oldu, sonra yaşlı matmazelin sesi duyuldu:

– Dümdüz, dümdüz, işte bu patikadan gideceksiniz, küçük hanım. Yalnız sakın arkanıza bakmayın!

Sonya'nın sesi:

– Ben korkmuyorum ki, diye karşılık verdi. Sonra patikadan, Nikolay'ın bulunduğu yere doğru ilerleyen Sonya'nın küçük ayaklarındaki incecik patikleriyle hışır hışır bir ses çıkardığı duyuldu. Sonya, kürk mantosuna iyice sarınmış olarak yürüyordu. Nikolay'ı fark ettiğinde, ona iki adımlık mesafedeydi; Nikolay'ı şimdi eskisi gibi onda biraz korku uyandıran biri olarak görmüyordu. Nikolay'ın üzerinde bir kadın elbisesi vardı, saçları karmakarışıktı; dudaklarında Sonya'ya mutlu ve çok değişik görünen bir gülümseme belirmişti. Sonya hızla ona doğru koştu.

Nikolay, onun ay ışığı vuran yüzüne bakarak "Hem bambaşka hem de eskisi gibi" diye düşündü. Ellerini genç kızın başını örten kürkün içine geçirdi, ona sarıldı, kendisine doğru çekerek üst tarafında yanık mantar kokan çizilmiş bıyıkların bulunduğu dudak-

larından öptü. Sonya da onu tam dudaklarının ortasından öptü, küçük ellerini kürkün içinden çıkararak iki yanağından tuttu. Yalnız "Sonya! Nikolay!" diye söyleniyorlardı. Ambara koştular, sonra hemen geri dönüp ayrı ayrı çıktıkları kapıya gittiler.

XII

Pelageya Danilovna'nın evinden dönerlerken her şeyi gören ve sezen Nataşa, kızaklara binecek olanlar arasında öyle bir düzen kurmuştu ki kendisi Luiza İvanovna Dimmler'le birlikte bir kızağa, Sonya ile Nikolay da hizmetçi kızlarla öbür kızağa binmişlerdi.

Nikolay dönerken artık yarış etmeden dümdüz sürüyor, o garip ay ışığında dönüp dönüp hep Sonya'ya bakıyor, ikide bir değişen ışıkların altında o kaşların, o bıyıkların gizlediği eski Sonya'yla artık bir daha ayrılmamaya karar verdiği şimdiki Sonya'yı arıyordu. Dikkatle bakıyor ve hem eski Sonya'yı, hem de öbür Sonya'yı tanıyıp da o yanık mantar kokusuna karışmış öpüşün onda uyandırdığı duyguyu hatırlayınca var gücüyle o buz gibi soğuk havayı derin derin içine çekiyor, kızağın altından kayıp giden topraklarla parlak gökyüzüne bakarak kendisini gene büyülü bir krallıkta hissediyordu. Arada bir:

– Sonya, iyi misin? diye soruyordu.

Sonya:

– İyiyim, diye karşılık veriyordu. Ya sen?

Yolun yarısına gelince Nikolay, atların dizginlerini arabacıya verdi, yere atlayıp Nataşa'nın bindiği kızağa koştu, yandaki basamağa çıktı. Fransızca olarak:

– Nataşa, biliyor musun, ben Sonya için kararımı verdim! diye fısıldadı.

Nataşa'nın bütün varlığı sevinçten ışık saçıyormuş gibi oldu.

– Peki bunu ona söyledin mi?

– Ah, bu bıyıklar ve kaşlarla öyle tuhafsın ki Nataşa! Buna sevindin mi?

– O kadar sevindim, o kadar sevindim ki! Neredeyse sana kırılıyordum. Söylemiyordum, ama ona kötü davranıyordun. Onun o kadar iyi bir kalbi var ki, Nikolay! Ah öyle seviniyorum ki! Bazen

kötü oluyorum ama Sonyasız mutluluğa vicdanım razı olmuyor... Şimdi çok sevindim. Haydi, onun yanına koş.

– Hayır, dur, dur, ne kadar tuhafsın!

Hep kız kardeşine bakıyor, onda da o zamana kadar hiç görmediği yepyeni, olağanüstü ve insanı büyüleyecek kadar tatlı bir şey seziyordu.

– Nataşa, bunda bir sihir var değil mi?

Nataşa:

– Evet, diye karşılık verdi. Çok iyi ettin!

Nikolay, "Eğer onu şu anda olduğu gibi eskiden görmüş olsaydım ne yapacağımı sorar ve istediğini yerine getirirdim, her şey de iyi olurdu!" diye düşündü.

– Demek seviniyorsun, demek iyi ettim, öyle mi?

– Ah her şey öyle güzel ki! Geçenlerde annemle bu yüzden çatıştık. Annem onun seni tavlamaya çalıştığını söyledi. İnsan bunu nasıl söyler? Az kalsın annemle kavga edecektim. Hiç kimsenin, hiçbir zaman Sonya için kötü bir şey söylemesine ve düşünmesine izin vermem, çünkü onda yalnız iyi şeyler var.

Nikolay bunun doğru olup olmadığını anlamak için bir kez daha kız kardeşinin yüzündeki ifadeye dikkatle baktı.

– Demek iyi ettim ha? dedi, çizmeleriyle karı gıcırdatarak aşağıya atlayıp kızağına koştu. O kızakta gene aynı ince bıyıklı, parlak gözlü, mutlu ve gülümseyen Çerkes delikanlısı oturuyor, samur kürkün içinden bakıyordu. Bu Çerkes delikanlısı Sonya'ydı; ileride Nikolay'ın mutlu ve şen eşi olacaktı.

Genç kızlar, eve dönüp annelerine Melükovlarda nasıl vakit geçirmiş olduklarını anlattıktan sonra, odalarına gittiler. Soyundular, ama mantarla çizdikleri bıyıkları silmeden önce uzun bir süre mutluluklarından söz ederek oturdular. Evlenince nasıl yaşayacaklarını, kocalarının nasıl birbirleriyle dost olacaklarını, kendilerinin de ne kadar mutlu olacaklarını anlattılar. Nataşa'nın masasında, daha akşamdan Dunyaşa'nın hazırladığı aynalar duruyordu. Nataşa kalkıp aynalara yaklaştı:

– Yalnız bütün bunlar ne zaman olacak? Korkarım ki hiçbir zaman... Bütün bunlar bana hiçbir zaman olmayacak kadar güzel görünüyor!

Sonya:

– Otur Nataşa, belki de onu görürsün, dedi.

Nataşa mumları yakıp oturdu, aynada yüzüne baktı:

– Şimdilik bıyıklı birini görüyorum.

Dunyaşa:

– Öyle şeylere gülünmez küçük hanım, dedi.

Sonya ve hizmetçi kızın yardımıyla Nataşa aynayı gereken yöne yerleştirdi, yüzü ciddileşti ve sustu. Uzun bir süre, aynalarda derinlere doğru uzayıp gidiyormuş hissini veren mumların aksine bakarak oturdu. Hayalinden (daha önce duyduğu hikâyeleri hatırlayarak) aynada, bütün akislerin karmakarışık olduğu o bulanık kaderde, bir tabutu ya da "onu", Prens Andrey'i göreceğini geçiriyordu. Ama en küçük bir lekeyi bir insan ya da bir tabut şekli gibi kabul etmeye bu kadar hazır olduğu halde, hiçbir şey görmüyordu. Sık sık gözlerini kırpıştırmaya başladı ve aynadan uzaklaştı.

– Neden başkaları bir şeyler görüyorlar da ben hiçbir şey göremiyorum? Haydi sen otur Sonya: Şimdi sen bakmalısın. Yalnız benim yerime... Şu anda öyle korkuyorum ki!

Sonya aynanın karşısına oturdu, gereken pozu aldı, sonra bakmaya başladı. Dunyaşa:

– Bakın şimdi, Sonya Aleksandrovna muhakkak bir şeyler görecekler, diye fısıldadı. Siz daha gülün...

Sonya bu sözleri de Nataşa'nın fısıldayarak "Ben de biliyorum onun göreceğini, o geçen yıl da gördü," diye karşılık verdiğini de işitiyordu.

Üç dakika kadar sustular. Nataşa, "Muhakkak..." diye fısıldadı ama sözünü bitiremedi... Sonya birden elinde tuttuğu aynayı bırakıp eliyle gözlerini kapadı.

– Ah Nataşa! dedi.

– Gördün mü? Gördün mü? Ne gördün?

Dunyaşa aynayı altından tutarak:

– Ben zaten söylemiştim, dedi.

Sonya hiçbir şey görmemişti. Nataşa'nın "Muhakkak..." diyen sesini işittiği anda, neredeyse gözlerini kırpıştıracak ve kalkacaktı... Dunyaşa'yı da Nataşa'yı da aldatmak istemiyordu, öyle oturmak ona zor geliyordu. Eliyle gözlerini kapadığı anda neden ve na-

sıl olup da dudaklarından bir çığlık yükseldiğini kendisi de anlamıyordu. Nataşa elini yakaladı:

– Onu mu gördün?

Sonya, Nataşa'nın "onu" derken kimden söz etmek istediğini daha kestiremeden, "o"nun Nikolay mı, yoksa Andrey mi olduğunu anlayamadan elinde olmayarak:

– Evet. Dur... Ben... Onu gördüm, dedi.

Zihninden, "Onu gördüğümü neden söylemeyeyim sanki? Başkaları bir şeyler görüyorlar ya!.. Hem benim bir şeyler görüp görmediğimi kim yüzüme vurabilir?" diye bir düşünce geçti.

– Evet, onu gördüm, dedi.

– Nasıl gördün? Nasıl gördün? Ayakta mıydı, yoksa yatıyor muydu?

– Evet, gördüm... Önce hiçbir şey yoktu... Sonra birden baktım yatıyor.

Nataşa arkadaşına dik dik bakarak korkuyla:

– Andrey mi yatıyordu?.. Hasta mıydı? diye sordu.

– Hayır, aksine, aksine... yüzü neşeliydi... Bana doğru dönüverdi.

Sonya bunu söylerken kendisine de söylediklerini gerçekten görmüş gibi geliyordu.

– Peki sonra ne gördün Sonya?

– İyice bakamadım, mavi ve kırmızı bir şey vardı...

– Sonya! O ne zaman dönecek acaba? Onu ne zaman göreceğim? Allahım!.. Onun için de kendim için de her şey için de korkuyorum.

Nataşa, Sonya'nın onu teselli etmek için söylediği sözlere cevap vermeden yatağına yattı, mumu söndürmelerinden sonra, uzun bir süre gözleri açık olarak, hiç kımıldamadan buz tutmuş pencerelerden içeri süzülen soğuk ay ışığına baktı.

XIII

Noel yortusundan sonra, Nikolay, annesine Sonya'yı sevdiğini ve onunla evlenmeye kararlı olduğunu haber verdi. Uzun süredir Sonya ile Nikolay arasında olup bitenleri sezen ve böyle bir açıklamayı bekleyen kontes, hiç konuşmadan Nikolay'ın sözlerini sonuna ka-

dar dinledi, sonra oğluna kiminle isterse onunla evlenebileceğini, ama kendisinin ve babasının böyle bir evliliğe razı olamayacaklarını söyledi. Nikolay, ilk kez annesinin kendisinden memnun olmadığını ve ona duyduğu sevgiye rağmen, bu konuda boyun eğmeyeceğini hissetti. Kontes, soğuk bir tavırla, oğluna hiç bakmadan kocasını çağırmaları için adam gönderdi; kont gelince de gene soğuk bir tavırla, olup bitenleri Nikolay'ın yanında ona kısaca anlatmak istedi; ama dayanamadı, öfkesinden ağlamaya başladı, odadan çıkıp gitti.

İhtiyar kont, kararsız bir tavırla Nikolay'a öğüt vermeye, kararından dönmesi için ricada bulunmaya başladı. Nikolay verdiği sözden dönemeyeceğini söyledi; bunun üzerine babası içini çekerek, ne yapacağını şaşırdığını belli eden bir tavırla, hemen sözünü kesip kontesin yanına gitti. Kont oğlu ile ne zaman çatışsa her seferinde onun karşısında, işlerin kötü gitmesinden ötürü, bir suçluluk hissi duyuyor, bu yüzden de zengin bir kızla evlenmeyi istemeyerek beş paralık çeyizi olmayan Sonya'yı kendisine eş diye seçtiği için oğluna kızamıyordu; yalnız bu konu ortaya atılınca işler kötü gitmeseydi Nikolay için Sonya'dan daha iyi bir eşin düşünülemeyeceğini, işlerin bozulmasına da Mitenka'sıyla kendisinin, bir de o vazgeçemediği alışkanlıklarının yol açtığını anlıyordu.

Anne ile baba bir daha oğullarıyla bu konuda konuşmadılar; ama bu konuşmadan birkaç gün sonra, kontes yanına Sonya'yı çağırttı ve ikisinin de hiç beklemedikleri bir katı yüreklilikle yeğenini, hem oğlunu baştan çıkarmakla hem de nankörlük etmekle suçladı. Sonya hiç konuşmadan, gözlerini yere indirmiş olarak kontesin ona acımadan söylediği sözleri dinliyor, kendisinden ne istediklerini anlamıyordu. Kendisi velinimetleri için her şeyini feda etmeye hazırdı. Kendini feda etmek ona en çok zevk veren düşünceydi. Ama bu sefer kime neyi feda edeceğini anlayamıyordu. Kontesi de Rostovların bütün ailesini de sevmemek elinden gelmiyordu, ama Nikolay'ı sevmemesi, Nikolay'ın mutlu olmasının bu sevgiye bağlı olduğunu bilmemesi imkânsızdı. Hiç konuşmuyor, üzgün görünüyor, söylenenlere hiçbir karşılık vermiyordu.

Nikolay bu duruma daha uzun bir süre dayanamayacağını anlıyordu, bu yüzden annesiyle konuşmaya gitti. Annesiyle konuşurken bazen kendisiyle Sonya'yı affetmesi ve evlenmelerine razı ol-

ması için yalvarıyor, bazen de Sonya'ya daha fazla baskı yapılırsa onunla hemen gizlice evleneceğini söyleyerek annesini tehdit ediyordu.

Kontes, oğlunun onda hiçbir zaman görmediği soğuk bir tavırla artık ergin olduğunu, Prens Andrey'in babasının rızasını almadan evleneceğini, onun da aynı şeyi yapabileceğini, ama kendisinin o "entrikacıyı" hiçbir zaman bir kız evlat diye kabul edemeyeceğini söyledi.

"Entrikacı" sözü üzerine birden parlayan Nikolay, sesini yükseltti, duygularını para için satmaya annesinin onu zorlayacağını hiçbir zaman aklından geçirmemiş olduğunu, eğer amacı bu ise son kez bazı şeyler söylemek istediğini belirtti... Ama annesinin yüzündeki ifadeden onun da dehşet içinde beklediği anlaşılan, belki hayatlarının sonuna kadar aralarında korkunç bir anı olarak kalacak o kesin sözü söylemeye fırsat bulamadı. Kapının öbür tarafında olanları dinleyen Nataşa, solgun ve ciddi bir yüzle içeriye girdi, Nikolay'ın sesini bastırmak için neredeyse bağırırcasına:

– Nikolenka, saçmalıyorsun, sus, sus! dedi. Sus diyorum sana!

Aralarındaki bağların kopmak üzere olduğunu hissederek oğluna dehşet içinde bakan, ama inadından dönmeyip çatışmanın yarattığı öfkeye boyun eğmeyen, eğmek de istemeyen annesine döndü:

– Anne, canım anneciğim, o bunu hiç de kötülük düşünerek söylemiyor... Canım anneciğim benim, zavallı anneciğim!

Ağabeyine:

– Nikolenka, sana anlatırım... Sen git buradan, dedikten sonra gene annesine:

– Beni dinleyin canım anneciğim, diye söylendi. Sözleri anlamsızdı, ama Nataşa bu sözlerle istediği sonucu sağladı. Kontes, hıçkıra hıçkıra kızının göğsüne kapandı. Nikolay ise yerinden kalktı, başını ellerinin arasına alıp odadan dışarı çıktı.

Nataşa, barıştırma işine girişti, sonunda Nikolay'ın annesinden Sonya'ya baskı yapmayacakları konusunda söz almasını sağladı. Nikolay da anne ve babasından gizli olarak hiçbir şey yapmayacağına söz vermişti.

Anne ve babasıyla arası bozulan Nikolay, alaydaki işlerini yoluna koyup ordudan istifa etmek ve gelip Sonya ile evlenmek kara-

rıyla, üzüntülü, ciddi bir hava içinde ve kendisini çılgınca âşık sanarak ocak ayı başında alaya gitti.

Nikolay'ın gidişinden sonra Rostovların evine her zamankinden daha büyük bir hüzün çöktü. Kontes üzüntüsünden yatağa düşmüştü. Sonya hem Nikolay'dan ayrıldığı için hem de kontesin konuşurken elinde olmayarak genç kıza düşmanca bir tavır takınması yüzünden üzüntülüydü ve bu onu daha çok üzüyordu. Kont herhangi bir kesin tedbir alınmasını gerektiren işlerin bozuk gitmesi nedeniyle her zamankinden daha çok kaygı içindeydi. Moskova'daki evle Moskova civarındaki çiftliği satmak zorundaydılar; evi satmak için Moskova'ya gitmek gerekiyordu, kontesin sağlık durumu yüzünden de gidişi her gün ertelemek zorunda kalıyorlardı.

Nişanlısından ayrılışının ilk günlerini rahat, hatta neşe içinde geçiren Nataşa, şimdi gün geçtikçe daha sinirli, daha sabırsız oluyordu. Prens Andrey'e sevgisini vererek geçirebileceği bu en güzel günlerinin böyle kimsesiz, boşu boşuna geçtiği düşüncesi onu durmadan üzüyordu. Andrey'in mektupları çoğu zaman Nataşa'yı kızdırıyordu. Yalnız onu düşünerek geçirdiği o günlerde, onun tam anlamıyla yaşadığını, yeni yeni yerler gördüğünü, ilginç yeni insanlar tanıdığını düşünmek Nataşa'ya ağır geliyor, mektupları ne kadar ilginç olursa Nataşa'nın canı o kadar sıkılıyordu. Ona yazdığı mektuplar ise Nataşa'ya teselli verecek yerde angarya olarak görünüyordu. Mektup yazmayı beceremiyordu, çünkü bir mektupta sesiyle, gülümseyişiyle, bakışıyla ifade edebildiğinin binde birini bile gerçeğe uygun olarak belirtebileceğini kavrayamıyordu. Ona kendisinin de hiç önem vermediği klasik, birbirine benzeyen,0 kuru mektuplar yazıyor, müsveddelerindeki imla yanlışlarını kontes düzeltiyordu.

Kontesin sağlık durumu hâlâ düzelmemişti, ama Moskova'ya gidişi artık ertelemeye imkân yoktu. Çeyizi hazırlamak, evi satmak gerekiyordu. Bundan başka, Prens Andrey'in, Prens Nikolay Andreyiç'in o kışı geçirdiği Moskova'ya daha önce gelmesi bekleniyordu. Hatta Nataşa onun oraya gelmiş olduğu kanısındaydı.

Kontes, köyde kaldı. Kont ise yanına Sonya ve Nataşa'yı alarak ocak ayının sonunda Moskova'ya gitti.

Beşinci Bölüm

I

Piyer, Prens Andrey ile Nataşa arasındaki söz kesildikten sonra, görünürde hiçbir neden bulunmadan, eski yaşamını devam ettirmesinin artık imkânsız olduğunu hissetmişti. Velinimetinin kendisine açıklamış olduğu gerçeklere kesinlikle inanmasına, bu kadar canla başla başladığı o kendi kendini olgunlaştırma uğraşının onu sevince boğmasına rağmen, Prens Andrey ile Nataşa'nın nişanından ve Yosif Alekseyeviç'in hemen hemen aynı sırada öğrendiği ölümünden sonra, onun gözünde bu eski yaşamın bütün güzelliği yok oluvermişti. Bu yaşam yalnız dış görünüşten ibaretti: Evi, şimdi önemli bir kişinin iltifatlarından yararlanan göz kamaştırıcı karısı, bütün Petersburg'da tanınmış bir kişi olması ve can sıkıcı resmiyetiyle iş hayatı... Bu eski yaşamı birdenbire Piyer'e büyük bir bayağılık içinde göründü. Günlüğünü yazmaktan vazgeçmişti, biraderlerle görüşmekten kaçınıyordu, tekrar kulübe gitmeye, gene durmadan içmeye başlamıştı, gene bekârların bulunduğu gruplarla ilişkiler kurmuştu; öylesine yaşıyordu ki Kontes Yelena Vasilyevna ona sert bir ihtarda bulunmak zorunluluğunu duydu. Piyer, haklı olduğunu hissettiği karısını kötü duruma düşürmemek için Moskova'ya gitti.

Moskova'da bazıları sararmış solmuş, bazıları solmakta olan prensesleri, sayısız uşakları ve hizmetçileriyle dolu kocaman evine varır varmaz, daha kente girip de İverskaya Kilisesi'nde altın işlemeli tasvirlerin önünde yanan sayısız mumların ışıklarını, üstü çiğnenmemiş karla örtülü Kremlin Meydanı'nı, arabacıları, Sivtzev Brajok'taki dükkâncıkları, telaşsız ömürlerinin son yıllarını yaşayan ve artık hiçbir şeyde gönlü kalmamış ihtiyarları, yaşlı kadıncağızları, Moskovalı hanımefendileri, Moskova balolarını ve Moskova'daki İngiliz kulübünü gördüğü zaman hep olduğu gibi sakin bir limana kavuştuğunu hissetti. Moskova onun için rahat, sıcacık, kirli, ama alışılmış eski bir sığınak gibiydi.

İhtiyarlardan çocuklara kadar bütün Moskova sosyetesi Piyer'i uzun zamandır beklenen, yeri daima hazır bir misafir gibi karşıladı. Moskova sosyetesi için Piyer, en sevimli, en iyi kalpli, en akıllı, en neşeli, en tuhaf, en vicdanlı, en dalgın, en candan ve tam anlamıyla eski bir Rus beyefendisiydi. Cüzdanı daima boştu, çünkü herkese açıktı.

Hayır toplantılarına, kötü tablolara, heykellere, yardım derneklerine, çingenelere, okullara, ortaklaşa para toplanarak birinin şerefine verilen ziyafetlere, içki âlemlerine, masonlara, kiliselere, kitaplara, kısaca hiçbirine, hiç kimseye, 'Hayır,' demiyordu. Eğer ona çok borçlanmış ve onu himayelerine almış iki arkadaşı olmasaydı elindeki her şeyi dağıtırdı. Kulüpte bir tek ziyafet, bir tek gece toplantısı onsuz geçmiyordu. İki şişe Margo'dan sonra kendini kanepedeki yerine bıraktığında hemen onu sarıyorlar, konuşmalar, fikir çatışmaları, şakalar başlıyordu. Nerede kavga olsa orada Piyer hemen o iyi niyetli gülümsemesi ve yerinde söylenmiş şakacı bir sözüyle herkesi barıştırırdı. O yokken mason localarının toplantıları can sıkıcı ve renksiz olurdu.

Bekâr arkadaşlarla akşam yemeği yedikten sonra, neşeli grubun ricalarına boyun eğerek dudaklarında yumuşak, tatlı bir gülümseme, onlarla birlikte bir yere gitmek için yerinden kalktığı zaman, gençler arasında sevinçli, coşkun bağırışmalar duyulurdu. Balolarda kavalye yetmediği zaman dans ederdi. Genç kadınlar ve kızlar onu, özellikle akşam yemeğinden sonra, hiç kimseyle flört etmeye kalkışmadan herkese aynı derecede nazik davrandığı için se-

verlerdi. Onun için, *"Il est charmant, il n'a pas de sexe,"*[1] diyorlardı.

Piyer, ömrünün son yıllarını her şeyi hoş karşılayarak geçiren ve Moskova'da sayıları yüzleri bulan emekli mabeyincilerden biri olmuştu.

Yedi yıl önce, Avrupa'dan daha yeni geldiği sıralarda, herhangi bir kimse, ona bir şeyler aramasının, yeni yeni şeyler bulmaya çalışmasının gereksizliğini, yürüyeceği yolun ta ezelden kesinlikle çizildiğini, ne kadar çırpınırsa çırpınsın, onun durumundaki insanlar ne olmuşlarsa onun da aynı şey olacağını söyleseydi kim bilir nasıl dehşete kapılacaktı. Buna inanmayacaktı; bazen Rusya'da cumhuriyet kurmayı, bazen Napolyon, bazen filozof, bazen de Napolyon'u stratejisiyle yenen bir askerî uzman olmayı ta yürekten isteyen o değil miydi? Bozulmuş insanlığı düzeltmenin, yeniden yaratmanın mümkün olduğunu gören, bunu canla başla isteyen, kendisini de mükemmelliğin en yüksek basamağına ulaştırmayı dileyen, o değil miydi? Okullar, hastaneler açan, köylülerini azat eden de o değil miydi?

Oysa şimdi bütün bunların yerine, sadık olmayan bir kadının zengin kocası, yiyip içmeyi, yedikten sonra da düğmelerini çözerek hafiften hükümeti çekiştirmeyi seven emekli bir mabeyinci, İngiliz kulübünün ve Moskova sosyetesinin herkesçe sevilen bir üyesi olmuştu. Yedi yıl önce bu kadar nefret ettiği "Moskovalı bir emekli mabeyinci tipi" haline gelmesine uzun bir süre kendisini alıştıramadı.

Bazen bu yaşantıyı geçici bir süre için devam ettirdiğini düşünerek kendisini teselli ediyordu, ama hemen sonra bir başka düşünce onu dehşet içinde bırakıyordu: Nice insanlar bu yaşantıya, bu dar çevreye, varlıklarından hiçbir şey kaybetmeden geçici bir süre için girmişlerdi, ama çıktıklarında benliklerinden geriye sağlam hiçbir şey kalmamıştı.

Gururunun üstün geldiği anlarda, kendisini o eskiden nefret ettiği emekli mabeyinci tiplerinden apayrı, bambaşka bir tip olarak görüyordu. Onlar adi, budala insanlardı! Kendi durumlarından memnun olan, durumlarının rahatlığı içinde uyuşmuş kişilerdi. Gururunun dile geldiği bu anlarda, "Oysa ben şimdi bile hoş-

1 Çok sevimli adam, cinsiyeti yok.

nutsuzluk içindeyim, hep insanlık için bir şeyler yapmak istiyorum," diye söyleniyordu. Alçakgönüllülüğünün daha üstün geldiği anlarda ise "Belki de bütün o arkadaşlarım benim gibi çırpındılar, kendileri için yeni bir yol arayıp bulmaya çalıştılar, ama sonradan çevresinin, toplumun, soydan gelen eğilimlerin ya da insanın karşı koyamadığı kör bir kuvvetin zoruyla benim geldiğim noktaya geldiler," diye söyleniyordu. Böylece Moskova'da bir süre yaşadıktan sonra artık kendisini de kader yoldaşlarını da hor görmemeye başlamıştı. Onlara da saygı ve acıma duyuyordu.

Piyer'in eskisi gibi ümitsizliğe, aşırı can sıkıntısına ve yaşamaya karşı nefrete kapıldığı anlar olmuyordu; ama eskiden şiddetli krizler halinde kendini belli eden o hastalık şimdi varlığının derinliklerine sinmişti, onu bir an için olsun bırakmıyordu. Elinde olmayarak yaşantıyı meydana getiren olayların anlamını kavramak istiyor, günde birkaç kez şaşkınlıkla kendi kendine, "Neden? Niçin? Dünyada olup bitenler nedir?" diye soruyor, ama denemeyle bu sorulara bir karşılık bulunmadığını bildiği için, hemen zihnini onlardan ayırmaya çalışıyor, eline bir kitap alıyor, kulübe koşuyor ya da kentte olup bitenler konusunda dedikodu etmek için Apollo Nikolayeviç'in yanına gidiyordu.

Piyer, "Hiçbir zaman kendi vücudundan başka bir şey sevmeyen ve dünyanın en aptal kadınlarından biri olan Yelena Vasilyevna insanlara en üstün zekâlı, en ince varlık gibi görünüyor, herkes de onun karşısında yerlere eğiliyor," diye düşünüyordu. "Kudretli olduğu sürece herkes Napolyon'dan nefret etti. Zavallı bir aktör haline düştüğünden beri ise Avusturya İmparatoru, Bonapart kızını nikâhsız alsın diye her çareye başvuruyor. İspanyollar, Katolik din adamları yoluyla 14 Haziran günü Fransızları yendikleri için Tanrı'ya dualar ediyorlar, Fransızlar ise aynı Katolik din adamları yoluyla, gene 14 Haziran günü İspanyolları yendikleri için Tanrı'ya aynı duaları tekrarlıyorlardı. Mason biraderler, insanlar için her şeylerini feda etmeye hazır oldukları konusunda yeminler ediyorlar, ama fakirler için para toplandığı vakit, bir tek ruble vermezler. Astrée'yi Kudret Helvasını Arayanlara karşı kışkırtıyor, gerçek İskoçya halısı için, yazanın bile anlamını kavrayamadığı, üstelik kimseye gerekli olmayan bir protokol için uğraşıp duruyorlar. He-

pimiz bize yapılan kötülükleri bağışlamayı ve insan kardeşlerimizi sevmeyi gerektiren Hıristiyan yasasına bağlıyız; yasaya bağlı olarak Moskova'da kırk kere kilise kurduk, oysa dün, bir kaçağı kırbaçla öldüresiye dövdüler, ayrıca aynı sevgi ve acıma yasasına hizmet eden biri, bir papaz, idamından önce bir ere haç öptürüyordu..."

Piyer böyle düşünüyordu ve bu her şeyde görülen, herkesin kabul ettiği iki yüzlülük, kendisi ona ne kadar alışmış olursa olsun her seferinde onu yeni bir şeymiş gibi şaşırtıyordu. "Ortada bir yalan, bir karışıklık olduğunu anlıyorum, ama onlara bütün anladıklarımı nasıl anlatayım?" diye düşünüyordu. "Denedim ve her zaman içlerinden, o anladığım şeyleri onların da kavradıklarını fakat ne yapıp edip 'onu' görmezlikten geldiklerini gördüm. Demek ki bunun böyle olması gerekiyor! Ama ben nerelere gideyim, ben ne yapayım?"

Kendinde özellikle birçok Rus'ta bulunan, insanı mutsuzluk içinde bırakan bir yetenek hissediyordu. Bu da iyilikle doğruluğun mümkün olduğunu görmek, ona inanmak, ama aynı zamanda hayattaki kötülüklerle yalanları da apaçık görebilmek yeteneğiydi; bu kötülüklerle yalanları görebilmek ciddi bir işin gerçekleştirilmesine engeldi. Her iş, Piyer'e kötülük ve yalanla karışmış görünüyordu. Hangi işi denerse denesin, hangi işe el atarsa atsın, kötülük ve yalan onu geriye itiyor, bütün çalışma yollarını tıkıyordu. Bununla birlikte, yaşamak, bir işle uğraşmak gerekiyordu. Yaşamanın çaresi bulunmamış sorunlarının baskısı altında olmak çok korkunç bir şeydi. Bu yüzden yalnızca onları unutmak için, karşısına çıkan eğlencelere kendini kaptırıyor, çeşit çeşit derneklere girip çıkıyor, çok içiyor, tablolar satın alıyor, yapılar yaptırıyor, asıl önemlisi okuyordu.

Okuyordu, hem de her şeyi, eline ne geçerse hepsini okuyordu; öylesine okuyordu ki eve gelir gelmez, daha uşaklar elbisesini çıkarırken eline kitap alıyor, okuyor, okuya okuya uykuya dalıyor, uykudan sonra salonlarda ya da kulüpte yapılan sohbetlere gidiyor, sohbetlerden sonra içki âlemlerine ve kadınlara, içki âlemlerinden sonra gene sohbete, okumaya ve şaraba dalıyordu. Şarap içmek, onun için hem fiziksel hem de manevi bakımından her gün biraz daha büyük bir ihtiyaç olmaya başlamıştı. Doktorların bu vü-

cutla şarap içmesinin tehlikeli olduğunu söylemelerine rağmen, pek çok içiyordu. Ancak kendisi de farkında olmadan, geniş ağzıyla birkaç bardak şarap içip vücudunda tatlı bir uyuşukluk, içinde bütün insanlara karşı sevgi, zihninde her düşünceyi derinliğine varmadan, sadece yüzeyinden kavrama eğilimi duyduğu zaman, tam anlamıyla huzura kavuşuyordu.

Ancak bir iki şişe şarap içtikten sonra bulanık bir şekilde, yaşamının eskiden kendisine dehşet veren o karmakarışık, o korku veren düğümün aslında hiç de korkunç olmadığını hissediyordu. Başında bir uğultuyla gevezelik ederken, konuşmaları dinlerken ya da öğle ve akşam yemeklerinden sonra kitap okurken hep o düğümün herhangi bir yönünü görüyordu. Ama yalnız şarabın etkisi altında kendi kendine, "Bu bir şey değil, ben bunu çözerim, işte çözüm yolunu buldum bile. Ama şu anda vaktim yok, bütün bunları sonra düşünürüm!" diyordu. Oysa bu "sonra" dediği zaman bir türlü gelmiyordu.

Sabahları karnı açken bütün eski sorunlar ona çözülmesi imkânsız ve korkunç görünüyor, o zaman Piyer aceleyle bir kitabı yakalıyor ya da biri onu ziyarete gelirse sevinç duyuyordu.

Bazen duyduğu bir hikâyeyi hatırlıyordu; bu hikâyeye göre, erler savaşta, düşman ateşi altındaki siperlerde, yapılacak bir işleri olmadığı zaman, tehlikeye daha kolay göğüs gerebilmek için kendilerini oyalayacak bir iş bulmaya çalışırlardı. Bütün insanlar ona kendilerini yaşamın sıkıntısından korumaya çalışan o erler gibi görünüyordu; kimi yüksek mevkilere kavuşmak isteğiyle, kimi kumarla, kimi kanunlar yaparak, kimi kadınla, kimi oyuncaklarla, kimi atlarla, kimi politikayla, kimi avcılıkla, kimi şarapla, kimi devlet işleriyle uğraşarak... "Dünyada ne önemsiz ne de önemli şeyler var! Her şeyin değeri aynı: Sadece 'hayattan' kurtulayım, ondan kurtulmak için elimden geleni yapayım!" diye düşünüyordu. "Yalnız 'onu', onun korkunçluğunu gözüm görmesin."

II

Kışın başlangıcında Prens Nikolay Andreyiç Bolkonski, kızıyla birlikte Moskova'ya geldi. Geçmişi, zekâsı ve orijinal görüşleri, ay-

nı zamanda özellikle o sıralarda İmparator I. Aleksandr'ın devleti yönetişine beslenen hayranlığın azalmasıyla Moskova'da Fransızlara düşman bir milliyetçilik akımının başlaması, Nikolay Andreyiç'in hemen Moskovalılardan özel bir saygı görmesine, kentte hükümete karşı olan çevrelerin onun etrafında toplanmasına yol açtı. Prens, o yıl çok yaşlanmıştı. Halinde ihtiyarlığın kesin belirtileri seziliyordu, birden uykuya dalmalar, yakın zamanda olup bitenleri unutup eski yıllarda geçmiş şeyleri hatırlamalar, Moskova'da hükümete karşı olan çevrenin rolünü benimsemekte gösterdiği çocukça gururlanma gibi... Bununla birlikte, ihtiyar adam özellikle akşamları, çay vaktinde kısa kürkü, başında pudralı perukasıyla odasından çıkıp da herhangi birinin attığı laf üzerine heyecanlanarak geçmiş günlerden kesik kesik bir şeyler anlatmaya koyulduğu ya da o günün konuları üzerine daha da heyecanlı ve sert yargılarda bulunduğunda, bütün misafirlerinde aynı saygılı hayranlığı uyandırıyordu.

Konuklar için, kocaman duvar aynaları, ihtilal öncesi eşyaları ve pudralı uşakları ile o eski devirlerden kalma ev, yumuşak başlı kızının ve güzel Fransız matmazelinin hayranlıkla taptıkları o geçmiş yüzyılın sert zeki ihtiyarı, ihtişamlı ve hoş bir manzaraydı. Ama misafirler hiç düşünmüyorlardı ki ev sahiplerini gördükleri o iki üç saatlik sürenin dışında, günün daha yirmi iki saat vardı ve bu yirmi iki saat içinde o ev kendi yaşamını sürerdi.

Evin bu iç yaşamı, Moskova'daki son günlerde Prenses Mariya için çok ağır bir durum almıştı. Orada kendisine mutluluk veren bütün şeylerden yoksun kalmıştı: Kendisini Tanrı'ya adamış insanlarla sohbet etmek, yapayalnız bir köşeye çekilmek gibi... Bunlar Lısiye Gori'deyken ona yaşama aşkı veriyordu. Başkentte ise orada yaşamanın verdiği zevkleri tatmadığı gibi, bundan hiçbir çıkar elde etmiyordu, sosyete toplantılarına gitmiyordu. Herkes yanında kendisi olmadan babasının onu hiçbir yere bırakmadığını biliyordu. Mariya ise sağlık durumu izin vermediği için bir yere gitmiyordu; bu yüzden artık Prenses Mariya'yı ziyaretlere de gece toplantılarına da davet etmiyorlardı.

Prenses Mariya, evlenmek ümidini büsbütün yitirmişti. Genç kız Prens Nikolay Andreyiç'in bazen evlerine gelen, ona talip ola-

bilecek gençleri ne kadar soğuk ve öfkeli karşıladığını, onları nasıl başından savdığını görüyordu. Prenses Mariya'nın arkadaşı da yoktu: Moskova'ya bu gelişinde en yakını olan iki insan onu hayal kırıklığına uğratmışlardı: Eskiden de tam anlamıyla içli dışlı olmadığı Matmazel Bourienne, şimdi hoşlanmadığı biri haline gelmişti ve bazı nedenlerden ötürü ondan uzaklaşmaya başlamıştı. Moskova'da oturan hem de hiç ara vermeden beş yıl mektuplaştığı Jüli ile tekrar karşılaştığında, onu kendisine büsbütün yabancı bulmuştu. O sırada erkek kardeşlerinin ölümünden ötürü Moskova'nın gelinlik çağdaki kızları arasında en zenginlerinden biri durumuna gelen Jüli, eğlenceli bir sosyete hayatına dalmıştı. Çevresinde hep genç erkekler vardı; bunların, şimdi birdenbire ondaki meziyetlerin değerini kavradıklarını sanıyordu. Jüli o sırada yaşlanmaya başlayan bir sosyete kızının artık evlenmek için son şansını kullanabileceğini hissettiği çağdaydı. Kaderini ya şimdi tayin edecekti ya da hiçbir zaman...

Prenses Mariya, perşembe günleri hüzünlü bir gülümseyişle artık mektup yazacak bir kimsesi bulunmadığını hatırlıyordu; çünkü birlikte bulunmaktan hiçbir zevk duymadığı Jüli buradaydı ve onunla her hafta görüşüyordu. Tıpkı evlenirse akşamları gideceği bir yer bulamayacağı için, birkaç yıldır akşamlarını evinde geçirdiği bir hanımla evlenmeyi göze alamayan yaşlı bir göçmen gibi, Jüli'nin Moskova'da oluşuna, artık mektup yazacak bir kimsesi bulunmayışına acınıyordu...

Prenses Mariya'nın Moskova'da konuşacağı, derdini dökeceği kimse yoktu, yetmezmiş gibi bu arada birçok yeni dert çıkmıştı. Prens Andrey'in dönüşü ve evlenmesi yaklaşıyordu. Fakat onun babasını bu işe hazırlamak için kız kardeşine verdiği görevi yerine getirmek şöyle dursun, iş aksine büsbütün bozulmuş görünüyordu. Kontes Rostova'dan söz açılması bile zaten çoğu zaman sinirli olan ihtiyar prensi çileden çıkarıyordu. Prenses Mariya için son zamanlarda meydana çıkan yeni bir dert de altı yaşındaki yeğenine verdiği derslerdi. Nikoluşka ile olan ilişkilerinde, kendisinin de tıpkı babası gibi sinirlilik gösterdiğini fark ederek dehşete kapılıyordu. Kaç defa, kendi kendine, yeğenine ders verirken öfkeye kapılmaması gerektiğini söylemişti; öyleyken işaret cetvelini alıp

Fransız alfabesinin başına her oturuşunda, teyzesi kızacak diye zaten korku içinde bulunan çocuğa bir an önce bir şeyler öğretmek için öyle yoğun bir istek duyuyordu ki onun en küçük bir dikkatsizliği karşısında irkiliyor, acele ediyor, öfkeleniyor, sesini yükseltiyor, bazen çocuğu kolundan çekip ceza olarak köşeye dikiyordu. Onu bir köşeye dikerek cezalandırdıktan sonra, kendi katı yürekliliğine, kötülüğüne ağlamaya başlıyor, Nikoluşka da ona bakarak hüngür hüngür ağlıyor, izin almadan köşeden ayrılıyor, halasına yaklaşıyor, gözyaşlarından ıslanmış ellerini tutup yüzünden uzaklaştırıyor, onu teselli etmeye koyuluyordu. Bütün dertleri arasında prensese en çok üzüntü vereni de babasının ona karşı yönelen ve son zamanlarda kalpsizliğe varan sinirliliğiydi. Eğer babası onu gece sabahlara kadar secdeye kapanmaya zorlasaydı, dövseydi, odun ya da su taşıtsaydı güç bir durumda olduğunu düşünmezdi bile. Ama onu seven, buna rağmen ona acı çektiren bu adam zalimlerin en zalimi sayılmalıydı, çünkü kızını seviyordu. Bu yüzden hem kendine hem de ona eziyet ediyordu. İhtiyar adam yalnız gururunu kırmakla, onu küçük düşürmekle kalmıyor, aynı zamanda, her vakit, her şeyde onun suçlu olduğunu ispat etmesini biliyordu.

Son zamanlarda ihtiyar adamda, Prenses Mariya'ya her şeyden daha fazla üzüntü veren yeni bir özellik belirmişti, bu da Matmazel Bourienne ile arasındaki büyük yakınlıktı. Oğlunun niyetini haber aldığı ilk anda şakadan aklına gelen düşünce (Andrey evlenirse kendisinin de Bourienne ile evleneceği düşüncesi), belli ki hoşuna gitmişti ve ihtiyar adam son zamanlarda inatla (Prenses Mariya'ya öyle görünüyordu), sırf onun gururunu yaralamak için Matmazel Bourienne'e özel bir sevgi gösteriyor, ona bu sevgiyi göstererek de kızına karşı duyduğu hoşnutsuzluğu açıkça belirtiyordu.

Bir gün Moskova'da ihtiyar prens, Prenses Mariya'nın yanında (Genç kıza babası bunu mahsus onun yanında yapmış gibi geliyordu) Matmazel Bourienne'in elini öptü, sonra onu kendisine çekerek kucaklayıp okşadı. Prenses Mariya kıpkırmızı kesildi ve koşarak odadan çıktı. Birkaç dakika sonra Matmazel Bourienne, Prenses Mariya'nın odasına girdi, gülümseyerek, o tatlı sesiyle neşeli neşeli bir şeyler anlatmaya koyuldu. Prenses Mariya, aceleyle gözlerini sildi, kararlı adımlarla Bourienne'e yaklaştı, kendisi de ne

yaptığını bilmeden, Fransız kızına öfkeli öfkeli, avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

– Bu alçakça, adice bir şey... Bir insanın zayıf tarafından hiç acımadan yararlanmak...

Sözünü bitiremedi:

– Defolun odamdan! diye bağırdı. Sonra hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Ertesi gün, prens kızına bir tek söz söylemedi; Prenses Mariya öğle yemeğinde, babasının servise önce Matmazel Bourienne'den başlamalarını emrettiğini gördü. Yemeğin sonunda, kahvecibaşı eski alışkanlığına uyarak kahveyi önce Prenses Mariya'ya ikram edince prens birdenbire çileden çıktı, bastonunu Filipp'in üzerine fırlatarak derhal askere gönderilmesini emretti:

– Kulaklarınız duymuyor mu? İki defa söyledim! Kulakları duymuyor: Bu evde en başta o gelir! Benim en iyi dostum odur! diye bağırıyordu.

Öfke içinde Prenses Mariya'ya dönüp bağırdı:

– Eğer sen de o cüreti gösterirsen, bir daha dün akşam yaptığın gibi onun karşısında haddini bilmezsen sana bu evin efendisi kimdir gösteririm! Defol! Gözüm görmesin seni! Özür dile ondan!

Prenses Mariya, Amaliya Yevgenyevna[1] ile babasına, kendisini savunmasını ondan rica eden kahvecibaşı Filipp'i de bağışlamaları için yalvardı.

Böyle anlarda Prenses Mariya'nın içinde büyük bir fedakârlıkta bulunmaktan duyulan gurura benzer bir duygu uyanıyordu; böyle anlarda birden o kınadığı babası ya el yordamıyla gözlüğünü aramaya koyulup onu göremiyor, biraz önce olup bitenleri unutarak artık gücü azalmış ayaklarıyla yanlış bir adım atıyor ve arkasına dönüp acaba biri ne kadar kuvvetsiz olduğunu fark etti mi diye bakıyor ya da en kötüsü, yemekte, sofra başında onu konuşturan konuklar olmayınca bir anda uykuya dalıveriyor, elindeki peçeteyi düşürüyor, sallanan başı tabağına doğru eğiliyordu. O zaman Prenses Mariya kendisinden tiksinerek "O ihtiyarlamış, gücünü yitirmiş, bense onu kınamak cüretini gösteriyorum!" diye düşünüyordu.

1 Matmazel Bourienne'in adının Rusçalaştırılmışı.

III

1811 yılında, Moskova'da kısa bir süre içinde parlamış bir Fransız doktoru oturuyordu; çok uzun boylu, çok yakışıklı, her Fransız gibi nazik ve Moskova'da herkesin söylediğine göre tıp biliminde olağanüstü başarı gösteren Métivier isminde bir adamdı. Bu adam yüksek sosyetedeki insanların evlerine bir doktor gibi değil, eşit bir insan olarak kabul edilirdi.

Tıpla alay eden Prens Nikolay Andreyiç, son zamanlarda Matmazel Bourienne'nin öğüdü üzerine bu doktorun evine gelmesine izin vermiş, ona alışmıştı. Métivier haftada iki defa prense geliyordu.

Aziz Nikolay yortusunda ve prensin isim gününde, bütün Moskova evinin kapısına toplanmıştı, ama o hiç kimsenin kabul olunmamasını söylemiş, yalnız pek az kişiyi, listesini Prenses Mariya'ya vermiş olduğu kişileri öğle yemeğine çağırmalarını tembih etmişti.

Sabahleyin, prensi kutlamak için gelmiş olan Métivier, bir doktor olarak Prenses Mariya'ya söylediği gibi *forcer la consigne*'i[1] görgüye aykırı bir şey saymayarak prensin yanına girdi. O isim günü sabahı, prensin en keyifsiz olduğu sabahlardan biriydi. Prens sabahtan beri, odada oradan oraya dolaşmış, herkese çatmış, kendisine söylenenleri anlamıyormuş, başkaları da kendi söylediğini anlayamıyorlarmış gibi bir tavır takınmıştı. Prenses Mariya, onun böyle için için kaynıyormuş gibi homurdanmasına yol açan ruh halini çok iyi bilirdi, bu ruh hali, çoğu zaman, müthiş bir öfke halinde patlak verirdi. Bu yüzden o sabah hep tetiği kalkık, dolu bir tüfek karşısındaymış gibi, kaçınılması imkânsız patlayışı beklemiş durmuştu. Doktor gelinceye kadar her şey iyi geçmişti. Prenses Mariya, doktoru içeri aldıktan sonra, elinde kitapla, misafir odasının kapısında, olup bitenleri duyabileceği bir yere oturmuştu.

Önce yalnız Métivier'nin sonra babasının sesini duydu. Ondan sonra her iki ses birden işitildi, kapı ardına kadar açıldı ve eşikte o kabarık, siyah saçlarıyla korku içindeki yakışıklı Métivier ve başında kalpak, sırtında robdöşambrla yüzü öfkeden allak bullak olmuş, gözlerinin bebeği ufalmış prens göründü. Prens:

1 Bir yasağı çiğnemek.

– Anlamıyorsun ha? diye bağırıyordu. Ama ben anlıyorum! Fransız casusu seni! Bonapart uşağı, casus, defol evimden! Defol diyorum sana!

Arkasından kapıyı çarparak kapadı. Métivier, omuzlarını silkerek, bağırışlar üzerine yandaki odadan koşup gelen Matmazel Bourienne'e yaklaştı:

– Prens pek iyi değil. *La bile et le transport au cerveau. Transquilisez–vous, je repasserai demain*,[1] dedi ve parmaklarını dudaklarına götürerek acele ile dışarı çıktı.

Kapının öbür tarafından terlikle yürüyen birinin ayak sesleri ve "Casuslar! Hainler! Nereye baksan her yerde hainler! Kendi evimde bir dakika rahatım yok," bağırışları duyuluyordu.

Métivier gittikten sonra, ihtiyar prens kızını çağırdı ve bütün kızgınlığıyla ona yüklendi. Casusu yanına göndermelerinden o suçluydu. Kendisi ona davet edileceklerin listesini yapmasını ve listede olmayanların içeriye bırakılmamalarını söylememiş miydi? Ne diye o alçak herifin içeriye girmesine izin vermişlerdi? Bütün suç Prenses Mariya'da idi. Prens "Sen buradayken bir dakika olsun rahatım yok, rahatça ölmeme bile imkân olmayacak!" diye söyleniyordu:

– Hayır yavrum, birbirimizden ayrılmalıyız, ayrılmalıyız. Siz de bunu biliyorsunuz. Biliyorsunuz. Artık daha fazla dayanamam, dedi ve odadan dışarı çıktı. Sonra sanki Prenses Mariya'nın herhangi bir şekilde teselli bulmasından korkuyormuş gibi tekrar yanına döndü, sakin bir tavır takınmaya çalışıyordu.

– Hem sanmayın ki size bunu bir öfke anında söyledim. Ben sakinim, bunu etraflı olarak düşündüm, bu olacaktır, ayrılmalıyız, kendinize bir yer arayın.

Fakat daha fazla dayanamadı ve ancak seven bir insanın kızgınlığıyla, besbelli kendisi de acı çekerek havada yumruklarını salladı. Prenses Mariya'nın yüzüne karşı, "Allahım, budalanın biri çıksa da şununla evlense!" diye bağırdı, kapıyı çarparak kapadı, yanına Matmazel Bourienne'i çağırttı, sonra çalışma odasında yavaş yavaş sakinleşti.

---

1 Hem safra kesesinden rahatsız hem de dimağına kan hücum etmiş. Sakin olun, yarın tekrar geleceğim.

Seçilmiş olan altı kişi, saat ikide yemeğe gelmişlerdi. Konuklar, tanınmış Kont Rastopçin, yeğeni ile birlikte Prens Lopuhin, prensin eski savaş arkadaşlarından General Çatrov ve gençlerden Piyer ile Boris Drubetskoy, prensi misafir odasında bekliyorlardı. O günlerde Moskova'ya izinli gelmiş olan Boris, Prens Nikolay Andreyiç'e takdim edilmeyi istemiş, bir yolunu bulup prensin o kadar gözüne girmişti ki ihtiyar adam evine kabul etmediği bütün bekâr gençler arasında yalnız onu çağırtmıştı.

Prensin evi "sosyete" sayılmazdı, ama öyle bir çevreydi ki kentte ondan söz edilmediği halde bu eve kabul edilmek en gurur verici şeylerden biriydi. Boris bunu, biri hafta önce, Kont Rastopçin Nikolay yortusunda kendisini öğle yemeğine davet eden genelkurmay başkanına gelemeyeceğini söyleyince anlamıştı. Kont Rastopçin:

– Ben daima o gün Prens Nikolay Andreyiç'in mübarek ellerini öpmeye giderim, demişti.

Genelkurmay başkanı:

– Ha, evet, evet... diye karşılık vermişti. Prens nasıl acaba?

Eski eşyalarla döşenmiş, yüksek tavanlı eski moda misafir odasında, yemekten önce toplanmış olan birkaç kişi resmî bir hava taşıyan oturum halindeki mahkeme heyetine benziyorlardı. Herkes susuyordu, bir şey söyleyecek olsalar bile alçak sesle konuşuyorlardı. Prens Nikolay Andreyiç odasından ciddi bir tavırla çıkmıştı ve konuşmuyordu. Prenses Mariya da her zamankinden daha sessiz ve çekingendi. Konuklar onunla konuşmaya pek hevesli görünmüyorlardı; çünkü o sırada prensesin onların konuşmalarıyla ilgilenebilecek bir durumda olmadığını seziyorlardı. Konuşmayı tek başına Kont Rastopçin idare ediyor, son zamanlarda kentte olup bitenleri ve politik haberleri anlatıyordu.

Lopuhin'le ihtiyar general konuşmaya nadir olarak katılıyorlardı. Prens Nikolay Andreyeviç, söylenenleri tıpkı kendisine verilen raporu dinleyen bir yüksek yargıç gibi dinliyor, yalnız arada bir mırıldanarak ya da kısacık bir söz söyleyerek kendisine rapor edilenleri dikkate aldığını belirtiyordu. Konuşmanın tonundan kimsenin politika dünyasında olup bitenleri doğru bulmadığı belliydi. Her şeyin daha kötüye gittiğini belirten olaylar anlatılıyordu. Ama her hikâyede ya da her yargıda şaşılacak bir şey oluyordu. Eleştiri

doğrudan doğruya hükümdarın, imparatorun kişiliğine yönelebileceği sırada, olup bitenleri anlatan ya kendiliğinden susuyor ya da eleştirici o sınırı aşacakken başkası onu durduruyordu.

Sofrada son politik haberden, Napolyon'un, Oldenburg Dükü'nün topraklarına el koyması ile Rusların Napolyon'a gönderdikleri ve bütün Avrupa saraylarına bildirdikleri düşmanca notadan söz açıldı. Kont Rastopçin birkaç kez tekrarladığı cümleyi tekrar ederek:

– Bonapart, dedi, sanki korsanmış da Avrupa ele geçirdiği bir gemiymiş gibi davranıyor. Yalnız insan hükümdarların bu kadar uzun bir süre sabretmelerine ya da körlüklerine hayret ediyor. Şimdi sıra Papa'ya geldi ve Bonapart artık hiç sıkılmadan Katolik dininin başkanını devirmek istiyor, yine de herkes susuyor. Bir tek bizim hükümdarımız Oldenburg Dükü'nün topraklarına el konulmasını protesto etti. O bile...

Prens Rastopçin artık eleştirilere devam edilemeyecek sınıra gelmiş olduğunu hissederek sustu. Prens Nikolay Andreyeviç:

– Oldenburg Dükalığı'na karşılık başka topraklar teklif ettiler, dedi. Ben nasıl Lısiye Gori'deki köylüleri Bogçarovo ile Ryazan'a sürdüysem, Napolyon da grandükleri oradan oraya sürüyor...

Boris saygılı bir tavırla konuşmaya katılarak:

– *Le duc d'Oldenburg supporte son malheur avec une force de caractère et une résignation admirable,*[1] dedi.

Bunu Petersburg'dan geçtiği sırada Grandük'e takdim edilmek şerefine ulaştığı için söylemişti. Prens Nikolay Andreyeviç, ona bu konuda bazı şeyler söylemek istermiş ama onu yaşça çok genç saydığı için bundan vazgeçmiş gibi bir tavırla baktı. Kont Rastopçin çok iyi bildiği bir işten bahseden bir insanın kayıtsızlığıyla:

– Bizim Oldenburg sorunu konusundaki protestomuzu okudum. Notanın bu kadar kötü yazılmış olmasına şaştım kaldım, dedi.

Piyer notanın kötü yazılmış olmasının Kont Rastopçin'i neden rahatsız ettiğini anlamıyormuş gibi saf bir hayretle yüzüne baktı:

– Kuvvetli bir anlamı varsa ister iyi yazılsın, ister kötü. Hepsi bir değil mi kont?

---

1 Oldenburg Dükü acısına harikulade bir karakter sağlamlığı ve tevekkülle dayanıyor.

Kont Rastopçin:

– *Mon cher, avec nos 500 mille hommes de troupes, il serait facile d'avoir un beau style,*[1] dedi.

O zaman Piyer notanın kötü yazılmasının Kont Rastopçin'i neden rahatsız ettiğini anladı. İhtiyar prens:

– Galiba epey yazıcı da türedi, dedi. Orada, Petersburg'da hep çiziktirip duruyorlar, yalnız nota değil, yeni yeni yasalar da yazıyorlar. Benim Andriyuşa orada, Rusya için tam bir cilt dolusu kanun yazmış. Şimdi herkes bir şeyler yazıyor!

Bunu söyledikten sonra yapmacık bir tavırla güldü. Konuşma bir dakika için kesilmişti; yaşlı general hafifçe öksürerek dikkati kendi üzerine çekti.

– Petersburg'da geçit törenindeki son olayı duydunuz mu efendim? Yeni Fransız elçisi neler yapmış?

– Nasıl? Evet, kulağıma bir şeyler çalındı; majestenin yanında olmayacak bir şey söylemiş.

General devam etti:

– Majeste, elçinin dikkatini humbaracı tümeniyle erlerin tören yürüyüşü üzerine çekmiş, ama söylendiğine göre elçi buna hiç önem vermemiş, hatta "Biz Fransa'da böyle boş şeylere hiç önem vermeyiz!" demek cüretini göstermiş. Hükümdar hiç sesini çıkarmamış. Ondan sonraki geçit resminde ise bir defa olsun onunla konuşmamış.

Herkes susmuştu; doğrudan doğruya hükümdarla ilgili olan bu olay için hiçbir düşünce ileri sürülemezdi. Prens:

– Küstahlar! dedi. Métivier'yi tanır mısınız? Bugün onu evimden kovdum, buraya gelmişti; yanıma gelmesine izin vermişler, gerçi hiç kimseyi yanıma bırakmasınlar diye rica etmiştim ama...

Bunu söylerken sert bir tavırla kızına bakmıştı. Sonra Fransız doktoru ile yaptığı bütün konuşmayı ve Métivier'nin casus olduğuna kesin olarak inanmasının nedenlerini anlattı. Gerçi bu nedenler hiç de yeterli değildi ve belirsizdi ama hiç kimse ona karşı bir şey söylemedi.

Kızartmadan sonra şampanya geldi. Konuklar ihtiyar prensi

1 Azizim, ordularımızın beş yüz bin kişilik kuvveti varken notada güzel bir üslup tutturmamız herhalde zor değildi.

kutlayarak yerlerinden kalktılar. Prenses Mariya da yanına yaklaştı. Prens ona soğuk, öfkeli bir ifadeyle baktı, tıraşlı buruşmuş yanağını uzattı. Yüzünün her noktası sabahki konuşmayı unutmadığını, kararından caymadığını, şimdi de yanlarında konuklar bulunduğu için ona bunu söylemediğini belli ediyordu.

Kahve içmek için misafir odasına geçilince, ihtiyarlar bir araya oturdular. Prens Nikolay Andreyiç biraz daha açıldı ve başlayacak olan savaş konusunda neler düşündüğünü açıkladı. Tilsit Barış Anlaşması yüzünden Avrupa'nın iç işlerine burnumuzu sokarak Almanlarla anlaşma imkânlarını aradığımız sürece, Bonapart ile yapacağımız savaşların felaketle sonuçlanacağını söyledi Biz ne Avusturya için ne de Avusturya'ya karşı savaşmalıydık. Bizim bütün politikamız Doğu'ya yönelmeliydi. Bonapart'a karşı ise tek bir şey yapmalı, sınırları kuvvetlendirmeli ve sert bir politika gütmeliydik. Böylece Napolyon, 1807'de olduğu gibi, bir daha Rus sınırını geçmeye cesaret edemezdi. Kont Rastopçin:

– Hem biz Fransızlarla nasıl savaşırız, prens? dedi. Hiç bize öğretmenlik etmiş olanlara, birer put halinde getirdiklerimize karşı silaha sarılabilir miyiz? Gençlerimize bakın, kadınlarımıza bakın... Bizim Tanrılarımız Fransızlardır, bizim cennetimiz Paris'tir.

Herhalde herkes onu duysun diye daha yüksek sesle konuşmaya başlamıştı:

– Giyimler Fransız, düşünceler Fransız, duygular Fransız! Bakın siz Métivier'yi kapı dışarı etmişsiniz, çünkü o Fransız'dır ve alçağın biridir. Oysa hanımlarımız peşinden koşuşup duruyorlar. Dün bir partideydim, orada bulunan beş hanımefendiden üçü Katolikmiş, üstelik pazar günleri kanaviçe işlemek için papazdan izin istemişler. Ama, ifademden dolayı özür dilerim, tıpkı hamam kadınları gibi neredeyse çırılçıplak denecek giysiler içindeydiler. Ah, gençlerimize baktıkça insanın müzeden büyük Petro'nun topuzunu alıp onlara şöyle bir Rus dayağı çekeceği geliyor prensim... O zaman bütün o saçmalıklar kafalarından yok olurdu!

Herkes sustu. İhtiyar prens gülümseyerek Rastopçin'e bakıyor, sözlerini beğendiğini belirtecek şekilde başını sallıyordu. Rastopçin kendisine özgü çevik hareketlerle kalktı. Prense elini uzatarak:

– Haydi allahaısmarladık ekselans, sağlığınıza dikkat edin, dedi.

İhtiyar prens, elini bırakmadan, öpsün diye ona yanağını uzattı:

– Güle güle azizim, dedi. Bu adamın ağzından bal akar... Her zaman onu zevkle dinlerim!

Rastopçin'le birlikte ötekiler de ayağa kalktılar.

IV

Prenses Mariya, salonda oturup bu konuşmaları ve ihtiyarların ileri sürdükleri düşünceleri dinlerken duyduklarından hiçbir şey anlamıyordu; yalnız babasının kendisine karşı takındığı düşmanca tavırları konukların fark edip etmediklerini düşünüyordu. Evlerine üçüncü defadır gelmiş olan Drubetsoy'un bütün yemek boyunca ona gösterdiği özel ilgi ve nezaketi bile fark etmemişti.

Babası salondan çıktıktan sonra, en arkada kalan ve elinde şapka, dudaklarında da bir gülümsemeyle yanına yaklaşan Piyer'e dalgın ve ve soran bir bakışla döndü. Salonda baş başaydılar. Piyer iri vücuduyla Prenses Mariya'nın yanındaki koltuğa çökerek:

– Biraz daha oturabilir miyim? diye sordu.

Prenses Mariya:

– A!.. Elbette, dedi.

Bakışı ise "Hiçbir şey fark etmediniz mi?" diye soruyordu.

Piyer öğle yemeğinden sonra her zamanki gibi keyifliydi. Önüne bakıyor, sessiz sessiz gülümsüyordu.

– Bu genci çoktan beri mi tanıyorsunuz prenses? diye sordu.

– Hangi genci?

– Drubetskoy'u!

– Hayır, daha yeni tanıştık...

– Nasıl, hoşunuza gidiyor mu?

Prenses Mariya, sabahleyin babasıyla yaptığı konuşmayı düşünmeye devam ediyordu:

– Evet, cana yakın bir genç. Bunu neden bana soruyorsunuz?

– Çünkü bir şey fark ettim: Genel olarak Petersburg'dan Moskova'ya izinli gelen bir genç buraya yalnız zengin bir kızla evlenmek niyetiyle gelir.

Prenses Mariya:

– Demek sizce öyle, dedi.

Piyer gülümseyerek devam etti:

– Evet... Bu genç de şimdi öyle davranıyor; nerede evlenecek çağda zengin kız varsa o da orada. Ben onun içini bir kitap gibi okuyorum. Şimdi kararsızlık içindedir, hanginizi ele geçirsin: Sizi mi, yoksa Matmazel Jüli Kuragina'yı mı? *Il est très assidu auprès d'elle.*[1]

– Onlara gidiyor mu?

Piyer neşeyle gülümsedi:

– Evet, sık sık gidiyor. Hem siz yeni moda kur yapmak nasıldır biliyor musunuz?

O sırada her şeyle içtenlikle alay ettiği, keyifli bir ruh hali içindeydi; oysa hatıra defterinde sık sık bu yüzden kendini suçlardı. Prenses Mariya:

– Hayır, dedi.

– Şimdi Moskovalı küçük hanımların hoşuna gitmek için *il faut être mélancolique auprès de mademosielle.*[2]

Prenses Mariya:

– *Vraiment?*[3] dedi. Piyer'in iyi yürekli bir insan olduğunu belli eden yüzüne bakıyordu, ama kendi kendini düşünmeye devam ediyordu. Kendi kendine, "Eğer bütün hissettiklerimi birine açıklamaya cesaretim olsaydı biraz rahatlardım," diye düşünüyordu. Hem de özellikle Piyer'e her şeyi anlatmak isterdim. O, o kadar iyi yürekli, o kadar vicdanlı bir insan ki! Ferahlardım. O bana öğüt verebilirdi."

Piyer:

– Onunla evlenir miydiniz? diye sordu.

Prenses Mariya birden kendisini şaşırtan bu soruya, ağlamaklı bir sesle:

– Ah Allahım... Kont! Öyle anlar oluyor ki karşıma kim çıkarsa onunla evlenebilirim, dedi. Ah!.. İnsanın kendisine yakın birini sevmesi ve onun için hiçbir şey yapamayacağını hissetmesi ne kadar ağır bir şeydir... (Konuşurken sesi titriyordu.) Ona dertten başka bir şey getirmediğini bilmek, bu durumu değiştiremeyeceği-

1 Onun peşinden ayrılmıyor.

2 Küçük hanımların yanında melankolik bir tavır takınmak gerekiyor.

3 Sahi mi?

ni anlamak, ne kadar ağır bir şey! o zaman bir tek çare kalıyor. Gitmek! Ama ben nereye gidebilirim?

– Neler söylüyorsunuz? Sizin neyiniz var, prenses?

Prenses sözünü bitirmeden ağlamaya başladı:

– Bugün bana ne olduğunu bilmiyorum. Bana aldırmayın, söylediklerimi unutun.

Piyer'in bütün neşesi yok oluvermişti. Kaygı içinde prensese sorular soruyor, ona derdini kendisine dökmesini rica ediyordu. Ama prenses yalnız söylediklerini unutması için tekrar tekrar ricada bulunuyor, deminki sözlerini hatırlamadığını ileri sürüyordu. Piyer'in de bildiği dertten başka hiçbir üzüntüsü yoktu... O "dert" de Prens Andrey'in evlenmesiydi. Bu yüzden baba oğulun arasının açılması tehlikesi vardı...

Prenses bunları söyledikten sonra sözü değiştirmek için:

– Rostovlardan haberiniz var mı? diye sordu. Bana söylediklerine göre yakında geleceklermiş. Ben de Andrey'in gelmesini her gün bekliyorum. Onların burada görüşmelerini isterdim.

Piyer:

– Peki şimdi o bu işe ne gözle bakıyor? diye sordu.

"O" dediği ihtiyar prensti. Prenses Mariya, başını salladı:

– Peki ne yapmalı? Yılın dolmasına ancak birkaç ay kaldı. Bu olmayacak bir şey; ağabeyimi, gelişinin ilk dakikalarında onu bekleyen şeylerden korumak isterim. Onların bir an önce buraya gelmelerini istiyorum. İnşallah onunla anlaşırız. Siz onları çoktandır tanıyorsunuz, değil mi?

Prenses Mariya elini göğsüne bastırarak devam etti:

– Bana gerçeği olduğu gibi söyleyin, o nasıl bir genç kızdır? Onu nasıl buluyorsunuz? Ama gerçeği olduğu gibi söylemenizi istiyorum, çünkü, anlıyor musunuz, Andrey babasının isteğine karşı gelerek o kadar çok şeyi göze alıyor ki, bilmek isterdim...

Piyer, bütün bu imalı sözlerden ve "gerçeği olduğu gibi" söylemesi için tekrarlanan ricalardan, Prenses Mariya'nın yengesi olacak genç kıza bir hoşnutsuzluk duyduğunu sezmişti; Prenses Mariya Prens Andrey'in yaptığı seçimi doğru bulmadığını söylemesini istiyordu; düşüncelerini değil duygularını belirtti. Nedenini bilmeden kızarak:

– Bu sorunuza nasıl karşılık vereceğimi bilmiyorum, dedi. Nasıl bir kızdır hiç bilemiyorum. Karakterini bir türlü tahlil edemiyorum. O insanı büyüleyen bir varlıktır. Ama neden? Bilmiyorum... İşte bence onun için söylenebilecek tek şey budur.

Prenses Mariya içini çekti, yüzünde de "Evet, zaten ben de öyle olacağını bekliyor ve bundan korkuyordum," der gibi bir anlam belirdi:

– Akıllı mı? diye sordu.

Piyer bir an düşündü:

– Öyle olduğunu sanmıyorum. Bununla birlikte... Evet akıllıdır denilebilir. Daha doğrusu akıllı görünmeye tenezzül etmiyor. Her neyse.. O insanı büyüleyen bir varlıktır, o kadar işte!

Prenses Mariya gene hoşnutsuzlukla başını salladı:

– Ah, onu o kadar sevmek istiyorum ki, kendisini benden önce görürseniz, bunu ona söyleyin olmaz mı?

Piyer:

– İşittiğime göre, bugünlerde geleceklermiş, dedi.

Prenses Mariya, Rostovlar gelir gelmez yengesi olacak genç kızla yakın bir arkadaşlık kurmak ve ihtiyar prensi de onu sevmeye alıştırmak için nasıl bir plan tasarladığını anlattı.

V

Boris, Petersburg'da zengin bir kızla evlenemeyince bu amaçla Moskova'ya gelmişti. Moskova'dan en zengin iki gelinlik kız olan Jüli ile Prenses Mariya arasında bocalıyor, bir türlü karar veremiyordu. Gerçi Prenses Mariya, güzel olmasına rağmen Jüli'den daha çekici görünüyordu ama nedense Bolkonskaya'nın gönlünü kazanmaya çalışmaktan çekiniyordu. Onunla son görüşmesinde, ihtiyar kontun isim gününde genç kıza duygularından söz açmak için yaptığı her çabaya, Prenses Mariya olmayacak cevaplar vermişti. Onu dinlemediği belliydi.

Jüli ise aksine onun tatlı sözlerini belki yalnız kendisine özgü, alışılmamış bir tavırla, ama gene de seve seve kabul ediyordu. Jüli yirmi yedi yaşındaydı. Kardeşlerinin ölümünden sonra çok zengin olmuştu. Artık güzelliği kalmamıştı ama o yalnız eskisi kadar gü-

zel olduğunu düşünmekle kalmıyor, üstelik eskisinden daha çekici olduğunu sanıyordu. Onu böyle yanlış düşünmeye yönelten şey, şimdi çok zengin bir gelinlik kız olması, ikinci olarak da yaşlandıkça erkekler için daha tehlikesiz bir hale gelmesiydi. Böyle olunca erkekler ona karşı daha serbest davranabiliyor, üzerine hiçbir sorumluluk almadan onun akşam ziyafetlerinden, geceleri evinde yapılan toplantılardan yararlanabiliyorlardı. On yıl kadar önce, on yedi yaşlarında bir genç kızın bulunduğu bir eve, onu dile düşürmemek, kendisine bağlamamak için her gün gitmekten çekinen bir erkek, şimdi korkusuzca haftanın her günü evine gidebiliyor ve Jüli'ye karşı evlenecek çağda bir kız değilmiş de cinsiyetsiz eski bir ahbabıymış gibi davranabiliyordu.

O kış Kuraginlerin evi en hoş vakit geçirilen, konukların en iyi karşılandığı evlerden biriydi. Ziyafetlerden, partilerden başka Kuraginlerde her gün birçok kişi, özellikle gece saat on ikide yemek yiyen ve sabahın üçüne kadar oturup sohbet eden erkekler toplanıyordu. Jüli bir tek baloyu, tiyatroyu, gezintiyi kaçırmıyordu. Giyimi her zaman son modaya uygundu. Buna rağmen Jüli her konuda hayal kırıklığına uğramış görünüyor, herkese dostluğa da sevgiye de hayatın sevinç verici hiçbir olayına da inanmadığını, teselliyi ancak "orada" beklediğini söylüyordu. Büyük bir hayal kırıklığına uğramış, sevdiği erkeği kaybetmiş ya da onun tarafından kalpsizce aldatılmış bir kız edasını takınmıştı. Gerçi başına öyle bir şey gelmemişti, ama herkes ona öyle bakıyor, kendisi de hayatta çok acı çektiğine inanıyordu. Bu hüzün ne onun ne de evlerine gelen gençlerin hoşça vakit geçirmelerine engel oluyordu. Her misafir onlara gelince önce ev sahibi hanımın hüzünlü ruh haline ayak uydurmayı bir görev sayıyor, sonra sosyete dedikoduları, danslar, zekâ oyunları ve Kuraginlerin evinde moda olan kafiye uydurma oyunlarına dalıyordu. Yalnız bazı gençler, Jüli'nin melankolik duygularının derinliğine iniyorlardı. Jüli de o gençlerle daha uzun konuşmalara dalıyor, dünyada her şeyin boş olduğunu söylüyor, onlara hüzün verici resimler, güzel sözler, şiirlerle dolu hatıra defterlerini gösteriyordu.

Özellikle Boris'e karşı güler yüzlüydü; onun hayatta bu kadar erken hayal kırıklığına uğramasına acınıyor, kendisi de hayatta

çok acı çekmiş bir insan olduğundan teselli için arkadaşlığını teklif ediyor, hatıra defterini gösteriyordu. Boris onun hatıra defterine iki ağaç resmi yaptı ve şöyle yazdı: *Arbres rustiques, vos sombres rameaux secouent sur moi les ténèbres et la mélancolie.*[1]

Bir başka yere de bir tabut resmi çizerek şunları yazdı:

La mort est secourable et la mort est tranquille.
Ah! Contre les douleurs il n'est pas d'autre asile.[2]

Jüli:

– *Il y a quelque chose de si ravissant dans le sourire de la mélancolie,*[3] dedi. *C'est un rayon de lumière dans l'ombre, une nuance entre la douleur et le désespoir, qui montre la consolation possible.*[4]

Bu bir kitaptan kelimesi kelimesine çıkararak tekrarladığı bir sözdü.

Boris buna karşılık ona şu şiiri yazdı:

Aliment de poison d'une âme trop sensible,
Toi, sans qu'il bonheur me serait imposible.
Tendre mélancolie, ah!.. Viens me consoler,
Viens calmer les tourments de ma sombre retraite,
Et mêle une douceur seuète,
À ces pleurs, que je sens couler.[5]

Jüli, Boris'e arple en hüzünlü noktrünleri çalıyordu. Boris ona yüksek sesle *Zavallı Luisa* adlı acıklı romanı okuyordu. Onu okurken de sık sık heyecandan nefesi tıkanarak okumaya ara veriyordu. Jüli ile Boris kalabalık bir toplulukta karşılaştıkları vakit, bir

---

1 Ağaçlar karanlık dallarını hafif hafif sallayarak üzerime hüznün gölgelerini düşürüyorlar.

2 Ölüm yardımcıdır, ölüm sakindir,
Ah! Dertlerden tek sığınağımız odur.

3 Hüznün gülümseyişinde öyle bir güzellik var ki.

4 Bu karanlık içinde bir ışık, teselliyi mümkün gösteren ıstırapla ümitsizlik arasındaki ince fark.

5 "Hassas bir yüreğin zehirli besini
Sen, mutluluğu tek sağlayan
Müşfik hüzün gel, teselli et beni.
Fırtınalarımı durdur; gel, karanlık yuvama
Gizli bir tatlılık karıştır.
Süzüldüğünü duyduğum gözyaşlarıma".

kayıtsızlar okyanusu içinde birbirlerini anlayan yalnız onlarmış gibi bakışıyorlardı.

Kuraginlerin evine sık sık gelen Anna Mihailovna, Jüli'nin annesi bir parti oyun oynamak isterse ona katılıyor, bu arada da Jüli'ye çeyiz olarak nelerin verileceğini araştırıyordu (Çeyiz olarak Penza ilindeki çiftlikle, Nijni-Novgorod Ormanları veriliyordu). Anna Mihailovna, kadere boyun eğen bir insan tavrıyla, oğlu ve zengin Jüli'ye onları birbirine bağlayan o romantik hüzünle duygulanarak bakıyordu.

Genç kıza:

– *Tourjours charmante et mélancolique, cette chère Julie,*[1] diyordu.

Annesine de:

– Boris sizin evinizde ruhen dinlendiğini söylüyor. O kadar çok hayal kırıklığına uğradı, sonra o kadar duyguludur ki... diye anlatıyordu.

Kendi oğluna ise şöyle diyordu:

– Ah yavrum, Jüli'ye son zamanlarda o kadar bağlandım ki sana anlatamam! Zaten onu sevmemek mümkün mü? Melek gibi bir kız! Ah Boris, Boris!..

Bir an susuyordu, sonra:

– Jüli'nin annesine de o kadar acıyorum ki, diye devam ediyordu. Bugün bana Penza'dan gelen hesapları ve mektupları gösterdi. Kocaman bir çiftlikleri var. Zavallıcık her şeyle tek başına uğraşıyor; onu öylesine aldatıyorlar ki!

Boris annesini dinlerken, belirsizce gülümserdi. Ona şefkat duyarak safça kurnazlığı ile için için alay ediyordu ama, sözlerini sonuna kadar dinliyor, bazen de ona Penza ile Nijni-Novrgorod'daki çiftlikler konusunda etraflı sorular soruyordu.

Jüli, çoktandır hüzünlü bir tavır takınan hayranından evlenme teklifi bekliyordu ve bu teklifi kabul etmeye hazırdı. Ama Boris'in ona karşı duyduğu tiksinti, Jüli'nin ille evlenmek için gösterdiği ateşli istek, onun yapmacıklığından nefret etmesi ve gerçek bir sevgiyi yaşamak imkânından vazgeçmenin uyandırdığı büyük korku, Boris'i bu teklifi yapmaktan alıkoyuyordu.

İzin süresi sona eriyordu. Boris her Tanrı'nın günü Kuraginlere

1 Sevgili Jüli her zaman sevimli ve melankoliktir.

gidiyor, sabahtan akşama kadar onlarda oturuyor, her gün de kendi kendine, ertesi gün evlenme teklifi yapmayı kararlaştırıyordu. Ama Jüli'nin yanındayken, onun kırmızı yüzüyle hemen hemen her zaman pudralanmış olan çenesine, nemli gözlerine, yüzündeki o her an değişerek evlenme sevincinden doğacak coşkun neşeye yer vermeye hazır hüzne baktıkça bir türlü kesin sözü söyleyemiyordu. Oysa çoktandır hayalinde kendini Penza ile Nijni-Novgorod'daki toprakların sahibi sayıyor, onlardan gelecek geliri nerelere harcayacağını bile düşünüyordu.

Jüli, Boris'in kararsızlığını anlıyor ve bazen onun kendisinden tiksindiğini düşünüyordu. Ama hemen sonra kadınca gururu ona bir teselli sunuyor, o zaman kendi kendine Boris'in böyle çekingen davranmasının duyduğu sevgiden ileri geldiğine karar veriyordu. Yine de takındığı melankolik tavrın yerini yavaş yavaş bir sinirlilik almaya başlamıştı. Bunun üzerine Boris oradan ayrılmadan biraz önce kesin bir plan hazırladı ve onu yerine getirmeye koyuldu.

Boris'in izin süresi biterken, Moskova'ya ve tabii Kuraginlerin salonuna Anatol Kuragin çıkageldi ve Jüli birden o hüzünlü tavırlardan vazgeçerek neşelendi. Kuragin'e karşı büyük bir ilgi göstermeye başladı.

Anna Mihailovna, oğluna:

– *Mon cher*, dedi. *Je sais de bonne source que le prince Basile envoie son fils à Moscou pour lui faire épouser, Julie!*[1] Ben Jüli'yi o kadar severim ki öyle bir şey olursa ona acırım. Sen buna ne dersin yavrum?

Aptal yerine konulmak ve Jüli'nin yanında hüzünlü tavırlar takınmak gibi ağır bir görevle bütün ayı boşuna geçirmiş olmak, hayalinde neyi nereye harcayacağını, neyi nereye yatıracağını düşündüğü Penza'daki çiftlik gelirlerinin bir başkasının, özellikle o aptal Anatol'ün eline geçmesi düşüncesi Boris'in ağırına gidiyordu.

Kesin olarak evlenme teklifinde bulunmak için Kuraginlere gitti. Jüli, onu neşeli, kayıtsız bir tavırla karşılayarak bir gece önceki baloda ne kadar eğlendiğini anlattı, sonra Boris'e ne zaman gi-

1 Azizim, güvenilir kaynaklardan öğrendiğime göre, Prens Vasiliy, oğlunu Moskova'ya, Jüli ile evlensin diye göndermiş.

deceğini sordu. Gerçi Boris oraya, ona sevgisinden söz açmak, bu bakımdan yumuşak bir tavır takınmak düşüncesiyle gelmişti ama, birden sinirli sinirli, kadınların hercailiğinden, ne kadar kolay hüzünden neşeye geçebildiklerinden, ruh durumlarının da yalnız gönüllerini elde etmeye çalışanların davranışlarına göre değiştiğinden söz etmeye başladı. Jüli gücendi ve bunun doğru olduğunu, kadının değişikliğe ihtiyacı bulunduğunu, her zaman aynı şeyler olursa bunun herkese bıkkınlık verebileceğini belirtti.

O zaman Boris, Jüli'yi iğnelemek isteğiyle:

– Onun için size şu öğüdü vermek istedim... diye başladı. Ama aynı anda aklına gururunu yaralayan bir düşünce geldi. Moskova'dan amacına ulaşamamış ve çabaları boşa gitmiş olarak dönebilirdi (Böyle bir şey ise hiç başına gelmemişti). Konuşurken birden sustu, Jüli'nin tatsız, sinirli ve kararsız yüzünü görmemek için gözlerini indirdi:

– Ben buraya sizinle tartışmaya gelmedim, dedi. Aksine...

Söze devam edip edemeyeceğini anlamak için ona baktı. Jüli'nin öfkesi birden yok oluvermişti. O huzursuz, yalvaran bakışları, açgözlü bir bekleyişle Boris'e dikildi. Boris, "İşimi her zaman onu nadir olarak görecek şekilde ayarlayabilirim," diye düşündü. "İşe başladık bir defa, başlandığına göre tamamlanmalı..."

Yüzü kıpkırmızı oldu. Gözlerini Jüli'ye doğru kaldırdı:

– Size karşı olan duygularımı biliyorsunuz!

Başka bir şey söylemesi gerekli değildi, daha sözünü tamamlamadan Jüli'nin yüzü kendinden memnun olduğunu belirten bir zafer anlatımıyla parladı. Fakat Boris'e böyle anlarda söylenecek bütün sözleri söylettirdi. Genç adam onu sevdiğini, hiçbir zaman, hiçbir kadını onun kadar sevmemiş olduğunu söylemek zorunda kaldı. Jüli biliyordu ki Penza'daki çiftliklerle, Nijni-Novgorod Ormanlarına karşılık bunları isteyebilirdi. İstediklerini de elde etti.

Nişanlılar artık etrafa gölgeleriyle hüzün yayan ağaçları unutmuş, Petersburg'daki şahane evlerinin planlarıyla meşgul oluyor, ziyaretler yapıyor ve parlak bir düğün için gereken her şeyi hazırlıyorlardı.

VI

Kont İlya Andreyeviç, ocak ayının sonunda Nataşa ve Sonya ile Moskova'ya gelmişti. Kontes hâlâ hastaydı. Bu yüzden yola çıkmamıştı. İyi olmasını beklemeye de imkân yoktu. Prens Andrey'in Moskova'ya gelmesi her gün bekleniyordu. Ayrıca, çeyiz için bir şeyler almak, Moskova dolaylarındaki çiftliği satmak ve ihtiyar prensin Moskova'da bulunmasından yararlanıp onu ileride gelini olacak genç kızla tanıştırmak gerekiyordu. Rostovların Moskova'daki evinde sobalar yanmıyordu. Zaten kendileri oraya kısa bir süre için gelmişlerdi. Kontes de yanlarında değildi, bu yüzden İlya Andreyiç Moskova'da çoktandır onu davet eden Mariya Dimitriyevna Ahrosimova'nın evinde kalmaya karar verdi.

Akşam geç vakit Rostovların dört arabası Mariya Dimitriyevna'nın Eski Tavla'daki evinin avlusuna girmişti. Mariya Dimitriyevna tek başına oturuyordu. Kızını kocaya vermişti, oğullarının hepsi de orduda hizmet görüyorlardı. Dimitreyevna, eskisi gibi vücudunu dimdik tutuyor, eskisi gibi düşündüğünü yüksek sesle herkesin yüzüne karşı söylüyor ve sanki bütün varlığıyla başka insanları her çeşit zaaflardan, tutkulardan ve kapıldıkları eğilimlerden ötürü kınıyormuş, bütün bunları olağan şeyler olduğunu kabul etmiyormuş gibi davranıyordu. Sabahları erkenden, sırtında kısa sabahlığı, ev işleriyle meşgul olur, sonra bayramsa kiliseye, sabah ayinine gider, ayinden çıkıp zindanları, hapishaneleri ziyaret ederdi. Oralarda kimseye söylemediği işleri olurdu. İş günleri giyinir, her tabakadan gelen ricacıları evinde kabul ederdi. Bunlar ona her gün başvururlardı. Öğle yemeğinde sofraya tadı tuzu yerinde doyurucu bir yemek getirilir, yemekte de hep üç dört misafir bulunurdu. Yemekten sonra Mariya Dimitriyevna bir parti boston oynardı. Geceleri birisine yüksek sesle gazete ya da yeni kitapları okutur, kendisi de örgü örerdi. Kente çok nadir olarak gider, gittiği zaman yalnız en önemli kişileri ziyaret ederdi. Rostovlar geldiklerinde, henüz yatmamıştı. Sofadaki kapının mandalı gıcırdadı, sonra dışarıdaki soğuktan içeriye Rostovlarla uşakları girdi. Mariya Dimitriyevna, başını geriye atmış, gözlüğü burnunun üzerine kaymış, salonun kapısında ayakta duruyor, sert bir tavırla içe-

ri girenlere bakıyordu. O sırada uşaklarına, konuklarla eşyalarını nereye nasıl yerleştireceklerini söyleyerek titizlikle emirler vermese gelenlere fena halde öfkelendiği ve hemen onları oradan kovacağı sanılırdı. Hiç kimseyle selamlaşmadan bavulları işaret ederek:

– Bunlar kontun mu? Buraya getir! diyordu. Küçük hanımınkileri şuraya, sola...

Hizmetçi kızlara bağırdı:

– Siz orada durmuş ne bakıyorsunuz öyle! Semaveri yakın, biraz ısınsınlar...

Soğuktan yanakları kızarmış olan Nataşa'yı kukuletasından tutup kendine doğru çekti.

– Toplamışsın, güzelleşmişsin! Hay Allah, buz gibi olmuşsun...

Elini öpmek isteyen konta:

– Canım soyunsana! Çabuk... diye bağırdı. Donmuşsundur herhalde. Çay için rom da getirin...

Sonra Sonya'ya:

– Sonyuşka, bonjur!.. diye iltifat etti.

Sonya ile Fransızca konuşarak ona biraz yukarıdan baktığını, ama gene de genç kıza şefkat duyduğunu belirtiyordu. Herkes paltosunu çıkarıp yorgunluğunu biraz attıktan sonra çay sofrasının başına geldi. Mariya Dimitriyevna sırayla hepsini öptü:

– Geldiğinize ve bende misafir kalacağınıza yürekten sevindim, diyordu.

Anlamlı bir tavırla Nataşa'ya baktı:

– Zamanı çoktan gelmişti... İhtiyar burada, oğlunu da bugün yarın bekliyor. Onunla tanışmalısın, evet tanışmalısın... Her neyse, bunu sonra konuşuruz...

Bunu söylerken Sonya'ya bakarak onun yanında bundan söz etmek istemediğini belli etti. Konta döndü:

– Şimdi dinle! Yarın ne yapmak istiyorsun? Kimi çağırtacaksın?

Önce bir parmağını büktü:

– Şinşin'i bir... O gözü yaşlı Anna Mihailovna'yı iki... Kendisi oğlu ile birlikte burada. Oğlu evleniyormuş! Sonra başka kimi, Bezuhov'u mu? O da karısıyla burada. Karısından kaçmış, ama o da onun peşinden çıkagelmiş. Çarşamba günü öğle yemeğinde bendeydi. Bunlara gelince...

Genç kızları işaret etti:

– Yarın onları İverskaya'ya, sonra da Auber Chalmé'ye götürürüm. Herhalde her şeyini yeniden yapacaksınız değil mi? Benden örnek almayın... Şimdiki elbiselerde kollar işte bu kadar! Geçenlerde küçük Prenses İrina Vasilyevna bana geldi: İnsan bakmaya korkar, sanki kollarına iki küçük fıçı geçirmiş. Şimdi her gün yeni bir moda çıkıyor.

Ciddi bir tavırla konta döndü:

– Ya senin işlerin ne âlemde?

– Her şey birden çıktı, bir taraftan üst baş almak gerekti, öbür taraftan Moskova dolaylarındaki çiftlikle eve müşteri var. İzin verirseniz bir zaman bulup Marinskoye'ye bir günlüğüne gideceğim, kızlarımı da size bırakacağım...

Mariya Dimitriyevna iri eliyle en çok sevdiği vaftiz kızı Nataşa'nın yanağını okşadı:

– Olur, olur... Benim evde bir şey olmaz onlara! Vasilik meclisi ne ise benim ev de onlar için odur. Ben onları gereken yerlere götürürüm, gerektiğinde azarlar, gerektiğinde de severim...

Ertesi günü Mariya Dimitriyevna genç kızları İverskaya ile Madam Auber Chalmé'ye götürdü. Madam Auber Chalmé, Mariya Dimitriyevna'dan o kadar korkardı ki sadece onu bir an önce sepetleyebilmek için her zaman en lüks elbiseleri zararına verirdi. Mariya Dimitriyevna hemen hemen bütün çeyizi ısmarladı. Dönünce de Nataşa'dan başka herkesi odadan kapı dışarı etti ve çok sevdiği genç kızı oturduğu koltuğun yanına çağırdı.

– Eh şimdi konuşalım bakalım. Nişanın kutlu olsun. Aslan gibi bir delikanlıyı kafesledin. Senin hesabına seviniyorum, hem onu şu kadarcıktan tanırım (Elini yerden bir arşın boyu kaldırdı).

Nataşa sevinçle kızardı. Mariya Dimitriyevna devam etti:

– Onu da bütün ailesini de severim. Şimdi dinle: Herhalde ihtiyar Prens Nikolay'ın oğlunun evlenmesini hiç istemediğini biliyorsun. Huysuz ihtiyar! Tabii Prens Andrey artık çocuk değil; babasının rızası olmasa da olur, ama ailesinin isteğine karşı gelmek iyi bir şey değil. İşi kavgasız, gürültüsüz, iyilikle halletmeli. Sen akıllı kızsın, gerektiği şekilde davranırsın, iyilikle, akıllıca davran... Söyleyeceğim bu kadar, o zaman her şey iyi olur.

Nataşa susuyordu. Mariya Dimitriyevna onun utancından sustuğunu sanıyordu, ama aslında Nataşa, bir başkasının Prens Andrey'e olan aşkına karışmasından hoşlanmamıştı; bu iş ona bütün dünya işleri arasında o kadar olağanüstü bir şey olarak görünüyordu ki kimsenin bunu kavrayamayacağını sanıyordu. O yalnız Prens Andery'i seviyor, yalnız onu biliyordu. Prens de onu seviyordu. Bir iki gün içinde onu almaya gelecekti. Başka hiçbir şeyin Nataşa'nın gözünde önemi yoktu.

– Anlıyor musun, ben onu çoktandır tanıyorum, Maşenka'yı, görümceni de severim. Görümcelerin dili zehirdir, ama bu bir sineği bile incitmez. Kendisini seninle tanıştırmamı rica etti, yarın babanla ona gideceksin, kendini ona sevdirmek için elinden geleni yap. Sen ondan küçüksün, seninki gelince bir de bakar ki sen kız kardeşi ve babasıyla tanışmış, hatta onlara kendini sevdirmişsin. İyi olur değil mi? Böyle olması daha iyi olmaz mı?

Nataşa isteksiz bir tavırla:

– Daha iyi olur, diye karşılık verdi.

VII

Ertesi gün, Kont İlya Andreyiç, Mariya Dimitriyevna'nın öğüdüne uyarak Nataşa ile birlikte Prens Nikolay Andreyiç'i ziyarete gitti. Bu ziyarete isteksizce hazırlanıyordu; içinde bir korku vardı. Milis birliklerinin oluşturulduğu günlerdeki son görüşmelerini ve prensi öğle yemeğine davet ettiği zaman, onun vaktinde adam bulup gönderemediği için kendisini şiddetle azarladığını hatırlıyordu.

En güzel elbisesini giymiş olan Nataşa ise aksine en neşeli anlarından birini yaşıyordu. "Beni sevmemelerine imkân yok. Beni daima herkes sevmiştir!" diye düşünüyordu. "Onlar için elimden gelen her şeyi yapmayı o kadar çok istiyorum ki; onlar da beni seveceklerdir. Onu Andrey'in babası olduğu için, görümcemi de Andrey'in kız kardeşi olduğu için, o kadar sevmeye hazırım ki... Beni sevmemeleri imkânsız."

Arabaları Vozdvijenka'daki o eski, hüzün verici eve yaklaştı, inip sofaya girdiler. Kont yarı şaka yarı ciddi:

– Eh, Allah yardımcımız olsun! dedi.

Ama Nataşa, babasının sofaya girerken telaşlandığını ve çekingen bir tavırla, yavaşça Prens Andrey ile prensesin evde olup olmadıklarını sorduğunu fark etmişti. Geldikleri haber verildikten sonra prensin uşakları arasında bir telaş baş gösterdi. Geldiklerini haber vermeye koşan uşağı, salonda bir başka uşak durdurmuştu; bir şeyler fısıldaşıyorlardı. Salona koşarak bir hizmetçi kız da girdi ve aceleyle prensesten söz ederek bir şeyler konuşmaya başladı.

En sonunda, sert tavırlı, yaşlı bir uşak Rostovlara prensinin onları kabul edemeyeceğini, prensesin ise kendilerini odasında beklediğini söyledi. Misafirleri ilk karşılaşan Matmazel Bourienne oldu. Genç kadın, baba kızı aşırı bir saygıyla karşıladı ve onları prensesin odasına kadar götürdü. Prensesin heyecanlı ve ürkek yüzü yer yer kızarmıştı; vücudunun bütün ağırlığını ayaklarına vererek koşup misafirleri karşıladı. Serbest ve sevinçli görünmek için boşuna çaba gösteriyordu. Nataşa daha ilk bakışta Prenses Mariya'nın hoşuna gitmemişti, ona aşırı derecede süslü, havai denecek kadar neşeli ve kendini beğenmiş gelmişti. Oysa ileride gelini olacak genç kızı daha görmeden, elinde olmayarak onun güzelliğini, gençliğini ve mutluluğunu kıskandığı, ayrıca ağabeyinin ona duyduğu sevgiyi çekemediği için iyi duygular beslemiyordu. Bu karşı koyamadığı soğukluğun dışında, Rostovların geldiği haber verildiğinde, Prens Nikolay, "Benim onlarla görüşmeye ihtiyacım yok, Prenses Mariya isterse kabul etsin, ama benim yanıma bırakayım deme onları," diye bağırdığı için sinirliydi. Prenses, Rostovları kabul etmeye karar vermişti, ama her dakika prensin gene olmayacak bir şey yapmasından korkuyordu. Çünkü prens onların gelmesinden ötürü derin bir heyecan içinde görünüyordu.

Kont, sanki ihtiyar prensin oraya girmesinden korkuyormuş gibi huzursuz bir tavırla çevresine bakınıp ayaklarını birbirine vurarak:

– İşte benim küçük kanaryamı size getirdim sevgili prenses, dedi. Tanışacağınız için ne kadar seviniyorum bilemezsiniz. Babanız sayın prens hâlâ hastaymışlar, çok yazık...

Bunun gibi beylik birkaç söz daha söyledikten sonra ayağa kalktı:

– İzin verirseniz Nataşa'mı on beş dakikacık sizin yanınızda bırakayım. Ben de bu arada Sobaçya Meydanı'na, Anna Semyonov-

na'ya uğrayayım. Buradan iki adım ötededir. Sonradan gelip kızımı alırım.

İlya Andreyiç, bu diplomatça kurnazlığa ileride gelin görümce olacak genç kızların daha rahat konuşmalarına fırsat vermek için başvurmuştu (Sonradan kızına öyle söyleyecekti). Ayrıca, prensten de korkuyor, onunla karşılaşmak istemiyordu. Bunu kızına söylemedi, ama Nataşa onun korkusunu ve huzursuzluğunu anlamış, babasının bu duyguları yüzünden kendisini hakarete uğramış gibi hissetmiş, kıpkırmızı olmuştu. Böyle kızardığı için de kendine daha çok kızdı. Prensese hiç kimseden korkmadığını belirten, meydan okuyan bir tavırla baktı. "Yalnız Anna Semyonovna'nın yanında mümkün olduğu kadar çok kalmanızı rica ederim," dedi. Bunun üzerine İlya Andreyiç, çıkıp gitti.

Matmazel Bourienne, Nataşa ile baş başa kalmak isteyen Prenses Mariya'nın ona huzursuz bakışlarla bakmasına rağmen odadan çıkmıyor, durmadan Moskova'daki eğlencelerden, tiyatrolardan söz ediyordu. Nataşa, sofada meydana gelen karışıklıktan, babasının duyduğu huzursuzluktan, ona kendilerini lütfen kabul ediyormuş gibi görünen prensesin tabii olmayan bir sesle konuşmasından gururunun yaralandığını hissediyor, bu yüzden her şey onda tatsız bir duygu uyandırıyordu. Prenses Mariya'dan hoşlanmamıştı. Genç kız Nataşa'ya çok çirkin, yapmacık tavırlı ve soğuk görünüyordu. Birden içinde duyduğu bu soğukluk yüzünden elinde olmayarak Prenses Mariya'yı kendisinden bir kat daha uzaklaştıran kayıtsız bir tavır takınmıştı.

Beş dakika kadar süren can sıkıcı, yapmacık bir konuşmadan sonra terlikle yürüyen birinin hızlı adımlarla yaklaştığı duyuldu. Prenses Mariya'nın yüzünde bir korku belirdi. Odaların kapısı açıldı, içeriye başında beyaz bir takke, sırtında sabahlıkla prens girdi.

– Ah hanımefendi diye söze başladı, hanımefendi... Yanılmıyorsam Kontes Rostova ile konuşuyorum... Çok özür dilerim, özür dilerim... Bilmiyordum hanımefendi... Tanrı biliyor ya, bizlere şeref verdiğinizden hiç haberim yoktu. Onun için, kızımın yanına bu kılıkla geldim. Bağışlamanızı dilerim. Tanrı biliyor ya, haberim yoktu.

"Tanrı" sözünü, üzerine basarak o kadar tabii olmayan ve sinir bozucu bir tavırla tekrarlıyordu ki Prenses Mariya bile gözlerini yere indirmiş duruyor, ne babasına ne de Nataşa'ya bakmaya cesaret edebiliyordu. Nataşa ise kalkıp diz kırdıktan sonra, ne yapacağını şaşırmıştı. Yalnız Matmazel Bourienne tatlı tatlı gülümsüyordu.

İhtiyar:

– Özür dilerim, özür dilerim. Tanrı biliyor ya, haberim yoktu, diye mırıldanarak Nataşa'yı tepeden tırnağa süzdü, çıkıp gitti.

Bu ziyaretten sonra, ilk olarak Matmazel Bourienne kendini toparladı ve prensin hastalığından söz etmeye başladı. Nataşa ile Prenses Mariya hiç konuşmadan bakışıyor, söylemeleri gereken şeyleri söylemedikçe karşılıklı olarak gittikçe daha çok hoşnutsuzluk duyuyorlardı.

Kont dönünce Nataşa onun gelişine nezaket sınırlarını aşacak kadar sevindi ve hemen gitmek için hazırlandı. O sırada kendisini böyle güç bir duruma sokan ve onunla yarım saat geçirdiği halde, Prens Andrey'den söz bile etmeyen yaşı geçkin, soğuk prensesten neredeyse nefret ediyordu. "O Fransız kadınının yanında, önce ben Prens Andrey'den söz açamazdım ki," diye düşünüyordu.

Prenses Mariya da o sırada aynı şeye üzülüyordu. Nataşa'ya neler söylemesi gerektiğini biliyordu, ama o da bunları söyleyememişti. Matmazel Bourienne'in orada bulunuşu buna engel olmuştu. Hem bu evlenmeden söz açmak nedense ona ağır gelmişti. Bunun nedenini kendisi de bilmiyordu.

Kont artık odadan çıkacağı sırada, Prenses Mariya hızlı adımlarla Nataşa'ya yaklaştı, ellerini tuttu, derin derin içini çekerek:

– Bir dakika, size bir şey söylemeliyim, dedi.

Nataşa ne ile alay ettiğini kendisi de bilmeden Prenses Mariya'ya için için eğlenerek bakıyordu. Prenses Mariya:

– Sevgili Nataşa, dedi, şunu bilin ki ağabeyimin mutluluğa erişmesinden ötürü çok sevinçliyim...

Hemen sonra da doğru söylemediğini hissederek sustu. Nataşa bu duraklamayı fark etmişti: Nedenini de hemen anladı. Görünüşte ağırbaşlı, soğuk bir tavırla, ama içinden gözyaşlarının boğazında düğümlendiğini hissederek:

– Bana öyle geliyor ki bundan söz etmek artık yakışık almaz! dedi.

Odadan çıkar çıkmaz da "Ah ne söyledim, ne yaptım ben!" diye düşündü.

O gün Nataşa'yı öğle yemeğine uzun bir süre beklediler. Genç kız, odasında yatıyor, çocuk gibi burnunu çeke çeke, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Başucunda Sonya duruyor, saçlarını öpüyor:

– Nataşa niçin ağlıyorsun? diyordu. Onlardan sana ne canım? Hepsi geçer! Nataşa...

– Sen böyle bir olayın insanın ne kadar ağırına gittiğini bilsen... Sanki ben...

– Söyleme Nataşa... Hem sen suçlu değilsin ki. Ne diye aldırış ediyorsun? Haydi, öp beni!..

Nataşa başını kaldırdı, arkadaşını dudaklarından öptükten sonra ıslak yüzünü onun yüzüne yapıştırdı:

– Sana anlatamam, bilmiyorum... Bunda kimsenin suçu yok.. Bütün suç bende: Ama bütün bunlar çok feci. Ah! Andrey neden gelmiyor sanki?

Öğle yemeğinde sofraya geldiği vakit gözleri kızarmıştı. Prensin Rostovları nasıl karşıladığını bilen Mariya Dimitriyevna, Nataşa'nın üzüntülü yüzünü fark etmiyormuş gibi davrandı, sofrada yüksek sesle hep kontla ve öbür konuklarıyla şakalaştı durdu.

VIII

O akşam Rostovlar, Mariya Dimitriyevna'nın bilet bulduğu operaya gittiler. Nataşa gitmek istemiyordu, ama Mariya Dimitriyevna'nın özellikle ona karşı sevgi gösterisinde bulunduğunu anladığı için teklifini reddedemedi. Giyinmiş olarak salona indi; babasını beklerken büyük aynaya baktığı zaman güzel, hem de çok güzel olduğunu gördü. O zaman içine bir hüzün çöktü, ama bu âşık bir genç kızın duyabileceği tatlı bir hüzündü.

Kendi kendine, "Allahım! Eğer Andrey burada olsaydı onun karşısında eskiden yaptığım gibi, karşımdaki yabancı biriymişçesine budalaca bir çekingenlik göstermezdim; bambaşka davranırdım. Ona içimden geldiği gibi, tüm gücümle sarılırdım. Ona soku-

lur, onu hep bir şeyler arayan, meraklı gözleriyle eskiden olduğu gibi bana sık sık bakmaya zorlardım. Sonra da onu o zaman güldüğü gibi güldürürdüm. Hele gözleri... Gözlerini nasıl da karşımda görüyorum!" diye düşünüyordu. "Hem babasından, kız kardeşinden bana ne? Ben yalnız onu, onun yüzünü, onun gözlerini onun gülümseyişini o hem erkekçe hem de çocukça olan gülümseyişini seviyorum... Hayır, iyisi mi, onu düşünmemeli, hiç düşünmemeli, onu unutmalı, evet bir süre için büsbütün unutmalı. Bu bekleyişe dayanamayacağım. Yoksa şimdi bile neredeyse hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlayacağım."

Ağlamamak için kendini zor tutarak aynanın önünden uzaklaştı. Giyinmiş olarak, elinde yelpazeyle salona giren Sonya'ya baktı. "Nasıl oluyor da Sonya, Nikolenka'yı böylesine sakin bir sevgiyle sevebiliyor? Nasıl oluyor da o bu kadar uzun bir süre, sabırla bekleyebiliyor? Evet, o bambaşka bir kız. Ama ben onun gibi yapamam!.."

Nataşa o sırada kendisini o kadar zayıf hissediyordu ve o kadar duygulanmıştı ki sevmek, sevildiğini bilmek bile ona yetmiyordu; o sırada, hemen o anda, sevdiği erkeğe sarılmak, ona kalbini dolduran tüm sevgiyi doya doya anlatmak, ondan da aşk dolu sözler işitmek ihtiyacını duyuyordu. Faytonda, babasının yanında oturmuş, düşünceli düşünceli buz tutmuş pencereden dışarıda belirip kaybolan fenerlerin ışıklarına bakarken kendisini daha da âşık, daha da hüzünlü hissediyordu. Artık kiminle nereye gittiğini bile unutmuştu sanki.

Rostovların faytonu, bir dizi faytonun arasına girerek, ağır ağır, tekerlekleriyle karı gıcırdatarak tiyatronun kapısına yaklaştı. Sonya ile Nataşa eteklerini tutarak aceleyle aşağı atladılar; uşakların tuttuğu kont da arabadan indi, sonra üçü de tiyatroya giren hanımlarla beylerin ve program satanların arasından localara giden koridora girdiler. Kapalı kapıların arkasından artık müzik sesleri duyulmaya başlamıştı. Sonya:

– *Nathalie vos cheveux!*[1] diye fısıldadı.

Teşrifatçı, aceleyle ve yan yan yürüyerek hanımların önünden kayarcasına öne geçti, locanın kapısını açtı. İçeriden gelen mü-

1 Natali, saçlarınız!

zik sesi daha belirli olarak duyulmaya başladı; açılan kapıdan ışıl ışıl, sıra sıra localarla hanımların çıplak omuzları, kolları, aşağıda da üniformalılarla dolu pırıl pırıl ve uğuldayan parter göründü. Yandaki locaya giren hanım, kadınca, kıskanç bir bakışla Nataşa'yı süzdü. Perde daha açılmamıştı. Uvertür çalınıyordu. Nataşa elbisesini düzelterek Sonya ile birlikte kalabalığın arasından geçti. Karşısındaki loca dizilerine bakarak oturdu. Birden, yüzlerce gözün onun çıplak kollarına, boynuna baktığını hissetmesinden doğan, çoktandır duymadığı bir duygu, bütün varlığını sarıverdi. İçinde bu duyguyla ilgili bir sürü anılar, istekler, heyecanlar uyandı. Bu ona hem zevk hem de üzüntü veriyordu.

Moskova'da çoktandır görünmemiş olan Kont İlya Andreyiç ile dikkati çekecek kadar güzel iki genç kız olan Nataşa ve Sonya, herkesin ilgisini uyandırmıştı. Ayrıca herkes, Nataşa ile Prens Andrey arasında söz kesilmiş olduğunu az çok biliyordu. Söz kesileli beri Rostovların köyde oturdukları da öğrenilmişti, herkes Rusya'nın en parlak kısmetlerinden biri sayılan prensin nişanlısına merakla bakıyordu.

Nataşa, herkesin kendisine de söylediği gibi, köyde kaldığı bu süre içinde çok güzelleşmişti; o akşam ise heyecanlı olduğu için her zamankinden daha da güzel görünüyordu. Herkesi canlılığı, güzelliği ve her şeye karşı takındığı kayıtsız tavırla şaşırtıyordu. Siyah gözleri kalabalığa, oradaki insanlar arasında hiç kimseyi aramadan bakıyordu. Dirsekten aşağı kısmı çıplak olan incecik kolu, locanın kadife kaplı kenarına dayalıydı. Eli de gayri ihtiyari olduğu belli bir hareketle, uvertürün temposuna uyarak açılıp kapanıyor, programı buruşturuyordu. Sonya:

– Bak, işte Alenina! diyordu. Yanındaki da annesi galiba!

İhtiyar kont:

– Aman Allahım! Mihail Kriliç daha da şişmanlamış!

– Baksanıza! Bizim Anna Mihailovna ne biçim bir hotoz takmış!

– Kuraginler! Boris de Jüli ile beraber. Nişanlandıkları nasıl da hemen belli oluyor!

Rostovların locasına giren Şinşin:

– Drubetskoy evlenme teklifinde bulunmuş! Öyle! Öyle! Daha bugün öğrendim, diyordu.

Nataşa gözlerini babasının baktığı tarafa çevirdi ve kalın, kırmızı boynunda pırlanta bir kolye ile (Nataşa biliyordu ki Jüli'nin boynu o sırada muhakkak pudra içindeydi) annesinin yanında mutlu bir tavırla oturan Jüli'yi gördü. Onların arkasında, gülümseyerek kulağını Jüli'nin ağzına doğru eğmiş olan yakışıklı Boris'in güzel başı görünüyordu; saçlarını iyice taramış, dümdüz yatırmıştı. Kaşlarının altından Rostovlara bakıyor, gülümseyerek o da nişanlısına bir şeyler söylüyordu.

Nataşa? "Bizden söz ediyorlar, 'O'nunla benden!" diye düşündü. "Herhalde şu anda nişanlısının bana karşı olan kıskançlığını gidermeye çalışıyordur. Boşuna üzülüyorlar. Hiçbirine bir parçacık olsun önem vermediğimi bilseler!"

Arkada, başında yeşil bir hotoz, yüzünde Tanrı'nın yüksek iradesine boyun eğdiğini belirten mutlu ve bayram varmış gibi sevinçli bir anlatım bulunan Anna Mihailovna oturuyordu. Localarında iki nişanlının bulunduğu yerlere özgü, Nataşa'nın hem çok iyi bildiği hem de hoşlandığı bir hava vardı. Başını öbür tarafa çevirdi, birden o sabahki ziyaretin o küçük düşürücü yönleri aklına geldi. İçinden, "Kontun beni kabul etmemeye ne hakkı var? Ah iyisi mi bunu düşünmemeli; o gelinceye kadar, hiç akla getirmemeli!" diye söylendi. Sonra parterdeki tanıdık ve yabancı yüzleri incelemeye koyuldu. Parterin önünde, tam ortada siyah kıvırcık saçları kocaman bir küme halinde yukarıya doğru taranmış, üzerinde bir Acem elbisesi bulunan Dolohov, sırtı sahnenin kenarına dayalı, ayakta duruyordu. Tiyatronun en görünür yerinde, bütün salonun dikkatini üzerine çektiğini bildiği halde, kendi odasındaymış gibi rahattı. Yanında Moskova'nın en seçkin gençleri toplanmışlardı. Belli ki aralarında elebaşı oydu.

Kont İlya Andreyiç, gülerek kızaran Sonya'yı dirseğiyle dürttü, ona eski hayranını gösterip "Tanıdın mı?" diye sordu. Sonra Şinşin'e döndü:

– Bu da nereden çıktı? Hani ortadan kaybolmuş, bir yerlere gitmişti?

Şinşin:

– Kaybolmuştu ya! diye karşılık verdi. Kafkasya'daydı, ama sonradan oradan kaçmış, öyle diyorlar. İran'da derebeylerinden birine

vezir olmuş. Orada bir şeyhin kardeşini öldürmüş. Eh, tabii Moskova'daki bütün hanımlar şimdi onun için deli oluyorlar! Varsa yoksa *Dolochoff le Persan!*[1] diyorlar da başka şey demiyorlar. Artık Dolohovsuz söz yok! Sağa baksan Dolohov, sola baksan Dolohov! Tatlı su kefali yemeye davet eder gibi onu görmeye çağırıyorlar insanı. Bu Dolohov, bir de Anatol Kuragin. İkisi bizim bütün hanımların akıllarını başlarından aldı.

Yandaki locaya kalın bir saç örgüsü olan, dolgun beyaz omuzları ve boynu çıplak, çift sıra iri pırlantalardan bir kolye takmış, uzun boylu, güzel bir kadın girdi; uzun süre, kalın ipek elbisesini hışırdata hışırdata yerleşmeye çalıştı.

Nataşa, elinde olmayarak o boyuna, o omuzlara, o pırlantalara, o saç biçimine dikkatle bakıyor, onların güzelliğine hayran olmaktan kendini alamıyordu. Kadına ikinci bir kez dikkatle baktığında, kadın da başını çevirdi ve Kont İlya Andreyiç ile göz göze geldi. Hemen ona başını sallayarak gülümsedi. Bu, Piyer'in karısı Kontes Bezuhova idi. Herkesi tanıyan İlya Andreyiç yerinden kalktı; genç kadına doğru eğilerek konuşmaya başladı:

– Çoktan mı teşrif ettiniz kontes? Geleceğim, elinizi öpmeye geleceğim! Ben buraya iş için geldim, bu arada bizim kızları gezdireyim, dedim. Semyonova'nın oyunda bir eşi daha yok diyorlar. Kont Piyotr Kriloviç hatırımızı sormayı hiç unutmazdı! Kendisi burada mı?

Elen:

– Evet, size uğramak istiyordu! dedi, sonra dikkatle Nataşa'ya baktı.

Kont İlya Andreyiç tekrar yerine oturdu. Nataşa'ya:

– Nasıl? Güzel kadın değil mi? diye fısıldadı.

Nataşa:

– Harikulade! Öyle bir kadına âşık olunur işte! dedi.

Bu sırada uvertürün son mezürü çaldı ve orkestra şefinin değneğinin takırtısı duyuldu. Geç kalmış erkekler partere girip hemen yerlerine oturdular ve perde açıldı. Localarda da parterde de her şey sessizliğe gömüldü. Yaşlı, genç, üniformalı, fraklı bütün erkeklerle, çıplak tenlerinin üzerinde değerli taşlar parlayan bütün ka-

1 Acem Dolohof!

dınlar, büyük bir merakla gözlerini sahneye çevirdiler. Nataşa da oraya bakmaya başladı.

IX

Sahnenin ortasında düz tahtalar vardı, yanlarda, üzerlerine ağaç resmi çizilmiş boyalı mukavvalar duruyordu. Arkada, tahtaların üzerine bez gerilmişti. Sahnenin orta kısmında kırmızı cepkenli, beyaz etekli genç kızlar oturuyorlardı. İçlerinden çok şişman ve beyaz elbiseli biri, başkalarından ayrı olarak, arkasına yeşil mukavva yapıştırılmış alçak bir iskemleye oturmuştu. Hepsi şarkı söylüyorlardı. Şarkılarını bitirince beyazlı genç kız suflör yerine doğru yürüdü; yanına, şişman ayaklarına daracık gelen bir pantolon giymiş, şapkası tüylü, beli kılıçlı bir erkek yaklaştı, kollarını açıp kapayarak şarkı söylemeye başladı.

Daracık pantolonlu erkek, önce şarkıyı tek başına okudu; sonra genç kız da katıldı. Ondan sonra ikisi de sustular. Bu sefer müzik başladı. Erkek, genç kızın parmaklarına teker teker dokunuyor, onunla birlikte okuyacağı bölümün çalınmasını bekliyor, müziğe tempo tutuyordu. Birlikte bir parça okudular: Operada herkes alkışlamaya, bağırıp çağırmaya başladı; sahnede iki sevgiliyi canlandıran erkekle kadın da gülümseyerek kollarını açıp kapamaya, eğilerek selam vermeye koyuldular.

Köydeki yaşamından ve o ciddi duygulardan sonra, bütün bunlar Nataşa'ya o kadar acayip ve şaşılacak şeyler olarak görünüyordu ki operanın akışını izleyemiyor, müziği dinleyemiyordu: Yalnız boyalı kartonları ve garip giyinmiş erkeklerle kadınların parlak bir ışık altında tuhaf tuhaf yürüdüklerini görüyor, tuhaf tuhaf konuştuklarını, şarkı söylediklerini işitiyordu. Bütün bunların roller öyle gerektirdiği için olduğunu biliyordu, ama her şey o kadar yapmacık, o kadar gerçeğe ve tabii davranışlara aykırıydı ki! Nataşa bazen aktörlerin hesabına utanıyor, bazen de onlara güleceği geliyordu. Çevresine bakınıyor, seyircilerin gözünde de kendisindeki gibi bir alay etme isteği ya da bir şaşkınlık belirtisi arıyordu; ama bütün yüzlerde sahneye yönelmiş bir dikkat ve Nataşa'ya yapmacık görünen şeylere karşı derin bir hayranlık seziliyordu.

Nataşa, "Herhalde öyle olması gerekiyor!" diye düşündü. Durup durup parterdeki pomat sürülmüş başlara, localardaki dekolte giyimli kadınlara ve özellikle parlak ışıklar altındaki kalabalığın ısıttığı havayı hissederek dudaklarında hafif, sakin bir gülümsemeyle, gözlerini hiç indirmeden sahneye bakan, o neredeyse çırılçıplak Elen'e bakıyordu. Yavaş yavaş çoktandır hissetmediği bir sarhoşluk duymaya başlamıştı. Olup bitenler nedir, nerededir, sahnede neler oluyor? Bunları unutmuştu! Bakınıyor ve düşünüyordu: Aklından aralarında hiçbir bağ bulunmayan, beklenmedik, garip düşünceler geçiyordu. Bazen sahnenin kenarına fırlayıp aktrisin söylediği aryayı söylemek, bazen ileride oturan ihtiyarcığı yelpazesiyle dürtmek, bazen Elen'e doğru eğilerek onu gıdıklamak hevesine kapılıyordu.

Sahnede her şeyin sessizliğe gömüldüğü bir anda, herkes aryanın başlamasını beklerken salonun kapısı gıcırdadı ve parterdeki halının üzerinde geç kalmış bir erkeğin, Rostovların locasına yaklaşan ayak sesleri duyuldu. Şinşin, "İşte Kuragin geldi!" diye fısıldadı. Kontes Bezuhova döndü, yeni gelene gülümsedi. Nataşa gözlerini Kontes Bezuhova'nın baktığı tarafa çevirdi ve olağanüstü denecek kadar yakışıklı bir yaverin, güvenli, aynı zamanda saygılı bir tavırla localarının yakınına geldiğini gördü. Bu, Nataşa'nın çok eskiden gördüğü, Petersburg'daki baloda da dikkat ettiği Anatol Kuragin'di. Şimdi sırtında apoletli ve kordonlu bir yaver üniforması vardı. Ölçülü, çevik adımlarla yürüyordu. Bu kadar yakışıklı olmasa ve o güzel yüzünde bu kadar içten bir memnuniyet ve bir neşe sezilmese bu gösterişli yürüyüş gülünç görünebilirdi. Sahnede oyun devam ettiği halde, hiç acele etmeden mahmuzlarıyla kılıcını hafifçe şıkırdatarak, kokular sürülmüş güzel başı dimdik, parterdeki halının üzerinde kayar gibi yürüyordu. Gözünün ucuyla Nataşa'ya baktıktan sonra, ablasına yaklaştı, yumuşak bir eldiven geçirdiği elini locanın kenarına dayadı, başını salladı ve eğilip gene Nataşa'yı göstererek bir şeyler sordu. Sonra:

– *Mais charmante!*[1] dedi.

Bu sözü Nataşa için söylediği belliydi. Genç kız bunu işitmekten çok dudaklarının hareketinden anlamıştı. Sonra Anatol birinci sı-

1 Ama sevimli!

raya doğru yürüdü, başkalarının, gözüne girmek için bu kadar çaba gösterdikleri Dolohov'u kayıtsız bir hareketle, dirseği ile dostça dürterek yanına oturdu. Neşeli neşeli göz kırparak gülümsedi, ayağını sahnenin alt kısmına dayadı. Kont:

– Abla kardeş birbirlerine ne kadar benziyorlar! İkisi de ne kadar güzel! dedi.

Şinşin, alçak sesle, konta Kuragin'in Moskova'da çevirdiği bir entrikanın hikâyesini anlatmaya koyuldu. Nataşa anlatılanlara sadece Anatol kendisi için *"charmante"* dediği için kulak kabartıyordu.

Birinci perde bitti. Parterde herkes kalktı, birbirine karıştı, oradan oraya dolaşmaya ve salondan çıkmaya başladılar. Boris, Rostovların locasına geldi, çok tabii bir davranışla tebriklerini kabul etti ve kaşlarını kaldırarak dalgın bir gülümsemeyle nişanlısının Nataşa ile Sonya'nın, düğünlerinde bulunmalarını rica ettiğini bildirdi, sonra dışarı çıktı. Nataşa Boris'le dudaklarında neşeli ve çapkınca bir gülümsemeyle konuşmuş, sanki vaktiyle âşık olduğu biri değilmiş gibi tabii bir tavırla, evleneceği için onu kutlamıştı. O tatlı sarhoşluk duygusu ona her şeyi çok basit, çok tabii gösteriyordu. Yanı başında oturan çıplak Elen, herkese yüzünde aynı anlamla gülümsüyordu; Nataşa da Boris'e buna benzeyen bir tavırla gülümsemişti.

Elen'in locası, parterden gelen en tanınmış, en zeki erkeklerle dolmuştu. Bunlar, herkese Elen'le ahbaplık ettiklerini göstermek için birbirleriyle yarışıyorlarmış gibi davranıyorlardı.

Kuragin, bütün antrakt boyunca Dolohov'la birlikte Rostovların locasına bakarak sahnenin önünde ayakta durdu. Nataşa onun kendisinden söz ettiğini biliyor, bu da ona zevk veriyordu. Hatta genç kız, kendi düşüncesine göre en elverişli pozu takınarak ona profilden görünsün diye yan dönmüştü. İkinci perde başlamadan önce, parterde Rostovların gelişlerinden beri görmedikleri Piyer'in silüeti göründü. Yüzünde bir hüzün vardı ve Nataşa onu son kez gördüğünden beri daha da şişmanlamıştı. Piyer kimseyi fark etmeden kalabalığın arasından ön sıralara doğru gitti. Anatol yanına yaklaştı, Rostovların locasına bakıp onları Piyer'e işaret ederek bir şeyler söylemeye başladı. Piyer, Nataşa'yı görünce birden canlandı, sıraların arasından hızlı hızlı geçerek onların locasına doğru yürüdü. Rostovlara yaklaşınca dirseğini locaya dayadı, gülümseyerek

Nataşa ile uzun uzun konuştu. Nataşa Piyer'le konuşurken Kontes Bezuhova'nın locasında bir erkek sesi işitti, nedense bunun Kuragin'in sesi olduğunu hemen anladı. Başını çevirdi, onunla göz göze geldi. Kuragin gülümseyerek Nataşa'nın gözlerinin içine öylesine bir hayranlık, öylesine tatlı bir ifadeyle bakıyordu ki ona bu kadar yakın olmak, onu seyretmek, onun hoşuna gittiğini kesin olarak bilmek, fakat yine de onunla tanışmamak içinde garip bir duygu uyandırıyordu.

İkinci perdede, sahneye bir anıtı canlandıran karton dekorlar konulmuştu. Bunların üzerine gerilmiş bezde ay yerine bir delik vardı. Sahne kenarındaki lambaların abajurlarını kaldırmışlardı. Borular, viyolonseller kalın seslerle çalmaya başladı, o zaman sağdan soldan siyah pelerinli birçok insan sahnenin ortasına çıkıp kollarını sallamaya başladı; ellerinde kılıçlara benzer şeyler vardı. Sonra birçok insan daha koşup geldi, önce beyaz, şimdi ise mavi bir elbise giymiş kızı zorla uzaklaştırmaya çalıştılar. Ama onu birden yakalayıp götürmediler; tutup uzun uzun şarkı söylediler, sonunda alıp götürdüler. Kulislerde bir demire üç kez vuruldu, o zaman herkes yere diz çöktü ve koro halinde dualar okunmaya başladı. Bütün bu hareketlere seyircilerin coşkun çığlıkları yüzünden birkaç kez ara verilmişti.

Bu perde boyunca Nataşa, ne zaman partere baksa elini koltuğun arkasına sarkıtmış olan Anatol Kuragin'i görüyor, onun kendisine baktığını fark ediyordu. Genç adamı böyle büyülediğini görmek Nataşa'ya zevk veriyor, bunda bir kötülük olabileceği aklına gelmiyordu.

İkinci perde bitince Kontes Bezuhova yerinden kalkıp Rostovların locasına doğru döndü (Göğsü neredeyse büsbütün çıplaktı). Eldivenli elinin küçük parmağıyla ihtiyar kontu yanına çağırdığını belirten bir işaret yaptı; o sırada locasına girmiş olanlara hiç önem vermeden nazik bir tavırla onunla konuşmaya başladı:

– Kuzum beni o güzel kızlarınızla tanıştırsanıza, ne olur! dedi. Kentte herkes onlardan söz ediyor da bir ben onları tanımıyorum.

Nataşa kalkıp o harikulade güzel kontesin karşısında diz kırdı. Göz kamaştıracak kadar güzel kadının kendisini övmesi Nataşa'nın o kadar hoşuna gitmişti ki zevkinden kıpkırmızı oldu. Elen:

– Ben de artık Moskovalı olmak istiyorum! diyordu. Hem bu inci gibi kızları köye kapatmaya nasıl gönlünüz razı oluyor? Vicdanınız nasıl sızlamıyor?

Kontes Bezuhova herkesi büyüleyen bir kadın olarak ün salmıştı; bunu da hak etmişti. Aklından geçmeyen şeyleri, özellikle tatlı sözleri, büyük bir rahatlıkla söyleyebilirdi:

– Yok, sevgili kontum! İzin verin kızlarınızla ben meşgul olayım. Burada pek uzun bir süre kalamayacağım ama... Hoş, siz de kalmayacaksınız ya... Kızlarınızı eğlendirmeye çalışırım.

Hiç değişmeyen o güzel gülümseyişiyle Nataşa'ya:

– Ben daha Petersburg'dayken sizin için çok şeyler duydum. Onun için sizinle tanışmayı istiyordum. Sizi *page*'ım Drubetskoy'dan işittim. Herhalde duymuşsunuzdur, şimdi evleniyormuş. Sonra kocamın arkadaşı Bolkonski'den, Prens Andrey Bolkonski'den de duydum sizi...

Prens Andrey'in ismi üzerinde mahsus durmuştu, böylece Nataşa'ya Prens Andrey'le ilişkisinden haberi olduğunu belli etmek istiyordu. Sonra genç kızlarla daha yakından tanışmak istediğini söyleyerek, hiç olmazsa birinin oyunun geri kalan kısmını kendi locasından seyretmesi için konttan izin aldı; bunun üzerine Nataşa onun locasına geçti.

Üçüncü perdede sahnede bir saray inşa edilmişti: İçinde çok sayıda şamdan yanıyordu; duvarlarında da sakallı şövalyelerin resimleri asılıydı. Önde, herhalde kralla kraliçe olan iki kişi duruyordu. Kral sağ elini salladı, çekingenlikten olacak, çirkin bir sesle aryasını okudu; sonra gidip koyu kırmızı bir tahta oturdu. Önce beyazlar, sonra maviler içinde görünen kız şimdi sırtında tek bir gömlekle, saçlarını omuzlarına dökmüş olarak tahtın yanında ayakta duruyordu. Kraliçeye dönerek üzgün üzgün bir parça okudu; ama kral sert bir tavırla elini salladı, o zaman iki yandan yalınayak erkeklerle kadınlar çıktı; hep birlikte dans edip, oynadılar. Kemanlar ince sesler çıkararak neşeli bir parça çaldılar. Çıplak, iri ayaklı, kolları zayıf bir genç kız, öbür kızlardan ayrıldı, kulise doğru gitti, cepkenini düzeltti, sahnenin ortasına çıktı. Sonra yukarıya doğru zıplayarak bir ayağı ile öbürünü dövmeye başladı. Parterde herkes ellerini çırparak "Bravo!" diye bağırıyordu. Sonra erkek-

lerden biri gidip köşede durdu. O zaman orkestra da simballer de borular da daha hızlı çaldı ve çıplak ayaklı erkek çok yükseğe zıplayarak ayaklarını birbirine vurdu (Bu adam, o hünerine karşılık tam altmış bin gümüş ruble alan Duport idi). Parterde, localarda, galeride herkes alkışlıyor, avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Adam durdu, gülümsemeye, eğilerek selam vermeye başladı. Sonra çıplak ayaklı başka erkeklerle kadınlar da dans ettiler. Kral müziğe uyarak bağırdı ve herkes şarkı söyledi. Ama o sırada birden fırtına koptu; orkestrada uğultulu gamlarla yarım sesli minör akortları duyuldu. Herkes koşuştu, orada bulunanlardan birini gene sürükleye sürükleye kulise götürdüler, sonunda perde kapandı. Seyirciler arasında gene patırtı, gürültü kopmuştu. Herkesin yüzünde coşkun bir heyecan vardı, "Duport'u istiyoruz! Duport'u istiyoruz. Duport'u istiyoruz!" diye bağırıyorlardı.

Nataşa artık bunu garip bulmuyordu. Zevk duyarak, sevinçli sevinçli gülümseyerek çevresine bakınıyordu. Elen ona döndü?

– *N'est-ce pas qu'il est admirable – Duport?*[1] dedi.

Nataşa:

– *Oh oui!*[2] diye karşılık verdi.

X

Arada, Elen'in locasına soğuk bir hava doldu: Kapı açılmıştı, içeriye Anatol girdi. Elen huzursuz bir tavırla gözlerini Nataşa'dan Anatol'e çevirdi.

– İzin verirseniz size kardeşimi takdim edeyim! dedi.

Nataşa, güzel küçük başını çevirerek çıplak omuzunun üzerinden yakışıklı genç adama baktı ve gülümsedi. Yakından bakılınca da yakışıklı görünen Anatol, Nataşa'nın yanına oturdu, bu şerefe çoktandır kavuşmak istediğini, bunu Narişkinlerin balosundan beri beklediğini, Nataşa'yı ilk olarak o baloda görmek zevkine eriştiğini ve bu zevki hâlâ unutamadığını söyledi. Kuragin kadınlarla erkeklerle olduğundan daha akıllıca, daha rahat konuşurdu. Hiç çekinmiyordu ve candan bir tavrı vardı; Nataşa, hakkında bu ka-

1 Duport harikulade değil mi?

2 Ah, evet!

dar çok şey anlatılan bu adamda öyle korkunç bir taraf olmadığını, aksine gülümsemesinin çok saf, çok neşeli, içten bir anlam taşıdığını şaşkınlıkla görüyor, böyle olması da çok hoşuna gidiyordu. Anatol Kuragin, ona oyunu nasıl bulduğunu sordu ve daha önceki oyunda Semyonova'nın oynarken yere düştüğünü anlattı. Sonra birden ona Nataşa çok eski bir ahbabıymış gibi:

– Ha... Biliyor musunuz kontes, evimizde bir kıyafet balosu vereceğiz, siz de buna katılmalısınız, çok eğlenceli olacak! Herkes Arharovlarda toplanacak. Siz de gelin, ne olur! Gelin, olmaz mı? dedi.

Bunu söylerken gülümseyen gözlerini Nataşa'nın yüzünden, boynundan, çıplak kollarından ayırmıyordu. Nataşa onun kendisine hayran olduğunu biliyor, bundan hoşlanıyordu, ama nedense onun yanında, sanki ikisi daracık bir yerdeymiş gibi bir sıcaklık, bir sıkıntı hissediyordu. Ona bakmadığı anlarda bile Anatol'ün gözlerini omuzlarına diktiğini hissediyor, elinde olmayarak, omuzlarına değil de gözlerine baksın diye, onunla göz göze gelmeye çalışıyordu: Ama genç adamın gözlerine bakarken, endişeyle Anatol'le kendisi arasında bir utanç perdesinin kalmadığını hissediyordu; oysa başka erkeklerle kendisi arasında her zaman böyle bir perdenin varlığını duyardı. Nataşa, nasıl olduğunu kendisi de bilmeden, aradan beş dakika geçtikten sonra, genç adama karşı, kendisine korku veren bir yakınlık duymaya başlamıştı. Öbür tarafa döndüğü vakit, genç adam arkadan çıplak elini tutar ya da onu boynundan öper diye korkuyordu. En basit şeylerden söz ediyorlardı, ama Nataşa aralarında artık hiçbir mesafe kalmadığını hissediyordu, bir erkeğe hiç bu kadar yakın olmamıştı.

Nataşa ikide bir başını çevirip Elen'le babasına bakıyor, sanki onlara bunun ne anlama geldiğini soruyordu. Ama Elen bir generalle konuşmaya dalmıştı, bu yüzden onun bakışına karşılık vermedi. Babasının bakışı ise Nataşa'ya hiçbir karşılık vermiyordu. Yalnız gözleri her zaman olduğu gibi, "Hoş vakit geçiriyorsunuz ya? Eh, ben de memnunum!" diyordu.

Hiç konuşmadan, huzursuzluk içinde geçen anlardan birinde, Anatol hafif parlak gözleriyle, sakin ama ısrarlı bir tavırla Nataşa'ya bakarken, genç kız, bu sessizliği bozmak için, ona Moskova'dan hoşlanıp hoşlanmadığını sordu. Sorar sormaz da kızardı.

Anatol'le konuşurken hep ahlaka aykırı bir şey yapıyormuş hissini duyuyordu. Anatol ona cesaret vermek istiyor gibi gülümsedi:

– Önce pek hoşlanmamıştım. Bir kenti hoş gösteren nedir? *Ce sont les jolies femmes,*[1] öyle değil mi? Ama şimdi çok hoşuma gidiyor.

Anlamlı bir tavırla ona bakıyordu:

– Baloya geleceksiniz değil mi kontes? Lütfen gelin, dedi ve onun elindeki çiçek demetine uzanarak:

– *Vous serez la plus jolie. Venez, chère comtesse et comme gage donnez-moi cette fleur,*[2] diye fısıldadı.

Nataşa bu sözlerin ne anlama geldiğini (Anatol'ün kendisi gibi) anlayamamıştı, ama bu anlaşılmaz sözlerde ahlaka aykırı bir anlam bulunduğunu seziyordu. Nasıl bir karşılık vereceğini bilemeden, genç adamın söylediğini işitmemiş gibi öbür tarafa döndü. Ama döner dönmez Anatol'ün gene orada, arkasında, ta yakınında bulunduğunu düşünmekten kendini alamadı. "Şimdi ne hissediyor acaba? Bozuldu mu? Kızdı mı? Bu işi düzeltmem mi gerekiyor?" diye düşünüyordu. Elinde olmadan dönüp arkasına baktı. Anatol'le göz göze geldi, gönlünü tekrar onun yakınlığından doğan heyecana, onun kendine güvenen tavrına ve candan gülümsemesindeki tatlılığa kaptırdı. Gözlerinin içine baka baka, tıpkı Anatol gibi gülümsedi. O zaman gene büyük bir korkuyla aralarında artık hiçbir sınırın bulunmadığını hissetti.

Perde tekrar açıldı. Anatol sakin, neşeli bir tavırla locasından çıktı. Nataşa, kendi locasına, babasının yanına döndü: Artık kendisini içinde bulunduğu âleme kaptırmıştı. Gözlerinin önünde olup biten her şey, artık ona çok normal görünüyordu; buna karşılık nişanlısı ile, Prenses Mariya ile ve köydeki yaşantısı ile ilgili düşünceler bir kez olsun aklına gelmedi, sanki bütün bunlar çoktan olup bitmiş, geçmişe gömülmüş şeylerdi.

Dördüncü perdede bir şeytan vardı; bu şeytan şarkı söyledi, söyledi, sonunda altındaki tahtayı çektiler, o zaman şeytan çırpına çırpına aşağı düştü, sesi de kesildi. Nataşa dördüncü perdeden yal-

1 Güzel kadınlardır.

2 Oradaki kadınların en güzeli siz olacaksınız. Gelin, sevgili kontes ve delil olarak bana bu çiçeği verin.

nız bunu görmüştü. İçinde onu heyecanlandıran, ona üzüntü veren bir şey vardı. Bu heyecanının nedeni Kuragin'di. Nataşa elinde olmayarak onun her hareketini izliyordu. Operadan çıkarlarken Anatol yanlarına yaklaştı, bir araba çağırttı, onları arabaya yerleştirdi. Nataşa'nın oturmasına yardım ederken de genç kızın bileğinden biraz yukarısını hafifçe sıktı. Nataşa başını çevirdi, heyecan ve mutluluk içinde ona baktı. Anatol pırıl pırıl gözlerini dikmiş, tatlı tatlı gülümsüyordu.

Nataşa ancak eve dönünce içinde olup bitenleri serinkanlılıkla düşünmeye fırsat buldu ve hepsi operadan dönüşte çay sofrasına oturdukları sırada, birden Prens Andrey'i hatırlayarak herkesin içinde bir çığlık attı; kıpkırmızı bir yüzle, koşarak odadan çıkıp gitti. "Aman Allahım! Mahvoldum! İşin bu dereceye gelmesine nasıl imkân verdim," diye düşündü. Uzun bir süre elleriyle kıpkırmızı olmuş yüzünü kapayarak durdu. Duygularını anlamaya çalışıyor, ama ne duygularını ne de içinde olup bitenleri anlıyordu. Her şey ona karanlık, belirsiz ve korkunç görünüyordu. Oysa orada, Duport'un yalınayak, müziğe uyarak zıpladığı, genç kızların, yaşlı erkeklerin ve dudaklarında sakin, gururlu gülümsemesiyle çıplak Elen'in coşarak "Bravo!" diye bağırdıkları o kocaman ışıl ışıl salonda, Elen'in gölgesi altında, her şey belirliydi, basitti; şimdi tek başına kalınca hiçbir şey anlaşılmıyordu. Nataşa, "Nedir bu böyle? Ona karşı duyduğum bu korku neden ileri geliyor? Neden şimdi vicdan azabı çekiyorum?" diye düşünüyordu.

Aklından geçenleri ancak gece yatakta ihtiyar kontese anlatabilirdi. Sonya'ya gelince, Nataşa biliyordu ki o, ciddi ve dosdoğru görüşleriyle ya hiçbir şey anlamayacak ya da onun açıkladığı duygular karşısında dehşete kapılacaktı. Bu yüzden, Nataşa, kendisine üzüntü veren bu sorunu tek başına çözmeye çalışıyordu.

Kendi kendine, "Ben artık Prens Andrey'in aşkına layık olmayan mahvolmuş bir varlık mıyım? Yoksa değil miyim?" diye soruyor, sonra hem teselli verici, hem alaycı bir gülümseyişle? "Ben de ne aptalım! Ne diye bunları soruyorum? Başıma bir şey mi geldi sanki? Hiçbir şey gelmedi işte! Ben hiçbir şey yapmış değilim, hiçbir davranışımla buna yol açmadım. Hiç kimse bunu bilmeyecek;

onu da bir daha göremeyeceğim!" diye karşılık veriyordu. "O halde her şey apaçık! Madem bir şey olmadı, benim şimdi pişmanlık duymam gereksiz, Prens Andrey beni şimdiki halimle de sevebilir. Zaten 'şimdiki halim' nedir ki benim? Ah, Tanrım! Neden Andrey burada değil sanki?"

Nataşa bir an için sakinleşiyordu, hemen sonra bunların doğruluğunu ve başına gerçekten hiçbir şey gelmediğini, ama Prens Andrey'e karşı duyduğu sevginin artık eski temizliğini yitirmiş olduğunu anlıyordu. O zaman Kuragin'le yaptığı bütün konuşmayı tekrarlıyor, o yakışıklı, o korkusuz genç adamın elini sıktığı andaki yüzünü, yaptığı hareketi ve tatlı gülümseyişini gözlerinin önünde canlandırıyordu.

XI

Anatol Kuragin, babası kendisini yılda yirmi bin ruble harcadığı, bir o kadar da borç yaptığı Petersburg'dan uzaklaştırdığı için Moskova'da oturuyordu; alacaklıları bu paraları babasından isteyip duruyorlardı. Babası, ona son kez olarak borçlarının yarısını ödeyeceğini, ama bunu bir şartla yapacağını bildirmişti. Bu şart da şuydu: Anatol genelkurmay başkanına yaver olarak göreve başlamak üzere Moskova'ya gidecekti. Bu işi ona babası sağlamıştı. Anatol çalışmaya başlayacak, bir yandan da orada zengin bir kızla evlenmenin çaresini bulacaktı. Babası bunu söylerken ona hem Prenses Mariya'yı hem de Jüli Kuragina'yı ima etmişti.

Anatol babasının teklifini kabul etmiş, Moskova'ya gitmiş ve orada Piyer'in evine yerleşmişti. Piyer, önce Anatol'ü çok isteksiz kabul etmiş ama sonradan ona alışmıştı. Bazen onunla eğlendiği ve güya borç olarak para verdiği de oluyordu.

Anatol, Şinşin'in onu anlatırken çok yerinde olarak belirttiği gibi, Moskova'ya geldiğinden beri, bütün hanımların akıllarını başlarından almıştı. Özellikle, ilgilenmek tenezzülünde bulunmadığı ve çingene kızları ile Fransız artistlerini daha ilginç saydığı için, onları deli ediyordu: Bunların en önemlisi Matmazel Georges'du. Söylendiğine göre onunla yakın bir ilişkisi vardı. Anatol Dolohov'un evinde yapılan tek bir içki âlemini ve Moskova'nın di-

ğer eğlencelerinden hiçbirini kaçırmıyor, sabahlara kadar içki içiyor, içki yarışında herkesi yere seriyor, sosyetenin bütün gece toplantıları ile balolarına devam ediyordu. Onun bazı Moskovalı hanımlarla maceraları olduğu söyleniyordu. Gerçekten, balolarda bazılarıyla flört ederdi. Ama genç kızlarla, özellikle çoğu çirkin olan zengin kızlarla hiç ilgilenmiyordu. Bunun bir nedeni vardı: Yakın dostlarından başka hiç kimse Anatol'ün iki yıl önce evlendiğini bilmiyordu. İki yıl önce, alayı Polonya'da konakladığı sırada, Polonyalı orta halli bir çiftlik sahibi, Anatol'ü kızıyla evlenmeye zorlamıştı. Anatol çok kısa süre sonra karısını terk etmiş ve kayınpederine göndermeye söz verdiği para karşılığında, her yerde kendini bekâr bir adam olarak tanıtmak imkânını kazanmıştı.

Anatol, her zaman durumundan, kendisinden ve başkalarından hoşnuttu. Bu içgüdüyle, kendisinin yaşadığından başka bir yaşamın mümkün olmadığına, ömrü boyunca hiçbir zaman hiçbir kötülük yapmadığına kesinlikle inanıyordu. Davranışlarının başkalarına nasıl bir etki yapacağını, şu ya da bu hareketinin nasıl bir sonuç vereceğini de kavrayabilecek durumda değildi. Ördek nasıl suda yaşamak için yaratılmışsa, Tanrı'nın da onu yılda otuz bin rublelik bir gelirle yaşamak ve her zaman toplumda en yüksek mevkide bulunmak için yarattığına inanıyordu. Buna öylesine inanıyordu ki başkaları da ona baka baka bu durumu ve onun yüksek sosyetede en iyi mevkide bulunmasını kabul ediyor, karşısına her çıkandan borç istediğini, aldığını, bir daha geri vermeyeceğini bile bile ödünç para isteğine "hayır" demiyorlardı.

Kumara düşkün değildi, daha doğrusu hiçbir zaman oyunda kazanmayı istemezdi. Yenilince yitirdiği paraya da üzülmüyordu. Kibirli değildi. Başkalarının kendisi hakkında düşündüklerine hiç aldırmazdı. Kimse onu şöhret düşkünlüğüyle suçlayamazdı. Yalnız birkaç kez kendi mesleğine zarar verecek şekilde davranarak, bütün saygı gösterileriyle alay ederek babasını kızdırmıştı. Cimri değildi, kendisinden herhangi bir şey isteyen birine hiçbir zaman "hayır" demezdi. Sevdiği şeyler, eğlence ile kadınlardı; kendi açısından bakınca zevklerinde adi bir taraf bulunmadığını düşünüyordu, bu zevklerini tatmin ederken başka insanların nasıl bir zarar göreceklerini kavrayamadığı için kendini kusursuz sanıyor, alçak ve kötü

saydığı insanlardan nefret ediyordu; ama kendi vicdanı rahat olduğu için başını daima dimdik tutardı. Kendini eğlenceye kaptırmış adamlarla bu erkek Magdelanalarda, tıpkı günahkâr kadınlarda olduğu gibi bağışlanacakları ümidine dayanan bir suçsuzluk duygusu vardır. Bunlar, "O kadının yaptığı her şey bağışlanacaktır. Çünkü o çok sevmiştir," sözünü "Onun yaptığı her şey bağışlanacaktır, çünkü o çok neşeli günler geçirmiştir." şekli,de çevirirler.

O yıl içinde, sürgününden ve İran'daki maceralarından sonra gene Moskova'ya dönen ve lüks içinde (yaşayan), vaktini kumarla, içkiyle geçiren Dolohov, Petersburg'dan arkadaşı olan Kuragin'le tekrar yakınlık kurmuş, kendi amaçlarına ulaşmak için, ondan yararlanmaya başlamıştı.

Anatol, Dolohov'u zeki ve atılgan olduğu için gerçekten seviyordu. Kumar masasına zengin gençleri çekmek için Kuraginin adından, sosyetedeki ününden ve ilişkilerinden yararlanmak ihtiyacını duyan Dolohov ise onu bir yem olarak kullanıyor ve Kuragin'le için için eğleniyordu. Gerçi Anatol'le olan arkadaşlığı bir hesaba dayanıyordu, ama bundan başka, bir insanın iradesini etkilemek, onu yönetmek Dolohov için bir zevk, bir alışkanlık, aynı zamanda bir ihtiyaçtı.

Nataşa, Kuragin üzerinde büyük bir etki yapmıştı. Operadan sonra Dolohov'la yemek yerken Kuragin onun ellerinin, omuzlarının, ayaklarının, saçlarının üzerinde ayrı ayrı durarak, bu işten anlayan bir adam tavrıyla genç kızın bütün güzelliğini incelemiş ve peşine düşmek niyetinde olduğunu bildirmişti. Bu iltifatları nasıl bir sonuç verecekti? Anatol bunu düşünemiyor, bilemiyordu. Tıpkı herhangi bir hareketinin sonucunu hiçbir zaman bilemediği gibi...

Dolohov:

– Güzel kız, kardeşim, ama bize göre değil, dedi.

Anatol:

– Ablama söyleyeyim, onu yemeğe davet etsin, olmaz mı, ha? diye sordu.

– İyisi mi bekle, hele evlensin, ondan sonra...

– Biliyorsun ki *j'adore les petites filles,*[1] hemen de kendini kaybediverir...

1 Küçük kızlara tapıyorum.

Anatol'ün evli olduğunu bilen Dolohov:

– Sen zaten bir *petite fille*'in[1] tuzağına düşmüştün, dedi. Ayağını denk alsan iyi olur.

Anatol, candan bir tavırla güldü:

– Demek o iş insanın ömründe iki defa olmaz! Öyle mi ha?

XII

Operaya gittiklerinin ertesi günü, Rostovlar hiçbir yere çıkmadılar. Onlara da hiç kimse gelmedi. Mariya Dimitriyevna, Nataşa'nın babası ile, genç kızdan gizli olarak bazı konuşmalar yapıyordu. Nataşa, onların ihtiyar prensten söz ettiklerini, bir şeyler tasarladıklarını seziyor, bu da ona huzursuzluk veriyor, gururunu yaralıyordu. Her an Prens Andrey'in gelmesini bekliyordu. O gün iki kez prensin gelip gelmediğini öğrenmek için kapıcıyı Vozdvijenka'ya göndermişti. Prens gelmemişti. Şimdi Nataşa'nın ruh durumu Moskova'ya ilk geldiği günlerde olduğundan çok daha kötüydü. Sabırsızlığına, Andrey'e duyduğu özleme, bir de Prenses Mariya ve ihtiyar prensle karşılaşmasının can sıkıcı anısı ile nedenini bir türlü kavrayamadığı bir korku, bir endişe eklenmişti. Ona öyle geliyordu ki ya Prens Andrey hiçbir zaman gelmeyecek ya da o gelmeden önce kendisinin başına fena bir şey gelecekti. Artık eskisi gibi sakin sakin ve sürekli olarak onu düşünemiyordu. Prens Andrey'i düşünmeye başlar başlamaz, anılarına, ihtiyar prens ve Prenses Mariya ile ilgili anılar ekleniyor ve zihninde son gördüğü temsil ile Kuragin'in hayali canlanıyordu. Bu arada, içinde bir soru düğümleniyordu: Suçlu değil miydi, onu Prens Andrey'e bağlayan bağ artık kopmamış mıydı? Bunu kendi kendine sorduğu zaman, karşısında tekrar o anlaşılmaz, o korkunç duyguyu uyandırmasını bilen adamın anlamlı bakışlarını ve her an değişen yüzünü görüyordu. Onun her davranışını, her sözünü en ince ayrıntılarına kadar tekrar tekrar hatırlamak için kendisini zorluyordu. Bu yüzden evdekilere her zamankinden daha hareketli görünüyordu, ama aslında eskisi gibi sakin ve mutlu olmaktan uzaktı.

1 Küçük kız.

Pazar sabahı Mariya Dimitriyevna, konuklarını Mogiltsi'de Uspeniye Kilisesi'ndeki sabah ayinine davet etti.

– Ben o moda olmuş kiliseleri sevmiyorum, diyordu.

Hiçbir şeyin etkilemediği düşünceleriyle övündüğü belliydi.

– Tanrı her yerde birdir. Papazımız da çok iyi; ayini yoluna yordamına göre, soylu kişilere yakışır şekilde yapıyor, diyakozumuz da öyledir. Kliros'ta konser verilirse kilise daha kutsal mı olur sanki? Sevmem ben bunları. Bunlar hep şımarıklık, başka bir şey değil.

Mariya Dimitriyevna pazar günlerini sever, onları kutlamasını da bilirdi. Evi cumartesiden baştan başa yıkanır, temizlenir; pazar günü, adamları da kendisi de çalışmazlardı, hepsi bayramlık elbiselerini giyer, sabah ayinine giderlerdi. Ev sahibinin sofrasına o gün için özel pişirilmiş yemekler getirilir, uşaklara votkayla kaz ya da domuz kızartması verilirdi. O günün bayram olduğu her şeyden çok Mariya Dimitriyevna'nın o geniş, sert yüzünden belli olurdu; o gün, yüzünde hiç değişmeyen ciddi, azametli bir anlam belirirdi.

Sabah ayininden sonra, koltuklarının örtüleri çıkarılmış olan misafir odasında kahveler içilip arabanın hazır olduğu bildirilince Mariya Dimitriyevna, ziyaretlere giderken kullandığı, ona resmî bir hava veren şalı omuzlarına aldı, ciddi bir tavırla Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'ye gideceğini, onunla Nataşa için görüşeceğini söyledi.

Mariya Dimitriyevna gittikten sonra Rostovlara Madam Chalmé'den bir terzi kız geldi, Nataşa da misafir odasının yanındaki odanın kapısını kapayarak, karşısına çıkan bu eğlenceden ötürü sevinç içinde, yeni elbiselerini prova etmeye başladı. Daha kolları takılmamış, teğellenmiş korsajının sırtında nasıl durduğunu görmek için başını geriye çevirip aynadan kendine baktığı sırada, misafir odasından heyecanlı sesler duydu; bunlardan biri babasının, öbürü ise bir kadının sesiydi. Nataşa onların seslerini duyunca kıpkırmızı oldu. Provasını yaptığı korsajı sırtından çıkardı, o sırada kapı çaldı ve içeriye sırtında koyu leylak rengi, dik yakalı kadife bir elbise, dudaklarında da ışık saçan, tatlı bir gülümseyişle Kontes Bezuhova girdi. Kızaran Nataşa'ya:

– *Ah, ma délicieuse!* dedi. *Charmante.*[1]

1 Ah şekerim! Ne sevimli!

Sonra onun peşinden içeriye girmiş olan İlya Andreyiç'e döndü:

– Hayır, kuzum olmaz: Yakışır mı bu size, sevgili kontum? İnsan Moskova'da oturur da hiçbir yere çıkmaz mı? Hayır, yakanızı bırakmam! Bu akşam Matmazel Georges bizim evde şiir okuyacak, birkaç kişi daha gelecek. Eğer Matmazel Georges'dan çok daha güzel olan kızlarınızı getirmezseniz bir daha yüzünüze bakmam. Kocam yok. Tver'e gitti. Gitmemiş olsaydı sizi alması için onu gönderirdim. Muhakkak geleceksiniz, muhakkak! Dokuzda bekliyorum.

Kontesi tanıyan terzi kız, karşısında saygıyla diz kırdı; genç kadın ona hafifçe başını salladı; sonra kadife elbisesinin plilerini zarif bir tavırla açarak aynanın yanındaki koltuğa oturdu. İçten gelen bir neşeyle hiç durmadan tatlı tatlı konuşuyor. Nataşa'nın güzelliğini göklere çıkarıyordu. Genç kızın giysilerini gözden geçirdi, onları çok beğendiğini söyledi. Paris'ten getirdiği yeni *gaz métalique*[1] elbisesiyle övündü ve Nataşa'ya aynı elbiseden yaptırmasını öğütledi.

– Hoş, zaten size her şey yakışıyor güzelim! diyordu.

Nataşa'nın dudaklarındaki sevinçli gülümseme hiç silinmiyordu. Eskiden ona bu kadar ulaşılmaz, bu kadar önemli görünen, ama şimdi ona karşı bu kadar iyi davranan o sevimli Kontes Bezuhova'nın övgüleri karşısında kendisini serpilmiş bir çiçek gibi hissediyor, mutluluk duyuyordu. İçinden neşe taşıyordu. O güzel, o cana yakın prensese neredeyse âşık olmuştu.

Elen'e gelince, o Nataşa'nın güzelliğine gerçekten hayrandı. Genç kızın eğlenmesini gerçekten istiyordu. Ama Anatol, ablasından kendisini Nataşa'yla buluşturmasını rica etmişti. Elen'in Rostovlara gelişinin asıl nedeni buydu. Genç kızı kardeşiyle buluşturmak, ona hoş bir şey olarak görünüyordu. Gerçi, eskiden Petersburg'dayken Boris'i elinden aldığı için Nataşa'ya sinirlenmişti, ama şimdi bunu aklına bile getirmiyor, Nataşa'ya karşı gerçekten iyi duygular besliyordu. Rostovların yanından ayrılırken *protégée*'sini bir kenara çekti.

– Dün kardeşim bizde yemek yedi, gülmekten kırıldık. Hiçbir şey yiyemiyor, hep sizin için ah çekiyordu, şekerim. *Il est fou, mais fou amourex de vous, ma chère.*[2]

1 Metal renginde tülden.

2 Deli gibi, size deli gibi âşık canım.

Nataşa genç kadının bu sözlerini işitince kızardı. Elen:

– Bakın nasıl da kızarıyor, nasıl da kızarıyor! *Ma délicieuse,*[1] diye söylendi. Muhakkak gelin. *Si vous aimez quelqu'un ma délicieuse, ce n'est pas une raison pour se cloître. Si même vous êtes promise, je suis sûre que votre promis aurait désiré que vous alliez dans le monde en son absence plutôt que de dépérir d'ennui.*[2]

Nataşa, "Demek benim nişanlı olduğumu biliyor! Demek kocasıyla, o her konuda doğruluğu arayan Piyer'le, Anatol ve benden söz etmişler. Hatta buna gülmüşler bile. Demek ki bu iş o kadar önemli değil!" diye düşündü. Elen'in etkisi altında, Nataşa'ya daha önce korkunç gelen şey şimdi basit ve olağan görünüyordu. Nataşa, "Kendisi öyle bir *grande dame* ki, nasıl sevimli, beni candan sevdiği nasıl da belli," diye düşünüyordu. "Hem ne diye eğlenmeyeyim sanki?" Bunları düşünürken iri iri açılan gözleriyle Elen'e bakıp duruyordu.

Mariya Dimitriyevna yemek zamanı döndü. Hiç konuşmuyordu, çok ciddiydi. İhtiyar prense yenildiği, aralarındaki çatışmadan ötürü hâlâ büyük bir heyecan içinde olduğu anlaşılıyordu. Daha olup bitenleri sakin sakin anlatacak durumda değildi. Kontun sorularına her şeyin yolunda gittiğini, ertesi sabah her şeyi anlatacağını söyleyerek karşılık verdi. Sonra Kontes Bezuhova'nın ziyaretini ve onları davet etmiş olduğunu haber alınca:

– Ben Bezuhova ile ahbaplık etmekten hoşlanmam! dedi. Onunla görüşmeyi bile öğüt vermem. Her neyse, madem söz verdin, git bakalım, belki açılırsın!

Son sözü Nataşa'ya dönerek söylemişti.

XIII

Kızlarını Kontes Bezuhova'nın evine Kont İlya Andreyiç götürdü. Partide epey kalabalık vardı. Ama orada bulunan herkes Nataşa'ya yabancıydı. Prens İlya Andreyiç, hoşnutsuzlukla, orada daha çok

1 Şekerim.

2 Eğer birini seviyorsanız, şekerim, bu manastıra kapanmanız için bir neden değildir. Hatta eğer biri ile sözlü iseniz bile, eminim ki sözlünüz, yokluğunda can sıkıntısından sararıp solmanız yerine sosyeteye karışmanızı isterdi.

serbest davranışlarıyla ün salmış erkeklerle kadınların toplandığını hemen gördü. Matmazel Georges, misafir odasının bir köşesinde etrafı gençlerle çevrilmiş halde duruyordu. Orada birkaç Fransızla Elen'in gelişinden beri ev halkından sayılmaya başlayan Métivier vardı. Kont İlya Andreyiç iskambil oynamayıp kızlarının yanından hiç ayrılmamaya ve Matmazel Georges'un temsili biter bitmez çıkıp gitmeye karar verdi.

Anatol, anlaşılan Rostovların gelişini kapıda beklemişti. Kontla selamlaşır selamlaşmaz Nataşa'ya yaklaştı, peşinden yürüdü. Nataşa da onu görür görmez, tıpkı operada olduğu gibi, genç adamın hoşuna gitmekten doğan gururlu bir memnuniyet ve aralarında ahlaki engellerin ortadan kalkmış olmasının getirdiği bir korku duydu. Bu duygular bütün varlığını sarmıştı.

Elen, Nataşa'yı sevinçle karşılamış, yüksek sesle güzelliğine, giyimine hayran olduğunu belirtmişti. Rostovlar geldikten hemen sonra Matmazel Georges, giyinmek için odadan çıktı. Misafir odasında etrafa iskemleler koymaya başladılar, herkes kendine bir yer buluyordu. Anatol, Nataşa'nın oturması için bir iskemle sürdü, yanına oturmak istedi. Ama Nataşa'dan gözünü ayırmayan kont hemen kızının yanına oturuverdi. Bunun üzerine Anatol onların arkasındaki iskemleye oturmak zorunda kaldı.

Çıplak, tombul kollu, gamzeli Matmazel Georges, bir omzunu açıkta bırakarak sarındığı kırmızı bir şalla, koltukların arasında kendisi için bırakılmış boş yere çıktı, yapmacık bir pozla durdu. Her taraftan hayranlık fısıltıları duyuldu. Matmazel Georges ciddi, hüzünlü bir tavırla dinleyicilere baktı, sonra Fransızca olarak bazı şiirler okumaya başladı; bu şiirlerde bir ananın oğluna karşı suç olan sevgisinden söz ediliyordu. Matmazel Georges, yer yer sesini yükseltiyor, yer yer fısıldıyor, azametle başını kaldırıyor, yer yer duraklıyor, sesini alçaltarak gözlerini iri iri açıyordu. Her yerden *"Adorable, divin, délicieux,"*[1] sesleri duyuluyordu.

Nataşa şişman Matmazel Georges'a bakıyor, ama hiçbir şey işitmiyor, hiçbir şey görmüyor, karşısında olup biten hiçbir şeyi anlamıyordu. Yalnız kendini gene geri dönülmez bir sürüklenişle o garip, o çılgın, o eski dünyasına büsbütün yabancı âleme dalmış

1 Şahane, ilahi bir şey, nefis.

hissediyordu: Bu âlemde artık neyin iyi, neyin kötü, neyin uygun, neyin çılgınca bir şey olduğunu kestirmek imkânsızdı. Arkasında Anatol oturuyor, Nataşa da onun yakınlığını duyarak korku içinde bir şeyler bekliyordu.

Birinci monologdan sonra, toplantıda bulunan herkes kalkarak Matmazel Georges'un etrafını sardı: Ona hayranlıklarını belirtiyorlardı. Nataşa başkalarıyla birlikte ayağa kalkıp kalabalığın arasından aktrise doğru ilerleyen babasına:

– Ne güzel kadın, dedi.

Anatol, Nataşa'nın peşinden gidiyordu:

– Bence hiç de değil! Bunun böyle olmadığını size bakınca anlıyorum.

Bu sözü, sesini yalnız Nataşa'nın işitebileceği bir anda söylemişti.

– Harikulade güzel olan sizsiniz. Sizi gördüğüm andan beri durmadan...

Kont kızını almak için geri döndü:

– Onun yanına gidelim, gel onun yanına gidelim, Nataşa! Ne güzel kadın!

Nataşa hiçbir şey söylemeden babasına yaklaştı. Hayret dolu bir bakışla, soru sorar gibi baktı. Matmazel Georges birkaç şiir okuduktan sonra gitti, o zaman Kontes Bezuhova konuklarının salona geçmelerini rica etti. Kont gitmek istiyordu. Ama Elen, hazırlıksız bir balo vereceğini söyleyerek oyunbozanlık etmemesi için yalvarıyordu. Bunun üzerine Rostovlar kaldılar. Anatol, Nataşa'yı gene valse davet etti. Onunla vals yaparken, genç kızın hem elini hem de belini sıkıyor, *"ravissante"*[1] olduğunu, onu sevdiğini söylüyordu. Gene birlikte yaptıkları "ekosez" dansı sırasında ise hiçbir şey söylemedi, yalnız Nataşa'nın gözlerinin içine bakmakla yetindi. Nataşa kararsızlık içindeydi. Yoksa vals yaptıkları sırada Anatol'ün söylediği sözleri rüyasında mı duymuştu? Birinci figürün sonunda, Anatol gene elini sıktı. Nataşa korkuyla gözlerini ona doğru kaldırdı. Ama Anatol'ün aşk dolu bakışı ile gülümseyişinde öyle güven verici bir şey vardı ki genç kız söylemek istediklerini söyleyemedi. Sustu, gözlerini tekrar yere indirdi. Sonra hızlı hızlı konuşarak:

1 "Büyüleyici".

– Bana öyle şeyler söylemeyin, ben nişanlıyım, başkasını seviyorum, dedi.

Gözlerini tekrar Anatol'e doğru kaldırdı. Anatol, Nataşa'nın sözlerine ne şaşırmış ne de üzülmüştü.

– Asıl siz bunları bana söylemeyin. Nişanlı olmanız beni ilgilendirir mi? Size çılgınca, delice âşığım ben! Siz insanı büyülüyorsanız suç bende mi? Haydi, dans edelim!

Nataşa ürkek bakışlı gözlerini iri iri açarak, heyecanlı heyecanlı çevresine bakınıyor, her zamankinden neşeli görünüyordu. O akşam olup biten her şey, zihninde sanki hiç iz bırakmadan geçip gidiyordu. O sırada ekosezle Grossvater dansını yapıyorlardı. Babası gitmek istiyor, Nataşa ise kalmaları için yalvarıyordu. Genç kız nerede olursa olsun ve kiminle konuşursa konuşsun, hep Anatol'ün bakışını üzerinde hissediyordu. Bir ara kendine çekidüzen vermek için tuvalete gitmek istediğini söyleyerek babasından izin aldı. Elen de peşinden gitti, gülerek ona kardeşinin sevgisinden söz etti. Nataşa tuvaletten çıkınca küçük oturma odasında tekrar Anatol'le karşılaştı. Elen, bir yerlere kaybolmuştu. İkisi baş başa kalmışlardı, Anatol elini tutarak tatlı bir sesle:

– Evinize gelemiyorum. Bu durumda sizi hiçbir zaman hiçbir yerde göremeyecek miyim? Sizi çılgınca seviyorum! Hiçbir zaman göremeyeceğim demek... Öyle mi? dedi.

Sonra yolunu keserek yüzünü Nataşa'nın yüzüne yaklaştırdı. Anatol'ün erkekçe bakan iri parlak gözleri, Nataşa'nın gözlerine o kadar yakındı ki genç kız bu gözlerden başka hiçbir şey göremiyordu. Anatol, soru sorar gibi:

– Natali? diye fısıldadı, parmakları genç kızın canını acıtırcasına ellerini sıkıyordu.

– Natali?

Nataşa'nın bakışı, "Ben bunlardan hiçbir şey anlamıyorum, söyleyecek hiçbir şeyim yok!" diyor gibiydi. Anatol sıcak dudaklarını Nataşa'nın dudaklarına bastırdı; o zaman genç kız kendini gene bütün bağlardan kurtulmuş hissetti. Aynı anda, ayak sesleri ve Elen'in elbisesinin hışırtısı duyuldu. Nataşa, önce Elen'e, sonra da kıpkırmızı bir yüzle titreyerek, ürkekçe sorgular gibi Anatol'e baktı, kapıya doğru yürüdü. Anatol:

– *Un mot seul, au nom de Dieu,*[1] diyordu.

Nataşa durdu. O sırada Anatol'den olup bitenleri kendisine açıklayacak ve kendisinin de karşılık verebileceği bir söz işitmeye o kadar ihtiyacı vardı ki! Oysa Anatol'ün ne söyleyeceğini bilemediği ortadaydı. Bu yüzden hep, *"Natalie, un mot, un seul,"*[2] diye söyleniyordu. Bu sözü Elen ona yaklaşıncaya kadar tekrarladı durdu. Elen, Nataşa'yla birlikte tekrar salona geçti. Rostovlar supeye kalmadan gittiler.

Nataşa eve döndükten sonra bütün gece uyuyamadı: Bir türlü çözemediği bir soru ona üzüntü veriyordu. Kimi seviyordu acaba? Anatol'ü mü, yoksa Prens Andrey'i mi? Muhakkak ki Prens Andrey'i seviyordu. Onu ne kadar çok sevdiğini iyice hatırlıyordu. Ama Anatol'e karşı da sevgisi vardı. Bundan da hiç şüphesi yoktu. "Başka türlü olsaydı bunlar olabilir miydi?" diye düşünüyordu. "Madem bütün olanlardan sonra, ona veda ederken gülümseyişine ben de gülümseyerek karşılık verdim, madem işlerin o dereceye gelmesine göz yumdum, demek ki onu daha ilk anda sevmeye başladım. Madem seviyorum, o halde o iyi, kibar, çok yakışıklı, kusursuz bir insandır. Onu sevmemek imkânsız bir şey. Şimdi hem onu hem de öbürünü sevdiğime göre, ne yapacağım?"

Nataşa, kendi kendine bunları soruyor, bu korkunç sorulara bir karşılık bulamıyordu.

XIV

Sabah her zamanki koşuşmalar ve konuşmalarla başlamıştı. Herkes kalkmış, bir şeyler yapıyor, konuşuyordu. Terzi kızlar gene gelmişlerdi. Mariya Dimitriyevna da odasından çıkmıştı. Herkes çaya çağrıldı. Nataşa gözlerini iri iri açarak kendisine dikilen her bakışı karşılamak istiyormuş gibi huzursuzluk içinde başını çevirip herkese bakıyor, hiçbir şey olmamış gibi görünmeye çalışıyordu. Kahvaltıdan sonra, Mariya Dimitriyevna (günün o saati ona göre en iyi zamandı) koltuğuna kurularak Nataşa ile ihtiyar kontu yanına çağırdı:

1 Allah aşkına için, bir tek söz.

2 Natali, bir söz, bir tek söz.

– Dinleyin, dostlarım; şimdi her şeyi enine boyuna düşündüm. Size öğüdüm şudur, diye söze başladı. Biliyorsunuz ki dün Prens Nikolay'ı görmeye gittim; tabii ona ne düşünüyorsam hepsini söyledim... Bağırıp çağırmaya başladı. Ama hiçbir sözün altında kalmam! Açtım ağzımı yumdum gözümü!

İhtiyar Kont:

– Peki ne diyor? diye sordu.

Mariya Dimitriyevna:

– O mu ne diyor? Bunağın biri, dedi. Lafını bile ettirmiyor! Hem artık bu konuda konuşmak gereksiz. Zaten kızcağızı üzüntüden mahvettik. Şimdi benim size öğüdüm, işlerinizi bitirip eve, Otradnoya'ya dönmeniz... ve orada da beklemenizdir.

Nataşa:

– A! Olmaz! diye bağırdı.

Mariya Dimitriyevna:

– Olmaz, deme! Gitmelisiniz, dedi. Gidip orada beklemelisiniz. Bu iş kavgasız olmayacak. Nişanlın buraya gelince ihtiyarla baş başa her şeyi konuşur, sonra size gider.

İlya Andreyiç, bu teklifin ne kadar yerinde olduğunu anlayarak hemen kabul etti. Eğer ihtiyar yumuşarsa sonradan onu görmek için Moskova'ya ya da Lısiye Gori'ye gitmek daha iyi olacaktı; yok eğer yumuşamazsa o zaman ona karşı gelerek nikâhı kıydırmak ancak Otradnoya'da mümkün olabilirdi. İhtiyar kont:

– Vallahi çok doğru, dedi. Zaten ona gittiğime, kızı ona götürdüğüme pişmanım.

Mariya Dimitriyevna çantasında bir şeyler arayarak:

– Yok canım, neden pişman olacakmışsın. Madem buradaydınız, ona saygı göstermemek doğru olmazdı. Ama madem istemiyor, kendi bilir! dedi. Zaten çeyiz de hazır. Daha ne bekleyeceksiniz? Bitmemiş olanları da ben size gönderirim. Gerçi sizden ayrılmak beni üzüyor ama, iyisi mi, Tanrı selamet versin, güle güle gidin!

Çantasının içinde aradığını bulmuştu; onu Nataşa'ya uzattı. Bu Prenses Mariya'dan bir mektuptu.

– Sana mektup yazmış. Ne kadar üzülüyor zavallıcık! Seni sevmediğini sanacaksın diye korkuyor.

Nataşa:

– Tabii sevmiyor ya! dedi.

Mariya Dimitriyevna:

– Saçmalama! diye bağırdı.

Nataşa mektubu alıp cesaretle:

– Kimse beni kandıramaz! Onun beni sevmediğini biliyorum, dedi ve yüzünde soğuk, öfkeli bir ifade belirdi. Mariya Dimitriyevna yüzündeki bu öfkeyi görünce ona daha dikkatli bakarak kaşlarını çattı.

– Sen öyle karşılık vermesene kuzum! dedi. Ben ne söylüyorsam, doğrudur. O mektuba karşılık yaz.

Nataşa sesini çıkarmadan Prenses Mariya'nın mektubunu okumak için odasına gitti. Prenses Mariya, aralarında çıkan anlaşmazlıktan ötürü derin üzüntü içinde olduğunu yazıyordu. Babasının duyguları ne olursa olsun, ağabeyi Prens Andrey onu kendisine eş olarak seçtiğinden Nataşa'yı sevmemesine imkân olmadığını belirtiyor, buna inanması için yalvarıyor, ağabeyinin mutluluğu uğruna her şeyini feda etmeye hazır olduğunu anlatıyordu. "Öyle olmakla birlikte, babamın size karşı kötü duygular beslediğini sanmayın!" diye yazıyordu. "O, bağışlanması gereken hasta, yaşlı bir insandır; ama iyi kalpli, yüce ruhludur ve inanın, oğlunu mutluluğa kavuşturan kadını sevecektir."

Prenses Mariya, mektubun daha sonraki kısmında Nataşa'dan onunla tekrar görüşebilmesi için bir gün vermesini rica ediyordu. Nataşa, mektubu okuduktan sonra karşılığını yazmak için yazı masasının önüne oturdu. Bir robot gibi hızlı hızlı *"Chère princesse,"*[1] diye yazdı ve durdu. O gün olup bitenlerden sonra daha başka ne yazabilirdi? Önünde başlanmış mektupla oturuyor, "Evet, evet bütün bunlar gerçekten oldu, şimdi her şey değişti," diye düşünüyordu. "Nişandan vazgeçtiğimi mi yazmalıyım? Gerçekten bunu mu yapmalıyım? Ama bu feci bir şey!" Sonra o korkunç düşüncelerle baş başa kalmamak için Sonya'nın yanına gitti, onunla nakış örneklerini ayırmaya koyuldu.

Yemekten sonra, Nataşa odasına gitti ve Prenses Mariya'nın mektubunu tekrar eline aldı. "Sahiden artık her şey bitti mi?" diye

1 "Sevgili prenses."

düşünüyordu. "Demek, her şey bu kadar çabuk olup bitti ve geçmişi bir çırpıda yok ediverdi!"

Prens Andrey'e karşı duyduğu eski sevgiyi olanca şiddetiyle hatırlıyordu; öyleyken Kuragin'i de sevdiğini hissediyordu. Hayalinden kaç kez geçen sahne tekrar canlanıyor, kendisini Prens Andrey'in eşi olarak görüyor, onunla mutluluk içinde yaşadığını düşünüyor, ama aynı anda heyecandan tüm varlığı tutuşarak o akşam Anatol'le karşılaştığında olup bitenleri bütün ayrıntılarıyla tekrar tekrar yaşıyordu. Bazen tam bir ruh karışıklığı içinde, "Neden ikisi birden olmuyor sanki?" diye düşünüyordu. "Ancak o zaman tam anlamıyla mutlu olabilirdik. Şimdi ise birinden birini seçmek zorundayım. İkisinden biri yanımda bulunmazsa asla mutlu olamam! Yalnız bir şey var. Acaba olup bitenleri Prens Andrey'e söylemeli mi? Yoksa ondan bunu gizlemeli mi? Her iki davranış da aynı derecede imkânsız. Oysa öbürüyle olan ilişkilerde hiçbir şey bozulmuş değil. Demek şimdi Prens Andrey'e karşı duyduğum sevginin bana verdiği mutluluğa, bunca zamandır yaşadığım bu mutluluğa onu bir daha hiçbir zaman duymamak üzere veda mı etmeliyim?"

Hizmetçi kızlardan biri gizli bir iş yaptığını belirten bir tavırla:

– Küçük hanım! diye fısıldadı. Biri benden size bunu vermemi rica etti.

Nataşa'ya bir mektup uzattı. Nataşa, ne yaptığını hiç düşünmeden, robot gibi zarfın üzerindeki balmumunu kırarak Anatol'ün aşk mektubunu okumaya koyulduğunda, hizmetçi kız hâlâ:

– Allah rızası için, sakın, küçük hanım... diye söyleniyordu.

Nataşa, mektuptaki sözlerden hiçbirini anlamadan okuyor, yalnız bir tek şeyi kavrıyordu: Bu mektup ondan, o adamdan, sevdiği erkekten geliyordu. Evet, onu seviyordu. Başka türlü olsaydı bütün bunlar olabilir miydi? O anda elinde ondan gelen bir aşk mektubu bulunabilir miydi?

Nataşa, Anatol'ün ağzından Dolohov'un yazdığı o ateşli aşk mektubunu titrek ellerinde tutuyor, onu okurken anlatılanları kendisi de duyuyormuş gibi oluyordu.

Mektup, "Dün akşamdan beri kaderim artık belli olmuştur: Ya sizin beni sevdiğinizi bilmeli ya da ölmeliyim! Başka çıkar yolum yok!" diye başlıyordu. Sonra, ailesinin Nataşa'yı kendisine verme-

yeceğini, bunun gizli bazı nedenleri olduğunu, bunları yalnız ona açıklayabileceğini yazıyordu. Nataşa onu seviyorsa bir tek söz söylemesi yeterliydi, bu söz "evet"ti. Onu söylerse hiçbir insan gücü onların mutluluğuna engel olamayacak, aşk her şeyi yenecekti. Nataşa'yı kaçıracak, dünyanın öbür ucuna götürecekti.

Nataşa mektubu yirminci kez tekrar tekrar okuyup her sözde derin bir anlam bulmaya çalışarak "Evet, evet onu seviyorum!" diye düşünüyordu.

Mariya Dimitriyevna, o akşam Arharovlara gidecekti. Genç kızlara da kendisiyle birlikte gitmelerini teklif etti. Ama Nataşa başının ağrıdığını bahane ederek evde kaldı.

XV

Sonya, akşam geç vakit Nataşa'nın odasına girince hayretle onun soyunmadan divanın üzerinde uyuduğunu gördü. Yanındaki masanın üzerinde Anatol'ün açılmış mektubu duruyordu. Sonra mektubu alıp okumaya başladı. Okuyor ve uyuyan Nataşa'ya bakarak onun yüzünde okuduklarını ona açıklayacak bir şeyler bulmaya çalışıyor, ama bulamıyordu. Nataşa'nın yüzünde sakin, yumuşak, mutlu bir ifade vardı. Sonya nefesi tıkanmasın diye göğsünü bastırarak, yüzü sapsarı, heyecandan ve korkudan tir tir titreyerek koltuğa oturdu; gözlerinden sel gibi yaşlar boşandı.

Genç kız, "Nasıl oldu da hiçbir şey fark etmedim? Nasıl oluyor da bu iş bu kadar ileri gitti? Prens Andrey'den gerçekten soğudu mu? Kuragin'e bu cesareti nasıl verdi? O yalancının, ahlaksızın biridir, bu belli. O sevgili, o yüce duygulu Nikolay, bunu öğrenince ne diyecek? Ne yapacak? Demek yüzünde önceki gün, dün ve bugün beliren o heyecanın, o karanlığın, o yapmacıklığın anlamı buydu!" diye düşünüyordu. "Ama Anatol'ü sevmesi imkânsız bir şey! Bu mektubu muhakkak kimden geldiğini bilmeden açmıştır. Herhalde bunu hakaret saymıştır! Nataşa böyle bir şey yapamaz!" Gözyaşlarını sildi, Nataşa'ya yaklaşarak dikkatle yüzüne baktı. Hafif bir sesle "Nataşa!" diye seslendi.

Nataşa uyandı, karşısında Sonya'yı gördü. "Ha! Sen misin, döndü mü?" dedikten sonra, uyandığı anda içinden gelen sevgi dolu

bir hareketle arkadaşına sarıldı. Ama Sonya'nın yüzündeki utancı sezince şaşkınlık ve kuşku ile:

– Sonya! Mektubu okudun mu yoksa? dedi.

Sonya yavaşça "Evet," cevabını verdi.

Nataşa büyük bir heyecanla gülümsedi:

– Bak Sonya, artık dayanamıyorum! dedi. Artık senden saklayamayacağım. Biliyor musun, biz birbirimizi seviyoruz! Sonya, canım Sonyacığım! Mektubunda diyor ki... Sonya...

Sonya kulaklarına inanamayarak gözlerini Nataşa'ya dikmişti:

– Ya Bolkonski?

– Ah Sonya! Ne kadar mutlu olduğumu bilseydin! Sen aşkın ne olduğunu bilmezsin.

– Ama Nataşa, öbürü sona mı erdi?

Nataşa iri gözlerini açarak Sonya'ya sorusunu anlamıyormuş gibi bakıyordu. Sonya:

– Demek Prens Andrey'den vazgeçiyorsun, öyle mi? dedi.

Nataşa'nın canı sıkıldı:

– Ah, hiçbir şey anlamıyorsun! Şimdi saçmalama, dinle beni...

– Hayır, buna inanamıyorum! Anlamıyorum, nasıl oluyor? Bütün bir yıl bir adamı sevdin de birden... Hem sen Anatol'ü yalnız üç kez gördün. Nataşa, sana inanmıyorum! Şaka ediyorsun! İnsan üç günde her şeyi unutur, sonra da böyle...

– Üç gün mü? Bana öyle geliyor ki onu yüz yıldır seviyorum. Sanki ondan önce hiç kimseyi, hiçbir zaman sevmedim. Evet, hiç kimseyi onu sevdiğim kadar sevmemişimdir! Sen bunu anlayamazsın Sonya! Dur, gel, şuraya otur.

Nataşa Sonya'ya sarılarak onu öptü:

– Bana böyle olaylardan söz ederlerdi, sen de herhalde böyle şeyleri işitmişsindir. Ama sevgi denilen duygunun ne olduğunu anladım. Bu daha önce olana benzemiyor. Onu görür görmez, beni kendine bağladığını, ona köle olduğumu, onu sevmemenin imkânsızlığını anladım. Evet, ben bir köleyim! O ne emrederse onu yaparım. Sen bunu anlayamazsın. Ne yapmalıyım acaba? Sence ne yapmam gerekir Sonya?

Nataşa, bunu mutlu, aynı zamanda ürkek bir tavırla soruyordu. Sonya:

– Sen ne yapıyorsun, bir düşünsene! dedi. Hayır ben bu işi böyle bırakamam. O gizli mektuplar... Onun bu kadar ileri gitmesine nasıl izin verdin?

Bunu büyük bir korku ve belli etmemeye çalıştığı bir tiksintiyle soruyordu. Nataşa:

– Sana bende irade diye bir şey yoktur demiştim! Nasıl oluyor da bunu anlamıyorsun? Onu seviyorum, dedim ya!

Sonya'nın gözlerinden yaşlar fışkırdı:

– Madem öyle, ben de buna meydan vermeyeceğim! Bunları anlatacağım!

– Ne söylüyorsun Allah aşkına? Bunu yaparsan bana düşmanlık etmiş olursun... Benim mutsuz olmamı, ikimizi ayırmalarını mı istiyorsun?

Sonya, Nataşa'nın bu korkusunu anlayınca arkadaşı için hem utanç duydu hem de ona acıyarak tekrar ağlamaya başladı.

– Peki ne oldu aranızda? diye sordu. Sana ne dedi? Neden evimize gelmiyor?

Nataşa, sorusuna karşılık vermiyordu. Yalnız:

– Allah aşkına kimseye bir şey söyleme Sonya! diye yalvarıyordu. Bana acı çektirme! Şunu aklına koy ki böyle işlere karışılmaz. Ben sana sırrımı açtım.

– Ama bu gizlilik niye? Neden evimize gelmiyor? Neden açıktan açığa sana talip olmuyor? Prens Andrey, seni tam anlamıyla serbest bıraktı. Madem durum böyle, Anatol neden açık davranmıyor? Ama ben ona inanmıyorum. Sen ne gibi gizli nedenlerle böyle davranabileceğini hiç düşündün mü Nataşa?

Nataşa, hayret dolu gözlerle Sonya'ya bakıyordu. Bu soru ilk kez aklına gelmişti ve buna nasıl bir karşılık vereceğini bilemiyordu.

– Ne gibi nedenlerle öyle davrandığını bilmiyorum. Ama madem öyle davranıyor, demek bazı nedenler var!

Sonya içini çekti, sonra başını sallayarak Anatol'e inanmadığını belirtti.

– Eğer nedenler olsaydı... diye söze başladı.

Ama Nataşa, onun neden şüphe ettiğini anlayarak korku içinde hemen sözünü kesti.

– Ondan şüphe edilemez, edilemez, edilemez, anlıyor musun Sonya? diye bağırdı.

– Seni seviyor mu?

Nataşa arkadaşının durumu anlayamamasına acınıyormuş gibi gülümsedi:

– Beni seviyor mu? diye tekrar etti. Canım mektubu okudun... Neler yazdığını gördün değil mi?

– Ya dürüst değilse?

– O dürüst bir adam olmayacak, ha? Ah! Sen onu bir tanısaydın!

Sonya kesinlikle:

– Dürüst bir adamsa ya niyetini açıklamalı ya da artık seninle görüşmekten vazgeçmeli! Ama sen bunu ona açıklamak istemiyorsan, ben açıklarım. Ona bir mektup yazıp her şeyi babana söyleyeceğim! dedi.

Nataşa:

– Ben onsuz yaşayamam! diye bağırdı.

– Nataşa, seni anlayamıyorum. Hem sen neler söylüyorsun öyle? Babanı düşün! Nikolay'ı düşün!

Nataşa bağırmaya devam ediyordu.

– Benim hiç kimseye ihtiyacım yok! Ben ondan başka kimseyi sevmiyorum. Onun dürüst olmadığını ne hakla söylüyorsun? Onu sevdiğimi bilmiyor musun sanki?

Öfkesini bastırmaya çalışarak kızgın, ümitsiz bir sesle:

– Git Sonya! Sana darılmak istemiyorum. Git Allah aşkına, git! Ne kadar acı çektiğimi görüyorsun! diye bağırdı.

Hıçkıra hıçkıra ağlayan Sonya koşarak odadan dışarı çıktı.

Nataşa masaya yaklaştı ve bir an olsun düşünmeden sabahleyin Prenses Mariya'ya bir türlü yazamadığı mektubu yazıverdi. Kısaca, aralarındaki bütün anlaşmazlıkların sona erdiğini, gitmeden önce onu serbest bırakmış olan Prens Andrey'in gösterdiği yüksek anlayıştan yararlanarak her şeyi unutması ve ona karşı bir suç işlediyse kendisini bağışlamasını rica ettiğini, ama Prens Andrey'le artık evlenmeyeceğini yazdı. Bütün bunlar o anda ona öyle kolay, öylesine basit ve açık görünüyordu ki!

Cuma günü Rostovlar köye gitmek zorundaydılar. Oysa kont çarşamba günü müşteriyle Moskova yakınındaki çiftliğine gitmiş-

ti. Kontun gittiği gün, Sonya ile Nataşa, Kuraginlerin evinde verilen büyük bir ziyafete davet edilmişlerdi. Onları oraya Mariya Dimitriyevna götürmüştü. Ziyafette Nataşa, Anatol ile tekrar karşılaştı. Genç kızın Anatol'le başkalarının işitmesini istemediği bir şeyler konuştuğu ve ziyafet boyunca eskisinden de heyecanlı göründüğü Sonya'nın gözünden kaçmadı. Eve döndüklerinde, beklediği açıklamayı, o sormadan Nataşa yaptı. Başkalarının kendilerine "aferin" demelerini bekledikleri vakit çocukların konuştuğu gibi yumuşak bir sesle:

– İşte bak, sen onun için bir sürü saçma sözler söyledin, dedi. Oysa biz bugün onunla konuştuk...

– E... Ne oldu? Sana ne söyledi? Haydi çabuk anlat. Bana darılmadığına o kadar memnunum ki Nataşa! Bana her şeyi, bütün gerçekleri olduğu gibi anlat. Ne söyledi sana şekerim?

Nataşa düşünceli düşünceli:

– Ah! Ne olurdu sen onu benim tanıdığım gibi tanısaydın Sonya! dedi. Bana dedi ki... Önce Bolkonski'ye verdiğim sözü sordu. Ondan vazgeçmenin elimde olduğunu öğrenince sevindi.

Sonya üzüntüyle içini çekti:

– Ama sen Bolkonski'den vazgeçmedin, değil mi?

– Belki de vazgeçtim. Kimbilir! Belki de Bolkonski'yle aramızda her şey bitti. Neden benim için hep kötü şeyler düşünüyorsun?

– Benim bir şey düşündüğüm yok, yalnız şunu anlamıyorum...

– Dur, Sonya, her şeyi anlayacaksın! Onun nasıl bir insan olduğunu göreceksin. Benim için de onun için de kötü şeyler düşünme.

– Ben hiç kimse için kötü şeyler düşünmem. Ben herkesi sever, herkese de acırım. Ama ne yapabilirim?

Sonya, Nataşa'nın yumuşak sesine kanmıyordu. Nataşa'nın yüzündeki anlam yumuşayıp bakışlarındaki yalvarış büyüdükçe Sonya'nın yüzü daha ciddi, daha sert oluyordu.

– Bir şey söylemememi rica etmiştin, Nataşa! Ben de söylemiyordum. Şimdi sen kendin başladın. Ben o adama inanmıyorum! Bu gizlilik ne oluyor?

Nataşa sözünü kesti:

– Bak gene, gene öyle söylüyorsun!

– Nataşa ben senin için korkuyorum.

– Neden korkuyorsun?

Sonya kesin bir tavırla:

– Kendini mahvedeceksin diye korkuyorum! dedi ve söylediği bu sözden kendisi de korktu.

Nataşa'nın yüzünde gene öfke belirdi:

– Mahvedeceğim işte! Mahvedeceğim! Elimden geldiği kadar çabuk mahvedeceğim kendimi! Siz ne karışıyorsunuz? Kötü duruma düşecek olan siz değilsiniz, benim! Bırak, bırak beni! Senden nefret ediyorum!

Sonya korkuyla "Nataşa!" diye inledi.

– Nefret ediyorum, nefret ediyorum! Hem sen benim düşmanımsın, ömür boyu düşmanımsın!

Nataşa koşarak odadan çıktı. Ondan sonra da artık Sonya'yla konuşmadı ve ondan hep kaçtı. Yüzünde aynı hayretle karışık heyecan ve suçluluk ifadesiyle odadan odaya dolaşıyor, bazen bir işe, sonra başkasına başlıyor, ama her işi yarıda bırakıyordu. Onu gözetlemek Sonya için ne kadar acı veren bir şey olursa olsun, genç kız gözlerini arkadaşından ayırmıyor, her davranışını izliyordu.

Kontun döneceği günden bir gün önce Sonya, Nataşa'nın o sabah misafir odasının penceresinden ayrılmadığını, birini bekliyormuş gibi oturduğunu, sokaktan geçen bir subaya işaret verdiğini gördü. Sonya bu subayı Anatol'e benzetmişti. Ondan sonra genç kız, arkadaşını daha dikkatli gözetlemeye başladı. Nataşa'nın öğle yemeğinde sofradan kalkıncaya kadar, sonra da akşam hiç tabii olmayan, garip hareketler yaptığını fark etti (Nataşa kendisine sorulan sorulara olmayacak karşılıklar veriyor, başladığı cümleleri yarıda bırakıyor, durup dururken her şeye gülüyordu).

Çaydan sonra, Sonya Nataşa'nın odasının kapısında bir hizmetçi kızın korku içinde beklediğini gördü. Hizmetçi kızın içeriye girmesini bekledi. Sonya içeride konuşulanlara kulak verdi; Nataşa'ya gene mektup getirilmiş olduğunu öğrendi. Birden, Nataşa'nın o akşam için korkunç bir plan hazırladığını açıkça anladı. Kapısını çaldı. Ama Nataşa onu içeri almadı. Sonya, "Onunla kaçacak!" diye düşündü. "Ondan her şey beklenir. Demin yüzünde kararlı ve acınacak bir anlam vardı. Amcamla vedalaşırken de ağ-

lamıştı," diye hatırladı. "Evet, muhakkak onunla kaçacak. Ne yapmalı acaba?"

Sonya, Nataşa'nın korkunç bir niyeti olduğunu gösteren bütün belirtileri hatırlamaya çalışıyordu: "Kont evde yok, ne yapayım acaba? Kuragin'e bir mektup yazıp ondan durumu açıklamasını mı isteyeyim? Ama onu mektubuma karşılık vermeye kim zorlayabilir? Prens Andrey felaket anında Piyer'e yazmamızı rica etmişti. Ona mı yazsam? Belki de gerçekten Nataşa, Bolkonski'den vazgeçtiğini bildirmiştir. Dün akşam Prenses Mariya'ya mektup gönderdi. Amcam da yok!"

İşi, Nataşa'ya çok inanan Mariya Dimitriyevna'ya söylemek, Sonya'ya korkunç bir şey olarak geliyordu. Genç kız karanlık koridorda ayakta duruyor, "Ne olursa olsun, ailelerinin bana yaptığı iyilikleri unutmadığımı, Nikolay'ı ne kadar sevdiğimi göstermenin zamanı geldi, bunu şimdi yapmazsam hiçbir zaman yapamayacağım. Evet! Gerekirse üç gece uyumam, ama gene de bu koridordan ayrılmam! Ona zorla engel olacağım. Ailelerinin rezil olmasına göz yumamam," diye düşünüyordu.

XVI

Anatol son zamanlarda Dolohov'un evine taşınmıştı. Rostova'nın kaçırılması işini Dolohov planlamış ve her şeyi o hazırlamıştı. Sonya'nın Nataşa'nın odasında olup bitenleri dinleyip arkadaşını korumaya karar verdiği gün bu plan uygulanacaktı. Nataşa, o akşam saat onda arka kapıdan çıkıp Kuragin'le buluşacaktı. Kuragin onu daha önce hazırlanmış troykaya bindirecek, Moskova'dan altmış verst ötede bulunan Kamenka köyüne götürecekti. Orada onları aforoz edilmiş bir papaz bekleyecek, nikâhlarını kıyacaktı. Kamenka'da bekleyen bir uzun yol arabası onları Varşova yoluna ulaştıracak, oradan da bir posta arabası ile dörtnala sınır dışına çıkacaklardı. Anatol'ün elinde pasaport, yol tezkeresi, ablasından aldığı on bin ruble ile Dolohov'un yardımıyla başkasından borç aldığı on bin ruble vardı.

Birinci odada iki tanık oturuyordu. Biri Dolohov'un kumar oynadığı zaman ortak olarak kullandığı eski katip Hvostikov, diğeri de

Kuragin'e karşı sonsuz bir sevgi besleyen iyi kalpli, ama zayıf karakterli, emekli süvari subayı Makarin'di; oturmuş çay içiyorlardı.

Sırtında beşmet,[1] ayağında çizmeler olan Dolohov duvarları tavana kadar İran halıları, ayı postları ve silahlarla kaplı büyük çalışma odasında, hesaplar yazılı kâğıtlarla deste deste paralar bulunan açık yazı masasının önüne oturmuştu. Anatol, sırtında düğmeleri çözülmüş bir üniformayla tanıkların oturduğu odadan ve çalışma odasından geçerek Fransız uşağının başka uşaklarla birlikte eşyaları bavullara yerleştirdiği arka odaya girip çıkıyordu. Dolohov paraları sayıyor, saydıklarını bir kenara yazıyordu.

– Eh, Hvostikov'a iki bin ruble vermeli, dedi.

Anatol:

– İyi ya, ver! diye karşılık verdi.

– Makarka'ya gelince (Makarin'e öyle diyorlardı) o senin uğruna karşılığında hiçbir şey beklemeden, gerekirse kendini ateşe atar.

Dolohov bunu söyledikten sonra Anatol'e yazdığı kâğıdı gösterdi.

– İşte böyle, hesaplar da bitti! Tamam mı?

Anatol'ün Dolohov'un sözlerini dinlemediği her halinden belliydi. Dudaklarından silinmeyen bir gülümsemeyle önüne bakıyordu:

– Evet, tamam tabii!

Dolohov yazı masasının tahtasını gürültüyle kapadı ve alaylı bir gülümseyişle Anatol'e döndü.

– Sana bir şey söyleyeyim mi? Gel bütün bunlardan vazgeç. Daha vakit var.

Anatol:

– Aptal! dedi. Bırak saçmalamayı Allah aşkına! Bunun ne olduğunu bir bilseydin... Bu müthiş bir şey!

– Vallahi doğru söylüyorum, bırak bunları! Ciddi söylüyorum bunu! Aklına koyduğun bu iş şaka mı sanıyorsun sen?

Anatol yüzünü buruşturdu:

– E! Gene canımı sıkıyorsun. Gene kızdırmak mı istiyorsun yoksa? Engel olma bana! Anladın mı? Şimdi o saçma şakalarını dinleyecek vaktim yok.

1 Çerkes elbisesiyle giyilen bol kollu, dik yakalı gömlek.

Sonra odadan çıktı. Anatol, dışarı çıkarken Dolohov onu küçümsediğini belli eden, alaycı bir tavırla gülümsüyordu. Arkadaşının peşinden:

– Dur bakalım! diye seslendi. Ben şaka etmiyorum, ciddi konuşuyorum. Buraya gelsene! Haydi, gel buraya!

Anatol, tekrar odaya girdi ve dikkatini toplamaya çalışarak Dolohov'a baktı. Elinde olmayarak ona boyun eğiyordu. Dolohov:

– Beni dinle, sana son kez söylüyorum, dedi. Ne diye şaka edeyim seninle? Daha önce sana karşı koydum mu? Her şeyi hazırlayan kim? Papazı bulan, pasaportu alan, para sağlayan kim? Hepsini ben yaptım!

– İyi iyi, Allah razı olsun! Sana minnet duymuyor muyum sanıyorsun?

Anatol içini çekerek Dolohov'a sarılmıştı. Dolohov devam etti:

– Sana yardım eden benim, ama gene de gerçeği söylemem gerekir: Bu iş tehlikeli, ayrıca iyice düşününce budalaca bir şey. Haydi diyelim ki onu kaçırdın. İyi, güzel! Hiç bu işi yanına böyle bırakırlar mı sanıyorsun? Evli olduğun meydana çıkacak. O zaman seni ağır ceza mahkemesine verirler.

Anatol gene yüzünü buruşturdu.

– Haydi be. Saçma, saçma! Söyledim ya sana! Her şeyi anlatmadım mı?

Anatol bunu söyledikten sonra dar kafalı insanların kendi akıllarıyla buldukları bir düşünceye sarılmakta gösterdikleri aşırı bir güvenle, Dolohov'a yüz kez tekrarladığı düşünceleri tekrar yürüttü:

– Sana söylemiştim ya, verdiğim karar şu: Eğer bu nikâh geçerli olmayacaksa (bunu söylerken bir parmağını bükmüştü), bu konuda sorumlu değilim; yok eğer geçerli olacaksa gene benim için hepsi bir: Avrupa'da bunu kimse bilmeyecek. Öyle değil mi? Söylesene? Onun için boş yere konuşma, konuşma, konuşma diyorum!

– Ciddi söylüyorum, bırak bu işi! Bununla kendini bağlamaktan başka bir iş yapmış olmayacaksın!

Anatol:

– Kapa çeneni be! dedi ve saçlarını yolacakmış gibi çekerek öbür odaya geçti, ama hemen sonra döndü, ayaklarını altına alarak Dolohov'un yakınındaki koltuğa oturdu:

– Aman Allahım! Bu öyle müthiş bir şey ki! Öyle değil mi? Bak kalbim nasıl çarpıyor!

Dolohov'un elini tuttu göğsüne bastırdı.

– *Ah, quel pied, mon cher, quel regard. Une déesse!*[1] Öyle değil mi?

Dolohov o güzel, o parlak, o küstah bakışlı gözlerini Anatol'e çevirmişti: Onunla biraz daha eğlenmek istiyordu. Soğuk soğuk gülümsedi:

– Peki, ya paran biterse? O zaman ne olacak?

Anatol, ileride olacakları düşününce yapmacıksız bir tavırla:

– Ne mi olacak? Ha? diye tekrar etti. Ne mi olacak? Ben ne bileyim ne olacağını? Hem, ne diye şimdi böyle saçma şeyler konuşuyoruz?

– Saatine baktı:

– Vakit tamam!

Sonra arkadaki odaya geçti. Uşaklara bağırdı:

– Haydi, işiniz çabuk bitecek mi? Ne eğleniyorsunuz orada?

Dolohov paraları topladı, yerine koydu, uşağına seslenerek yola çıkmadan önce yiyecek içecek bir şeyler getirilmesini emretti. Sonra Makarin ile Hvostikov'un oturdukları odaya gitti.

Anatol çalışma odasında, divanın üzerine uzanmış, dirseğine dayanmış, gülümseyerek tatlı tatlı bir şeyler mırıldanıyordu. Dolohov ona öbür odadan:

– Gel, bir şeyler ye! diye seslendi. Biraz bir şey iç. Haydi!

Anatol gülümsemeye devam ederek:

– İstemem, diye karşılık verdi.

– Gel bakalım Balaga! Gel bakalım!

Anatol kalktı, yemek odasına geçti. Balaga tanınmış bir troyka sürücüsüydü. Altı yıldır, Dolohov ile Anatol'ü tanıyor, onlara troykaları ile hizmet ediyordu. Anatol'ün alayı Tver'de konaklarken kaç defa onu geceleyin Tver'den alıp sabaha karşı Moskova'ya getirmiş, ertesi gece de geri götürmüştü. Kaç kez Dolohov'u takipten kaçırmış, kaç kez ikisini de çingenelerle ve kendisinin dediği gibi "küçük hanımlarla" kentte gezdirmişti! Kaç defa "onlara hizmet edeyim" derken Moskova sokaklarında halkı ve arabacıları çiğnemiş, her seferinde de kendi deyimiyle "efendileri" onu kurtarmış-

1 O ne ayak azizim, o ne bakış. Bir tanrıça!

lardı. Onların uğruna kaç atı çatlatmıştı! Kaç kez onlardan dayak yemiş, kaç kez onların elinden şampanya ve çok sevdiği madera şarabı içmişti. Her biri hakkında neler bilmezdi; bunlardan birini bile alelade bir insan bilse Sibirya'yı boylardı.

İçki âlemlerinde sık sık Balaga'yı yanlarına çağırır, onu içki içmeye ve çingenelerle oynamaya zorlarlardı. Ellerinin arasından onların kaç bin rütbesi geçmişti. Onlara hizmet ederken yılda belki yirmi kez varını yoğunu, hatta canını tehlikeye atardı. Onların hizmetinde kendisine ödediklerinden çok daha fazla para eden nice cins atları yorgunluktan öldürmüştü. Ama onları sevmiyordu. Saatte on sekiz verst yaparak çılgınca araba sürmekten zevk alıyor, arada bir yolda rastladığı bir arabayı devirerek, bir yayayı tekerleklerinin altına alarak Moskova caddelerinden uçar gibi geçmek hoşuna gidiyordu. Ama daha hızlı sürmesine imkân kalmadığı halde, arkasından sarhoş efendilerinin avazları çıktığı kadar "Sür! Sür!" diye bağırdıklarını işitmek, zaten korkudan ödü patlamış ve kendini yana fırlatmış bir köylünün boynuna kırbaçla vurmak ona zevk verirdi. "Gerçek beyefendi dediğin işte böyle olur!" diye düşünüyordu.

Anatol ile Dolohov da Balaga'ya sürüşteki ustalığı ve onların hoşlandığı şeylerden zevk aldığı için severlerdi. Balaga başka müşterilerle pazarlık eder, iki saatlik bir gezi için yirmi beş ruble alır, başkalarını bindirdiği vakit de arabayı nadir olarak kendisi sürer, çoğu zaman kendi yerine, yanında çalışan delikanlılardan birini gönderirdi. Ama "efendilerim" dediği Dolohov'la Anatol geldikleri zaman, daima arabayı kendi sürer, hiçbir zaman para istemezdi. Yalnız uşaklardan onların elinde para olduğunu öğrendiği zaman (bu birkaç ayda bir kez olurdu), sabahleyin erkenden ayık gelir, yerlere kadar eğilerek onlara kendisini sıkıntıdan kurtarmaları için yalvarırdı. Efendileri onu her zaman buyur edip oturturlardı. Balaga, "Artık siz beni kurtarın ağabeyciğim (ya da ekselans) Fiyodor İvaniç. Artık atsız kaldım, oysa panayıra gitmem gerekiyor. Ama siz bilirsiniz, ne verebilirseniz razıyım," derdi. Anatol ile Dolohov'un paraları varsa ona bin ya da iki bin ruble verdikleri olurdu.

Balaga, açık kumral saçlı, kırmızı yüzlü ve özellikle kalın boynu kıpkırmızı olan kısa boylu, kalkık burunlu, yirmi yedi yaşla-

rında, küçük gözleri pırıl pırıl, kısa sakallı bir müjikti. Sırtında yarın kürkünün üzerine giydiği ipek astarlı, ince, lacivert bir kaftan vardı. İçeri girer girmez karşısındaki köşede bulunan tasvire doğru haç çıkararak Dolohov'a yaklaştı, pek büyük olmayan esmer elini uzattı. Yerlere eğildi:

– Fiyodor İvanoviç'e selam! dedi.

Dolohov onu:

– Merhaba kardeşim, diye karşıladı.

Sonra Anatol'ü gösterdi:

– Ha, bu da geldi!

Balaga içeri giren Anatol'e, "Merhaba, ekselans," diyerek elini ona da uzattı.

Anatol, ellerini, omuzlarına koydu:

– Bak, sana ne diyeceğim Balaga. Beni sever misin, sevmez misin? Ha? Şimdi bana önemli bir hizmette bulunacaksın... Söyle hangi atları koştun arabaya? Ha?

– Gönderdiğiniz adamın emrettiği gibi sizinkileri, o canavarları koştum.

– Eh, öyleyse şimdi dinle Balaga! İstersen bütün troykanın atlarını çatlat, ne yaparsan yap bizi üç saatte ulaştır. Olur mu?

Balaga göz kırparak:

– Atları çatlatırsam neyle gideriz? diye sordu.

Anatol, birden gözlerini devirerek:

– Bana bak, beynini patlatırım ha! Benimle eğleniyor musun? dedi.

Arabacı hafifçe güldü:

– Neden eğleneyim? Efendilerimden hiçbir şeyi esirger miyim? Hayvanların ne kadar takati varsa o kadar koştururuz.

– Hah işte böyle! Hadi gel otur.

– Otursana, diye Dolohov da söze karıştı.

– Ayakta durayım Fiyodor İvanoviç.

Anatol:

– Otur, saçmalama, iç! dedi ve ona büyük bir kadeh madera doldurdu. Şarabı görünce arabacının gözleri parladı. Ayıp olmasın diye nazlana nazlana içti, sonra kalpağının içindeki kırmızı ipekli mendille ağzını sildi.

– Eh, ne zaman gideceğiz ekselans?

– Ne bileyim işte...

Anatol saatine baktı:

– Hemen yola çıkmalıyız. Bak, Balaga. Dinliyor musun? Yetişebilecek misin?

Balaga:

– Eh, çıkış yolu nasıl? Bilmem ki, eğer işimiz yolunda giderse neden yetişmeyelim? Tver'e yedi saatte ulaşıyorduk ya. Herhalde hatırlıyorsunuzdur, ekselans.

Anatol anılarının etkisi altında gülümseyerek, hayran hayran kendisine bakan Makarin'e:

– Biliyor musun, bir seferinde Noel'de Tver'den çıkmıştım, diye anlattı. İnanır mısın, Makarka, öyle bir uçuyorduk ki nefesimiz kesiliyordu. Askerî bir konvoyun içine daldık, iki yük arabasının üzerinden atlayıp geçti. Öyle değil mi ha?

– Ama ne atlardı... diyen Balaga, hikâyeye devam etti. Dolohov'a döndü:

– O zaman benim al beygirin iki yanına gencecik taylar koşmuştum. İnanır mısın, Fiyodor İvaniç, canavarlar altmış versti uçarak geçtiler; tutabilirsen tut, ellerim donmuştu, müthiş bir ayaz vardı. Dizginleri bıraktım; "Al bakalım sen sür ekselans!" diye olduğum gibi kendimi kızağın içine attım. Bırak daha hızlı koşsunlar diye kışkırtmaya, gideceğimiz yere varıncaya kadar onları tutmaya imkân yok. Üç saate götürdüler, keratalar! Yalnız soldaki geberdi.

XVII

Anatol, odadan çıktı ve birkaç dakika sonra, sırtında gümüş tokalı bir kemerle bağladığı kürk paltosu, başında çapkınca yan olarak giydiği samur bir kalpakla döndü; bu kalpak güzel yüzüne çok yakışıyordu. Aynaya baktı, sonra aynanın önündeki pozunu bozmadan Dolohov'un karşısında durup eline bir kadeh şarap aldı.

– Eh, Fedya, allahaısmarladık, yaptığın her şey için teşekkür ederim, allahaısmarladık.

– Eh, dostlarım, arkadaşlarım...

Bir an düşündü, sonra devam etti:

– Gençlik arkadaşlarım, elveda!

Hepsi de onunla birlikte gidecekleri halde, Anatol arkadaşlarına söylediği bu sözlerle dokunaklı, gösterişli bir hava yaratmak istiyordu. Göğsünü şişirip bir ayağını hafifçe sallaya sallaya, yüksek sesle ama ağır ağır konuşuyordu.

– Hepiniz kadeh alın; sen de al, Balaga. Eh, dostlarım, gençlik arkadaşlarım, birlikte eğlendik, yaşadık, zevkli günler geçirdik. Öyle değil mi ha? Şimdi bir daha ne zaman görüşeceğiz? Yabancı ülkelere gidiyorum. Birlikte güzel yaşadık, şimdi elveda çocuklar. Şerefinize! Huraaa! dedi, bardağını dikti, sonra yere atıp kırdı.

Balaga da kendi kadehindeki içkiyi bitirip mendille silinerek:

– Sağol! dedi.

Makarin, gözlerinde yaşlarla Anatol'e sarılıyordu.

– Ah prens, senden ayrılmak bana öyle acı geliyor ki!

Anatol:

– Haydi gidelim, gidelim! diye bağırdı.

Balaga, neredeyse kapıdan çıkacaktı. Anatol:

– Hayır, dur, dedi. Kapıyı kapa. Hepimiz oturmalıyız. İşte böyle.

Kapıyı kapayıp hepsi oturdular. Anatol, yerinden kalkarak:

– Eh, şimdi marş marş çocuklar! dedi.

Uşak Joseph, Anatol'e çantasıyla kılıcını verdi, sonra herkes sofaya çıktı. Dolohov:

– Peki kürk nerede? diye sordu. Hey İgnaşka! Git, Matriyoşa Matriyevna'dan kürkü, samur mantoyu iste!

Göz kırptı:

– Kızların nasıl kaçırıldığını bilirim. Kız evdeki elbisesiyle, üzerinde ne varsa onunla, neredeyse bayılacak durumda dışarı fırlar; biraz dalga geçtin mi, hemen gözyaşları başlar, babacığını, anneciğini hatırlar, soğuktan donacak gibi olur, kendini gerisin geriye atar. Onun için iyisi mi sen kızı kürke sardığın gibi kucağına al, kızağa götür!

Uşak, tilki kürkünden yapılmış bir kadın mantosunu getirdi.

Dolohov:

– Sersem! Ben sana samur kürkü getir dedim, dedi. Hey, Matriyoşa, samur kürkü ver! diye öyle bir bağırdı ki sesi ta uzaklara kadar yankılar yaptı.

Zayıf, solgun benizli, parlak kara gözlü, kıvırcık siyah saçlarında lacivert pırıltılar olan güzel bir çingene kızı, üzerinde kırmızı bir şalla koşarak geldi, elinde samur bir kürk duruyordu. Efendisinden korktuğu, samur kürke de acıdığı belli oluyordu.

– Eh ne yapalım, kürke acıdığım yok, al, dedi.

Dolohov karşılık vermeden kürkü aldı, onu Matriyoşa'nın omuzlarına koydu, kızı onunla sardı:

– İşte, böyle yaparsın! dedi. Sonra da şöyle yapmalısın.

Bunu söylerken kürkün yakasını kaldırarak kızın başını onunla örttü; yalnız yüzü açık kalsın diye küçük bir açıklık bırakmıştı.

– Sonra da işte böyle yaparsın, görüyor musun? dedi ve Anatol'ün başını yakanın açık bıraktığı yere yaklaştırdı; bu açıklıktan Matriyoşa'nın pırıl pırıl dişlerini gösteren gülümseyişi görünüyordu. Anatol onu öperek:

– Eh, elveda Matriyoşa! dedi. Eh... buradaki çılgın hayatım da böyle bitiyor işte! Styoşka'ya selam söyle. Haydi, allahaısmarladık! Elveda Matriyoşa. Bana mutluluk dile.

Matriyoşa çingenelere özgü bir söyleyişle:

– Eh, Tanrı size büyük bir mutluluk versin! dedi.

Kapının önünde iki troyka duruyor, iki genç arabacı hayvanların dizginlerini tutuyordu. Balaga, öndeki troykaya bindi ve dirseklerini ta yukarıya kaldırarak acele etmeden dizginleri ayırdı. Anatol ile Dolohov onun arabasına, Makarin, Hvostikov ve uşak öbür arabaya bindiler.

Balaga:

– Hazır mısınız? diye sordu, sonra dizginleri bileklerine sararak Yallah! diye bağırdı.

Troyka Nikitski Bulvarı'ndan aşağıya doğru yıldırım gibi gitti. Yalnız arada bir Balaga ile arabacı yerinde oturan delikanlının "Brr! Varda! Hey! Deh!" sesleri duyuluyordu.

Arbatskaya Meydanı'nda troyka bir kupa arabasına takıldı, bir şeyler çatırdadı, bir çığlık duyuldu, sonra troyka Arbat Caddesi'nden uçtu gitti. Balaga, Podnobinski Caddesi'ni bir baştan bir başa geçtikten sonra, atları yavaşlatmaya başladı, geri dönerek hayvanları Staraya Konyuşna dört yol ağzında durdurdu, arabacının delikanlı yardımcısı atların dizginlerini tutmak için yere atladı.

Anatol ile Dolohov kaldırıma çıkıp yürüdüler. Dış kapıya yaklaştıklarında, Dolohov ıslık çaldı. İçeriden gene bir ıslık karşılık verdi, hemen sonra da dışarıya koşarak bir hizmetçi kız çıktı:

– Avluya girin, yoksa görürler sizi, şimdi gelecek! dedi.

Dolohov kapıda kaldı. Anatol, hizmetçi kızın peşinden avluya girdi, köşeyi döndü ve kapının önündeki basamaklardan koşarak yukarı çıktı. Kapıda Anatol'ü Mariya Dimitriyevna'nın dev yapılı uşağı Gavrilo karşıladı; Gavrilo, Mariya Dimitriyevna arabayla gezmeye çıktığı zaman ona hizmet ederdi. Uşak iç kapıya giden yolu kapayarak kalın bir sesle:

– Hanımefendinin yanına buyurunuz, dedi.

Anatol nefes nefese:

– Hangi hanımefendinin yanına? Sen kimsin Allah aşkına? diye fısıldadı.

– Buyurunuz! Emir aldım, sizi götüreceğim.

Dolohov:

– Kuragin! Geri dön! diye bağırıyordu. İhanete uğradık. Geri dön!

Kendisi avlunun kapısında duruyor, Anatol'ün üzerine avlunun kapısını kilitlemeye çalışan kapıcıyla boğuşuyordu. Dolohov, son bir çabayla kapıcıyı uzağa itti ve koşup gelen Anatol'ün elinden tutarak onu kapının öteki tarafına çekti, sonra onunla birlikte troykaya doğru koştu.

XVIII

Mariya Dimitriyevna, Sonya'yı koridorda ağlarken görünce onu her şeyi açıklamaya zorlamıştı. Nataşa'ya gönderilen pusulalardan birini eline geçirip okuduktan sonra da elinde o kâğıtla Nataşa'nın odasına girdi:

– Seni alçak, seni utanmaz, dedi. Sus! Laf istemem!

Kendisine şaşkınlıkla ama ağlamadan bakan Nataşa'yı itti, onu odada bırakıp kapıyı üzerine kilitledi. Sonra kapıcıya o akşam gelecek olanları içeriye almasını, ama dışarıya çıkmalarına imkân vermemesini, uşağına o adamları yanına getirmesini emretti; kızı kaçıracak olanları beklemeye koyuldu.

Gavrilo, Mariya Dimitriyevna'ya, gelen adamların kaçtıklarını söyleyince kadın kaşlarını çattı, ayağa kalktı, ellerini arkasına kenetleyerek odalarda uzun bir süre ne yapacağını düşünerek oradan oraya dolaştı. Gecenin on ikisinde, cebinde bulunan anahtarı eliyle yoklayarak Nataşa'nın odasına gitti. Sonya koridorda oturmuş, ağlıyordu.

– Mariya Dimitriyevna, ne olur beni onun yanına bırakın! dedi.

Mariya Dimitriyevna, ona karşılık vermeden anahtarla kapıyı açtı, içeriye girdi. Öfkesini yenmeye çalışarak "Alçakça bir şey, kötü bir şey... Üstelik evimde... Alçak... Adi kız... Yalnız babasına acıyorum," diye düşünüyordu. "Ama ne kadar zor olursa olsun, herkese susmalarını emreder ve bu işi konttan saklarım!"

Mariya Dimitriyevna kararlı adımlarla odaya girdi. Nataşa divanın üzerinde başını elleriyle kapamış olarak yatıyor, hiç kımıldamıyordu. Mariya Dimitriyevna onu ne durumda bıraktıysa gene aynı durumdaydı.

Mariya Dimitriyevna:

– Güzel, çok güzel doğrusu! dedi. Evimde sevgililerine randevular vermek! Haydi, haydi yapmacık tavırlar takınmaya lüzum yok. Seninle konuştuğum zaman, dinle beni.

Genç kızın eline dokundu:

– Konuştuğum zaman dinle. Kendini en az adi kızlar gibi rezil ettin! Ah, ben sana ne yapacağımı bilirdim. Ama babana acıyorum. Bu işi saklayacağım.

Nataşa pozunu değiştirmedi, yalnız bütün vücudu nefes almasına imkân vermeyen sessiz, kesik kesik hıçkırıklarla sarsılmaya başladı. Mariya Dimitriyevna dönüp Sonya'ya baktı, sonra divanın üzerine, Nataşa'nın yanına oturdu. O kaba sesiyle:

– Talihi varmış ki elimden kurtuldu, dedi. Ama ben ne yapıp edip onu bulurum. Duyuyor musun ne söylediğimi?

İri elini Nataşa'nın kollarının altına sokarak onu çenesinden tuttu, yüzünü kendisine doğru çevirdi. O zaman o da Sonya da Nataşa'nın yüzünü görünce şaşırıp kaldılar. Genç kızın gözleri kupkuru, pırıl pırıldı. Dudakları kısılmış, yanakları çökmüştü.

– Bıra.. kın... Bana ne?.. Ben öleceğim!

Öfkeyle Mariya Dimitriyevna'nın elinden kurtuldu, gene aynı

şekilde uzanıp yattı.

Mariya Dimitriyevna:

– Natalya! dedi. Ben senin iyiliğini istiyorum. Peki sen yat, ziyanı yok. Yat öyle. Sana dokunmayacağım. Ama dinle... Artık ne kadar suçlu olduğunu söyleyecek değilim. Zaten bunu kendin de bilirsin. Hem baban yarın gelecek, ona ne söyleyeceğim? Ha?

Nataşa'nın vücudu gene hıçkırıklarla sarsıldı.

– Durumu öğrenecek tabii, kardeşin de nişanlın da öğrenecekler!

– Benim nişanlım yok! Sözümü geri aldım.

– Olsun, fark etmez. Eh, onlar bunu öğrenince ne yapacaklar sanıyorsun? Bu işi böyle bırakırlar mı? Düşün bir kere! Biri babandır. Ben babanı tanırım, muhakkak düelloya zorlayacaktır onu! O zaman iyi mi olacak sanki? Ha?

Nataşa divanın üzerinde doğrulup öfkeyle Mariya Dimitriyevna'ya baktı:

– Ah, bırakın beni, neden her şeye engel oldunuz sanki? Neden? Niçin? Kim istedi sizden bunu? diye bağırdı.

– Peki sen ne istiyordun? Seni kilit altında mı tutuyorduk? Nedir? Onun alnı açık olarak bu eve gelmesine engel olan mı vardı? Neden seni bir çingene kızı gibi kaçırmak istiyordu? Diyelim ki seni kaçırdı... Onu bulamayacaklar mıydı? Baban, ağabeyin ya da nişanlın onu böyle mi bırakacaklardı? Anatol alçağın, ahlaksızın biridir. İşte bu kadar!

Nataşa doğrularak:

– O hepinizden daha iyidir! diye bağırdı. Eğer engel olmasaydınız... Ah, Allahım! Nedir bu başıma gelen? Nedir? Sonya! Bunu bana neden reva görüyorsunuz? Gidin buradan!

Sonra hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı; insanlar ancak sorumlu olduklarını hissettikleri bir dertten ötürü nasıl ümitsizlikle ağlarlarsa işte öyle ağlıyordu. Mariya Dimitriyevna gene bir şeyler söylemeye çalıştı, ama Nataşa:

– Gidin! Gidin! Hepiniz benden nefret ediyorsunuz, beni küçük görüyorsunuz! diye bağırdı ve kendini gene divanın üzerine attı.

Mariya Dimitriyevna daha bir süre Nataşa'ya öğütler vermeye devam etti, ona bütün bunları konttan gizlemek gerektiğini söyledi. Genç kızı her şeyi unutacağına söz verir ve herkesin karşısın-

da hiçbir şey olmamış gibi davranırsa kimsenin olup bitenleri öğrenemeyeceğine inandırmaya çalıştı. Nataşa hiç karşılık vermiyordu. Artık hıçkırmıyordu, ama vücudu buz gibi olmuştu, tir tir titriyordu. Mariya Dimitriyevna başının altına bir yastık soktu, üzerine iki yorgan örttü, sonra kendi eliyle Nataşa'ya ıhlamur getirdi. Ama Nataşa onun hiçbir sözüne karşılık vermiyordu. Mariya Dimitriyevna, odadan çıkarken Nataşa'nın uyuduğunu sanarak:

– Eh varsın uyusun, dedi.

Ama Nataşa uyumuyordu. Cam gibi donuk gözlerini açmış önüne bakıyordu. Genç kız o gece sabaha kadar uyuyamadı, ama ağlamadı. Birkaç kez yatağından kalkıp yanına yaklaşan Sonya'yla da konuşmadı.

Ertesi gün, Kont İlya Andreyiç söz verdiği gibi Moskova dolaylarındaki çiftlikten gelmiş, sabah kahvaltısını etmişti. Çok neşeliydi. Müşterisiyle iş yoluna girmişti, Moskova'da kalması için hiçbir neden yoktu. Artık onu özlediği kontese kavuşmaktan alıkoyacak hiçbir şey kalmamıştı. Mariya Dimitriyevna, ona Nataşa'nın bir gün önce çok hastalandığını, doktoru getirttiklerini, ama şimdi daha iyi olduğunu haber verdi. Nataşa o sabah odasından çıkmadı. Çatlamış dudaklarını kısarak kupkuru, hareketsiz gözlerle pencerenin önünde oturuyor, huzursuzluk içinde, sokaktan geçenlere dikkatle bakıyor ve biri odaya girdi mi telaşla kapıya doğru dönüp gözlerini gelene çeviriyordu. Belli ki Anatol'den haber bekliyor, geleceğini ya da ona bir mektup yazacağını düşünüyordu.

Kont yukarı çıktı, kızının odasına doğru gitti. Nataşa, dışarıda bir erkeğin yürüdüğünü belli eden ayak seslerini işitince aceleyle kapıya doğru döndü, ama karşısında babasını görünce yüzünde gene aynı soğuk hatta öfkeli anlam belirdi. Babasını karşılamak için yerinden bile kalkmadı.

Kont sordu:

– Ne oldu sana yavrucuğum? Hasta mısın?

Nataşa bir an hiçbir şey söylemedi, sonra:

– Evet, hastayım, diye karşılık verdi.

Kont, endişeyle neden öyle üzüntülü durduğunu, yoksa nişanlısının başına bir şey mi geldiğini sordu. Nataşa ise kesin bir tavırla ortada hiçbir şey olmadığını söyleyerek kendisi için üzülmemesi-

ni rica etti. Bunun üzerine Mariya Dimitriyevna da söze karışarak Nataşa'nın bir şeyi olmadığını belirtti ve genç kızın sözlerini aynen tekrar etti. Kont, kızının sözüm ona hastalığına inanmamıştı. Nataşa'nın çok üzüntülü olmasına, Sonya'yla Mariya Dimitriyevna'nın yüzlerindeki utanç ifadesine bakarak yokluğunda bir şeylerin olup bittiğini açıkça anlıyordu, ama sevgili kızının başından utanılacak bir olayın geçmiş olduğunu düşünmek ona o kadar korku veriyordu ve rahatına, neşesine o kadar düşkündü ki sorular sormaktan kaçınıyor, kendisini gerçekten önemli bir şeyin olmadığına inandırmaya çalışıyor, yalnız Nataşa'nın rahatsızlığı yüzünden köye gidişlerini ertelemek zorunda kalmalarına üzülüyordu.

XIX

Karısı Moskova'ya geldiği günden beri Piyer, sadece onunla bir arada olmamak için bir yerlere gitmeye hazırlanıyordu. Rostovlar Moskova'ya geldikten kısa bir süre sonra, Nataşa'nın içinde uyandırdığı duygular onu kararını bir an önce yerine getirmeye zorladı. Piyer, çoktandır kendisine ölen kocasının kâğıtlarını vereceğini vaat eden Yosif Alekseyeviç'in eşinin evine, Tver'e gitti.

Moskova'ya döndüğü zaman, ona Mariya Dimitriyevna'dan gelen bir mektup verdiler; Mariya Dimitriyevna bu mektupla onu Andrey Bolkonski ile nişanlısını ilgilendiren çok önemli bir işi görüşmek üzere evine çağırıyordu. Piyer, Nataşa ile karşılaşmaktan kaçınıyordu. Ona öyle geliyordu ki genç kıza karşı beslediği duygu, evli bir adamın arkadaşının nişanlısına karşı duyabileceği ilgiden çok daha kuvvetliydi. Ne var ki garip bir alınyazısı, hep onu Nataşa'yla karşı karşıya getiriyordu.

Mariya Dimitriyevna'nın evine gitmek için giyinirken "Ne oldu acaba? Benimle görüşülecek ne işleri var?" diye düşünüyordu. Ahrosimova'nın evine giderken de "Prens Andrey bir an önce gelse de onunla evlense!" diye aklından geçiriyordu. Tverki Bulvarı'nda biri ona seslendi. Bu, kulağına hiç de yabancı gelmeyen bir sesti.

– Piyer! Ne zaman geldin, çok mu oldu?

Piyer başını kaldırdı. Ayaklarının altındaki karı kızağın başlığına doğru savuran iki kır atın koşulu olduğu çift atlı bir kızak, yıl-

dırım gibi gözlerinin önünden geçip gitti. İçinde Anatol ile her zamanki arkadaşı Makarin vardı. Anatol, züppe subayların klasik pozunu takınmış, yüzünün alt kısmını kunduz kürkü yakasına sarmış, başını da hafifçe eğmiş olarak dimdik oturuyordu. Yüzü kızarmıştı, dinç görünüyordu. Beyaz tüylü şapkası hafifçe yana eğikti, pomat sürülmüş, incecik bir karla örtülmüş dalgalı saçları göze çarpıyordu.

Piyer, "Hayatı gerçekten anlamış adam buna derler" diye düşündü. "Şu andaki zevkinden başka hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şeyden endişe etmiyor. Bu yüzden her zaman neşeli, her şeyden hoşnut ve sakindir. Onun gibi olmak için neler vermezdim!" Böyle düşünerek Anatol'e imreniyordu.

Ahrosimova'nın evine gelince uşak sofada Piyer'in sırtından kürklü paltosunu aldı:

– Mariya Dimitriyevna sizi yatak odalarında bekliyorlar, dedi.

Piyer, salonun kapısını açtı, orada zayıflamış, solgun ama öfkeli bir yüzle pencerenin önünde oturan Nataşa'yı gördü. Genç kız başını çevirip ona baktı ve kaşlarını çattı. Sonra kendisini üstün gören bir insanın soğuk tavrıyla kalkıp odadan çıktı.

Piyer, Mariya Dimitriyevna'nın odasına girerek:

– Ne oldu? diye sordu.

– Neler neler olmadı ki? Elli sekiz yaşına geldim, ömrümde böyle rezalet görmedim!

Sonra Piyer'e öğreneceklerini kimseye söylemeyeceğine şerefi üzerine yemin ettirerek Nataşa'nın annesine babasına haber vermeden nişanlısına verdiği sözden döndüğünü, bu işe Anatol Kuragin'in sebep olduğunu, Nataşa'yla Anatol'ün Piyer'in karısının yardımıyla buluştuklarını ve Nataşa'nın babasının yokluğundan yararlanarak gizlice evlenmek için genç adamla kaçmaya kalkıştığını anlattı.

Piyer, omuzlarını kaldırmış, ağzı açık olarak Mariya Dimitriyevna'nın anlattıklarını dinliyor, kulaklarına inanamıyordu. Prens Andrey'in nişanlısı, bu kadar sevilen ve eskiden o kadar sevimli olan Nataşa Rostova, Bolkonski'ye, o budala, üstelik evli olan Anatol'ü tercih etsin (Piyer, Anatol'ün gizli tuttuğu evliliğini biliyordu), ona kaçmaya razı olacak kadar âşık olsun! İşte bunu anlaya-

mıyor, buna bir türlü akıl erdiremiyordu. Çocukluğundan beri tanıdığı o sevimli Nataşa'yla bu yeni Nataşa'nın alçaklığını, budalalığını, katı yürekliliğini bir türlü içinde bağdaştıramıyordu. Kendi karısını hatırladı, "Bu kadınların hepsi bir," diye kendi kendine söylendi. Aynı zamanda kötü bir kadına bağlı olmak gibi acı bir kaderin yalnız ona nasip olmadığını düşündü. Yine de Prens Andrey'e gözleri yaşaracak kadar acıyor; gururunun böyle yaralanışından ötürü üzüntü duyuyordu. Arkadaşlarına acıdığı kadar da biraz önce o soğuk ve kendini üstün gören tavrıyla yanından geçmiş olan Nataşa'nın davranışını çirkin görüyor, hatta ona karşı tiksinti duyuyordu. Bilmiyordu ki Nataşa'nın yüreği umutsuzluk, utanç doluydu ve kendini alçalmış hissediyordu. O anda yüzünün sakin, ciddi, kibirli görünmesi, elinde olmayan bir şeydi.

Mariya Dimitriyevna'nın anlattıkları üzerine, Piyer:

– Peki ama nasıl evleneceklerdi? diye söylendi. Anatol evlenemez ki! Zaten evli.

Mariya Dimitriyevna:

– Desene iş daha da berbat! dedi. Amma da adammış! Amma alçakmış! Baksana, kız onu bekliyor, ikinci gündür hep yolunu gözlüyor. Bunu ona söylemeli. Bari beklemekten vazgeçsin.

Mariya Dimitriyevna, Piyer'den Anatol'ün nasıl evlendiğini bütün ayrıntılarıyla öğrendikten ve bol bol küfrederek öfkesini dindirdikten sonra onu neden çağırtmış olduğunu açıkladı. Kontun ya da her an gelebilecek olan Bolkonski'nin, onlardan gizlemeye kararlı olduğu bu işi öğrenir öğrenmez Kuragin'i düelloya davet edeceğinden korkuyordu. Bu yüzden, Piyer'den Moskova'dan gitmesi ve bir daha görünmemesi için kayınbiraderine emir vermesini rica ediyordu. Piyer, isteğini yerine getireceğine söz verdi. Ancak şimdi ihtiyar kontun, Nikolay'ın ve Prens Andrey'in nasıl bir tehlike karşısında olduğunu anlamıştı. Mariya Dimitriyevna kesin isteklerini kısaca, bir bir söyledikten sonra, Piyer'i salona gönderdi.

– Ama dikkat et, kont hiçbir şey bilmiyor. Bir şeyden haberin yokmuş gibi davran. Ben de gidip kıza boşuna beklediğini söyleyeyim!

Piyer uzaklaşırken peşinden:

– Hem istersen yemeğe kal! diye seslendi.

Piyer, ihtiyar kontla karşılaştı. Kont şaşkın ve üzüntülüydü. O sabah Nataşa ona Bolkonski'ye verdiği sözden döndüğünü söylemişti. İhtiyar adam Piyer'e:

– Felaket, felaket, *mon cher!* dedi. Anneleri olmayınca bu kızlarla başım belada! Geldiğime o kadar pişman oldum ki! Sizinle açık konuşacağım. Belki duymuşsunuzdur, bizim kız nişanlısına verdiği sözden dönmüş, hiç kimseye hiçbir şey sormadan... Doğrusunu söyleyeyim, bu evliliğe hiçbir zaman sevinmemişimdir. Gerçi Andrey iyi adamdır. Ama evlenselerdi mutlu olamazlardı. Babanın rızası olmazsa mutluluk olmaz ki. Nataşa da kısmetsiz kalmaz. Ama yine de bu iş o kadar uzun bir süreden beri devam ediyordu ki! Sonra babaya, anaya sormadan böyle bir adım atmak olur mu! Şimdi de hastaymış, Allah bilir nesi var!.. Kızların annesi uzakta oldu mu iş berbat oluyor, berbat...

Piyer, kontun çok üzüldüğünü görüyor, bu yüzden konuşmayı başka bir konuya yöneltmek istiyordu, ama kont gene kendi derdine dönüyordu.

Salona yüzünde telaşlı bir ifadeyle Sonya girdi.

– Nataşa büsbütün hastalandı; odasında yatıyor, sizinle görüşmek istiyor. Yanında Mariya Dimitriyevna var. O da oraya gelmenizi rica ediyor.

Kont:

– Ha, evet, siz Bolkonski'nin çok yakın arkadaşısınız. Herhalde ona sizinle bir şeyler göndermek istiyordu. Aman Allahım, Allahım! Eskiden her şey ne kadar iyiydi!

Kont, bunu söyledikten sonra ellerini şakaklarındaki ağarmış, seyrek saçlarına götürdü, onları yolacakmış gibi bir hareket yaptı, sonra dışarı çıktı.

Mariya Dimitriyevna Nataşa'ya Anatol'ün evli olduğunu söylemişti. Ama Nataşa ona inanmak istemiyor, bu sözleri bir de Piyer'in ağzından işitmek için ısrar ediyordu. Sonya bunları, Piyer'i koridordan Nataşa'nın odasına götürürken anlatmıştı.

Nataşa solgun, ciddi bir yüzle Mariya Dimitriyevna'nın yanında oturuyordu. Piyer daha kapıdan girerken genç kız ona ateşli, pırıl pırıl gözlerinde soran bir anlamla baktı. Gülümsemedi, hatta başı-

nı eğerek Piyer'i selamlamadı bile. Yalnız ısrarla bakıyordu. Bu bakışla da ona bir şey soruyordu: "Sen Anatol'ün dostu musun, düşmanı mı?" Piyer onun umurunda bile değildi.

Mariya Dimitriyevna Piyer'i işaret ederek Nataşa'ya döndü:

– O her şeyi biliyor, dedi. Söylesin bakalım, sana doğru mu söylemişim, yalan mı?

Vurulmuş, kovalana kovalana köşeye sıkıştırılmış vahşi bir hayvan, kendisine yaklaşan köpeklerle avcılara nasıl bakarsa Nataşa aynı şekilde bir Mariya Dimitriyevna'ya, bir Piyer'e bakıyordu.

Piyer ona karşı bir acıma, yapmak zorunda olduğu iş yüzünden bir tiksinti duyarak gözlerini indirdi:

– Natalya İlyiniçna, diye söze başladı. Bunun doğru olup olmadığı, herhalde sizin için önemli değildir, çünkü...

– Evli olduğu yalan değil mi?

– Hayır, doğru.

Nataşa:

– Daha önce evlenmiş, demek. Peki uzun zamandır mı evli? diye sordu. Bunun doğru olduğuna şerefiniz üzerine yemin eder misiniz?

Piyer, şerefinin üzerine yemin etti. Nataşa aceleyle:

– Kendisi daha burada mı? diye sordu.

– Evet, demin kendisini gördüm.

Nataşa'nın konuşmaya bile gücü yoktu. Bu yüzden elleriyle kendisini yalnız bırakmaları için işaretler yaptı.

XX

Piyer akşam yemeğine kalmadı, hemen dışarı çıkıp yola koyuldu. Anatol Kuragin'i bulmak için kentin her köşesini aramaya gidiyordu. Anatol aklına geldikçe kanı beynine çıkıyor, soluk almakta bile zorluk çekiyordu.

Anatol tepelerde, çingenelerin yanında Comoneno'da yoktu. Piyer kulübe gitti. Kulüpte her şey eski düzene uygun olarak devam ediyordu: Yemek için gelen konuklar grup grup oturmuşlardı. Piyer'le selamlaşıyor ve kentte duyduklarından söz ediyorlardı. Garson, ona selam verdikten sonra, arkadaşlarını ve alışkanlıklarını

bildiği için kendisine küçük yemek odasında bir masa ayrıldığını, Prens Mihail Zahariç'in kütüphanede olduğunu, Pavel Timofeyiç'in ise daha gelmediklerini bildirdi.

Piyer'in ahbaplarından biri havadan sudan söz ederken bir ara ona kentte Kuragin'in Rostova'yı kaçırdığı konusunda dolaşan söylentileri duyup duymadığını ve bunun doğruluk derecesini sordu. Piyer gülerek bunun saçma olduğunu, çünkü kendisinin biraz önce Rostovlardan geldiğini söyledi.

Herkes Anatol'ü soruyordu; biri Anatol'ün henüz gelmediğini, bir başkası bugün orada yemek yiyeceğini söyledi. İçinde olup bitenleri bilmeyen bu sakin, kayıtsız insan kalabalığına bakmak Piyer'in tuhafına gidiyordu. Salonlarda dolaştı, herkesin toplanmasını bekledi, sonra Anatol'ün hâlâ gelmediğini görerek sofraya oturmadan evine döndü.

Piyer'in aradığı Anatol, o gün öğle yemeğini Dolohov'da yiyor, bozulan işi nasıl düzelteceğini düşünüyordu. Ona göre, Rostova'yla muhakkak görüşmesi gerekliydi. Akşam olunca bu buluşmayı nasıl sağlayacağını görüşmek için ablasına gitti. Piyer bütün Moskova'yı boşuna baştan başa dolaşıp evine döndüğünde uşak ona Prens Anatol Vasilyeviç'in kontesin yanında olduğunu haber verdi. Kontesin salonu konuklarla doluydu.

Piyer gelişinden beri görüşmediği eşine selam vermeden (o anda karısından her zamankinden daha çok nefret ediyordu) salona girdi ve Anatol'ü görünce yanına gitti.

Kontes, kocasına yaklaşarak:

– Ah Piyer. Bizim Anatol'ün ne durumda olduğunu bir bilsen! diyecek oldu.

Ama kocasının başını eğişinden, yüzündeki anlamdan, parlayan gözlerinden, sert yürüyüşünden çılgınca, delice bir öfke içinde olduğunu sezerek duraladı: Bu öfkenin Piyer'e müthiş bir güç verdiği belliydi. Elen bunun ne olduğunu bilirdi, Piyer'in Dolohov'la yaptığı düellodan sonra tadını almıştı. Piyer:

– Siz neredeyseniz ahlaksızlık, kötülük oradadır! diye mırıldandı. Sonra Fransızca olarak:

– Anatol, benimle gelin, sizinle konuşacaklarım var, dedi.

Anatol, dönüp ablasına baktı, sonra uysal bir tavırla ayağa kalka-

rak Piyer'in peşinden gitmeye hazırlandı. Piyer onu kolundan tuttu, kendisine doğru çekti, sonra sürüklercesine kapıya doğru yürüdü.

Elen:

– *Si vous vous permettez dans mon salon,*[1] diye fısıldadı, ama Piyer ona hiç karşılık vermeden dışarı çıktı.

Anatol, Piyer'in peşinden her zamanki gibi dinç adımlarla yürüyordu, ama yüzünde bir endişe vardı. Piyer çalışma odasına girince kapıyı kapadı, Anatol'e dönerek ona bakmadan sordu:

– Kontes Rostova'ya onunla evleneceğinize söz verdiniz, değil mi? Onu kaçırmak istemişsiniz, doğru mu bu?

Anatol, Fransızca olarak:

– Azizim, diye karşılık verdi (Zaten bütün konuşma Fransızca oluyordu). Bu şekilde sorulan sorulara karşılık vermek zorunda değilim.

Piyer'in daha önce solgun olan yüzü, müthiş bir öfkeyle karıştı. Birden iri eliyle Anatol'ün üniformasının yakasından tuttu, genç adamı bir yandan bir yana, yüzünde yeter derecede bir korku belirinceye kadar sarstı.

– Sizinle konuşmam gerekiyor dediğim zaman... diye tekrarlıyordu.

Anatol, kumaşıyla birlikte kopan yaka düğmesini eliyle yoklayarak:

– Nedir bu saçmalık canım? dedi.

Piyer:

– Siz alçağın, ahlaksızın birisiniz. Bilmiyorum, şu anda kafanıza şununla patlatmak zevkinden beni alıkoyan nedir, diyordu.

Böyle tabii olmayan sözler söylemesinin nedeni Fransızca konuşmasıydı, elinde ağır bir *presse-papier*[2] almış, onu tehdit edici bir hareketle kaldırmıştı. Ama hemen sonra onu telaşla yerine koydu.

– Söyleyin, evleneceğinize söz verdiniz mi?

– Ben, ben, ben öyle bir şey düşünmedim! Zaten hiçbir zaman söz vermemişimdir. Çünkü...

---

1 Bunu salonumda yapmaya cüret ederseniz...

2 Uçmaması için kâğıtların üzerine konulan ağır bir cisim.

Piyer sözünü kesti:

– Mektupları var mı sizde onun?

Anatol'e yaklaşmıştı:

– Elinizde mektup var mı diyorum! diye tekrarladı.

Anatol ona baktı ve hemen sonra elini cebine sokarak cüzdanını çıkardı. Piyer, kendisine uzatılan mektubu aldı, yolun üstünde duran masayı itti, kendini divanın üzerine attı. Anatol'ün korkulu hareketini fark ederek:

– *Je ne serai pas violent, ne craignez rien,*[1] dedi. Sonra kendi kendine bir dersi tekrarlıyormuş gibi devam etti:

– Birincisi, mektuplar, dedi. İkincisi...

Bir an sustu sonra tekrar kalkıp odada dolaşmaya başladı:

– İkincisi, yarından tezi yok, Moskova'dan çıkıp gideceksiniz...

– Ama nasıl giderim...

Piyer onu dinlemeden devam etti:

– Üçüncüsü... Sizinle kontes arasında olup bitenler konusunda hiçbir zaman, hiç kimseye bir tek söz söylemeyeceksiniz! Biliyorum ki bunu size yasak edemem! Ama eğer içinizde birazcık olsun vicdan varsa...

Piyer, birkaç kez daha hiç konuşmadan odada dolaştı. Anatol masanın önüne oturmuş, kaşlarını çatarak dudaklarını ısırıp duruyordu. Piyer devam etti:

– Artık şunu anlamalısınız ki sizin zevkinizden başka öbür insanların mutluluğu, rahatı diye bir şeyler vardır; tek canınız eğlenmek istiyor diye, bir hayatı mahvediyorsunuz. Siz karıma benzeyen kadınlarla eğlenin. Onlarla eğlenmeye hakkınız vardır. Onlar sizin kendilerinden ne beklediğinizi bilirler. Zaten türlü ahlaksızlıkları denedikleri için, size karşı aynı silahları kullanabilirler. Ama bir genç kıza evlenmeyi vaat etmek... Onu aldatmak, sonra kaçırmak... Bunun bir ihtiyarı ya da bir çocuğu dayaktan öldürmek kadar kötü bir şey olduğunu nasıl anlamıyorsunuz?

Piyer sustu ve Anatol'e artık öfkeli olmayan, yalnız soran bir bakışla baktı. Anatol, Piyer'in öfkesini yenmesinden cesaret bularak:

– Bilmiyorum. Ne dediniz? diye sordu. Bilmiyorum... Bilmek de istemiyorum bunları...

1 Merak etmeyin, şiddete başvurmayacağım.

Piyer'e bakarken çenesi hafifçe titriyordu:

– Yalnız siz bana öyle sözler söylediniz ki. "Alçak" falan dediniz. Bu sözleri ben *comme un homme d'honneur*[1] kimsenin söylemesine izin vermem.

Piyer ona hayretle baktı. Onun kendisinden ne istediğini anlayamıyordu. Anatol:

– Gerçi bu işe kimse şahit olmadı ama, ben şey edemem...

Piyer, alaylı bir tavırla sordu:

– Peki ne istiyorsunuz? Yani şimdi özür mü dileyeyim sizden?

– Hiç olmazsa sözlerinizi geri alabilirsiniz, değil mi? Ha? Dediklerinizi yerine getirmemi istiyorsunuz, değil mi ha?

– Anlıyorum. Peki, öyle olsun, geri alıyorum sözümü. Üstelik beni bağışlamanızı rica ederim.

Elinde olmadan kopmuş düğmeye baktı:

– Hatta yol için paraya ihtiyacınız varsa...

Anatol gülümsedi. Karısında da gördüğü o ürkek ve adi bir anlam taşıyan gülümseme Piyer'i çileden çıkardı.

– Adilik, kalpsizlik soyunuzda var sizin! diye söylenerek odadan çıkıp gitti.

Anatol, ertesi günü Petersburg'a gitti.

XXI

Piyer, isteklerinin yerine getirilmiş olduğunu, Kuragin'in Moskova'dan kovulduğunu bildirmek için Mariya Dimitriyevna'ya gitmişti. Bütün ev halkı korku ve heyecan içindeydi. Nataşa çok hastaydı. Mariya Dimitriyevna'nın kimseye söylememesi şartıyla Piyer'e anlattığı gibi, genç kız, o gece, Anatol'ün evli olduğunu öğrendikten sonra, gizlice elde ettiği fare zehiriyle intihara kalkışmıştı. Birazını yuttuktan sonra o kadar korkmuştu ki Sonya'yı uyandırmış, yaptığını ona açıklamıştı. Zehire karşı gereken bütün tedbirler zamanında alınmıştı. Bu yüzden Nataşa artık tehlikede değildi; gene de o kadar kuvvetsizdi ki onu köye götürmeyi düşünmek bile imkânsızdı. Kontesi getirmek için adam gönderilmişti.

1 Şerefli bir adam olarak.

Piyer, şaşkınlık içinde bulunan kontu da ağlamaktan gözleri kızarmış olan Sonya'yı da görmüştü, ama Nataşa'yı göremedi.

O gün, Piyer öğle yemeğini kulüpte yedi. Her yanda Rostova'nın kaçırılma teşebbüsünden söz edildiğini duyuyor, ısrarla bu söylentileri yalanlıyor, herkesi ortada bir şeyin olmadığına, yalnız kayınbiraderinin Rostova'ya evlenme teklifinde bulunduğuna, karşılığını da aldığına inandırmaya çalışıyordu. Ona öyle geliyordu ki Rostova'nın şerefini kurtarmak ve bu işi örtbas etmek, ona düşen bir görevdi. Prens Andrey'in dönüşünü korkuyla bekliyor, her gün gelip gelmediğini öğrenmek için ihtiyar prense uğruyordu.

Prens Nikolay Andreyiç, kentte dolaşan söylentileri Matmazel Bourienne'den öğrenmiş, Nataşa'nın nişandan vazgeçtiğini bildirmek için Prenses Mariya'ya gönderdiği pusulayı okumuştu. Her zamankinden daha neşeli görünüyor, büyük bir sabırsızlıkla oğlunu bekliyordu.

Anatol'ün gidişinden birkaç gün sonra Piyer, Prens Andrey'den bir pusula aldı; Prens Andrey, ona geldiğini bildiriyor, kendisine uğramasını rica ediyordu.

Prens Andrey Moskova'ya gelir gelmez babası, Nataşa'nın nişanı bozduğunu bildirmek için Prenses Mariya'ya yazdığı pusulayı ona vermiş (o pusulayı, Prenses Mariya'dan Matmazel Bourienne çalmış, sonra da prense vermişti) ve Nataşa'yı kaçırmaya kalkıştıklarını, kendinden de birçok şeyler katarak anlatmıştı.

Prens Andrey, bir akşam önce gelmişti. Ertesi sabah Piyer ona gitti. Onu Nataşa'nınki gibi bir durumda bulacağını sanıyordu. Bu yüzden misafir odasına girip de çalışma odasında Prens Andrey'in yüksek sesle heyecanlı heyecanlı Petersburg'da dolaşan bir dedikodudan söz ettiğini duyunca şaşırıp kaldı. İhtiyar prensin ve bir başka erkeğin sesi arada bir sözünü kesiyordu. Piyer'i, Prenses Mariya karşıladı. Gözleriyle Prens Andrey'in bulunduğu odanın kapısını işaret ederek derin derin içini çekti; üzüntüsüne ortak olduğunu belirtmek istiyordu. Ama Piyer, genç kadının yüzünden, nişanlısının ihanetini ağabeyinin böyle karşılamasına memnun olduğunu anlamıştı.

Prenses Mariya:

– Söylendiğine göre, böyle bir şeyin olacağını bekliyormuş, dedi.

Biliyorum, gururu duygularını açıklamasına izin vermez, ama gene de beklediğimden çok daha iyi dayandı. Anlaşılan kader böyleymiş.

Piyer:

– Demek artık her şey bitti, öyle mi? diye sordu.

Prenses Mariya hayretle yüzüne baktı. Böyle bir şeyin nasıl sorulabildiğini anlayamıyordu. Piyer, çalışma odasına girdi. Oldukça değişmiş, sağlık durumu gözle görülür şekilde düzelmiş, ama kaşlarının arasında yeni bir kırışık belirmiş olan Prens Andrey, sırtında sivil elbise, babası ile Prens Meşçerski'nin karşısında duruyor, şiddetli hareketler yaparak harıl harıl münakaşa ediyordu. Söz konusu Speranski'ydi. Beklenmedik bir anda sürüldüğü ve güya ihanette bulunduğu haberi Moskova'ya ulaşmıştı. Prens Andrey:

– Şimdi onu kötüleyenler ve suçlayanlar (onu dediği Speranski'ydi) daha bundan bir ay önce ona karşı hayranlık duyanlar ve onun amaçlarını anlayamayacak durumda olanlardır. Gözden düşen bir insanı kötülemek, başkalarının hatalarını ona yüklemek kolaydır. Ben ise şunu söyleyebilirim ki bugünkü çarın idaresi altında iyi ne yapılmışsa hepsi onun eseridir.

Piyer'i görerek sustu. Yüzünde hafif bir titreme oldu ve kinli bir ifade belirdi.

– ... Hem gelecek kuşaklar ona hak vereceklerdir, diyerek sözünü bitirip Piyer'e doğru döndü. Eh, nasılsın bakalım? Durmadan şişmanlıyor musun?

Heyecanla konuşuyordu ama alnında belirmiş olan yeni kırışık daha da derinleşti. Piyer'in bir sorusuna karşılık da:

– Evet, iyiyim, dedi.

Piyer bu gülümseyişin, "İyiyim ama sağlık durumum hiç kimseyi ilgilendirmiyor," anlamına geldiğini kesin olarak anladı. Prens Andrey, Piyer'e Polonya sınırından sonraki yolların feci durumundan, İsviçre'de Piyer'i tanıyan kimselere rastladığından, Avrupa'dan oğlu için getirttiği mürebbi Dessalles'den biraz söz ettikten sonra, gene heyecanla iki ihtiyar arasında Speranski konusunda hâlâ devam eden konuşmaya katıldı.

Öfkeyle acele acele:

– Eğer ihanet olsaydı, Napolyon ilişkilerini ispat eden deliller bulunsaydı bunları halka ilan ederlerdi! dedi. Ben şahsen Speranş-

ki'yi sevmiyorum, hiçbir zaman da sevmemişimdir. Ama hak gözetmeyi severim.

Piyer, şimdi arkadaşının (tıpkı eskiden kendisinin olduğu gibi) aslında onu hiç ilgilendirmeyen bir konuda, tek içini kemiren üzüntüleri belli etmemek amacıyla heyecanla tartışmak ihtiyacını duyduğunu fark etmişti.

Prens Meşçerski gidince Prens Andrey, Piyer'in koluna girdi, onu kendisine ayrılan odaya götürdü. Odada yatağı açılmış bir karyola ile açık bavullar, sandıklar vardı. Prens Andrey bunların birine doğru yürüdü, içinden bir kutu aldı. Kutudan kâğıda sarılmış bir paket çıkardı. Her şeyi hiç konuşmadan, çabucak yapmıştı. Yerinden kalkarak öksürdü, kaşları çatık, dudakları kısıktı.

– Seni zahmete soktuğum için...

Piyer, Prens Andrey'in Nataşa'dan söz etmek istediğini anladı. Geniş yüzünde bir acıma duygusuyla üzüntüsünü paylaştığını belirten bir anlam belirmişti. Piyer'in yüzündeki bu ifade Prens Andrey'i sinirlendirdi. Genç adam kesin, gür bir sesle, canı sıkılarak devam etti:

– Kontes Rostova'nın nişandan vazgeçtiğini haber aldım. Kulağıma da kayınbiraderinin ona talip olduğuna falan dair söylentiler çalındı. Doğru mu bunlar?

Piyer:

– Hem doğru hem doğru değil, diye söze başladı.

Ama Prens Andrey sözünü kesti:

– İşte mektupları ve resmi! dedi.

Masanın üzerinden bağlı bir paketi alıp, Piyer'e uzattı.

– Kontesi görürsen bunu ona ver.

Piyer:

– Kontes çok hasta, dedi.

Prens Andrey:

– Ya, demek daha burada, öyle mi?

Sonra aceleyle:

– Ya Prens Kuragin? O da burada mı?

– O çoktan gitti. Kız, az kalsın ölüyordu.

Prens Andrey:

– Hastalığına çok üzüldüm! dedi.

Soğuk, öfkeli, tıpkı babası gibi sinir bozan bir tavırla gülümsedi.

– Demek Mösyö Kuragin Kontes Rostova'yla evlenmeye tenezzül etmedi öyle mi?

Bunu söylerken birkaç defa burnunu kırıştırarak alaylı alaylı güldü. Piyer:

– Anatol onunla evlenemezdi, çünkü zaten evlidir, dedi.

Prens Andrey, gene babasını hatırlatan bir tavırla sinirli sinirli gülerek:

– Peki kaynınız şimdi neredeler, öğrenebilir miyim? diye sordu.

Piyer:

– Petersburg'a gitti... Ama Petersburg'un neresinde olduğunu bilmiyorum, diye karşılık verdi.

Prens Andrey:

– Her neyse, önemi yok, dedi. Kontes Rostova'ya söyle, şimdi de eskiden olduğu gibi, tam anlamıyla serbesttir. Kendisine mutluluk dilerim.

Piyer bağlı kâğıtları aldı. Prens Andrey, daha bir şey söylemesi gerekiyor mu ya da Piyer başka bir şey daha söyleyecek mi diye bekliyormuş gibi ona durgun bir bakışla bakıyordu. Piyer:

– Durun, sizinle Petersburg'da yaptığımız tartışmayı hatırlıyor musunuz? dedi. Hatırlıyor musunuz ki...

Prens Andrey aceleyle:

– Hatırlıyorum, diye karşılık verdi. O zaman demiştim ki, "Düşmüş bir kadını bağışlamak lazımdır!" Ama "Ben bağışlayabilirim," demedim. Ben bunu yapamam!

Piyer:

– Ama bu, onunla kıyaslanabilir mi? dedi.

Prens Andrey sözünü kesti. Sert bir tavırla:

– Evet, demek öyle bir kadını gene istemeli, canı gönülden bağışlamalı, falan filan, öyle mi? Evet, bu çok vicdanlı bir davranış olurdu, ama ben *sur les brisées de monsieur*[1] gidecek adam değilim. Eğer benimle dost kalmak istiyorsan bundan... bütün bunlardan bir daha söz etme. Haydi güle güle. Ona bunları verirsin değil mi?

Piyer, çıkıp ihtiyar prensle Prenses Mariya'nın yanına gitti. İhtiyar, her zamankinden daha neşeli görünüyordu. Prenses Mari-

1 Beyefendinin artıklarının peşinden.

ya ise her zamanki gibiydi. Ama Piyer, onun görünüşte ağabeyinin derdini paylaşıyormuş gibi davranmasına rağmen, gerçekte nikâh bozulduğu için sevindiğini hissetmişti. Onlara bakarken prensle Prenses Mariya'nın Rostovlara karşı ne kadar kin ve nefret duyduklarını, onların önünde Prens Andrey'e herhangi bir başka insanı tercih eden genç kızdan söz edilemeyeceğini anladı.

Öğle yemeğinde, yaklaştığı artık iyice belli olan savaştan söz açıldı. Prens Andrey, hiç durmadan ya babasıyla ya da İsviçreli mürebbi Dessalles'le harıl harıl tartışıyor, her zamankinden daha heyecanlı görünüyordu. Piyer, bu heyecanın manevi nedenini öyle iyi biliyordu ki!

XXII

Piyer, hemen o akşam görevini yerine getirmek için Rostovlara gitti. Nataşa yataktaydı, kont kulübe gitmişti. Piyer mektupları Sonya'ya verdikten sonra, Prens Andrey'in haberi nasıl karşılandığını merak eden Mariya Dimitriyevna'nın yanına gitti. Beş dakika sonra Sonya da Mariya Dimitriyevna'nın odasına girdi.

– Nataşa, muhakkak Kont Piyotr Kiriloviç'le görüşmek istiyor, dedi.

Mariya Dimitriyevna:

– Ama nasıl olur? Onu odasına mı götüreceğiz? Sizin orası derli toplu değil ki!

Sonya:

– Hayır, Nataşa giyinip misafir odasına çıktı, dedi.

Mariya Dimitriyevna yalnız omuzlarını silkti. Sonra Piyer'e doğru döndü:

– Şu kontes ne zaman gelecek? Bu kız beni büsbütün bitirdi. Bana bak, ona her şeyi olduğu gibi söyleyeyim deme. İnsanın onu azarlamaya bile dili varmıyor, öyle acınacak, öylesine zavallı bir durumda ki!

Nataşa, çok zayıflamış olarak solgun, ciddi bir yüzle (ama Piyer'in beklediği gibi hiç de utangaçlık göstermeden) misafir odasının ortasında duruyordu. Piyer kapıda görününce aceleyle ona doğru bir iki adım attı; belli ki ona yaklaşmak mı, yoksa onun ken-

disine yaklaşmasını beklemek mi gerektiğini bir türlü kestiremiyordu.

Piyer hemen yanına gitti. Genç kızın her zamanki gibi ona elini uzatacağını sanıyordu; ama Nataşa, Piyer yakınına gelince tıpkı şarkı söylemek için salonun ortasına çıktığı zamanki gibi kollarını iki yanına sarkıttı, derin derin soluk alarak, hiç kımıldamadan durdu. Yalnız şimdi yüzünde bambaşka bir ifade vardı. Birden hızlı hızlı konuşmaya başladı:

– Piyotr Kiriliç, Prens Bolkonski arkadaşınızdı, şimdi de arkadaşınızdır!

Önce ilk sözü söylemiş sonra hemen düzeltmek gereğini duymuştu (çünkü ona şimdi öyle geliyordu ki olup biten her şey artık geçmişe gömülmüştü. Şimdi her şey bambaşkaydı).

– Kendisi o zamanlar bana size başvurmamı söylemişti.

Piyer, ona bakarak hiç konuşmadan burnundan soluyordu. Şimdiye kadar içinden hep onu ayıplamış, hor görmeye çalışmıştı; ama şimdi ona o kadar acıyordu ki artık ruhunda o duygulara yer kalmamıştı.

– Kendisi buradaymış, ona söyleyin... Beni bağışla... beni bağışlasın.

Nataşa sustu, daha sık nefes almaya başladı. Ama artık ağlamıyordu. Piyer:

– Olur... Söylerim, dedi. Ama...

Ne söyleyeceğini bilemiyordu. Nataşa herhalde Piyer'in aklına gelebilecek düşüncelerden korkuyordu. Aceleyle:

– Evet biliyorum, her şey bitti, dedi. Hayır, artık aramızda hiçbir şey olamaz. Bana acı veren tek şey ona yapmış olduğum kötülüktür. Kendisine söyleyin beni bağışlasın! Bütün yaptıklarım için bağışlasın! Bağışlasın beni!

Birden bütün vücudu titremeye başladı. Bir iskemleye oturdu. O zamana kadar hiç duymadığı bir acıma duygusu Piyer'in bütün ruhunu doldurmuştu:

– Ona söyleyeceğim, her şeyi ona bir daha söyleyeceğim, dedi. Ama... Bir tek şeyi bilmek isterdim...

Nataşa'nın bakışı, "ne bilmek isterdiniz?" diye sordu.

– Şunu bilmek isterdim, siz onu sevdiniz mi?

Piyer Anatol'den nasıl söz edeceğini bilemiyordu, zaten onu düşününce kıpkırmızı olmuştu.

– O kötü adamı sevdiniz mi?

Nataşa:

– Ona kötü demeyin, dedi. Ben... hiçbir şey, hiçbir şey bilmiyorum.

Tekrar ağlamaya başlamıştı. Piyer, içinde yüreğini parçalayan bir acıma, bir sevgi ve büyük bir şefkat duydu. Bu duygular bütün varlığını sarsmıştı. Gözlüğünün altından gözyaşlarının süzüldüğünü hissediyor, "İnşallah belli olmuyordur," diye düşünüyordu.

– Artık daha fazla konuşmayalım, kontes, dedi.

Bu yumuşak, bu ta içten gelen şefkatli ses Nataşa'yı birden çok şaşırttı. Piyer devam etti:

– Artık bundan söz etmeyelim canım, ona her şeyi söyleyeceğim, yalnız sizden bir ricam var. Beni kendinize dost bilin ve eğer yardıma, öğüde ihtiyacınız varsa, hatta sadece birine içinizi dökmek isterseniz... Şimdi demiyorum, daha sonra, duygularınız karışıklıktan kurtulunca beni hatırlayınız...

Nataşa'nın elini tuttu, onu öperek:

– Eğer elimden bir şey gelirse mutlu olurum, dedi.

Piyer ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Nataşa:

– Benimle öyle konuşmayın! Ben buna layık değilim! diye bağırarak odadan dışarı çıkacak oldu, ama Piyer elinden tutarak ona engel oldu.

Biliyordu ki ona bir şeyler daha söylemesi gerekiyordu. Ama bunu söyledikten sonra kendisi de sözlerine hayret etti.

– Yeter! Yeter! Daha önünüzde koca bir ömür var!

Nataşa utançla ve kendisini alçalmış hissederek:

– Benim mi önümde daha koca bir ömür var? Hayır! Benim için artık her şey bitmiştir! dedi.

Piyer:

– Her şey bitti mi? diye tekrarladı. Eğer ben ben olmasaydım, yani dünyanın en yakışıklı, en akıllı, en iyi ve hiçbir bağı olmayan erkeği olsaydım şu anda yere diz çöker, benimle evlenmeniz için size yalvarırdım.

Nataşa günlerden beri ilk kez olarak bir minnet duydu, içinde

birden uyanan bu duygu ile artık dayanamayacağını hissederek ağlamaya başladı. Sonunda tekrar Piyer'e baktı ve artık bir şey söylemeden odadan çıktı.

Piyer de onun peşinden koşarcasına ve boğazında düğümlenen gözyaşlarını tutmaya çalışarak sofaya çıktı. Kollarını kürküne güçlükle geçirebildi, kızağına bindi. Arabacı:

– Nereye emredersiniz? dedi.

Piyer, "Nereye mi?" diye kendi kendine sordu. "Artık bundan sonra nereye gidilebilir? Kulübe mi, yoksa misafirliğe mi?" O anda bütün insanlar, içindeki bu sevgi ve tatlı heyecan duyguları ve Nataşa'nın ona son bakışındaki o yumuşak, o müteşekkir ifadeyle kıyaslanınca Piyer'e o kadar acınacak, o kadar zavallı görünüyorlardı ki.

Piyer dışarıda sıfırın altında on derece soğuk olduğu halde ayı postunu, soluk alırken kalkıp inen geniş göğsünün üzerinde sevinçle iyice açarak:

– Evet! dedi.

Hava soğuk ve pırıl pırıldı. Çamurlu, yarı karanlık sokakların, kapkara damların üzerinde siyah ama yıldızlı bir gök vardı. Piyer, ancak göğe bakınca, içindeki duyguların yüksekliğiyle kıyaslanınca dünyada var olan her şeyin insanı yaralayan adiliğini hissetmiyordu. Arbatskaya Meydanı'na girince gözlerinin önünde uçsuz bucaksız, yıldızlı bir gök açılıverdi. Bu göğün hemen hemen tam ortasında, Pireçistenski Bulvarı'nın üzerinde, etrafı yıldızlarla çevrili, ama dünyaya onlardan daha yakın duran, yukarıya doğru çevrilmiş beyaz uzun kuyruğuyla 1812 yılının kuyruklu yıldızı görülüyordu. Söylendiğine göre bu kuyruklu yıldız felaketleri ve dünyanın sonunu haber veriyordu. Ama ışıklı, uzun kuyruğuyla o parlak yıldız, Piyer'in içinde hiçbir korku uyandırmadı. Aksine, sonsuz boşlukta bir eğri çizip anlatılamayacak bir hızla evrene saplanmış bir ok gibi o kapkara gökte beğendiği yerde duran, sayısız yıldızların arasında kuyruğunu yukarı doğru fışkırtan ve beyaz bir ışık saçarak pırıl pırıl parıldayan yıldıza bakıyordu. Bu yıldız ona, içindeki körpe, yumuşak duyguların ve yeni bir umutla dolu ruhunda çiçek açan bambaşka bir yaşamın işaretiymiş gibi görünüyordu.